

Self

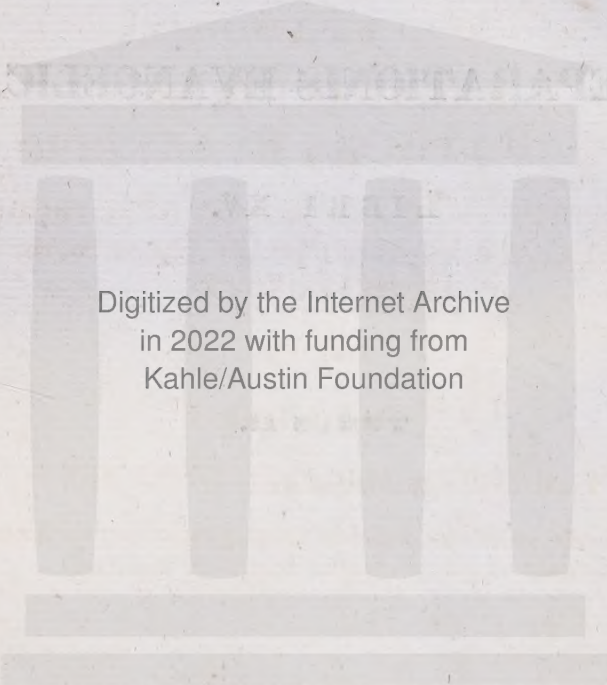
James Drummond

EUSEBII PAMPHILI

PRAEPARATIONIS EVANGELICAE

LIBRI XV.

TOMUS II.

Digitized by the Internet Archive
in 2022 with funding from
Kahle/Austin Foundation

Eusebius Pamphilus, Bp. of Caesarea

**EUSEBII PAMPHILI
PRAEPARATIONIS EVANGELICAE
LIBRI XV.**

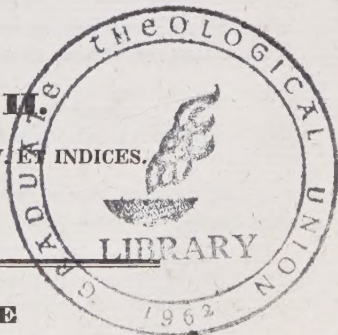
MULTO
EMENDATIORES

CUM
VARIIS CODIC. VOSS. LECTIONIBUS NUNC PRIMUM
DIVULGATIS ET SELECTIS VIGERI SUISQUE
ANNOTATIONIBUS

EDIDIT
INDICES ADIECIT
FRIDERICUS ADOLPHUS HEINICHEN

PHILOS. DR. GYMNASII ANNAEMONTANI PRORECTOR SOCIETATIS
HISTORICO-THEOLOGICAE LIPSIENSIS SODALIS.

TOMUS II.
CONTINENS LIB. IX—XV. ET INDICES.

LIPSIAE
SUMPTUS FECIT ET VENUMDAT SERIGIANA LIBRARIA
MDCCCXLIII.

BR

65

E7

1842

v. 2

ΕΥΣΕΒΙΟΥ ΤΟΥ ΠΑΜΦΙΛΟΥ ΕΠΙΣΚΟ-
ΠΟΥ ΤΗΣ ΕΝ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ
ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΗΣ
ΒΙΒΛΙΑ ΠΕΝΤΕΚΑΙΔΕΚΑ.

BIBLION ENNATON.

Τάδε περιέχει τὸ ἔννατον βιβλίον.

- α. Ὅποσοι τῶν παρ' Ἑλλήσι λογογράφων τοῦ Ἰουδαίων ἔθρους μνήμην ἐποιήσαντο.
- β. Θεοφράστου περὶ Ἰουδαίων ἀπὸ τοῦ α'. τῶν Πορφυρίου περὶ τῆς τῶν ἐμψύχων ἀποχῆς.
- γ. Πορφυρίου περὶ τῆς τὸ παλαιὸν διαλαμπάσης παρὰ Ἰουδαίοις φιλοσοφίας.
- δ. Ἐκαταίου περὶ Ἰουδαίων.
- ε. Κλεάρχου περὶ τῶν αὐτῶν, ἀπὸ τοῦ α'. περὶ ὕπνων.
- ς. Κλήμεντος περὶ τῶν μνημονευσάντων τοῦ Ἰουδαίων ἔθρους, ἀπὸ τοῦ α'. Στρωματέως.
- ζ. Νουμηνίου τοῦ Πυθαγορικοῦ φιλοσόφου περὶ Ἰουδαίων, ἀπὸ τοῦ α'. περὶ τὰγαθοῦ.
- η. Τοῦ αὐτοῦ περὶ Μωσέως ὁμοῦ καὶ περὶ Ἰουδαίων, ἀπὸ τοῦ γ'. τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως.
- θ. Χοιρίλου ποιητοῦ περὶ Ἰουδαίων.
- ι. Ἐκ τῶν Πορφυρίου τοῦ καθ' ἡμᾶς, χρησμοὶ τοῦ Ἀπόλλωνος περὶ Ἑβραίων.
- ια. Ἀπὸ τῆς Ἰωσήπου ἀρχαιολογίας, ὅποσοι τῶν ἔξωθεν συγγραφέων ἐμνήσθησαν τοῦ παρὰ Μωσεὶ κατακλυσμοῦ.
- ιβ. Ἀπὸ τῆς Ἀβυδηνοῦ γραφῆς, περὶ τοῦ κατακλυσμοῦ.
- ιγ. Ἀπὸ τῆς Ἰωσήπου ἀρχαιολογίας, περὶ τοῦ πλείους μνημονεῦσαι τῆς τῶν παλαιῶν μακροβίου ζωῆς.
- ιδ. Ἀπὸ τῆς Ἀβυδηνοῦ γραφῆς, περὶ τῆς τοῦ πύργου κατασκευῆς.
- ιε. Ὡς καὶ ἕτεροι πλείους ἐμνήσθησαν τοῦ αὐτοῦ, ἀπὸ τῆς Ἰωσήπου ἀρχαιολογίας.
- ις. Περὶ τοῦ τῶν πάντων Ἑβραίων προπάτορος Ἀβραάμ, ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ.
- ιζ. Εὐπολέμου περὶ Ἀβραάμ, ἀπὸ τῆς Ἀλεξάνδρου τοῦ Πολύστορος περὶ 2 Ἰουδαίων γραφῆς.
- ιη. Ἀρταπάνου περὶ τοῦ αὐτοῦ, ἀπὸ τῆς αὐτῆς γραφῆς τοῦ Πολύστορος.
- ιθ. Μήλωνος περὶ τοῦ αὐτοῦ, ὁμοίως ἀπὸ τῆς αὐτῆς γραφῆς.

- α. Φίλωνος περὶ τοῦ αὐτοῦ.
 κα. Δημητρίου περὶ τοῦ Ἰακώβ.
 κβ. Θεοδότου περὶ τοῦ αὐτοῦ.
 κγ. Ἀρταπάνου περὶ τοῦ Ἰωσήφ.
 3 κδ. Φίλωνος περὶ τοῦ αὐτοῦ.
 κε. Ἀρισταίου περὶ τοῦ Ἰώβ.
 κς. Εὐπολέμου περὶ Μωσέως.
 κζ. Ἀρταπάνου περὶ τοῦ αὐτοῦ.
 κη. Ἐξεκνήλ περὶ τοῦ αὐτοῦ.
 κθ. Δημητρίου περὶ τοῦ αὐτοῦ.
 λ. Εὐπολέμου περὶ Λαβίδ καὶ Σολομῶνος καὶ περὶ Ἱεροσολύμων.
 λα. Σολομῶνος ἐπιστολὴ πρὸς Οὐαφρῆν τὸν τῶν Αἰγυπτίων βασιλέα.
 4 λβ. Οὐαφρῆ ἐπιστολὴ πρὸς Σολομῶνα βασιλέα.
 λγ. Σολομῶνος ἐπιστολὴ πρὸς Σούρωνα βασιλέα Φοινίκης.
 λδ. Σούρωνος ἐπιστολὴ πρὸς Σολομῶνα.
 λε. Τιμοχάρους περὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἀπὸ τῶν περὶ Ἀντιόχου τῆς αὐτῆς
 γραφῆς.
 λς. Τοῦ τῆς Συρίας Σχοινομέτρου περὶ τῆς αὐτῆς.
 λζ. Φίλωνος περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις ὑδάτων.
 λη. Ἀρισταίου περὶ τῶν αὐτῶν.
 λθ. Εὐπολέμου περὶ Ἱερεμίου τοῦ προφήτου.
 μ. Βηρωσσού περὶ τῆς Ἰουδαίων αἰχμαλωσίας τῆς ὑπὸ Ναβουχοδονόσορ,
 καὶ περὶ τῶν βασιλέων τῆς Βαβυλῶνος ἀπὸ τοῦ Ναβοπαλλαόρου
 μέχρι πρὸς τὸν Κῦρον, ἀπὸ τῶν Ἰωσήπου.
 5 μα. Ἀπὸ τῆς Ἀβυδηνοῦ γραφῆς περὶ τοῦ Ναβουχοδονόσορ καὶ τῆς Βα-
 βυλῶνος κτίσεως ὑπ' αὐτοῦ.
 μβ. Ἰωσήπου περὶ τῶν μνημονευσάντων τοῦ Ἰουδαίων ἔθνους, ἀπὸ τοῦ α'.
 τῆς Ἰουδαίων ἀρχαιότητος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α.

Ἡ ὁποῖοι τῶν παρ' Ἑλλήσι λογογράφων τοῦ Ἰουδαίων ἔθνους
 μνήμην ἐποιήσαντο.

Καὶ τῆς τῶν παρ' Ἑβραίοις λογίων ἀποδοχῆς οὐκ ἀσυλλογίστως ἡμῖν,
 κρίσει δὲ καὶ διανοίᾳ ἐξητασμένη γεγεννημένης, ἐπειδὴ συνῶπται τὰ
 τῆς ἀποδείξεως ὥρα συνιδεῖν, ὥς καὶ αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων οἱ μάλι-
 στα διαφανεῖς τῶν καθ' Ἑβραίους οὐκ ἄπειροι γεγόνασιν πραγμάτων, ἀλλ'
 1 οἱ μὲν καὶ τῷ βίῳ τῶν ἀνδρῶν ταῖς τε παρ' αὐτοῖς φερομέναις ἱστορι-
 καῖς διηγήσεσιν ἀλήθειαν ἐπεμαρτύρησαν, οἱ δὲ καὶ τῆς δογματικῆς
 ὁμοίως αὐτοῖς ἐφήψαντο θεολογίας. Πρῶτα δὲ τὰ πρῶτα παραθή-
 σομαι, δεικνὺς ὅσοι τῶν Ἑλληνικῶν συγγραφέων ἐπ' ὀνόματος Ἰου-
 δαίων τε καὶ Ἑβραίων τῆς τε παρ' αὐτοῖς τὸ παλαιὸν ἀσκουμένης φι-
 λοσοφίας καὶ τῆς ἀνέκαθεν τῶν προπατόρων ἱστορίας ἐμνημόνευσαν.
 Ἀρξεται δέ μοι ὁ λόγος ἀπὸ τοῦ τῶν ἀνδρῶν βίου, ὥς ἂν μάθοις ὅτι

μὴ ἐκτὸς σὺν φρονος λογισμοῦ τὴν τῶν δηλουμένων φιλοσοφίαν τῶν Ἑλ- 2
λίων προτετιμήκαμεν. Ἀκόλουθα γοῦν τοῖς προεξητασμένοις ἐν τῷ
πρὸ τούτου συγγράμματι καὶ τὰ τῆς ἡθικῆς αὐτοῖς ἐπιτελεῖσθαι συνασκή-
σεως οὐ μόνον αἱ παρ' αὐτοῖς ἱερὰ βιβλίοι, ἀλλὰ καὶ τῶν παρ' Ἑλλήσι
φιλοσόφων οἱ μάλιστα διαφανεῖς καὶ καθ' ἡμᾶς βεβοημένοι μαρτυ-
ροῦσι. Καὶ δὴ λαβὼν ἀνάγνωθι τὰ Θεοφράστου, ἐν τοῖς Πορφυρίῳ
γραφείοι περὶ τῆς τῶν ἐμψύχων ἀποχῆς κείμενα τοῦτον τὸν τρόπον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β.

Θεοφράστου περὶ Ἰουδαίων, ἀπὸ τοῦ α'. τῶν Πορφυρίου 1
περὶ τῆς τῶν ἐμψύχων ἀποχῆς. *)

„Καίτοι διότι Σύρων μὲν Ἰουδαῖοι διὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς θυσίαν ἔτι καὶ
νῦν, φησὶν ὁ Θεόφραστος, ζωοθυτοῦσιν¹⁾), εἰ τὸν αὐτὸν ἡμᾶς τρόπον
τις κελεύει²⁾ θύειν, ἀποσταίημεν ἂν τῆς πράξεως. Οὐ γὰρ ἐστιώ-
μενοι³⁾ τῶν τιθέντων, ὁλοκαυτοῦντες δὲ ταῦτα νυκτὸς καὶ κατ' αὐτῶν 2
πολὺ μέλι καὶ οἶνον λείβοντες, ἀνήλiskon τὴν θυσίαν θᾶπτον, ἵνα
τοῦ δεινοῦ μὴδ' ὁ⁴⁾ πανόπτης γένοιτο θεατής. Καὶ τοῦτο δρῶσι, νη-
στεύοντες τὰς ἀνὰ μέσον τούτων ἡμέρας· κατὰ δὲ πάντα τοῦτον τὸν
χρόνον, ἅτε φιλόσοφοι τὸ γένος ὄντες, περὶ τοῦ θείου μὲν ἀλλήλοις
λαλοῦσι, τῆς δὲ νυκτὸς τῶν ἄστρον ποιοῦνται τὴν θεωρίαν, βλέποντες
εἰς αὐτὰ καὶ διὰ τῶν ἐνχῶν θεοκλητοῦντες. Κατήρξαντο γὰρ οὗτοι³
πρῶτοι τῶν τε λοιπῶν ζώων καὶ σφῶν αὐτῶν, ἀνάγκη καὶ οὐκ ἐπιθυ-
μία τοῦτο πράξαντες.“

*) Vid. Porphyr. de abstin. II, 26. p. 147. ed. Rhoer.

Cap. II. 1) ζωοθυτοῦσιν. Porphyr. ζωοθυτοῦν. Utrumque male, sed hoc
peius. Nihil melius ζωοθυτούντων, quod habet alt. Manuscr. Legend. ergo
putaverim ζωοθυτοῦτες. [Assentiuntur Victorius et Rhoer. ad Porph. p. 147 sq.
et ζωοθυτοῦντες etiam cod. Bodl. et Meerm. Sed cf. not. 2.]

2) τις κελεύει. Porphyr. κελεύειεν, sine τις recte. Possit tamen Eusebii
lectio retineri, si modo διότι, quod habetur lin. 6. mutetur in ὥς vel ὥσπερ.
Vig. διότι om. Porph. et MS.

3) οὐ γὰρ ἐστιώμενοι. Ignota et falsa loquitur Theophrastus. [Dubitat de
eo recte Rhoer. ad Porph. p. 148. propterea quod quamvis omnibus Iudaeis
haec parum convenient, tamen Essaei in Syria degentes de quibus solis loqui
Theophrastum Eusebius affirmet (vid. Cap. III. init. Καὶ ἐν τῷ τετάρτῳ — Ἑσ-
σαῖοι), illa valere posse videantur, qui in varias sectas distracti et haud pau-
cis philosophorum, Pythagorae maxime, placitis dediti fuerint. Cf. Moshem.
ad Cudworth. de vera not. coen. domin. §. 5. in Eiusd. syst. intellect. T. II. p.
834 sqq. ed. Mosh.]

4) μὴδ' ὁ. Porphyr. μὴ ὁ, quod malim. Vig.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ.

Πορφυρίου περὶ τῆς τὸ παλαιὸν διαλαμπάσης παρὰ Ἰουδαίοις
φιλοσοφίας.

- 1 Καὶ ἐν τῷ τετάρτῳ δὲ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως τοιαῦτα περὶ τῶν αὐτῶν
ἱστορεῖ ὁ Πορφύριος· „Εἰσὶ τοίνυν¹⁾ οἱ Ἑσσαῖοι, Ἰουδαῖοι μὲν τὸ
γένος, φιλάλληλοι δὲ καὶ τῶν ἄλλων πλέον. Οὗτοι τὰς μὲν ἡδονὰς ὡς
κακίαν ἀποστρέφονται, τὴν δὲ ἐγκράτειαν καὶ τὸ μὴ τοῖς πάθεσιν
ὑποπίπτειν ἀρετὴν ὑπολαμβάνουσι. Καὶ γάμον μὲν αὐτοῖς ὑπεροψία,
τοὺς δ' ἄλλοτρίους παῖδας ἐκλαμβάνοντες, ἀπαλὺς ἔτι πρὸς τὰ μα-
θήματα, συγγενεῖς ἡγοῦνται, καὶ τοῖς ἡθεσιν ἑαυτῶν ἐντυποῦσι, τὸν
γε²⁾ γάμον καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ διαδοχὴν οὐκ ἀναιροῦντες, τὰς δὲ τῶν
γυναικῶν ἀσελείας φυλακτόμενοι· καταφρονηταὶ δὲ πλούτου, καὶ
2 θαυμάσιον παρ' αὐτοῖς τὸ κοινωνικόν, οὐδ' ἐστὶν εὐρεῖν κτήσει τινα
παρ' αὐτοῖς ὑπερέχοντα. Νόμος γάρ, τοὺς εἰς τὴν αἵρεσιν εἰσιόντας,
δημεύειν τῷ τάγματι τὴν οὐσίαν, ὥστε ἐν ᾗπασιν μήτε πενίας ταπει-
ρότητα φαίνεσθαι, μήθ' ὑπεροχὴν πλούτου, τῶν δὲ ἐκάστου κτημάτων
ἀναμεμιγμένων, μίαν ὥσπερ ἀδελφοῖς ἅπασιν οὐσίαν εἶναι. Κηλὶδα δὲ
ὑπολαμβάνουσι τοῦλαιον, καὶ ἀλειφθῇ τις ἄκων, σμῆχεται τὸ σῶμα.
Τὸ γὰρ ἀνῆμειν ἐν καλῷ τίθενται, λευχεῖμονεῖν τε διὰ παντός. Χειρο-
3 τונהτοὶ δὲ τῶν κοινῶν οἱ ἐπιμεληταί, καὶ ἀδιαίρετοι πρὸς³⁾ ἀπάντων

Cap. III. 1) *Εἰσὶ τοίνυν* etc. Porphyrius l. IV. [§. 10. p. 332. Rhoer.] haec de Essaeis commemorat ex Josepho belli Judaici lib. II. c. 7. alias 12. De quibus longe brevius egerat Antiquit. I. XVIII. c. 2. vide supra p. 379. et seq. [VIII, 11. 12.] ex Philone.

2) *τὸν γε γάμ.* Porphyr. et Joseph. *τὸν μὲν γε* recte. Vig.

3) *καὶ ἀδιαίρετοι πρὸς* etc. Ita omnes, sed meo iudicio *εἰς* quod sequitur, expungendum est: sicque *ἀδιαίρετοι* vel cum *ἐπιμεληταί* praecedenti coniungendum, quasi dicat, praesides illos aut procuratores singulos nullo cuiusquam discrimine omnium necessitati prospicere, vel, quod malui, ad *ἐκαστοι* referendum. Est autem *ἐκάστους ἀδιαίρετους εἶναι πρὸς ἀπάντων* *χρείας* singulis nullo cuiusquam discrimine, quod cuique opus est, aequaliter suppeditari. Vig. Posteriores emendationem suam secutus Vig. vertit: Communibus suffragiis communes procuratores creant, nulloque omnium discrimine quod cuique opus est, aequaliter suppetit. Sed ut taceam, quod iam Rhoer. ad Porphyr. p. 334. notavit, *εἰς* non expungendum videri, haec ipsa quam vertendo expressit Vig., sententia ex verbis ipsis non minus difficile erui possit quam, si quidem *ἀδιαίρετοι* cum *ἐπιμεληταί* iungatur, altera illa, qua praesides singuli nullo cuiusquam discrimine omnium necessitati prospicere dicerentur. Neque vero magis mihi placet Rhoerii opinio qui l. I.: „πρὸς, inquit, construi potest cum *χειροτονητοῖς*; dicit quippe communibus suffragiis fuisse creatos quaestores.“ Nam deinde scribendum potius erat *χειροτονητοὶ δὲ τῶν κοινῶν οἱ* (Porphyr. omittit οἱ) *ἐπιμεληταί πρὸς ἀπάντων*, καὶ

εἰς τὰς χρείας ἕκαστοι. Μία δ' οὐκ ἔστιν αὐτῶν πόλις, ἀλλ' ἐν ἐκάστη μετοικουσι πολλοὶ, καὶ τοῖς ἐτέρωθεν ἡκουσὶν αἰρετισταῖς ἀναπέπταται τὰ παρ' ἀλλήλοις, καὶ οἱ πρῶτον ἰδόντες⁴⁾ εἰσάσιν ὡς πρὸς συνήθεις. Διὸ οὐδὲν ἐπικομιζόμενοι ἀποδημοῦσιν ἀναλωμάτων ἕνεκα. Οὔτε δὲ ἐσθῆτα οὔτε ὑποδήματα ἀμείβουσι, πρὶν διαρράγῃναι πρότερον παντόπασιν, ἢ δαπανηθῆναι τῷ χρόνῳ. Οὐδ' ἀγοράζουσιν τι, οὐδὲ⁴ πωλοῦσιν, ἀλλὰ τῷ χρῆζοντι διδόντες ἕκαστος τὰ παρ' ἑαυτοῦ, τὸ παρ' ἐκείνου χρήσιμον ἀντικομίζεται· καὶ χωρὶς τῆς μεταδόσεως ἀκώλυτος⁵⁾ ἢ μετάληψις αὐτοῖς παρ' ὧν ἂν ἐθέλωσι. Πρὸς γε μὴν τὸ θεῖον ἰδίως εὐσεβεῖς. Πρὶν γὰρ ἀνασχεῖν τὸν ἥλιον, οὐδὲν φθέγγονται τῶν βεβήλων, πατέρας δὲ τινὰς εἰς αὐτὸν εὐχὰς⁶⁾, ὥσπερ ἱκετεύοντες ἀνατεῖλαι. Μετὰ ταῦτα πρὸς ἃς ἕκαστοι τέχνας ἴσασι, ὑπὸ τῶν ἐπιμελητῶν ἀφείνται, καὶ μέχρι πέμπτης ὥρας ἐργασάμενοι συντόνας, ἔπειτα πύλιν⁵ εἰς ἓν ἀθροίζονται χωρίον, ζωσάμενοί τε σκεπάσασιν, οὕτως ἀπολούνονται τὸ σῶμα ψυχροῖς ὕδασι, καὶ μετὰ ταύτην τὴν ἀγνείαν εἰς ἴδιον οἶκημα συνίασιν, ἐν ᾧ μηδὲν τῶν ἐτεροδοξῶν ἐπιτέτραπται παρελθεῖν. Αὐτοὶ δὲ καθαροὶ, καθάπερ εἰς ἅγιόν τι τέμενος παραγίνονται, τὸ δειπνητήριον. Καθεστέντων δὲ μεθ' ἡσυχίας, ὁ μὲν σιτοποιὶς ἐν τάξει παρατίθῃσιν ἄρτους, ὁ δὲ μάγειρος ἐν ἀγγεῖον ἐξ ἐνὸς ἐδέσματος ἐκάστω· προκατάρχεται δὲ ὁ ἱερεὺς τῆς τροφῆς ἀγνῆς οὐσης καὶ καθαρᾶς, καὶ γεύσασθαι τινα πρὶν τῆς εὐχῆς ἀθέμιτον· ἀριστο-

ἀδιαίρετοι εἰς τὰς χρείας ἕκαστοι. Itaque fortasse scribendum est: καὶ διαίρετα πρὸς ἀπάντων εἰς τὰς χρείας ἕκαστα, hac quidem quae sequentibus optime convenit, sententia: et distribuuntur ab omnibus ad curandas necessitates singula quae quisque possidet. Pessime autem vertit Porphyrii interpres: Com muni-um rerum procuratores ab omnibus indistincte singuli creantur, prout usus requisiverit. De ἐπιμεληταῖς vide Philonis locum VIII, 11.

4) καὶ οἱ πρῶτον ἰδόντες. Joseph. longe aliter καὶ πρὸς οὓς οὐ πρότερον εἶδον Vig. Statim post Porphyr. ἴσασι ὥσπερ συνήθεις, Joseph. εἰσάσιν ὡς συννηθεστάτους. Quorum quid sit verius, cum et in his et in pluribus aliis sententiam modo Josephi expresserint et Eusebius et Porphyrius, difficilior esse ad definiendum, recte iudicat Rhoeer. ad Porph. p. 335.

5) ἀκώλυτος pro ἀκωλύτως reposui ex Joseph. Porph. et MS. probante Vig.

6) εἰς αὐτὸν εὐχὰς. Cum, quoniam Josephi haec verba sint, credibile non sit, hoc eum suis Essenais tanquam egregium verae pietatis argumentum, laudi tribuere quod soli paulo ante ortum preces nuncuparent, Vig. εὐχὰς εἰς αὐτὸν (τὸν ἥλιον) accipere malit non quae soli vel solis in honorem, sed quae solis causa nuncupentur, et similiter Brucker. histor. crit. philos. T. II. p. 768. εἰς interpretatur propter vel in, ita ut recitarint Esseni preces in vel propter solis ortum compositas, ut lux eius ipsis feliciter illuceret. Cf. VIII, 11. Rhoeer. ad Porph. p. 336.

ποιησάμενος δὲ ἐπιένχεται μᾶλλον, ἀρχόμενοι τε καὶ πανόμενοι γεραί-
 6 ρουσι τὸν θεόν. Ἐπειθ' ὡς ἱεράς καταθέμενοι τὰς ἐσθῆτας, πάλιν ἐπ'
 ἔργα τρέπονται μέχρι δαίλης. Δειπνοῦσι⁷⁾ δ' ὑποστρέφαντες ὁμοίως, συγ-
 καθεζομένων τῶν ξένων, οἳ τύχοιεν αὐτοῖς παρόντες. Οὔτε δὲ κραυγὴ
 ποτε τὸν οἶκον οὔτε θόρυβος μαιίνει, τὰς δὲ λαλιάς ἐν τάξει παρα-
 χωροῦσιν ἀλλήλοις, καὶ τοῖς ἔξωθεν ὡς μυστήριόν τι φοικτὸν ἢ τῶν
 ἐνδον σιωπὴ καταφαίνεται. Τοῦτου δὲ αἴτιον ἡ διηνεκὴς νῆψις καὶ τὸ
 μετρεῖσθαι παρ' αὐτοῖς τροφὴν καὶ ποτὸν μέχρι κόρου. Τοῖς δὲ ζη-
 7 λῶσι τὴν αἵρεσιν οὐκ εὐθύς ἢ πάροδος, ἀλλ' ἐπ' ἐνιαυτὸν ἔξω μέ-
 νοντι τὴν αὐτὴν ὑποτίθενται διαίταν, ἀξινάριον τε καὶ περίζωμα δόν-
 τες καὶ λευκὴν ἐσθῆτα. Ἐπειδὴν δὲ ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ πεῖραν ἐγκρα-
 τείας δῶ, πρόσσεισι μὲν ἔγγιον τῇ διαίτῃ καὶ καθαρωτέρων⁸⁾ τῶν πρὸς
 ἀγνείαν ὑδάτων μεταλαμβάνει. Παραλαμβάνεται δὲ εἰς τὰς συμβιώ-
 σεις οὐδέπω· μετὰ γὰρ τὴν τῆς καρτερίας ἐπίδειξιν δυσὶν ἄλλοις
 8 ἔτεσι τὸ ἥθος δοκιμάζεται, καὶ φανεῖς ἄξιος, οὕτως εἰς τὸν ὅμιλον
 ἐγκρίνεται. Πρὶν δὲ τῆς κοινῆς ἄψασθαι τροφῆς, ὅρκους αὐτοῖς ὁμνυσι
 φρικώδεις, πρῶτον μὲν εὐσεβήσιν τὸ θεῖον, ἔπειτα τὰ πρὸς ἀνθρώ-
 πους δίκαια φυλάξιν καὶ μήτε κατὰ γνώμην βλάψειν τινα, μήτ' ἐξ
 ἐπιτάγματος, μισήσιν δ' αἰεὶ τοὺς ἀδίκους καὶ συναδικεῖσθαι⁹⁾ τοῖς
 δίκαιοις· τὸ πιστὸν πᾶσι μὲν παρέξιν, μάλιστα δὲ τοῖς κρατοῦσιν, οὐ
 9 γὰρ δίχα θεοῦ περιγίγνεσθαι τι τὸ ἄρχειν. Κἂν αὐτὸς ἄρχῃ, μηδε-
 πώποτε ἐξυβρίσαι εἰς τὴν ἐξουσίαν, μηδὲ ἐσθῆτι ἢ τινι πλεονί κόσμῳ
 τοὺς ὑποτεταγμένους ὑπερλαμπρύνεσθαι, τὴν ἀλήθειαν ἀγαπᾶν αἰεὶ,
 καὶ τοὺς ψευδομένους ἀποβάλλεσθαι· χειρὰς κλοπῆς καὶ ψυχὴν ἀνο-
 σίου κέρδους καθαρὰν φυλάξιν, καὶ μήτε κρύψειν τι τοὺς αἰρετιστάς,
 μήθ' ἑτέροις αὐτῶν τι μηνύσειν, κἂν μέχρι θανάτου τις βιάζηται.
 Πρὸς δὲ τούτοις ὁμνυσι, μηδενὶ μὲν μεταδοῦναι τῶν δογμάτων ἑτέρως
 ἢ ὡς αὐτὸς παρέλαβεν, ἀφέξεσθαι δὲ ληστείας καὶ συντηρήσειν ὁμοίως
 τὰ τε τῆς αἰρέσεως αὐτῶν βιβλία καὶ τὰ τῶν ἀγγέλων ὀνόματα. Τοι-
 οῦτοι μὲν οἱ ὅρκοι. Οἱ δὲ ἀλόντες καὶ ἐβληθέντες κακῷ μόρῳ φθει-
 10 ρονται. Τοῖς γὰρ ὅρκοις καὶ τοῖς ἔθεσιν ἐνδεδεμένοι, οὐδὲ τῆς παρὰ

7) πίνουσι Porphy. Vid. Rhoer. p. 337.

8) καθαρωτέρων pro καθαρώτερον dedi ex Josepho, unde illud in Porphyrii textum receperunt Valent. et Rhoer. qui addit: „Κοινοῖς ὕδασι lavare apud Judaeos olim aliosque illicitum, quo respicere videtur Auctor Epist. ad Hebr. X, 22. Multa hanc in rem vide apud Spencer. Rit. Leg. III, 1.“

9) συναγωνίζεσθαι Porph. συναγωνιῶσθαι Joseph. Cf. Rom. XV, 30. Mox ἐξυβρίσαι εἰς τὴν ἐξουσίαν Vigerus reddit: „potestati suae labem iniurat“ Porph. interp. clarius: „potestate contumeliose se esse usurum.“ Cf. VIII, 12. καταγινώσκουσι τῶν δεσποτῶν οὐ μόνον ὡς ἀδίκων etc.

τοῖς ἄλλοις τροφῆς δύνανται μεταλαμβάνειν, पोηφαγοῦντες δὲ καὶ λιμῶ διαφθειρόμενοι ἀπόλλυνται. Αὐτὸ δὲ πολλοὺς ἐλέησαντες, ἐν ταῖς ἐσχάταις ἀνάγκαις ἀνέλαβον, ἱκανὴν τιμωρίαν δεδωκέναι νομίζοντες ἐπὶ τοῖς ἁμαρτήμασι τὴν μέχρι θανάτου βάσανον. Τὴν δὲ σκαλίδα διδῶσι τοῖς μέλλουσιν αἰρετισταῖς, ἐπεὶ καὶ αὐτοὶ ἄλλως οὐ θακένουσιν ἢ βόθρον ὀρύξαντες εἰς βάθος ποδιαῖον, περικαλύψαντες θοιματίῳ, ὥς μὴ ταῖς ἀνγαῖς 11 ἐνυβρίξειν τοῦ θεοῦ. Τοσαύτῃ δ' ἐστὶν αὐτῶν ἡ λιτότης ἡ περὶ τὴν δίκαιαν καὶ ἡ ὀλιγότης, ὥς ἐν τῇ ἐβδομάδι¹⁰⁾ μὴ δεῖσθαι κενώσεως, ἣν τηρεῖν εἰώθασιν εἰς ὕμνους τῷ θεῷ καὶ εἰς ἀνάπausιν. Ἐκ δὲ τῆς ἀσκήσεως ταύτης τοσαύτην πεποίθηται καρτερίαν, ὥς στρεβλούμενοι καὶ λυγιζόμενοι¹¹⁾ καὶ κρόμενοι καὶ διὰ πάντων ὀδεύοντες τῶν βασανιστηρίων ὀργάνων, ἧν ἡ βλασφημῆσωσι τὸν νομοθέτην ἡ φάγωσί τι τῶν ἀσυνήθων, οὐδέτερον ὑπομένειν. Διέδειξαν δὲ τοῦτο ἐν τῷ πρὸς 12 Ῥωμαίους πολέμῳ, ἐπεὶ οὐδὲ κολακεῦσαι τοὺς αἰκιζομένους ἢ δακρῦσαι ὑπομένονσι, μειδιῶντες δὲ ἐν ταῖς ἀλγηδόσι καὶ κατειρωνευόμενοι τῶν τὰς βασάνους προσφερόντων, εὐθυμοὶ τὰς ψυχὰς ἠφίεσαν, ὥς πάλιν κομιούμενοι· καὶ γὰρ ἔρῶται παρ' αὐτοῖς ἡδε ἡ δόξα, φθαρτὰ μὲν εἶναι τὰ σώματα καὶ τὴν ὕλην οὐ μόνιμον αὐτῶν, τὰς δὲ ψυχὰς ἀθανάτους αἰεὶ διαμένειν, καὶ συμπλέκεσθαι μὲν ἐκ τοῦ λεπτοτάτου 13 φοιτώσας αἰθέρος, ῥύμη φυσικῇ κατασπωμένης¹²⁾, ἐπειδὴν δ' ἀνεθῶσι τῶν κατὰ σάρκα δεσμῶν, οἷον δὲ μακρᾶς δουλείας ἀπηλλαγμένους, τότε χαίρειν καὶ μετεώρους φέρεσθαι. Ἀπὸ δὲ τῆς τοιαύτης διαίτης καὶ τῆς πρὸς ἀλήθειαν καὶ τὴν εὐσέβειαν ἀσκήσεως εἰκότως ἐν αὐτοῖς πολλοὶ, οἳ καὶ τὰ μέλλοντα προγινώσκουσιν, ὥσαν βίβλοις ἱεραῖς καὶ διαφόροις ἀγγελαῖς καὶ προφητῶν ἀποφθέγμασιν ἐμπαιδοτριβοῦμενοι. Σπάνιον δὲ, εἰ ἐν ταῖς προαγορεύσεσιν ἀστοχοῦσι. Ταῦτα μὲν ὁ Πορφύριος ἐκ παλαιῶν¹³⁾, ὥς εἰκὸς, ἀναγνωσμάτων τῇ τῶν δηλουμένων ἀνδρῶν εὐσεβείᾳ τε ὁμοῦ καὶ φιλοσοφίᾳ ἐν τῷ τετάρτῳ

10) ἐν τῇ ἐβδομάδι Vigerus inepte vertit ne septimana quidem integra. Significatur enim potius sabbathi dies. Vid. Rhoer. p. 341.

11) λογιζόμενοι Viger. Sed λυγιζόμενοι scribendum esse recte monuit ipse Vig. in marg. De voce vid. Rhoer. ad Porph. I, 33. p. 56. Pro ἧν ἡ βλασφημῶσι Porph. ἢ βλ. et paulo post pro ἐπεὶ δ' οὐ, ἐπεὶ οὐδὲ, quod reposui. Vigerus in marg. ἐπειδὴ pro ἐπεὶ δ' scribendum coniicit et pro sequente ὑπομένονσι ὑπομένοντες.

12) ῥύμη φυσικῇ κατασπωμένης. Josephus ὥσπερ εἰρκταῖς τοῖς σώμασιν ὕγγι τινι φυσικῇ κατασπωμένης. De sententia simul v. Keil. opuscul. p. 748 sq.

13) ἐκ παλαιῶν etc. Non meminerat Eusebius, cum id scriberet, haec Porphyrium a Josepho totidem paene verbis accepisse. Vig.

συγγράμματι τῶν σπονδασθέντων αὐτῷ περὶ τῆς τῶν ἐμφύχων ἀποχῆς ἐμαρτύρησεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ.

1 Ἑκαταίου ¹⁾ περὶ Ἰουδαίων.

Ἑκαταῖος δὲ ὁ Ἀβδηρίτης, ἀνὴρ φιλόσοφος ἅμα καὶ περὶ τὰς πράξεις ἱκανώτατος, ἰδίαν βίβλον ἀναθεὶς τῇ περὶ Ἰουδαίων ἱστορίᾳ, πλεῖστα περὶ αὐτῶν διεξέειπεν, ἀφ' ὧν ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀρκέσει παρατεθέντα ταῦτα. „Ἔστι γὰρ τῶν Ἰουδαίων τὰ πολλὰ ὀχυρώματα κατὰ τὴν χώραν καὶ κῶμαι· μία δὲ ἡ Ἱερουσαλήμ ²⁾ πόλις ὀχυρὰ πεντήκοντα ³⁾ μάλιστα σταδίων τὴν περίμετρον, ἣν οἰκοῦσι μὲν ἀνθρώπων περὶ δώδεκα μυριάδες, καλοῦσι δ' αὐτὴν Ἱεροσόλυμα. Ἐνταῦθα δέ ἐστιν κατὰ μέσον μάλιστα τῆς πόλεως περίβολος λίθινος, μῆκος ὡς πεντάπλεθρος, εὖρος δὲ πηχέων ἑκατὸν, ἔχων διπλᾶς πύλας, ἐν ᾧ βωμός ἐστι τετράγωνος, ἀτμήτων ⁴⁾ συλλέκτων ἀργῶν λίθων οὕτω συγκείμενος· πλευρὰν δὲ ἑκάστην εἴκοσι πηχέων, ὕψος δωδεκάπηχυν. Καὶ παρ' αὐτὸν οἶκημα μέγα, οὗ βωμός ἐστι καὶ λυχνίον ⁵⁾, ἀμφοτέρω χρόνῳ, δύο τάλαντα ³ τὴν ὁλήν· ἐπὶ δὲ τούτων φῶς ἐστὶν ἀναπόσβεστον καὶ τὰς νύκτας

Cap. IV. 1) Ἑκαταίου. Joseph. lib. I. contra Apion. p. 1048. ed. Graecol. Ἑκαταῖος δὲ ὁ Ἀβδηρίτης, ἀνὴρ φιλόσοφος ἅμα καὶ περὶ τὰς πράξεις ἱκανώτατος, Ἀλεξάνδρῳ τῷ βασιλεῖ συνακημάσας καὶ Ἡτολεμαίῳ τῷ Λάγον συγγενόμενος, οὐ παρέργως, ἀλλὰ περὶ αὐτῶν Ἰουδαίων συγγέγραφε βιβλίον etc. Tum p. 1049. [c. 22. Tom. III. p. 1189. ed. Oberthür.] locum hunc verbis paene totidem repraesentat, nec dubium est, quin Eusebius ex Josepho descripserit, ut patet ex paucis versibus qui paulo post c. 9. Hecataei verba intercidunt. Alius fuit Hecataeus Milesius, Abderita vetustior, de pro infra. Vig. Hecataei fragmentum libro suo de emendatione temporum adiecit et annotationibus illustravit Scaliger. p. 4 sq. p. 24 sqq.

2) Ἱερουσαλήμ. Joseph. hanc vocem non agnoscit, et recte: nam paulo post nomen Hecataeus adiungit. Vig.

3) πεντήκοντα. Timochares infra p. 452. [c. XXXV.] quadraginta solum ei tribuit, ibidemque [c. XXXVI.] Syriae mensor tantum 27. Diverso tempore diversus ambitus esse potuit. Quamquam testimonium ab Hecataeo Josephus et Eusebius, non testimonii rebus in omnibus τὸ ἀκριβές exigebant. Vig. Contra Scaliger. I. I. p. 24. in loco Timocharis legendum putat μθ, in loco Syriae mensuris μζ.

4) ἀτμήτων. Joseph. οὐκ ἐκ τμητῶν, ἀλλ' ἐκ τῶν ἀργῶν λίθων, rectius, ut videtur. Nam et Deuteron. XXVII, 5. habetur: de lapidibus, quos ferrum non tetigit, et de saxis informibus et impolitis. Jos. VIII, 31. de lapidibus impolitis, quos ferrum non tetigit. Joseph. I. II. ἐκ λίθων συμμίκτων, οὐ λελατομημένων ἐκ σιδήρου. Et lib. IV. ἐκ λίθων μὴ κατεργασμένων, ἀλλὰ λογάδην συγκειμένων. Vig.

5) λυχνίον. Vid. Scaliger. I. I. p. 24. Lobeck. ad Phrynich. p. 314.

καὶ τὰς ἡμέρας. Ἀγαλμα δ' οὐκ ἔστιν οὐδ' ἀνάθημα τοπαράπαν οὐδὲ φύτευμα⁶⁾ παντελῶς οὐδὲ οἶον ἁλσῶδες ἢ τι τοιοῦτον. Διατρίβουσι δ' ἐν αὐτῷ καὶ τὰς νύκτας καὶ τὰς ἡμέρας ἱερεῖς, ἀγνεῖας τινὰς ἀγνεύοντες καὶ τοπαράπαν οἶνον οὐ πίνοντες⁷⁾ ἐν τῷ ἱερῷ. Ταῦτα εἰπὼν, ὑποβὰς, ὅτι καὶ Ἀλεξάνδρῳ τῷ βασιλεῖ συνεστρατεύσαντο καὶ μετὰ ταῦτα τοῖς διαδόχοις αὐτοῦ, μεμαρτύρηκεν, οἷς δ' αὐτὸς παρατηχεῖν⁴ φησιν, ὑπ' ἀνδρὸς Ἰουδαίου κατὰ τὴν στρατείαν γενομένοις, τοῦτο παραθήσομαι. Λέγει δὲ οὕτως· „Ἐμοῦ γοῦν ἐπὶ τὴν ἐρυνθρὰν θάλασσαν βαδίζοντας, συνηκολούθει τις μετὰ τῶν ἄλλων τῶν παραπεμπόντων ἡμᾶς ἱππέων Ἰουδαίων, ὄνομα Μοσόμαμος⁸⁾, ἄνθρωπος ἱκανὸς κατὰ τὴν ψυχὴν, εὐρωστος, καὶ τοξότης ὑπὸ δὴ πάντων ὁμολογούμενος καὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν βαρβάρων ἄριστος. Οὗτος οὖν ὁ ἄνθρωπος, βαδίζόντων πολλῶν κατὰ τὴν ὁδὸν, καὶ μάντεώς τινος ὀρνιθευομένου καὶ πάντας ἐπισχεῖν ἄξιούντος, ἠρώτησε δια τί προσμένουσι. Δείξαντος δὲ τοῦ μάντεως αὐτῷ τὸν ὄρνιθα καὶ φήσαντος, ἐὰν μὲν αὐτοῦ μένῃ, προσμένειν συμφέρειν πᾶσιν, ἐὰν δὲ ἀναστὰς⁵ εἰς τοῦμπροσθεν πέτῃται, προάγειν, ἐὰν δὲ εἰς τὸ ὀπισθεν, ἀναχωρεῖν αὐθις, σιωπήσας καὶ ἐλκύνσας τὸ τόξον ἔβαλε, καὶ τὸν ὄρνιθα πατάξας ἀπέκτεινεν. Ἀγανακτοῦντος δὲ τοῦ μάντεως καὶ τινων ἄλλων καὶ καταρωμένων αὐτῷ, τί μαίνεσθε, ἔφη, κακοδαίμονες; Εἴτα τὸν ὄρνιθα λαβὼν εἰς τὰς χεῖρας, πῶς γὰρ οὗτος, ἔφη, τὴν αὐτοῦ σωτηρίαν οὐ προειδώς, περὶ τῆς ἡμετέρας ἡμῖν πορείας ἂν τι ὑγιὲς ἀνήγειλεν; Εἰ γὰρ ἐδύνατο προγινώσκειν τὸ μέλλον, εἰς τὸν τόπον τοῦτον⁶ οὐκ ἂν ἦλθε, φοβούμενος μὴ τοξεύσας αὐτὸν ἀποκτελεῖν Μοσόμαμος ὁ Ἰουδαῖος.“ Καὶ ταῦτα μὲν ὁ Ἐκαταῖος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε.

Κλεάρχου περὶ τῶν αὐτῶν, ἀπὸ τοῦ α'. τῶν περὶ ὕπνων.

Κλέαρχος¹⁾ δὲ ὁ Περιπατητικὸς φιλόσοφος ἐν τῷ πρώτῳ περὶ ὕπνου¹ βιβλίῳ Ἀριστοτέλει τῷ φιλοσόφῳ τοιόνδε τινὰ περὶ Ἰουδαίων ἀνατί-

6) οὐδὲ φύτευμα. Vid. Deuter. XVI, 12. Judic. VI, 25. 2 Chron. XXXIII,

3. In proseuchis vero arbores satas esse docuit Scaliger. l. I. p. 25.

7) οἶνον οὐ πίνοντες. Cf. Levit. X, 9. Ezech. XLIV, 20. Vig.

8) Μοσομάλλος Joseph. et rursus infra.

Cap. V. 1) Κλέαρχος. Clearchus hic non Ponticus, qui dicis tantum causa Platonem audierit, quo de multa Suidas, sed ille, quem ita verbo uno perstringit: Κλέαρχος Σολεὺς ἔγραψε διάφορα. Solensis erat, Solis in Cilicia oriundus, Aristotelis discipulus. Pollux lib. II. c. 4. Eius saepe meminit Athenaeus eique varia tribuit opera, ut περὶ γραφῶν libro VII. itemque περὶ παροιμιῶν, ubi et Peripateticum fuisse ait: et lib. IX. περὶ σκελετῶν. De somno eundem

Θησι λόγον, ὥδε πρὸς ῥῆμα γράφων· „Ἀλλὰ τὰ μὲν πολλὰ μακρὸν ἂν εἴη λέγειν· ὅσα δε ἔχει τῶν ἐκείνου θαυμασιότητά τινα καὶ φιλοσοφίαν, ὁμοίως διελθεῖν οὐ χεῖρον. Σαφῶς δ' ἴσθι, εἶπεν, Ὑπεροχίδης, θαυμαστὸν καὶ ὀνείροις ἴσα σοι δόξω λέγειν. Καὶ ὁ Ὑπεροχίδης ἐνλαβόμενος, δι' αὐτὸ γὰρ, ἔφη, τοῦτο καὶ ζητοῦμεν ἀκοῦσαι πάντες.

2 Οὐκοῦν, εἶπεν ὁ Ἀριστοτέλης, κατὰ τὸ τῶν ῥητορικῶν παράγγελμα, γένος αὐτοῦ πρῶτον διέλθωμεν, ἵνα μὴ ἀπειθῶμεν τοῖς τῶν ἀπαγγελιῶν διδασκάλοις. Λέγε, εἶπεν ὁ Ὑπεροχίδης, οὕτως εἰ δοκεῖ. Κεῖνος τοίνυν τὸ μὲν γένος ἦν Ἰουδαῖος, ἐκ τῆς Κοίλης Συρίας. Οὗτοι δ' εἰσὶν ἀπόγονοι τῶν ἐν Ἰνδοῖς Καλανῶν, παρὰ δὲ Σύροις Ἰουδαίων τὸν ὄνομα λαβόντων ἀπὸ τοῦ τόπου. Προσαγορεύεται γὰρ ὃν κατοικοῦσι τόπον, Ἰουδαία, τὸ δὲ τῆς πόλεως αὐτῶν ὄνομα πᾶν σχολιόν ἐστιν, Ἰερουσαλήμ γὰρ αὐτὴν καλοῦσιν. Οὗτος οὖν ὁ ἄνθρωπος ἐπιξενούμενος τοῖς πολλοῖς καὶ τῶν ἄνω τόπων εἰς τοὺς ἐπιθαλαττίους ὑποκαταβαίνων, Ἑλληνικὸς ἦν οὐ τῇ διαλέκτῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ ψυχῇ· καὶ τότε

3 διατριβόντων ἡμῶν περὶ τὴν Ἀσίαν, παραβαλὼν εἰς τοὺς αὐτοὺς τόπους ἄνθρωπος, ἐντυγχάνει ἡμῖν τε καὶ τισιν ἑτέροις τῶν σχολαστικῶν, πειρώμενος αὐτῶν τῆς σοφίας. Ὡς δὲ πολλοῖς τῶν ἐν παιδείᾳ συνεκείωτο, παρεδίδου τι μᾶλλον ὧν εἶχε.“ Ταῦτα καὶ ὁ Κλέαρχος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 5.

Κλήμεντος περὶ τῶν μνημονευσάντων τοῦ Ἰουδαίων ἔθνους, ἀπὸ τοῦ α'. Στρωματέως.

Τούτου δὲ μνημονεύει καὶ ὁ ἡμέτερος Κλήμης ἐν τῷ πρώτῳ Στρωματεῖ¹⁾, δι' ὧν ταῦτά φησι· „Κλέαρχος δ' ὁ Περιπατητικὸς εἰδέναι φησὶ τινα Ἰουδαῖον, ὃς Ἀριστοτέλει συνεγένετο.“ Καὶ μεθ' ἕτερα ἐπιλέγει· „Νουμᾶς δὲ ὁ Ῥωμαίων βασιλεὺς Πυθαγόρειος μὲν ἦν, ἐκ

1 δὲ τῶν Μωσέως ὠφεληθεὶς, διεκώλυσεν ἀνθρωποειδῆ καὶ ζωόμορφον εἰκόνα θεοῦ Ῥωμαίους κτίζειν. Ἐν γοῦν ἑκατὸν καὶ ἑβδομήκοντα τοῖς πρώτοις ἔτεσι, ναοὺς οἰκοδομοῦμενοι, ἄγαλμα οὐδὲν οὔτε πλιστὸν οὔτε μὴν γραπτὸν ἐποίησαντο. Ἐπεδείκνυτο γὰρ αὐτοῖς ὁ Νουμᾶς δι'

scripsisse praeter Eusebium Josephus auctor est lib. I. contra Apion. p. 1047. ed. Graecol. Κλέαρχος ὁ Ἀριστοτέλους ὢν μαθητὴς καὶ τῶν ἐκ τοῦ Περιπάτου φιλοσόφων οὐδενὸς δεύτερος, ἐν τῷ πρώτῳ περὶ ὕπνου βιβλίῳ, φησὶν Ἀριστοτέλην τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ περὶ τινος ἀνδρὸς Ἰουδαίου ταῦτα ἰστορεῖν, αὐτὸν τὸν λόγον Ἀριστοτέλει παρατιθεῖς. Tum Aristotelis verba subjungit, illa ipsa, quae describit Eusebius. Meminit et Clemens Alexandrinus, infr. p. 410. B. [c. VI.] Vig.

Cap. VI. 1) Κλήμης — Στρωματεῖ. Vid. Clement. Strom. I. p. 304. ed. Sylburg.

ἀποκρύψεως, ὥς οὐκ ἐφάπασθαι τοῦ βελτίστου δυνατὸν γλώττῃ, μόνῳ δὲ τῷ νῷ.“ Ἔτι πρὸς τούτοις ἐξῆς²⁾ ὑποβὰς, τὰδε φησὶ· „Φανερώτατα δὲ Μεγασθένης ὁ συγγραφεὺς ὁ Σελεύκῳ τῷ Νικάνορι συμ-²βεβιωκὸς, ἐν τῇ τρίτῃ τῶν Ἰνδικῶν ὥδε γράφει· Ἀπαντα μέντοι τὰ περὶ φύσεως εἰρημένα παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, λέγεται καὶ παρὰ τοῖς ἔξω τῆς Ἑλλάδος φιλοσοφοῦσι, τὰ μὲν παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς ὑπὸ τῶν Βραχμῶ-
νων, τὰ δὲ ἐν Συρίᾳ ὑπὸ τῶν καλουμένων Ἰουδαίων.“ Ἔτι πρὸς τού-
τοις ὁ Κλήμης Ἀριστοβούλου τοῦ Περιπατητικοῦ καὶ Νουμηνίου τοῦ
Πυθαγορείου μνημονεύει, λέγων· „Ἀριστόβουλος δὲ ἐν τῷ πρώτῳ
τῶν πρὸς τὸν Φιλομήτορα, κατὰ λέξιν γράφει· Καθηκολούθηκε δὲ ὁ
Πλάτων τῇ καθ’ ἡμᾶς νομοθεσίᾳ καὶ φανερός ἐστι περιεργασμένος³⁾
ἕκαστα τῶν ἐν αὐτῇ λεγομένων. Διηρμήνευται δὲ πρὸ Δημητρίου ὑφ’
ἐτέρων⁴⁾ πρὸ τῆς Ἀλεξάνδρου καὶ Περσῶν ἐπικρατήσεως τὰ τε κατὰ
τὴν ἐξ Αἰγύπτου ἑξαγωγὴν τῶν Ἑβραίων τῶν ἡμετέρων πολιτῶν, καὶ ἡ³
τῶν γεγονότων ἀπάντων αὐτοῖς ἐπιφάνεια καὶ κράτησις τῆς χώρας καὶ
τῆς ὅλης νομοθεσίας ἐπεξήγησις. Ὡστε εὐδὴλον εἶναι, τὸν προειρημένον
φιλόσοφον εἰληφέναι πολλά. Γέγονε γὰρ πολυμαθὴς, καθὼς καὶ Πυ-
θαγόρας πολλά τῶν παρ’ ἡμῖν μετενεγκὼν εἰς τὴν ἑαυτοῦ δογματο-
ποιίαν. Νουμήμιος δὲ ὁ Πυθαγορικὸς φιλόσοφος ἀντικρὺς γράφει· τί
γὰρ ἐστὶ Πλάτων, ἢ Μωσῆς ἀττικίζων;“ Ταῦτα ὁ Κλήμης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ.

Νουμηνίου τοῦ Πυθαγορικοῦ φιλοσόφου, περὶ Ἰουδαίων,
ἀπὸ τοῦ α'. τῷ περὶ τὰ γαθοῦ.

Καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ Πυθαγορικοῦ φιλοσόφου, τοῦ Νουμηνίου λέγω,
ἀπὸ τοῦ πρώτου περὶ τὰ γαθοῦ τὰδε παραθήσομαι· „Εἰς δὲ τοῦτο¹
δεῖσει εἰπόντα καὶ σημηνάμενον ταῖς μαρτυραῖς τοῦ Πλάτωνος,
ἀναχωρήσασθαι καὶ ξυνδήσασθαι τοῖς λόγοις τοῦ Πυθαγόρου, ἐπικα-
λέσασθαι δὲ τὰ ἔθνη τὰ εὐδοκιμοῦντα, προσφερόμενον αὐτῶν τὰς
τελετὰς καὶ τὰ δόγματα, τὰς τε ἰδρύσεις¹⁾ συντελουμένας Πλάτωνι
ὁμολογουμένως, ὁπόσας Βραχμᾶνες καὶ Ἰουδαῖοι καὶ Μάγοι καὶ Αἰ-
γύπτιοι διέθεντο.“ Ταῦτα μὲν οὖν περὶ τῶνδε.

2) ἐξῆς. Vid. Clem. ibid. p. 305.

3) περιεργασάμενος Clem. ibid. p. 342. B.

4) ἐφ’ ἐτέρου Clem. quod ipsum Vig. vertendo expressit ab alio quodam.

Cap. VII. 1) τὰς τε ἰδρύσεις. Perperam hoc vocabulum Vigerus insti-
tuta vertit, cum potius templorum exstructiones vertendum esset, ut
recte notavit Wytttenbach. epist. crit. p. 193. Julian. orat. in laud. Constant.
p. 35. ed. Schaefer. οὗ τὸ τοῦ Λιὸς ἀφίδρυνται βρέτας. Wesseling. ad Dio-
dor. S. XI, 49.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η.

1 Τοῦ αὐτοῦ περὶ Μωσέως ὁμοῦ καὶ περὶ Ἰουδαίων, ἀπὸ τοῦ γ'.
τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως.

Καὶ ἐν τῇ τρίτῃ δὲ βίβλῳ Μωσέως ὁ αὐτὸς τάδε λέγων μνημονεύει·
„Τὰ δ' ἐξῆς Ἰαννῆς καὶ Ἰαμβρῆς Αἰγύπτιοι ἱερογραμματεῖς, ἄνδρες
οὐδενὸς ἤτιους μαγεῦσαι κριθέντες εἶναι, ἐπὶ Ἰουδαίων ἐξελαυνομένων
ἐξ Αἰγύπτου. Μουσαίῳ γοῦν τῷ Ἰουδαίων ἐξηγησαμένῳ, ἀνδρὶ γενο-
μένῳ θεῷ εὐξαθαι δυνατωτάτῳ, οἱ παραστήναι ἀξιοθέντες ὑπὸ τοῦ
πλήθους τοῦ τῶν Αἰγυπτίων, οὔτοι ἦσαν, τῶν τε συμφορῶν ἃς ὁ
Μουσαῖος ἐπήγε τῇ Αἰγύπτῳ, τὰς νεανικωτάτας¹⁾ αὐτῶν ἐπιλύεσθαι
2 ὥφθησαν δυνατοί.“ Διὰ δὲ τούτων ὁ Νουμήριος καὶ τοῖς ὑπὸ Μω-
σέως ἐπιτελεσθεῖσι παραδόξοις θαύμασι καὶ αὐτῷ δὲ ὡς θεοφιλεῖ
γενομένῳ μαρτυρεῖ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ.

Χοιρίλου ποιητοῦ, περὶ Ἰουδαίων.

Τοῦ δὲ Ἰουδαίων ἔθνους καὶ Χοίριλος*) ἀρχαῖος γενόμενος ποιητῆς
1 μέμνηται, καὶ ὡς συνεστράτευσαν τῷ βασιλεῖ Ξέρξῃ ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα.
Λέγει δὲ οὕτως·

„Τῶν δ' ὀπιθεν διέβαινε γένος θανμαστὸν ιδέσθαι,
Γλῶσσαν μὲν Φοίνισσαν ἀπὸ στομάτων ἀφίεντες,
Ὡκουν δ' ἐν Σολύμοις ὄρεσι πλατὴν παρὰ λίμνῃ,
Αὐχμαλέοι κεφαλὰς, τροχοκουράδες· αὐτὰρ ὑπερθεν

2 Ἴππων δαρτὰ πρόσωπ' ἐφόρουν ἐσκληρότα καπνῷ.“
Δῆλον δ' ἐστὶν ὅτι περὶ Ἰουδαίων αὐτῷ ταῦτ' εἴρηται, ἐκ τοῦ καὶ τὰ
Ἱεροσόλυμα ἐν τοῖς παρ' Ἑλλήσι Σολύμοις ὀνομαζομένοις ὄρεσι κει-
σθαι, πλησίον δὲ εἶναι τὴν Ἀσφαλιτίνην λίμνην, πλατυτάτην οὖσαν
κατὰ τὸν ποιητὴν καὶ μείζονα πασῶν τῶν ἐν Συρίᾳ λιμνῶν. Ταῦτα
μὲν οὖν καὶ οὕτως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι.

1 Ἐκ τοῦ Πορφύριου τοῦ καθ' ἡμᾶς χρησιμοῖ τοῦ Ἀπόλλωνος
περὶ Ἑβραίων.

Ὁ δὲ Πορφύριος ἐν τῷ πρώτῳ τῆς ἐκ λόγιων φιλοσοφίας αὐτὸν εἰσά-
γει τὸν ἑαυτοῦ θεὸν τῷ Ἑβραίων γένει μετὰ τῶν ἄλλων τῶν ἐπὶ

Cap. VIII. 1) τῶν τε συμφορῶν — τὰς νεανικωτάτας, id est, 'gravissimas calamitates, ut recte vertit Vig. Cf. Plutarch. Demosth. c. XXV. ζήτησιν ἐποιοῦντο νεανικήν. Passov. Lex. sub. h. v.

Cap. IX. *) Χοίριλος. Eadem Josephus lib. I. cont. Apionem p. 1047. edit. Graecol. [c. 22. T. III. p. 1182. Oberthür.]

συνέσει βοωμένων ἐθνῶν σοφίαν ἐπιμαρτυροῦντα. Λέγει δὲ ὁ παρ' αὐτῶν Ἀπόλλων δι' οὗ ἐκτίθεται χρησμοῦ, τάδε. Ἐκκειμένων δὲ ἔτι περὶ τῶν θυσιῶν ἐπάγει, οἷς προσέχειν δεῖ, ἅτε μεστοῖς οὔσι πάσης θεοσοφίας·

„Αἰπεινὴ γὰρ ὁδὸς μακάρων τρηχεῖά τε πολλὸν,
Χαλκοδέτοις τὰ πρῶτα διοιγομένη πυλεῶσιν.
Ἄτραπιτοὶ δὲ ἕασσιν ἀθέσφατοι ἐγγεγανῖαι,
Ἄς πρῶτοι μερόπων ἐπ' ἀπείρονα πρῆξιν ἔφηναν,
Οἱ τὸ καλὸν πίνοντες ὕδαρ Νειλώτιδος αἴης·
Πολλὰς καὶ Φοίνικες ὁδοὺς μακάρων ἐδάησαν,
Ἀσσύριοι, Ἀνδοί τε καὶ Ἑβραίων γένος ἀνδρῶν.“

Καὶ τὰ τούτοις ἀκόλουθα. Οἷς συγγραφεὺς ἐπιλέγει· „χαλκόδετος γὰρ ἢ πρὸς θεοὺς ὁδὸς, αἰπεινὴ τε καὶ τραχεῖα, ἥς πολλὰς ἀτραποὺς βάρβαροι μὲν ἐξεῦρον, Ἕλληνες δὲ ἐπλανήθησαν, οἱ δὲ κρατοῦντες ἤδη καὶ διέφθειραν. Τὴν δὲ εὔρεσιν Αἰγυπτίοις ὁ θεὸς ἐμαρτύρησε¹⁾, Φοίνιξί τε καὶ Χαλδαίοις· Ἀσσύριοι γὰρ οὗτοι· Ἀνδοῖς τε καὶ Ἑβραίοις. Ἐτι πρὸς τούτοις καὶ ἐν ἑτέρῳ χρησμῷ φησιν ὁ Ἀπόλλων·

Μοῦνοι Χαλδαῖοι σοφίαν λάχον, ἡδ' ἄρ' Ἑβραῖοι,
Ἀντογένεθλον²⁾ ἀνακτα σεβαζόμενοι θεὸν ἀγνώως.

Καὶ πάλιν ἐρωτηθεὶς, τίνι λόγῳ πολλοὺς λέγουσιν οὐρανοὺς, ἔχρησε τάδε·

Εἷς ἐν παντὶ πέλει κόσμον κύκλος, ἀλλὰ σὺν ἐπτὰ
Ζώναισιν πεφόρηται εἰς ἀστερόεντα κέλευθα,
Ἄς δη Χαλδαῖοι καὶ ἀριζήλητοι Ἑβραῖοι
Οὐρανίας ὀνόμηναν, ἐς ἐβδόματον δρόμον ἔρπειν.“

Περὶ μὲν τῆς Ἰουδαίων τε καὶ Ἑβραίων προσηγορίας, τῆς τε παρ' αὐτοῖς πάλαι διαπρεπούσης εὐσεβείας τε καὶ φιλοσοφίας ἐκκείσθω ταῦτα. Περὶ δὲ τῆς πατρίου αὐτῶν ἱστορίας θεὰ ὁπόσοι συνεφώνησαν. Μωσέως ἐν ταῖς τοῦ παντὸς ἀρχαιολογίαις κατακλυσμὸν ἱστορήσαντος, καὶ ὡς ὁ παρ' Ἑβραίοις ὀνομαζόμενος Νῶε ἐν λάρνακι ξύλου

Cap. X. 1) τὴν δὲ εὔρεσιν — ἐμαρτύρησε. Cf. Herodot. II, 37. qui Aegyptios θεοσεβείας περισσῶς μάλιστα πάντων ἀνθρώπων vocat. Neque pietatem Aegyptiorum magnificis laudibus non effert Isocrates in laudibus Busiridis. Cf. Cudworth. syst. intellect. T. I. p. 462 sqq. ed. Moshem.

2) Ἀντογένεθλον Vig. parum accurate aeternum vertit. Vid. de hac voce addenda Lexicis quae scripsi ad Euseb. H. E. X, 4. T. III. p. 224. Add. V, 12, 3. δάφνης ἀντογένεθλου ex Porphyrio, quod Vig. ultro nascentis reddidit. Cf. Passow über Zweck, Anlage und Ergänzung griech. Wörterb. p. 80 sq. Versu proxime seq. pro κόσμον Vig. in marg. κόσμῳ.

πεποιημένη μετὰ τῶν οἰκείων διασέσωσται, Βηρωσσὸς ὁ Χαλδαῖος καὶ Ἰερώνυμος ὁ Αἰγύπτιος Νικόλαός τε ὁ Λαμασκηνὸς ἱστορικοὶ συγγραφεῖς, ὅπως τῶν αὐτῶν ἐμνημόνευσαν, Ἰώσηπος ἐν τῇ πρώτῃ τῆς ἀρχαιολογίας τοῦτον παρατίθεται τὸν τρόπον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ.

¹ Ἀπὸ τῆς Ἰωσήπου ἀρχαιολογίας, ὅπόσοι τῶν ἔξωθεν συγγραφέων ἐμνησθήσαν τοῦ παρὰ Μωσεῖ κατακλυσμοῦ.

„Τοῦ δὲ κατακλυσμοῦ τούτου καὶ τῆς λάρνακος μέμνηται πάντες οἱ τὰς βαρβαρικὰς ἱστορίας ἀναγεγραφότες, ὧν ἐστὶ καὶ Βηρωσσὸς ὁ Χαλδαῖος. Διηγούμενος γὰρ τὰ περὶ τὸν κατακλυσμόν, οὕτω που διέξεισι· Λέγεται δὲ καὶ τοῦ πλοίου¹) ἐν τῇ Ἀρμενίᾳ πρὸς τῷ ὄρει τῶν Κορδναίων ἔτι μέρος τι εἶναι καὶ κομίζειν τινὰς τῆς ἀσφάλτου ἀφαιροῦντας. Χρῶνται δὲ μάλιστα οἱ ἄνθρωποι τῷ κομιζομένῳ πρὸς τοὺς ἀποτροπιασμούς. Μέμνηται δὲ τούτων καὶ Ἰερώνυμος²) ὁ Αἰγύπτιος, ὁ τὴν ἀρχαιολογίαν τὴν Φοινικικὴν συγγραψάμενος, καὶ Μνασίας δὲ καὶ οἱ ἄλλοι πλείους. Καὶ Νικόλαος δὲ ὁ Λαμασκηνὸς ἐν τῇ² ἐννενηκοστῇ καὶ ἕκτῃ βίβλῳ ἱστορεῖ περὶ αὐτῶν, λέγων οὕτως· Ἔστιν ὑπὲρ τὴν Μιννάδα μέγα ὄρος κατὰ τὴν Ἀρμενίαν, Βάρις λεγόμενον, εἰς ὃ πολλοὺς συμφυγόντας ἐπὶ τοῦ κατακλυσμοῦ λόγος ἔχει περιωσθῆναι, καὶ τινα ἐπὶ λάρνακος ὀχούμενον ἐπὶ τὴν ἀκρόρειαν οἰκεῖλαι, καὶ τὰ λείψανα τῶν ξύλων ἐπὶ πολὺ σωθῆναι. Γενοίτο δ' ἂν οὗτος, ὃν τινα καὶ Μωσῆς ἀνέγραψεν, ὁ Ἰουδαίων νομοθέτης.“ Ταῦτα³ μὲν ὁ Ἰώσηπος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ.

Ἀπὸ τῆς Ἀβυδηνοῦ γραφῆς, περὶ τοῦ κατακλυσμοῦ.

Ἐγὼ δέ σοι τὰ Μηδικὰ καὶ Ἀσσύρια διελθὼν ἐκ τῆς Ἀβυδηνοῦ γραφῆς, περὶ τῆς αὐτῆς ἱστορίας τάςδε τοῦ ἀνδρὸς παραθήσομαι τὰς λέξεις· „Μεθ' ὃν ἄλλοι¹) τε ἤρξαν καὶ Σείσιθρος, ᾧ δὲ Κρόνος

Cap. XI. 1) λέγεται δε καὶ τοῦ πλοίου. Haec Joseph. I. Antiquit. c. 3. p. 10. edit. Graecol. [T. I. p. 30. Oberthür. Cf. Scaliger. append. ad emendat. tempor. p. 43 ext.]

2) Ἰερώνυμος etc. Hi ex eod. Joseph. lib. contr. Apion. notissimi, sed Hieronymus, qui Phoenicum historiam scripsisse hic dicitur, I. I. cont. Apion. p. 1050. περὶ τῶν διαδόχων opus edidisse memoratur, aequalis Hecataei, Syriae praeses sub Antigono rege, quem de Judaeorum rebus mentionem nullam fecisse queritur. Quod autem legehamus, eum περὶ διαδόχων scripsisse, verior ne διαδόχων legendum sit. Cuius argumenti lib. citat Athenaeus I. VI. p. 273. Niciae cuiusdam Nicaeensis. Vig.

Cap. XII. 1) Μεθ' ὃν ἄλλοι. Hunc locum repraesentat Cyrillus Alexandrin. contra Julianum Apostatam, I. I. pag. 5. Manuscr. Graeci. Vig.

προσημαίνει μὲν ἔσεσθαι πληθὺς ὄμβρων, Δεσίον πέμπτη ἐπὶ δέκα, κελεύει δὲ πᾶν ὃ τι γραμμάτων ἦν ἐχόμενον, ἐν Ἡλίον πόλει τῇ ἐν Σιππάρουσιν ἀποκρῦψαι. Σείσιθρος²⁾ δὲ ταῦτα ἐπιτελέα ποιήσας, εὐθέως ἐπ' Ἀρμενίους ἀνάπλεε καὶ παραντίκα μιν κατελάμβανε τὰ ἐκ Θεοῦ. Τρίτη δὲ ἡμέρη ἐπεὶ τε ὕων³⁾ ἐκόπασε, μετῆει τῶν ὀρνίθων⁴⁾, πειρὴν ποιούμενός, εἴ κόν γῆν ἴδοιεν τοῦ ὕδατος ἐκδύσαν. Αἱ δὲ ἐκδε-¹χομένοι σφέας πελάγους ἀχανέος, ἀπορέουσαι ὅκη κατορμήσονται, παρὰ τὸν Σείσιθρον ὀπίσω κομίζονται, καὶ ἐπ' αὐτῇσιν ἔτεραι. Ὡς δὲ τῇσι τρίτῃσιν εὐτύχεεν, ἀπίκατο⁵⁾ γὰρ δὴ πηλοῦ κατάπλεοι τοὺς ταρσοὺς⁶⁾, θεοὶ μιν ἐξ ἀνθρώπων ἀφανίζουσιν· τὸ δὲ πλοῖον ἐν Ἀρμενίῃ περι-
απτα ξύλων ἀλεξιγράμακα τοῖσιν ἐπιχωρίοισι παρείχετο.“ Ταῦτα μὲν οὕτως.

2

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ.

Ἀπὸ τῆς Ἰωσήπου ἀρχαιολογίας περὶ τοῦ πλείους μνημονεῦσαι τῆς τῶν παλαιῶν μακροβίου ζωῆς.

Πάλιν δὲ Μωσέως τοὺς πρώτους φύντας ἀνθρώπων μακροβίους γεγονέναι φήσαντος, μάρτυρας καὶ τούτου παρατίθεται τοῦ λόγου τοὺς Ἑλλήνων συγγραφεῖς ὧδε λέγων ὁ Ἰώσηπος¹⁾. „Μηδεὶς δὲ πρὸς τὸν¹ νῦν βίον καὶ τὸν βραχύτητα τῶν ἐτῶν ἃ ζῶμεν, συμβαλὼν τὸν τῶν παλαιῶν, ψευδῇ νομιζέτω τὰ περὶ ἐκείνων λεγόμενα, τῷ μὴδὲ νῦν τοσοῦτον ἐν τῷ βίῳ παρατείνειν χρόνον τεκμαιρόμενος, μὴδ' ἐκείνους εἰς ἐκεῖνο τὸ μῆκος τῆς ζωῆς ἀφίχθαι. Οἱ μὲν γὰρ θεοφιλεῖς ὄντες καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ γενόμενοι, καὶ διὰ τὸ τροφὰς ἐπιτηδαιοτέρως

2) Σείσιθρος. Cyrill. Ξίσουθρος. De quo idem paulo post, verosimili conjectura, Ξίσουθρον μὲν οὖν ὀνομάζουσι τῶν Νῶε, τάχα ποῦ κατὰ φωνὴν Ἀσσυρίων. Statim jantea Σιππάρουσιν Cyrill. unico π scribit Σιπαροῖσιν. Tractus seu regionis nomen est. [Cf. Scaliger. app. p. 44.]

3) ἔπειτα ὦν Vig. Sed recte Cyrill. ἐπεὶ τε ὕων ἐκόπασε. Vid. Scaliger. app. p. 7. Ipse Vig. vertit tertio autem die quam tempestas remitti coeperat. Cf. Schaefer. ad Long. p. 334.

4) μετῆει τῶν ὀρνίθων. Cyrill. μεθίει. Rectius μετίει, quod Ionicum est. [Ita Scaliger. l. I. p. 7.]

5) ἀπίκατο. Cyrill. ἀφίκετο, et paulo post κατάπλεως pro κατάπλεοι. Sed Eusebiana lectio melior et Ἰωνικωτέρα: tantum ἀπικέατο pro ἀπίκατο reponendum. [Scaliger ἀπικέατο scripsit. Sed vid. Wesseling. ad Herodot. IV, 140, 52. Maithaire Graec. L. diall. p. 168. C. A. ed. Sturz.]

6) ταρσοὺς. Pedes? an alas? utrumque fieri potuit. Oecolampadius foedissime, qui a luto abiisse et in Tarsos venisse dicit. [Vigerus vertit: „quippe volucres alis limo plenīs redierant.“]

Cap. XIII. 1) Ἰώσηπος. Vid. Joseph. Antiqq. I, 3. T. I. p. 32. Oberthür.

- πρὸς πλείονα χρόνον εἶναι, εἰκότως ἔζων πλήθος τοσούτων ἐτῶν.
- 2) Ἐπειτα καὶ δι' ἀρετὴν καὶ δι' εὐχρηστίαν ὧν ἐπενόουν, ἀστρολογίας καὶ γεωμετρίας, εἰς ἔτη πλείονα ζῆν τὸν θεὸν αὐτοῖς παρασχεῖν²⁾, ἅπερ οὐκ ἦν ἀσφαλῶς αὐτοῖς προειπεῖν μὴ ζήσασιν ἑξακοσίους ἐνιαυτούς· διὰ γὰρ τούτων ὁ μέγας ἐνιαυτὸς πληροῦται. Μαρτυροῦσι δέ μου τῷ λόγῳ οἱ παρ' Ἑλλήσι πάντες καὶ βάρβαροι συγγραφάμενοι τὰς ἀρχαιολογίας. Καὶ γὰρ καὶ Μάνεθος ὁ τὸν τῶν Αἰγυπτιακῶν ποιησάμενος ἀναγραφὴν, καὶ Βηρωσσοῦς ὁ τὰ Χαλδαϊκὰ συναγαγὼν, καὶ Μόλος³⁾ καὶ Ἑστιάδης⁴⁾ καὶ πρὸς αὐτοῖς ὁ Αἰγύπιος Ἰερώνυμος, οἳ τε τὰ Φοινικικὰ συντάξάμενοι, συμφωνοῦσι τοῖς ὑπ' ἐμοῦ λεγομένοις· Ἡσιόδός τε καὶ Ἐκαταῖος καὶ Ἑλλάνικος καὶ Ἀκουσίλαος καὶ πρὸς τούτοις Ἐφορος καὶ Νικόλαος ἱστοροῦσι τοὺς ἀρχαίους ζήσαντας ἔτη χίλια.
- 3) Περὶ μὲν οὖν τούτων, ὡς ἂν ἐκάστοις ἢ φίλον, οὕτω σκοπεῖτωσαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ.

Ἀπὸ τῆς Ἀβυδηνοῦ γραφῆς, περὶ τῆς τοῦ πύργου κατασκευῆς. Πάλιν Μωσέως περὶ τῆς τοῦ πύργου κατασκευῆς καὶ ὡς ἀπὸ μιᾶς γλώττης εἰς πολλὰς συνεχύθησαν διαλέκτους, ἱστορήσαντος, ἐν τῇ

2) τὸν θεὸν αὐτοῖς παρασχεῖν. Ita etiam Joseph. Malim tamen, et σύνταξις ipsa postulat ὁ θεὸς αὐτοῖς παρεῖχεν, aut παρέσχεν. Vig. Paulo ante pro τροφᾶς — οὕσας ex Joseph. reposui τροφᾶς — εἶναι.

3) Μόλος. Josephus Μῶχος. Suidas quidem Μόλος proprium nomen agnoscit, cuius autem, non addit. Josephus ipse lib. II. cont. Apion. p. 1061 et p. 1078 et 1079. pluribus non Moli, sed Molonis Apollonii meminit, a quo perperam de Judaeis scriptum aliquid fuerit. Sed Mochum inter Phoenicios scriptores censet Tatianus infra p. 493. B. 8. [X, 11.] τὰ Φοινίκων, inquit, οὕτως ἔχει. Γεγόνاسι παρ' αὐτοῖς ἄνδρες τρεῖς, Θεόδωτος, Ψυικράτης, Μῶχος· τούτων τὰς βίβλους εἰς Ἑλληνίδα κατέταξε φωνὴν Ἀσιτος, ὁ καὶ τοὺς βίους τῶν φιλοσόφων ἐπ' ἀκριβὲς πραγματευσάμενος. Addere potuit Dium, Hieronymum, Sanchuniathonem vel Sanchoniathonem, quem postremum, sed vitiose Σουνιαίθωνα scriptum, cum eod. Mocho Athenaeus conjungit, sub fin. lib. II. ubi Cynucclus: πλὴν εἰ μὴ ἄρα παρὰ τοῖς τὰ Φοινικικὰ συγγεγραφόσι Σουνιαίθωνι καὶ Μώχῳ τοῖς οἷς πολιταῖς. Ulpianum hominem Tyrium alloquitur. Nec a Mocho isto me revocat, quod hic paulo post τοὺς τὰ Φοινικικὰ συνταξαμένους a Molo et ceteris distinguere videatur. Nam in ceteris illis Hieronymus Aegyptius habetur, quem tamen supra p. 414. B. [IX, 11.] τὴν ἀρχαιολογίαν τὴν Φοινικικὴν συγγράψασθαι dicit. Quid quod οἱ τὰ Φοιν. non οἳ τε legi possit. Vig.

4) Ἑστιάδης. De hoc certi nihil occurrit: nec eum, quod sciam, Joseph. contra Apionem inter eos numerat, qui Judaeorum meminerint. Eum tamen hic lib. antiq. I. c. 5. iterum appellat. Est apud Athenaeum I. VI. p. 273. Hestiaei ejusd. Pontici vox egregia. Ὁ Πορτικὸς Ἑστιάδης, inquit, καλῶς ἔκανχᾶτο, μήτε ἀνατέλλοντα μήτε καταδούμενόν ποτε τὸν ἥλιον ἑωρακέναι, διὰ τὸ παιδείᾳ παντὶ καιρῷ προσέχειν, ὡς ὁ Νικαεὺς Νικίας ἱστορεῖ ἐν ταῖς διαδοχαῖς. Vig.

λεχθείσῃ περὶ τῶν Ἀσσυρίων γραφῇ ὁ μικρῷ πρόσθεν δηλωθεὶς συγ-⁴
 γραφεὺς τὰ ὅμοια μαρτυρεῖ, λέγων ὧδε· „Ἐντὶ δ' οἱ¹⁾ λέγουσι τοὺς
 πρώτους ἐκ γῆς ἀνασχόντας, ῥώμῃ τε καὶ μεγέθει χαυνοθέντας καὶ
 δὴ θεῶν καταφρονήσαντας ἀμείνονας εἶναι²⁾, πύργων τύρσιν ἡλίβα-
 τον αἰερεῖν, ἵνα νῦν Βαβυλῶν ἐστίν, ἥδη τε ἄσπον εἶναι τοῦ οὐρανοῦ,
 καὶ τοὺς ἀνέμους θεοῖσι βωθέοντας ἀνατρέφαι περὶ αὐτοῖσι τὸ μη-
 χάνημα· τοῦ δῆτα³⁾ ἐρείπια λέγεσθαι Βαβυλῶνα. Τέως δὲ ὄντας⁵
 ὁμογλώσσους ἐκ θεῶν πολύθροον⁴⁾ φωνὴν ἐνείκασθαι.“ Μετὰ δὲ
 Κρόνῳ⁵⁾ τε καὶ Τιτῇνι συστῆναι πόλεμον. Ὁ δὲ τόπος ἐν ᾧ τὸν
 πύργον ὠκοδόμησαν, νῦν Βαβυλὼν καλεῖται διὰ τὴν σύγχυσιν τοῦ
 περὶ τὴν διάλεκτον πρώτον ἐναργοῦς. Ἐβραῖοι γὰρ τὴν σύγχυσιν Βα-
 βέλ καλοῦσι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ.

Ὡς καὶ ἕτεροι πλείους ἐμνήσθησαν τοῦ αὐτοῦ, ἀπὸ τῆς Ἰωσή-
 που ἀρχαιολογίας.

1

„Περὶ δὲ τοῦ πύργου¹⁾ τούτου καὶ τῆς ἀλλοφρονίας τῶν ἀνθρώπων
 μέμνηται καὶ Σιβύλλα λέγουσα οὕτως· Πάντων ὁμόφρωνων ὄντων τῶν
 ἀνθρώπων, πύργον ὠκοδόμησάν τινες ὑψηλότατον, ὡς ἐπὶ τὸν οὐρα-
 νὸν ἀναβησόμενοι δι' αὐτοῦ. Οἱ δὲ θεοὶ ἀνέμους ἐπιπέμψαντες ἀνέτρε-
 ψαν τὸν πύργον καὶ ἰδίαν ἐκάστω φωνὴν ἔδωκαν, καὶ διὰ τοῦτο Βα-
 βυλῶνα συνέβη κληθῆναι τὸν πόλιν. Περὶ δὲ τοῦ πεδίου τοῦ λεγομένου
 Σενάαρ ἐν τῇ Βαβυλωνίᾳ χώρα μνημονεύει Ἑστιάϊος λέγων οὕτως·
 Τῶν δὲ ἱερέων τοὺς διασωθέντας, τὰ τῆς Ἐνναλίου Διὸς ἱερῶματα
 λαβόντας, εἰς Σενάαρ τῆς Βαβυλωνίας ἐλθεῖν· σκίδνυνται²⁾ δὴ τὸ²

Cap. XIV. 1) Ἐντὶ δ' οἱ. Haec ipsa laudantur a B. Cyrillo Alexandr. lib. I. contr. Julian. fol. 5. B. codic. Manuscr. edit. autem Graecol. p. 9. Vig.

2) Θεῶν καταφρονήσαντας ἀμείνονας εἶναι Vigerus vertit: „cum po-
 tentiam superis ipsis maiorem affectarent.“ Vid. Wesseling. ad
 Herodot. I, 65. p. 32.

3) δῆτα. Malim cum Cyrillo τοῦ δῆτά. Vig.

4) πολύθρα. Conieceram πολύθροον. Firmat coniecturam Cyrillus. [Ex
 Cyrillo πολύθροον recepi.

5) μετὰ δὲ Κρο. etc. Haec apud Cyrillum non habentur, multo minus quae
 sequuntur. Sunt enim Eusebii, non Abydeni. Vig.

Cap. XV. 1) Περὶ δὲ τοῦ πύρ. Josephus loco citato pag. 12. [Cap.
 extr.] Quae paulo ante locum Abydeni laudat Cyrillus ex Alexandro Poly-
 histore. Vig.

2) σκίδνυνται. Sequentia caput sextum [cap. 5. apud Oberthür.] inchoant
 apud Josephum, cuius et verba sunt, non Hestiaei. Vig.

λοιπὸν ἐντεῦθεν ὑπὸ τῆς ὁμογλωσσίας³⁾, τὰς συνοικίας ποιησάμενοι πανταχοῦ, καὶ γῆν ἑκάστοι κατελάμβανον τὴν ἐντυχοῦσαν.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ις.

Περὶ τοῦ τῶν Ἑβραίων προπάτορος Ἀβραάμ, ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ.

- Πάλιν Μωσέως τὴν κατὰ τὸν Ἑβραίων προπάτορα Ἀβραάμ ἱστορίαν*
¹ εἰς πλάτος ἐπιθεμένον, μαρτυρεῖν αὐτῷ καὶ τοὺς ἔξωθεν ἱστορικοὺς ὁ Ἰώσηπος λέγει διὰ τούτων. „Μνημονεύει¹⁾ δὲ ἡμῖν τοῦ πατρὸς Ἀβραάμου Βηρωσσός, οὐκ ὀνομάζων, λέγων δὲ οὕτως· Μετὰ τὸν κατακλυσμὸν δεκάτῃ γενεᾷ παρὰ Χαλδαίοις τις ἦν δίκαιος ἀνὴρ καὶ μέγας καὶ τὰ οὐράνια ἔμπειρος. Ἐκαταῖος δὲ καὶ τοῦ μνησθῆναι πλεῖον τι πεποίηκε· βιβλίον γάρ περὶ αὐτοῦ συνταξάμενος κατέλιπε.
² Νικόλαος δὲ ὁ Λαμασκηνὸς ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν ἱστοριῶν λέγει οὕτως· Ἀβραάμης ἐβασίλευσε Λαμασκοῦ, ἔπηλυσ σὺν στρατῷ ἀφιγμένος ἐκ τῆς γῆς ὑπὲρ Βαβυλῶνα, Χαλδαίων λεγομένης. Μετ' οὐ πολὺν χρόνον ἐξαναστὰς καὶ ἀπὸ ταύτης τῆς χώρας, σὺν τῷ σφετέρῳ λαῷ εἰς τὴν τότε μὲν Χαναταίαν λεγομένην, νῦν δὲ Ἰουδαίαν μετόκησε, καὶ οἱ ἀπ' ἐκεῖνον πληθύνσαντες, περὶ ὧν ἐν ἑτέρῳ λόγῳ διέξειμι τὰ ἱστο-
³ ρούμενα. Τοῦ τε Ἀβραάμου ἔτι καὶ νῦν ἐν τῇ Λαμασκηνῇ τὸ ὄνομα δοξάζεται, καὶ κόμη ἀπ' αὐτοῦ δεικνύται, Ἀβραάμου οἰκησίς λεγομένη. Λιμοῦ δὲ²⁾ χρόνοις ὕστερον τὴν Χαναταίαν καταλαβόντος, Ἀβραάμης Αἰγυπτίους εὐδαιμονεῖν πυνθόμενος, διαίρειν πρὸς αὐτοὺς ἦν πρόθυμος, τῆς τε ἀφθονίας τῆς ἐκεῖνων μεθέξων καὶ τῶν ἱερέων ἀκροατῆς ἐσόμενος, ὧν λέγοιεν περὶ θεῶν. Ἡ γὰρ κρείσσοσιν εὖρε θεῖσι κατακολουθήσειν ἢ μετακομήσειν αὐτοὺς ἐπὶ τὸ βέλτιον, αὐτὸς ἀμείνω φρονῶν.“ Εἰθ' ἐξῆς ἐπιλέγει· „Καὶ συνῆν Αἰγυπτίων τοῖς λογιωτάτοις³⁾, τὴν τε ἀρετὴν αὐτοῦ καὶ τὴν ἐπ' αὐτῷ δόξαν ἐντεῦθεν ἐπιφανεστέραν συνέβη γεῖσθαι. Τῶν γὰρ Αἰγυπτίων διαφόροις ἀρεσκομένων ἔθεσι καὶ τὰ παρ' ἀλλήλοις ἐκφανλιζόντων νόμιμα καὶ διὰ τοῦτο δυνάμενός ἐχόντων πρὸς ἀλλήλους, συμβαλὼν αὐτῶν ἑκάστοις καὶ διαπτύων τοὺς λόγους, οὕς ἐποιοῦντο περὶ τῶν ἰδίων, κενὸς καὶ

3) τῆς ὁμογλωσσίας. Joseph. contra ἀλλογλωσσίας. Utrumque recto sensu probari potest. Vig.

Cap. XVI. 1) μνημονεύει etc. Hic locus exstat cap. 8. l. i. Antiquit. pag. 16. [c. 7. p. 50. Oberth.]

2) λιμοῦ δὲ. Hinc novum caput Josephus orditur, suisque, non Nicolai, verbis utitur. Vig.

3) Αἰγυπτίων τοῖς λογιωτάτοις. Vid. Wesseling. ad Herod. II, 3, 54. et ad Diodor. S. II. 4.

μηδὲν ἀληθὲς ἔχοντας ἀπέφαινε. Θαυμασθεὶς οὖν ὑπ' αὐτῶν ἐν ταῖς συνουσίαις ὡς συνετώτατος καὶ δεινὸς ἀνὴρ οὐ νοῆσαι μόνον ἀλλὰ καὶ πείσαι, λέγων περὶ ὧν ἂν ἐπιχειρήσεις διδάσκειν, τὴν τε ἀριθμητικὴν αὐτοῖς χαρίζεται καὶ τὰ περὶ ἀστρολογίαν παραδίδωσι. Πρὸ γὰρ τῆς Ἀβραάμου παρουσίας Αἰγύπτιοι τούτων εἶχον ἀμαθῶς. Ἐκ 5 Χαλδαίων γὰρ ταῦτ' ἐφοίτησεν εἰς Αἴγυπτον, ὅθεν ἦλθε καὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας. Ταῦτα ὁ Ἰωσήπος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ.

Εὐπολίμου περὶ Ἀβραάμ, ἀπὸ τῆς Ἀλεξάνδρου τοῦ Πολυστοροῦ περὶ Ἰουδαίων γραφῆς.

Συνάδει δὲ τούτοις καὶ ὁ Πολυστόρω Ἀλέξανδρος, πόλινους ὧν καὶ πολυμαθὲς ἀνὴρ, τοῖς τε μὴ πάρεργόν τὸν ἀπὸ παιδείας καρπὸν πε- 1 ποιημένοις Ἑλλήσι γνωριμώτατος, ὃς ἐν τῇ περὶ Ἰουδαίων συντάξει τὰ κατὰ τὸν Ἀβραάμ τούτον ἱστορεῖ κατὰ λέξιν τὸν τρόπον. „Εὐπόλεμος 1) δὲ ἐν τῷ περὶ Ἰουδαίων τῆς Ἀσσυρίας φησὶ, πόλιν Βαβυλῶνα πρῶτον μὲν κτισθῆναι ὑπὸ τῶν διασωθέντων ἐκ τοῦ κατακλυσμοῦ, εἶναι δὲ αὐτοὺς γίγαντας, οἰκοδομεῖν δὲ τὸν ἱστορούμενον πύργον, πεσόντος δὲ τούτου ὑπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ ἐνεργείας, τοὺς γίγαντας δια- 2 σπαρῆναι καθ' ὅλην τὴν γῆν. Δεκάτῃ δὲ γενεᾷ, φησὶν, ἐν πόλει τῆς Βαβυλωνίας Καμαρίνη, ἣν τινας λέγειν πόλιν Οὐρίην 2), εἶναι δὲ

Cap. XVII. 1) Εὐπόλεμος. Hunc infra saepe loquentem audiemus, quem cum aliis duobus excusans Josephus lib. I. cont. Apion. ὁ μὲν τοι Φαληγεὺς Δημήτριος, inquit, καὶ Φίλων ὁ πρεσβύτερος καὶ Εὐπόλεμος οὐ πολὺ τῆς ἀληθείας διήμαρτον· οἷς συγγνώσκεις ἄξιον· οὐ γὰρ ἐνῆν αὐτοῖς μετὰ πάσης ἀκριβείας τοῖς ἡμετέροις γράμμασι παρακολουθεῖν. Vig.

2) Οὐρίην. Forte legend. Οὔρην. Sic enim hanc urbem Antiquit. lib. I. c. 7. p. 15. Josephus appellat. Ura locus etiam Plinio in ea regione lib. V. c. 24. sub fin. Genesis XI. Ur dicta est, quam Septuaginta χώραν τῶν Χαλδαίων vertere maluerunt. וּרָא et Chaldaice חַרְרָא lucem, ignem, vallemque significat. Hinc urbis huius nomen, vel quod in vallibus sita, vel quod ignis ibi praecipue cultus. Itaque si Οὔρην sive Οὐρίην Graece Χαλδαίων πόλιν interpretatur Eupolemus, fidem non meretur. Sed credibilius, alterum eius nomen, Καμαρίνην ab eo sic explicari, ut per Chaldaeos non tam populum, quam sacerdotes seu philosophos intelligat, quos Hebraei חַרְרָא, Chaldaei חַרְרָא vocabant, quibus haec urbs proprie attributa sit, ideoque Camarine dicta. Haec Scaligero coniectura debetur. [Cf. Hieronymus quaest. in Genes. XI, 28. Pro eo quod legimus, in regione Chaldaeorum (ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Χαλδαίων) in Hebraeo habetur, חַרְרָא, UR CHASDIM, id est, in igne Chaldaeorum. Tradunt autem Hebraei ex hac occasione istiusmodi fabulam, quod Abraham in ignem missus sit, quia ignem adorare noluerit, quem Chaldaei colunt, et dei auxilio libe-

μεθερμηνευομένην Χαλδαίων πόλιν, ἐν τρισκαίδεκάτῃ γενέσθαι Ἀβραὰμ γενεᾷ, εὐγενείᾳ καὶ σοφίᾳ πάντας ὑπερβεβηκότα, ὃν δὴ καὶ τὴν ἀστρολογίαν καὶ Χαλδαϊκὴν εὗρεῖν, ἐπὶ τε τὴν εὐσέβειαν ὁρμήσαντα, εὐαρεστῆσαι τῷ θεῷ. Τοῦτον δὲ διὰ τὰ προστάγματα τοῦ θεοῦ εἰς Φοινίκην³) ἐλθόντα κατοικῆσαι καὶ τροπὰς ἡλίου καὶ σελήνης καὶ τὰ ἄλλα πάντα διδάξαντα τοὺς Φοίνικας, εὐαρεστῆσαι τῷ βασιλεῖ αὐτῶν. Ὑστερον δὲ Ἀρμενίους ἐπιστρατεῦσαι τοῖς Φοίνιξι· νικησάντων δὲ καὶ αἰχμαλωτισαμένων τὸν ἀδελφιδοῦν αὐτοῦ, τὸν Ἀβραὰμ μετὰ οἰκετῶν βοηθῶν³ θήσαντα, ἐγκρατῇ γενέσθαι τῶν αἰχμαλωτισαμένων καὶ τῶν πολεμίων αἰχμαλωτίσαι τέκνα καὶ γυναῖκας. Πρέσβων δὲ παραγενομένων πρὸς αὐτὸν, ὅπως χρήματα λαβὼν ἀπολυτρώσῃ ταῦτα, μὴ προσέλθαι τοῖς δυστυχοῦσιν ἐπεμβαίνειν, ἀλλὰ τὰς τροπὰς λαβόντα τῶν νεανίσκων, ἀποδοῦναι τὰ αἰχμάλωτα, ξενισθῆναι τε αὐτὸν ὑπὸ πόλεως ἱερὸν, Ἀργαριζὶν⁴), ὃ εἶναι μεθερμηνευόμενον ὄρος ὑψίστου, παρὰ δὲ τοῦ Μελχισεδὲκ ἱερέως ὄντος τοῦ θεοῦ καὶ βασιλεύοντος λαβεῖν δῶρα. Αἰμοῦ δὲ γενομένου, τὸν Ἀβραὰμ ἀπαλλαγῆναι εἰς Αἴγυπτον πανοικίᾳ κἀκεῖ κατοικεῖν, τὴν τε γυναῖκα αὐτοῦ τὸν βασιλέα τῶν Αἰγυπτίων γῆμαι, φάντος αὐτοῦ ἀδελφὴν εἶναι. Περισσότερον δ' ἰστόρησεν, ὅτι οὐκ ἡδύνατο αὐτῇ συγγενέσθαι, καὶ ὅτι συνέβη φθείρεσθαι αὐτοῦ τὸν λαὸν καὶ τὸν οἶκον. Μάντεις δὲ, αὐτοῦ καλέσαντος, τοῦτο φάναι, μὴ εἶναι χεῖραν τὴν γυναῖκα, τὸν δὲ βασιλέα τῶν Αἰγυπτίων οὕτως ἐπιγινῶναι, ὅτι γυνὴ ἦν τοῦ Ἀβραὰμ, καὶ ἀποδοῦναι αὐτὴν τῷ ἀνδρὶ. Συνζήσαντα δὲ τὸν Ἀβραὰμ ἐν Ἡλιουπόλει τοῖς Αἰγυπτίοις ἱερεῦσι, πολλὰ μεταδιδάξαι αὐτοὺς καὶ τὴν ἀστρολογίαν⁵) καὶ τὰ λοιπὰ τοῦτον αὐτοῖς εἰσηγήσασθαι, φάμενον Βαβυλωνίους ταῦτα καὶ αὐτὸν εὐρηγέναι, τὴν δὲ εὖρεσιν αὐτῶν εἰς Ἐνῶχ ἀναπέμπειν, καὶ

ratus, de idololatriae igne profugerit“ etc. Scaliger. append. ad opus de emend. tempor. p. 11 sq. Voss. de idololatria Lib. II. Cap. LXIV. p. 239.]

3) εἰς Φοινίκην etc. Non est a scriptoribus istis exigendum, ut iis cum sacris literis ad amussim conveniat. Vig.

4) Ἀργαριζὶν. Forte Ἀργαριζιμ. Vox e duabus conflatā, אֶרְיָא אֶרְיָא mons Garisim, quasi divisionum aut divisus: biceps enim a plerisque dicitur. Itaque falsum est, quod ait Eupolemus, ὄρος ὑψίστου hoc nomine significari, licet, quod in eo praecipue deum Samaritani coluerint, ut in Sione Judaei, vere mons altissimi dici potuerit. Consule Deuteronomium II, 29. XXVII, 12. Josuae VIII, 33. Judic. IX, 7. Et infr. [c. XXII.] p. 426. c. 1. Vig.

5) τὴν ἀστρολογίαν. Joseph. Antiq. lib. I. c. 9. τὴν τε ἀριθμητικὴν αὐτοῖς χαρίζεται καὶ τὰ περὶ ἀστρονομίαν παραδίδωσι· πρὸ γὰρ τῆς Ἀβραάμου παρ-
οισίας εἰς Αἴγυπτον οἱ Αἰγύπτιοι τούτων εἶχον ἀμαθῶς. Vig.

τοῦτον εὐρηκέναι πρῶτον τὴν ἀστρολογίαν, οὐκ Αἰγυπτίους. Βαβυλωνίους γὰρ λέγειν πρῶτον γενέσθαι Βῆλον, ὃν εἶναι Κρόνον· ἐκ τούτου δὲ γενέσθαι Βῆλον καὶ Χαναάν, τοῦτον δὲ τὸν Χαναάν γεννηῖσαι τὸν πατέρα τῶν Φοινίκων. Τούτου δὲ Χοὺμ υἱὸν γενέσθαι, ὃν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων λέγεσθαι Ἀσβολον, πατέρα δὲ Αἰθιοπῶν, ἀδελφὸν δὲ τοῦ Μεστραεῖμ, πατέρα Αἰγυπτίων. Ἑλληνας δὲ λέγειν τὸν Ἀτλάντα εὐρηκέναι ἀστρολογίαν· εἶναι δὲ τὸν Ἀτλάντα τὸν αὐτὸν καὶ Ἑνώχ. Τοῦ δὲ Ἑνώχ γενέσθαι υἱὸν Μαθούσαλαν, ὃν πάντα δι' ἀγγέλων θεοῦ γινῶναι, καὶ ἡμᾶς οὕτως ἐπιγινῶναι.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ.

Ἀρταπάνου περὶ τοῦ αὐτοῦ, ἀπὸ τῆς αὐτῆς γραφῆς τοῦ Πολυῆστορος.

„Ἀρταπάνος δὲ φησιν ἐν τοῖς Ἰουδαϊκοῖς, τοὺς μὲν Ἰουδαίους ὀνομάζεσθαι Ἑρμιοῦθ¹⁾, ὃ εἶναι μεθερμηνευθὲν κατὰ τὸν Ἑλλάδα φωνὴν Ἰουδαῖοι· καλεῖσθαι δὲ αὐτοὺς Ἑβραίους ἀπὸ Ἀβραάμον. Τοῦτον δὲ φησι πανοικίᾳ ἔλθεῖν εἰς Αἴγυπτον πρὸς τὸν τῶν Αἰγυπτίων βασιλέα Φαρεθώτην καὶ τὴν ἀστρολογίαν αὐτὸν διδάξαι· μέναντα δὲ ἔτη ἐκεῖ εἴκοσι, πάλιν εἰς τοὺς κατὰ Συρίαν ἀπαλλαγῆναι τόπους· τῶν δὲ τούτῳ συνελθόντων πολλοὺς ἐν Αἰγύπτῳ καταμεῖναι διὰ τὴν εὐδαιμονίαν τῆς χώρας. Ἐν δὲ ἀδεσπότοις εὗρομεν τὸν Ἀβραάμ ἀναφέροντα εἰς τοὺς γήραντας, τούτους δὲ οἰκοῦντας ἐν τῇ Βαβυλωνίᾳ, διὰ τὴν ἀσέβειαν ὑπὸ τῶν θεῶν ἀναιρεθῆναι, ὧν ἓνα Βῆλον² ἐκφρεύοντα τὸν θάνατον, ἐν Βαβυλῶνι κατοικῆσαι, πύργον τε κατασκεύασαντα, ἐν αὐτῷ διαιτᾶσθαι, ὃν δὴ ἀπὸ τοῦ κατασκεύασαντος Βῆλον Βῆλον ὀνομασθῆναι. Τὸν δὲ Ἀβράμον τὴν ἀστρολογικὴν ἐπιστήμην παιδευθέντα, πρῶτον μὲν ἔλθεῖν εἰς Φοινίκην καὶ τοὺς Φοινίκας ἀστρολογίαν διδάξαι, ὕστερον δὲ εἰς Αἴγυπτον παραγενέσθαι.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ.

Μήλωνος περὶ τοῦ αὐτοῦ, ὁμοίως ἀπὸ τῆς αὐτῆς γραφῆς.

„Ὁ δὲ τὴν συσκευὴν τὴν κατὰ Ἰουδαίων γραφῆς Μήλων, κατὰ τὸν¹ κατακλυσμόν φησιν, ἀπὸ τῆς Ἀρμενίας ἀπελθεῖν τὸν περιλειφθέντα

Cap. XVIII. 1) Ἑρμιοῦθ. Pro Ἑρμιοῦθ, ut videtur, nisi etiam ita legendum est. Nam hanc quoque vocem ex duabus coaluisse dici potest, ἡ' 𐤇𐤍 quasi Syro-Judaeus, non Judaeus tantum. At communi Syrorum nomine prophani scriptores Judaeos saepe designant. Herodot. I. II. καὶ Σύριοι περὶ ὃ Νεχώς συμβαλὼν ἐν Μαγδόλῳ ἐνίκησε. Atqui ex IV. Regum 23. constat Nechao regem Aegypti, Josia interfecto, tributum Judaeis indixisse, tametsi locum Mageddo scriptura vocet, non Magdolum. Infra [c. XXXII.] 430. A. eandem vocem iterum de Judaeis Artapanus usurpat. Vig.

ἄνθρωπον μετὰ τῶν νύων, ἐκ τῶν ἰδίων ἐξελαννόμενον ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων· διανύσαντα δὲ τὴν μεταξὺ χώραν, ἐλθεῖν εἰς τὴν ὄρεινὴν τῆς Συρίας οὖσαν ἔρημον. Μετὰ δὲ τρεῖς γενεὰς Ἀβραὰμ γενέσθαι, ὃν δὴ μεθερμηνεύεσθαι πατὴρ φίλον¹⁾, ὃν δὴ σοφὸν γενόμενον τὴν ἐρημίαν μεταδιώκειν, λαβόντα δὲ δύο γυναῖκας, τὴν μὲν ἑντοπίαν, ² συγγενῇ, τὴν δὲ Αἰγυπτίαν, θεράπαιναν· ἐκ μὲν τῆς Αἰγυπτίας γεννηῖσαι νιούς (β' ²⁾), οὓς δὴ εἰς Ἀραβίαν ἀπαλλαγέντας διελέσθαι τὴν χώραν καὶ πρῶτους βασιλεῦσαι τῶν ἐγχωρίων. Ὅθεν ἕως κατ' ἡμᾶς δώδεκα εἶναι βασιεῖς Ἀράβων ὁμωνύμους ἐκείνοις. Ἐκ δὲ τῆς γαμετῆς νιὸν αὐτῷ γενέσθαι ἓνα, ὃν Ἑλληνιστὶ Γέλωτα ὀνομασθῆναι. Καὶ τὸν μὲν Ἀβραὰμ γήρᾳ τελευτῆσαι· Γέλωτος ³⁾ δὲ καὶ γυναικὸς ἐγχωρίου νιούς ἑνδεκα γενέσθαι καὶ δωδέκατον Ἰωσήφ καὶ ἀπὸ τοῦδε ³ τρίτον Μωσῆν·“ Τοσαῦτα ὁ Πολυπίτωρ· οἷς μεθ' ἕτερα ἐπιφέρει λέγων· „μετ' οὐ πολὺν δὲ χρόνον τὸν θεὸν τῷ Ἀβραὰμ προστάξαι, Ἰσαὰκ τὸν νιὸν ὀλοκαρπῶσαι αὐτῷ. Τὸν δὲ ἀναγαγόντα τὸν παῖδα ἐπὶ τὸ ὄρος, πυρὰν νῆσαι καὶ ἐπιθεῖναι τὸν Ἰσαὰκ. Σφάζειν δὲ μέλλοντα, κωλυθῆναι ὑπὸ ἀγγέλου, κριὸν αὐτῷ πρὸς τὴν κάρπωσιν παραστήσαντος. Τὸν δὲ Ἀβραὰμ τὸν μὲν παῖδα καθελεῖν ἀπὸ τῆς πυρᾶς, τὸν δὲ κριὸν καρπῶσαι.“

Cap. XIX. 1) πατὴρ φίλον. Imo ערבא pater excelsus est et literae unius accessione ערברא pleniore ac sonantiore vocabulo, pater multarum, supp. gentium, ait B. Hieronym. Tradit. Hebraic. in Genes. Videtur ea vox compendio facta, ex trib. seq. ערברא ערבא, i. pater excelsus multitudinis, sublata postrema syllaba ר, et ע quod sequitur ר. Et quoniam ערברא et multitudinem et sonitum seu fremitum significat, Philo Judaeus, qui alioqui Graece multo quam Hebraice doctior est, lib. de Gigantib. sub fin. πατήρ ἐκλεκτός, inquit, ἡχοῦς ἐρμηνευθεὶς Ἀβραάμ, ὁ τοῦ σπονδαίου λογισμός· ἐξαιρεγμένος τε γὰρ καὶ κεκαθαρμένος, καὶ πατήρ φωνῆς ἥ συνηχοῦμεν. Haec ille, quae mihi quidem videntur eiusmodi, ut hominis facilius quam verborum mentem assequare. Eam vero plenius intelliges ex eiusd. lib. de nominum mutatione. Sed vide Nostram infra p. 518 c. [XI, 6.] Quid sequutus fuerit Melo, cum πατὴρ φίλον redderet, etsi tanti non est quaerere, conicere tamen utcumque possis, ערברא non ערברא eum audisse. Est enim ערברא non tantum misereri, sed etiam vehementer diligere. Vig.

2) γεννηῖσαι νιούς β'. Prorsus Ismaelem cum Abraamo patre confudit. Josephus enim antiquit. l. I. c. 13. auctor est, Ismaelem Aegyptiam uxorem duxisse, ex qua liberos duodecim, quorum et nomina recenset, suscepit. οὗτοι πάντες, inquit, τὴν ἀπ' Εὐφράτου καὶ καθήκουσαν πρὸς τὴν ἰερουθρὰν θάλασσαν κατοικοῦσι, Ναβατινὴν χώραν ὀνομάσαντες. Εἰσὶ δὲ οὗτοι οἱ τῶν Ἀράβων ἔθνος, καὶ τὰς φυλάς ἀπ' αὐτῶν καλοῦσι, διὰ τε τὴν ἀρετὴν αὐτῶν, καὶ διὰ τὸ Ἀβράμουν ἀξίωμα. Haec ille. Cf. Genes. c. XVII. XXV. Vig.

3) γέλωτος δέ. Rursus confundit ac permiscet omnia. Vig.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ.

Φίλωνος ¹⁾ περὶ τοῦ αὐτοῦ.

1

Ψῆσι δὲ περὶ τούτου καὶ Φίλων ἐν τῷ πρώτῳ τῶν περὶ τὰ Ἱεροσόλυμα·

„Ἐκλινον ἀρχεγόνοισι τὸ μυρίον ὥς ποτε θεσμοῖς

Ἀβραὰμ κλντοηχὲς ὑπέρτερον ἅμματι δεσμῶν

Παμφαῖς, πλήμυνρε, μεγαυχτοῖσι λογιμοῖς,

Θειοφιλῇ θέλγητρα. Αἰπόντι γὰρ ἀγλαὸν ἔρκος

Αἰνοφύτων. Ἐκκαυμα βροήπνος αἰνετὸς ἴσχων.

Ἀθάνατον ποίησεν ἐν φάτιν, ἐξ ὅτ' ἐκείνου

Ἐργονος, αἰνογόνοιο πολύνμιον ἔλλαχε κῦδος.“

Καὶ τὰ ἐξῆς· οἷς μετ' ὀλίγα ἐπιφέρει·

„Ἀρτίχειρος θηκτοῖο ξιφηφόρον ἐντύνοντος

Ἀήμματι, καὶ σφαράγοιο παρακλιδὸν ἀθροισθέντος,

Ἄλλ' ὁ μὲν ἐν χεῖρεσσι κερασφόρον ὥπασε κριόν.“

3

Καὶ τὰ τούτοις ἐπόμενα. Ταῦτα μὲν δὴ ἀπὸ τῆς προειρημένης τοῦ Πολυίστορος γραφῆς. Καὶ ὁ Ἰώσηπος δὲ ἐν τῇ πρώτῃ τῆς Ἀρχαιολογίας τοῦ αὐτοῦ μνημονεύει διὰ τούτων· „λέγεται δὲ ²⁾, ὡς οὗτος ὁ Ἀφρὴν στρατεύσας ἐπὶ τὴν Αἰβύην, κατέσχευεν αὐτήν, καὶ οἱ νῆες αὐτοῦ κατοικήσαντες ἐν αὐτῇ, τὴν γῆν ἀπὸ τοῦ ἐκείνου ὀνόματος Ἀφρικὰ προσηγόρευσαν. Μαρτυρεῖ δέ μου τῷ λόγῳ Ἀλέξανδρος ὁ Πολυίστωρ ⁴ λέγων οὕτως· Κλεόδημος δέ φησιν ὁ προφήτης, ὁ καὶ Μαλχᾶς, ιστορῶν τὰ περὶ Ἰουδαίων, καθὼς καὶ Μωσῆς ιστόρηκεν ὁ νομοθέτης αὐτῶν, ὅτι ἐκ Χειτουράς Ἀβραάμω ἐγένοντο παῖδες ἱκανοί· λέγει δὲ αὐτῶν καὶ τὰ ὀνόματα, ὀνομάζων τρεῖς, Ἀφέρ, Ἀσουρ, Ἀφράν. Καὶ ἀπὸ Ἀσουρ μὲν τὴν Ἀσσυρίαν, ἀπὸ δὲ τῶν δύο Ἀφρά τε καὶ Ἀφέρ πόλιν τε Ἀφραν καὶ τὴν χώραν Ἀφρικὰ ὀνομασθῆναι. Τούτους δὲ Ἡρακλεῖ συστρατεῦσαι ἐπὶ Αἰβύην καὶ Ἀνταῖον· γήμαντα δὲ ⁵ τὴν Ἀφρά θυγατέρα Ἡρακλέα, γεννῆσαι νῖον ἐξ αὐτῆς Διόδωρον. Τούτου δὲ γενέσθαι Σοφωνᾶν, ἀφ' οὗ τοὺς βαρβάρους Σοφῶς λέγεσθαι.“ Τὰ μὲν οὖν περὶ τοῦ Ἀβραάμ ὡς ἐν ὀλίγοις τοσαῦτα παρακεῖσθω.

Cap. XX. 1) Φίλωνος. Is credo est, quem Josephus lib. I. in Apion. pag. 1051. Demetrio et Eupolemo annumerat ac πρεσβύτερον Φίλωνα vocat, fortassis ut eum a Philone Judaeo et Philone Byblio distinguat, qui ambo iuniores. At sequentes vetustioris huius poetae versus mihi quidem tenebrae, καὶ μηδὲν ὕμης. Nec Manuscripti codices hilum iuvant. Saltu igitur haec superare malui quam in singulis pene verbis offendere. V. infr. p. 430. B. [IX, 24.] Vig.

2) λέγεται δὲ etc. Josephus haec habet I. I. Antiq. cap. 16. Vig.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ.

1 Δημητρίου, περὶ τοῦ Ἰακώβ.

Ἀπώμεν δὲ πάλιν ἐπὶ τὸν Πολύιστορα. „Δημήτριός¹⁾ φησι, τὸν Ἰακώβ γενόμενον ἐτῶν ἑβδομήκοντα ἐπτὰ²⁾, φνεῖν εἰς Χαρὴν τῆς Μεσοποταμίας, ἀποσταλέντα ὑπὸ τῶν γονέων, διὰ τὴν πρὸς τὸν ἀδελφὸν κρυφίαν ἔχθραν Ἡσαῦ, διὰ τὸ εὐλογῆσαι αὐτὸν πατέρα, δοκοῦντα εἶναι τὸν Ἡσαῦ, καὶ ὅπως λάβῃ ἐκεῖθεν γυναῖκα. Ἀφορμῆσαι οὖν Ἰακώβ εἰς Χαρὴν τῆς Μεσοποταμίας, τὸν μὲν πατέρα καταλιπόντα Ἰσαὰκ, ἐτῶν ἑκατὸν τριάκοντα ἐπτὰ, αὐτὸν δὲ ὄντα ἐτῶν ἑβδομήκοντα ἐπτὰ. Διατρίψαντα οὖν αὐτὸν ἐκεῖ ἐπτὰ ἔτη³⁾ Ἀβὰν τοῦ μητροφίου δύο θυγατέρας⁴⁾ γῆμαι, Λεῖαν καὶ Ραχήλ, ὄντα ἐτῶν ὀγδοήκοντα τεσσάρων⁵⁾. καὶ γενέσθαι ἐν ἐπτὰ ἔτεσιν ἄλλοις αὐτῷ παιδιά β'. ὀγδόῳ μὲν ἔτει, μηνὶ δεκάτῳ, Ρουβὴν, καὶ τῷ ἔτει δὲ τῷ ἐνάτῳ, μηνὶ ὀγδόῳ, Συμεὼν. καὶ τῷ ἔτει δὲ τῷ δεκάτῳ, μηνὶ ἕκτῳ, Λεὺν, τῷ δὲ ἐνδεκάτῳ ἔτει, μηνὶ τετάρτῳ, Ἰούδαν. Ρα-

Cap. XXI. 1) Δημήτριος. Hoc Demetrii fragmentum, tametsi subinde nutet, multo tamen propius quam caeterorum, ad historiae sacrae veritatem accedit. Vig.

2) ἑβδομήκοντα πέντε. Imo septuaginta septem, octavo forte iam inchoato. Annorum enim erat nonaginta unius, cum Josephum ex Rachele suscepit, post annos quatuordecim, quibus Labano servierat: si autem ex 91. subduxeris 14., reliquos habebis 77. Sed error irrepsit in numerum, ideoque ἐπτὰ pro πέντε reponendum, ut hac ipsa pagina, versu ultimo legitur. [ἐπτὰ reposui.]

3) δύο θυγατέρας γῆμαι. Recte. Nam exacto primo illo servitutis voluntariae septennio, uxorem utramque duxit, ac primo quidem Liam, socieri fraude calumniaque victam, Rachelem inde, post 7. dies, in sororis nuptiarum celebritatem impensos, iuxta Genesis XXIX, 27. Non audiendus ergo Josephus, qui Antiquit. I. I. c. 19. hebdomada illa dierum in annorum hebdomadam mutata: διελθοῦσης, inquit, ἄλλης ἑπταετίας, τὴν Ῥαχήλιν παρέλαβεν. Quodsi verum esset, quomodo tandem post 7. priores annos ex 4. simul uxoribus liberos Jacob suscepisset? Eundem in errorem inductus est B. Chrysostom. homil. LVI. in Genes. Fons erroris videtur, quod in Hebr. tantum legatur עָשָׂה שִׁבְעָה et apud Septuag. τὰ ἑβδομα ταύτης. Cuius septennarii ambiguitatem ut tolleret Hieronymus, hebdomadam dierum optime reddidit. Illi 7. annos acceperunt, quam iisdem suspicionem auxit, quod sequitur, καὶ δώσω σοι καὶ ταύτην ἀπὸ (Chrysostom. ἀντὶ) τῆς ἐργασίας, ἧς ἐργᾶ (Chrys. ἐργασία) παρ' ἐμοὶ ἔτη ἐπτὰ ἔτερα. At horum verborum sensus est, ea lege post septem illos dies ei se Rachelem uxorem dare, ut inito iam matrimonio, septem alios serviret annos, non, quod Josephus putavit, postquam alio septennio serviisset, futurum ut eam uxorem duceret. Vig.

4) ὀγδοήκοντα τεσσάρων. Et constat hic numerus septennium integrum primae servitutis includens. Falso ergo Chronicum anno Jacobi 80. natum esse Rubenum posuit. Vig.

χήλ τε μὴ τίκτουςαν ζηλωσαι τὴν ἀδελφὴν καὶ παρακοιμίσαι τῷ Ἰακώβ τὴν ἐαντῆς παιδίσκην Ζελφάν⁵⁾, τῷ αὐτῷ χρόνῳ, ᾧ καὶ Βάλ-³ λαν συλλαβεῖν τὸν Νεφθαλεὶμ⁶⁾, τῷ ἐνδεκάτῳ ἔτει, μηνὶ πέμπτῳ, καὶ τεκεῖν τῷ δωδεκάτῳ ἔτει, δευτέρῳ μηνὶ νιόν, ὃν ὑπὸ Λείας Γὰθ ὀνομασθῆναι. Καὶ ἐκ τῆς αὐτῆς τοῦ αὐτοῦ ἔτους καὶ μηνὸς δωδεκάτου ἕτερον τεκεῖν, ὃν καὶ αὐτὸν προσαγορευθῆναι ὑπὸ Λείας Ἀσήρ. Καὶ Λείαν πάλιν ἀντὶ τῶν μήλων τῶν μανδραγόρου ἅ Ρουβὴν εἰσενεγκεῖν παρὰ Ῥαχὴλ⁷⁾· συλλαβεῖν καὶ τὴν παιδίσκην Ζελφάν τῷ αὐτῷ χρόνῳ, τῷ δωδεκάτῳ ἔτει, μηνὶ τρίτῳ, καὶ τεκεῖν τοῦ αὐτοῦ ἔτους; μηνὸς δωδε-⁴ κάτου νιόν καὶ ὄνομα αὐτῷ θέσθαι Ἰσσαχάρ. Καὶ πάλιν Λείαν τῷ τρισκαιδεκάτῳ ἔτει, μηνὶ δεκάτῳ, νιόν ἄλλον τεκεῖν, ᾧ ὄνομα Ζαβουλών, καὶ τὴν αὐτὴν τῷ τεσσαρεσκαιδεκάτῳ ἔτει, μηνὶ ὀγδόῳ, τεκεῖν νιόν ὄνομα Λάν.⁸⁾ Ἐν ᾧ καὶ Ῥαχὴλ λαβεῖν ἐν γαστρὶ τῷ αὐτῷ χρόνῳ, ᾧ καὶ Λείαν τεκεῖν θυγατέρα Δείναν, καὶ τεκεῖν τῷ τεσσαρεσκαιδεκάτῳ ἔτει, μηνὶ ὀγδόῳ, νιόν, ὃν ὀνομασθῆναι Ἰωσήφ, ὥστε γεγενῆσθαι ἐν τοῖς ἐπὶ τὰ ἔτεσι τοῖς παρὰ Λάβαν δώδεκα παιδία. Θέ-⁵ λοντα δὲ τὸν Ἰακώβ πρὸς τὸν πατέρα εἰς Χαναὰν ἀπέναι, ἀξιωθέντα ὑπὸ Λάβαν ἄλλα ἔτη ἕξ μείναι, ὥστε τὰ πάντα αὐτὸν μείναι ἐν Χαροῶν παρὰ Λάβαν ἔτη εἴκοσι.⁹⁾ Πορευομένῳ δὲ αὐτῷ εἰς Χαναὰν, ἄγγελον τοῦ θεοῦ παλλεῦσαι καὶ ἄψασθαι τοῦ πλάτους τοῦ μηροῦ¹⁰⁾ τοῦ Ἰακώβ, τὸν δὲ ναρκήσαντα ἐπισκάζειν. Ὅθεν οὐκ

5) παιδίσκην *Σελφάν*. Nominum facta mutatio est. Bala enim Rachelis ancilla vocabatur, Genes. XXX. v. 3. Liae vero Zelpha, ibid. v. 9. Hunc item Demetrii locum excutit Petavius lib. IX. cap. 19. magni vere operis de doctrina temporum. Vig.

6) συλλαβεῖν τὸν *Νεφθαλεῖμ*. Veram habes patriarcharum istorum seriem in Genes. cap. XXIX et XXX. Bala quidem Nephthalimum genuit, ut habetur, Genes. XXX, 8. Sed Demetrius bis peccavit, semel, quod Liae Balam attribuat, iterum quod ei quam Liae ancillam fecerat, Nephthalimum hunc dederit. Vig.

7) παρὰ Ῥαχὴλ· συλλαβεῖν. Et hic multa peccat Demetrius. Primum indicare videtur Liam concepissee, nec tamen foetum ipsi ullum tribuit (Graeca sane minus hic pura sunt); deinde Zelpham Liae reddit, quam ante sustulerat. Tertio Issacharem filium eius facit, quem ipsamet Lia pepererat. Genes. XXX, 18. Vig.

8) τεκεῖν νιόν ὄνομα *Λάν*. Cave credas. Fuit enim Dan Balae Rachelis ancillae primogenitus. Genes. XXX, 6. Vig.

9) ἔτη εἴκοσι. Vid. Genes. XXXI, 41. Vig.

10) τοῦ πλάτους τοῦ μηροῦς Vigerus vertit: „femur eius qua parte latius est.“ Cf. Genes. XXXII, 26. Mox οὐκ ἐδοθίεσθαι dedi ex certissima Vigeri emendatione pro absurdo οὐκαθίεσθαι quod Vig. retinuit. De verbis τὸ

ἐσθίεσθαι τῶν κτηνῶν τὸ ἐν τοῖς μηροῖς νεῦρον. Καὶ φάναι αὐτῷ τὸν ἄγγελον, ἀπὸ τοῦδε μηκέτι Ἰακώβ, ἀλλ' Ἰσραὴλ ὀνομασθήσεται. Καὶ ἐλθεῖν αὐτὸν τῆς Χαναὰν γῆς εἰς ἑτέραν Σικίμων, ἔχοντα παιδιὰ Ρουβὴν ἑτῶν ιβ', μηνῶν δυοῖν, Συμεῶνα ἑτῶν ιβ' ¹¹⁾, μηνῶν τεσσάρων, Λευὴν ἑτῶν ιβ' ¹²⁾, μηνῶν ἕξ, Ἰούδαν ¹³⁾ ἑτῶν θ', μηνῶν ὀκτώ, Νεφθαλεὶμ ἑτῶν ὀκτώ, μηνῶν δέκα. Γὰρ ἑτῶν ὀκτώ, μηνῶν δέκα, Ἀσὴρ ἑτῶν ὀκτώ, Ἰσασαχάρ ἑτῶν ὀκτώ, Ζαβουλὼν ἑτῶν ἑπτὰ, μηνῶν δυοῖν. Δείναν ἑτῶν ἕξ, μηνῶν τεσσάρων, Ἰωσήφ ἑτῶν ἕξ, μηνῶν τεσσάρων. Παροικῆσαι δὲ Ἰσραὴλ παρὰ Ἐμμώρ ἔτη δέκα ¹⁴⁾, καὶ φθαρῆναι τὴν Ἰσραὴλ θυγατέρα Δείναν ὑπὸ Συγχέμ τοῦ Ἐμμώρ υἱοῦ, ἑτῶν οὖσαν δεκαεξί, μηνῶν τεσσάρων. Ἐξαλλομένους δὲ τοὺς Ἰσραὴλ υἱούς, Συμεῶνα μὲν ὄντα ¹⁵⁾ ἑτῶν εἰκοσιενός, μηνῶν τεσσάρων, Λευὴν δὲ ἑτῶν εἴκοσι, μηνῶν ἕξ, ἀποκτεῖναι τὸν τε Ἐμμώρ καὶ Συγχέμ τὸν υἱὸν αὐτοῦ καὶ πάντας τοὺς ἄρσενας, διὰ τὴν Δείνας φθοράν. Ἰακώβ δὲ τότε εἶναι ἑτῶν ἑκατὸν ἑπτὰ. Ἐλθόντα δὲ οὖν αὐτὸν εἰς Λουζὰ τῆς Βαθὴλ, φάναι τὸν Θεὸν μηκέτι Ἰακώβ, ἀλλ' Ἰσραὴλ ὀνομάζεσθαι. Ἐκεῖθεν δὲ ἐλθεῖν εἰς Χαφραθὰ, ἐνθεν παραγενέσθαι εἰς Ἐφραθὰ, ἣν εἶναι Βηθλεέμ, καὶ γενῆσαι αὐτὸν ἐκεῖ Βενιαμὴν, καὶ τελευτῆσαι Ῥαχὴλ, τεκοῦσαν τὸν Βενιαμὴν, συμβιῶσαι δ' αὐτῇ τὸν Ἰακώβ ἔτη εἰκοσιετρία. Αὐτόθεν δὲ ἐλθεῖν τὸν Ἰακώβ εἰς Μамβρὶ τῆς Χεβρὼν πρὸς Ἰσαὰκ τὸν πατέρα. Εἶναι δὲ τότε Ἰωσήφ ἑτῶν δεκαεπτὰ, καὶ πρᾶθῆναι αὐτὸν εἰς Αἴγυπτον, καὶ ἐν τῇ δεσμοτηρίῳ μεῖναι ἔτη δεκαετρία, ὥστ' εἶναι αὐτὸν ἑτῶν τριάκοντα, Ἰακώβ δὲ ἑτῶν ἑκατὸν δέκα, ἐν ᾧ καὶ τελευτῆσαι τὸν Ἰσαὰκ ἔτει ἐν ἔμπροσθεν, ἑτῶν ὄντα ἑκατὸν ὀγδοή-
⁹κοντα. Κρίναντα δὲ τῷ βασιλεῖ τὸν Ἰωσήφ τὰ ἐνύπνια, ἄρξαι Αἰγύπτου ἔτη ἑπτὰ, ἐν οἷς καὶ συνοικῆσαι Ἀσενεθ, Πεντεφρῆ ¹⁵⁾ τοῦ

ἐν τοῖς μηροῖς νεῦρον cf. Genes. XXXII, 32. et interpp. ad locc. II. Ziegler in Henke Magazin für Religionsphilosophie, Exegese u. Kgsch. Vol. II. P. I. p. 37. p. 41 sq.

11) Συμεῶνα ἑτῶν ιβ'. Legendum omnino ἑτῶν ια. Alioqui duobus mensibus Rubeno primogenito senior esset. Vig.

12) ἑτῶν ιβ'. Corrige similiter ἑτῶν ι, alioqui mensibus quatuor fratrem natu maximum antecedit. Quid quod superior *μηνολογία* per sese id postulat. Vig.

13) Ἰούδαν. Cf. Jablonskii opuscul. Tom. III. p. 283. ed. te Water.

14) ἔτη δέκα. Genes. XXXIII, 17. Jacob antequam ad Sichimos veniret, eo in loco tentoria figit, quem propterea Sochoth, id est Tabernacula, nominavit. Sed quamdiu illic haeserit, scriptura non docet. Vig.

15) Πεντεφρῆ. Vid. LXX ad Genes. XLII, 45. XLVI, 20. Fabricii cod. apocryph. V. T. Vol. II. p. 85 sqq. Πεντεφρῆ vel Πετεφρῆ Aegyptiis significasse

Ἡλιονπόλεως ἱερέως θυγατρὶ, καὶ γεννηῖσαι Μανασσὴν καὶ Ἐφραΐμ, καὶ τοῦ λιμοῦ ἐπιγενέσθαι ἔτη β'. Τὸν δὲ Ἰωσήφ ἔτη ἑννέα εὐτυχήσαντα, πρὸς τὸν πατέρα μὴ πέμψαι, διὰ τὸ ποιμένα αὐτόν τε καὶ τοὺς ἀδελφοὺς εἶναι· ἐπορεύειστον δὲ Αἴγυπτίοις εἶναι τὸ ποιμαίνειν. Ὅτι δὲ διὰ τοῦτο οὐκ ἔπεμψεν, αὐτὸν δεδηλωκέναι. Ἐλθόντων γὰρ αὐτοῦ τῶν συγγενῶν, φάναι αὐτοῖς, ἐὰν κληθῶσιν ὑπὸ τοῦ βασιλέως καὶ ἐρωτῶνται, τί διαπραύσσονται, λέγειν κτηνοτρόφους αὐτοὺς εἶναι. Διαπορεῖσθαι δὲ, διὰ τί ποτε ὁ Ἰωσήφ Βενιαμὴν ἐπὶ τοῦ ἀρίστου πενταπλασίονα μερίδα ἔδωκε, μὴ δυναμένου αὐτοῦ τοσαῦτα καταναλῶσαι κρέα. Τοῦτο οὖν αὐτὸν πεποιηκέναι διὰ τὸ ἐκ τῆς Αλείας τῷ πατρὶ 10 αὐτοῦ γεγονέναι νιόους ἑπτὰ, ἐκ δὲ Ῥαχὴλ τῆς μητρὸς αὐτοῦ δύο· διὰ τοῦτο τῷ Βενιαμὴν πέντε μερίδας παραθεῖναι καὶ αὐτὸν λαβεῖν μίαν· 16) γενέσθαι οὖν ἑπτὰ, ὅσας καὶ τοὺς ἐκ τῆς Αλείας νιόους λαβεῖν. Ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ τὰς στολᾶς δοῦναι ἐκάστῳ διπλᾶς, τῷ δὲ Βενιαμὴν πέντε καὶ τριακοσίους χρυσοῦς, καὶ τῷ πατρὶ δὲ ἀποστεῖλαι κατὰ ταυτὰ, ὥστε τὸν οἶκον αὐτοῦ τῆς μητρὸς εἶναι ἴσον. 11 Οἰκῆσαι δὲ αὐτοὺς ἐν γῇ Χαναὰν, ἀφ' οὗ ἐκλεγεῖναι Ἀβραὰμ ἐκ τῶν ἐθνῶν καὶ μετελθεῖν εἰς Χαναὰν, Ἀβραὰμ ἑτῶν εἰκοσιπέντε, Ἰσαὰκ ἑτῶν ἐξήκοντα, Ἰακώβ ἑτῶν ἑκατὸν τριάκοντα γίνεσθαι, τὰ πάντα ἔτη ἐν γῇ Χαναὰν 17) σιέ. Καὶ τῷ τρίτῳ ἔτει λιμοῦ οὐσης ἐν Αἰγύπτῳ, ἐλθεῖν εἰς Αἴγυπτον τὸν Ἰακώβ, ὅτι αὐτῷ ἑκατὸν τριάκοντα, Ῥουβὴν ἑτῶν μί, Συμεὼνα ἑτῶν μδ', Λεβὶν ἑτῶν μγ', Ἰούδαν ἑτῶν μβ', μὴνῶν τριῶν, Ἀσὴρ ἑτῶν μ' 18), μὴνῶν ὀκτώ, Νεφθαλεὶμ ἑτῶν 12

sacerdotem solis, sententia est Jablonskii panth. Aegypt. Lib. II. Cap. I. §. 8. opuscul. T. I. p. 203. et de Water ad h. l. not. w. T. II. p. 210 sq. Cf. infra c. XXXIII.

16) μίαν. Sensus et ἀκολουθία postulat δύο: alioqui sex tantum, non septem partes habiturus erat. Vig.

17) ἐν γῇ Χαναὰν etc. Accurata chronologia. Nam Abrahamus, qui anno aetatis 75. in Chananitidem venerat, centenarius cum esset, Isaacum genuit, ut habetur Genes. XXI, 5. Atqui ab anno 75. ad 100. anni 25 numerantur. Isaacus autem sexagenarius Jacobum et Esau ex Rebecca suscepit, Gen. XXV, 26. qui anni sexaginta cum prioribus viginti quinque annos efficiunt octoginta quinque. Postremo Jacobus anno aetatis 130. in Aegyptum descendit, Genes. XLVII, 9. Quibus si addideris priores 85, homadem illam habebis annorum 215. Vig.

18) Ἀσὴρ ἑτῶν etc. Sequens annorum istorum ratio longius a veritate discedit. Primo enim Dan a Juda proximus fuit. Genes. XXX, 5. Deinde Nephthalimus Danum sequitur, Nephthalimum Gadus, Gadum Aser, quem hic ante Nephthalimum recenset, eodemque tamen iuniorem facit. Aserem sequitur Issachar, Issacharem Zabulon, Zabulonem Dina, Dinam Josephus, Josephum Beniaminus. Vig.

μά, μηνῶν ζ, Γὰδ ἐτῶν μά, μηνῶν γ', Ζαβουλῶν ἐτῶν μ', Δεῖναν ἐτῶν λθ', Βενιαμὴν ἐτῶν κη'. Τὸν δὲ Ἰωσήφ φησι γενέσθαι ἐν Αἰγύπτῳ ἔτη λθ'.¹⁹⁾ Εἶναι δὲ ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ ἕως τοῦ εἰσελθεῖν εἰς Αἴγυπτον τοὺς τοῦ Ἰωσήφ συγγενεῖς ἔτη γηχδ'. Ἀπὸ δὲ τοῦ κατακλισμοῦ ἕως τῆς Ἰακώβ παρουσίας εἰς Αἴγυπτον ἔτη ατζ'. Ἀφ' οὗ
 13 δὲ ἐκλεγεῖναι Ἀβραάμ ἐκ τῶν ἐθνῶν καὶ ἐλθεῖν ἐκ Χαρὸν εἰς Χαναάν, ἕως ἂν εἰς Αἴγυπτον τοὺς περὶ Ἰακώβ ἐλθεῖν, ἔτη σιέ. Ἰακώβ δὲ ἐκ Χαρὸν πρὸς Λάβαν ἐλθεῖν ἐτῶν ὄντα π'²⁰⁾, καὶ γεννῆσαι Λεὺν. Λεὺν δὲ ἐν Αἰγύπτῳ ἐπιγενέσθαι ἔτη ιζ', ἀφ' οὗ ἐκ Χαναάν αὐτὸν ἐλθεῖν εἰς Αἴγυπτον, ὥστε εἶναι αὐτὸν ἐτῶν ζ, καὶ γεννῆσαι Κλάθ.²¹⁾ αὐτῷ δὲ ἔτει ᾧ γενέσθαι Κλάθ²²⁾, τελευτῆσαι Ἰακώβ ἐν Αἰγύπτῳ, εὐλογήσαντα τοὺς Ἰωσήφ υἱοὺς, ὄντα ἐτῶν ριζ'²³⁾, καταλιπόντα Ἰωσήφ ἐτῶν νζ'. Λεὺν δὲ γενόμενον ἐτῶν ρλζ' τελευτῆσαι, Κλάθ δὲ ὄντα ἐτῶν μ'²⁴⁾, γεννῆσαι Ἀβραάμ²⁵⁾, ὃν ἐτῶν εἶναι ιδ'. ἐν ᾧ τελευτῆσαι Ἰωσήφ ἐν Αἰγύπτῳ ὄντα ρί ἐτῶν.
 14 Κλάθ δὲ γενόμενον ἑκατὸν λγ' τελευτῆσαι. Ἀβραάμ λαβεῖν γυναῖκα τὴν τοῦ θείου θυγατέρα Ἰωχαβέτ, καὶ ὄντα ἐνιαυτῶν οε', γεννῆσαι Ἀαρὼν καὶ Μωσῆν. Γεννῆσαι δὲ Μωσῆν τὸν Ἀβραάμ ὄντα ἐτῶν οή', καὶ γενόμενον Ἀβραάμ ἐτῶν ρλζ' τελευτῆσαι. Ταῦτά μοι κεισθῶ ἀπὸ τῆς Ἀλεξάνδρου τοῦ Πολύστορος γραφῆς. Ἰξῆς ἐπισυνήφθω καὶ τάδε.

19) ἐν Αἰγύπτῳ ἔτη λθ. Imo nonaginta tres, siquidem anno 17 in Aegyptum abductus, Genes. XXXVII, 2. ibidem anno 110 mortuus est, Genes. I., 22. Vig.

20) ἐτῶν ὄντα π. Circiter, non ἀκριβῶς. Tum enim, ut etiam ante Demetrius, annorum fuit 77. Vig.

21) Κλάθ. Caath vocabatur, non Clath. Vig.

22) γενέσθαι Κλάθ. Imo sane multis ante Jacobi mortem annis, quot tamen, definiri vix potest. Vig.

23) ἐτῶν ριζ. Ita Genes. XLVII, 27. Vig.

24) Κλάθ ὄντα ἐτῶν μ. Error ex priori consequens, quo eodem anno et Jacobum mortuum et Caathum in lucem editum posuit. Error autem est, cum inde sequatur, natum esse Caathum in Aegypto, cum tamen frater eius Merari, natus minimus, ante illum in Aegypto natus fuerit, Genes. XLVI, 11. Multo ergo senior Caathus erat, cum Amraamum genuit. Annus tamen ille haud certius quam eiusdem Caathi ortus designari potest. Vig.

25) Ἀβραάμ. Hebraice אַבְרָם. Demetrius fecit Ἀβραάμ, sublato μ et inserto α: nisi tamen scripserat Ἀμραάμ. Septuaginta Ἀμβραάμ, inserto β ob euphoniā. Vulgaris enim hic error est, quod in MSS. codd. μ et β eodem fere modo pingerentur. Sic infra 447. B. [c. XXX.] Μωαμίται pro Μωαβίται scriptum est. Vig.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ.

Θεοδότου ¹⁾ περὶ τοῦ αὐτοῦ.

Τὰ δὲ Σίκιμά φησι Θεόδοτος ἐν τῷ περὶ Ἰουδαίων ἀπὸ Σικιμίον ¹
τοῦ Ἑρμού λαβεῖν τὴν ὀνομασίαν· τοῦτον γὰρ καὶ κτίσαι τὴν πόλιν,
κεῖσθαι δ' αὐτὴν φησιν ἐν τῇ περὶ Ἰουδαίων οὕτως·

„Ἡ δ' ἄρ' ἦν ἀγαθὴ τε καὶ αἰγινόμοις καὶ ὑδρηλῇ,

Οὐδὲ μὲν ἔσκεν ὁδὸς δολιχὴ πόλιν εἰσαφικέσθαι

Ἀγρόθεν, οὐδέ ποτε δρία λαχρήντα ποιοῦσιν. 2

Ἐξ αὐτῆς δὲ μάλ' ἄγχι δὴ οὐρεῖα ²⁾ φαίνεται ἔρμυνά,

Ποίης τε πλήθοντα καὶ ὕλης. Τῶν δὲ μεσηγὺ

Ἀτραπιτὸς τέμνητ', ἀραὴ, ἀνλώπις. Ἐν δ' ἐτέρωθι

Ἡ δ' ἱερὴ Σικίμων καταφαίνεται, ἱερὸν ἄστυ,

Νέρθεν ὑπὸ ῥίτῃ δεδμημένον. Ἀμφὶ δὲ τεῖχος 3

Λισσὸν ὑπώρειαν, ὑπὸ δ' ἔδραμεν αἰπύθεν ἔρκος.“

Ῥοτερον δὲ φησιν αὐτὴν ὑπὸ Ἑβραίων κατασχεθῆναι, δυναστεύοντος
Ἑμμώρ. Τὸν γὰρ Ἑμμώρ υἱὸν γεννῆσαι Συχέμ. Φησὶ δέ·

„Ἐνθένδε, ξένη, ποιμενόθεν ³⁾ πόλιν ἦλυνθ' Ἰακώβ

Εὐρεΐαν Σικίμων· ἐπὶ δ' ἀνδράσι τοῖσιν ἔτησιν ⁴⁾

Ἀρχὸς Ἑμῶρ σὺν παιδὶ Συχέμ, μάλ' ἀτήρειε φῶτε.“

Εἴτα περὶ Ἰακώβ καὶ τὴν εἰς Μεσοποταμίαν αὐτοῦ παρουσίαν καὶ
τῶν δυοῖν γυναικῶν γάμον καὶ τὴν τῶν τέκνων γένεσιν καὶ τὴν παρον-
σίαν τὴν ἐκ Μεσοποταμίας ἐπὶ τὰ Σίκιμα· 4

„Εἰς δ' Ἰακώβ Συρίην κτηνοτρόφον ἔκτο καὶ εὐρὺ

Ῥεῖθρον Εὐφρότητος λίπεν ποταμοῦ κελάδοντος.

Ἦλυνθε γὰρ, ἀκκέϊθι λιπὼν δριμεΐαν ἐνιπὴν

Αὐτοκασιγνήτιο. Πρόφρων ὑπέδεκτο δόμονδε

Λάβαν, ὃς γ' οἱ ἦν μὲν ἀνεψιός, ἀλλὰ τότε ὅλος 5

Ἦνασεν Συρίης, νειηγενὲς αἷμα λελογχώς.

Τῷ δὲ γάμον κούρης μὲν ὑπέσχετο καὶ κατένευσεν

Ὀπλοτάτης, οὐ μὴν τελέθειν ἐπεμαλετο πάμπαν,

Cap. XXII. 1) Θεοδότου. Hunc etiam Josephus I. I. advers. Apion. p. 1051. inter eos numerat, qui Judaeorum liberalius meminerunt. Josephi verba dabit infra noster p. 458. [c. XLII.] Alius hic Theodotus videtur ab eo quem p. 493. [X, 11.] inter Phoenicios scriptores ex Tatiano recenset. Vig.

2) δὴ οὐρεῖα. Hebal, opinor, et Garisim. Vide supra p. 419. A. [c. XVII. extr.] Vig.

3) ποιμενόθεν. Mendose. Quid si ποιμήθεν? Vig. Ego ποιμενόθεν scripsi.

4) ἔτησιν. Forte ἔτεσσιν, quasi dicat illo tempore. Quid si τοῖς σίν-τραι? Nam hominum improbitas p. 428. D. [extr. cap.] coarguitur. Vig.

Ἀλλὰ δόλον τολύπενσε ⁵⁾ καὶ εἰς λήχος ἀνέρι πέμπε
 6 Λείαν, ἣ οἱ ἔην προγενεστέρη. Οὐδέ μιν ἔμπε
 Ἐλαθεν, ἀλλ' ἐνόησε κακοῤῥαφίην καὶ ἔδεκτο
 Παῖδ' ἐτέρην, ἀμφοῖν δ' ἐμίγη σὺν ὁμαίμοσιν ἧσι.
 Τῷ δ' υἱεῖς ἐγένοντο νόῳ πεπνυμένοι αἰνῶς
 Ἐνδεκα, καὶ κούρη Λείνα περικαλλὲς ἔχουσα
 7 Εἶδος, ἐπίστρεπτον δὲ δέμας καὶ ἀμύμονα θυμόν.“
 Ἀπὸ δὲ τοῦ Εὐφράτου φησὶ τὸν Ἰακώβ ἐλθεῖν εἰς τὰ Σίκιμα πρὸς
 Ἐμμώρ· τὸν δ' ὑποδέξασθαι αὐτὸν καὶ μέρος τι τῆς χώρας δοῦναι. Καὶ
 αὐτὸν μὲν τὸν Ἰακώβ γεωμορεῖν, τοὺς δὲ υἱοὺς αὐτοῦ ἔνδεκα τὸν
 ἀριθμὸν ὄντας ποιμαίνειν, τὸν δὲ θυγατέρα Λείαν καὶ τὰς γυναῖκας
 ξριονόρεῖν· καὶ τὴν Λείαν παρθένον οὖσαν εἰς τὰ Σίκιμα ἐλθεῖν
 πανηγύρεως οὔσης, βουλομένην θεάσασθαι τὸν πόλιν· Συγχέμ δὲ τὸν
 τοῦ Ἐμμώρ υἱὸν ἰδόντα, ἐρασθῆναι αὐτῆς καὶ ἀρπάσαντα ὡς ἑαν-
 τὸν διακομίσαι καὶ ᾠθεῖραι αὐτήν. Αὐτῆς δὲ σὺν τῷ πατρὶ ἐλθόντα
 πρὸς τὸν Ἰακώβ, αἰτεῖν αὐτήν πρὸς γάμον κοινωνίαν· τὸν δὲ οὐ
 φάναι δώσειν, πρὶν ἂν ἡ πάντας τοὺς οἰκοῦντας τὰ Σίκιμα περι-
 τεμνομένους Ἰουδαῖσαι· τὸν δὲ Ἐμμώρ φάναι πείσειν αὐτούς. Φησὶ
 8 δὲ περὶ τοῦ δεῖν περιτέμνεσθαι αὐτούς ὁ Ἰακώβ·

„Οὐ γάρ δὴ θεμιτόν γε τόδ' Ἑβραίοισι τέτυκται,
 Γαμβροὺς ἄλλοθεν εἰς γε νουὺς ⁶⁾ ἀγόμεν ποτὶ δῶμα·
 Ἄλλ' ὅστις γενεᾶς ἐξεύχεται εἶναι ὁμοίης.“

Εἶτα ὑποβάς περὶ τῆς περιτομῆς·

„Ὅς ποθ' ἐῆς πάτρης ἐξήγαγε δῖον Ἀβραάμ,
 9 Αὐτὸς ἀπ' οὐρανόθεν κέλετ' ἀνέρα παντὶ σὺν οἴκῳ
 Σάρκ' ἀποσυλῆσαι πόσθης ἀπὸ καὶ ῥ' ἐτέλεσεν.
 Ἀστεμφές δὲ τέτυκται, ἐπεὶ θεὸς αὐτὸς ἔειπε.“

Πορευθέντος οὖν εἰς τὴν πόλιν τοῦ Ἐμμώρ καὶ τοὺς ὑποτασσομένους
 παρακαλοῦντος περιτέμνεσθαι, ἕνα τῶν Ἰακώβ υἱῶν ὄνομα Συμεῶνα,
 10 διαγρῶναι τὸν τε Ἐμμώρ καὶ τὸν Συγχέμ ἀνελεῖν, τὴν ὕβριν τῆς ἀδελ-
 φῆς μὴ βουλευθέντα πολιτικῶς ἐνεργεῖν· ταῦτα δὲ διαγρόντα, Λευὴν
 τῷ ἀδελφῷ κοινώσασθαι. Λαβόντα δ' αὐτὸν συγκάταινον, ἐπὶ τὴν
 ἀρᾶν παρορμηθεῖν, λόγιον προσφερόμενον τὸν θεὸν ἀνελεῖν φάμενον,
 τοῖς Ἀβραάμ ἀπογόνοις δέκα ἔθνη δώσειν. Φησὶ δὲ οὕτως ὁ Συ-
 μεὼν πρὸς Λευήν·

5) τολύπενσε scripsi pro τολίπενσε emendante Vig. in marg.

6) εἰς γενίους. Uterque Manusc. adhuc, ut videtur, corruptius γεννούς
 τεταγμένης ὅτι δῶμα. Vig.

„Εὖ γὰρ ἐγὼ μῦθόν γε πεπυσμένος εἰμι θεοῦ·

Δώσεις γὰρ ποτ' ἔφησθε δέκ' ¹⁾ ἔθνεα παισὶν Ἀβραάμ.“

11

Τὸν δὲ θεὸν αὐτοῖς τοῦτον τὸν νοῦν ἐμβαλεῖν, διὰ τὸ τοὺς ἐν Σικίμοις ἀσεβεῖς εἶναι. Φησὶ δέ·

„Βλάπτε θεὸς Σικίμων οἰκήτορας, οὐ γὰρ ἅατος

Εἰς αὐτοὺς ὅστις καὶ μόλη καλὸς, οὐδὲ μὲν ἐσθλός·

Οὐδὲ δίκας ἐδικάζον ἀνὰ πόλιν οὐδὲ θέμιστας,

Δολγία δ' ὠρώρει τοῖσιν μεμελημένα ἔργα.“

Τὸν οὖν Λεὺν καὶ τὸν Συμεῶνα εἰς τὴν πόλιν καθωπλισμένους ἐλθεῖν, καὶ πρῶτα μὲν τοὺς ἐντυγχάνοντας ἀναιρεῖν, ἔπειτα δὲ καὶ τὸν Ἑμμῶρ καὶ τὸν Συγχέμ φονεῦσαι. Λέγει δὲ περὶ τῆς ἀναιρέσεως αὐτῶν οὕτως·

„Ὡς τότε δὴ Συμεῶν μὲν Ἑμμῶρ ὥρουσεν ἐπ' αὐτὸν,

Πληξέ τε οἱ κεφαλὴν, δειρὴν δ' ἔλεν ἐν χειρὶ λαῖψ·

12

Λεῖψ δ' ἔτι σπαίρονσαν, ἐπεὶ πόνος ἄλλος ὠρώρει.

Τόφρα δὲ καὶ Λεὺν μένος ἄσχετος, ἔλαβε χαίτης

Ἀπτόμενον γούνων Συγχέμ, ἄσπετα μαργήναντα.

Ἦλασε δὲ κληΐδα μέσσην· δὴ δὲ ξίφος ὀξὺ

Σπλάγχχρα διὰ στέρονων, λίπε δὲ ψυχὴ δέμας εὐθύς.“

13

Πυθομένους δὲ καὶ τοὺς ἑτέρους ἀδελφούς τὴν πρᾶξιν αὐτῶν, ἐπιβοηθῆσαι καὶ τὴν πόλιν ἐκπορθῆσαι, καὶ τὴν ἀδελφὴν ἀναρῶσαμένους, μετὰ τῶν αἰχμαλώτων εἰς τὴν πατρῴαν ἑπανλιν διακομίσαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ.

Ἀρταπάνου περὶ τοῦ Ἰωσήφ.

Τούτοις καὶ τὰ ἐξῆς περὶ τοῦ Ἰωσήφ ἐκ τῆς αὐτῆς τοῦ Πολυίστορος γραφῆς ἐπισυνῆφθαι. „Ἀρτάπανος δὲ φησιν ἐν τῷ περὶ Ἰουδαίων, ¹ τοῦ Ἀβραάμ ἀπόγονον γενέσθαι, υἱὸν δὲ Ἰακώβον· συνέσει δὲ καὶ φρονήσει παρὰ τοὺς ἄλλους διενεγκόντα, ὑπὸ ἀδελφῶν ἐπιβουλευθῆναι· προειδόμενον δὲ τὴν ἐπισύστασιν, δεηθῆναι τῶν ἀστυγειτόνων Ἀράβων, εἰς τὴν Αἴγυπτον αὐτὸν διακομίσαι. Τοὺς δὲ τὸ ἐντυγχαιόμενον ποιῆσαι. Εἶναι γὰρ τοὺς τῶν Ἀράβων βασιλεῖς ἀπορόνους Ἰσραὴλ, υἱοὺς τοῦ Ἀβραάμ, Ἰσαὰκ δὲ ἀδελφούς. Ἐλθόντα δὲ αὐτὸν ² εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ συσταθέντα τῷ βασιλεῖ, διοικητὴν τῆς ὅλης γενέσθαι χώρας. Καὶ πρότερον ἀτάκτως τῶν Αἰγυπτίων γεωμορούντων, διὰ τὸ τὴν χώραν ἀδιαίρετον εἶναι, καὶ τῶν ἐλασσόντων ὑπὸ τῶν κρεισσόνων ἀδικουμένων, τοῦτον πρῶτον τὴν τε γῆν διελεῖν καὶ ὅροις διασημῆσθαι καὶ τὴν πολλὴν χερσενομένην γεωργήσιμον

7) δὲ κ' male Viger.

ἀποτελέσαι καὶ τινὰς τῶν ἀρουρῶν τοῖς ἱερεῦσιν ἀποκληρῶσαι. Τοῦτον δὲ καὶ μέτρα εὐρεῖν καὶ μέγας αὐτὸν ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων διὰ ταῦτα ἀγαπηθῆναι. Γῆμαι δ' αὐτὸν Ἑλιουπόλιτον ἱερέως Ἀσενέθ θυγατέρα, ἐξ ἧς γεννῆσαι παῖδας. Μετὰ δὲ ταῦτα παραγενέσθαι
 3 πρὸς αὐτὸν τὸν τε πατέρα καὶ τοὺς ἀδελφούς κομίζοντας πολλὴν ὑπαρξιν, καὶ κατοικισθῆναι ἐν τῇ πόλει Καισάν, καὶ τοὺς Σύρους πλεονάσαι ἐν τῇ Αἰγύπτῳ. Τούτους δὲ φησι καὶ τὸ ἐν Ἀθῶς καὶ τὸ ἐν Ἑλιουπόλει ἱερὸν κατασκευάσαι τοὺς Ἑρμιῶνθ' ὀνομαζομένους. Μετὰ δὲ ταῦτα τελευτῆσαι τὸν Ἰωσήφ, καὶ τὸν βασιλέα τῶν Αἰγυπτίων. Τὸν οὖν Ἰωσήφ κρατοῦντα τῆς Αἰγύπτου, τὸν ἐτῶν ἐπὶ αὐτὸν σῆτον, γενόμενον κατὰ τὴν φορὰν ἄπλετον, παραθέσθαι καὶ τῆς
 4 Αἰγύπτου δεσπότην γενέσθαι.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΔ.

Φίλωνος περὶ τοῦ αὐτοῦ.

Μαρτυρεῖ δὲ ταῖς ἱεραῖς βίβλοις καὶ Φίλων ἐν τῇ ιδ' τῶν περὶ Ἱεροσόλυμα, λέγων οὕτως·

1 „Τοῖσιν ἔδος μακαριστὸν ὅλως ¹⁾ μέγας ἔκτισεν ἄκτωρ
 Ὑψιστος καὶ πρόσθεν ἀφ' Ἀβραάμοιο καὶ Ἰσάκ,
 Ἰακώβ εὐτέκνοιο τόκος Ἰωσήφ, ὃς ὀνείρων
 Θεσπιστής, σκηπτουῆχος ἐν Αἰγύπτῳιο θρόνοισι,
 Δινεύσας λαθραῖα χρόνον πλημυρίδι μοίρης.“

Καὶ τὰ ἐξῆς. Ταῦτα καὶ περὶ τοῦ Ἰωσήφ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ.

Ἀρισταίου περὶ τοῦ Ἰώβ.

1 Ἀκουε δὲ οἷα καὶ περὶ τοῦ Ἰώβ ὁ αὐτὸς ἱστορεῖ. „Ἀρισταίας δὲ φησιν ἐν τῇ περὶ Ἰουδαίων, τὸν Ἡσαῦ γήματα Βασσάρας ¹⁾ υἱὸν ἐν Ἐδῶμ γεννῆσαι υἱόν. Κατοικεῖν δὲ τούτον ἐν τῇ Αὐσίτιδι χώρα, ἐπὶ τοῖς ὄροις τῆς Ἰδουμαίας καὶ Ἀραβίας. Γενέσθαι δ' αὐτὸν δίκαιον καὶ πολύκτηρον. Κτήσασθαι γὰρ αὐτὸν πρόβατα μὲν ἑπτακισχίλια, καμήλους δὲ τρισχιλίας, ζεύγη βοῶν πεντακοσία, ὄνους

Cap. XXIV. 1) ὅλης. Ita omnes nullo tamen sensu. Forte ὅλως. Vig. id scripsi.

Cap. XXV. 1) Βασσάρας υἱὸν etc. Verti perinde ac si prius υἱὸν abesset, posterius autem in Ἰώβ mutatum esset. [Vertit Vig.: „Aristaeus — auctor est, Esauum ex Bassara coniuge Jobum in Idumaea filium genuisse.“ Alterum υἱὸν delendum videtur.] Bassaram Jobabi, quem postea Jobum magno consensu dictum esse volunt, matrem, Septuaginta Bossoram vocarunt, Genes. XXXVI, 13. Vig.

θηλείας νομάδας πεντακοσίας. Ἔλκε δὲ καὶ γεωργίας ἱκανάς. Τοῦτον δὲ τὸν Ἰωβ πρότερον Ἰωβάμ²⁾ ὀνομάζεσθαι. Πειράζοντα δ' ² αὐτὸν τὸν θεὸν ἐμμεῖναι, μεγάλας δὲ περιβαλεῖν αὐτὸν ἀτυχίαις. Πρῶτον μὲν γὰρ αὐτοῦ τοὺς τε ὄνους καὶ βοῦς ὑπὸ ληστῶν ἀπελαθῆναι, εἶτα τὰ πρόβατα ὑπὸ τοῦ πυρὸς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντος κατακαῆναι σὺν τοῖς ποιμέσι. Μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ τὰς καμήλους ὑπὸ ληστῶν ἀπελαθῆναι· εἶτα τὰ τέκνα αὐτοῦ ἀποθανεῖν, πεσοῦσης τῆς οἰκίας, αὐθημερόν δὲ αὐτοῦ καὶ τὸ σῶμα ἐλκῶσαι. Φαύλως δὲ αὐτοῦ διακεκμενον, ἐλθεῖν εἰς ἐπίσκεψιν Ἐλίφαν τὸν Θαιμανιτῶν βασιλέα καὶ Βαλδὰδ τῶν Σαυχαίων τύραννον καὶ Σωφάρ τὸν Μανραίων βασιλέα, ἐλθεῖν δὲ καὶ Ἐλιοῦν τὸν Βαραχιήλ τὸν Ζωβίτην. Παρακαλουμένων δὲ, φάναι καὶ χωρὶς παρακλήσεως ἐμμενεῖν αὐτὸν ἔν τε τῇ εὐσεβείᾳ καὶ τοῖς δεινοῖς. Τὸν δὲ θεὸν, ἀγασθέντα τὴν εὐψυχίαν αὐτοῦ, τῆς τε νόσου αὐτὸν ἀπολύσαι, καὶ πολλῶν κύριον ὑπάρξεων ποιῆσαι.“ Τοσαῦτα καὶ περὶ τούτῳ ὁ Πολύτιστωρ. ⁴

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κς.

Εὐπολέμου περὶ Μωσέως.

Καὶ περὶ Μωσέως δὲ ὁ αὐτὸς πλεῖστα παρατίθεται, ὧν καὶ αὐτῶν ἐπακοῦσαι ἄξιον. „Εὐπόλεμος δὲ φησι τὸν Μωσῆν πρῶτον σοφὸν γενέσθαι, καὶ γράμματα παραδοῦναι τοῖς Ἰουδαίοις πρῶτον, παρὰ ¹ δὲ Ἰουδαίων Φοίνικας παραλαβεῖν, Ἑλλήνας δὲ παρὰ Φοινίκων, νόμους τε πρῶτον γράψαι Μωσῆν τοῖς Ἰουδαίοις.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ.

Ἀρταπάνου περὶ τοῦ αὐτοῦ.

Ἀρταπάνος δὲ φησιν ἐν τῇ περὶ Ἰουδαίων, Ἀβραὰμ τελευτήσαντος, καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Μεμφασθενῶθ, ὁμοίως δὲ καὶ τοῦ βασιλέως τῶν Αἰγυπτίων, τὴν δυναστείαν παραλαβεῖν τὸν υἱὸν αὐτοῦ Παλμανώθην. Τοῦτον δὲ τοῖς Ἰουδαίοις φαύλως προσφέρεσθαι, καὶ πρῶτον μὲν τὴν Κεσσάν¹⁾ οἰκοδομῆσαι, τό τε ἐπ' αὐτῇ ἱερὸν καθιδρῦσασθαι, εἶτα τὸν ἐν Ἡλιουπόλει ναὸν κατασκευάσαι. Τοῦτον δὲ γεννηῆσαι θυγατέρα Μέρῳν, ἣν Χενεφερῇ τινι κατεγγυῆσαι, τῶν ὑπὲρ Μέρφιν τόπων

2) Ἰωβάμ. Legend. credo Ἰωβάβ. Similitudo litterarum μ, β in Manuscript. codicibus hunc etiam errorem peperit. Vig.

Cap. XXVII. 1) τὴν Κεσσάν. In priori fragmento supra c. XXIII. urbs Καισάν Artapano dicitur, quem de terra Gosen loquentem, manifesto errore Gosen non regionem sed urbem appellasse, et Καισάν ac Κεσσάν pro duabus urbibus diversis habuisse monuit Jablonskius in opuscul. T. II. p. 191 sq. ed. te Water. Cf. Schumann. vita Moysis P. I. p. 23. not. 11.

βασιλεύοντι. Πολλοὺς γὰρ τότε τῆς Αἰγύπτου βασιλεύειν. Ταύτην δὲ στείραν ὑπάρχουσαν ὑποβαλέσθαι τινὸς τῶν Ἰουδαίων παιδίον, τοῦτο δὲ Μωϋσον ὀνομάσαι· ὑπὸ δὲ τῶν Ἑλλήνων αὐτὸν ἀνδρωθέντα Μουσαῖον προσαγορευθῆναι. Γενέσθαι δὲ τὸν Μωϋσον τοῦτον Ὀρφεὺς διδάσκαλον, ἀνδρωθέντα δ' αὐτὸν πολλὰ τοῖς ἀνθρώποις ² εὐχρηστά παραδοῦναι. Καὶ γὰρ πλοῖα καὶ μηχανὰς ²) πρὸς τὰς λιθοθεσίας καὶ τὰ Αἰγύπτια ὄπλα καὶ τὰ ὄργανα τὰ ὑδρευτικά καὶ πολεμικά καὶ τὴν φιλοσοφίαν ἐξευρεῖν· ἔτι δὲ τὴν πόλιν εἰς λς· νομοὺς ³) διελεῖν καὶ ἐκάστῳ τῶν νομῶν ἀποτάξαι τὸν θεὸν σεφθῆσθαι, τὰ τε ἱερὰ γράμματα τοῖς ἱερεῦσιν· εἶναι δὲ καὶ αἰλούρους καὶ κύνας καὶ ἴβεις· ἀπονείμει δὲ καὶ τοῖς ἱερεῦσιν ἐξαιρετον χώραν. ³ Ταῦτα δὲ πάντα ποιῆσαι χάριν τοῦ τὴν μοναρχίαν βεβαίαν τῷ Χερεφρῇ διαφυλάξαι. Πρῶτερον γὰρ ἀδιατάκτους ὄντας τοὺς ὄχλους, ποτὲ μὲν ἐκβάλλειν, ποτὲ δὲ καθιστάνειν βασιλεῖς, καὶ πόλλakis μὲν τοὺς αὐτοὺς, ἐνιάκις δὲ ἄλλους. Διὰ ταῦτα οὖν τὸν Μωϋσον ὑπὸ τῶν ὄχλων ἀγαπηθῆναι καὶ ὑπὸ τῶν ἱερέων ἰσοθέου τιμῆς καταξιωθέντα προσαγορευθῆναι Ἐρμῆν διὰ τὴν τῶν ἱερῶν γραμμάτων ἐρμηνεῖαν. Τὸν δὲ Χερεφρῆν ὁρῶντα τὴν ἀρετὴν τοῦ Μωϋσου, φθονῆσαι ⁴ αὐτῷ καὶ ζητεῖν αὐτὸν ἐπ' εὐλόγῳ αἰτία τινὲ ἀνελεῖν. Καὶ δὴ ποτε τῶν Αἰθιοπῶν ἐπιστρατευσάμενων τῇ Αἰγύπτῳ, τὸν Χερεφρῆν ὑπολαβόντα εὐρηκέναι καιρὸν εὐθετον, πέμψαι τὸν Μωϋσον ἐπ' αὐτοὺς στρατηγὸν μετὰ δυνάμεως. Τὸ δὲ τῶν συγγενῶν αὐτῷ συστήσαι πλῆθος, ὑπολαβόντα ὀξέως αὐτὸν διὰ τὴν τῶν στρατιωτῶν ἀσθένειαν ὑπὸ τῶν πολεμίων ἀναιρεθῆσθαι. Τὸν δὲ Μωϋσον ἐλθόντα ἐπὶ τὸν Ἐρμουπολίτην ὀνομαζόμενον νομὸν, ἔχοντα περὶ δέκα μυριάδας γεωργῶν, αὐτοῦ καταστρατεῦσαι ⁴). Πέμψαι δὲ στρατηγὸς τοὺς προκαθεδονμένους τῆς χώρας, οὓς δὴ πλεονεκτεῖν ἐπιφανῶς κατὰ τὰς μάχας· λέγειν δὲ φησὶν Ἠλιουπολίτας γενέσθαι τὸν πόλεμον τοῦτον ἔτη δέκα. Τοὺς οὖν περὶ τὸν Μωϋσον διὰ τὸ μέγεθος τῆς στρατιᾶς πόλιν ἐν τούτῳ κτίσαι τῷ τόπῳ καὶ τὴν ἴβιν ἐν αὐτῇ καθιερωσάι, διὰ τὸ ταύτην τὰ βλάπτοντα ζῶα τοὺς ἀνθρώπους ἀναιρεῖν ⁵), προσα-

2) Καὶ γὰρ πλοῖα καὶ μηχανὰς etc. Vid. Jablonskii opuscc. Tom. II. p. 172 sq.

3) νόμους et mox νόμων perperam Vigerus scripsit. De frequenti νόμος et νομὸς permutatione vid. Jablonskii opuscc. Tom. I. p. 165 sqq. ed. te Water., Valckenar. ad Herodot. IV, 62, 71. p. 309. edit. Wesseling. et nos III, 4. not. 6. Euseb. H. E. II, 17. T. I. p. 143.

4) καταστρατεῦσαι. Vid. Jablonskii opuscc. T. II. p. 182 sq.

5) τὴν ἴβιν — ἀναιρεῖν. Cf. II, 1. p. 57. Herodot. II, 75. 76. Aelian. de animall. II, 38. Strabo XVII. p. 1178 sq. Jablonskii opuscc. T. I. p. 93 sq.

γορευῆσαι δὲ αὐτὴν Ἑρμοῦ πόλιν. Οὕτω δὲ τοὺς Αἰθίοπας, καίπερ 5
ὄντας πολεμίους, στέρξει τὸν Μωϋσον, ὥστε καὶ τὴν περιτομὴν τῶν
αἰδοίων παρ' ἐκείνων μαθεῖν· οὐ μόνον δὲ τούτους, ἀλλὰ καὶ τοὺς
ιερεῖς ἅπαντας. Τὸν δὲ Χεφερῆν, λυθέντος τοῦ πολέμου, λόγῳ μὲν
αὐτὸν ἀποδεξασθαι, ἔργῳ δὲ ἐπιβουλεύειν. Παρελόμενον γοῦν αὐτοῦ
τοὺς ὄχλους, τοὺς μὲν ἐπὶ τὰ ὅρια τῆς Αἰθιοπίας πέμψαι, προφυλα-
κῆς χάριν, τοῖς δὲ προστάξαι τὸν ἐν Αἶος πόλει ναὸν ἐξ ὀπτῆς πλίν- 6
θου κατασκευασμένον καθαιρεῖν, ἕτερον δὲ λίθινον κατασκευάσαι, τὸ
πλήσιον ὅρος λατομήσαντας. Τάξαι δὲ ἐπὶ τῆς οἰκοδομίας ἐπιστάτην
Ναχέρωτα. Τὸν δὲ ἐλθόντα μετὰ Μωϋσον εἰς Μέμφιν, πυθέσθαι
παρ' αὐτοῦ, εἴ τι ἄλλο ἐστὶν εὐχρηστον τοῖς ἀνθρώποις· τὸν δὲ
φάναι γένος τῶν βοῶν, διὰ τὸ τὴν γῆν ὑπὸ τούτων ἀροῦσθαι. Τὸν
δὲ Χεφερῆν, προσαγορεύσαντα ταῦτον Ἄπιν, κελεύσαι ἱερὸν αὐτοῦ
τοὺς ὄχλους καθιδρύσασθαι, καὶ τὰ ζῶα τὰ καθιερωθέντα ὑπὸ τοῦ 7
Μωϋσον κελεύειν ἐκεῖ φέροντας θάπτειν, κατακρύπτειν θέλοντα 6)
τὰ τοῦ Μωϋσον ἐπινοήματα. Ἀποξενωσάντων δὲ αὐτὸν τῶν Αἰγυ-
πτίων, ὀρκωμοτῆσαι τοὺς φίλους μὴ ἐξαγγεῖλαι τῷ Μωϋσῳ τὴν ἐπι-
συνισταμένην αὐτῷ ἐπιβουλὴν, καὶ προβαλέσθαι τοὺς ἀναιρήσοντας
αὐτόν. Μηδενὸς δ' ὑπακούσαντος, ὀνειδίσαι τὸν Χεφερῆν Χανε-
θώθην, τὸν μάλιστα προσαγορευόμενον ὑπ' αὐτοῦ. Τὸν δὲ ὀνει-
δισθέντα, ὑποσχέσθαι τὴν ἐπίθεσιν, λαβόντα καιρὸν. Ἐπὶ δὲ τοῦ- 8
τον τὸν καιρὸν τῆς Μερόιδος τελευτησάσης, ὑποσχέσθαι τὸν Χεφε-
ρῆν τῷ τε Μωϋσῳ καὶ τῷ Χανεθώθῃ τὸ σῶμα, ὥστε διακομίσαν-
τας εἰς τοὺς ὑπὲρ Αἰγύπτου τόπους θάψαι, ὑπολαβόντα τὸν Μωϋσον
ὑπὸ τοῦ Χανεθώθ ἀναιρεθῆσεσθαι. Πορευομένων δὲ αὐτῶν, τὴν
ἐπιβουλὴν τῷ Μωϋσῳ τῶν συνειδόντων ἐξαγγεῖλαι τινα. Τὸν δὲ φυ-
λάσσοντα αὐτόν, τὴν μὲν Μέρῳθ θάψαι, τὸν δὲ ποταμὸν καὶ τὴν ἐν
ἐκείνῳ πόλιν Μερῳθ προσαγορεῖσαι. Τιμᾶσθαι δὲ τὴν Μέρῳθ ταύ-
την ὑπὸ τῶν ἐγγωρίων οὐκ ἔλαττον ἢ τὴν Ἰσιν. Ἀάρωνα δὲ τὸν
τοῦ Μωϋσον ἀδελφόν, τὰ περὶ τὸν ἐπιβουλὴν ἐπιγρόντα, συμβουλευσάι
τῷ ἀδελφῷ φυγεῖν εἰς τὴν Ἀραβίαν· τὸν δὲ πεισθέντα, ἀπὸ Μέμ-
φως τὸν Νεῖλον διαπλεύσαντα, ἀπαλλάσσεσθαι εἰς τὴν Ἀραβίαν 7).
Τὸν δὲ Χανεθώθην πυθόμενον τοῦ Μωϋσον τὴν φυγὴν, ἐνεδρεῖν 9
ὡς ἀναιρήσοντα. Ἰδόντα δὲ ἐρχόμενον, σπάσασθαι τὴν μάχαιραν
ἐπ' αὐτόν. Τὸν δὲ Μωϋσον προκατασχῆσαντα 8), τὴν τε χεῖρα κα-

6) θέλων. Corrige θέλοντα. Postrema enim syllaba ob sequentis similitudinem abrasa est. Vig. θέλοντα reposui.

7) ἀπὸ Μέμφως — Ἀραβίαν. Vid. Jablonskii opusce. T. II. p. 183 sq.

8) προκατασχῆσαντα scripsi cum Vig. in marg. pro προκαταχῆσαντα. Vertit autem Vig. at Moysum hominem occupasse.

- τασχεῖν αὐτοῦ καὶ σπασάμενον τὸ ξίφος, φρονεῖναι τὸν Χανέθωθην. Διεκδράναι δὲ εἰς τὴν Ἀραβίαν καὶ Ῥαγονήλῳ τῷ τῶν τόπων ἄρχοντι συμβιοῦν, λαβόντα τὴν ἐκείνου θυγατέρα. Τὸν δὲ Ῥαγονῆλον βούλεσθαι στρατεύειν ἐπὶ τοὺς Αἰγυπτίους, κατὰγειν βουλόμενον τὸν
- 10 Μωῦσον καὶ τὴν δυναστείαν τῇ τε θυγατρὶ καὶ τῷ γαμβρῷ κατασκευάσαι. Τὸν δὲ Μωῦσον ἀποκωλύσαι, στοχαζόμενον τῶν ὁμοφύλων. Τὸν δὲ Ῥαγονῆλον διακωλύοντα στρατεύειν τοῖς Ἀραβι 9), προστάξαι ληστεύειν τὴν Αἴγυπτον. Ὑπὸ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ Χενεφρῆν πρῶτον ἀπάντων ἀνθρώπων ἐλεφαντιάσαντα μεταλλάξαι. Τούτῳ δὲ τῷ πάθει περιπεσεῖν διὰ τὸ τοὺς Ἰουδαίους προστάξαι συνδόνας 10)
- 11 ἀμφιένυσθαι, ἔρεᾶν δ' ἐσθῆτα μὴ ἀμπέχεσθαι, ὅπως ὄντες ἐπίσημοι κολάζονται ὑπ' αὐτοῦ. Τὸν δὲ Μωῦσον εὐχεσθαι τῷ Θεῷ, ἥδη ποτὲ τοὺς λαοὺς παῦσαι τῶν κακοπαθειῶν. Ἰλασκομένου δ' αὐτοῦ, αἰφνιδίως, φησὶν, ἐκ τῆς γῆς πῦρ ἀναφθῆναι, καὶ τοῦτο καέσθαι, μῆτε ὕλης μῆτε ἄλλης τινὸς ξυλείας οὐσης ἐν τῷ τόπῳ. Τὸν δὲ Μωῦσον δέοντα τὸ γεγονός 11), φεύγειν· φωνὴν δ' αὐτῷ θεῖαν εἰπεῖν, στρατεύειν ἐπ' Αἴγυπτον, καὶ τοὺς Ἰουδαίους διασώσαντα, εἰς τὴν
- 12 ἀρχαίαν ἀγαγεῖν πατρίδα. Τὸν δὲ θαρρόησαντα, δύναμιν πολεμίαν ἐπάγειν διαγνῶναι τοῖς Αἰγυπτίοις. Πρῶτον δὲ πρὸς Ἀάρων τὸν ἀδελφὸν ἐλθεῖν. Τὸν δὲ βασιλεῖα τῶν Αἰγυπτίων πνυθόμενον τὴν τοῦ Μωῦσου παρουσίαν, καλέσαι πρὸς αὐτὸν καὶ πνυθάνεσθαι ἐφ' ὅτῳ ἦκοι· τὸν δὲ φάναι, προστάξαι αὐτῷ τὸν τῆς οἰκουμένης δεσποτὴν ἀπολύσαι τοὺς Ἰουδαίους. Τὸν δὲ πνυθόμενον, εἰς φυλακὴν αὐτὸν καθειρῆσαι. Νυκτὸς δὲ ἐπιγενομένης, τὰς τε θύρας πάσας αὐτομάτως

9) τοῖς Ἀραβι. Abrahamidas qui hoc loco Arabes dicuntur, confundi cum Arabibus antiquioribus qui Aegyptum occupassent et Heliopolin condidissent, coniecit Jablonski opuscc. T. II. p. 100. ed. te Water. Vide supra ab init. cap. verba: τοῦτον δὲ τοῖς Ἰουδαίοις φανῶς προσφύρεσθαι usque ad νόον κατασκευάσαι et cap. XXIII. Τούτους δὲ φησι καὶ τὸ ἐν Ἀθῶς καὶ τὸ ἐν Ἡλιονπόλει ἱερὸν κατασκευάσαι. Jablonski l. l. p. 140.

10) συνδόνας. De hac voce vid. Jablonskii opuscc. T. I. p. 297 sqq. ed. te Water. Salmasius ad Tertull. de pallio p. 411. et nos ad Euseb. H. E. VI, 40. T. II. p. 253. Cf. Mangeius ad Philon. de ebriet. Vol. III. p. 206. ed. Pfeiffer. καὶ γὰρ ἐστὶ λινῆς ὕλης ἐξ οὐδενὸς τῶν πεφυκότων ἀποθνήσκων γενομένης. Plutarch. de Is. et Osir. Vol. IX. p. 105 sq. ed. Huttén. ubi Aegyptiorum sacerdotes λινᾶς ἐσθῆτας induere solere refert quod τὸ λῖνον φύεται μὲν ἐξ ἀθανάτου τῆς γῆς, καὶ καρπὸν ἐδώδιμον ἀναδίδωσι, λιτὴν δὲ παρέχει καὶ καθαράν ἐσθῆτα, καὶ τῷ σκέποντι μὴ βαρύνουσαν, εὐάρμυστον δὲ πρὸς πᾶσαν ὥραν, ἥμιστα δὲ φθοροποιὸν, ὥς λέγουσι.

11) γεγονός Vig. in marg. pro γένος recte corrigit. Cf. paulo inferius: Τὸν δὲ ἐκπλαγέντα ἐπὶ τῷ γεγονότι. Itaque γεγονός scripsi.

ἀνοιχθῆναι τοῦ δεσμοτερίου, καὶ τῶν φυλάκων οὓς μὲν τελευτῆσαι,
 τινὰς δὲ ὑπὸ τοῦ ὕπνου παρεθῆναι, τὰ τε ὄπλα κατεαγῆναι. Ἐξελ-
 θόντα δὲ τὸν Μωϋσον, ἐπὶ τὰ βασίλεια ἔλθειν· εὐρόντα δὲ ἀνεργμέ-
 νας τὰς θύρας εἰσελθεῖν, καὶ ἐνθάδε τῶν φυλάκων παρεμμένων τὸν
 βασιλέα ἐξεγείραι. Τὸν δὲ ἐκπλαγέντα ἐπὶ τῷ γεγονότι, κελεύσαι τῷ
 Μωϋσῳ τὸ τοῦ πέμψαντος αὐτὸν θεοῦ εἰπεῖν ὄνομα, διαχλευάσαντα **13**
 αὐτόν. Τὸν δὲ προσκύνσαντα πρὸς τὸ οὗς εἰπεῖν, ἀκούσαντα δὲ τὸν
 βασιλέα, πεσεῖν ἄφωνον, διακρατηθέντα δὲ ὑπὸ τοῦ Μωϋσους, πάλιν
 ἀναβιώσαι. Γράψαντα δὲ τὸ ὄνομα εἰς δέλτον, κατασφραγίσασθαι,
 τῶν δὲ ἱερέων τὸν ἐκφραλίσαντα τὰ ἐν τῇ πινακίδι γεγραμμένα, μετὰ
 σπασμοῦ τὸν βίον ἐκλιμπάνειν· εἰπεῖν τε τὸν βασιλέα σημεῖόν τι αὐ-
 τῷ ποιῆσαι. Τὸν δὲ Μωϋσον ἦν εἶχε ῥάβδον ἐκβαλόντα, ὅφιν ποι-
 ῆσαι· πτοηθέντων δὲ πάντων, ἐπιλαβόμενον τῆς οὐρᾶς ἀνελέσθαι **14**
 καὶ πάλιν ῥάβδον ποιῆσαι. Προελθόντα δὲ μικρὸν, τὸν Νεῖλον τῇ
 ῥάβδῳ πατάξαι· τὸν δὲ ποταμὸν πολὺχονν γενόμενον κατακλύζειν
 ὅλην τὴν Αἴγυπτον. Ἀπὸ τότε δὲ καὶ τὴν κατάβασιν αὐτοῦ γίνεσθαι.
 Συναγαγὼν δὲ τὸ ὕδωρ ἀποξέσαι καὶ τὰ ποτάμια διαφθεῖραι ζῶα,
 τοὺς τε λαοὺς διὰ τὴν δίψαν φθείρεσθαι. Τὸν δὲ βασιλέα, τούτων
 γενομένων τῶν τεράτων, φάναι μετὰ μῆνα τοὺς λαοὺς ἀπολύσειν, ἐὰν
 ἀποκαταστήσῃ τὸν ποταμὸν. Τὸν δὲ Μωϋσον πάλιν τῇ ῥάβδῳ πα- **15**
 τάξαντα τὸ ὕδωρ, συστεῖλαι τὸ ῥεῦμα. Τούτου δὲ γενομένου, τὸν
 βασιλέα τοὺς ἱερεῖς τοὺς ὑπὲρ Μέμφιν καλέσαι καὶ φάναι αὐτοὺς
 ἀναιρήσειν καὶ τὰ ἱερὰ κατασκάψειν, ἐὰν μὴ καὶ αὐτοὶ τερατουργή-
 σωσι. Τοὺς δὲ τότε διὰ τινων μαγγάνων καὶ ἐπαοιδῶν δράκοντα
 ποιῆσαι καὶ τὸν ποταμὸν μεταχρῶσαι. Τὸν δὲ βασιλέα φρονημα-
 τισθέντα ἐπὶ τῷ γεγονότι, πάσῃ τιμωρίᾳ καὶ κολάσει κατακίλζειν τοὺς **16**
 Ἰουδαίους. Τὸν δὲ Μωϋσον ταῦτα ὁρῶντα, ἄλλα τε σημεῖα ποιῆσαι, καὶ
 πατάξαντα τὴν γῆν τῇ ῥάβδῳ, ζῶόν τι πτηνὸν ἀνεῖναι, ὃ λυμήνασθαι
 τοὺς Αἰγυπτίους, πάντα τε ἐξελκωθῆναι τὰ σώματα. Τῶν δὲ ἱατρῶν μὴ
 δυναμένων ἰᾶσθαι τοὺς κάμνοντας, οὕτω πάλιν ἀνέσεως τυχεῖν τοὺς Ἰου-
 δαίους. Πάλιν τε τὸν Μωϋσον βάτραχον διὰ τῆς ῥάβδου ἀνεῖναι, πρὸς δὲ
 τούτοις ἀκρίδας καὶ σκρίπας. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ τοὺς Αἰγυπτίους τὴν
 ῥάβδον ἀνατιθέναι εἰς πᾶν ἱερὸν, ὁμοίως δὲ καὶ τῇ Ἰσιδι, διὰ τὸ τὴν γῆν
 εἶναι Ἰσιν, παιομένην δὲ τῇ ῥάβδῳ, τὰ τέρατα ἀνεῖναι. Τοῦ δὲ βασιλέως
 ἔτι ἀφρονουμένου, τὸν Μωϋσον χάλαζαν τε καὶ σεισμούς διὰ νυκτὸς
 ἀποτελέσαι, ὥστε τοὺς τὸν σεισμὸν φεύγοντας, ἀπὸ τῆς χαλάζης
 ἀναιρεῖσθαι, τοὺς τε τὴν χάλαζαν ἐκκλίνοντας, ὑπὸ τῶν σεισμῶν
 διαφθεῖρεσθαι. Συμπεσεῖν δὲ τότε τὰς μὲν οἰκίας πάσας, τῶν τε **17**
 νικῶν τοὺς πλείστους. Τελευταῖον τοιαύταις συμφοραῖς περιπεσόντα

τὸν βασιλέα, τοὺς Ἰουδαίους ἀπολύσαι. Τοὺς δὲ χρησαμένους παρὰ τῶν Αἰγυπτίων πολλὰ μὲν ἐκπώματα, οὐκ ὀλίγον δὲ ἱματισμὸν, ἄλλην τε παμπληθῆ γάζαν, διαβάντας τοὺς κατὰ τὴν Ἀραβίαν ποταμοὺς καὶ διαβάντας ἱκανὸν τόπον, ἐπὶ τὴν ἐρυθρὰν τριταίους ἐλθεῖν θάλασσαν. Καὶ Μεμφίτας μὲν λέγειν, ἔμπειρον ὄντα τὸν Μωῦσον
 18 τῆς χώρας, τὴν ἄμπωτιν τηρήσαντα, διὰ ξηρᾶς τῆς θαλάσσης τὸ πλήθος περαιῶσαι. Ἡλιουπολίτας δὲ λέγειν, ἐπικαταδραμεῖν τὸν βασιλέα μετὰ πολλῆς δυνάμεως, ἅμα καὶ τοῖς καθιερωμένοις ζώοις, διὰ τὸ τὴν ὑπαρξιν τοὺς Ἰουδαίους τῶν Αἰγυπτίων χρησαμένους διακομίζειν. Τῷ δὲ Μωϋσῶι θεῖαν γωνὴν γενέσθαι, πατάξαι τὴν θάλασσαν τῇ ῥάβδῳ· τὸν δὲ Μωῦσον ἀκούσαντα, ἐπιθίγειν τῇ ῥάβδῳ τοῦ ὕδατος, καὶ οὕτω τὸ μὲν νῆμα διαστήναι, τὴν δὲ δύναμιν διὰ ξηρᾶς
 19 ὁδοῦ πορεύεσθαι. Συνεμβάντων δὲ τῶν Αἰγυπτίων καὶ διωκόντων, φησὶ πῦρ αὐτοῖς ἐκ τῶν ἔμπροσθεν ἐκλάμψαι, τὴν δὲ θάλασσαν πάλιν τὴν ὁδὸν ἐπικλύσαι, τοὺς δὲ Αἰγυπτίους ὑπὸ τε τοῦ πυρὸς καὶ τῆς πλημμυρίδος πάντας διαφθαρεῖν, τοὺς δὲ Ἰουδαίους διαφυγόντας τὸν κίνδυνον, τριάκοντα ἔτη ἐν τῇ ἐρήμῳ διατρίψαι, βρέχοντος αὐτοῖς τοῦ θεοῦ κρῖνον, ὅμοιον ἐλύμφ, χιόνι παραπλήσιον τὴν χροάν. Γεγονέναι δέ φησι τὸν Μωῦσον μακρὸν, πυρρόακῃ, πολὺν,
 20 κομήτην, ἀξιωματικόν. Ταῦτα δὲ πρᾶξαι περὶ ἔτη ὄντα ὀγδοήκοντα ἔνια.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΗ.

Ἐξεκιήλου περὶ τοῦ αὐτοῦ.

Περὶ δὲ τοῦ τὸν Μωῦσον ἐκτεθῆναι ὑπὸ τῆς μητρὸς εἰς τὸ ἔλος καὶ ὑπὸ τῆς τοῦ βασιλέως θυγατρὸς ἀναιρεθῆναι καὶ τραφῆναι, ἱστορεῖ καὶ Ἐξεκιήλος ¹⁾ ὁ τῶν τραγωδιῶν ποιητής, ἄνωθεν ἀναλαβὼν τὴν

Cap. XXVIII. 1) Ἐξεκιήλος etc. Qui sequuntur Ezechieli versus, omis-
 sis tamen sex prioribus, servavit Clemens Alexandrinus quoque Strom. I. p. 344.
 ed. Sylb. (p. 414. ed. Pott.) idemque refert, fragmentum petatum esse ex dra-
 mate Ezechieli quod inscriptum sit ἔξαγωγῇ. Cf. infra c. XXIX. Emendatiores
 autem versus illos, A. Seidler o in consilium adhibito, edidit suaeque de Mosis
 infantia disputationi adiecit, quem praematura mors nuperrime litteris, scholae,
 amicis eripuit, Schumannus in Vit. Mosis P. I. p. 84 sqq. Lips. 1826. Add.
 Ἐξεκιήλου τοῦ τῶν Ἰουδαϊκῶν τραγωδιῶν ποιητοῦ Ἐξαγωγῇ, Φίλωνος τοῦ πρεσ-
 βυτέρου Ἰεροσόλυμα. Ezechiel, des jüdischen Trauerspieldichters Auszug aus
 Egypten und Philo des Aeltern Jerusalem. Nach ihren Fragmenten herausge-
 geben, übersetzt und commentirt von L. M. Philippson. Berlin 1830. Cf.
 Seebode's und Jahn's Jahrbücher für Philologie Bd. 2. H. 4. p. 450. J. 1831.:
 „Die Fragmente beider Gedichte haben nicht eben grossen Werth, und auch
 die von Philippson gegebene metrische Uebersetzung und der meist kri-

ἱστορίαν ἀπὸ τῶν σὺν Ἰακώβ παραγενομένων εἰς Αἴγυπτον πρὸς Ἰωσήφ. Ἀγεί δὲ οὕτως, τὸν Μούσον παρεισάγων λέγοντα·

„Ἀφ’ οὗ Ἰακώβ²⁾ γῆν λιπὼν Χαναναίαν
Κατῆλθ’ ἔχων³⁾ Αἴγυπτον ἐπτάκις δέκα
Ψυχὰς σὺν αὐτῷ, καπεγέννησεν⁴⁾ πολὺν
Λαὸν κακῶς πράσσοντα καὶ τεθλιμμένον
Ἐς ἄχρει τούτων τῶν χρόνων, κακούμενον⁵⁾
Κακῶν ὑπ’ ἀνδρῶν καὶ δυναστείας χερὸς.
Ἰδὼν γὰρ ἡμῶν γένναν ἄλις ἠῤῥημένην,
Δόλον καθ’ ἡμῶν πολὺν ἐμηχανήσατο
Βασιλεὺς Φαραώ⁶⁾, τοὺς μὲν ἐν πλινθεύμασιν
Οἰκοδομίας τε βάρεισιν αἰκίζων⁷⁾ βροτοὺς,
Πόλεις τε ἐπύργον⁸⁾ σφῶν ἕκατι δυσμόρων.
Ἐπειτα κηρύσσει μὲν Ἑβραίων γένει,
Τάρσενικὰ ὀπίσκειν ποταμὸν ἐς βαθύρροον.
Ἐνταῦθα μήτηρ ἡ τεκοῦσ’ ἔκρυπτε με
Τρεῖς μῆνας, ὡς ἔφασκεν. Οὐ λαθοῦσα δὲ

tische Commentar verdienen nicht besondere Beachtung. Aber werthvoller sind die Einleitungen, welche über das Literarische beider Dichter fleissige und ziemlich vollständige Nachrichten enthalten, und die Frage beantworten, warum die Juden nicht zum Drama kommen konnten.“

2) Ἀφ’ οὗ Ἰακώβ. „Hiatum, si quidem a poeta profectus est, quodammodo excusat nomen proprium.“ Schumann. l. l. p. 84. not. 58.

3) κατῆλθ’ ἔχων. „Videtur scripsisse: κατῆλθ’ ἔχων (vel ἔχων κατῆλθ’) Αἴγυπτον ἐπτάκις δέκα.“ Schumann. p. 84. not. 59. Illud recepi pro Κατῆλθ’ ἐς Αἴγυπτον ἔχων.

4) καπεγέννησεν scripsi pro καὶ ἐπεγέννησεν. Cf. Schumann. l. l.

5) καὶ τεθλιμμένον Ἐς ἄχρει τούτων τῶν χρόνων, κακούμενον etc. Ita interpunxi monente Schumanno p. 84. pro καὶ τεθλιμμένον, Ἐς ἄχρει τ. τ. χρόνων κακούμενον, ut leguntur haec apud Viger. quanquam recte vertit: Sobolem creavit quae gravi fato hactenus Vexata, dirum gentis infandae iugum Saevasque dominae pertulit plagas manus.

6) Φαραώ. „Offendit paulum φαραώ producta media; quam aibi hic poeta corripit. Sic in fragmento apud Eusebium.“ Schumann. p. 84. n. 62.

7) Οἰκοδομίας τε βάρεισιν αἰκίζων reposui ex Clem. Corrupte Vig. Οἰκοδομαῖς τε βαρεῖαις αἰκίζων.

8) πόλεις τε πύργους τε Vig. et magis etiam corrupte apud Clem. legitur πόλεις τε πύργους. In proximo autem versu offendit μὲν, quare coniecit Schumann. p. 85. poetam sic scripsisse: (πόλεις δ’ ἐπύργου σφῶν ἕκατι δυσμόρων)

Ἐπειτα κηρύσσει ἐν Ἑβραίων γένει.

In quibus ἔπειτα spectaret ad praegressum μὲν.

Ἵπεξέθηκε, κόσμον ἀμφιθεῖσά μοι,
 Παρ' ἄκρα ⁹⁾ ποταμοῦ, λάσιον εἰς ἔλος δασύ.
 Μαριὰμ δ' ἀδελφή μου ¹⁰⁾ κατώπτευνεν πέλας.
 Κᾶπειτα θυγάτηρ βασιλέως ἄβραις ὁμοῦ
 Κατήλθε λουτροῖς ¹¹⁾ φαιδρῦναι τὸ ἐὸν δέμας.
 Νέον δ' ἰδοῦσα καὶ λαβοῦσ' ἀνείλετο.
 Ἔγρω δ' Ἑβραῖον ὄντα· καὶ λέγει τάδε
 Μαριὰμ ἀδελφὴ προσδραμοῦσα βασιλίδι·
 Θέλεις τροφὸν σοι παιδί τῷδ' ¹²⁾ εὖρον ταχὺ
 Ἐκ τῶν Ἑβραίων; Ἡ δ' ἐπένευσεν κόρη.
 Μολοῦσα δ' εἶπε μητρί· καὶ παρῇν ταχὺ
 Αὐτὴ γε μήτηρ ¹³⁾ κᾶλαβέν μ' ἐξ ἀγκάλας.
 Εἶπεν δὲ θυγάτηρ βασιλέως· τοῦτον, γύναι,
 Τρόφευε, καὶ γὰρ μισθὸν ἀποδώσω σέθεν.
 Ὄνομα δὲ Μωσῆν ¹⁴⁾ ὠνόμαζε, τοῦ χάριν ¹⁵⁾;
 Ὑγρᾶς ἀνείλεν ποταμίας ἀπ' ἡόνος.“

ο Τούτοις μεθ' ἕτερα ἐπιλέγει καὶ περὶ τούτων ὁ Ἐξικηῖλος ἐν τῇ τρα-
 γῳδίᾳ τὸν Μωϋσῆν παρεισάγων λέγοντα·

„Ἐπεὶ δὲ καιρὸς νηπίων παρῇλθέ μοι,
 Ἦγέν με μήτηρ βασιλίδος πρὸς δώματα,
 Ἀπαρτα μυθεύσασα καὶ λεξάσά μοι

9) παρ' ὄχθην. Corrige ex alt. Manuser. παρ' ἄκρα: tum pro λάσιον re-
 pone λάσια. [Παρ' ἄκρα quod habet cod. Joan. Clementis quoque (cf. Potter.
 not. 4.), exhibui sublato post λάσιον commate. Pro δασύ Clem. βαθύ.]

10) ἀδελφ' ἡμῶν cod. Joan. Clementis. Cf. Potter. ad h. l. In versu
 proximo ἄβραις ὁμοῦ Vig. recte vertit cum famulis. Cf. LXX. ad Exod. II,
 5. κατέβη ἡ θυγάτηρ Φαραὼ λούσασθαι ἐπὶ τὸν ποταμὸν, καὶ αἱ ἄβραι
 αὐτῆς παρὰ τὸν ποταμὸν παρεπορεύοντο. Cf. Potter. ad h. l. n. 7.

11) Κατήλθε λουτροῖς etc. Rectius Clem.

Κατήλθε λουτροῖς χρῶτα φαιδρῦναι νέον.

Ἰδοῦσα μ' εὐθὺς καὶ λαβοῦσ' ἀνείλετο.

12) σοι παιδί τῷδ' scripsi ex Clemente pro vitioso σοι τῷ παιδίῳ quod
 Vigerus habet. Cf. Schumann. p. 86. not. 71. In sequenti versu pro ἡ δὲ
 ἐπένευσεν quod apud Clementem legitur et Vigerus dederat, ἡ δ' ἐπένευσεν
 correxi. Contra Schumann. not. 72. „Vera, inquit, videtur Codicis
 Eusebiani lectio: ἐπέσπευσεν κόρην i. e. incitavit, festinare
 iussit puellam.“

13) Αὐτὴ τε μήτηρ Clem. male. Staῖμ post κᾶλαβεν dedi pro καὶ ἔλαβεν.

14) Ὄνομα δὲ Μωϋσῆν — ἀπ' ἡόνος. Vid. Jablonskii opuscc. Tom. I. p.
 152 sqq. T. II. p. 187. ed. te Water. et Schumann. p. 75 sqq.

15) τοῦ χάριν. Post haec interrogationis signum posui, monente Schu-
 mann. p. 87., qui simul inter ὑγρᾶς et ἀνείλεν pronomen μ' addendum putat.

Γένος πατρῶν καὶ θεοῦ δωρήματα.

Ἔως μὲν οὖν τὸν παιδὸς εἶχομεν χρόνον,

Τροφαῖσι βασιλικαῖσι καὶ παιδεύμασιν

Ἀπανθ' ὑπισχεῖθ', ὡς ἀπὸ σπλάγχνων ἐῶν. 6

Ἐπεὶ δὲ πλήρης κόλπος ἡμερῶν παρῆν,

Ἐξῆλθον οἴκων βασιλικῶν· πρὸς ἔργα γὰρ

Θυμός μ' ἄνωγε καὶ τέχνασμα βασιλέως.

Ὅρῳ δὲ πρῶτον ἄνδρας ἐν χειρῶν νόμῳ,

Τὸν μὲν γένος Ἑβραῖον, τὸν δ' Αἰγύπτιον.

Ἰδὼν δ' ἐρήμους καὶ παρόντα μηδένα,

Ἐρῶνσάμην μὲν ἀδελφόν, τὸν δ' ἔκτειν' ἐγώ. 7

Ἐκρυψα δ' ἄμμορ τοῦτον, ὥστε μὴ εἰσιδεῖν

Ἐτερόν τι' ἡμᾶς ἀπογυμνωῖσαι φόνον.

Τῇ παύρῳ δὲ πάλιν ἰδὼν ἄνδρας δύο,

Μάλιστα δ' αὐτῶν ¹⁶⁾ συγγενεῖς κακουμένους,

Λέγω· τί τύπτεις ἀσθενέστερόν σεθεν;

Ὁ δ' εἶπεν· ἡμῖν τίς σ' ἀπέστειλε κριτὴν

Ἡ πιστάτην ἐνταῦθα; μὴ κτενεῖς σύ με,

Ὅσπερ τὸν ἐχθρὸς ἄνδρα; Καὶ δείσας ἐγώ

Ἐλεξα· πῶς ἐγένετο συμφανὲς τόδε;

Τίς πάντα βασιλεῖ ταῦτ' ἀπήγγειλεν ταχύ; 8

Ζήτει δὲ Φαραὼ τὴν ἐμὴν ψυχὴν λαβεῖν·

Ἐγὼ δ' ἀκούσας, ἐκποδὼν μεθίσταμαι

Καὶ νῦν πλανῶμαι γῆν ἐπ' ἀλλοτἐρμονα·“

Εἶτα περὶ τῶν τοῦ Ραγουήλ θυγατέρων οὕτως ἐπιβάλλει·

„Ὅρῳ δὲ ταύτας ἑπτὰ παρθένους τινάς.“

Ἐρωτήσαντός τε αὐτοῦ, τίνας εἶησαν αἱ παρθένοι, φησὶν ἡ Σεπφώρα·

„Λιβύη μὲν ἡ γῆ πᾶσα κλήζεται, ξένη,

Οἰκοῦσι δ' αὐτὴν φυλὰ παντοίων γενῶν,

Αἰθίοπες ἄνδρες μέλανες· ἄρχων δ' ἐστὶ γῆς

Εἷς, καὶ τύραννος καὶ στρατηλάτης μόνος. 9

Ἀρχεὶ δὲ πόλεως τῆσδε καὶ κρίνει βροτοὺς

Ἰερεὺς, ὅς ἐστ' ἐμοῦ τε καὶ τούτων πατήρ.“

Εἶτα περὶ τοῦ ποτισμοῦ τῶν θρεμμάτων διελθὼν, περὶ τοῦ τῆς Σεπφώρας ἐπιβάλλει γάμον, δι' ἀμοιβαίων παρεισάγων τὸν τε Χοῦμ καὶ τὴν Σεπφώραν λέγοντας·

„Ὅμως κατεπεινὴν χρὴ σε, Σεπφώρα, τὰδε

Ξένω· πατήρ με τῷδ' ἔδωκεν εὐνέτιν.“

16) δι' αὐτῶν. Recte MS. δ' αὐτῶν. [Hoc recepi.]

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΘ.

1 Δημητρίου περὶ τοῦ αὐτοῦ.

- Δημήτριος δὲ περὶ τῆς ἀναίρεσεως τοῦ Αἰγυπτίου καὶ τῆς διαφορᾶς
τῆς πρὸς τὸν μὴνύσαντα τὸν τελευτήσαντα ὁμοίως τῷ τὴν ἱερὰν βί-
βλον γράφοντι ἰστόρησε. Φυγεῖν μέντοιγε τὸν Μωσῆν εἰς Μαδίαν
καὶ συνοικῆσαι ἐκεῖ τῇ Ἰοθὺρ θυγατρὶ Σεπφώρα, ἣν εἶναι, ὅσα στο-
2 χάζεσθαι ἀπὸ τῶν ὀνομάτων, τῶν γενομένων ἐκ Χεττούρας, τοῦ
Ἀβραὰμ γένους, ἐκ τοῦ Ἰεξάν τοῦ γενομένου Ἀβραὰμ ἐκ Χεττούρας·
ἐκ δὲ τοῦ Ἰεξάν γενέσθαι Λαδάν, ἐκ δὲ Λαδάν Ραγούηλ, ἐκ δὲ Ρα-
γούηλ Ἰοθὺρ καὶ Ἀβάβ, ἐκ δὲ τοῦ Ἰοθὺρ Σεπφώραν, ἣν γῆμαι Μω-
σῆν. Καὶ τὰς γενεὰς δὲ συμφωνεῖν. Τὸν γὰρ Μωσῆν εἶναι ἀπὸ
Ἀβραὰμ ἑβδομον, τὴν δὲ Σεπφώραν ἕκτην. Συνοικοῦντος γὰρ ἡδὴ
τοῦ Ἰσαὰκ, ἅψ' οὗ Μωσῆν εἶναι, γῆμαι Ἀβραὰμ τὴν Χεττούραν ὄντα
3 ἐτῶν ρμ', καὶ γεννῆσαι Ἰσαὰρ ἐξ αὐτῆς δεύτερον· τὸν δὲ Ἰσαὰκ, ὄντα
ἐτῶν ἑκατὸν, γεννῆσαι, ὥστε μβ' ἐτῶν ὕστερον γεγονέναι τὸν Ἰσαὰρ,
ἅψ' οὗ τὴν Σεπφώραν γεγενεαλογῆσθαι. Οὐδὲν οὖν ἀντιπίπτει, τὸν
Μωσῆν καὶ τὴν Σεπφώραν κατὰ τοὺς αὐτοὺς γεγονέναι χρόνους.
Κατοικεῖν δ' αὐτοὺς Μαδίᾳ πόλιν, ἣν ἀπὸ ἐνὸς τῶν Ἀβραὰμ παί-
δων ὀνομασθῆναι. Φησὶ γάρ, τὸν Ἀβραὰμ τοὺς παῖδας πρὸς ἀνα-
τολὰς ἐπὶ κατοικίαν πέμψαι· διὰ τοῦτο δὲ καὶ Ἀαρὼν καὶ Μαριάμ
εἶπεν ἐν Ἀσκηρὶ, Μωσῆν Αἰθιοπίδα γῆμαι γυναῖκα. Λέγει δὲ περὶ
τούτων καὶ Ἐζεκιῆλος ἐν τῇ ἐξαγωγῇ, προσπαρειληγὼς τὸν ὄνειρον
τὸν ὑπὸ Μωσέως μὲν ἑωραμένον, ὑπὸ δὲ πενθεροῦ διακεκριμένον.
4 Λέγει δὲ αὐτὸς ὁ Μωσῆς, δι' ἀμοιβαίων πρὸς τὸν πενθερὸν οὕτω πως·
„Εδόκουν ὄργῃν κατ' ἄκρα που θρόνον μέγαν
Τιν' εἶναι, μέχρ' οὐρανοῦ βεβηκότα,
Ἐν ᾧ καθῆσθαι φῶτα γενναῖόν τινα,
Διάδημ' ἔχοντα, καὶ μέγα σκῆπτρον χειρὶ
Εὐωνύμῳ μάλιστα· δεξιᾷ δέ μοι
Ἐγενσε, καὶ γὰρ πρόσθεν ἐστάθην θρόνον.
5 Σκῆπτρον δέ μοι 1) παρέδωκεν καὶ εἰς θρόνον

Cap. XXIX. 1) σκῆπτρον δέ μοι etc. Qui sequuntur versus, in priori editione foedissime titubantes, in hac nostra labis adhuc aliquid retinentes, partim nonnulla Manusci. ope, partim coniectura sanari ac restitui possunt. Lege ergo:

Σκῆπτρον δέ μοι παρέδωκεν καὶ εἰς θρόνον μέγαν
Μ' εἶπεν καθῆσθαι, βασιλικὸν δέ μοι δίδου
Διάδημα, καὶ τὸς ἐκ θρόνου χαρίζεται·
Ἐγὼ δ' ἐοεῖδον γῆν ἅπασαν ἐγκυκλον,

Μέγαν μ' εἶπεν καθῆσθαι. Βασιλικὸν δέ μοι ἔδωκε
Διάδημα. Καὶ αὐτὸς ἐκὼν ἐκ θρόνου χωρίζεται.

Ἐγὼ δ' εἰσεῖδον γῆν ἅπασαν ἔγκνυλον,
Κἀνερθε γαίας καὶ ὑπερθεν οὐρανοῦ,
Καὶ μοί τι πληθος ἀστέρων πρὸς γούνατα
Ἐπιπτ', ἐγὼ δὲ ἐξῆς πάντας ἐξηριθμησάμην,
Κἀμοὶ παρῆγεν ὡς παρεμβολὴ βροτῶν.
Εἴτ' ἐμφοβηθεὶς ἐξανίσταμαι ἐξ ὕπνου.“

Ὁ δὲ πενθερὸς αὐτοῦ τὸν ὄνειρον ἐπικρίνει οὕτως·

„ὦ ξένη ²⁾, καλὸν σοι τοῦτ' ἐσήμηνεν θεός.
Ζώην δ' ὅταν σοι ταῦτα συμβαίῃ ποτέ.
Ἄρα γε μέγαν τιν' ἐξαναστήσεις θρόνον,
Καὐτὸς βραβεύσεις καὶ καθηγῆσθαι βροτῶν.
Τὸ δέ σε τεθεῶσθαι ³⁾ γῆν ὅλην οἰκουμένην,
Τά θ' ὑπέρθεν καὶ τὰ ὑπὲρ οὐρανόν ⁴⁾ θεοῦ,
Ὅφει τὰ τ' ὄντα τὰ τε προτοῦ τὰ θ' ὕστερον.“

Περὶ δὲ τῆς καιομένης βίτου καὶ τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ τῆς πρὸς
Φαραὼ πάλιν παρεσάγει δι' ἀμοιβαίων τὸν Μωσῆν τῷ θεῷ διαλεγό-
μενον. Φησὶ δὲ ὁ Μωσῆς·

„Ἐὰ· τί μοι σημεῖον ἐκ βίτου τόδε;
Τεράσιόν τε καὶ βροτοῖς ἄπιστον ὄν;
Ἄφρω βάτος μὲν καίεται πολλῷ πυρὶ,
Αὐτοῦ δὲ γλωρὸν πᾶν μένει τὸ βλαστίανον.
Τί δῆ; προσελθὼν ὄψομαι τεράσιον
Μέγιστον. Οὐ γὰρ πίστιν ἀνθρώποις φέρει.“

Εἴτα ὁ θεὸς αὐτῷ προσομιλεῖ·

„Ἐπίσχε, ὃ φέριστε, μὴ προσεγγίσῃς
Μωσῆ, πρὶν ἢ τῶν σῶν ποδῶν λύσαι δέσιν.
Ἀγία γὰρ ἡ γῆ, ὅπου σὺ ἐφέστηκας ⁵⁾, πέλει·

Κ' ἀνερθε γαίας καὶ ὑπερθεν οὐρανοῦ·
Καὶ μοί τι πληθος ἀστέρων πρὸς γούνατα
Ἐπιπτ'. Ἐγὼ δὲ πάντας ἡριθμησάμην·
Κἀμοὶ παρῆγεν ὡς παρεμβολὴ βροτῶν·
Εἴτ' ἐμφοβηθεὶς ἐξανίσταμαι ὕπνου.

Vig. Κἀνερθε γαίας καὶ ἔνερθεν et καὶ ὑπερθεν pro καὶ ὑπερθεν scripsi.

2) ξένη. MS. ξένη, recte. Vig. [?]

3) σε τεθεῶσθαι. Malim ο' εὐθεῶσθαι, quod posterius habet MS. Vig.

4) ὑπὲρ οὐρανόν. Forte legi possit τὰ τε ὑπέρθεν γῆς καὶ τὰ ὑπὲρ
οὐρανόν. Vig. Videtur potius θεοῦ insititium esse.

5) ἐφέστηκας. Legendum videtur ἐστήκας. Vig.

Ὁ δ' ἐκ βάτου σοι θεὸς ἐκλάμπει λόγος·
 Θάρσησον, ὦ παῖ, καὶ λόγων ἄκου' ἐμῶν·
 Ἰδεῖν γὰρ ὄψιν τὴν ἐμὴν ἀμήχανον
 Θνητὸν γεγῶτα. Τῶν λόγων δ' ἔξεστί σοι
 Ἐμῶν ἀκούειν, τῶν εἵνεκεν ἐλήλυθα.
 Ἐγὼ θεὸς σῶν, ὧν λέγεις, γεννητόρων,
 Ἀβραάμ τε καὶ Ἰσαὰκ Ἰακώβου τρίτου.
 Μνησθεῖς δ' ἐκείνων καὶ ἔτ' ἐμῶν δωρημάτων,
 Πάρεμι σῶσαι λαὸν Ἑβραίων ἐμὸν,
 Ἰδῶν κἀκώσιν καὶ πόνον δούλων ἐμῶν.
 Ἀλλ' ἔρπε καὶ σήμαινε τοῖς ἐμοῖς λόγοις,
 Πρῶτον μὲν αὐτοῖς πᾶσιν Ἑβραίοις ὁμοῦ,
 Ἐπειτα βασιλεῖ, τὰ ὑπ' ἐμοῦ τεταγμένα,
 Ὅπως σὺ λαὸν τὸν ἐμὸν ἐξάγῃς χθονός.⁶

Εἶτα ὑποβάς τινα ἀμοιβαῖα αὐτὸς ὁ Μωσῆς λέγει·

10 „Οὐκ εὐλογος πέφυκα, γλῶσσα δ' ἐστὶ μοι
 Δύσφραστος, ἰσχνόφωνος, ὥστε μὴ λόγους
 Ἐμὸνς γενέσθαι βασιλέως ἐναντίον.“

Εἶτα πρὸς ταῦτα ὁ θεὸς αὐτῷ ἀποκρίνεται·

„Ἀάρωνα πέμψον σὸν κασίγητον ταχύ,
 Ὡς πάντα λέξεις τὰς ἐμοῦ λελεγμένα,
 Καὶ τὸς λαλήσει βασιλέως ἐναντίον,
 Σὺ μὲν πρὸς ἡμῶν, ὁ δὲ λαβὼν σεθεν πάρα.“

11 Περὶ δὲ τῆς ῥάβδου καὶ τῶν ἄλλων τεράτων οὕτω δι' ἀμοιβαίων εἶρηκε·

„Τί δ' ἐν χεροῖν σὺ τοῦτ' ἔχεις; λέξον ταχύ·
 Ῥάβδον τετραπόδων καὶ βροτῶν κολαστήριον.
 Ῥάβδον πρὸς οὐδας, καὶ ἀποχώρησον ταχύ·
 Δράκων γὰρ ἔσται φοβερός, ὥστε θανατῶσαι.
 Ἰδοὺ βέβληται, σὺ δὲ μοί ποθ' ἴλεως γενοῦ·
 Ὡς φοβερός, ὡς πέλωρος· οἴκτειρον σύ με,
 Πέφρικα ἰδὼν, μέλη δὲ σώματος τρέμει.
 Μηδὲν φοβηθῆς, χεῖρα δ' ἐκτείνας λαβὲ
 Οὐραν, πάλιν δὲ ῥάβδος ἔσσεθ' ἥπερ ἦν,
 12 Ἐνθες δὲ χεῖρ' εἰς κόλπον, ἐξένεγκέ τε.
 Ἰδοὺ τὸ ταχθὲν⁶), γέγονεν ὥσπερ ἐλ χιών·
 Ἐνθες πάλιν δ' εἰς κόλπον, ἔσται δ' ὥσπερ ἦν.“

Τούτοις ἐπάγει, μετὰ τινα τὰ μεταξὺ αὐτῷ εἰρημένα, λέγων· „Ταῦτα

6) τὸ ταχθέν. Omnino reponendum videtur τὸ πραχθέν. Vig.

δέ, φησιν, οὕτω καὶ Ἐξεκλήλος ἐν τῇ ἐξαγωγῇ λέγει, περὶ μὲν τῶν σημείων τὸν θεὸν παρεισάγων λέγοντα οὕτως·

„Ἐν τῇδε ῥάβδῳ πάντα ποιήσεις κακά.

Πρῶτον μὲν αἷμα ποτάμιον ῥυήσεται,

13

Πηγαί τε πᾶσαι καὶ ὑδάτων συστήματα,

Βατράχων τε πλῆθος καὶ σκνίπας ἐμβαλῶ χθονί.

Ἐπειτα τέφραν οἶον καμινάϊαν σπερῶ,

Ἀναβλύσει ⁷⁾ δὲ ἐν βροτοῖς ἔλκη πικρά.

Κυνόμυια δ' ἥξει καὶ βροτοὺς Αἰγυπτίας

Πολλοὺς κακώσει· μετὰ δὲ ταῦτ' ἔσται πάλιν

Δοιμός, θανοῦνται δ' οἷς ἔνεστι καρδία

Σκλήρᾳ· πικρανῶ δὲ οὐρανόν· χάλαζα νῦν

14

Σὺν πυρὶ πεσεῖται καὶ νεκροὺς θήσει βροτούς·

Καρποί τ' ὀλοῦνται τετραπόδων τε σώματα·

Σκότος δὲ θήσω τρεῖς ἔφ' ἡμέρας ὅλας,

Ἀκρίδας τε πέμψω, αἱ περίξ τὰ βρώματα

Ἀπαντ' ἀναλώσουσι, καὶ καρποῦ χλόην.

Ἐπὶ πᾶσι τούτοις τέκν' ἀποκτενῶ βροτῶν

15

Πρωτόγονα, παύσω δ' ἔβρω ἀνθρώπων κακῶν.

Φαραὼ δὲ βασιλεὺς πείσεται οὐδὲν ὦν λέγω,

Πλὴν τέκνον αὐτοῦ πρωτόγονον ἔξει νεκρόν·

Καὶ τότε φοβηθεῖς λαὸν ἐκπέμψει ταχύ·

Πρὸς τοῖσδε λέξεις πᾶσιν Ἑβραίοις ὁμοῦ,

Ὁ μεις ὅδ' ὑμῖν πρῶτος ἐνιαυτοῦ πέλει·

Ἐν τῷ δ' ἀπάξω λαὸν εἰς ἄλλην χθόνα,

Εἰς ἣν ὑπέστην πατράσιν Ἑβραίων γένους.

Λέξεις δὲ λαῷ παντί· Μηνὸς οὗ λέγω

16

Διχομηγία, τὸ πάσχα θύσαντας θεῷ

Τῇ πρόσθε ⁸⁾ νυκτὶ, αἷματι ψαῦσαι θύρας,

Ὅπως παρέλθῃ σῆμα δεινὸς ἄγγελος.

Τρεῖς δὲ νυκτὸς ὅπτα δαίσεσθε κρέα.

Σπουδῇ δὲ βασιλεὺς ἐκβαλεῖ πρόπαντ' ὄχλον.

Ὅταν δὲ μέλλῃτ' ἀποτρέχειν, δώσω χάριν

Λαῷ, γυνή τε παρὰ γυναικὸς λήψεται

17

Σκευὴ κόσμον τε πάντα, ὃν ἄνθρωπος φέρει,

Χρυσοῦν τε καὶ ἀργυροῦν, ἡδὲ στολὰς, ἵνα

Ἀνθ' ὧν ἔπραξαν, μισθὸν ἀποδῶσι βροτοῖς.

7) ἀναβλύσει pro ἀναβλήσει dedi ex MS. probante Vig.

8) πρόσθε pro πρόσθεν scripsi probante Vig.

18 Ὅταν δ' ἐς ἴδιον γῶρον εἰσέλθῃ, ὅπως
 Ἀφ' ἧσπερ ἡοῦς ἐφύγεται Αἰγύπτου ἄπο,
 Ἐπὶ διοδοιποροῦντες ἡμερῶν ὁδὸν,
 Πάντες τοσαύτας ἡμέρας ἔτος κάτω
 Ἄζυμα ἔδεσθε, καὶ θεῶ λατρεύσετε,
 Τὰ τε πρωτότοκα ζῶα θύοντες θεῶ,
 Ὅσα τ' ἂν τέκωσι παρθένοι πρώτως τέκνα
 Τάρσενικὰ, διανοίγοντα μήτρας ματέρων.

Καὶ πάλιν περὶ τῆς αὐτῆς ταύτης ἐορτῆς φησι, ἐπεξεργαζόμενον ἀκριβέστερον εἰρηκέναι.

19 „Ἀνδρῶν Ἑβραίων τοῦδε τοῦ μηνὸς λαβὲ
 Κατὰ συγγενείας πρόβατα καὶ μόσχους βοῶν
 Ἄμωμα, δεκάτη. Καὶ φυλαχθήτω μέχρι
 Τετρὰς ἐπιλάμψει δεκάδι, καὶ πρὸς ἐσπέραν
 Θύσαντες, ὅπτιά πάντα σὺν τοῖς ἐνδοθεν
 Οὕτω φάγεσθε ταῦτα περιζωσμένοι,
 Καὶ κοῖλα ποσσὶν ὑποδεῆσθε, καὶ χερὶ
 Βακτηρίαν ἔχοντες. Ἐν σπουδῇ τε γὰρ
 Βασιλεὺς κελεύσει πάντας ἐκβαλεῖν χθονὸς,
 Κεκλήσεται δὲ πᾶς. Καὶ ὅταν θύσητε, δεῖ
 Λεσμήν λαβόντας χερσὶν ὑσσώπον κόμης,
 Εἰς αἷμα βάψαι καὶ θίγειν σταθμῶν δυοῖν,
 Ὅπως παρέλθῃ θάνατος Ἑβραίων ἄπο.
 Ταύτην δ' ἐορτὴν δεσπότη τηρήσετε,
 20 Ἐπ' ἡμέρας ἄζυμα. Καὶ οὐ βρωθήσεται
 Ζύμη. Κακῶν γὰρ τῶνδ' ἀπαλλαγὴ ἔσεται⁹⁾.
 Καὶ τοῦδε μηνὸς ἔξοδον διδοῖ θεός.
 Ἀρχὴ δὲ μηνῶν καὶ χρόνων οὗτος πέλει.“

Πάλιν μεθ' ἕτερα ἐπιλέγει. „φησὶ δὲ καὶ Ἐξεκιῆλος ἐν τῷ δρώματι
 τῷ ἐπιλεγόμενῳ Ἐξαγωγή, παρεισάγων ἄγγελον λέγοντα τὴν τε τῶν
 Ἑβραίων διάθεσιν καὶ τὴν Αἰγυπτίων φθορὰν οὕτως·

21 „Ὡς γὰρ σὺν ὄχλῳ τῷδ' ἀφώρμησεν δόμων
 Βασιλεὺς Φαραὼ, μυρίων ὅπλων μέτα,
 Ἴππου τε πάσης ἀρμάτων τε τετραπόρων,
 Καὶ προστάταισι καὶ παραστάταις ὁμοῦ,
 Ἦν πᾶσι φρικτὸς ἐκτεταγμένων ὄχλος.
 Πεζοὶ μὲν ἐν μέσοισι καὶ φαλαγγικοὶ,

9) ἀπαλλαγῆσεται Vig. in marg. et vertens: Quippe tot finem malis Hoc mense statuens pandit egressum deus.

Διεκδρομῆς ἔχοντες ἄρμασιν τόπους·

Ἰππεῖς δ' ἔταξε, τοὺς μὲν ἐξ εὐωνόμων,

Ἐκ δεξιῶν δέ τινας Αἰγυπτίου στρατοῦ.

22

Τὸν πάντα δ' ἀριθμὸν αὐτῶν ἠρόμην ἐγώ·

Στρατοῦ μυριάδες ἑκατὸν εὐάνδρου, λεώς·

Ἐπεὶ δ' Ἑβραίων ἡμῖν ἤντησεν στρατὸς,

Οἱ μὲν παρ' ἀκτὴν πλησίον βεβλημένοι

Ἐρυθρᾶς θαλάσσης ἦσαν ἠθροισμένοι·

Οἱ μὲν τέκνοισι νηπίοις δίδουν βορὰν,

Ὅμοῦ τε καὶ δάμαρσιν, ἔμπονοι κόπῳ·

23

Κτήν τε πολλὰ καὶ δόμοιν ἀποσκευή·

Αὐτοὶ δ' ἄνθρωποι πάντες εἰς μάχην χειρὸς,

Ἰδόντες ἡμᾶς, ἠλάλαξαν ἔνδακρον

Φωνήν, πρὸς αἰθέρα τ' ἐστάθησαν ἄθροοι,

Θεὸν πατρῶον. Πολὺς δ' ἦν ἀνδρῶν ὄχλος.

Ἡμᾶς δὲ χάσμα πάντας εἶχεν ἐν μέρει.

Ἐπειθ' ὑπ' αὐτοὺς θήκαμεν παρεμβολήν,

Βεελζεφώντις κλήζεται πόλις βροτοῖς.

Ἐπεὶ δὲ Τιτὰν Ἥλιος δυσμαῖς προσῆν,

Ἐπέσχομεν, θέλοντες ὀρθριον μάχην,

Πεποιθότες λαοῖσι καὶ φρικτοῖς ὅπλοις·

Ἐπειτα θέλων ἄρχεται τεραστίων

Θαύμασιν ἰδέσθαι. Καὶ τις ἐξαίφνης μέγας

24

Στύλος νεφώδης ἐστάθη πρὸ γῆς μέγας,

Παρεμβολῆς ἡμῶν τε καὶ Ἑβραίων μέσος.

Κάπειθ' ¹⁰⁾ ὁ κείνων ἡγεμὼν Μωσῆς, λαβὼν

Ῥάβδον Θεοῦ, τῇ δὴ πρὶν Αἰγύπτῳ κακὰ

Σημεῖα καὶ τέρατ' ἐξεμηχανήσατο,

25

Ἐν τῷ ἐρυθρᾷ νῶτα καὶ ἔσχισεν μέσον

Βάθος θαλάσσης. Οἱ δὲ σύμπαντες σθένει

Ῥορυσαν ὡκεῖς ἀλμυρᾷ δι' ἀτραποῦ.

Ἡμεῖς δ' ἐπ' αὐτῆς ὤχόμεσθα συντόμως,

Κατ' ἵχνος τ' αὐτῶν νυκτὸς εἰσεδύσαμεν

Βοηδρομουῖντες· ἀρμάτων δ' ἄφρω τροχοὶ

26

Οὐκ ἐστρέφοντο, δέσμιοι δ' ὥς, ἤρμουςαν.

Ἀπ' οὐρανοῦ δὲ φέγγος ὥς πυρὸς, μέγα

Ῥαφθῇ τι ἡμῖν· ὥς μὲν εἰλάζειν, παρῆν

10) Κάπειθ' ὁ κείνων. Delendum ὁ. Vig. Ego scribendum potius duxi
Κάπειθ' ὁ κείνων.

Ἀντοῖς ἄρωγός ὁ θεός. Ὡς δ' ἤδη πέραν
 Ἦσαν θαλάσσης, κῆμα δ' ἐρύοίβδαι μέγα
 Σύνεγγυς ἡμῶν, καὶ τις ἡλάλαξ' ἰδὼν·
 Φεύγωμεν οἴκοι πρόσθεν ὑψίστου χερός.
 27 Τοῖς μὲν γάρ ἐστ' ἄρωγός, ἡμῖν δ' ἀθλοῖς
 Ὀλεθρον ἔρδει· καὶ συνεκλύσθη πόρος
 Ἐρνθρᾶς θαλάσσης καὶ στρατὸν διώλεσε.“

Καὶ πάλιν μετ' ὀλίγα ἐκεῖθεν ἦλθον ἡμέρας τρεῖς, ὡς αὐτός τε ὁ
 Δημήτριος λέγει, καὶ συμφώνως τούτῳ ἡ ἱερὰ βίβλος. Μὴ ἔχοντα δὲ
 ὕδωρ ἐκεῖ γλυκὺ, ἀλλὰ πικρὸν, τοῦ θεοῦ εἰπόντος, ξύλον τι ἐμβαλεῖν
 εἰς τὴν πηγὴν, καὶ γενέσθαι γλυκὺ τὸ ὕδωρ. Ἐκεῖθεν δὲ εἰς Ἐλεῖμ
 ἐλθεῖν καὶ εὐρεῖν ἐκεῖ δώδεκα μὲν πηγὰς ὑδάτων, ἐβδομήκοντα δὲ
 στελέχη φοινίκων. Περὶ τούτων καὶ τοῦ φανέντος ὀρνέου Ἐξεκιῆλος
 ἐν τῇ Ἐξαγωγῇ παρεισάγει τινὰ λέγοντα τῷ Μωσῇ, περὶ μὲν τῶν
 φοινίκων καὶ τῶν δώδεκα πηγῶν οὕτως·

„Κράτιστε Μωσῇ, πρόσχες, οἷον εὔρομεν
 Τόπον, πρὸς αὐτῇ τῇδε εὐαεῖ νάπη.
 28 Ἔστι γὰρ ὧς πον καὶ σὺ τυγχάνεις ὄρων,
 Ἐκεῖ. Τόθεν δὲ φέγγος ἐξέλαμψε νιν,
 Καὶ εὐφροσύνης σημειῶν ὡς στύλος πυρός.
 Ἐνταῦθα λειμῶν εὔρομεν κατάσκιον,
 Ὑγρὰς τε λιβάδας· δαυριλῆς χῶρος βαθύς,
 Πηγὰς ἀφύσσων δώδεκ' ἐκ μιᾶς πέτρας.
 Στελέχη δ' ἐρμυὰ πολλὰ φοινίκων πέλει
 29 Ἐγκαρπα, δεκάκις ἐπτά, καὶ ἐπιρρόντος
 Πέφυκε γλὴν θρέμμασιν χορτάσματα.“

Εἶτα ὑποβὰς περὶ τοῦ φανέντος ὀρνέου διεξέρχεται·
 „Ἐτερον δὲ πρὸς τοῖσδ' εἶδομεν ζῶον ξένον,
 Θανμαστὸν, οἷον οὐδέπω ὥρακός τις.
 Διπλοῦν γὰρ ἦν τὸ μῆκος αἰετοῦ σχεδόν,
 Πτεροῖσι ποικιλοῖσιν ἡδὲ χρώμασι.
 Στῆθος μὲν αὐτοῦ πορφυροῦν ἐφαίνετο,
 Σκέλη δὲ μιλτόχρωτα, καὶ κατ' ἀνχένα
 30 Κροκωτίνοις μαλλοῖσιν εὐτρεπίζετο,
 Κάρα δὲ κοίτης, ἡμέροις παρεμφερές,
 Καὶ μηλὴν μὲν τῇ κόρῃ προσέβλεπε
 Κύνκλω. Κόρη δὲ κόκκος ὡς ἐφαίνετο.
 Φωνὴν δὲ πάντων εἶχεν ἐκπρεπεστάτην.
 Βασιλεὺς δὲ πάντων ὀρνέων ἐφαίνετο,

Ὡς ἦν νοῆσαι. Πάντα γὰρ τὰ πτήν' ὁμοῦ

Ὅπισθεν αὐτοῦ δειλιῶντ' ἐπέσοντο,

31

Αὐτὸς δὲ πρόσθεν, ταῦρος ὡς γανρούμενος,

Ἐβαινε κραιπνὸν βῆμα βαστάζων ποδός.“

Καὶ μετὰ βραχέα· „Ἐπιζητεῖν δέ τινα πῶς οἱ Ἰσραηλῖται ὅπλα ἔσχοι· ἀνοπλοὶ ἐξελθόντες. Ἐφασαν γὰρ, τριῶν ἡμερῶν ὁδὸν ἐξελθόντες καὶ θυσιάσαντες, πάλιν ἀνακάμψουσιν· φαίνεται οὖν τοὺς μὴ κατακλυσθέντας τοῖς ἐκείνων ὅπλοις χρήσασθαι.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α.

1

Εὐπολέμου περὶ Δαβὶδ καὶ Σολομῶνος καὶ Ἱεροσολύμων.

„Εὐπόλεμος δὲ ᾤκησεν ἐν τινι περὶ τῆς Ἡλίου προφητείας, Μωσῆν προφητεῦσαι ἔτη μ'. Εἴτα Ἰησοῦν τὸν τοῦ Ναυῆ υἱόν, ἔτη λ'· βιώσας δ' αὐτὸν ἔτη ρί, πῆξαι τε τὴν ἱερὰν σκηνὴν ἐν Σηλοῦ. Μετὰ δὲ ταῦτα προφήτην γενέσθαι Σαμουήλ. Εἴτα τῇ τοῦ Θεοῦ βουλήσει ὑπὸ Σαμουήλ Σαοῦλον βασιλέα αἰρεθῆναι, ἄρξαντα δὲ ἔτη κ', τε-
2
λευτῆσαι. Εἴτα Δαβὶδ τὸν τούτου υἱὸν δυναστεῦσαι, ὃν καταστρέψασθαι Σύρους, τοὺς παρὰ τὸν Εὐφράτην οἰκοῦντας ποταμὸν, καὶ τὴν Κομμαγενὴν καὶ τοὺς ἐν Γαλαδηνῇ Ἀσσυρίους καὶ Φοίνικας. Στρατεῦσαι δ' αὐτὸν καὶ ἐπὶ Ἰδουμαίους καὶ Ἀμμανίτας καὶ Μωαμίτας καὶ Ἰουραίους καὶ Ναβαταίους καὶ Ναβδαίους. Αὐτὸς δὲ ἐπιστρατεῦσαι ἐπὶ Σούρωνα βασιλέα Τύρου καὶ Φοίνικης, οὓς καὶ 3
ἀναγκάσαι φόρους Ἰουδαίοις ὑποτελεῖν· πρὸς τε Οὐαφρῆν¹⁾ τὸν Αἰγυπτίων βασιλέα φιλίαν συνθέσθαι. Βουλόμενόν τε τὸν Δαβὶδ οἰκοδομῆσαι ἱερὸν τῷ Θεῷ, ἄξιοῦν τὸν Θεὸν, τόπον αὐτῷ δεῖξαι τοῦ θυσιαστηρίου· ἐνθα δὲ ἄγγελον αὐτῷ ὁφθῆναι, ἐστῶτα ἐπάνω τοῦ τόπου, οὗ τὸν βωμὸν ἰδρῦσθαι ἐν Ἱεροσολύμοις, καὶ κελεύειν αὐτὸν μὴ ἰδρῦσθαι τὸ ἱερὸν, διὰ τὸ αἵματι ἀνθρωπίνῳ πεφύρθαι καὶ πολλὰ ἔτη πεπολεμημένα. Εἶναι δ' αὐτῷ ὄνομα Διαναθάν· προστάξαι τε 4,
αὐτῷ τοῦτον, ὅπως τῷ νῷ ἐπιτρέψῃ τὴν οἰκοδομίαν, αὐτὸν δὲ ἐντρέψῃ τὰ πρὸς τὴν κατασκευὴν ἀνήκοντα, χρυσίον, ἀργύριον, χαλκὸν, λίθους, ξύλα κυπαρίσσινα καὶ κέδρινα. Ἀκούσαντα δὲ τὸν Δαβὶδ, πλοῖα ναυπηγήσασθαι ἐν Ἀχάνοις πόλει τῆς Ἀραβίας, καὶ πέμψαι μεταλλευτάς εἰς τὴν Οὐρρῆ νῆσον, κειμένην ἐν τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσῃ²⁾, μέταλλα χρυσικὰ ἔχουσαν· καὶ τὸ χρύσιον ἐκείθεν μετα-

Cap. XXX. 1) Οὐαφρῆν. Vid. Beck, commentar. societ. philol. Vol. I. p. 58.

2) Οὐρρῆ — θαλάσση. Vid. Junker. in Jahn's Jahrbücher f. Philol. Supplemt. VII. H. 3. p. 371 sq. J. 1841.

κομίσαι τοὺς μεταλλεντάς εἰς τὴν Ἰουδαίαν. Βασιλεύσαντα δὲ τὸν Λαβιδ ἔτη μ', Σολομῶνι τῷ υἱῷ τὴν ἀρχὴν παραδοῦναι, ὄντι ἐτῶν ιβ', ἐνώπιον Ἡλεί τοῦ ἀρχιερέως καὶ τῶν ιβ' φυλάρχων, καὶ παραδοῦναι αὐτῷ τὸν τε χρῦσον καὶ ἄργυρον καὶ χαλκὸν καὶ λίθον καὶ ξύλα κυ-
 5 παρίσσινα καὶ κέδρινα. Καὶ αὐτὸν μὲν τελευτῆσαι, Σολομῶνα δὲ βασιλεύειν καὶ γράφαι πρὸς Οὐαφῆν τὸν Αἰγύπτου βασιλέα τὴν ὑπογεγραμμένην ἐπιστολήν·

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΑ.

Βασιλεὺς Σολομὼν Οὐαφρῇ βασιλεῖ Αἰγύπτου φίλῳ πατρικῷ χαιρεῖν.

1, Γίνωσκε με παρειληφότα τὴν βασιλείαν παρὰ Λαβιδ τοῦ πατρὸς διὰ τοῦ θεοῦ τοῦ μεγίστου καὶ ἐπιτεταχότος μοι οἰκοδομῆσαι ἱερὸν τῷ θεῷ, ὃς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἔκτισεν· ἅμα δέ σοι γράψαι, ἀποστεῖλαί μοι τῶν παρὰ σου λαῶν, οἱ παραστήσονται μοι μέχοι τοῦ ἐπιτελέσαι πάντα κατὰ τὴν χρεῖαν, καθότι ἐπιτέτακται·

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΒ.

1 Βασιλεὺς Οὐαφρῆς Σολομῶνι βασιλεῖ μεγάλῳ χαιρεῖν.

„Ἄμα τῷ ἀναγνῶναι τὴν παρὰ σοῦ ἐπιστολήν, σφόδρα ἐχάρην, καὶ λαμπρὰν ἡμέραν ἤγαγον, ἐγὼ τε καὶ ἡ δύναμίς μου πᾶσα, ἐπὶ τῷ παρειληφέναι σε τὴν βασιλείαν παρὰ χρηστοῦ ἀνδρὸς καὶ δεδοκιμα-
 σμένου ὑπὸ τηλικούτου θεοῦ. Περὶ δὲ ὧν γράφεις μοι περὶ τῶν κατὰ τοὺς λαοὺς τοὺς παρ' ἡμῖν, ἀπέσταλκά σοι μυριάδας ὀκτὼ, ὧν
 2 καὶ τὰ πλήθη ἔξ ὧν εἰσι, διασεσάφηκά σοι· ἐκ μὲν τοῦ Σεβριθίτου νομοῦ μυρίους, ἐκ δὲ τοῦ Μενδησίου καὶ Σεβερνήτου δισμυρίους¹), Βουσιρίτου, Λεοντοπολίτου καὶ Βαθριθίτου ἀγὰ μυρίους. Φρόντισον δὲ καὶ δέοντα αὐτοῖς καὶ τὰ ἄλλα ὅπως εὐτακτῇ, καὶ ἵνα ἀποκατασταθῶσιν εἰς τὴν ἰδίαν, ὡς ἂν ἐπὶ τῆς χρεῖας γενομένης²)·

Cap. XXXII. 1) δισμυρίους. Reponendum opinor ἀνὰ δισμυρίους, hoc est, quadraginta millia ex duabus, viginti millia ex singulis, ut paulo post ἀνὰ μυρίους. Alioqui sexaginta tantum, non octoginta millium summa futura est. Vig.

2) γενομένης. Legend. existimo γινόμενοι. Notus Hellenismus ἀπὸ τινος πράγματος γενέσθαι, hoc est, ἀπηλλαχέναι τοῦ πράγματος, negotio perfunctum vel ab eo recentem esse. Plutarch. Alexandr. ἀπὸ τῶν ἱερῶν γενομένων τῷ βασιλεῖ προσελθόντες, regem a peracto sacrificio recentem adeuntes. Ibid. ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἀπὸ τῆς πυρᾶς γινόμενος καὶ συναγαγὼν πολλοὺς τῶν φίλων, a busto illo reversus. Sic οἱ ἀπὸ στρατηγίας, πρισβείας etc., imperio, legatione functi. [Vertit Vig. aedificatione perfecta.]

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΓ.

Βασιλεὺς Σολομὼν Σούρωνι τῷ βασιλεῖ Τύρου καὶ Σιδῶνος
καὶ Φοινίκης, φίλῳ πατρικῷ χαίρειν.

„Γίνωσκε με παρειληφότα τὴν βασιλείαν παρὰ Δαβὶδ τοῦ πατρὸς διὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ μεγίστου, ἐπιτεταχότος μοι οἰκοδομῆσαι ἱερὸν τῷ Θεῷ, ὃς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἔκτισεν· ἅμα δὲ καὶ σοι γράψαι,¹ ἀποστεῖλαί μοι τῶν παρὰ σοῦ λαῶν, οἱ συμπαραστήσονται ἡμῖν μέγχι τοῦ ἐπιτελέσαι τὴν τοῦ Θεοῦ χρείαν, καθότι μοι ἐπιτέτακται. Γέγραφα δὲ καὶ εἰς τὴν Γαλιλαίαν καὶ Σαμαρεῖτιν καὶ Μωαβῖτιν καὶ Ἀμανῖτιν καὶ Γαλαδῖτιν, χορηγεῖσθαι αὐτοῖς τὰ δέοντα ἐκ τῆς χώρας κατὰ μῆνα, κόρους σίτου μυρίους· ὁ δὲ κόρος ἐστὶν ἀρταβῶν ἑξ· καὶ οἶνου κόρους μυρίους· ὁ δὲ κόρος τοῦ οἶνου ἐστὶ μέτρα δέκα. Τὸ δὲ ἔλαιον καὶ τὰ ἄλλα χορηγηθήσεται αὐτοῖς ἐκ τῆς Ἰουδαίας,² ἱερεῖα δὲ εἰς κρεωφαγίαν ἐκ τῆς Ἀραβίας.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΔ.

Σουρῶν Σολομῶνι βασιλεῖ μεγάλῳ χαίρειν.

„Εὐλογητὸς ὁ Θεός, ὃς τὴν γῆν καὶ τὸν οὐρανὸν ἔκτισεν, ὃς εἴλετο ἄνθρωπον χρηστὸν ἐκ χρηστοῦ ἀνδρός. Ἄμα τῷ ἀναγνῶναι τὴν παρὰ σοῦ ἐπιστολὴν, σφόδρα ἐχάρην καὶ εὐλόγησα τὸν Θεὸν ἐπὶ τῷ¹ παρειληφέναι σε τὴν βασιλείαν. Περὶ δὲ ὧν γράφεις μοι περὶ τῶν κατὰ τοὺς λαοὺς τοὺς παρ' ἡμῖν, ἀπέσταλκά σοι Τυρίων καὶ Φοινίκων ὀκτακισμυρίους καὶ ἀρχιτέκτονά σοι ἀπέσταλκα ἄνθρωπον Τύριον, ἐκ μητρὸς Ἰουδαίας, ἐκ τῆς φυλῆς τῆς Δαβὶδ, ὑπὲρ ὧν ἂν αὐτὸν ἐρωτήσης τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανὸν πάντων καὶ ἀρχιτεκτονίαν¹), ὑψηλήσεται σοι καὶ ποιήσει. Περὶ δὲ τῶν δεόντων καὶ ἀποστελλομένων σοι παίδων, καλῶς ποιήσεις ἐπιστεῖλας τοῖς κατὰ τόπον ἐπάρ-²χοις, ὅπως χορηγῇται τὰ δέοντα.“

Διελθὼν δὲ Σολομῶν, ἔχων τοὺς πατρικοὺς φίλους, ἐπὶ τὸ ὄρος τοῦ Λιβάνου, μετὰ τῶν Σιδωνίων καὶ Τυρίων μετήνεγκε τὰ ξύλα τὰ προκεκομμένα ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ διὰ τῆς θαλάττης εἰς Ἰόππην, ἐκεῖθεν δὲ πεζῇ εἰς Ἱεροσόλυμα· καὶ ἄρξασθαι οἰκοδομεῖν τὸ ἱερὸν τοῦ Θεοῦ, ὅντα ἑτῶν ιγ'. Ἐργάζεσθαι δὲ τὰ ἔθνη τὰ προειρημένα καὶ φυλὰς ἰβ' τῶν Ἰουδαίων, καὶ παρέχειν²) ταῖς ἐκκαίδεκα μυριάσι τὰ δέοντα πάντα κατὰ μῆνα φυλὴν μίαν, θεμελιῶσαί τε τὸν ναὸν

Cap. XXXIV. 1) τῶν κατὰ ἀρχιτεκτονίαν legendum esse non male coniecit Vig. in marg. vertens: „si modo ad architecturam pertinebunt.“

2) καὶ παρέχειν. Καὶ rectius, opinor, expungatur. Vig.

τοῦ θεοῦ, μῆκος πηγῶν ἕξ, πλάτος πηγῶν ξ' ³⁾, τὸ δὲ πλάτος τῆς
³ οἰκοδομῆς καὶ τῶν θεμελίων πηγῶν ι'. Οὕτω γὰρ αὐτῷ προστάξει
 Νάθαν τὸν προφῆτην τοῦ θεοῦ. Οἰκοδομεῖν δὲ ἐναλλὰξ δόμον λίθι-
 νον καὶ ἔνδεσμον κυπαρίσσινον, πελεκίνοις χαλκοῖς ταλαντιαίοις κατα-
 λαμβάνοντας τοὺς β' δόμους. Οὕτω δ' αὐτὸν οἰκοδομήσαντα, ξυλῶ-
 σαι ἔξωθεν κεδρίνοις ξύλοις καὶ κυπαρισσίνοις, ὥστε τὴν λιθίνην
 οἰκοδομὴν μὴ φαίνεσθαι, χρυσῶσαι τε τὸν ναὸν ἔσωθεν χωννύντα
⁴ πλινθία χρυσᾷ πεντήκοντα, καὶ προστιθεῖν προσηλοῦντα ἥλοις ἀργυ-
 ροῖς, ταλαντιαίοις τὴν ὀλκήν, μαστοειδέσι τὸν ἑνθμόν, τέσσαρσι δὲ
 τὸν ἀριθμόν. Οὕτω δ' αὐτὸν χρυσῶσαι ἀπὸ ἐδάφους ἕως τῆς ὀρο-
 φῆς τὸ τε ὀρόφωμα ποιῆσαι ἐκ γαλνθιῶν χρυσῶν, τὸ δὲ δῶμα
 ποιῆσαι χαλκοῦν, ἀπὸ κεραμίδων χαλκῶν, χαλκὸν χωνεύσαντα καὶ
 τοῦτον καταχέοντα ⁴⁾. Ποιῆσαι δὲ δύο στύλους χαλκοῦς, καὶ κατα-
 χρυσῶσαι αὐτοὺς χρυσῷ ἀδόλῳ, δακτύλῳ τὸ πάχος. Εἶναι δὲ τοὺς
 στύλους τῷ ναῷ ἰσομεγέθεις, τὸ δὲ πλάτος, κύκλῳ ἕκαστον κίονα
⁵ πηγῶν δέκα· στήναι δὲ αὐτοὺς τοῦ οἴκου ὃν μὲν ἐκ δεξιῶν, ὃν δὲ ἐξ
 εὐωνύμων. Ποιῆσαι δὲ καὶ λυχνίας χρυσᾶς, δέκα τάλαντα ἑκάστην
 ὀλκήν ἀγούσας, ὑπόδειγμα λαβόντα τὴν ὑπὸ Μωσέως ἐν τῇ σκηνῇ
 τοῦ μαρτυρίου τεθεῖσαν. Στήσαι δ' ἐξ ἑκατέρου μέρους τοῦ σκηοῦ
 τὰς μὲν ἐκ δεξιῶν, τὰς δὲ ἐξ εὐωνύμων. Ποιῆσαι δ' αὐτὸν καὶ
 λυχνους χρυσοῦς ὁ, ὥστε καλεῖσθαι ἐφ' ἑκάστης λυχνίας ἑπτὰ. Οἰκοδομη-
 σαι δὲ καὶ τὰς πύλας τοῦ ἱεροῦ καὶ κατακοσμηῖν χρυσῷ καὶ ἀργυρῷ
⁶ καὶ καταστεγᾶσαι γαλνθιάσι κεδρίνοις καὶ κυπαρισσίνοις. Ποιῆσαι δὲ
 καὶ κατὰ τὸ πρὸς βορρῶν μέρος τοῦ ἱεροῦ στοὰν καὶ στύλους αὐτῇ
 ὑποστήσαι χαλκοῦς μῆ'. Κατασκευάσαι δὲ καὶ λουτήρα χαλκοῦν μῆ-
 κος πηγῶν κ' καὶ πλάτος πηγῶν κ', τὸ δὲ ὕψος πηγῶν ε'. Ποιῆσαι
 δὲ ἐπ' αὐτῷ στεφάνην πρὸς τὴν βάσιν ἕξω ὑπερέχουσαν πῆχυν ἕνα
 πρὸς τὸ τοὺς ἱερεῖς τοὺς τε πόδας προσκλύζεσθαι καὶ τὰς χεῖρας
 ῥίπτεσθαι ἐπιβαίνοντάς· ποιῆσαι δὲ καὶ τὰς βάσεις τοῦ λουτήρος
 τορευτὰς, χωνευτὰς δώδεκα καὶ τῷ ὕψει ἀνδρομίκεις, καὶ στήσαι
 ἐξ ὑστέρου μέρους ὑπὸ τὸν λουτήρα, ἐκ δεξιῶν τοῦ θυσιαστηρίου.
 Ποιῆσαι δὲ καὶ βάσιν χαλκῇν τῷ ὕψει πηγῶν δυοῖν, κατὰ τὸν λου-
 τήρα, ἣν ἐφ' ἐστῆκῃ ἐπ' αὐτῆς ὁ βασιλεὺς, ὅταν προσεύχεται, ὅπως
⁷ ὀπιτάνηται τῷ λαῷ τῶν Ἰουδαίων, οἰκοδομῆσαι δὲ καὶ τὸ θυσιαστή-
 ριον πηγῶν κ' ἐπὶ πῆχεις κ', τὸ δὲ ὕψος πηγῶν ιβ'. Ποιῆσαι δὲ καὶ
 δακτυλίους δύο χαλκοῦς ἀλυσιδωτοὺς καὶ στήσαι αὐτοὺς ἐπὶ μηχανη-
 μάτων ὑπερεχόντων τῷ ὕψει τὸν ναὸν πῆχεις κ', καὶ σκιάζειν ἐπάνω

3) πηγῶν ἕξ. Verti perinde ac si legeretur πηγῶν ξ'. Consule Josephum
 Antiquit. VIII, 2. Vig.

4) καταχέοντα Vig. in marg.

παντός τοῦ ἱεροῦ· καὶ προσκρεμάσαι ἐκάστη δικτύῳ κώδωνας χαλκοῦς
καλαντιαίους τετρακοσίους· καὶ ποιῆσαι ὅλας τὰς δικτύας πρὸς τὸ
ψοφεῖν τοὺς κώδωνας, καὶ ἀποσοβεῖν τὰ ὄρνεα, ὅπως μὴ καθίξῃ ἐπὶ
τοῦ ἱεροῦ μηδὲ νοσσεύῃ ἐπὶ τοῖς φατνώμασι τῶν πυλῶν καὶ στοῶν 8
καὶ μολύνῃ τοῖς ἀποπατήμασι τὸ ἱερόν. Περιβαλεῖν δὲ καὶ τὰ Ἱερο-
σόλυμα τὴν πόλιν τείχεσι καὶ πύργοις καὶ τάφροις, οἰκοδομῆσαι δὲ
καὶ βασιλεία ἐαντῶ. Προσαγορευσεθῆναι δὲ πρῶτον μὲν τὸ ἀνάκτορον
ἱερόν Σολομῶνος, ὕστερον δὲ παρεφθαρμένως τὴν πόλιν ἀπὸ τοῦ
ἱεροῦ Ἱερουσαλήμ ὀνομασθῆναι, ὑπὸ δὲ τῶν Ἑλλήνων φερωνύμως
Ἱεροσόλυμα λέγεσθαι. Συντελέσαντα δὲ τὸ ἱερόν καὶ τὴν πόλιν τει- 9
χίσαντα, ἐλθεῖν εἰς Σηλὼμ καὶ θυσίαν τῷ θεῷ εἰς ὀλοκάρπωσιν
προσαγαγεῖν βοῦς χιλίους. Λαβόντα δὲ τὴν σκηρὴν καὶ τὸ θυσιαστή-
ριον καὶ τὰ σκεύη, ἃ ἐποίησε Μωσῆς, εἰς Ἱεροσόλυμα ἐνεγκεῖν καὶ ἐν
τῷ οἴκῳ θεῖναι. Καὶ τὴν κιβωτὸν δὲ καὶ τὸν βωμὸν τὸν χρυσοῦν
καὶ τὴν λυχνίαν καὶ τὴν τράπεζαν καὶ τὰ ἄλλα σκεύη ἐκεῖ κατατί-
θεσθαι, καθὼς προστάζει αὐτῷ τὸν προφήτην. Προσαγαγεῖν δὲ τῷ
θεῷ θυσίαν μυρίαν, πρόβατα δισχίλια, μόσχους τρισχίλους πεντακο- 10
σίους. Τὸ δὲ σύμπαν χρυσοῦν, τὸ εἰς τοὺς δύο στύλους καὶ τὸν ναὸν
καταχρησθὲν, εἶναι τάλαντα μυριάδων ὑξ', εἰς δὲ τοὺς ἥλους καὶ
τὴν ἄλλην κατασκευὴν, ἀργυρίου τάλαντα χίλια διακόσια τριακοντα-
δύο, χαλκοῦ δὲ εἰς τοὺς κίονας καὶ τὸν λουτήρα καὶ τὴν στοὰν τά-
λαντα μυρία ὀκτακισχίλια πεντήκοντα. Ἀποπέμψαι δὲ τὸν Σολο-
μῶνα καὶ τοὺς Αἰγυπτίους καὶ τοὺς Φοίνικας, ἐκάστους εἰς τὴν ἑαν-
τῶν, ἐκάστῳ χρυσοῦ σίκλους δόντα δέκα· τὸ δὲ τάλαντον εἶναι
σίκλον. Καὶ τῷ μὲν Αἰγύπτου βασιλεῖ Οὐαφρηῇ ἐλαῖον μετροητὰς
μυρίους, φοινικοβαλάνων ἀρτάβας χιλίας, μέλιτος δὲ ἀγγεῖα ἑκατὸν
καὶ ἀρώματα πέμψαι. Τῷ δὲ Σούρωνι εἰς Τύρον πέμψαι τὸν χρυ-
σοῦν κίονα, τὸν ἐν Τύρῳ ἀνακειμενον ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Διός. Θεόφι-
λος δὲ φησι, τὸν περισσεύσαντα χρυσὸν τὸν Σολομῶνα τῷ Τυρίῳ 11
βασιλεῖ πέμψαι. Τὸν δὲ εἰκόνα τῆς θυγατρὸς ζῶν ὀλοσώματον
κατασκευάσαι καὶ ἔλντρον τῷ ἀνδριάντι τὸν χρυσοῦν κίονα περιθεῖναι.
Ποιῆσαι δὲ φησιν ὁ Εὐπόλεμος τὸν Σολομῶνα καὶ ὑσπίδας χρυσᾶς
χιλίας, ὧν ἐκάστην πεντακοσίων εἶναι χρυσῶν. Βιῶσαι δὲ αὐτὸν ἔτη
πεντήκοντα δύο, ὧν ἐν εἰρήνῃ βασιλεῦσαι ἔτη μ'.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕ.

1

Τιμοχάρους περὶ τῆς Ἱερουσαλήμ, ἀπὸ τῶν περὶ Ἀντιόχου
τῆς αὐτῆς γραφῆς.

Τιμοχάρης δὲ φησιν ἐν τοῖς περὶ Ἀντιόχου, τὰ Ἱεροσόλυμα τὴν μὲν
περίμετρον ἔχειν σταδίους μ'. Εἶναι δ' αὐτὴν δυσάλωτον, πάντοθεν

ἀπορρόωξι περικλειομένην φάραγξιν. Ὅλην δὲ τὴν πόλιν ὕδασι κα-
 2 ταρρέεισθαι, ὥστε καὶ τοὺς κήπους ἐκ τῶν ἀπορρέοντων ὑδάτων ἐκ
 τῆς πόλεως ἄρδεσθαι. Τὴν δὲ μεταξὺ ἀπὸ τῆς πόλεως ἄχρι τεσσα-
 ράκοντα σταδίων ἀνυδροῖν εἶναι, ἀπὸ δὲ τῶν μὲν σταδίων πάλιν κάθ-
 υδροῖν ὑπάρχειν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΑΖ.

Τοῦ τῆς Συρίας σχοινομέτρου περὶ τῆς αὐτῆς.

1 Ὁ δὲ τῆς Συρίας σχοινομέτρης γράψας, ἐν τῇ πρώτῃ *) φησὶ κεῖσθαι
 Ἱεροσόλυμα ἐπὶ μετεώρου τε καὶ τραχέως τόπον, ὠκοδομηθεῖν δὲ
 τινα μὲν μέρη τοῦ τείχους ἀπὸ λίθου ξεστοῦ, τὰ δὲ πλεονα ἀπὸ χά-
 λικος· καὶ ἔχειν τὴν περιμέτρον τὴν πόλιν σταδίων κζ', ὑπάρχειν δὲ
 καὶ πηγὴν ἐν τῷ χωρίῳ, ὕδωρ θαψιλὲς ἀναβλύζουσαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΑΖ.

Φίλωνος περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις ὑδάτων.

Φησὶ δὲ ὁ Φίλων ἐν τοῖς περὶ Ἱεροσολύμων, κρήνην εἶναι· ταύτην
 1 δὲ ἐν μὲν τῷ χειμῶνι ξηραίνεσθαι, ἐν δὲ τῷ θέρει πληροῦσθαι.
 Λέγει δὲ ἐν τῇ πρώτῃ οὕτως·

„Νηχόμενος δ' ἐφύπερθε τὸ θαμβηέστατον ἄλλο
 Δέρκηθρον σὺν αἰοιδᾷ, μεγιστοῦ χοιο 1) λοετροῖς
 Πεύματος ἐμπίπλῃσι βαθὺν ῥόον ἐξανείλες.“

Καὶ τὰ ἐξῆς. Οἷς πάλιν ὑποβὰς, περὶ τῆς πληρώσεως ἐπιλέγει·

2 „Ρεῦμα γὰρ ὑψιφάεννον, ἐν ὑετοῖς νιφετοῖσιν
 Ἰέμενον, πολυγηθὲς, ὀρεινοῖς 2) ὑπὲρ πύργοισιν
 Στρωφᾶται, καὶ ξηρὰ πέδω κεκονιμένα, κρήνης
 Τηλεφαῆ δείκνυσιν ὑπέρτατα θάμβεα λαῶν.“

Cap. XXXVI. *) Ὁ δὲ — ἐν τῇ πρώτῃ, praeterea is qui Syriam
 totam mensus est, libro primo sui operis, Vig. interp. σχοινομέ-
 τρης add. Lexicis. Cf. Passov. Lex. sub v. σχοῖνος et O. Müller. Etrusker
 III, 6, 13. p. 156. not. 118. De ἐν τῇ πρώτῃ v. L. Bos. ellip. p. 58. Schaef. Cf.
 supra c. XXXII init.

Cap. XXXVII. Δέρκηθρον — μεγιστοῦ χοιο. Ex his quid sani elici possit,
 alii viderint. Vig. vertit: Desuper allabens nova tum miracula vidi
 ** qua fons uberrimus undas Egerit, atque sinus implet ductus-
 que profundos.

2) ὑπαὶ πύργοισιν ὀρεινοῖς legendum esse coniecit Vig. hos versus sic in-
 terpretatus: Scilicet ex alto decurrens vertice fluxus, Et plu-
 viis crescens nivibus, sub turribus altis Volvitur, et sicco
 languentia pulvere circum Arva rigans, viridis miracula pan-
 dit amictus. De v. ὑψιφάεννον cf. Lobeck. ad Phryn. p. 635.

Καὶ τὰ τούτοις ἀκόλουθα. Εἴτα πάλιν περὶ τῆς τοῦ ἀρχιερέως κρήνης καὶ τῆς ἀποχετεύσεως διέξεισιν οὕτως·

„Αἰπὺν δ' ἄρ' ἐκπύνουσι διὰ χθονὸς ὕδροχόοισι

Σωλῆνες.“

Καὶ ὅσα ἄλλα τούτοις ἔπεται. Τοσαῦτα μὲν δὴ τὰ ἀπὸ τῶν Ἀλεξάνδρου τοῦ Πολυίστορος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΗ.

Ἀρισταίου περὶ τῶν αὐτῶν.

Περὶ δὲ τῶν ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ ὑδάτων καὶ ὁ Ἀρισταῖος ἐν τῷ γρα-¹
φέντι αὐτῷ βιβλίῳ περὶ τῆς ἐρμηνείας τοῦ τῶν Ἰουδαίων νόμου, ταῦτα ἱστορεῖ· „Ὁ δὲ οἶκος ἀποβλέπει πρὸς ἡῶ, τὰ δ' ὀπίσθια αὐτοῦ πρὸς ἑσπέραν. Τὸ δὲ πᾶν ἔδαφος λιθόστρωτον καθέστηκε καὶ κλίματα πρὸς τοὺς καθήκοντας τόπους ἔχει τῆς τῶν ὑδάτων ἐπιρροῆς ἕνεκεν, ἣ γίνεταί διὰ τὴν σμῆξιν τῶν ἀπὸ τῶν θυσιῶν αἱμάτων· πολλαὶ γὰρ μυριάδες κτηνῶν προσάγονται κατὰ τὰς τῶν ἐορτῶν ἡμέρας. Ὅδατος δὲ ἀνέκλειπτός ἐστι σύστασις, ὡς ἂν καὶ πηγῆς ἔσωθεν πολυρρότου φυσικῶς ἐπιρροεύσεως, ἔτι δὲ θαυμασιῶν καὶ ἀδιηγῆτων ὑποδοχέων ὑπαρχόντων ὑπὸ γῆν, καθὼς ἐπέφαινον, πέντε σταδίων κυκλόθεν τῆς κατὰ τὸ ἱερὸν καταβολῆς, καὶ ἐκ τούτων σύριγγας ἀναρίθμους καθ'²
ἕκαστον μέρος ἑαυταῖς συναπτόντων τῶν ρευμάτων, καὶ ταῦτα πάντα μεμολυβδῶσθαι κατ' ἑδάφους καὶ τῶν τοίχων. Ἐπὶ δὲ τούτων κε-
χῶσθαι πολὺ πλῆθος κοινιάσεως, ἐνεργῶς γεγεννημένων ἀπάντων.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΘ.

Εὐπολέμου περὶ Ἱερεμίου τοῦ προφήτου.

Ἐπὶ τούτοις καὶ τῆς Ἱερεμίου προφητείας τοῦ Πολυίστορος μνήμην¹
πεποιημένου, ἡμᾶς ἀποσιωπῆσαι ταύτην πάντων ἂν εἴη παραλογώ-
τατον. Κεῖσθω τοίνυν καὶ αὕτη· „Εἴτα Ἰωακείμ. Ἐπὶ τούτου προ-
φητεῦσαι Ἱερεμίαν τὸν προφήτην. Τοῦτον ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἀποστα-
λέντα, καταλαβεῖν τοὺς Ἰουδαίους θυσιάζοντας εἰδὼς χρόνῳ, ὃ εἶναι ὄνομα Βάαλ. Τοῦτον δὲ αὐτοῖς τὴν μέλλονσαν ἀτυχίαν δηλώ-
σαι. Τὸν δὲ Ἰωακείμ ζῶντα αὐτὸν ἐπιβαλέσθαι κατακαῦσαι· τὸν²
δὲ φάναι, τοῖς ξύλοις τούτοις Βαβυλωνίοις ὀψοποιήσῃεν καὶ σκάψῃεν
τὰς τοῦ Τίγριδος καὶ Εὐφράτου διώρυγας αἰχμαλωτισθέντας. Τὸν δὲ
τῶν Βαβυλωνίων βασιλέα ἀκούσαντα Ναβουχοδονόσορ τὰ ὑπὸ τοῦ
Ἱερεμίου προμαντευθέντα παρακαλέσαι Ἀσιτιβάρην τὸν Μήδων βασι-
λέα συστρατεύειν αὐτῷ. Παραλαβόντα δὲ Βαβυλωνίους καὶ Μήδους
καὶ συναγαγόντα πεζῶν μὲν ὀκτωκαίδεκα, ἵππεων δὲ μυριάδας δώ- 3

δεκα καὶ πεζῶν ¹⁾ ἄρματα μυρία, πρῶτον μὲν τὴν Σαμαρεΐτιν καταστρέψασθαι, καὶ Γαλιλαίαν καὶ Σκνθόπολιν καὶ τοὺς ἐν τῇ Γαλαατίδι οἰκοῦντας Ἰουδαίους· αὐτῆς δὲ τὰ Ἱεροσόλυμα παραλαβεῖν καὶ τὸν Ἰουδαίων βασιλέα Ἰωακείμ ζωγῇσαι. Τὸν δὲ χρυσὸν τὸν ἐν τῷ ἱερῷ καὶ ἄργυρον καὶ χαλκὸν ἐκλέξαντας, εἰς Βαβυλῶνα ἀποστεῖλαι, χωρὶς τῆς κιβωτοῦ καὶ τῶν ἐν αὐτῇ πλακῶν. Ταύτην δὲ τὸν Ἱερεμίαν κατασχεῖν.“

1

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Μ.

Βηρωσσοῦ ¹⁾ περὶ τῆς Ἰουδαίων αἰχμαλωσίας τῆς ὑπὸ Ναβουχοδονόσορ, καὶ περὶ τῶν βασιλέων τῆς Βαβυλῶνος ἀπὸ τοῦ Ναβοπαλλασάρου μέχρι πρὸς τὸν Κῦρον, ἀπὸ τῶν Ἰωσήπου.

„Τούτοις ἐπισυνάψαι ἀναγκαῖον, καὶ τὰ περὶ τῆς Ἰουδαίων αἰχμαλωσίας τῆς ὑπὸ Ναβουχοδονόσορ, ὃς τῷ ἀποστάτῃ ²⁾ ἐπιστρατεύσας καὶ παραταξάμενος, αὐτοῦ τε ἐκνρίενσε καὶ τὴν χώραν ἐξαῦθις ὑπὸ τὴν αὐτοῦ βασιλείαν ἐποίησατο. Τῷ τε πατρὶ αὐτοῦ συνέβη Ναβοπαλλασάρῳ, κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν ἀρρώσθησαντι, ἐν τῇ Βαβυλωνίῳ πόλει μεταλλάξαι τὸν βίον, ἔτη βεβασιλευκότι ³⁾· αἰσθόμενος δὲ μετ' οὐ πολὺν χρόνον τὴν τοῦ πατρὸς τελευτήν Ναβουχοδονόσορος, ³ καταστήσας τὰ κατὰ τὴν Αἴγυπτον πράγματα καὶ τὴν λοιπὴν χώραν,

Cap. XXXIX. 1) πεζῶν delendum esse censet Vig. in marg. neque interpretando illud expressit.

Cap. XL. 1) Βηρωσσοῦ. Eximium planeque aureum est hoc Berosi fragmentum, quod Josephus lib. I. in Apionem pag. 1044 et 1045. conservavit. [Doctissime una cum Megasthenis et aliorum veterum scriptorum reliquiis Berosi fragmentum illustravit Scaliger. in appendice ad opus de emendat. tempor. p. 9 sqq. De Beroso Tatianus adv. Graec. c. LVIII. Βηρωσσὸς ἀνὴρ Βαβυλώνιος, ἱερεὺς τοῦ παρ' αὐτοῖς Βήλου κατὰ Ἀλέξανδρον γενόμενος Ἀντιόχῳ τῷ μετὰ Σέλευκον τρίτῳ τὴν Χαλδαίων ἱστορίαν ἐν τρισὶ βιβλίοις κατατάξας etc. Cf. Clem. Alex. cohort. ad gent. p. 43. Sylburg. infra X, 41. Laudibus autem non minoribus quam Vigerus, Berosum et Megasthenem ex quo sequenti capite nonnulla afferuntur, extollit Scaliger. l. l. et in prolegomm. p. XXXVII. De Nabopollassoro, Nabuchodonosoro, Nabonnido vide eundem prolegg. p. XXIX sqq. de emendat. temp. p. 397 sqq. et in append. p. 9 sq. Add. Berosi Chaldaeorum historiae quae supersunt cum commentatione proluxiori de Berosi vita et librorum eius indole auctore J. D. G. Richter, Lips. 1825. p. 64 sqq.]

2) ὃς τῷ ἀποστάτῃ etc. Duae praecipue causae expeditionis Nabuchodonosori, exercitus Nechai Aegyptii in fines Babyloniae irruptionem facientis et defectio Tyri sub Ithobalo rege. Cf. Scaliger. app. p. 10.

3) ἔτη β. κα. Apud Joseph. lib. I. in App. legitur ἔτη β. εἰκοσι ἐννέα, atque hanc solam veram esse scripturam docet Scaliger. app. p. 10. Cf. Richter. Berosi quae supersunt p. 65. not. c.

καὶ τοὺς αἰχμαλώτους Ἰουδαίων τε καὶ Φοινίκων καὶ Σύρων τῶν κατὰ τὴν Αἴγυπτον ἐθνῶν συντάξας τισὶ τῶν φίλων, εἰς τὴν Βαβυλωνίαν παρεγένετο.“ Καὶ μεθ’ ἑτερά φησι· „Ναβουχοδονόσορος μὲν οὖν μετὰ τὸ ἀρξασθαι τοῦ προειρημένου τείχους, ἐμπεσὼν εἰς ἀρρώστιαν, μετήλλαξε τὸν βίον, βεβασιλευκῶς ἔτη μ γ. Τῆς δὲ βασιλείας κύριος ἐγένετο ὁ υἱὸς αὐτοῦ Εὐιλμαλούρουχος ⁴⁾). Οὗτος προστάς τῶν πραγμάτων ἀνόμως καὶ ἀσελγῶς, ἐπιβουλευθεὶς ὑπὸ τοῦ ⁴ τὴν ἀδελφὴν ἔχοντος αὐτοῦ Νηριγλισάρου ⁵⁾, ἀνῆρέθη, βασιλεύσας ἔτη β’. Μετὰ δὲ τὸ ἀναιρεθῆναι τοῦτον, διαδεξάμενος τὴν ἀρχὴν ὁ ἐπιβουλεύσας αὐτῷ Νηριγλισάρης, ἐβασίλευσεν ἔτη δ’. Τούτου υἱὸς Χαβαεσσοαῤῥαχος ⁶⁾ ἐκυρίευσεν μὲν τῆς βασιλείας παῖς ὢν μῆρας ἐννέα, ἐπιβουλευθεὶς δὲ, διὰ τὸ πολλὰ ἐκφαίνειν κακοήθη, ὑπὸ τῶν φίλων ἀπετυμπανίσθη. Ἀπολομένου δὲ τούτου, συνελθόντες οἱ ἐπιβουλεύσαντες αὐτῷ, κοινῇ τὴν βασιλείαν περιέσθηναν Ναβοννίδω τινὶ τῶν ἐκ Βαβυλῶνος, ὄντι ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπισυνστάσεως. Ἐπὶ τούτου τὰ περὶ ποταμὸν τεῖχη τῆς Βαβυλωνίων πόλεως ἕξ ὅπτις πλίνθον καὶ ἀσφάλτου κατεκοσμήθη. Οὕσης δὲ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐν τῷ ἑπτακαιδεκάτῳ ἔτει, προσεληλυθὼς Κῦρος ἐκ τῆς Περσίδος μετὰ δυνάμεως πολλῆς, καταστρεψάμενος τὴν λοιπὴν βασιλείαν ἅπασαν, ὥρμησεν ⁵ ἐπὶ τῆς Βαβυλωνίας. Αἰσθόμενος δὲ Ναβόννιδος τὴν ἔφοδον αὐτοῦ, ἀπαντήσας μετὰ τῆς δυνάμεως καὶ παραταξάμενος, ἥσσηθεις τῇ μάχῃ καὶ φυγὼν ὀλιγοστος, συνεκλείσθη εἰς τὴν Βοροσιππηνῶν πόλιν. Κῦρος δὲ Βαβυλῶνα καταλαβόμενος καὶ συντάξας τὰ ἔξω τῆς πόλεως τεῖχη κατασκάψαι, διὰ τὸ λίαν αὐτῷ πραγματικὴν καὶ δυσάλωτον φανῆναι τὴν πόλιν, ἀνέξενξεν ἐπὶ Βόροσιππον, ἐκπολιορκήσων τὸν ⁶ Ναβόννιδον. Τοῦ δὲ Ναβοννίδου οὐχ ὑπομείναντος τὴν πολιορκίαν, ἀλλ’ ἐγχειρίσαντος αὐτὸν πρότερον, χρησάμενος Κῦρος φιλανθρωπῶς καὶ δοὺς οἰκητήριον αὐτῷ Καρμανίαν, ἐξέπεμψεν ἐκ τῆς Βαβυλωνίας. Ναβόννιδος μὲν οὖν τὸν λοιπὸν τοῦ χρόνου διαγενόμενος ἐν ἐκείνῃ τῇ χώρᾳ, κατέστρεψε τὸν βίον. Ταῦτα σύμφωνον ἔχει ταῖς ἡμετέραις βίβλοις τὴν ἀλήθειαν. Γέγραπται γάρ ἐν αὐταῖς, ὅτι Ναβουχοδονό- ⁷ σορος ὀκτωκαιδεκάτῳ τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἔτει τὸν παρ’ ἡμῖν ναὸν ἠρήμωσε, καὶ ἦν ἄφανής ἐπὶ ἔτη πεντήκοντα. Λευτέρῳ δὲ τῆς Κύρου βασιλείας ἔτει, τῶν θεμελίων ὑποβληθέντων, δεκάτῳ πάλιν τῆς Δαρείου βασιλείας ἐτελέσθη.“ Ταῦτα ὁ Ἰώσηπος.

4) Εὐειλμαράδουχος Joseph. vid. Richter. p. 67. not. a.

5) Νηριγλισσοῦρου Joseph. vid. Richter. ibid. not. b.

6) Λαβοροσσοῤῥαχος Joseph. v. Richter. p. 68. n. a.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΑ.

1 Ἀπὸ τῆς Ἀβυδηνοῦ γραφῆς περὶ τοῦ Ναβουχοδονόσορ.

Εὗρον δὲ καὶ ἐν τῇ Ἀβυδηνοῦ περὶ Ἀσσυρίων γραφῇ περὶ τοῦ Ναβουχοδονόσορ ταῦτα. „Μεγασθένης ¹⁾ δέ φησι, Ναβουκοδρόσορον Ἡρακλέως ἀλκιμώτερον γεγονότα, ἐπὶ τε Λιβύην καὶ Ἰβηρίην στρατεῦσαι. Ταύτας δὲ χειρωσάμενον, ἀπόδασμον αὐτέων εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Πόντου κατοικίσαι. Μετὰ δὲ, λέγεται πρὸς Χαλδαίων, ὡς ἀναβὰς ἐπὶ τὰ βασιλῆα, κατασχεθεῖη θεῶ ὅτεω δὴ ²⁾. Φθνεγξάμενος δὲ εἶπεν· οὗτος ἐγὼ Ναβουκοδρόσορος, ὃ Βαβυλώνιοι, τὴν μέλλουσαν ὑμῖν προαγγέλλω συμφορὴν, τὴν ὃ τε Βῆλος ἐμὸς πρόγονος ἢ τε βασιλεία Βῆλτις ἀποτρέψαι, Μοίρας πείσαι ἀσθενοῦσιν. Ἦξει Πέρσης ²⁾ ἡμίονος ³⁾, τοῖσιν ὑμετέροισι δαίμοσι χρεώμενος συμμάχοισιν· ἐπάξει δὲ δουλοσύνην. Οὗ δὲ συναίτιος ἔσται Μήδης, τὸ Ἀσσύριον αὐχμημα. Ὡς εἶθε μιν πρόσθεν ἢ προδοῦναι τοὺς πολήτας, Χάρυβδιν τινα ἢ θάλασσαν εἰσδεξαμένην, ἀϊστώσαι προῤῥήζον· ἢ μιν ἄλλας ὁδοὺς στραφέντα φέρεσθαι διὰ τῆς ἐρήμου, ἵνα οὔτε ἄστεα οὔτε πάτος ἀνθρώπων, θῆρες δὲ νομὸν ἔχουσι, καὶ ὄρνιθες πλάζονται, ἐν τε πέτρῃσι καὶ χαράδρῃσι μοῦνον ἀλώμενον· ἐμὲ τε πρὶν εἰς νόον βαλέσθαι ³⁾ ταῦτα, τέλος ἀμείνωνος κυρῆσαι. Ὁ μὲν Θεσπίσας παραχρῆμα ἠφάνιστο. Ὁ δὲ οἱ παῖς Εὐνιμαλόνουρχος ἐβασίλευε. Τὸν δ' ὁ κηδεστής ἀποκτείνας Νηριγλισάρης, λείπε παιδα Λαβασσοάρασκον. Τούτου δὲ ἀποθανόντος βιαίῳ μόρῳ, Ναβαννίδοχον ἀποδεικνῦσι βασιλέα, προσήκοντά οἱ οὐδέν. Τῷ δὲ Κῦρος, ἐλὼν Βαβυλῶνα, Καρμανῆς ἡγεμονίην δωρέεται.“ Καὶ περὶ τοῦ κτίσαι δὲ τὸν Ναβουχοδονόσορ τὴν Βαβυλῶνα, ὁ αὐτὸς ταῦτα γράφει· „Λέγεται δὲ ⁴⁾ πάντα ⁴⁾ μὲν ἕξ ἀρχῆς ὕδωρ εἶναι, θάλασσαν καλεομένην. Βῆλον δὲ σφέα ⁵⁾ παῦσαι, χώρην ἐκάστῳ ἀπονέμματα, καὶ Βαβυλῶνα τελεῖαι περιβαλεῖν, τῷ χρόνῳ δὲ τῷ ἰκνευμένῳ ἀφανισθῆναι. Τειχίσαι δὲ αὐτῇς Ναβου-

Cap. XLI. 1) Μεγασθένης. Fragmentum Berosiano coniunctissimum, cuius extat apud Joseph. eod. l. I. in Apion. aliqua mentio. [De Abydeno v. Richter. Berosi quae supersunt p. 35 sqq. Cf. supra c. 12. 14.]

2) ὅτε ὠδῇ. Coniiciebam ὅτε δὴ φθνεγξάμενος εἶπεν. Malo tamen ὅτεω δὴ, ut legitur apud Scaligerum. [Vid. append. p. 4. p. 19. Et Scaligerum ipse secutus sum. Cf. Daniel. IV, 26.]

3) ἡξει Πέρσης ἡμίονος. Vid. V, 21. Wesseling. ad Herodot. I, 91. p. 46 sq. Cf. Scaliger. append. p. 20.

4) λέγεται δέ. Sequentia unius Eusebii, quod sciam, diligentiae accepta ferri debent. Vig.

5) Βῆλον δὲ σφέα. F. Βῆλον δὲ σφέας τοῦ κατακλυσμοῦ, aut alterius simil. παῦσαι, hanc eluvionem repressisse. [Cf. Matthiae Gr. §. 147. 7.]

χοδονόσορον τὸ μέχρι τῆς Μακεδονίων ἀρχῆς διαμεῖναν ἐὼν χαλκόπυλον.“ Καὶ μεθ’ ἕτερα ἐπιλέγει· „Ναβουχοδονόσορος δὲ διαδεξάμενος τὴν ἀρχὴν, Βαβυλῶνα μὲν εἰείχισε τριπλῶ περιβόλῳ ἐν πεντεκαίδεκα ἡμέρησι, τὸν τε Ἀρμακάλην ποταμὸν ἐξήγαγεν, ἐόντα κέρας 5 Εὐφρητέω, τὸν τε Ἀκράκανον. Ὑπὲρ δὲ τῆς Σιππαρηνῶν πόλιος λάκκον ὀρυξάμενος, περίμετρον μὲν τεσσαράκοντα παρασαγγέων, βάθος δ’ ὀργυιῶν εἴκοσι, πύλας ἐπέστησεν, τὰς ἀνοίγοντες ὕρδεσκον⁶⁾ τὸ πεδῖον· καλέουσι δ’ αὐτὰς Ἐχετογνώμονας. Ἐπετείχισε δὲ καὶ τῆς ἐρυθρῆς θαλάσσης τὴν ἐπίκλυσιν καὶ Τερηδόνα πόλιν ἔκτισεν κατὰ τὰς Ἀράβων εἰσβολάς· τὰ τε βασιλήϊα δένδροις ἤσκησε, κρεμαστοὺς παραδείσους ὀνομάσας.“ Καὶ ταῦτα δέ μοι ἀπὸ τῆς δηλωθείσης κείθω γραφῆς, διὰ τὸ φέρεσθαι ἐν τῇ τοῦ Δανιὴλ προφητείας, ὡς ἄρα Ναβουχοδονόσορ ἐν τῷ ναῷ τῆς βασιλείας αὐτοῦ τῷ ἐν Βαβυλῶνι περιπατῶν, μέγα φρονήσας, ἀπηνθαδίσατο εἰπὼν^{*)}· „Οὐχ αὕτη ἐστὶ Βαβυλὼν ἡ μεγάλη, ἣν ἐγὼ ὠκοδόμησα εἰς οἶκον βασιλείας, ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος μου, εἰς τιμὴν τῆς δόξης μου,“ ὅτε ὄντος ἔτι 6 τοῦ λόγου ἐπὶ στόματος αὐτοῦ, τὰ τῆς μετελθούσης καταστροφῆς αὐτῷ γέγονε. Ταῦτα μὲν οὖν ἡμῖν ἀντάρκως περὶ τῶνδε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΒ.

Ἰωσήπου περὶ τῶν μνημονευσάντων τοῦ Ἰουδαίων ἔθνους, ἀπὸ τοῦ α'. τῆς Ἰουδαίων ἀρχαιότητος.

Προκείσθω δὲ ἐπὶ πᾶσι καὶ τὰ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίων ἀρχαιότητος Ἰω- 1 σήπου, ἔνθα μυρίων συγγραφῶν αὐτολεξεὶ παραθεῖς φωνάς, ταῦτα ἐπιλέγει· „Ἀρχοῦσι δ’ ὅμως εἰς τὴν ἀπόδειξιν τῆς ἀρχαιότητος αἱ τε Σύρων καὶ Χαλδαίων καὶ Φοινίκων ἀναγραφαί· πρὸς ἐκείναις τε τοσοῦτοι τῶν Ἑλλήνων συγγραφεῖς· ἔτι δὲ πρὸς τοῖς εἰρημένοις Θεόφιλος καὶ Θεόδοτος καὶ Μνασέας καὶ Ἀριστοφάνης καὶ Ἐρμογένης Εὐήμερός τε καὶ Κόμων καὶ Ζωπυρίων καὶ πολλοὶ τινες τάχα ἄλλοι· οὐ γὰρ ἔγωγε πᾶσιν ἐντετύχηκα τοῖς βιβλίοις, οὐ παρέργως ἡμῶν 2 μεμνημονευκόσιν. Οἱ πολλοὶ δὲ τῶν εἰρημένων ἀνδρῶν τῆς μὲν ἀληθείας τῶν ἐξ ἀρχῆς πραγμάτων διήμαρτον, ὅτι μὴ ταῖς ἱεραῖς ἡμῶν βίβλοις ἐνέτυχον, κοινῶς μέντοι περὶ τῆς ἀρχαιότητος ἅπαντες μεμαρτυρήκασιν, ὑπὲρ οὗ ταῦν λέγειν προεθέμην. Ὁ μέντοι Φαληρεὺς Δημήτριος καὶ Φίλων ὁ πρεσβύτερος καὶ Εὐπόλεμος οὐ πολὺ τῆς ἀληθείας διήμαρτον. Οἷς συγγινώσκειν ἄξιον· οὐ γὰρ ἐνῆν αὐτοῖς 3 μετὰ πάσης ἀκριβείας τοῖς ἡμετέροις γράμμασι παρακολουθεῖν.“

6) ὕρδεσκον. Vid. Wesseling. ad Herod. II, 13, 97.

*) Dan. IV, 27.

Ταῦτα καὶ ὁ Ἰωσήπος. Ὅτῳ δὲ φίλον τοῖς περὶ τῆς Ἰουδαίων ἀρχαιότητος λόγοις ἐντυχεῖν τοῦ ἀνδρός, πλείστας ἂν εὖροι συμφώνους ταῖς ἐκτεθείσαις μαρτυρίας. Καὶ πολὺς δὲ ἄλλος μαρτύρων ἡμῶν ὄχλος παλαιῶν τε καὶ νέων ἐπιρῶεῖ, τῶν ὁμοίαν τοῖς τεθείσει ψῆφον ἐπισφραγισμένων, ὧν τὰς φωνὰς, λόγου προνοούμενοι συμμετρίας, τοῖς φιλομαθέσι ζητεῖν τε καὶ διερευνᾶν ἀπολείφαντες, ἐπὶ τὴν λείπουσαν αὐτοὶ μεταβησόμεθα ἐπαγγελίαν.

ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΗΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ.

Τὰ δὲ περιέχει τὸ δέκατον βιβλίον.

- α. Ὡς παρὰ βαρβάρων εἰς Ἑλλήνας τὰ σεμνὰ τῶν μαθημάτων παρῆλθε, καὶ περὶ τῆς Ἑβραίων ἀρχαιότητος.
- β. Κλήμεντος περὶ τῆς τῶν Ἑλληνικῶν συγγραφῶν κλοπῆς.
- γ. Πορφυρίου περὶ τοῦ κλέπτας εἶναι τοὺς Ἑλλήνας, ἀπὸ τοῦ α' τῆς φιλολογίας ἀκροάσεως.
- δ. Ὅτι μὴ ἀλόγως τὴν παρ' Ἑβραίοις θεολογίαν τῆς Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας προτετιμῆκαμεν.
- ε. Ὅτι τὰ πάντα παρὰ βαρβάρων οἱ Ἕλληνες ὠφέληνται.
- ς. Περὶ τοῦ αὐτοῦ, ἀπὸ τῶν Κλήμεντος.
- ζ. Ἰωσήπου περὶ τοῦ αὐτοῦ.
- η. Διοδώρου τοῦ τὰς βιβλιοθήκας συγγράψαντος περὶ τοῦ αὐτοῦ.
- θ. Περὶ τῆς ἀρχαιότητος Μωσέως καὶ τῶν παρ' Ἑβραίοις προφητῶν.
- ι. Ἀφρικανοῦ περὶ τοῦ αὐτοῦ.
- ια. Τατιανοῦ περὶ τοῦ αὐτοῦ.
- ιβ. Κλήμεντος περὶ τοῦ αὐτοῦ.
- ιγ. Ἰωσήπου περὶ τοῦ αὐτοῦ.
- ιδ. Ὡς ἀπάσης τῆς παρ' Ἑβραίοις ἱστορίας νεώτεροι τυγχάνουσι τῶν παρ' Ἑλλήσι φιλοσόφων οἱ χρόνοι.

1

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α.

Ὡς παρὰ βαρβάρων εἰς Ἑλλήνας τὰ σεμνὰ τῶν μαθημάτων παρῆλθε, καὶ περὶ τῆς Ἑβραίων ἀρχαιότητος.

Τίσι ποτὲ λόγοις τὴν καθ' Ἑβραίους φιλοσοφίαν τῆς Ἑλληνικῆς προτετιμῆκαμεν, ὁποίοις τε λογισμοῖς τὰς παρὰ τοῖς ἀνδράσιν ἱερὰς βί-

βλους ἀπεδεξάμεθα, προδιειληφότες, κἄπειτα καὶ αὐτοὺς τοὺς Ἑλλη- 2
 νας μὴ ἀγνοῆσαι τοὺς ἄνδρας, μνημονεῦσαι δὲ ὀνομαστὶ, καὶ τὸν
 βίον καταπλαγῆναι, τῆς τε βασιλικῆς μητροπόλεως καὶ τῆς λοιπῆς
 αὐτῶν ἱστορίας πολὺν πεποιῆσθαι λόγον παραστήσαντες· φέρε ἐπι-
 θεωρήσωμεν, ὡς οὐ μόνον τῶνδε γραφῆς ¹⁾ ἠξίωσαν τὴν μνήμην,
 ἀλλὰ καὶ τῆς ὁμοίας αὐτοῖς διδασκαλίας τε καὶ μαθήσεως ἐν τισι
 τῶν εἰς βελτίωσιν ψυχῆς συντεινόντων δογμάτων ζηλωταὶ κατέστησαν ³
 Ὡς μὲν οὖν τὰ λοιπὰ τῶν μαθημάτων ἄλλοθεν ἄλλος τῶν θαυμα-
 στῶν Ἑλλήνων τοὺς βαρβάρους ἐκπεριῶν, συνελέξατο γεωμετρίαν,
 ἀριθμητικὴν, μουσικὴν, ἀστρονομίαν, ἰατρικὴν αὐτά τε τὰ πρῶτα
 τῆς γραμματικῆς στοιχεῖα, μυθίας τε ἄλλας τεχνικὰς καὶ βιωφελεῖς
 ἐπιτηδεύσεις, αὐτίκα μάλα παραστήσω. Ὡςπερ οὖν τὴν πλείονων
 θεῶν δόξαν τὰ τε μυστήρια καὶ τὰς τελετὰς καὶ προσέτι τὰς ἱστο- ⁴
 ρίας καὶ τὰς μυθικὰς περὶ θεῶν διηγήσεις τῶν τε μύθων τὰς ἀλλη-
 γορουμένας φυσιολογίας καὶ τὴν λοιπὴν δεισιδαίμονα πλάνην παρὰ
 βαρβάρων εἰληφθαι αὐτοῖς, φθάσας ὁ λόγος ἐδήλωσεν, ὁπρὶνα τοὺς
 παλαιπάτους Ἑλληνας, γῆν πολλὴν πλανηθέντας οὐκ ἀταλαιπώρως
 μὲν, ἐξ ἐράνου δὲ τῶν παρὰ βαρβάρους μαθημάτων τὴν οἰκείαν ὑπο-
 στήσασθαι θεολογίαν ἐφωράταμεν. Οὕτως ὅτι τὰ περὶ εὐσεβείας
 ἐνὸς τοῦ περὶ πάντων θεοῦ τὰ τε περὶ τῶν μάλιστα ζητουμένων εἰς
 ψυχῆς ὠφέλειαν δογμάτων, ἃ δη καὶ συνεκτικώτατα γένοιντ' ἂν τῶν
 ἐν φιλοσοφίᾳ λόγων, οὐκ ἄλλοθεν εἶεν ἂν ἢ παρὰ μόνων Ἑβραίων
 πεπορισμένοι, οὐκ εἰς μακρὰν ἀποδειχθήσεται. Ἡ εἰ μὴ τοῦτο, ⁵
 συνενεχθῆναι δὲ φαίη τις αὐτοὺς φυσικαῖς ὑποκινήθοντας ἐννοίαις·
 καὶ τοῦτο πρὸς ἡμῶν ἂν εἴη, εἰ τὰ μὴ μόνους Ἑβραίους ἄνωθεν ἐξ
 αἰῶνος ὑπὸ θεολόγων προφητῶν ἀνδρῶν παραδεδομένα, ἀλλὰ τὰ καὶ
 τισιν, εἰ καὶ μὴ πᾶσιν, αὐτοῖς δὲ γε ὧν μέγα κλέος καθ' Ἑλλάδα,
 καὶ φιλοσόφων διατριβαῖς ἐξητασμένα, ζηλοῦν προειλόμεθα. Τού-
 τους δ' ἂν εὖροις ἀριθμῶ μὲν ὄντας ληπτοὺς, ὅτι καὶ πάντα χαλεπὰ
 φασιν εἶναι τὰ καλὰ, οὐ μὴν ἀλλὰ πρωτεῖοις τῶν παρ' Ἑλλήσι φιλο- ⁶
 σόφων τετιμημένους, ὡς διὰ τὴν πολλὴν εὐδοκίμησιν τῇ δόξῃ τοὺς
 ὁμοίους καλύπτειν. Οὐ χρὴ δὲ θαυμάζειν, εἰ καὶ τὰ παρ' Ἑβραίοις
 δόγματα δυνατόν εἶναι φάμεν ἐσκενωρῆσθαι αὐτοῖς, ὅτε μὴ μόνον τὰ
 λοιπὰ τῶν μαθημάτων Αἰγυπτίους καὶ Χαλδαίους τὰ τε ἄλλα τῶν
 βαρβάρων ἐθνῶν συνίστανται ἀποσυλήσαντες, ἀλλ' εἰσέτι καὶ νῦν
 ἀλίσκονται τῆς σφῶν αὐτῶν ἐν συγγράμμασι φιλοτιμίας ἀποστεροῦν-
 τες ἀλλήλους. Τὰς γοῦν τῶν πέλας ὁ καθείς ²⁾ αὐτῶν λέξεις ὁμοῦ ⁷

Cap. I. 1) ποιήσασθαι excidisse post γραφῆς coniecit Vig. in marg.

2) ὁ καθείς. Omnino reponend. ex Manusc. καθ' εἷς· nam εἷς καθ' εἷς vel

καὶ διανοίας καὶ ὅλας λόγων συντάξεις ὑποκλέψας, ὥς ἐπ' οἰκείοις πόνοις ἐσεμνύνατο. Μηδὲ τοῦτον δ' ὑπολάβης ἐμὸν εἶναι τὸν λόγον· αὐτῶν γὰρ τῶν πανσόφων ἀκούσῃ πάλιν τῆς ἐν λόγοις κλοπῆς ἀλλήλους ἀπελεγχόντων. Τοῦτο δέ γε αὐτὸ, ἐπείπερ ἅπαξ ὠρμήθημεν, ἀναγκαῖον πρῶτον ἀπάντων συνιδεῖν, εἰς ἕλεγχον τοῦ τῶν δηλουμένων⁸ τρόπου. Ὁ μὲν οὖν ἡμέτερος Κλήμης ἐν ἑκτῷ Στρωματεῖ τὴν περὶ τούτου σύστασιν εἰς πλάτος ἀπηθύνη. Τούτου δέ μοι πρῶτον λαβὼν ἀνάγνωθι τὰς τοιάσδε φωνάς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β.

Κλήμεντος περὶ τῆς τῶν Ἑλληνικῶν συγγραφέων κλοπῆς. „Παραστήσαντες¹⁾ δὲ τὴν ἔμφασιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπινοίας, ἐκ τῆς διὰ τῶν γραφῶν εἰς ἡμᾶς δεδομένης ἀληθείας περιανγασθεῖσαν, καθ' ὃ σημαίνόμενον²⁾ διήκειν εἰς αὐτοὺς, τὴν κλοπὴν τῆς ἀληθείας, ἐκδεχόμενοι³⁾, εἰ μὴ ἐπαχθὲς εἰπεῖν, ἀπεδείξαμεν· φέρε, μάρτυρας τῆς κλοπῆς αὐτοὺς καθ' αὐτῶν παραστήσωμεν τοὺς Ἑλληνας. Οἱ¹ γὰρ τὰ οἰκεία οὕτως ἀντικρὺς παρ' ἀλλήλων ὑφαιρούμενοι, βεβαιούσι μὲν τὸ κλέπται εἶναι, σφετεριζέσθαι δὲ ὅμως καὶ ἄκοντες τὴν παρ' ἡμῶν ἀλήθειαν εἰς τοὺς ὁμοφύλους λάθρα διαδεκνύνται. Εἰ γὰρ μηδὲ ἐαυτῶν, σχολῇ γ' ἂν τῶν ἡμετέρων ἀφῆξονται. Καὶ τὰ μὲν κατὰ φιλοσοφίαν σιωπήσομαι δόγματα, αὐτῶν ὁμολογούντων ἐγγράφως τῶν τὰς αἰρέσεις διανενεμημένων, ὥς μὴ ἀχάριστοι ἐλεγχθεῖεν, παρὰ Σωκράτους εἰληφέναι τὰ κυριώτατα τῶν δογμάτων. Ὀλίγοις² δὲ τῶν καθωμυλημένων καὶ παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν εὐδοκίμων ἀνδρῶν χρησάμενος μαρτυρίοις, τὸ κλεπτικὸν διελέγξας εἶδος αὐτῶν, ἀδιαφόροις τοῖς χρόνοις καταχρώμενος, ἐπὶ τὰ ἐξῆς τρέφομαι.“ Ταῦθ' ὥς ἐν προοιμίῳ φήσας, τοὺς ἐλέγχους ἐξῆς ἐπάγει, παντοίαις κεχημένος ἀποδείξεισι, καὶ πρῶτους γε τοὺς ποιητὰς τὰ παρὰ τῶν ὁμοίων κε-

ὁ καθ' εἷς passim apud recentiores aevi scriptores, maximeque sacris in literis pro ἐκαστος usurpatur. Οἱ καθ' ἓνα, αἱ κατὰ μίαν, fere apud veteres. [Scribendum censui ipse καθεῖς. Vid. ad Euseb. H. E. X, 4. T. III. p. 214 sq. Cf. Winer. Grammatik des N. T. p. 205.]

Cap. II. 1) παραστήσαντες. Vid. Clem. Strom. VI. p. 618. Sylb.

2) καθ' ὃ σημαίνόμενον. Graeca hic subhorrida sunt, nec tamen, opinor, a genio Clementis aliena. Vult enim, hoc tantum sensu, quatenus in prophetarum cogitationem lucis aliquid ex divinorum librorum fonte redundavit, ad eodem furtivam aliquam veritatis particulam pervenisse. Vig.

3) ἐκδεχόμενοι. Hanc vocem junge cum ἀπεδείξαμεν. Adverbialiter enim sumi videtur pro ἐπεξῆς, ἐκδεχομένως aut simili. [Itaque post ἀληθείας comma posui.]

κλοφέναι, διὰ παραθέσεως τῶν ἐκάστου φωνῶν εὐθύνει. Εἴθ' ἐξῆς ἐπιλέγει ταῦτα· „Ὡς μὴδὲ ἄμοιρον τὴν τε φιλοσοφίαν τὴν τε ἱστορίαν, ἀλλὰ μὴδὲ τὴν ῥητορικὴν τοῦ ὁμοίου ἐλέγχου περιῶδωμεν, καὶ 3 τούτων ὀλίγα παραθέσθαι εὐλογον.“ Εἴτ' ἀκολουθῶς Ὁρφέως, Ἡρακλείτου, Πλάτωνος, Πυθαγόρου, Ἡροδότου, Θεοπόμπου, Θουκυδίδου, Δημοσθένους, Αἰσχίνου, Αυσίου, Ἰσοκράτους, μυρίων ἄλλων παρατίθησιν, ὧν περιττὸν ἐμὲ καταλέγειν τὰς φωνάς, προκειμένης τῆς τὰνδρὸς γραφῆς, ἐν ᾗ μετὰ τοὺς ἐλέγχους τῶν εἰρημένων ταῦτα πάλιν φησιν· „Αἱ μὲν οὖν ἰδέαι τῆς κατὰ διάνοιαν Ἑλληνικῆς κλοπῆς εἰς ὑπόδειγμα ἐναγρὲς τῷ διορῶν δυναμένῳ τοιαῦδε οὔσαι, ἅλις ἔστω- 4 σαν. Ἦδη δὲ οὐ τὰς διανοίας μόνον καὶ τὰς λέξεις ὑφελόμενοι καὶ παραφράσαντες ἐφωράθησαν, ὡς δειχθήσονται, αὐτοτελεῶς δὲ τὰ ἐτέρων ὑφελόμενοι, ὡς ἴδια ἐξήνεγκαν, καθάπερ Εὐγράμμων 4) ὁ Κυρηναῖος ἐκ Μουσαίου τὸ περὶ Θεσπρωτῶν βιβλίον ὀλόκληρον.“ Αὐτῶς δὲ τούτοις ἐπαγαγὼν πλείστας ἀποδείξεις τοῦ λόγου, πάλιν τελευτῶν προστίθησι τάδε· „Ἐπιλείπει με ὁ βίος 5), εἰ καθ' ἕκαστον ἐπεξιέναι πειρώμην, τὴν Ἑλληνικὴν διελέγχων φίλαντον κλοπὴν, καὶ ὡς σφρατρίζονται τὴν εὐρεσιν τῶν παρ' αὐτοῖς καλλίστων δογμάτων, ἣν παρ' ἡμῶν εἰλήφασιν. Ἦδη δὲ οὐ μόνον ὑφαιρούμενοι τὰ δόγματα 5 παρὰ τῶν βαρβάρων διελέγχονται, ἀλλὰ καὶ προσέτι ἀπομιμούμενοι τὰ παρ' ἡμῶν, ἄνωθεν ἐκ τῆς θείας δυνάμεως διὰ τῶν ἀγίως βεβιωκότων εἰς τὴν ἡμετέραν ἐπιστροφὴν παραδόξως ἐνεργούμενα Ἑλληνικῇ μυθολογίᾳ τερατενόμενοι. Καὶ δὴ πευσόμεθα γὰρ αὐτῶν, ἥτοι ἀληθῆ ταῦτά ἐστιν, ἃ ἱστοροῦσιν, ἢ ψευδῆ. Ψευδῆ μὲν οὐκ ἂν γή- 6 σαιεν· οὐ γὰρ ἂν καταψηφίσαιεντο ἑαυτῶν ἐκόντες τὴν μεγίστην εὐθύθειαν τὸ ψευδῆ συγγράφειν, ἀληθῆ δ' εἶναι ἐξ ἀνάγκης ὁμολογήσαιεν. 6 Καὶ πῶς ἔτι ἄπιστα αὐτοῖς καταφαίνεται τὰ διὰ Μωσέως καὶ τῶν ἄλλων προφητῶν τεραστίως ἐπιδεδειγμένα; Πάντων γὰρ ἀνθρώπων ὁ παντοκράτωρ κηδόμενος θεὸς, τοὺς μὲν ἐντολαῖς, τοὺς δ' ἀπειλαῖς, ἔστι δ' οὗς σημείοις τεραστοῖς, ἐνόους δὲ ἡπίοις ἐπαγγελίαις ἐπιστρέφει πρὸς σωτηρίαν. Πλὴν ἄλλ' οἱ Ἕλληνες, ἀνύχμου ποτε τὴν Ἑλλάδα πολυχρονίως φθείροντος, καὶ ἐπεχούσης ἀγονίας καρπῶν, οἱ

4) Εὐγράμμων. Clementi Εὐγάμων dicitur itemque apud Eusebium nostrum in Chronico, ubi eum sub Olympiade 53. constituit. Is porro non tantum Thesprotia scripsit, sed etiam Telegoniam, ut habetur in eod. Chronico, sicut Homerus Ulysseam, Aeneidem Virgilius, alii alia; nisi pro Telegoniam malis Theogoniam, quod in antiqua editione fuerat. Vig.

5) Ἐπιλείπει με ὁ βίος. Extant sequentia apud Clement. cod. lib. VI. p. 629. Syllb.

καταλειφθέντες, φασί, διὰ λιμὸν ἰκέται παραγενόμενοι εἰς Δελφοὺς, ἤρουντο τὴν Πυθίαν, πῶς ἂν ἀπαλλαγεῖν τοῦ δεινοῦ. Μίαν δ' αὐτοῖς ἔρησεν ἀπαλλαγὴν τῆς συμφορᾶς, εἰ χρήσαιτο τῇ Αἰακοῦ εὐχῇ. Πεισθεῖς οὖν αὐτοῖς Αἰακὸς, ἀελθὼν ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ Ἑλληνικόν, τὰς καθαρὰς χεῖρας ἐκτείνας εἰς οὐρανόν, κοινὸν ἐπικαλέσας πατέρα τὸν θεόν, ἠΰξατο οἰκτεῖραι αὐτὸν τετραχωμένην τὴν Ἑλλάδα. Ἄμα δὲ εὐχομένου, βροντὴ ἐξαίσιος ὑπεκτύπει, καὶ πᾶς ὁ περιῖξ ἁῆρ ἐνεφούτο· λάβροι δὲ καὶ συνεχεῖς ὄμβροι καταρύαγντες, ὅλην ἐπλήρωσαν τὴν χώραν. Ἐντεῦθεν ἄφθονος καὶ πλουσία τελεσφορεῖται εὐκαρπία ταῖς Αἰακοῦ γεωργηθεῖσα εὐχαῖς. Καὶ ἐπεκαλέσατο*), φησί, Σαμονῆλ τὸν κύριον, καὶ ἔδωκε κύριος φωνὰς καὶ ὑετὸν ἐν ἡμέρᾳ θερισμοῦ. Ὅρᾳς ὅτι ὁ βρέχων ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους διὰ τῶν ὑποτεταγμένων δυνάμεων; Καὶ τὰ ἐξῆς. Τούτοις μυρία συνάφας ὁ Κλήμης, κλέπτας γεγονέναι τοὺς Ἕλληνας ἀναμφιλέκτοις ἐλέγχους κατεφώρασεν. Εἰ δέ σοι μὴ πιστὸς οὗτος, ἅτε τῆς Ἑλληνικῆς καὶ αὐτὸς τὴν βάρβαρον ὁμοίως ἡμῖν προτετιμηκὼς φιλοσοφίαν, καὶ δι᾽ ἐάσθω, καίπερ οὐκ οἰκείως φωναῖς, ταῖς δ' αὐτῶν Ἑλλήνων ἀπευθύνας τὸν λόγον. Τί δ' ἂν εἴποις, εἰ τὰ ὅμοια καὶ παρ' αὐτῶν μάθοις τῶν γενναίων σου φιλοσόφων; Δέχου δῆτα καὶ τούτων τὰς μαρτυρίας.

1

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ.

Πορφυρίου περὶ τοῦ κλέπτας εἶναι τοὺς Ἕλληνας, ἀπὸ τοῦ ἁ τῆς φιλολογίας ἀκροάσεως.

„Τὰ Πλατώνεια ¹⁾ ἐστῶν ἡμᾶς Λογγῖνος Ἀθήνησι, κέκληκεν ἄλλους τε πολλοὺς καὶ Νικαγόραν τὸν σοφιστὴν καὶ Μαιόραν, Ἀπολλωνίου τε τὸν γραμματικόν, Δημήτριον τὸν γεωμέτρην, Προσήγην τε τὸν Περιπατητικόν καὶ τὸν Στωικὸν Καλιέτην. Μεθ' ὧν ἑβδομος αὐτὸς κατακλιθεὶς, τοῦ δελπνοῦ προκόπτοντος καὶ τινος ζητήσεως περὶ Ἐφόρου ἐν τοῖς ἄλλοις γενομένης· ἀκουσώμεν, ἔφη, τίς ὁ περὶ Ἐφόρου θόρυβος. Ἦσαν δ' οἱ ζητοῦντες Καῦστριός τε καὶ Μάξιμος· ὁ μὲν γὰρ αὐτὸν καὶ Θεοπόμπου προντίθει, ὁ δὲ Καῦστριος κλέπτην ἀπεκάλει καί· τί γὰρ Ἐφόρου ἴδιον, ἔφη, ἐκ τῶν Δαϊμάχων καὶ Καλισθένους καὶ Ἀναξιμένους αὐταῖς λέξεσιν ἔστιν ὅτε τρισχιλλοὺς ὅλους

*) 1 Sam. XII, 18.

Cap. III. 1) Πλωτίνεια. Legend. omnino cum alt. Manuscr. Πλατώνεια. [Πλατώνεια scripsi. Cf. infra not. 16. Vertit Vig.: „ad celebrandam Platonis memoriam convivio nos Longinus exceperat.“ De Longino philosopho vid. Vales. ad Euseb. H. E. VI, 19. T. II. p. 205. et de critic. I, 2. p. 150. I, 17. p. 165 sq. ed. Burmann.]

μετατιθέντος στίχους; Πρὸς ὃν ὁ γραμματικὸς Ἀπολλώνιος ἔφη· οὐ γὰρ ἔγνωσ, ὅτι καὶ τὸν Θεόπομπον ὃν σὺ προτιμᾷς, κατείληψε τουτὶ τὸ πάθος, ἐν μὲν τῇ ἐνδεκάτῃ τῶν περὶ Φιλίππου ἐκ τοῦ Ἰσοκράτους Ἀρεοπαγητικοῦ μεταγράψαντα αὐτοῖς ὀνόμασιν ἐκεῖνα, ὅτι τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν κακῶν οὐδὲν αὐτὸ καθ' αὐτὸ παραγίνεται τοῖς ἀνθρώποις, καὶ τὰ ἐξῆς. Καίτοι ὑπερφρονεῖ τὸν Ἰσοκράτην καὶ νενικῆσθαι ὑφ' ἐαυτοῦ λέγει κατὰ τὸν ἐπὶ Μανσωλῷ ἀγῶνα τὸν διδά- 4 σκαλον. Πραγμάτων δ' ὑφαίρεισιν πεποιήται, μεταθεῖς τὰ ἐπ' ἄλλων ἄλλοις, ἵνα καὶ ψεύστης ἀλῶ τοῦτον τὸν τρόπον 2). Ἄνδρωνος γὰρ ἐν τῷ Τρίποδι περὶ Πυθαγόρου τοῦ φιλοσόφου τὰ περὶ τὰς προξήσεις 3) ἱστορηκότος εἰπόντος τε, ὡς διψήσας ποτὲ ἐν Μεταποντίῳ καὶ ἔκ τινος φρέατος ἀνιμήσας καὶ πιών προεῖπεν ὡς εἰς τρίτην ἡμέραν ἔσοιτο σεισμός, καὶ ἕτερα ἅπαντα τούτοις ἐπαγαγὼν ἐπιλέγει 4). ταῦτ' οὖν τοῦ Ἄνδρωνος περὶ Πυθαγόρου ἱστορηκότος, πάντα ὑφέ- 5 λετο Θεόπομπος· εἰ μὲν περὶ Πυθαγόρου λέγων, τάχα ἂν καὶ ἕτεροι ἠπίσταντο περὶ αὐτοῦ καὶ ἔλεγον, ταῦτα καὶ αὐτὸς ἂν εἶπον 5). Νῦν δὲ τὴν κλοπὴν δῆλῃν πεποίηκεν ἢ τοῦ ὀνόματος μετάθεσις. Τοῖς μὲν γὰρ πράγμασι κέχρηται τοῖς αὐτοῖς, ἕτερον δ' ὄνομα μετενῆροχε. 5 Φερεκύδην γὰρ τὸν Σύριον πεποίηκε ταῦτα προλέγοντα. Οὐ μόνον

2) ἵνα — τρόπον. In his ἵνα non de consilio sed eventu dictum videri possit. Neque enim Theopompum ea quae aliorum propria erant, aliis tribuentem et res ipsas subtrahentem (πράγματων — ἄλλοις), hoc eo consilio fecisse dici potest neque Porphyrius dicere voluit, ut ipse mendacii convinceretur, sed potius ita ab Androne quodam furatus est ut furtum ipse patefaceret, τὴν κλοπὴν δῆλῃν πεποίηκεν ἢ τοῦ ὀνόματος μετάθεσις. At vero propria vis particulae ne hoc loco quidem oblitterata est. Poterat enim deorum consilio accidisce significare Porphyrius ut mendacii convinceretur Theopompus. Cf. Winer. Gr. N. T. p. 277 sqq. p. 382 sqq.

3) προξήσεις. Sane Laertius dictum Pythagoram fuisse tradit παρὰ τὸ ὡς Πύθιον ἀγορεύειν, quasi non minor eius quam Pythii Apollinis oraculis fides haberetur. Hinc et magiae suspectus esse coepit. Adi, si placet, Coelium Rhodigin. lib. XIX. c. 7. Vig.

4) ἐπιλέγει scil. Ἄνδρων. Notanda vero constructio: Ἄνδρωνος — ἱστορηκότος — ἐπιλέγει. Vid. Winer. Grammatik des N. T. p. 170.* Cf. Matthiae griech. Grammatik §§. 560. 561. p. 1107 sq. Perperam autem Viger. post verba ἔσοιτο σεισμός punctum posuit, quo posito, prorsus pendet tota ῥήσις illa inde ab Ἄνδρωνος γὰρ usque ad σεισμός. Neque probare equidem possum quod verba καὶ ἕτερα — ἐπιλέγει vertit Vig.: „Hic nonnullis interiectis ita prosequitur.“

5) ταῦτα καὶ αὐτὸς ἂν εἶπον. Malim ταυτὰ καὶ αὐτὸς εἶπεν, ut αὐτὸς ad Andronem referatur. Vig.

δὲ τούτῳ τῷ ὀνόματι ἀποκρύπτει⁶⁾ τὴν κλοπὴν, ἀλλὰ καὶ τόπων μεταθέσει· τό τε γὰρ περὶ τῆς προρρήσεως τοῦ σεισμοῦ ἐν Μεταποντίῳ ὑπ' Ἀνδρωνος ῥηθὲν ἐν Συρίᾳ εἰρησθαι φησιν ὁ Θεόπομπος, τό τε περὶ τὸ πλοῖον οὐκ ἀπὸ Μεγάρων τῆς Σικελίας, ἀπὸ δὲ Σάμου φησὶ θεωρηθῆναι, καὶ τὴν Συβάρως ἄλωσιν⁷⁾ ἐπὶ τὴν Μεσση-
⁶ νης μετέθεικεν. Ἵνα δέ τι δοκῇ λέγειν περιττὸν, καὶ τοῦ ξένου προτέθεικε τὸ ὄνομα, Περίλαον αὐτὸν καλεῖσθαι λέγων. Καὶ γὰρ, φησὶν ὁ Νικαγόρας, τοῖς Ἑλληνικοῖς ἐντυγχάνων αὐτοῦ τε καὶ τοῦ Ξενοφῶντος, πολλὰ τοῦ Ξενοφῶντος αὐτὸν μετατιθέντα κατέληφα, καὶ τὸ δεινὸν, ὅτι ἐπὶ τὸ χεῖρον. Τὰ γοῦν περὶ τῆς Φαρναβάζου πρὸς Ἀγησίλαον συνόδου, δι' Ἀπολλοφάνους τοῦ Κυζικηνοῦ⁸⁾, καὶ τὰς ἀμφοῖν πρὸς ἀλλήλους ἐνσπόνδους διαλέξεις αἷς ἐν τῇ τετάρτῃ Ξενοφῶν ἀνέ-
⁷ γραψε πᾶν χαριέντως καὶ πρεπόντως ἀμφοῖν, εἰς τὴν ἐνδεκάτην τῶν Ἑλληνικῶν μεταθεὶς ὁ Θεόπομπος, ἀργὰ τε καὶ ἀκίνητα πεποίηκε καὶ ἀπρακτα. Λόγου γὰρ δύναμιν καὶ διὰ τὴν κλοπὴν ἐξεργασίαν ἐμβάλλειν καὶ ἐπιδεικνυσθαι σπουδάζων, βραδὺς καὶ μέλλων καὶ ἀναβαλλομένων ἐοικὼς φαίνεται, καὶ τὸ ἔμψυχον καὶ ἐνεργὸν τὸ Ξενοφῶντος διαφθείρων. Ταῦτ' εἰπόντος τοῦ Νικαγόρου, ὁ Ἀπολλώνιος·
⁸ καὶ τί θαυμάζομεν, ἔφη, εἰ Θεοπόμπου καὶ Εὐφόρου τὸ τῆς κλοπῆς πάθος ἦφατο, ἀργότερον ὄντως ἀνδρῶν, ὅπου γε καὶ Μένανδρος τὸ τῆς ἀρρώστιας ταύτης ἐπλήχθη⁹⁾; Ὅν ἡρέμα μὲν ἤλεγξε διὰ τὸ ἄγαν αὐτὸν φιλεῖν Ἀριστοφάνης ὁ γραμματικὸς ἐν ταῖς παραλλήλοις αὐτοῦ τε καὶ ἀφ' ὧν ἔκλεψεν ἐκλογαῖς, Λατῖνος δὲ ἔξ βιβλίοις αὐτοῦ ἐπέγραψε περὶ τῶν οὐκ ἰδίων Μενάνδρου, τὸ πλῆθος αὐτοῦ τῶν κλοπῶν ἐξέφηγε, καθάπερ ὁ Ἀλεξάνδρου Φιλόστρατος περὶ τῆς τοῦ Σοφοκλέους κλοπῆς πραγματείαν κατεβάλετο. Κεκύλιος δὲ, ὡς τι μέγα

6) ἀποκρύπτει Vig. recte vertit occultare conatur. Alioquin enim repugnarent verba praecedentia τὴν κλοπὴν δῆλῃν πεποίηκεν ἢ τοῦ ὀνόματος μετὰθεοῖς.

7) Συβάρως ἄλωσιν. Lege Strabonem lib. VI. et Diodor. Sicul. I. XII. Trecenta Sybaritarum millia a centum Crotoniatarum millibus duce Milone athleta fortissimo partim caesa partim profligata sunt. Urbs ipsa mox aequata solo, post annos 58. a Thessalis instaurata, iterumque lustrum vix exacto, novis incolis ab antiquis victoribus eiectis semidiruta. Thurium eius in locum successit. Vig.

8) Συνόδου, δι' — Κυζικηνοῦ, congressum qui Apollrophane Cyziceno sequestre habitus est, Vig. interp. Cf. 1 Timoth. II, 2. Winer. Grammatik des N. T. p. 324 sq.

9) ἐπλήσθη. Mont. ἐπλήχθη. Melius. Sed forte τὸ praecedens in τῷ mutandum est. Vig. Ego scripsi ἐπλήχθη.

πεφωρακώς, ὅλον δρᾶμα ἐξ ἀρχῆς εἰς τέλος Ἀντιφάνους, τὸν Οἰωνο-
στήν, μεταγράψαι φησὶ τὸν Μένανδρον εἰς τὸν Δεισιδαίμονα. Ἐπεὶ
δὲ τοὺς κλέπτας ἔδοξεν οὐκ οἶδ' ὅπως ὑμῖν, φησὶν, εἰς τὸ μέσον ἀγα-
γεῖν, μὴνύω καὶ τὸς Ὑπερίδην τὸν καλὸν ¹⁰), πολλὰ παρὰ Δημοσθένε-
9 ρους κεκλοφότα ἐν τε τῷ πρὸς Διόνδαν λόγῳ καὶ τῷ περὶ τῶν Εὐ-
βούλου δωρεῶν. Καὶ ὅτι μὲν ὁ ἕτερος παρὰ τοῦ ἐτέρου μετέθηκε,
πρόδηλον· συγχρονούντων δ' αὐτῶν, ἡμῶν μὲν ἂν εἴη ἔργον, φησὶν,
ὦ Ἀπολλώνιε, ἐκ τῶν χρόνων ἀνιχνεῦσαι τὸν κλέπτην. Ἐγὼ δὲ ὑπο-
πιτεύω μὲν τὸν ὑφηρημένον εἶναι τὸν Ὑπερίδην· ἀδήλου δὲ ὄντος
ὁπότερος, ἀγαμαι μὲν Δημοσθένην, εἰ λαβὼν παρὰ Ὑπερίδου, πρὸς
δέον διώρθωσε, μέμφομαι δὲ τὸν Ὑπερίδην, εἰ λαβὼν παρὰ Δη-
10 μοσθένους, πρὸς τὸ χεῖρον διέστρεψε. Καὶ μετὰ βραχεία φησί· καὶ
τί ὑμῖν λέγω, ὡς τὰ βαρβαρικά νόμιμα Ἑλληνικοῦ ἐκ τῶν Ἡροδότου
καὶ Δαμάσου συνῆκται; ἢ ὡς Ἡρόδοτος ἐν τῇ δευτέρᾳ πολλὰ Ἐκα-
ταίου τοῦ Μιλησίου ¹¹) κατὰ λέξιν μετένεγκεν ἐκ τῆς περιηγήσεως,
βραχεία παραποιήσας, τὰ τοῦ Φοίνικος ὀρνέου καὶ περὶ τοῦ ποταμοῦ
ἱππου καὶ τῆς θήρας τῶν κροκοδείλων; ἢ ὡς τὰ περὶ βασάνων εἰρη-
11 μένα παρ' Ἰσαῶ ἐν τῷ περὶ τοῦ Κύλωνος κλήρου καὶ παρὰ Ἰσοκρά-
τει ἐν τῷ Τραπεζιτικῷ κεῖται καὶ παρὰ Δημοσθένει ἐν τῷ κατὰ
Ὀνήτορος ἐξούλης σχεδὸν διὰ τῶν αὐτῶν εἰρηται; ἢ ὡς Δείναρχος
ἐν τῷ πρώτῳ κατὰ Κλεομέδοντος αἰκίας πολλὰ μετενήνοχεν αὐτοῖς
ὀνόμασιν ἐκ τοῦ Δημοσθένους κατὰ Κόνωνος αἰκίας; ἢ ὡς Ἡσιόδου·

Οὐ μὲν γάρ ¹²) τι γυναικὸς ἀνὴρ ληΐζειτ' ἄμεινον

Τῆς ἀγαθῆς· τῆς δ' αὖτε κακῆς οὐ ῥίγιον ἄλλο.

12

Ταύτην διάνοιαν Σιμωνίδης ἐν τῷ ἐνδεκάτῳ μετενήνεγκε λαβὼν οὕτως·

10) Ὑπερίδην τὸν καλὸν, *boni* etiam *Hyperidis* nomen, *Vig. interp.* Vide quae de *vocc. καλός, γενναῖος* et similibus ironice usurpari solitis scripsi ad *Euseb. H. E. VI, 43. T. II, p. 268 sq. V. C. III, 56. p. 219.* Est autem ipsi *Eusebio* satis familiaris vocabulorum illorum usus. Cf. supra c. I. extr. τῶν γενναίων σου φιλοσόφων. IV, 2. ἀπὸ τῆς θαυμαστῆς καὶ γενναίας φιλοσοφίας. V, 10 extr. οἱ γενναῖοι θεοὶ. V, 22 extr. III, 3, 15. 5, 1. 14, 1. all.

11) Ἐκαταίου τοῦ Μιλησίου. *Scriptoris olim clarissimi, quo tempore Darius Hystaspis filius Persis imperabat. Herodotus lib. V. p. 343. auctor est, ei rebellioni, qua Milesii a Persis, Aristagora duce defecerunt, unum obstitisse. Eiusdem Strabo pluribus in locis perhonorifice meminit. Mitto Suidam et al. [Add. Wesseling. ad Herodot. II, 68, 36. 69, 67. Diodor. S. T. I. p. 89. Valckenar. ad Herod. II, 77, 51.]*

12) οὐ μὲν γάρ τι. De muliebri nequitia *Clemens Alexandr. strom. VI. p. 446. ex Orpheo: ὡς οὐ κύντερον ἦν καὶ ῥίγιον ἄλλο γυναικός. Cui Homer. acci- uens Odys. λ. ὡς οὐκ αἰνότερον καὶ κύντερον ἄλλο γυναικός. Vig.*

Γυναικὸς οὐδὲν χρῆμ' ἀνὴρ ληΐζεται
 Ἄμεινον ἐσθλῆς, οὐδὲ ῥίγιον κακῆς.

Εὐριπίδης δὲ ἐν τῇ Μελανίπῃ δεσμώτιδι·

Τῆς μὲν κακῆς κάκιον οὐδὲν γίνεται

Γυναικὸς· ἐσθλῆς δ' οὐδὲν εἰς ὑπερβολὴν

Πέρην' ἄμεινον. Διαφέρουσι δ' αἱ φύσεις.

Τοῦ δὲ Εὐριπίδου εἰπόντος·

Γυναῖκές ἐσμεν ἀθλιώτατον φυτόν·

Θεοδέκτης ἐν Ἀλκμαίωνι φησι·

Σαφῆς μὲν ἐν βροτοῖσιν ἱμνεῖται λόγος,

Ὡς οὐδὲν ἐστὶν ἀθλιώτερον φυτόν

Γυναικός.

- 13 Οὗτος οὐ μόνον τὴν ἐπιβολὴν ἐκείθεν εἴληφεν, ἀλλὰ καὶ ταῖς λέξεσιν αὐταῖς συγκέχρηται, καὶ ἡθέλῃσεν αὐτὸ πανούργως παροϊμιακὸν μᾶλλον εἶναι καὶ ὡς ὑπὸ πολλῶν λεγομένῳ συγκεκρωθῆναι, ἢ δοκεῖν εἴληφέναι παρὰ τοῦ γεγεννηκότος. Ὁ δ' Ἀντίμαχος τὰ Ὀμήρου κλέπτων, παρὰ διορθοῦ. Ὀμήρου γὰρ εἰπόντος·

Ἰδεὼ ¹³⁾ θ' ὃς κάρτιστος ἐπιχθονίων γένετ' ἀνδρῶν·

- 14 Ἀντίμαχος λέγει·

Ἰδεὼ θ' ὃς κέρτιστος ἐπιχθονίων ἦν ἀνδρῶν·

Καὶ Ἀνκόφρων ἐπαινεῖ τὴν μετάθεσιν, ὡς δι' αὐτῆς ἐστηρικμένον τοῦ στίχου. Τὸ γάρ·

Τὸν δ' ἀπαμειβόμενος προσέφη κρείων Διομήδης,
 σιγῶ, Ὀμήρου κομωδηθέντος ὑπὸ Κρατίνου διὰ τὸ πλεονάσαι ἐν τῷ·
 τὸν δ' ἀπαμειβόμενος. Ὅπερ οὕτω πεπατημένον οὐκ ὥκνησεν Ἀν-

- 15 τίμαχος μεταθεῖναι.

Τοῦ δέ·

Λαῶν ¹⁴⁾ οἷσιν ἄνασσε, πατὴρ δ' ὡς ἥπιος ἦεν,
 Ὀμηρικοῦ ὄντος· καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ που λεγομένου·

Οἱ δ' ¹⁵⁾ ἐπεὶ ἀμφοτέρωθεν ἐκαρτέρησαντο φάλαγγας,
 ὁ Ἀντίμαχος μεταθεῖς ἡμιστίχια, πεποίηκε·

- 16 Λαῶν οἷσιν ἄνασσον ἐκαρτέρησαντο φάλαγγας.

Ἄλλ' ἵνα μὴ καὶ αὐτὸς κλοπῆς ἄλλους αἰτιώμενος, κλέπτῃς ἄλῳ,
 τοὺς πραγματευσαμένους τὰ περὶ τούτων μηνύσω. Ἀνσιμάχου μὲν

13) Ἰδεω. Iliados III. v. 554. Vig. De Antimacho v. Quintil. inst. X, 1, 53. Barthelemy Reise des jüngern Anacharsis übersetzt v. Biester T. VII. p. 42 sq.

14) λαῶν. Odys. II. v. 234. Vig.

15) οἱ δ' ἐπεὶ. Passim, ut Iliad. π. v. 563. Vig.

ἐστι δύο περὶ τῆς Ἐφόρου κλοπῆς. Ἀλκαῖος δὲ ὁ τῶν λαιδορῶν ἰάμβων καὶ ἐπιγραμμάτων ποιητῆς παρῳδήκε τὰς Ἐφόρου κλοπὰς ἐξελέγχων. Πολίωνος δὲ ἐπιστολὴ πρὸς Σωτηρίνδαν περὶ τῆς Κτησίου κλοπῆς· τοῦ δ' αὐτοῦ καὶ περὶ τῆς Ἡροδότου κλοπῆς ἐστὶ βιβλίον· καὶ ἐν ἐπιγραφομένῳ Ἰγνευταὶ πολλὰ περὶ Θεοπόμπου λέγεται. Ἀρητιάδου τέ ἐστὶ περὶ συνεμπιτώσεως πραγματεία, ἐξ ἧς τοιαῦτα πολλὰ ἐστὶ γινῶναι. Καὶ μεθ' ἕτερα· καὶ ὁ Προσήνης τοὺς μὲν ἄλλους, ἔφη, κλέπτας ἐφωράσαστε· ὅτι δὲ καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ ἱερὸς Πλάτων οὗ τὴν ἐπώνυμον ἑορτὴν σήμερον πανηγυρίζομεν ¹⁶), πολλοῖς κα- ¹⁷ ταρχῆται τῶν πρὸ αὐτοῦ, αἰδοῦμαι γὰρ τῷ τῆς κλοπῆς ὀνόματι ἐπὶ τούτου χρῆσθαι, οὐκέτι κατειλήφατε. Τί λέγεις; Ἐφη ὁ Καλλιέτης. Οὐ λέγω μόνον, φησὶν, ἀλλὰ καὶ τὴν πίστιν τῷ λόγῳ παρέχω. Σπάνια δὲ τὰ τῶν πρὸ τοῦ Πλάτωνος γεγονότων βιβλία· ἐπεὶ ἴσως πλείους ἢ τις ἐφώρασε τοῦ φιλοσόφου κλοπὰς ¹⁷). Ἐγὼ δ' οὖν τισι κατὰ τύχην ἐμπέπτωκα. Πρωταγόρου γὰρ τὸν περὶ τοῦ ὄντος ¹⁸) ἀναγνωσκῶν λόγον, πρὸς τοὺς ἐν τῷ ὄν εἰσάγοντας τοιαύταις αὐτὸν εὐρίσκω χρώμενον ἀπαντήσεσιν· ἐσπούδασα γὰρ αὐταῖς λέξεσι τὰ ¹⁸ ῥηθέντα μνημονεύειν. Καὶ ταῦτ' εἰπὼν, διὰ πλείονων τίθησι τὰς ἀποδείξεις· Ἄλλ' ὁποῖος μὲν τῶν Ἑλληνικῶν συγγραφέων ὁ τρόπος, ὅτι τε οὐδὲ τοῦ καθ' ἑαυτῶν ἐφείσατο ἐλέγχου, ἀρκεῖν ἀπὸ μυρίων ἡγοῦμαι τὰ εἰρημένα. Ἔτι δὲ εἰς προπαρασκευὴν τῆς ἀπὸ τῶν Ἑβραϊκῶν λόγων ἐπιρρύνεισθαι εἰς Ἑλλήνας ὡς ἐλπίς ἐν μοι, δοκεῖ καὶ ἀναγκαιῶς καθόλου πᾶσαν ἀποδείξαι τὴν βοωμένην Ἑλλήνων παιδείαν τε καὶ φιλοσοφίαν τὰ τε πρῶτα αὐτῶν μαθήματα καὶ τὰ σεμνὰ ¹⁹ τῆς λογικῆς ἐπιστήμης ἀπὸ βαρβάρων αὐτοῖς συμπεφορημένα, ὡς ἂν μηκέθ' ἡμῖν ἐπιμύθοιτο τις αὐτῶν, ὅτι δι' τὴν παρὰ τοῖς βαρβάροις εὐσέβειάν τε καὶ φιλοσοφίαν τῶν παρ' αὐτοῖς σεμνῶν προτετιμῆκαμεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ.

Ὅτι μὴ ἀλόγως τὴν παρ' Ἑβραίοις θεολογίαν τῆς Ἑλλήνων φιλοσοφίας προτετιμῆκαμεν.

Ὅτι μὴ ἄνεν λόγον σφόδρονος δεύτερον θέμενοι τὰ τῆς Ἑλλήνων φιλοσοφίας, τὴν παρ' Ἑβραίοις θεολογίαν προτετιμῆκαμεν, γινώσκῃς ἄν,

16) οὗ — πανηγυρίζομεν. Vide *supra* ab initio cap. not. 1.

17) ἐπεὶ — κλοπὰς Vig. transtulit: „*quorum si copia foret, plura fortasse huius philosophi furta deprehensa forent.*“ Cf. IV, 16. not. 6. Ad rem vid. A. Maius et Moser. ad Cic. de re publ. I, 10. p. 49 ed. Moser.

18) περὶ τοῦ ὄντος. Cf. XIV, 20. Sext. Empir. contra mathemat. VII, 65. p. 383. Fabric. Cicer. orat. III, 32, 128. Fischer. Platonis Cratyl. annot. critt. et grammatt. illustr. partic. IX, p. XVIII. partic. X, p. V sq. not. 10.

μαθῶν ὡς καὶ αὐτῶν Ἑλλήνων οἱ δὴ μάλιστα ὀρθότερον φιλοσοφίας ἀφάμενοι καὶ τι πλέον καὶ μεῖζον τῆς πανδήμου περὶ θεῶν ἀκοῆς διανοηθέντες, οὐδ' ἕτερα τῶν παρὰ τοῖς Ἑβραίοις προκεκυρωμένων ἐφεῦρον ἀληθῆ δόγματα. Οἱ μὲν γὰρ ἄλλην ἄλλως ¹⁾ ποικίλαις ψευδοδοξίαις ἀπαρχθέντες, εἰς βυθὸν ἀδολεσχίας περιετράπησαν, οἱ δέ ² γε ποσῶς ἀγνώμονι ³⁾ λογισμῷ κεχρημένοι, ἐν οἷς τῆς τάληθοῦς ἐφήψαντο καταλήψεως, ἐν τούτοις τῆς Ἑβραίων κοινωνοὶ πεφήνασι διδασκαλίας. Εἰκὸς οὖν πολυμαθεῖς γεγονότας τὰ τε τῶν ἐθνῶν νόμιμά τε καὶ μαθήματα περιεργότερον ἐξητακότας, καὶ τὴν τῶν δηλουμένων μὴ ἀγνοῆσαι φιλοσοφίαν, νεωτέρους μὲν τῷ χρόνῳ, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἀπάντων οὐκ Ἑβραίων μόνον ³⁾, οὐδέ γε Φοινίκων καὶ Αἰγυπτίων, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων φύντας. Οἷς τὰ μὲν ἐκ ³ Φοινίκης Κάδμος ὁ Ἀγήνορος, τὰ δ' ἐξ Αἰγύπτου ⁴⁾ περὶ θεῶν, ἣ καὶ ποθεν ἄλλοθεν, μυστήρια καὶ τελετὰς, ξοάνων τε ἰδρύσεις καὶ ὕμνους ᾠδὰς τε καὶ ἐπιδὰς ἦτοι ὁ Θράκιος Ὀρφεὺς ἢ καὶ τις ἕτερος Ἕλλην ἢ βάρβαρος, τῆς πλάνης ἀρχηγὸι γενόμενοι, συνεστήσαντο· τούτων γὰρ οὐδένας καὶ αὐτοὶ ἂν ὁμολογήσαιεν Ἕλληνας παλαιότερους εἰδέναι. Πρῶτον γοῦν ἀπάντων Ὀρφέα, εἶτα δὲ Αἶνον, καὶ πάλιν Μουσαῖον ἀμφὶ τὰ Τρωϊκὰ γενομένους ἢ μικρῷ πρόσθεν ἡκμακέναι ⁴ φασίν. Ἀλλὰ κατὰ γε τούτους πλέον οὐδὲν τῆς Φοινίκων καὶ Αἰγυπτίων πολυπλανοῦς θεολογίας παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἐπολιτεύετο, καὶ δὴ καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς ἔθνεσι κατὰ πάσας χώρας τε καὶ πόλεις, ἐν τε ἱεροῖς καὶ μυστηρίοις αὐτὰ δὴ ταῦτα καὶ ὅσα τούτοις ὅμοια παρεφυλάττετο. Πολὺς γοῦν παρὰ τοῖς πᾶσι ὁ περὶ θεῶν προδηλωθεὶς ἐκράτει λόγος νεῶς ⁵⁾ τε περικαλλεῖς, παντοίοις ἀγάλμασι καὶ

Cap. IV. 1) ἄλλην ἄλλως. Malim ἄλληνάλλως, unica voce i. e. ὡς ἔτυχεν, ut explicat Suidas. Vig.

2) ἀγνώμονι. Sensus exigit εὐγνώμονι. Quanquam legi etiam possit γνώμονι. Vulgus enim ἄλληνάλλως temere ferebatur, philosophi iudicio et ratiocinatione, tanquam regula quadam ac perpendiculo utebantur. Vig.

3) οὐκ Ἑβραίων μόνον etc. Diogenes Laertius in prooemio: τὸ τῆς φιλοσοφίας ἔργον ἐνιοὶ φασιν ἀπὸ βαρβάρων ἄρξαι· γεγενῆσθαι γὰρ παρὰ μὲν Πέρσαις μάγονας, παρὰ δὲ Βαβυλωνίοις ἢ Ἀσουριοῖς Χαλδαίους, καὶ Γυμνοσοφιστὰς παρὰ Ἰνδοῖς, παρὰ τε Κελτοῖς καὶ Γαλάταις τοὺς καλουμένους Δρυΐδας καὶ Σεμνοθέους etc. Vig.

4) τὰ δ' ἐξ Αἰγύπτου. Clarius et distinctius legeretur: ἢ καὶ ποθεν ἄλλοθεν, περὶ θεῶν μυστήρια etc. tametsi Graecorum, etiam disertissimorum intricata saepe ac traiecta oratio est. Vig.

5) νεῶς. Quid si νεῶ et lin. sequente κεκοσμημένοι pro κεκοσμημένους? Haec sane lectio cum priori ἐκράτει λόγος et sequenti ξόανα ἐξείργαστο conveniret. Vig.

ἀναθήμασι κεκοσμημένους παρὰ τοῖς πᾶσιν ἐξήσκητο ⁶⁾· ἀτὰρ δὴ καὶ ξόανα παντοίας ὕλης εἰς πᾶσαν θνητῶν ζώων ιδέαν τετυπωμένα ⁵ φιλοκάλως ἐξείργαστο. Καὶ μὴν καὶ μαντείων πλείστη τις ἦν καὶ ἄφθονος παρὰ πᾶσι περιούσια. Σεμνός γε μὴν τις καὶ μέγας θεὸς παρὰ τοῖς Ἑλλήσι διαφερόντως τὸ τηνικάδε μάλιστα ἦν ἀκμάζων, ὁ Πύθιος καὶ ὁ Κλάριος καὶ ὁ Δωδωναῖος ⁷⁾· εἴτα Ἀμφιάρεως καὶ Ἀμφίλοχος καὶ ἐπὶ τούτοις μυρίος ἄλλος ἐπιρῶέων χρησμοφῶν μᾶλλον ἢ ποιητῶν τε καὶ ῥαψωδῶν ὄχλος. Ὡν μακροῖς ποθ' ὕστερον χρόνοις εἰς Ἑλληνας παρελθούσα φιλοσοφία, μηδὲν τῶν αὐτῇ προσηκόντων παρὰ τοῖς προπάτορσιν εὑροῦσα, τὰ μὲν σεμνὰ καὶ παλαιὰ τῆς πατρικῆς αὐτῶν θεολογίας, ἀντὰ τὰ θανμαστὰ καὶ παρὰ πᾶσι βοώμενα, θεῶν τε καὶ χρηστήρια ἔργα περιττὰ καὶ ἀνοφελῇ κατελέβετο. Διὸ ταῦτα μὲν εἰς δεύτερον ἀνεβάλλετο, ὥς ἂν οὐδὲν αὐτῇ πρὸς τὴν τῶν ἀναγκαίων καὶ ἀληθῶν εὔρεσιν λυσιτελοῦντα, τὰ δὲ ὀθνεῖα λοιπὸν καὶ βάρβαρα, οἷά τις γυμνὴ καὶ οἰκείων πτωχεοῦνσα λόγων τε καὶ μαθημάτων, περιήει διερευνημένη, τὰ τε χρήσιμα πανταχόθεν ἐαυτῇ πορίζουσα, συνάγουσά τε καὶ ἐραριζομένη, ὃ τίποτε παρ' ἐκάστοις εὔροι τῶν ἐθνῶν. Οὐ γὰρ οὖν μόνα τὰ τῆς ἀληθοῦς θεολογίας λείποντα κατεμάνθανε τοῖς Ἑλλήσιν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ⁷ τεχνῶν τε καὶ ἐπιστημῶν τὰς βιωφελεστάτας. Συνομολογοῦσί γέ τοι Ἑλληνες αὐτοί, μετὰ γε Ὀρφέα Διόν τε καὶ Μουσαίων οἱ δὴ μάλιστα πάντων θεολόγων παλαιότατοί τε καὶ πρῶτοι κατήρξαν αὐτοῖς τῆς πολυθέου πλάνης, τοὺς ἐπὶ παρ' αὐτοῖς ἄνδρας ἐπὶ φιλοσοφίᾳ θανμασθῆναι οὐς δὴ καὶ ἐπονομάσαι σοφούς. Ἀμφὶ Κῦρον δὲ οἶδε τὸν Περσῶν ἡκμασαν βασιλέα. Οὗτος δ' ἦν ὁ χρόνος ἐν ᾧ τῶν παρ' Ἑβραίοις προφητῶν οἱ πάντων ὕστατοι προεφήτερον, τῶν μὲν Τρωϊ- ⁸ κῶν ὕστερον ἔτεσι πλέον ἢ ἑξακοσίοις, τῆς δὲ Μωσέως ἡλικίας οὐκ ἔλαττον ἢ χιλίοις πεντακοσίοις γενομένοι. Τοῦτο δὲ σοι τὰς τῶν χρόνων ἀναγραφὰς μικρὸν ὕστερον διόοντι καταφανὲς ἔσται. Ἐνταῦθά ποιν νέοι τῷ χρόνῳ οἱ ἐπὶ γενόμενοι σοφοὶ ἐπὶ κατορθώσει μνημονεύονται ἀγωγῆς τῆς ἠθικωτέρας, ὧν πλέον οὐδὲν τῶν βοωμένων ἀπορθεγμάτων μνημονεύεται. Ὅψι δέ τι καὶ μᾶλλον τοῖς χρόνοις ⁹

6) νεώς τε — ἐξήσκητο. Arnob. adv. gentt. Lib. VI. Sint ergo haec (templa) licet aut ex marmoribus structa, laquearibus aut renideant aureis, splendeant hic gemmae et sidereos evomant variata interstinctione fulgores; terra sunt haec omnia et ex faece ultima vilioris materiae concreta.

7) Δωδωναῖος. Praestiterit Διδυμαῖος, ut iam sub operis huius initium me annotare memini. Sunt enim haec Apollinis cognomena. [Cf. IV, 2, not. 5.]

ὑποβεβηκότες οἱ παρ' Ἑλλήσι φιλόσοφοι διαπρέψαι μνημονεύονται. Ὡν Πυθαγόρας πρῶτος, Φερεκύδου γνώριμος, τὸ φιλοσοφίαν⁸⁾ ἀνεν-
 ρῶν ὄνομα, ὡς μὲν τινες, Σάμιος, ὡς δ' ἕτεροι φασι, Τυρρῆνός ἦν.
 Τινὲς δ' αὐτὸν Σύριον ἢ Τύριον εἶναι λέγουσιν, ὥστ' εἰς βάρβαρον,
 ἀλλ' οὐχ Ἑλλήνα γεγονέναι ὁμολογεῖν τὸν πρῶτον τῶν φιλοσόφων,
 ἀνὰ σιόμα πάντων Ἑλλήνων ἀδόμενον. Καὶ τὸν Φερεκύδην δὲ
 Σύριον ἀναγράφουσιν⁹⁾, ᾧ μαθητεῦσαι τὸν Πυθαγόραν φασιν. Οὐ
 μόνον δὲ τούτῳ συγγενέσθαι ὁ Πυθαγόρας λέγεται, διατρέχει δὲ καὶ
 παρὰ τοῖς Περσῶν μάγοις καὶ τοῖς Αἰγυπτίων δὲ προφήταις μαθη-
 τεῦσαι, καθ' ὃν χρόνον Ἑβραίων οἱ μὲν ἐπ' Αἰγύπτου, οἱ δ' ἐπὶ
 Βαβυλῶνος φαίνονται τὴν μετοικίαν πεποιημένοι. Ἀλλὰ γὰρ ὁ δη-
 10 λούμενος τὰ παρ' ἐκάστοις σοφὰ πολυπραγμονῶν ἐπῆλθε Βαβυλῶνα
 καὶ Αἴγυπτον καὶ Περσίδα, τοῖς τε μάγοις καὶ τοῖς ἱερεῦσι μαθη-
 τευόμενος. Ἀκηκοέναι τε πρὸς τούτοις Βραχμάνων ἰστορήται. Ἰνδῶν
 δὲ εἰσιν οὗτοι φιλόσοφοι· καὶ παρ' ὧν μὲν ἀστρολογίαν, παρ' ὧν
 δὲ γεωμετρίαν, ἀριθμητικὴν τε παρ' ἄλλων καὶ μουσικὴν καὶ ἄλλα
 παρ' ἄλλων συλλεξάμενος, μόνον παρὰ τῶν σοφῶν Ἑλλήνων ἔσχεν
 11 οὐδὲν, πενία σοφίας καὶ ἀπορία συνοικούντων. Ἐμπαλιν δ' οὖν τῶν
 ἔξωθεν αὐτῷ πεπορισμένων, αἴτιος αὐτὸς τῆς μαθήσεως κατέστη τοῖς
 Ἑλλήσιν. Ὁ μὲν οὖν Πυθαγόρας τοιοῦτος. Πρώτη δ' ἐκ τῆς τού-
 του διαδοχῆς ἡ κληθεῖσα Ἰταλικὴ συνέστη φιλοσοφία, τῆς ἐπωνυμίας
 ἐκ τῆς κατὰ τὴν Ἰταλίαν διατριβῆς ἀξιωθεῖσα. Μεθ' ἣν ἡ ἀπὸ Θα-
 λοῦ τοῦ τῶν ἐπὶ τὰ σοφῶν ἐνὸς Ἰωνικῆ προσαγορευθεῖσα, κἄπειτα ἡ
 Ἑλεατικὴ Ξενοφάνην τὸν Κολοφώνιον πατέρα ἐπιγραφομένη. Ἀλλὰ
 12 καὶ ὁ Θαλῆς, ὡς τινες ἱστοροῦσι, Φοινὴς ἦν, ὡς δὲ τινες ὑπειλήφασιν,
 Μιλήσιος. Αἰγυπτίων δὲ καὶ οὗτος λέγεται τοῖς προφήταις συμβεβλη-
 κέναι. Σόλωνα δὲ καὶ αὐτὸν τῶν ἐπὶ τὰ σοφῶν, ὃν δὴ καὶ λόγος
 Ἀθηναίοις νομοθετῆσαι, Αἰγυπτίοις ὁμοίως φησὶν ὁ Πλάτων προσε-
 σχηκέναι, ὁπηνίκα πάλιν ᾤκουν Ἑβραῖοι τὴν Αἴγυπτον. Εἰσάγει δ'
 οὖν αὐτὸν ἐν Τιμαίῳ πρὸς τοῦ βαρβάρου παιδευόμενον, ἐν οἷς φησιν

8) φιλοσοφία vel φιλοσοφίας potius expectes ut sit philosophiae nomen. Vid. Winer. Grammatik des N. T. p. 155.** p. 301.** Matthiae Grammatik II. p. 610. Sed cf. Plutarch. de Is. et Osir. Vol. IX. p. 121. Hutten. ὄνομα δὲ τῷ βασιλεῖ Μάλλικανδρον εἶναι φασι· αὐτῇ δὲ οἱ μὲν Ἀστάρτην, οἱ δὲ Σάωσιν, οἱ δὲ Νεμανοῦν. Infra XV, 22. εἰ ὄνομα ἐνὶ αὐτῶν ψυχὴν τις τιθοῖτο. Praeterea cf. Lactant. institt. III, 2, 6. Pythagoras qui hoc primus nomen invenit. Ibid. III, 14, 5. Pythagoram — qui se primus, ut dixi, philosophum nominavit.

9) τὸν Φερεκύδην Σύριον ἀναγράφουσιν. Cf. Cicer. Tusc. D. I, 16. Bü-
 nemann, ad Lactant. institt. VII, 7, 12. p. 899.

ὁ Αἰγύπτιος πρὸς αὐτὸν, „ὦ Σόλων, Σόλων, Ἕλληνες αἰὲ παιδές¹³ ἔστε, γέρων δὲ Ἑλλήνων οὐδεὶς, οὐδὲ ἐστὶ παρ' ὑμῖν χρόνῳ πολὺν μάθημα.“ Καὶ οὗτος δὲ ὁ Πλάτων τοῖς ἐν Ἰταλίᾳ Πυθαγορείοις σχολάσας, οὐ μόνῃ τῇ παρὰ τούτοις ἠρκέσθη διωκριβῇ, λέγεται δὲ ἀπῆραι εἰς Αἴγυπτον καὶ τῇ τούτων φιλοσοφίᾳ πλεῖστον ἀναθεῖναι χρόνον. Τοῦτό τοι καὶ αὐτὸς τοῖς βαρβάροις πολλαχοῦ τῶν ἰδίων λόγων μαρτυρεῖ, εὖ μοι δοκεῖ ποιῶν, καὶ τὰ κάλλιστα ἐμπορευθῆναι εἰς φιλοσοφίαν παρὰ τῶν βαρβάρων, ἐγνωμόνως οὐκ ἀπαρνόμενος. Ἀκοῦσαι δ' οὖν αὐτοῦ πολλαχοῦ μὲν πάρεστιν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν Ἐπινομίδι *) Σύρων ὁμοῦ καὶ Αἰγυπτίων ὧδέ πη μνημονεύοντος. „Τούτου δὲ αἴτιος ὁ πρῶτος ταῦτα κατιδὼν, βάρβαρος ὢν. Παλαιὸς γὰρ δὴ τόπος ἔθρεψε τοὺς πρῶτους ταῦτα ἐννοήσαντας διὰ τὸ κάλλος τῆς θεωρίας ὥρας, ἣν Αἴγυπτός τε Συρία θ' ἱκανῶς κέκτηται.¹⁴ Ὅθεν καὶ πανταχόσε καὶ δεῦρο ἐξηκριβασμένα χρόνῳ μυριετιεῖ τε καὶ ἀπειρῶ.“ Καὶ ὑποβὰς ἐξῆς ἐπιλέγει. „Ἀύβωμεν δὴ ὡς ὁ τί περ ἂν Ἕλληνες βαρβάρων πάρα λάβωσι, κάλλιον τοῦτο εἰς τέλος ἀπεργάζονται.“ Ταῦτα ὁ Πλάτων. Καὶ Δημόκριτος δὲ ἔτι πρότερον τοὺς Βαβυλωνίων λόγους ἠθικοὺς πεποιῆσθαι λέγεται. Καὶ πον σεμννόμενος περὶ ἑαυτοῦ φησιν. „Εγὼ δὲ τῶν κατ' ἐμὰντὸν ἀνθρώπων πλείστην γῆν ἐπλανησάμην, ἱστορέων τὰ μήκιστα¹⁵), καὶ ἄρας τε¹⁵ καὶ γαίας πλείστας εἶδον καὶ λογίων ἀνδρῶν πλείστων ἐπήκουσα, καὶ γραμμέων συνθέσεις μετ' ἀποδείξεως οὐδεὶς καμὲ παρήλλαξεν, οὔτε Αἰγυπτίων οἱ καλούμενοι Ἀρσεπεδονάπται¹¹), οἷς ἐπὶ πᾶσιν ἐπ' ἔτα ὀγδοήκοντα ἐπὶ ξένης ἐγενήθην.“ Ἐπῆλθε γὰρ καὶ οὗτος Βαβυλῶνα τε καὶ τὴν Περσίδα καὶ Αἴγυπτον, τοῖς τε Αἰγυπτίοις καὶ τοῖς ἱερεῦσι μαθητεύων. Τί δ' εἴ σοι καταλέγοιμι Ἡράκλειτον καὶ τοὺς¹⁶ ἄλλους Ἑλλήνων, δι' ὧν ἀπελέγχεται ἡ παρ' Ἑλλήσι πολιτεία τὸν μακρὸν αἰῶνα πτωχεύουσα καὶ γυμνὴ παντὸς μαθήματος ἀπολειφθεῖσα; Ἱεροῖς μὲν οὖν θεῶν, ἀγάλμασι τε καὶ ἀφιδρύσεσι, μαντείαις τε καὶ χρησμοῖς καὶ τῷ πολλῷ τύφῳ τῶν λαοπλάνων δαιμόνων ἐκαλλωπίζετο, σοφίας δὲ ἀληθοῦς καὶ μαθήματος βιωφελούς

*) Ἐπινομίδη Vig. Sed v. XI, 15. not. 7.

10) ἐγὼ δὲ — ἱστορέων τὰ μήκιστα. Vid. Wesseling. ad Herod. I, 11, 37. p. 14.

11) Ἀρσεπεδονάπται. Arsepedonaptae qui proprie fuerint, adhuc quaero. Alter Manuscr. legit Ἀρσεπεδονάπται, sed in edit. nostra magis acquiesco. Vox, opinor, Graeca est, non Aegyptiaca, et fortassis ex tribus, ἄροις, πίδον et ἄπτω composita. Erant enim isti Mathematicorum filii περὶ τῶν γραμμῶν οὐκ ἐπί τε θεωρίας occupati, ut ait ipse Democritus. Vig. Cf. Clement. Alex. Strom. I. p. 304. Sylb. Jablonski opuscul. I. p. 36. Schmidt. de sacerdot. et sacrific. Aegypt. p. 134 sqq.

εἰς τὸ παντελὲς ἐχίρουν. Οὐδὲ τι πρὸς ἀγαθῶν λόγων εὗρεσιν
 17 αὐτοῖς τὰ ἄχρηστα χρηστήρια συνεβάλλετο· ἀλλ' οὐδ' αὐτὸς ὁ θαν-
 μαστὸς Πύθιος εἰς φιλοσοφίαν αὐτοὺς τὸ παράπαν ὠφέλει, οὐδὲ τις
 ἄλλος θεῶν αὐτοῖς εἰς ἀναγκαῖον τινὸς ἐπιτήδευσιν συνήργει, ἀλόμενοι
 δὲ ὧδε κἀκεῖσε καὶ τὸν βίον ἅπαντα περιτρέχοντες, ἄλλοις πτί-
 λους σφᾶς αὐτοὺς ἐφαιδρύνον, κατὰ τὸν μῦθον, ὥστε αὐτοῖς ἤδη
 τὴν πᾶσαν φιλοσοφίαν ἐξ ἐράνου συστήναι. Ἄλλα γὰρ παρ' ἄλλων
 ἀποματιόμενοι μαθήματα, γεωμετρίαν μὲν παρ' Αἰγυπτίων ἔσχον,
 ἀστρολογίαν δὲ παρὰ Χαλδαίων καὶ αὖ πάλιν ἕτερα παρ' ἑτέρων,
 οὐδὲν δὲ παρὰ τισιν ἄλλοις, οἷόν τινες αὐτῶν τὸ παρ' Ἑβραίων ἀγα-
 θὸν εὔροντο. Τοῦτο δὲ ἦν ἡ τοῦ τῶν ὅλων θεοῦ γνῶσις καὶ ἡ τῶν
 οἰκείων θεῶν κατὰ γνώσις, ἦν μικρὸν μὲν ὅσον ὁ λόγος προϊὼν ἐπι-
 18 δείξει. Τοσοῦτον δὲ ἐπὶ τοῦ παρόντος τοὺς ἐντυγχάνοντας¹²⁾ ἐπι-
 σημαίνεται, ὥς οὐ μόνως ἐστέρηντο τῆς ἀληθοῦς θεολογίας οἱ παλαιοὶ
 τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ τῶν φιλοσοφία λυσιτελούντων μαθημάτων,
 καὶ οὐδὲ τούτων μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν κοινῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιτη-
 δευμάτων. Ἡγοῦμαι δέ μοι τήνδε συμβαλεῖσθαι τὴν σημείωσιν εἰς
 ἀπόδειξιν τοῦ προκειμένου σκοποῦ, εἰ δὴ πρόκειται τὸν ἀπολογισμὸν
 ὑποσχεῖν τοῦ μὴ ἀλόγως ἡμᾶς τὴν παρ' Ἑβραίοις θεολογίαν καὶ τὴν,
 19 ὡς ἂν αὐτοὶ φαῖεν, βάρβαρον τῆς Ἑλληνικῆς προτετιμημέναι φιλοσο-
 φίας. Εἰ γοῦν ὀφθεῖεν αὐτοὶ πολὺ πρότερον τὰ πάντα παρὰ βαρ-
 βάρων ἐσκευωρημένοι¹³⁾, μηδὲν δὲ μηδ' ὅλως παρὰ τῶν οἰκείων
 θεῶν εἰς φιλοσοφίαν ὠφελημένοι, ἀλλὰ καὶ τοῖς θεοῖς αὐτῶν ἐνδίκως
 ἐπιμεμφάμενοι, καὶ τινες διὰ ταῦτα ἀθεότητα μᾶλλον τῆς τῶν θεῶν

12) τοῖς ἐντυγχάνουσιν Vig. in marg.

13) εἰ — ἐσκευωρημένοι, nam si Graecos ipsos, clam licet, omnia tamen a barbaris tanto ante corrogasse — — constitерit, Vig. interp. Cf. Passov. Lex. sub v. σκευώρομαι. Ipsam autem hanc sententiam quanta ira et studio, ut alii patres, ita Eusebius potissimum arreptis undique ratiunculis in his libris defensitaverit, facile apparet. Cf. XIII, 12. 13. Eus. H. E. I, 2. not. 44. et ad Constantin. S. C. c. IX. p. 354 sq. Keil. opuscc. p. 414 sqq. p. 455 sqq. nott. 69. 70. Neque vero nostra, credo, aetate viris doctis (v. C re u z e r. Symbolik II. p. 288 sqq. IV. p. VIII sqq. Baehr in Jahn's Jahrbücher für Philologie Bd. VI. H. 2. p. 208 sqq.) contigit probare, Graecorum mythologiam ex Aegypto, Phoenicia, toto oriente advectam esse. Vid. Hermann. über das Wesen und die Behandlung der Mythologie p. 96 sqq. Matthiae vermischte Schriften p. 117 sqq. p. 223 sqq. et in Illgen Zeitschrift für historische Theologie II, 2. p. 19 sqq. v. Raumer Vorlesungen über die alte Geschichte I. p. 202 sqq. Cf. Diodor. S. apud Euseb. P. E. II, 1, 14. Καθόλου δέ φασι etc. Pausan. IX, 36. p. 783. Kuhn. Ἑλληνες δὲ ἄρα εἰδοὶ δεινοὶ τὰ ὑπερόρια ἐν θαύματι τίθεσθαι μᾶλλον ἢ τὰ οἰκίαι. Herodot. II, 4, 49 — 58. 171. Athenagor. deprec. XXIV, 6.

θεραπείας προτετιμηκότες· τί χρὴ λοιπὸν ἡμᾶς ἐπιμέμφεσθαι, οὐχὶ δὲ ἀποδέχεσθαι καὶ ἐπαινεῖν, ὅτι τὸ κρεῖττον ἀγαπήσαντες, μᾶλλον δὲ τὸ μόνον ἀληθὲς εὐρόντες καὶ ἀπειληφότες, τοῦ ψεύδους ἀνεχωρή- 20
σαμεν, οὔτε εἰς ἄθεον λογισμὸν τοῖς σοφοῖς Ἑλλήνων ὁμοίως περι-
τραπέντες, οὔτε πάλιν τοῖς θαυμαστοῖς παραπλησίως φιλοσόφοις ἀναμιῖξ τὴν πλάνην τὴν πολύθεον τῇ γνώσει τοῦ ἐπὶ πάντων Θεοῦ
φύραντες, οὐδὲ γε τὸ ψεῦδος ἅμα τῷ ἀληθεῖ συγχέαντες; Ἀλλὰ
μήπω ταῦτα, ἐκεῖνα δέ μοι πρῶτα διέλθε, δι' ὧν Ἕλληνες τὰ πάντα
σεσυληκέναι βαρβάρους, οὐ μόνον τὰ φιλόσοφα μαθήματα, ἀλλὰ καὶ
τὰς κοινὰς καὶ βιωφελεῖς εὐρέσεις ἀπελέγχονται.

21

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε.

Ὡς τὰ πάντα παρὰ βαρβάρων Ἕλληνες ὠφέληνται.

Πρῶτος τοιγαροῦν ὁ τὰ κοινὰ γράμματα, αὐτὰ δὲ τὰ πρῶτα τῆς
γραμματικῆς στοιχεῖα Ἑλλήσι εἰσηγησάμενος Κάδμος τὸ γένος Φοινίξ
ἦν, ὅθεν καὶ Φοινικήϊα τὰ γράμματά τινες τῶν παλαιῶν ἐπικεκλή-
κασιν. Εἰσὶ δὲ οἱ Σύρους γράμματα ἐπινοῆσαι λέγουσι πρῶτους.
Σύροι δ' ἂν εἴεν καὶ Ἑβραῖοι, τὴν γείτονα Φοινίκης καὶ αὐτὴν τὸ
μὲν παλαιὸν Φοινίκην, μετέπειτα δὲ Ἰουδαίαν, καθ' ἡμᾶς δὲ Πα- 1
λαιστίνην ὀνομαζομένην οἰκοῦντες. Ὡν καὶ μάλιστα οὐκ ἄλλοτρίᾳ
φαίνεται ἡ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων φωνή. Ἐκαστον γοῦν τῶν
στοιχείων παρ' αὐτοῖς κατὰ τινος σημαντικῆς διανοίας τὴν προσηγο-
ρίαν φέρει, ὅπερ οὐκ ἔστιν εὐρεῖν παρὰ τοῖς Ἑλλήσι· διὸ καὶ μάλιστα
μὴ ὄντα ἴδια Ἑλλήνων ὠμολόγηται. Ἔστι δὲ τὰ πάντα παρ' Ἑβραί-
οις στοιχεῖα δύο καὶ εἴκοσι¹). Ὡν τὸ μὲν πρῶτόν ἐστιν Ἀلف, ὃ
μεταληφθὲν εἰς τὴν Ἑλλάδα φωνὴν, λέγοιτ' ἂν μάθησις· τὸ δὲ δεύ- 2
τερον Βήθ, ὃ μεθερμηνεύεται οἶκον· τὸ τρίτον Γήμελ, ὃ ἐστι πλή-
ρωσις· τὸ τέταρτον Δέλθ, ὃ σημαίνει δέλτων· τὸ πέμπτον Ἡ, ὃ

Cap. V. 1) στοιχεῖα δύο καὶ εἴκοσι. Eodem modo in litterarum Hebraicarum numero quem ad librorum V. T. numerum, quos quidam XXII. recensent, respicere crederent, argutati sunt Origenes, Hieronymus, alii. Quanta vero praeterea *μυστηρία* insint in elementis Hebraicis, statim post nobis aperuit verborum et nominum quae φύσει, non θέσει rebus et hominibus imposita esse crederet, significationem mirifice omnino aucupans Eusebius (vid. XI, 6. et ad Euseb. H. E. VI, 41. T. II. p. 259 sq.), cuius generis similes nugas diverso tempore ab aliis prolatis qui cognoscere volet, adeat Jo. Simon. introduct. Gramm. crit. in L. H. p. 67. Montefalconii palaeogr. Gr. p. 221. et Frommann. de opinata L. H. sanctitate foecunda errorum matre in Eiusd. opuscul. philoll. atque histt. p. 68 sqq. qui veriores nominum litterarum Hebraicarum causas explicavit ibid. p. 105 sqq.

ἐστιν αὐτή. Ὅμοῦ δὲ τὰ πάντα ἀπαρτίζει τοιαύτην τινὰ διάνοιαν, μάθησις οἴκου, πλήρωσις δέλτων αὐτή. Εἴτα μετὰ ταῦτά ἐστι στοιχεῖον ἕκτον, λεγόμενον παρ' αὐτοῖς Οὐαῦ, ὃ ἐστιν ἐν αὐτῇ· ἔπειτα ³ Ζαῖ, ὃ ἐστι ζῆ· μεθ' ὃ Ἡθ, ὃ ἐστιν ὁ ζῶν· ἔν ἧ τὸ ὅλον, ἐν αὐτῇ ζῆ ὁ ζῶν. Μετὰ ταῦτα στοιχεῖον ἑννατον, τὸ Τῆθ, ὃ ἐστι καλή· ἔπειτα Ἰωθ, ὃ ἐρμηνεύεται ἀρχή· ὁμοῦ τὰ δύο, καλή ἀρχή. Ἐπὶ τούτοις Χαφ, ὃ ἐστιν ὁμως· ἔπειτα Λάβδ ²⁾, ὃ ἐστι μάθε· τὸ ὅλον, ὁμως μάθε. Μετὰ ταῦτα τρισκαίδέκατον στοιχεῖον ἐστι τὸ Μῆμ, ὃ ἐστιν ἐξ αὐτῶν· ἔπειτα Νοῦν, ὃ ἐστιν αἰωνία. Εἴτα Σάμχ, ὃ ἐρμηνεύεται βοήθεια· ἔν ἧ τὸ λεγόμενον, ἐξ αὐτῶν αἰωνία βοήθεια. Ἐπὶ τούτοις τὸ Ἄιν, ὃ μεταληφθὲν σημαίνει πηγὴν ἢ ὀφθαλμόν· ⁴ ἔπειτα τὸ Φῆ, στόμα. Εἰθ' ἐξῆς τὸ Σάδη, ὃ δικαιοσύνην· ὦν ἡ διάνοιά ἐστι, πηγὴ ἢ καὶ ὀφθαλμός καὶ στόμα δικαιοσύνης. Μετὰ ταῦτα στοιχεῖον ἐστι Κῶφ, ὃ ἐρμηνεύεται κλῆσις· ἔπειτα Ῥῆς, ὃ ἐστι κεφαλὴ. Καὶ μετὰ ταῦτα Σέν, ὅπερ ἐστιν ὀδόντες· ἐπὶ πᾶσι τὸ κβ' στοιχεῖον καλεῖται παρ' αὐτοῖς Θαῦ, ὃ δηλοῖ σημεῖα· ἔχοι δ' ἂν ἡ διάνοια, κλῆσις κεφαλῆς καὶ ὀδόντων σημεῖα. Καὶ παρὰ μὲν Ἑβραίοις τοιαύτῃς τις ἐστὶν ἡ τῶν στοιχείων μετάφρασις καὶ ἐρμηνεία, λόγον διάνοιαν ἀπαρτίζουσα, τῇ τῶν στοιχείων μαθήσει τε καὶ ἐπαγγελίᾳ προσήκουσαν· τὸ ὅμοιον δ' οὐκ ἂν εὔροις παρ' Ἑλλήσιν, ὅθεν, ὡς ἔφη; ὁμολογεῖν ἀνάγκη μὴ ὄντα οἰκεῖα Ἑλλήνων, παραπεποιημένα δὲ ἀντικρὺς ἀπὸ τῆς βαρβάρου φωνῆς. Καὶ ἐξ αὐτῆς δὲ ἐλέγχεται ⁵ τῆς καθ' ἕκαστον στοιχεῖον ἐπωνυμίας. Τί γὰρ τοῦ Ἄλφ τὸ Ἄλφα διενήνοχεν; ἢ τοῦ Βῆθ τὸ Βῆτα; ἢ τοῦ Γάμμα τὸ Γίμελ; ἢ τοῦ Δέλθ τὸ Δέλτα; ἢ τοῦ Η τὸ Ε; ἢ τοῦ Ζαῖ τὸ Ζῆτα; ἢ τοῦ Τῆθ τὸ Θῆτα καὶ ὅσα τούτοις παραπλήσια; Ὡστε ἀναμφίλεκτον εἶναι τὸ μὴ Ἑλλήνων οἰκείας εἶναι τὰς τοιαύτας φωνάς ³⁾. Ἑβραίων

2) λαβδ. Leg. λαμδ. τὸ β. vulgari errore subiit in loco τοῦ μ. Vig.

3) ἀναμφίλεκτον τὸ μὴ Ἑλλήνων οἰκείας — φωνάς. Graecas litteras ex Phoeniciis ortas esse, iam ab initio huius capituli haud obscure indicavit Eusebius, de qua sententia vid. Buhier diss. de priscis Graecorum et Latinorum literis Montefalconii palaeogr. Gr. adiecta et ipse Montefalcon. l. l. Lib. II. c. 1. p. 114 sqq. Scaliger diss. de literis Ionicis in animadv. ad Euseb. Chron. p. 110 sqq. Renaudot comment. de origine Graec. litt. in Schriften der königl. Academie der Aufschriften und schönen Wissenschaften P. II. p. 339 sqq. Fischer. ad Weller. Gr. I. p. 13. Frommann. opuscul. p. 107 sq. „magno sane antiquitatis horum nominum (litterarum Hebraicarum) argumento debet esse hoc, quod in aliis etiam antiquis Alphabetis, veluti Samaritano et Syriaco, eadem serie, qua in Hebraico hodie, etsi paullulum immutata reperiuntur. Immo

ἄρα, παρ' οἷς καὶ σημαῖνόν τι ἕκαστον αὐτῶν ἀποδείκνυται. Παρὰ δὲ τούτοις πρώτοις ἀρξάμενα προῆλθεν εἰς τε ἄλλους καὶ δὴ καὶ εἰς Ἑλλήνας. Ταῦτα μὲν οὖν μοι περὶ τῶν πρώτων στοιχείων εἰρήσθω. 6 Τῆς δ' αὐτῆς ἡμῖν ὑποθέσεως ἐφαρμάμενος καὶ ὁ Κλήμης, ἐπ' αὐτοῖς ἂν φησιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 5.

Περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν Κλήμεντος.

„*Ἰατρικὴν*¹⁾ δὲ *Ἀπιν Αἰγύπτιον*. Μετὰ δὲ ταῦτα Ἀσκληπιὸν αὐξῆσαι τὴν τέχνην ἰστοροῦσιν. Ἀτλας δὲ ὁ Αἴβυς πρῶτος ναῦν ἐναντηγῆσαιτο καὶ τὴν θάλασσαν ἐπλευσε. Καὶ ἀστρολογίαν δὲ πρῶτοι εἰς¹ ἀνθρώπους ἐξήνεγκαν Αἰγύπτιοι, ὁμοίως δὲ καὶ Χαλδαῖοι. Εἰσὶ δὲ οἱ Κάρας τὴν δι' ἀστέρων πρόγνωσιν ἐπινοήσαντες λέγουσι. Πιτῆσις δὲ ὀρνίθων παρεφύλαξαν πρῶτοι Φρύγες, καὶ θυτικὴν ἡκρίβωσαν Τοῦσκοι, Ἰταλίας γείτονες. Ἰσαῦροι δὲ καὶ Ἀραβες ἐξεπόνθησαν τὴν οἰωνιστικὴν, ὥσπερ ἀμέλει Τελμισσεῖς τὴν δι' ὀνείρων μαντικὴν. Τυρρῆναιοὶ δὲ σάλπιγγα ἐπενόησαν, καὶ Φρύγες αὐλόν· Φρύγες γὰρ ἦσιν Ὀλυμπός τε καὶ Μαρσύας. Ἀνχνους τε αὖ κατεῖν πρῶτοι κα-²τέδειξαν Αἰγύπτιοι καὶ τὸν ἐνιαυτὸν εἰς ἰβ' μῆνας διείλον²⁾ καὶ ἐν ἱεροῖς γυναιξὶ μὲνυσθαι ἐκώλυσαν, μηδὲ εἰς ἱερὰ εἰσεῖναι ἀπὸ γυναικῶν ἀλούτους ἐνομοθέτησαν. Γεωμετρίας τε αὖ εὑρεταὶ οἱ αὐτοὶ γεγόνασι. Κέλμης τε καὶ Δαρναμενεὺς οἱ τῶν Ἰδαίων δάκτυλοι, πρῶτοι ἐν Κύπρῳ σίδηρον εὔρον. Δέλας δὲ ἄλλος Ἰδαῖος³⁾ εὔρε

literae Graecae etiam eadem nomina prae se ferunt; quin enim Alpha, Beta etc. ex Aleph, Beth ducta sint, nemini prorsus dubium esse potest, et ipsi Graeci vel antiquissimi suas se orienti, Cadmo nimirum, debere literas praecipuas, aperte fatentur, sive is primum illas ex Phoenicia attulerit, sive antea iam inde delatas et a Pelasgis usurpatas egregie auxerit, et nominibus orientalium literarum appellaverit“ etc. Cf. Herodot. V, 58. 59. Eupolemus apud Euseb. P. E. IX, 26.

Cap. VI. 1) *Ἰατρικὴν*. Extat hic Clementis locus Stromat. I. [p. 306. Sylb.] Qui locus subinde vel truncatur ab Eusebio vel insigni membrorum ac periodorum traiectione mutatur. Porro Theodoret. Graecar. affect. lib. I. non procul ab initio simili disputationis in genere versatur, sed brevius. Vig.

2) καὶ τὸν ἐνιαυτὸν — διείλον. Cf. Creuzer. Symbolik I. p. 267. 433. De iis quae de Tuscis ex Clemente refert Eusebius paulo antea: *θυτικὴν ἡκρίβωσαν Τοῦσκοι, Τυρρῆναιοὶ σάλπιγγα εὔρον* et paulo post: *φασὶ τοὺς Τουσκανοὺς τὴν πλαστικὴν ἐπινοῆσαι*, cf. II, 3, 2. O. Müller. Etrusker I, 3, 4. p. 257 sqq. III, 4, 7. p. 92. IV, 1, 3. p. 206. IV. 1, 4. p. 210. not. 60. IV, 3, 1. p. 242 sqq. not. 2.

3) Δέλας δὲ ἄλλος Ἰουδαῖος. Clemens ὁ δὲ ἄλλος Ἰδαῖος. Vere quidem Ἰδαῖος, sed nomen Δέλας ex nostro Eusebio repetendum. Plinius lib. VII. c. 56.

- χαλκοῦ κρᾶσιν, ὡς δὲ Ἡσίοδος, Σκύθης. Ναὶ μὲν Θραῖκες πρῶτοι τὴν καλουμένην ἄρπην εὗρον· ἔστι δὲ μάχαιρα καμπύλη· καὶ πρῶτοι πέλταις ἐπὶ τῶν ἵππων ἐχρήσαντο. Ὀμοίως δὲ καὶ Ἰλλυριοὶ τὴν καλουμένην πέλτην εὗρον. Ἐτι φασὶ Τουσκανοὺς τὴν πλαστικὴν ἐπινοῆσαι, Ἰτανόν τε, Σαννίτης οὗτος ἦν, πρῶτον θυρεὸν κατασκευάσαι.
- 3 Κάδμος γὰρ ὁ Φοῖνιξ λιθοτομίαν ἐξεῦρε καὶ μέταλλα χρυσοῦ τὰ περὶ τὸ Πάγγαιον ὄρος ἐπενόησεν. Ἦδη δὲ καὶ ἄλλο ἔθνος, Καππαδόκαι, πρῶτοι εὗρον τὴν νάβλαν καλουμένην, ὃν τρόπον καὶ τὸ δίχορδον Ἀσσύριοι. Καρχηδόνοι γὰρ πρῶτοι τετρήρη κατεσκεύασαν· ἐναντήγησε δ' αὐτὴν Βόσπορος αὐτόχθων. Μήδειά τε ἡ Αἰήτου, ἡ Κολχίς, πρώτη τριχῶν ἐπενόησε βαφὴν. Ἀλλὰ καὶ Νώροπες, ἔθνος δ'
- 4 ἔστι Παιονικόν, νῦν δὲ Νωρικοὶ καλοῦνται, κατεργάσαντο χαλκὸν καὶ σίδηρον ἐκάθηραν πρῶτοι. Ἀμνκός τε ὁ Βεβρόκων βασιλεὺς ἱμάντας πυκτικὸν εὔρε. Περὶ τε μουσικὴν ⁴⁾ Ὀλυμπὸς ὁ Μυσὸς τὴν Ἀνδίων ἁρμονίαν ἐφιλοτέχνησεν· οἳ τε Τρωγλοδῦνται καλούμενοι συμβύκην εὗρον, ὄργανον μουσικόν. Φασὶ δὲ καὶ τὴν πλαγίαν σύριγγα Σάτυρον εὔρεῖν τὸν Φρύγα· τρίχορδον δὲ ὁμοίως καὶ τὴν διάτονον ἁρμονίαν Ἀγνὴν τὸν καὶ αὐτὸν Φρύγα· κρούματα δὲ Ὀλυμπον ὁμοίως
- 5 τὸν Φρύγα· καὶ τὴν μίξοφρύγιον καὶ μίξολύδιον Μαρσύαν, τῆς αὐτῆς ὄντα τοῖς προειρημένοις χώρας· καὶ τὴν Λάωριον Θάμριν ἐπινοῆσαι τὸν Θραῖκα. Πέρσας τε πρώτους ἀκηκόαμεν ἀπήνῃ καὶ κλίνῃ καὶ ὑποπόδιον ἐργάσασθαι, τοὺς τε Σιδωνίους τρίκωπον ναῦν κατασκευάσαι. Σικελοὶ τε οἱ πρὸς τῇ Ἰταλίᾳ πρῶτοι φόρμιγγα εὗρον, οὐ πολὺ τῆς κιθάρας λειπομένην, καὶ κρόταλα ἐπενόησαν. Ἐπὶ τε Σεμιράμειος βασιλίδος Ἀσσυρίων τὰ βύσσινα ἱμάτια εὗρεσθαι ἱστοροῦσι.
- 6 Καὶ πρώτην ἐπιστολὰς συντάξαι Ἀτόσσαν, τὴν Περσῶν βασιλεύσαν, φησὶν Ἑλλάνικος. Σκάμμων ⁵⁾ μὲν οὖν ὁ Μιτυληναῖος καὶ Θεόφραστος ὁ Ἐφέσιος ⁶⁾ Κύδιπός τε ὁ Μαντινεὺς, ἔτι τε Ἀντιφάνης καὶ

Aes conflare et temperare, Aristoteles Lydum Scythem monstrasse, Theophrastus Delam Phrygem putat. Vig. Ἰδαῖος scripsi et statim ante Ἰδαίων pro Ἰουδαίων et Κέλμης pro Τέλμης ex Clem.

4) περὶ τε μουσικὴν. Cf. Plinii locum lib. VII. c. 56. Vig.

5) Σκάμμων. Clemens et Suidas Σκάμων. Ita etiam Athenaeus lib. XIV. ubi de Sicinnide, quod saltationis genus erat, disputans, Σκάμων, inquit, ἐν πρώτῳ τῶν ἐνρημάτων. Cuius operis hic D. 7. mentio est, tanquam Scamoni cum aliis plerisque communis. Vig.

6) ὁ Ἐφέσιος. Clemens ὁ Ἐφέσιος. Legend. Ἐρέσιος. Sic enim apud Diogen. Laertium legitur, et Stephanus de urbibus Ἐρεσος, inquit, πόλις ἐν Αἰσβῳ, ἐξ ἧς Θεόφραστος Ἀριστοτέλους γνώριμος καὶ διάδοχος. Τὸ ἐθνικὸν Ἐρέσιος καὶ Ἐρεσιεύς. Vig. Ἐρέσιος reposui.

Ἀριστόδημος καὶ Ἀριστοτέλης, πρὸς τούτοις δὲ Φιλοστέφανος, ἀλλὰ καὶ Σράτων ὁ Περιπατητικὸς ἐν τοῖς περὶ εὐρημάτων ταῦτα ἰστόρησαν.“ Παρεθέμην δὲ αὐτῶν ὀλίγα εἰς σύστασιν τῆς παρὰ βαρβάρους εὐρετικῆς καὶ βιωφελοῦς φύσεως, παρ’ ὧν Ἕλληνες τὰ ἐπιτηδεύματα ὠφείλονται. Ταῦτα ῥήμασι αὐτοῖς ὁ Κλήμης ἐν Στρωματεῦσι. Τοῖς δ’ εἰρημένους δοκῶ μοι εὖ ἔχειν ἐπισυνάψαι καὶ τὰ ἀπὸ τῆς Ἰωσήπου τοῦ Ἑβραίου γραφῆς, ἣν περὶ τῆς Ἰουδαίων ἀρχαιότητος ἐν δυνὶ ἐπραγματεύσατο βιβλίους, περὶ τοῦ νέους γερονεῖναι τοὺς Ἕλληνας καὶ παρὰ βαρβάρων ὠφελῆσθαι, διάφωρὰ τε ἑαυτοῖς γεγραμένα. Συμβαλεῖται γοῦν καὶ ταῦτα εἰς τὴν τῶν εἰρημένων ἀκριβῆ καὶ βεβαίαν πίστωσιν. Ἄκουε τοίνυν οἷα καὶ οὗτος γράφει πρὸς λέξιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ.

Ἰωσήπου περὶ τοῦ αὐτοῦ.

„Πρῶτον οὖν ¹⁾ ἐπέρχεται μοι πᾶν θαυμάζειν τοὺς οἰομένους δεῖν περὶ τῶν παλαιωτάτων ἔργων μόνους προσέχειν τοῖς Ἕλλησι καὶ παρὰ ¹ τούτων πυνθάνεσθαι τὴν ἀλήθειαν, ἡμῖν δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ἀπιστεῖν. Πᾶν γὰρ ἐγὼ τὸνναντίον ὁρῶ συμβεβηκὸς, εἴ γε δεῖ μὴ ταῖς ματαίαις δόξαις ἐπακολουθεῖν, ἀλλὰ ἐξ αὐτῶν τὸ δίκαιον τῶν πραγμάτων λαμβάνειν. Τὰ μὲν γὰρ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἅπαντα νέα καὶ χθές καὶ πρόην, ὥς ἂν εἴποι τις, εὐρήσεις γεγονότα· λέγω δὲ τὰς κτίσεις τῶν πόλεων καὶ τὰς ἐπινοίας τῶν τεχνῶν καὶ τὰς τῶν νόμων ἀναγραφάς· πάντων δὲ νεωτάτη σχεδὸν ἐστὶ παρ’ αὐτοῖς ἡ ² περὶ τοῦ συγγράφειν τὰς ἱστορίας ἐπιμέλεια. Τὰ μέντοι παρ’ Αἰγυπτίοις τε καὶ Χαλδαίοις καὶ Φοίνιξιν· ἐὼ γὰρ νῦν ἡμᾶς ἐκείνοις συγκαταλέγειν· αὐτοὶ δὴπουθεν ὁμολογοῦσιν ἀρχαιωτάτην καὶ μονιμωτάτην ἔχειν τῆς μνήμης τὴν παράδοσιν. Καὶ γὰρ τόπους ἅπαντες οἰκοῦσιν, ἥκιστα ταῖς ἐκ τοῦ περιέχοντος φθοραῖς ὑποκειμένους, καὶ πολλὴν ἐποίησαντο πρόνοιαν τοῦ μηδὲν ἀμνηστον τῶν παρ’ αὐτοῖς πραττομένων παραλιπεῖν, ἀλλ’ ἐν δημοσίαις ἀναγραφαῖς ὑπὸ τῶν ³ σοφωτάτων ἀεὶ καθιεροῦσθαι. Τὸν δὲ περὶ τὴν Ἑλλάδα τόπον μυρίαί μὲν κατέσχον φθοραὶ, ἐξαλείφουσαι τὴν μνήμην τῶν γεγονότων· ἀεὶ δὲ καινοὺς καθιστάμενοι βίους, τοῦ παντὸς ἐνόμιζον ἄρχειν ἕκαστος τὸν ὑφ’ ἑαυτοῦ ²⁾. Ὅψὲ δέ που καὶ μόλις ἔγνωσαν φύσιν γραμμμάτων. Οἱ γὰρ ἀρχαιωτάτην αὐτῶν τὴν χρῆσιν εἶναι θέλοντες, παρὰ Φοινίκων καὶ Κάδμου σεμνύνονται μαθεῖν. Οὐ μὲν οὐδ’ ἐπ’

Cap. VII. 1) Πρῶτον οὖν. Vid. Joseph. contr. Apion. I, 1. T. III. p. 1136. Oberthür.

2) ὑφ’ ἑαυτοῦ. Joseph. ἀφ’ ἑαυτῶν. F. ἐφ’ ἑαυτοῦ. Vig.

ἐκεῖνον ³⁾ τοῦ χρόνου δύναιτό τις ἂν δεῖξαι τὴν σωζομένην ἀναγραφὴν οὐτ' ἐν ἱεροῖς οὐτ' ἐν δημοσίοις ἀναθήμασιν· ὅπου γε καὶ περὶ τῶν ἐπὶ Τροίαν τοσούτοις ὕστερον ἔτεσι στρατευσάντων πολλὴ γέγονεν ἀπορία καὶ ζήτησις, εἰ γράμμασιν ἐχρῶντο· καὶ τᾷληθές ἐπικρατεῖ
⁴ μᾶλλον περὶ τοῦ τὴν νῦν οὔσαν τῶν γραμμάτων χρῆσιν ἐκείνους ἀγνοεῖν. Ὅλως δὲ παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν οὐδὲν ὁμολογούμενον εὐρίσκεται γράμμα τῆς Ὀμήρου ποιήσεως πρεσβύτερον· οὗτος δὲ καὶ τῶν Τρωικῶν ὕστερος φαίνεται γενόμενος. Καί φασιν οὐδὲ τοῦτον ἐν γράμμασι τὴν αὐτοῦ ποιήσιν καταλιπεῖν, ἀλλὰ διαμνημονευομένην, διὰ γραμμάτων ⁴⁾ ὕστερον συντεθῆναι, καὶ διὰ τοῦτο πολλὰς ἐν αὐτῇ σχεῖν τὰς διαφωνίας. Οἱ μὲντοι τὰς ἱστορίας ἐπιχειρήσαντες συγγρά-
⁵ φειν παρ' αὐτοῖς, λέγω δὲ τοὺς περὶ Κάδμον τε τὸν Μιλήσιον καὶ τὸν Ἀργεῖον Ἀκουσίλαον καὶ μετὰ τούτων εἴ τινας ἄλλοι λέγονται γενέσθαι, βραχὺ τῆς τῶν Περσῶν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα διαστρατείας τῷ χρόνῳ προὔλαβον. Ἀλλὰ μὴν καὶ τοὺς περὶ τῶν οὐρανίων τε παρ' Ἑλλήσι καὶ θείων πρώτους φιλοσοφήσαντας, οἷον Φερεκύδην τὸν Σύριον καὶ Πυθαγόραν καὶ Θάλητα, πάντες συμφώνως ὁμολογοῦσιν,
⁶ Αἰγυπτίων καὶ Χαλδαίων γενομένους μαθητὰς ὀλίγα συγγράφαι· καὶ ταῦτα Ἑλλήσιν εἶναι δοκεῖ πάντων ἀρχαιότατα, καὶ μόλις αὐτὰ πιστεύουσιν ὑπ' ἐκείνων γεγράφθαι. Πῶς οὖν οὐκ ἔστιν ἄλογον τετυφῶσθαι τοὺς Ἑλληνας, ὥς μόνους ἐπισταμένους τὰρχαῖα καὶ τὴν ἀλήθειαν περὶ αὐτῶν ἀκριβῶς παραδιδόντας; ἢ τίς οὐ παρὰ τῶν αὐτῶν συγγραφέων μάθοι ῥαδίως, ὅτι μὴδὲν εἰδότες βεβαίως συνέγραψον, ἀλλ' ὥς ἕκαστοι περὶ τῶν πραγμάτων εἰκάζον; Πλέον γοῦν διὰ τῶν
⁷ βιβλίων ἀλλήλους ἐλέγχουσιν καὶ τἀναντιώτατα περὶ τῶν αὐτῶν λέγειν οὐκ ὀκνοῦσι. Περὶ ἑρμῆος δ' ἂν εἴην ἐγὼ, τοὺς ἐμοῦ μᾶλλον ἐπισταμένους διδάσκων, ὅσα μὲν Ἑλλάνικος Ἀκουσίλαῳ περὶ τῶν γενεαλογικῶν διαπεφάνηκεν, ὅσα δὲ διορθοῦται τὸν Ἡσίοδον Ἀκουσίλαος, ἢ τίνα τρόπον Ἐφορος Ἑλλάνικον ἐν τοῖς πλείστοις ψευδόμενον ἐπιδείκνυσιν, Ἐφορον δὲ Τιμαῖος καὶ Τιμαῖον οἱ μετ' ἐκεῖνον γεγονότες, Ἡροδότου δὲ πάντες. Ἀλλ' οὐδὲ περὶ τῶν Σικελικῶν τοῖς περὶ Ἀντίοχον καὶ Φίλιστον ἢ Καλλιάν Τιμαῖος συμφωνεῖν ἤξισεν· οὐδ' αὖ περὶ τῶν Ἀττικῶν οἱ τὰς Ἀττίδας συγγεγραφότες, ἢ ⁵⁾ περὶ τῶν Ἀργολικῶν

3) ἀπ' ἐκεῖνον. τ. χ. Malim ἐπ' ἐκεῖνον, cum Josepho. Negat enim certam illius aevi cognitionem publicis ex monimentis hauriri posse, non autem rerum tempore illo posteriorum. Vig. ἐπ' ἐκεῖνον scripsi.

4) διὰ γραμμάτων. Josephum sequutus sum, apud quem legitur ἐκ τῶν ἀσμάτων, quae vera lectio est. Vig.

5) ἢ τὰς Vig. τὰς delevi ex Joseph.

οἱ τὰ περὶ Ἀργος ἱστοροῦντες ἀλλήλοις ἡκολουθήασιν. Καὶ τί δεῖ λέγειν περὶ τῶν κατὰ πόλεις καὶ βραχυτέρων, ὅπου γε περὶ τῆς Περσικῆς στρατείας καὶ τῶν ἐν αὐτῇ πραχθέντων οἱ δοκιμώτατοι διαπεφωνήασιν; Πολλὰ δὲ καὶ Θουκυδίδης ὡς ψευδόμενος ὑπὸ τινος⁸ κατηγορεῖται, καὶ τοι δοκῶν ἀκριβεστάτην καθ' ἑαυτὸν ἱστορίαν συγγράφειν. Αἰτίαι δὲ τῆς τοιαύτης διαφωνίας πολλαὶ μὲν ἴσως ἂν καὶ ἕτεραι τοῖς βουλομένοις ζητεῖν ἀναφανεῖν, ἐγὼ δὲ δυσὶ ταῖς ἐκτεθησομέναις αἰτίαις τὴν μεγίστην ἰσχὺν ἀναθήσομαι. Καὶ πρότερον γε ἐρῶ τὴν κυριωτέραν εἶναι μοι δοκοῦσαν. Τὸ γὰρ ἐξ ἀρχῆς⁶⁾ μὴ σπουδασθῆναι παρὰ τοῖς Ἕλλησι δημοσίᾳ γίνεσθαι τὰς περὶ τῶν ἐκάστοτε πραττομένων ἀναγραφὰς, τοῦτο μάλιστα δὴ καὶ τὴν πλάνην⁹ καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ψεύδεσθαι τοῖς μετὰ ταῦτα βουληθεῖσι περὶ τῶν παλαιῶν τι γράφειν παρέσχεν. Οὐ γὰρ μόνον παρὰ τοῖς ἄλλοις Ἕλλησιν ἡμελήθη τὰ περὶ τὰς ἀναγραφὰς, ἀλλ' οὐδὲ παρ' αὐτοῖς Ἀθηναίοις, οὓς αὐτόχθονας εἶναι λέγουσι καὶ παιδείας ἐπιμελεῖς, οὐδὲν τοιοῦτον εὐρίσκειται γενόμενον· ἀλλὰ τῶν δημοσίων γραμμάτων ἀρχαιοτάτους εἶναι φασὶ τοὺς ὑπὸ Ἀράκοντος αὐτοῖς περὶ τῶν φοινικῶν⁷⁾ γραφέντας νόμους, ὀλίγω πρότερον τῆς Πεισιστράτου τυραν-¹⁰νίδος ἀνθρώπου γεγονότος. Περὶ μὲν γὰρ Ἀρκάδων τί χρὴ λέγειν ἀρχαιότητα; Μόλις γὰρ οὗτοι καὶ μετὰ ταῦτα γράμμασιν ἐπαιδευθήσαν. Ἄτε δὴ τοῖσιν οὐδεμιᾶς προβεβλημένης ἀναγραφῆς, ἣ καὶ τοὺς μαθεῖν βουλομένους διδάξαι ἔμελλε καὶ τοὺς ψευδομένους ἐλέγξειν, ἢ πολλὴ πρὸς ἀλλήλους ἐγένετο διαφωνία τοῖς συγγραφεῦσι. Δευτέραν δὲ πρὸς ταύτην θετέον ἐκείνην τὴν αἰτίαν. Οἱ γὰρ ἐπὶ τὸ¹¹ γράφειν ὀρμήσαντες, οὐ περὶ τὴν ἀλήθειαν ἐσπούδασαν, καίτοι τοῦτο πρόχειρον αὐτοῖς ἐστὶν αἰεὶ τὸ ἐπάγγελμα, λόγων δὲ δύναμιν ἐπεδείκνυντο, καὶ καθ' ὅντινα τρόπον ἐν τούτῳ παρενδοκιμῆσαι τοὺς ἄλλους ὑπελάμβανον, κατὰ τοῦτον ἡρμόζοντο, τινὲς μὲν ἐπὶ τὸ μυθολογεῖν τραπόμενοι, τινὲς δὲ πρὸς χάριν ἢ τὰς πόλεις ἢ τοὺς βασιλέας ἐπαινοῦντες· ἄλλοι δὲ ἐπὶ τὸ κατηγορεῖν τῶν πράξεων ἢ τῶν γεγραφότων ἐχώρησαν, εὐδοκιμήσειν ἐν τούτῳ νομίζοντες. Ὅπως δὲ τὸ πάντων ἐναντιώτατον ἱστορίᾳ πράττοντες διατελοῦσι· τῆς μὲν γὰρ ἀληθοῦς ἐστὶ τεκμήριον ἱστορίας, εἰ περὶ τῶν αὐτῶν ἅπαντες τὰ αὐτὰ καὶ λέγοιεν καὶ γράφοιεν, οἱ δὲ, εἰ μὴ τὰ αὐτὰ γράφειαν ἐτέροις, οὕτως ἐνομίζοντο αὐτοὶ φαίνεσθαι πάντων ἀληθέστατοι. Τοσαῦτα καὶ ὁ Ἰώσηπος. Εἴη δ' ἂν τῶν εἰρημίων ἐπισφράγισμα καὶ¹²

6) ἐξ ἀρχῆς dedi pro ἐξετασθῆναι ex Josepho probante Vig. Paulo post pro σπευδέσθαι scripsi ψεύδεσθαι emendante Vig. in marg.

7) φοινικῶν pro φοινικῶν reposui ex Josepho probante Vig.

ἡ Διοδώρου⁸⁾ μαρτυρία, ἣν ἀπὸ τοῦ πρώτου τῆς συναχθείσης αὐτῇ βιβλιοθήκης παραθήσομαι, οὕτως ἔχουσιν πρὸς λέξιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η.

Ἔτι περὶ τοῦ αὐτοῦ, ἀπὸ τῶν Διοδώρου.

- 1, Τούτων δ' ἡμῖν διενκρινημένων ῥητέον ὅσοι τῶν παρ' Ἑλλήσι δεδοξασμένων ἐπὶ συνέσει καὶ παιδείᾳ παρέβαλον εἰς Αἴγυπτον ἐν τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις, ἵνα τῶν ἐνταῦθα νομίμων καὶ παιδείας μετὰσχωσιν. Οἱ γὰρ ἱερεῖς τῶν Αἰγυπτίων ἱστοροῦσιν ἐκ τῶν ἀναγραφῶν τῶν ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις, παραβαλεῖν πρὸς ἑαυτοὺς Ὅρφέα τε καὶ Μουσαῖον καὶ Μελάμποδα καὶ Δαίδαλον, πρὸς δὲ τούτοις Ὅμηρόν τε τὸν ποιητὴν καὶ Ἀνκουργον τὸν Σπαρτιάτην· ἔτι δὲ Σόλωνα τὸν Ἀθηναῖον
- 2 καὶ Πλάτωνα τὸν φιλόσοφον, ἐλθεῖν δὲ καὶ Πυθαγόραν τὸν Σάμιον καὶ τὸν μαθηματικὸν Εὐδόξον, ἔτι δὲ Δημόκριτον τὸν Ἀβδηρίτην καὶ Ὀλοπίδην τὸν Χῖον. Πάντων δὲ τούτων σημεῖα δεικνύουσι, τῶν μὲν, εἰκόνας, τῶν δὲ, τόπων ἢ κατασκευασμάτων ὁμωνύμους προσηγορίας. Ἐκ τε τῆς ἐκάστῳ ζηλωθείσης παιδείας ἀποδείξεις φέρονσι, συνιστάντες ἔξ Αἰγύπτου μετενηνοχῆναι πάντα, δι' ὧν παρὰ τοῖς Ἑλλήσι ἐθαυμάσθησαν. Ὅρφέα μὲν γὰρ τῶν μυστικῶν τελετῶν τὰ
- 3 πλεῖστα καὶ τὰ περὶ τὴν ἑαυτοῦ πλάνην¹⁾ ὀργιαζομένα καὶ τὴν τῶν ἐν ἔδῳ μυθοποιῶν παρ' Αἰγυπτίων ἀπενέγκασθαι. Τὴν μὲν γὰρ Ὅσιριδος τελετὴν τῇ Διονύσου τὴν αὐτὴν εἶναι, τὴν δὲ τῆς Ἰσιδος τῇ τῆς Δήμητρος ὁμοιωτάτην ὑπάρχειν, τῶν ὀνομάτων μόνων ἐνηλλαγμένων. Τὰς δὲ ἀσεβῶν ἐν ἔδῳ τιμωρίας καὶ τοὺς τῶν εὐσεβῶν λειμῶνας καὶ τὰς παρὰ τοῖς πολλοῖς εἰδωλοποιίας ἀναπεπλασμένας παρεισαγαγεῖν, μιμησάμενον τὰ περὶ τὰς ταφὰς τὰς κατ' Αἴγυπτον. Τὸν μὲν γὰρ ψυχοπομπὸν Ἑρμῆν, κατὰ τὸ παλαιὸν νόμιμον παρ' Αἰγυπτίοις ἀναγαγόντα τοῦ Ἄπιδος τὸ σῶμα μέχρι τινός, παραδιδόναι τῷ περικειμένῳ τὴν τοῦ Κερβέρου προτομήν²⁾. Τοῦ δὲ Ὅρφέως τοῦτο καταδείξαντος παρὰ τοῖς Ἑλλήσι, τὸν Ὅμηρον ἀκολουθῶς τούτῳ θεῖναι κατὰ τὴν ποιήσιν·

8) Διοδώρου. Vid. Diodor. I. p. 107. ed. Wesseling.

Cap. VIII. 1) τὴν ἑαυτοῦ πλάνην. Mallem τὴν αὐτοῦ πλάνην, id est, τὴν ὑπ' αὐτοῦ πεποιημένην. [Cf. Wesseling. ad h. l.]

2) προτομήν exhibui ex Diod. Perperam apud Vig. legebatur περιτομήν. Idem Vig. verba τῷ περικειμένῳ — προτομήν vertit nescio cui dimidii Cerberi Iarvam induto. Cf. Creuzer. Symbolik I. p. 428. Versus seqq. sunt Homer. Odys. XXIV, 1. 2. Pro ἡρώων apud Hom. et Diod. μνηστήρων.

„Ερμῆς δὲ ψυχὰς Κυλλήνιος ἔξεκαλεῖτο

4

Ἀνδρῶν ἡρώων· ἔχε δὲ ῥάβδον μετὰ χερσίν³⁾.“

Εἶτα πάλιν προβάς ἐπιλέγει⁴⁾· „Μελάμποδα δὲ φασι μετενεγκεῖν ἐξ Αἰγύπτου τὰ Διονύσῳ νομιζόμενα τελεῖσθαι παρὰ τοῖς Ἑλλήσι καὶ τὰ περὶ Κρόνου μυθολογούμενα καὶ τὰ περὶ τῆς Τιτανομαχίας καὶ τὸ σύνολον τὴν περὶ τὰ πάθη τῶν θεῶν ἱστορίαν. Τὸν δὲ Δαίδαλον λέγουσιν ἀπομιμήσασθαι τὴν τοῦ λαβυρίνθου πλοκήν, τοῦ διαμένουτος μὲν μέχρι τοῦ νῦν καιροῦ, οἰκοδομηθέντος δὲ, ὡς μὲν τινὲς⁵ φασιν, ὑπὸ Μένδητος, ὡς δ' ἔνιοι λέγουσιν, ὑπὸ Μάρου τοῦ βασιλέως πολλοῖς ἔτεσι πρότερον τῆς Μίνῳ βασιλείας· τὸν τε ῥυθμὸν τῶν ἀρχαίων κατ' Αἴγυπτον ἀνδριάντων τὸν αὐτὸν εἶναι τοῖς ὑπὸ Δαίδαλον κατασκευασθεῖσι παρὰ τοῖς Ἑλλήσι. Τὸ δὲ κάλλιστον πρόπυλον ἐν Μέμφιδι τοῦ Ἡφαίστου Δαίδαλον ἀρχιτεκτονῆσαι καὶ θαυμασθέντα τυχεῖν εἰκόνης ξυλῆνης κατὰ τὸ προειρημένον ἱερὸν, ταῖς ἰδίαις χερσὶ δεδημιουργημένης· πέρας δὲ διὰ τὴν εὐφυίαν ἀξιοθέντα⁶ μεγάλης δόξης καὶ πολλὰ προσεξευρόντα τυχεῖν ἰσοθέων τιμῶν. Κατὰ γὰρ μίαν τῶν πρὸς τῇ Μέμφιδι νήσῳ ἔτι καὶ νῦν ἱερὸν εἶναι Δαίδαλου, τιμώμενον ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων. Τῆς δ' Ὀμήρου παρουσίας ἄλλα τε σημεῖα φέρουσι, καὶ μάλιστα τὴν τῆς Ἑλένης γενομένην παρὰ Μεγέλαφ Τηλεμάχῳ φαρμακείαν καὶ λήθην τῶν συμβεβηκότων κακῶν. Τὸ γὰρ νηπενθὲς φάρμακον, ὃ λαβεῖν φησιν ὁ ποιητής⁷⁾ τὴν Ἑλένην⁷ ἐκ τῶν Αἰγυπτίων⁶⁾ παρὰ τῆς Πολυδάμνης¹⁾, τῆς Θῶνος γυναικὸς, ἀκριβῶς ἐξητακῶς φαίνεται. Ἔτι γὰρ καὶ νῦν τὰς ἐν ταύτῃ γυναικὸς χρῆσθαι τῇ προειρημένῃ δυνάμει λέγουσι, καὶ παρὰ μόναίς ταῖς Διοσπολίτισιν ἐκ παλαιῶν χρόνων ὁργῆς καὶ λύπης φάρμακον εὐρῆσθαι φασι. Τὰς δὲ Θήβας καὶ Διόσπολιν τὴν αὐτὴν ὑπάρχειν· τὴν τε Ἀφροδίτην ὀνομάζεσθαι παρὰ τοῖς ἐγχωρίοις χρυσῇν ἐκ παλαιᾶς παραδόσεως, καὶ πεδίον εἶναι καλούμενον χρυσῆς Ἀφροδίτης παρὰ τὴν ὀνομαζομένην Μώμεμφιν, τὰ τε περὶ τὸν Δία καὶ τὴν Ἥραν μυθολογούμενα περὶ τῆς συνουσίας καὶ τὴν εἰς Αἰθιοπίαν ἐκδημίαν⁸⁾ ἐκεῖθεν αὐτὸν

3) μετὰ χερσίν. Post haec verba sequitur apud Diodorum locus, ut in re fabulosa, perinsignis, ad eum fontem indicandum, unde Homerus aliique deinceps poetae τὰ πρὸς τὴν νεκυίαν hausisse videantur. Vig.

4) ἐπιλέγει. Vid. Diodor. p. 109.

5) ἁ ποιητής. Cf. Homer. Od. IV, 220.

6) ἐκ τῶν Αἰγυπτίων. Adde Θηβῶν ex Diodoro, quae paulo post D. 9. appellantur. Vig.

7) τῆς Πολυδάμνης. Diodorus et Manuscr. Πολυμνήτης. Sed Homerus et Justin. M. in paraen. p. 20. favet Eusebio. Vig.

8) περὶ τῆς — ἐκδημίας. Vid. Homer. Iliad. XIV, 346. l, 424.

μετενεγκεῖν. Κατ' ἐναντιὸν γὰρ παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις τὸν νεὸν τοῦ
 8 Διὸς περαινοῦσθαι τὸν ποταμὸν εἰς τὴν Αἰβύην καὶ μεθ' ἡμέρας τινας
 πάλιν ἐπιστρέφειν, ὥς ἐξ Αἰθιοπίας τοῦ Θεοῦ παρόντος. Τὴν τε
 συνουσίαν τῶν Θεῶν τούτων ἐν ταῖς πανηγυρήσεσι, τῶν ναῶν ἀνακο-
 μιζομένων ἀμφοτέρων εἰς ὅρος ἀνθεσι παντοίοις ὑπὸ τῶν ἱερέων κατ-
 εστεμμένον. Καὶ Λυκαῦργον δὲ καὶ Πλάτωνα καὶ Σόλωνα πολλὰ
 τῶν ἐξ Αἰγύπτου νομίμων εἰς τὰς ἐαυτῶν κατατάξαι νομοθεσίας.
 Πυθαγόραν τε τὰ κατὰ τὸν ἱερὸν λόγον καὶ τὰ κατὰ γεωμετρίαν
 9 θεωρήματα καὶ τὰ περὶ τοὺς ἀριθμοὺς, ἔτι δὲ τὴν εἰς πᾶν ζῶον τῆς
 ψυχῆς μεταβολὴν μαθεῖν παρ' Αἰγυπτίων. Ὑπολαμβάνουσι δὲ καὶ
 Δημόκριτον παρ' αὐτοῖς ἔτι διατρίβειν πέντε καὶ πολλὰ διδασκάναι
 τῶν κατὰ ἀστρολογίαν. Τὸν τε Οἰνοπίδην ⁹⁾ ὁμοίως συνδιατρίβοντα
 τοῖς ἱερεῦσι καὶ ἀστρολόγοις μαθεῖν ἄλλα τε καὶ μάλιστα τὸν ἡλια-
 κὸν κύκλον, ὥς λοξὴν μὲν ἔχει τὴν πορείαν, ἐναντίαν δὲ τοῖς ἄλλοις
 ἀστροῖς τὴν φορὰν ποιεῖται. Παραπλησίως δὲ καὶ τὸν Εὐδόξον ¹⁰⁾
 10 ἀστρολογήσαντα παρ' αὐτοῖς καὶ πολλὰ τῶν χρησίων εἰς τοὺς Ἑλλη-
 νας ἐκδόντα, τυχεῖν τῆς ἀξιολόγου δόξης. Πάντων δὲ τῶν παλαιῶν
 ἀγαλματοποιῶν τοὺς μάλιστα διωνομασμένους διατετριφέναι παρ'
 αὐτοῖς, Τηρακλέα καὶ Θεόδωρον ¹¹⁾ τοὺς Ροίκον μὲν υἱοὺς, κατα-
 σκευάσαντας δὲ τοῖς Σαμίοις τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Πυθίου ξόανον.
 Τοσαῦτα δὲ καὶ Διόδωρος. Ἄλλ' οὗτος μὲν ὁ λόγος ὧδέ πως ἀπο-
 11 δεδειγμένος, ἐνταῦθά μοι εἰληφέτω τέλος. Οὐ δεῖ δὴ λοιπὸν ἀλογίας
 ἡμῶν κατηγορεῖν, εἰ δὴ τοὺς τῶν σοφῶν Ἑλλήνων καὶ αὐτῶν γε τῶν
 παρ' αὐτοῖς φιλοσόφων διδασκάλους, τοὺς βαρβάρους λέγω, πόθῳ
 τῆς ἀληθοῦς εὐσεβείας καὶ αὐτοὶ μετέλθομεν, εἴ γε βάρβαροι Ἑβραῖοι.
 Ὡν τοὺς χρόνους, καθ' οὓς ἠκμασαν Μωσῆς τε καὶ οἱ μετὰ Μωσέα
 προφῆται, εὖ ἂν ἔχοι διελθεῖν· ἐπεὶ καὶ τοῦτ' ἂν εἴῃ ἐν τι τῶν μάλ-
 ιστα συνεκτικωτάτων τῇ προκειμένη πραγματείᾳ, τὸ μέλλοντας τῶν
 παρὰ τοῖς ἀνδράσι λογίων ἐφάπτεσθαι, προδιαλαβεῖν περὶ τῆς ἀρ-

9) Οἰνοπίδην. Oenopidem Chium intelligit, de quo Aelianus Var. Histor. I. X. c. 7. Οἰνοπίδης ὁ Χῖος, inquit, ἀστρολόγος, ἀνέθηκεν ἐν Ὀλυμπίῳ το χαλκοῦν γραμματεῖον, ἐγγράψας ἐν αὐτῷ τὴν ἀστρολογίαν τῶν ἐνὸς δεόντων ἐξήκοντα ἔτων, φήσας τὸν μέγαν ἐναντιὸν εἶναι τοῦτον. Vig.

10) Εὐδόξον. Aeschinis filium, patria Gnidium, Platonis auditorem, atque, ut Tullius lib. II. de divinat. loquitur, in astrologia iudicio doctissimorum hominum facile principem. Eius vitam Diogen. Laertius lib. VIII. conscripsit. Multi de eo multa praecipueque Plutarchus variis in locis. Vig. Cf. Petav. doctr. temp. II, 5. 6.

11) Τηρακλέα καὶ Θεόδωρον. Diodor. Τηλεκλέα καὶ Θεοδ. quae vera lectio est. Vig.

χαιρόντος αὐτῶν, ἵν' εἰ φανεῖεν τοῖς Ἑβραίων προφήταις τε καὶ θεολόγοις οἱ παρ' Ἑλλήσιν ὁμοδοξοῦντες, μηκέτ' ἀμφιβάλοις, τίνας ἦν εἰκὸς τὰ παρὰ τίνων ἀναλέξασθαι· πότερα τοὺς πρεσβυτέρους τὰ τῶν νέων, Ἑβραίους τε τὰ Ἑλλήνων καὶ βαρβάρους τὰ φιλοσόφων, ὧν οὐδὲ τῆς ὁπῆς εἰκὸς ἐπατεῖν, ἢ, ὅπερ καὶ μᾶλλον εἰκὸς, τοὺς 12 νέους τὰ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ τοὺς τὰ πλείεστα τῶν ἔθνων περιειργασμένους Ἑλληνας καὶ τὰ Ἑβραίων μὴ ἀγνοῆσαι, ἀρχῇθεν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα φωνὴν μεταβεβλημένα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ.

Περὶ τῆς ἀρχαιότητος Μωσέως καὶ τῶν παρ' Ἑβραίοις προφητῶν.

Μωσέως περί καὶ τῆς τῶν μετ' αὐτὸν προφητῶν ἀρχαιότητος πλείστοι μὲν ἄλλοι διὰ σπουδῆς τὴν ἀπόδειξιν ἐν οἰκείοις καταβέβληνται συγγραμμάσιν, ἀφ' ὧν αὐτίκα μάλα μικρὰ ἄττα πραδήσομαι, καὶ γὰρ δὲ καινοτέραν παρὰ τοὺς εἰρημένους ὁδεύσας, ταύτῃ χρῆσθαι τῇ μεθόδῳ. Συντρεχόντων ὁμολογουμένως τῶν χρόνων Αὐγούστου Ῥωμαίων αὐτοκράτορος καὶ τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν γενέσεως, ἀρχὴν τε τῆς εὐαγγελικῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ ποιησαμένου κατὰ τὸ πεντεκαιδέκατον ἔτος Τιβερίου Καίσαρος, εἴ τις ἀπὸ τούτου συναγαγεῖν ἐθέλοι τὸν τῶν ἐτῶν ἀριθμὸν, προϊὼν ἐπὶ τοὺς ἀνωτέρω χρόνους τοὺς μέχρι Δαρείου τοῦ Περσῶν βασιλέως καὶ τῆς κατ' αὐτὸν ἀναγεώσεως τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις νεῶ, ἣ γέγονε μετὰ τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος ἐπάνοδον τοῦ Ἰουδαίων ἔθνους· εὗροι ἂν ἀπὸ Τιβερίου ἐπὶ τὸ δεύτερον ἔτος Δαρείου ἔτη φμῆ. Δαρείου μὲν γὰρ τὸ δεύτερον κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ξε' Ὀλυμπιάδος κατατιθεῖται, Τιβερίῳ δὲ τὸ πεντεκαιδέκατον τῆς Ῥωμαίων βασιλείας κατὰ τὸ δ' τῆς σγ' Ὀλυμπιάδος συμπίπτει. Γίνονται τοίνυν αἱ μετὰ τὸν Δαρείου τοῦ Πέρσου καὶ Τιβερίου τοῦ Ῥωμαίων βασιλέως Ὀλυμπιάδες ρλζ', αἱ συνάγουσι χρόνον ἐτῶν φμῆ, τετραετίας τῇ Ὀλυμπιάδι λογιζομένης. Ἐπεὶ δὲ κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος Δαρείου τὸ ἐβδομηκοστὸν ὑπῆρχε τῆς ἐρημίας τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις νεῶ, καθὼς τὰ τῆς Ἑβραίων ἱστορίας παρίσθησι, ἀντεῦθεν πάλιν ἀνατρεχόντων, ἀπὸ μὲν τοῦ δευτέρου ἔτους Δαρείου ἐπὶ τὴν πρώτην Ὀλυμπιάδα ἔτη συνάγοιτ' ἂν σ ν ζ', Ὀλυμπιάδες ξ δ'· τοσαῦτα δ' ἂν εὗροις τὰ ἀπὸ τοῦ ὑστάτου ἔτους τῆς ἐρημίας τοῦ δηλωθέντος ἱεροῦ, ἐπὶ τὸ ν' ἔτος Ὁζίου τοῦ τῶν Ἰουδαίων βασιλέως ἀνιῶν, καθ' ὃν ἐπροφήτεον Ἡσαΐας καὶ Ὡσηὲ, ὅσοι τε τούτοις γέγονασιν σύγχρονοι, ὥστ' εἶναι τὴν πρώτην καθ' Ἑλληνας Ὀλυμπιάδα σύνδρομον τῷ προφητῇ Ἡσαΐᾳ καὶ τοῖς τούτου συγχρόνοις. Πάλιν

δὲ ἀπὸ τῆς πρώτης Ὀλυμπιάδος ἐπὶ τοὺς ἔμπροσθεν ἀνιῶν χρόνους
μέχρι τῆς Ἰλίου ἀλώσεως εὐρήσεις ἔτη συγκεφαλαιούμενα νη', ὡς αἱ
παρ' Ἑλληνσι τῶν χρόνων ἀναγραφαὶ περιέχουσι. Καὶ καθ' Ἑβραίους
ἀπὸ πεντηχοστοῦ ἔτους Ὁζίου τοῦ Ἰουδαίων βασιλέως ἀνιῶν ἐπὶ τὸ
5 τρίτον ἔτος Λαβδῶν παρ' Ἑβραίοις γενομένου κριτοῦ, τὸν Ἰσον συνά-
ξεις ἀριθμὸν ἐτῶν νη'. ὥστ' εἶναι τὴν Ἰλίου ἄλωσιν κατὰ τοὺς
Λαβδῶν τοῦ κριτοῦ χρόνους, ἐπὶ ἔτεσι πρότερον ἢ Σαμφῶν ἀρξαι
Ἑβραίων, ὃν κατὰ τὴν τοῦ σώματος ἀλήν ἀννπόστατον γενέσθαι
φασίν, εὐοικότα τῷ βοιωμένῳ παρ' Ἑλληνισιν Ἡρακλεῖ. Καὶ ἐντεῦθεν
δὲ ἐπὶ τοὺς ἀνωτέρω βαδίζων, ἐν ταυτῷ τε συναγαγὼν ἀριθμὸν ἐτῶν
6 ὕ', εὖροις ἂν κατὰ μὲν Ἑβραίους Μωσέα, κατὰ δὲ Ἑλληνας Κέκροπα
τὸν γηγενῆ. Κατώτερα δὲ τῶν Κέκροπος ἱστορεῖται χρόνων τὰ παρ'
Ἑλληνσι θαυμαζόμενα. Γίνεται γὰρ μετὰ Κέκροπα ὁ κατὰ Λευκα-
λιῶνα κατακλυσμὸς καὶ ἡ ἐπὶ Φαέθοντος ἐκπύρωσις, Ἐριχθονίου τε
γένεσις Κόρης τε ἀρπαγὴ, καὶ Δήμητρος μυστήρια, Ἐλευσινίων ἱδρυ-
σις, Τριπτολέμου γεωργία, Εὐρώπης ὑπὸ Διὸς ἀρπαγὴ, Ἀπόλλωνος
γένεσις, Κάδμου ἐπὶ Θήβας παρουσία, καὶ ἔτι τούτων νεώτεροι, Διό-
7 νυσος, Μίνως, Περσεὺς, Ἀσκληπιὸς, Διόσκουροι, Ἡρακλῆς. Τούτων
δ' ἀπάντων πρεσβύτερος γεγονώς συνίσταται Μωσῆς, ὡς ἂν κατὰ
Κέκροπα τὴν ἡλικίαν ἀκμάσας. Ἀπὸ δὲ Μωσέως πάλιν ἀνιῶν ἐπὶ
τὸ πρῶτον ἔτος ζωῆς Ἀβραάμ, εὐρήσεις ἔτη φέ'. τοσαῦτα δὲ ἀπὸ
τοῦ δηλωθέντος ἔτους τῆς Κέκροπος βασιλείας, τὸν ἀνωτέρω χρόνον¹⁾
ἀπαριθμούμενος, ἐπὶ Νῆον ἥξεις τὸν Ἀσσύριον, ὃν πρῶτόν φασιν
ἀπάσης τῆς Ἀσίας πλὴν Ἰνδῶν κεκρατηκέναι· οὗ Νῆος ἐπώνυμος
πόλις, ἣ Νινεὺ παρ' Ἑβραίοις ὠνόμασται, καθ' ὃν Ζωροάστρης ὁ
μάγος Βακτριῶν ἐβασίλευσε. Νίνου δὲ γυνὴ καὶ διάδοχος τῆς βασι-
λείας Σεμίραμις, ὥστ' εἶναι τὸν Ἀβραάμ κατὰ τούτους. Ταῦτα μὲν
οὖν ἀποδεικτικῶς ἐν τοῖς πονηθεῖσιν ἡμῖν χρονικοῖς κανόσιν οὕτως
ἔχοντα συνέστη. Ἐπὶ δὲ τοῦ παρόντος πρὸς τοῖς εἰρημένοις μάρτυρι
8 τῆς Μωσέως ἀρχαιότητος χρησομαι τῷ πάντων δυσμενεστάτῳ καὶ πο-
λεμιωτάτῳ Ἑβραίων τε καὶ ἡμῶν, φημὶ δὲ τῷ καθ' ἡμᾶς φιλοσόφῳ,
ὃς τὴν καθ' ἡμῶν συσκευὴν ὑπερβολῇ μίσους προβεβλημένος, οὐ μό-
νους ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ Ἑβραίους αὐτόν τε Μωσέα καὶ τοὺς μετ' αὐτόν
προφήτας ταῖς ἴσαις ὑπηγάγετο δυσφημίαις²⁾. Διὰ γὰρ τῆς τῶν
ἐχθρῶν ὁμολογίας ἀναμφηρίστως ἡγοῦμαι τὴν ἐπαγγελίαν πιστώσα-
σθαι. Γράφει τοίνυν ἐν τῷ τετάρτῳ τῆς καθ' ἡμῶν συσκευῆς ὁ

Cap. IX. 1) ἐπὶ vel εἰς τὸν ἀνωτέρω χ. legendum putat Vig.

2) ὅς — ὑπηγάγετο δυσφημίαις. Vid. Tzschirner. Fall des Heiden-
thums p. 568.

Πορφύριος ῥήμασιν αὐτοῖς τάδε· „Ιστορεῖ δὲ τὰ περὶ Ἰουδαίων ἀλη- 9
 θέστατα ³⁾, ὅτι καὶ τοῖς τόποις καὶ τοῖς ὀνόμασιν αὐτῶν τὰ συμφω-
 νότατα Σαγγωνιάθων ὁ Βηρύτιος, εἰληφὼς τὰ ὑπομνήματα παρὰ
 Ἱερομβάλου τοῦ ἱερέως θεοῦ Ἰενῶ, ὃς Ἀβελβαλῶ ⁴⁾ τῷ βασιλεῖ Βη-
 ρυτίων τὴν ἱστορίαν ἀναθεῖς, ὑπ' ἐκεῖνον καὶ τῶν κατ' αὐτὸν ἐξέτα-
 στῶν τῆς ἀληθείας παρεδέχθη. Οἱ δὲ τούτων χρόνοι καὶ πρὸ τῶν
 Τρωϊκῶν πίπτουσι χρόνων καὶ σχεδὸν τοῖς Μωσέως πλησιάζουσιν,
 ὥς αἱ τῶν Φοινίκης βασιλείων διαδοχαὶ μὲνῶσι. Σαγγωνιάθων δὲ ¹⁰
 ὁ κατὰ τὴν τῶν Φοινίκων διάλεκτον, φιλαλήθης ⁵⁾ πᾶσαν τὴν παλαιὰν
 ἱστορίαν ἐκ τῶν κατὰ πόλιν ὑπομνημάτων καὶ τῶν ἐν τοῖς ἱεροῖς ἀνα-
 γραφῶν συναγαγὼν καὶ συγγράψας, ἐπὶ Σεμιράμεως γέγονε τῆς Ἀσ-
 συρίων βασιλίδος.“ Ταῦτα ὁ Πορφύριος. Δεῖ δὲ συλλογίσασθαι
 τὰ προκείμενα ὧδέ πως. Εἴπερ ὁ Σαγγωνιάθων ἐπὶ Σεμιράμεως
 γέγονεν, ἡ δὲ μακρῷ πρόσθεν τῶν Τρωϊκῶν ὁμολογεῖται, εἴη ἂν καὶ ¹¹
 ὁ Σαγγωνιάθων τῶν Τρωϊκῶν παλαιότερος. Ἀλλ' οὗτος παρ' ἐτέ-
 ρων πρεσβυτέρων αὐτοῦ τοῖς χρόνοις εἰληφέναι λέγεται τὰ ὑπομνήματα,
 οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ ἀρχαιότεροι ὄντες αὐτοῦ, σχεδὸν τοῖς Μωσέως πλη-
 σιάζειν χρόνοις εἴρηται, οὐδὲ αὐτοὶ κατὰ Μωσέα γενόμενοι, ἀλλὰ
 σχεδὸν τοῖς ἐκείνου χρόνοις πλησιάζοντες· ὥς τοσοῦτον πρεσβύτερον
 εἶναι τὸν Μωσέα τοῦ Σαγγωνιάθωνος, ὅπόσον ἂν οὗτος λείπηται
 τῶν αὐτοῦ πρεσβυτέρων, οἱ Μωσεὶ πλησιάζειν ὁμολογήθησαν. Πό-
 σοις δὲ ἄρα ἔτεσιν εἰκὸς ἦν Μωσέα ὑπεράγειν τοὺς δηλονμένους,
 ἀπορον εἰπεῖν. Διόπερ τοῦτό μοι δοκῶ παρήσειν, δοῦς δὲ κατ'
 αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν Σαγγωνιάθωνα Μωσέα γεγονέναι, καὶ μὴ πρότερον,
 ὧδε τὸν ἔλεγχον ἐφοδεύσω. Εἴπερ ἐπὶ Σεμιράμεως τῆς Ἀσσυρίων
 βασιλίδος ὁ Σαγγωνιάθων ἐγνωρίζετο, ἔστω δὲ καὶ Μωσῆς μηδὲν
 προάγων, κατὰ δὲ τοῦτον ἡκμακῶς, γένοιτ' ἂν οὖν καὶ αὐτὸς κατὰ ¹²
 Σεμίραμιν. Ἀλλ' ὁ μὲν ἡμέτερος λόγος ἐπὶ ταύτης ἐδήλου γενέσθαι
 τὸν Ἀβραάμ, ὁ δὲ τοῦ φιλοσόφου παλαιότερον τὸν Μωσέα συνίστη-
 σιν. Ἡ δὲ Σεμίραμις τῶν Τρωϊκῶν ὀκτακοσίοις ὅλοις ἔτεσι δέκνεται
 προγενομένη. Καὶ Μωσῆς ἄρα ἔσται τοσοῦτοις τὰ Τρωϊκὰ προάγων
 κατὰ τὸν φιλόσοφον. Πρῶτος δὲ βασιλεύει Ἀργεῖων Ἰναχος, οὗπω
 τότε Ἀθηναίων οὔτε τὴν πόλιν οὔτε τὴν προσηγορίαν ἐχόντων. Ὁ δὲ ¹³

3) ἀληθέστατα, ὅτι. Rectius videtur ὅτι ἀληθίστατα, quemadmodum legit Scaliger: quam lectionem si sequemur, εἰληφὼς retinendum erit. Vig.

4) Ἀβελβαλῶ. Apud Scaligerum [et I, 9. p. 34.] Ἀβιράλφ. Utrum verius sit, nondum definio: utriusque notatio facilis est, et cum Hebraico dialecto consentiens. Vig.

5) φιλαλήθως Vig. Sed v. I, 9. not. 29.

πρῶτος Ἀργείων ἡγεῖται κατὰ τὸν πέμπτον μετὰ Σεμίραμιν Ἀσσυ-
 ρίων βασιλέα ν' καὶ ρ' ὕστερον ἔτεσιν αὐτῆς τε καὶ Μωσέως, ἐν οἷς
 οὐδὲν ἐπίσημον γεγονός ἱστορεῖται παρ' Ἑλλήσι. Κατὰ τοῦτο δὲ τοῦ
 χρόνου παρ' Ἑβραίοις ἡγοῦνται οἱ κρῖται. Εἴτ' αὖ πάλιν τῶν ἐτῶν
 ἄλλοις κατώτερον χρόνοις, ἡδὴ πον πλέον ἢ ὁ ἐτῶν ὅλων συμπλη-
 ρομένων ἀπὸ Σεμιράμειος, πρῶτος Ἀθηναίων βασιλεύει Κέκροψ ὁ
 14 βοώμενος παρ' αὐτοῖς αὐτόχθων, Ἀργούς ἡγουμένου Τριόπα, ὃς ἦν
 ἑβδομος μετὰ τὸν πρῶτον Ἀργεῖον Ἰναχον· μεταξύ δὲ τούτων ὁ ἐπὶ
 Ὠγύγον μνημονεύεται κατακλυσμός, πρῶτός τε Ἀπῖς ἐν Αἰγύπτῳ
 θεὸς ὠνομάσθη, καὶ Ἰὼ θυγάτηρ Ἰνάχου, ἦν Ἴσιν Αἰγύπτιοι μετο-
 νομάσαντες σέβουσι, Προμηθεὺς τε καὶ Ἄτλας ἐγνωρίζοντο. Ἀπὸ δὲ
 Κέκροπος ἐπὶ τὴν Ἰλίον ἄλῳσιν ἄλλα συνάγεται μικροῦ⁶⁾ δέοντα ἔτη ν',
 ἐν οἷς τὰ ἐν Ἑλλήσι θαυμάσια μυθολογεῖται, ὁ ἐπὶ Λευκαλίωνος κα-
 15 τακλυσμός καὶ ὁ ἐπὶ Φαέθοντος ἐμπρησμός, πολλῶν, ὡς εἰδὸς, φθο-
 ρῶν γῆς κατὰ τόπους γεγενημένων. Πρῶτος δὲ Κέκροψ λέγεται
 Ζῆνα κεκληκέναι τὸν θεὸν, μὴ πρότερον οὕτω παρ' ἀνθρώποις ὠνο-
 μασμένον. Ἐπειτα βωμόν παρ' Ἀθηναίοις ἰδρύναι πρῶτος καὶ πάλιν
 πρῶτος Ἀθηναῖς ἀγάλμα συστήσασθαι, ὡς οὐδὲ τούτων ἐκ παλαιοῦ
 ὑπαρχόντων. Μετὰ δὲ τοῦτον καὶ οἱ παρ' Ἑλλήσι θεοὶ πάντες γε-
 νεαλογοῦνται. Παρ' Ἑβραίοις δὲ ἐν τούτῳ οἱ ἀπὸ γένους Δαβὶδ
 ἐβασίλευον, καὶ οἱ μετὰ Μωσέα διέλαμπον προσφῆται, ὥστε τὰ
 πάντα ἀπὸ Μωσέως ἐπὶ τὴν Ἰλίον ἄλῳσιν συνάγεσθαι πλεῖον ἢ ἔτη
 ὦ κατὰ τὴν ἐκτεθεῖσαν τοῦ φιλοσόφου μαρτυρίαν. Ἐτι δὲ πολὺ
 τῶν Τρωϊκῶν νεώτερα τὰ κατὰ Ὅμηρον καὶ Ἡσίοδον καὶ τοὺς λοι-
 16 πόνους μνημονεύεται. Χθὲς δὲ καὶ πρώην μετὰ τούτους περὶ τὴν πεν-
 τηκοστὴν Ὀλυμπιάδα οἱ ἀμφὶ Πυθαγόραν καὶ Δημόκριτον καὶ τοὺς
 μετὰ ταῦτα φιλοσόφους ὠνομάσθησαν, ἐγγύς πον μετὰ τὰ Τρωϊκά
 ἔτεσιν ἑπτακοσίοις. Πρωτερεῖν ἄρα Μωσῆς καὶ οἱ μετ' αὐτὸν Ἑβραίων
 προσφῆται συνίστανται τῶν παρ' Ἑλλήσι φιλοσόφων χιλίοις πεντακο-
 σίοις ἔτεσι κατὰ τὴν τοῦ δηλωθέντος ἀνδρὸς ὁμολογίαν. Καὶ ταῦτα
 μὲν ἡμεῖς ἐπιτόμως. Σκέψασθαι δὲ καιρὸς καὶ τὰς τῶν πρὸ ἡμῶν
 17 περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως ἀποδείξεις. Γεγόνασι δὴ παρ' ἡμῖν λό-
 γιοι ἄνδρες καὶ τῶν ἀπὸ παιδείας οὐδενὸς δεῦτεροι, τοῖς τε θεοῖς οὐ
 παρέρως καθωμιληκότες, οἳ καὶ τὴν παρούσαν ὑπόθεσιν ἐπ' ἀκρι-
 βὲς διευκρινήσαντες, τῇ παρ' Ἑβραίοις συνέστησαν ἀρχαιολογίᾳ, πλουσίᾳ
 καὶ ποικίλῃ κατασκευῇ κεχηρημένοι τῆς ἀποδείξεως. Οἱ μὲν γὰρ ἐκ τινων
 ὁμολογούντων ἱστοριῶν τοὺς χρόνους συνελογίσσαντο, οἱ δὲ παλαιότεροις

6) μικροῦ pro μικρῷ dedi probante Vig.

ἀναγνώσασαι τὴν μαρτυρίαν ἐπιστάσαντο· καὶ οἱ μὲν Ἑλληνικοῖς, οἱ δὲ 18
καὶ τοῖς τὰ Φοινίκων τὰ τε Χαλδαίων καὶ Αἰγυπτίων ἀναγράψασι συνε-
χρήσαντο. Ὅμοῦ δὲ οἱ πάντες, τὰ Ἑλληνικὰ καὶ τὰ βάρβαρα τὰ τε παρ'
αὐτοῖς Ἑβραίοις συναγαγόντες καὶ τὰς παρὰ πᾶσιν ἱστορίας παραθέντες,
θατέρως τε τὴν ἑτέραν συγκρούσαντες, τὰ παρὰ τοῖς πᾶσιν ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς
χρόνους πραχθέντα συνεξητάκασιν. Εἴθ' ἕκαστος οἰκείαις μεθόδοις τὴν
τῶν ἀποδεικνυμένων κατασκευὴν πεποιημένος, σύμφωνον καὶ ὁμολο-
γουμένην τὴν ἀπόδειξιν εἰσηνέγκαντο. Διὸ καὶ μάλιστα ταῖς αὐταῖς 19
ἡγησάμην δεῖν παραχωρῆσαι φωναῖς τὸν παρόντα λόγον, ὅπως ὁμοῦ
τῶν οἰκείων μὴ ἀποστεροῖντο καρπῶν οἱ τῶν λόγων πατέρες, καὶ διὰ
πλειόνων μαρτύρων, ἀλλὰ μὴ δὴ ἑνὸς ὁμοῦ ἢ σύστασις τῆς ἀληθείας
ἀναμφίλεκτον λάβοι τὴν ἐπικύρωσιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι.

Ἀπὸ τοῦ τρίτου τῶν Ἀφρικανοῦ χρονολογητῶν *).

„Μέχρι μὲν Ὀλυμπιάδων οὐδὲν ἀκριβὲς ἱστορήται τοῖς Ἑλλησι, πάν-
των συγκεχυμένων καὶ κατὰ μὴδὲν αὐτοῖς τῶν πρὸ τοῦ συμφωνούντων·
αἱ δὲ ἡκρίβωντο πολλοῖς, τῷ μὴ ἐκ πλείστον διαστήματος, διὰ τε-
τραετίας δὲ τὰς ἀναγραφὰς αὐτῶν ποιεῖσθαι τοὺς Ἑλληνας. Οὐ δὴ 1
χάριν τὰς ἐνδοξοτάτας καὶ μυθώδεις ἐπιλεξάμενος ἱστορίας, μέχρι τῆς
πρώτης Ὀλυμπιάδος ἐπιδραμοῦμαι· τὰς δὲ μετὰ ταῦτα συζεύξας
κατὰ χρόνον ἐκάστας, εἴ τινες ἐπίσημοι, ταῖς Ἑλληνικαῖς τὰς Ἑβραϊ-
κάς, ἐξιστορῶν μὲν τὰ Ἑβραίων, ἐφαπτόμενος δὲ τῶν Ἑλληνικῶν,
ἐφαρμόσω τόνδε τὸν τρόπον· λαβόμενος μίᾳς πράξεως Ἑβραϊκῆς
ὁμοχρόνον πράξει ὑφ' Ἑλλήνων ἱστορηθείσῃ καὶ ταύτης ἐχόμενος, 2
ἀφαιρῶν τε καὶ προστιθεὶς, τίς δε Ἑλλήν ἢ Πέρσης ἢ καὶ ὅστισὺν
τῇ Ἑβραίων συνεχρόνησεν, ἐπισημειούμενος, ἴσως ἂν τοῦ σκοποῦ τύ-
χοιμι. Ἑβραίων μὲν οὖν ἡ μετοικία ἐπισημοτάτη, αἰχμαλωτισθέντων
ὑπὸ Ναβουχοδονόσορ βασιλέως Βαβυλῶνος, παρέτεινεν ἔτη 6, καθὰ
προεφήτευσεν Ἰερεμίας. Τοῦ δὲ Ναβουχοδονόσορ μνημονεύει Βηρωσ-
σὸς ὁ Βαβυλώνιος. Μετὰ δὲ τὰ 6 τῆς αἰχμαλωσίας ἔτη Κῦρος 3
Περσῶν ἐβασίλευεν, ὃ ἔτει Ὀλυμπιάς ἦχθη νέ', ὡς ἐκ τῶν βιβλιο-
θῆκων Διοδώρου καὶ τῶν Θαλλοῦ καὶ Κάστορος ἱστοριῶν, ἔτι δὲ
Πολυβίου καὶ Φλέγοντός ἐστιν εὐρεῖν, ἀλλὰ καὶ ἑτέρων οἷς ἐμέλησεν
Ὀλυμπιάδων· ἅπασι γὰρ συνεφώνησεν ὁ χρόνος. Κῦρος δ' οὖν τῷ

Cap. X. *) Ἀπὸ — Ἀφρικανοῦ χρονολογητῶν. Cf. Euseb. D. E. VIII, 2.
Syncell. chronograph. p. 322 sqq. ed. Goar., Routh. reliqq. sacr. Vol. II. p.
441 — 195. Tzschirner. Fall des Heidenthums p. 375 sq. p. 512 sqq.

πρώτῳ τῆς ἀρχῆς ἔτει, ὅπερ ἦν Ὀλυμπιάδος νῆ' ἔτος τὸ πρῶτον¹⁾, διὰ Ζοροβάβελ, καθ' ὃν Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ἰωσεδέκ, τὴν πρώτην καὶ 4 μερικὴν ἀπόπεμψιν ἐποιήσατο τοῦ λαοῦ, πληρωθείσης τῆς ἑβδομηκονταετίας, ὡς ἐν τῷ Ἑσδρα παρὰ τοῖς Ἑβραίοις ἱστορεῖται. Αἱ μὲν οὖν ἱστορίαι συντρέχουσι, Κύρου τε βασιλείας καὶ αἰχμαλωσίας τέλους· καὶ κατὰ τὰς Ὀλυμπιάδας οὕτως εἰς ἡμᾶς εὐρεθήσεται συμφωνήσαντα· τούτοις γὰρ ἐπόμενοι, καὶ τὰς λοιπὰς ἱστορίας κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἀλλήλαις ἐφαρμόσομεν. Τὰς δὲ πρὸ τούτων ὥδέ πως τῆς Ἀττικῆς χρονογραφίας ἀριθμουμένης, ἀπὸ Ὠγύγον τοῦ παρ' ἐκείνοις αὐτόχθονος πιστευθέντος, ἐφ' οὗ γέγονεν ὁ μέγας καὶ πρῶτος ἐν τῇ Ἀττικῇ κατακλυσμός, Φορωνέως Ἀργείων βασιλεύοντος, ὡς Ἀκουσίλαος ἱστορεῖ, μέχρι πρώτης Ὀλυμπιάδος, ὁπόθεν Ἕλληνες 5 ἀκριβοῦν τοὺς χρόνους ἐνόμισαν, ἔτη συνάγεται χίλια εἴκοσι, ὡς καὶ τοῖς προειρημένοις συμφωνεῖ, καὶ τοῖς ἐξῆς δειχθήσεται. Ταῦτα γὰρ Ἀθηναίων²⁾ ἱστοροῦντες, Ἑλλάνικός τε καὶ Φιλόχορος οἱ τὰς Ἀτθίδας οἱ τε τὰ Σύρια Κάστωρ καὶ Θαλλός, καὶ τὰ πάντων Διόδωρος ὁ τὰς βιβλιοθήκας Ἀλέξανδρός τε ὁ Πολύσιτος καὶ τινες τῶν καθ' ἡμᾶς ἀκριβέστερον ἐμνήσθησαν καὶ τῶν Ἀττικῶν ἀπάντων. Εἴ τις οὖν ἐν τοῖς χίλοις εἴκοσι ἐτίσιν ἐπίσημος ἱστορία τυγχάνει, κατὰ 6 τὸ χρήσιμον ἐκλεγήσεται.“ Καὶ μετὰ βραχεία ἐπιλέγει· „φάμεν τοίνυν ἔκ τε³⁾ τοῦδε τοῦ συγγράμματος, Ὠγύγον ὃς τοῦ πρώτου κατακλυσμοῦ γέγονεν ἐπώνυμος, πολλῶν διαφθαρέντων διασωθεὶς, κατὰ τὴν ἀπὸ Αἰγύπτου⁴⁾ τοῦ λαοῦ μετὰ Μωσέως ἐξόδον γεγενῆσθαι, τόνδε τὸν τρόπον. Ἐπὶ πρώτῃν Ὀλυμπιάδα τὴν προειρημένην ἀπὸ Ὠγύγον ἔτη δειχθήσεται⁵⁾ αἱ. Ἀπὸ δὲ πρώτης Ὀλυμπιάδος ἐπὶ τῆς νῆ' ἔτος πρῶτον, τουτέστιν ἐπὶ 7 Κύρου βασιλείᾳ ἔτος πρῶτον, ὅπερ ἦν αἰχμαλωσίας τέλος, ἔτη σις'. Ἀπὸ Ὠγύγον τοίνυν ἐπὶ Κῦρον ἔτη ασλζ'. Εἰ δ' ἀναφέρει τις ἐπιλογιζόμενος ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς αἰχμαλωσίας, ασλζ' ἔτη κατὰ ἀνάλυσιν εὐρίσκεται, ταυτὸν διάστημα ἐπὶ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἀπὸ Αἰγύπτου διὰ Μωσέως ἐξόδου Ἰσραὴλ, ὅσον ἀπὸ τῆς πεντηκοστῆς πέμπτης

1) ὅπερ ἦν Ὀλυμπιάδος νῆ' ἔτος τὸ πρῶτον. Vid. Scaliger. prolegg. ad opus de emendat. tempor. p. IX. p. XXIX sq. p. XXXIX. et in append. p. 33. p. 36.

2) ταῦτα γὰρ Ἀθην. ἱστορ. Malim ταῦτα γὰρ ἱστοροῦσιν, delete Ἀθηναίων. Vig. De Thallo cf. Cellar. ad Minuc. Fel. Octav. XXII, 8.

3) ἔκ τε. Particula τε aut expungenda est, aut aliquid aliud postulat. Vig.

4) Αἰγύπτου. Dele hanc vocem, aut repone ἀπ' Αἰγύπτου. [Ita paulo post ἐπὶ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἀπὸ Αἰγύπτου διὰ Μωσέως ἐξόδου Ἰσραὴλ. Quare ἀπὸ Αἰγύπτου scripsi.]

5) δειχθήσεται. Forte δεικνύεται. Vig.

Ὀλυμπιάδος ἐπὶ Ὁγνγον, ὃς ἔκτισεν Ἐλευσίνα. Ὅθεν ἐπισημωτέρων ἐστὶ καταλαβεῖν τὴν Ἀιτικὴν χρονολογίαν. Καὶ μεθ' ἑτέρα· „Καὶ τοσαῦτα μὲν πρὸ Ὁγνγον. Κατὰ δὲ τοὺς τούτου χρόνους ἐξῆλθε 8 Μωσῆς ἀπ' Αἰγύπτου. Καὶ ὡς οὐκ ἄπιστον τότε ταῦτα συμβῆναι, δείκνυμεν οὕτως. Ἀπὸ τῆς ἐξόδου Μωσέως ἐπὶ Κῦρον, ὃς ἐβασίλευσε μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν, ἔτη αςλζ. Μωσέως γὰρ ἔτη τὰ λοιπὰ τεσσαράκοντα· Ἰησοῦ τοῦ μετ' ἐκεῖνον ἡγήσαμένου ἔτη κε· πρεσβυτέρων ἔτη λ', τῶν μετὰ Ἰησοῦ κριτῶν· τῶν δὲ ἐν τῇ βίβλῳ τῶν κριτῶν περιεχομένων ἔτη υῆ'. Ἰερῶν δὲ Ἠλεὶ καὶ Σαμουὴλ ἔτη η', τῶν δὲ ἐξῆς βασιλέων Ἑβραίων ἔτη τετρακόσια η'. Ἡς τὸ τελευταῖον 6) ἔτος ἦν Κῦρον βασιλείας ἔτος πρῶτον, ὡς προειρήκαμεν. Ἐπὶ δὲ πρώτης Ὀλυμπιάδος ἀπὸ Μωσέως ἔτη ακ', εἴπερ ἐπὶ πεντηκοστῆς πέμπτῃς 9 ἔτος πρῶτον ἔτη α σ λ ζ'. Κὰν τοῖς Ἑλληνικοῖς συνέδραμεν ὁ χρόνος. Μετὰ δὲ Ὁγνγον διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ κατακλυσμοῦ πολλὴν φθορὰν ἀβασίλευτος ἔμεινεν ἡ νῦν Ἀιτικὴ μέχρι Κέκροπος ἔτη ρπθ'. Τὸν γὰρ μετὰ Ὁγνγον Ἀκταῖον ἢ τὰ πλασσόμενα τῶν ὀνομάτων οὐδὲ γενέσθαι φησὶ Φιλόχορος. Καὶ αὐθις· „Ἀπὸ Ὁγνγον τοῖνυν ἐπὶ Κῦρον, ὅποσα ἀπὸ Μωσέως ἐπὶ τὸν αὐτὸν χρόνον, ἔτη α σ λ ζ'. 10 Καὶ Ἑλλήνων δὲ τινες ἱστοροῦσι κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους γενέσθαι Μωσέα· Πολέμων ἐν τῇ πρώτῃ τῶν Ἑλληνικῶν ἱστοριῶν λέγων· ἐπὶ Ἀπιδος τοῦ Φορωνέως μοῖρα τοῦ Αἰγυπτίων στρατοῦ ἐξέπεσεν Αἰγύπτου, οἱ ἐν τῇ Παλαιστίνῃ καλουμένῃ Συρία οὐ πόρρω Ἀραβίας ᾤκησαν, αὐτοὶ δηλονότι οἱ μετὰ Μωσέως. Ἀπίων δὲ ὁ Ποσειδωνίου, περιεργότατος γραμματικῶν, ἐν τῇ κατὰ Ἰουδαίων βίβλῳ καὶ ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν ἱστοριῶν φησι, κατὰ Ἰναχον Ἀργεὺς βασιλέα, Ἀμώσιος 11

6) ἥς τὸ τελευταῖον. Deest hic aliquid. Quo enim τὸ ἥς referatur? Forte ante hunc articulum scripserit Africanus: τῆς δ' αἰχμαλωσίας ἐβδομήκοντα. Certe ὁμᾶς illa mille ducentorum ac triginta septem annorum, quos ab exodo ad Cyrum usque numerat, ex consequentium annorum collectione non existet, nisi hos septuaginta insuper addideris, tametsi ut deesset omnino nihil, duobus et septuaginta opus esset. Nam detractis septuaginta, confiunt modo mille centum et sexaginta quinque, quibus septuaginta si addideris, 1235. habiturus es. Sed, opinor, anni Mosis octogesimi partem adnumerat, et annum captivitatis septuagesimum ultra Cyri primum mensibus aliquot excurrisse putat. Eam enim summam non ex librorum errore, sed Africani ex mente conflata esse, constat ex sequentibus, ubi saepius eadem inculcatur. Vig. Paulo antea ἔτη υῆ' nonaginta supra quadringentos, ἔτη η' nonaginta, τετρακόσια η' nonaginta supra quadringentos Vig. vertit. Neque ego mutare ausus sum illud η' quanquam alias aliis signis notatur numerus 90. Cf. Matthiae Gr. p. 24.

Αἰγυπτίων βασιλεύοντος, ἀποστῆναι Ἰουδαίους, ὧν ἡγεῖσθαι Μωσεία. Μέννηται δὲ καὶ Ἡρόδοτος τῆς ἀποστασίας ταύτης καὶ Ἀμώσιος ἐν τῇ δευτέρᾳ· τρόπῳ δὲ τινι καὶ Ἰουδαίων αὐτῶν, ἐν τοῖς περιτεμνομένοις αὐτοὺς καταριθμῶν καὶ Ἀσσυρίους τοὺς ἐν τῇ Παλαιστίνῃ ἀποκαλῶν, τάχα δι' Ἀβραάμ. Πτολεμαῖος δὲ ὁ Μενδήσιος τὰ Αἰγυπτίων ἀνέκαθεν ἱστορῶν, ἀπασι τούτοις συντρέχει· ὥστε οὐδ' ἐπίσημος ἐπὶ πλέον ἢ τῶν χρόνων παραλλαγή. Σημειωτέον δὲ, ὡς ὁ τίποτε ἐξαίρετον Ἑλλῆσι δι' ἀρχαιότητα μυθεύεται, μετὰ Μωσεία τοῦθ' εὐρίσκεται, κατακλυσμοὶ τε καὶ ἐκπυρώσεις, Προμηθεὺς, Ἰὼ, Εὐρώπη, Σπαρτοὶ ⁷⁾, Κόρης ἀρπαγὴ, μυστήρια, νομοθεσίαι, Διονύσου πράξεις, Περσεὺς, Ἀργοναῦται, Κένταυροι, Μινώταυρος, τὰ περὶ Ἰλιον, ἄθλοι Ἡράκλειοι, Ἡρακλειδῶν ἀνάθοδος, Ἰώνων ἀποικία καὶ Ὀλυμπιάδες. Ἔδοξε δέ μοι τῆς Ἀττικῆς βασιλείας τὸν προειρημένον ἐκτιθέναι χρόνον, παρατιθέναι μέλλοντι ταῖς Ἑβραϊκαῖς ἱστορίαις τὰς Ἑλληνικὰς. Ἐξέσται γὰρ τῷ βουλομένῳ, παρ' ἐμοῦ τὴν ἀρχὴν κομιζομένῳ, λογίσεσθαι τὸν ἀριθμὸν ὁμοίως ἐμοί. Οὐκοῦν τῶν χιλίων ¹² καὶ εἴκοσι ἐτῶν, τῶν μέχρι πρώτης Ὀλυμπιάδος ἀπὸ Μωσέως τε καὶ Ὠγύγον ἐκκειμένων, πρῶτον μὲν ἔτει τὸ πάσχα καὶ τῶν Ἑβραίων ἔξοδος ἢ ἀπ' Αἰγύπτου, ἐν δὲ τῇ Ἀττικῇ ὁ ἐπὶ Ὠγύγον γίνεται κατακλυσμός· καὶ κατὰ λόγον. Τῶν γὰρ Αἰγυπτίων ὀργὴ Θεοῦ χαλάσαις τε καὶ χειμῶσι μαστιζομένων, εἰκὸς ἦν μέρη τινὰ συμπάσχειν τῆς γῆς, ὅτι τε ⁸⁾ Ἀθηναίους τῶν αὐτῶν Αἰγυπτίοις ἀπολαύειν εἰκὸς ἦν, ¹⁴ ἀποίκους ἐκείνων ὑπονοουμένους, ὥς φασιν ἄλλοι τε καὶ ἐν τῷ Τρικαρήνῳ Θεόπομπος. Ὁ δὲ μεταξὺ χρόνος παραλέλειπται, ἐν ᾧ μηδὲν ἐξαίρετον Ἑλλῆσιν ἰστόρηται. Μετὰ δὲ τέσσαρα καὶ ἑννεήκοντα ἔτη ἦν Προμηθεὺς, ὥς τινες, ὃς πλάσσειν ἀνθρώπους ἐμυθεύετο· σοφὸς γὰρ ὢν, εἰς παιδείαν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς ἄγαν ἰδιωτείας μετέπλαττε.“ Ταῦτα μὲν οὖν Ἀφρικανός. Μεταβῶμεν δ' ἡμεῖς εἰς ἕτερον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ.

¹ Ἀπὸ τοῦ πρὸς Ἑλληνας Τατιανοῦ περὶ τοῦ αὐτοῦ.
 „Νῦν δὲ προσήκειν ¹⁾ μοι νομίζω, παραστῆσαι πρεσβυτέραν τὴν ἡμετέραν φιλοσοφίαν τῶν παρ' Ἑλλῆσιν ἐπιτηδευτῶν. Ὅροι δ' ἡμῖν

7) Σπαρτοί. Vid. Apollodor. bibl. III, 4. τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ σπεῖρει. Τούτων δὲ σπαρέντων ἀνέτειλαν ἐκ γῆς ἄνδρες ἑνοπλοὶ, οὓς ἐκάλεσαν Σπαρτούς. Οὗτοι δὲ ἀπέκτειναν ἀλλήλους. Cf. Lactant. institt. III, 4, 9.

8) τοὺς τε Vig. in marg.

Cap. XI. 1) Νῦν δὲ προσήκειν. Hic Tatiani locus extat tomo I. bibliothecae patrum Graecolat. nuper edit. pag. 180. Vig.

κείσονται Μωσῆς καὶ Ὅμηρος. Τῷ γὰρ ἐκάτερον αὐτῶν εἶναι παλαιά-
 ταν, καὶ τὸν μὲν ποιητῶν καὶ ἱστορικῶν εἶναι πρεσβύτατον, τὸν δὲ
 πάσης σοφίας βαρβάρου ἀρχηγόν, καὶ ὑφ' ἡμῶν εἰς σύγκρισιν παρα-²
 λαμβανέσθωσαν. Εὐρήσομεν γὰρ οὐ μόνον τῆς Ἑλλήνων παιδείας
 τὰ παρ' ἡμῖν, ἔτι δὲ καὶ τῆς τῶν γραμμάτων εὐρέσεως ἀνώτερα· μάρ-
 τυράς τε οὐ τοὺς οἴκοι παραλήψομαι, βοηθοὺς δὲ μᾶλλον Ἑλλήσι
 καταχρήσομαι. Τὸ μὲν γὰρ ἄγνωμον, ὅτι μὴδ' ὑφ' ὑμῶν παρά-
 δεκτον, τὸ δὲ, ἂν ἀποδεικνύηται, θαυμαστὸν, ὅπότ' ἂν ὑμῖν διὰ τῶν
 ὑμετέρων ὄπλων ἀντερείδων, ἀνυπόπτους καθ' ὑμῶν τοὺς ἐλέγχους
 παραλαμβάνω. Περὶ γὰρ τῆς Ὀμήρου ποιήσεως, γένους τε αὐτοῦ καὶ
 χρόνου καθ' ὃν ἤκμασε, προηρεύνησαν πρεσβύτατοι μὲν Θεαγένης τε
 ὁ Ῥηγίνος κατὰ Καμβύσην γεγονώς, καὶ Στησύμβροτος ὁ Θάσιος καὶ
 Καλλίμαχος ὁ Κολοφώνιος, Ἡρόδοτος τε Ἀλικαρνασεὺς καὶ Διονύ-
 σιος Ὀλύνθιος· μετὰ δὲ ἐκείνους Ἐφορος ὁ Κυμαῖος καὶ Φιλόχορος³
 ὁ Ἀθηναῖος, Μεγακλείδης τε καὶ Χαμαιλέων²) οἱ Περιπατητικοί·
 ἔπειτα γραμματικοί, Ζηρόδοτος, Ἀριστοφάνης, Καλλίμαχος, Κράτης,
 Ἐρατοσθένης, Ἀρίσταρχος, Ἀπολλόδωρος. Τούτων δὲ οἱ μὲν περὶ
 Κράτητα πρὸ τῆς Ἡρακλειδῶν καθόδου φασὶν αὐτὸν ἠκμαίνειν,
 μετὰ τὰ Τρωϊκὰ ἐνδοτέρω τῶν ὀγδοήκοντα ἔτων· οἱ δὲ περὶ τὸν
 Ἐρατοσθένην μετὰ ἑκατοστὸν ἔτος τῆς Ἰλίου ἀλώσεως. Οἱ δὲ περὶ⁴
 τὸν Ἀρίσταρχον κατὰ τὴν Ἰωνικὴν ἀποικίαν, ἥ ἐστι μετὰ ἑκατὸν τεσ-
 σαράκοντα ἔτη τῶν Ἰλιακῶν. Φιλόχορος δὲ μετὰ τὴν Ἰωνικὴν ἀποι-
 κίαν, ἔτεσι μ', ἐπὶ ἄρχοντος Ἀθήνησιν Ἀρξίππον, τῶν Ἰλιακῶν ὕστε-
 ρον ἔτεσιν ἑκατὸν ὀγδοήκοντα. Οἱ δὲ περὶ Ἀπολλόδωρον μετὰ τὴν
 Ἰωνικὴν ἀποικίαν ἔτεσιν ἑκατὸν, ὃ γένοιτ' ἂν ὕστερον τῶν Ἰλιακῶν
 ἔτεσι διακοσίοις τεσσαράκοντα³). Τινὲς δὲ πρὸ τῶν Ὀλυμπιά-

2) Μεγακλείδης τε καὶ Χαμελέων. Rectius, quam ut apud Tatianum, Με-
 γακλείδης τε ὁ Χαμαιλαίων· posterior enim haec lectio eidem homini utrumque
 nomen attribuit, cum tamen duo illi fuerint. Corrigendum tamen videtur Χα-
 μαίλειον, ut habetur in altero Manuscr. et legitur apud Clementem Alexandrin.
 Strom. I. pag. 220. A. 1. edition. Graecolat. Τὸ μὲν οὖν Γνωθὶ σαυτόν, inquit,
 οἱ μὲν Χίλωνος ὑπελήφασιν, Χαμαιλέων δὲ ἐν τῷ περὶ Θεῶν, Θαλοῦ. Et infr.
 eod. lib. p. 258. Χαμαιλέων τε ὁ Ἡρακλειώτης ἐν τῷ περὶ μέθης. Fuit igitur He-
 racleotes, atque inter alia de diis ac de ebrietate scripsit. Idem nomen legitur
 apud Athenaeum lib. I. p. 21. Χαμαιλέων γοῦν, inquit, πρῶτον αὐτὸν φησιν
 σχηματίζει τοὺς χοροὺς etc. ubi de Aeschylō loquitur. [Χαμαιλέων pro Χαμε-
 λέων dedi.]

3) τῶν Ἰλιακῶν ἔτεσι διακόνοις τεσσαράκοντα. Tatianus excus. τῶν Ἰλια-
 κῶν διακοσίῳ πεντήκοντα. Sed Fronto noster, ὁ μακαρίτης, observat, in Manu-
 scripto Regio Eusebiana extare lectionem. Certe διακοσίους, non διακοσίῳν,
 legendum esset. Vig.

5 δων⁴⁾ ἔφασαν αὐτὸν γεγονέναι, τουτέστι μετὰ τὴν Ἰλίον ἄλωσιν ἔτεσι τετρακοσίοις. Ἐτεροι δὲ κάτω τὸν χρόνον ὑπήγαγον, σὺν Ἀρχιλόχῳ γεγονέναι τὸν Ὅμηρον εἰπόντες· ὁ δὲ Ἀρχιλόχος ἠκμασε περὶ Ὀλυμπιάδα τρίτην καὶ εἰκοστὴν κατὰ Γύγην τὸν Ἀνδρῶν, ὕστερον τῶν Ἰλιακῶν ἔτεσι πεντακοσίοις. Καὶ περὶ μὲν τῶν χρόνων τοῦ προειρημένου ποιητοῦ, λέγω δὲ Ὅμηρον, στάσεώς τε καὶ τῶν εἰπόντων τὰ περὶ αὐτὸν ἀσυμφωνίας τοῖς ἐπ' ἀκριβὲς ἐξετάζειν δυναμένοις⁵⁾ αὐτάρκως ἡμῶν ὡς ἐπὶ κεφαλῇ εὐρήσθω. Δυνατὸν γὰρ παντὶ ψευδεῖς ἀποφαίνεσθαι καὶ τὰς περὶ τοὺς λόγους δοξᾶς. Παρ' οἷς γὰρ ἀσυνάρτητός ἐστιν ἡ τῶν χρόνων ἀναγραφὴ, παρὰ τοῖτοις οὐδὲ τὰ τῆς ἱστορίας ἀληθεύειν δύναται.“ Καὶ μετὰ βραχέα· „Πλὴν Ὅμηρος⁶⁾ ἔστω μὴ [μόνον] ὕστερος τῶν Ἰλιακῶν⁷⁾, ἀλλὰ κατ' ἐκείνον αὐτὸν ὑπειλήφθω γεγονέναι τὸν τοῦ πολέμου καιρὸν, ἔτι δὲ καὶ τοῖς περὶ Ἀγαμέμνονα συνεκστρατεῦσαι, καὶ βούληται τις, καὶ πρὶν τῶν στοιχείων τὴν εὐρεσιν γεγονέναι· φανήσεται γὰρ ὁ προειρημένος Μωσῆς αὐτῆς μὲν τῆς Ἰλιακῆς ἀλώσεως πρὸςβύτερος πάνν πολλοῖς ἔτεσι, τῆς δὲ γεγοννίας Ἰλίον κτίσεως καὶ τοῦ Τρωῶς καὶ Δαρδάνου λίαν ἀρχαιότερος. Ἀποδείξεως δὲ ἕνεκα μάρτυσι χρῆσομαι Χαλδαίοις,

4) πρὸ τῶν Ὀλυμπιάδων. Alt. Manuscr. habet περὶ, non πρὸ. Unde conicio legendum esse περὶ τὰς Ὀλυμπιάδας. Vig.

5) τοῖς ἐπ' ἀκριβὲς ἐξετάζειν δυναμένοις. Interpres Tatiani sic vertit: aliis diligentius inquisituris relinquo. At meo iudicio, ista cum sequentib. ἡμῶν εὐρήσθω coniungi debent; alioqui nutaret ac penderet oratio. [Quare Vig. vertit: „haec summam attigisse sufficiat, cum alioqui rem accurate, si liberet, investigare possemus.“ Sed defendi facile potest interpretis Tatiani translatio: „aliis diligentius inquisituris,“ modo ἡμῶν εὐρήσθω vertatur: „a nobis dictum sit.“ Sequentia vero δυνατὸν γὰρ παντὶ κ. τ. λ. huic interpretationi magis favere videntur.]

6) Πλὴν Ὅμηρος. Haec apud Tatianum reperies tomo illo I. Biblioth. Patr. pag. 184. Vig.

7) μὴ μόνον ὕστερος τῶν Ἰλιακ. Tatianus excus. expungit μὴ μόνον, atque ὕστερον legit: quod omnino esset pugnancia loqui, licet verteretur ὕστερον, statim post. Mallem tamen, ne quid dissimulem, retenta negatione μὴ, adverbium μόνον expungere. [In hoc quidem facilius assentior Vigero. Ineptius enim profecto, quamvis non eodem modo quo verbis μὴ μόνον omissis, sibimet ipsi repugnans, Tatianus dixerit, Homerum non solum post Troianum bellum vixisse, sed etiam ipso belli illius tempore, se concedere velle. Contra male Vig. μὴ μόνον non solum non h. l. significare posse opinatus, vertit: „demonstramus Homerum non modo non eversione Troiana posteriore, sed etiam ipsomet belli Troiani tempore vixisse.“ Nam quae tandem, quaeso, ista esset gradatio? Itaque voc. μόνον uncinis includendum duxi.]

Φοίνιζιν, Αἰγυπτίοις. Καὶ τί με λέγειν δεῖ πλείονα; Χρὴ γὰρ τὸν πείθειν ἐπαγγελλούμενον συντομοτέρας ποιῆσθαι τὰς περὶ τῶν πραγμάτων πρὸς τοὺς ἀκούοντας διηγήσεις. Βηρωσσὸς ἀνὴρ Βαβυλώνιος, ἱερεὺς τοῦ παρ' αὐτοῖς Βήλου κατὰ Ἀλέξανδρον γενόμενος, ⁷ Ἀντιόχῳ τῷ μετὰ Σέλευκον ⁸) τρίτῳ τὴν Χαλδαίων ἱστορίαν ἐν τρισὶ βιβλίοις κατατάξας καὶ τὰ περὶ τῶν βασιλέων ἐκτιθέμενος, ἀφηγεῖται τινος αὐτῶν ὄνομα Ναβουχοδονόσορ, τοῦ συστρατεύσαντος ἐπὶ Φοίνικας καὶ Ἰουδαίους, ἃ τινα διὰ τῶν καθ' ἡμᾶς προφητῶν ἴσμεν κεκηρυγμένα, γεγονότα μὲν πολὺν τῆς Μωσέως ἡλικίας κατώτερον, πρὸ δὲ τῆς Περσῶν ἡγεμονίας ἔτεσιν ἑβδομήκοντα. Βηρωσσὸς δὲ ἐστίν ⁸ ἀνὴρ ἱκανώτατος· καὶ τούτου τεκμήριον Ἰόβας, ὃς περὶ Ἀσσυρίων γράφων παρὰ Βηρωσσοῦ φησι μεμαθηκέναι τὴν ἱστορίαν. Εἰσὶ δ' αὐτῷ βιβλίοι περὶ Ἀσσυρίων δύο. Μετὰ δὲ τοὺς Χαλδαίους, τὰ Φοινίκων οὕτως ἔχει. Γεγόνασι παρ' αὐτοῖς ἄνδρες τρεῖς, Θεόδοτος, Ὑπικράτης, Μῶχος. Τούτων τὰς βίβλους εἰς Ἑλληνίδα κατέταξε φωνὴν Ἀσιτος ⁹), ὃ καὶ τοὺς βίους τῶν φιλοσόφων ἐπ' ἀκριβὲς πραγματευσάμενος. Ἐν δὲ ταῖς τῶν προειρημένων ἱστορίαις δηλοῦται ⁹ κατὰ τινα τῶν βασιλέων Εὐρώπης ἀρπαγὴ γεγονέναι, Μενελάου τε εἰς τὴν Φοινίκην ἄφιξις καὶ τὰ περὶ Εἵραμον, ὅστις Σολομῶνι τῷ Ἰουδαίων βασιλεὶ πρὸς γάμον δούς τὴν ἐαυτοῦ θυγατέρα, καὶ ξύλων παντοδαπῶν ὕλην εἰς τὴν τοῦ νεῷ κατασκευὴν ἐδωρήσατο. Καὶ Μένανδρος δὲ ὁ Περγαμηνὸς περὶ τῶν αὐτῶν τὴν ἀναγραφὴν ἐποίησατο. Τοῦ δὲ Εἵραμον ὁ χρόνος ἤδη πον τοῖς Ἰλιακοῖς ἐγγίζει· Σολομῶν ¹⁰ δὲ ὁ κατ' Εἵραμον, πολὺ κατώτερός ἐστι τῆς Μωσέως ἡλικίας. Αἰγυπτίων δ' εἰσὶν ἀκριβεῖς χρόνων ἀναγραφαί. Καὶ τῶν κατ' αὐτοὺς γραμμάτων ἐρμηνεὺς Πτολεμαῖος, οὐχ ὁ βασιλεὺς, ἱερεὺς δὲ Μένδητος, οὗτος τὰς τῶν βασιλέων πράξεις ἐκτιθέμενος, κατὰ Ἀμωσιν Αἰγύπτου βασιλεῖα γεγονέναι Ἰουδαίοις φησὶ τὴν ἐξ Αἰγύπτου πορείαν εἰς ἅπερ ἤθελον χωρία ¹⁰), Μωσέως ἡγουμένον· λέγει δὲ οὕτως ¹¹).

8) μετὰ Σέλευκον. Ita omnes: Tatianus tamen habet αὐτὸν, quod ad Alexandrum referri debet. Antiochus post Alexandrum tertius idem esse non potest, qui tertius post Seleucum. Nam tertius ab Alexandro fuit Antiochus nominis primus, cognomento Soter, Seleuci filius, at tertius a Seleuco Antiochus nominis secundus, cognomento Deus, Soteris filius. Vig.

9) Ἀσιτος. Tatianus excus. χαῖτος. Neutrum nomen alibi reperiō. Vig.

10) εἰς ἅπερ ἤθελον χωρία. Tatian. εἰς ἅπερ ἤλθον, quod magis probō. Vig.

11) λέγει δὲ οὕτως. Aut expungenda haec verba sunt, aut resecta Ptolemaei oratio est, cuius fortassis initium fuerit, quod sequitur, ὃ δὲ Ἀμωσις. Equidem expungi malim. Quod enim Mosē sub Amosi constitutus, aequalem eum

- ὁ δὲ Ἀμωσις ἐγένετο κατὰ τὸν Ἰναχον τὸν βασιλέα. Μετὰ δὲ τοῦτον Ἀπίων ὁ γραμματικὸς, ἀνὴρ δοκιμώτατος, ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν Αἰγυπτιακῶν, πέντε δὲ εἰσιν αὐτῷ γραφαί, πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα, φησὶ δ' ὅτι κατέσκαψε τὴν Αὐαριν Ἀμωσις, κατὰ τὸν Ἀργεῖον γενόμενος
- 11 Ἰναχον, ὡς ἐν τοῖς χρόνοις ἀνέγραψεν ὁ Μενδήσιος Πτολεμαῖος. Ὁ δὲ ἀπὸ Ἰνάχον χρόνος ἄχρι τῆς Ἰλίου ἀλώσεως ἀποπληροῦ γενεᾶς εἴκοσι. Καὶ τὰ τῆς ἀποδείξεως τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον. Γεγόνασιν Ἀργείων βασιλεῖς οἷδε· Ἰναχος, Φορωνεύς, Ἀπῖς, Ἀργεῖος, Κρίασος, Φόρβας, Τριόπας, Κροτωπὸς, Σθενέλαος, Δαναὸς, Αὐγκεύς, Ἀβας, Προῖτος, Ἀκρίσιος, Περσεύς, Εὐρυσθεύς, Αἰρεύς, Θυέστις, Ἀγαμέμνων, οὗ κατὰ τὸ ὀκτωκαιδέκατον ἔτος τῆς βασιλείας Ἰλιον ἐάλω.
- 12 Καὶ χρὴ τὸν νουνεχῇ συνιέναι μετὰ πάσης ἀκριβείας, ὅτι κατὰ τὴν τῶν Ἑλλήνων παράδοσιν οὐδ' ἱστορίας τις ἦν παρ' αὐτοῖς ἀναγραφή. Κάδμος γὰρ ὁ τὰ στοιχεῖα τοῖς προειρημένους παραδούς, μετὰ πολλὰς γενεᾶς τῆς Βοιωτίας ἐπέβη. Μετὰ δὲ Ἰναχον ὑπὸ Φορωνέως μόλις τοῦ θηριώδους βίου καὶ νομάδος περιγραφὴ γέγονε, μετεκοσμίθησάν τε οἱ ἄνθρωποι. Διόπερ εἰ κατὰ Ἰναχον πέφηνεν ὁ Μωσῆς γεγονώς,
- 13 πρεσβυτερός ἐστι τῶν Ἰλιακῶν ἔτεσι τετρακοσίοις. Ἀποδείκνυνται δὲ τοῦθ' οὕτως ἔχον ἀπὸ τε τῆς τῶν Ἀττικῶν βασιλέων διαδοχῆς, Μακεδονικῶν τε καὶ Πτολεμαϊκῶν, ἔτι δε καὶ Ἀντιοχικῶν. Ὅθεν εἰ μετὰ τὸν Ἰναχον¹²⁾ αἱ διαφανέστατοι πράξεις· παρ' Ἑλλήσιν ἐγράφησάν τε καὶ γνωσκόνται, δῆλον ὡς καὶ μετὰ Μωσέα. Κατὰ μὲν γὰρ Φορωνέα τὸν μετ' Ἰναχον μνημονεύεται παρ' Ἀθηναίοις Ὠγυγος, ἐφ' οὗ κατακλυσμός ὁ πρῶτος. Κατὰ δὲ Φόρβαντα Ἀκταῖος, ἄφ'
- 14 οὗ Ἀκταία ἡ Ἀττική. Κατὰ δὲ Τριόπαν Προμηθεύς καὶ Ἐπιμηθεύς καὶ Ἀτλας καὶ ὁ διφυῆς Κέκροψ καὶ ἡ Ἰώ. Κατὰ δὲ Κροτωπὸν ἡ ἐπὶ Φαέθοντος ἐκπύρωσις καὶ ἡ ἐπὶ Δευκαλίωνος ἐπομβρία. Κατὰ δὲ Σθενέλαον ἡ τε τοῦ Ἀμφικτύονος βασιλεία καὶ ἡ εἰς Πελοπόννησον Δαναοῦ παρουσία καὶ ἡ ὑπὸ Δαρδάνου τῆς Δαρδανίας κτίσις, ἡ τε ἐκ Φοινίκης τῆς Εὐρώπης εἰς τὴν Κρήτην ἀνακομιδή. Κατὰ δὲ Αὐγκέα τῆς Κόρης ἡ ἀρπαγὴ καὶ ἡ τοῦ ἐν Ἐλευσίνι τεμένους καθίδρυσις καὶ ἡ Τριπτολέμου γεωργία καὶ ἡ Κάδμου εἰς Θήβας παρουσία, Μίνωός τε βασιλεία. Κατὰ δὲ Προῖτον ὁ Εὐμόλπου

Inacho Tatianus faciat, erroris illius est pridem inveteratū, quem primus sustulit Eusebius. Vig.

12) κατὰ τὸν Ἰναχον. Tatian. μετὰ τὸν Ἰναχον. Rectius, ut existimo, quia sequitur paulo post καὶ μετὰ Μωσέα. Tametsi, cum Graecorum historiam ab Inacho fere duci confirmet, utrobique κατὰ non incommode legi possit. Atque hanc lectionem sequuti sumus. Vig. μετὰ τὸν Ἰ. scripsi.

πρὸς Ἀθηναίους πόλεμος. Κατὰ δὲ Ἀγρίσιον Πέλοπος ἀπὸ Φρυγίας
 διάβας καὶ Ἰωνος εἰς τὰς Ἀθήνας ἀφίξεις καὶ ὁ δεύτερος Κέκροψ
 αἶ τε Περσέως πράξεις. Κατὰ δὲ τὴν Ἀγαμέμνονος βασιλείαν Ἴλιον
 ἐάλω. Οὐνοῦν πέφηνεν ὁ Μωσῆς ἀπὸ γε τῶν προειρημένων πρεσβύ- 15
 τατος ἡρώων, πόλεων, δαιμόνων. Καὶ χορὴ τῷ πρεσβεύοντι κατὰ
 τὴν ἡλικίαν πιστεύειν μᾶλλον ἢ περ τοῖς ἀπὸ πηγῆς ἀρυσταμένοις Ἑλ-
 λησιν οὐ κατ' ἐπίγνωσιν τὰ κείνου δόγματα. Πολλοὶ γὰρ οἱ κατ'
 αὐτοὺς σοφισταὶ κεχημένοι περιεργίᾳ, οἱ ὅσα παρὰ τῶν κατὰ Μω-
 σέα καὶ τῶν ὁμοίως αὐτῷ φιλοσοφούντων ἔγνωσαν, παραχαράττειν
 ἐπειράθησαν, πρῶτον μὲν ἵνα τι λέγειν ἴδιον νομισθῶσι, δεύτερον δ'
 ὅπως τὰ ὅσα μὴ συνίεσαν, διὰ τινος ἐπιπλάστου ἡτολογίας παρα- 16
 καλύπτοντες, ὡς μυθολογίαν ¹³⁾ τὴν ἀλήθειαν παραβραβεύσωσι.
 Περὶ μὲν οὖν τῆς κατ' ἡμᾶς πολιτείας ιστορίας τε τῆς κατὰ τοὺς
 ἡμετέρους νόμους ὅσα τε εἰρήκασιν οἱ παρὰ τοῖς Ἑλλησι λόγιοι, καὶ
 πόσοι καὶ τίνας εἰσὶν οἱ μνημονεύσαντες, ἐν τῷ πρὸς τοὺς ἀποφνηα-
 μένους τὰ περὶ Θεοῦ δειχθήσεται. Τὸ δὲ νῦν ἔχον σπευστέον μετὰ
 πάσης ἀκριβείας σαφηνίζειν, ὡς οὐχ Ὀμήρου μόνον πρεσβύτερός ἐστιν 17
 ὁ Μωσῆς, ἔτι δὲ καὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ συγγραφέων, Αἰνου, Φιλάμμω-
 νος, Θαμύριδος, Ἀμφίονος, Ὀρφέως, Μουσαίου, Δημοδόκου, Φη-
 μίου, Σιβύλλης, Ἐπιμενίδου τοῦ Κρητὸς, ὅστις εἰς τὴν Σπάρτην
 ἀφίκετο, Ἀρισταίου τοῦ Προκοννησίου καὶ τοῦ τὰ Δριμώσπια συγ-
 γράψαντος, Ἀσβόλου τε τοῦ Κενταύρου καὶ Ἰσάτιδος, Δρύμωνός τε
 καὶ Εὐκλον τοῦ Κυπρίου καὶ Ὠρον τοῦ Σαμίου καὶ Προταινίδου
 τοῦ Ἀθηναίου. Αἶνος μὲν γὰρ Ἡρακλέους ἐστὶ διδάσκαλος, ὁ δὲ 18
 Ἡρακλῆς μιᾷ τῶν Τρωϊκῶν προγενέστερος πέφηνε γενεῇ. Τοῦτο
 δὲ ἐστὶ φανερόν ἀπὸ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ Τληπολέμου, τοῦ στρατεύ-
 σαντος ἐπὶ Ἴλιον. Ὀρφεὺς δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον Ἡρακλεῖ γέγονεν
 ἄλλως τε καὶ τὰ εἰς αὐτὸν ἐπισφερόμενα φασὶν ὑπὸ Ὀνομακρίτου
 τοῦ Ἀθηναίου συντετάχθαι, γενομένου κατὰ τὴν τῶν Πεισιστρατιδῶν
 ἀρχὴν περὶ τὴν πεντηκοστὴν Ὀλυμπιάδα. Τοῦ δ' Ὀρφέως Μουσαῖος
 μαθητῆς. Ἀμφίων δὲ δυοὶ προάγων γενεαῖς τῶν Τρωϊκῶν τοῦ πλεί-
 ονα ¹⁴⁾ πρὸς τοὺς φιλομαθεῖς συντάττειν ἡμᾶς ἀπείργει. Δημοδόκος
 τε καὶ Φήμιος κατ' αὐτὸν τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον γεγόνασι· διέτριβον

13) ὡς μυθολογίαν. Tatian. ταῖς μυθολογίαις. Vig.

14) τοῦ πλείονα etc. Verborum perspicua sententia est, at obscura sen-
 tentiae ratio. Cur enim Amphion, quod res Troianas duabus aetatibus ante-
 cedat, apud studiosos plura dici prohibeat? Alter Manuser. habet πλειονος, ex
 quo πλείονας conieci, quasi dicat, Amphionem tam antiquum esse, ut alium
 praeterea φιλομαθῇ neminem quaeri patiatur. Vig.

γὰρ, ὁ μὲν ¹⁵⁾ παρὰ τοῖς μνηστῆρσι, ὁ δὲ ¹⁶⁾ παρὰ τοῖς Φαλαξι.
 Καὶ ὁ Θάμυρις ¹⁷⁾ καὶ ὁ Φιλάμμων οὐ πολὺ τούτων εἶσιν ἀρχαίό-
 20 τεροι. Περὶ μὲν οὖν τῆς καθ' ἕκαστον λόγον πραγματείας χρόνων
 τε ἀναγραφῆς αὐτῶν, ὡς οἶμαι, σφόδρα μετὰ πάσης ὑμῖν ἀκριβείας
 ἀνεγράψαμεν. Ἴνα δὲ καὶ τὸ μέχρι νῦν ἐνδὲον ἀποπληρώσωμεν, ἔτι
 καὶ περὶ τῶν νομιζομένων σοφῶν ποιήσωμεν τὴν ἀπόδειξιν. Μῖνως
 μὲν γὰρ ὁ πάσης προὔχων νομισθεὶς σοφίας, ἀρχινομίας τε καὶ νομο-
 θεσίας, ἐπὶ Λυγκείῳ τοῦ μετὰ Δαναὸν βασιλεύσαντος γέγονεν, ἐνδε-
 21 κᾶτη γενεᾷ μετὰ Ἰναχον. Λυκούργος δὲ πολὺ μετὰ τὴν Ἰλίου γεννη-
 θεὶς ἄλῳσιν, πρὸ τῶν Ὀλυμπιάδων ἔτεσιν ἑκατὸν νομοθετεῖ Λακε-
 δαιμονίοις. Δράκων δὲ περὶ Ὀλυμπιάδα τριακοστὴν καὶ ἐννάτην
 εὗρίσκεται γεγονώς, Σόλων δὲ περὶ μξ'. Πυθαγόρας κατὰ τὴν ἐξη-
 κοστὴν δευτέραν. Τὰς δὲ Ὀλυμπιάδας ὕστερον τῶν Ἰλιακῶν ἔτεσιν
 ἀπεδείξαμεν γεγονίας τετρακοσίοις ἐπτά. Καὶ δὴ τούτων οὕτως
 ἀποδεδειγμένων, διὰ βραχέων ἔτι καὶ περὶ τῆς τῶν ἐπτά σοφῶν ἡλι-
 22 κίας ἀναγράψομεν. Τοῦ γὰρ πρεσβυτάτου τῶν προειρημένων, Θάλη-
 τος γενομένου περὶ τὴν πεντηκοστὴν Ὀλυμπιάδα, καὶ τὰ περὶ τῶν
 κατ' αὐτὸν σχεδὸν ἡμῖν συντόμως εἴρηται. Ταῦθ' ὑμῖν, ἄνδρες
 Ἕλληρες, ὁ κατὰ βαρβάρους φιλοσοφῶν Τατιανὸς συνέταξα, γεννη-
 θεὶς μὲν ἐν τῇ τῶν Ἀσσυρίων γῇ, παιδευθεὶς δὲ πρῶτον μὲν τὰ ὑμέ-
 τερα, δεύτερον δὲ ἅτινα νῦν κηρύττειν ἐπαγγέλλομαι. Γινώσκων δὲ
 λοιπὸν τίς ὁ θεὸς καὶ τίς ἡ κατ' αὐτὸν ποιήσις, ἔτοιμον ἑαυτὸν ὑμῖν
 πρὸς τὴν ἀνάκρισιν τῶν δογμάτων παρίστημι, μενούσης μοι τῆς κατὰ
 23 θεὸν πολιτείας ἀνεξαρκήτου. Τοσαῦτα καὶ ὁ Τατιανός. Μετίω-
 μεν δὲ καὶ ἐπὶ Κλήμεντα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ.

Ἀπὸ τοῦ πρώτου τῶν Κλήμεντος Στρωματέων*) περὶ
 τοῦ αὐτοῦ.

„Εἴρηται μὲν οὖν περὶ τούτων ἀκριβῶς Τατιανῷ ἐν τῷ πρὸς τοὺς
 Ἕλληνας, εἴρηται δὲ καὶ Κασσιανῷ ἐν τῷ πρώτῳ τῶν Ἑξηγητικῶν.
 Ἀπαιτεῖ δ' ὁμοως τὸ ὑπόμνημα, καὶ ἡμᾶς ἐπιδραμεῖν τὰ κατὰ τὸν
 τόπον εἰρημένα. Ἀπίων τοίνυν ὁ γραμματικὸς, ὁ Πλειστονίκης ἐπι-
 κληθεὶς, ἐν τῇ δ' τῶν Αἰγυπτιακῶν ἱστοριῶν, καίτοι φιλαπεχθημό-
 1 νως πρὸς Ἑβραίους διακείμενος, ἅτε Αἰγύπτιος τὸ γένος, ὡς καὶ κατὰ

15) ὁ μὲν Phemius. Vid. Hom. Od. XVII, 262. XXII, 331.

16) ὁ δὲ Demodocus. V. Od. VIII, 44.

17) Θάμυρις. Vid. II. II, 595. •

Cap. XII. *) Vid. Clem. strom. I. p. 320. Sylb.

Ἰουδαίων συντάσσασθαι βιβλίον, Ἀμώσιος τοῦ Αἰγυπτίων βασιλέως μεμνημένος καὶ τῶν κατ' αὐτὸν πράξεων, μάρτυρα παρατίθεται Πτολεμαῖον τὸν Μενδήσιον. Καὶ τὰ τῆς λέξεως αὐτοῦ ὧδε ἔχει· Κατέσκαψε δὲ τὸν Αὐούριον Ἀμωσις, κατὰ τὸν Ἀργεῖον γενόμενος Ἰναχον, ὡς ἐν τοῖς χρόνοις ἀνέγραψεν ὁ Μενδήσιος Πτολεμαῖος. Ὁ δὲ Πτολεμαῖος οὗτος ἱερεὺς μὲν ἦν, τὰς δὲ τῶν Αἰγυπτίων βασιλέων πράξεις ἐν τρισὶν ὅλαις ἐκθέμενος βίβλοις, κατὰ Ἀμωσὶν φησι τὸν² Αἰγύπτου βασιλέα, Μωσέως ἡγουμένου γεγονέναι Ἰουδαίοις τὴν ἐξ Αἰγύπτου πορείαν, ἐξ ὧν συνῶπται κατὰ Ἰναχον ἡκμακέναι τὸν Μωσέα. Παλαιότερα δὲ τῶν Ἑλληνικῶν μνημονεύεσθαι τὰ Ἀργολικὰ, τὰ ἀπὸ Ἰνάχου λέγω, Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασεὺς ἐν τοῖς χρόνοις διδάσκει. Τούτων δὲ τεσσαράκοντα μὲν γενεαῖς νεώτερα τὰ Ἀττικὰ, τὰ ἀπὸ Κέκροπος τοῦ διφρυοῦς δὴ καὶ αὐτόχθονος, ὧς φησι κατὰ λέξιν ὁ³ Τατιανός· ἐννέα δὲ τὰ Ἀρκαδικὰ τὰ ἀπὸ Πελαγοῦ· λέγεται δὲ καὶ οὗτος αὐτόχθων. Τούτων δὲ ἄλλων πέντηκοντα δυοῖν**) νεώτερα τὰ Φθιωτικὰ τὰ ἀπὸ Λευκαλῶνος. Εἰς δὲ τὸν χρόνον τῶν Τρωϊκῶν ἀπὸ Ἰνάχου γενεαὶ μὲν εἴκοσιν ἢ μιᾷ πλείους διαριθμοῦνται· ἔτη δὲ, ὡς ἔπος εἶπεῖν, ὕ καὶ πρόσω. Εἰ δὲ τὰ Ἀσσυρίων πολλοῖς ἔτεσι πρεσβύτερα τῶν Ἑλληνικῶν Κτησίας λέγει, φανήσεται. Τῷ δευτέρῳ καὶ τετρακοσιοσιτῷ ἔτει τῆς Ἀσσυρίων ἀρχῆς, τῆς δὲ Βηλούχου τοῦ ὀγδόου δυναστείας τῷ δευτέρῳ καὶ τριακοσιτῷ ἢ Μωσέως κατὰ Ἀμωσιν τὸν Αἰγύπτιον καὶ κατὰ Ἰναχον τὸν Ἀργεῖον ἐξ Αἰγύπτου κίνησις. Ἦν δὲ κατὰ τὴν Ἑλλάδα κατὰ μὲν Φορωνέα τὸν μετ' Ἰναχον ὁ ἐπὶ Ὠγύγον κατακλυσμὸς καὶ ἡ ἐν Σικυῶνι βασιλεία πρῶτον μὲν Αἰγιαλέως, εἶτα δὲ Εὐρώπος, εἶτα Τελχίνος, καὶ ἡ Κρητὸς ἐν Κρήτῃ. Ἀκουσίλαος γὰρ Φορωνέα πρῶτον ἀνθρώπων γενέσθαι λέγει· ὅθεν καὶ ὁ τῆς Φορωνίδος ποιητὴς εἶναι αὐτὸν ἔφη πατέρα θνητῶν ἀνθρώπων. Ἐντεῦθεν ὁ Πλάτων ἐν Τιμαίῳ, κατακολουθήσας Ἀκουσίλαῳ, γράφει· καὶ ποτε προαγαγεῖν βουλευθεῖς¹⁾ αὐτοὺς περὶ τῶν ἀρχαίων εἰς λόγους, τῶν τῇδε τῇ πόλει²⁾ τὰ ἀρχαιότατα λέγειν ἐπι-

**) πεντήκοντα certe addidi ex Clem. verfente Vig. „iisdemque duabus et quinquaginta recentiores esse Phitoticas.“ Sed v. Sylburg. ad h. l. Paulo post μιᾷ ante πλείους omittit Clem. qui ἀφ' ὧν ante Κτησίας addit.

1) βουλευθεῖς. De Solone loquitur, qui sacerdotes Aegyptios eam in disputationem pertrahere conabatur. Vig.

2) τῇ πόλει. Irreptitias voces expunge, quas Plato non habet. Tantum post λόγους distinguendum nonnihil. Ait enim Solonem, ut in eam de rebus antiquis disputationem Aegyptios sacerdotes pelliceret, de Graecanica antiquitate sermonem iniēcisse. Sunt qui τῇδε accipiant pro ἐκεί, sed perperam. Locum integrum Serranus misere depravavit. Vig.

χειρεῖν, περὶ Φορωνέως τε τοῦ πρώτου λεχθέντος καὶ Νιόβης καὶ τὰ μετὰ τὸν κατακλυσμόν. Κατὰ δὲ Φόρβαντα Ἀκταῖος, ἀφ' οὗ Ἀκταία ἢ Ἀττική. Κατὰ δὲ Τριόπαν Προμηθεὺς καὶ Ἄτλας καὶ Ἐπιμηθεὺς καὶ ὁ διφυής Κέκροψ καὶ Ἰώ. Κατὰ δὲ Κροτωπὸν ἢ ἐπὶ Φαέθοντος ἐκπύρωσις καὶ ἢ ἐπὶ Λευκαλίωνος ἐπομβρία. Κατὰ δὲ Σθενέλαον ἢ τε Ἀμφικτύονος βασιλεία καὶ ἢ εἰς Πελοπόννησον Δαναοῦ παρουσία καὶ ἢ ὑπὸ Δαρδάνου τῆς Δαρδανίας κτίσις, ὃν πρότον, φησὶν Ὅμηρος, τέκετο νεφεληγερέτα Ζεὺς, ἢ τε ἐκ Φοινίκης ³⁾ εἰς Κρήτην ἀνακομιδή. Κατὰ δὲ Ἀνγκέα τῆς Κόρης ἢ ἀρπαγὴ καὶ ⁶ ἢ τοῦ ἐν Ἐλευσίνι τεμένους καθίδρυσις καὶ ἢ Τριπτολέμου γεωργία καὶ ἢ Κάδμου εἰς Θήβας παρουσία Μίνως τε βασιλεία. Κατὰ δὲ Πρότον ὁ Εὐμόλπου πρὸς Ἀθηναίους πόλεμος, κατὰ δὲ Ἀκρίσιον Πέλοπος ἀπὸ Φρυγίας διάβασις καὶ Ἰωνος εἰς Ἀθήνας ἄφιξις καὶ ὁ δεύτερος Κέκροψ αἷ τε Περσέως καὶ Διονύσου πράξεις Ὀρφεὺς τε καὶ Μουσαῖος. Κατὰ δὲ τὸ ὀκτωκαιδέκατον ἔτος τῆς Ἀγαμέμνονος ⁷ βασιλείας Ἴλιον ἐάλω, Δημοφῶντος τοῦ Θησέως βασιλεύοντος Ἀθήνησι τῷ πρώτῳ ἔτει, Θαρρηλιῶνος μὲν δὲ δευτέρῳ ἐπὶ δέκα, ὥς φησι Διονύσιος ὁ Ἀργεῖος. Ἄγις δὲ καὶ Κέρκυλος ⁴⁾ ἐν τῇ τρίτῃ, μὲν δὲ Πανέμον ὀγδόῃ φθίνοντος, Ἑλλανίκος δωδεκάτῃ Θαρρηλιῶνος· καὶ τινες τῶν τὰ Ἀττικά συγγραψαμένων ὀγδόῃ φθίνοντος, βασιλεύοντος τὸ τελευταῖον ἔτος Μενεσθέως, πληθυνούσης σελήνης· νῦν μὲν ἔην, φησὶν ὁ τὴν μικρὰν Ἰλιάδα πεποιηκὼς, μεσάτα,

Λαμπρὰ δὲ ἐπέτελλε σελάννα.

⁸ Ἔτεροι δὲ Σκιροφοριῶνος τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ. Θησεὺς δὲ Ἡρακλέους ζήλωτῆς ὢν, πρεσβύτερός ἐστι τῶν Τρωϊκῶν μιᾷ γενεᾷ· τοῦ γοῦν Τληπολέμου, ὃς ἦν υἱὸς Ἡρακλέους, Ὅμηρος μέμνηται ⁵⁾ ἐπὶ Ἴλιον στρατεύσαντος. Προτερεῖν ἄρα Μωσῆς ἐπιδείκνυται τῆς μὲν Διονύσου ἀποθεώσεως ἔτη χδ'· εἶγε τῆς Περσέως βασιλείας τῷ τριακοστῷ δευτέρῳ ἔτει ἀποθεοῦται, ὥς φησιν Ἀπολλόδορος ἐν τοῖς Χρονικοῖς. Ἀπὸ δὲ Διονύσου ἐπὶ Ἡρακλέα καὶ τοὺς περὶ Ἰάσονα ἀριστεῖς τοὺς ἐν τῇ Ἀργοῖ πλεύσαντας συνάγεται ἔτη ξγ'. Ἀσκληπιὸς τε καὶ Διό-

3) ἢ τε ἐκ Κρήτης. Hoc fabulae monstrum est. Lege, ut sup. p. 494. D. 4. [c. XI.] ex Tatiano, unde ista Clemens: ἢ τε ἐκ Φοινίκης τῆς Εὐρώπης εἰς τὴν Κρήτην ἀνακομιδή. Vig. ἐκ Φοινίκης εἰς Κρήτην reposui.

4) Ἄγις καὶ Κέρκυλος. Clemens Αἰγίας καὶ Δερκύλος. Difficile est statuere, utra lectio vera sit. Posterius nomen quod attinet, plures opinor Δερκύλλους seu Δερκύλους quam Κερκύλους, vocatos reperiās. Vig.

5) Ὅμηρος μέμνηται. Iliad. β. et ε. saepissime. Heraclidem appellat Iliad. β. v. 554. Τληπόλεμος δ' Ἡρακλείδης, ἡὕς τε μέγας τε. et Iliad. ε. 628. Vig.

σκορροὶ συνέπλεον αὐτοῖς, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Ῥόδιος Ἀπολλώνιος ἐν τοῖς Ἀργοναυτικοῖς. Ἀπὸ τῆς Ἡρακλέους ἐν Ἀργεὶ βασιλείας ἐπὶ τὴν Ἡρακλέους αὐτοῦ καὶ Ἀσκληπιοῦ ἀποθέωσιν ἔτη συνάγεται λή μετὰ τὸν χρονογράφον Ἀπολλόδωρον. Ἐντεῦθεν ἐπὶ τὴν Κάστορος καὶ 9 Πολυδεύκους ἀποθέωσιν ἔτη νγ'. ἐνταῦθά που καὶ ἡ Ἰλλου κατάληψις. Εἰ δὲ χρή πείθεσθαι καὶ Ἡσιόδῳ τῷ ποιητῇ, ἀκούσωμεν αὐτοῦ.

Ζηρὶ δ' ἄρ' Ἀτλαντὶς Μαλὴ τέκε κύνιδμον Ἑρμῆν,

Κήρην ἀθανάτων, ἱερὸν λέχος εἰσαναβάσα.

Καδμείη δ' ἄρα Σεμέλῃ τέκε φαίδιμον υἱόν,

Μιχθεῖσ' ἐν φιλότῃ, Διώνυσσον πολυγῆθῃ.

10

Κάδμος μὲν ὁ Σεμέλῃς πατὴρ ἐπὶ Ἀνγκέως ἐς Θήβας ἔρχεται καὶ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων εὐρετής γίνεται. Τριόπας δὲ συγχρονεῖ Ἰσιδι, ἐβδόμῃ γενεᾷ ἀπὸ Ἰνάχου. Εἰσὶ δὲ οἱ τὴν Ἰώ φασι, διὰ τὸ ἵεναι αὐτὴν διὰ πάσης τῆς γῆς πλανωμένην. Ταύτην δ' Ἰστρὸς ἐν τῷ περὶ τῆς Αἰγυπτίων ἀποικίας Προμηθεὺς θυγατέρα φησί. Προμηθεὺς δὲ κατὰ Τριόπαν, ἐβδόμῃ γενεᾷ μετὰ Μωσέα· ὥστε καὶ πρὸ 11 τῆς καθ' Ἑλλήνας ἀνθρωπογονίας ὁ Μωσῆς. Λέων δὲ ὁ τὰ περὶ τῶν κατ' Αἴγυπτον θεῶν πραγματευσάμενος, τὴν Ἰσιν ὑπὸ Ἑλλήνων Δήμητραν καλεῖσθαι φησιν, ἢ κατὰ Ἀνγκέα γίνεται ἐνδεκάτῃ ὕστερον γενεᾷ Μωσέως. Ἄπις τε ὁ Ἀργεὺς βασιλεὺς Μέμφιν οἰκίζει, ὡς φησιν Ἀρίστιππος ἐν πρώτῃ Ἀρκαδικῶν· τοῦτον δὲ Ἀριστέας ὁ Ἀργεῖος ἐπονομασθῆναί φησι Σάραπιν, καὶ τοῦτον εἶναι, ὃν Αἰγύπτιοι σέβουσι. Νυμφόδωρος δὲ ὁ Ἀμφιπολίτης ἐν τρίτῳ νομίμων Ἀσίας 12 τὸν Ἄπιν τὸν Ταῦρον τελευτήσαντα καὶ ταριχευθέντα εἰς σορὸν ἀποτεθεῖσθαι ἐν τῷ ναῷ τοῦ τιμωμένου δαίμονος κἀντεῦθεν Σορόαπιν κληθῆναι καὶ Σάραπιν ὕστερον. Ἄπις δὲ τρίτος ἀπὸ Ἰνάχου, καὶ μὴν ἡ Λητώ κατὰ Τιτυὸν γίνεται.

Λητώ 6) γὰρ ἤλκησε, Διὸς κυδρὴν παράκοιτιν.

Τιτυὸς δὲ συνεχρόνισε Ταντάλῳ. Εἰκότως ἄρα ὁ Βοιώτις Πίνδαρος γράφει·

Ἐν χρόνῳ δὲ γένετ' Ἀπόλλων.

Καὶ οὐδὲν θαυμαστὸν, ὅπου γε καὶ Ἀδμήτω θητεῦον εὐρίσκεται σὺν καὶ Ἡρακλεῖ

— μέγαν εἰς ἐναντιόν.

Ζῆθος δὲ καὶ Ἀμφίων οἱ μουσικῆς εὐρεταὶ περὶ τὴν Κάδμου γεγόνασιν ἡλικίαν. Κἀν τις ἡμῖν λέγῃ Φημονόην πρώτην χρησιμωδῆσαι

6) Λητώ. Vid. Hom. Od. XI, 580.

- 13 Ἀκριστόν, ἀλλ' ἴστω ὅτι μετὰ Φημονόην ἔτεσιν ὕστερον καὶ οἱ περὶ Ὀρφέα καὶ Μουσαῖον καὶ Αἰῶν τὸν Ἡρακλέους διδάσκαλον, Ὅμηρος δὲ καὶ Ἡσίοδος πολλῶ νεώτεροι τῶν Ἰλιακῶν, μεθ' οὓς μακροῦ νεώτεροι οἱ παρ' Ἑλληνσι νομοθέται, Ἀνκοῦργος τε καὶ Σόλων καὶ οἱ ἐπὶ σοφοί, οἳ τε ἀμφὶ τὸν Σύριον Φερεκύδην, Πυθαγόραν τὸν μέγαν, κάτω που περὶ τὰς Ὀλυμπιάδας γενόμενοι, ὡς παρεστήσαμεν. Καὶ
- 14 θεῶν ἄρα τῶν πλείστων παρ' Ἑλλήσιν, οὐ μόνον τῶν λεγομένων σοφῶν τε καὶ ποιητῶν, ὁ Μωσῆς ἡμῖν ἀποδεδεικται πρεσβύτερος. Ταῦτα καὶ ὁ Κλήμης. Ἀλλ' ἐπεὶ πρὸ τῶν ἡμετέρων ἐσπουδάσθη καὶ αὐτοῖς Ἑβραίων παισὶν ἡ προκειμένη πραγματεία, καλῶς ἂν ἔχοι καὶ τὰ τούτων συνιδεῖν. Χρήσομαι δὲ ἀντὶ πάντων ταῖς Φλαυίου Ἰωσήπου φωναῖς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ.

- 1 Ἀπὸ τοῦ πρώτου τῶν Φλαυίου Ἰωσήπου περὶ τῆς τῶν Ἰουδαίων ἀρχαιότητος.
- „Ἀρξομαι δὲ ¹⁾ πρῶτον ἀπὸ τῶν παρ' Αἰγυπτίοις γραμμάτων· αὐτὰ μὲν οὖν οὐχ οἷόν τε παρατίθεσθαι τὰ κεινόν, Μάνεθως δὲ τὸ γένος Αἰγύπτιος, ἀνὴρ τῆς Ἑλληνικῆς μετεσχηκῶς παιδείας, ὡς δηλὸς ἐστι· γέγραφε γὰρ Ἑλλάδι φωνῇ τὴν πάτριον ἱστορίαν, ἔκ τε τῶν ἱερῶν, ὧς φησιν αὐτὸς, μεταφράσας, ὅς καὶ πολλὰ τὸν Ἡρόδοτον ἐλέγχει
- 2 τῶν Αἰγυπτιακῶν ὑπ' ἀγνοίας ἐψευσμένον· οὗτος δὲ τοῖνον ὁ Μάνεθως ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν Αἰγυπτιακῶν ταῦτα περὶ ἡμῶν γράφει· παραθήσομαι δὲ τὴν λέξιν αὐτοῦ, καθάπερ αὐτὸν ἐκεῖνον παραγαγὼν μάρτυρα· τοῦ Τίμαιος ὀνόματος ²⁾· ἐπὶ τούτου οὐκ οἶδ' ὅπως ὁ θεὸς ἀντέπνευσε καὶ παραδόξως ἐκ τῶν πρὸς ἀνατολὴν μερῶν ἀνδρωποι τὸ γένος ἄσημοι καταθαρόσαντες, ἐπὶ τὴν χώραν ἐστράτευσαν καὶ ῥαδίως ἀμαχητὶ ταύτην κατὰ κράτος εἴλον.“ Καὶ ἐπιλέγει μετὰ βραχεία· „Ἐκαλεῖτο δὲ τὸ σύμπαν αὐτῶν ἔθνος Ὑκουσσός ³⁾·

Cap. XIII. 1) Ἀρξομαι δέ. Locum hunc leges apud Josephum lib. I. contr. Appion. pag. 1039. edit. Graecol. ex vers. Gessenii. [Cap. 14. T. III. p. 1157. Oberth.] Hos autem contra Appionem libros περὶ τῆς τῶν Ἰουδαίων ἀρχαιότητος inscriptos esse, ex hoc titulo 13. conici potest.

2) Τοῦ Τίμαιος. Supplendus et corrigendus hic locus ex Josepho, apud quem Manethus ille sic incipit: Ἐγένετο βασιλεὺς ἡμῖν Τίμαιος ὄνομα. In nomine Τίμαιος nihil mutandum putavi, quod mihi de vera illius appellatione non constaret. [Cf. te Water ad Jablonskii opuscul. T. I. p. 30. not. x.]

3) τὸ σύμπαν αὐτῶν ἔθνος Ὑκουσσός. Joseph. τὸ ἔθνος Ὑκώς, quam vocem deinde tam constanter retinet, quam Eusebius Ὑκουσσός. Nec facile sit homini non Aegyptio, veram lectionem divinare. Vig.

τοῦτο δέ ἐστι βασιλεῖς ποιμένες. Τὸ γὰρ Ὑκ καθ' ἱερὰν γλῶσσαν βασιλέα σημαίνει, τὸ δὲ Οὐσσὼς ποιμὴν ἐστὶ καὶ ποιμένες κατὰ τὴν κοινὴν διάλεκτον· καὶ οὕτω συντιθέμενον γίνεται Ὑκουσσὼς. Τινὲς δὲ λέγουσι αὐτοὺς Ἀραβας εἶναι· ἐν δ' ἄλλῳ ἀντιγράφῳ οὐ βασιλεῖς³ σημαίνεσθαι διὰ τῆς Ὑκουσσὼς⁴) προσηγορίας, ἀλλὰ τοῦναντίον αἰχμαλώτους δηλοῦσθαι ποιμένας. Τὸ γὰρ Ὑκ⁵) Αἰγυπτιστὶ καὶ τὸ Ἀκ δασυνόμενον αἰχμαλώτους ῥητῶς μηνύει. Καὶ τοῦτο μᾶλλον πιθανώτερόν μοι φαίνεται καὶ παλαιᾷς ἱστορίας ἐχόμενον· τούτους δὲ τοὺς προκατωνομασμένους βασιλεῖς καὶ τοὺς⁶) τῶν ποιμένων καλουμένων καὶ τοὺς ἐξ αὐτῶν γενομένους κρατῆσαι τῆς Αἰγύπτου φησὶν ἔτη πρὸς τοῖς φ' ια'. Μετὰ ταῦτα δὲ τῶν ἐκ τῆς Θηβαίδος καὶ τῆς⁴ ἄλλης Αἰγύπτου βασιλέων γενέσθαι φησὶν ἐπὶ τοὺς ποιμένας ἐπανάστασιν, καὶ πόλεμον συρράγῃναι μέγαν καὶ πολυχρόνιον. Ἐπὶ δὲ βασιλείᾳ, ᾧ ὄνομα εἶναι Μισφραγούθωσις, ἡττωμένους φησὶ τοὺς ποιμένας, καὶ ἐκ μὲν τῆς ἄλλης Αἰγύπτου ἐκπεσεῖν, κατακλεισθῆναι δὲ εἰς τόπον, ἀρουρῶν ἔχοντα μυρίων τὴν περιμέτρον. Αὖαρις⁷) ὄνομα τῷ τόπῳ· τοῦτόν φησιν ὁ Μανεθως ἅπαντα τείχει τε μεγάλῳ καὶ⁵ ἰσχυρῷ περιβαλεῖν τοὺς ποιμένας, ὅπως τὴν τε κτίσιν ἅπασαν ἔχουσιν ἐν ἔχυρῳ καὶ τὴν λεῖαν τὴν ἐαυτῶν. Τὸν δὲ Μισφραγούθωσως υἱὸν Θμούθωσιν ἐπιχειρῆσαι μὲν αὐτοὺς διὰ πολιορκίαν ἐλεῖν κατὰ κράτος, οἷτω καὶ τεσσαράκοντα μυριάσι στρατοῦ προσεδρεύσαντι τοῖς τείχε-

4) Ὑκουσσὼς. Joseph. tantum Ὑκ, sed male [?], ut ex sequentibus plane constat. Vig.

5) Ὑκουσσὼς. Hic vicissim reponere tantum Ὑκ ex eodem Josepho. [Hoc quidem faciendum censui. Pro Οὐσσὼς autem supra Joseph. Σὼς habet. Cf. Jablonskii opuscc. I. p. 363. ed. te Water. Imprimis vero de significatione *vv. Ὑκ, σὼς* v. Lepsius lettre à Rosellini p. 70 sqq. (Rom. 1837.) et Hallische Literatur-Zeitung, Intelligenzblatt Jun. 1841. p. 241 sqq. Sed qui vere fuerint Hycsos, de eo vehementer dissentiunt VV. DD. Vid. Eichhorn. Weltgeschichte I. p. 112. Bauer. Handbuch der hebr. Geschichte I. p. 242. Cf. Jahn. Archaeologie II, 1, 25 sqq. Beck. Weltgeschichte I. p. 297. Schumann. vit. Mos. P. I. p. 26 sqq. Hengstenberg die Bücher Mose's und Aegypten, nebst einer Beilage: Manethos und die Hyksos. Berlin 1841. Quid? quod Iuden. allgemeine Geschichte der Völker und Staaten des Alterthums I. p. 139. ed. 3. scripsit: „Wer die Hyksos gewesen, *weiss Niemand*, und jede Vermuthung darüber kann bestritten werden.“]

6) καὶ τοὺς τῶν ποιμ. Josephus detet καὶ, rectius, ut videtur: nisi malis τοὺς ἐκ τῶν ποιμ., quod eorum ex numero reges crearentur. Vig.

7) Αὖαρις. Vid. Jablonskii prolegg. ad pantheon Aegypt. p. CXXXIII. et opuscc. T. II. p. 353 sq. ed. te Water. Paulo antea Ἀμισφραγμούθωσις Joseph. et ἡττωμένους φησὶ τοὺς ποιμένας ὑπ' αὐτοῦ, ἐκ μὲν τῆς, paulo post Θούμμωσιν et iterum Ἀμισφραγμούθωσως.

σιν, ἐπεὶ δὲ τὴν πολιορκίαν ἀπέγνω, ποιήσασθαι συμβάσεις, ἵνα τὴν Αἴγυπτον ἐκλιπόντες, ὅποι βούλονται, πάντες ἀβλαβεῖς ἀπέλθωσι.

6 Τοὺς δὲ ἐπὶ ταῖς ὁμολογίαις πανοικεσία μετὰ τῶν κήσεων οὐκ ἐλάσσους μυριάδων ὄντας εἰκοσι τεσσάρων ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου τὴν ἔρημον εἰς Συρίαν διοδοιοποιῆσαι. Φοβουμένους δὲ τὴν Ἀσσυρίων δυναστείαν, τότε γὰρ ἐκείνους τῆς Ἀσίας κρατεῖν, ἐν τῇ νῦν Ἰουδαία καλουμένη πόλιν οἰκοδομησαμένους, τοσαύταις μυριάσιν ἀνθρώπων ἀρκέσουσιν, Ἱεροσόλυμα ταύτην ὀνομάσαι.“ Τούτοις ἐξῆς τὴν διαδοχὴν τῶν κατ' Αἴγυπτον βασιλέων μετὰ τοῦ χρόνου τῆς ἀρχῆς αὐτῶν ἀπαριθμησάμενος, ἐπιλέγει· „Ταῦτα μὲν ὁ Μάνεθως. Αἴλλον δ' ἐστὶν ἐκ τῶν εἰρημένων ἐτῶν τοῦ χρόνου συλλογισθέντος, ὅτι οἱ καλούμενοι ποιμένες, ἡμέτεροι δὲ πρόγονοι, τρισὶ καὶ ἑννετήκοντα καὶ τριακοσίοις πρόσθεν ἔτεσιν ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἀπαλλαγέντες τὴν χώραν ταύτην ἀπώκησαν ⁸⁾, ἢ Λαλαδὸν εἰς Ἄργος ἀφικέσθαι. Καίτοι τοῦτον ἀρχαιότατον Ἀργεῖοι νομίζουσι. Δύο τοίνυν ὁ Μάνεθως ἡμῖν τὰ μέγιστα μεμαρτύρηκεν ἐκ τῶν παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις γραμμάτων, πρῶτον μὲν τὴν ἐτέρωθεν ἀφίξιν εἰς Αἴγυπτον, ἔπειτα δὲ τὴν ἐκείθεν ἀπαλλαγὴν, οὕτως ἀρχαίαν τοῖς χρόνοις, ὥς ἐγγὺς πον προτερεῖν αὐτὴν τῶν Ἰλιακῶν ἔτεσι χιλίοις. Ἀλλὰ τὰ μὲν ἀπὸ τῆς Αἰγυπτιακῆς ἱστορίας ταύτῃ πη τῷ Ἰωσήφῳ κατὰ πλάτος ἀνιστόρηται. Ἀπὸ δὲ τῆς Φοινίκων μάρτυρι χρῆσάμενος τοῖς τὰ Φοινικικά συγγραφάμενοις, παραστήσει τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις νεὼν ὑπὸ Σολομῶνος τοῦ βασιλέως ὁκοδομηθῆναι ἔτεσι θαῖττον ἑκατὸν τεσσαράκοντα καὶ τρισὶ καὶ μηνὶ ὀκτὼ τοῦ κτίσαι Τυρὸν Καρχηδόνα. Ἐῖτα μεταβάς, καὶ ἀπὸ τῆς περὶ Χαλδαίων ἱστορίας τὰς περὶ τῆς Ἑβραίων ἀρχαιότητος παρατίθεται μαρτυρίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ.

Ὡς ἀπάσης τῆς παρ' Ἑβραίοις ἱστορίας νεώτεροι τυγχάνουσι
1 τῶν παρ' Ἑλλήσι φιλοσόφων οἱ χρόνοι.

Ἀλλὰ τί δεῖ πλήθος ταῖς ἀποδείξεσιν ἐπισωρεύειν, τοῦ φιλαλήθους, ἀλλὰ μὴ φιλαπεχθήμονος καὶ τοῖς εἰρημένοις ἀρκουμένου, ποικίλην περιέχουσι τὴν περὶ τοῦ προκειμένου σύστασιν; Προῦκειτο δὲ ἡμῖν τὰ Μωσῶος καὶ τῶν προφητῶν παλαιότερα τῶν Ἑλληνικῶν ἀποδείξει. Ἐπειδὴ τοίνυν μακρῷ πρόσθεν τῶν Τρωϊκῶν Μωσῆς γεγονὼς ἀποδέ-
2 δεικται, φέρ' ἴδωμεν καὶ τοὺς μετ' αὐτὸν ἅπαντας. Μωσῆς δ' ὅτι τῶν πρὶν ἀληθῶς Ἑβραίων Ἑβερ τε καὶ Ἀβραάμ, ἀφ' ὧν καὶ τὸ

8) ἀπώκησαν. Corrigend. ex Josepho ἐπώκησαν, nisi malis εἰς τὴν χώραν τ. ἀπώκ. Vig. In edit. Josephi Oberthür. ἀπώκησαν legitur c. 16. p. 1165.

παρώνυμον τοῖς ἀνδράσιν ἐπιτίθεται, τῶν τε λοιπῶν Θεοφιλῶν τε καὶ παλαιῶν ἀνδρῶν ὕστατος τοῖς χρόνοις παρεφάνη τῷ βίῳ, δῆλον ἀπὸ τῆς κατ' αὐτὸν ἱστορίας τυγχάνει. Μετὰ Μωσέα τοῖνυν προσέστη τοῦ Ἰουδαίων ἔθνους Ἰησοῦς, ὡς τινες, ἔτεσι λ'. Εἶθ', ὡς φησιν ἡ γραφή, ἐκράτησαν ἀλλόφυλοι ἔτεσιν ὀκτώ. Ἐπειτα Γοθονιήλ ἔτεσι πεντήκοντα. Μεθ' ὃν Ἐγλῶμ, βασιλεὺς Μωάβ, ἔτη ιη'. Μεθ' ὃν Ἀῶδ' ἔτη π'. Μεθ' ὃν πάλιν ἀλλόφυλοι, ἔτη κ'. ἔπειτα Δεβώρα καὶ Βαράκ, ἔτη μ'. Ἐπειτα Μαδιθαῖοι, ἔτη ζ'. Ἐπειτα Γεδεὼν, 3 ἔτη μ'. Ἀβιμέλεχ, ἔτη γ'. Θωλά, κγ'. Ἰαεῖρ, κβ'. Ἀμμωνῖται, ιη'. Ἰεφθάς, ἔτη ε'. Ἐσβὼν, ἔτη ζ'. Αἰάλων, ἔτη ι'. Λαβδὼν, ἔτη η'. Ἀλλόφυλοι ἔτη μ'. Σαμφὼν, ἔτη κ'. ἔπειτα Ἥλει ἱερεὺς, ὡς τὸ Ἑβραϊκόν, ἔτη μ'. περὶ ὃν συμβαίνει τὴν Ἰλίου καταπτῆν ἄλωσιν· μετὰ Ἥλει τὸν ἱερέα ἡγεῖται τοῦ λαοῦ Σαμουήλ. Μεθ' ὃν πρῶτος αὐτῶν βασιλεύει Σαούλ, ἔτεσι μ'. ἔπειτα Δαβὶδ, ἔτεσι μ'. ἔπειτα Σολομὼν, ἔτεσι μ'. ὃς καὶ τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸν ἐδείματο πρῶτος. 4 Μετὰ δὲ Σολομῶνα βασιλεύει Ῥοβοάμ ἔτη ιζ'. Ἀβιά ἔτη γ'. Ἄσα ἔτη μα'. Ἰωσαφαθ' ἔτη κε'. Ἰωράμ ἔτη η'. Ὀχοζίας ἔτος α'. Γοθολιά ἔτη ζ'. Ἰωὰς ἔτη μ'. Ἀμασίας ἔτη μθ'. Ὀζίας ἔτη νβ'. καθ' ὃν προφητεύουσιν Ὡσηὲ, Ἀμώς, Ἡσαΐας, Ἰωνᾶς· μετὰ δὲ Ὀζίαν βασιλεύει Ἰωάθαμ ἔτη ις'. μεθ' ὃν Ἀχάζ ἔτη ις'. Κατὰ τοῦτον ἡ πρώτη Ὀλυμπιάς ἤχθη, ἣν ἐνίκαι στάδιον Κόροβος Ἥλειος. Διαδέχεται δὲ τὸν Ἀχάζ Ἐζεκίας, ἔτεσι κθ'. καθ' ὃν Ῥωμύλος Ῥώμην 5 ἔκτισε καὶ ἐβασίλευσε. Μετὰ δὲ Ἐζεκίαν βασιλεύει Μανασσῆς ἔτη νε'. ἔπειτα Ἀμὼν ἔτη β'. ἔπειτα Ἰωσίας ἔτη λα'. καθ' ὃν προφητεύουσιν Ἱερεμίας, Βαροῦχ, Ὀλδᾶ καὶ ἄλλοι προφῆται· ἔπειτα Ἰωάχαζ μῆνας γ'. Μεθ' ὃν Ἰωακαὶμ ἔτη ια'. μεθ' ὃν πάντων ὕστατος Σεδεκίας ἔτη ιβ'. κατὰ τοῦτον πολιορκηθείσης τῆς Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ Ἀσσυρίων, καὶ τοῦ ἱεροῦ ἐμπρησμὸν ὑπομείναντος, τὸ πᾶν Ἰουδαίων ἔθνος ἀπάγεται εἰς Βαβυλῶνα. Προφητεύει δὲ αὐτόθι Δανιήλ καὶ 6 Ἐζεκιήλ. Μετὰ δὲ ἐτῶν ἀριθμὸν ὁ ὁ Κῦρος βασιλεύει Περσῶν, ὃς καὶ ἀνῆκε τὴν αἰχμαλωσίαν τῶν Ἰουδαίων, ἐπιτρέψας τοῖς θέλουσιν αὐτῶν παλινოსτεῖν ἐπὶ τὴν οἰκειάν γῃν καὶ τὸ ἱερὸν ἀνεγείρειν· ὅτε καὶ ἄνεισιν Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ἰωσεδὲκ καὶ Ζοροβάβελ ὁ τοῦ Σαλαθιήλ, καταβάλλονταί τε θεμελίους, προφητευόντων ὕστατα πάντων Ἀγγαίου καὶ Ζαχαρίου καὶ Μαλαχίου, μεθ' οὓς οὐκέτι προφήτης παρ' αὐτοῖς γέγονε. Κατὰ δὲ Κῦρον Σόλων ὁ Ἀθηναῖος ἐγνωρίζετο, καὶ οἱ κληθέντες ἐπὶ σοφοὶ παρ' Ἑλλήσιν, ὧν παλαιότερος οὐδεὶς παρ' αὐτοῖς φιλόσοφος μνημονεύεται. Τούτων δὴ τῶν ἐπὶ Θαλῆς ὁ Μιλήσιος φυσικὸς πρῶτος Ἑλλήνων γερονὼς, περὶ τροπῶν ἡλίου καὶ

7 ἐκλείψεως καὶ φωτισμῶν σελήνης καὶ ἰσημερίας διεiléχθη. Ἐγένετο
 δ' ὁ ἀνὴρ ἐπισημότατος ἐν τοῖς Ἑλλήσι. Θαλοῦ δὲ γίνεται ἀκουστής
 Ἀναξίμανδρος, Πραξιάδου μὲν παῖς, γένος δὲ καὶ αὐτὸς Μιλήσιος.
 Οὗτος πρῶτος γνώμονας κατεσκεύασε πρὸς διάγνωσιν τροπῶν τε
 ἡλίου καὶ χρόνων καὶ ὥρων καὶ ἰσημερίας. Ἀναξιμάνδρου δὲ γνωρί-
 μος ἐγένετο Ἀναξιμένης Εὐρυστράτου, Μιλήσιος· τούτου δὲ Ἀναξα-
 γόρας, ὁ Ἠγησιβούλου, Κλαζομένιος. Οὗτος δὴ πρῶτος δηήρωσε
 8 τὸν περὶ ἀρχῶν λόγον. Οὐ γὰρ μόνον περὶ τῆς πάντων οὐσίας ἀπε-
 φήνατο, ὡς οἱ πρὸ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ κινούντος αὐτὴν αἰτίου.
 „Ἦν γὰρ τὴν ἀρχὴν, φησὶ, τὰ πράγματα ὁμοῦ πεφυρμένα· νοῦς δ'
 εἰσελθὼν, αὐτὰ ἐκ τῆς ἀταξίας εἰς τάξιν ἤγαγεν.“ Ἀναξαγόρου δὲ
 ἐγένοντο γνώριμοι τρεῖς, Περικλῆς, Ἀρχέλαος, Εὐριπίδης. Περικλῆς
 μὲν οὖν Ἀθηναίων πρῶτος ἐγένετο καὶ πλουτὴρ καὶ γένει τῶν καθ'
 9 ἑαυτὸν περιήνεγκεν· Εὐριπίδης δὲ ἐπὶ ποιητικὴν μεταβάς, ὑπὸ τινων
 σκληρῶν φιλόσοφος ἐκλήθη· ὁ δὲ Ἀρχέλαος ἐν Λαμνῶν διεδέξατο
 τὴν σχολὴν τοῦ Ἀναξαγόρου. Μεταβάς δ' εἰς Ἀθήνας ἐκεῖ ἐσχόλασε
 καὶ πολλοὺς ἔσχεν Ἀθηναίων γνωρίμους, ἐν οἷς καὶ Σωκράτην. Κατὰ
 δὲ τὸν αὐτὸν τῷ Ἀναξαγόρᾳ χρόνον ἤκμασαν ἄνδρες φυσικοὶ, Ξενο-
 φάνης τε καὶ Πυθαγόρας. Τὸν μὲν οὖν Πυθαγόραν διεδέξατο Θεανῶ
 ἢ γυνὴ οἷ τε υἱοὶ αὐτοῦ, Τηλανγῆς καὶ Μήσαρχος. Τηλανγοῦς δὲ
 Ἐμπεδοκλῆς ἀκουστής γίνεται, καθ' ὃν Ἡράκλειτος ὁ σκιτεῖνός ἐγνω-
 10 ρίζετο. Τὸν δὲ Ξενοφάνην λέγεται ὁ Παρμενίδης διαδέξασθαι, Παρ-
 μενίδην δὲ Μέλισσος, Μέλισσον Ζήνων ὁ Ἠλεάτης· ὃν φασιν ἐπι-
 βουλὴν κατὰ τοῦ τότε τυράννου συστησάμενον ἀλῶναι, στρεβλού-
 μενον δὲ ὑπὸ τοῦ τυράννου, ὅπως τοὺς σὺν αὐτῷ γενομένους ἄνδρας
 ἀπογράφηται, οὐ προσποιηθέντα τὰς τοῦ τυράννου τιμωρίας, διαμα-
 σησάμενον τὴν γλῶσσαν, προσπύσαι αὐτῷ καὶ οὕτως ἐγκατερέχοντα
 ταῖς βασιάνοις ἀποθανεῖν. Τούτου δὲ Λεύκιππος ἀκουστής γέγονε,
 Λεύκιππου δὲ Δημόκριτος, οὗ Πρωταγόρας, καθ' ὃν ἤκμασε Σω-
 κράτης. Καὶ ἄλλους δὲ σποράδην ἔστιν εὑρεῖν φυσικοὺς φιλοσόφους
 πρὸ Σωκράτους γενομένους· πλὴν ἄλλὰ πάντες ἀπὸ Θαλοῦ ἀρξάμε-
 νοι, κατώτερον Κύρου τοῦ Περσῶν βασιλέως φαίνονται ἡκμαότες,
 11 ὁ δὲ Κύρος μετὰ πλείστον τῆς εἰς Βαβυλῶνα αἰχμαλωσίας τοῦ Ἰον-
 δαίων ἔθνους δηλὸς ἔστι γεγονώς, διαλελοιπότην ἤδη τῶν παρ' Ἑβραί-
 οις προφητῶν, καὶ τῆς ἱερᾶς μητροπόλεως αὐτῶν πεπολιορκημένης·
 ὥστε σε ὁμολογεῖν πολλὴ νεώτερα Μωσέως καὶ τῶν μετ' αὐτὸν προ-
 φητῶν τὰ τῆς Ἑλλήνων γεγονέναι φιλοσοφίας, καὶ μάλιστα τῆς κατὰ
 Πλάτωνα, ὃς ἀκουστής τὰ πρῶτα γερόμενος Σωκράτους κάπειτα τοῖς
 Πυθαγορείοις ὁμιλήσας, τοὺς πρὸ αὐτοῦ πάντας λόγῳ τε καὶ συνέσει

καὶ τοῖς ἐν φιλοσοφίᾳ δόγμασιν ὑπερηκόντισε. Γέγονε δ' ὁ Πλάτων¹²
 ἀμφὶ τὰ ὕστατα τῆς Περσῶν βασιλείας, μικρῷ θᾶπτον Ἀλεξάνδρου
 τοῦ Μακεδόνος, Αὐγούστου δὲ τοῦ Σεβαστοῦ οὐ πολὺ πρόσθεν ἔτη υ'.
 Εἰ δὴ σοι τοιγαροῦν ὁ Πλάτων οἷ τε μετ' αὐτὸν δειχθεῖεν τὰ σύμ-
 φωνα Ἑβραίοις πεφιλοσοφηκότες, ὥρα σκοπεῖν τὸν χρόνον καθ' ὃν
 οὗτος γέγονε, τῶν δὲ παρ' Ἑβραίοις θεολόγων τε καὶ προφητῶν τὴν
 παλαιότητα τῇ πάντων τῶν Ἑλληνικῶν φιλοσόφων ἀντιπαραβάλλειν¹³
 ἡλικίᾳ. Ἀλλὰ γὰρ τούτων ἀποδειχθέντων, καιρὸς ἐπανελθόντας τοὺς
 Ἑλλήνων σοφοὺς ζηλωτὰς θεάσασθαι τῶν Ἑβραϊκῶν γεγονότας δο-
 γμάτων, ὥστε μηκέτ' εὐλόγως ἡμῖν ἐπιμέμφεσθαι τοὺς συκοφάντας, εἰ
 δὴ καὶ αὐτοὶ τὰ ὅμοια τοῖς αὐτῶν φιλοσόφοις ἀγαπήσαντες, τὰ
 Ἑβραίων λόγια τιμᾶν διανενόημεθα.

ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΗΣ

BIBLION ENΔΕΚΑΤΟΝ.

Τάδε περιέχει τὸ ἐνδέκατον βιβλίον.

- α. Ὡς ἡ κατὰ Πλάτωνα φιλοσοφία τῇ καθ' Ἑβραίους ἐν τοῖς ἀναγκαιο-
 τάτοις ἐπηκολούθησεν.
- β. Περὶ τοῦ τριμεροῦς τῆς κατὰ Πλάτωνα φιλοσοφίας ἀπὸ τῶν Ἀττικοῦ.
- γ. Ἀριστοκλείους περὶ τῆς κατὰ Πλάτωνα φιλοσοφίας.
- δ. Περὶ τῶν παρ' Ἑβραίοις ἡθικῶν δογμάτων.
- ε. Περὶ τῆς παρ' Ἑβραίοις λογικῆς πραγματείας.
- ς. Περὶ τῆς παρ' Ἑβραίοις τῶν ὀνομάτων ὁρθότητος.
- ζ. Περὶ τῆς καθ' Ἑβραίους φυσιολογίας.
- η. Περὶ τῆς τῶν νοητῶν φυσιολογίας.
- θ. Περὶ τοῦ ὄντος, Μωσέως καὶ Πλάτωνος.
- ι. Νουμηνίου τοῦ Πυθαγορείου περὶ τοῦ αὐτοῦ.
- ια. Πλουτάρχου ἀπὸ τοῦ ἐπιγεγραμμένου συγγράμματος περὶ τοῦ ἐν Δελ-
 φοῖς Εἰ.
- ιβ. Ὅτι ἄρξῃτον τὸ θεῖον.
- ιγ. Ὅτι θεὸς εἷς ἐστὶ μόνος.
- ιδ. Περὶ τοῦ δευτέρου αἰτίου Ἑβραίων καὶ Πλάτωνος.
- ιε. Φίλωνος περὶ τοῦ δευτέρου αἰτίου.
- ις. Πλάτωνος περὶ τοῦ δευτέρου αἰτίου.
- ιζ. Πλωτίνου περὶ τοῦ αὐτοῦ.

ιη. Νουμηνίου περὶ τοῦ αὐτοῦ.

ιθ. Ἀμελίου περὶ τῆς Ἰωάννου τοῦ παρ' ἡμῶν εὐαγγελιστοῦ θεολογίας.

1 κ. Περὶ τῶν τριῶν ἀρχικῶν ὑποστάσεων.

κα. Περὶ τῆς τοῦ ἀγαθοῦ οὐσίας.

κβ. Νουμηνίου περὶ τοῦ ἀγαθοῦ.

κγ. Περὶ τῶν παρὰ Πλάτωνα ἰδεῶν.

κδ. Φίλωνος περὶ τῶν παρὰ Μωσεῖ ἰδεῶν.

κε. Κλήμεντος περὶ τοῦ αὐτοῦ.

κς. Ἑβραίων καὶ Πλάτωνος περὶ τῶν ἐναντίων δυνάμεων.

κζ. Περὶ ψυχῆς ἀθανασίας Ἑβραίων καὶ Πλάτωνος.

2 κη. Πορφυρίου περὶ τοῦ αὐτοῦ.

κθ. Περὶ τοῦ γεννητὸν εἶναι τὸν κόσμον.

λ. Περὶ τῶν κατ' οὐρανὸν φωστῆρων.

λα. Ὅτι πάντα καλὰ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ.

λβ. Περὶ τῆς ἀλλοιώσεως καὶ μεταβολῆς τοῦ κόσμου.

λγ. Περὶ τῆς τῶν τετελευτηκότων ἀναβιώσεως, ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ.

λδ. Περὶ συντελείας τοῦ κοσμοῦ.

3 λε. Ὡς καὶ νεκροὺς ἐγγιγέρθαι ὁ Πλάτων ὁμοίως τοῖς Ἑβραίων λόγοις ἱστορεῖ.

λς. Πλουτάρχου περὶ τοῦ ὁμοίου.

λζ. Ὡς καὶ τὰ περὶ τῆς λεγομένης ἐπουρανίου γῆς ὁ Πλάτων ὁμοίως Ἑβραίοις διέξεισιν.

λη. Ὡς καὶ τὰ περὶ τῆς μετὰ θάνατον κρίσεως ὁμοίως Ἑβραίοις καὶ Πλάτων ἔσσεθαι πιστεύει.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΕΩΣ.

- 1 Ὁ μὲν δὴ τοῦ μετὰ χειρας προάρχων τῆς εὐαγγελικῆς προπαρασκευῆς δέκατος ὢν τόμος οὐκ ἑμαῖς φωναῖς, ταῖς δ' ἕξωθεν συνίστη μαρτυρίαις τὸ μὴ ἀπεικὸς εἶναι τοὺς Ἕλληνας μηδὲν οἰκοθεν σοφὸν ἐπειγνεγμένους, εἰ μὴ ὅτι μόνην τὴν ἐν λόγοις δεινότητά τε καὶ εὐγλωττίαν, τὰ πάντα δὲ παρὰ βαρβάρων ἐσκευωρημένους, μηδὲ τὰ Ἑβραίων ἀγνοῆσαι λόγια, καὶ τούτων δὲ ἐν μέρει καθάρσασθαι, ὅτι μηδὲ τῆς τῶν σφετέρων ἐν συγγράμμασι φιλοτιμίας¹⁾ καθαρὰς ἐφνύλαξαντο κλοπῆς τὰς χεῖρας. Κλέπτας γὰρ αὐτοὺς οὐχ ὁ παρ' ἡμῶν, ὡς ἔφην, 2 λόγος, ὁ δ' ἐξ αὐτῶν παρεστήσατο. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ σφόδρα νέους ὁμοῦ τῇ φρονήσει²⁾ καὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοὺς, παρὰ πλεῖστον ὅσον τῆς Ἑβραϊκῆς λειπομένους ἀρχαιολογίας, ἐν ταυτῷ διὰ τῆς τῶν χρόνων παραθέσεως ἔγνωμεν. Ταῦτα μὲν οὖν ὁ πρὸ τούτου. Ὁ δέ γε παρὼν ἐπέλγεται λοιπὸν ἤδη, ὥσπερ τι χρέος, τὴν ἐπηγγελμένην ὑπόσχεσιν ἀποδοῦναι καὶ τὴν ἐν τισιν, εἰ καὶ μὴ ἐν πᾶσι, τοῖς δογματι-

Prooem. 1) μηδὲ — φιλοτιμίας, ne in ipsis quidem hominum suorum operibus tanta cum ambitione conscriptis, Vig. interp.

2) τὴν τε φρόνησιν Vig. in marg. perperam.

κοῖς θεωρήμασι πρὸς τὰ Ἑβραίων λόγια συμφωνίαν τῶν παρ' Ἑλλήσι φιλοσόφων ἐκφαίνει, ὧν τοὺς περιττοὺς παραιτησάμενος, τὸν κορυφαῖον ἀπάντων ἀνακαλεῖται, μόνον χρῆναι ἀντὶ πάντων ἡγούμενος γνώμονι χρῆσασθαι τοῦ προβλήματος Πλάτωνι· ἐπεὶ καὶ οὗτος μόνος, ἔοικε, τῇ δόξῃ τοὺς πάντας ὑπερακοντίσας, ἀντάρκης ἡμῖν ἔσεται³⁾ πρὸς τὴν τοῦ ζητουμένου σύστασιν. Εἰ δέ που δέοι σαφηνείας ἔνεκα τῆς τοῦ ἀνδρὸς διανοίας, καὶ τοῖς τὴν κατ' αὐτὸν ἐξηλωκόσι φιλοσοφίαν μάρτυσι χρῆσθαι, τὰς αὐτῶν ἐκθησόμενος φωνὰς ἐπὶ συστάσει τοῦ προκειμένου. Τετηρησθῶ δέ μοι τὸ μὴ πάντ' ἐπιτυχῶς εἰρησθαι⁴ τῷ ἀνδρὶ, εἰ καὶ τὰ πλεῖστα αὐτῷ σὺν ἀληθείᾳ ἐκπεφώνηται. Ὁ δὲ καὶ αὐτὸ κατὰ τὸν δέοντα καιρὸν παραστήσομεν, οὐκ αὐτοῦ διαβολῆς, ἀπολογίας δὲ ἡμετέρας χάριν, δι' ἣν τὴν βάρβαρον φιλοσοφίαν τῆς Ἑλληνικῆς ὁμολογοῦμεν προησημενικέειν⁴⁾).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α.

1

Ὡς ἡ κατὰ Πλάτωνα φιλοσοφία τῇ κατ' Ἑβραίους ἐν τοῖς ἀναγκαιοτάτοις ἐπηκολούθησεν.

Εἰς τρία διελόντος μέρη τοῦ Πλάτωνος τὸν πάντα τῆς φιλοσοφίας λόγον, εἰς φυσικὸν, ἡθικὸν, λογικὸν, εἴτ' αὖ πάλιν τὸν φυσικὸν διελόμενον εἰς τε τὴν τῶν αἰσθητῶν θεωρίαν καὶ τὴν τῶν ἀσωμάτων κατανόησιν· εὖροις ἂν καὶ παρ' Ἑβραίοις τὸ τριμερὲς τοῦτο τῆς διδασκαλίας εἶδος, ὅτι δὲ καὶ παρ' αὐτοῖς τὰ ὅμοια πρόσθεν ἢ Πλάτωνα γενέσθαι, πεφιλοσόφηται. Πρῶτον δὲ τῶν Πλάτωνος ἀκοῦσαι ἄξιον, εἴθ' οὕτω καὶ τὰ Ἑβραίων ἐπισκοπῆσαι. Θήσω δὲ τὰ ἀρέ-
σκοντα Πλάτωνι ἀπὸ τῶν τὰ αὐτοῦ πρεσβευόντων, ὧν Ἀττικὸς διαφανῆς ἀνὴρ τῶν Πλατωνικῶν φιλοσόφων, ὧδέ πη τὰ δοκοῦντα τῷ ἀνδρὶ διέξεις, ἐν οἷς ἵσταται πρὸς τοὺς διὰ τῶν Ἀριστοτέλους τὰ Πλάτωνος ὑπισχνούμενους¹⁾).

3) ἔσεσθαι Vig. in marg. Quae quidem coniectura mihi minime necessaria videtur. Quod enim antea legitur ἔοικε, brevius dictum est pro ὥς ἔοικε, unde commata h. l. interponenda censui.

4) δι' ἣν — προησημενικέειν Vig. vertit: qui barbaram a nobis philosophiam Graeca potiore habita esse fateamur. Deest autem v. προησημενίζεω non solum apud Passovium sed etiam apud Suicerum. Cf. Passov. sub v. ἀσημενίζω.

Cap. I. 1) ἐν οἷς — ὑπισχνούμενους recte Vig. interpretatum puto: „ubi adversus illos disputat, qui Aristotelis doctrina Platonis sese philosophiam tueri profitentur.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β.

- 1 Ἀττικοῦ περὶ τοῦ τριμεροῦς τῆς κατὰ Πλάτωνα φιλοσοφίας.
 „Τριχῇ τοίνυν διαιρουμένης τῆς ἐντελοῦς φιλοσοφίας, εἰς τε τὸν
 ἡθικὸν καλούμενον τρόπον καὶ τὸν φυσικὸν καὶ ἔτι τὸν λογικόν, καὶ
 τοῦ μὲν πρώτου κατασκευάζοντος ἡμῶν ἕκαστον καλὸν καὶ ἀγαθὸν
 καὶ τοὺς οἴκους ὅλους εἰς τὸ ἄριστον ἐπαγορθοῦντος, ἥδη δὲ καὶ
 2 δῆμον σύμπαντα πολιτεία τῇ διαφερούσῃ καὶ νόμοις τοῖς ἀκριβεστά-
 τοις κοσμοῦντος, τοῦ δευτέρου δὲ πρὸς τὴν περὶ τῶν θείων γνῶσιν
 διήκοντος, αὐτῶν τε τῶν πρώτων καὶ τῶν αἰτίων καὶ τῶν ἄλλων ὅσα
 ἐκ τούτων γίνεται, ἃ δὲ περὶ φύσεως ἱστορίαν ὁ Πλάτων ὠνόμακεν,
 εἰς δὲ τὴν περὶ τούτων ἀμφοτέρων διάκρισιν τε καὶ εὗρεσιν τοῦ τρίτου
 παραλαμβανομένου· ὅτι μὲν Πλάτων πρῶτος καὶ μάλιστα συναγείρας
 εἰς ἓν πάντα τὰ τῆς φιλοσοφίας μέρη, τέως ἐσκεδασμένα καὶ διεθρόμι-
 3 μένα, ὥσπερ τὰ τοῦ Πενθέως μέλη, καθάπερ εἶπε τις, σῶμά τε 1)
 καὶ ζῶον ὁλόκληρον ἀπέφηνε τὴν φιλοσοφίαν, δηλὰ παντὶ λεγόμενα.
 Οὔτε γὰρ οἱ περὶ Θαλῆν καὶ Ἀναξίμενην καὶ Ἀναξαγόραν καὶ ὅσοι
 κατὰ ταυτὸν γέγονάσι τούτοις, ἀγνοοῦνται περὶ μόνην τὴν ὑπὲρ τῆς
 φύσεως τῶν ὄντων σκέψιν διατρέφοντες, οὐ μὴν οὐδὲ Πιπτακὸς καὶ
 Περιάνδρος καὶ Σόλων καὶ Ἀνκουῖργος καὶ οἱ παραπλήσιοι τούτοις
 λανθάνουσί τινας τὴν αὐτῶν φιλοσοφίαν εἰς πολιτείαν καταθέντες,
 Ζήνων δὲ, καὶ πᾶν τὸ Ἑλεατικὸν τοῦτο διδασκαλεῖον καὶ αὐτὸ γνῶ-
 ριμον ἐπὶ τῇ τέχνῃ τῶν λόγων μάλιστα σπουδάσαν. Τούτοις δὲ ἐπι-
 4 γενόμενος Πλάτων, ἀνὴρ ἐκ φύσεως ἀριτελής καὶ πολὺ διενεγκὼν,
 οἷα κατάπεμπτos ὡς ἀληθῶς ἐκ θεῶν, ἢ ὁλόκληρος ὁφθῇ ἢ δι'
 αὐτοῦ 2) φιλοσοφία, παρῆκέν τε οὐδὲν, καὶ ἕκαστα ἡκρίβωσε, μήτε
 ἐλλείπων πρὸς τὸ ἀναγκαῖον μήτε πρὸς τὸ ἄχρηστον ἐξενεχθεῖς.
 Ἐπεὶ τοίνυν πάντων ἔφαμεν μετεῖναι τῷ Πλατωνικῷ καὶ φυσιολογοῦντι
 καὶ περὶ ἡθῶν λέγοντι καὶ διαλεγομένῳ, γέρε, καθ' ἕκαστον ἐπισκε-
 5 ψώμεθα.“ Ταῦτα μὲν ὁ Ἀττικός. Ἐπιμαρτυρεῖ δὲ τοῖς αὐτοῖς καὶ
 ὁ Περιπατητικὸς Ἀριστοκλῆς, ἐν ἐβδόμῳ συγγράμματι ὧν περὶ φυσιο-
 λογίας συνέταξεν, ὥδε λέγων πρὸς ῥῆμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ.

- Ἀριστοκλέους περὶ τῆς κατὰ Πλάτωνα φιλοσοφίας.
 1 „Ἐφιλοσόφησε δὲ Πλάτων, εἰ καὶ τις ἄλλος τῶν πόποτε, γνησίως
 καὶ τελείως. Οἱ μὲν γὰρ ἀπὸ Θαλοῦ φυσιολογοῦντες διετέλεσαν, οἱ
 δὲ περὶ Πυθαγόραν ἀπεκρύψαντο πάντα, Ξενοφάνης δὲ καὶ οἱ ἀπ'

Cap. II. 1) τε Vig. in marg.

2) ἢ δὲ αὐτοῦ. Articulum abesse malit Vig., ego non item.

ἐκείνου τοὺς ἐριστικοὺς κινήσαντες λόγους, πολλὸν μὲν ἐνέβαλον ἰλιγγον τοῖς φιλοσόφοις, οὐ μὴν ἐπόρισάν γέ τινα βοήθειαν. Οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ Σωκράτης, αὐτὸ δὴ τὸ λεγόμενον, ἐγένετο πῦρ ἐπὶ πυρὶ, καθάπερ αὐτὸς ἔφη Πλάτων *). Εὐφυνέστατος γὰρ ὢν καὶ δεινὸς ἀπορηῇσαι περὶ παντός ὅτου οὖν, ἐπεισήμεγκε τὰς τε ἡθικὰς καὶ πολιτικὰς σκέ-² ψεις, ἔτι δὲ τὴν περὶ τῶν ἰδεῶν πρῶτος ἐπιχειρήσας ὀρίζεσθαι· πάντα δὲ ἐγείρων λόγον καὶ περὶ πάντων ζητῶν, ἔφθη τελευτήσας. Ἄλλοι δ' ἀποτερόμενοι μέρη τινα, περὶ ταῦτα διέτριψαν, οἱ μὲν ἰατρικὴν, οἱ δὲ τὰς μαθηματικὰς ἐπιστήμας, ἔνιοι δὲ περὶ τοὺς ποιητὰς καὶ τὴν μουσικὴν. Οἱ μὲντοι πολλοὶ τὰς τῶν λόγων δυνάμεις ἐθαύμασαν, ὃν οἱ μὲν ῥήτορας, οἱ δὲ διαλεκτικούς προσεῖπον ἑαυτούς. Οἱ μὲντοι Σωκράτην διαδεξάμενοι, καὶ πάνν τινες ἐγένοντο παντοῖοι καὶ ὑπε-
ναντίοι τὰς γνώμας. Οἱ μὲν γὰρ κυνισμοὺς καὶ ἀνυφίας καὶ ἀπα-
θείας ὕμνον, ἄλλοι δ' αὖ πάλιν ἡδονάς. Καὶ οἱ μὲν εἰδέναι πάντα ἐκόμπαζον, οἱ δὲ ἀπλῶς μηθέν. Ἔτι δ' οἱ μὲν ἐν μέσῳ καὶ ἐν ὄψει πάντων ἐκαλινδοῦντο, τοῖς πολλοῖς ἐξομιλοῦντες· ἄλλοι δ' αὖ τοῦ-³ ναντίον ἀπρόσιτοι καὶ ἀπροσαύδητοι διετέλουν ὄντες. Πλάτων μεν-
τοι κατανοήσας, ὡς εἴη μία τις ἡ τῶν θείων καὶ ἀνθρωπίνων ἐπι-
στήμη, πρῶτος διεῖλε, καὶ ἔφη τὴν μὲν τινα περὶ τῆς τοῦ παντός φύσεως εἶναι πραγματεῖαν, τὴν δὲ περὶ τῶν ἀνθρωπίνων, τρίτην δὲ τὴν περὶ τοὺς λόγους. Ἡξίον δὲ μὴ δύνασθαι τὰ ἀνθρώπινα κατι-
δεῖν ἡμᾶς, εἰ μὴ τὰ θεῖα πρότερον ὀφθεῖν. Καθάπερ γὰρ οἱ ἱατροὶ μέρη τινα θεραπεύοντες, ἐπιμελοῦνται τῶν ὅλων σωμάτων πρῶτον,⁴
οὕτω χρῆναι καὶ τὸν μέλλοντα τὰνθάδε κατούψεσθαι τὴν τῶν ὅλων φύσιν εἰδέναι πρότερον, μέρος τε τῶν ὄντων τὸν ἀνθρώπον· καὶ τὰ-
γαθὸν διττὸν, τὸ μὲν ἡμέτερον, τὸ δὲ τοῦ παντός, κυριώτερον δὲ τὸ τοῦ παντός· διὰ γὰρ ἐκείνου¹⁾ καὶ τοῦτο γίνεσθαι. Φησὶ δ' Ἀρι-
στόξενος ὁ μουσικὸς Ἰνδῶν εἶναι τὸν λόγον τοῦτον. Ἀθήνησι γὰρ ἐντυχεῖν Σωκράτει τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων ἕνα τινα κάπειτα αὐτοῦ πυν-
θάνεσθαι, τί ποιῶν φιλοσοφοίη, τοῦ δὲ εἰπόντος, ὅτι ζητῶν περὶ τοῦ⁵ ἀνθρωπίνου βίου, καταγελάσαι τὸν Ἰνδὸν, λέγοντα μὴ δύνασθαι τινα τὰ ἀνθρώπινα κατιδεῖν, ἀγροοῦντά γε τὰ θεῖα. Τοῦτο μὲν οὖν εἰ ἀληθές ἐστιν, οὐκ ἂν δύναιτό τις διατειρόμενος εἰπεῖν. Διεῖλε δ' οὖν Πλάτων τὴν τε περὶ τῶν ὅλων φιλοσοφίαν καὶ τὴν πολιτικὴν²⁾,

Cap. III. *) αὐτὸ δὴ τὸ λεγόμενον — — Πλάτων. De hoc proverbiali dicendi genere v. Ast. ad Plat. legg. Vol. II. p. 120 sq.

1) ἐκεῖνο Vig. in marg. vertens eius causa. Ceterum ἐκείνου h. l. ad propius, τοῦτο ad remotius subiectum spectat.

2) τὴν τε περὶ τῶν ὅλων φιλοσοφίαν καὶ τὴν πολιτικὴν, id est, τὴν φυσικὴν

ἔτι δὲ τὴν λογικὴν.“ Τοιαύτης οὐσης τῆς κατὰ Πλάτωνα φιλοσοφίας, καιρὸς καὶ τὴν Ἑβραίων ἐπισκέψασθαι, μακροῦ πρόσθεν ἢ Πλάτωνα γενέσθαι, τὸν ὅμοιον πεφιλοσοφηκότων τρόπον. Εὗροις δ' οὖν καὶ παρ' αὐτοῖς τήνδε σύμφωνον τὴν τριμέρειαν ἡθικῶν τε καὶ λογικῶν καὶ φυσικῶν μαθημάτων, τόνδε ἐπιστήσας τὸν τρόπον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ.

Περὶ τῶν παρ' Ἑβραίοις ἡθικῶν δογμάτων.

Τὰ μὲν οὖν ἡθικὰ πρῶτιστα πάντων φιλοτίμως ἐσπουδασμένα παρ' αὐτοῖς, ἔργοις πολὺν πρότερον τῶν λόγων μάθοις ἂν, τὰ κατὰ τοὺς ἄνδρας διασκοπούμενος, ἐπεὶ καὶ τέλος ἀγαθῶν τοῦ τε μακαρίως ζῆν ὕστατον ὄρον, τὴν εὐσέβειαν τὴν τε διὰ τῆς τῶν ἡθῶν κατορθώσεως
 1 πρὸς τὸν θεὸν φιλίαν ἡγάσαντό τε καὶ μετεδίωξαν· ἀλλ' οὐ σωμάτων ἡδονὴν, κατ' Ἐπίκουρον· οὐδ' αὖ τὴν τριγένειαν τῶν ἀγαθῶν, κατ' Ἀριστοτέλην, τὰ περὶ σῶμα καὶ τὰ ἐκτὸς ἐν ἴσῳ τοῖς τῆς ψυχῆς ἀγαθοῖς ἐκτετιμηκότα· οὐ μὴν οὐδὲ τὴν ἐσχάτην ἀγροίαν τε καὶ ἀμαθίαν, ἣν ὀνόματι σεμνοτέρῳ τινὲς ἐποχὴν ἀνειρήκασιν· ἀλλ' οὐδ' αὖ τῆς ψυχῆς τὴν ἀρετὴν· πόση γὰρ ἐν ἀνθρώποις αὕτη, καὶ τί
 2 καθ' ἑαυτὴν ἄνευ θεοῦ πρὸς τὸν ἄλυπον συντείνει ἂν βίον; Δι' ὃν¹⁾ τὰ πάντα τῆς εἰς τὸν θεὸν ἐλπίδος, πείσματος ὥσπερ ἀρχαγοῦς ἐξάψαντες, τὸν θεοφιλεῖ μόνον ἀπέφηναν εἶναι μακάριον, ὅτι δὴ ὁ πάντων ἀγαθῶν ταμίης θεός, ζωῆς ὢν πάροχος καὶ αὐτῆς ἀρετῆς πηγὴ, τῶν περὶ σῶμα καὶ τῶν ἐκτὸς ἀπάντων χορηγὸς ὑπάρχων, μόνος ἂν εἴη πρὸς τὸν μακάριον βίον τῷ τὴν πρὸς αὐτὸν φιλίαν διὰ τῆς παναλήθους εὐσεβείας στειλαμένῳ ἀντάρκης. Ἐνθεν ὁ πάνσοφος Μωσὴς
 3 πρῶτος ἀπάντων γραφῇ παραδοὺς τὸν τῶν πρὸ αὐτοῦ θεοφιλῶν Ἑβραίων βίον, τὸν πολιτικὸν ὁμοῦ καὶ πρακτικὸν δι' ὑψηλήσεως ἱστορικῆς ὑποτίθεται τρόπον. Ἦς ἀρχόμενος ἀπὸ τῶν καθόλου τὴν διδασκαλίαν ἐποιήσατο, θεὸν τῶν ὅλων αἴτιον ὑποσησάμενος, κοσμογονίαν καὶ ἀνθρωπογονίαν ὑπογράψας. Εἰθ' οὕτως ἀπὸ τῶν καθόλου ἐπὶ τὰ κατὰ μέρος προελθὼν τῷ λόγῳ καὶ διὰ τῆς τῶν παλαιῶν
 4 ἀνδρῶν μνήμης εἰς τὸν τῆς ἐκείνων ἀρετῆς τε καὶ θεοσεβείας ζῆλον τοὺς φοιτηταὺς παρορμήσας, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἀνθέντης νόμων

τε καὶ ἡθικῶν μαθημάτων, ut paulo post Eusebius loquitur. Male autem Vigernus πολιτικὴν civilem vertit. Ipse enim Plato per πολιτικὴν philosophiam significat quae de moribus praecipit, philosophiam practicam. Vid. Morgenstern. de Platonis republica commentatt. tres p. 64. not. 110.

Cap. IV. 1) διὰ Vig. in marg. Sed δι' ὃν scil. ἄλυπον βίον, defendi posse existimo. De seq. πείσματος vid. Vales. ad Euseb. de laudd. Const. c. XV. p. 482 sq. nostrae edit.

εὐσεβῶν τῶν πρὸς αὐτοῦ συντεθέντων ἀποφανθεὶς, κατὰ πάντα δῆλος ἂν εἴη τοῦ φιλοθέου τρόπου διὰ τῆς τῶν ἡθῶν ἐπιμελείας πρόνοιαν πεποιημένος, ὥσπερ οὖν καὶ τοῦτο προλαβὼν ὁ λόγος ἐν τοῖς πρόσθεν φανερὸν κατεστήσατο. Μακρὸν δ' ἂν εἴη καὶ τοὺς ἐξῆς μετὰ Μωσέα προφήτας τοὺς τε τούτων προτρεπτικοὺς μὲν ἀρετῆς, ἀποτρεπτικοὺς δὲ κακίας ἀπάσης λόγους ἐν τῷδε καταβάλλεσθαι. Τί δ' εἴ σοι τοῦ σοφωτάτου Σολομῶντος τὰς ἡθικὰς παραφέροιμι διδασκαλίας; Οἷς ²⁾ καὶ οἰκείων λόγων ἀνέθηκε σύγγραμμα, παροιμίας ἐπονομάσας ³⁾, ἐπιτόμους γνώμας ἀποφθέγμασιν εὐκικίας ὑποθέσει περιλαβὼν μιᾷ. Καὶ τὸν μὲν ἡθικὸν τρόπον ταύτῃ παῖδες Ἑβραίων ἐκ παλαιῶν, πρὶν ἢ καὶ τὰ πρῶτα στοιχεῖα μαθεῖν Ἑλλήνας, αὐτοὶ ⁵ τε ἐπαιδεύοντο, καὶ τοῖς προσιούσι τῆς αὐτῆς ἀφθόνης ἐκοινώνουν παιδείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε.

Περὶ τῆς παρ' Ἑβραίοις λογικῆς πραγματείας.

Καὶ τὸν λογικὸν δὲ τρόπον τῆς Ἑβραίων φιλοσοφίας οὐ καθάπερ Ἑλλῆσι φίλον, δεινότητι σοφισμάτων καὶ λογισμοῖς πρὸς ἀπάτην τε ¹ τεχρασμένοις δεῖν ᾤοντο μετιέναι, καταλήψει δὲ αὐτῆς ἀληθείας, ἣν ὑπὸ Θεοῦ φωτὸς τὰς ψυχὰς κατανασθέντες οἱ παρ' αὐτοῖς θεόσοφοι εὐρόν τε καὶ ἐφωτίσθησαν. Ἐφ' ἣν ἀκονῶντες ¹⁾ τοὺς τὰ οἰκεία μαθήματα παιδευομένους, λόγων τε αὐτοῖς ἱερῶν ἀπαγγελίας ἱστοριῶν τε σεμνῶν διηγήματα ᾤδων τε καὶ ἐπωδῶν ἐμμέτρους συνθέσεις, καὶ ἔτι προβλήματα καὶ αἰνίγματα καὶ τινες σοφὰς καὶ ἀλληγορικὰς θεω- ² ρίας μετὰ κάλλους εὐεπίας καὶ τῆς κατὰ τὴν οἰκείαν γλῶτταν εὐφραδοῦς ἀπαγγελίας ἐξ ἔτι νηπίας αὐτοῖς παρεδίδουσαν ἡλικίας. Ναὶ μὴν καὶ τῶν πρώτων μαθημάτων δευτερωταὶ τινες ἦσαν αὐτοῖς· οὕτω δὲ φίλον τοὺς ἐξηγητὰς τῶν παρ' αὐτοῖς γραφῶν ὀνομάζειν· οἱ τὰ δι' αἰνιγμάτων ἐπεσκιᾶσμένα, εἰ καὶ μὴ τοῖς πᾶσι, τοῖς γοῦν πρὸς τὴν τούτων ἀκοὴν ἐπιτηδεύουσιν δι' ἐρμηνείας καὶ σαφηνείας ἐξέφαινον. ³

2) αἷς Vig. in marg. Sed vid. nos ad Euseb. H. E. III, 9. T. I. p. 213. ἐν ἐπτά λόγοις, ἃ etc. Cf. Wahl. clav. N. T. Vol. II. p. 183. Winer. Grammatik des N. T. p. 126.

3) παροιμίας ἐπονομάσας. Vid. Vales. ad Euseb. H. E. IV, 22. T. I. p. 387 sq. IV, 26. p. 404. V, 8. T. II. p. 54.

Cap. V. 1) Ἐφ' ἣν ἀκονῶντες etc. Videtur h. l. Eusebius simul certe in mente habuisse et respexisse scholas illas quae dicuntur, prophetarum, inde a Samuelis maxime aetate apud Judaeos cognitae. Cf. Nachtigall über Samuels Sängerversammlung oder Prophetenschule in Henke Magazin für Relgsphil. Exegese u. Kgsch. T. VI. Fasc. I. p. 38 sqq. p. 53 sqq. p. 61 sqq.

Ταύτη τοι πάλιν ὁ σοφώτατος παρὰ τοῖςδε Σολομῶν ἐνθ' ἐνδέ ποθεν τὴν καταρχὴν τοῦ τῶν παροιμιῶν ἐποιήσατο συγγράμματος, μονογονυχί τὴν αἰτίαν αὐτῷ τῆς γραφῆς ταύτην εἶναι διδάξας, δι' ὧν αὐτοῖς ῥήμασι „δεῖν ἔφησε πάντα ἄνδρα γινῶναι σοφίαν καὶ παιδείαν καὶ νοῆσαι λόγους φρονήσεως, δεῖσασθαι τε στροφάς λόγων²⁾, νοῆσαι δε δικαιόσυνην ἀληθῆ καὶ κρίμα κατευθύνειν. Ἵνα δῶ, φησὶν, ἀκάκοις πανουργίαν, παιδί τε νέφ' αἰσθησιν καὶ ἔννοιαν. Τῶνδε γὰρ ἀκούσας σοφός, σοφώτερος ἔσται· ὁ δὲ νοήμων, κυβέρνησιν κηρύσσεται, νοήσει τε παραβολὴν καὶ σκοτεινὸν λόγον ῥήσεις τε σοφῶν καὶ αἰνίγματα.“ Καὶ τὰ μὲν τῆς τοῦ δηλωθέντος συγγράμματος ἐπαγγελίας τοιαῦτά τινα ἦν· τὰς δ' ἐν μέρει τῶν λεχθέντων προτάσεις καὶ τούτων τὰς⁴ ἐπιλύσεις, τὴν τε λογικὴν πραγματείαν οἰκείως τῇ τῶν ἀνδρῶν σοφίᾳ τε καὶ φωνῇ, διὰ πασῶν τῶν παρ' αὐτοῖς προφητικῶν γραφῶν φερομένην, ὅτῳ φίλον, τῆς τούτων ἐντεύξεως τὰς βίβλους ἐπὶ σχολῇς μετὰ χειρὸς λαβὼν εἴσεται. Εἰ δέ τις καὶ τῆς γλώττης αὐτῆς φιλοκάλως γένοιτο ἐν πείρᾳ, ἴδοι ἂν, οἷα παρὰ βαρβάρους, ἄνδρας λογικωτάτους, οὐδὲν σοφιστῶν οὐδὲ ῥητόρων ἀποδέοντας τῇ οἰκείᾳ γλώττῃ. Εἴεν⁵ δ' ἂν αὐτοῖς καὶ ἔμμετροι ποιήσεις, ὥς ἡ μεγάλη Μωσέως ᾧδὴ καὶ τοῦ Δαβὶδ ὁ ριῇ ψαλμὸς, τῷ καλουμένῳ παρ' Ἑλλήσιν ἡρώῳ μέτρῳ συντεταγμένοι. Φασὶ γοῦν ἑξάμετρα εἶναι ταῦτα, δι' ἑκκαίδεκα συλλαβῶν πεποιημένα. Καὶ τὰ λοιπὰ δὲ τὰ παρ' αὐτοῖς στιχίῳ δι' ἐπῶν λέγεται τριμέτρων τε καὶ τετραμέτρων κατὰ τὴν οἰκείαν αὐτῶν συγκεῖσθαι φωνήν. Καὶ τὰ μὲν τῆς λέξεων αὐτοῖς ὥδε πῃ λογικῆς συνέσεως ἔχει. Τὰ δὲ δὴ τῆς διανοίας οὐδ' ἐστὶ παρακαλεῖν³⁾ ἄν-

2) στροφάς λόγων perperam Vig. cavillationes sermonum vertit. Significari potius videntur quas Eusebius supra dixit, ᾧδων τε καὶ ἐπιδῶν ἔμμετροι συνθέσεις, modulata alternaque carmina, certa numerorum lege comprehensa, Vig. interp. vel sententiae concisae et acutae numerisque adstrictae, alternis prolatae. Cf. Sap. Sal. VIII, 8. Nachtigall Bruchstücke einer Einleitung in das Buch der Weisheit in Henke Magazin T. II. Fasc. I. p. 70 sq.

3) παρακαλεῖν si ab ipsius Eusebii manu profectum sit, verbis τὰ δὲ δὴ — ἀνθρώποις hoc fere ille significare voluerit: „Quae vero ad sententias pertinent ab illis oratione expressas, eas quidem homines nec in medium afferre possunt.“ Sed vereor sane ne nimis insolens sit illa vocis παρακαλεῖν significatio, et facillima est atque aptissima Vig. in marg. emendatio παραβαλεῖν pro παρακαλεῖν coniicientis. Cum enim in praecedentibus hoc imprimis ostendere Eusebius studuerit, Hebraeos quoque eam philosophiae partem quae disserendi praecepta tradit, accurate diligenterque tractavisse et suo quodam iure cum Graecorum sapientibus hoc in genere comparari posse, nunc quidem opportune statim noster addit, sententias et vim

θρώποις. Θεοῦ γὰρ καὶ αὐτῆς ἀληθείας λόγια, δι' αὐτῶν ἐκπεφω- 6
νημένα, θεσπίσματα καὶ προῤῥήσεις μαθήματά τε εὐσεβῇ καὶ τὰ
τῶν ὄντων ἐπιγνώσεως δόγματα περιειλήφασιν. Τεκμήρια δ' ἂν λάβοις
τῆς παρὰ τοῖς ἀνδράσι λογικῆς ἀκριβείας ἀπὸ τῆς ὁρθότητος τῆς τῶν
ὀνομάτων θέσεως, ἥς πέρι καὶ ὁ Πλάτων τῇ Ἑβραίων μαρτυρῶν
δόξῃ δῆλος ἂν εἴη, καὶ κατ' αὐτό γε τοῦτο σύμφωνος ὢν τῇ κατὰ
τοὺς ἀνδρας φιλοσοφίᾳ, ὡς γοῦν ἐκ τούτων διαγινῶναι ῥᾶδιον. 7

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 5.

Περὶ τῆς παρ' Ἑβραίοις τῶν ὀνομάτων ὁρθότητος *).

Πρώτου Μωσέως μακροῦ πρόσθεν ἢ τὸ τῆς φιλοσοφίας ὄνομα εἰς
Ἑλλήνας ἔλθειν, διὰ πάσης αὐτοῦ τῆς γραφῆς μυρία περὶ τῆς τῶν
ὀνομάτων θέσεως πεπραγματευμένον, καὶ τοτὲ μὲν φυσικώτατα τῶν
παρ' αὐτῷ πάντων τὰς ἐπωνυμίας διατεταγμένον, τοτὲ δὲ τῷ θεῷ
τὴν κρίσιν τῆς τῶν εὐσεβῶν ἀνδρῶν μετωνυμίας ἀναθέντος, φύσει τε,
ἀλλ' οὐ θέσει τὰ ὀνόματα κατὰ τῶν πραγμάτων κείσθαι πεπαιδευ-
κότος, ἐπόμενος ὁ Πλάτων συμφέρεται τοῖς αὐτοῖς, οὐκ ἄλλως ἢ 1
βαρβάρων μνησθεὶς καὶ παρὰ τοῖςδε φήσας τόνδε σώζεσθαι τὸν

verborum ab Hebraeis prolatam tantam esse, ut omnem humani ingenii facultatem longe excedant adeoque cum hominibus, id est, hominum sententiis plane non possint conferri et contendere. Sed minus aptum haud scio an sit quod item coniecit Vig. in marg. παραλαβεῖν, quo dictorum illorum vim homines prorsus non comprehendere posse et assequi, Eusebius significaret. Cf. Plutarch. de Is. et Os. Vol. IX. p. 105. Hutten.

Cap. VI. *) Περὶ — ὁρθότητος. Similiter Platonis dialogum inscriptum esse novimus Κράτυλος ἢ περὶ ὀνομάτων ὁρθότητος. Cratylus enim in hoc ipso dialogo, cum Stoicis, ut constat, nomina rerum et verba non ab arbitrio et consensu hominum sed ab ipsa natura, hoc est, deo repetenda esse defendit, qui illos iusserit in ponendis rei cuiusque nominibus, in sua quosque lingua, naturam verborum proprietatesque spectare, unde extiterit impositio nominum talis quae naturae rei illis significatae conveniat, id est, τὴν ὁρθότητα τῶν ὀνομάτων (ὁρθοσιν Eusebius infra dicit), τὴν σύμφωνον τῇ φύσει τοῦ πράγματος θέσιν, ut interpretatur Alcinous in isagoga in dogmata Platonis Cap. 6. p. 95. Lips. Cf. fragm. lexic. Graeci apud Hermann. de emend. rat. G. G. p. 319. et verba Eusebii: φύσει τε, ἀλλ' οὐ θέσει τὰ ὀνόματα κατὰ τῶν πραγμάτων κείσθαι et τί ἄλλο ἢ κατὰ φύσιν τεθεῖσθαι τὰς προσηγορίας παρίστησι; Τὸ γὰρ ἐπικληθὲν etc. εὐθυβόλῳ κέκληκε προσορήματι — τὰς ἐν ἀνθρώποις προσηγορίας μετὰ τινος διανοίας φησιν ὁ Πλάτων τεθεῖσθαι — ἐπὶ θειοτέρᾳς δυνάμεως ἔνια τῶν ὀνομάτων τεθεῖσθαι φάμενον. Fischer. Platonis Cratylus partic. I. p. X sq. p. XIV sq. partic. II. p. XXIII. Ast. Plato's Leben u. Schriften p. 266 sq.

τρόπον, τάχα που τοὺς Ἑβραίους αἰνιττόμενος¹), ἐπεὶ μὴδὲ παρ' ἐτέροις βαρβάρους ῥᾶδιον τὴν τοιάνδε παραφνυλάξαι θεωρίαν. Λέγει δ' οὖν ἐν Κρατύλῳ²)· „καὶ οὐ τοῦτο εἶναι ὄνομα ὃν ἂν τινες συνθέμενοι καλεῖν, καλῶσι, τῆς αὐτῶν φωνῆς μῶριον ἐπιφθεγγόμενοι, ἀλλ' ὀρθότητά τινα τῶν ὀνομάτων πεφυκέναι καὶ Ἕλλησι καὶ βαρ² βάροις τὴν αὐτὴν ἄπασι.“ Καὶ προῖον ἐξῆς φησιν· „Οὐκοῦν οὕτως ἀξιῶσεις καὶ τὸν ὀνομαθέτην, τὸν τε ἐνθάδε καὶ τὸν ἐν βαρβάροις, ἕως ἂν καὶ τὸ τοῦ ὀνόματος εἶδος ἀποδιδῶ τὸ προσῆκον ἐκάστῳ, ἐν ὁποιασοῦν συλλαβαῖς οὐδὲν χεῖρω ὀνομαθέτην εἶναι τὸν ἐνθάδε, ἢ τὸν ἀπ' οὐρανοῦ ἄλλοθεν.“ Εἰθ' ἐξῆς πάλιν τὸν ἐπιστήμονα τῆς ὀρθότητος τῶν ὀνομάτων διαλεκτικὸν καὶ ὀνομαθέτην εἶναι φήσας, οὕτω λέγει. „Τέκτονος μὲν ἄρα ἔργον ἐστὶν τὸ ποιῆσαι πηδάλιον³ ἐπιστατοῦντος κυβερνήτον, εἰ μέλλοι καλὸν εἶναι τὸ πηδάλιον. Φαίνεται. Νομοθέτου³) δέ γε, ὡς ἔοικεν, ὄνομα, ἐπίστατην ἔχοντος διαλεκτικὸν ἄνδρα, εἰ μέλλοι καλῶς ὄνομα τεθήσασθαι. Ἔστι ταῦτα. Κινδυνεύει ἄρα, ὃ Ἑρμόγετες, εἶναι οὐ φαῦλον, ὡς σὺ οἶσι, ἢ τοῦ ὀνόματος θέσις, οὐδὲ φαύλων ἀνδρῶν οὐδὲ τῶν ἐπιτυχόντων. Καὶ Κρατύλος ἀληθῆ λέγει, λέγων φύσει τὸ ὄνοματα εἶναι τοῖς πράγμασι,⁴ καὶ οὐ πάντα δημιουργὸν ὀνομάτων εἶναι, ἀλλὰ μόνον ἐκεῖνον τὸν ἀποβλέποντα εἰς τὸ τῇ φύσει ὄνομα ὃν ἐκάστῳ καὶ δυνάμενον αὐτοῦ τὸ εἶδος τιθεῖναι εἰς τε τὰ γράμματα καὶ τὰς συλλαβάς.“ Τοσαῦτα εἰπὼν, μετὰ πλείεστα βαρβάρων αὐτὶς ἀναφέρει τὴν μνήμην κἄπειτα εἰς Ἕλληνας παρὰ βαρβάρων ἤκειν τὰ πολλὰ τῶν ὀνομάτων διαρρήδη ὁμολογεῖ, θάσκων αὐτοῖς ῥήμασιν· „Ἐννοῶ ὅτι πολλὰ οἱ Ἕλληνες ὀνόματα, ἄλλως τε καὶ οἱ ὑπὸ τοῖς βαρβάροις οἰκοῦντες παρὰ τῶν βαρβάρων εἰλήφασιν. Τί οὖν δῆ; Εἴ τις ζητοίῃ, ταῦτα κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν φωνὴν ὡς ἐοικότως κεῖται, ἀλλὰ μὴ κατ' ἐκείνην, ἐξ ἧς τὸ ὄνομα τυγχάνει ὃν, οἴσθα ὅτι ἀποροίῃ ἂν. Εἰκότως.“ Ταῦτα ὁ

1) τάχα που τοὺς Ἑβραίους αἰνιττόμενος. Vid. Fischer. Platonis Cratylus partic. II. p. XXIV sq. Verba seqq. τὴν τοιάνδε θεωρίαν bene Viger. vertit hoc studii solertiaeque genus. Paulo antea pro ἄλλως ἢ Vig. in marg. ἄλλων ἤ.

2) οὐκοῦν οὕτως ἀξιῶσεις. Extat hic Platonis locus in Cratylo pag. 260. B. edition. Graecol. Ficini. Vig.

3) Ὀνομαθέτου. Plato νομοθέτου, quemadmodum alt. Manuscript. Fici-nus tamen vertit nominis impositor. At νομοθέτου vera lectio est, tametsi primo aspectu ὀνομαθέτου arrideat. Pagina enim praecedente in eo maxime Plato fuit, ut nomina rebus imponere, sapientis legislatoris esse confirmaret. Idem ex nostro perspicue satis auferes, infra pag. 520. D. 7. [Cap. VI. extr. νομοθέτου quod in translatione Vig. expressit, recepi.]

Πλάτων. Φθάνει γὰρ μὴν αὐτὸν Μωϋσῆς, ὃς οἶα δὴ σοφὸς νομοθέτης ὢν ὁμοῦ καὶ διαλεκτικός, ἐπάκουσον τί φησὶ. „Καὶ*) ἐπλασεν ὁ θεὸς ὅς ἐκ τῆς γῆς πάντα τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ καὶ πάντα τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἤγαγεν αὐτὰ πρὸς τὸν Ἀδὰμ, ἰδεῖν, τι καλέσει αὐτά. Καὶ πᾶν ὃ ἂν ἐκάλεσεν αὐτὸ Ἀδὰμ ψυχὴν ζῶσαν, τοῦτο ἦν ὄνομα αὐτοῦ.“ Διὰ γὰρ τοῦ φάναι, τοῦτο ἦν ὄνομα αὐτοῦ, τί ἄλλο ἢ κατὰ φύσιν τεθεῖσθαι τὰς προσηγορίας παρίστησι; Τὸ γὰρ ἐπικληθὲν ἄρτι, φησὶ τοῦτο καὶ πάλαι πρότερον ἐν τῇ φύσει περιέχεσθαι, εἶναι τε καὶ προϋπάρχειν ἐκάστῳ τῶν ἐπωνομασμένων τοῦτο ὄνομα, ὅπερ ὁ δηλούμενος ἄνθρωπος ἐπιθειάσας θυνάμει κρείττονι τέθειται. Καὶ αὐτὸ δὲ τὸ Ἀδὰμ, Ἑβραίων ὑπάρχον ὄνομα, παρὰ τῷ Μωσῇ τοῦ γηγενοῦς ἀνθρώπου γένοιτ' ἂν ἐπώνυμον, ὅτι δὴ παρ' Ἑβραίοις Ἀδὰμ ἡ γῆ καλεῖται, παρ' ὃ καὶ ὁ πρῶτος γηγενὴς ἐτύμως Ἀδὰμ ὑπὸ Μωσέως ἀνείρεται. Ἐχοι δ' ἂν καὶ ἄλλην ἢ προσηγορία διάνοιαν, εἰς τὸ ἐρυθρὸν μεταλαμβάνομένη καὶ τὴν τοῦ σώματος περιστώσα φύσιν. Ἀλλὰ τὸν μὲν γεώδη⁴⁾ καὶ γήινον καὶ γηγενῆ, ἢ τὸν⁷ σωματικὸν καὶ σάρκινον ἄνθρωπον τῷ τοῦ Ἀδὰμ ἐπεσημύματο προσρήματι. Καλοῦσι δὲ καὶ ἄλλως παῖδες Ἑβραίων τὸν ἄνθρωπον, Ἐνὼς ἐπονομάζοντες, ὃν δὴ φασιν εἶναι τὸν ἐν ἡμῖν λογικόν, ἕτερον ὄντα τὴν φύσιν τοῦ γεώδους Ἀδὰμ. Διάνοιαν δὲ περιέχει καὶ ὁ Ἐνὼς οἰκείαν, ἐπιλήσμων τῇ Ἑλλήνων ἐρμηνευόμενος φωνῇ. Τοιοῦτον δὲ πέφυκεν ὑπάρχειν τὸ ἐν ἡμῖν λογικὸν τῆς πρὸς τὸ θνητὸν καὶ⁸ ἄλογον συμπλοκῆς ἕνεκα. Τὸ μὲν γὰρ πάντη καθαρὸν καὶ ἀσώματον καὶ θεῖον καὶ λογικὸν οὐ μόνον τῶν πρόσθεν γενομένων τὴν μνήμην, ἀλλὰ καὶ τῶν μελλόντων ἔσεσθαι τὴν γινώσκειν δι' ἄκραν ἀρετὴν θεωρίας περιεῖληψε. Τὸ δ' ἐν σαρξὶ πεπιλημένον, ὁστέοις τε καὶ νεύροις καταπεπαραμένον⁵⁾ ὄγκον τε μέγαν καὶ βαρὺν ἐπηχθισμένον τὸ σῶμα λήθης πολλῆς καὶ ἀμαθείας συνιδὼν ὁ παρ' Ἑβραίοις λόγος, εὐθυβόλῳ κέκληκε προσρήματι, Ἐνὼς ἐπονομάσας, ὅπερ δηλοῖ τὸν ἐπιλήσμονα. Κεῖται γοῦν παρὰ τινι προφήτῃ**). „Τί ἐστι ἄνθρωπος, ὅτι μιμησκή αὐτοῦ; ἢ υἱὸς ἀνθρώπου, ὅτι ἐπισκέπη αὐτόν;“ Ἀνθ' οὗ τοῦ Ἑβραϊκὸν ἐπὶ μὲν τῆς πρώτης τοῦ ἀνθρώπου κλήσεως τὸ Ἐνὼς περιεῖληφεν ὥσει ἔλεγε σαφέστερον, τί οὗτός ἐστιν ὁ ἐπιλήσμων, ὅτι σὺ, ὦ θεέ, μιμησκή αὐτοῦ, καίπερ ὄντος ἐπιλήσμονος; Τὸ δὲ „ἢ υἱὸς ἀνθρώπου, ὅτι ἐπισκέπη αὐτόν;“ ἢ υἱὸς⁹ Ἀδὰμ κεῖται παρὰ τοῖς δηλουμένοις, ὡς εἶναι τὸν αὐτὸν καὶ Ἀδὰμ καὶ Ἐνὼς, τοῦ μὲν σαρκικοῦ διὰ τοῦ Ἀδὰμ, τοῦ δὲ λογικοῦ διὰ τοῦ

*) Gen. II, 7. 4) ἀλλὰ — γεώδη. Cf. VII, 8, 7.

5) καταπεπαραμένον Vig. **) Psal. VIII, 5.

- Ἐνὸς παρισταμένου. Καὶ τὰ μὲν Ἑβραίων λόγια οὕτω πως διαιρεῖ τὴν ἐτυμολογίαν. Ὁ δὲ Πλάτων τὸν ἄνθρωπον τῇ Ἑλλήνων φωνῇ παρὰ τὸ ἀναθρεῖν γησι κεκληῖσθαι, λέγων· „ὁ δὲ ἄνθρωπος ἅμα ἐώρακε, τοῦτο δὲ ἐστὶ ὅπως, καὶ ἀναθρεῖ καὶ λογίζεται τοῦτο ὃ
- 10 ὅπως, ἵνα ἡ ἀναθρῶν ἅ ὅπως.“ Πάλιν Ἑβραῖοι τὸν ἄνδρα Ἰς καλοῦσι. Παρῆκται δὲ αὐτοῖς τοῦνομα ἀπὸ τοῦ Ἑς, δι' οὗ σημαίνουσι τὸ πῦρ, ἵνα ἡ παρὰ τὸ θερμὸν καὶ διάπυρον τῆς τοῦ ἀνδρὸς φύσεως ὁ ἀνὴρ ὠνομασμένος. Ἡ δὲ γυνὴ ἐπείπερ εἴρηται ἐκ τοῦ ἀνδρὸς εἰληφθαι, καὶ τὴν προσηγορίαν ἐπικοινωνεῖ τῷ ἀνδρὶ. Ἰσοῖα γὰρ ἡ γυνὴ λέγεται παρ' αὐτοῖς, ὥσπερ Ἰς ὁ ἀνὴρ. Ὁ δὲ Πλάτων τὸν ἄνδρα παρὰ τὴν ἄνω ῥοὴν ὀνομάζεσθαι λέγει. Καὶ ἐπιλέγει·
- 11 „ἡ δὲ γυνὴ γονὴ μοι φαίνεται βούλεσθαι εἶναι.“ Πάλιν Μωσῆς τὸν οὐρανὸν ἐτύμως τῇ Ἑβραίων γλώσσει στερέωμα προσαγορεύει παρὰ τὸ πρῶτον εἶναι μετὰ τὴν ἀσώματον καὶ νοερὰν οὐσίαν τοῦδε τοῦ κόσμου στερεὸν καὶ αἰσθητὸν σῶμα. Ὁ δὲ Πλάτων τῷ οὐρανῷ γησιν ὀρθῶς ὄνομα κεῖσθαι διὰ τὸ ἄνω ὄρξιν ποιεῖν. Πάλιν Ἑβραῖοι τῷ μὲν ἀνωτάτῳ τοῦ θεοῦ κύριον ὄνομα ἄρῶντον εἶναι καὶ ἄφθεγκτον, οὐδὲ φαντασίᾳ διανοίας ληπτὸν, αὐτὸ δὲ τοῦτο καθ' ὃ θεὸν
- 12 ὀνομάζομεν, Ἐλωὶμ καλοῦσι, παρὰ τὸ Ἥλ, ὡς ἔοικε· τοῦτο δὲ ἐρμηνεύουσι ἰσχὺν καὶ δύναμιν· ὥστ' εἶναι τοῦ θεοῦ τοῦνομα παρ' αὐτοῖς ἀπὸ τῆς ἀμφὶ αὐτὸν δυνάμεώς τε καὶ ἰσχύος ἐπιλελογισμένον, δι' ἧς νοεῖται παντοδύναμος καὶ πάντα ἰσχύων, ὡς ἂν τὰ πάντα συστησάμενος. Ὁ δὲ Πλάτων θεὸν καὶ θεοὺς παρὰ τὸ θέειν, ὅπερ ἐστὶ τρέχειν, τοὺς ἐν οὐρανῷ φωστῆρας, κεκληῖσθαι γησι. Τοιαῦτα δὴ τινα, ὡς ἐν τύπῳ φάναι, τὰ παρ' Ἑβραίοις καὶ παρὰ Πλάτωνι περὶ ὀρθώσεως ὀνομάτων διεκρίβωται. Καὶ τὰς ἐν ἀνθρώποις δὲ προσηγορίας μετὰ τινας διανοίας γησὶν ὁ Πλάτων τεθεῖσθαι· καὶ τὸν γε λόγον ἀποδιδόναι πειρᾶται, οὐκ οἶδ' ὅπως τὸν μὲν Ἑκτορα κεκληῖσθαι εἰπὼν ἀπὸ τοῦ ἔχειν καὶ κρατεῖν, διὰ τὸ βασιλέα εἶναι τῶν Τρώων, τὸν δὲ
- 13 Ἀγαμέμνονα διὰ τὸ ἄγαν μένειν καὶ τοῖς δόξασι παρὰ 6) τῶν Τρώων εὐτόνως καὶ καρτερώς παραμένειν, τὸν δὲ Ὀρέστην διὰ τὸ ὀρεινὸν καὶ ἄγριον καὶ θηριῶδες τοῦ τρόπου· καὶ τὸν μὲν Ἀτρεά διὰ τὸ ἀτηρόν τινα γεγονέναι τὸ ἦθος, τὸν δὲ Πέλοπα οἷόν τινα οὐ τὰ πόρρω, ἀλλὰ μόνα τὰ πέλαις καὶ ἐγγὺς ὁρῶντα· τὸν δὲ Τάνταλον ταλάντατόν τινα γησι διὰ τὰ περὶ αὐτὸν δυσστηχήματα σημαίνειν.
- 14 Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα μυρία ἄλλα εὔροις ἂν εἰρημένα τῷ Πλάτωνι, φύσει τεθεῖσθαι, ἀλλ' οὐ θέσει τοῖς πρώτοις τὰ ὀνόματα διδάσκειν

6) κατὰ Vig. in marg. vertens in iis quae adversus Troianos suscepit, consiliis.

πειρωμένω. Ἄλλ' οὐ καὶ τὰ παρὰ Μωσεῖ βεβιασμένα ἂν εἴποις, οὐδὲ γε κατὰ τινα σοφιστικὴν εὐρεσιλογίαν πεποιημένα, μαθὼν ὡς ὁ μὲν παρ' Ἑβραίοις Κάιν ζῆλος παρ' Ἑλλήσι μεταλαμβάνεται· τούτου δ' ἡξιώθη τοῦ προσρήματος ὁ δηλούμενος διὰ τὸ ζηλωσάαι τὸν ἀδελφὸν τὸν Ἀβελ. Καὶ ὁ Ἀβελ δὲ ἐρμηνεύεται πένθος, τοῦ τοιοῦδε πάθους γεγωνὸς καὶ αὐτὸς τοῖς γονεῦσιν αἷτιος, οἱ κατὰ τινα θειοτέραν προ-¹⁵ μήθειαν γενομένοις τοῖς παισὶ ταύτας τέθεινται τὰς ἐπωνυμίας. Τί δ' εἴ σοι τὸν Ἀβραὰμ παραφέρουμι; Μετεωρολόγος τις οὗτος καὶ τῆς τῶν ἄστρων θεωρίας τῶν τε κατ' οὐρανὸν μαθημάτων εἰδήμων τὸ πρὶν, ὅτε τῆς Χαλδαϊκῆς μετεποιεῖτο σοφίας, γεγωνὸς, Ἀβράμ ἐκα-
λεῖτο⁷). τοῦτο δ' Ἑλλήτων φωνῇ πατέρα μετέωρον σημαίνει. Ἄλλ' ὁ θεὸς γε αὐτὸν τῶν τῆδε ἐπὶ τὰ ἐπιφανῆ καὶ τῶν ὁρωμένων ἐπέκεινα προ-
άγων, εὐθυβόλῳ κέχρηται μετωνυμίᾳ· „Οὐκέτι, φήσας*), κληθήσεται ¹⁶ τὸ ὄνομά σου Ἀβραὰμ, ἀλλὰ Ἀβραὰμ ἔσται τὸ ὄνομά σου, ὅτι πατέρα πολλῶν ἐθνῶν τέθεικά σε.“ Τοῦτο δ' ὁποίας ἔχεται διανοίας, μακρὸς ἂν εἴη λόγος. Ἀπαρκεῖ δὲ καὶ τούτῳ τὸν Πλάτωνα μάρτυρα τοῦ λόγου παραθέσθαι, ὑπὸ θειοτέρας δυνάμεως ἔνια τῶν ὀνομάτων τεθεῖσθαι φάμενον. Λέγει δ' οὖν αὐτοῖς ῥήμασιν· „Ἐσπονδάσθαι γὰρ ἐνταῦθα μάλιστα πρέπει τὴν θέσιν τῶν ὀνομάτων· ἴσως δὲ ἔνια αὐτῶν καὶ ὑπὸ θειοτέρας δυνάμεως ἢ τῆς τῶν ἀνθρώπων, ἐγενήθη.“ Τοῦτο γέτοι αὐτὸ διὰ πλειόνων καὶ ἢ παρ' Ἑβραίοις ἱερὰ πιστοῦνται γραφή, πρῶτός τε Μωσῆς ἀπάντων, ὃς ἐκ θειοτέρας δυνάμεως τὸν Ἀβραὰμ καὶ τὸν τούτου παῖδα τὸν Ἰσαὰκ καὶ ἔτι τὸν Ἰσραὴλ ἐπωνομάσθαι ¹⁷ ἐδίδαξε. Γέλως δὲ ὁ Ἰσαὰκ ἐρμηνεύεται, τὸ τῆς ἐναρέτου χαρᾶς ἐπαγόμενος σύμβολον, ἦν τοῖς θεοφιλέσι γέρας ἐξαίρετον δώσειν ὁ θεὸς ἐπήγγελται. Ὁ δὲ τούτου παῖς Ἰσραὴλ ἦν μὲν τὸ πρὶν τὸ τοῦ Ἰακώβ ὄνομα ἐπενηνεγμένος, ἀντὶ δὲ τοῦ Ἰακώβ ὁ θεὸς αὐτῷ τὸ τοῦ Ἰσραὴλ ὄνομα δωρεῖται, τὸν ἀσκητὴν καὶ πρακτικὸν ἐπὶ τὸν θεωρητικὸν μεταστησάμενος. Πτερυγιστὴς γὰρ ὁ Ἰακώβ ἐρμηνεύεται, ὡς ¹⁸ τὸν ἀρετῆς ἐναθλῶν ἀγῶνα· Ἰσραὴλ δὲ ὀρών θεὸν, ὁποῖος ἂν εἴη ὁ γνωστικὸς καὶ θεωρητικὸς ἐν ἀνθρώπῳ νοῦς. Τί μὲ δεῖ νῦν τοῦ πανσόφου Μωσέως ἢ τῶν παρ' Ἑβραίοις ἱερῶν λόγων διὰ μυρίων ἄλλων τὴν ὀρθότητα τῆς τῶν οἰκείων ὀνομάτων θέσεως ἐξαπλοῦν, μακροτέρας σχολῆς δεομένων τῶν κατὰ τὸν τόπον; Αὐτίκα δὲ καὶ τῶν πρῶτων τῆς γραμματικῆς στοιχείων Ἕλληνες μὲν οὐκ ἂν ἔχοιεν τὰς ἐτυμολογίας εἰπεῖν, οὐδ' αὐτὸς γ' ἂν φασίη Πλάτων τὸν λόγον ἢ ¹⁹ τὸν λογισμὸν τῶν φωνηέντων ἢ τῶν συμφώνων. Ἑβραίων δ' ἂν εἰ-

7) Ἀβράμ ἐκαλεῖτο. Cf. IX, 18.

*) Gen. XVII, 5.

ποιεν παῖδες τοῦ τε Ἄλφα τὴν αἰτίαν, ὃ παρ' αὐτοῖς καλεῖται Ἄλφ, τοῦτο δὲ σημαίνει μάθησιν, καὶ τοῦ Βῆτα; ὅπερ Βῆθ φίλον αὐτοῖς προσαγορεύειν, οὕτω δὲ τὸν οἶκον ὀνομάζουσιν, ὥστε δηλοῦν τὴν διάνοιαν, μάθησις οἶκον, ὥσει σαφέστερον ἐλέγετο, διδαχὴ τις καὶ
 20 μάθησις οἰκονομίας. Καὶ τὸ Γάμμα δὲ παρ' αὐτοῖς τρίτον κέκληται Γῆμελ· οὕτω δὲ τὴν πλήρωσιν ὀνομάζουσιν. Εἰτ' ἐπειδὴ τὰς δέλτους Δέλθ καλοῦσι, τὸ τέταρτον στοιχεῖον οὕτω προσεῖπον, ὁμοῦ διὰ τῶν δύο στοιχείων σημαίνοντες, ὅτι ἡ ἔγγραφος μάθησις πλήρωσίς ἐστι δέλτων. Ἐπιὼν δέ τις καὶ τὰ λοιπὰ τῆς γραμματικῆς στοιχεῖα, μετὰ τινος αἰτίας καὶ λογισμοῦ εὗροι ἂν ἕκαστα παρ' αὐτοῖς ὠνομασμένα. Ἐπεὶ καὶ τῶν ἑπτὰ φωνήεντων τὴν ἐπὶ τὸ αὐτὸ σύνθεσιν μιᾶς τινος ἀπορρήτου προσηγορίας περιέχειν φασὶν ἐκφώνησιν, ἣν διὰ τεσσάρων στοιχείων παῖδες Ἑβραίων σημειοῦμενοι, ἐπὶ τῆς ἀνωτάτω τοῦ Θεοῦ δυνάμεως κατατάττουσιν, ἄλεκτόν τι τοῖς πολλοῖς καὶ ἀπόρρητον τοῦτ' εἶναι παῖς παρὰ πατρός εἰληφότες. Καὶ τῶν παρ' Ἑλλήσι δὲ σοφῶν οὐκ οἶδ' ὁπόθεν τις τοῦτο μαθὼν ἠνίξατο, ὥδέ ην δι' ἐπῶν φήσας·

21 „Ἐπτά με φωνήεντα Θεὸν μέγαν ἄφθιτον αἰνεῖ
 Γράμματα, τὸν πάντων ἀκάματον πατέρα.
 Εἰμὶ δ' ἐγὼ πάντων χέλυσ ἄφθιτος, ἡ τὰ λυγρῶδη
 Ἑρμοσάμην δίνης οὐρανίοιο μέλη.“

Εὗροις δ' ἂν καὶ τῶν λοιπῶν παρ' Ἑβραίοις στοιχείων, ἐπιστήσας ἕκαστῳ, τὰ σημαίνόμενα. Τοῦτο δὲ ἤδη καὶ διὰ τῶν πρόσθεν ἡμῖν
 22 συνέστη, ὁπηνίκα παρὰ βαρβάρων τὰ πάντα ὠφελῆσθαι τοὺς Ἑλληνας ἀπεδεικνύομεν. Πολλὴν δ' ἂν τις καταμάθοι, τὴν Ἑβραίων γλῶττιαν πολυπραγμονῶν, ὀνομάτων ὀρθότητα παρὰ τοῖς ἀνδράσι φερομένην· ἐπεὶ καὶ αὐτὸ τοῦ παντός ἔθνους τὸ προσηγορικὸν ὄνομα ἀπὸ τοῦ Ἑβερ τὸ παρώνυμον εἴληφε. Σημαίνει δὲ τοῦτο τὸν δια-
 23 περῶντα· ἐπεὶ καὶ διάβασις καὶ διαπερῶν τῇ Ἑβραίων φωνῇ Ἑβερ ὀνομάζεται. Διδάσκει δὲ ὁ λόγος, περῶν καὶ διαβαίνειν ἀπὸ τῶν τῇδε ἐπὶ τὰ θεῖα, μηδαμῶς τε ἐναπομένειν καὶ ἵστασθαι ἐπὶ τῇ θεᾷ τῶν ὀρωμένων, ἀπὸ δὲ τούτων ἐπὶ τὰ ἀφανῆ καὶ ἀόρατα τῆς περὶ τοῦ τῶν ὅλων ποιητοῦ τε καὶ δημιουργοῦ Θεολογίας διαβαίνειν. Ταύτη
 24 τοι τοὺς πρώτους μόνῳ τῷ πανηγερόνι καὶ αἰτίῳ τῶν ὅλων ἀνακειμένους, εὐσεβεῖα τε καθαροῦ καὶ ἀληθεῖ προσανέχοντας, Ἑβραίους ἐφώνουν, περατικούς τινες καὶ διαβεβηκότες τῇ διανοίᾳ τοὺς τοιούτους ἀποκαλοῦντες. Καὶ τί με δεῖ ἐπὶ πλεῖον μακύνειν, τὰ πάντα συνάγοντα τῆς τῶν Ἑβραίων ὀνομάτων ὀρθότητός τε καὶ ἀκριβείας, τοῦ προβλήματος οἰκείας δεομένου πραγματείας; Πλὴν ὥς ἐν τύπῳ

φάναι, ἡγοῦμαι καὶ διὰ τῶν λεχθέντων τῆς παρ' Ἑβραίοις λογιῆς διδασκαλίας τὴν ἀπόδειξιν παρεσχηκέναι· εἰ δὲ κατὰ τὸν Πλάτωνα οὐ φάνηλον ἦν ἀνδρῶν οὐδὲ τῶν τυχόντων, ἀλλὰ σοφοῦ καὶ διαλεκτικοῦ τινος νομοθέτου, φύσιν ὀνομάτων οἰκείαν τοῖς πράγμασιν εὐρέσθαι, οἷος ἡμῖν ὁ Μωσῆς καὶ τὰ Ἑβραίων ἀποδεδείκται λόγια. Τί δὲ οὐκ μετὰ τὰ λογικὰ ἔπεται ἢ τὰ φυσικὰ ἐπισκέψασθαι, ὅπως ποτὲ καὶ περὶ ταῦτα εἶχον Ἑβραίων παῖδες;

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ.

1

Περὶ τῆς καθ' Ἑβραίους φυσιολογίας.

Καὶ τὸ τρίτον δὲ μέρος τῆς καθ' Ἑβραίους φιλοσοφίας· τοῦτο δ' ἦν τὸ φυσικόν, διαιρούμενον καὶ παρ' αὐτοῖς εἰς τε τὴν τῶν νοητῶν καὶ ἀσωμάτων ἐποπτείαν καὶ εἰς τὴν τῶν αἰσθητῶν φυσιολογίαν· οἱ κατὰ πάντα τέλειοι προφητῆται ἤδεσαν τε καὶ τοῖς οἰκείοις, ὅτε δὲ καιρὸς ἐκάλει, κατεμίγνον λόγοις, οὐ στοχασμοῖς καὶ θνητῆς διανοίας ἐπιτηδεύσει μαθόντες, οὐδ' ἐπὶ διδασκάλοις ἀνδράσι σεμνυνόμενοι, θεο-² φροῇσει δὲ κρείττορος δυνάμεως καὶ θείου πνεύματος ἐπινοία τὴν γινῶσιν ἀνατιθέντες. Ἐνθεν μυρία μὲν αὐτοῖς περὶ τῶν μελλόντων τεθέσπιστο, μυρία δὲ περὶ τῆς τοῦ παντὸς συστάσεως πεφυσιολόγητο, καὶ αὐτὸ πάλιν μυρία περὶ ζώων φύσεως διέληπτο, πλεῖστα δὲ ὅσα καὶ περὶ φυτῶν ταῖς οἰκείαις ἕκαστος προφητείας κατεβέβλητο. Μωσῆς δὲ καὶ λίθων δυνάμεις εὖ μάλα ἐξεπιστάμενος, οὐ παρέργως ἐπὶ τῆς τοῦ ἀρχιερῆος στολῆς τῇ τούτων κέκρητο θεωρίᾳ· καὶ αὐτὸ πάλιν Σο-³ λομῶν, εἰ καὶ τις ἄλλος, ἐν τῇ τούτων διαπρέψαι φυσιολογίᾳ, πρὸς τῆς θείας μαρτυρεῖται γραφῆς, ὧδε περιεχούσης*)· „Καὶ ἐλάλησε Σολομῶν τρισχιλίας παραβολὰς, καὶ ἦσαν ᾠδαὶ αὐτοῦ πεντακισχίλια, καὶ ἐλάλησε περὶ τῶν ξύλων, ἀπὸ τῆς κέδρου τῆς ἐν τῷ Λιβάνῳ καὶ ἕως τῆς ὑσσώπου τῆς ἐκπορευομένης διὰ τοῦ τοίχου. Καὶ ἐλάλησε περὶ τῶν κτηνῶν καὶ περὶ τῶν πετεινῶν καὶ περὶ τῶν ἑρπετῶν καὶ περὶ τῶν ἰχθύων. Καὶ παρεγένοντο πάντες οἱ λαοὶ ἀκοῦσαι τῆς σοφίας Σολομῶντος, καὶ ἐλάμβανε δῶρα παρὰ πάντων τῶν βασιλέων τῆς γῆς, ὅσοι ἤκουσαν τῆς σοφίας αὐτοῦ.“ Ἐντεῦθεν ὀρμώμενος καὶ⁴ ὁ τὴν πανάρετον σοφίαν εἰς αὐτοῦ πρόσωπον ἀναθεῖς, ἔφη**). „Αὐτὸς γάρ μοι ἔδωκε τῶν ὄντων γινῶσιν ἀψευδῆ, εἰδέναι σύστασιν κόσμου καὶ ἐνέργειαν στοιχείων, ἀρχὴν καὶ τέλος καὶ μεσότητα χρόνων, τροπῶν ἀλλαγὰς καὶ μεταβολὰς καιρῶν, ἐνιαντοῦ κύκλους καὶ ἀστέ-
ρων θέσεις, φύσεις ζώων καὶ θυμὸς θηρίων, πνευμάτων βίας καὶ διαλογισμοὺς ἀνθρώπων καὶ διαφορὰς φυτῶν καὶ δυνάμεις ῥιζῶν, ὅσα

Cap. VII. *) I. Reg. IV, 32 — 34.

**) Sap. VII, 17.

5 τέ ἐστι κρυπτὰ καὶ ἀφανῆ, ἔγνω. Ἡ γὰρ πάντων τεχνῆτις ἐδίδαξε
 με σοφία.“ Πάλιν τε ὁ αὐτὸς Σολομὼν τὴν ἑνυστήν τῶν σωμάτων
 οὐσίαν φυσιολογῶν, ἐν Ἐκκλησιαστῇ*) φησι· „Ματαιότης ματαιότη-
 των, καὶ πάντα ματαιότης. Τίς περισσεύει τῷ ἀνθρώπῳ ἐν παντὶ
 μόχθῳ αὐτοῦ, ᾧ μοχθεῖ ὑπὸ τὸν ἥλιον;“ Καὶ ἐπιλέγει· „Τί τὸ γε-
 γονός; Αὐτὸ τὸ γενησόμενον· καὶ τί τὸ πεποιημένον; Αὐτὸ τὸ ποιη-
 θησόμενον. Καὶ οὐκ ἔστι πᾶν πρόσφατον ὑπὸ τὸν ἥλιον.“ Ταῦτα
 γὰρ αὐτῷ καὶ τὰ τοιαῦτα πεφυσιολόγηται περὶ τῆς σωματικῆς οὐσίας.
 Εὐροῖς δ' ἂν καὶ τοὺς ἄλλους Ἑβραίους ἐπιὼν σοφοὺς, τῆς ὁμοίας
 6 οὐκ ἀμοίρους ἐπιστήμης· φυτῶν γοῦν, ὡς ἔφην ἡδὴ πρότερον, μυρία
 καὶ ζώων πέρι, χερσαίων τε καὶ ἐνύδρων καὶ προσέτι πτηνῶν φύσεως
 εἴρηται αὐτοῖς, καὶ μὴν καὶ περὶ τῶν ἐν οὐρανῷ ἀστέρων· ἐπεὶ καὶ
 ἄρκτου καὶ Πλειάδος, Ὠρίωνός τε καὶ ἄρκτουρου, ὃν ἄρκτοφύλακα
 καὶ Βοώτην Ἑλλῆσι φίλον ὀνομάζειν, μνήμη τις οὐχ ἡ τυχοῦσα τοῖς
 τῶν δηλουμένων ἐμφέρεται γραμμασιν. Ἀλλὰ καὶ περὶ συστάσεως
 7 κόσμου, τὰ τε περὶ τῆς τοῦ παντὸς τροπῆς τε καὶ ἀλλοιώσεως, ψυ-
 χῆς τε περιουσίας¹⁾, καὶ λογικῶν ἀπάντων φύσεως ὁρωμένης τε καὶ
 ἀφανοῦς δημιουργίας, τῆς τε καθόλου προνοίας, καὶ τούτων ἔτι πρό-
 τερον τὰ περὶ τοῦ πρώτου τῶν ὄλων αἰτίου τῆς τε τοῦ δευτέρου θεο-
 λογίας καὶ τῶν ἄλλων τῶν διανοίᾳ μόνη ληπτῶν τοὺς λόγους καὶ τὰς
 θεωρίας εὖ καὶ ἀκριβῶς περιειλήφασιν, ὡς μὴ ἂν ἀμαρτάνειν, τοὺς
 μετὰ ταῦτα παρ' Ἑλλῆσι τὴν τούτων φύσιν ἀνηρευνηκότας πρεσβύ-
 8 τας²⁾ οἵα νεωτέρους κατηκολουθηκέναι φάναι. Ταῦτα μὲν δὲ καὶ
 περὶ τῆς τοῦ παντὸς φυσιολογίας. Διχῇ δὲ καὶ περὶ τούτων διασπει-
 λόμενοι λόγον, τὸν μὲν περὶ τῶν αἰσθητῶν οὐκ εἰς ἄκρον ὄντο δεῖν
 εἰς πολλοὺς ἐκφέρειν, οὐδὲ γε τὰς αἰτίας τῆς τῶν ὄντων φύσεως³⁾ δημῶ-
 δες πληθὺς ἐκδιδάσκειν, πλὴν ὅσον εἰδέναι⁴⁾, ὅτι τε μὴ ἀπηνοτομά-
 τισται τὸ πᾶν, μηδ' εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχεν ἐξ ἀλόγου φορᾶς ὑφέστηκεν,
 ἄγεται δ' ὑφ' ἡνιόχῳ θεοῦ λόγῳ καὶ δυνάμει σοφίας ἀρρήτου δι-
 κυβεργᾶται. Περὶ δὲ τῶν νοητῶν, ὅτι μὲν ἐστι, καὶ τίνα, ὅπη τε

*) Eccles. I, 1.

1) περὶ οὐσίας Vig. in marg. Ipse tamen vertit de animi excellentia.

2) πρεσβύταις Vig. in marg.

3) τὰς αἰτίας τῆς. Facile erat conicere, supplendum esse aut διατάξεως
 aut συστάσεως aut φύσεως αὐτῶν aut aliquid simile. Montac. Cod. suppl. τῶν
 ὄντων φύσεως, sed addendum videtur praeterea τὸ ante δημῶδες. [τῶν ὄντων
 φύσεως recepi ex cod. Mont.]

4) πλὴν ὅσον. Idem Montac. cod. suppl. ἦν ἀναγκαῖον. Sed Hellenismus
 his vocibus facile careat. Solum pro ὅτι τε μὴ, quae sequuntur, malletm ὅτι
 μηδέ. [Paulo post legitur καθ' ὅσον εἰδέναι χρῆν.]

διατάξεως ἔχει, δυνάμεώς τε καὶ διαφορᾶς, εἴρηται μὲν καὶ ταῖς ἱεραῖς βίβλοις ἐγκαταβέβληται, εἰς ἐξάκουστών τε τοῖς πᾶσι παραδέδοται, καθ' ὅσον εἰδέναι χρῆν τοὺς εὐσεβείας μεταποιοιμένους εἰς ἀνάληψιν 9 εὐλαβοῦς καὶ σώφρονος βίου. Τὸν δε βαθὺν καὶ λεληθότα περὶ τούτων λόγον ἐν ἀπορύτοις ζητεῖν τε καὶ διδάσκεσθαι κατελείμπατον τοῖς οἰοῖστε τὰ τοιάδε μνησai 5). Βραχεία δὲ καὶ ὡς ἐν τύπῳ φάναι, εὖ ἂν ἔχοι καὶ τῆς τούτων διελθεῖν ἐποπτείας, τὸν τε Πλάτωνα κἀν τούτῳ τὰ φίλα πεφρονηκότα τοῖς δηλουμένοις παραστήσαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η.

1

Περὶ τῆς τῶν νοητῶν φυσιολογίας.

Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς τῶν νοητῶν καὶ ἀσωμάτων παιδεύσεως καὶ θεωρίας τῷ πανσόφῳ Μωσεῖ καὶ τοῖς Ἑβραίοις προφῆταις Πλάτων ὁ θαυμάσιος ἐπηκολουθηκώς διὰ τῶν οἰκείων φωνῶν ἐστι δῆλος· εἴτ' ἐξ ἀκοῆς εἰς αὐτὸν ἠκούσης μαθὼν, ἐπεὶ καὶ συνίσταται παρ' Αἰγυπτίοις τηνικάδε τὰς διατριβὰς πεποιημένος, καθ' ὃν Ἑβραῖοι τῆς οἰκείας δεύτερον ἀποπεσόντες γῆς, Αἰγυπτίοις ἐπεχωρίαζον, Περσῶν 2 ἐπικρατούντων· εἴτε καὶ παρ' ἑαυτοῦ τῇ τῶν πραγμάτων ἐπιβαλὼν φῦσει, εἴτε ὁπωσοῦν ὑπὸ θεοῦ καταξιωθεὶς τῆς γνώσεως. „Ὁ θεὸς γάρ, φησιν*), αὐτοῖς ἐφάνερωσε. Τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται, ἥ τε αὐτοῦ αἰδὶς δύναμις καὶ θειότης, εἰς τὸ εἶναι αὐτοὺς ἀναπολογήτους.“ Μάθοις δ' ἂν τὸ εἰρημένον ὧδέ πη διασκοπούμενος. 3

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ.

Περὶ τοῦ ὄντος, Μωσέως καὶ Πλάτωνος.

Μωσέως ἐν ταῖς ἱεροφανταῖς χρησμὸν ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ φήσαντος*). „Εγὼ εἰμι ὁ ὢν. Οὕτως ἐρεῖς τοῖς νιόις Ἰσραὴλ, ὁ ὢν ἀπέσταλκέ με πρὸς ὑμᾶς.“ παραθεμένον δὲ καὶ τὸν θεὸν μόνον ἀντικρὺς ὄντα, καὶ τῆσδε κυρίως καὶ ἀρμοδίως ἠξιωμένον τῆς κλήσεως ἀποφραμένον, πάλιν τε αὖ Σολομῶντος περὶ τῆς τῶν αἰσθητῶν καὶ σωματικῶν γενέσεώς τε καὶ φθορᾶς ἀνειπόντος· „Τι**) τὸ γεγονός; Αὐτὸ τὸ γενησόμενον. Καὶ οὐκ ἐστι πᾶν πρόσφατον ὑπὸ 1 τὸν ἥλιον. Ὃς λαλήσει καὶ ἐρεῖ, ἴδε, τοῦτο καινὸν ἐστιν, ἥδη γέγονεν ἐν τοῖς αἰῶσι τοῖς γενομένοις ἀπὸ ἔμπροσθεν ἡμῶν“· τούτων δὲ καὶ ἡμῖν ἀκολούθως εἰς δύο τὸ πᾶν διαιρούντων, εἰς τε νοητὸν καὶ

5) μνησθαι Vig. in marg. Ego scribendum censui μνησai pro μνησθαι.

Cap. VIII. *) Rom. I, 20.

Cap. IX. *) Exod. III, 14.

**) Eccl. I, 9.

αἰσθητὸν, καὶ τὸ μὲν νοητὸν ἀσώματον καὶ λογικὸν τὴν φύσιν, ἄφθαρτόν τε καὶ ἀθάνατον εἶναι ὀριζομένων, τὸ δ' αἰσθητὸν ἐν ῥύσει καὶ φθορᾷ, μεταβολῇ τε καὶ τροπῇ τῆς οὐσίας ὑπάρχειν· πάντων δ' ἐπὶ μίαν ἀρχὴν ἀνακεφαλαιουμένων, ἔν τε εἶναι ἀγέννητον καὶ τὸ
 2 κυρίως καὶ ἀληθῶς ὃν δογματιζόντων, τὸ πάντων ἀσωμάτων τε καὶ σωμάτων αἴτιον· Θέα, τίνα τρόπον οὐ μόνον τὴν διάνοιαν, ἀλλὰ καὶ τὰς λέξεις αὐτὰς καὶ τὰ ῥήματα τῆς Ἑβραίων γραφῆς παραξέσας ὁ Πλάτων, ἔξοικειοῦται τὸ δόγμα, πλατύτερον ὥδέ πη διασαφῶν· „Τί τὸ ὃν ¹⁾ αἰ, γένεσιν δὲ οὐκ ἔχον; καὶ τί τὸ γινόμενον μὲν αἰ, ὃν δὲ οὐδέποτε; Τὸ μὲν δὴ νοήσει μετὰ λόγον περιληπτὸν, αἰ κατὰ τὰ αὐτὰ ὃν· τὸ δὲ αἰσθήσει ἀλόγῳ δοξαστὸν, γινόμενον καὶ ἀπολλύμενον, ὄντως δὲ οὐδέποτε ὃν.“ Ἄρ' οὐ σαφῶς πέφηνεν ὁ θαυμάσιος
 3 τὸ μὲν παρὰ Μωσεῖ φῆσαν λόγιον· „ἐγὼ εἰμι ὁ ὢν,“ μεταποιήσας δι' αὐτοῦ· „τί τὸ ὃν αἰ, γένεσιν δὲ οὐκ ἔχον;“ Καὶ τοῦτό γε λευκότερον ²⁾ διασαφήςας ἐν τῷ φάναι, μηδ' ἄλλο εἶναι τὸ ὃν ἢ τὸ οὐ σαρκὸς ὀφθαλμοῖς ὁρώμενον, νῶ δὲ καταλαμβάνομενον. Ἐρωτήσας γοῦν, τί τὸ ὃν, αὐτὸς ἐαυτῷ ἀποκρίνεται, λέγων· „τὸ μὲν δὴ νοήσει μετὰ λόγον περιληπτὸν ὃν.“ Τὸ δὲ Σολομώντειον φῆσαν· „Τί τὸ γεγονός; Αὐτὸ τὸ γενησόμενον· καὶ τί τὸ πεποιημένον; Αὐτὸ τὸ
 4 ποιηθησόμενον.“ αὐτοῖς σχεδὸν ῥήμασι διεξημενύσας δηλὸς ἂν εἴη, λέγων· „τὸ μὲν αἰσθήσει ἀλόγῳ δοξαστὸν, γινόμενον καὶ ἀπολλύμενον, ὄντως δὲ οὐδέποτε ὃν.“ Οἷς καὶ ἐπιφέρει· „Τὰ τοιαῦτα ³⁾ γὰρ πάντα μέρη χρόνου, τὸ ἦν καὶ ἔσται· ἃ δὴ φέροντες λανθάνομεν ἐπὶ τὴν αἰδίου οὐσίαν, οὐκ ὀρθῶς. Λέγομεν γὰρ δὴ, ὡς ἦν, ἐστὶ τε καὶ ἔσται. Τῇ δὲ τὸ ἔστι μόνον κατὰ τὸν ἀληθῆ λόγον προσήκει· τὸ δὲ ἦν καὶ τὸ ἔσται περὶ τὴν ἐν χρόνῳ γένεσιν οὕσαν πρέπει λέγε-

1) Τί τὸ ὃν etc. Adi Platonem in Timaeo pag. 526. D. edit. Graecol. Ficini [Vol. IX. p. 301. Bip.] ubi legitur: Τί τὸ ὃν μὲν αἰ. [Ad rem cf. Grossmann. quaest. Philonn. partic. I. p. 1. p. 11. et nos ad Euseb. de laud. Const. c. V. p. 425.]

2) λευκότερον διασαφήςας. Hoc est ἐναργέστερον. Ita etiam infra: τὴν διὰ τοῦ δόγματος διάνοιαν καὶ Φίλων ὁ Ἑβραῖος λευκότερον ἐξημενύων. Et lib. ult. λευκοῖς τοῖς ἐλέγχους ἀπεγύμνωσα. Stratonis Jambographi versum apud Athenaeum lib. IX. pag. 383. Casaubonus sensum hunc sequutus, solerter emendavit.

Πηγὸς πάρεστιν; Πηγός; οὐχὶ λευκὰ οὐ

Ἐρεῖς, etc. [Cf. ind. ad Eus. H. E. T. III. p. 524.]

3) Τὰ τοιαῦτα etc. Eodem in Timaeo p. 529. D. [P. 317. Bip.] Sed ibi locus hic ita concipitur: Ταῦτα δὲ πάντα, μέρος χρόνου· καὶ τό τε ἦν, τό τ' ἔσται, χρόνον γεγονότος εἰδὴ φέροντες λανθάν. etc. Eusebius sensum relinquit integrum, verba decurtavit. Vig.

σθαι· κινήσεις γάρ ἔσονται. Τὸ δὲ αἰὲν κατὰ τὰ αὐτὰ ἔχον ἀκινήτως οὔτε πρεσβύτερον οὔτε νεώτερον προσήκει γίνεσθαι διὰ χρόνον· „οὐδὲ γενέσθαι ποτὲ ⁴⁾ οὐδὲ γεγονέναι νῦν οὐδ' εἰσαυθις ἔσεσθαι τοπαρά-⁵ παν, οὐδ' ὅσα γένεσις τοῖς ἐν αἰσθήσει φερομένοις προσῆψεν· ἀλλὰ χρόνον ταῦτα, αἰῶνα μιμουμένον καὶ κατ' ἀριθμὸν κυκλουμένου, γέγονεν εἶδη καὶ πρὸς τούτοις ἔτι τὰ τοιαῦτα· τὸ δὲ γεγονός εἶναι γεγονός, καὶ τὸ γινόμενον εἶναι γινόμενον· ἔτι τε τὸ γενησόμενον εἶναι γενησόμενον.“ Καὶ ἵνα γε μή τις ἡμᾶς παρεξηγεύειν ἡγήσεται τὰς τοῦ φιλοσόφου φωνὰς, ὑπομνήμασι χρήσομαι, τῶνδε τῶν λόγων τὴν διάνοιαν ἐκφαίνουσι. Πλείους μὲν οὖν εἰς τὴν τούτων ἐπιβεβλήκασι ⁶ θεωρίαν, ἐμοὶ δ' ἔφαρκεῖ τανῦν, ἀνδρὸς ἐπιφανοῦς Νουμηνίου τοῦ Πυθαγορείου παραθέσθαι λέξεις, αἷς ἐν τῷ περὶ τάγαθοῦ δευτέρῳ συγγράμματι ὧδε πῃ διέξισιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι.

Ἀπὸ τοῦ β' περὶ τάγαθοῦ Νουμηνίου τοῦ Πυθαγορείου. **1**
 „Φέρε οὖν ὅση δύναμις, ἐγγύτατα πρὸς τὸ ὄν ἀναγώμεθα καὶ λέγωμεν, τὸ ὄν οὔτε ποτε ἦν, οὔτε ποτε μὴ γένηται, ἀλλ' ἔστιν αἰὲν ἐν χρόνῳ ὠρισμένῳ, τῷ ἐνεστῶτι μόνῳ. Τοῦτον μὲν οὖν τὸν ἐνεστῶτα εἴ τις ἐθέλει καλεῖν αἰῶνα, καγὼ συμβουλεύω. Τὸν δὲ παρελθόντα χρόνον οἶεσθαι χρὴ ἡμᾶς διαπεφευγότα, ἥδη διαπεφευγέναι, ἀποδεδρακέναι τε εἰς τὸ εἶναι μηκέτι· ὃ τε αὖ μέλλον ἐστὶ μὲν οὐδέ πω, ² ἐπαγγέλλεται δὲ οἷός τε ἔσεσθαι ἥξειν εἰς τὸ εἶναι. Οὐκοῦν ¹⁾ εἰκὸς ἐστὶν ἐνί γε τρόπῳ νομίζειν τὸ ὄν, ἥτοι μὴ εἶναι ἢ μηκέτι ἢ μηδέπω. Ὡστε τούτου γε οὕτως λεγομένου, ἐν γίνεται τι ἐν τῷ λόγῳ μέγα ἀδύνατον, εἶναι τε ὁμοῦ ταντὸν καὶ μὴ εἶναι. Εἰ δὲ οὕτως ἔχει, σχολῇ γ' ἂν ἄλλο τι εἶναι δύναίτο, τοῦ ὄντος αὐτοῦ μὴ ὄντος κατὰ αὐτὸ τὸ ὄν. Τὸ γὰρ ὄν αἰδιὸν τε βέβαιον τέ ἐστιν, αἰὲν κατὰ ταντὸν καὶ ταντὸν, καὶ οὐδὲ γέγονε μὲν, ἐφθάρη δὲ, οὐδ' ἐμεγεθύνετο μὲν, ἐμειώθη δέ· οὐδὲ μὴ ἐγένετό πω πλεῖον ἢ ἔλασσον· καὶ μὲν δὴ τά τε ἄλλα, καὶ οὐδὲ τοπικῶς κινήθήσεται. Οὐδὲ γὰρ θέμις αὐτῷ κινήθῃναι, οὐδὲ μὲν ὀπίσω οὐδὲ πρόσω, οὔτε ἄνω ποτὲ οὔτε κάτω, οὐδ' εἰς δεξιὰ οὐδ' εἰς ἀριστερὰ μετατεθήσεται ποτε τὸ ὄν, οὔτε περὶ ³ τὸ μέσον ποτὲ ἑαυτοῦ κινήθήσεται, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἐστήξεται καὶ

⁴⁾ οὐδὲ γενέσθαι ποτέ. Haec Plato non habet, quae tamen libenter cum Eusebio retinuerim. Vig.

Cap. X. 1) οὐκοῦν. Legere malui οὐκουν. Negat enim, opinor, εἰκὸς esse, quod sequitur, non affirmat: alioqui pugnantia loqueretur. Vig. [Scripsi Οὐκουν]

ἀραρός τε καὶ ἐστηκός ἔσται, κατὰ ταυτὰ ἔχον ἀεὶ καὶ ὡσαύτως.“
 Καὶ ἐξῆς μεθ' ἑτέρα ἐπιλέγει· „Τοσαῦτα μὲν οὖν μοι πρὸ ὁδοῦ.
 Αὐτὸς δ' οὐκέτι σχηματισθήσομαι, οὐδ' ἀγνοεῖν φήσω τὸ ὄνομα τοῦ
 ἀσωμάτου. Καὶ γὰρ κινδυνεύει νῦν ἡδὴ ἡδίων εἶναι εἰπεῖν μᾶλλον ἢ
 μὴ εἰπεῖν. Καὶ διῆτα λέγω τὸ ὄνομα αὐτῷ εἶναι τοῦτο τὸ πάλαι
 4 ζητούμενον. Ἀλλὰ μὴ γελασάτω τις, εἰ μὴ φῶ, τοῦ ἀσωμάτου εἶναι
 ὄνομα οὐσίαν καὶ ὄν. Ἡ δὲ αἰτία τοῦ ὄντος²⁾ ὀνόματός ἐστι τὸ μὴ
 γεγονέναι, μηδὲ φθαρήσθαι, μηδ' ἄλλην μήτε κίνησιν μηδεμίαν ἐνδέ-
 χεσθαι, μηδὲ μεταβολὴν κρείττω ἢ φαύλην· εἶναι δὲ ἀπλοῦν καὶ
 ἀναλλοίωτον καὶ ἐν ιδεᾷ τῇ αὐτῇ, καὶ μήτε ἐθελούσιον ἐξίστασθαι
 τῆς ταυτότητος, μηθ' ὑφ' ἑτέρου προσαναγκάζεσθαι. Ἐφη δὲ καὶ
 ὁ Πλάτων ἐν Κρατύλῳ, τὰ ὀνόματα ὁμοιώσει τῶν πραγμάτων εἶναι
 5 αὐτὰ ἐπίθετα. Ἔστω οὖν καὶ δεδόσθαι εἶναι τὸ ὄν τὸ ἀσώματον.“
 Εἶθ' ὑποκαταβάς ἐπιλέγει· „Τὸ ὄν εἶπον³⁾ ἀσώματον, τοῦτο δὲ
 εἶναι τὸ νοητόν. Τὰ μὲν οὖν λεχθέντα, ὅσα μνημονεύειν ἐστὶ μοι,
 τοιαῦτα γοῦν ἦν. Τὸν δ' ἐπιζητοῦντα λόγον⁴⁾ ἐθέλω παραμυθήσα-
 σθαι, τοσόνδε ὑπειπὼν, ὅτι ταῦτα τοῖς δόγμασι τοῦ Πλάτωνος εἰ
 μὴ συμβαίνει, ἀλλ' ἑτέρου γ' ἐχρῆν οἴεσθαι τινος ἀνδρὸς μεγάλου,
 μέγα δυναμένου, οἷον Πυθαγόρου. Λέγει γοῦν Πλάτων· φερ' ἀνα-
 6 μνησθῶ πῶς λέγει· Τί τὸ ὄν ἀεὶ, γένεσιν δὲ οὐκ ἔχον; καὶ τί τὸ γι-
 νόμενον μὲν, ὄν δὲ οὐδέποτε; τὸ μὲν δὴ νοήσει μετὰ λόγου περι-
 ληπτὸν, τὸ δ' αὖ δόξῃ μετὰ αἰσθήσεως ἀλόγου δοξαστόν, γινόμενον
 καὶ ἀπολλύμενον, ὄντως δὲ οὐδέποτε ὄν; Ἦρετο γάρ, τί ἐστὶ τὸ ὄν,
 φᾶς αὐτὸ ἀγένητον ἀναμφιλέκτως. Γένεσιν γὰρ οὐκ ἔφη εἶναι τῷ
 ὄντι· ἐτρέπετο γὰρ ἄν' τρεπόμενον δὲ οὐκ ἦν αἰδίων.“ Εἶτα ὑποβάς
 φησιν· „εἰ μὲν δὴ τὸ ὄν πάντως πάντη αἰδίων τέ ἐστι καὶ ἄτρεπτον
 καὶ οὐδαμῶς οὐδαμῇ ἐξιστάμενον ἐξ ἑαυτοῦ, μένει δὲ κατὰ τὰ αὐτὰ
 καὶ ὡσαύτως ἔστηκε, τοῦτο δῆπου ἂν εἴη τὸ τῇ νοήσει μετὰ λόγου
 περιληπτόν. Εἰ δὲ τὸ σῶμα ῥεῖ καὶ φέρεται ὑπὸ τῆς εὐθὺς μεταβο-
 7 λῆς, ἀποδιδράσκει καὶ οὐκ ἔστιν. Ὅθεν οὐ πολλὴ μανία μὴ οὐ τοῦτο
 εἶναι ἀόριστον⁵⁾, δόξῃ δὲ μόνῃ δοξαστόν, καὶ ὥς φησι Πλάτων⁶⁾,

2) τοῦ ὄντος ὀνόματος. Vocem ὄντος libenter expunxerim. [Paulo antea pro ἡδίων εἶναι cum Vig. in marg. scripsi ἡδίων εἶναι.]

3) εἶπον. Numenius ipse? an alii? Posterius hoc malui, quod addiderit, quae audierat, ea se, quantum meminisse potuit, retulisse. Vig.

4) λόγον. Legi malleμ τὸν λόγον. Ipsammet porro Platonis orationem intelligit, ut ex sequentibus manifeste constat. Vig.

5) ἀόριστον. Sensus, ni fallor, postulat ὀριστόν. Vig.

6) καὶ ὥς φησι Πλατ. Malim ὥς φησι Πλάτων, καὶ γινόμενον. Nam illud quoque, δόξῃ μόνῃ δοξαστόν, Platonis erat. Vig.

γινόμενον καὶ ἀπολλύμενον, ὄντως δὲ οὐδέποτε ὄν.“ Ταῦτα μὲν ὁ Νουμίνιος, ὁμοῦ τὰ Πλάτωνος καὶ πολὺ πρότερον τὰ Μωσέως ἐπὶ τὸ σαφὲς διεξηγεῖται. Εἰκότως δῆτα εἰς αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ λόγιον περιφέρειται, δι’ οὗ φάναι μνημονεύεται· τί γάρ ἐστι Πλάτων, ἢ Μωσῆς Ἀττικίζων; Θεά δὲ πρὸς τούτοις, εἰ μὴ τὸν παρόντα νοῦν ἐπὶ πλέον 8 καὶ ὁ Πλούταρχος ἐξαπλῶν, συντρέχοι ἂν ταῖς τε προκειμέναις φωναῖς τῶν φιλοσόφων καὶ ταῖς αὐθις Ἑβραίων κειμέναις ἐν ἐτέραις θεολογίαις, δι’ ὧν τοτὲ μὲν εἰσάγεται λέγων ὁ χρηματίζων θεός*)· „Διότι ἐγὼ κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν, καὶ οὐκ ἡλλοίωμαι.“ τοτὲ δ’ εἰς αὐτὸν ἀφορῶν ὁ προσήτης ἀποτείνεται· „Οὐτὶ δὴ τὰ μὲν ὁρατὰ πάντα τραπεῖη ἂν ποτε καὶ μεταβληθεῖ, σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σοῦ οὐκ ἐκλείψουσι.“ Σκόπει γοῦν, εἰ μὴ ὡς ἐν προτάσει τοῦ τε παρὰ 9 Μωσεὶ φήσαντος· „Εγὼ εἰμι ὁ ὢν.“ καὶ τοῦ· „ἐγὼ κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν, καὶ οὐκ ἡλλοίωμαι.“ καὶ τοῦ· „Σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ,“ δόξαι ἂν ὁ Πλούταρχος ἐν τῷ περὶ τοῦ Εἰ, τοῦ ἐν Δελφοῖς, τὴν διάνοιαν ὑφεξημενέειν, τάδε λέγων πρὸς λέξιν. •

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ.

Πλουτάρχου 1) ἀπὸ τοῦ ἐπιγεγραμμένου συγγράμματος περὶ τοῦ ἐν Δελφοῖς Εἰ. 1

„Οὔτε οὖν ἀριθμὸν οὔτε τάξιν οὔτε σύνδεσμον οὔτε ἄλλο τῶν ἑλλিপῶν μορίων οὐδὲν οἶμαι τὸ γράμμα σημαίνει· ἀλλ’ ἐστὶν αὐτοτελὴς τοῦ θεοῦ προσαγόρευσις καὶ προσφωνήσις, ἅμα τῷ ῥήματι τὸν φθεγγόμενον εἰς ἔννοιαν καθιστάσα τῆς τοῦ θεοῦ δυνάμεως. Ὁ γὰρ θεὸς ἕκαστον ἡμῶν τῶν ἐνταῦθα προσιόντων οἷον ἀσπαζόμενος, προσαγορεύει τὸ 2) Γνωθὶ σαυτὸν, ὃ τοῦ χαῖρε δὴ οὐδὲν μετὼν ἐστίν. Ἡμεῖς δὲ πάλιν ἀμειβόμενοι τὸν θεὸν, Εἰ φάμεν, ὡς ἀληθῆ καὶ ἀψευδῆ καὶ μόνην μόνῳ προσήκουσαν τὴν τοῦ Εἰ προσαγόρευσιν ἀποδιδόντες. Ἡμῖν γὰρ ὄντως τοῦ εἶναι μέτεστιν οὐδὲν, ἀλλὰ θνητὴ πᾶσα φύσις 2 ἐν μέσῳ φθορᾶς καὶ γενέσεως γενομένη, φάσμα παρέχει καὶ δόκησιν ἀμυδρὰν καὶ ἀβέβαιον αὐτῆς. Ἄν δὲ τὴν διάνοιαν ἀπερείσῃ τις 3), λαβέσθαι βουλόμενος, ὥσπερ ἡ σφόδρα περιδραξίς ὕδατος τῷ πιεῖν καὶ εἰς ταυτὸ συνάγειν διαρρέον ἀπόλλυσι τὸ περιλαμβανόμενον· οὕτω τῶν παθητῶν καὶ μεταβλητῶν ἕκαστον τὴν ἄγαν ἐνάργειαν 4)

*) Malach. III, 6. Ps. CI, 28.

Cap. XI. 1) Πλουτάρχου. Vid. Plutarch. morall. Vol. IX. p. 238. ed. Hutt.

2) τῷ Vig. in marg. Mox τὴν τοῦ εἶναι προσαγόρευσιν Plutarch.

3) ἐπερείσῃς Plutarch.

4) ἐνέργειαν. Plutarchum sequutus sum, apud quem editum est ἐνάργειαν.

3 ὁ λόγος διώκων ἀποσφάλλεται, τῇ μὲν εἰς τὸ γινόμενον αὐτοῦ, τῇ δὲ εἰς τὸ φθειρόμενον, οὐδενὸς λαβέσθαι μένοντος, οὐδὲ ὄντος ὄντως δυνάμενος. Ποταμῷ γὰρ οὐκ ἔστιν ἐμβῆναι δις τῷ αὐτῷ καθ' Ἡράκλειτον, οὐδὲ θνητῆς οὐσίας δις ἄφρασθαι κατὰ ἕξιν, ἀλλ' ὁξύτητι καὶ τάχει μεταβολῆς σκίδνησι καὶ πάλιν συνάγει⁵⁾, μᾶλλον δὲ οὐδὲ πάλιν οὐδὲ ὕστερον, ἀλλ' ἅμα συνίσταται καὶ ἀπολείπει, καὶ πρόσ-εῖσι καὶ ἄπεισιν. Ὅθεν οὐδὲ εἰς τὸ εἶναι περαινει τὸ γινόμενον αὐ-
4 τῆς, τῷ μηδέποτε λήγειν μηδ' ἴσταςθαι τὴν γένεσιν, ἀλλ' ἀπὸ σπέ-ματος αἰετ μεταβάλλουσαν, ἔμβρον ἐμποιεῖν, εἴτα παῖδα⁶⁾, μειράκιον ἐφεξῆς, νεανίσκον, ἄνδρα, πρεσβύτην, γέροντα, τὰς πρώτας φθείρου-σαν γενέσεις καὶ ἡλικίας ταῖς ἐπιγινομέναις. Ἄλλ' ἡμεῖς ἓνα φοβού-μεθα γελοίως θάνατον, πολλοὺς ἀποτεθνηκότες ἤδη καὶ θνήσκοντες⁷⁾. Οὐ γὰρ μόνον, ὡς Ἡράκλειτος ἔλεγε, πρὸς θάνατον ἀέρι γένεσις⁸⁾, ἀλλ' ἔστι⁹⁾ σαφέστερον ἐπ' αὐτῶν ἡμῶν. Φθίρεται μὲν ὁ ἀκμά-
5 ζων γενομένου γέροντος, ἐφθάρη δὲ ὁ νέος εἰς τὸν ἀκμάζοντα, καὶ ὁ παῖς εἰς τὸν νέον, εἰς δὲ τὸν παῖδα τὸ νήπιον, ὁ δὲ χθὲς εἰς τὸν σήμερον τέθνηκεν, ὁ δὲ σήμερον εἰς τὸν αὔριον¹⁰⁾. Μένει δὲ οὐδὲ εἷς, οὐδέ ἐστιν εἷς, ἀλλὰ γινόμεθα πολλοὶ, περὶ ἓν τι φάντασμα καὶ κοινὸν ἐκμαγεῖον¹¹⁾ ὕλης περιελαννομένης καὶ ὀλισθαινούσης. Ἐπεὶ πῶς οἱ αὐτοὶ μένοντες, ἑτέροις χαίρομεν νῦν, ἑτέροις πρότερον, τάναντία φιλοῦμεν καὶ μι-σοῦμεν καὶ θανατίζομεν καὶ ψέγομεν, ἄλλοις χρώμεθα λόγοις, ἄλλοις πάθεσιν, οὐκ εἶδος, οὐ μορφὴν, οὐ διάνοιαν ἔτι τὴν αὐτὴν ἔχοντες;

5) σκίδνησι καὶ πάλιν συνάγει. Clarius legeretur σκίδναται καὶ παλ. συνά-γεται. Vig.

6) εἴτα βρέφος, εἴτα παῖδα Plutarch. rectius.

7) ἤδη τοσοῦτους τεθνηκότες καὶ θνήσκοντες Plutarch. Itaque certe καὶ post ἤδη addendum censui.

8) ἀέρι γένεσις. Librariis Eusebianis exciderunt quae sequuntur, καὶ ἀέρος θάνατος ὕδατι γένεσις. Vig.

9) ἀλλ' ἔστι etc. Plutarch. ἀλλ' ἔτι σαφ. ἐπ' αὐτῶν ὕδοις ἄν. Lege ergo: ἀλλ' ἔτι σαφέστερον ἐπ' αὐτῶν ἡμῶν ὕδοις ἄν. [Ita certe apud Plutarchum legi malim quam cum Reiskio ibid. post ὕδοις ἄν interponi τῶν ἀνθρώπων.]

10) ἀποθνήσκει post αὔριον rectius addit Plutarch. qui statim μένει δὲ οὐδεὶς exhibet.

11) κοινὸν ἐκμαγεῖον. Corpus aut hominem ipsum certa quadam specie figuraque praeditum κοινὸν ἐκμαγεῖον vocat: materia enim licet assiduas uno in corpore mutationes efficiat, corpus tamen unum, quasi commune quoddam exemplar, quod adulterare sit nefas, intuetur. De alia vocis huius acceptione, qua pro conceptaculo sumitur, consule Petavium nostrum in not. ad orationem I. Themistii pag. 517. Vide etiam infra pag. 845. D. ult. ubi materia ipsa primo δεξαμένη, tum ἐκμαγεῖον vocatur. Vig. Cf. Suicer. thes. I. p. 1067.

Οὐτε γὰρ ἄνευ μεταβολῆς ἕτερα πάσχειν εἰκός, οὐτε μεταβάλλων ὁ αὐτὸς ἂν εἴη. Εἰ δὲ ὁ αὐτὸς οὐκ ἔστιν, οὐδ' ἔστιν, ἀλλ' ἐκ τοῦ αὐτὸν μεταβάλλειν¹²⁾ γινόμενος ἕτερος ἐξ ἐτέρου· ψεύδεται δὲ ἡ αἰσθησις ἀγνοίᾳ τοῦ ὄντος, εἶναι τὸ φαινόμενον. Τί οὖν ὄντως ὄν⁶ ἐστι; Τὸ αἰδίων καὶ ἀγέννητον καὶ ἀφθαρτον, ᾧ χρόνος οὐδεὶς μεταβολὴν ἐπάγει¹³⁾· κινήτων γάρ τι καὶ κινουμένη συμφανταζόμενον¹⁴⁾ ὕλη καὶ ῥέον ἀεὶ καὶ μὴ στέγον, ὥσπερ ἀγρεῖον φθορᾶς καὶ γενέσεως, ὁ χρόνος. Ἐξ οὗ¹⁵⁾ δὴ τὸ μὲν ἔπειτα καὶ τὸ πρότερον καὶ τὸ ἔσται λεγόμενον καὶ τὸ γέγονεν αὐτόθεν ἐξομολόγησις ἐστι τοῦ μὴ ὄντος. Τὸ γὰρ ἐν τῷ εἶναι μηδέπω¹⁶⁾ γεγονὸς ἢ πεπανμένον ἤδη τοῦ εἶναι λέγειν ὡς ἔστιν, εὐηθες καὶ ἄτοπον. Ἐν ᾧ δὲ μάλιστα⁷ τὴν νόησιν ἐπερείδοντες τοῦ χρόνου, τὸ ἐνέστηκε καὶ τὸ πάρεστι καὶ τὸ νῦν φθεγγόμεθα, τοῦτ' αὖ πάλιν ἐκλυόμενος¹⁷⁾ ὁ λόγος ἀπόλλυσιν. Ἐκθλίβεται γὰρ¹⁸⁾ εἰς τὸ μέλλον καὶ τὸ παρῳχημένον, ὥσπερ ἀγρὴ, βουλομένοις ἰδεῖν, ἐξ ἀνάγκης διίστάμενον. Εἰ δὲ ταυτὰ τῷ μετροῦντι πέπονθεν ἢ μετρουμένη φύσις, οὐδὲ αὐτὴ μένον¹⁹⁾ οὐδὲ ὄν ἐστι, ἀλλὰ γινομένη καὶ φθειρομένη κατὰ τὴν πρὸς τὸν χρόνον συννέμῃσιν· ὅθεν οὐδὲν τοιοῦτόν ἐστιν ἐπὶ τοῦ ὄντος λέγειν, ὡς⁸

12) ἐκ τούτου αὐτοῦ μεταβάλλει Plutarch.

13) χρόνος μεταβολὴν οὐδὲ εἰς ἐπάγει Plut.

14) καὶ κινουμένη συμφανταζ., etc. Ita reposuimus ex Plutarcho, cum perperam ante legeretur: ἢ κινουμένη, φανταζόμενον ὅλη. [Ceterum de insigni quam de temporis notione h. l. Plutarchus proposuit, sententia vid. Jenisch. über Grund und Werth der Entdeckungen Kants p. 90 sq. p. 108 sqq. Cf. Euseb. de laud. Const. c. VI. p. 427 sqq.]

15) ἐξ οὗ. Melius abesset praepos. ἐξ, ut apud Plutarch. expungitur. Vig.

16) μηδέπω. Id etiam cum Plutarcho malui, quam μηδέποτε, quod melius cum ἤδη, quod sequitur, committi videretur. [Viger. vertit locum: „Nam quod vel nondum habuit (?) ut sit, vel iam esse desiit, id esse, non nisi stolidè absurdeque dicas.“ Contra Hutten. Plutarchi verba ita exhibet: τὸ γὰρ ἐν τ. εἶ. τὸ μ. γ., ἢ πεπ. ἤδη τοῦ εἶναι λέγειν, ὡς ἔστιν εὐηθες καὶ ἄτοπον.]

17) ἐκλυόμενος. Hanc lectionem vulgatae illi apud Plutarch. praetulerim, ἄγαν ἐκδυόμενος. Eandem sequutus videtur Latin. interpres, cum reddidit: elanguescens ratio perdit. Vig.

18) ἐκθλίβεται γὰρ. Tempus? an ratio? Posterius malui, ob sequentem ex visu comparisonem. Amiotus tamen ad tempus retulit, quod etiam vereor ut satis cum superiori membro cohaereat, in quo ἀπόλλυοι verterat destruit, hoc est, perimit. Vig.

19) οὐδ' αὐτὴ μόνον. Mutuam Plutarchus operam commodat, apud quem recte legitur οὐδὲν αὐτῆς μένον. Nisi malis οὐδὲ αὐτῇ μένον, quod forte melius cum sequenti membro ἄλλα γινομένη, congrueret. [μένον scribendum censui.]

ἦν, ἢ ἔσται· ταῦτα γὰρ ἐγκλίσεις τινὲς καὶ μεταβάσεις καὶ παραλλάξεις τοῦ μένειν ἐν τῷ εἶναι μὴ πεφυκότος. Ἀλλ' ἔστιν ὁ θεός, εἰ ²⁰⁾ χοῆ φάναι, καὶ ἔστι κατ' οὐδένα χρόνον, ἀλλὰ κατὰ τὸν αἰῶνα τὸν ἀκίνητον καὶ ἄχρονον καὶ ἀνέγκλιτον ²¹⁾, καὶ οὐ πρότερον οὐδὲν ἔστιν, οὐδὲ ὕστερον οὐδὲ μέλλον οὐδὲ παρωχημένον, οὐδὲ πρεσβύτερον οὐδὲ νεώτερον· ἀλλ' εἰς ὧν, ἐνὶ τῷ νῦν τὸ ἀεὶ πεπλήρωκε, ⁹ καὶ μόνον ἔστι τὸ κατ' αὐτὸ ὄντως ὄν, οὐδὲ γεγονὸς οὐδὲ ἐσόμενον οὐδὲ ἀρξάμενον οὐδὲ πανσόμενον. Οὕτως οὖν αὐτὸ δεῖ σεβομένους ἀσπάζεσθαι καὶ προσαγορεύειν, ἢ καὶ νῆ Δι', ὡς ἔνιοι τῶν παλαιῶν, εἰ ἔν. Οὐ γὰρ πολλά τὸ θεῖον ἔστιν, ὡς ἡμῶν ἕκαστος, ἐκ μυρίων διαφορῶν ἐν πάθεσι ²²⁾ γινομένων, ἄθροισμα παντοδαπὸν καὶ πανηγυρικὸν μεμιγμένον. Ἀλλ' ἐν εἶναι δεῖ τὸ ὄν, ὥσπερ ὄν τὸ ἔν· ἢ δὲ ἑτερότης, διαφορὰ τοῦ ὄντος, εἰς γένεσιν ἐξίσταται τοῦ μὴ ὄντος.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ.

Ὅτι ἄρρητον τὸ θεῖον.

Μωσέως καὶ τῶν παρ' Ἑβραίοις προφητῶν ἀπάντων ἄρρητον εἶναι ¹ τὸ θεῖον διδασκόντων καὶ τῆς ἀρρήτου προσηγορίας τὸ σύμβολον διὰ τῆς παρ' αὐτοῖς ἀνεκφωνήτου σημειώσεως ὑποφαινόντων, τούτοις καὶ ὁ Πλάτων συμφώνως αὐτοῖς ῥήμασιν ἐν τῇ μεγάλῃ ἐπιστολῇ οἷα φησιν ἄκουε· „Ρητὸν γὰρ οὐδαμῶς ἔστιν, ὡς ἄλλα μαθήματα, ἀλλ' ἐκ πολλῆς συνουσίας γινομένης περὶ τὸ πρᾶγμα αὐτὸ καὶ τοῦ συζῆν ἐξαίφνης οἷον ἀπὸ πυρὸς πηδήσαντος ἐξαφθὲν φῶς τῇ ψυχῇ γενόμενον, αὐτὸ ἐάντ' ἤδη τρέφει.“ Καὶ τότε δὲ τοῦ φωτός τὸ παρά- ² δειγμα προλαβὼν ἄλλος Ἑβραίων προφήτης παρέστησεν εἰπὼν*)· „Ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου, κύριε.“ Καὶ ἄλλος πάλιν**)· „Ἐν τῷ φωτί σου ὁψόμεθα φῶς.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ.

Ὅτι θεὸς εἷς ἐστὶ μόνος.

Μωσέως περὶ τοῦ τῶν ὅλων θεοῦ φήσαντος, ὅτι θεὸς εἷς ἐστὶ μόνος*)· ¹ „Ἄκουε Ἰσραὴλ, κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν, κύριος εἷς ἐστι“, πάλιν ὁ Πλάτων τούτῳ συντρέχων, εἶνα θεὸν εἶναι, ὡς καὶ οὐρανὸν εἶνα διδάσκει, ὡδέπῃ λέγων ἐν Τιμαίῳ· „Πότερον οὖν ὁρθῶς εἶνα οὐρανὸν προειρή-

²⁰⁾ εἰ χοῆ. Tollit particulam εἰ Plutarchus, et recte. Vig.

²¹⁾ ἀνέγκλιτον dedi pro ἀνέγκλητον ex Plutarch.

²²⁾ ἐν πάθεσι scripsi pro ἐμπάθεσι ex Plut. qui paulo post πανηγυρικῶς pro πανηγυρικόν.

Cap. XII. *) Psalm. XXXIV, 16.

**) Psalm. XXXVI, 10.

*) Deut. VI, 4.

καμεν, ἢ πολλοὺς καὶ ἀπείρους λέγειν ἦν ὀρθότερον; Ἐνα, εἴπερ κατὰ τὸ παράδειγμα δεδημιουργημένος ἔσται. Τὸ γὰρ περιέχον πάντα ὅποσα νοητὰ ζῶα μεθ' ἐτέρου δεύτερον οὐκ ἂν ποτε εἴη.“ Διήλος δὲ ἔστιν ἓνα θεὸν εἰδὼς, εἰ καὶ συνήθως Ἑλληνισι τῇ τῶν πλειόνων εἰώθε χρησθαι προσηγορίᾳ, καὶ ἀπὸ τῆς πρὸς Διονύσιον ἐπιστολῆς, ἐν ἣ σύμβολα διδούς τῶν τε διὰ σπουδῆς αὐτῷ γραφομένων ἐπιστολῶν καὶ τῶν ἄλλως ἀπερῶμιμένων, τῶν μὲν μηδὲν ἔχουσῶν σπουδαῖον σημεῖον τὸ τῶν θεῶν ὄνομα προστάξειν ἔφησε, τῶν δὲ πεφροντισμένως αὐτῷ συνταττομένων τὸ τοῦ θεοῦ. Λέγει δ' οὖν ὧδε κατὰ λέξιν· „Περὶ δὲ τοῦ συμβόλου¹⁾ τοῦ πρὸς τὰς ἐπιστολάς²⁾), ὅσας τε ἂν ἐπιστέλλω σπουδῇ, καὶ ὅσας μὴ, οἶμαι μὲν σε μεμνησθαι, ὁμῶς δ' ἐννόει, καὶ σφόδρα πρόσεχε τὸν τοῦν· πολλοὶ γὰρ οἱ κελεύοντες γράφειν, οὓς οὐ ῥᾷδιον φανερώς διωθεῖσθαι. Τῆς μὲν οὖν σπουδαίας ἐπιστολῆς ὁ θεὸς ἀρχεῖ, θεοὶ δὲ τῆς ἡττον.“ Διαρρήδην δὲ ὁ αὐτὸς ὁμολογεῖ ἐκ παλαιῶν τὸ περὶ τοῦ θεοῦ δόγμα μεμαθηκέναι, λέγων ἐν τοῖς νόμοις· „Ὁ μὲν δὴ θεὸς, ὡς καὶ ὁ παλαιὸς λόγος, ἀρχὴν καὶ τελευτὴν καὶ μέσα τῶν ὄντων ἀπάντων ἔχων, εὐθείαν³⁾ περαίνει κατὰ φύσιν περιπορευόμενος, τῷ δ' αἰεὶ ξυνέπεται Δίκη, τῶν ἀπολειπομένων τοῦ θείου τόμου τιμωρὸς, ἧς ὁ μὲν εὐδαιμονήσειν μέλλων ἐχόμενος, ξυνέπεται ταπεινὸς, κεκοσμημένος, ὁ δὲ τις ἐξαρθεὶς ὑπὸ μεγαλαυχίας ἢ χρημασι ἐπαιρόμενος ἢ τιμαῖς ἢ καὶ σώματος εὐμορφίᾳ ἅμα νεότητι καὶ ἀνοίᾳ γλέγεται τὴν ψυχὴν μεθ' ὕβρεως,⁴⁾ ὥστε οὔτε ἀρχοντος οὔτε τινος ἡγεμόνος δεόμενος, ἀλλὰ καὶ ἄλλοις ἱκανὸς ὢν ἡγεῖσθαι, καταλείπεται ἔρημος θεοῦ, καταλειφθεὶς δὲ, καὶ ἔτι ἄλλους τοιοῦτους προσλαβὼν, σκιριτῆ ταράττων πάντα· ὁμοῦ καὶ⁴⁾ πολλοῖς τισιν ἔδοξεν εἶναί τις, μετὰ δὲ χρόνον οὐ πολὺν ὑποσχὼν τιμωρίαν οὐ μεμπτήν τῇ δίκῃ, ἑαυτὸν τε καὶ οἶκον καὶ πόλιν ἄρδην ἀνάστατον ἐποίησε.“ Ταῦτα ὁ Πλάτων. Σὺ δέ γε τῷ „ὁ μὲν δὴ θεὸς ἀρχὴν καὶ τελευτὴν καὶ μέσα τῶν ὄντων ἀπάντων ἔχων“⁵⁾ παράθες ἀπὸ τῆς Ἑβραίων προφητείας τό*)· „Εγὼ θεὸς πρῶτος,

Cap. XIII. 1) Περὶ δὲ τοῦ συμβόλου. Platonis haec epistola est decima tertia, ad Dionysium vero quarta pag. 728. C. edit. Fic. [De sententia cf. II, 6 ext. not. 22. II, 7. Cudworth. syst. intell. T. I. p. 618 sqq. ed Moshem. Paulo ante προτάξειν pro προστάξειν Vig. in marg.]

2) πρὸς τὰς ἐπιστ. Plato περὶ τὰς ἐπ. melius. Vig.

3) εὐθείαν. MS. εὐθεία. Sed infra p. 798. D. [XV, 5 init.] Atticus legit εὐθεία. Vig. Vid. Ast. ad Plat. legg. Vol. II. p. 217. Cf. nos ad Euseb. de laudd. Const. c. VI. p. 432. c. X. p. 452. Locus Platonis est legg. IV, 7. p. 145. Ast.

4) ταράττων πάνθ' ἅμα καὶ Plato.

*) Jes. XLI, 4.

καὶ ἐγὼ μετὰ ταῦτα·“ τῷ δὲ· „εὐθείαν περαίνει, κατὰ φύσιν ἐπι-
 πορευόμενος,“ τό*). „Εὐθύτητας εἶδε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ.“ Καὶ
 πρὸς τό· „τῷ δ' αἰεὶ ξυνέπεται δίκη τῶν ἀπολειπομένων τοῦ θεοῦ
 νόμου τιμωρὸς,“ σύγκριτον τό**). δίκαιος κύριος, καὶ δικαιοσύνας
 ἡγάπησεν·“ καὶ τό***). „ἐμοὶ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει
 κύριος·“ καὶ τό****). „διότι ἐκδικος κύριος καὶ ἀνταποδίδωσι τοῖς
 6 περισσῶς ποιοῦσιν ὑπερφηανίαν.“ Τῷ δὲ· „ἤς ὁ εὐδαιμονήσῃν μέλ-
 λων ἐχόμενος ξυνέπεται ταπεινὸς κεκοσμημένος,“ ἐπόμενόν ἐστι τό†).
 „ὅπισω κυρίου τοῦ θεοῦ σου πορεύῃ.“ Τῷ δὲ· „ὁ δ' ἔξαρθεὶς ὑπὸ
 μεγαλυνχίας, καταλείπεται ἔρημος θεοῦ,“ τό††). „ὁ θεὸς ὑπερφη-
 ράνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν·“ καὶ†††). „Χαρ-
 μονὴ δὲ ἀσεβῶν πτώμα ἐξαίσιον.“ Ταῦτα μὲν οὖν ἀπὸ μυθίων
 σμικρὰ περὶ τοῦ ἐπὶ πάντων θεοῦ. Θεά δὲ καὶ τὰ περὶ τοῦ δευτέρου
 αἰτίου οἶα τῇ διανολή εἰδόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ.

Περὶ τοῦ δευτέρου αἰτίου, Ἑβραίων καὶ Πλάτωνος.

Τὰ μὲν δὴ περὶ τοῦ πρώτου τῶν ὄλων αἰτίου τοῦτον ἡμῖν ἀνωμολο-
 1 γήσθω τὸν τρόπον. Ἐπίσκεψαι δὲ καὶ τὰ περὶ τοῦ δευτέρου, ὃν δὴ
 θεοῦ λόγον καὶ θεὸν ἐκ θεοῦ εἶναι τὰ Ἑβραίων παιδεύει λόγια, κα-
 θάπερ καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ θεολογεῖν δεδιδάγμεθα. Ὁ μὲν οὖν Μωσῆς
 διαρρήθην δύο θεολογεῖ κυρίους, ἐν οἷς φησι*). „Καὶ ἔβρεξε κύριος
 παρὰ κυρίου πῦρ καὶ θεῖον ἐπὶ τὴν τῶν ἀσεβῶν πόλιν.“ Ἐνθα
 συνήθως ἐπὶ τῶν δύο τὴν ὁμοίαν τῶν παρ' Ἑβραίοις χαρακτῆρων
 ἐποιήσατο παράθεσιν· αὕτη δὲ ἐστὶ ἡ διὰ τῶν τεσσάρων στοιχείων
 2 ἀνεκφώνητος παρ' αὐτοῖς θεολογία. Τούτῳ δὲ καὶ Δαβὶδ ἄλλος
 προφήτης ὁμοῦ καὶ βασιλεὺς Ἑβραίων συνάδων φησὶν**). „Ἐἶπεν ὁ
 κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου·“ τὸν μὲν ἀνωτάτω
 θεὸν διὰ τοῦ πρώτου κυρίου, τὸν δὲ τούτου δεύτερον διὰ τῆς δευτέ-
 ρας ἀποφήνας προσηγορίας. Τίνι γὰρ ἄλλῳ θέμις ὑπονοεῖν τὰ δεξιὰ
 διὰ τῆς ἀγεννήτου θεότητος παραχωρεῖσθαι, ἢ μόνῳ τῷ περὶ οὗ ὁ
 λόγος; Ὃν ὁ αὐτὸς προφήτης ἐν ἑτέροις λευκότερον διασαφεῖ λόγον
 3 τοῦ πατρὸς, δημιουργὸν τῶν ὄλων ὑφιστάμενος εἶναι τὸν θεολογού-
 μενον, ἐν οἷς φησι***). „Τῷ λόγῳ κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν.“

*) Psal. X, 8. **) Psal. XI, 7. ***) Deut. XXXII, 35.

****) Psal. XXX, 24. †) Deut. XIII, 4. ††) Jacob. IV, 6.

†††) Job. XX, 5.

Cap. XIV. *) Gen. XIX, 24. **) Psal. CIX, 1.

***) Psal. XXXII, 6.

Καὶ σωτήρα δὲ τὸν αὐτὸν τῶν δεομένων τῆς παρ' αὐτοῦ θεραπείας εἰσάγει, λέγων*). „Ἀπέστειλε τὸν λόγον αὐτοῦ, καὶ ἰάσατο αὐτούς.“ Καὶ ὁ τούτου δὲ παῖς ὁμοῦ καὶ διάδοχος Σολομῶν, ἐτέρῳ προσρήματι τὴν αὐτὴν παριστάς διάνοιαν, ἀντὶ λόγου σοφίαν εἰπὼν, τάδε ὡς ἐξ αὐτῆς προσώπου διεξιεισιν**). „Εγὼ ἡ σοφία κατεσκήνωσα βουλὴν καὶ γνῶσιν καὶ ἔννοιαν ἐγὼ ἐπεκαλεσάμην.“ Εἰθ' ἐξῆς ἐπι- 4 λέγει. „Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ, εἰς ἔργα αὐτοῦ πρὸ τοῦ αἰῶνος ἐθεμελίωσέ με, ἐν ἀρχῇ πρὸ τοῦ τὴν γῆν ποιῆσαι, πρὸ τοῦ ὄρη ἐδρᾶσθῆναι. Πρὸ δὲ πάντων τῶν βουτῶν γεννῆ με. Ἦνίκα ἡτοίμαζε τὸν οὐρανὸν, συμπαρήμην αὐτῷ.“ Τοῦ δ' αὐτοῦ πάλιν καὶ τάδε ἐστί. „Ὁ θεὸς ἐν τῇ σοφίᾳ ἐθεμελίωσε τὴν γῆν, ἡτοίμασεν οὐρανοὺς ἐν φρονήσει.“ Ἔτι δὲ τάδε λέγεται εἶναι τοῦ αὐτοῦ. „Καὶ ὅσα ἐστὶ κρυπτὰ καὶ ἔμφανῃ, ἔγνω· ἡ γὰρ πάντων τεργήτης ἐδίδαξέ με σοφία.“ Εἰτ' ἐπιλέγει***). „Τί δ' ἐστὶ σοφία, καὶ πῶς ἐγένητο; Ἐγὼ ἀπαγγελοῦ καὶ οὐκ ἀποκρύψω ὑμῖν μυστήρια, ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς γενέσεως ἐξηγητάσω.“ Καὶ ἐξῆς διασαφεῖ τὰ τοιαῦτα. „Ἔστι γὰρ αὕτη πνεῦμα τορεῶν, ἄγιον, μονογενὲς, πολυμερὲς, λεπτὸν, ἐνκίνητον, τρα- 5 ρὸν, ἀμόλυντον, παρτοδύναμον, παρτεπίσκοπον, καὶ διὰ πάντων χωροῦν πνευμάτων τορεῶν, καθαρῶν, λεπτοτάτων. Πάσης γὰρ κινήσεως κινήτικώτερον σοφία, διήκει δὲ καὶ χωρεῖ διὰ πάντων διὰ τὴν καθα- 6 ρότητα. Ἀτιμὴς γάρ ἐστι τῆς τοῦ θεοῦ δυνάμεως καὶ ἀπόρροια τῆς τοῦ παντοκράτορος δόξης εἰλικρινής. Διὰ τοῦτο οὐδὲν μεμολυσμένον εἰς αὐτὴν παρεμπίπτει. Ἀπαύγασμα γάρ ἐστι φωτὸς αἰδίου καὶ ἔσοπτρον ἀκηλίδωτον τῆς τοῦ θεοῦ ἐνεργείας καὶ εἰκὼν τῆς ἀγαθότη- 7 τος αὐτοῦ. Διατείνει δὲ ἀπὸ πέρατος εἰς πέρας εὐρύστωτος καὶ διοικεῖται τὰ πάντα χρηστῶς.“ Ταῦτα μὲν ἡ γραφή. Τὴν δὲ διὰ τοῦ δόγματος διάνοιαν Φίλων ὁ Ἑβραῖος λευκότερον ἐξημενέων τόνδε παρ- 6 ἴστησι τὸν τρόπον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ.

Φίλωνος περὶ τοῦ δευτέρου αἰτίου.

„Εὐπρεπὲς 1) γὰρ τοῖς ἐταιρίαν πρὸς ἐπιστήμην θεμένοις, ἐφίεσθαι μὲν τοῦ τὸ ὄν ἰδεῖν· εἰ δὲ μὴ δύναιντο, τὴν γοῦν εἰκόνα αὐτοῦ τὸν

*) Ps. CVI, 20. **) Prov. VIII, 12. 22. ***) Sap. VI, 24. VII, 22. VIII, 1.

Cap. XV. 1) Εὐπρεπὲς. Nondum occurrit hic Philonis locus. Profitetur quidem Eusebius pagina seq. A. haec apud Philonem haberi eo in lib. cui titulum fecerit περὶ τοῦ χεῖρον τῷ κρείττονι φιλεῖν ἐπιτίθεσθαι. Qui liber etiamnum extat, neque tamen hanc eius orationem repraesentat. [Frustra ibi quacere non potuisse non Vigerum locum Philonis, qui potius invenitur in libro de confus. linguar. Vol. III. p. 342. p. 380. ed. Pfeiffer., monuit iam Mangeius

- 1 **ἱερώτατον λόγον.** “**Ἐν τῷ δ’ αὐτῷ συγγράμματι καὶ τάδε φησι.** „Κὰν μηδέπω μέντοι τυγχάνη τις ἀξιόχρεως υἱὸς θεοῦ προσαγορεύεσθαι, σπουδαζέτω κοσμεῖσθαι κατὰ τὸν πρωτόγονον αὐτοῦ λόγον, τὸν ἀγγέλων πρεσβύτατον καὶ ὡς ἂν ἀρχάγγελον πολυώνυμον²⁾ ὑπάρχοντα. Καὶ γὰρ ἀρχὴ καὶ ὄνομα θεοῦ καὶ λόγος καὶ ὁ κατ’ εἰκόνα ἀνθρώπος³⁾ καὶ ὁ ὁρῶν Ἰσραὴλ προσαγορεύεται. Διὸ προήχθην ὀλίγῳ πρότερον ἐπαινέσαι τὰς ἀρετὰς τῶν φασκόντων, ὅτι πάντες
- 2 **ἐσμὲν υἱοὶ ἐνὸς ἀνθρώπου.** Καὶ γὰρ εἰ μὴ πῶ ἱκανοὶ θεοῦ παῖδες νομίζεσθαι γεγόνாமεν, ἀλλὰ τοι τῆς αἰδοῦς⁴⁾ εἰκόνης αὐτοῦ λόγου τοῦ ἱερωτάτου· θεοῦ γὰρ εἰκὼν λόγος ὁ πρεσβύτατος.“ Καὶ πάλιν ἐπιλέγει „**Ἦκουσα μὲν τοι καὶ τῶν Μωσέως ἐταίρων τινὸς ἀποφθεγξαμένου τοιόνδε λόγιον·** Ἴδου ἄνθρωπος ᾧ ὄνομα ἀνατολή. Καινοτάτῃ πρόσρησις, ἥν γε τὸν ἐκ σώματος καὶ ψυχῆς συνεστῶτα λέγεσθαι νομίσης, ἥν δὲ τὴν ἀσώματον ἐκεῖνον θείαν ἰδέαν φοροῦντα⁵⁾, ἱκανῶς ὁμολογήσεις, ὅτι εὐδυβολώτατον ὄνομα ἐπεφημίσθη τὸ ἀνατολὴ αὐτῷ. Τοῦτον μὲν γὰρ πρεσβύτατον υἱὸν ὁ τῶν ὅλων ἀνέτειλε πατήρ, ὃν ἐτέρωθι πρωτόγονον ὠνόμασε. Καὶ ὁ γεννηθεὶς μέντοι
- 3 **μιμούμενος τὰς τοῦ πατρὸς ὁδοὺς, πρὸς παραδείγματα ἀρχέτυπα τὰ ἐκείνου βλέπων, ἐμόρφον τὰ εἶδη.**“ Ταῦτά μοι ἀπὸ τοῦ Ἑβραίου Φίλωνος ἐνταῦθα κελεύθω, ληφθέντα ἐκ συγγράμματος, ᾧ τέθειται

ad Philon. Eusebius memoria deceptus videtur, cum laudaret librum Philonis quod deterior insid. pot.]

2) καὶ ὡς ἂν (Philo καὶ ἂν omittit) ἀρχάγγελον πολυώνυμον. Vid. Grossmann. quaestt. Philonn. partic. II. p. 46 sqq. p. 50 sqq. ubi et de πολυνυνμία λόγου et de variis eius nominibus secundum Philonem disseritur. Praeterea v. Grossmann. l. l. partic. I. p. 15 sqq. p. 21 sqq. cf. Reinhold. Lehrbuch der Geschichte der Philosophie p. 256 sqq. ed. 2.

3) καὶ λόγος καὶ ὁ κατ’ εἰκόνα ἀνθρώπος. Pro his Mangeius ad Philon. (Vol. III. p. 381. ed. Pfeiffer.) non temere scribendum censet λόγος οὗ κατ’ εἰκόνα ἀνθρώπος. Nam „nullibi, inquit V. D., apud Philonem λόγος dicitur homo, neque ad imaginem formatus, cum ipse sit imago, ad quam homo formatur. Ita Noster infra θεοῦ γὰρ εἰκὼν λόγος ὁ πρεσβύτατος. Id. Lib. Quis Rer. div. haer. p. 512. L. III. Alleg. p. 300. Ita quoque Euseb. Praep. Evang. L. VII. c. 10. (13.)“ Nihil de eo dixit Grossmann. quaest. Philonn. partic. II. p. 46. α. p. 50. m. cf. partic. I. p. 21 sqq. Keil. opuscc. acad. p. 488 sqq. p. 505 sqq. p. 512 sqq.

4) αἰδίου Philo rectius. Verbum αἰδοῦς Viger. sensum omnem superantis verlit.

5) θείας ἀδιαφοροῦντα εἰκόνης Philo qui simul omittit sequens ἱκανῶς quod Vigerus interpretatur facile admodum libenterque. Sed Philonis lectio unice vera videtur. Mox ὁ τῶν ὄντων Philo pro ὁ τῶν ὅλων.

ἐπιγραφὴ περὶ τοῦ τὸ χεῖρον αὐτῶ κρείττονι ⁶⁾ φιλεῖν ἐπιτίθεσθαι. Ἦδη δέ μοι καὶ ἄλλοτε τὰ τῆς τῶν παλαιῶν Ἑβραίων εὐσεβείας δόγματα παραθεμένῳ, ἐν τοῖς τῆς εὐαγγελικῆς προπαρασκευῆς καὶ τὰ περὶ τοῦ δευτέρου αἰτίου διείληπται αὐτάρκως, ἐφ' ᾧ καὶ νῦν τοὺς ⁴ φιλομαθεῖς ἀναπέμψω. Τοσούτων οὖν παρ' Ἑβραίοις καὶ τόνδε τὸν τρόπον περὶ τοῦ δευτέρου τῶν ὅλων αἰτίου τεθεολογημένων, καιρὸς ἤδη καὶ τοῦ Πλάτωνος ἐν τῷ Ἐπινομίδι ⁷⁾ τὰδε λέγοντος ἐπακοῦσαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ.

Πλάτωνος περὶ τοῦ δευτέρου αἰτίου.

„Καὶ τιμὰς ἀποδιδῶμεν, μὴ τῷ μὲν ἐνιαυτὸν; τῷ δὲ μῆνα, τοῖς δὲ ¹ μήτε τινα μοῖραν ¹⁾ τάττωμεν, μήτε τινα χρόνον, ἐν ᾧ διεξέρχεται τὸν αὐτοῦ πόλον, συναποτελῶν κόσμον, ὃν ἔταξε λόγος ὁ πάντων θεϊότατος· ὃν ὁ μὲν εὐδαίμων πρῶτον μὲν ἐθαύμασεν, ἔπειτα δὲ ἔρωτα ἔσχε τοῦ καταμαθεῖν, ὅποσα θνητῇ φύσει δυνατά.“ Καὶ ἐν ἐπιστολῇ ²⁾ δὲ τῇ πρὸς Ἑρμεῖαν Ἑραστόν τε καὶ Κορίσκον εὖ μάλα πεφυλαγμένως τέθεται τὸ δόγμα, ὥδε πρὸς λέξιν ἐπιστέλλω· „Ταύτην τὴν ἐπιστολὴν πάντας ἡμᾶς τρεῖς ὄντας ἀναγνῶναι χορῇ, μάλιστα μὲν ἀθρόους· εἰ δὲ μὴ, κατὰ δύο κοινῇ, κατὰ δύναμιν, ὡς οἷόν τέ ² ἐστὶ πλειστάκις· καὶ χρῆσθαι συνθήκῃ καὶ νόμῳ κυρίῳ, ὃ ἐστὶ δίκαιον ἐπομνύντας· σπουδῇ τε ἅμα μὴ ἀμούσῳ καὶ τῇ τῆς σπουδῆς ἀδελφῇ παιδείᾳ καὶ τὸν τῶν πάντων θεὸν ἡγεμόνα, τῶν τε ὄντων καὶ τῶν μελλόντων, τοῦ τε ἡγεμόνος καὶ αἰτίου πατέρα κύριον ἐπομνύντας·

6) αὐτῶ κρείτ. Repone τῷ κρείττ. Vig.

7) ἐν τῷ Ἐπινομίδῃ. Ita omnes, nec mutare libuit. Certum tamen est, Ἐπινομίδι legendum esse, cum nec ullus extet Platonis dialogus hoc Epimenidis titulo, et in Epinomide, quae sequuntur, pluribus a philosopho disputentur, pag. 702. G. Qui etiam locus citatur a Cyrillo Alexandrino lib. VIII. adversus Julianum fol. 168. pag. B. codic. Manuscripti, et a Theodoro Graecar. affection. I. II. pag. 32. [Ἐπινομίδι scripsi, ut X, 4. Accedit quod Ἐπινομίδι recte scriptum est XIII, 1. 2. 18.]

Cap. XVI. 1) τοῖς δὲ, μήτε τινα μοῖραν. Post τοῖς δὲ addendum videbatur ἡμέρας. Ut enim soli annos, lunae menses, ita caeteris lunaeque adeo ipsi proprios in septimana dies adscribebant, quorum nomina etiam perseverant. Theodorus legit: τῷ δὲ μηνὸς τινος μοῖραν τάττ. Vig.

2) καὶ ἐν ἐπιστολῇ. Sexta est Platonis epistola, cuius hic clausulam adscribit Eusebius, itemque Clemens Alexandr. Strom. V. pag. 436. C. et Cyrillus Alexandr. loco paulo ante laudato. [Ad rem vid. Tiedemann: Geist der speculativen Philosophie T. II. p. 118 sqq. Cf. T. III. p. 385. p. 413. et infra c. XX. XXI. Cudworth syst. intell. T. I. p. 822 sqq. p. 868 sq. p. 946 sq. et Mouhem. ad h. l. p. 879 sqq. p. 884 sqq.]

ὄν, ἐὰν ὁρθῶς φιλοσοφῶμεν, εἰσόμεθα πάντες σαφῶς εἰς δύναμιν ἀνθρώπων εὐδαιμόνων.“ Ἄρα σοι δοκεῖ ταῦτα λέγων ὁ Πλάτων, τοῖς Ἑβραίων ἐπηκολουθηκέναι δόγμασιν; ἢ πόθεν ἄλλοθεν ἐπῆλθεν αὐτῷ τοῦ πάντων τῶν γενητῶν αἰτίου κρείττονα ἄλλον θεόν, τὸν δὴ καὶ πατέρα τοῦ πανηγεμόνος προσεῖπεν; πόθεν δ' αὐτῷ τὸ τοῦ
 3 κυρίου ἐπὶ τοῦ πατρὸς τοῦ δημιουργοῦ τάξαι ὄνομα, μηδενός πω πρὸ αὐτοῦ Ἑλλήνων ἀκοαῖς, ἀλλὰ μηδὲ εἰς νοῦν ταῦτα καταβεβλημένου; Εἰ δὲ καὶ ἐτέρων ἡμῖν ἄλλιν μαρτυριῶν δεῖ, εἰς ἀναμφίλεκτον παράστασιν τῆς τε τοῦ φιλοσόφου διανοίας καὶ τῆς τοῦ λόγου κατασκευῆς· ἐπάκουσον οἷα Πλωτίνος, ἐν οἷς περὶ τῶν τριῶν ἀρχικῶν ὑποστάσεων συνέταξε, διασαφεῖ γράφων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ.

1 Πλωτίνου περὶ τοῦ δευτέρου αἰτίου.

„Κόσμον αἰσθητὸν¹⁾ τόνδε εἴ τις θανμάζει, εἴ τε τὸ μέγεθος καὶ τὸ κάλλος καὶ τὴν τάξιν τῆς φορᾶς τῆς αἰδίου βλέπων, καὶ θεοὺς τοὺς ἐν αὐτῷ, τοὺς μὲν ὁρωμένους, τοὺς δὲ καὶ ἀφανεῖς ὄντας, καὶ δαίμονας καὶ ζῶα φυτὰ τε πάντα· ἐπὶ τὸ ἀρχέτυπον αὐτοῦ καὶ τὸ
 2 ἀληθινώτερον ἀναβάς, κακεῖ πάντα ἰδέτω νοητὰ καὶ παρ' αὐτῷ²⁾ αἰδία ἐν οἰκείᾳ συνέσει καὶ ζωῇ καὶ τοῦτον τὸν ἀκήρατον νοῦν προστάτην καὶ σοφίαν ἀμήχανον.“ Εἰθ' ἐξῆς τούτοις ἐπιφέρει λέγων· „Τίς οὖν ὁ τοῦτον γενήσας; ὁ ἄπλοῦς, καὶ ὁ πρὸ τοῦ πλήθους³⁾ τοιούτου ὁ αἴτιος τοῦ εἶναι καὶ πολὺν εἶναι τοῦτον, ὁ τὸν ἀριθμὸν ποιῶν; Ὁ γὰρ ἀριθμὸς οὐ πρῶτος· καὶ γὰρ πρὸ τῆς δυάδος τὸ ἐν-
 δεύτερον δὲ δυάς, καὶ παρὰ τοῦ ἐνὸς γενομένη.“ Καὶ πάλιν ἐπιβάς
 3 ἐπιλέγει· „Πῶς οὖν; καὶ τί δεῖ νοῆσαι περὶ ἐκεῖνο⁴⁾ μένον; Περίλαμψιν ἐξ αὐτοῦ μὲν, ἐξ αὐτοῦ δὲ μένοντος· οἷον ἡλίου τὸ περὶ αὐτὸν λαμπρὸν φῶς περιθέον, ἐξ αὐτοῦ τε αἰὲλ γεννώμενον, μένοντος δέ. Καὶ πάντα τὰ ὄντα ἕως μένει, ἐκ τῆς αὐτῶν⁵⁾ οὐσίας ἀναγκαίαν τὴν περὶ αὐτὰ πρὸς τὸ ἕξω αὐτῶν ἐκ τῆς παρουσίας δυνάμεως δίδωσιν αὐτῶν ἐξηρητημένην ὑπόστασιν, εἰκόνα οὖσαν οἷον ἀρχετύπων, ὧν ἐξέφυ. Πῦρ μὲν τὴν παρ' αὐτῷ θερμότητα καὶ χιὼν οὐκ εἴσω μόνον τὸ ψυχρὸν κατέχει. Μάλιστα δὲ ὅσα εὐώδη, μαρτυρεῖ τούτῳ⁶⁾. Ἐως

Cap. XVII. 1) Κόσμον αἰσθητόν. Locum hunc in Plotino leges Enneadis V. lib. I. cap. 4. 5. 6. 7 et 8. Vig.

2) αὐτῷ pro αὐτῶν ex Plot. scripsi.

3) πλήθους addidi ex Plot.

4) ἐκεῖνο scil. τὸ ἐν.

5) αὐτῶν emendavi ex Plot. Vig. αὐτοῦ.

6) τοῦτο Plot. Sed cf. Winer. Gr. N. T. §. 31. 1. p. 171.

γὰρ ἐστὶ, πρόεισί τι ἐξ αὐτῶν περὶ αὐτὰ, ὧν ἀπολαύει⁷⁾ ὑποστάντων ὅ τι πλησίον. Καὶ πάντα δὲ ὅσα ἤδη τέλεια, γεννᾷ· τὸ δὲ αἰεὶ⁴ τέλειον αἰεὶ καὶ αἰδιδιον γεννᾷ, καὶ ἔλαττον δὲ ἐαυτοῦ γεννᾷ. Τί οὖν χρὴ⁸⁾ περὶ τοῦ τελειοτάτου λέγειν; Μηδὲν ἀπ' αὐτοῦ, ἢ τὰ μέγιστα μετ' αὐτό. Μέριστον δὲ μετ' αὐτὸν⁹⁾ νοῦς, καὶ δεύτερον. Καὶ γὰρ ὁρᾷ ὁ νοῦς ἐκεῖνον καὶ δεῖται αὐτοῦ μόνου, ἐκεῖνος δὲ τοῦτον οὐδέν. Καὶ τὸ γεννώμενον ἀπὸ κρείττονος νοῦ νοῦν εἶναι¹⁰⁾· καὶ κρείττων ἀπάντων νοῦς, ὅτι τᾶλλα μετ' αὐτόν.“ Τούτοις ἐξῆς ἐπιφέρει λέγων· „ποθεῖ δὲ¹¹⁾ πᾶν τὸ γεννῆσαν καὶ τὸ γεγεννημένον¹²⁾· 5 καὶ τοῦτο ἀγαπᾷ, καὶ μάλιστα ὅταν ὡς μόνου, τὸ γεννῆσαν καὶ τὸ γεγεννημένον. Ὅταν δὲ καὶ τὸ ἄριστον ἦ, τὸ γεννῆσαν¹³⁾ ἐξ ἀνάγκης σύνεστιν αὐτῷ, ὥστε¹⁴⁾ ἐτερότητι μόνον κεχωρισθαι. Εἰκόνα δὲ ἐκείνου εἶναι λέγομεν τὸν νοῦν. Δεῖ γὰρ σαφέστερον λέγειν.“ Καὶ πάλιν τούτοις ἐπιλέγει· „Καὶ διὰ τοῦτο¹⁵⁾ καὶ τὰ Πλάτωνος τριτὰ· πάντα περὶ τὸν βασιλέα φησί· πρῶτον περὶ τὰ πρῶτα καὶ δεύτερον περὶ τὰ 6 δεύτερα καὶ περὶ τὰ τρίτα τρίτον. Λέγει δὲ καὶ τοῦ αἰτίου εἶναι πατέρα, αἴτιον μὲν τὸν νοῦν λέγων. Δημιουργὸς γὰρ ὁ νοῦς αὐτῷ. Τοῦτον δὲ φησι τὴν ψυχὴν ποιεῖν ἐν τῷ κρατῇρι ἐκεῖνον. Τοῦ δὲ αἰτίου, νοῦ ὄντος, πατέρα φησὶ τὰγαθὸν καὶ τὸ ἐπέκεινα νοῦ καὶ ἐπέκεινα οὐσίας. Πολλαχοῦ δὲ τὸ ὄν καὶ τὸν νοῦν τὴν ἰδέαν λέγει· ὥστε Πλάτωνα

7) ὦν ἀπολ. ὑποστάντων. Mallem οὗ ἀπολ. ὑποστάντος, praecessit enim πρόεισί τι. Vig. Vid. Matthiae Gr. §. 434.

8) τί οὖν χρὴ. Haec laudantur etiam a Cyrillo Alexandr. adversus Julianum Apost. lib. 8. fol. 169. pag. B. Manuscr. Graeci et Theodoretō I. II. Graecar. affect. p. 33. Vig.

9) μετ' αὐτό. Plotin. et Cyrill. μετ' αὐτόν, rectius, cum sequatur ἐκεῖνον, ἐκεῖνος; alioqui τὸ τέλειον, quod antecessit, αὐτὸ et ἐκεῖνο postularet. Vig.

10) νοῦν εἶναι. Subaudi χρὴ λέγειν, ἀπὸ κοινοῦ, quod Plotino frequentissimum est. Vig.

11) ποθεῖ δὲ. Plotinus cap. 6. extremo, Cyrillus et Theodoretus locis iam citatis. Vig.

12) καὶ τὸ γεγεννημένον. Haec unus habet Eusebius, quae tamen retinenda existimo: solum καὶ libenter expungerem. Vig.

13) τὸ γεννῆσαν. Omnes praeeter Theodoretum, qui legit τὸ γεγεννημένον. Ego libenter utrumque coniunxerim, ut legatur: ὅταν δὲ καὶ ἄριστον ἦ τὸ γεγεννημένον, τὸ γεννῆσαν ἐξ ἀναγκ. etc. Vig.

14) ὥστε. Al. omnes ὡς τῇ, quod etiam praetulerim. Porro Cyrillus ista breviter et erudite sic explicat: τὸ διὰ μέσου κείσθαι μηδὲν, κεχωρισθαι δὲ μόνῃ τῇ ἐτερότητι· καὶ οὗ τι πον τὰχα τῇ κατὰ τὴν φύσιν· ἀλλ' ὅτι τὸ γεννῆσαν πρὸς τὸ γεννώμενον μίαν πως ἔχει διαφορὰν, τὴν τοῦ ὅτι τὸ μὲν γεγέννηκε, τὸ δὲ γεγέννηται. Vig.

15) καὶ διὰ τοῦτο. Sequentia dabit Plotinus initio cap. 8. Vig.

εἰδέναι ἐκ μὲν τοῦ ἀγαθοῦ τὸν νοῦν, ἐκ δὲ τοῦ νοῦ τὴν ψυχὴν. Καὶ εἶναι τοὺς λόγους τούσδε μὴ καινοὺς, μηδὲ νῦν, ἀλλὰ πάλαι μὲν εἰρησθαι μὴ ἀναπεπταμένους· τοὺς δὲ νῦν λόγους ἐξηγητὰς ἐκείνων γεγονέναι, μαρτυροῖς πιστωσαμένους τὰς δόξας ταύτας παλαιὰς εἶναι, τοῖς αὐτοῦ Πλάτωνος¹⁶⁾ γράμμασι.“ Ταῦτα μὲν ὁ Πλωτῖνος. Ὁ δὲ Νουμήριος τὰ Πλάτωνος πρεσβέων, ἐν τοῖς περὶ τἀγαθοῦ τὰδε καὶ αὐτὸς περὶ τοῦ δευτέρου αἰτίου λέγων διερμηνεύει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ.

Νουμηρίου περὶ τοῦ αὐτοῦ.

„Τὸν μέλλοντα¹⁾ δὲ συνήσειν θεοῦ περὶ πρώτου καὶ δευτέρου χορῆ πρότερον διελέσθαι ἕκαστα ἐν τάξει καὶ ἐν εὐθυμοσύνη τι· κἀπειτα²⁾ ἐπὰν δοκῇ ἡδὴ εὖ ἔχειν, τότε καὶ δεῖ ἐπιχειρεῖν εἰπεῖν κοσμίως, ἄλλως δὲ μὴ, ἢ τῷ πρωϊαίτερον πρὶν τὰ πρωῶτα γενέσθαι ἀπτομένῳ, σποδὸς ὁ θησαυρὸς γίνεσθαι λέγεται. Μὴ δὲ πάθωμεν ἡμεῖς ταυτόν· θεὸν δὲ προσκαλεσάμενοι, ἑαυτοῦ γνώμονα γένόμενον τῷ λόγῳ, δεῖξαι θησαυρὸν γρονθίδων, ἀρχώμεθα οὕτως. Εὐκτέον μὲν ἡδὴ, διελέσθαι δὲ δεῖ. Ὁ θεὸς ὁ μὲν πρώτος ἐν ἑαυτῷ ὢν, ἐστὶν ἀπλοῦς, διὰ τὸ ἑαυτῷ συγγνώμενος διόλου, μὴ ποτε εἶναι διαιρετός. Ὁ θεὸς μέντοι³⁾ ὁ δεύτερος καὶ τρίτος ἐστὶν εἰς· συμφερόμενος δὲ τῇ ὕλῃ δυάδι οὐσῃ, ἐνοῖ μὲν αὐτῇ, σχίζεται δὲ ὑπ’ αὐτῆς, ἐπιθυμητικὸν εἶδος ἐχούσης καὶ ῥεούσης. Τῷ οὖν μὴ εἶναι πρὸς τῷ νοητῷ· ἦν γὰρ ἂν πρὸς ἑαυτῷ· διὰ τὸ τὴν ὕλην βλέπειν, ταύτης ἐπιμελούμενος, ἀπερίοπτος ἑαυτοῦ γίνεται. Καὶ ἄπτεται τοῦ αἰσθητοῦ καὶ περιέπει, ἀνάγει τε²⁾ ἔτι εἰς τὸ ἴδιον ἦθος ἐπορεξόμενος τῆς ὕλης.“ Καὶ μεθ’ ἑτερά φησι· „Καὶ γὰρ οὔτε δημιουργεῖν ἐστὶ χρεὼν τὸν πρώτον, καὶ τοῦ δημιουργοῦντος³⁾ δὲ [περὶ πατρὸς] καὶ νιοῦ χορῆ εἶναι νομίζεσθαι

16) αὐτοῦ Πλάτ. Lege αὐτοῦ τοῦ Πλάτ. cum Plot. Vig.

Cap. XVIII. 1) Τὸν μέλλοντα. Loci huius principium a Cyrillo laudatur et excutitur cod. I. VIII. cont. Julian. fol. 169. pag. A. cod. Manusc. Vig.

2) ἀνάγει τε etc. Rectius, opinor, et magis auctoris ex sensu legeretur: παράγει τε ε. ε. τ. ι. η. ἥς ἐπωρίξατο ὕλης, quam lectionem in versione sequutus sum. [Vertit Vig.: „Verum quae sensibus usurpantur, non attingit tractatque modo, sed etiam in proprias eius quam expelit versatque, materiae condiciones devolvitur.“ Ego certe ἐπορεξόμενος dedi pro ἀπορεξόμενος. Vig. in marg. ἐπορεξόμενος.]

3) καὶ τοῦ δημιουργοῦντος. Interpolatus hic locus est, quem partim ex Manusc. partim etiam ex Cyrillo, qui paucula haec prioribus subiungit, emendare licet. Sic ergo legend. καὶ τοῦ δημιουργοῦντος δὲ θεοῦ χορῆ εἶναι καὶ νομίζεσθαι πατέρα τ. π. θ. [Equidem satis habui uncinis includere verba περὶ πα-

πατέρα τὸν πρῶτον θεόν. Εἰ μὲν οὖν περὶ τοῦ δημιουργοῦ ζητοῦμεν, 3
φάσκοντες δεῖν τὸν πρότερον ὑπάρξαντα, οὕτως ἂν ποιεῖν ἔχειν δια-
φερόντως, οἰκεία 4) ἢ πρόσδοδος αὕτη γεγρονῖα ἂν εἴη τοῦ λόγου. Εἰ
δὲ περὶ τοῦ δημιουργοῦ μὴ ἔστιν ὁ λόγος, ζητοῦμεν δὲ περὶ τοῦ
πρώτου, ἀφοσιοῦμαι τε τὰ λεχθέντα, καὶ ἔστω μὲν ἐκεῖνα ἁρρήτια,
μέτειμι δὲ ἐλεῖν τὸν λόγον 5), ἐτέρωθεν θηράσας. Πρὸ μέντοι τοῦ
λόγου τῆς ἀλώσεως διομολογησώμεθα ἡμῖν αὐτοῖς ὁμολογίαν. Οὐκ
ἀμφισβητήσιμον ἀκοῦσαι, τὸν μὲν πρῶτον θεὸν ἀργὸν εἶναι ἔργων 4
ξυμπάντων καὶ βασιλέα, τὸν δημιουργικὸν δὲ θεὸν ἡγεμονεῖν, δι'
οὐρανοῦ ἰόντα. Διὰ δὲ τούτου καὶ ὁ στόλος ἡμῶν ἐστι, κάτω τοῦ
νοῦ πεμπομένου ἐν διεξόδῳ πᾶσι τοῖς κοινωνῆσαι συντεταγμένοις.
Βλέποντος μὲν οὖν καὶ ἐπεστραμμένου πρὸς ἡμῶν ἕκαστον τοῦ θεοῦ,
συμβαίνει ζῆν τε καὶ βιώσκεσθαι τότε τὰ σώματα, κηδεύοντα 6) τοῦ
θεοῦ τοῖς ἀκροβολισμοῖς· μεταστρέφοντος δὲ εἰς τὴν ἑαυτοῦ περιω-
πὴν τοῦ θεοῦ, ταῦτα μὲν ἀποσβέννυσθαι, τὸν δὲ νοῦν ζῆν, βίου
ἐπανρόμενον εὐδαίμονος.“ Ταῦτα ὁ Νουμήριος. Σὺ δέ γε παράθες
αὐτοῖς τὰ ἀπὸ τῆς τοῦ Δαβὶδ προφητείας πάλαι παρ' Ἑβραίοις
τοῦτον ἀδόμενα τὸν τρόπον*)· „Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, κύριε·
πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας. Ἐπληρώθη ἡ γῆ τῆς κτίσεώς σου· πάντα 5
πρὸς σε προσδοκῶσι, δοῦναι τὴν τροφὴν αὐτοῖς εἰς εὐκαιρον. Λόντος
σου αὐτοῖς, συλλέξουσιν· ἀνοίξαντος δέ σου τὴν χεῖρα, τὰ πάντα
πληρωθήσεται χρησιμότητος. Ἀποστρέψαντος δέ σου τὸ πρόσωπον,
ταραχθήσονται. Ἀνταλεῖς τὸ πνεῦμα αὐτῶν, καὶ ἐκλείψουσι καὶ

τρός, quibus deletis, verborum sententia fere eadem existit quam Vigerus ex-
pressit vertendo: „sed potius artificis dei patrem ipsum (primum
deum) habere nos oportet.“ Cf. Cudworth. syst. intellect. T. I. p. 892.
ed. Moshem., qui Numenii verba hoc modo laudat: καὶ τοῦ δημιουργοῦντος θεοῦ
(τοῦ νιού) χρὴ εἶναι καὶ νομίζεσθαι πατέρα τὸν πρῶτον θεόν et vertit: „sed
potius artificis dei (ñlii) ipsum nos habere patrem oportet.“
Praeterea vid. Moshem. ad Cudworth. l. l. p. 901. Tzschirner. Fall des Hei-
denthums p. 426 sqq.]

4) εἰκνῖα Vig. in marg. vertens: „commodus hic et opportunus
orationis ingressus iure videatur.“

5) ἐλεῖν τὸν λόγον. Prorsus, ut Gallice, prendre son discours. Nec
alia est quae sequitur ἁλωσις τοῦ λόγου. Cuiusmodi tamen Ἑλληνισμὸν apud
veteres observare me vix memini. Sequens dictio magis adhuc intricata. Vig.

6) κηδεύοντα etc. Obsecro, quid istuc est, κηδεύειν θεοῦ τοῖς ἀκροβολι-
σμοῖς; Reddidi, perinde ac si legeretur κηδεύόμενα. Nam ἀκροβολισμοὶ quidem
significare videntur ἄκρας τῶν ἀκτίνων βολάς. Haec tamen pag. seq. B. 4. toti-
dem verbis repetuntur. [Vig. interpretatur: „quod immissis divinitus
radiis foveantur.“] *) Psal. CIII, 24.

εἰς τὸν χοῦν αὐτῶν ἐπιστρέφουσιν. Ἐξαποστελεῖς τὸ πνεῦμα σου, καὶ κτισθήσονται, καὶ ἀνακαινιεῖς τὸ πρόσωπον τῆς γῆς.“ Τί γὰρ
 6 ταῦτα διαφέρει ἂν τῆς φασκούσης τοῦ φιλοσόφου διανοίας, ὡς ἄρα βλέποντος μὲν καὶ ἐπεστραμμένου πρὸς ἡμῶν ἕκαστον τοῦ θεοῦ, συμβαίνει ζῆν τε καὶ βιώσκεσθαι τότε τὰ σώματα κηδεύοντα τοῦ θεοῦ τοῖς ἀκροβολισμοῖς, μεταστρέφοντος δὲ εἰς τὴν ἑαυτοῦ περιωπὴν τοῦ θεοῦ, ταῦτα ἀποσβέννυσθαι; Πάλιν δ' αὖ τοῦ σωτηρίου λόγου παρ' ἡμῖν φάντος*)· „Εγὼ εἰμι ἡ ἄμπελος, ὁ πατήρ μου ὁ γεωργός,
 7 ὑμεῖς τὰ κλήματα.“ ὁ Νουμήμιος ἐπάκουσον οἶα περὶ τοῦ δευτέρου αἰτίου θεολογεῖ· „Ὡς περ δὲ πάλιν λόγος ἐστὶ γεωργῶ πρὸς τὸν φυτεύοντα⁷⁾ ἀναφερόμενος, τὸν αὐτὸν λόγον μάλιστα ἐστίν⁸⁾ ὁ πρῶτος θεὸς πρὸς τὸν δημιουργόν. Ὁ μὲν γε ὢν σπέρμα πάσης ψυχῆς, σπείρει εἰς τὰ μεταλαγχάνοντα αὐτοῦ χρήματα σύμπαντα, ὁ νομοθέτης δὲ φυτεύει καὶ διανέμει καὶ μεταφυτεύει εἰς ἡμᾶς ἑκάστους τὰ ἐκεῖθεν προκαταβεβλημένα.“ Καὶ ἐξῆς δὲ πάλιν περὶ τοῦ πῶς ἀπὸ
 8 τοῦ πρώτου αἰτίου τὸ δεύτερον ὑπέστη, τοιαύδ' εἴρησιν· „Ὅποσα δὲ δοθέντα, μέτεσι πρὸς τὸν λαμβάνοντα, ἀπελθόντα ἐκ τοῦ δεδοκότος, ἐστὶ⁹⁾ θεραπεία, χρήματα, νόμισμα κοῖλον¹⁰⁾, ἐπίσημον· ταυτὶ μὲν οὖν ἐστὶ θνητὰ καὶ ἀνθρώπινα. Τὰ δὲ θεῖα¹¹⁾ ἐστίν, οἶα μετα-

*) Joan. XV, 5.

7) τὰ φυτεύοντα. Lege τὸν φυτεύοντα. Ex sequentibus enim manifeste constat, primum deum cum agricola, secundum vero cum satore conferri. [τὸν φ. scripsi.]

8) ἐστίν. Quid si ἔχει? nisi forte hic etiam subintelligas ἀναφερόμενος. Vig.

9) ἐστὶ. Legend. videtur οἶα δὴ ἐστὶ, vel al. simile. Vig.

10) νόμισμα κοῖλον. Aptius, opinor, ἀργύριον vel ἄργυρον κοῖλον diceret, quod caelatum argentum Latini vocarunt. Pollux I. I. c. 1. sect. 15. haec inter se coniungit, ut admodum affinia: κοιλάναι λίθον εἰς θεοῦ μορφὴν καὶ διαγλύφαι καὶ διατυπῶσαι καὶ διαξέσαι. Excavantur enim, quae caelantur, licet aliae subinde partes emineant. Ita quicquid praecipue ac veluti κατὰ τὸ προηγούμενον altius profundiusque subsidit, etiamsi κατ' ἀκολουθίαν aliunde simul intumescat, id κοῖλον aut κοιλαινόμενον dicebatur, ut κοίλη θάλαττα et κοιλαινομένη, subsidens ac dehiscens mare, Polluci I. I. c. 19. sect. 26. Ita κοῖλος ῥέειν fluvius dicebatur, qui vel depressior vel tumidior fluere. Aelianus I. XV. de Animal. c. 27. τοῦ ποταμοῦ κοῖλον ῥέντος.

11) τὰ θεῖα. Affini plane sensu loquebatur Seneca epist. XLI. cum diceret: Prope est a te deus, tecum est, intus est. Ita dico, Lucili, sacer intra nos Spiritus sedet etc. Quemadmodum radii solis contingunt quidem terram, sed ibi sunt, unde mittuntur, sic animus magnus et sacer, et in hoc demissus, ut propius divina nossemus, conversatur quidem nobiscum, sed haeret

δοθέντα, ἐνθὲν δ' ἐκείθι γεγενήμενα, ἐνθὲν δε τε οὐκ ἀπελήλυνθε κἀκεῖθι γεγόμενα, τὸν μὲν ὦνῃσε, τὸν δ' οὐκ ἔβλαψε, καὶ προσώνησε τῇ περὶ ὧν ἡπίστατο ἀναμνήσει. Ἔστι δὲ τοῦτο τὸ καλὸν χοῦμα ἐπιστήμη ἢ καλὴ, ἣς ὦνατο μὲν ὁ λαβὼν, οὐκ ἀπολεῖται δ' αὐτῆς ὁ δεδωκώς. Οἷον ἂν ἰδοῖς ἐξαφθέντα ἀφ' ἐτέρου λύχνου λύχνον φῶς ἔχοντα, ὃ μὴ τὸ ¹²⁾ πρότερον ἀφείλετο, ἀλλὰ τῆς ἐν αὐτῷ ὕλης πρὸς τὸ ἐκείνου πῦρ ἐξαφθείσης. Τοιοῦτον τὸ χοῦμά ἐστι τὸ τῆς ἐπιστήμης, ἣ δοθεῖσα καὶ ληφθεῖσα παραμένει μὲν τῷ δεδωκότι, σύνεστι δὲ τῷ λαβόντι ἢ αὐτῇ. Τούτου δὲ τὸ αἶτιον, ὃ ἔξενε, οὐδὲν ἐστὶν ἀνθρώ- 9 πινον, ἀλλ' ὅτι ἔξις τε καὶ οὐσία ἢ ἔχουσα τὴν ἐπιστήμην ἢ αὐτὴ ἐστι παρὰ τῷ δεδωκότι θεῷ καὶ παρὰ τῷ εἰληφότι ἐμοὶ καὶ σοι. Διὸ καὶ ὁ Πλάτων τὴν σοφίαν ὑπὸ Προμηθεῶς ἐλθεῖν εἰς ἀνθρώπους μετὰ φανοτάτον τινὸς πυρὸς ἔφη. "Καὶ πάλιν ὑποβάς ἐξις φησὶν. „Εἰσὶ δ' οὗτοι βίοι, ὁ μὲν πρῶτον, ὁ δὲ δευτέρου θεοῦ. Δηλονότι ὁ μὲν πρῶτος θεὸς ἔσται ἐστὼς ¹³⁾, ὁ δὲ δευτερος ἐμπαλὴν ἐστι κινούμενος. Ὁ μὲν οὖν πρῶτος περὶ τὰ νοητὰ, ὁ δὲ δεύτερος περὶ τὰ νοητὰ καὶ 10 αἰσθητά. Μὴ θαυμάσης δ' εἰ τοῦτ' ἔφη, πολὺ γὰρ ἔτι θαυμαστότερον ἀκούσῃ. Ἀντὶ γὰρ τῆς προσούσης τῷ δευτέρῳ κινήσεως τὴν

origini suae: illinc pendet, illuc spectat ac nititur, nostris tanquam melior interest. Vig.

12) τὸν Viger. in marg. scil. λύχνον.

13) ἔσται ἐστὼς. Forte scribend. ἐστὶν ἐστ., ut de secundo deo dicitur ἐστὶ κινούμενος. Nisi forte per futurum illud tempus ἀμετακίνητον στάσιν indicare voluit, quae de constantiae suae gradu nullo unquam tempore sit movenda. Clemens Alexandrin. I. II. Strom. pluribus id agit, uti deo qui perpetuo stet, erecto similiter et constanti animo serviamus. Οὕτως Ἀβραάμ, inquit, ἐστὼς ἦν κατέναντι κυρίου· καὶ τῷ Μωσεὶ λέγεται, σὺ δὲ αὐτοῦ στήθι μετ' ἐμοῦ. Quo etiam Simonianorum haeticorum consuetudinem revocat, qui suum illud numen stantes venerarentur. Οἱ δὲ ἀμφὶ τὸν Σίμωνα, inquit, τῷ ἐστῶτι, ὃν σέβουσι, ἐξομοιοῦσθαι τρόπον βούλονται. An forte, ut Platonicī, primum hunc deum ἐστῶτα, secundum vero κινούμενον putaverunt? [Equidem si quid h. l. mutandum sit, pro seq. ἐστὶ κινούμενος scribi potius malim ἔσται κιν. quam pro ἔσται ἐστὼς, ἐστὶν ἐστ. Futurum enim usurpavit Numenius rectissime hoc sensu: „Igitur primus deus pro stanti s. immoto *habendus a nobis erit*, secundus pro mobili.“ Vide supra cap. X. ubi idem Numenius de τοῦ ὄντος ὄντος: Καὶ μὲν δὴ, inquit, τὰ τε ἄλλα οὐδὲ τοπιῶς κινηθήσεται. Οὐδὲ γὰρ θέμις αὐτῷ κινηθῆναι, οὐδὲ μὴν ὁπίω οὐδὲ πρόσω· οὔτε ἀνω ποτὲ οὔτε κάτω, οὐδ' εἰς δεξιὰ, οὐδ' εἰς ἀριστερά μετατεθήσεται ποτὲ τὸ ὄν, οὔτε περὶ τὸ μέσον ποτὲ ἑαυτοῦ κινηθήσεται, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἐστήσεται, καὶ ἀραρὸς τε καὶ ἐστηκὸς ἔσται. Cf. init. cap. X. Praeterea de summi numinis appellatione ὁ ἐστὼς ad quam Numenius respicit, vid. Moshem. dissert. ad II. E. pertinent. Vol. II. p. 72 sq. institt. hist. eccl. mai. sec. I. p. 396.]

- προσοῦσαν τῷ πρώτῳ στάσιν φημι εἶναι κίνησιν σύμφυτον· ἀφ' ἧς ἢ τε τάξεις τοῦ κόσμου καὶ ἡ μορὴ ἢ αἰδῖος καὶ ἡ σωτηρία ἀναχεῖται εἰς τὰ ὅλα.“ Ἐπὶ τούτοις καὶ ἐν τῷ ἕκτῳ προστίθῃσι ταῦτα· „Ἐπειδὴ ἦδαι ὁ Πλάτων, παρὰ τοῖς ἀνθρώποις τὸν μὲν δημιουργὸν γνωσκόμενον μόνον, τὸν μὲν τοι πρώτον νοῦν, ὅστις καλεῖται, αὐτὸν παντάπασιν ἀγνοούμενον παρ' αὐτοῖς, διὰ τοῦτο οὕτως εἶπεν, ὥσπερ ἄν τις οὕτω λέγοι· ὦ ἄνθρωποι, ὃν τοπάξετε ὑμεῖς νοῦν, οὐκ ἔστι πρῶτος, ἀλλὰ ἕτερος πρὸ τούτου νοῦς, πρεσβύτερος καὶ θεϊότερος.“ Καὶ μεθ' ἕτερα ἐπιλέγει· „Κυβερνήτης μὲν που ἐν μέσῳ πελάγει γορούμενος, ὑπὲρ πηδαλίον ὑψίζυγος ¹⁴), τοῖς οἷαξι διυθύνει τὴν ναῦν
- ¹² ἐφεξόμενος· ὄμματα δ' αὐτοῦ καὶ νοῦς εὐθὺ τοῦ αἰθέρος ξυντέταται πρὸς τὰ μετάρσια, καὶ ἡ ὁδὸς αὐτῷ ἄνω δι' οὐρανοῦ ἄπεισι, πλέοντι κάτω κατὰ τὴν θάλατταν· οὕτω καὶ ὁ δημιουργὸς τὴν ὕλην, τοῦ μῆτε διακροῦσαι ¹⁵) μῆτε ἀποπλεχθῆναι αὐτήν, ἀρμονία ξυνδησάμενος, αὐτὸς μὲν ὑπὲρ ταύτης ἴδρυται, ὅσον ὑπὲρ νεῶς, ἐπὶ θαλάττης, τῆς ὕλης ¹⁶), τὴν ἀρμονίαν δὲ ἰθύνει ταῖς ιδέαις οἰακίζων, βλέπει τε ἀντὶ τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὸν ἄνω θεὸν προσαγόμενον αὐτοῦ τὰ ὄμματα, λαμβάνει τε τὸ μὲν κριτικὸν ἀπὸ τῆς θεωρίας, τὸ δὲ ὀρητικὸν ἀπὸ τῆς ἐφέσεως.“ Καὶ ὁ σωτήριος παρ' ἡμῖν λόγος*). „Οὐδὲν, φησι, δύναται ὁ νῖος ποιεῖν ἀφ' ἑαυτοῦ, ἐὰν μὴ τι βλέπῃ τὸν πατέρα ποιοῦντα.“ Ἀλλὰ γὰρ τοσαῦτα καὶ περὶ τοῦδε ὁ Νουμῆνιος.
- ¹³ Ὅτι δὲ οὐκ οἰκεῖα, τὰ δὲ Πλάτωνι δοκοῦντα διεσάφει, οὐδὲν ἐπιλέγειν δεῖ ταῖς αὐτοῦ φωναῖς. Ὁ δέ γε Πλάτων ὅτι μὴ πρῶτος ταῖσδε κέρητο ταῖς ἐπιβολαῖς, φαίνονται δ' αὐτὸν προειληφότες Ἑβραίων οἱ σοφοί, δέδεικται διὰ τῶν ἐκτεθειμένων· εἰκότως δῆτα καὶ τῶν νέων φιλοσόφων διαφανὲς γεγονὼς Ἀμέλιος, τῆς Πλάτωνος καὶ αὐτὸς, εἰ καὶ τις ἄλλος, ζηλωτὴς φιλοσοφίας, πλὴν ἀλλὰ βάρβαρον ὀνομάσας

14) Κυβερνήτης — ὑπὲρ πηδαλίον ὑψίζυγος etc. Cf. Euseb. de laudd. Const. c. X. p. 452 sq. ὁ δ' οἷα σοφὸς κυβερνήτης, ὑψίζυγος, ὑπὲρ πηδαλίων ὀχοούμενος, εὐθείᾳ τε περαίνων οἰακίζει, οὐρίᾳ πνεύματι τοὺς ὑπ' αὐτῷ πάντας ἐπὶ τὸν ἀσφαλῆ καὶ γαληνὸν ναυτολῶν ὄρμον· θεὸς δὲ αὐτὸς κ. τ. λ. Ubi vid. Vales. et nos. Plutarch. de Is. et Osir. Vol. IX. p. 166. Hutten. οὐτ' ἄνουν καὶ ἄλογον καὶ ἀνυβέρνητον αἰωρεῖται τῷ αὐτομάτῳ τὸ πᾶν, οὔτε εἰς ἓστιν ὁ κρατῶν καὶ κατευθύνων, ὥσπερ οἷα ξιν ἢ τι σὶ περὶ θηρίοις χαλινοῖς, λόγος κ. τ. λ.

15) διακροῦσαι. Forte διακροῦσθαι vel διακρονοθῆναι, ut cum sequenti ἀποπλεχθῆναι conveniat. Vig.

16) τῆς ὕλης. Perspicuum glossema est, cum praecedat ὑπὲρ ταύτης. Vig.

*) Johan. V, 19.

τὸν Ἑβραίων¹⁷⁾ θεολόγον, εἰ καὶ μὴ ἐπ' ὀνόματος ἤξιωσε τοῦ εὐαγ- 14
 γελιστοῦ Ἰωάννου μνήμην ποιήσασθαι, ἐπιμαρτυρεῖ δ' οὖν ὅμως ταῖς
 αὐτοῦ φωναῖς, αὐτὰ δὴ ταῦτα πρὸς ῥῆμα γράφων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ.

Ἀμελίου¹⁾ περὶ τῆς Ἰωάννου τοῦ παρ' ἡμῶν εὐαγγελιστοῦ
 θεολογίας.

„Καὶ οὗτος ἄρα ἦν ὁ λόγος, καθ' ὃν αἰεὶ ὄντα τὰ γινόμενα ἐγένετο,
 ὡς ἂν καὶ ὁ Ἡράκλειτος ἀξιώσειε, καὶ νῆ Δι' ὃν ὁ βάρβαρος ἄξιόι¹
 ἐν τῇ τῆς ἀρχῆς τάξει τε καὶ ἄξιε καθεστηκότα πρὸς θεὸν εἶναι, καὶ
 θεὸν εἶναι· δι' οὗ πάνθ' ἀπλῶς γεγενῆσθαι· ἐν ᾧ τὸ γενόμενον ζῶν
 καὶ ζῶν καὶ ὃν πεφυκέναι²⁾· καὶ εἰς τὰ σώματα πίπτειν καὶ σάρκα
 ἐνδυσάμενον, φαντάζεσθαι ἄνθρωπον, μετὰ καὶ τοῦ τηρικαῦτα δει-
 κνύνειν τῆς φύσεως τὸ μεγαλεῖον· ἀμέλει καὶ ἀναλυθέντα πάλιν ἀπο-
 θεοῦσθαι καὶ θεὸν εἶναι, οἷος ἦν πρὸ τοῦ εἰς τὸ σῶμα καὶ τὴν
 σάρκα καὶ τὸν ἄνθρωπον καταχθῆναι.“ Ταῦτ' οὐκ ἐτ' ἐπεσκιασμέ- 2
 νως, ἀλλ' ἀντικρὺς ἤδη γυμνῇ τῇ κεφαλῇ μεταπετρασμένα ἐκ τῆς
 βαρβάρου θεολογίας δῆλα ἂν εἴη. Ὁ δέ γε βάρβαρος τίς ἦν αὐτῷ,
 εἰ μὴ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης, Ἑβραῖος ὢν ἐξ
 Ἑβραίων; Ὅς πον ἀρχόμενος τῆς οἰκείας γραφῆς, ὧδέ πη θεολογεῖ·
 „Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν. Καὶ θεὸς ἦν
 ὁ λόγος· οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεόν· πάντα δι' αὐτὸν ἐγένετο,
 καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν. Ὁ γέγονεν ἐν αὐτῷ, ζωὴ ἦν, καὶ ἡ
 ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων. Καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ
 ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονο-
 γενοῦς παρὰ πατρός.“ Τοῦ δ' αὐτοῦ περὶ καὶ ἄλλος Ἑβραῖος θεο- 3
 λόγος ἐπάκουσον οἷα διέξεισιν*)· „Ὅς ἐστι εἰκὼν τοῦ θεοῦ τοῦ ἀορά-

17) Ἑβραίων. Rectius Ἑβραῖον, cum alter. Manuscripto. Vig.

Cap. XIX. 1) Ἀμελίου. De Amelio Theodoretum adi lib. II. de Graecor.
 affect. pag. 33. et Cyrillum Alexandrin. lib. in Julianum VIII. fol. 177. pag. 1.
 cod. Graeci Manuscript. qui ambo locum hunc Amelii proferunt, nisi quod Cy-
 rillus eum ex Porphyrio potius, sed Amelium suum laudante, quam ex ipsomet
 Amelio, videtur hausisse. [Fuit Amelius, teste Suida, Plotini discipulus. Cf.
 Eusebii verba: τῶν νέων φιλοσόφων — — ζηλωτῆς φιλοσοφίας. Ceterum silen-
 tio ille male praetermissus a Caveo, Fabricio, aliis. Cf. Danz. de Euseb.
 C. p. 91. Add. Cudworth. syst. intellect. T. I. p. 451. ed. Moshem. Tzschir-
 ner. Fall des Heidenthums p. 416.]

2) ἐν ᾧ τὸ γενόμενον — πεφυκέναι. De hac verborum Johannis distin-
 ctione vid. Cudworth. syst. intell. T. I. p. 855. et Moshem. ad h. l. Praeteres
 v. Tzschirner. Fall des Heidenthums p. 575. not. 1.

*) Coloss. I, 15.

τον, πρωτότοκος πάσης τῆς κτίσεως, ὅτι ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη πάντα τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ πάντα δι' αὐτοῦ συνέστηκε, καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη, τὰ τε ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα.“ Ἀλλὰ καὶ τὰ περὶ τῆς τοῦ δευτέρου αἰτίου συστάσεώς τε καὶ οὐσιώσεως ὥδε τοῖς Ἑλλήνων σοφοῖς πρὸς τὰ Ἑβραίων συμπεφώνηται· μετῴμεν
 4 δῆτα καὶ ἐφ' ἕτερον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ.

Περὶ τῶν τριῶν ἀρχικῶν ὑποστάσεων.

Τῶν παρ' Ἑβραίοις λογίων μετὰ τὸν περὶ πατρὸς καὶ υἱοῦ λόγον ἐν τρίτῃ τάξει τὸ ἅγιον πνεῦμα καταλεγόντων καὶ τὴν γε ἁγίαν καὶ μακαρίαν τριάδα τοῦτον ὑποτιθεμένων τὸν τρόπον, ὡς ἂν τῆς τρίτης
 1 δυνάμεως πᾶσαν ὑπερβεβηκυίας γενητὴν φύσιν, οὐσάν τε πρώτην μὲν τῶν διὰ τοῦ υἱοῦ συστασῶν νοερῶν οὐσιῶν, τρίτην δὲ ἀπὸ τοῦ πρώτου αἰτίου· θεῖα ὅπως καὶ ὁ Πλάτων τοιαῦτά τινα ἠνέξατο διὰ τῆς Διονύσιον ἐπιστολῆς, λέγων· „Φραστέον δὴ σοι δι' αἰνιγμάτων, ἵν' ἂν τι δέλτος ἢ πόντον ἢ γῆς ἐν πινυαῖς πάθῃ, ὁ ἀναγνούς μὴ γνῶ. Ὡδε γὰρ ἔχει. Παρὰ τὸν πάντων βασιλέα πάντ' ἐστὶ, καὶ ἐκείνου
 2 ἕνεκα πάντα, καὶ ἐκεῖνος αἴτιον ἀπάντων καλῶν· δεῦτερον δὲ παρὰ τὰ δεύτερα καὶ τρίτον παρὰ τὰ τρίτα¹⁾). Ἡ οὖν ἀνθρωπίνη ψυχὴ περὶ αὐτὰ ὁρέγεται μαθεῖν ποῖα αἴτια ἐστὶ, βλέπουσα εἰς τὰ αὐτῆς συγγενῆ.“ Ταῦτα οἱ τὸν Πλάτωνα διασαφεῖν πειρώμενοι ἐπὶ τὸν πρότον θεὸν ἀνάγουσιν, ἐπὶ τε τὸ δεῦτερον αἴτιον καὶ τρίτον τὴν τοῦ κόσμου ψυχὴν, θεὸν τρίτον καὶ αὐτὴν ὀριζόμενοι εἶναι. Οἱ δὲ γε θεοὶ λόγοι τὴν ἁγίαν καὶ μακαρίαν τριάδα πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος ἐν ἀρχῇς λόγῳ τάττουσι, κατὰ τὰ ἀποδεδομένα· ἔπεται τούτοις, τὴν τοῦ ἀγαθοῦ ἐξετάσαι οὐσίαν.

1 ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ.

Περὶ τῆς τοῦ ἀγαθοῦ οὐσίας.

Τῆς παρ' Ἑβραίοις θείας γραφῆς διαφόρως τὴν τοῦ ἀγαθοῦ οὐσίαν καὶ αὐτὸ τὸ ἀγαθὸν οὐδὲν ἄλλο εἶναι, ἢ τοῦ θεοῦ διδασκούσης, δι' ὧν τέ φησιν*)· „Ἀγαθὸς κύριος πᾶσι τοῖς ὑπομένουσιν αὐτόν· ψυχῇ, ἢ ἐκζητήσει αὐτόν.“ Καὶ**). „Ἐξομολογεῖσθε τῷ κυρίῳ, ὅτι ἀγα-
 2 θὸς, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.“ δι' ὧν τε ὁ σωτήριος λόγος πρὸς τὸν περὶ τοῦδε ἐρόμενον ἀπεφίνατο εἰπών· „Τί με ἐρωτᾷς

Cap. XX. 1) Δεύτερον δὲ παρὰ τὰ δεύτερα καὶ τρίτον παρὰ τὰ τρίτα. Vide supra c. XVII. et infra XIII, 13. As1. Leben und Schriften Platon's p. 510.*

*) Psal. CV, 1.

**) Matt. XIX, 17.

περὶ τοῦ ἀγαθοῦ; Οὐδεὶς ἀγαθός, εἰ μὴ εἷς ὁ θεός.“ ἐπάκουσον τοῦ Πλάτωνος, ᾧ φησιν ἐν Τιμαίῳ. „Λέγωμεν δὴ ¹⁾ δι' ἥντινα αἰτίαν γένεσιν καὶ τὸ πᾶν τόδε ὁ ξυνιστάς ξυνέστησεν. Ἀγαθὸς ἦν ἀγαθῷ δ' οὐδεὶς περὶ οὐδενὸς οὐδέ ποτ' ἐγγίγροισ' ἄν φθόρος. Τοῦτου δὲ ἐκτός ὢν, πάντα ὅτι μάλιστα ἐβουλήθη γενέσθαι παραπλήσια ἑαυτῷ.“ Καὶ ἐν τῇ Πολιτείᾳ δὲ ταῦτά φησιν ²⁾. „Ἄρ' οὖν οὐ καὶ ³ ὁ ἥλιος ὅψις μὲν οὐκ ἔστιν, αἴτιος δ' ὢν αὐτῆς, ὁράται ὑπ' αὐτῆς αὐτῆς; Οὕτως, ἡδ' ὅς. Τοῦτον τοίνυν, ἦν δ' ἐγὼ, φάναι μὲ λέγειν τὸν τοῦ ἀγαθοῦ ἔκγονον, ὃν τὸ ἀγαθὸν ἐγέννησεν ἀνάλογον ἑαυτῷ· ὃ τί περ αὐτὸ ἐν τῇ νοητῇ τόπῳ πρὸς τε νοῦν καὶ τὰ νοούμενα, τοῦτο τοῦτον ἐν τῷ ὁρατῷ πρὸς τε ὄψιν καὶ τὰ ὁρώμενα.“ Καὶ ἔξης ἐπιλέγει. „Τοῦτο τοίνυν τὸ τὴν ἀλήθειαν παρέχον τοῖς γινωσκομένοις καὶ τῷ γινώσκοντι τὴν δύναμιν ἀποδιδόν τὴν τοῦ ἀγαθοῦ ⁴ ιδέαν φάθι εἶναι.“ Καὶ πάλιν φησί· „Τὸν ἥλιον τοῖς ὁρωμένοις οὐ μόνον, οἶμαι, τὴν τοῦ ὁραῖσθαι δύναμιν παρέχειν φήσεις, ἀλλὰ καὶ τὴν γένεσιν καὶ αὔξην καὶ τροφήν, οὐ γένεσιν αὐτὸν ὄντα. Πῶς γάρ; Καὶ τοῖς γινωσκομένοις τοίνυν μὴ μόνον τὸ γινώσκεσθαι φάναι ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ παρεῖναι, ἀλλὰ καὶ τὸ εἶναι τε καὶ τὴν οὐσίαν ὑπ' ἐκείνου αὐτοῖς προσεῖναι, οὐκ οὐσίας ὄντος τοῦ ἀγαθοῦ, ἀλλ' ἐπέκεινα οὐσίας πρεσβεῖα καὶ δυνάμει ὑπερέχοντος.“ Σαφέστατα διὰ τούτων οὐ μόνον τὸ γινώσκεσθαι ταῖς νοηταῖς οὐσίαις ³⁾, ἀλλὰ καὶ τὸ εἶναι τε καὶ τὴν οὐσίαν ἔχειν παρὰ τοῦ ἀγαθοῦ, δηλαδὴ τοῦ θεοῦ, φησιν ὁ Πλάτων· τό τε ἀγαθὸν μὴ εἶναι οὐσίαν, ἀλλ' ἐπέκεινα τῆς οὐσίας, πρεσβεῖα καὶ δυνάμει ὑπερέχον· ὥστε μὴ ὁμοούσια αὐτὰ τίθεσθαι, ἀλλὰ μηδὲ ἀγέννητα νομίζειν, ὅτι δὴ καὶ τὸ εἶναι καὶ τὴν οὐσίαν εἵληφε παρὰ τοῦ μὴ ὄντος οὐσίας ⁴⁾, ἀλλ' ἐπέκεινα οὐσίας πρεσβεῖα ⁵ καὶ δυνάμει ὑπερέχοντος. Ὅν δὴ καὶ μόνον εἰκότως θεὸν τὰ Ἑβραῖον

Cap. XXI. 1) λέγωμεν δὴ. Paucula haec leges in Timaeo, sub initium pag. 527. versionis Ficini. [Vol. IX. p. 304. Bip.]

2) φησίν. Vid. Plat. republ. VI, 19. p. 80. Stallb.

3) τὰς νοητάς οὐσίας Vig. in marg. propter seq. ἔχειν. Sed ταῖς ν. οὐ. defendi potest ita ut dicamus, Eusebium prius quidem scribere voluisse ταῖς ν. οὐ. παρεῖναι ὑπὸ τοῦ ἀγαθοῦ, vel εἶναι παρὰ τοῦ ἀγ., deinde vero negligentius scripsisse ἔχειν.

4) παρὰ τοῦ μὴ ὄντος οὐσίας, ab eo quod essentia non est, ut vertit Vig. Genitivum vero οὐσίας pro οὐσία posuisse videtur Eusebius per attractionem quandam propter praecedentem genitivum, nisi οὐσίας pendere dicamus ex ὄντος, ut εἶναι οὐσίας sit cum materia s. essentia aliquo modo cohaerere, copulari, coniungi.

ἀναγορεύει λόγια, ὡς ἂν τοῖς πᾶσιν αἴτιον⁵⁾ ὄντα· τὰ δὲ οὖν μήτε τὸ εἶναι μήτε τὴν οὐσίαν παρ' ἑαυτῶν ἔχοντα, ἀλλὰ μηδὲ τῆς τὰγαθοῦ φύσεως ὄντα οὐ δὴ εὐλογον θεοὺς εἶναι ἡγρεῖσθαι, οἷς μὴ φύσει τὸ ἀγαθὸν πρόσσεστιν. Ἐνὶ γὰρ τοῦτο μόνῳ καὶ οὐδενὶ ἄλλῳ ἀναθετέον, τῷ μόνῳ ἀγαθῷ, ὃ δὴ καὶ ἐπέκεινα πάσης οὐσίας, πρεσβεῖα⁶ τε καὶ δυνάμει ὑπερέχον θαυμασίως ὁ Πλάτων ἀνεφώνησε. Πάλιν δὲ ὁ Νουμήνιος ἐν τοῖς περὶ τοῦ ἀγαθοῦ τὴν τοῦ Πλάτωνος διάνοιαν ἐρμηνεύων, τοῦτον διέξεισι τὸν τρόπον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ.

Νουμηνίου περὶ τὰγαθοῦ.

„Τὰ μὲν οὖν σώματα λαβεῖν ἡμῖν ἔξεστι, σημαινόμενοις ἕκ τε ὁμοίων¹ ἀπὸ τε τῶν ἐν τοῖς παρακειμένοις γνωρισμάτων ἐνόντων. Τὰγαθὸν δὲ οὐδενὸς ἐκ παρακειμένου, οὐδ' οὖν ἀπὸ ὁμοίου αἰσθητοῦ ἐστὶ λαβεῖν μηχανή τις οὐδεμία. Ἀλλὰ δεήσει, οἷον εἴ τις ἐπὶ σκοπῇ καθήμενος, ραῦν¹⁾ ἀλιάδα βραχεῖάν τινα τούτων τῶν ἐπακτριδῶν τῶν μόνων, μίαν, μόνην, ἔρημον, μετακρυμίας ἐχομένην ὀξυδεδορκῶς, μιᾷ βολῇ κατεῖδε τὴν ραῦν· οὕτω δὲ τινα ἀπελθόντα πόρῳ ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν, ὁμιλῆσαι τῷ ἀγαθῷ μόνῳ μόνον, ἔνθα μήτε τις ἀνθρώπος μήτε τι ζῶον ἕτερον, μηδὲ σῶμα μέγα μηδὲ σμικρὸν, ἀλλά² τις ἄφρατος καὶ ἀδιήγητος ἀτεχνῶς ἐρημία θεασπέσιος, ἔνθα τοῦ ἀγαθοῦ ἦθη, διωτριβαί τε καὶ ἀγλαΐαι, αὐτὸ δὲ ἐν εἰρήνῃ, ἐν εὐμενείᾳ, τὸ ἡρεμον, τὸ ἡγεμονικόν, ἴλεων, ἐποχούμενον ἐπὶ τῇ οὐσίᾳ. Εἰ δὲ τις πρὸς τοῖς αἰσθητοῖς λιπαρῶν, τὸ ἀγαθὸν ἐφιπτάμενον φαντάζεται, κάπειτα τρυφῶν οἷοιτο τῷ ἀγαθῷ ἐντετυρχεῖται, τοῦ παντός ἀμαρτάνει. Τῷ γὰρ ὄντι οὐ ῥαδίᾳς, θείας δὲ πρὸς αὐτὸ δεῖ μεθόδου· καὶ ἐστὶ κρείτιστον, τῶν αἰσθητῶν ἀμελήσαντι, νεανιευσαμένῳ πρὸς τὰ μαθήματα, τοὺς ἀριθμοὺς θεασασμένῳ, οὕτως ἐκμελετῆσαι μά³θημα τί ἐστὶ τὸ ἔν.“ Ταῦτα μὲν ἐν τῷ πρώτῳ, ἐν δὲ τῷ πέμπτῳ ταῦτά φησιν· „Εἰ δ' ἐστὶ μὲν νοητὸν ἢ οὐσία καὶ ἡ ἰδέα, ταύτης δ' ὁμολογήθη πρεσβύτερον καὶ αἴτιον εἶναι ὁ νοῦς, αὐτὸς οὗτος μόνος εὔρηται ὡς τὸ ἀγαθόν. Καὶ γὰρ εἰ ὁ μὲν ὁ δημιουργὸς θεός ἐστι γενέσεως ἀρχή, τὸ ἀγαθὸν οὐσίας ἐστὶν ἀρχή. Ἀνάλογον δὲ

5) εἶναι αἴτιον Vig. in marg. vertens: cum rebus caeteris omnibus essentiae fons principiumque sit.

Cap. XXII. 1) ραῦν cum paulo post addito articulo τὴν iterum legatur ραῦν, expungendum puto, quippe quod margini fortasse primum adscriptum ab iis qui commodius ante ἀλιάδα statim illud poni debuisse censerent, in textum ipsum deinde irrepsit.

τούτω μὲν ὁ δημιουργὸς θεὸς, ὃν αὐτοῦ μιμητῆς, τῇ δὲ οὐσίᾳ ἡ γένεσις, εἰκὼν αὐτῆς οὐσα καὶ μίμημα. Εἰ γὰρ ὁ δημιουργὸς ὁ τῆς γενέσεώς ἐστιν ἀγαθός, ἡ ποὺ ἔσται καὶ ὁ τῆς οὐσίας δημιουργὸς αὐτο-ἀγαθόν, σύμφυτον τῇ οὐσίᾳ. Ὁ γὰρ δεύτερος, διττὸς ὢν αὐτὸς,⁴ ποιεῖ τὴν τε ἰδέαν ἑαυτοῦ καὶ τὸν κόσμον, δημιουργὸς ὢν, ἔπειτα θεωρητικὸς ὅλως. Συλλελογισμένων δ' ἡμῶν ὀνόματα τεττάρων πραγμάτων, τέτταρα ἔστω ταῦτα. Ὁ μὲν πρῶτος θεὸς, αὐτοάγαθόν, ὁ δὲ τούτου μιμητῆς, δημιουργὸς ἀγαθός· ἡ δ' οὐσία μία μὲν ἡ τοῦ πρώτου, ἑτέρα δὲ ἡ τοῦ δευτέρου, ἥς μίμημα ὁ καλὸς κόσμος, κεκαλλωπισμένος μετουσίᾳ τοῦ καλοῦ.“ Καὶ ἐν τῷ ἔκτῳ δὲ ἐπιλέγει· „Μετέχει δὲ αὐτοῦ τὰ μετέχοντα, καὶ ἐν ἄλλῳ μὲν οὐδενί, ἐν δὲ⁵ μόνῳ τῷ θρονεῖν· ταύτῃ ἄρα καὶ τῆς ἀγαθοῦ συμβάσεως ὀνίται· ἂν, ἄλλως δ' οὐ. Καὶ μὲν δὴ τὸ θρονεῖν τοῦτο δεῖν συντετέχθηκε²⁾ μόνῳ τῷ πρώτῳ. Ὅτ' οὖν οὗν τὰ ἄλλα ἀποχραίνεται καὶ ἀγαθοῦται, ἐν τοῦτο ἐκείνῳ μόνον μόνῳ προσῇ, ἀβελτέρως ἂν εἴη ψυχῆς ἔτι ἀμφιλογεῖν. Εἰ γὰρ ἀγαθός ἐστιν ὁ δεύτερος, οὐ παρ' ἑαυτοῦ, παρὰ δὲ τοῦ πρώτου, πῶς οἷόν τε ὑφ' οὗ μετουσίως ἐστὶν οὗτος ἀγαθός, μὴ⁶ ἀγαθὸν εἶναι, ἄλλως τε καὶ τύχη αὐτοῦ ὡς ἀγαθοῦ μεταλαχὼν ὁ δεύτερος; Οὕτω τοι ὁ Πλάτων ἐκ συλλογισμοῦ τῷ ὅζῳ βλέποντι ἀπέδωκε³⁾ τὸ ἀγαθὸν ὅτι ἐστὶν ἔν.“ Καὶ πάλιν ἐξῆς φησι· „Ταῦτα δὲ οὕτως ἔχοντα ἔθῃ⁴⁾ μὲν ὁ Πλάτων ἄλλῃ καὶ ἄλλῃ χωρίσας· ἰδίᾳ μὲν γὰρ τὸν κυκλικόν⁵⁾ ἐπὶ τοῦ δημιουργοῦ ἐγράψατο ἐν Τιμαίῳ εἰπὼν, ἀγαθὸς ἦν· ἐν δὲ τῇ πολιτείᾳ τὸ ἀγαθὸν εἶπεν ἀγαθοῦ ἰδέαν, ὡς δὴ τοῦ δημιουργοῦ ἰδέαν οὕσαν τὸ ἀγαθόν, ὅστις πέφανται ἡμῖν ἀγαθὸς μετουσίᾳ τοῦ πρώτου τε καὶ μόνου. Ὅπως γὰρ ἄνθρωποι μὲν λέγονται τυπωθέντες ὑπὸ τῆς ἀνθρώπου ἰδέας, βόες δ' ὑπὸ τῆς ἵππου ἰδέας, οὕτω καὶ εἰκότως ὁ

2) δεῖν συντετέχθηκε. Subobscura videtur hypallage pro δεῖ vel ἔδει συντετυχέναι. [Ita scribendum.]

3) ἀπέδωκε. Vox contrita philosophis ac viris eruditis pridem observata, hoc est, dialectico praesertim more aliquid efficere, demonstrare, et simil. Quo sensu aliquando τὸν λόγον adiunctum habet, aliquando per se solum ponitur. Numenius hic ista coniunxit, ἐκ συλλογισμοῦ ἀποδιδόναι. Vig.

4) ἔθῃ. Ita scripsi pro ἐθῇ. Vig. in marg. sine causa coniecit legendum esse ἔτι.

5) γὰρ τὸν κυκλικόν. Mallet abesset τὸ γὰρ, ut postulat orationis nexus. Caeterum vel addenda vox λόγον, vel certe supplenda, κυκλικόν autem λόγον appellat, opinor, vulgatam et philosophorum ore tritam orationem, quae nihil admodum haberet exquisiti, cuiusmodi est quod sequitur, bonum boni adeoque artificis numinis ideam esse. Vide sup. p. 39. [I, 10.] ubi de cyclicis poetis. Vig.

δημιουργὸς εἴπερ ἐστὶ μετουσία τοῦ πρώτου ἀγαθοῦ ἀγαθός, ἰδέα ἂν εἴη ὁ πρῶτος νοῦς, ὡν αὐτοάγαθον.“

1

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ.

Περὶ τῶν παρὰ Πλάτωνι ἰδεῶν.

„Οὕτω δὲ γεγενημένος (δηλονότι ὁ κόσμος), πρὸς τὸ λόγῳ καὶ φρονήσει περιληπτὸν καὶ κατὰ τὰ αὐτὰ ἔχον δεδημιούργηται. Τούτων δὲ ὑπαρχόντων, αὐτὰ πάντα ἀνάγκη τόνδε τὸν κόσμον εἰκόνα τινὸς εἶναι. Τὰ γὰρ δὴ νοητὰ ζῶα πάντα ἐκεῖνο περιλαβὼν ἔχει ἐν ἑαυτῷ, καθά-
 2 περ ὅδ' ὁ κόσμος ἡμᾶς. Ταῦτα μὲν ὁ Πλάτων ἐν Τιμαίῳ. Τὴν δὲ τῶν εἰρημένων διάνοιαν ἐκ τῶν Διδύμων ¹⁾ περὶ τῶν ἀρεσκόντων Πλάτωνι συντεταγμένων ἐκθήσομαι. Γράφει δὲ οὕτως· „Τῶν κατὰ φύσιν αἰσθητῶν κατὰ γένος ὠρισμένα τινὰ παραδείγματα φάμενος εἶναι τὰς ἰδέας, ὧν τὰς ἐπιστήμας γίνεσθαι καὶ τοὺς ὅρους. Παρὰ πάντας γὰρ ἀνθρώπους ἀνθρώπον τινα νοεῖσθαι, καὶ παρὰ πάντας ἵππους ἵππον καὶ κοινῶς παρὰ τὰ ζῶα ζῶον ἀγέννητον καὶ ἀφθαρτον. Ὅν τρόπον δὲ σφραγίδος μιᾶς ἐκμαγεῖα γίνεσθαι πολλὰ, καὶ συχνὰς
 3 εἰκόνας ἐνὸς ἀνδρός, οὕτως ἐκ μιᾶς ἐκάστης ἰδέας αἰσθητῶν σωμάτων φύσεις παμπληθεῖς, τῆς μὲν ἀνθρώπων ἀνθρώπους ἅπαντας καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν κατὰ φύσιν. Εἶναι δὲ τὴν ἰδέαν αἰδίδιον οὐσίαν αἰτίαν καὶ ἀρχὴν τοῦ ἑκάστου εἶναι τοιοῦτον, οἷα ἐστὶν αὕτη. Καθάπερ οὖν τὰς κατὰ μέρος, ὥσπερ ἀρχέτυπον τῶν αἰσθητῶν προηγεῖσθαι σωμάτων, οὕτως τὴν πάσας ἐν ἑαυτῇ περιέχουσαν, κάλλιστην καὶ τελειοτάτην οὔσαν, ὑπάρχειν τοῦδε παραδείγματι τοῦ
 4 κόσμου. Πρὸς γὰρ ταύτην ἀφομοιωθέντα ὑπὸ τοῦ δημιουργήσαντος αὐτὸν ἀπειργάσθαι θεοῦ κατὰ πρόνοιαν ἐκ τῆς πάσης οὐσίας.“ Ταῦτα καὶ ἀπὸ τοῦ δεδηλωμένου ἀνδρός. Φθάνει γε μὴν καὶ ταῦτα Μωσῆς ὁ πάνσοφος, πρὸ τοῦ φαινομένου ἡλίου καὶ ἀστρῶν καὶ πρὸ τοῦ ὁρωμένου οὐρανοῦ, ὃ δὴ στερέωμα καλεῖ, πρὸ τε τῆς καθ' ἡμᾶς ξηρᾶς γῆς καὶ πρὸ τῆς παρ' ἡμῶν ἡμέρας καὶ νυκτὸς φῶς ἕτερον παρὰ τὸ τοῦ ἡλίου ἡμέραν τε ²⁾ καὶ νύκτα καὶ τὰ λοιπὰ πρὸς τοῦ

Cap. XXIII. 1) Διδύμων. Notus ille est, de quo haec Suidas: Δίδυμος, inquit, Ἀτῆος, ἡ Ἀττίος χρηματίας, φιλόσοφος Ἀκαδημαϊκός, πιθανῶν καὶ σοφισμάτων λύσεις ἐν βιβλίοις β, καὶ ἄλλα πολλά. Vig.

2) ἡμέραν τε. Ἀπὸ κοινοῦ subintellige παρὰ. Nec enim vult, opinor, diem alium aliamque noctem caeteraque similiter, tanquam distinctas singularem creaturarum ideas, sed illam duntaxat lucem, qua de scriptura loquitur, quasi communem universi huius ideam ante alia omnia divinitus et quasi προηγουμένως extitisse. [Vertit Vig.: „aliam quandam lucem, ab solis

πανηγυρόμενος καὶ αἰτίου τῶν ὅλων Θεοῦ πεποιῆσθαι διδάσκων. Ἀλλὰ καὶ οἱ μετὰ Μωσέα παῖδες Ἑβραίων ἡλιόν τινα εἶναι ἀσώματον οὐ 5
 πᾶσιν ὁρατὸν, οὐδὲ θνητοῖς ὀφθαλμοῖς ὑπαγόμενον ὁρίζονται, ὥς ὁ
 προφήτης ἐκ προσώπου Θεοῦ λέγων*)· „Τοῖς δὲ φοβουμένοις με ἀνα-
 τελεῖ ἡλῖος δικαιοσύνης.“ Καὶ αὐτὴν δὲ δικαιοσύνην, οὐχὶ τὴν ποίαν
 ἐν ἀνθρώποις, ἀλλὰ τὴν ταύτης ἰδέαν οἶδεν ἄλλος Ἑβραίων προφήτης,
 ὁ φήσας περὶ τοῦ Θεοῦ**)· „Τίς ἐξήγειρεν 3) ἀπὸ ἀνατολῶν δικαιο-
 σύνην; Ἐκάλεσεν αὐτὴν κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ πορεύσεται δ' 6
 ὥσπερ ἐνώπιον ἐθνῶν.“ Καὶ λόγον δὲ Θεῖον, ἀσώματον καὶ οὐσιώδη
 ἀρτίως ἡμῖν ὁ κοινὸς ἡμῶν λόγος 4) ἐν τοῖς πρόσθεν ἀπὸ τῆς Ἑβραίων
 παρίστησι γραφῆς. Οὗ περὶ λόγου καὶ τάδε παρ' αὐτοῖς εἴρηται***)·
 „Ὅς ἐγεννήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ Θεοῦ, δικαιοσύνη τε καὶ ἀγιασμός καὶ
 ἀπολύτρωσις.“ Λέγεται καὶ ζῶη, λέγεται καὶ σοφία, λέγεται καὶ
 ἀλήθεια. Καὶ πάντα τὰ κατ' οὐσίαν ὄντα τε καὶ ὑφ' ἐστῶτα οἱ
 Ἑβραίων λόγοι διδάσκουσιν, εἰ δὴ Ἑβραῖοι καὶ οἱ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν 7
 ἀπόστολοι τε καὶ μαθηταί· ναὶ μὴν καὶ μυρίας ἄλλας ἀσωμάτων
 δυνάμεις, οὐρανοῦ τε ἐπέκεινα καὶ πάσης τῆς ὑλικῆς καὶ ῥεώδους
 οὐσίας, ὧν τὰς εἰκόνας ἐν τοῖς αἰσθητοῖς φασὶ κατατυπῶσαι 5), ἔφ'
 ὧν ἤδη καὶ τοῦνομα τῆς εἰκόνος παρειλήφασιν· τὸν γοῦν ἄνθρωπον
 εἰκόνα διαρρήδην νοητοῦ παραδείγματος εἶναι καὶ πάντα τὸν τῶν
 ἀνθρώπων βίον ἐν εἰκόνι διαπορεύεσθαι εἰρήμασι. Λέγει δ' οὖν ὁ
 Μωσῆς †)· „Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα Θεοῦ 8
 ἐποίησεν αὐτόν.“ Καὶ πάλιν ἄλλος Ἑβραῖος τὰ πάτρια φιλοσο-
 φῶν ††)· „Μέντοργε, φησὶν, ἐν εἰκόνι διαπορεύεται ἄνθρωπος.“ Ἡδη

distinctam lumine, atque abs die, nocte, ceterisque omnibus diversam.“]

*) Malac. IV, 2.

**) Jes. XLI, 2.

3) Τίς ἐξήγειρεν etc. Locus hic aliter in vulgatis Septuag. concipitur, Τίς ἐξ. ἀ. ἀ. δ. ἐ. ἀ. κατὰ πόδας αὐτοῦ, καὶ πορεύσεται· δώσει ἐναντίον ἐθνῶν. Dubium non est, quin apud Euseb. corrupta postrema sint. Nam et Hebraice legitur יְלַגְלֵל ad pedem eius, et δ' ὥσπερ pro δώσει, Hebr. יָנִי vitiose scriptum est. Latin. Vulgat. pro iustitiam, iustum reddidit.

4) κοινὸς ἡμ. λόγος. Ludit in ea voce λόγος, quia vulgaris hic communis-que λόγος, superior hac de re tractatio, proprium illum singularemque λόγον, verbum, inquam, divinum, humanae naturae conditione nobis similem esse confirmavit. [His et similibus lusibus mirifice delectatur Eusebius. Vid. Euseb. V. C. I, 2. et quae ibid. annotavi p. 10. de laudd. Const. c. XI. p. 456. τῶν οὖν φιλοθῶν ἔργων τοὺς λόγους καὶ τὰς αἰτίας ὁ παρὼν μοι λόγος τοῖς πᾶσιν ἐμφῆ-ναι βούλεται κ. τ. λ. Vid. ind. ad Euseb. H. E. et V. C.]

**) 1. Cor. I, 30.

5) κατατυπῶσθαι Vig. in marg.

†) Gen. I, 27.

††) Psal. XXXVIII, 7.

δὲ καὶ οἱ τῶν ἱερῶν νόμων ἐξηγηταὶ ἐπάκουσον ὅπως τὴν ἐν τοῖς Μωσέως γράμμασι διάνοιαν σαφηνίζουσι. Λέγει δ' οὖν ὁ Ἑβραῖος Φίλων, τὰ πάτρια ἐρμηνεύων, αὐτοῖς ῥήμασιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΔ.

Φίλωνος περὶ τῶν παρὰ Μωσεῖ ἰδεῶν*).

„Εἰ δέ¹⁾ τις ἐθελήσειε γυμνότερον²⁾ χρήσασθαι τοῖς ὀνόμασιν, οὐδὲν ἂν ἕτερον εἴποι τὸν νοητὸν κόσμον, ἢ θεοῦ λόγον ἤδη κοσμο-
¹ποιοῦντος. Οὐδὲ γὰρ ἡ νοητὴ πόλις ἕτερόν τι ἐστὶν ἢ ὁ τοῦ ἀρχιτέκτονος λογισμὸς, ἥδη τὴν νοητὴν πόλιν κτίζειν³⁾ διανοοῦμένον. Τὸ δὲ δόγμα τοῦτο Μωσέως ἐστίν, οὐκ ἐμὸν. Τὴν γοῦν ἀνθρώπου γενέσειν ἀναγράφων, ἐν τοῖς ἔπειτα διαβρόχῃδην ὁμολογεῖ, ὡς ἄρα κατ' εἰκόνα θεοῦ διετυπώθη. Εἰ δὲ τὸ μέρος εἰκὼν εἰκόνας, δηλονότι καὶ τὸ ὅλον εἶδος, σύμπας οὕτως ὁ αἰσθητὸς κόσμος, ὃς μεῖζων⁴⁾ τῆς ἀνθρωπίνης ἐστὶ, μίμημα θείας εἰκόνας δηλονότι· καὶ ἡ ἀρχέτυπος
²σφραγὶς ὃν φάμεν νοητὸν εἶναι κόσμον, αὐτὸς ἂν εἴη τὸ παράδειγμα, ἀρχέτυπος ἰδέα τῶν ἰδεῶν⁵⁾, ὁ θεοῦ λόγος. Φησὶ δ' ὡς ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, τὴν ἀρχὴν παραλαμβάνων οὐχ ὡς οἰόνται τινες, τὴν κατὰ χρόνον· χρόνος γὰρ οὐκ ἦν πρὸ κόσμου, ἀλλ' ἢ σὺν αὐτῷ γέγονεν, ἢ μετ' αὐτόν· ἐπεὶ γὰρ διάστημα τῆς τοῦ κόσμου κινήσεώς ἐστιν ὁ χρόνος, πρότερον δὲ τοῦ κινουμένου
³κίνησις οὐκ ἂν γένοιτο, ἀλλ' ἢ ἀναγκαῖον αὐτὴν ἕστερον ἢ ἅμα συνίστασθαι· ἀναγκαῖον ἄρα καὶ τὸν χρόνον ἢ ἰσήλικα κόσμον γεγονέναι, ἢ νεότερον ἐκείνου, πρεσβύτερον δὲ ἀποφαίνεσθαι τολμᾶν, ἀφιλόσοφον. Εἰ δ' ἀρχὴ μὴ παραλαμβάνεται τανῦν ἢ κατὰ χρόνον, εἰκὸς ἂν εἴη μὴνέσθαι τὴν κατ' ἀριθμὸν, ὡς τὸ ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ἴσον εἶναι τῷ πρῶτον ἐποίησε τὸν οὐρανόν.“ Εἴθ' ἐξῆς λέγει· „Πρῶ-

*) περὶ τῶν παρὰ Μωσεῖ ἰδεῶν. Vid. Clerici epistt. critt. p. 262 sq.

Cap. XXIV. 1) Εἰ δέ τις etc. Leguntur haec apud Philonem lib. de mundi opificio pag. 4. C. [Vol. I. p. 14. ed. Pfeiffer.]

2) γυμνότεροις Philo qui mox inter νοητὸν et κοσμὸν inserit εἶναι.

3) τὴν αἰσθητὴν πόλιν τῇ νοητῇ κτίζειν Philo. De ipsa re vid. Grossmann. quaestt. Philonn. partic. I. p. 20 sqq.

4) εἰ μεῖζων etc. Locum hunc emendabimus ex Philone, apud quem ita conceptus est: ὁ μεῖζόν ἐστι τῆς ἀνθρωπίνης, μίμημα θείας εἰκόνας· δηλονότι δὲ ὅτι καὶ ἡ ἀρχ. etc. [Ego quidem μεῖζων retinui et pro εἰ dedi ὃς scil. κοσμός ex Mss. Med. et Coisl., quod rectius etiam esse quam Philonis ὁ μεῖζων Mangeius censuit. Ad verba τῆς ἀνθρωπίνης supple γενέσεως ex superioribus τὴν ἀνθρώπου γένεσιν.]

5) αὐτὸς ἂν εἴη τὸ ἀρχέτυπον παράδειγμα, ἰδέα τῶν ἰδεῶν Philo.

τον οὖν ὁ ποιῶν ἐποίει οὐρανὸν ἀσώματον καὶ γῆν ἀόρατον καὶ ἀέρος ἰδέαν καὶ κερυῖ· ὦν τὸ μὲν⁶⁾ ἐπεφῆμισε σκότος, ἐπειδὴ μέλας ὁ αἶρ τῇ φύσει, τὴν δὲ ἄβυσσον· πολὺβυθον γὰρ τό γε κενὸν⁷⁾ 4 καὶ ἀχανές. Εἶθ' ὕδατος ἀσώματον οὐσίαν καὶ πνεύματος, καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἐβδόμου φωτός, ὃ πάλιν ἀσώματον ἦν καὶ νοητὸν ἡλίου πάράδειγμα, καὶ πάντα⁸⁾, ὅσα φωσφόρα ἄστρα κατὰ τὸν οὐρανὸν ἐμελλε συνίστασθαι. Προνομίας δὲ τὸ τε πνεῦμα καὶ τὸ φῶς ἡξιοῦτο· τὸ μὲν γὰρ ὠνόμασε θεοῦ, διότι ζωτικώτατον τὸ πνεῦμα, ζωῆς δὲ θεὸς αἴτιος, τὸ δὲ φῶς, ὅτι ὑπερβάλλον καλόν· τοσοῦτον γὰρ τὸ νοητὸν τοῦ ὁρατοῦ λαμπρότερόν τε καὶ αὐγοειδέστερον, ὅσον περ ἡλίου, οἶμαι, σκότους καὶ ἡμέρας νυκτός καὶ τῶν αἰσθητηρίων⁹⁾ νοῦς ὁ τῆς ὅλης ψυχῆς ἡγεμὼν, ὁφθαλμοὶ σώματος. Τὸ δὲ ἀόρατον¹⁰⁾ καὶ νοητὸν 5 φῶς ἐκεῖνο θείου λόγου γέγονεν εἰκὼν, τοῦ διεκμηνέυσαντος τὴν γένεσιν αὐτοῦ· καὶ ἔστιν ὑπερουράνιος ἀστὴρ, πηγὴ τῶν αἰσθητῶν ἀστέρων, ἣν οὐκ ἂν ἀπὸ σκοποῦ καλέσειεν ἂν τις παναύγειαν, ἀφ' ἧς ἡλίου καὶ σελήνης καὶ οἱ ἄλλοι πλανῆται καὶ ἀπλανεῖς ἀρδύονται, καθ' ὅσον ἐκάστη δύναμις, τὰ πρόποντα φέγγη· τῆς ἀμυγῆς καὶ καθαράς αὐτῆς ἐκείνης ἀμυρουμενῆς, οὗ ἂν¹¹⁾ ἄρξεται τρέπεσθαι, κατὰ τὴν 6 ἐκ τοῦ νοητοῦ πρὸς αἰσθητὸν μεταβολήν. Εἰλικρινὲς γὰρ οὐδὲν τῶν ἐν αἰσθήσει.“ Καὶ μετὰ βραχέα ἐπιλέγει¹²⁾· „ἐπεὶ δὲ φῶς μὲν ἐγένετο, σκότος δ' ὑπεξέστη καὶ ἀνεχώρησεν, ὅροι δ' ἐν τοῖς μεταξὺ διαστήμασιν ἐπάγησαν, ἐσπέρα τε καὶ πρωία κατ' ἀναγκαῖον τοῦ χρόνου μέτρον ἀπετελεῖτο εὐθύς, ὃ καὶ ἡμέραν καλῶς ποιῶν ἐκάλεσεν· καὶ ἡμέραν οὐχὶ πρώτην, ἀλλὰ μίαν, ἥ¹³⁾ λέλεκται διὰ τὴν τοῦ

6) τὸν μὲν et mox τὸ δὲ ἄβυσσον Philo.

7) καινόν. Lege κενόν ex Philone. [Ita scripsi.]

8) πάντων Philo rectius. Idem paulo post ἡξίου.

9) τὰ κριτήρια. Repone τῶν αἰσθητικῶν κριτηρίων, ex Philone. [Scribendum duxi certe τῶν αἰσθητηρίων et mox pro ὁφθαλμῶν οἴματος, ὁφθαλμοὶ ο. Philo καὶ ὁφθαλμοὶ σ.]

10) τὸ δὲ ἀόρατον etc. Philonem Eusebius decurtavit. Sic enim ille: τὸν δὲ ἀόρατον καὶ νοητὸν θεῖον λόγον, τοῦ θεοῦ λόγον εἰκόνα λέγει θεοῦ· καὶ ταύτης εἰκόνα τὸν (lege τὸ) νοητὸν φῶς ἐκεῖνο, ὃ θείου λόγου γέγονεν εἰκὼν τοῦ διεφ. etc. [Verba τοῦ θεοῦ λόγον in Philone expunxit recte Mangeius. Ceterum non Philonem decurtasse h. l. videtur Eusebius, sed librarius potius Eusebii saltum fecisse a νοητὸν quod post ἀορατὸν καὶ Philo, ad τὸ νοητὸν φῶς ἐκεῖνο, Benzelius monuit. Paulo ante ὁφθαλμοὶ pro ὁφθαλμῶν reposui ex Philone.]

11) ὅταν pro οὗ ἂν Philo.

12) ἐπιλέγει. Vid. Vol. I. p. 20. ed. Pfeiffer.

13) ἡ vitiose in edit. Philon. Pfeiffer. Post λέλεκται, οὕτως addit, paulo antea vero καλῶς omittit Philo et pro ἀνεχώρησεν exhibit ὑπεχώρησεν.

νοητοῦ κόσμον μόνωσιν, μοναδικὴν ἔχοντος τὴν φύσιν ¹⁴). Ὁ μὲν
 7 οὖν ἀσώματος κόσμος ἤδη πέρας εἶχεν, ἰδρυθεὶς ἐν τῷ θεῷ λόγῳ,
 ὁ δ' αἰσθητὸς πρὸς παράδειγμα τούτου ἐτελειογονεῖτο· καὶ πρῶτον
 αὐτοῦ τῶν μερῶν, ὁ καὶ πάντων ἄριστον, ἐποίησε τὸν οὐρανὸν ὁ δη-
 μιουργός, ὃν ἐτύμως στερέωμα προσηγόρευσεν, ἅτε σωματικὸν ὄντα.
 Τὸ γὰρ σῶμα φύσει στερεόν, ὃ τί περ καὶ τριχῇ διαστατόν. Στε-
 8 ρεοῦ δὲ καὶ σώματος ἔννοια τίς ἑτέρα, πλὴν τὸ πάντῃ διεστηκός;
 Εἰκότως οὖν ἀντιθεὶς τῷ νοητῷ καὶ ἀσωμάτῳ τὸν αἰσθητὸν καὶ σω-
 ματοειδῆ, τοῦτον στερεόν ¹⁵) ἐκάλεσε. Ταῦτα ὁ Φίλων. Συνάδει
 8 δὲ αὐτῷ καὶ ὁ Κλήμης, ἐν τῷ ἕκτῳ ¹⁶) Στρωματεῖ λέγων ὧδε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ.

Κλήμεντος περὶ τοῦ αὐτοῦ.

„Κόσμον τε αὐτίς, τὸν μὲν νοητὸν τὸν οἶδεν ἡ βάρβαρος φιλοσοφία,
 τὸν δὲ αἰσθητὸν, τὸν μὲν ἀρχέτυπον, τὸν δὲ εἰκόνα τοῦ καλοῦ παρα-
 δείγματος. Καὶ τὸν μὲν ἀνατίθησι μονάδι, ὡς ἂν νοητὸν, τὸν δὲ
 αἰσθητὸν ἐξάδι. Γάμος γὰρ παρὰ τοῖς Ἰνθαγορείοις, ὡς ἂν γόνιμος
 ἀριθμὸς, ἡ ἐξὰς καλεῖται. Καὶ ἐν μὲν τῇ μονάδι συνίστησιν οὐρανὸν
 1 ἀόρατον καὶ γῆν ἀγίαν καὶ φῶς νοητόν. Ἐν ἀρχῇ γὰρ, γησὶν, ἐποί-
 ησεν ὁ θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν· ἡ δὲ γῆ ἦν ἀόρατος. Εἴτ'
 ἐπιφέρει· Καὶ εἶπεν ὁ θεός, γενέσθω φῶς, καὶ ἐγένετο φῶς. Ἐν δὲ
 τῇ κοσμογενείᾳ ¹) τῇ αἰσθητῇ στερεὸν οὐρανὸν δημιουργεῖ· τὸ δὲ στε-

14) διὰ τὴν — φύσιν. De his Mangeius ad Philon.: „Haec, inquit, auctor ex doctrina Pythagoreorum qui summo honore unitatem habebant, eamque tum mentem, tum deum referre statuebant. Sic Gal. hist. phil. c. 8. Macrob. Somn. Scip. L. I. c. 6. hinc auctor infra de Vit. Mos. I. 3. de Mose agens, aū coelum iam provehendo, eum, ἐκ δυνάδος εἰς μονάδα transformari dicit, et a Clemente Alex. Strom. 4. vir summam perfectionem assecutus μοναδικός dicitur.“ Cf. quae de monade disputat Eusebius de laud. Const. c. VI. p. 433. et quae ad h. l. annotavi. Add. Cudworth. system. intell. Tom. I. p. 567 sqq. et Moshem. ibid. p. 571 sqq. Döderlin. animadv. hist. crit. de Thaletis et Pythagorae theolog. ratione p. 162 sqq. Decadem vero alibi non minoribus laudibus Philo extollit de quo vid. Grossmann. quaest. Philonn. part. I. p. 25. not. 100., qui tamen nollem intactam plane reliquisset quae de monade est, Philonis opinionem. Nam p. 21. I. I. Philonis locum quem prae manibus habemus, simpliciter attulit et transtulit. V. D. De sequentibus Ὁ μὲν οὖν ἀσώματος — ἐτελειογονεῖτο (Philo ἐτελειοργεῖτο) vid. Grossmann. I. I. p. 22. not. 86. 15) στερέωμα Philo.

16) τῷ ἕκτῳ. Legend. τῷ πέμπτῳ. Ibi enim pag. 432. edit. Graecol. locus hic habetur. [P. 593. Sylb.]

ρεὸν αἰσθητόν· γῆν τε ὁρατὴν καὶ φῶς βλεπόμενον. Ἄρ' οὐ δοκεῖ
σοι ἐντεῦθεν ὁ Πλάτων ζῶων ιδέας ἐν τῷ νοητῷ ἀπολείπειν κόσμῳ
καὶ τὰ εἶδη τὰ αἰσθητὰ κατὰ τὰ γένη δημιουργεῖν τὰ νοητά; Εἰκό-
τως ἄρα ἐκ γῆς μὲν τὸ σῶμα διαπλάττεσθαι λέγει Μωσῆς, ὃ γῆϊνόν ²
φησιν ὁ Πλάτων σκῆνος, ψυχὴν δὲ τὴν λογικὴν ἀνωθεν ἐμπνευσθῆναι
ὑπὸ Θεοῦ εἰς πρόσωπον. Ἐνταῦθα γὰρ τὸ ἡγεμονικὸν ἰδρῦσθαι λέ-
γουσι, τὴν διὰ τῶν αἰσθητηρίων ἐπεισόδιον τῆς ψυχῆς ἐπὶ τοῦ πρω-
τοπλάστου εἰσοδὸν ἐρμηνεύοντες. Διὸ καὶ κατ' εἰκόνα καὶ καθ'
ὁμοίωσιν τὸν ἄνθρωπον γεγενῆσθαι. Εἰκὼν μὲν γὰρ Θεοῦ λόγος ὁ
Θεὸς καὶ βασιλικὸς, ἄνθρωπος ἀπαθής· εἰκὼν δὲ εἰκόνης ἀνθρώ-
που νοῦς.“ Ἀκούσωμεν δὲ καὶ τῶν ῥηθησομένων. 3

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κς.

Ἐβραίων καὶ Πλάτωνος περὶ τῶν ἐναντίων δυνάμεων.
Ἔτι πρὸς τούτοις ὁ Πλάτων τοῖς Ἐβραίοις ἐπακολουθήσας λόγοις, οὐ
μόνον ἀσωμάτους καὶ ἀγαθὰς δυνάμεις, ἀλλὰ καὶ ἐναντίας φησὶν
εἶναι, ὧδέ πη γράφων ἐν τῷ δεκάτῳ τῶν νόμων· „Ψυχὴν διοικοῦσαν ¹⁾
καὶ ἐνοικοῦσαν τοῖς πάντῃ ²⁾ κινουμένοις πῶς οὗ καὶ τὸν οὐρανὸν ¹
ἀνάγκη διοικεῖν φάναι; Τί μήν; Μίαν, ἢ πλείους; Πλείους, ἐγὼ
ὑπὲρ σφῶν ἀποκρινοῦμαι. Λυοῖν μὲν πον ἔλαττον μὴδὲν τιθῶμεν,
τῆς τε εὐεργέτιδος καὶ τῆς τὰναντία δυναμένης ἐξεργάζεσθαι.“ Εἰθ'
ὑποβάς φησιν· „Ἐπειδὴ γὰρ ³⁾ συνεχωρήσαμεν ἡμῖν αὐτοῖς, εἶναι μὲν
τὸν οὐρανὸν πολλῶν μεστὸν ἀγαθῶν, εἶναι δὲ καὶ τῶν ἐναντίων,
πλειόνων δὲ τῶν μὴ ⁴⁾· μάχη δὴ, φαιρὴν, ἀθάνατός ἐσθ' ἡ τοιαύτη
καὶ φυλακῆς θαυμαστῆς δεομένη. Ξύμμαχοι δὲ ἡμῖν θεοὶ τε καὶ
δαίμονες, ἡμεῖς δ' αὖ κτήματα θεῶν καὶ δαιμόνων.“ Πόθεν καὶ
ταῦτα τῷ Πλάτῳ, ἐγὼ μὲν οὐκ ἂν ἔχοιμι φράζειν· ὁ δ' ἔχω φάναι

Cap. XXVI. 1) ψυχὴν διοικοῦσαν. Plato Leg. X. [c. 8.] p. 669. B. Fici.
[Vol. IX. p. 90. Bip. Vol. I. p. 392. ed. Ast.]

2) ἐν ἅπασι τοῖς πάντῃ Plato et statim μῶν οὐ pro πῶς οὐ. Atque utrum-
que habet ipse Eusebius infra XII, 51. μῶν οὐ XIII, 13.

3) Ἐπειδὴ γὰρ. Plat. ibid. cap. 13. p. 407. ed. Ast. p. 110. Bip.

4) πλειόνων δὲ τῶν μὴ. Ficinus vertit: et quidem plurium: quem
sensum vulgata lectio ferre non potest, nisi dicamus, post μὴ subaudiend. esse
ἐναντίων, ut sensus sit, ἐναντία πλείονα εἶναι τῶν μὴ ἐναντίων, hoc est, κατὰ
πλείονα τῶν ἀγαθῶν. Sed haec mera videtur ἀκυρολογία. Cogitabam τινῶν
pro τῶν resciri posse, ut vellet Plato, in coelo duo tantum esse rerum genera,
bonarum et malarum, non aliud quicquam ex utroque: quasi temperatum, quod
pugnā illam vel tollere possit, vel lenire. [Vigerus vertit: „partim con-
trariis quibuscum tamen genus aliud nullum misceatur.“

- ² ἄληθές, μυρίοις πρόσθεν ἢ Πλάτωνα χρόνοις γενέσθαι, καὶ τοῦθ' Ἑβραίοις ἀνωμολογήσθαι τὸ δόγμα. Λέγει δ' οὖν ἡ παρ' αὐτοῖς γραφή*)· „Καὶ ἦν ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη, καὶ ἦλθον οἱ ἄγγελοι τοῦ θεοῦ παραστῆναι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. Καὶ ὁ διάβολος ἦλθεν ἐν μέσῳ αὐτῶν, περιελθὼν τὴν γῆν καὶ ἐμπεριπατήσας αὐτήν.“ Διάβολον μὲν τὴν ἐναντίαν δύναμιν, ἄγγέλους δὲ θεοῦ τὰς ἀγαθὰς προσ-
- ³ εμποῦσα. Ταύτας δὲ τὰς ἀγαθὰς δυνάμεις καὶ πνεύματα θεῖα καὶ λειτουργοὺς θεοῦ προσαγορεύει ἐν οἷς φησιν**). „Ὁ ποιῶν τοὺς ἄγγέλους αὐτοῦ πνεύματα καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα.“ Ἀλλὰ καὶ τὴν διαμάχην τῶν ἐναντίων ὥδε παρίστησιν ὁ φήσας***). „Οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλῃ πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκοτοῦ τοῦ αἰῶνος τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις.“ Ἀντικρὺς δ' ἔοικεν
- ⁴ ὁ Πλάτων τὸ Μωσέως λόγιον μεταφράζειν, τὸ γήσαν†). „Ὅτε διεμερίζεν ὁ ὕψιστος ἔθνη, ὡς διέσπειρεν υἱοὺς Ἀδάμ, ἔστησεν ὄρια ἔθνων κατὰ ἀριθμὸν ἁγγέλων θεοῦ,“ δι' ὧν κτήματα θεῶν καὶ δαιμόνων τὸ πᾶν γένος ἀνθρώπων εἶναι ὠρίσατο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ.

Περὶ ψυχῆς ἀθανασίας Ἑβραίων καὶ Πλάτωνος.

- ¹ Καὶ ἐν τοῖς περὶ ψυχῆς ἀθανασίας οὐδὲν Μωσέως ὁ Πλάτων διέστηκε τῇ δόξῃ. Ὁ μὲν γε πρῶτος ἀθάνατον οὐσίαν εἶναι τὴν ἐν ἀνθρώπῳ ψυχὴν ὠρίσατο, εἰκόνα φήσας ὑπάρχειν αὐτὴν θεοῦ, μᾶλλον δὲ κατ' εἰκόνα θεοῦ γεγενῆσθαι. „Εἶπε γάρ, φησὶν ὁ θεὸς, ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἡμετέραν. Καὶ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν.“ Καὶ ἐξῆς τὸν σύνθετον τῷ λόγῳ διαιρῶν, εἷς τε τὸ φαινόμενον σῶμα καὶ εἷς τὸν κατὰ ψυχὴν νοούμενον¹), ἐπιλέγει· „Καὶ ἔλαβεν ὁ θεὸς χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἔπλασεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς, καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν
- ² ζῶσαν.“ Ἀλλὰ καὶ ἀρχικὸν φησὶν αὐτόν καὶ βασιλικὸν γενέσθαι τῶν ἐπὶ γῆς πάντων. Λέγει δ' οὖν*)· „καὶ ἀρχέτωσαν τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῶν κτηνῶν πάσης τῆς γῆς. Καὶ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν.“ Πῶς δ' ἂν ἄλλως εἰκὼν ἐπινοοῖτο θεοῦ καὶ ὁμοίωμα, ἢ

*) Job. II, 1.

**) Psal. CIV, 4.

***) Eph. VI, 12.

†) Deut. XXXII, 8.

Cap. XXVII. 1) εἷς τε — νοούμενον. Vid. VI, 10. not. 29. Cf. VII, 4. 10.

*) Gen. 1, 26.

κατὰ τὰς ἐν τῷ θεῷ δυνάμεις καὶ τὴν τῆς ἀρετῆς ὁμοιότητα; Μωσεῖ δὲ καὶ ἐν τούτοις ὥσπερ μεμαθητευμένος ὁ Πλάτων τοιάδ' ἐν τῷ Ἀλκιβιάδῃ²⁾ φησὶν· „Ἐχομεν οὖν εἰπεῖν ὅτι τῆς ψυχῆς ἐστὶ θεϊότε-³ ρον ἢ τοῦτο, περὶ ὃ τὸ εἰδέναι τε καὶ φρονεῖν ἐστίν; Οὐκ ἔχομεν. Τῷ θεῷ ἄρα τοῦτο ἔοικεν ἀντὶς· καὶ τις εἰς τοῦτο βλέπων καὶ πᾶν τὸ θεῖον γνούς, θεόν τε καὶ φρόνησιν, οὕτω καὶ ἑαυτὸν ἂν γνοίῃ μάλιστα. Φαίνεται γὰρ οὖν, ὅθ' ὥσπερ κάτοπτρά ἐστι σαφέστατα τοῦ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ ἐνόπτρου καὶ καθαρώτερα καὶ λαμπρότερα, οὕτω καὶ ὁ θεὸς τοῦ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ψυχῇ βελτίστου καθαρώτερόν τε καὶ λαμπρότερον τυγχάνει ὄν. Ἔοικέ γε, ὦ Σώκρατες. Εἰς τὸν⁴ θεὸν ἄρα βλέποντες, ἐκεῖνῳ καλλίστῳ ἐνόπτρῳ χρῶμεθ' ἂν καὶ τῶν ἀνθρωπίνων εἰς τὴν ψυχῆς ἀρετὴν· καὶ οὕτως ἂν μάλιστα ὀρθῶμεν καὶ γνωσκόμην ἡμᾶς αὐτούς. Ναί.“ Ταῦτα μὲν ἐν τῷ Ἀλκιβιάδῃ. Ἐν δὲ τῷ περὶ ψυχῆς³⁾ πλατύτερον ἐρμηνεύει τὰ κατὰ τούτους τό- πους ὁ αὐτὸς λέγων οὕτως. „Θῶμεν οὖν βούλει, ἔφη, δύο εἶδη τῶν ὄντων, τὸ μὲν ὁρατὸν, τὸ δὲ ἀειδές; Θῶμεν, ἔφη. Καὶ τὸ μὲν⁵ ἀειδές ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ ἔχον, τὸ δὲ ὁρατὸν μηδέποτε κατὰ ταυτά; Καὶ ταῦτα, ἔφη, θῶμεν. Φέρε δὴ, ἡδ' ὅς, ἄλλο δὴ⁴⁾ τι ἡμῶν αὐτῶν τὸ μὲν σῶμά ἐστι, τὸ δὲ ψυχή; Οὐδὲν ἄλλο, ἔφη. Ποτέρῳ οὖν ὁμοιώτερον τῷ εἶδει φαίμεν ἂν εἶναι καὶ συγγενέστερον τὸ σῶμα; Παντὶ, ἔφη, τοῦτό γε δήλον ὅτι τῷ ὁρατῷ. Τί δὲ ἡ ψυχή; ὁρατὸν ἢ ἀειδές; Οὐκ ὑπὸ ἀνθρώπων γε, ὦ Σώκρατες, ἔφη. Ἀλλὰ μὴν ἡμεῖς γε τὰ ὁρατὰ καὶ τὰ μὴ τῇ τῶν ἀνθρώπων φύσει ἐλέγομεν, ἢ ἄλλῃ τινὶ οἶε; Τῇ τῶν ἀνθρώπων. Τί οὖν περὶ ψυχῆς ἐλέγομεν; ὁρατὸν ἢ ἀόρατον εἶναι; Οὐκ ὁρατόν. Ἀειδές ἄρα; Ναί. Ὁμοιότερον ἄρα ψυχῇ σῶμάτός ἐστι τῷ ἀειδεῖ, τὸ δὲ τῷ ὁρατῷ; Πᾶσα ἀνάγκη, ὦ Σώκρατες. Οὐκοῦν καὶ τόδε ἐλέγομεν⁵⁾, ὅτι ἡ ψυχὴ⁶ ὅταν μὲν τῷ σώματι προσχωρῇ εἰς τὸ σκοπεῖν τι ἢ διὰ τοῦ ὁρᾶν ἢ διὰ τοῦ ἀκούειν ἢ δι' ἄλλης τινὸς αἰσθήσεως· (τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ διὰ τοῦ σώματος, τὸ δι' αἰσθήσεως σκοπεῖν τι) τότε μὲν ἔλκεται

2) ἐν τῷ Ἀλκιβιάδῃ. Priorem intelligit. v. p. 37. D. 5. edit Fic. Consule praeterea lib. X. de Repub. p. 516. D. ubi de eadem immortalitate disserit. Vig.

3) ἐν — ψυχῆς. Vid. Plat. Phaed. c. 26. p. 96. ed. Stallb. Statim post scripti τούτους τόπους pro τοὺς τ. quod Vig. in marg. mutari vult in τοῦτον τὸν τόπον.

4) δὴ omittit Plato.

5) πάλοι λέγομεν apud Platonem legitur ex Heindorfii, Bekkeri, Stallbaumii correctione. Quamquam unde noverit Stallbaumius, ita scriptum esse apud ipsum Eusebium (et Theodoretum) in libris quibusdam, equidem nescio.

ὑπὸ τοῦ σώματος εἰς τὰ μηδέποτε ⁶⁾ κατὰ ταυτὰ ἔχοντα, καὶ αὐτὴ
 πλανᾶται καὶ ταράττεται καὶ ἰλιγγιᾷ, ὥσπερ μεθύουσα, ἅτε τοιούτων
 ἐφραπτομένη; Πάνυ γε. Ὅταν δέ γε αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν σκοπῇ,
 7 ἐκείσε οἴχεται εἰς τὸ καθαρὸν τε καὶ αἰεὶ ὄν καὶ ἀθάνατον καὶ ὡσαύ-
 τως ἔχον, καὶ ὡς ξυγγενῆς οὖσα αὐτοῦ αἰεὶ μετ' ἐκείνου τε γίνεται,
 ὅταν περ αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν γένηται καὶ ἐξῇ αὐτῇ, καὶ πέπανται τε
 τοῦ πλάνου καὶ περὶ ἐκεῖνα αἰεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχει, ἅτε
 τοιούτων ἐφραπτομένη; καὶ τοῦτο αὐτῆς τὸ πάθημα φρόνησις κέκλη-
 ται; Παντάπασιν, ἔφη, καλῶς καὶ ἀληθῆ λέγεις, ὦ Σώκρατες.
 Ποτέρῳ οὖν αὖ σοι δοκεῖ τῷ εἶδει καὶ ἐκ τῶν πρόσθεν εἰρημένων
 8 καὶ ἐκ τῶν νῦν λεγομένων ἡ ψυχὴ ὁμοιότερον εἶναι καὶ συγγενέστερον;
 Πᾶς ἂν ἔμοιγε δοκεῖ, ἡδ' ὅς, συγχωρήσαι, ὦ Σώκρατες, ἐκ ταύτης
 τῆς μεθόδου, καὶ ὁ δυσμαθέστατος, ὅτι ὅλῳ καὶ παντὶ ὁμοιότερόν
 ἐστὶν ἡ ψυχὴ τῷ αἰεὶ ὡσαύτως ἔχοντι μᾶλλον ἢ τῷ μή. Τί δὲ τὸ
 σῶμα; Τῷ ἐτέρῳ. Ὅρα δὴ καὶ τῇδε, ὅτι, ἐπειδὴν ἐν τῷ αὐτῷ ὧσι
 ψυχὴ καὶ σῶμα, τῷ μὲν δουλεύειν καὶ ἄρχεσθαι ἡ φύσις προστάττει,
 τῇ δὲ ἄρχειν καὶ δεσπόζειν· καὶ κατὰ ταῦτα αὖ πότερόν σοι ὅμοιον
 9 δοκεῖ τῷ θεῷ εἶναι, καὶ πότερον τῷ θνητῷ; ἢ οὐ δοκεῖ σοι τὸ
 μὲν θεῖον ἄρχειν τε καὶ ἡγεμονεύειν πεφυκέναι, τὸ δὲ θνητὸν ἄρχε-
 σθαί τε καὶ δουλεύειν; Ἐμοιγε. Ποτέρῳ οὖν ἡ ψυχὴ ἔοικε; Δη-
 λαδὴ, ὦ Σώκρατες, ὅτι ἡ μὲν ψυχὴ τῷ θεῷ, τὸ δὲ σῶμα τῷ θνητῷ.
 Σκόπει δὴ, ἔφη, ὦ Κέβης, εἰ ἐκ πάντων τῶν εἰρημένων τάδε ἡμῖν
 ξυμβαίνει· τῷ μὲν θεῷ καὶ ἀθανάτῳ καὶ ροητῷ καὶ μονοειδεῖ καὶ
 ἀδιαλύτῳ καὶ αἰεὶ ὡσαύτως καὶ κατὰ τὰ αὐτὰ ἔχοντι ἑαυτὸ ⁷⁾ ὁμοιό-
 τατον εἶναι ψυχὴν, τῷ δὲ ἀνθρωπίνῳ καὶ θνητῷ καὶ ἀροίτῳ καὶ
 πολυειδεῖ καὶ διαλυτῷ καὶ μηδέποτε κατὰ τὰ αὐτὰ ἔχοντι ἑαυτὸ
 ὁμοιότατον αὖ εἶναι τὸ σῶμα. Ἐχομέν τι παρὰ ταῦτα ἄλλο λέγειν,
 ὦ φίλε Κέβης, ὡς οὐχ οὕτως ἔχει; Οὐκ ἔχομεν. Τί οὖν; Τούτων
 οὕτως ἐχόντων, ἂρ' οὐ σῶματι μὲν ταχὺ διαλύεσθαι προσήκει, ψυχῇ
 δὲ αὖ τοπαράπαν ἀδιαλύτῳ εἶναι ἢ ἐγγύς τι τούτου; Πῶς γὰρ οὐ;
 10 Συμνοεῖς οὖν, ἔφη, ὅτι ἐπειδὴν ἀποθάνῃ ὁ ἄνθρωπος, τὸ μὲν ὁρατὸν
 αὐτοῦ, τὸ σῶμα, καὶ ἐν ὁρατῷ κεῖμενον, ὃ δὴ νεκρὸν καλοῦμεν, ὃ
 προσήκει διαλύεσθαι καὶ διαπίπτειν καὶ διαπνεῖσθαι, οὐκ εὐθύς τού-
 των οὐδὲν πέπονθεν, ἀλλ' ἐπιεικῶς συγχρὸν ἐπιμένει χρόνον, ἕαν μὲν
 τις καὶ χαριέντως ἔχων τὸ σῶμα τελευτήσῃ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ ὥρᾳ, καὶ
 πάνυ μάλα. Συμπεσὸν γὰρ τὸ σῶμα καὶ ταριχευθὲν, ὥσπερ οἱ ἐν

6) οὐδέποτε Plat.

7) ἑαυτῷ scribendum videtur ex Plat. et hoc loco et paulo post.

Αἰγύπτῳ ταριχευθέντες, ὀλίγον ὅλον μένει ἀμήχανον ὅσον χρόνον.¹¹
 Ἐνία δὲ μέρη τοῦ σώματος, καὶ ἐὰν σαπῇ, ὅστις τε καὶ νεῦρα καὶ τὰ
 τοιαῦτα πάντα, ὅμως, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἀθάνατά ἐστιν ἢ οὐ; Ναί.
 Ἡ δὲ ψυχὴ ἄρα, τὸ αἰεδὲς, τὸ εἰς τοιοῦτον τόπον ἕτερον οἰχόμενον,
 γενναῖον καὶ καθαρὸν καὶ αἰεδῇ, εἰς ἥδου ὡς ἀληθῶς, παρὰ τὸν
 ἀγαθὸν καὶ φρόνιμον θεόν, οἳ ἐὰν ὁ θεὸς ἐθέλῃ, αὐτίκα καὶ τῇ ἐμῇ
 ψυχῇ ἰτέον, αὕτη δὲ δὴ ἡμῶν ἢ τοιαύτη καὶ οὕτω πεφυκυῖα, ἀπαλλα-
 τομένη τοῦ σώματος, εὐθὺς διαπεφύσεται καὶ ἀπόλωλεν, ὥς φασιν¹²
 οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι; Πολλοῦ γε καὶ δεῖ, ὃ φίλε Κέβης τε καὶ Σιμ-
 μία. Ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον ὧδε ἔχει. Ἐὰν μὲν καθαρὰ ἀπαλλάττη-
 ται, τοῦ σώματος μηδὲν συνεφέλκουσα⁸), ἅτε οὐδὲν κοινωνοῦσα
 αὐτῷ ἐν τῷ βίῳ ἐκοῦσα εἶναι, ἀλλὰ φεύγουσα αὐτὸ, καὶ σνρηθροι-
 σμένη αὐτὴ εἰς ἑαυτήν, ἅτε μελετῶσα αἰεὶ τοῦτο· τοῦτο δὲ οὐδὲν
 ἄλλο ἐστὶν ἢ ὀρθῶς φιλοσοφοῦσα καὶ τῷ ὄντι τεθνᾶναι μελετῶσα¹³
 ῥαδίως· ἢ οὐ τοῦτ' ἂν εἴη μελέτη θανάτου; Παντάσαςί γε. Οὐκοῦν
 οὕτω μὲν ἔχουσα, εἰς τὸ ὅμοιον αὐτῇ τὸ αἰεδὲς ἀπέρχεται, τὸ θεῖον
 τε καὶ ἀθάνατον καὶ φρόνιμον· οἳ ἀφικομένη ὑπάρχει αὐτῇ εὐδαίμονι
 εἶναι, πλάνης καὶ ἀνοίας καὶ φόβου καὶ ἀγρίων ἐρώτων καὶ τῶν ἄλ-
 λων κακῶν τῶν ἀνθρωπείων ἀπηλλαγμένη, ὥσπερ δὲ λέγεται κατὰ
 τῶν μεμνημένων, ὡς ἀληθῶς τὸν λοιπὸν χρόνον μετὰ θεῶν διάγουσα;
 οὕτω φῶμεν, ὃ Κέβης, ἢ ἄλλως; Οὕτως κὴ Δία, ἔφη ὁ Κέβης.
 Ἄν δέ γε, οἶμαι, μεμιασμένη καὶ ἀκάθαρτος τοῦ σώματος ἀπαλλάτ-¹⁴
 τηται, ἅτε σώματι αἰεὶ ξυνοῦσα καὶ τοῦτο θεραπεύουσα καὶ ἐρῶσα
 καὶ γοητενομένη ὑπ' αὐτοῦ, ὑπὸ τε τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ ἡδονῶν, ὥστε
 μηδὲν ἄλλο δοκεῖν εἶναι ἀληθὲς ἀλλ' ἢ τὸ σωματοειδὲς, οὐδ' ἂν τις
 ἄψαιτο καὶ ἴδοι καὶ πίοι καὶ φάγοι καὶ πρὸς τὰ ἀφροδίσια χρήσαιτο·
 τὸ δὲ τοῖς ὅμμασι σκοτῶδες καὶ αἰεδὲς, νοητὸν δὲ καὶ φιλοσοφία
 αἰρετὸν, τοῦτο δὲ εἰδιωμένη μισεῖν τε καὶ τρέμειν καὶ φεύγειν· οὕτω¹⁵
 δὴ ἔχουσιν οἷε ψυχὴν αὐτὴν καθ' αὐτὴν ἐλικρινῇ ἀπαλλάξεσθαι;
 Οὐδ' ὅπωςτιοῦν, ἔφη. Ταῦτα ὁ Πλάτων. Ἐξαπλοῖ δὲ τὴν διά-
 νοιαν ὁ Πορφύριος, ἐν τῷ πρώτῳ τῶν πρὸς Βοηθὸν περὶ ψυχῆς τοῦ-
 τον γράφων τὸν τρόπον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΗ.

Πορφυρίου περὶ τοῦ αὐτοῦ.

1

„Αὐτίκα λόγον ἰσχυρὸν εἶναι δοκοῦντα τῷ Πλάτῳ εἰς παράστασιν
 τῆς ψυχῆς ἀθανασίας, τὸν ἐκ τοῦ ὁμοίου. Εἰ γὰρ ὁμοία τῷ θεῷ

8) ἀπαλλάττεται τοῦ σώματος, μηδὲν συνεφέλκουσα Vig. Sed distinctio-
 nem mutavi secundum Platonem, apud quem scriptum est: ἀπαλλάττεται,
 μηδὲν τοῦ σ. σ.

καὶ ἀθανάτω καὶ ἀειδεὶ καὶ ἀσκεδάστω καὶ ἀδιαλύτῳ καὶ οὐσιωμένῳ
καὶ συνεστῶτι ἐν ἀφθαρσίᾳ, πῶς οὐ τοῦ γένους ἂν εἴη τοῦ κατὰ τὸ
παράδειγμα; Ὅταν γὰρ δύο τινῶν ἄκρων ἐναργῶς ἐναντίων, οἷον
2 λογικοῦ τε καὶ ἀλόγου, ἄλλο τι ἀμφισβητῆται, ποίας ἐστὶ μερίδος,
εἷς ἦν καὶ οὗτος τρόπος ἀποδείξεως, διὰ τοῦ δεῖξαι τινι τῶν ἀντι-
κειμένων ὁμοιον. Οὕτω γὰρ, καίπερ ἐν ἀλογίᾳ κατὰ πρώτην ἡλικίαν
τοῦ ἀνθρωπίνου γένους κατεσχημένον, πολλῶν τε ἄχρι γήρως ἐν τοῖς
τῆς ἀλογίας ἁμαρτήμασι πλεοναζόντων, ὅμως διὰ τὸ τῷ καθαρῶς
λογικῷ πολλὰς ὁμοιότητας φέρειν, λογικὸν εἶναι τὸ γένος τοῦτο ἔξα-
ρχῆς ἐπιστεύθη. Ὅντος οὖν θείου συστήματος καὶ ἀκηράτου καὶ
ἀλυμάντου προφανῶς, τοῦ τῶν θεῶν, ὄντος δὲ πάλιν ἐναργῶς τοῦ
χθονίου καὶ ἄπτου¹⁾ καὶ ἐν διαφθορᾷ κειμένον, ἀμφισβητουμένης δὲ
παρά τισι τῆς ψυχῆς, τίνι προκειμένων μέρει προσεχώρηκεν· ἐκ τῆς
ὁμοιότητος ῥῆθη ὁ Πλάτων δεῖν ἀνιχνεύειν τὴν ἀλήθειαν. Καὶ
3 ἐπειδὴ τῷ μὲν θνητῷ τε καὶ λυτῷ καὶ ἀνόητῳ καὶ ζωῆς ἀμετόχῳ καὶ
διὰ τοῦτο ἄπτῳ τε καὶ αἰσθητῷ καὶ γινόμενῳ καὶ ἀπολλυμένῳ οὐδα-
μῶς ἔοικε, τῷ δὲ θείῳ καὶ ἀθανάτῳ καὶ ἀειδεὶ καὶ νοερῷ ζῶντί τε
καὶ ἀληθείας συγγενεῖ, καὶ ὅσα ἐκεῖνος περὶ αὐτῆς ἀναλογίζεται·
ἐδόκει μὴ τὰς μὲν ἄλλας ὁμοιότητας τοῦ θεοῦ ἐνεῖναι συγχωρεῖν, τὸ
δὲ τῆς οὐσίας ἐμφερὲς ἀπ' αὐτῆς ἐθέλειν ἀθετεῖν, δι' ὃ καὶ τούτων
4 αὐτὴν τυχεῖν συμβέβηκεν. Ὡς περ γὰρ τὰ ἐνεργείαις τῷ θεῷ ἀνόμοια
εὐθὺς καὶ τῇ συστάσει τῆς οὐσίας ἐξήλλακτο, οὕτως ἀκόλουθον εἶναι
τὰ τῶν αὐτῶν πως ἐνεργειῶν μέτοχα φθάνειν τὴν ὁμοιότητα τῆς
οὐσίας κεκτημένα. Διὰ γὰρ τὴν ποιὰν οὐσίαν ποιὰς εἶναι καὶ τὰς
ἐνεργείας, ὡς ἂν ἀπ' αὐτῆς ῥεούσας καὶ αὐτῆς οὐσας βλαστήματα.
Τούτου τοίνυν τοῦ λόγου τὴν δύναμιν περιαιρῶν²⁾ ὁ Βοηθὸς, εὐθὺς
ἐν ἀρχῇ τοῦ λόγου ὄν πεποίηκε³⁾, γέγραφεν οὕτως· „Εἰ μὲν ἀθάνα-
5 τός ἐστιν ἡ ψυχὴ, καὶ παντὸς ὀλέθρου κρείττων τις φύσις, πολλοὺς
ἀναμεινῶντα χρὴ καὶ περιηγησάμενον λόγους ἀποφῆναισθαι. Τὸ μέντοι
τῶν περὶ ἡμᾶς ὁμοιότερον μηδὲν γενέσθαι θεῷ ψυχῆς, οὐ πολλῆς ἂν

Cap. XXVIII. 1) καὶ αὐτοῦ. Quid si καὶ ἄπτου, vel καὶ λυτοῦ, quae voces paulo post adhibentur? [ἄπτου scripsi.]

2) περιαιρῶν. Alias περιαιρεῖν circumcidere aut omnino tollere est, hic ut videtur, περιλαβεῖν seu καταλαβεῖν. Vig.

3) ὄν πεποίηκε. Dubitari non potest, quin desideretur aliquid. Forte subaudiend. ὡς αὐτὸν ἀποδέχεται, vel ὡς διεξέρχεται, aut al. simile. Nisi malis quod alt. Manuscript. repraesentat, περιαιρῶν ὁ Βοηθὸς, ἐν ἀρχῇ τοῦ λόγου γέγραφεν οὕτως. Nec Imperativum ἐπάκουσον agnoscit. [ἐπάκουσον delevi et pro γράφων scripsi γέγραφεν.]

τις δεηθεὶς πραγματείας πιστεύσειεν, οὐ μόνον διὰ τὸ συνεχὲς καὶ ἄπαντον τῆς κινήσεως, ἣν ἐν ἡμῖν ἐνδίδωσιν, ἀλλὰ τοῦ καθ' ἑαυτὴν νοῦ. Εἰς ὅπερ ἀπιδὼν καὶ ὁ Κροτωνιάτης φυσικός ⁴⁾, εἶπεν ἀθάνατον αὐτὴν οὔσαν, καὶ πᾶσαν ἡρεμίαν φύσει φεύγειν, ὥσπερ τὰ θεῖα 6 τῶν σωμάτων. Ἀλλὰ καὶ καθάπαξ τὴν ιδέαν τῆς ψυχῆς καὶ μάλιστα τὸν ἄρχοντα ἐν ἡμῖν νοῦν, ὀπηλίκῃ βουλευμάτων καὶ ὁρμῶν πολλάκις ὁποίας ὑποκινεῖ, τῷ κατανοήσαντι πολλή τις ἔν πρὸς τὸν θεὸν ὁποιότης ὑποφανείη. “Καὶ ἐξῆς ἐπιλέγει· „Εἰ γὰρ ὡς ὁμοιότατον τῷ θεῷ πάντων χρημάτων ἡ ψυχὴ δεικνύται, τίς ἔτι χρεῖα τῶν ἄλλων δεῖσθαι λόγων εἰς ἀπόδειξιν τῆς ἀθανασίας αὐτῆς, προοιμιαζόμενον, καὶ μὴ καὶ τοῦτον ὡς ἓνα μετὰ τῶν πολλῶν καταριθμοῦντα, ἱκανὸν ὄντα ἐντρέψαι τοὺς εὐγνώμονας, ὡς οὐκ ἂν τῶν ἐμφερῶν τῷ θεῷ μετέσχεν ἐνεργειῶν, μὴ τοι θεὰ γε οὔσα καὶ αὐτὴ; Εἰ γὰρ καίπερ ἐν τῷ θνητῷ καὶ λυτῷ καὶ ἀνοήτῳ καὶ καθ' ἑαυτὸ νεκρῷ καὶ αἰετῷ ἀπολλυμένῳ καὶ διαρρέοντι εἰς τὴν τῆς ἀπωλείας μεταβολὴν κατορρωγμένη, αὐτὸ τε ποιεῖ καὶ συνέχει, καὶ τὴν ἑαυτῆς θεῖαν ἀναδείκνυσιν οὐσίαν, καίπερ ἐπιπροσθούμένη καὶ ἐμποδιζομένη ὑπὸ τοῦ προκειμένου αὐτῇ πανωλέθρου πλάσματος· πῶς εἰ τῷ λόγῳ χωρισθείη, ὥσπερ χροσίον περιπεπλασμένον πηλοῦ, οὐκ αὐτόθεν ἂν τὸ ἑαυτῆς εἶδος ἐκφάνειεν, ὡς ἐμφερὲς ὃν μόνον τῷ θεῷ, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ μέ- 8 τοχον αὐτοῦ εἶναι, καὶ τὰς ἐν ταῖς ἐνεργείαις ὁμοιότητας διασῶζον, καὶ ἐν τῷ θνητῷ αὐτῆς, ὥσπερ ἐστὶν ὅταν ἐν τῷ θνητῷ καθαιρεχθῇ, διὰ τοῦτο μὴ διαλυόμενον, ὅτι φύσεως ἦν τῆς ἀμοίρου φθορᾶς; “Καὶ ὑποκαταβάς φησιν· „Εἰκότως δὲ καὶ θεῖα φαίνεται ἀπὸ τῆς πρὸς τὸν ἀμέριστον ὁμοιώσεως· καὶ θνητῇ, ἀφ' ὧν προσπελάζει τῇ θνητῇ φύσει καὶ κάτεισι καὶ ἄνεισι θνητοειδὴς ἐστὶ καὶ τοῖς ἀθα- 9 νάτοις ἐμφερής. “Ἄνθρωπος γὰρ καὶ ὁ γαστρίζων ἑαυτὸν καὶ κεκορέσθαι σπουδάζων, ὡς τὰ κτήνη· ἄνθρωπος δὲ καὶ ὁ σῶζειν ἐν πελάγει δι' ἐπιστήμης ἐν κινδύνοις οἷός τε ὢν τὴν ναῦν, καὶ ὁ σῶζειν ἐν νόσοις, καὶ ὁ γε τὴν μὲν ἀλήθειαν εὕρισκων, μεθοδεύσας δὲ καὶ πρὸς γνώσεως καταλήψει, πυρίων τε εὕρεσεις καὶ ὥροσκοπείων τηρήσεις καὶ μιμήσεις τῶν τοῦ δημιουργοῦ ποιημάτων μηχανησάμενος. Ἄνθρωπος γὰρ ἐπενόησεν ἐπὶ γῆς συνόδους τῶν ἑπτὰ μετὰ τῶν κινή- 10 σεων δημιουργῆσαι, διὰ μηχανημάτων τὰ ἐν οὐρανῷ μιμούμενος. Καὶ τί γὰρ οὐκ ἐπενόησεν, ἀποδεικνύς τὸν θεῖον καὶ θεῷ παρισωμένον ἐν ἑαυτῷ νοῦν; Ἀφ' ὧν ὀλυμπίου τε καὶ θείου καὶ οὐδαμῶς θνητοῦ

4) Κροτωνιάτης φυσικός. Pythagoras, credo. Nam Crotone potissimum Italicae philosophiae scholam, ut constat, aperuit et pro animorum immortalitate studiose acriterque pugnavit. Vig.

- τολήματα διαφαίνων, τοὺς πολλοὺς διὰ φιλαντίαν τῆς αὐτῶν εἰς τὰ κάτω ῥοπῆς ἰδεῖν αὐτὸν οὐχ οἷους τε ὄντας, ἐκ τῶν ἔξωθεν φαινομένων ὁμοίως αὐτοῖς θνητοειδῇ δοξάζειν αὐτὸν ἀναπέπεικεν· ἐνὸς ὄντος καὶ τούτου τρόπου τῆς ἐκ κακίας παραμυθίας, τὸ τῇ ἀνταρσώσει τῆς ἐαυτῶν ἀθλιότητος διὰ τὰ ἔξωθεν φαινόμενα προσαναπαυομένους, πείθειν ἐαυτοὺς, ὅτι ὡς τὰ ἔξω, καὶ τὰ εἶσω ὁμοιοὶ πάντες
- 11** ἄνθρωποι.“ Τούτων ἀπάντων διδάσκαλος πέφηγε γεγονώς ὁ Μωσῆς, ὃς διεξιὼν τὴν πρώτην ἀνθρωπογονίαν κατὰ τὰς προτεθείσας λέξεις, διὰ τῆς πρὸς τὸ θεῖον ἑξομοιώσεως τοὺς περὶ ψυχῆς ἀθανασίας λόγους ἐπιστάσατο. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὰ περὶ τῆς ἀσωμάτου καὶ ἀφανοῦς οὐσίας σύμφωνα καὶ ὁμόδοξα Μωσεῖ καὶ Πλάτωνα συνέστη, ὥρα καὶ τὰ λοιπὰ μέρη τῆς κατὰ Πλάτωνα φιλοσοφίας ἐπιθεωρῆσαι, δεῖξαι τε τὸν ἄνδρα Ἑβραίοις κατὰ πάντα φίλον, ἐκτὸς εἰ μὴ πον παρα-
- 12** τραπεῖς, ἀνθρωπινώτερον ἢ κατὰ τὸν ἀληθῆ γάναι τι προϊχθῇ λόγον. Αὐτίκα τῶν εἰρημένων ὅσα μὲν ἐπιτυχῶς λέλεκται τῷ ἀνδρὶ, συντρέχοι ἂν τοῖς Μωσεῖ δεδογμένοις, ὅσα δὲ μὴ ἀρέσκοντα Μωσεῖ καὶ τοῖς προφήταις ὑπέλαβεν, οὐκ ἂν ἔχοι συνεστῶτα τὸν λόγον. Τοῦτο δ' ἡμῖν ἐν καιρῷ τῷ δέοντι παραστήσεται. Τέως δ' ἐπεὶ πεφώρταται ἐν τῇ περὶ τῶν νοητῶν ἐποπτεία συνφθὰ καὶ σύμφωνα τὰ τεθειμένα,
- 14** ὥρα ἐπελθοῦσιν αὐθις ἐπὶ τὴν τῶν αἰσθητῶν φυσιολογίαν, ἐν βραχεσί τὴν πρὸς τὰ Ἑβραίων ἐπιδραμεῖν τοῦ ἀνδρὸς συμφωνίαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΘ.

Περὶ τοῦ γενητὸν εἶναι τὸν κόσμον.

Μωσέως γενητὸν ἀποφηραμένου τόδε τὸ πᾶν ὑπὸ τοῦ θεοῦ γενόμε-

1 ρον· λέγει δ' οὖν ἀρχόμενος τῆς ἐαυτοῦ γραφῆς· „Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.“ Καὶ πάλιν μετὰ τὰ κατὰ μέρος ἐπάγει· „Αὕτη ἡ βίβλος γενέσεως οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὅτε ἐγένετο ἡ ἡμέρα, ἣ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.“ ἄκουε τοῦ Πλάτωνος ὡς οὐκ ἐκπίπτει τῆς διανοίας ¹⁾, ὧδέ πη καὶ αὐτὸς γράφων· „Πᾶν τὸ γινόμενον ²⁾ ὑπ' αἰτίου τινὸς ἐξ ἀνάγκης γίνεσθαι· πάντη γὰρ ἀδύνατον χωρὶς αἰτίου γένεσιν ἔχειν.“ Καὶ ἐπιλέγει· „Ὁ δὲ πᾶς οὐρανὸς καὶ ³⁾ κόσμος, ἢ καὶ ἄλλο ὃ τί ποτε ὀνομαζόμενος μάλιστα ἂν δέχοιτο, τοῦθ' ἡμῖν ὀνομάσθω. Σπεπτόν οὖν περὶ

Cap. XXIX. 1) ὡς — διανοίας. Vid. Ast. Plato's Leben und Schriften p. 107. p. 369 sq.

2) Πᾶν τὸ γινόμενον. Platonem consule in Timaeo pag. 526. D. Fici. [Vol. IX. p. 302. Bip.]

3) καὶ κόσμος. Rectius Plato et Manuscr. ἢ κόσμος. Vig.

αὐτοῦ προῶτον, ὅπερ ὑπόκειται περὶ τοῦ παντός ἐν ἀρχῇ δεῖν σκοπεῖν, πότερον ἦν αἰεὶ, γενέσεως ἀρχὴν ἔχων οὐδεμίαν, ἢ γέγονεν ἀπ' ἀρχῆς τινος ἀρξάμενος. Ὁρατὸς γὰρ ἀπτός τέ ἐστι καὶ σῶμα ἔχων. Πάντα ² δὲ τὰ τοιαῦτα αἰσθητά· τὰ δ' αἰσθητά δόξῃ περιληπτά καὶ γενητὰ ἐφάνη. Τῷ δ' αὖ γενομένῳ φαιμέν ὑπ' αἰτίου τινὸς ἀνάγκην εἶναι γενέσθαι. Τὸν μὲν οὖν ποιητὴν καὶ δημιουργὸν τοῦδε τοῦ παντός εὐρεῖν τε ἔργον, καὶ εὐρόντα εἰς πάντας ἀδύνατον λέγειν. Καὶ αὖθις ἐξῆς φησιν· „Οὕτως οὖν δὴ κατὰ λόγον τὸν εἰκότα δεῖ λέγειν τόνδε τὸν κόσμον, ζῶον ἔμψυχον, ἔνθουν γενέσθαι τῇ ἀληθείᾳ, διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ πρόνοιαν.“ ³

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α.

Περὶ τῶν κατ' οὐρανὸν φωστῆρων.

Πάλιν Μωσέως καὶ τούτους εἶναι γενητοὺς διδάξαντος, δι' ὧν ἔφησε· „Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς, γενηθήτωσαν φωστῆρες ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ, ὥστε φαίνειν ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ ἔστωσαν εἰς σημεῖα καὶ εἰς καιροὺς καὶ εἰς ἡμέρας καὶ εἰς ἐνιαυτούς. Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τοὺς ¹ δύο φωστῆρας τοὺς μεγάλους καὶ τοὺς ἀστέρους καὶ ἔθετο αὐτοὺς ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ.“ ὁμοίως καὶ ὁ Πλάτων· „Ἐξ οὖν λόγου ¹ Θεοῦ καὶ διανοίας, φησὶ, τοιαύτης πρὸς χρόνου γένεσιν, ἵνα γενηθῇ χρόνος, ἥλιος καὶ σελήνη καὶ πέντε ἄλλα ἄστρα ἐπὶ κλην ἔχοντα πλάνητες εἰς διορισμὸν καὶ φυλακὴν χρόνου ² γέγονε. Σώματα δὲ αὐτῶν ποιήσας ὁ Θεὸς, ἔθηκεν εἰς τὰς περιφοράς.“ Ἐπιτήρει δὲ, εἰ μὴ τό· „Ἐξ οὖν λόγου καὶ διανοίας Θεοῦ“ εἰρημένον ² τῷ Πλάτῳ, ὅμοιον ἂν εἴη τῷ παρ' Ἑβραίοις φάσκοντι· „Τῷ λόγῳ κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν, καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν.“ Ἀλλὰ καὶ Μωσέως εἰπόντος· „Καὶ ἔθετο αὐτοὺς ἐν τῷ στερεώματι.“ ὁμοίᾳ κέχρηται καὶ ὁ Πλάτων φωνῇ τῇ Ἑθῇ, εἰπὼν· „σώματα δὲ αὐτῶν ποιήσας ὁ Θεὸς ἔθηκεν εἰς τὰς περιφοράς.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΑΑ.

Ὅτι πάντα καλὰ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ.

Τῆς Ἑβραίων γραφῆς ἐφ' ἐκάστῳ δημιουργημάτων ἐπιφωνούσης· „Καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς ὅτι καλόν.“ καὶ ἐπὶ τῇ πάντων συγκεφαλαϊώσει ¹ φασκούσης· „Καὶ εἶδεν ὁ Θεὸς τὰ πάντα, καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν.“

Cap. XXX. 1) Ἐξ οὖν λόγου. Idem Plato ibid. pag. 529. G. Fici. [P. 318. Bip.]

2) φυλακὴν χρόνου. Plato et Manuscr. Euseb. inserunt ἀριθμῶν. Vig.

ἄκουε τοῦ Πλάτωνος λέγοντος· „Εἰ μὲν δὴ καλὸς ἐστὶν ὁδε ὁ κόσμος, ὃ τε δημιουργὸς ἀγαθός, δῆλον ὡς πρὸς τὸ αἰδίδιον ἔβλεπε.“ Καὶ πάλιν· „Ὁ μὲν γὰρ κάλλιστος τῶν γεγονότων, ὃ δ' ἀριστος τῶν αἰτίων.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΑΒ.

¹ Περὶ τῆς ἀλλοιώσεως καὶ μεταβολῆς τοῦ κόσμου.

Καὶ περὶ τούτου πάσης Ἑβραίων γραφῆς διδασκούσης, τοτὲ μὲν δι' ὧν φησι*)· „Καὶ ἐλιγύσεται ὁ οὐρανὸς ὡς βιβλίον.“ τοτὲ δὲ δι' ὧν ἐπιλέγει· „Καὶ ἔσται ὁ οὐρανὸς καινὸς καὶ ἡ γῆ καινὴ, ἃ ἐγὼ ποιῶ μένειν ἐνώπιόν μου, λέγει κύριος.“ καὶ πάλιν ἄλλοτε δι' ὧν φησι**). „Παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου.“ καὶ ὁ Πλά-
² των ἄκουε ὅπως τὸ δόγμα συνίστησι τούτων, λέγων ἐν Τιμαίῳ· „Ξυने-
 στήσατο οὐρανὸν ¹) ὁρατὸν καὶ ἀπτόν· καὶ διὰ ταῦτα ἐκ τε δὴ τῶν
 τοιούτων καὶ τῶν ἀριθμὸν τεττάρων τὸ τοῦ κόσμου σῶμα ἐγεννήθη
 δι' ἀναλογίας ὁμολογήσαν· φιλίαν τε ἔσχεν ἐκ τούτων, ὡς εἰς ταυτὸν
 αὐτῷ ξυνελθόν, ἄλυτον ὑπὸ τῶν ἄλλων, πλὴν ὑπὸ τοῦ ξυνδῆσαντος
 γεγέσθαι.“ Εἰθ' ἐξῆς φησι· „Χρόνος δ' οὖν μετὰ οὐρανοῦ γέγονεν,
 ἵνα ἅμα γεννηθέντες, ἅμα καὶ λυθῶσιν, ἃν ποτε λύσις τις αὐτῶν
³ γίγνηται.“ Καὶ πάλιν εἰπὼν· „Θεοὶ θεῶν ²), ὧν ἐγὼ δημιουργός,
 πατήρ τε ἔργων, ἃ δι' ἐμοῦ γεγόμενα, ἅλντα ἐμοῦ γε θέλοντος ³)·“
 ἐπάγει λέγων ἐξῆς· „Τὸ μὲν οὖν δὴ δεθὲν πᾶν, λυτόν· τό γε μὴν
 καλῶς ἀρμοσθὲν καὶ ἔχον εὖ, λύειν ἐθέλειν, κακοῦ. Διὸ καὶ ἐπέπερ
 γεγέννησθε, ἀθάνατοι μὲν οὐκ ἐστε, οὐδ' ἄλντοι τὸ πᾶμπαν. Οὐ τι
 μὲν δὴ λυθήσεσθὲ γε, οὐδὲ τεύξεσθε θανάτου μοίρας, τῆς ἐμῆς βου-
 λήσεως μείζονος ἔτι δεσμοῦ καὶ κυριωτέρου λαχόντες ἐκείνων, οἷς ὅτ' ⁴)
 ἐγίγνεσθε, συνεδεῖσθε.“ Καὶ ἐν τῷ Πολιτικῷ δὲ τάδε ὁ αὐτός φησι·
 „Τὸ γὰρ πᾶν τότε τοτὲ μὲν αὐτός ὁ θεὸς ξυμποδηγεῖ πορευόμενος ⁵)
 καὶ ξυγκυκλεῖ, τοτὲ δ' ἀνῆκεν, ὅταν αἱ περίοδοι τοῦ προσήκοτος
 αὐτῷ μέτρον εἰλήφωσιν ἤδη χρόνου, τοτὲ δὲ πάλιν αὐτόματον εἰς
 τὴνναντία περιάγεται, ζῶον ὃν καὶ φρόνησιν εἰληφὸς ἐκ τοῦ ξυναρμό-

*) Jes. XXXIV, 4. LXV, 17. **) 1. Cor. VII, 31.

Cap. XXXII. ¹) ξυνεσθήσατο οὐρανόν. Plato ibid. pag. 527. F. [P. 308. Bip.]

²) Θεοὶ θεῶν. Plato 530. G. [P. 325. Bipont.]

³) ἐμοῦ γε θέλ. Ita etiam Plato. At Manuscript. Euseb. ἐμοῦ γε μὴ θελ. Quam lectionem sequutus est Cicero, cum locum istum verteret. Vig.

⁴) ὅτε ἐγίγνεσθε. Manuscr. ὅτ' ἐργ. recte. Nam et Plato ὅτ' cum apostrophe. [ὅτ' ἐγ. dedi.]

⁵) πορευόμενος. Gr. et Plato πορευόμενον, quod magis placet. Vig.

σαντος αὐτὸ καταρχάς. Τοῦτο δὲ αὐτῷ τὸ πάλιν ⁶⁾ ἵεναι, διὰ τὸδε ⁴
 ἐξ ἀνάγκης ἔμφυτον γέγονε ¹⁾. Διὰ τὸ ποῖον δὴ; Τὸ κατὰ τὰ αὐτὰ
 καὶ ὡσαύτως ἔχειν αἰεὶ καὶ ταυτὸν εἶναι τοῖς πάντων θειοτάτοις προσ-
 ἵκει μόνοις· σώματος δὲ φύσις οὐ ταύτης τῆς τάξεως. Ὅν δὴ
 οὐρανὸν καὶ κόσμον ἐπωνομάκαμεν, πολλῶν μὲν καὶ μακαρίων παρὰ
 τοῦ γεννήσαντος μετέληφεν· αὐτὰρ οὖν δὴ κεκοινώρηκέ γε καὶ σώ-
 ματος· ὅθεν αὐτῷ μεταβολῆς ἀμοίρω γίνεσθαι διὰ παντὸς ἀδύνατον.
 Κατὰ δυνάμιν γε μὴν ὅτι μάλιστα ἐν τῷ αὐτῷ κατὰ τὰ αὐτὰ μίαν ⁵
 φορὰν κινεῖται, διότι τὴν ἀνακύκλησιν εἴληχεν, ὅτι σμικροτάτην τῆς
 ἑαυτοῦ κινήσεως παράλλαξιν. Αὐτὸ δὲ ἑαυτὸ στρέφειν αἰεὶ σχεδὸν
 οὐδενὶ δυνατόν, πλὴν τῷ τῶν κινουμένων αὐ πάντων ἡγουμένῳ. Κινεῖν
 δὲ τοῦτό τι τοτὲ μὲν ἄλλως, αὐθις δ' ἐναντίως, οὐ θέμις. Ἐκ πάν-
 των δὴ τούτων τὸν κόσμον μήτε αὐτὸν χρὴ φάναι στρέφειν ἑαυτὸν
 αἰεὶ, μήθ' ὅλον ὑπὸ Θεοῦ στρέφεσθαι διττὰς καὶ ἐναντίας περιαγω- ⁶
 γάς· μήτ' αὖ τινὲς δύο Θεῶ, φρονοῦντες αὐτοῖς ἐναντία, στρέφειν αὐτόν.
 Ἄλλ' ὅπερ ἄρτι ἐρρέθη, καὶ μόνον λοιπὸν, τοτὲ μὲν ὑπ' ἄλλης
 ξυμποδηγεῖσθαι θείας αἰτίας, τὸ ζῆν πάλιν ἐπικτώμενον καὶ λαμβά-
 νοντα ἀθανασίαν ἐπισκευαστήν παρὰ τοῦ δημιουργοῦ· τοτὲ δ' ὅταν
 ἀνεθῇ, δι' ἑαυτοῦ αὐτὸν ἵεναι, κατὰ καιρὸν ἀφεθέντα τοιοῦτον, ὥστε
 ἀνάπαλιν πορεύεσθαι πολλὰς περιόδων μυριάδας, διὰ τὸ μέγιστον ὄν
 καὶ ἰσορροπώτατον, ἐπὶ σμικροτάτον βαῖνον ποδὸς ἵεναι. Φαίνεται ⁷
 γοῦν δὴ καὶ μάλιστα εἰκότως εἰρησθαι πάντα ὅσα διελήλυθας. Λογι-
 σάμενοι δὲ ξυμνοήσωμεν τὸ πάθος ἐκ τῶν νῦν λεχθέντων, ὃ πάντων
 ἔφαμεν εἶναι τῶν θαυμαστῶν αἴτιον. Ἔστι γὰρ οὖν δὴ τοῦτ' αὐτό.
 Τὸ ποῖον; Τὸ τὴν τοῦ παντὸς φορὰν τοτὲ μὲν ἐφ' ἃ νῦν κυλεῖται,
 φέρεσθαι, τοτὲ δ' ἐπὶ τὰναντία. Πῶς δὴ; Ταύτην τὴν μεταβολὴν
 ἡγεῖσθαι δεῖ τῶν περὶ τὸν οὐρανὸν γινομένων τροπῶν πασῶν εἶναι
 μεγίστην καὶ τελειοτάτην τροπὴν. Ἔοικε γοῦν. Μεγίστας τοίνυν
 μεταβολὰς χρὴ νομίζειν γίνεσθαι τότε τοῖς ἐντὸς ἡμῶν οἰκοῦσιν αὐτοῦ.
 Καὶ τοῦτ' εἰκός. Μεταβολὰς δὲ γε πολλὰς ἢ μεγάλας καὶ παντοίας
 ξυμπεφορμένας, ἃρ οὐκ ἴσμεν τὴν τῶν ζώων φύσιν, ὅτι χαλεπῶς ἀνέ- ⁸
 χεται; Πῶς δ' οὐ; Φθοραὶ τοίνυν ἐξ ἀνάγκης τότε μέγισται συμ-
 βαίνουσι τῶν τε ἄλλων ζώων, καὶ δὴ καὶ τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος
 ὀλίγον τι περιλείπεται. Περὶ δὲ τούτους ἄλλα τε παθήματα πολλὰ
 καὶ θαυμαστὰ καὶ καινὰ ξυμπέπτει, μέγιστον δὲ τὸδε καὶ ξυνεπόμενον
 τῇ τοῦ παντὸς ἀνελίξει τότε, ὅταν ἡ τῆς νῦν καθεστηκυίας ἐναντία

6) πάλιν. Plato melius ἀνάπαλιν. Vig.

7) γιγονέναι. Plato et Manusc. Euseb. γέγονε sine interrogatione, quae vera lectio est. [γέγονε scripsi.]

γίγνηται τροπή.“ Τούτοις ἅπασιν ὑποβάς ἐξῆς περὶ τῆς τῶν τετε-
 9 λευτηκότων ἀναβιώσεως, ὁμοίως ταῖς Ἑβραίων δόξαις κινούμενος, ταῦτ' ἐπιλέγει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΓ.

Περὶ τῆς τῶν τετελευτηκότων ἀναβιώσεως ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ.
 „Γένεσις δὲ τίς τότ' ἦν, ὧ ξένη, ζώων, καὶ τίνα τρόπον ἐξ ἀλλήλων
 ἐγεννῶντο; Ἀῆλον, ὧ Σόκρατες, ὅτι τὸ μὲν ἐξ ἀλλήλων οὐκ ἦν ἐν
 1 τῇ τότε φύσει γεννώμενον, τὸ δὲ γηγενὲς εἶναι ποτε γένος λεχθὲν,
 τοῦτ' ἦν τὸ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον, ἐκ γῆς πάλιν ἀναστρεφόμενον.
 Ἀπεμνημονεύετο δὲ ὑπὸ τῶν ἡμετέρων προγόνων τῶν πρώτων, οἳ
 τελευτώσῃ μὲν τῇ τελευταίᾳ¹) περιφορᾷ τὸν ἐξῆς χρόνον ἐγειτόνουν,
 τῆσδε δὲ κατ' ἀρχὰς ἐφύοντο. Τούτων γὰρ οὗτοι κήρυκες ἐγίνονθ'
 ἡμῖν τῶν λόγων, οἳ νῦν ὑπὸ πολλῶν οὐκ ὀρθῶς ἀπιστοῦνται. Τὸ
 γὰρ ἐντεῦθεν, οἶμαι, χρὴ ξυνοεῖν. Ἐχόμενον μὲν γὰρ ἐστὶ τῷ τοῦς
 2 πρεσβύτας ἐπὶ τὴν τοῦ παιδὸς ἵεναι φύσιν, ἐκ τῶν τετελευτηκότων
 αὐτῶν, κειμένων δ' ἐν γῇ, πάλιν ἐκεῖ συνισταμένους καὶ ἀναβιωσκομένους
 ἔπεσθαι τῇ τροπῇ, ξυνανακυκλουμένης εἰς τὰναντία τῆς γενέσεως· καὶ
 γηγενεῖς δὲ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ἐξ ἀνάγκης φυομένους, οὕτως
 ἔχειν τοῦνομα καὶ τὸν λόγον, ὅσους μὴ θεὸς αὐτῶν εἰς ἄλλην μοῖραν
 ἐκόμισε. Κομιδῇ μὲν οὖν τουτοῦ γε ἔπεται τοῖς ἔμπροσθεν.“ Εἴτε
 αὐτὸ πάλιν ἐξῆς προῶν, τὰ ὅμοια τοῖς Ἑβραίων δόγμασι περὶ τῆς τοῦ
 κόσμου συντελείας τοῦτον διέξεισι τὸν τρόπον.

1 ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΔ.

Περὶ συντελείας τοῦ κοσμοῦ.

„Ἐπειδὴ γὰρ πάντων τούτων χρόνος ἐτελειώθη, καὶ μεταβολὴν ἔδει
 γένεσθαι, καὶ δὴ καὶ τὸ γίγνον ἤδη πᾶν ἀνέλωτο γένος, πάσας ἐκά-
 στης τῆς ψυχῆς τὰς γενέσεις ἀποδεδοκνίας καὶ ὅσα ἦν ἐκάστη προσ-
 ταχθέντα¹), τοσαῦτα εἰς γῆν σπέρματα πεσοῦσης· τότε δὴ τοῦ
 2 παντὸς ὁ μὲν κυβερνήτης, οἷα πηδαλίων οἷακος ἀγόμενος, εἰς τὴν
 αὐτοῦ περιωπὴν ἀπέστη, τὸν δὲ δὴ κόσμον πάλιν ἀνίστρεφεν εἰμαρ-
 μένη τε καὶ ξύμφυτος ἐπιθυμία. Πάντες οὖν οἱ κατὰ τοὺς²) τόπους
 ξυνάροχοι τῷ μεγίστῳ δαίμονι θεοῖ, γνόντες ἤδη τὸ γιγνόμενον,
 ἀφίεσαν αὐτὰ μέρη τοῦ κόσμου τῆς αὐτῶν ἐπιμελείας. Ὁ δὲ μετα-
 στρεφόμενος καὶ ξυμβάλλων, ἀρχῆς τε καὶ τελευτῆς ἐναντίαν ὁρμὴν

Cap. XXXIII. 1) τελευταία. Plato προτέρα. Melius et significantius. Vig.

Cap. XXXIV. 1) προσταχθέντα reposui ex Platone. Vig. προσταχθέν.

2) τοὺς delendum putat Vig. in marg.

ὀρμηθεῖς, σεισμὸν πολὺν ἐν ἑαυτῷ ποιῶν, ἄλλην αὖ φθορὰν ζώων³ παντοίων ἀπειργάσατο. Μετὰ δὲ ταῦτα προσελθόντος ἱκανοῦ χρόνου, θορύβου τε καὶ ταραχῆς ἤδη παυόμενος καὶ τῶν σεισμῶν γαλήνης ἐπιλαβόμενος, εἰς τε τὸν εἰωθότα δρόμον τὸν ἑαυτοῦ κατακοσμούμενος ἦει, ἐπιμέλειαν καὶ κράτος ἔχων αὐτὸς τῶν ἐν αὐτῷ τε καὶ ἑαυτοῦ. “Καὶ μετὰ βραχεία αὖ φησι· „Διὸ δὴ καὶ τότ’ ἤδη θεὸς ὁ κοσμήσας αὐτὸν, καθορῶν ἐν ἀπορίαις ὄντα, κηδόμενος ἵνα μὴ χεμασθεῖς, ὑπὸ ταραχῆς διαλυθεῖς, εἰς τὸν τῆς ἀνομοιότητος ἀπειρον ὄντα τόπον⁴ δύῃ, πάλιν ἔφεδρος αὐτοῦ τῶν πηδαλίων γενόμενος, τὰ νοσήσαντα καὶ λυθέντα ἐν τῇ κατ’ αὐτὸν προτέρᾳ περιόδῳ στρέψας, κοσμεῖ τε καὶ ἐπανελθὼν³⁾ ἀθάνατον αὐτὸν καὶ ἀγήρων ἀπεργάζεται. Τοῦτο μὲν τέλος πάντων εἴρηται.”

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΑΕ.

Ὡς καὶ νεκροὺς ἐγγιγέρθαι ὁ Πλάτων ὁμοίως τοῖς Ἑβραίων λόγοις ἱστορεῖ.

„Ταῦτα τοίνυν¹⁾, ἦν δ’ ἐγὼ, οὐδὲν ἐστὶ πλήθει οὐδὲ μεγέθει πρὸς ἐκεῖνα, ἃ τελευτήσαντα ἐκάτερον περιμένει· χορὴ δ’ αὐτὰ ἀκοῦσαι, ἵνα¹ τελέως ἐκάτερος αὐτῶν ἀπειλήφῃ τὰ ὑπὸ τοῦ λόγου ὀφειλόμενα ἀκοῦσαι. Λέγοις ἂν, ἔφη, ὡς οὐ πολλὰ, ἀλλ’ ἥδιον ἀκούοντι. Ἄλλ’ οὐ μέντοι σοι, ἦν δ’ ἐγὼ, Ἀλκίον γε ἀπόλογον ἐρῶ, ἀλλὰ Ἀλκίμου μὲν ἀνδρὸς Ἡρὸς, τοῦ Ἀρμενίου²⁾, τὸ γένος Παμφύλου· ὅς ποτε ἐν πολέμῳ τελευτήσας, ἀναιρεθέντων τῶν νεκρῶν δεκαταίων ἤδη διεφθαρμένων, ὕγιης μὲν ἀνηρέθη, κομισθεὶς δὲ οἴκαδε, μέλλων θάπτεσθαι, δωδεκαταῖος ἐπὶ τῇ πυρᾷ κείμενος, ἀνέβη. Ἀναβιὸς δὲ ἔλεγεν² ἃ ἐκεῖ ἴδοι. Ἐφη δὲ ἐπειδὴ οὐ ἐκβῆναι τὴν ψυχὴν, πορεύεσθαι μετὰ πολλῶν, καὶ ἀφικνεῖσθαι σφᾶς εἰς τόπον τινὰ δαιμόνιον, ἐν ᾧ τῆς γῆς δυ’ εἶναι χάσματα ἐχομένῳ ἀλλήλων, καὶ τοῦ οὐρανοῦ αὖ ἐν τῷ ἄνω ἄλλα καταντικρύ. Δικαστὰς δὲ μεταξὺ τούτων καθῆσθαι, οὗς ἐπειδὴ διαδικάσειαν, τοὺς μὲν δικαίους κελεύειν πορεύεσθαι τὴν εἰς

3) ἐπανορθῶν Plat.

Cap. XXXV. 1) Ταῦτα τοίνυν. Vid. Plat. de republ. X, 13. p. 856. ed. Stallb.

2) Ἡρὸς τοῦ Ἀρμενίου. Erem istum, Armenii filium, proprioque nomine Zoroastrem dictum esse tradit Clemens Alexandr. Stromate V. p. 436. D. edit. Graecolat. Quem locum noster infra laudat pag. 675. [XIII, 13.] De hoc Macrobius lib. I. in somn. Scipion. cap. 1. Valerius Maxim. I. I. cap. 8. Vide etiam Justinum Martyrem in Paraeneticō, Origenem contra Celsum lib. II. p. 72. et Plutarchum lib. IX. Symposiac. Problem. 5. [Vid. Schleiermacher. ad Plat.]

δεξιάν τε καὶ ἄνω διὰ τοῦ οὐρανοῦ, σημεῖα περιάψαντας τὰ τῶν δε-
 3 δικασμένων ἐν τῷ πρόσθεν· τοὺς δ' ἁδίκους τὴν εἰς ἀριστεράν τε καὶ
 κάτω, ἔχοντας καὶ τούτους ἐν τῷ ὀπίσθεν σημεῖα πάντων ὧν ἔπραξαν.
 Αὐτοῦ δὲ προσελθόντος εἶπεῖν, ὅτι δεοὶ αὐτὸν ἄγγελον γενέσθαι ἀν-
 θρώποις τῶν ἐκεῖ, καὶ διακελεύεσθαι διακονεῖν τε καὶ θεᾶσθαι πάντα
 τὰ ἐν τῷ τόπῳ.“ Ταῦτα ὁ Πλάτων· συγγενῇ δὲ τούτοις καὶ ὁ
 Πλούταρχος ὧδέ πη ἐν τῷ περὶ ψυχῆς πρώτῳ ἰστορεῖ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α5.

- 1 Πλουτάρχου περὶ τοῦ ὁμοίου.
 „Ἀντύλλῳ 1) δὲ τούτῳ καὶ αὐτοὶ παρῆμεν. Ἀλλὰ Σωσιτέλει καὶ
 Ἡρακλέωνι διηγησώμεθα. Νοσῶν ἔναγχος, ἀβιώτως ἔχειν ἐδόκει τοῖς
 ἰατροῖς, ἀνενεχθεὶς δὲ μικρὸν ἔκ τινος οὐ βεβαίον καταφορᾶς, ἄλλο
 μὲν οὐδὲν οὐτ' ἔπραξεν οὐτ' εἶπε παρακινήτικόν, ἔλεγε δὲ τεθνάναι
 καὶ πάλιν ἀφείσθαι καὶ μὴ τεθνήξεσθαι τοπαράπαν ὑπὸ τῆς ἀρρώ-
 στίας ἐκείνης. Ἀλλὰ καὶ κακῶς ἀκηκοέναι τοὺς ἀγαγόντας αὐτὸν
 ὑπὸ τοῦ κυρίου. Πεμφθέντας γὰρ ἐπὶ Νικανδᾶν, αὐτὸν ἦκειν ἀντ'
 ἐκείνου κομίζοντας. Ὁ δὲ Νικανδᾶς ἦν σκυτοτόμος, ἄλλως δὲ τῶν
 ἐν παλαιστραῖς γεγονότων, καὶ πολλοῖς συνήθης καὶ γνώριμος. Ὅθεν
 2 οἱ νεανίσκοι προσιόντες, ἔσκωπτον αὐτὸν ὡς ἀποδεδρακότα καὶ διε-
 φθαρκότα τοὺς ἐκεῖθεν ὑπηρέτας. Αὐτὸς μέντοι δῆλος ἦν εὐθύς
 ὑποθραπτόμενος 2) καὶ δυσχεραίνων· τέλος δὲ πυρετοῦ προσπεσόντος,
 ἐξαίφνης ἀπέθανε τριταῖος. Οὗτος δὲ ἀνεβίω καὶ περίεστιν εὖ γε
 ποιῶν, ἡμῖν ξένων ἐπιεικέστατος.“ Ταῦτά μοι κείσθω διὰ τὸ καὶ
 ἐν ταῖς Ἑβραίων γραφαῖς νεκρῶν ἀναβιώσεις φέρεσθαι. Ἐπεὶ δὲ καὶ
 3 γῆν τινα ἐν ἐπαγγελίαις μόνοις τοῖς Θεοφιλέσι δοθήσεσθαι περιέχουσι,
 κατὰ τὸ φάσκον λόγιον*)· „Οἱ δὲ πραεῖς κληρονομήσουσι τὴν γῆν.“
 ταύτην δὲ ἐπουράνιον ὑπάρχειν διασαφεῖ ὁ φάσκων λόγος**). „Ἡ δὲ

Cap. XXXVI. 1) Ἀντύλλῳ. Hunc Plutarchi locum non reperio. Similem tamen reperio in opusculo de sera numinis vindicta pag. 563. [Cap. XXII. Vol. X. p. 264 sqq. ed. Hutten.] de Thespiesio quodam Solensi multo recentiore, qui τριταῖος ἦδη περὶ τὰς ταφὰς αὐτὰς ἀνήγεγκεν, ac deinceps, cum πάνν ἀκολά-
 στως ante vixisset, ἀπιστόν τινα τοῦ βίου τὴν μεταβολὴν ἐποίησεν. Is Aridaeus antea vocabatur, Θεσπέσιος postea vocatus est, quod μοῖρα τινὶ θεῶν cum in locum, solo τῷ φρονοῦντι, i. e. sola mente, adspirasset. Qui plura volet de πα-
 λμβίοις istis, adeat Plinium histor. VII, 52. Valerium Maxim. I, 8. de Attilio Aviola Consulari et L. Lamia Praetorio, itemque Fulgosum I, 6. Similia narrat Phlegon Trallianus de mirabilibus et longaevis. Vig.

2) ὑποθραπτόμενος Vig. qui tamen ὑποθραπτόμενος scribendum esse in marg. monuit. *) Matth. V, 5. **) Gal. IV, 26.

ἄνω Ἰερουσαλὴν ἐλευθέρα ἐστίν, ἣ τις ἐστι μήτηρ ἡμῶν.“ ὁ τε προφήτης τὴν αὐτὴν δὴ ταύτην ἐκ πολυτελῶν καὶ τιμῶν συνεστάναι λίθων, ἐν τρόπῳ ἀλληγορίας αἰνίττεται λέγων*). „Ἰδοὺ ἐγὼ ἐτοιμάζω σοι ἄνθρακα τὸν λίθον σου, καὶ θήσω τὰς ἐπάλξεις σου ἰάσπιν καὶ τοὺς θεμελίους σου σάπφειρον καὶ τὸν περίβολόν σου λίθους ἐκλεκ- 4 τούς.“ Θέα ὡς καὶ ὁ Πλάτων ἀντὰ δὴ ταῦτα ἢ τὰ παραπλήσια πεπεισθαι εἶναι ἀληθῆ ἐν τῷ περὶ ψυχῆς³⁾ ὁμολογεῖ, Σωκράτει ἀνατιθεὶς τὸν λόγον ὧδέ πη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΑΖ.

Ὡς καὶ τὰ περὶ τῆς λεγομένης ἐπουρανίου γῆς ὁ Πλάτων ὁμοίως Ἑβραίοις διέξεισιν.

„Ἀλλὰ μέντοι, ὦ Σιμμία, οὐχὶ ἡ Γλαύκον τέχνη γέ μοι δοκεῖ εἶναι 1 διηγήσασθαι ἃ γ' ἐστίν· ὡς μέντοι ἀληθῆ, χαλεπώτερόν μοι φαίνεται, ἢ κατὰ τὴν Γλαύκον τέχνην, καὶ ἅμα μὲν ἐγὼ ἴσως οὐδ' ἂν οἷός τε εἶην· ἅμα δὲ καὶ εἰ¹⁾ ἡπιστάμην, ὁ βίος μοι δοκεῖ ὁ ἐμὸς, ὦ Σιμμία, τῷ μήκει τοῦ λόγου οὐκ ἐξαρκεῖν. Τὴν μέντοι ἰδέαν τῆς γῆς, οἷαν πέπεισμαι εἶναι, καὶ τοὺς τόπους αὐτῆς οὐδὲν με κωλύει λέγειν. Ἄλλ', ἔφη ὁ Σιμμία, καὶ ταῦτα ἀρκεῖ. Πέπεισμαι τοίνυν, ἦ δ' ὅς, ἐγὼ πρῶτον μὲν, εἰ ἔστιν ἐν μέσῳ τῷ οὐρανῷ περιφερῆς οὖσα, μηδὲν αὐτῇ δεῖν μήτε ἀέρος πρὸς τὸ μὴ πεσεῖν, μήτε ἄλλης ἀνάγκης μηδε- 2 μιᾶς τοιαύτης, ἀλλ' ἱκανὴν γε εἶναι αὐτὴν ἴσχειν τὴν ὁμοιότητα τοῦ 2 οὐρανοῦ αὐτοῦ ἐαντῷ πάντῃ καὶ τῆς γῆς τὴν ἰσορροπίαν. Ἰσορροποῦν γὰρ πρᾶγμα ὁμοίου τινὸς ἐν μέσῳ τεθὲν οὐχ ἔξει μᾶλλον οὐδ' ἥττον οὐδαμῶς κλιθῆναι, ὁμοίως δ' ἔχον ἀκλινὲς μένει. Πρῶτον μὲν δὴ, ἦ δ' ὅς, τοῦτο πέπεισμαι. Καὶ ὀρθῶς γε, ἔφη ὁ Σιμμίας. Ἐτι τοίνυν, ἔφη, πάμμεγά τι εἶναι αὐτὸ, καὶ ἡμᾶς οἰκεῖν τοὺς μέχρις Ἑρακλείων στηλῶν ἀπὸ Φάσιδος ἐν σμικρῷ τι μορίῳ, ὥσπερ περὶ τέλμα μύρμηκας ἢ βατράχους, περὶ τὴν θάλατταν οἰκοῦντας, καὶ 3 ἄλλους ἄλλοθι πολλοὺς ἐν πολλοῖς τοιοῦτοις τόποις οἰκεῖν. Εἶναι γὰρ πάντα τοῦ περὶ τὴν γῆν πολλὰ κοῖλα καὶ παντοδαπὰ καὶ τὰς ἰδέας καὶ τὰ μεγέθη, εἰς ἃ ξυνερόνυκται τό τε ὕδωρ καὶ τὴν ὁμίχλην καὶ τὸν ἀέρα· αὐτὴν δὲ τὴν γῆν καθαράν τε ἐν καθαροῦ κεῖσθαι τῷ οὐρανῷ, ἐν ᾧ πέρ ἐστι τὰ ἄστρα, ὃν δὴ αἰθέρα ὀνομάζειν τοὺς πολ- 4 λούς τῶν τὰ τοιαῦτα εἰσθότων λέγειν· οὐ δὴ ὑποσταθμὴν εἶναι 4 ταῦτα καὶ ξυρῶεῖν αἰεὶ εἰς τὰ κοῖλα τῆς γῆς. Ἡμᾶς οὖν οἰκοῦντας ἐν

*) Jes. LIV, 12.

3) ἐν — ψυχῆς. Vid. Plat. Phaed. c. LVIII, p. 181. Stallb.

Cap. XXXVII. 1) εἰ καὶ Plat.

τοῖς κολοῖς αὐτῆς λεληθέναι καὶ οἶσθαι ἄνω ἐπὶ τῆς γῆς οἰκεῖν, ὥσπερ ἂν εἴ τις ἐν μέσῳ τῷ πνυθμένοι τοῦ πελάγους οἰκῶν οἰοιτό τε ἐπὶ τῆς θαλάττης οἰκεῖν καὶ διὰ τοῦ ὕδατος ὁρῶν τὸν ἥλιον καὶ τὰ ἄλλα ἄστρα τὴν θάλατταν ἡγοῖτο οὐρανὸν εἶναι, διὰ δὲ βραδυτῆτά τε καὶ ἀσθενείαν μηδὲ πώποτε ἐπὶ τὰ ἄκρα τῆς θαλάττης εἴη ἀφι-
5 γμίνος μηδὲ ἐωρακὼς εἴη, ἐκδὺς καὶ ἀνακύνσας ἐκ τῆς θαλάττης εἰς τὸν ἐνθάδε τόπον, ὅσῳ καθαρώτερος καὶ καλλίων τυγχάνει ὢν τοῦ παρὰ σφίσι, μηδὲ ἄλλου ἀκηκὼς εἴη τοῦτο ἐωρακός. Ταυτὸ δὲ τοῦτο καὶ ἡμᾶς πεπονθέναι. Οἰκοῦντας γὰρ ἐν τινι κολῳ τῆς γῆς, οἶσθαι ἐπάνω αὐτῆς οἰκεῖν, καὶ τὸν ἄερα οὐρανὸν καλεῖν, ὡς διὰ τούτου οὐρανοῦ ὄντος τὰ ἄστρα χωροῦνται. Τὸ δὲ εἶναι τοῦτο 2). ὑπ' ἀσθενείας καὶ βραδυτῆτος οὐχ οἶους εἶναι ἡμᾶς διεξελθεῖν ἐπ' ἔσχατον ἄερα· ἐπεὶ εἴ τις αὐτοῦ ἐπ' ἄκρα ἔλθοι ἢ πτηνὸς γενόμενος ἀνάπτοιτο, κατιδεῖν δὲ ἀνακύνσαντα, ὥσπερ ἐνθάδε οἱ ἐκ τῆς θαλάττης ἰχθύες ἀνακύντοντες ὁρῶσι τὰ ἐνθάδε, οὕτως ἂν τινα καὶ τὰ ἐκεῖ κατιδεῖν, καὶ εἰ ἡ φύσις ἱκανὴ εἴη ἀνέχεσθαι θεωροῦσα, γινῶναι ἂν ὅτι ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀληθὴς οὐρανὸς καὶ τὸ ἀληθινὸν φῶς καὶ ἡ ὡς
6 ἀληθὺς γῆ. Ἦδε μὲν γὰρ ἡ γῆ καὶ οἱ λίθοι καὶ πᾶς ὁ τόπος ὁ ἐνθάδε διεφθαρμένα ἐστὶ καὶ καταβεβρωμένα, ὥσπερ τὰ ἐν τῇ θαλάττῃ ὑπὸ τῆς ἄλμης· καὶ οὔτε φύεται ἄξιον λόγου οὐδὲν ἐν τῇ θαλάττῃ, οὔτε τέλειον, ὡς ἔπος εἰπεῖν, οὐδὲν ἐστὶ, σήραγγες δὲ καὶ ἄμμος καὶ πηλὸς ἀμήχανος καὶ βόρβοροι εἰσιν, ὅπου ἂν καὶ ἡ γῆ ἦ, καὶ πρὸς τὰ παρ' ἡμῖν καλὰ κρῖνεσθαι οὐδ' ὅπωςτιοῦν ἄξια. Ἐκεῖνα δὲ αὖ τῶν παρ' ἡμῖν πολὺ ἂν ἔτι πλεῖον φανεῖν διαφέρειν. Εἰ γὰρ δὲ
7 καὶ μυθολογεῖν καλὸν 3), ἄξιον ἀκοῦσαι, ὃ Σιμμία, οἷα τυγχάνει τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ὑπὸ τῷ οὐρανῷ ὄντα. Ἀλλὰ μὲν, ἔφη ὁ Σιμμίας, ὃ Σώκρατες, ἡμεῖς γε τούτου τοῦ μύθου ἡδέως ἂν ἀκούσασμεν. Λέγεται τοίνυν, ἔφη, ὃ ἑταῖρε, πρῶτον μὲν εἶναι τοιαύτη ἡ γῆ αὐτὴ 4) ἰδεῖν, εἴ τις ἄνωθεν αὐτὴν θεῶτο, ὥσπερ αἱ δωδεκάσκυτοι σφαῖραι, ποικίλῃ, χρώμασι διελημμένη· ὧν καὶ τὰ ἐνθάδε εἶναι χρώματα ὥσπερ δει-
8 γματα, οἷς δὲ οἱ γραφεῖς καταχρῶνται. Ἐκεῖ δὲ πᾶσαν τὴν γῆν ἐκ τοιούτων εἶναι, καὶ πολὺ ἔτι ἐκ λαμπροτέρων καὶ καθαρωτέρων ἢ τούτων. Τὴν μὲν γὰρ ἁλουργῇ εἶναι καὶ θαυμαστὴν τὸ κάλλος, τὴν δὲ χρυσοειδῇ, τὴν δὲ ὅση λευκὴ γύψου καὶ χιόνος λευκοτέραν, καὶ ἐκ τῶν ἄλλων χρωμάτων συγκειμένην ὥσαύτως, καὶ ἔτι πλειόνων καὶ

2) τοῦτον et sine ulla distinctione verborum Vig. Plato ταῦτόν, quod delendum videtur Stallbaumio, in τοιοῦτον mutandum Heindorfio.

3) μῦθον λέγειν καλὸν Plat.

4) αὐτὴ Plato. Vid. Stallbaum. ad h. l.

καλλιώνον, ἣ ὅσα ἡμεῖς ἐωράκαμεν. Καὶ γὰρ αὐτὰ ταῦτα τὰ κοῖλα αὐτῆς, ὕδατός τε καὶ ἀέρος ἔμπλεα ὄντα, χρώματός τι εἶδος παρέχεται, σιλβοντα ἐν τῇ τῶν ἄλλων χρωμάτων ποικιλίᾳ, ὥστε ἐν τῇ αὐτῆς εἶδος ξυνεχὲς καὶ ποικίλον φαντάζεσθαι. Ἐν δὲ ταύτῃ οὕσῃ τοιαύτῃ ἀνάλογον τὰ τοιαῦτα φέρεσθαι δένδρα τε καὶ ἄνθη, ἔχοντα τοὺς καρπούς· καὶ αὐτὰ ὅρη ὡσαύτως καὶ τοὺς βουνούς⁵⁾ ἔχειν κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον τὴν τελειότητα καὶ τὴν διαφάνειαν καὶ τὰ χρώματα καλλίω. Ὡν καὶ τὰ ἐνθάδε λιθίδια εἶναι τὰ ταῦτα τὰ ἀγαπώμενα μόρια, σάρδιά τε καὶ ἰασπίδας καὶ σμαράγδους καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα. Ἐκεῖ δὲ οὐδὲν ὁτιοῦν τοιοῦτον οὐκ εἶναι, καὶ ἐστὶ τούτων καλλίω. Τὸ δ' αἴτιον τούτου εἶναι, ὅτι ἐκεῖνοι οἱ λίθοι καθαροὶ εἰσι καὶ οὐ κατεδηδεσμένοι οὐδὲ διεφθαρμένοι, ὥσπερ οἱ ἐνθάδε, ὑπὸ σηπεδόνης καὶ ἄλμης, καὶ τῶν δεῦρο ξυνερόνκωτων, ἀ καὶ λίθοις καὶ γῇ καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις τε καὶ φυτοῖς αἰσχη τε καὶ νόσοις παρέχει. Τὴν δὲ γῆν αὐτὴν κεκοσμησθαι τούτοις ἅπασιν καὶ ἐστὶ χρυσῷ¹⁰ τε καὶ ἀργύρῳ καὶ τοῖς ἄλλοις αὐτῶν τοῖς τοιούτοις. Ἐκφανῇ γὰρ αὐτὰ πεφνέναι, ὧν τὰ πολλὰ⁶⁾ πλήθη καὶ μεγάλα καὶ πολλαχοῦ τῆς γῆς, ὥστε αὐτὴν δεῖν εἶναι θέαμα εὐδαιμόνων θεατῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΗ.

Ὡς καὶ τὰ περὶ τῆς μετὰ τὸν θάνατον κρίσεως ὁμοίως Ἑβραίοις καὶ ὁ Πλάτων ἔσεσθαι πιστεύει.

Τῆς παρ' Ἑβραίοις γραφῆς θεοῦ δικαιοτήριον καὶ κρίσιν ψυχῶν μετὰ τὴν ἐνθνήδε ἀπαλλαγὴν ἔσεσθαι προαγορευούσης διὰ τὴν μυρίων ἄλλων καὶ δι' ὧν φησι*) „Κριτήριον ἐκάθισε, καὶ βίβλοι ἡγεώχθησαν, καὶ ὁ Παλαιὸς ἡμερῶν ἐκάθητο. Ποταμὸς πυρὸς εἵλκεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ, μύριαι μυριάδες ἐλειτούργουν αὐτῷ, καὶ χίλιναι χιλιάδες παρείστήκεσαν ἔμπροσθεν αὐτοῦ.“ ἐπάκουσον τοῦ Πλάτωνος τῆς θείας² κρίσεως καὶ δὴ καὶ τοῦ ποταμοῦ ὀνομαστὶ μνησθέντος, πολλὰς τε μονὰς τῶν εὐσεβῶν διαφόρους τε τῶν δυσσεβῶν τιμωρίας συμφώνως τοῖς Ἑβραίων ὑπογράφοντος λόγοις. Φησὶ δ' οὖν ἐν τῷ περὶ ψυχῆς¹⁾ τάδε· „Τρίτος δὲ ποταμὸς τούτων κατὰ μέσον ἐκβάλλει καὶ ἕρπυς τῆς ἐκβολῆς ἐκπίπτει εἰς τόπον μέγαν, πυρὶ πολλῷ καιόμενον, καὶ λίμνην ποιεῖ μεῖζω τῆς παρ' ἡμῶν θαλάττης, ζέουσιν ὕδατος καὶ πηλοῦ. Ἐντεῦθεν δὲ χωρεῖ κύκλῳ θολερὸς καὶ πηλώδης, περιελιττόμενος δέ³

5) λίθους Plat. idque postulant sequentia.

6) ὄντα πολλὰ πλήθει Plat. rectius.

*) Dan. VII, 9.

Cap. XXXVIII. 1) ἐν — ψυχῆς. Vid. Plat. Phaed. c. LXI. p. 195. Stallb.

γε τῇ γῇ²⁾), ἄλλοσέ τε ἀφικνεῖται καὶ παρ' ἔσχατα τῆς Ἀχερουσιάδος λίμνης, οὐ συμμιγνύμενος τῷ ὕδατι· περιελιχθεὶς δὲ πολλάκις ὑπο γῆς, ἐμβάλλει κατωτέρω τοῦ Τάρταρον. Οὗτος δ' ἐστίν, ὃν ἔτι ἐπονομάζουσι Πυριφλεγέθοντα, οὗ καὶ οἱ ῥύακες ἀποσπάσματα ἀναφυσῶσιν, ὅπη ἂν τύχῃσι τῆς γῆς. Τούτου δὲ αὖ καταντικρὺ ὁ τέταρτος ἐκπίπτει εἰς τόπον πρῶτον δεινόν τε καὶ ἄγριον, ὡς λέγεται, χρῶμα δὲ ἔχοντα ὅλον οἶον ὁ κυανός, ὃν δὴ ἐπονομάζουσι Στύγιον. Καὶ τὴν λίμνην ποιεῖ ὁ ποταμὸς ἐμβάλλων Στύγα· ὁ δ' ἐμπεσὼν ἐνταῦθα καὶ δεινὰς δυνάμεις λαβὼν ἐν τῷ ὕδατι, δὺς κατὰ τῆς γῆς καὶ περιελιττόμενος χωρεῖ ἐναντίος τῷ Πυριφλεγέθοντι καὶ ἀπαντᾷ⁴ ἐν τῇ Ἀχερουσίᾳ λίμνῃ ἐξεναντίας. Καὶ οὐδὲ τὸ τούτου ὕδωρ οὐδεὶ μίγνυται, ἀλλὰ καὶ οὗτος κύκλῳ περιελθὼν, ἐκβάλλει εἰς τὸν Τάρταρον, ἐναντίος τῷ Πυριφλεγέθοντι. Ὅνομα δὲ τούτῳ ἐστίν, ὡς οἱ ποιηταὶ λέγουσι, Κωκυτός. Τούτων δὲ οὕτω πεφυκότων, ἐπειδὴν ἀφικνῶνται οἱ τετελευτηκότες εἰς τὸν τόπον οἱ ὁ δαίμων ἕκαστον κομίζει, πρῶτον μὲν διεδικάσαντο οἷ τε καλῶς καὶ ὁσίως καὶ δικαίως βιώσαντες καὶ οἱ μὴ. Καὶ οἱ μὲν ἂν δόξωσι μέσως βεβιωκέναι, πο⁵ ρευθέντες ἐπὶ τὸν Ἀχέροντα, ἀναβάντες ἃ δὴ καὶ αὐτοῖς ὀχήματά ἐστιν, ἐπὶ τούτων³⁾ ἀφικνοῦνται εἰς τὴν λίμνην, καὶ ἐκεῖ οἰκοῦσίν τε καὶ καθαιρόμενοι τῶν τε ἀδικημάτων διδόντες δίκας, ἀπολύονται εἴ τίς τι ἡδίκηκε· τῶν τε εὐεργεσιῶν τιμὰς φέρονται κατὰ τὴν ἄξιαν ἕκαστος. Οἱ δ' ἂν δόξωσιν ἀνιάτως ἔχειν διὰ τὰ μεγέθη τῶν ἁμαρτημάτων, ἢ ἱεροσυλίας πολλὰς καὶ μεγάλας ἢ φόνους ἀδίκους καὶ παρανόμους πολλοὺς ἐξεργασμένοι, ἢ ἄλλα ὅσα τοιαῦτα τυγχάνει⁶ ὄντα, τούτους δὲ ἡ προσήκουσα μοῖρα ῥίπτει εἰς τὸν Τάρταρον, ὅθεν οὐ ποτε ἐκβαίνουσιν. Οἱ δ' ἂν ἰάσιμα μὲν, μεγάλα δὲ δόξωσιν ἁμαρτηκέναι ἁμαρτήματα, οἷον πρὸς πατέρα ἢ μητέρα ὑπ' ὀργῆς βιαιότι πράξαντες, καὶ μεταμέλον αὐτοῖς τὸν ἄλλον βίον βιῶσιν, ἢ ἀνδροφόνου, ἢ⁴⁾ τοιοῦτῳ τρόπῳ ἄλλῳ γένωνται, τούτους δ' ἐμπεσεῖν μὲν εἰς τὸν Τάρταρον ἀνάγκη, ἐμπεσόντας δὲ αὐτοὺς καὶ ἐνιαυτὸν ἐκεῖ γενομένους ἐκβάλλει τὸ κῆμα, τοὺς μὲν ἀνδροφόνους κατὰ τὸν Κωκυ⁷ τὸν, τοὺς δὲ πατραλῶας καὶ μητραλῶας κατὰ τὸν Πυριφλεγέθοντα. Ἐπειδὴν δὲ φλεγόμενοι⁵⁾ γένωνται κατὰ τὴν λίμνην τὴν Ἀχερουσιάδα, ἐνταῦθα βοῶσιν τε καὶ καλοῦσιν οἱ μὲν οὓς ἀπέκτειναν, οἱ δὲ οὓς ὕβρισαν· καλέσαντες δὲ ἱκετεύουσι καὶ δεόνται εἶσαι σφᾶς ἐκβῆναι

2) δὲ γε τῇ γῇ. Vid. Stallbaum, ad h. l.

3) ἐπὶ τούτων pro ἐπὶ τούτων reposui ex Platone.

4) ἢ delendum ex Plat. videtur.

5) φερόμενοι Plat.

εἰς τὴν λίμνην καὶ δεῖξασθαι. Καὶ ἂν μὲν πείσωσιν, ἐκβαίνουσί τε καὶ λήγουσι τῶν κακῶν· εἰ δὲ μὴ, φέρονται αὐτοῖς εἰς τὸν Τάρταρον κακεῖθεν πάλιν εἰς τοὺς ποταμούς· καὶ ταῦτα πάσχοντες οὐ πρότερον παύονται, πρὶν ἂν πείσωσιν οὓς ἠδίκησαν. Αὕτη γὰρ ἡ δίκη ὑπὸ τῶν δικαστῶν αὐτοῖς ἐτάχθη. Οἱ δὲ δὴ ἂν δόξωσι διαφερόντως πρὸς τὸ ὁσίως βιῶναι, οὗτοί εἰσιν οἱ τῶνδε μὲν τῶν τόπων τῶν ἐν τῇ γῇ ἐλευθερούμενοί τε καὶ ἀπαλλαττόμενοι, ὥσπερ δεσμοτηρίων, ἄνω δὲ εἰς τὴν καθαρὰν οἰκῆσιν ἀφικνούμενοι καὶ ἐπὶ τῆς γῆς οἰκίζόμενοι. Τούτων δὲ αὐτῶν οἱ φιλοσοφία ἱκανῶς καθηράμενοι ἄνευ τε καμμάτων⁶⁾ ζῶσι τοπαράπαν εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον, καὶ εἰς οἰκῆσεις ἐτι τούτων καλλίους ἀφικνοῦνται, ἃς οὔτε ῥᾷδιον δηλῶσαι, οὔτε ὁ χρόνος ἱκανὸς ἐν τῷ παρόντι. Ἀλλὰ τούτων δὴ ἕνεκα χορῇ, ὣν διεληλύθαμεν, ὦ Συμμία, πᾶν ποιεῖν, ὥστε ἀρετῆς καὶ φρονήσεως ἐν τῷ βίῳ μετασχεῖν. Καλὸν γὰρ τὸ ἄθλον καὶ ἡ ἐλπὶς μεγάλη.“ Ταῦτα ὁ⁹ Πλάτων. Σὺν δέ γε παραθήσεις τῷ „καὶ εἰς οἰκῆσεις καλλίους ἀφικνοῦνται, ἃς οὔτε ῥᾷδιον δηλῶσαι, οὔτε χρόνος ἱκανὸς ἐν τῷ παρόντι“ τὸ παρ’ ἡμῖν οὕτως ἔχον*)· „Οφθαλμὸς γὰρ οὐκ εἶδε, καὶ οὓς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἠτοίμασεν ὁ θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν.“ Ταῖς δὲ εἰρημέναις οἰκῆσεσι τὸ^{**)} Πολλὰς εἶναι παρὰ τῷ πατρὶ τοῖς θεοφιλέσιν ἐπηγγελμένας. Καὶ τοῖς περὶ τοῦ Πυριφλεγέθοντος λεχθεῖσι τὸ τοῖς ἀσεβέσιν ἡπειλημένον¹⁰ πῦρ αἰώνιον, κατὰ τὸν πρὸς αὐτοὺς φάσκοντα Ἑβραίων προφήτην^{***)}· „Τίς ἀναγγελεῖ ὑμῖν, ὅτι πῦρ καίεται; τίς ἀναγγελεῖ ὑμῖν τὸν τόπον τὸν αἰώνιον;“ Καὶ πάλιν· „Ὁ σκόληξ αὐτῶν οὐ τελευτήσῃ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβεσθήσεται, καὶ ἔσονται εἰς ὄρασιν πάση σαρκί.“ Τῇρει δὲ ὡς καὶ ὁ Πλάτων συνῆδων τούτοις, τοὺς ἀσεβεῖς εἰπὼν χωρήσειν εἰς Τάρταρον ἐπιλέγει „ὅθεν οὐποτε ἐκβαίνουσι.“ Καὶ αὖ πάλιν τοὺς εὐσεβεῖς ζήσεσθαι εἰπὼν ἐν μακαρίοις, προστίθῃσι λέγων „τοπαρά-¹¹παν“ καὶ „εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον.“ Ἀλλὰ καὶ τὸ ἄνευ καμάτων εἰρημέγον ὑπ’ αὐτοῦ ὅμοιον ἂν εἴῃ τῷ †) „Ἀπέδρα ὀδύνη καὶ λύπη καὶ στεναγμός.“ Φάσκων δὲ τοὺς ἐπὶ τὸν Ἀχέροντα πορευομένους μὴ ἀπλῶς ἐπὶ τοῦτον ἀφικνεῖσθαι, ἀλλὰ ἀναβαίνοντας πρότερον ἢ δὴ αὐτοῖς ὀγγήματά ἐστι, τίνα ποτὲ ἄρα τὰ ὀγγήματα βούλεται σημαίνειν, ἢ τὰ σώματα, εἰς ἃ ἀναβαῖναι αἱ τῶν τετελενηκότων ψυχαί, σὺν

6) καμάτων. Plato σωμαίων. Omnino Eusebius καμάτων legit, quemadmodum et Theodoretus, ut constat ex primo versu literae D, infra hac pag. ubi eadem vox et repetitur et cum scripturae verbis componitur. Vig.

*) 1. Cor. II, 9. **) Joan. XIV, 2. ***) Jes. XXXIII, 34. 66 extr.

†) Jes. XXXV, 10.

αὐτοῖς τιμωροῦνται, κατὰ τὰ παρ' Ἑβραίοις νενομισμένα; Ἀλλὰ γὰρ ἰανὴν καὶ τοῦδε τοῦ λόγου περιγραφὴν εἰληφότος, ἐπὶ τὸ δωδέκατον τῆς εὐαγγελικῆς προπαρασκευῆς μεταβήσομαι σύγγραμμα.

ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΩΔΕΚΑΤΟΝ.

Τὰ δε περιέχει τὸ δωδέκατον βιβλίον.

- α. Ὅτι καὶ κατὰ Πλάτωνα τοῖς εἰσαγομένοις ὁρθῶς Ἑβραίων παῖδες ἀπερίεργον τὴν τῶν μαθημάτων πίστιν διὰ τὸ ἀτελὲς αὐτῶν παρεδίδουσαν.
- β. Ὅτι μεγίστη τῶν ἀρετῶν καὶ κατὰ Πλάτωνα ἡ πίστις τυγχάνει.
- γ. Ὅτι πιστεύειν δεῖ τοῖς περὶ ψυχῆς λεγομένοις καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς περὶ τῶν τοιούτων λόγοις. Ἀπὸ τοῦ ἐνδεκάτου τῶν νόμων.
- δ. Ὅτι δεήσει ἐν σήματι μύθων τὰς πρώτας εἰσαγωγὰς τοῖς παισὶ παραδιδόναι.
- ε. Ὅτι μὴ τοὺς ἐπιβλαβεῖς μύθους τοῖς παισὶ, μόνους δὲ τοὺς ὠφελίμους δεήσει κατεπάρδειν.
- ς. Ὅτι μὴ λόγῳ μόνον ἀπεδέχετο τὴν πίστιν ὁ Πλάτων, ἀλλὰ καὶ αὐτῇ διαθέσει τούτοις πιστεύειν καὶ πεπεῖσθαι ὁμολόγει, οἷς καὶ ἡμεῖς πιστεύομεν.
- ζ. Ὅτι μὴ δεοὶ εἰς πάντας ἐκφέρειν τὰ σεμνὰ τῶν τῆς ἀληθείας δογμάτων.
- η. Ὅποιους δεῖν ὁ Πλάτων φησὶ τοὺς ἄρχοντας καθιστάναι· ὅτι καὶ ἰδιώτας καὶ ἀγραμμάτους, εἰ μόνον τὸ ἥθος κεκοσμημένοι εἶεν.
- θ. Ὅτι δεοὶ φεύγειν τὰς ἀρχάς.
- ι. Περὶ τοῦ κατὰ Πλάτωνα δικαίου.
- ια. Περὶ τοῦ κατὰ Μωσέα παραδείσου.
- ιβ. Ὡς ἐκ τοῦ ἀνδρὸς εἰληφθαί φασὶ τὴν γυναῖκα.
- ιγ. Περὶ τοῦ πρώτου τῶν ἀνθρώπων βίου.
- ιδ. Ὅτι καὶ τοῖς ἀλόγοις ζώοις ὁμίου.
- ιε. Ὅπως περὶ τοῦ κατακλισμοῦ μέμνηται.
- ις. Ὅτι τὰ τῆς διδασκαλίας ὁρθῶς ἡμῖν ἀπὸ τῶν θείων ἀρχόμενα καταλήγει εἰς ἀνθρώπινα.
- ιζ. Ὅτι καλὸν, ἐξ ἑτὶ νέας ἡλικίας τοὺς παῖδας τοῖς τῆς Θεοσεβείας ἔθουιν ἐγγυμνάζειν.
- ιη. Ὅτι παιδείαν ἡγεῖσθαι χρὴ μόνην τὴν εἰς ἀρετὴν προάγουσαν, οὐχὶ δὲ τὴν εἰς χρηματισμὸν ἢ τινα βιοποριστικὴν ἐπιτήδευσιν.
- ιθ. Ὅτι παραπλησίως Ἑβραίοις καὶ ὁ Πλάτων εἰκόνα θειοτέρων τὰ τῇδε εἶναι ἐδύξαζεν.
- κ. Ὅτι χρὴ τοὺς νέους δι' ἐκμαθήσεως ἔμνων ὁρθῶν καὶ ὠδῶν εἰς ἀρετῆς ἀνάληψιν προπαρασκευάζειν.

- κα. Ὅποίας χρὴ διανοίας περιέχειν τὰς ᾠδὰς.
 κβ. Ὅτι οὐ πάντων ἐστὶ τὰς ὀρθὰς ᾠδὰς καὶ τὰ μέλη δύνασθαι ποιῆν, ἀλλ' ἢ μόνου Θεοῦ ἢ Θείου τινὸς ἀνδρός.
 κγ. Περὶ τῶν δοκιμάζειν οἶον τε τὰς κατὰ Θεὸν πεποιημένας ᾠδὰς.
 κδ. Ὅτι καὶ ἐν τοῖς συμποσίοις παραληπτέον τὰς ᾠδὰς, ὥσπερ τινὰς νόμους συμποσιακούς.
 κε. Ὅτι οὐ πᾶσιν ἐπιτρεπτέον τὴν τοῦ οἴνου πόσιν.
 κς. Ὅτι οὐκ ἡγνόμεν ὁ Πλάτων τὰ ὑπ' αὐτοῦ νομοθετούμενα παρά τισι βαρβάρους πολιτεύεσθαι.
 κζ. Ὅτι ὁ πόλεμος ἡμῖν ἐστὶ πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ τὰ ἐν ἡμῖν πάθη.
 κη. Ὅτι οὐ τὸ σῶμα ἀλλ' ἡ ψυχὴ αἰτία τυγχάνει τῶν κακῶς ὑφ' ἡμῶν πραττομένων.
 κθ. Περὶ τοῦ καθαρῶς φιλοσοφοῦντος.
 λ. Περὶ πάσης τῆς ἐν ἀνθρώποις σοφιστείας.
 λα. Ὅτι δεήσει ποτὲ τῷ ψευδεὶ ἀντὶ φαρμάκου χρῆσθαι ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν δεομένων τοῦ τοιοῦτου τρόπου.
 λβ. Ὅτι μὴ μόνον ἀνδρας ἀλλὰ καὶ γυναῖκας καὶ πᾶν γένος ἀνθρώπων προσέειναι χρὴ εἰς τὴν προειρημένην παιδείαν.
 λγ. Ὅτι μὴ χρὴ ἐκ τῶν οὐ κατὰ λόγον παρ' ἡμῖν βιούντων τὸ πᾶν ἔθνος διαβάλλεσθαι.
 λδ. Ὅπως ὁ Πλάτων μετέβαλλεν ἐπὶ τὸ Ἑλληνικώτερον τὰ ἐν Παροιμίαις λόγια.
 λε. Περὶ πλούτου καὶ πενίας.
 λς. Περὶ γονέων τιμῆς.
 λζ. Περὶ κτήσεως οἰκετῶν.
 λη. Ὡς μετέβαλλε τό· Μὴ μέταίρε ὄρια αἰώνια, ἃ ἔθεντο οἱ πατέρες σου.
 λθ. Ὅμοιον τῷ· Ἀποδιδούς ἀμαρτίας πατέρων ἐπὶ τέκνα, ἐπὶ τρίτην καὶ τετάρτην γενεάν τοῖς μισοῦσί με.
 μ. Περὶ κλεπτῶν.
 μα. Περὶ κλέπτου ἀναιρουμένου.
 μβ. Περὶ ὑποζυγίου.
 μγ. Ὅτι τοῖς αὐτοῖς ὁ Πλάτων, οἷς καὶ ἡ παρ' Ἑβραίοις ἡ γραφὴ, κέχρηται παραδείγμασιν.
 μδ. Ἐτι περὶ τῶν ὁμοίων ὑποδειγμάτων.
 με. Ἐτι περὶ τοῦ αὐτοῦ.
 μς. Ἐτι περὶ τοῦ αὐτοῦ.
 μζ. Ὅτι καὶ ὁ Πλάτων εἰς ἑβ' φυλὰς δεῖν νομοθετεῖ διαιρεῖν τοὺς πολίτας κατὰ μίμησιν τοῦ τῶν Ἑβραίων ἔθνους.
 μη. Ἐν ποταμῷ τὴν πόλιν κατοικῆσειν ὁ Πλάτων νομοθετεῖ τόπων, διαγράφει δὲ εἰκότα τινὰ τῷ ἐν Ἱεροσολύμοις.
 μθ. Ὅπως ὁ Πλάτων τὰ τῆς Ἑλληνικῆς προπαιδείας, ὡς ἐπιβλαβῆ τυγχάνοντα, παραιτεῖται.
 ν. Περὶ τῆς τῶν ἀθέων δόξης ἀπὸ τοῦ δεκάτου τῶν νόμων.
 να. Ὡς ὁ Πλάτων τὸν περὶ Θεοῦ κατασκευάζει λόγον.
 νβ. Ὅπως περὶ τοῦ προνοεῖν τοῦ παντὸς τὸν Θεὸν διέξεισιν.

1

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α.

Ὅτι καὶ κατὰ Πλάτωνα τοῖς εἰσαγομένοις ὀρθῶς Ἑβραίων παῖδες ἀπερίεργον τὴν τῶν μαθημάτων πίστιν διὰ τὸ ἀτελὲς αὐτῶν παρεδίδουσαν. Ἀπὸ τοῦ α. τῶν νόμων.

- 2 Ὁ δωδέκατος ἡμῖν τῆς εὐαγγελικῆς προπαρασκευῆς ἐνθὲνδὲ ποθεν ἤδη τὰ ἐνδεόντα τῷ προτέρῳ τῆς Πλάτωνος πρὸς τὰ Ἑβραίων λόγια συν-
 φθίας, ὡς ἐν ἁρμονίᾳ συμφώνου λύρας ἀποδώσει, τὴν καταρχὴν ἐξ
 ἀπολογίας τῆς παρὰ τοῖς πολλοῖς βλασφημουμένης ἡμῶν πίστεως λη-
 ψόμενος· „Εἰ μὲν τοίνυν 1) ὀρθῶς, εἰ μὴ τις ἐπιτιμᾷ τῇ τε Λακω-
 3 νικῇ καὶ τῇ Κρητικῇ πολιτείᾳ, λόγος ἂν ἕτερος εἴη. Τὰ γοῦν λεγό-
 μενα πρὸς τῶν πολλῶν ἴσως ἐγὼ μᾶλλον ἔχοιμ' ἂν ὑμῶν ἀμφοτέρων
 λέγειν. Ὑμῖν γὰρ εἰ καὶ μετρίως κατεσκευάσται τὰ τῶν νόμων, εἰς
 τῶν καλλίστων ἂν εἴη νόμων, μὴ ζητεῖν τῶν νέων μηδὲνα ἑῶν, ποῖα
 καλῶς αὐτῶν ἢ μὴ καλῶς ἔχει, μῖζ δὲ φωνῇ καὶ ἐξ ἐνὸς στόματος
 πάντας συμφωνεῖν, ὡς πάντα καλῶς κείται, θέντων θεῶν, καὶ ἂν
 τις ἄλλως λέγῃ, μὴ ἀνέχεσθαι τὸ παράπαν ἀκούοντας, γέρων δὲ εἴ
 4 τίς τι ξυνοεῖ τῶν παρ' ὑμῖν, πρὸς ἄρχοντά τε καὶ ἡλικιώτην μηδενὸς
 ἐναντίον νέου ποιῆσθαι τοὺς τοιοῦτους λόγους. Ὅρθωτάτα γε, ὦ
 ξένη, κελεύεις.“ Εἰκότως δῆτα καὶ ἡ Ἑβραίων προλαβοῦσα γραφή,
 τῆς τῶν θεῶν γραφῶν συνέσεώς τε καὶ θεωρίας τὴν πίστιν προτάττει
 δι' ὧν γησιν*). „Εὰν δὲ μὴ πιστεύσῃτε, οὐ μὴ συνῆτε.“ Καὶ
 αἰθις**). „Επίστευσα, διὸ καὶ ἐλάλησα.“ Ἐνθεν καὶ παρ' ἡμῖν 2)
 τοῖς μὲν ἄρτι εἰσαγομένοις καὶ τὴν ἔξιν ἀτελέσω, ὡς ἂν τὰς ψυχὰς
 νηπίοις, ἀπλούστερον ἢ ἐν ταῖς θεαῖς γραφαῖς ἀνάντως παραδίδονται
 μετὰ τοῦ δεῖν πιστεύειν ὡς θεοῦ λόγοις τοῖς ἐμφερομένοις παρακε-
 5 λεύεσθαι, τοῖς δὲ τὴν ἔξιν προβεβηκόσι καὶ πολιοῖς τὸ γρόνημα
 ἐμβαθύνειν καὶ δοκιμάζειν τὸν νοῦν τῶν λεγομένων ἐπιτέτραπται.
 Τούτους δὲ παισὶν Ἑβραίων δεινερωτάς φίλον ἦν ὑνομάζειν, ὥσπερ
 ἐρμηνευτάς καὶ ἐξηγητάς ὄντας τῆς τῶν γραφῶν διανοίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β.

- Ὅτι μεγίστη τῶν ἀρετῶν καὶ κατὰ Πλάτωνα ἡ πίστις τυγχάνει.
 1, Οὐκοῦν 1) τὰ μετὰ ταῦτα εἵπομεν ἂν ἡμεῖς, ὅτι σὺ μὲν ἐπαινεῖς,
 ὡς ἔοικας, ὦ Τυρταῖε, μάλιστα τοὺς πρὸς τὸν ὀθρεῖόν τε καὶ ἔξωθεν

Cap. I. 1) *Εἰ μὲν τοίνυν*. Plato I. leg. [c. 7.] pag. 569. A. Fici. [Vol. VIII. p. 24. ed. Bipont. p. 22. ed. Ast.]

*) Jes. VII, 9.

**) Ps. CXV, 4.

2) καὶ παρ' ἡμῖν etc. Vid. quae annotavi I, 5, not. 2. 3.

Cap. II. 1) Οὐκοῦν. Vid. Plat. legg. I, 5, p. 15. ed. Ast.

πόλεμον γενομένους ἐπιφανείς. Φαίη ταῦτα ἂν πον καὶ ὁμολογοῖ; Τί μήν; Ἡμεῖς δέ γε, ἀγαθῶν ὄντων τούτων, εἴτε φαρμέν ἀμείνους εἶναι καὶ πολὺ τοὺς ἐν τῷ μεγίστῳ πολέμῳ γιγνομένους ἀρίστους διαφανῶς. Ποιητὴν δὲ καὶ ἡμεῖς μάρτυρα ἔχομεν Θεόγνιν, πολίτην τῶν ἐν Σικελίᾳ Μεγαρέων, ὃς φησι·

Πιστὸς ἀνὴρ ²⁾ χρονσοῦ τε καὶ ἀργύρου ἀντερούσασθαι

Ἄξιος, ἐν χαλεπῇ, Κύρνε, διχοστιασῆ.

Τοῦτον δέ φαρμεν ἐν πολέμῳ χαλεπωτέρῳ ἀμείνονα ἐκείνου πάμπολυ γίνεσθαι, σχεδὸν ὅσον ἀμείνων δικαιοσύνη καὶ φρόνησις εἰς ταυτὸ ἐλθοῦσα μετὰ ἀνδρείας αὐτῆς. Πιστὸς μὲν γὰρ καὶ ὑγῆς ἐν στάσεσιν οὐκ ἂν ποτε γένοιτο ἄνευ ξυμπάσης ἀρετῆς. Διαβάντες δ' εὖ καὶ μαχόμενοι ³⁾, ἐθέλοντες ἀποθνήσκειν ἐν τῷ πολέμῳ, φράζει Τυρταῖος, ³ τῶν μισθοφόρων εἰσὶ πάμπολλοι, ὧν οἱ πλεῖστοι γίνονται θρασεῖς καὶ ἄδικοι καὶ ὑβρισταὶ καὶ ἀφρονέστατοι σχεδὸν ἀπάντων, ἐκτὸς δὴ τινων εὖ μάλα ὀλίγων. Ποῦ δὲ τελευτᾷ νῦν ἡμῖν οὗτος ὁ λόγος; καὶ τί φανερόν ποιῆσαι ποτε βουληθεῖς λέγει ταῦτα; Δηλονότι τόδε, ὥς παντὸς μᾶλλον καὶ ὁ τῆδε ὁ παρὰ Διὸς νομοθέτης, πᾶς τε οὐ καὶ σμικρὸν ὄφελος, οὐκ ἄλλο ἢ πρὸς τὴν μεγίστην ἀρετὴν μάλιστα βλέπων, αἰεὶ θήσκει τοὺς νόμους. Ἔστι δ', ὥς φησι Θεόγνης, αὕτη πιστότης ἐν τοῖς δεινοῖς, ἣν τις δικαιοσύνην ἂν τελείαν ὀνομάσειε. Καὶ παρ' ἡμῖν ὁ σωτήριος λόγος, ὁμοῦ συζεύξας τῇ πίστει τὴν φρόνησιν, τὸν κατ' ἀμφότερα κεκοσμημένον τοῖς αὐτοῦ λόγοις ἐγκρίνει ⁴⁾ λέγων*)· ⁴ „Τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς οἰκονόμος καὶ φρόνιμος;“ Καὶ αὐθις**). „Εὖ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστὲ, ἐπὶ ὀλίγα ἧς πιστὸς, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω.“ Σαφῶς γοῦν ἐν τούτοις οὐ τὴν ἄλογον πίστιν ἀποδέχεσθαι παρίστησιν, ἀλλὰ τὴν ταῖς μεγίσταις ἀρεταῖς συνεξυγμένην, εἰ δὴ τοιαῦται φρόνησις καὶ ἀγαθωσύνη.

2) πιστὸς ἀνὴρ. Haec ead. Theodoretus lib. I. de curand. Graecor. affectionib. pag. 13. Porro ibi fides pro fidelitate potius accipitur, quam ea virtute, unde Christianis Fidelium nomen impositum. Nec alia mens videtur testimoniorum, quae paulo post ex evangelio proferuntur. Vig.

3) Διαβάντες — μαχόμενοι reposui ex Platone pro Διαβάντες δὲ καὶ εὖ μ. quod Vig. vertit: *ubi hostilem in regionem traiecerint* [?], strenue dimicantes. Qui dicantur εὖ διαβάντες, docet Ast. ad Platt. legg. Vol. II. p. 28.

4) ἐγκρίνει recte commendat ac probat Vig. reddidit. Quae quidem vocis significatio petita est a re athletica. Vid. Vales. ad Euseb. H. E. V, 1. T. II. p. 10. Eiusd. emendatt. I, 22. edit. Burmann. et Valckenar. ad Herodot. V, 22. p. 381 sq. ed. Wessel.

*) Luc. XII, 42.

**) Mth. XXV, 21.

1

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ.

“Οτι πιστεύειν δεῖ τοῖς περὶ ψυχῆς λεγομένοις καὶ τοῖς ἄλλοις
τοῖς περὶ τῶν τοιούτων λόγοις. Ἀπὸ τοῦ ἐνδεκάτου
τῶν νόμων.

„Εἰς τινα ¹⁾ γὰρ οὖν μοι καιρὸν φαίνομεθα τοὺς ἔμπροσθεν λόγους
διεξιλεῖν, ὥς ἄρα αἱ τῶν τελευτησάντων ψυχαὶ δύναμιν ἔχουσιν τινα
² τελευτήσασαι καὶ ²⁾ τῶν κατὰ ἀνθρώπους πραγμάτων ἐπιμελοῦνται.
Ταῦτα ἀληθεῖς μὲν, μακροὶ δέ εἰσι περιέχοντες λόγοι. Πιστεύειν δὲ
ταῖς τε ἄλλαις φήμαις χρὸν περὶ τὰ τοιαῦτα, οὕτω πολλαῖς καὶ
σφόδρα παλαιαῖς οὐσαις, πιστεύειν δὲ καὶ τοῖς νομοθετοῦσι ταῦθ’
οὕτως ἔχειν, ἄνπερ μὴ παντάπασιν ἄφρονες φαίνονται ³⁾“. Καὶ ἐν
τῇ βίβλῳ δὲ τῶν Μακκαβαίων λέγεται Ἱερεμίας ὁ προφήτης μετὰ τὴν
ἀπαλλαγὴν τοῦ βίου εὐχόμενος ὁρᾶσθαι ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, ὥς φροντίδα
³ ποιούμενος τῶν ἐπὶ γῆς ἀνθρώπων. Δεῖ δὲ, φησὶ καὶ ὁ Πλάτων,
τούτοις πιστεύειν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ.

“Οτι δεήσει ἐν σχήματι μύθων τὰς πρώτας εἰσαγωγὰς τοῖς
παισὶ παραδιδόναι. Ἀπὸ τοῦ δευτέρου τῆς πολιτείας.

„Λόγων ¹⁾ δὲ δισσὸν εἶδος, τὸ μὲν ἀληθές, τὸ δὲ ψευδές. Ναί.
Παιδευτέον δὲ ἐν ἀμφοτέροις, πρότερον δὲ ἐν τοῖς ψευδέσιν; Οὐ
μανθάνω, ἔφη, πῶς λέγεις. Οὐ μανθάνεις, ἦν δ’ ἐγὼ, ὅτι πρῶτον
τοῖς παιδίοις μύθους λέγομεν; Τοῦτο δέ που, ὥς τὸ ὅλον εἰπεῖν,
¹ ψεῦδος, ἐνὶ δὲ καὶ ἀληθῇ. Πρότερον δὲ ²⁾ μύθους πρὸς τὰ παιδιά ἢ
γυμνασίοις χρῶμεθα. Ἔστι ταῦτα.“ Ταῦτα ὁ Πλάτων. Καὶ παρ’
Ἑβραίοις δὲ τὰς τῆς ἐνθέου γραφῆς ἱστορίας τοῖς νηπίοις τὰς ψυχὰς
ἀπλούστερον ὥσπερ τινας μύθους ἔθος ἐστὶ παραδιδόναι, τοῖς δ’
ἐγγεγυμνασμένοις τὴν ἕξιν τὰς τῶν λόγων βαθυτέρας καὶ δογματικὰς
θεωρίας διὰ τῆς καλούμενης δευτερώσεως καὶ σαφηνείας τῶν λανθα-
² νόντων τοὺς πολλοὺς νοημάτων.

Cap. III. 1) Εἰς τινα. Plat. legg. XI, 8. p. 435. ed. Ast.

2) ἢ Plat. Malim tamen utramque vocem adhiberi ἢ καί. Vig. καὶ habet Theodoret. quoque Serm. VIII. p. 602. D.

3) φαίνονται ex Plat. scribendum duxi, quamquam apud Vig. legitur φαίνονται. Cf. Winer. Gr. N. T. p. 243 sq.

Cap. IV. 1) λόγων. Vid. Plat. de republ. II, 17. p. 149. Stallb.

2) τοῖς παιδίοις μύθους — — πρότερον hypothetae vitio haud dubie omissa in Vigeri editione (ipse enim vertit) ex Platone restitui.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε.

Ὅτι μὴ τοὺς ἐπιβλαβεῖς μύθους τοῖς παισὶ, μόνους δὲ τοὺς ὠφελίμους δεήσει κατεπράδειν.

„Οὐκοῦν οἶσθ' ¹⁾ ὅτι ἀρχὴ παντὸς ἔργου μέγιστον, ἄλλως τε δὴ καὶ νέῳ καὶ ἀπαλῷ ὁτῶον; Μάλιστα γὰρ δὴ τότε πλάττεται καὶ ἐν- ¹ δύεται τύπος, ὃν ἂν τις βούληται ἐνημηνασθαι ἐκάστω. Κομιδῇ μὲν οὖν. Ἄρ' οὖν ἡδίστως οὕτω παρήσομεν τοὺς ἐπιτυχόντας μύθους πλασθέντας ἀκούειν τοὺς παῖδας καὶ λαμβάνειν ἐν ταῖς ψυχαῖς ὡς ἐπιτοπολὺ ἐναντίας δόξας ἐκείναις, αἷ ἐπειδὴν τελειωθῶσιν, ἔχειν οἰησόμεθα δεῖν αὐτούς; Οὐδοπωστίου παρήσομεν. Πρῶτον μὲν δὴ ἡμῖν, ὡς ἔοικεν, ἐπιστατέον τοῖς μυθοποιοῖς, καὶ ὃν μὲν ἂν καλὸν ² μῦθον ποιήσωσιν, ἐγκριτέον, ὃν δ' ἂν μὴ, ἀποκριτέον. Τοὺς δ' ἐγκριθέντας πείσομεν τὰς τροφούς τε καὶ μητέρας λέγειν τοῖς παισὶ, καὶ πλάττειν τὰς ψυχὰς αὐτῶν τοῖς μύθοις πολὺ μᾶλλον ἢ τὰ σώματα ταῖς χερσίν. Ὡν δὲ νῦν λέγουσι τοὺς πολλοὺς ἐκβλητέον.“ Καὶ ταῦτα πρὸ τοῦ Πλάτωνος πεφυλάκτο παρ' Ἑβραίοις. Οἱ γὰρ ἔχοντες πνεῦμα θεῖον, διακριτικὸν πνευμάτων, ἐδοκίμαζον τὰ ὀρθῶς καὶ ἐξ ἁγίου πνεύματος λεγόμενά τε καὶ γραφόμενα, τὰ δὲ μὴ τοιαῦτα ἀπεδοκίμαζον, ὥσπερ καὶ τοὺς τῶν ψευδοπροφητῶν λόγους. Ἀλλὰ καὶ παῖδας τοὺς νηπίους ταῖς ἀπὸ τῶν θείων γραφῶν ὠφελιμωτάταις διηγήσεσιν, ὥσπερ τισι μυθολογίαις, γονεῦσί τε καὶ τροφοῖς ἔθος ἦν κατεπράδειν προπαρασκευῆς ἕνεκα τῆς εἰς ἄνδρας αὐτοῖς ἐσομένοις θεοσεβείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Σ.

1

Ὅτι μὴ μόνῳ λόγῳ ἀπεδέχετο τὴν πίστιν ὁ Πλάτων, ἀλλὰ καὶ αὐτῇ διαθήσει τούτοις πιστεῦειν τε καὶ πεπεισθαι ὁμολόγει, οἷς καὶ ἡμεῖς πιστεύομεν. Ἀπὸ τοῦ Γοργίου.

„Ἄκουε δὴ, φασί ¹⁾, μάλα καλοῦ λόγου, ὃν σὺ μὲν ἡγήσῃ μῦθον, ὡς ἐγῶμαι, ἐγὼ δὲ λόγον· ὡς ἀληθῆ γὰρ ὄντα σοι λέξω ἃ μέλλω ² λέγειν.“ Καὶ μετ' ὀλίγα· „Τὸν μὲν δικαίως τὸν βίον διελθόντα καὶ ὁσίως, ἐπειδὴν τελευτήσῃ, εἰς μακάρων νήσους ἀπίοντα οἰκεῖν ἐν πάσῃ εὐδαιμονίᾳ ἐκτὸς κακῶν, τὸν δὲ ἀδίκως καὶ ἀθῶως, εἰς τὸ τῆς τίσεώς τε καὶ δίκης δεσμοτήριον, ὃ δὴ τάρταρον καλοῦσιν, ἵεναι.“ Καὶ αὖθις μετ' ὀλίγα· „Ἐπειτα γυμνοὺς κριτέον ἀπάντων τούτων· τεθνεώτας γὰρ δεῖ κρίνεσθαι. Καὶ τὸν κριτὴν δεῖ γυμνὸν εἶναι τεθνεῶτα, αὐτῇ δὲ τῇ ψυχῇ αὐτὴν τὴν ψυχὴν θεωροῦντα ἐξαίφνης ἀποθανόντος ³

Cap. V. 1) Οὐκοῦν οἶσθ'. Vid. Plat. ibid. c. XVII. p. 150.

Cap. VI. 1) φασί. Vid. Plat. Gorg. c. LXXIX. p. 254 sqq. Stallb.

ἐκάστου, ἔρημον πάντων τῶν συγγενῶν καὶ καταλείποντα ἐπὶ γῆς πάντα ἐκείνων τὸν κόσμον, ἵνα δὴ δικαία ἡ κρίσις ᾗ.“ Καὶ ἐξῆς ἐπιφέρει. „Ταῦτά ἐστιν, ὦ Καλλίκλεις, ἃ ἐγὼ ἀκηκοὺς πιστεύω ἀληθῆ εἶναι· καὶ ἐκ τούτων τῶν λόγων τοιοῦδε λογιζομαι συμβαίνει· ὁ θάνατος τυγχάνει ὧν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, οὐδὲν ἄλλο ἢ δυοῖν πραγμάτων διάλυσις, τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος ἀπ’ ἀλλήλων. Ἐπειδὴν δὲ διαλυθῇτον, οὐδὲν ἦτιον ἐκάτερον αὐτοῖν ἔχει τὴν ἕξιν τὴν αὐτοῦ, ὥσπερ καὶ ὅτε ἔῃ ὁ ἄνθρωπος· τὸ τε σῶμα καὶ τὴν φύσιν τὴν αὐτοῦ καὶ τὰ θεραπεύματα καὶ τὰ παθήματα ἔνδηλα πάντα· οἷον, εἴ τις ᾖ ἢν μέγα τὸ σῶμα φύσει ἢ τροφῇ ἢ ἀμφοτέρω ζῶντος, τούτου καὶ 2) ἐπειδὴν ἀποθάνῃ, ὁ νεκρὸς μέγας· καὶ εἰ παχὺς, παχὺς καὶ ἀποθανόντος, καὶ ἅλλα οὕτως. Καὶ εἰ αὖ ἐπετίθενε κομῆν, κομήτης τούτου καὶ ὁ νεκρὸς· ἢ μαστίγας εἴ τις ᾖ καὶ ἵκη εἶχε τῶν πληγῶν οὐλὰς ἐν τῷ σώματι ἢ ὑπὸ μαστίγων ἢ ἄλλων τραυμάτων ζῶν, καὶ τεθνεῶτος τὸ σῶμά ἐστιν ἰδεῖν ταῦτα ἔχον. Ἡ κατεαγότα εἴ τοῦ ᾖν μέλη ἢ διεστραμμένα ζῶντος, καὶ τεθνεῶτος. Καὶ ἐν λόγῳ, οἷος εἶναι παρεσκεύαστο τὸ σῶμα ζῶν, ἔνδηλα ταῦτα καὶ τελευτήσαντος ᾖν πάντα ἢ τὰ πολλὰ ἐπὶ τινα χρόνον. Ταῦτόν μοι 5 δοκεῖ τοῦτ’ ἄρα καὶ περὶ τὴν ψυχὴν εἶναι, ὦ Καλλίκλεις. Ἐνδηλα πάντα ἐστὶν ἐν τῇ ψυχῇ, ἐπειδὴν γυμνωθῇ τοῦ σώματος, τὰ τε τῆς φύσεως καὶ τὰ παθήματα τὰ διὰ τὴν ἐπιτίθενσιν ἐκάστου πράγματος, ᾖν ἔσχεν ἐν τῇ ψυχῇ ἄνθρωπος. Ἐπειδὴν οὖν ἀγίζονται παρὰ τὸν δικαστὴν, οἱ μὲν ἐκ τῆς Ἀσίας παρὰ τὸν Ῥαδάμανθυν, ὁ Ῥαδάμανθους ἐκείνους ἐπιστήσας θεᾶται ἐκάστου τὴν ψυχὴν, οὐκ εἰδὼς ὅτου 6 ἐστὶν, ἀλλὰ πολλὰκις τοῦ μεγάλου βασιλέως ἐπιλαβόμενος, ἢ ἄλλου ὁτονοῦν βασιλέως ἢ δυνάστου, κατεῖδεν οὐδὲν ὑγιὲς ὃν τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ διαμεμαστιγωμένην καὶ οὐλῶν μεστὴν ὑπὸ ἐπιπορευῶν καὶ ἡδονῶν, ἃ ἐκάστῳ ἢ πρᾶξις αὐτοῦ ἐξωμόρξατο εἰς τὴν ψυχὴν, καὶ πάντα σκολιὰ ὑπὸ ψεύδους καὶ ἀλαζονείας καὶ οὐδὲν εὐθὺ διὰ τὸ ἄνευ ἀληθείας τετραῖσθαι· καὶ ὑπὸ ἐξουσίας καὶ τροφῆς καὶ ὕβρεως καὶ ἀκρατείας τῶν πράξεων ἀσυμμετρίας τε καὶ ἀσχυρότητος γέμουσαν τὴν 7 ψυχὴν εἶδεν. Ἰδὼν δὲ, ἀτίμως αὐτὴν ἀπέπεμψεν εὐθὺ τῆς φρουρᾶς, οἱ μέλλει ἐλθοῦσα ἀναλῆναι τὰ προσήκοντα πάθη. Προσέκει δὲ παντὶ τῷ ἐν τιμωρίᾳ ὄντι, ὑπὸ ἄλλου ὀρθῶς τιμωρουμένῳ, ἢ βελτίονι γίγνεσθαι καὶ ὀνύασθαι, ἢ παράδειγμα τοῖς ἄλλοις γίγνεσθαι, ἵνα ἄλλοι ὀρώντες πάσχοντα ἃ ἂν πάσχη, φοβοῖμενοι βελτίους γίνονται. Εἰσὶ δὲ οἱ μὲν ὠφελούμενοί τε καὶ δίκην δίδόντες ὑπὸ θεῶν τε καὶ

2) τούτου καὶ reposui ex Platone. Vig. καὶ τούτου.

ἀνθρώπων οὗτοι, οἳ ἂν ἰάσιμα ἁμαρτήματα ἁμάρτωσιν, ὅμως δὲ δι' ἀληθόνων καὶ ὀδυνῶν γίνεται αὐτοῖς ἡ ὠφέλεια καὶ ἐνθάδε καὶ ἐν 8 Ἄδου· οὐδὲ γὰρ οἷόν τε ἄλλως ἀδικίας ἀπαλλάττεσθαι. Οἳ δ' ἂν τὰ ἔσχατα ἀδικήσωσι καὶ διὰ τὰ τοιαῦτα ἀδικήματα ἀνιάτοι γένωνται, ἐκ τούτων τὰ παραδείγματα γίνεται, καὶ οὗτοι αὐτοῖ μὲν οὐκέτι ὀνίανται οὐδὲν, ἅτε ἀνιάτοι ὄντες, ἄλλοι δὲ ὀνίανται οἱ τούτους ὁρῶντες διὰ τὰς ἁμαρτίας τὰς μέγιστας καὶ ὀδυνηρότατα καὶ φοβερώτατα πάθη πάσχοντας τὸν αἰὶ χρόνον, ἀτεχνῶς παραδείγματα ἀνηρημένους ἐκεῖ ἐν Ἄδου ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ, τοῖς αἰὶ τῶν ἀδικῶν ἀφικνουμένοις θεάματα καὶ νοουθήματα. Ὡν ἐγὼ φημι καὶ Ἀρχέλαον ἔσσεσθαι, εἰ ἀληθῆ λέγει Πῶλος, καὶ ἄλλος ὅστις ἂν τοιοῦτος τύραννος ᾖ. Οἶμαι δὲ καὶ τοὺς πολλοὺς εἶναι τούτων παραδειγμάτων 9 τοὺς ἐκ τυράννων καὶ βασιλέων καὶ δυναστῶν καὶ τὰ τῶν πόλεων πραξάντων γεγονότας. Οὗτοι γὰρ διὰ τὴν ἐξουσίαν μέγιστα καὶ ἄνοσιώτατα ἁμαρτήματα ἁμαρτάνουσι. Μαρτυρεῖ δὲ τούτοις καὶ Ομηρος. Βασιλέας γὰρ καὶ δυνάστας ἐκεῖνος πεποίηκε τοὺς ἐν Ἄδου τὸν αἰὶ χρόνον τιμωρουμένους, Τάνταλον καὶ Σύσιφον καὶ Τιτυόν. Θεοσίτην δὲ, καὶ εἴ τις ἄλλος πονηρὸς ἦν ἰδιώτης, οὐδεὶς πεποίηκε μεγάλας τιμωρίας συνεχόμενον ὡς ἀνιάτον. Οὐ γὰρ, οἶμαι, ἔξῃν 10 αὐτῷ· διὸ καὶ εὐδαίμονεστερος ἦν ἢ οἷς ἔξῃν. Ἀλλὰ γὰρ, ὦ Καλλίκλεις, ἐκ τῶν δυναμένων εἰσὶ καὶ οἱ σφόδρα πονηροὶ γιγνόμενοι ἄνθρωποι, οὐδὲ μὴν κωλύει καὶ ἐν τούτοις ἀγαθοὺς ἀνδρας ἐγγίγνεσθαι, καὶ σφόδρα γε ἄξιον ἄρασθαι τῶν γιγνομένων. Χαλεπὸν γὰρ, ὦ Καλλίκλεις, καὶ πολλοῦ ἐπαύνου ἄξιον, ἐν μεγάλῃ ἐξουσίᾳ γενόμενον τοῦ ἀδικεῖν δικαίως διαβιῶναι. Ὀλίγοι δὲ γίνονται οἱ τοιοῦτοι· ἐπεὶ καὶ ἐνθάδε καὶ ἄλλοιθι γεγόνασιν, οἶμαι δὲ ἔσονται καὶ ἄλλοι 11 ἀγαθοὶ ταύτην τὴν ἀρετὴν, τοῦ δικαίως διαχειρίζειν ἃ ἂν τις ἐπιτρέπη. Εἴς δὲ καὶ πάννυ ἑλλόγιμος γέγονε καὶ εἰς τοὺς ἄλλους Ἑλλήνας Ἀριστείδης ὁ Ἀσσιμάχων. Οἱ δὲ πολλοὶ, ὦ ἄριστε, κακοὶ γίνονται. Τῶν δὲ δικαστῶν, ὅπερ ἔλεγον 3), ἐπειδὴν ὁ Ῥαδάμανθους ἐκεῖνος τοιοῦτόν τινα λάβῃ, ἄλλο μὲν περὶ αὐτοῦ οὐκ οἶδεν οὐδὲν, οὐθ' ὅστις, οὐθ' ὄντινων, ὅτι δὲ πονηρὸς τις· καὶ τοῦτο κατιδὼν, ἀπέπεμψεν εἰς τάρακρον, ἐπισημηγόμενος, εἴαν τε ἰάσιμος, εἴαν τε ἀνί- 12 ατος δοκῇ εἶναι. Ὁ δὲ ἐκεῖσε ἀφικόμενος, τὰ προσήκοντα πάσχει. Ἐνιοτε δὲ ἄλλην εἰσιδὼν ὁσῶς βεβιωκυῖαν καὶ μετ' ἀληθείας ἀνδρὸς ἰδιώτου ἢ ἄλλου τινὸς ψυχὴν, μάλιστα μὲν ὡς ἐγὼ φημι, ὦ Καλλί-

3) κακοὶ γίνονται. Apud Platonem hunc locum ita conceptum leges: κακοὶ γίνονται τῶν δυναστῶν. Ὅπερ οὖν ἔλεγον, ἐπειδὴν etc. Vig.

κλεις, φιλοσόφον τὰ αὐτοῦ πράξαντος καὶ οὐ πολυπραγμονήσαντος ἐν τῷ βίῳ, ἡγάσθη τε καὶ εἰς μακάρων νήσους ἀπέπεμψε. Ταῦτα δὲ ταῦτα καὶ Αἰακός· ἑκάτερος δὲ τούτων ῥάβδον ἔχων δικάζει. Ὁ δὲ Μίνως ἐπισκοπῶν κάθηται, μόνος ἔχων χρύσειον σκῆπτρον, ὡς φησιν Ὀδυσσεὺς ὁ Ὀμήρου· ἰδεῖν αὐτὸν,

Χρύσειον σκῆπτρον ἔχοντα, θεμιστεύοντα νέκυσσιν.

Ἐγὼ μὲν οὖν, ὦ Καλλίκλεις, ὑπὸ τούτων τῶν λόγων πέπεισμαι καὶ σκοπῶ ὅπως ἀποφανοῦμαι τῷ κριτῇ ὡς ὑγιεστάτην ἔχων τὴν ψυχὴν.

- 13 Χαίρειν οὖν ἐάσας τὰς τιμὰς τῶν πολλῶν ἀνθρώπων, τὴν ἀλήθειαν ἀσκῶν πειράσομαι τῷ ὄντι, ὡς ἂν δύνωμαι, βέλτιστος ὢν καὶ ζῆν καὶ, ἐπειδὴν ἀποθνήσκω, ἀποθνήσκειν. Παρακαλῶ δὲ καὶ τοὺς ἄλλους πάντας ἀνθρώπους, καθ' ὅσον δύναμαι, καὶ δὴ καὶ σὲ ἀντι- παρακαλῶ ἐπὶ τούτῳ τὸν βίον καὶ τὸν ἀγῶνα τοῦτον, ὃν ἐγὼ φημι ἀντὶ πάντων τῶν ἐνθάδε ἀγῶνων εἶναι. Καὶ ὀνειδίζω σε ⁴⁾), ὅτι οὐχ οἷός τε εἰ σαντῷ βοηθῆσαι, ὅταν ἡ δίκη σοι ᾗ καὶ ἡ κρῖσις, ἣν νῦν
- 14 ἐγὼ ἔλεγον, ἀλλὰ ἐλθὼν παρὰ τὸν δικαστὴν ἐκείνον, τὸν τῆς Αἰγίνης υἱὸν, ἐπειδὴν σου ἐπιλαβόμενος ἐκεῖνος ἄγῃ, χασμήσῃ καὶ ἰλιγγιάσει οὐδὲν ἤτιον ἢ ἐγὼ ἐνθάδε, καὶ σὺ ἐκεῖ, καὶ σε ἴσως τυπτήσῃ τις καὶ ἐπὶ κόρῃς ἀτίμως καὶ πάντως προπηλακιεῖ. Τάχα δ' οὖν ταντὶ μῦθός σοι δοκεῖ λέγεσθαι, ὥσπερ ὑπὸ γραδός, καὶ καταφρονεῖς αὐτῶν. Καὶ οὐδέν γ' ἂν ᾦν θαυμαστὸν καταφρονεῖν τούτων, εἴ πῃ ζητοῦντες εἴχομεν αὐτῶν βελτίω καὶ ἀληθέστερα εὑρεῖν. Νῦν δὲ ὁρῶς ὅτι τρεῖς
- 15 ὄντες ὑμεῖς, οἵπερ σοφώτατοί ἐστε τῶν νῦν Ἑλλήνων, σύ τε καὶ Πῶλος καὶ Γοργίας, οὐκ ἔχετε ἀποδεῖξαι, ὡς δεῖ ἄλλον τινὰ βίον ζῆν ἢ τοῦτον, ὥσπερ καὶ ἐκεῖσε φαίνεται συμφέρων, ἀλλ' ἐν τοσούτοις λόγοις, τῶν ἄλλων ἐλεγχόμενων, μόνος οὗτος ἡρεμεῖ ὁ λόγος, ὡς εὐλαβητέον ἐστὶ τὸ ἀδικεῖν μᾶλλον ἢ τὸ ἀδικεῖσθαι, καὶ παντὸς μᾶλλον ἀνδρὶ μελετητέον οὐ τὸ δοκεῖν εἶναι ἀγαθόν, ἀλλὰ τὸ ἀγαθὸν εἶναι καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ.
- 16 Ὁ μὲν δὲ Πλάτων τὸν Αἰακὸν καὶ τὸν Μίνω καὶ τὸν Ῥυδάμανθυν ὑπέδειτο τῶν τετελευτηκότων δικαστὰς ἔσεσθαι, ὁ δὲ θεῖος λόγος μαρτύρεται πάντας δεῖν παραστήσεσθαι τῷ βήματι τοῦ θεοῦ*), „ἵνα κομίσῃται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος πρὸς ἃ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθὸν εἴτε φαῦλον.“ Καὶ πάλιν**). „Ἐν ἡμέρᾳ, φησὶν, ὅταν κρίνῃ ὁ θεὸς τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων, ὃς ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ· τοῖς μὲν καθ' ὑπομονὴν ἔργον αὐτοῦ δόξαν καὶ τιμὴν καὶ ἀγαθαρσίαν ζητοῦσι ζωὴν αἰώνιον, τοῖς δ' ἐξ ἐριθείας καὶ ἀπι-

4) σοι Plat. Sed v. Wah. cl. v. N. T. Vol. II. p. 164.

*) 2 Cor. V, 10.

**) Rom. II, 6.

στοῦσι τῇ ἀληθείᾳ, πειθομένοις δὲ τῇ ἀδικίᾳ, θυμὸς καὶ ὀργή, θλίψις καὶ στένοχωρία ἐπὶ πᾶσαν ψυχὴν ἀνθρώπου τοῦ κατεργαζομένου τὸ κακόν, Ἰουδαίου τε πρῶτον καὶ Ἑλλήνους· οὐ γὰρ ἐστὶ διαστολή·“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ.

“Ὅτι μὴ δέοι εἰς πάντας ἐκφέρειν τὰ σεμνὰ τῶν τῆς ἀληθείας δογμάτων.

„Εὐλαβοῦ¹⁾ μέντοι, μὴ ποτε ἐκπέσῃ ταῦτα εἰς ἀνθρώπους ἀπαιδεύτους. Σχεδὸν γὰρ ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, οὐκ ἔστι τούτων πρὸς τοὺς πολλοὺς καταγελαστότερα ἀκούσματα, οὐδ’ οὖν πρὸς τοὺς εὐφρεῖς θαυμαστότερα τε καὶ ἐνθουσιαστικώτερα. Πολλάκις δὲ λεγόμενα καὶ αἰεὶ ἀκούμενα καὶ πολλὰ ἔτη, μόγις, ὥσπερ χονδρός, ἐκκαθαίρεται² μετὰ πολλῆς πραγματείας.“ Καὶ παρ’ ἡμῶν ὁ σωτήριος λόγος φησὶ*· „Μὴ δῶτε τὸ ἅγιον τοῖς κύνι, μηδὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἐμπροσθεν τῶν χοίρων.“ Καί**· „Ὁ ψυχικὸς γὰρ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος τοῦ θεοῦ· μωρὰ γὰρ αὐτῷ ἐστὶ.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η.

“Ὅποιους δεῖν ὁ Πλάτων φησὶ τοὺς ἄρχοντας καθιστάναι· ὅτι¹ καὶ ιδιώτας καὶ ἀγραμμάτους, εἰ μόνον τὸ ἥθος κεκοσμημένοι εἶεν. Ἀπὸ τοῦ εἴ τῶν νόμων.

„Καὶ δὴ καὶ¹⁾ ἐνὸς ἀνδρός, ὁπότεν καλοὶ ἐν ψυχῇ λόγοι ἐνόντες, μηδὲν ποιῶσι πλέον, ἀλλὰ δὴ τούτοις πᾶν τούναντίον²⁾. Ταύτας

Cap. VII. 1) Εὐλαβοῦ. Haec Plato epist. II. ad Dionysium pag. 707. E. Ficini vers. quae laudantur etiam a Theodoretō lib. I. de Graecor. affect. qui est de fide, pag. 19. ubi pluribus hoc ipsum argumentum tractat, quam parce graviora mysteria cum plebeis aut rudibus ingeniis communicanda sint. Clemens Alexandr. strom. V. Οἱ θεολογήσαντες, inquit, βάρβαροι καὶ Ἕλληνες τὰς μὲν ἀρχὰς τῶν πραγμάτων ἀπεκρύψαντο, τὴν δ’ ἀλήθειαν ἀνίγμαναι καὶ συμβόλοις, ἀλληγορίαις τε αὐτὰ καὶ μεταφοραῖς παραδεδώκασιν. Hinc et nostra fides apostolo ἐν μυστηρίῳ ἀποκεκρυμμένη, ἵνα, inquit Clemens, ζητητικοὶ ὑπάρχωμεν καὶ προσαγγιπνούμενοι αἰεὶ τῇ τῶν σωτηρίων λόγων εὐρίσκει. Hinc illa apud philosophos τῶν ἐξωτερικῶν, quae popularia magis et obvia, ab ἀγροαμτικοῖς et ἐποπτικοῖς, quae purioribus tantum et acutioribus oculis pateant, accurata distinctio, quam ibid. Clemens pluribus persequitur. Vig.

*) Matth. VII, 6. **) 1 Cor. II, 14.

Cap. VIII. 1) Καὶ δὴ καὶ. Locum hunc Platonis sexto legum reperire non potui. At lib. VII. de repub. pluribus ab eo de necessaria magistratibus scientia disputatur. [Locus Platonis non quidem in lib. VI. legg. sed lib. III. c. 9. Vol. VIII. p. 131. ed. Bipont. p. 106. ed. Ast. legitur. Itaque in inscriptione huius capitis pro εἴ scribendum γ’ nisi illud forte μνημονικὸν παρόραμα fuerit.]

2) πᾶν τούναντίον. Post haec vocabula punctum posui loco commatis

- 2 πάσας ἀμαθίας τὰς πλημμελεστάτας ἔγωγ' ἂν θείην πόλεσιν τε καὶ ἐνὸς ἐκάστου τῶν πολιτῶν, ἀλλ' οὐ τὰς τῶν δημοιοργῶν, εἰ ἄρα μὴ καταμανθάνετε, ὧ ξένοι, ὃ λέγω. Μανθάνομέν γε, ὧ φίλε, καὶ συγχωροῦμεν ὃ λέγεις. Τοῦτο μὲν τοίνυν οὕτω κείσθω δεδογμένον καὶ λεγόμενον, ὡς τοῖς ταῦτα ἀμαθαίνουσι τῶν πολιτῶν οὐδὲν ἐπιτρεπτεῖον ἀρχῆς ἐχόμενον ³⁾ καὶ ὡς ἀμαθέσιν ὀνειδιστέον, ἂν καὶ πάντες λογιστικοὶ τε ὥσι καὶ πάντα τὰ κομπᾶ καὶ ὅσα πρὸς τάχος τῆς ψυχῆς πεφυκότα, διαπεπονημένοι ἅπαντα· τοὺς δὲ τούναντιον ἔχοντας τούτοις ὡς σοφούς τε προσρητέον, εἰ καὶ τὸ λεγόμενον μήτε γράμματα μήτε νεῖν ἐπίστανται, καὶ τὰς ἀρχὰς δοτέον ὡς ἔμφοροι.
- 3 Πῶς γὰρ ἂν, ὧ φίλοι, ἄνευ συμφωνίας γένοιτ' ἂν φρονήσεως καὶ τὸ σμικρότατον εἶδος; Οὐκ ἔστιν. Ἀλλ' ἡ καλλίστη καὶ μεγίστη τῶν συμφωνιῶν μεγίστη δικαιοσύνη λέγοιτ' ἂν σοφία, ἧς ὁ μὲν κατὰ λόγον ζῶν μέτοχος, ὁ δὲ ἀπολειπόμενος οἰκοφθόρος καὶ περὶ πόλιν οὐδαμῇ σωτὴρ, ἀλλὰ πᾶν τούναντιον ἀμαθαίνων εἰς ταῦτα ἐκάστοτε φανέται. “Ταῦτα μὲν μοι ἀπὸ τῶν νόμων κείσθω. Ὁ δ' αὐτὸς καὶ ἐν πολι-
- 4 τικῷ περὶ τοῦ μὴ πάντι περὶ τὰ ὀνόματα καὶ τὰς λέξεις σπουδάζειν τάδε γρησί· „Καλῶς, ὧ Σώκρατες, κἂν διασπλάγγῃς τὸ μὴ σπουδάζειν ἐπὶ τοῖς ὀνόμασι, πλουσιώτερος εἰς τὸ γῆρας ἀναφανήσῃ φρονήσεως.”

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ.

Ὅτι δέοι φεύγειν τὰς ἀρχάς. Ἀπὸ τοῦ πρώτου τῆς πολιτείας.

- 1 Τίς παρ' Ἑβραίοις γραφῆς πρώτων εἰσαγωγύσης Μωσὴς παραιτούμενον τὴν τοῦ λαοῦ προστασίαν, δι' ὧν πρὸς τὸν χρηματίζοντα ἔφησε*)· „Λέομαι κύριε, προχέρισαι ἄλλον τὸν δυνάμενον, ὃν ἀποστελεῖς·“ καὶ πάλιν τὸν Σαουλ κρυπταζόμενον, πρὸς τὸ μὴ ἀναδῆξασθαι τὴν βασιλείαν, καὶ τὸν προφήτην Ἰερεμίαν ὑποπαραιτούμενον· ὑπάκουσον ὅπως καὶ ὁ Πλάτων τὸ εὐλογον τῆς παραιτήσεως συνίστησι, λέγων
- 2 οὕτως ¹⁾· „Οὐκοῦν, ὧ Θρασύμαχε, τοῦτο ἤδη δῆλον, ὅτι οὐδεμίαν τέχνην οὐδὲ ἀρχὴν τὸ αὐτῇ ὠφέλιμον παρασκευάζει, ἀλλ', ὅπερ πάλαι ἐλέγομεν, τὸ τῷ ἀρχομένῳ καὶ παρασκευάζει καὶ ἐπιτάττει, τὸ ἐκείνου

quod Vigerus perperam dederat, ut patet ex Platone, cuius integra ῥῆσις haec est: ὅταν οὖν ἐπιστήμῃς ἢ δόξαις ἢ λόγῳ ἐναντιῶνται τοῖς φύσει ἀρχαίοις ἢ ψυχῇ, τοῦτο ἄγνοιαν προσαγορεύω· πόλεως τε, ὅταν ἄρχουσι καὶ νόμοις μὴ πείθονται τὸ πλῆθος· ταυτὸν δὲ καὶ ἐνὸς ἀνδρός, ὁπότεν — τούναντιον. ταύτας etc.

3) καὶ λεγόμενον post ἐχόμενον delevi, quippe ortum haud dubie ex praecedentibus verbis καὶ λεγόμενον.

*) Exod. IV, 13.

Cap. IX. 1) λέγων οὕτως. Vid. Plat. de rep. I, 18. p. 66. ed. Stallb.

συμφέρον ἑλάττωτος ὄντος σκοποῦσα, ἀλλ' οὐ τὸ τοῦ κρείττονος. Αὐτὰ δὲ ταῦτα ἔγωγε, ὦ φίλε Θρασύμαχε, καὶ ἄρτι ἔλεγον, μηδένα ἐθέλειν ἐκόντα ἄρχειν καὶ τὰ ἀλλότρια κακὰ μεταχειρίζεσθαι ἐπαγορευοῦντα, ἀλλὰ μισθὸν αἰτεῖν, ὅτι ὁ μέλλων καλῶς τῇ τέχνῃ πράξειν οὐδέποθ' ἐαυτῷ τὸ βέλτιστον πράττει²⁾, κατὰ τέχνην ἐπιτάττων, ἀλλὰ τῷ ἀρχομένῳ. Ὡν δὲ ἕνεκα μισθὸν, ὡς εἶοιζε, δεῖ ὑπάρχειν τοῖς μέλλουσιν ἐθελήσειν ἄρχειν, ἢ ἀργύριον ἢ τιμὴν ἢ ζῆμίαν, ἐὰν μὴ ἄρχῃ.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι.

1

Περὶ τοῦ κατὰ Πλάτωνα δίκαιου.

Τῶν παρ' Ἑβραίοις λογίων τοὺς παρ' αὐτοῖς προφήτας καὶ δικαίους ἀνδρας ὕβρεις ἐσχάτας καὶ προφηλακισμοὺς πάντα τε κίνδυνον εὐθαρσῶς ὑπομεῖναι διδασκόντων, τὰ συνῶδὰ τῆς Πλάτωνος καὶ περὶ τούτου δόξης μάθοις ἂν ἀπὸ τῶνδε αὐτοῦ τῶν φωνῶν, ἃς ἐν τῷ δευτέρῳ² τέθειται τῆς πολιτείας¹⁾. „Τὸν δ' οὖν τοιοῦτον θέντες, τὸν δίκαιον αὐτὸν παρ' αὐτὸν ἰστώμεν τῷ λόγῳ, ἄνδρα ἀπλοῦν καὶ γενναῖον, κατ' Αἰσχύλον οὐ δοκεῖν, ἀλλ' εἶναι ἀγαθὸν ἐθέλοντα. Ἀφαιρέτεον δὲ τὸ δοκεῖν. Εἰ γὰρ δόξει δίκαιος εἶναι, ἔσονται αὐτῷ τιμαὶ καὶ δορεαὶ δοκοῦντι τοιοῦτῳ εἶναι. Ἀδελφον οὖν εἴτε τοῦ δικαίου εἴτε τῶν δωρεῶν τε καὶ τιμῶν ἕνεκα τοιοῦτος εἴη. Γυμνώτεός δὲ πάντων πλὴν δικαιοσύνης, καὶ ποιητέος ἐναντίως διακείμενος τῷ προτέρῳ. Μηδὲν³ γὰρ ἀδικῶν δόξαν ἔχεται τῆς μεγίστης ἀδικίας, ἵνα βεβασταρισμέος ἢ εἰς δικαιοσύνην τῷ μὴ τέγγεσθαι ὑπὸ κακοδοξίας καὶ τῶν ἀπ' αὐτῆς γιγνομένων· ἀλλ' ἔστω ἀμετάστατος μέχρι θανάτου, δοκῶν μὲν εἶναι ἀδικος διὰ βίον, ὢν δὲ δίκαιος.“ Καὶ μετὰ βραχεία ἐπίλεγει „Αεκτέον οὖν. Καὶ δὴ καὶ ἀγροικότερος λέγεται, μὴ ἐμὲ οἶον λέγειν, ὦ Σώκратες, ἀλλὰ τοὺς ἐπαινοῦντας πρὸ δικαιοσύνης ἀδικίαν. Ἐροῦσι⁴ δὲ τάδε, ὅτι οὕτω διακείμενος ὁ δίκαιος μαστιγώσεται, στρεβλώσεται, δεδῆσεται, ἐκκοπήσεται τῷ ὀφθαλμῷ, τελευτῶν πάντα κακὰ παθὼν ἀνασκινδυνευθήσεται καὶ γινώσεται ὅτι οὐκ εἶναι δίκαιον, ἀλλὰ δοκεῖν δεῖ ἐθέλειν.“ Ταῦτα λόγοις ὁ Πλάτων. Ἐργοῖς δὲ πολὺν πρότερον οἱ παρ' Ἑβραίοις δίκαιοι καὶ προφῆται μνημονεύονται τὰ εἰρημνία πάντα πεπονθῆναι. Οἳ γε δικαιοτάτοι ὄντες, ὡς ἀδικιώτατοι*) „ἐλιθάσθησαν, ἐπρίσθησαν, ἐν φόνῳ μαχαίρας ἀπέθανον, περικηλθόν ἐν μῆλωταῖς καὶ αἰγείοις δέρμασιν, ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακου-

2) οὐδ' ἐπιτάττει add. Plat.

Cap. X. 1) τῆς πολιτείας. Vid. Plat. de rep. II, 4. p. 102. ed. Stallb.

*) Heb. XI, 37.

χοῦμενοι, ἐν ἐρημίαις πλανώμενοι καὶ ὄρεσι καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς
 ὁπαῖς τῆς γῆς, ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος.“ Καὶ οἱ ἀπόστολοι δὲ
 τοῦ σωτῆρος ἡμῶν, τὴν ἀνωτάτω δικαιοσύνην τε καὶ εὐσέβειαν με-
 5 τιώντες, δόξαν δὲ ἀδικίας παρὰ τοῖς πολλοῖς περιβαλλόμενοι, ὅποια
 ἔπασχον, αὐτῶν πάρεστιν ἐπακοῦσαι λεγόντων*)· „Θέατρον ἐγενή-
 θημεν τῷ κόσμῳ καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις.“ Καὶ „μέχρι τῆς
 ἄρτι ὥρας καὶ πεινώμεν καὶ διψῶμεν καὶ γυμνητεύομεν καὶ κολαφι-
 ζόμεθα καὶ ἀστατοῦμεν· λοιδορούμενοι ἐυλογοῦμεν, διωκόμενοι ἀνε-
 χόμεθα, δυσφημούμενοι παρακαλοῦμεν· ὡς περικαθάρματα τοῦ κό-
 6 σμου ἐγενήθημεν.“ Ἀλλὰ καὶ εἰσέτι δεῦρο οἱ γενναῖοι τοῦ σωτῆρος
 ἡμῶν μάρτυρες καθ' ὅλης τῆς τῶν ἀνθρώπων οἰκουμένης, οὐ τὸ δο-
 κεῖν ἀλλὰ τὸ εἶναι δίκαιοι τέ καὶ εὐσεβεῖς ἀσκούντες, ὅσα δὴ κατέ-
 λεξεν ὁ Πλάτων, πεπόνθασιν· ἐπεὶ καὶ ἐμαστιγώθησαν, δεσμά τε
 καὶ στρέβλας ὑπέμειναν, καὶ μὴν καὶ ἐξεκόπησαν τῷ ὀφθαλμῷ καὶ
 τέλος πάντα τὰ δεινὰ παθόντες, ἀνεσκινδυνεύθησαν. Ὡν οὐδένα
 παρ' Ἑλλήσιν ἐπιζητήσας ὁμοιον ἂν εὔροις, ὡς εἰκότως τινὰ φάναι,
 7 τὸν φιλόσοφον οὐδὲν ἕτερον ἢ θεσπίσαι διὰ τούτων περὶ τῶν παρ'
 ἡμῖν διαπρεπόντων ἐν εὐσεβείᾳ καὶ ἀληθεῖ δικαιοσύνῃ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ.

Περὶ τοῦ κατὰ Μωσέα παραδείσου.

Μωσῆος κατὰ τινας ἀπορρήτους λόγους ἐν ἀρχῇ τῆς τοῦ κόσμου
 1 συστάσεως θεοῦ τινα παράδεισον γεγονέναι φάντος, καὶ τούτῳ τὸν
 ἄνθρωπον ἡπατῆσθαι διὰ τῆς γυναικὸς πρὸς τοῦ ὄφeos, ἀντικρὺς
 μονορουχὶ τὰ ῥήματα μεταποιήσας ὁ Πλάτων, ἐπάκουσον· οἷα ἐν
 συμποσίῳ καὶ αὐτὸς ἀλληγορῶν τέθεικεν, ἀντὶ μὲν τοῦ παραδείσου
 τοῦ θεοῦ κῆπον Διὸς ὀνομάσας, ἀντὶ δὲ τοῦ ὄφeos καὶ τῆς πρὸς
 αὐτοῦ γενομένης ἀπάτης πενίαν ἐπιβουλεύουσαν ὑποθέμενος· ἀντὶ δὲ
 τοῦ πρώτου ἀνδρός, ὃν ἡ τοῦ θεοῦ μῆτις τε καὶ πρόνοια υἱὸν ὥσπερ
 ἄρτιγενῇ προῦβέβλητο, υἱὸν Μῆτιδος Πόρον ἀποκαλέσας, ἀντὶ δὲ
 τοῦ φάναι, ὅπηνίκα συνίστατο ὅδε ὁ κόσμος, ὅτε ἐγένετο ἡ Ἀφροδίτη,
 εἰπὼν, οὕτω τὸν κόσμον ἀλληγορήσας, τοῦ περὶ αὐτὸν κάλλους ἕνεκα.
 Αἰεὶ δ' οὖν αὐτοῖς ῥήμασιν ὧδε 1)· „Ὅτε ἐγένετο ἡ Ἀφροδίτη, εἰ-
 2 στωῖντο οἱ θεοὶ, οἳ τε ἄλλοι καὶ ὁ τῆς Μῆτιδος υἱὸς Πόρος. Ἐπειδὴ
 δὲ ἐδέλπησαν, προσαιτήσουσα, οἷα δὴ εὐωχίας οὐσης, ἀφίκετο ἡ Πε-
 νία, καὶ ἦν περὶ τὰς θύρας. Ὁ οὖν Πόρος μεθυσθεὶς τοῦ νέκταρος,

**) 1 Cor. IV, 9. 11.

Cap. XI. 1) ὧδε. Vid. Plat. sympos. c. XXIII. p. 107 sqq. Stallb.

οἷος γὰρ οὐπω ἦν, εἰς τὸν τοῦ Διὸς κῆπον εἰσελθὼν, βεβαρημένος εὕδεν. Ἡ οὖν Πενία ἐπιβουλεύουσα διὰ τὴν αὐτῆς ἀπορίαν παιδίον ποιήσασθαι ἐκ τοῦ Πόρου, κατακλίνεται τε παρ' αὐτῷ καὶ ἐκύησε τὸν Ἑρωτα. Τοιαῦτα μὲν δὴ τινα, καὶ ἐν τούτοις ὁ Πλάτων ἐμφε-
ρῶς Μωσεῖ ὑπηνίξατο.

3

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ.

Ὡς ἐκ τοῦ ἀνδρὸς φάσιν εἰληφθαι τὴν γυναῖκα.

Πάλιν εἰρηκότος Μωσέως*)· „Τῷ δὲ Ἀδὰμ οὐκ ἦν βοηθὸς ὁμοιος αὐτῷ. Καὶ ἐπέβαλεν ὁ θεὸς ἔκστασιν ἐπ' αὐτὸν καὶ ἀφύπνωσε καὶ ἔλαβε μίαν τῶν πλευρῶν αὐτοῦ καὶ ἀνεπλήρωσε σάρκα ἀντ' αὐτῆς. Καὶ ᾠκοδόμησε κύριος ὁ θεὸς τὴν πλευρὰν, ἣν ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ, εἰς γυναῖκα·“ μὴ συνεῖς ὁ Πλάτων ὁποῖα εἴρηται διανοίᾳ, δῆλος μὲν ἐστίν οὐκ ἀγνοήσας τὸν λόγον, Ἀριστοφανεῖ δ' αὐτὸν, οἷα κωμωδῶ χλευάζειν εἰσθότι καὶ τὰ σεμνὰ τῶν πραγμάτων, ἀνατίθῃσιν, ἐν συμποσίῳ τάδε λέγοντα αὐτὸν εἰσάγων¹⁾· „Αἰεὶ δὲ πρῶτον ὑμᾶς μαθεῖν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ τὰ παθήματα αὐτῆς. Ἡ γὰρ πάλαι ἡμῶν φύσις οὐχ ἡ αὐτὴ ἦν ἡπερ νῦν, ἀλλὰ ἄλλη. Πρῶτον²⁾ μὲν γὰρ τρία ἦν τὰ γένη τῶν ἀνθρώπων, οὐχ ὥσπερ νῦν δύο, ἄρρεν καὶ θῆλυ, ἀλλὰ τρίτον προσῆν, κοινὸν ἀμφοτέρων τούτων, οὗ³⁾ νῦν ὄνομα λοιπὸν, αὐτὸ δὲ ἡφάνισται. Ἀνδρόγυνον γὰρ τότε μὲν ἦν καὶ εἶδος καὶ ὄνομα ἐξ ἀμφοτέρων κοινόν, τοῦ τε ἄρρενος καὶ τοῦ θήλεως.“ Εἰθ' ἐξῆς διάσύρας τὰ αὐτῷ συνήθη, ἐπιφέρει λέγων⁴⁾· „ταῦτ' εἰπὼν ὁ παρ' αὐτῷ Ζεὺς, ἔτεμνε τοὺς ἀνθρώπους δίχα, ὥσπερ οἱ τὰ ὦτα⁴⁾ τέμνοντες καὶ μέλλοντες ταριχεύειν, ἢ ὥσπερ οἱ τὰ ὦτα ταῖς θριξίν. Ὅστινα δὲ τέμνοι, τὸν Ἀπόλλωνα ἐκέλευε τό τε πρόσωπον μεταστρέφειν καὶ τὸ τοῦ ἀνδρὸς ἥμισυ πρὸς τὴν τομὴν, ἵνα θεώ-μετος τὴν αὐτοῦ τμησιν, κοσμιώτερος εἴη ὁ ἀνθρώπος· καὶ τὰ ἄλλα ἰᾶσθαι ἐκέλευεν.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ.

1

Περὶ τοῦ πρώτου τῶν ἀνθρώπων βίου.

Μωσέως τὸν πρῶτον τῶν γηγενῶν βίον ὑπογράψαντος ἐν παραδείσῳ θεοῦ γεγονέναι, θεὸν τε αὐτῶν ἡγείσθαι ἐν ἀρχημάτῳ καὶ ἀκτῆμονι

*) Gen. II, 21. 22.

Cap. XII. 1) εἰσάγων. Vid. Plat. symp. c. XIV. p. 72. Stallb.

2) οὗ restitui ex Plat. pro ὧν.

3) λέγων. Vid. ibid. c. XV. p. 75.

4) ὦτα mutandum in ὄα. Vid. Stallbaum. ad h. l.

διαγωγῇ, ἄσπαρτά τε αὐτοῖς καὶ ἀνήρωτα πάντα γίνεσθαι, γυμνοὺς
 2 τε εἶναι τῆς μετὰ ταῦτα περιβολῆς, ἐπάκουσον τοῦ φιλοσόφου μονον-
 ουχὶ αὐτὰ δὴ ταῦτα Ἑλληνικῇ τῇ φωνῇ διερμηνεύοντος. Λέγει δ'
 οὖν ¹⁾ „θεὸς ἔνεμεν αὐτοὺς, αὐτὸς ἐπίστατῶν καθάπερ νῦν ἀνθρω-
 ποι, ζῶν ὃν ἕτερον θεϊότερον, ἄλλα γένη φανλότερα αὐτῶν νομεύ-
 ονσι. Νέμοντος δ' ἐκείνου, πολιτεῖαι τε οὐκ ἦσαν, οὐδὲ κτήσεις
 γυναικῶν καὶ παίδων· ἐκ γῆς γὰρ ἀνεβιώσκοντο πάντες, οὐδὲν μεμνη-
 μένοι τῶν πρόσθεν· ἀλλὰ τὰ μὲν τοιαῦτα ἀπῆν πάντα, κυρποὺς δὲ
 3 ἀφθόρους εἶχον ἀπὸ τε δρυῶν καὶ πολλῆς ὕλης, οὐχ ὑπὸ γεωργίας
 φρομένους, ἀλλ' αὐτομάτης ἀναδιδούσης τῆς γῆς ²⁾. Γυμνοὶ δὲ καὶ
 ἄστροτοι, θυραυλοῦντες τὰ πολλὰ ἐνέμοντο. Τὸ γὰρ τῶν ὠρῶν
 αὐτοῖς ἄλυπον ἐκέκρατο· μαλακὰς δὲ εὐνάς εἶχον, ἀναφρομένης ἐκ
 γῆς πῶας ἀφθόρου. Τὸν δὲ βίον, ὃ Σώκρατες, ἀκούεις μὲν τὸν τῶν
 ἐπὶ Κρόνον· τόνδε δ', ὡς λόγος ἐπὶ Διὸς εἶναι, τὸν νῦν, παρῶν
 αὐτὸς ἦσθησαι.“

1

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ.

Ὅτι καὶ τοῖς ἀλόγοις ζώοις ὁμίλουν.

Πάλιν Μωσέως ἀναγράψαντος*), ὅτι ἦν ὁ ὄφεις φρονημώτερος πάν-
 των τῶν θηρίων, οἷά τε εἶπεν ὁ ὄφεις τῇ γυναικὶ καὶ ἡ γυνὴ τῷ ὄφει,
 καὶ τὰς ὁμιλίας τοῦ ὄφεως ἐκθεμένου, ὁ Πλάτων οἷα γράφει ἐπά-
 κουσιν· „Εἰ μὲν τοίνυν οἱ τρόφιμοι τοῦ Κρόνον, παρούσης αὐτοῖς
 οὕτω πολλῆς σχολῆς καὶ δυνάμεως, πρὸς τὸ μὴ μόνον ἀνθρώποις
 ἀλλὰ καὶ θηρίοις διὰ λόγων δύνασθαι ξυγγίνεσθαι ¹⁾, κατεχρῶντο
 2 τούτοις σύμπασιν ἐπὶ φιλοσοφίαν, μετὰ τε θηρίων καὶ μετ' ἀλλήλων
 ὁμιλοῦντες καὶ πυνθανόμενοι παρὰ πάσης φύσεως εἰ τινα τις ἰδίαν
 δύναμιν ἔχουσα ἦσθετό τι διάφορον τῶν ἄλλων, εἰς ξυναγερμὸν γρο-
 νήσεως· εἴκριτον, ὅτι τῶν νῦν οἱ τότε μυρίως πρὸς εὐδαιμονίαν διέ-
 φερον. Εἰ δ' ἐμπιπλάμενοι σίτων ἄδην καὶ πότων, διελέγοντο πρὸς
 ἀλλήλους καὶ τὰ θηρία μύθους, οἷοι δὴ καὶ τανῦν περὶ αὐτῶν λέ-

Cap. XIII. 1) λέγει δ' οὖν. Leguntur haec in Platonis Politico. Ex eodem sunt quae c. XIV. adduntur.

2) οὐχ ὑπὸ γεωργίας — ἀναδιδούσης τῆς γῆς. Vid. Homer. Odys. I, 109. Diod. S. V, 2. ibique Wesseling. Hesiod. Op. 116. Strabo XI. p. 346. Porphy. de abst. IV, 2. p. 295. et Rhoer. ad h. l.

*) Genes. III, 1.

Cap. XIV. 1) καὶ θηρίοις διὰ λόγων δύνασθαι ξυγγίνεσθαι. Cf. Rhoer. ad Porphy. de abst. IV, 2. p. 296. qui miratur, Porphyrium hoc argumento neglecto illud tantum observare, aurei seculi homines non interfecisse animalia. Sed similia certe iam exposuerat Porphy. III, 3. p. 219 sq.

γονται, καὶ τοῦθ' οὕτως γε κατ' ἐμὴν δόξαν ἀποφήνασθαι, καὶ μάλα εὐκρίτον. Ὅμως δ' οὖν ταῦτα μὲν ἀφώμεν, ἕως ἂν ἡμῖν μη-³ νυτὴς τις ἱκανὸς φανῇ, ποτέρως οἱ τότε τὰς ἐπιθυμίας εἶχον περὶ τε ἐπιστημῶν καὶ τῆς τῶν λόγων χρείας.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ.

Ὅπως περὶ τοῦ κατακλυσμοῦ μέμνηται.

Μωσῆς νομοθεσίαν ἀνθρώποις καταβεβλημένος, ἐνόμισεν αὐτῷ δεῖν ¹ ἀρχαιολογίας ἐν τοῖς προοιμίοις *). Μνημονεύει δὲ τοῦ κατακλυσμοῦ, καὶ τοῦ μετ' αὐτὸν βίου τῶν ἀνθρώπων, ἔπειτα παλαιῶν ἀνδρῶν τῶν παρ' Ἑβραίοις θεοφιλῶν, καὶ τῶν δὲ ἄλλως ἐν πλημμελείαις ἐξητασμένων τὴν πολιτείαν ὑψηγείται, κατ' ἄλληλον οἷς ἐνομοθέτει τὴν περὶ τούτων ἡγησάμενος ἱστορίαν ἔσεσθαι. Καὶ ὁ Πλάτων δὲ ὡσαύτως, παρελθὼν ἐπὶ τὴν τῶν νόμων γραφὴν, τὸν αὐτὸν τῷ Μωσῇ ζηλοῖ τρόπον. Ἐν προοιμίοις γοῦν τῶν νόμων, ἐπάκουσον ἃ φησιν ² „Ἄρ' οὖν ¹) οἱ παλαιοὶ λόγοι ὑμῖν ἀλήθειάν τινα ἔχειν δοκοῦσι; Ποῖοι δὲ; Τὸ πολλὰς ἀνθρώπων φθορὰς γεγονέναι κατακλυσμοῖς τε καὶ νόσοις καὶ ἄλλοις πολλοῖς, ἐν οἷς βραχὺ τι τῶν ἀνθρώπων λείπεσθαι γένος. Πάνν μὲν οὖν πιθανὸν τὸ τοιοῦτον πᾶν παντί. Φέρε δὲ, τοῖς ὁμῶς μίαν τῶν πολλῶν ταύτην τὴν τῷ κατακλυσμῷ γενομένην. Τὸ ποῖον δὲ περὶ αὐτῆς διανοηθέντες; Ὡς οἱ τότε περιφρονῶντες τὴν φθορὰν, σχεδὸν ὄρεοιό τινες ἂν εἶεν νομεῖς ἐν κορυφαῖς πον, σμικρὰ ζώπυρα τοῦ τῶν ἀνθρώπων διασεσωσμένα γένοιντο. Ἀἴλον. Καὶ δὲ τοὺς τοιοῦτους γε ἀνάγκη πον τῶν ἄλλων ἀπείρους εἶναι τεχνῶν καὶ τῶν ἐν τοῖς ἄστεσι πρὸς ἀλλήλους μηχανῶν, εἰς τε πλεονεξίας καὶ φιλονεικίας, καὶ ὅποσα ἄλλα κακουργήματα πρὸς ἀλλήλους ἐπινοοῦσιν. ³ Εἰκὸς γοῦν. Θῶμεν δὲ, τὰς ἐν τοῖς πεδίοις πόλεις καὶ πρὸς θαλάττῃ κατοικοῦσας ἄρδην ἐν τῷ τότε χρόνῳ διαφθεῖρεσθαι. Θῶμεν. Οὐκ οὖν ὄργανά τε πάντα ἀπόλλυσθαι, καὶ εἴ τι τέχνης ἦν ἐχόμενον σπουδαίως ²) εὐρημένον, ἢ πολιτικῆς ἢ καὶ σοφίας τινὸς ἐτέρας, πάντα ἔξορην ταῦτα ἐν τῷ τότε χρόνῳ φήσομεν.“ Καὶ μεθ' ἑτερά φησιν· „Οὐκοῦν οὕτω δὲ λέγωμεν ἔχειν τότε, ὅτε ἐγένετο ἡ φθορὰ, ⁴ τὰ περὶ τοὺς ἀνθρώπους πράγματα, μυρίαν μὲν τινα φοβεράν ἐρημίαν, γῆς δὲ ἀφθόνου πληθὸς πάμπολυ.“ Ταῦτα καὶ τοιαῦτα ἕτερα εἰπὼν, ἐπεξίρχεται βίους τῶν μετὰ τὸν κατακλυσμὸν ἀνθρώπων.

Cap. XV. *) ἐνόμισεν — προοιμίους, rerum sibi antiquarum commemorationem in ipso statim exordio necessariam putavit, Vig. interp.

1) Ἄρ' οὖν. Plat. legg. III, 1. p. 87. ed. Ast. Vol. VIII. p. 106. Bip.

2) σπουδαίως Plato rectius. Cf. Ast. ad h. l. p. 140 sq.

Εἶθ' ὥσπερ Μωσῆς, τὴν τῶν πάλαι θεοφιλῶν Ἑβραίων πολιτείαν ἐπισυνάπτει τῇ μετὰ τὸν κατακλυσμὸν ὑφηγήσει· καὶ ὁ Πλάτων ὁμοίως μετὰ τοὺς βίους τῶν μετὰ τὸν κατακλυσμὸν τὰ Ἑλληνικὰ πειρᾶται ἀρχαιολογεῖν, ὡς ἐκείνος τὰ Ἑβραίων, τῶν τε ἐπὶ Τροίας μνημονεύει καὶ τῆς πρώτης ἐν Λακεδαιμονίᾳ πολιτείας, Περσῶν τε καὶ τῶν παρὰ τούτοις εἴτ' ὀρθῶς εἶτε καὶ μὴ βεβιωκότων. Εἴτα μετὰ τὴν τούτων ἱστορίαν ἀπάρχεται τῆς τῶν νόμων ἐκθέσεως, καὶ τούτῳ Μωσεὶ κατακολουθήσας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ις.

Ὅτι τὰ τῆς διδασκαλίας ὀρθῶς ἡμῖν ἀπὸ τῶν θείων ἀρχόμενα
 1 καταλήγει εἰς τὰ ἀνθρώπινα. Ἀπὸ τοῦ πρώτου τῶν νόμων Πλάτωνος.

Μωσέως τὴν πᾶσαν αὐτοῦ νομοθεσίαν τὴν τε κατ' αὐτὸν πολιτείαν εὐσεβείας τοῦ τῶν ὅλων θεοῦ ἀναρτήσαντος, ἀπὸ τε τοῦ πάντων δημιουργοῦ τὴν καταρχὴν τῆς νομοθεσίας πεποιημένον, ἔπειτα τῶν θείων ἀγαθῶν ἐξέρχεσθαι τὰ ἀνθρώπινα διδάξαντος, τὰ τε θεῖα ἐπὶ τὸν πάντων ἡγεμόνα νοῦν, αὐτὸν δὴ τὸν τῶν ὅλων θεὸν ἀναθέντος, θεῖα ὅπως καὶ ὁ φιλόσοφος τοῖς αὐτοῖς βαίνων ἵχνεσιν, ἐπιμέμφεται μὲν τοῖς Κρητῶν καὶ Λακεδαιμονίων νομοθέταις, τὸν δ' ἀρέσκοντα
 2 τῷ Μωσεὶ νόμον ἐκιδιδάσκει, λέγων οὕτως· „Πῇ δὴ οὖν ¹⁾ σε εἴτ' ἂν ἐβουλόμην διελόμενον λέγειν, αὐτός τ' ἀκούειν, βούλει σοι φράζω; Πάνν μὲν οὖν. Ὡς ξένε, ἐχρῆν εἰπεῖν, οἱ Κρητῶν νόμοι οὐκ εἰσι μάτην διαφερόντως ἐν πᾶσιν εὐδόκιμοι τοῖς Ἑλλήσιν. Ἐχουσι γὰρ ὀρθῶς, τοὺς αὐτοῖς χρωμένους εὐδαίμονας ἀποτελοῦντες· ἅπαντα γὰρ τὰγαθὰ πορίζουσι. Διτὰ δ' ἀγαθὰ ἐστι, τὰ μὲν ἀνθρώπινα, τὰ
 3 δὲ θεῖα, ἡροῖται δὲ ἐκ τῶν θείων θάτερα. Καὶ εἰ μὲν δέχεται τὸ μείζονα πόλις, κτᾶται καὶ τὰ ἐλάττωνα, εἰ δὲ μὴ, στέρεται ἀμφοῖν. Ἔστι δὲ τὰ μὲν ἐλάττωνα, ὧν ἡρεῖται ὑγεία, κάλλος δὲ δεύτερον, τὸ δὲ τρίτον ἰσχύς· εἰς τε δρόμον καὶ εἰς τὰς ἄλλας πάσας κινήσεις τῷ σώματι· τέταρτον δὲ δὴ πλοῦτος οὐ τυφλός, ἀλλ' ὅξυ βλέπων, ἂν περ αἶμ' ἐπηταί φρονήσει. Ὁ δὴ πρῶτον αὖ τῶν θείων ἡγεμονοῦν ἐστὶν ἀγαθῶν, ἡ φρόνησις, δεύτερον δὲ μετὰ νοῦν σώζων ψυχῆς ἕξις·
 4 ἐκ δὲ τούτων μετὰ ἀνδρείας κραθέντων τρίτον ἂν εἴη δικαιοσύνη, τέταρτον δὲ ἀνδρεία. Ταῦτα δὲ πάντα ἐκείνων ἔμπροσθεν τετάκται φύσει, καὶ δὴ καὶ τῷ νομοθέτῃ τακτέον οὕτω. Μετὰ δὲ ταῦτα τὰς ἄλλας προστάξεις τοῖς πολίταις εἰς ταῦτα βλεπούσας αὐτοῖς εἶναι

Cap. XVI. 1) Πῇ δὴ οὖν. Plat. legg. I, 6. p. 17. ed. Ast. Vol. VIII. p. 17. Bip.

διακελευστέον. Τούτων δὲ τὰ μὲν ἀνθρώπινα εἰς τὰ θεῖα, τὰ δὲ θεῖα εἰς τὸν ἡγεμόνα νοῦν σύμπαντα βλέπει²⁾. Περὶ τε γάμους ἀλλήλοις ἐπικοινωνουμένους, μετὰ δὲ ταῦτα ἐν ταῖς τῶν παιδῶν γεν-⁵ νήσεσι καὶ τροφαῖς, ὅσοι τε ἄρσενες καὶ ὅσαι θήλειαι, νέων τε ὄντων καὶ ἐπὶ τὸ πρεσβύτερον ἰόντων μέχρι γήρως, τιμῶντα ὀρθῶς ἐπιμελεῖσθαι δεῖ, καὶ ἀτιμάζοντα ἐν ἀπάσαις ταῖς τούτων ὁμιλίαις τὰς τε λύπας αὐτῶν καὶ τὰς ἡδονὰς καὶ τὰς ἐπιθυμίας ξυμπάντων τε ἐρώ- των τὰς σπόνδὰς ἐπεσκεμμένον καὶ παραπεφυλαχότα, ψέγειν τε ὀρθῶς καὶ ἐπαινεῖν δι' αὐτῶν τῶν νόμων.“ Καὶ μετὰ βραχέα φησί· „Κατιδὼν δὲ ὁ θεὸς τοὺς νόμους, πᾶσι τούτοις φύλακας ἐπιστήσει, τοὺς μὲν διὰ φρονήσεώς, τοὺς δὲ δι' ἀληθοῦς δόξης ἰόντας³⁾, ὅπως πάντα τάαυτα ξυνδύσας ὁ νοῦς, ἐπόμενα σωφροσύνη καὶ δικαιοσύνη ἀποφῆνῃ, ἀλλὰ μὴ πλοῦτῳ μηδὲ φιλοτιμίᾳ. Οὕτως, ὡς ξένοι, ἔγωγε⁶ ἤθελον ἂν ὑμᾶς καὶ ἔτι νῦν βούλομαι διεξελεθεῖν, πῶς ἐν τοῖς τοῦ Διὸς λεγομένοις νόμοις τοῖς τε τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος, οὓς Μίνως τε καὶ Λυκοῦργος ἐθέτην, ἔνεστί τε πάντα ταῦτα, καὶ ὅπη τάξιν εἰλη- γότα⁴⁾ διάδηλά ἐστι τῷ περὶ νόμων ἐμπείρῳ τέχῃ τε καὶ τισιν ἔθεσι,

2) βλέπει non putavi mutandum esse in βλέπειν, quemadmodum visum est Astio ad h. l. Vol. II. p. 36. Possunt enim haec sane explicationis causa interposita videri nec γὰρ particula necessario requiritur, sed δὲ quoque aptum est. Cf. Hermann. ad Vig. p. 845. De sequentibus vero verbis, ubi perperam Vig. post βλέπει comma, post ἐπικοινωνουμένους punctum posuerat, probo Boeckhii in Min. p. 98. sententiam. Cf. Ast. l. l. Viger. legi volebat: βλέπειν. Μετὰ δὲ ταῦτα, περὶ τοὺς γὰμ. ἀλλ. ἐπικ. ἐν ταῖς τῶν παιδῶν etc. Vertit autem: Deinde mutuis nuptiis inter sese contractis, procreationem educationemque liberorum studiose curabit, et seu mares illi fuerint, seu foeminae, quicquid ab iis vel adolescentibus vel iam aetate maturioribus ad ipsam usque senectutem, in mutua consuetudine recte secusve fiat, alterum honore afficiet, alterum ignominia. Sed haec quomodo in verbis ipsis insint, nemo facile dixerit et falso etiam Vig. verba ἐν ἀπάσαις ταῖς τούτων ὁμιλίαις iunxit verbis καὶ ἀτιμάζοντα.

3) ἀληθοῦς δόξης. Ficinus [P. 20. edit. Bip.] vera opinione. Sed quae tandem vera haec opinio? et si qua est, quid eam inter prudentiamque discriminis? δόξα hic, opinor, gloria est, multa enim Plato de laude honestis actionibus tribuenda disputaverat, adeoque proxime ante Κατιδὼν, in eo praecipue versatus erat. [Viger. τοὺς μὲν — ἰόντας vertit: quos partim prudentiae, partim verae laudis viam instituisse cognoverit.]

4) τάξιν εἰληγότα. Ficin. et quonam ordine posita pateant illi etc. Vereor, ut Platonis ex mente. Haec enim ex superioribus intelligenda sunt, ubi de ordine, quo statui leges oporteret, disputatum erat, quem ipse ordinem in Cretensium et Lacedaemoniorum legibus aperiri vellet, qui

τοῖς δὲ ἄλλοις ἡμῖν οὐδαμῶς ἐστὶ καταφανή.“ Καὶ παρ’ ἡμῶν δὲ εἴρηται*)· „Ζητεῖτε πρῶτον τὴν βασιλείαν καὶ δικαιοσύνην, καὶ πάντα ταῦτα προστεθήσεται ὑμῖν.“ Ἀλλὰ καὶ Μωσῆς πολὺ πρότερον ἀπὸ τῆς περὶ Θεοῦ διδασκαλίας τὴν ἀρχὴν πεποιημένος ἐξῆς τε ἐφαρμόσας τὴν κατ’ αὐτὸν πολιτείαν καὶ τὰ περὶ συμβολαίων καὶ τὰ περὶ τοῦ κοινοῦ βίον νόμιμα, τοῖς πᾶσιν ἄρχοντας καὶ φύλακας καθίστησι τοὺς τῷ Θεῷ ἱερωμένους, ὡς καὶ τὰ λόγια διδάσκει, ἄνδρας δικαίους, μισοῦντας ὑπερηφανεῖας, τοὺς μὲν διὰ φρονήσεως, τοὺς δὲ δι’ ἀληθοῦς δόξης ἰόντας.

1

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ.

Ὅτι καλὸν ἐξέτι νέας ἡλικίας τοὺς παῖδας τοῖς τῆς θεοσεβείας ἔθεσιν ἐγγυμνάζειν.

„Λέγω οὖν¹⁾ καὶ φημι τὸν ὅτιον ἀγαθὸν ἄνδρα μέλλοντα ἔσεσθαι τοῦτ’ αὐτὸ ἐκ παιδων εὐθὺς μελειᾶν, παίζοντά τε καὶ σπουδάζοντα ἐν τοῖς τοῦ πράγματος ἐκάστον²⁾ προσήκουσιν. Οἷον τὸν μέλλοντα² ἀγαθὸν ἔσεσθαι γεωργὸν ἢ τινα οἰκοδόμον, τὸν μὲν οἰκοδομοῦντά τι τῶν παιδικῶν οἰκοδομημάτων παίζειν χορῇ, τὸν δ’ αὖ γεωργοῦντα, καὶ ὄργανα ἐκατέρωφ σμικρὰ, τῶν ἀληθινῶν μιμήματα, παρυσκευάζειν τὸν τρέφοντα αὐτῶν ἐκάτερον. Καὶ δὴ καὶ τῶν μαθημάτων ὅσα ἀναγκαῖα προμεμαθηκέναι, προμανθάνειν, οἷον τέκτονα μετρεῖν ἢ σταθμᾶσθαι, καὶ πολεμικὸν ἱππεύειν παίζοντα ἢ τι τῶν τοιούτων ἄλλο ποιοῦντα³⁾· καὶ πειρᾶσθαι διὰ τῶν παιδιῶν ἐκεῖσε τρέπειν τὰς ἡδονὰς καὶ ἐπιθυμίας τῶν παιδων, οἳ ἀφικνομένους αὐτοὺς δεῖ τέλος ἔχειν. Κεφάλαιον δὲ παιδείας λέγομεν τὴν ὀρθὴν τροφήν, ἢ τοῦ παίζοντος τὴν ψυχὴν εἰς ἔρωτα ὅτι μάλιστα ἄξει τούτου, ὃ⁴⁾ δείσει, γενόμενον ἄνδρα αὐτὸν, τέλειον εἶναι τῆς τοῦ πράγματος ἀρετῆς.

peritis notus ac perspectus haberetur, aliis tamen perobscurus esset. [Magis perspicue sane Viger. verterit: simul ut is modo qui vel arte vel usu quodam legum peritiam adeptus fuerit, hunc in ipsis quem postulamus ordinem facile deprehendat.]

*) Matth. VI, 33.

Cap. XVII. 1) Λέγω οὖν. Plato legg. I, 12. p. 34. ed. Ast.

2) ἐκάστοις et mox παιδείων οἰκοδομημάτων Plato.

3) ποιεῖν scripsit Astius hoc Platonis loco, quod Ficinus agnoscit qui facere vertit. Vig. autem nescio quo iure in marg. adscripserit: „Pl. ποιεῖν.“

4) ὃ scripsit Ast. non necessaria, credo, emendatione. Verba enim sic struenda sunt: ὁ τέλειον τῆς τοῦ πράγματος ἀρετῆς εἶναι δεῖσιν ἄνδρα γενόμενον, worin er, wenn er Mann geworden ist, hinsichtlich der Tüchtigkeit der Sache vollkommen werden muss. Quare post δεῖσιν et αὐτὸν commata posui.

Καὶ τοῦτο προλαβὼν Μωσῆς, ἐνομοθέτησεν εἰρηκῶς*)· „Καὶ ἔσται 3 τὰ ῥήματα ταῦτα ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαι σοι σήμερον, ἐν τῇ καρδίᾳ σου καὶ ἐν τῇ ψυχῇ σου, καὶ προβιβάσεις αὐτὰ τοῖς υἱοῖς σου.“ Ὁ δὲ καὶ πράττειν σύνηθες παισὶν Ἑβραίων, ἐξ ἀπαλῆς ἡλικίας τοὺς νέους ἅπαντας τοῖς τῆς Θεοσεβείας παιδεύμασιν ἀνατρέφουσι. Τοῦτο δὲ καὶ εἰς δεῦρο κατὰ τι πάτριον ἔθος παρὰ τῷ Ἰουδαίων ἔθνει σπουδάζεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ.

1

Ὅτι παιδείαν χρὴ μόνην ἡγεῖσθαι τὴν εἰς ἀρετὴν προάγουσαν, οὐχὶ δὲ τὴν εἰς χρηματισμὸν ἢ τινα βιοποριστικὴν ἐπιτήδευσιν.

„Μὴ τοίνυν μηδὲ ὃ λέγομεν εἶναι παιδείαν, ἀόριστον γένηται. Νῦν γὰρ ὀνειδίζοντες ἐπαινοῦντές τε ἐκάστων τὰς τροφάς, λέγομεν, ὡς τὸν μὲν πεπαιδευμένον ἡμῶν ὄντα τινὰ, τὸν δὲ ἀπαιδευτον, ἐνίοτε εἰς 2 τε τὰς καπηλείας καὶ ἡτανκληρίας καὶ ἄλλων τινῶν τοιούτων μάλιστα πεπαιδευμένων σφόδρα ἀνθρώπων 1). Οὐ γὰρ ταῦτα ἡγουμένων, ὡς εἰσιν, εἶναι παιδείαν ὃ νῦν λόγος ἂν εἴη, τὴν δὲ πρὸς ἀρετὴν ἐκ παίδων παιδείαν, ποιοῦσαν ἐπιθυμητὴν τε καὶ ἐραστὴν τοῦ πολίτην γενέσθαι τέλεον, ἄρχειν τε καὶ ἄρχεσθαι ἐπιστάμενον μετὰ δίκης. Ταύτην τὴν τροφὴν ἀφορισάμενος ὁ λόγος οὗτος, ὡς ἐμοὶ φαίνεται, νῦν βούλοιτ' ἂν μόνην παιδείαν προσαγορεύειν, τὴν δὲ εἰς χρήματα 3 τείνουσαν ἢ τινα πρὸς ἰσχὺν ἢ καὶ πρὸς ἄλλην τινὰ σοφίαν ἄνεν νοῦ καὶ δίκης, βάνανσόν τε εἶναι καὶ ἀνελεύθερον καὶ οὐκ ἀξίαν τοπαράπαν παιδείαν καλεῖσθαι. Ἡμεῖς δὲ μηδὲν ὀνόματι διαφερώμεθα αὐτοῖς, ἀλλ' ὃ νῦν δὴ λόγός ἡμῖν ὁμολογηθεὶς μενέτω, ὡς οἷγε ὀρθῶς πεπαιδευμένοι σχεδὸν ἀγαθοὶ γίνονται. Καὶ δεῖ δὲ τὴν παιδείαν μηδαμοῦ ἀτιμάζειν, ὡς πρῶτον τῶν καλλίστων τοῖς ἀρίστοις ἀνδράσι παραγιγνόμενον, καὶ, εἴ ποτε ἐξέρχεται, δυνατόν δέ ἐστι [κατὰ δύναμιν 2)] ἐπαγορθοῦσθαι, τοῦτο αἰεὶ δραστήον διὰ βίου παντὶ κατὰ δύναμιν.“ Καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ δὲ τῶν νόμων ἐπιλέγει· „Παιδείαν 3) δὴ λέγω τὴν παραγινομένην πρῶτον παισὶν ἀρετῇ. Ἦδονὴ δὲ καὶ

*) Deut. VI, 6.

Cap. XVIII. 1) ἐνίοτε — σφόδρα ἀνθρώπων. Vig. vertit: tametsi ex eorum interdum numero sit, qui vel cauponariae vel naviculariae vel similis alterius artis peritissimi habeantur. Cf. Ast. ad h. l. Vol. II. p. 73 sq.

2) κατὰ δύναμιν. Verba superflua, quae Plato non agnoscit. Vig. Ego uncis inclusi.

3) παιδείαν. Vid. Plat. legg. II, 1. p. 49 sq.

4 φιλία καὶ λύπη καὶ μῖσος ἐὰν ὀρθῶς ἐν ψυχαῖς ἐγγέγωνται, μὴ πο-
 δυναμένων λόγον λαμβάνειν, λαβόντων δὲ τὸν λόγον, συμφωνήσῃσι
 τῷ λόγῳ, ὀρθῶς εἰθίσθαι ὑπὸ τῶν προσηκόντων ἐθῶν, αὕτη ἐστὶ
 ἡ συμφωνία, σύμπασα μὲν ἀρετὴ, τὸ δὲ περὶ τὰς ἡδονὰς καὶ λύπας
 τεθραμμένον ⁴⁾ αὐτῆς ὀρθῶς, ὥστε μισεῖν μὲν ἃ χρὴ μισεῖν εὐθύς
 ἐξ ἀρχῆς ἄχρη τέλους, στέργειν δὲ ἃ χρὴ στέργειν, τοῦτ' αὐτὸ ἀποτε-
 5 μὸν τῷ λόγῳ καὶ παιδείᾳ προσαγορεύων, κατὰ γε τὴν ἐμὴν ὀρθῶς ἂν
 προσαγορεύοις.“ Ταῦτα ὁ Πλάτων. Προλαβὼν δὲ αὐτὸν ὁ Δαβὶδ ἐν
 ψαλμοῖς, μισεῖν ἃ δεῖ μισεῖν, καὶ στέργειν διδάσκων ἃ δεῖ στέργειν,
 τὰδὲ φησι*). „Δεῦτε τέκνα ἀκούσατέ μου, φόβον κυρίου διδάξω ὑμᾶς.
 Τίς ἐστὶν ἄνθρωπος ὁ θέλων ζῶν, ἀγαπῶν ἡμέρας ἰδεῖν ἀγαθός;
 Παῦσον τὴν γλῶσσάν σου ἀπὸ κακοῦ, καὶ χεῖλη σου τοῦτ' μὴ λαλῆσαι δόλον.
 6 Ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ καὶ ποιήσον ἀγαθόν· ζήτησον εἰρήνην καὶ δίωξον
 αὐτήν.“ Καὶ ὁ Σολομῶν ὁμοίως· „Ακούσατε, φησι**), παῖδες παιδείαν
 πατρός. Δῶρον γὰρ ἀγαθὸν δωροῦμαι ὑμῖν· τῶν ἐμῶν νόμων μὴ ἐπι-
 λανθάνησθε.“ Καὶ πάλιν· „Κτιῆσαι σοφίαν, κτιῆσαι σύνεσιν, μὴ ἐπι-
 λάθῃ.“ Καί· „Εἶπον τὴν σοφίαν σὴν ἀδελφὴν εἶναι, τὴν δὲ φρό-
 νησιν γνώριμον περιπολῆσαι σεαντῷ.“ Καί· „Ὀδοὺς ἀσεβῶν μὴ
 ἐπιέλθῃς, μηδὲ ζηλώσῃς ὁδοὺς παρὰ νόμων.“ Μυρία δ' ἂν εὗροις
 7 ἄλλα τοιαῦτα ἐν τοῖς Ἑβραίων γραμμασι, παιδευτικὰ πρὸς εὐσεβείας
 καὶ ἀνάληψιν ⁵⁾ ἀρετῆς, νέοις ὁμοῦ καὶ τελείοις τὴν ἡλικίαν προσ-
 ῆκοντα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ.

Ὅτι παραπλησίως Ἑβραίοις καὶ ὁ Πλάτων εἰκόνα θειοτέρων
 τὰ τῇδε εἶναι ἐδόξαζεν.

Τοῦ θείου χρησιμοῦ γήσαντος Μωσῆ*)· „Ὅρα ποιήσῃς πάντα κατὰ
 τὸν τύπον τὸν δειχθέντα σοι ἐν τῷ ὄρει.“ τοῦ τε ἱεροῦ λόγον σαφέ-
 στερον εἰπόντος***)· „Οἱ τινες ὑποδείγματι καὶ σκιᾷ ἐλάτρευον τῶν
 ἐπουρανίων,“ εἰκόνα τε ἀντικρὺς τῶν ἐν νοητοῖς θειοτέρων τὰ παρὰ
 1 Μωσῆ σύμβολα περιέχειν διδάσκοντος· ἐπάκουσον ὅπως καὶ ὁ Πλά-
 των τὰ ὅμοια διερμηνεύει ἐν ἑκτῇ τῆς πολιτείας ¹⁾ ὥδε γράφων·

4) τεθραμμένον. Legendum potius videri τετραμμένον Vig. ad h. l. male
 annotavit verens: quod autem ex ea in certam voluptatis dolo-
 risque moderationem derivatum erit. Cf. Ast. ad h. l. Vol. II. p. 91.

*) Ps. XXXIV, 12 sqq. **) Prov. IV, 1. 2. VII, 1. 4. 25.

5) εὐσεβείαν aut certe εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς ἀνάληψιν scribendum putat
 Vig.

*) Exod. XXV, 40. **) Hebr. VIII, 5.

Cap. XIX. 1) πολιτείας. Vid. Plat. de rep. VI, 13. p. 59. Stallb.

„Θεῶ δὴ καὶ κόσμῳ²⁾ ὅγε φιλόσοφος ὁμιλῶν, κόσμος τε καὶ θεῶς εἰς τὸ δυνατόν ἀνθρώπων γίνεται. Διαβολὴ δὲ ἐν πᾶσι πολλή. Παντάσασιν μὲν οὖν. Ἄν οὖν τις; εἶπον, αὐτῷ ἀνάγκη γένηται ἃ ἐκεῖ ὁρᾷ, μελετῆσαι εἰς ἀνθρώπων ἥθη καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ τιθέναι, καὶ μὴ μόνον ἑαυτὸν πλάττειν, ἄρα κακὸν δὴ δημιουργὸν αὐτὸν οἶε γε-² νῆσεσθαι σωφροσύνης τε καὶ δικαιοσύνης καὶ ξυμπάσης τῆς δημοτικῆς ἀρετῆς; Ἡμιστά γε, ἡ δ' ὅς. Ἄλλ' ἐὰν δὴ αἰσθωνται οἱ πολλοὶ, ὅτι ἀληθῆ περὶ αὐτοῦ λέγομεν, χαλεπανοῦσι δὴ τοῖς φιλοσόφοις καὶ ἀπιστήσουσιν ἡμῖν λέγουσιν, ὥς οὐκ ἂν ποτε ἄλλως εὐδαιμονήσεις πόλις, εἰ μὴ αὐτὴν διαγράψαι οἱ τῷ θεῷ παραδείγματι χρώμενοι ζωγράφοι; Οὐ χαλεπανοῦσιν, ἡ δ' ὅς, ἐὰν περ αἰσθωνται. Ἀλλὰ δὴ τίνα λέγεις τρόπον τῆς διαγραφῆς; Λαβόντες, ἡν δ' ἐγὼ, ὥσπερ³ πίνακα, πόλιν τε καὶ ἥθη ἀνθρώπων, πρῶτον μὲν καθαρὰν ποιήσεις ἂν, ὃ οὐ πάνυ ῥᾶδιον. Ἄλλ' οὖν οἷσθ', ὅτι τούτῳ ἂν εὐθὺς τῶν ἄλλων διενέγκαιεν, τῷ μῆτε ἰδιώτου μῆτε πόλεως ἐθελῆσαι ἂν ἀψα-σθαι, μηδὲ γράφειν νόμους, πρὶν παραλαβεῖν καθαρὰν ἢ αὐτοὶ ποιῆσαι. Καὶ ὁρθῶς γε, ἔφη. Οὐκοῦν μετὰ ταῦτα οἶε ὑπογράψασθαι ἂν τὸ σχῆμα τῆς πολιτείας; Τί μὴν; Ἔπειτα, οἶμαι, ἀπεργαζόμενοι,⁴ πυκνὰ ἂν ἐκατέρωσε ἀποβλέποιν πρὸς τε τὸ φύσει δίκαιον καὶ καλὸν καὶ σῶφρον καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα· καὶ πρὸς ἐκείνο αὖ, ὃ ἐν τοῖς ἀνθρώποις ἐμποιοῖεν, ξυμμιγνύντες τε καὶ κεραννύντες ἐκ τῶν ἐπιτη-δευμάτων τὸ ἀνδρείκελον, ἀπ' ἐκείνου τεκμαιρόμενοι, ὃ δὴ καὶ Ὀμη-ρος ἐκάλεσεν ἐν τοῖς ἀνθρώποις ἐγγιγνόμενον θεοειδὲς τε καὶ θεοεί-κελον. Ὁρθῶς, ἔφη. Καὶ τὸ μὲν ἂν, οἶμαι, ἐξαλείφουεν, τὸ δὲ πάλιν ἐγγράφουεν, ἕως ἂν ὅτι μάλιστα τὰ ἀνθρωπεῖα ἥθη εἰς ὅσον ἐνδέχε-ται, θεοφιλῇ ποιήσαιεν.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ.

1

“Οτι χρὴ τοὺς νέους δι' ἐκμαθήσεως ὕμνων ὁρθῶν καὶ ᾠδῶν εἰς ἀρετῆς ἀνάληψιν προπαρασκευάζειν. Ἀπὸ τοῦ δευτέρου τῶν νόμων.

„Δοκεῖ μοι¹⁾ τρίτον ἢ τέταρτον ὁ λόγος εἰς ταυτὸν περιφερόμενος ἦκειν, ὥς ἄρα παιδεία μὲν ἐσθ' ἢ παίδων ὀλκή τε καὶ ἀγωγή πρὸς² τὸν ὑπὸ τοῦ νόμου λόγον ὁρθὸν εἰρημένον καὶ τοῖς ἐπιεικεστάτοις καὶ πρεσβυτάτοις δι' ἐμπειρίαν ξυνδεδογμένον ὥς ὄντως ὁρθός ἐστιν. Ἴν' οὖν ἡ ψυχὴ τοῦ παιδὸς μὴ ἐναντία χαίρειν καὶ λυπεῖσθαι ἐθίζηται

2) κοσμίῳ reposui pro κόσμῳ ex Platone qui pro θεῷ etiam habet θεῖον.

Cap. XX. 1) Δοκεῖ μοι. Vid. Plat. legg. II, 5. Vol. VIII. p. 72. Bip. p. 59. ed. Ast.

τῷ νόμῳ καὶ τοῖς ὑπὸ τοῦ νόμου τεθειμένοις ²⁾, ἀλλὰ ξυνέπηται χαίρουσά τε καὶ λυπουμένη τοῖς αὐτοῖς, οἷσπερ ὁ γέρον, τούτων ἕνεκα ἃς ᾠδὰς καλοῦμεν ³⁾, ὅντως μὲν ἐπῳδαὶ ταῖς ψυχαῖς αὐταὶ νῦν ³ γεγονέναι, πρὸς τὴν τοιαύτην, ἣν λέγομεν συμφωνίαν ἐσπουδασμένοι, διὰ δὲ τὸ σπουδὴν μὴ δύνασθαι φέρειν τὰς τῶν νέων ψυχὰς, παιδιαὶ τε καὶ ᾠδαὶ καλεῖσθαι καὶ πράττεσθαι· καθάπερ τοῖς κάμνουσί τε καὶ ἀσθενῶς ἔχουσι τὰ σώματα ἐν ἡδέσι τέ τισι σιτίοις καὶ πόμασι τὴν χρηστὴν πειρῶνται τροφὴν προσφέρειν, οἷς μέλει τούτων, τὴν δὲ τῶν πονηρῶν ἐν ἀηδέσιν, ἵνα τὴν μὲν ἀσπάζωνται, τὴν δὲ μισεῖν ὀρθῶς ἐθίζονται. Ταυτὸν δὲ καὶ τὸν ποιητικὸν ὁ ὀρθὸς νομοθέτης ⁴ ἐν τοῖς καλοῖς ῥήμασι καὶ ἐπαινετοῖς πείσει τε καὶ ἀναγκάσει μὴ πεῖθων, τὰ τῶν σωφρόνων τε καὶ ἀνδρείων καὶ πάντως ἀγαθῶν ἀνδρῶν, ἐν τε ῥυθμοῖς σχήματα καὶ ἐν ἀρμονίαις μέλη ποιοῦντα ὀρθῶς ποιεῖν.“ Εἰκότως ἄρα καὶ παρ’ ἡμῖν τὰς ὑπὸ τῶν θεῶν προφητῶν πεποιημένας ᾠδὰς καὶ τούτους εἰς θεὸν ὕμνους μελετῆν οἱ παῖδες ἐθίζονται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΛ.

Ὅποίας χρὴ διανοίας περιέχειν τὰς ᾠδὰς.

„Τοὺς ποιητάς ¹⁾ ἀναγκάζετε λέγειν, ὥς ὁ μὲν ἀγαθὸς ἀνὴρ, σώφρων ὢν καὶ δίκαιος, εὐδαίμων ἐστὶ καὶ μακάριος, ἔαν τε μέγας καὶ ἰσχυρὸς, ἔαν τε μικρὸς καὶ ἀσθενὴς ᾗ, καὶ ἔαν πλουτῇ καὶ μὴ, ἔαν δὲ ἄρα πλουτῇ μὲν Κινύρα τε καὶ Μίδα μᾶλλον, ᾗ δὲ ἄδικος, ἄθλιός τε ἐστὶ καὶ ἀνιαρὸς ζῇ. Καί· Οὐτ’ ἂν μνησαίμην, φησὶν ὑμῖν ὁ ποιητής, εἴπερ ὀρθῶς λέγῃ, οὐτ’ ἐν λόγῳ ἄνδρα τιθείμην, ὃς μὴ πάντα τὰ λεγόμενα καλὰ μετὰ δικαιοσύνης πράττοι καὶ κτῶτο, καὶ δὴ καὶ δηῶν τοιοῦτος ὢν ὀρέγοιτο ἐγγύνθεν ἰστάμενος· ἄδικος δὲ ὢν, ² μήτε τολμῶῃ ὀρῶν φόνον αἱματόεντα, μήτε νικῶν θεῶν Θρηῖκιον βορέην, μήτε δὲ ἄλλο αὐτῷ μηδὲν τῶν λεγομένων ἀγαθῶν γίγναιτό ποτε. Τὰ γὰρ ὑπὸ τῶν πολλῶν λεγόμενα ἀγαθὰ οὐκ ὀρθῶς λέγεται. Λέγεται μὲν γάρ, ὥς ἄριστον μὲν ὑγιαίνειν, δεύτερον δὲ κάλλος, τρί-

2) τεθειμένοις. Plato πεπεισμένοις, quod eo magis probandum videri possit, quod paulo post sequatur οἷσπερ ὁ γέρον, quasi unus sit hic senior ex illis ὑπὸ τοῦ νόμου πεπεισμένοις. Vig.

3) ἃς ᾠδὰς καλοῦμεν. Hiulca, pendens et Attico maximeque Platonico more intricata simul et traiecta oratio. Nam illud quidem ἃς ᾠδὰς καλοῦμεν omnino pendet. Quae sequuntur usque ad πράττεσθαι parenthesi claudenda existimo. Vig. Ego delevi parenthesis signa a Vig. posita. Cf. A st. ad h. l. Vol. II. p. 109 sq.

Cap. XXI. 1) Τοὺς ποιητάς. Plat. eod. lib. II. de legg. c. 6. p. 61.

τον δὲ πλοῦτος· μυρία δὲ ἄλλα ἀγαθὰ λέγεται· καὶ γὰρ ὁξὺ ὄρεῖν καὶ ἀκούειν καὶ πάντα ὅσα ἔχεται τῶν αἰσθήσεων, εὐαισθήτως ἔχει, ἔτι δὲ καὶ τὸ ποιεῖν τυραννοῦντά, ὅ τι ἂν ἐπιθυμῇ· καὶ τὸ δὴ τέλος ἀπάσης μακαριότητος εἶναι τὸ πάντα ταῦτα κεκτημένον, ἀθάνατον 3 εἶναι γενόμενον ὅτι τάχιστα. Ὑμεῖς δὲ καὶ ἐγὼ που τάδε λέγομεν, ὡς ταῦτά ἐστι ξύμπαντα δικαίοις μὲν καὶ ὁσίοις ἀνδράσιν ἀριστακτήματα, ἀδίκους δὲ κακίστα ξύμπαντα, ἀρξάμενα ἀπὸ τῆς ὑγείας. Καὶ δὴ καὶ τὸ ὄρεῖν καὶ τὸ ἀκούειν καὶ αἰσθάνεσθαι καὶ τὸ παρὰπανζῇν μέγιστον μὲν κακὸν, τὸν ξύμπαντα χρόνον ἀθάνατον ὄντα καὶ κεκτημένον πάντα τὰ λεγόμενα ἀγαθὰ, πλην δικαιοσύνης τε καὶ ἀρετῆς ἀπάσης, ἔλαττον δὲ, ἐὰν ὡς ὀλίγιστον ὁ τοιοῦτος χρόνον ἐπι- 4 ζῇ²⁾). Ταῦτα δὴ λέγειν, οἶμαι, τοὺς παρ' ὑμῖν ποιητάς, ἅπερ ἐγὼ, πείσετε καὶ ἀναγκάσετε, ἔτι τούτοις ἐπομένους ῥυθμούς τε καὶ ἀρμονίας ἀποδόντας, παιδεύειν οὕτω τοὺς νέους ὑμῶν. Ἡ γὰρ ὁράτε; Ἐγὼ μὲν γὰρ λέγω σαφῶς, τὰ μὲν κακὰ λεγόμενα ἀγαθὰ τοῖς ἀδίκους εἶναι, τοῖς δὲ δικαίοις κακὰ· τὰ δὲ ἀγαθὰ τοῖς μὲν ἀγαθοῖς ὄντως ἀγαθὰ, τοῖς δὲ κακοῖς κακὰ. Ὅπερ οὖν ἡρόμην, ἄρα ξυμφωνοῦμεν ἐγὼ τε καὶ ὑμεῖς, ἢ πῶς;“ Οὐ πόρῳ ταῦτα τυγχάνει τῶν τοῦ Λαβιδ ψαλμῶν, οὓς προλαβὼν θεῖον πνεύματι συνέταξε δι' ὧδων καὶ ὕμνων, τίς μὲν ὁ ἀληθῶς μακάριος, τίς δὲ ὁ τούτῳ ἐναντίος, παιδεύσας. Ἐντεῦθεν γοῦν αὐτῷ καὶ κατάρχεται ἡ βίβλος φήσαντι· „Μακάριος ἀνὴρ ὃς οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλῇ ἀσεβῶν,“ καὶ τὰ ὅμοια. 5 „Ἄ δὴ μεταβαλὼν ὁ Πλάτων, φησὶ δεῖν τοὺς ποιητάς λέγειν, ὡς ὁ μὲν ἀγαθὸς ἀνὴρ, σώφρων ὢν καὶ δίκαιος, εὐδαίμων ἐστὶ καὶ μακάριος, ἐὰν δὲ ἄρα πλουτῇ, ἢ δὲ ἀδικος, ἀθλιὸς ἐστίν. Ὁ καὶ αὐτὸ πάλιν ὁ Λαβιδ ὧδε πῶς ἐξέδωκε διὰ τῶν ψαλμῶν εἰπὼν*)· „Πλοῦτος ἐὼν ῥέη, μὴ προστίθεσθε καρδίαν.“ Καὶ πάλιν**). „Μὴ φοβοῦ ὅταν πλουτήσῃ ἄνθρωπος, ἢ ὅταν πληθυνθῇ ἡ δόξα τοῦ οἴκου αὐτοῦ.“ Ἐπὶ σχολῆς δ' ἂν εὖροις ἕκαστα τῶν εἰρημένων τῷ φιλοσόφῳ πρὸς 6 λέξιν κείμενα δι' ὅλης τῆς ἱερᾶς ψαλμῶν γραφῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ.

Ὅτι οὐ πάντων ἐστὶ τὰς ὁρθὰς ὧδὰς καὶ τὰ μέλη δύνασθαι ποιεῖν, ἀλλ' ἢ μόνου θεοῦ ἢ θείου τινὸς ἀνδρός. „Νομοθετικὸν¹⁾ μὲν οὖν καὶ πολιτικὸν ὑπερβαλλόντως. Ἀλλ' ἕτερα 1 γραῦλα ἂν εὖροις αὐτόθι· τοῦτο δ' οὖν τὸ περὶ μουσικὴν ἀληθές τε

2) ἐπιζῳή scripti pro ἐπιζῳή. Cf. Ast. ad Plat. legg. Vol. II. p. 113.

*) Ps. LCH, 11. **) Ps. XLVIII, 17.

Cap. XXII. 1) Νομοθετικόν. Plat. legg. II, 3. p. 55. Ast.

καὶ ἄξιον ἐννοίας, ὅτι δυνατόν ἄρα ἦν περὶ τῶν τοιούτων νομοθετεῖσθαι βεβαίως θαυρόντα μέλη τὰ τὴν ὀρθότητά φέρει παρεχόμενα. Τοῦτο δὲ θεοῦ ἢ θείου τινὸς ἀνδρὸς ἂν εἴη.“ Εἰκότως ἄρα καὶ παρ’ Ἑβραίοις νομοθετήτο, μηδὲ ἄλλους ὕμνους καὶ ᾠδὰς ἐν ταῖς
 2 θεαῖς διδασκαλίαις ἀποδέχεσθαι, ἢ τὰς ὑπὸ τοῦ θεοῦ πνεύματος διὰ τῶν θεῶν καὶ προφητικῶν ἀνδρῶν πεποιημένας, τὰ τε τούτοις κατὰλληλα μέλη, τῷ συνήθει παρ’ αὐτοῖς ἀδόμενα τρόπον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ.

Περὶ τῶν δοκιμάζειν οἶων τε τὰς κατὰ θεὸν πεποιημένας ᾠδὰς.
 „Συγχωρῶ¹⁾ γε τό γε τοσοῦτον καὶ ἐγὼ τοῖς πολλοῖς, δεῖν τὴν μουσικὴν ἡδονὴν κρίνεσθαι, μὴ μέντοι τῶν γε ἐπιτυχόντων, ἀλλὰ σχεδὸν ἐκείνην εἶναι Μοῦσαν καλλίστην ἥτις τοὺς βελτίστους καὶ
 1 ἱκανῶς πεπαιδευμένους τέρπει, μάλιστα δὲ ἥτις ἓνα τὸν ἀρετῇ τε καὶ παιδείᾳ διαφέροντα. Διὰ ταῦτα δὲ ἀρετῆς φαιμεν δεῖσθαι τοὺς τούτων κριτὰς, ὅτι τῆς τε ἄλλης μετόχους αὐτοὺς εἶναι δεῖ φρονήσεως, καὶ δὴ καὶ τῆς ἀνδρείας. Οὕτε γὰρ παρὰ θεάτρον²⁾ δεῖ τὸν γε ἀληθῆ κριτὴν κρίνειν μανθάνοντα καὶ ἐκπληττόμενον ὑπὸ τοῦ θαυρόβου τῶν πολλῶν καὶ τῆς αὐτοῦ ἀπαιδευσίως, οὗτ’ αὖ γινώσκοντα, δι’ ἀνανδρείαν καὶ δειλίαν ἐκ τοῦ αὐτοῦ στόματος, οὐπερ τοὺς θεοὺς
 2 ἐπεκαλέσατο μέλλων κρίνειν, ἐκ τούτου ψευδόμενον ἀποφαίνεσθαι ῥαθύμως τὴν κρίσιν. Οὐ γὰρ μαθητὴς, ἀλλὰ διδάσκαλος, ὥς γε³⁾ τὸ δίκαιον, θεατῶν μᾶλλον ὁ κριτὴς καθίζει, καὶ ἐναντιωσόμενος τοῖς τὴν ἡδονὴν μὴ προσηκόντως μηδὲ ὀρθῶς ἀποδιδούσι θεαταῖς.“ Καὶ παρ’ Ἑβραίοις τὸ παλαιὸν οὐ τοῦ πλήθους ἦν τὸ κρίνειν τοὺς ἐκ θεοῦ πνεύματος προφερομένους καὶ τὰς ἐνθέους ᾠδὰς, ἀλλ’ ἦσαν
 3 βραχεῖς καὶ σπάνιοι μέτοχοι καὶ αὐτοὶ θεοῦ πνεύματος διακριτικοὶ τῶν λεγομένων, οἷς καὶ μόνοις ἐξῆν ἐγκρίνειν καὶ δὴ ἁγιεροῦν τὰς προφητῶν βίβλους, τὰς δὲ τῶν μὴ τοιούτων ἀποδοκιμάζειν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΔ.

“Ὅτι καὶ ἐν τοῖς συμποσίοις παραληπτέον τὰς ᾠδὰς, ὥσπερ
 τινὰς νόμους συμποτικούς.
 1 „Καὶ ὅπερ ὁ λόγος¹⁾ ἐν ἀρχαῖς ἐβουλήθη, τὴν τῷ τοῦ Διονύσου χορῶ βοηθειαν ἐπιδείξαι καλῶς λεγομένην, εἰς δύναμιν εἴρηκε. Σκο-

Cap. XXIII. 1) Συγχωρῶ. Plat. ibid. II, 5. p. 59.

2) Θεάτρον pro θατέρου scripsi ex alt. MS. probante Vig. Cf. Ast. ad h. l. Vol. II. p. 107.

3) ὥς γε reposui ex Platone.

Cap. XXIV. 1) Καὶ — λόγος. Plat. ibid. II, 12. p. 77.

πόμεθα δὴ εἰ τοῦθ' οὕτω γέγονε. Θορυβώδης μὲν που ὁ ξύλλογος ὁ τοιοῦτος ἐξ ἀνάγκης, προϊούσης τῆς πόσεως ἐτι²⁾ μᾶλλον αἰ, ξυμβαίνει γινόμενος, ὅπερ ὑπεθέμεθα κατ' ἀρχὰς ἀναγκαῖον εἶναι γίνεσθαι περὶ τῶν νῦν λεγομένων. Ἀνάγκη. Πᾶς δέ γε αὐτὸς αὐτοῦ κουφότερος αἵρεται καὶ γέγηθέ τε, καὶ παρόρησίᾳ ἐμπίμπλαται καὶ ἀνηκουστίας ἐν τῷ τοιούτῳ τῶν πέλας, ἄρχων δ' ἱκανὸς ἀξιοῦ αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἄλλων γεγονέναι. Τί μήν; Οὐκοῦν ἔφαμεν, ὅταν γίνηται ταῦτα, καθάπερ τινα σίδηρον, τὰς ψυχὰς τῶν πινόντων διαπύρους γενομένας, μαλακωτέρας γίνεσθαι καὶ νεωτέρας, ὥστ' εὐαγώγους ξυμ-²βαίνειν τῷ δυναμένῳ τε καὶ ἐπισταμένῳ παιδεύειν τε καὶ πλάττειν, καθάπερ ὅτ' ἦσαν νέαι· τοῦτον δὲ εἶναι τὸν πλάστην τὸν αὐτὸν, ὅνπερ τότε, τὸν ἀγαθὸν νομοθέτην, οὗ νόμους εἶναι δεῖ συμποτικούς, δυναμένους τὸν εὐέλπιν καὶ θαρρόαλόν ἐκεῖνον γινόμενον καὶ ἀναισχυντότερον τοῦ δέοντος καὶ οὐ θέλοντα τάξιν καὶ τὸ κατὰ μέρος σιγῆς καὶ λόγου καὶ πόσεως καὶ μούσης ὑπομένειν ἐθέλειν ποιεῖν πάντα τούτοις τάναντία, καὶ εἰσιόντι τῷ μὴ καλῷ θάρρει τὸν κάλλι-³στον διαμαχόμενον φόβον εἰσπέμπειν οἴουσι εἶναι μετὰ δίκης, ὃν αἰδῶ τε καὶ αἰσχύνην θεῖον φόβον ὠνομάκαμεν. Ἔστι ταῦτα. Τούτων δέ γε τῶν νόμων εἶναι νομοφύλακας καὶ συνδημιουργοὺς αὐτοῖς τοὺς ἀθορύβους καὶ νήφοντας.“ Εἰκότως τοιγαροῦν καὶ ἡμῖν αὐτοῖς ἐν τοῖς συμποσίοις ὥδὰς καὶ ὕμνους εἰς θεὸν πεποιημένους ἄδειν πα-⁴ραδέδοται, τοῦ προσήκοντος κόσμου τῶν παρ' ἡμῖν φυλάκων ἐπιμε-⁴λομένων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ.

“Ὅτι οὐ πᾶσιν ἐπιτρεπτέον τὴν τοῦ οἴνου πόσιν.

„Εἰ μὲν τις¹⁾ πόλις, ὡς οὔσης σπουδῆς, τῷ ἐπιτηδεύματι τῷ νῦν εἰρημένῳ χρήσεται μετὰ νόμων καὶ τάξεως, ὡς τοῦ σωφρονεῖν εἵνεκα μελέτῃ χρωμένη, καὶ τῶν ἄλλων ἡδονῶν μὴ ἀφείζεται ὡσαύτως καὶ¹ κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, τοῦ κρατεῖν αὐτῶν ἕνεκα μηχανωμένη, τοῦτον μὲν τὸν τρόπον ἅπασι τούτοις χρηστέον. Εἰ δ' ὡς παιδιᾷ τε, καὶ ἐξέσται τῷ βουλομένῳ καὶ ὅταν βούληται καὶ μεθ' ὧν ἂν βούληται, πίνειν μετ' ἐπιτηδευμάτων ὠρτινωοῦν ἄλλων, οὐκ ἂν τιθεῖμην ταύτην τὴν ψῆφον, ὡς δεῖ ποτε μέθῃ χρῆσθαι ταύτην τὴν πόλιν ἢ τοῦτον τὸν ἄνδρα, ἀλλ' ἐτι μᾶλλον τῆς Κρητῶν καὶ Λακεδαιμονίων χρείας προσθεῖμην ἂν τῷ Καρχηδονίων νόμῳ, μηδέποτε μηδένα ἐπὶ στρατοπέδῳ γένεσθαι τούτου τοῦ πόματος, ἀλλ' ὕδροποσίαις συγγίνεσθαι

2) ἐπὶ Plat. et paulo post γινόμενος pro γινόμενος. Cf. Ast. Vol. II. p. 132 Cap. XXV. 1) Εἰ μὲν τις. Plat. legg. II, 14. p. 81.

τοῦτον τὸν χρόνον ἅπαντα, καὶ κατὰ πόλιν μήτε δοῦλον μήτε δούλην
γεένεσθαι μηδέποτε, μηδὲ ἄρχοντας τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν ὃν ἂν ἄρχωσι,
2 μηδ' αὖ κυβερνήτας μηδὲ δικαστὰς ἐνεργοὺς ὄντας οἶνον γεένεσθαι
τοπαράπαν, μηδὲ ὅστις βουλευσόμενος εἰς βουλὴν ἀξίαν τιὰ λόγον
συνέροχεται, μηδὲ γε μεθ' ἡμέραν μηδένα τοπαράπαν, εἰ μὴ σωμασκή-
ας ἢ νόσων ἔνεκα, μηδ' αὖ νύκτωρ, ὅταν ἐπινοῇ τις παῖδας ποιεῖσθαι
ἀνὴρ ἢ καὶ γυνή. Καὶ ἄλλα δὲ πάμπολλα ἂν τις λέγοι, ὥς τοῖς
νοῦν τε καὶ νόμον ἔχουσιν ὀρθὸν οὐ ποτέος οἶνος. Ὡστε κατὰ τὸν
λόγον τοῦτον οὐδ' ἀμπελώνων ἂν πολλῶν δεοί οὐδ' ἥτιμι πόλει²⁾,
3 τακτὰ δὲ τὰλλα ἂν εἴη γεωργήματα καὶ πᾶσα ἡ διαίτα.“ Καὶ Μω-
σῆς δὲ προλαβὼν μὴ δεῖν τοὺς ἱερεῖας οἶνον ἀπογεένεσθαι κατὰ τὸν
τῆς ἱερουργίας καιρὸν, νομοθετεῖ φάσκων*). „Καὶ ἐλάλησε κύριος
τῷ Ἀαρὼν, λέγων, οἶνον καὶ σίκερα οὐ πλεσθαι σὺ καὶ οἱ υἱοί σου
μετὰ σου, ἡνίκα ἂν εἰσπορεύῃσθ' εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου, ἢ
προσπορευομένων ὑμῶν πρὸς τὸ θυσιαστήριον, καὶ οὐ μὴ ἀποθάνητε·
νόμιμον αἰῶνιον εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν.“ Ὁ δὲ αὐτὸς καὶ τοῖς εὐχὴν
4 εὐχομένοις νομοθετεῖ λέγων**). „Ἀνὴρ ἢ γυνή, ὅς ἂν μεγάλως εὕξη-
ται εὐχὴν, ἀφαγνίσασθαι ἀγνείαν κυρίῳ, ἀπὸ οἶνου καὶ σίκερα ἀγνι-
σθήσεται· καὶ ὄξος ἐξ οἶνου καὶ ὄξος ἐκ σίκερα οὐ πλεται.“ Ἀλλὰ
καὶ Σολομῶν τοὺς ἄρχοντας καὶ τοὺς δικαστὰς εἶργει τῆς χοήσεως,
λέγων***). „Μετὰ βουλῆς πάντα ποιεῖ, μετὰ βουλῆς οἰνοπότει. Οἱ
δυνασταὶ θυμῶδεις εἰσὶν, οἶνον μὴ πινέτωσαν, ἵνα μὴ πiónτες ἐπιλά-
θωνται τῆς σοφίας καὶ τῶν πόνων.“ Καὶ ὁ ἀπόστολος δὲ νόσων
5 ἔνεκα ἐπιτρέπτει Τιμοθέῳ, λέγων†). „Ὀλίγω οἶνω χρῶ, διὰ τὸν
στόμαχόν σου καὶ τὰς πυνκὰς σου ἀσθενείας.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κς.

“Ὅτι οὐκ ἠγνόει ὁ Πλάτων, τὰ ὑπ' αὐτοῦ νομοθετούμενα παρὰ
τις βαρβάρους πολιτεύεσθαι.

„Εἰ τοίνυν¹⁾ ἄκροισ εἰς φιλοσοφίαν πόλεως τις ἀνάγκη ἐπιμεληθῆναι
ἢ γέγονεν ἐν τῷ ἀπείρῳ τῷ παρεληλυθότι χρόνῳ, ἢ καὶ νῦν ἐστὶν ἐν
τινι βαρβαρικῷ τόπῳ, πόρῳ που ἐκτὸς ὄντι τῆς ἡμετέρας ὀψεως, ἢ

2) οὐδὲν τιμὴ πόλει male Viger. dederat. Paulo antea pro ὥς τοῖς νοῦν recte
Plato ἐν οἷς τοῖς νοῦν.

*) Levit. X, 8.

**) Num. VI, 3.

***) Prov. XXXI, 4.

†) 1 Tim. V, 23.

Cap. XXVI. 1) Εἰ τοίνυν. Exile hoc fragmentum non reperi, nec tanti
est. Vig.

καὶ ἔπειτα γενήσεται· περὶ τούτου ²⁾ ἔτοιμοι τῷ λόγῳ διαμάχεσθαι, ὡς γέγονεν ἡ εἰρημένη πολιτεία καὶ ἔστι καὶ γενήσεται γε, ὅταν αὐτὴ ¹ ἡ Μοῦσα πόλεως ἐγκρατὴς γένηται. Ἀ γὰρ ἀδύνατον ³⁾ γενέσθαι, οὐδ' ἡμεῖς ἀδύνατα λέγομεν.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ.

“Ὅτι πόλεμος ἡμῖν ἔστι πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ τὰ ἐν ἡμῖν πάθη.

„Αὐτῷ δὲ ¹⁾ πρὸς ἑαυτὸν πότερον ὡς πολεμῶ πρὸς πολέμιον δια-
νοητέον; ἢ πῶς ἔτι λέγομεν; Ὡς ξένη Ἀθηναίε· οὐ γάρ σε Ἀττικὸν
ἐθέλοιμ' ἂν προσαγορεύειν· δοκεῖς γάρ μοι τῆς θεοῦ ἐπωνυμίας ἄξιος
εἶναι μᾶλλον ἐπονομάζεσθαι· τὸν γὰρ λόγον ἐπ' ἀρχὴν ὀρθῶς ἀνα-
γαγὼν, σαφέστερον ἐποίησας, ὥστε ῥᾶον ἂν εὐρήσεις, ὅτι νῦν δὴ
ὀρθῶς ὑφ' ἡμῶν ἐρρέθη ²⁾ τὸ πολεμίους εἶναι πάντας πᾶσι δημοσίαις
τε καὶ ἰδίαις ἐκάστους αὐτοὺς σφίσιν αὐτοῖς. Πῶς εἰρηκας, ὦ θαν-
μάσιε; Κἀνταῦθα, ὦ ξένε, τὸ νικᾶν αὐτὸν ἑαυτὸν πασῶν νικῶν
πρῶτη τε καὶ ἀρίστη, τὸ δὲ ἡττᾶσθαι αὐτὸν ὑφ' ἑαυτοῦ πάντων
αἰσχιστόν τε ἅμα καὶ κάκιστον. Ταῦτα γὰρ, ὡς πολέμιον ἐν ἐκάστοις
ἡμῶν ὄντος πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς, σημαίνει.“ Καὶ μεθ' ἕτερα τούτοις
προστίθησι λέγων*). „Οὐκοῦν ἓνα μὲν ἡμῶν ἕκαστον αὐτὸν τιθῶμεν;
Ναί. Δύο δὲ κεκτημένον ἐν αὐτῷ ξυμβούλῳ, ἐναντίῳ τε καὶ ἄφρονε,
ὃ προσαγορεύομεν ἡδονὴν καὶ λύπην; Ἔστι ταῦτα. Πρὸς δὲ τού-
τοις ἀμφοῖν αὐτῷ δόξας μελλόντων, οἷν κοινὸν μὲν ὄνομα ἐλπίς, ἴδιον
δὲ φόβος μὲν, ἢ πρὸ λύπης ἐλπίς, θάλλος δὲ ἢ πρὸ τοῦ ἐναντίου·
ἐπὶ δὲ πᾶσι τούτοις λογισμὸς, ὃ τί ποτ' αὐτῶν ἀμεινον ἢ χειρόν, ὅς,
γενόμενος δόγμα πόλεως κοινόν, νόμος ἐπωνόμασται.“ Καὶ ἐξῆς
γῆσιν· „Τόδε δ' ἴσμεν, ὅτι ταῦτα τὰ πάθη ἐν ἡμῖν, οἷον νεῦρα ἢ

2) ἔτοιμοι. Praemittenda, credo, negatio est, itemque paulo post ante γέγονεν. Vix enim mihi persuaserim, Platonem hoc admodum pugnare voluisse, genus illud republicae iam olim inter barbaros extitisse: satis est, si negare nolle. Vig.

3) ἀδύνατον. Sensus omnino postulat δυνατόν eaque mens Eusebii. Vig. Scribi etiam possit οὐκ ἀδύνατον.

Cap. XXVII. 1) Αὐτῷ δέ. Plato lib. I. [c. 3.] legg. [p. 10. ed. Ast.]. Porro locum hunc insinuabat Themistius orat. 10. p. 229. cum ita loqueretur: Καὶ τοῦτο οἷν ἐγὼ Πλάτωνος θανατίζω, καὶ ἔτι μᾶλλον, ὅταν διδάσκῃ, ὅτι πολέμου καὶ εἰρήνης σπέρματα ἐν ἐκάστῃ ψυχῇ πρῶτόν ἐστι etc. Vig.

2) ἐρρέθη Plat. Vid. Wahl. clav. N. T. Vol. I. p. 402. Paulo ante Plat. ἀνευρήσεις pro ἂν εὐρήσεις.

*) λέγων. Plat. ibid. I, 13. p. 36. Ast.

μήρινθοι τινὲς ἐνοῦσαι, σπῶσαί τε ἡμᾶς καὶ ἀλλήλαις ἀνθέλκουνσιν ἐναντία οὖσαι ἐπ' ἐναντίας πράξεις, οὗ δὴ διορισμένη ἀρετὴ καὶ κακία κεῖται. Μιᾶ γάρ φησιν ὁ λόγος δεῖν τῶν ἔλξεων ξυνεπόμενον αἰεὶ καὶ μηδαμῇ ἀπολειπόμενον ἐκείνης, ἀνθέλκειν τοῖς ἄλλοις νεύροις ἕκαστον· ταύτην δ' εἶναι τὴν τοῦ λογισμοῦ ἀγωγὴν χρυσὴν καὶ ἱερὰν, τῆς πό-
 4 λεως κοινὸν νόμον ἐπικαλουμένην· ἄλλας δὲ σκληρὰς καὶ σιδηρὰς, τὴν δὲ μαλακὴν, ἅτε χρυσὴν οὖσαν, τὰς δὲ ἄλλας παντοδαποῖς εἶδεσιν ὁμοίας· δεῖν δὲ τῇ καλλίστῃ ἀγωγῇ τοῦ νόμου αἰεὶ ξυλλαμβάνειν. Ἄτε γάρ τοῦ λογισμοῦ καλοῦ μὲν ὄντος, πρᾶον τε καὶ οὐ βιαίου, δεῖσθαι ὑπηρετῶν αὐτοῦ τὴν ἀγωγὴν, ὅπως ἂν ἐν ἡμῖν τὸ χρυσοῦν γένος νικᾷ τὰ ἄλλα γένη. Καὶ οὕτω δὴ περὶ θαυμάτων ὡς ὄντων ἡμῶν ὁ μῦθος ³⁾ ἀρετῆς σεσωσμένος ἂν εἴη, καὶ τὸ κρεῖττον ἐαυτοῦ
 5 καὶ ἥττω εἶναι τρόπον τινὰ φανερόν ἂν γένοιτο μᾶλλον, ὃ νοεῖ· καὶ ὅτι πόλιν καὶ ἰδιώτην, τὸν μὲν, λόγον ἀληθῆ λαβόντα ἐν ἐαυτῷ περὶ τῶν ἔλξεων, τούτῳ ἐπόμενον δεῖ ζῆν, πόλιν δὲ, ἣ παρὰ θεῶν τινος ἢ παρ' αὐτοῦ τούτου τοῦ ⁴⁾ γρόντος ταῦτα λόγον παραλαβοῦσαν, νόμον θεμένην, αὐτῇ τε ὁμιλεῖν καὶ ταῖς ἄλλαις πόλεσιν. Οὕτω κακία δὴ καὶ ἀρετὴ σαφέστερον ἡμῖν διηρθρωμένον ἂν εἴη.“ Καὶ παρ' ἡμῖν
 6 ὁ θεὸς τὰ ὅμοια διδάσκει λόγος, φάσκων*); „Συνήδομαι τῷ νόμῳ τοῦ θεοῦ κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον, βλέπω δὲ ἕτερον νόμον ἐν τοῖς μέλεσί μου ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοός μου.“ Καὶ πάλιν· „μεταξὺ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν κατηγορούντων ἢ καὶ ἀπολογουμένων.“ Ὅσα τε ἄλλα τούτοις παραπλήσια.

7

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΗ.

“Ὅτι οὐ τὸ σῶμα ἀλλ' ἡ ψυχὴ αἰτία τυγχάνει τῶν κακῶς ὑφ' ἡμῶν πραττομένων.

„Μεμνήμεθα*) γε μὴν ὁμολογήσαντες ἐν τοῖς πρόσθεν, ὡς εἰ ψυχὴ φανερὴ πρεσβύτερα τοῦ σώματος οὖσα, καὶ τὰ ψυχῆς τῶν τοῦ σώματος ἔσοιτο πρεσβύτερα. Πάνν μὲν οὗν. Τρόποι δὲ καὶ ἥθη καὶ βουλήσεις καὶ λογισμοὶ καὶ δόξαι ἀληθεῖς, ἐπιμέλειαι τε καὶ μνήμαι πρότερα μήκους σωμάτων καὶ πλάτους καὶ βάθους καὶ ῥώμης εἴη
 1 γεγονότα ἂν, εἴπερ καὶ ψυχὴ σώματος. Ἀνάγκη. Ἄρ' οὖν τὸ μετὰ τοῦτο ὁμολογεῖν ἀναγκαῖον, τῶν τε ἀγαθῶν αἰτίαν εἶναι ψυχὴν καὶ

3) ὁ μῦθος scripsi ex Plat. Et Vig. vertit: virtutis illa quae de nobis tanquam miraculi similibus celebratur fabula.

4) τοῦ adieci ex Plat. Cf. not. 3.

*) Rom. VII, 22. II, 15.

Cap. XXVIII. *) Μεμνήμεθα. Plat. legg. X, 8. p. 392. Ast.

τῶν κακῶν καὶ καλῶν καὶ αἰσχυρῶν δικαίων τε καὶ ἀδίκων καὶ πάντων τῶν ἐναντίων, εἶπερ τῶν πάντων γε αὐτὴν θήσομιν αἰτίαν;“ Καὶ ταῦτα δὲ ἀπὸ τοῦ δεκάτου τῶν νόμων προκείσθω. Συνάδει δὲ αὐτοῖς ὁ Μωσῆς πολλάκις ἐν τοῖς νόμοις εἰπὼν· „Καὶ ἐὰν ψυχὴ ἁμαρτή καὶ ποιήσῃ πλημμέλημα“ καὶ ὅσα τούτοις ἐμφερῶς εἰρηται παρ' αὐτῷ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΘ.

1

Περὶ τοῦ καθαρῶς φιλοσοφοῦντος. Ἀπὸ τοῦ Θεαιτήτου. Τῆς παρ' Ἑβραίοις γραφῆς περὶ τοῦ σπουδῇ φιλοσοφοῦντος φασκούσης*), „ἀγαθὸν ἀνδρὶ, ὅταν ἄρῃ ζυγὸν ἐκ νεότητος αὐτοῦ· καθήσεται κατὰ νόμους καὶ σιωπήσεται, ὅτι ἤρεν ἐφ' ἑαυτῷ“ καὶ περὶ τῶν θεωριῶν προφητῶν, ὡς ἄρα δι' ἀκρότητα φιλοσοφίας ἐν ἐρημίαις καὶ ὄρεσι καὶ σπηλαίοις διήγον, πρὸς μόνῳ τῷ θεῷ τὴν διάνοιαν ἔχοντες· 2 ἐπάκουσον τοῦ Πλάτωνος, ὅπως καὶ αὐτὸς τὸν τοιοῦτον τοῦ βίου τρόπον ἐκθειάζει, ὥδ' ἐπὶ περὶ τοῦ ἄκρως φιλοσοφοῦντος διεξιῶν· „Λέγωμεν δὴ 1), ὡς ἔοικεν, ἐπεὶ σοὶ γε δοκεῖ, περὶ τῶν κορυφαίων· τί γὰρ ἂν τις τοὺς γε φανύως διατρίβοντας ἐν φιλοσοφίᾳ λέγοι; Οὗτοι δὲ που ἐκ νέων πρῶτον μὲν εἰς ἀγορὰν οὐκ ἴσασι τὴν ὁδὸν, οὐδὲ ὅπου δικαστήριον ἢ βουλευτήριον ἢ τι κοινὸν ἄλλο τῆς πόλεως συνέδριον, νόμους δὲ καὶ ψηφίσματα λεγόμενα ἢ γεγραμμένα οὐθ' ὁρῶσιν 3 οὐτ' ἀκούουσι. Σπουδαὶ δὲ ἐταιριῶν ἐπ' ἀρχαῖς καὶ σύνοδοι καὶ δεῖπνα καὶ σὺν αὐλητρίσι κῶμοι, οὐδὲ ὄναρ πράττειν προσίσταται αὐτοῖς. Εὖ δὲ ἢ κακῶς τι γέγονεν ἐν πόλει, ἢ τί τῳ κακὸν ἐστὶν ἐκ προγόνων γεγονὸς, ἢ πρὸς ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν, μᾶλλον αὐτὸν λελήθεν ἢ οἱ τῆς θαλάσσης λεγόμενοι χόες. Καὶ ταῦτα πάντα οὐδ' ὅτι οὐκ οἶδεν, οἶδεν. Οὐδὲ γὰρ αὐτῶν ἀπέχεται τοῦ εὐδοκμεῖν χάριν, ἀλλὰ τῷ ὄντι τὸ σῶμα μόνον ἐν τῇ πόλει κεῖται αὐτοῦ καὶ ἐπιδημεῖ, ἡ δὲ διάνοια ταῦτα πάντα ἡγησαμένη σμικρὰ καὶ οὐδὲν, ἀτιμάσασα, πανταχῇ πέταται, κατὰ Πίνδαρον, τὰ τε γὰρ ὑπέρερθε καὶ τὰ ἐπὶ πλεονεξίᾳ 4 γεωμετροῦσα, οὐρανοῦ τε ὑπερ ἀστρονομοῦσα καὶ πᾶσαν πάντῃ φύσιν ἐρευνωμένη τῶν ὄντων ἐκάστου ὅλου, εἰς τι τῶν ἐγγὺς οὐδὲν ἑαυτὴν συγκαθιέσα. Πῶς τοῦτο λέγεις, ὦ Σώκρατες; Ὡσπερ καὶ Θαλῆν ἀστρονομοῦντα, ὦ Θεόδωρε, καὶ ἄνω βλέποντα, πεσόντα εἰς γρέα

*) Thren. III, 27.

Cap. XXIX. 1) Λέγωμεν δὴ. Plato in Theaeteto, pag. 127. F. Qui locus plane insignis et eximius est. [Cf. infra XIII, 13. Porphyry. de abst. I, 36. p. 69 sqq. p. 66 sqq. ed. Rhœr. Clemens Alex. Strom. V. p. 596. Theodor. serm. de virt. act. p. 667.]

θραύττά τις ἐμμελὴς καὶ χαρίεσσα θεραπαινὶς ἀποσκῶψαι λέγεται, ὡς τὰ μὲν ἐν οὐρανῷ προθυμοῖτο εἰδέναι, τὰ δὲ ἔμπροσθεν αὐτοῦ καὶ
 5 παρὰ πόδας λανθάνοι αὐτόν. Ταῦτόν δὲ ἀρκεῖ σκῶμμα ἐπὶ πάντας ὅσοι ἐν φιλοσοφίᾳ διάγουσι. Τῷ γὰρ ὄντι τὸν τοιοῦτον ὁ μὲν πλησίον καὶ ὁ γείτων λέληθεν, οὐ μόνον, ὃ τι πράττει, ἀλλ' ὀλίγον καὶ εἰ ἄνθρωπός ἐστιν, ἢ τι ἄλλοθρῆμα. Τί δέ ποτ' ἐστὶν ἄνθρωπος, καὶ τί τῇ τοιαύτῃ φύσει προσήκει διάφορον τῶν ἄλλων ποιεῖν ἢ πάσχειν, ζητεῖ τε καὶ πράγματα ἔχει διερευνώμενος. Μανθάνεις γάρ πον, ὦ Θεόδωρε, ἢ οὐ; Ἐγωγε, καὶ ἀληθῆ λέγεις. Τοιγάρτοι, ὦ
 6 φίλε, ἰδίᾳ τε συγγινόμενος ὁ τοιοῦτος ἐκάστω καὶ δημοσίᾳ, ὅπερ ἀρχόμενος ἔλεγον, ὅταν ἐν δικαστηρίῳ ἢ πον ἄλλοθι ἀναγκασθῇ περὶ τῶν παρὰ πόδας καὶ τῶν ἐν ὀφθαλμοῖς διαλέγεσθαι, γέλωτα παρέχει οὐ μόνον θραύταις ἀλλὰ καὶ τῷ ἄλλῳ ὄχλῳ, εἰς φρεσὶν τε καὶ πᾶσαν ἀπορίαν ἐμπίπτων ὑπὸ ἀπειρίας· καὶ ἡ ἀσχημοσύνη δεινὴ δόξαν ἀβελτηρίας παρεχομένη. Ἐν γε γὰρ ταῖς λοιδορίαις ἴδιον ἔχει οὐδὲν οὐδένα λοιδορεῖν, ἅτε οὐκ εἰδὼς κακὸν οὐδὲν οὐδενός, ἐκ τοῦ μὴ με-
 7 μελετημέναι· ἀπορῶν οὖν γελοῖος φαίνεται, ἐν τε τοῖς ἐπαίνοις καὶ ταῖς τῶν ἄλλων μεγαλαυχίαις οὐ προσποιήτως ἀλλὰ τῷ ὄντι γελοῦν ἐνδηλος γινόμενος, ληρώδης δοκεῖ εἶναι. Τύραννόν τε γὰρ ἢ βασιλέα ἐγκωμιάζομενον, ἕνα τῶν νομέων, οἷον συβώτην ἢ ποιμένα ἢ τινα βουκόλον ἡγεῖται ἀκούειν εὐδαιμονιζόμενον πολὺ βδάλλοντα· δυσκολώτερον δὲ ἐκείνων ζῶον καὶ ἐπιβουλότερον ποιμαίνειν²⁾ τε καὶ βδάλλειν νομίζει αὐτούς. Ἀγροίκον δὲ καὶ ἀπαιδέντον ὑπὸ ἀσχολίας οὐδὲν ἥτιον τῶν νομέων τὸν τοιοῦτον ἀναγκαῖον γίνεσθαι, σηκὸν ἐν
 8 ὄρει τὸ τεῖχος περιβεβλημένον. Γῆς δὲ ὅταν μύρια πλέθρα ἢ ἔτι πλείω ἀκούσῃ, ὅστις ἄρα κεκτημένος θαυμαστὰ πλήθη κέκτηται, πᾶν σμικρὰ δοκεῖ ἀκούειν, εἰς ἅπασαν εἰσθὼς τὴν γῆν βλέπειν. Τὰ δὲ δὴ γένῃ³⁾ ὑμνούντων, ὡς γενναῖός τις ἐπὶ πάντας πλουσίους ἔχων ἀποφῆναι, παντάπασιν ἀμβλὺν καὶ ἐπὶ σμικρὸν ὁρώντων ἡγεῖται τὴν ἔπαινον, ὑπὸ ἀπαιδευσιας οὐ δυναμένων εἰς τὸ πᾶν ἀεὶ βλέπειν, οὐδὲ λογίζεσθαι ὅτι πάντων καὶ προγόνων ἐκάστω μυριάδες γεγό-
 9 νασιν ἀναριθμητοί, ἐν αἷς πλούσιοι καὶ πτωχοί, βασιλεῖς καὶ δοῦλοι

2) ποιμαίνειν. Reponend. ex Platone et Manuscr. ποιμαίνειν. [Reposui.]

3) τὰ δὲ δὴ γένῃ. Huc satira Juvenalis octava pertinet: Stemmata quid faciunt? Persius itidem Sat. 3. inane hoc in Romanis adolescentibus αἵχημα castigabat.

An deceat pulmonem rumpere ventis,

Stemmata quod Tusco ramum millesime ducas?

Adi et Senecam epist. 44. Vig.

βάρβαροί τε καὶ Ἕλληνες πολλάκις μύθοι γεγονάσιν ὁρώων· ἀλλ' ἐπὶ πάντε καὶ εἰκοσι καταλόγῳ προγόνων σεμννομένων ἢ καὶ ἀναφερόντων εἰς Ἡρακλέα τὸν Ἀμφιτρύωνος, ἄτοπα αὐτῷ καταφαίνεται τῆς σμικρολογίας⁴⁾. Ὅτι καὶ ὁ ἀπ' Ἀμφιτρύωνος εἰς τὸ ἄνω πεντεκαεικοστός τοιοῦτος ἦν, οἷα συνέβαινεν αὐτῷ τύχη, καὶ ὁ πεντηκιστὸς ἀπ' αὐτοῦ, γελᾷ, οὐ δυναμένων λογίζεσθαι τε καὶ χαννότητα ἀνοήτου ψυχῆς ἀπαλλάττειν. Ἐν ἅπασι δὲ τούτοις ὁ τοιοῦτος ὑπὸ 10 τῶν πολλῶν καταγελάττει, τὰ μὲν ὑπερηφάνως ἔχων ὡς δοκεῖ, τὰ δ' ἐν ποσὶν ἀγνοῶν τε καὶ ἐν ἐκάστοις ἀπορῶν. Παντάπασι τὰ γιγνόμενα λέγεις, ὦ Σώκратες. Ὅταν δέ γέ τινα αὐτὸς, ὥ φηλε, ἐλκύσῃ ἄνω, καὶ ἐθελήσῃ τις αὐτῶν⁵⁾ ἐκβῆναι ἐκ τοῦ, τί ἐγὼ σε ἀδικῶ ἢ σὺ ἐμὲ, εἰς σκέψιν αὐτὴν δικαιοσύνης τε καὶ ἀδικίας, τί τε ἐκάτερον αὐτοῦν, καὶ τι τῶν πάντων ἢ ἀλλήλων διαφέρειτον· ἢ ἐκ τοῦ εἰ βασιλεὺς εὐδαιμόνων κεκτημένος τε αὐτὸν πολὺ χρυσίον, εἰς βασιλείας περὶ καὶ ἀνθρω- 11 πίνης ὅλως εὐδαιμονίας καὶ ἀθλιότητος ἐπίσκεψιν, ποῖω τέ τινα ἔστων, καὶ τίνα τρόπον ἀνθρώπου φύσει προσήκει τὸ μὲν κτήσασθαι αὐτοῦν, τὸ δὲ ἀποφυγεῖν· περὶ πάντων τούτων ὅταν αὐτὸν δεοὶ λόγον διδόναι τὸν σμικρὸν ἐκείνον τὴν ψυχὴν καὶ δριμὺν καὶ δικανικὸν, πάλιν αὐτὸν ἀντίστροφᾳ ἀποδίδωσιν· ἰλιγγίων τε γὰρ καὶ ἀπὸ ὑψηλοῦ κρεμασθεὶς καὶ βλέπων μετέωρος ἄνωθεν ὑπὸ ἀληθείας⁶⁾ ἀδημονῶν τε καὶ ἀπορῶν καὶ βαρβαρίζων γέλῳτα θράτταις μὲν οὐ παρέχει, οὐδ' ἄλλῳ ἀπαιδεύτῳ οὐδενί, οὐ γὰρ αἰσθάνονται· τοῖς δ' ἐναντίως ἢ ὡς ἀνδραπόδοις τραφεῖσι πᾶσιν. Οὗτος δὲ ἐκατέρου τρόπος, ὦ Θεόδωρε. Ὁ μὲν τῷ ὄντι ἐν ἐλευθερίᾳ τε καὶ σχολῇ τέθραμμένον, ὃν δὲ φιλό- 12 σοφον καλεῖς, ὥ ἀνεμέσσητον, εὐήθει δοκεῖν καὶ οὐδενὶ εἶναι, ὅταν εἰς δονηκὰ ἐμπέσῃ διακονήματα, οἷον στρωματόδεσμον μὴ ἐπιστάμενος συνσκευάσασθαι, μηδὲ ὄψον ἡδύναι, ἢ θῶπας λόγους· ὁ δ' αὐτὸς τὰ μὲν τοιαῦτα πάντα δυναμένον τορῶς τε καὶ ὀξέως διακονεῖν, ἀναβάλλεσθαι δὲ οὐκ ἐπισταμένον ἐπὶ δεξιά ἐλευθέρως, οὐδ' ἁρμονίαν λόγων λαβόντος ὀρθῶς ὑμῆσαι θεῶν τε καὶ ἀνδρῶν εὐδαιμόνων βίον ἀληθῆ. Εἰ πάντας, ὦ Σώκратες, πείθοις ἃ λέγεις ὥσπερ ἐμὲ, πλείων ἂν 13 εἰρήνη καὶ κακὰ ἐλάττω κατ' ἀνθρώπους εἴη. Ἀλλ' οὐτ' ἀπολέσθαι τὰ κακὰ δυνατόν, ὦ Θεόδωρε· ὑπεναντίον γὰρ τι τῷ ἀγαθῷ αἰεὶ εἶναι ἀνάγκη· οὐτ' ἐν θεοῖς αὐτὰ ἰδρῦσθαι, τὴν δὲ θνητὴν φύσιν καὶ

4) σμικρολογίας. Lege τῆς σμικρολ. ex Platone et Manuscripto. [τῆς addidi.]

5) τις αὐτῶν. Mallem abesse τις et αὐτῶν in αὐτὸν mutari, sensu clarissimo, qui alioqui perobscurus. Vig.

6) ἀληθείας. Reponend. ex Platone et Manuscript. ἀληθείας. [Reposui.]

- τόνδε τὸν τόπον περιπολεῖ ἕξ ἀνάγκης. Διὸ καὶ πειρᾶσθαι χρὴ ἐν-
θένδε ἐμεῖς φεύγειν ὅτι τάχιστα. Φυγὴ δὲ ὁμοίωσις θεῷ κατὰ τὸ
δυνατόν· ὁμοίωσις δὲ ἐστὶ, δίκαιον καὶ ὅσιον μετὰ φρονήσεως γε-
14 νέσθαι. Ἀλλὰ γὰρ, ὦ ἄριστε, οὐ πάνν τι ὀρέδιον πείσαι, ὥς ἄρα
οὐχ ὦν ἔνεκα οἱ πολλοὶ φασὶ δεῖν πονηρίαν μὲν φεύγειν, ἀρετὴν δὲ
διώκειν, τούτων χάριν τὸ μὲν ἐπιτηδευτέον, τὸ δ' οὐ, ἵνα δὲ μὴ
κακὸς καὶ ἵνα ἀγαθὸς δοκῇ εἶναι. Ταῦτα μὲν γάρ ἐστιν ὁ λεγόμενος
γραῶν ὕθλος, ὥς ἐμοὶ φαίνεται. Τὸ δὲ ἀληθὲς ὧδε λέγομεν. Θεὸς
οὐδαμῇ οὐδαμῶς ἄδικος, ἀλλ' ὥς οἷόν τε δικαιοτάτος, καὶ οὐκ ἔστιν
αὐτῷ ὁμοιότερον οὐδὲν, ἢ ὅς ἂν ἡμῶν αὐτῷ γένηται ὅτι δικαιοτάτος.
- 15 Περὶ τοῦτον⁷⁾ καὶ ἡ ὥς ἀληθῶς δεινότης ἀνδρὸς καὶ ἡ εὐγένειά τε
καὶ ἡ ἀνδρεία. Ἡ μὲν γὰρ τούτου γνώσις σοφία καὶ ἀρετὴ ἀληθινή.
Ἡ δὲ ἄγνοια ἀμαθία καὶ κακία ἐναργής. Αἱ δ' ἄλλαι δεινότητές
τε δοκοῦσαι καὶ σοφαί, ἐν μὲν πολιτικαῖς δυναστεαῖς γιγνόμεναι,
φορτικαί, ἐν δὲ τέχναις βάνανσοι. Τῷ οὖν ἀδικοῦντι καὶ ἀνόσια λέ-
γοντι ἢ πράττοντι μακρῷ ἄριστ' ἔχει τὸ μὴ συγχωρεῖν δεινῷ ὑπὸ παν-
ούργιας εἶναι. Ἀγάλλονται γὰρ τῷ ὀνειδεῖ καὶ οἴονται ἀκούειν ὅτι
οὐ λῆροί εἰσι, γῆς ἄλλως ἄχθη, ἀλλ' ἄνδρες οἷους δεῖ ἐν πόλει τοὺς
- 16 σωθησομένους, Ἀεκτέον οὖν τάληθές, ὅτι τοσούτῳ μᾶλλον εἰσιν οἶοι
οὐκ οἴονται, ὅτι οὐχὶ οἴονται. Ἀγροῦσι γὰρ ζημίαν ἀδικίας, ἣν δεῖ
ἥκιστα ἀγροεῖν. Οὐ γάρ ἐστιν, ἣν δοκοῦσι, πληγαὶ τε καὶ θάνατοι,
ὧν ἐνίοτε πάσχουσιν, οὐδὲν ἀδικοῦντες, ἀλλὰ ἣν ἀδύνατον ἐκφυγεῖν.
Τίνα δὴ λέγεις; Παραδειγμάτων, ὦ φίλε, ἐν τῷ ὄντι ἐσώτων, τοῦ
μὲν θείου, εὐδαιμονεστάτου, τοῦ δὲ ἀθέου, ἀθλιωτάτου· οὐχ ὀρῶντες
ὅτι οὕτως ἔχει, ὑπὸ ἡλιθιότητος τε καὶ τῆς ἐσχάτης ἀνοίας, λανθά-
17 νουσι τῷ μὲν ὁμοιούμενοι διὰ τὰς ἀδίκους πράξεις, τῷ δὲ ἀνομοιού-
μενοι· οὗ δὴ τίνουσι δίκην, ζῶντες τὸν εἰκότα βίον ᾧ ὁμοιοῦνται.
Ἄν δὲ εἴπωμεν ὅτι ἂν μὴ ἀπαλλαγῶσι τῆς δεινότητος, καὶ τελευτή-
σαντας αὐτοὺς ἐκεῖνος μὲν ὁ τῶν κακῶν καθαρὸς τόπος⁸⁾ οὐ δέξεται,
ἐνθάδε δὲ τὴν αὐτοῖς ὁμοιότητα διαγωγῆς ἀεὶ ἔξουσιν, κακοὶ κακοῖς
συνόντες, ταῦτα δὴ καὶ παντάπασιν ὥς δεινοὶ καὶ πανούργοι ἀνοήτων
- 18 τινῶν ἀκούσονται. Καὶ μάλα δὴ, ὦ Σώκρατες. Οἶδά τοι, ὦ ἐταίρε.

7) περὶ τοῦτον etc. Apud Platonem haec ita leguntur: περὶ τούτου καὶ ἡ ὥς ἀληθῶς δεινότης ἀνδρὸς, καὶ οὐδενία τε καὶ ἀνανδρία. Quae lectio mihi ob sequentia vehementer probatur, in quibus σοφία et ἀρετὴ ab ἀμαθίᾳ et κακίᾳ distinguuntur. Mallem tamen περὶ τοῦτο quam περὶ τούτου aut περὶ τοῦτον. Vig.

8) ὁ τῶν κακῶν καθαρὸς τόπος. Vid. Rhœr. ad Porphyry. de abstinentia, II, 19. p. 136.

Ἐν μὲν τοί τι αὐτοῖς συμβέβηκεν, ὅταν ἰδίᾳ λόγον δέῃ δοῦναι καὶ δέξασθαι, περὶ ὧν ψέγουσι, καὶ θελήσωσιν ἀνδρικῶς πολὺν χρόνον ὑπομεῖναι, καὶ μὴ ἀνάνδρως φυγεῖν· τότε ἀτόπως, ὧ δαιμόνιε, τελευτῶντες οὐκ ἀρέσκουσιν αὐτοὶ αὐτοῖς, περὶ ὧν λέγουσι, καὶ ἡ ῥητορικὴ ἐκεῖνων πως ἀπομαραίνεται, ὥστε παίδων μηδὲν δοκεῖν διαφέρειν.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ.

1

Περὶ πάσης τῆς ἐν ἀνθρώποις σοφιστείας.

Καὶ παρ' ἡμῖν περὶ πάσης τῆς ἐν ἀνθρώποις σοφιστείας εἴρηται*). „Ἡ γὰρ σοφία τοῦ κόσμου τούτου μωρία παρὰ τῷ θεῷ ἐστι.“ Γέγραπται γὰρ**). „Ἀπολῶ τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν καὶ τὴν σύνεσιν τῶν συνετῶν ἀθετήσω. Ποῦ σοφός; ποῦ γραμματεὺς; ποῦ συζητήτης τοῦ αἰῶνος τούτου;“ Ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ δεῖν μηδὲν σμικρολόγον φρονεῖν τοὺς κατὰ θεὸν φιλοσοφούντας, διδασκόμεθα ἐν οἷς εἴρηται. „Σκοπούντων ἡμῶν οὐ τὰ βλεπόμενα, ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα· τὰ γὰρ βλεπόμενα πρόσκαιρα, τὰ δὲ μὴ βλεπόμενα αἰώνια.“ Καὶ περὶ τοῦ τὴν κακίαν περὶ γῆν καὶ τὸν θνητὸν βίον εἰλησθαι φησί 2 πον ὁ θεὸς λόγος***). „Ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρὸν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραὶ εἰσι.“ Καὶ****). „Ἀρκετὸν τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία αὐτῆς.“ Ἀέγει δὲ καὶ ὁ προφήτης†). „Ἀρὰ καὶ κλοπὴ καὶ μοιχεία καὶ φόνος κέχνται ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ αἵματα ἐφ' αἵμασι μίσγονται.“ Περὶ δὲ τοῦ φεύγειν ἐνθένδε παρὰ τὸν θεόν, φησὶν ὁ Μωσῆς††). „Ὀπίσω κυρίου τοῦ θεοῦ σου πορεύσῃ καὶ πρὸς αὐτὸν κολληθήσῃ.“ Ὁ δ' αὐτὸς μιμεῖσθαι τὸν θεὸν διδάσκει λέγων†††). „Ἅγιοι ἔσεσθε, ὅτι κύριος 3 ὁ θεὸς ὑμῶν ἅγιός ἐστι.“ Δίκαιον δὲ καὶ ὁ Λαβὶδ τὸν θεὸν εἰδὼς, ἡμᾶς τε αὐτοὺς μιμητὰς γενέσθαι παρορμῶν φησι††††). „Δίκαιος κύριος καὶ δικαιοσύνας ἡγάπησεν.“ Ὁ δ' αὐτὸς πλούτου καταφρονεῖν ἐπαίδευσεν, λέγων*†). „Πλοῦτος ἐὰν ῥέῃ, μὴ προστίθῃς καρδίαν.“ καὶ*††). Μὴ φοβοῦ ὅταν πλουτίσῃ ἄνθρωπος, ἢ ὅταν πληθυνθῇ ἡ δόξα τοῦ οἴκου αὐτοῦ· ὅτι οὐκ ἐν τῷ ἀποθνήσκειν αὐτὸν λήψεται τὰ πάντα, οὐδὲ συγκαταβήσεται αὐτῷ ἡ δόξα αὐτοῦ.“ Ἀλλὰ μηδὲ 4 τὰς ἐν ἀνθρώποις ἀρχὰς θανατάζειν ἐδίδασκεν ἐν τούτοις*††††). „Μὴ πεποιῖσθε ἐπ' ἀρχοντας, ἐφ' υἱοὺς ἀνθρώπων, οἷς οὐκ ἔστι σωτηρία. Ἐξελεύσεται τὸ πνεῦμα αὐτοῦ καὶ ἀπελεύσεται εἰς τὴν γῆν αὐτοῦ· ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἀπολοῦνται πάντες οἱ διαλογισμοὶ αὐτοῦ.“

*) 1 Cor. I, 19. **) Jes. XXIX, 14. ***) Ephes. V, 16.

****) Matth. VI, 34. †) Hose. IV, 2. ††) Deut. X, 20.

†††) Levit. XI, 45. ††††) Ps. X, 7. *†) Ps. LXII, 11.

*††) Psal. XLVIII, 17. *†††) Psal. CXLV, 3.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΑ.

“Οτι δεήσει ποτὲ τῷ ψεύδει ἀντὶ φαρμάκου χρῆσθαι ἐπὶ ὄφε-
 1 λείᾳ τῶν δεομένων τοῦ τοιοῦτου τρόπου.

„Νομοθέτης*) δὲ, οὗ τι καὶ σμικρὸν ὄφελος, εἰ καὶ μὴ τοῦτο ἦν
 οὕτως ἔχον, ὡς καὶ νῦν αὐτὸ ἤρηχ' ὁ λόγος ἔχειν, εἴπερ τι καὶ ἄλλο
 ἐτόλμησεν ἂν ἐπ' ἀγαθῷ ψεύδεσθαι πρὸς τοὺς νεοὺς, ἔστιν ὅ τι τού-
 του ψεύδος λυσιτελέστερον ἂν ἐψεύσατό ποτε καὶ δυνάμενον μᾶλλον,
 ποιεῖν¹⁾ μὴ βλάῃ ἀλλ' ἐκόντας πάντας πάντα τὰ δίκαια; Καλὸν μὲν
 ἢ ἀλήθεια, ὧς ξέρε, καὶ μόνιμον, ἔοικε μὴν οὐ ῥᾷδιον εἶναι πείθειν.“
 Μυρία δ' ἂν εὐρήσεις τοιαῦτα καὶ ἐν Ἑβραίων γραφαῖς, ὡς ἂν περὶ
 2 Θεοῦ ζηλοῦντος ἢ ὑπνοῦντος ἢ ὀργιζομένου ἢ τισιν ἄλλοις ἀνθρωπο-
 παθείσιν ἐνεχομένον ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν δεομένων τοῦ τοιοῦδε τρόπου
 παρελημμένα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΒ.

“Οτι μὴ μόνον ἀνδρας ἀλλὰ καὶ γυναῖκας καὶ πᾶν γένος ἀν-
 1 θρώπων προσέεισθαι χρὴ εἰς τὴν προειρημένην παιδείαν.

Ἄρ' οὖν ἡμῖν¹⁾ τὰ τε ἔμπροσθεν ὁμολογεῖται; Περὶ τοῦ δεῖν πάντα
 ἀνδρα καὶ παῖδα, ἐλεύθερον καὶ δοῦλον, θῆλυν τε καὶ ἀρσένα, καὶ
 ὅλη τῇ πόλει ὅλην τὴν πόλιν αὐτὴν ἐαυτῇ ἐπ' ἄδουσαν μὴ παύεσθαι
 ποτε ταῦτα ἃ διεληλύθαμεν, ἀμωσγέπως ἀεὶ μεταβαλλόμενα καὶ
 παντὸς παρεχόμενα ποικιλίαν, ὥστ' ἀπλησίαν εἶναι τινα τῶν ὕμνων
 τοῖς ἔδουσι καὶ ἡδονήν. Πῶς δ' οὐκ ἂν ὁμολογοῖτ' ἂν δεῖν ταῦτα
 2 οὕτω πράττεσθαι;“ Καὶ ἐν τῷ πέμπτῳ δὲ τῆς πολιτείας ὁμοίᾳ τού-
 τοις γράφει, τὰδε λέγων· „Οἷσθ' ἂν οὖν²⁾ ὑπ' ἀνθρώπων μελετά-
 μενον, ἐν ᾧ οὐ πάντα ταῦτα τὸ τῶν ἀνδρῶν γένος διαφερόντως ἔχει
 ἢ τὸ τῶν γυναικῶν; ἢ μακρολογῶμεν τὴν τε ὑφαντικὴν λέγοντες καὶ
 τὴν τῶν ποπάνων τε καὶ ἐσημάτων θεραπείαν, ἐν οἷς δὴ τι δοκεῖ τὸ

Cap. XXXI. *) Νομοθέτης. Plat. legg. II, 8. p. 65. Ast.

1) μᾶλλον ποιεῖν perperam Vig. quamquam recte vertit: quo facilius [magis] efficiat ut etc. Cf. Ast. ad h. l. Vol. II, p. 147.

Cap. XXXII. 1) Ἄρ' οὖν ἡμῖν. Plato II. Leg. [c. 9.] p. 580. [p. 68. Ast.] Quibus non absimilia disputantur a Clemente Alexandrino Strom. lib. IV. pag. 365. ubi etiam ex Epicuri mente nulli aut aetati aut conditioni prohibendus est ad philosophiam aditus. [In contrariam partem potius disputans, philosophiam neque esse sapientiam, neque ad sapientiam tendere, propterea quod, ut Cicero inquit, paucis contenta iudiciis, multitudinem consulto ipsa fugiat (Tusc. D. II, 1.) ab eaque abhorreat, contra Epicurum et Platonem cupidius defendit Lactant. instit. III, 25.]

2) Οἷσθ' ἂν οὖν. Vid. Plat. de rep. V, 5. p. 346. Stallb.

γυναικεῖον γένος εἶναι, οὐ καὶ καταγελαστότατόν ἐστι πάμπαν ἡττώμενον; Ἀληθῆ, ἔφη, λέγεις, ὅτι καὶ πολὺ κρατεῖται ἐν ἅπασιν, ὡς ἔπος εἶπεῖν, τὸ γένος τοῦ γένους· γυναικες μέντοι πολλαὶ πολλῶν ἀνδρῶν βελτίους εἰς πολλὰ, τὸ δὲ ὅλον ἔχει, ὡς σὺ λέγεις. Οὐδὲν ἄρα ἐστὶν, ὃ φῖλε, ἐπιτήδευμα τῶν πόλιν διοικούντων γυναικός, διότι γυνή, οὐδ' ἂν ἀνδρός, διότι ἀνὴρ, ἀλλ' ὁμοίως διεσπαρμέναι αἱ φύσεις ἐν ἀμφοῖν τοῖν ζώοις, καὶ πάντων μὲν μετέχει γυνὴ ἐπιτηδευμάτων κατὰ φύσιν, πάντων δὲ ἀνὴρ, ἐπὶ πᾶσι δὲ ἀσθενέστερον γυνὴ ἀνδρός. Πάνν γε. Ἡ οὖν ἀνδράσι πάντα προστάξομεν, γυναικὶ δὲ οὐδέν; Καὶ πῶς; Ἀλλ' ἐστὶ γὰρ, οἶμαι, ὡς φήσομεν, καὶ γυνὴ ἰατρικὴ, ἢ δ' οὐ, καὶ μουσικὴ, ἢ δ' ἄμουςος φύσει. Τί μὴν; Καὶ γυμναστικὴ δὲ ἄρα καὶ πολεμικὴ³), ἢ δὲ ἀπόλεμος καὶ οὐ φιλογυμναστικὴ· οἶμαι ἔγωγε. Τί δέ; φιλόσοφος τε καὶ μισόσοφος; καὶ θυμοειδὴς, ἢ δὲ ἄθυμός ἐστι; Καὶ ταῦτα. Ἔστιν ἄρα καὶ φυλακικὴ γυνή, ἢ δ' οὐ. Ἡ οὐ τοιαύτην καὶ τῶν ἀνδρῶν τῶν φυλακικῶν φύσιν ἐξελεξάμεθα; Τοιαύτην μὲν οὖν. Καὶ γυναικός ἄρα καὶ ἀνδρός ἢ αὐτῇ φύσει εἰς φυλακὴν πόλεως, πλὴν ὅσω ἀσθενεστέρα, ἢ δὲ ἰσχυροτέρα ἐστί. Φαίνεται. Καὶ γυναικες ἄρα αἱ τοιαῦται τοῖς τοιοῦτοις ἀνδράσι ἐκλεκταὶ συνοικεῖν τε καὶ συμφυλάττειν, ἐπεὶ περ εἰσὶν ἱκαναὶ καὶ ξυγγενεῖς αὐτοῖς τὴν φύσιν. Εἰκότως ἄρα καὶ ὁ παρ' ἡμῖν λόγος ὑποδέχεται πᾶν γένος οὐ μόνον ἀνδρῶν ἀλλὰ καὶ γυναικῶν, οὐδ' ἐλευθέρων καὶ δούλων μόνον ἀλλὰ καὶ βαρβάρων καὶ Ἑλλήνων εἰς τὴν κατὰ θεὸν παιδείαν τε καὶ φιλοσοφίαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΓ.

Ὅτι μὴ χρὴ ἐκ τῶν οὐ κατὰ λόγον παρ' ἡμῖν βιούντων τοῦ πᾶν ἔθνος διαβάλλειν. 1

„Σκεπώμεθα δὲ πῇ τῇδε. Φέρει, εἴ τις αἰῶν τροφὴν καὶ τὸ ζῶον καὶ αὐτὸ τὸ κτήμα, ὡς ἔστι καλὸν ἐπαινοῦ, ἄλλος δὲ τις ἑωρακὸς αἰγας χωρὶς νεμομένης αἰπόλου ἐν ἐργασμοῖς χωρίοις δρωσας κακὰ διαψέγοι, καὶ πᾶν θρέμμα ἀναρχον ἢ μετὰ κακῶν ἀρχόντων ἰδὼν, οὕτω μεμφοίτο, κατὰ τὸν τοιοῦτον λόγον ἡγούμεθα ὕμεις ἂν ποτε ψέξαι καὶ ὀτιοῦν; καὶ πῶς;“ Καὶ μετ' ὀλίγα. „τί δὲ ἐπαινέτην ἢ ψέκτην² κοινωνίας ἡστινοσοῦν, ἧς πέφυκέ τε εἶναι ἀρχον, μετ' ἐκείνου τε ὠφελιμός ἐστιν· ὁ δὲ μῆτε ἑωρακὸς εἴῃ ποτε ὀρθῶς αὐτὴν εαυτῇ κοινο-

3) οὐδὲ πολεμικά. Legendum καὶ πολεμική. Male item apud Platon. καὶ γυμναστικὴ, ἢ δ' ἄρα οὐ, οὐδὲ πολεμική. Quorsum enim sequens tautologia; ἢ δὲ ἀπόλεμος καὶ οὐ φιλογυμναστικὴ; [καὶ πολεμικὴ scripsi. Cf. Stallbaum. ad h. l.]

νοῦσαν μετ' ἄρχοντας, αἰεὶ δὲ ἄναρχον, ἢ μετὰ κακῶν ἀρχόντων ξυν-
οῦσαν; οἴομεθα δὴ ποτε τοὺς τοιούτους θεωροῦς τῶν τοιούτων κοι-
νωνιῶν χρηστῶς τι ψέγειν ἢ ἐπαινέσθαι; πῶς δ' ἂν;“ Οὐ δὲ χρὴ
καὶ παρ' ἡμῖν εἴ τινες φαίνονται δίχα προστάτου καὶ ἀρχontos, ἢ
μετὰ κακῶν ἀρχόντων δρωῦντες κακὰ, ψέγειν τὸ πᾶν ἡμῶν διδασκα-
λεῖον, μᾶλλον δὲ ἀπὸ τῶν ὀρθῶς μετιόντων τὸ θεοσεβὲς πολίτευμα
θανυμάζειν.

1

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΔ.

Ὅπως μετέβαλεν ὁ Πλάτων ἐπὶ τῷ Ἑλληνικώτερον τὰ ἐν
παροιμίαις λόγια.

Ἐν ταῖς παροιμίαις Σολομῶνος συντόμως φερομένου τοῦ· „Μνήμη
δικαίων μετ' ἐγκωμίων, ὄνομα δὲ ἀσεβῶν σβέννυται“ καὶ πάλιν εἰρη-
μένου τοῦ· „Μὴ μακαρίσῃς ἀνδρὰ πρὸ τελευτῆς αὐτοῦ“ ἐπάκουσον
2 ὅπως τὴν διάνοιαν ἐρμηνεύει λέγων ὁ Πλάτων ἐν τῷ ἐβδόμῳ τῶν
νόμων· „Τῶν πολιτῶν¹⁾ ὅποσοι τέλος ἔχοιεν τοῦ βίου, κατὰ σώματα
ἢ κατὰ ψυχὰς ἐξεργασμένοι ἔργα καλὰ καὶ ἐπίπονα καὶ τοῖς νόμοις
εὐπειθεῖς γεγονότες, ἐγκωμίων αὐτοὺς τυγχάνειν πρέπον ἂν εἴῃ. Πῶς
δ' οὐ; Τοὺς γε μὴν ἐτι ζῶντας ἐγκωμίοις τε καὶ ὕμνοις τιμᾶν οὐκ
ἀσφαλές, πρὶν ἂν ἅπαντά τις τὸν βίον διαδραμῶν, τέλος ἐπιστήσῃται
καλόν. Ταῦτα δὲ πάντα ἡμῖν ἔστω κοινὰ, ἀνδράσι τε καὶ γυναιξίν,
3 ἀγαθοῖς καὶ ἀγαθαῖς διαφανῶς γενομένοις²⁾.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΕ.

Περὶ πλούτου καὶ πενίας.

„Πλοῦτον δὲ καὶ πενίαν μὴ μοι δῶς“ τοῦ Σολομῶντος φήσαντος ἐν
παροιμίαις, ὁ Πλάτων ἐν γ'. πολιτείας¹⁾ φησὶν· „Ἔτερα δὲ, ὡς
ἔοικε, τοῖς γύλαξιν εὐρήκαμεν, ἃ παντὶ τρόπῳ φυλακτέον, ὅπως μὴ
1 ποτε αὐτοὺς λήσῃ εἰς τὴν πόλιν παραδύντα. Τὰ ποῖα ταῦτα; Πλοῦ-
τός τε, ἣν δ' ἐγὼ, καὶ πενία, ὡς τοῦ μὲν τροφὴν καὶ ἀρχίαν καὶ
νεωτερισμὸν ἐμποιοῦντος, τῆς δ' ἀνελευθερίαν καὶ κακοεργίαν πρὸς
τῷ νεωτερισμῷ. Κακοεργία δὲ ἐστὶ πᾶσα πρᾶξις ἀτιμος.“

Cap. XXXIV. 1) Τῶν πολιτῶν. Plat. leg. VII, 10. p. 261. Ast.

2) γιγνομένοις Plat. quod in γενομένοις mutandum esse recte annotavit
Ast. ad h. l. Vol. II. p. 358. et, nisi hunc Eusebii locum neglexisset, mutaturum
fuisse existino.

Cap. XXXV. 4) ἐν γ. πολιτείας. Imo lib. IV. de republ. Vig. Cf. supra
c. VIII. not. 1.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΣ.

Περὶ γονέων τιμῆς.

Πάλιν Μωσέως ἐν τοῖς νόμοις φάντος· „Ἐκαστος πατέρα αὐτοῦ καὶ μητέρα φοβεῖσθω“ καὶ· „τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι ᾖ.“ καὶ ὁ Πλάτων ὁμοίως Μωσῇ τιμᾶν καὶ φοβεῖσθαι ὧδέ πῶς φησιν ἐν τοῖς νόμοις· „Πᾶς δὲ νοῦν ἔχων¹⁾ φοβεῖται καὶ τιμᾷ γονέων εὐχᾶς, εἰδὼς πολλοῖς καὶ πολλάκις ἐπιτελεῖς γενομένης.“¹ Καὶ πάλιν ἐν ἐτέρῳ φησί²⁾· „Πᾶς ἡμῶν αἰδεῖσθω τὸν ἑαυτοῦ πρεσβύτερον ἔργῳ τε καὶ λόγῳ, τὸν δὲ προέχοντα εἰκοσιν ἡλικίας ἔτεσιν, ἄρρενα ἢ θῆλην, νομίζων ὡς πατέρα ἢ μητέρα, διευλαβεῖσθω.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΖ.

Περὶ κτήσεως οἰκετῶν.

Μωσέως ἐν τοῖς νόμοις ἀπαγορεύσαντος, Ἑβραίοις Ἑβραίους δουλεύειν, καὶ φήσαντος· „Ἐὰν κτήσῃ παιδα Ἑβραῖον, ἕξ ἔτη δουλεύσει σοι, τῷ δὲ ἐβδόμῳ ἔτει ἐξαποστελεῖς αὐτὸν ἐλεύθερον.“ καὶ ὁ Πλάτων ὁμοίως ἐν πολιτείᾳ¹⁾ φησὶ „μηδὲ Ἕλληνα ἄρα δοῦλον κεκτῆσθαι, μήτε αὐτούς· τοῖς τε ἄλλοις Ἕλλησιν οὕτω συμβουλεύειν. Πάνν μὲν οὖν, ἔφη. Μᾶλλον μὲν οὖν οὕτω πρὸς βαρβάρους τρέπουντο, ἑαυτῶν δὲ ἀπέχοντο.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΗ.

1

Ὡς μετέβαλε τό· „Μὴ μέταιρε ὄρια αἰώνια, ἃ ἔθεντο οἱ πατέρες σου.“

„Μὴ κινεῖτω¹⁾ γῆς ὄρια μηδεὶς, μήτε οἰκείου πολλίου γείτονος μήτε ὁμοτέρμονος, ἐν ἐσχατιαῖς κεκτημένου ἄλλῳ ξένῳ γειτονῶν, νομίσας τὸ τὰ ἀκίνητα κινεῖν ἀληθῶς τοῦτ' εἶναι.“ Καὶ ἕξ φησὶν· „ὅς² δ' ἂν ἐπεργάζηται τὰ τοῦ γείτονος, ὑπερβαίνων τοὺς ὅρους, τὸ μὲν βλάβος ἀποτινέτω, τῆς δὲ ἀναιδεας ἅμα καὶ ἀνελευθερίας ἕνεκα ὑπερνεόμενος, διπλάσιον τοῦ βλάβους ἄλλο ἐκτισάτω τῷ βλαφθέντι.“

Cap. XXXVI. 1) πᾶς δὲ νοῦν ἔχων. Plat. legg. XI, 11. p. 442. Ast.

2) φησί. Vid. Plat. legg. IX, 16. p. 367.

Cap. XXXVII. 1) ἐν πολιτείᾳ. Plat. de rep. V. Vig.

Cap. XXXVIII. 1) Μὴ κινεῖτω. Plat. legg. VIII, 9. p. 316. Ast. Cf. Deuter. XIX, 14. et c. 27.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΘ.

“Ὅμοιον τῷ· „Αποδιδούς ἀμαρτίας πατέρων ἐπὶ τέκνα, ἐπὶ τρίτην καὶ τετάρτην γενεάν τοῖς μισοῦσί με“.

„Ἐνὶ δὲ λόγῳ¹⁾· πατὴρὸς ὀνειδῆ καὶ τιμωρίας παίδων μηδενὶ συνέ-
1 πεσθαι, πλὴν ἂν τις τιμὴν πατὴρ καὶ ἀπάππος καὶ ἀπάππου πατὴρ
ἐφεξῆς ὀφλωσι δίκην.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Μ.

Περὶ κλεπτῶν.

Μωσέως νόμον γάντος· „Ἐὰν κλέψῃ τις μόσχον ἢ πρόβατον, καὶ
σφάξῃ αὐτὸ ἢ ἀποδῶται, πέντε μόσχους ἀποτίσει ἀντὶ τοῦ μόσχου
καὶ τέσσαρα πρόβατα ἀντὶ προβάτου. Ἐὰν δὲ καταλειφθῇ καὶ εὔρε-
1 θῇ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ τὸ κλέμμα, ἀπὸ μόσχου καὶ ὄρου ἕως προβάτου
ζῶντα διπλᾶ ἀποτίσει“ ἐπ’ ἑκατόν ὡς καὶ ὁ Πλάτων¹⁾ τούτοις ἔπεται
λέγων· „Κλέπτης δὲ ἂν τε μέγα ἂν τε μικρὸν κλέπτῃ τις, εἰς αὐ-
νόμος ἐπικεῖσθαι καὶ μία δίκης τιμωρῆα σύμπασιν. Τὸ μὲν γὰρ δὴ
κλαπὲν χροῶν διπλάσιον πρῶτον ἐκτίθειν, ἂν ὅσῃ τις τὴν τοιαύτην
δίκην καὶ ἰκανὴν ἔχῃ τὴν ἄλλην οὐσίαν, ἀποτίθειν ὑπὲρ τοῦ κλήρου,
2 ἂν δὲ μὴ, δεδέσθαι ἕως ἂν ἐκτίσῃ, ἢ πείσῃ²⁾ τὸν καταδικαζόμενον.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΑ.

Περὶ κλεπτοῦ ἀναιρουμένου.

Πάλιν Μωσέως γάντος· „Ἐὰν δὲ ἐν τῷ διωρύνγματι εὔρεθῇ ὁ κλέπτης
καὶ πληγῆς ἀποθάνῃ, οὐκ ἔστιν αὐτῷ γόνος“ συνήδει καὶ τούτῳ
λέγων ὁ Πλάτων¹⁾· „Ἀνέκτωρ φῶρα εἰς οἰκίαν ἰόντα ἐπὶ κλοπῇ
χρημάτων ἂν ἐλὼν κτείνῃ τις, ἔστω καθαρὸς· καὶ ἂν λωποδύτην
ἀμυνόμενος ἀποκτείνῃ, καθαρὸς ἔστω.“

1 ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΒ.

Περὶ ὑποζυγίου.

„Ἐὰν δὲ ἄρα¹⁾ ὑποζύγιον ἢ ζῶον ἄλλο τι φανεύσῃ τινὰ, πλὴν τῶν
ὅσα ἐν ἀγῶνι τῶν δημοσίων τιθεμένων ἀθλεύοντά τι τοιοῦτον δειρῆς,
ἐπεξέτιψαν μὲν οἱ προσήκοιτες τοῦ φόνου τῷ κτείναντι, διαδικαζόν-

Cap. XXXIX. 1) Ἐνὶ δὲ λόγῳ. Plato legg. IX, 3. p. 334. Ast. Pro ὀφλωσι δίκην Plato ὀφλωσι θανάτου δίκην.

Cap. XI. 1) Πλάτων. Vid. Plat. legg. IX, 3. p. 335. Ast. Cf. Exod. XXII, 1. 4.

2) ἢ πείσῃ addidi ex Plat.

Cap. XII. 1) λέγων ὁ Πλάτων. Exod. XXII, 1. Plat. legg. IX, 12. p. 359.

Cap. XII. 1) Ἐὰν δὲ ἄρα. Plat. ibid. Exod. XXI, 28.

των δὲ τῶν ἀγρονόμων οἷσιν ἂν καὶ ὁπόσοις προστάξῃ ὁ προσήκων. Τὸ δὲ ὄφλον ἔξω τῶν ὄρων τῆς χώρας ἀποκτείναντας διορίσαι.“ Ταῦτα ὁ Πλάτων. Ὁ δὲ Μωσῆς προλαβὼν γησὶν· „Ἐὰν δὲ κεραιώσῃ ταῦρος ἄνθρωπος ἢ γυναῖκα, καὶ ἀποθάνῃ, λίθοις λιθοβοληθήσεται² ὁ ταῦρος, καὶ οὐ βρωθήσεται τὰ κρέατα αὐτοῦ· ὁ δὲ κύριος τοῦ ταύρου ἀθῶος ἔσται.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΓ.

“Ὅτι τοῖς αὐτοῖς ὁ Πλάτων, οἷς καὶ ἡ παρ’ Ἑβραίοις γραφή, κίχρηται παρὰδείγμασιν.

Τῆς προσηκτικῆς γραφῆς λεγούσης*)· „Τὴν ἀνθρώπου· ἰδοὺ γέγονται¹ μοι ὁ οἶκος Ἰσραὴλ, ἀναμεμιγμένοι πάντες χαλκῷ καὶ κρυσταλλῷ καὶ σιδήρῳ καὶ μόλυβδῳ. Ἦν μέσῳ καμίνου ἀργυρίου ἀναμεμιγμένοι εἶσι. Αἰὰ τοῦτο εἶπέ· Τάδε λέγει κύριος· Ἀνὺ ὧν ἐγένεσθε πάντες εἰς σύγκρασιν μίαν, διὰ τοῦτο ἐγὼ εἰσδέξομαι ἰμᾶς, καθὼς εἰσδέχεται ἄργυρος καὶ χαλκὸς καὶ σίδηρος καὶ μόλυβδος καὶ κρυσταλλῶς εἰς μέσον καμίνου, τοῦ ἐμψυσῆσαι εἰς αὐτοὺς πῦρ, τοῦ χωνευθῆναι“ καὶ ὁ Πλάτων ὡσαύτως ἐπάκουσον ἃ γησιν¹)· „Ὅνκοὺν ἀκούετε λοιπὸν² τοῦ μύθου. Ἐσμέν γάρ δὴ πάντες οἱ ἐν τῇ πόλει ἀδελφοί, ὡς γήσομεν πρὸς αὐτοὺς μυθολογοῦντες. Ἄλλ’, ὥς φασιν, ὁ θεὸς πλάτων, ὅσοι μὲν ἡμῶν ἱκανοὶ ἀρχεῖν, χροσὸν ἐν τῇ γενέσει ξυνέμυσεν αὐτοῖς, διότι τιμιώτατοί εἰσιν· ὅσοι δ’ ἐπίκουροί, ἄργυρον· σίδηρον δὲ καὶ χαλκὸν τοῖς γεωργοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις δημιουργοῖς. ἵστε οὖν ξιγγεγεῖς ὄντες ἅπαντες, τὸ μὲν πολὺ ὁμοίους ἂν ἡμῖν αὐτοῖς γεννημένον, ἔστι δ’ ὅτε ἐκ χρυσοῦ γεννηθεῖν ἂν ἀργυροῦν καὶ ἐξ ἀργυροῦ³ χρυσοῦν ἔργοιεν καὶ ἄλλα πάντα ἐξ ἀλλήλων οὕτως. Τοῖς οὖν ἀρχουσι καὶ πρῶτον καὶ μάλιστα παράγγελλει ὁ θεός, ὅπως μηδεὶς οὕτω φύλακες ἀγαθοὶ γέινονται μηδ’ οὕτω σφόδρα στυλάζωσι μηδὲν ὡς τοὺς ἐργόνους, ὃ τί αὐτοῖς τούτων ἐν ταῖς ψυχαῖς παρὰμείχεται, καὶ ἐὰν σφέτερος ἔργονος ὑπόχαλκος ἢ ὑποσίδηρος γένηται, μηδενὶ τῷ τῷ κατελεῖθουσιν, ἀλλὰ τὴν τῇ φύσει προσήκουσαν τιμὴν ἀποδιδόντες, ὡσούσιν²) ἢ ὡς δημιουργοὺς ἢ γεωργοὺς. Καὶ ἐὰν αὖ ἐκ τούτων ἢ ὑπόχρυσος ἢ ὑπόαργυρος γῇ τις, τιμίσαι τις ἀνάξουσι τοὺς μὲν εἰς φυλακὴν, τοὺς δ’ εἰς ἐπίκουρίαν, ὡς χρησιμοῦ³) ὅντος τότε

*) Ezech. XXII, 18.

Cap. XLIII. 1) γησιν. Vid. Plat. rep. III, 21. p. 249. Stallb.

2) ὡσούσιν ex Plat. reposui pro vitioso ὡς οὕσιν quod habet Vig. Pro sq. ἢ ὡς Plat. εἰς. Paulo autem antea ex eodem Plat. scripsi κατελεῖθουσιν pro κατελεῖθουσιν.

3) χρησιμοῦ ex Plat. scripsi pro χρησίμου.

τὴν πόλιν διαφθαῖναι, ὅταν αὐτὴν ὁ σιδηροῦς φύλαξ ἢ ὁ χαλκοῦς
4 διαφνύῃ. Τοῦτον οὖν τὸν μῦθον ὅπως ἂν πεισθεῖεν, ἔχεις τινὰ
μυχανήν;“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΔ.

Ἔτι περὶ τῶν ὁμοίων ὑποδειγμάτων.

Τῆς παρ' Ἑβραίοις προφητείας φασκούσης πρὸς τοὺς προεστώτας
τοῦ πλῆθους*). „Ὡ ποιμένες Ἰσραὴλ, μὴ βόσκουσι ποιμένες ἑαυτοὺς;
1 οὐ τὰ πρόβατα βόσκουσιν οἱ ποιμένες; Ἴδου τὸ γάλα κατεσθίετε
καὶ τὸ παχὺ σφάζετε καὶ τὰ ἔρια περιβάλλεσθε, καὶ τὰ πρόβατά
μου οὐ βόσκετε· καὶ τὸ ἀπολωλὸς οὐκ ἐζητῆσατε καὶ τὸ συντριμ-
μένον οὐ κατεδήσατε καὶ τὸ πλανώμενον οὐκ ἐπεστρέψατε“ ἀλλὰ
καὶ τοῦ σωτηρίου λόγου φάσκοντος**). „Ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυ-
χὴν ἑαυτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων, ὁ δὲ μισθωτὸς καὶ οὐκ ὢν
ποιμὴν, οὗ οὐκ ἔστιν ἴδια τὰ πρόβατα, καταλείπει αὐτά.“ ἐπάκου-
2 σον καὶ τοῦ Πλάτωνος¹) ἐν τῷ πρώτῳ τῆς πολιτείας ὅπως ποτὲ
ταῦτα διερμηνεύει· „Νῦν δὲ ὀρᾷς, ὦ Θρασύμαχε, ἔτι γὰρ τὰ ἔμ-
προσθεν ἐπισκεψόμεθα, οἳ τὸν ὡς ἀληθῶς ἱατρὸν τὸ πρῶτον ὀρι-
ζόμενος τὸν ὡς ἀληθῶς ποιμένα οὐκέτι ὅν δειν ὕστερον ἀκριβῶς
φυλάττει, ἀλλὰ ποιμαίνειν οἶει αὐτὸν τὰ πρόβατα, καθόσον ποιμὴν
ἔστιν, οὐ πρὸς τὸ τῶν προβάτων βέλτιστον βλέποντα, ἀλλ' ὥσπερ
δαιτυμόνα τινὰ καὶ μέλλοντα ἐστιάσασθαι, πρὸς τὴν εὐωχίαν, ἢ αὖ
3 πρὸς τὸ ἀποδόσθαι, ὥσπερ χρηματιστὴν, ἀλλ' οὐ ποιμένα. Τῇ ποι-
μενικῇ δ' οὐ δῆπου ἄλλον του μέλει ἢ ἐφ' ᾧ τέτακται, ὅπως τούτῳ
τὸ βέλτιστον ἐκποριεῖ· ἐπεὶ τὰ γε αὐτῆς, ὥστ' εἶναι βελτίστη, ἱκανῶς
δήπου ἐκπεπόρισται, ἕως γε ἂν μηδὲν ἐνδέη τοῦ ποιμενικῆ εἶναι.
Οὕτω δὲ ὥμην ἔγωγε, νῦν δὲ ἀναγκαῖον εἶναι ἡμῖν ὁμολογεῖν, πᾶσαν
ἀρχὴν, καθόσον ἀρχή, μηδενὶ ἄλλῳ τὸ βέλτιστον σκοπεῖσθαι ἢ ἐκείνῳ
τῷ ἀρχομένῳ τε καὶ θεραπευομένῳ, ἐν πολιτικῇ καὶ ἰδιωτικῇ ἀρχῇ.
Σὺ δὲ τοὺς ἀρχοντας ἐν ταῖς πόλεσι, τοὺς ὡς ἀληθῶς ἀρχοντας,
ἐκόντας οἶει ἀρχεῖν;“

1

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΕ.

Ἔτι περὶ τοῦ αὐτοῦ.

Τῆς παρ' Ἑβραίοις προφητείας λεγούσης*). „Ἐκ τοῦ φόβου σου,
κύριε, ἐν γαστρὶ ἐλάβομεν καὶ ὠδινήσαμεν καὶ ἐτέκομεν πνεῦμι σω-

Cap. XLIV *) Ezech. XXXIV, 2. **) Joh. X, 11.

1) τοῦ Πλάτωνος. Vid. Plat., rep. I, 17. p. 62. Stallb.

Cap. XLV. *) Jes, XXVI, 18.

τηρίας·“ ὁ Πλάτων ἐν Θεαιτήτῳ τάδε λέγοντα Σωκράτην ποιεῖ·
 „Πάσχουσι δὴ οἱ ἐμοὶ συγγινόμενοι ταυτὸν ταῖς τικτούσαις. Ὡδίνουσι
 γὰρ, καὶ ἀπορίας ἐμπίπλυνται νύκτας τε καὶ ἡμέρας πολὺ μᾶλλον ἢ
 ἐκεῖναι. Ταύτην δὴ τὴν ὠδῖνα ἐγείρειν τε καὶ ἀποπαύειν ἢ ἐμὴ²
 τέχνη δύναται.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΖ.

Ἔτι περὶ τοῦ αὐτοῦ.

Τοῦ προφήτου Ἰεζεχιήλ φήσαντος*)· „Καὶ ἐγένετο ἐπ’ ἐμὲ χεῖρ κυρίου,
 καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ πνεῦμα ἑξᾶρον ἦρχετο ἀπὸ Βορρᾶ.“ καὶ ἑξῆς εἰπόν-
 τος· „Καὶ ἐν τῷ μέσῳ, ὡς ὁμοίωμα τέσσαρων ζώων. Καὶ ἡ ὄρασις αὐ-
 τῶν, ὡς ὁμοίωμα ἀνθρώπου ἐπ’ αὐτοῖς, καὶ πρόσωπα τέσσαρα τῷ ἐνί.
 Καὶ ὁμοίωσις τῶν προσώπων αὐτῶν πρόσωπον ἀνθρώπου καὶ πρόσωπον
 λέοντος ἐκ δεξιῶν τοῖς τέσσαρσι καὶ πρόσωπον μύσχου ἐξ ἀριστερῶν¹
 τοῖς τέσσαρσι. Καὶ πρόσωπον ἀετοῦ τοῖς τέσσαρσι.“ καὶ ὁ Πλάτων
 ὁμοίως, ἀκουσον ἄ φησι¹)· „Νῦν δ’ ἔφη, αὐτῷ διαλεγόμεθα, ἐπειδὴ
 διωμολογησάμεθα, τό τε ἀδικεῖν καὶ τὸ δίκαια πράττειν ἦν ἐκάτερον
 ἔχει δύναμιν. Πῶς; ἔφη. Εἰκόνα πλάσαντες τῆς ψυχῆς λόγῳ, ἵνα εἰδῇ
 ὁ ἐκεῖνα λέγων οἷαν ἔλεγε. Ποῖαν τινά; ἡ δ’ ὅς. Τῶν τοιούτων
 τινά, ἦν δ’ ἐγὼ, οἶαι μυθολογοῦνται παλαιαὶ γενέσθαι φύσεις, ἢ τε²
 Χιμαίρας καὶ ἡ Σκύλλης καὶ Κερβέρον, καὶ ἄλλαι τινὲς συγκαὶ λέ-
 γονται συμπεφυκυῖαι ἰδέαι πολλαὶ εἰς ἓν γενέσθαι. Λέγονται γὰρ,
 ἔφη. Πλάττε τοῖνυν μίαν μὲν ἰδέαν θηρίου ποικίλου καὶ πολυκεφά-
 λου, ἡμέρων δὲ θηρίων ἔχοντος κεφαλὰς κύκλω καὶ ἀγρίων, καὶ δυ-
 νατοῦ μεταβάλλειν καὶ φύειν ἐξ αὐτοῦ ταῦτα πάντα. Δεινοῦ πλά-
 στου, ἔφη, τὸ ἔργον· ὅμως, ἐπειδὴ εὐπλαστότερον κηροῦ καὶ τῶν
 τοιούτων ὁ λόγος, πεπλάσθω. Μίαν δὴ τοῖνυν ἄλλην ἰδέαν λέοντος,
 μίαν δὲ ἀνθρώπου· πολὺ δὲ μέγιστον ἔστω τὸ πρῶτον, καὶ δεύτερον
 τὸ δεύτερον. Ταῦτ’, ἔφη, ῥᾶ, καὶ πέπλασται. Σύναπτε τοῖνυν³
 αὐτὰ εἰς ἓν τρία ὄντα, ὥστε πη συμπεφυκέναι ἀλλήλοις. Συνῆπται,
 ἔφη. Περίπласον δὲ αὐτοῖς ἔξωθεν ἐνὸς εἰκόνα τὴν τοῦ ἀνθρώπου,
 ὥστε τῷ μὴ δυναμένῳ τὰ ἐντὸς ὁρᾶν, ἀλλὰ τὸ ἔξω μόνον ἔλutron
 ὁρᾶντι, ἐν ζῶον φαίνεσθαι, ἀνθρώπου. Περιπέπλασται, ἔφη. Λέ-
 γομεν δὴ τῷ λέγοντι, ὡς λυσιτελεῖ τούτῳ ἀδικεῖν τῷ ἀνθρώπῳ, δι-
 καία δὲ πράττειν οὐ συμφέρει, διότι οὐδὲν ἄλλο φήσει ἢ λυσιτελεῖν
 αὐτῷ τὸ παντοδαπὸν θηρίον εὐωχοῦντι, ποιεῖν ἰσχυρὸν τὸν λέοντα⁴
 καὶ τὰ περὶ τὸν λέοντα· τὸν δὲ ἀνθρώπου λιμοκτονεῖν καὶ ποιεῖν
 ἀσθενῆ, ὥστε ἔλκεσθαι ὅπῃ ἂν ἐκείνων ὁπότερον ἄγῃ, καὶ μηδὲν

Cap. XLVI. *) Ezech. I, 4 sqq.

1) φησι. Vid. Plat. rep. IX, 12. p. 286, Stallb.

ἕτερον ἑτέρῳ ξυνεθίζειν μηδὲ φίλον ποιεῖν, ἀλλ' ἔξῃν αὐτὰ ἐν αὐτοῖς δάκνυσθαι τε καὶ μαχόμενα ἐσθίειν ἄλληλα. Παντάπασι γὰρ, ἔφη, ταῦτ' ἂν λέγοι ὁ τὸ ἀδικεῖν ἐπαινῶν. Οὐκοῦν αὖ ὁ τὰ δίκαια λέγων λυσিতেλεῖν γαίῃ ἂν δεῖν ταῦτα πράττειν καὶ ταῦτα λέγειν, ὅθεν τοῦ
 5 ἀνθρώπου ὁ ἐντὸς ἄνθρωπος ἐστὶ ἐγκρατέστατος, καὶ τοῦ πολυκεφάλου θρέμματος ἐπιμελήσεται, ὥσπερ γεωργός, τὰ μὲν ἥμετρα τρίφρων καὶ τιθασσεύων, τὰ δὲ ἄγρια ἀποκωλύων γένεσθαι, ξύμμαχον ποιησάμενος τὴν τοῦ λέοντος φύσιν, καὶ κοιτῇ πάντων κηδόμενος, φίλα ποιησάμενος ἀλλήλοις τε καὶ αὐτῷ, οὕτω θρέψει; Κομιδῇ γὰρ αὖ λέγει ταῦτα ὁ τὸ δίκαιον ἐπαινῶν.“

6

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΖ.

Ὅτι καὶ ὁ Πλάτων εἰς β. φυλάς νομοθετεῖ διελεῖν τοὺς πολίτας κατὰ μίμησιν τοῦ τῶν Ἑβραίων ἔθνους.

Τοῦ παντὸς Ἑβραίων ἔθνους εἰς δώδεκα φυλάς διεσταλμένον, καὶ ὁ Πλάτων ὁμοίως τοῦτο χρῆναι δεῖν ἐπὶ τῶν αὐτοῦ πολιτῶν φυλάξαι νομοθετεῖ, λέγων ὥδε*): „Δώδεκα μὲν ἡμῖν ἡ γῶρα πᾶσα εἰς δύνάμιν ἴσα μόρια νεμερίσθω, φυλὴ δὲ μία τῷ μορίῳ ἐκάστῳ ἐπικληρωθεῖσα, κατ' ἐνιαυτὸν παρεχέτω πέντε οἷον ἀγροκόμους τε καὶ φυλάρχους.“ Καὶ πάλιν γρησὶ „Ταξιάρχους αὐτοῖς προβάλλεσθαι μὲν τοὺς αἰρεθέντας στρατηγούς δώδεκα, ἐκάστη φυλῇ ταξίαρχον.“

1

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΗ.

Ἐν ποταμῷ τὴν πόλιν κατοικίξειν ὁ Πλάτων νομοθετεῖ τόπῳ, διαγράφει δὲ εὐοικότα τινὰ τῷ ἐν Ἱεροσολύμοις.

Τῆς παρὰ πᾶσιν Ἑβραίων πόλει πρότερόν συνεσιτώσης βασιλικῆς μητροπόλεως, ἂπωθεν μὲν θαλάττης οὐσίς, ἐν ὄρεσι δὲ κατωκισμένης,
 2 πέμφορόν τε γῆν κρηνημένης, καὶ ὁ Πλάτων τοιαύτην τινὰ εἶναι δεῖν γησι, τὴν πρὸς αὐτοῦ κατοικιζομένην ἐν τοῖς τόμοις. Λέγει δὲ ὥδε: „Τόδε δὲ περὶ¹⁾ αὐτῆς εἶπεν, ὁ βουλόμενος ῥᾶλλον ἐπερωτῶ, πότερον ἐπιθαλαττίδιος ἐστὶ τις ἢ ἡμέροσαία. Σχεδὸν, ὡς ξένης, ἀπέχει θαλάττης γὰρ ἡ πόλις, ἧς περὶ τὰ νῦν δὴ λεγθέντα ἡμῖν, εἰς τινὰς ὀρδοῦντα σταδίους. Τί δέ; λιμένες ἄρ' εἰσὶ κατ' αὐτῆς²⁾ ἢ τοπαρά-

Cap. XLVII. *) ὥδε. Plat. legg. VI, 8. p. 203. Ast. quem vid. de verbis Δώδεκα — μόρια Vol. II. p. 270 sq.

Cap. XLVIII. 1) Τόδε δὲ περὶ. Plat. legg. IV, 1. Vol. VIII. p. 161. Bip. p. 128. Ast.

2) κατ' αὐτῆς. Plato κατὰ ταῦτα αὐτῆς. Forte κατὰ ταυτὰ αὐτῆς vel brevius κατ' αὐτήν. [Minimè. Male autem Vig. interpunxerat: Τί δὲ λιμένες; ἄρ' εἰς etc.]

παν ἄλλοις; *Εὐλόμενος μὲν οὖν αὕτη γε, ὡς δυνατὸν ἐστὶ μάλιστα, ὡς ξένη. Παπαί! οἷόν λέγεις; Τί δέ; Περὶ αὐτὴν ἡ χώρα³⁾ πότερος³ παμφορος, ἢ καὶ τινων ἐπιδείης; Σχεδὸν οὐδενὸς ἐπιδείης. Γέλων δὲ αὕτῃ πόλις ἄρ' ἐστὶ τις πλησίον; Οὐ πάν· διὸ καὶ κατοικίῃται. Παλαιὰ γάρ τις ἐξοίκησις ἐν τῷ τόπῳ γενομένη, τὴν χώραν ταύτην ἔρημον ἀπείργασται χρόνον ἀμήχανον ὅσον. Τί δ' αὖ πεδίων τε καὶ ὄρων καὶ ὕλης πῶς μέρος ἐκάστων ἡμῖν εἴληχε; Προσέειπε τῇ τῆς ἄλλης Κρήτης φύσει ὅλη. Τραχυτέραν αὐτὴν ἢ πεδινωτέραν ἂν λεί-⁴ γοις; Πάν· μὲν οὖν. Οὐ τοίνυν ἀνάτος ἂν εἴη πρὸς ἀρετῆς κτῆσιν. Εἰ μὲν γὰρ ἐπιθαλαττία τε ἐμελλεν εἶναι καὶ εὐλόμενος καὶ μὴ πάμφορος, ἀλλ' ἐπιδείης πολλῶν, μεγάλων τινὸς ἔδει σωτήρός γε αὐτῇ καὶ νομοθετῶν θείων τινῶν, εἰ μὴ πολλά τε ἐμελλεν ἦθι καὶ ποικίλα καὶ φανῖλα ἔξειν, τοιαύτη φύσει γενομένη, νῦν δὲ παραμύθιον ἔχει τὸ τῶν ὀρθοίμωντα σταδίων. Ἐγγύτερον μέντοι τοῦ δέοντος κείται τῆς θαλάττης σχεδόν, ὅσον εὐλιμενωτέραν τῆς αὐτὴν εἶναι· ὅμως δὲ ἀραπητὸν καὶ τοῦτο. Πρόσοικος γὰρ θάλαττα χώρα τὸ μὲν παρ' ἐκάστην ἡμέραν ἰδὺν, μάλα γε μὴν ὄντως ἀλμυρὸν καὶ πικρὸν γειτόνημα. Ἐμπορίας γὰρ καὶ χρηματισμοῦ διὰ καπηλείας ἐμπιπλᾶσα⁵ ἑαυτὴν, ἦθι παλίμφορα καὶ ἄπιστα ταῖς ψυχαῖς ἐντίκτουσα, αὐτὴν⁴⁾ τε πρὸς αὐτὴν τὴν πόλιν ἄπιστον καὶ ἄσφαλόν ποιεῖ καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ὡσαύτως. Παραμύθιον δὲ δὴ πρὸς ταῦτα καὶ τὸ πάμφορος εἶναι κέκτηται, τραχεῖα δὲ οὖσα, δῆλον ὡς οὐκ ἂν πολύφορός τ' εἴη καὶ πάμφορος ἅμα. Τοῦτο γὰρ ἔχουσα, πολλὴν ἔξαγωγὴν ἂν παρεχομένη, νομισματος ἀργυροῦ καὶ χρυσοῦ πάλιν ἀντεπίπληται ἂν, οὐ μείζον κακὸν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, πόλει ἀνθ' ἐνός ἐν⁶ οὐδὲν ἂν γένοιτο εἰς γενναίων καὶ δικαίων ἡθῶν κτῆσιν.“ Ἀλλὰ γὰρ τοσούτων ἡμῖν καὶ μέχρι τοῦδε ἀποδεδειγμένων, σκεψώμεθα ὅπως τὸν τῆς παρ' Ἑβραίοις παιδείας τρόπον, δι' ὧν εἰρήκαμεν ἀποδεξάμενος, τὸν Ἑλληνικὸν παραιτεῖται, γράζων ἐν τῷ δεκάτῳ τῆς πολιτείας ὧδε.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΘ.

Ὅπως ὁ Πλάτων τὰ τῆς Ἑλληνικῆς προπαιδείας, ὡς ἐπιβλαβῆ¹ τυγχάνοντα, παραιτεῖται.

„Ὡς μὲν¹⁾ πρὸς ὑμᾶς εἰρησθαι²⁾· οὐ γὰρ μου κατερεῖτε πρὸς τοὺς

3) Τί δέ; Περὶ αὐτὴν ἡ χώρα etc. Perperam iterum Vigerus interpunxerat: Τί δὲ περὶ αὐτὴν ἡ χώρα;

4) αὐτὴν pro αὐτὴν scripsi ex Plat.

Cap. XLIX. 1) Ὡς μὲν. Vid. Plat. republ. X, 1. p. 305. Stallb.

2) εἰρησθαι ex Platone restitui pro εἰρήσθω.

τῆς τραγωδίας ποιητὰς καὶ τοὺς ἄλλους πάντας τοὺς μιμητικούς·
 λῶβῃ ἔοικεν εἶναι πάντα τὰ τοιαῦτα τῆς τῶν ἀκονόντων διανοίας,
 2 ὅσοι μὴ ἔχουσι φάρμακον τὸ εἰδέναι αὐτὰ, οἷα τυγχάνει ὄντα. Πῇ
 δὲ, ἔφη, διανοούμενος λέγεις; Ῥητέον, ἣν δ' ἐγὼ, καὶ τοι φιλή γέ
 τίς με καὶ αἰδῶς ἐκ παιδὸς ἔχουσα περὶ Ὀμήρου ἀποκωλύει λέγειν.
 Ἔοικε γὰρ τῶν καλῶν ἀπάντων τούτων τῶν τραγικῶν πρῶτος διδά-
 σκαλός τε καὶ ἡγεμὼν γενέσθαι· ἀλλ' οὐ γὰρ πρό γε τῆς ἀληθείας
 τιμητέος ἀνὴρ, ἀλλ' ὃ λέγω, ῥητέον. Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Εἴθ'
 ἐξῆς ἐπιλέγει· „Τῶν μὲν τοίνυν ἄλλων πέρι μὴ ἀπαιτῶμεν λόγον
 Ὀμηρον, μηδὲ ἄλλον ὄντιναοῦν τῶν ποιητῶν, ἐρωτῶντες, εἰ ἰατρός τις
 ἦν αὐτῶν, ἀλλὰ μὴ μιμητὴς ἱατρικῶν λόγων μόνον. Τίνας γὰρ ὑγιεῖς
 ποιητῆς τις τῶν παλαιῶν ἢ τῶν νέων λέγεται πεποιηκέναι, ὥσπερ
 3 Ἀσκληπιός; ἢ τίνας μαθητὰς ἱατρικῆς κατελίπετο, ὥσπερ ἐκεῖνος
 τοὺς ἐγγόνους; Μηδ' αὖ περὶ τὰς ἄλλας τέχνας αὐτὸν ἐρωτῶμεν,
 ἀλλ' ἐῷμεν. Περὶ δὲ τῶν μεγίστων τε καὶ καλλίστων, ὧν ἐπιχειρεῖ
 λέγειν Ὀμηρος, πολέμων πέρι καὶ στρατηγιῶν καὶ διοικήσεων πόλεων
 καὶ παιδείας πέρι ἀνθρώπων δίκαιόν που ἐρωτῆν αὐτὸν πυνθανο-
 μένους· ὦ φίλε Ὀμηρε, εἴπερ μὴ τρίτος ἀπὸ τῆς ἀληθείας εἰ ἀρετῆς
 πέρι, εἰδῶλον δημιουργός, ὃν δὴ καὶ μιμητὴν ὠρισάμεθα, ἀλλὰ καὶ
 4 δεύτερος, καὶ οἷός τε ἦσθα γινώσκειν, ποῖα ἐπιτηδεύματα βελτίους
 ἢ χείρους ἀνθρώπους ποιεῖ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ, λέγε ἡμῖν, τίς τῶν πό-
 λεων διὰ σὲ βέλτιον ὤκησεν, ὥσπερ διὰ Ἀνκυῶνον Λακεδαίμων καὶ
 δι' ἄλλους πολλοὺς πολλὰ μεγάλα τε καὶ σμικραῖ; σὲ δὲ τίς αἰτιά-
 ται πόλιν ἀγαθὸν νόμοθέτην γεγονέναι καὶ σφᾶς ὠφεληκέναι; Χα-
 ρώνδαν μὲν γὰρ Ἰταλία καὶ Σικελία καὶ ἡμεῖς Σόλων· σὲ δὲ τίς;
 ἔξει τινα εἰπεῖν³⁾; Οὐκ οἶομαι, ἔφη ὁ Γλαῦκων. Οὐκὼν λέγεται
 5 γε, οὐδ' ὑπ' αὐτῶν Ὀμηριδῶν. Ἀλλὰ δὴ τίς πόλεμος ἐπὶ Ὀμήρου
 ὑπ' ἐκείνου ἄρχοντος ἢ συμβουλευόντος εὖ πολεμηθεὶς μνημονεύεται;
 Οὐδεὶς. Ἀλλ' οἷα δὴ εἰς τὰ ἔργα σοφοῦ ἀνδρός, πολλὰ ἐπινοοῖαι
 καὶ εὐμήχανοι εἰς τέχνας ἢ τίνας ἄλλας πράξεις λέγονται, ὥσπερ αὖ
 Θάλεός τε πέρι τοῦ Μίλησιον καὶ Ἀναχάρσιδος τοῦ Σκύθου; Οὐδα-
 μῶς τοιοῦτον οὐδέν. Ἀλλὰ δὴ, εἰ μὴ δημοσίᾳ, ἰδίᾳ τισὶν ἡγεμῶν
 παιδείας αὐτὸς ζῆν λέγεται Ὀμηρος γενέσθαι, οἱ ἐκεῖνον ἡγάπων ἐπὶ
 6 συνουσίᾳ καὶ τοῖς ὕστερον ὁδὸν τινα παρέδωσαν βίον Ὀμηρικὴν, ὥσπερ
 Πυθαγόρας αὐτὸς τε διαφερόντως ἐπὶ τούτῳ ἡγαπήθη, καὶ οἱ ὕστεροι
 ἔτι καὶ νῦν Πυθαγόρειον τρόπον ἐπονομάζοντες τοῦ βίου διαφανεῖς

3) σὲ δὲ τίς ἔξει τινα εἰπεῖν; Vig. quod sensu omnino caret. Cf. Stall-
 baum. ad h. V.

πῇ δοκούνσιν εἶναι ἐν τοῖς ἄλλοις; Οὐδ' αὖ, ἔφη, τοιοῦτον οὐδὲν λέγεται. Ὁ γὰρ Κρεώφιλος, ὃ Σώκρατες, ὁ τοῦ Ὀμήρου ἐταῖρος, τοῦ ὀνόματος ἂν γελιότερος ἔτι πρὸς παιδείαν φανείη, εἰ τὰ λεγόμενα περὶ Ὀμήρου ἀληθῆ ἔστι. Λέγεται γὰρ πον, ὡς πολλὴ ἀμέλεια περὶ αὐτὸν ἦν ἐπ' αὐτοῦ ἐκείνου, ὅτε ἔζη. Λέγεται γὰρ οὖν, ἦν δ' ἐγώ. Ἀλλ' οἷε, ὃ Γλαύκων, εἰ τῷ ὄντι οἷός τε ἦν παιδεύειν ἀνθρώπους καὶ βελτίους ἀπεργάζεσθαι Ὀμηρος, ἅτε περὶ τούτων οὐ μιμεῖσθαι ἀλλὰ γινώσκειν δυνάμενος, οὐκ ἄρ' ἂν πολλοὺς ἐταίρους ἐποίησατο καὶ ἐτιμᾶτο καὶ ἡραπᾶτο ὑπ' αὐτῶν; Ἀλλὰ Πρωταγόρας μὲν ἄρα ὁ Ἄβδηρίτης καὶ Πρόδικος ὁ Κεῖος⁴⁾ καὶ ἄλλοι πάμπολλοι δύνανται τοῖς ἐφ' ἑαυτῶν παρεστάναι⁵⁾ ἰδίᾳ συγγινόμενοι, ὡς οὔτε οἰκίαν οὔτε πόλιν τὴν αὐτῶν οἰκεῖν οἴοι τε ἔσονται, ἐὰν μὴ σφεις αὐτῶν τῆς παιδείας ἐπιστατήσωσι, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ σοφίᾳ οὕτω σφόδρα φιλοῦνται, ὥστε μόνον οὐκ ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς περιφέρουσιν αὐτοὺς οἱ ἐταῖροι. Ὀμήρον δὲ ἄρα οἱ ἐπ' ἐκείνου, εἴπερ οἷός τε ἦν πρὸς ἀρετὴν ὄναι⁸ ἀνθρώπους, ἢ Ἡσίοδον ῥαψωδεῖν ἂν περιμένοντας εἶων, καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἂν αὐτῶν ἀντείχοντο ἢ τοῦ χροσοῦ, καὶ ἡτάγκαζον παρὰ σφίσιν οἴκοι εἶναι, ἢ εἰ μὴ ἔπειθον, αὐτοὶ ἂν ἐπαδαγώγουν, ὅπῃ ἤεσαν, ἕως ἱκανῶς παιδείας μεταλάβοιεν; Παντάπασιν, ἔφη, δοκεῖς μοι, ὃ Σώκρατες, ἀληθῆ λέγειν. Οὐκοῦν τιθώμεν ἀπὸ Ὀμήρου ἀρξάμενοι, πάντας τοὺς ποιητικὸς μιμητὰς εἰδῶλων ἀρετῆς εἶναι καὶ τῶν ἄλλων περὶ ὧν ποιοῦσι, τῆς δ' ἀληθείας οὐχ ἄπτεσθαι; ἀλλ' ὥσπερ νῦν⁹ δὴ ἐλέγομεν, ὁ ζωγράφος σκυτοτόμον ποιήσει δοκοῦντα εἶναι, αὐτὸς δὲ οὐκ ἐπαῖων περὶ σκυτοτομίας, καὶ τοῖς μὴ ἐπαῖουσιν, ἐκ τῶν χρωμάτων δὲ καὶ σχημάτων θεωροῦσι; Πάνν μὲν οὖν. Οὕτω δὴ, οἶμαι, καὶ τὸν ποιητικὸν γήσομεν χρώματα ἅττα ἐκάστῳ τῶν τεχνῶν τοῖς ὀνόμασι καὶ ῥήμασιν ἐπιχρωματίζειν, αὐτὸν οὐκ ἐπαίοιτα, ἀλλ' ἢ μιμεῖσθαι, ὥστε ἐτέροις τοιούτοις ἐκ τῶν λόγων θεωροῦσι δοκεῖν,¹⁰ εἴν τε περὶ σκυτοτομίας τί λέγῃ ἐν μέτρῳ καὶ ῥυθμῷ καὶ ἀρμονίᾳ, πάνν εὖ δοκεῖν λέγεσθαι, εἴν τε περὶ στρατηγίας, εἴν τε περὶ ἄλλου ὁποιοῦν. οὕτω γήσσει αὐτὰ ταῦτα μεγάλῃν τιὰ κήλησιν ἔχει ἐπιγυμνωθέντα γε⁶⁾ τῶν τῆς μουσικῆς χρωμάτων, τάδε τῶν ποιητῶν, αὐτὰ ἐφ' ἑαυτῶν λεγόμενα οἶμαι σε εἰδέναι οἷα φαίνεται. Τεθέασαι γὰρ, ἢ οὐ; Ἐγώ, ἔφη. Καὶ τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων, εὖ μοι ἔχειν δοκεῖ βραχέα ἅττα τῶν Πλάτωνος διελθεῖν, δι' ὧν λογικώτερον

4) Κεῖος dedi ex Platone pro Χεῖος.

5) παριστάναι scripsi ex Platone pro παρεστάναι probante Vig.

6) ἐπιγυμνωθέντα. Purior ac tersior Platonis lectio est: ἐπεὶ γυμνωθέντα γε τ. τ. χ. τὰ τῶν ποιητῶν etc. Vig.

τὸν περὶ θεοῦ καὶ προνοίας συνίστησι λόγον, τοῖς Ἑβραίων καὶ
τούτῳ παριστάμενος δόγμασι. Πρῶτα δὲ θεασώμεθα, ὅπως τὰς
δόξας τῶν ἀθέων ἐκτίθησι.

1

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ν.

Περὶ τῆς τῶν ἀθέων δόξης. Ἀπὸ τοῦ δεκάτου τῶν νόμων.
„Λέγουσι ποῦ¹⁾ τινες, ὡς πάντα ἐστὶ τὰ πράγματα γιγνόμενα καὶ
γεγόμενα καὶ γενησόμενα τὰ μὲν φύσει, τὰ δὲ τέχνῃ, τὰ δὲ διὰ τέχνην.
Οὐκοῦν καλῶς. Εἰκὸς γέ τοι που σοφὸν ἀνδρῶς ὁρθῶς λέγειν.
Ἐπόμενοι²⁾ γε μὴν αὐτοῖς, σκεψώμεθα τοὺς ἐκείθεν, τί ποτε καὶ
2) τυγχάνουσι διαπορούμενοι. Πάντως. Ὡς τε, φασί, τὰ μὲν μέγιστα
αὐτῶν καὶ κάλλιστα ἀπεργάζεσθαι φύσιν καὶ τέχνην, τὰ δὲ σμικρό-
τερα τέχνην, ἣν δὴ παρὰ φύσεως λαμβάνουσιν τὴν τῶν μεγάλων καὶ
πρώτων γενεῶν ἔργων, πλάττειν καὶ τεκταίνεσθαι πάντα τὰ σμικρό-
τατα, αὐτὰ δὲ τεχνικὰ πάντες προσαγορεύομεν. Ὡς λέγεις; Ὡδέ πῃ
σαφέστερον ἔρω. Πῦρ καὶ ἔδαρ καὶ γῆν καὶ ἄερα φύσει πάντα εἶναι
καὶ τέχῃ φασί, τέχῃ δὲ οὐδὲν τούτων. Καὶ τὰ μετὰ ταῦτα αὖ σώ-
3) ματα, γῆς τε καὶ ἡλίου καὶ σελήνης ἄστρον τε πέρι, διὰ τούτων γε-
γονέναι, παρτελῶς ὄντων ἀφύχων· τέχῃ δὲ γεγόμενα τῇ τῆς δυνά-
μεως ἕκαστα ἐκάστων, ἣ συμπέπτωκεν ἀρμόττοισι οἰκέτοισι πως,
θεοῖσι ψυχροῖς ἢ ξηρὰ πρὸς ὑγρὰ καὶ μαλακὰ πρὸς σκληρὰ, καὶ
πάντα ὅποσα τῇ τῶν ἐναντίων κρίσει κατὰ τέχνην ἐξ ἀνάγκης συνεκε-
ράσθη· ταύτῃ καὶ κατὰ ταῦτά οὕτως³⁾ γεγεννημέναι τὸν τε οὐρανὸν
ὅλον καὶ πάντα ὅποσα ἂν κατ' οὐρανὸν, καὶ ἕωα αὖ καὶ γαῖα ξύμ-
4) παρτι, ὥρων πασῶν ἐκ τούτων γεγμένων, οὐ διὰ τοῦν, φασιν, οὐδὲ
διὰ τινα θεὸν, οὐδὲ διὰ τέχνην, ἀλλ' ὁ λέγομεν, φύσει καὶ τέχῃ.
Τέχνην δὲ ὕστερον ἐκ τούτων ὑστέραν γενομένην, αὐτὴν θνητῶν ἐκ
θνητῶν, ὕστερα γεγεννημέναι παιδιὰς⁴⁾ τινας, ἀληθείας οὐ σφόδρα

Cap. L. 1) Λέγουσι ποῦ. Plat. legg. X, 4. p. 380.

2) ἐπόμενοι γε. Ficinus haec non satis ex philosophi mente: Quare sequamur ipsos, inquiramusque quidnam intellexerint. [Vig-
rus: „eorum vestigiis insistentes.“]

3) οὕτως γεγεννημέναι. Quid si ὄντως γεγονέναι, ut paulo ante C. 3. διὰ
τούτων γεγονέναι. Nec enim οὕτως cum ταύτῃ et κατὰ ταυτὰ sine intolerabili
ταυτολογία coniungi potest, nec γεγεννημέναι quo referatur, quicquam habet.
Vig. οὕτως ἐκ παραλλήλου positum esse recte monuit Ast. ad h. l. Vol. II.
p. 475.

4) παιδιὰς. Plato παιδείας, Ficinus res. Malui παιδιὰς cum Eusebio;
sequitur enim κατ' ἀνθυποφορὰν D. 9. αἱ δὲ τι καὶ σπουδαῖον ἄρα γεννώσιν.
Ex aliis igitur παιδιὰς τινας existere vult, ex aliis σπουδαῖόν τι nasci ut-
cunque concedit. Vig. Cf. Ruhnken. ad Tim. lex. p. 4. ed. Koch.

μετεχούσας, ἀλλ' εἰδὼλ' αὐτὰ ξυγγενῇ ἑαυτῶν ⁵); οἷα γραφικὴ γεννᾷ καὶ μουσικὴ καὶ ὅσαι ταύταις εἰσὶ συνέριθοι τέχναι, αἱ δ' εἴ τι καὶ σπονδαῖον ἄρα γενῶσι, τῶν τεχνῶν εἶναι ταύτας, ὁπόσαι τῇ φύσει ἐκκοίτωσαν τὴν αὐτῶν δύναμιν, οἷον αὐτὴ ἰατρικὴ καὶ γεωργικὴ καὶ γυμναστικὴ. Καὶ δὴ καὶ τὴν πολιτικὴν σμικρόν τι μέρος εἶναι φασὶ κοινοῦν φύσει, τέχνη δὲ τὸ πολὺ. Οὕτω δὲ καὶ τὴν νομοθεσίαν ⁵ πᾶσαν οὐ φύσει, τέχνη δὲ, ἥς οὐκ ἀληθεὶς εἶναι τὰς θέσεις. Πῶς λέγεις; Θεοῦς, ὃ μακάριος, πρῶτον εἶναι φασιν οὗτοι τέχνη, οὐ φύσει, ἀλλὰ τισι νόμοις, καὶ τούτους ἄλλους ἄλλη, ὅπη ἐκαστοὶ ἑαυτοῖς συνωμολόγησαν νομοθετούμενοι. Καὶ δὴ καὶ τὰ καλὰ φύσει μὲν ἄλλα εἶναι, νόμος δὲ ἔτερος. Τὰ δὲ δὴ δίκαια οὐδ' εἶναι τοπαράπαν φύσει, ἀλλ' ἀμφισβητοῦντάς διατελεῖν ἀλλήλοισι καὶ μετατιθεμένους ἐπὶ ταῦτα. ἢ δ' ἂν μετὰθῶνται καὶ ὅταν, τότε κύρια ἐκαστα ⁶ εἶναι, γιγνόμενα τέχνη καὶ τοῖς νόμοις; ἀλλ' οὐ δὴ τίτι φύσει. Ταῦτ' ἐστὶν, ὃ φιλοὶ, ἅπαντα ἀνθρώπων σοφῶν παρὰ νέοις ἀνθρώποις, ἰδιωτῶν δὲ καὶ ποιητῶν, φασκόντων εἶναι τὸ δικαιοτάτον, ὃ τί τις ἂν νικᾷ βιαζόμενος. Ὅθεν ἀσέβειαί τε ἐπιπίπτουσιν ἀνθρώποις νέοις, ὡς οὐκ ὄντων θεῶν οἷους ὁ νόμος προστάττει διατροῖσθαι δεῖν, στάσεις δὲ διὰ ταῦτα, ἐλκόντων πρὸς τὸν κατὰ φύσιν βίον ὀρθόν, ὃς ἐστὶ τῇ ἀληθείᾳ κρατοῦντα ἤντων ἄλλων καὶ μὴ δουλεύοντα ἐτέροισι ⁷ κατὰ νόμον. Οἷον διελήλυθα, ὃ ξέρε, λόγον, καὶ ὅσην λάβην ἀνθρώπων νέων δημοσίᾳ πόλεσι τε καὶ ἰδίοις οἴκοις! "Καὶ μεθ' ἑτερά φησιν ⁸). „Ἀλλὰ γε δὴ πάλιν, λέγε μοι, Κλειρία, καὶ σὺ κοινοῦν γὰρ δεῖ σε εἶναι τῶν λόγων. Κινδυνεύει γὰρ ὁ λέγων ταῦτα πῶρ καὶ ὕδαρ' καὶ γῆν καὶ ἄερα πρῶτα τῶν πάντων ἡγεῖσθαι εἶναι, καὶ τὴν φύσιν ὀνομάζειν ταῦτα αὐτὰ, ψυχὴν δ' ἐκ τούτων ὕστερον. ἔοικε δὲ οὐ κινδυνεύειν, ἀλλ' ὄντως σημαίνειν ταῦτα ἡμῖν τῷ λόγῳ. ⁸ Πάνν μὲν οἶν. Ἄρ' οὖν πρὸς Διὸς, οἷον πῆγῃν τινα ἀπόητον δόξης ἀνευρίξαιμεν ἀνθρώπων, ὁπόσοι πώποτε τῶν περὶ φύσεως ἐγήψαντο ζητημάτων; Σκόπει, πάντα λόγον ἐξετάζων. οὐ γὰρ σμικρόν γε τὸ διαφέρειν, εἰ φερεται οἱ λόγων ἀπτόμενοι ἀσεβῶν ἄλλοις τε ἐξάχροντες, μηδὲ εἴ τοῖς λόγοις ἀλλ' ἐξημαρτημένως χρόμενοι. Δοκεῖ τοίνυν μοι ταῦτα οὕτως ἔχειν. Εὖ λέγεις. ἀλλ' ὅπη δὴ, πειρῶ φράζειν. Ἔοικε τοίνυν ἀθησιτέρων ἀπτόντων εἶναι λόγων." Καὶ μετὰ βραχέα ἐπιλέγει. „Ψυχὴν, ὃ ἐταῖρε, ἡγεμονικὴν κινδυνεύουσι μὲν ὀλίγον ξύμ-

5) ἑαυτῶν. Quorum obsecro? an εἰδώλων? Ridicula esset ista sententia, imo nulla. Scribendum igitur αὐτῶν, ut referatur ad θνητῶν, aut αὐτῆς, ut cum ἀληθείας coniungatur. Vig.

6) μεθ' ἑτερά φησιν. Plato ibid. c. 5. p. 383.

παντες, οἷόν τε ὃν τυγχάνει καὶ δύναμιν ἣν ἔχει, τῶν τε ἄλλων αὐτῆς
 9 πέρι καὶ δὴ καὶ γενέσεως ὥς ἐν πρώτοις ἐστὶ, σωμάτων ἐμπροσθεν
 πάντων γενομένη, καὶ μεταβολῆς τε αὐτῶν καὶ μετακοσμήσεως ἀπάσης
 ἄρχει παντὸς μᾶλλον. Εἰ δ' ἐστὶ ταῦτα οὕτως, ἄρ' οὐκ ἐξ ἀνάγκης
 τὰ ψυχῆς συγγενῇ πρότερα ἂν εἴη γεγονότα τῶν σώματι προσηκόντων,
 οὔσης γε αὐτῆς πρεσβυτέρας ἢ σώματος; Ἀνάγκη. Δόξα δὴ καὶ
 ἐπιμέλεια καὶ νοῦς καὶ τέχνη καὶ νόμος σκληρῶν καὶ μαλακῶν καὶ
 βαρέων καὶ κούφων πρότερα ἂν εἴη, καὶ δὴ καὶ τὰ μεγάλα καὶ πρῶτα
 10 ἔργα καὶ πράξεις τέχνης ἂν γίγνοιτο, ὅντα ἐν πρώτοις, τὰ δὲ φύσει
 καὶ φύσις, ἣν οὐκ ὀρθῶς αὐτοὶ ἐπονομάζουσι, τούτου ὕστερα ⁷⁾ καὶ
 ἀρχόμενα ἂν ἐκ τέχνης εἴη καὶ νοῦ. Πῶς οὐκ ὀρθῶς ⁸⁾; Φύσιν
 βούλονται λέγειν γένεσιν τὴν περὶ τὰ πρῶτα. Εἰ δὲ φανίσκεται ψυχὴ
 πρῶτον, οὐ πῦρ οὐδὲ ἀήρ, ψυχὴ δ' ἐν πρώτοις γεγεννημένη, σχεδὸν
 ὀρθότατα λέγοιτ' ἂν εἶναι διαφερόντως φύσει. Ταῦτ' ἐσθ' οὕτως
 ἔχοντα ⁹⁾, ἂν ψυχὴν τις ἐπιδείξῃ πρεσβυτέραν οὔσαν σώματος, ἄλλως
 11 δὲ οὐδαμῶς. Ἀληθέστατα λέγεις.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΑ.

Ὡς ὁ Πλάτων τὸν περὶ Θεοῦ κατασκευάζει λόγον.

„Ἄγε δὴ ¹⁾ Θεὸν ²⁾ εἴ ποτε παρακλητέον ἡμῖν, νῦν ἔστω τοῦτο οὕτω
 γερόμενον, ἐπὶ γε ἀπόδειξιν τὴν αὐτῶν, ὥς εἰδὶ, σπονδῇ πάσῃ παρα-
 1 κεκλήσθω ³⁾. Ἐχόμενοι δὲ ὥς τις ἀσφαλοῦς πείσματος, ἐπιβαίνω-
 μεν εἰς τὸν νῦν λόγον· καὶ μοι ἐλεγχόμενῳ περὶ τὰ τοιαῦτα, ἐρωτήσεσι
 τοιαῖσδε ἀσφαλέστατα ἀποκρίνεσθαι φαίνεται κατὰ τάδε· Ὡς ξένης, ὁπό-
 ταν γῆ τις, ἄρα ἔστηκε μὲν πάντα, κινεῖται δὲ οὐδέν; ἢ τούτῳ πᾶν τού-
 ναντιον; ἢ τὰ μὲν αὐτῶν κινεῖται, τὰ δὲ μένει; τὰ μὲν κινεῖται πον, γήϊον,

7) ὀρθῶς αὐτοὶ etc. Plato haec ita legit: ὀρθῶς ἐπονομάζουσιν αὐτὸ τοῦτο, ὕστερα etc. Quae verior lectio est, sane apud Eusebium τοῦτου ὕστερα in τούτων ὕστερα mutandum esset. Vig.

8) Πῶς; Οὐκ ὀρθῶς φύσιν etc. Vig. Sed post πῶς interrogandi signum ponendum esse, recte vidit Ast. ad h. l. Vol. II. p. 478. Idem tamen quod ὅτι ante φύσιν de suo adiecit, non probo, siquidem non addita particula vividior hoc loco fiat oratio quam addita.

9) διαφερόντως φύσει etc. Corrigendus hic ex Platone locus, apud quem ita legitur: διαφερόντως, ὅτι φύσει ταῦτά ἐσθ' οὕτως ἔχοντα etc. Vig. Vid. Ast. l. l.

Cap. LI. 1) Ἄγε δὴ etc. Plat. legg. X, 6. p. 386.

2) Θεόν. Forte Θεοὺς, sequitur enim ἐπὶ γε ἀπόδειξιν τὴν αὐτῶν. Vig. Vigeri coniecturam recte improbavit Ast. Vol. II. p. 479 sq.

3) παρακεκλήσθω. Ita, si Θεόν legamus. Si Θεοὺς, παρακεκλήσθωσαν. Apud Platon. παρακεκλήσθων. Vig.

τὰ δὲ μένει. Μῶν οὖν οὐκ ἐν χώρᾳ τινὶ τά τε ἐστῶτα ἔστηκε καὶ τὰ κινούμενα κινεῖται; Πῶς γὰρ οὐ; Καὶ τὰ μὲν γε ἐν μιᾷ ἔδρᾳ πον τοῦτο ἂν δορῇ, τὰ δὲ ἐν πλείοσι. Τὰ τὴν τῶν ἐστῶτων ἐν μέσῳ λαμβάνοντα δύταμιν λέγεις, φήσομεν, ἐν ἐνὶ κινεῖσθαι, καθάπερ ἡ τῶν ἐστάναι λεγομένων κύκλων στρέφεται περιφορᾷ; Ναί.⁴ Καὶ ἐξῆς ἐπιλέγει· „Ἐτι καὶ 2 τῇδε⁴) εἴπωμεν καὶ ἀποκρινώμεθα πάλιν ἡμῖν αὐτοῖσιν. Εἰ σταίῃ πως τὰ πάντα ὁμοῦ γενόμενα, καθάπερ πλείστοι τῶν τοιούτων τολμῶσι λέγειν, τίνα ἄρα ἐν αὐτοῖς ἀνάγκη πρώτῃ κίνησιν γενέσθαι τῶν εἰρημένων; Τὴν αὐτὴν ἐαυτὴν δὴ πον κινούσαν· ὑπ' ἄλλου γὰρ οὐ μήποτε ἔμπροσθεν μεταπέση, μηδεμιᾶς γ' ἐν αὐτοῖς οὐσης ἔμπροσθεν μεταπτώσεως. Ἀρχὴν ἄρα κινήσεων πάσων καὶ πρώτῃ ἐν τε ἐστῶσι 3 γενομένην καὶ ἐν κινουμένοις οὔσαν τὴν ἐαυτὴν κινούσαν φήσομεν ἀναγκαίως εἶναι πρεσβυτάτην καὶ κρατίστην μεταβολῶν πασῶν, τὴν δὲ ἀλλοιουμένην ὑφ' ἐτέρου, κινούσαν δὲ ἕτερα δευτέραν. Ἀληθέστατα λέγεις. Ὅποτε δὲ τοῖνυν ἐνταῦθα ἐσμέν τοῦ λόγου, τόδε ἀποκρινώμεθα. Τὸ ποῖον; ἐὰν ἴδωμέν πον ταύτῃ γενομένην ἐν τῷ γῆνῳ ἢ ἐνύδρῳ ἢ πυροειδεῖ, κεχωρισμένῳ ἢ καὶ ξυμμιγεί, τί ποτε φήσομεν ἐν τῷ τοιούτῳ πάθος ἐνεῖναι; Μῶν ἄρᾳ γε ἐρωτᾷς, εἰ ζῆν αὐτὸ προσ- 4 ἐροῦμεν, ὅταν αὐτὸ αὐτὸ κινῇ; Ναί. Ζῆν· πῶς γὰρ οὐ⁵); Τί δέ; ὅταν ψυχὴν ἐν τισὶ ὁρῶμεν, μῶν ἄλλο ἢ ταὐτὸν τοῦτο ζῆν ὁμολογητέον; Οὐκ ἄλλο. Ἐχε δὴ πρὸς Διὸς, ἄρ' οὐκ ἂν ἐθέλοις περὶ ἑκαστον τρία ροεῖν; Πῶς λέγεις; Ἐν μὲν τὴν οὐσίαν, ἐν δὲ τῆς οὐσίας τὸν λόγον, ἐν δὲ τὸ ὄνομα· καὶ δὴ καὶ ἐρωτήσεις εἶναι περὶ τὸ ὄν ἅπαν δύο. Πῶς δύο; Τοτὲ μὲν ἡμῶν ἑκαστον τοῦνομα προτεινόμενον αὐτὸ, τὸν λόγον ἀπαιτεῖν, τοτὲ δὲ τὸν λόγον αὐτὸν προτεινόμενον, 5 ἐρωτᾷν αὐ τοῦνομα. Ἀρᾳ γε τὸ τοιόνδε αὐ βουλόμεθα νῦν λέγειν; Τὸ ποῖον; Ἐστι πον δίχα διαιρούμενον [εἰς ἴσα μέρη⁶)], ἐν ἄλλοισί τε καὶ ἐν ἀριθμῷ. Τούτῳ δὴ τῷ κατ' ἀριθμὸν ὄνομα μὲν ἄρτιον, λόγος δὲ ἀριθμὸς διαιρούμενος εἰς ἴσα μέρη δύο. Ναί. Τὸ τοιοῦτον φράζω. Μῶν οὖν οὐ ταὐτὸν ἑκατέρως προσαγορεύομεν, ἐὰν τε τὸν λόγον ἐρωτῶμενοι, τοῦνομα ἀποδιδῶμεν, ἐὰν τε τοῦνομα, τὸν λόγον, ἄρτιον ὀνόματι καὶ λόγῳ, δίχα διαιρούμενον ἀριθμὸν προσαγορεύοντες

4) Ἐτι καὶ τῇδε. Plato ibid. pag. 668. D. [c. 7. p. 389.] unde sumpsimus Ἐτι pro ἐπεὶ, quod ante legebatur: sequentia καὶ τῇδε retinui, licet apud Platonem habeatur δὴ καὶ τόδε. Vig.

5) Ναί, ζῆν. Πῶς γὰρ οὐ; Vig. Sed v. Ast. ad h. l. Statim post cum eodem scripsi ταὐτὸν τοῦτο pro τ. τούτῳ.

6) εἰς ἴσα μέρη quippe ex sequentibus probabiliter inculcatum et omissum a Platone uncis inclusi. Cf. supra c. XVIII. not. 2.

ταῦτόν οὖν; Παντάπασιν μὲν οὖν. Ὡς δὴ ψυχὴ τούνομα, τίς τούτου
 6 λόγος; ἔχομεν ἄλλον, πλὴν τὸν ἵν' ἐν δὴ ῥηθέντά, τὴν δυναμένην
 αὐτὴν ἐαυτὴν κινεῖν κίνησιν; Τὸ ἐαυτὸ κινεῖν ῥῆς λόγον ἔχειν τὴν
 αὐτὴν οὐσίαν ἥνπερ τούνομα, ὃ δὴ πάντες ψυχὴν προσαγορεύομεν;
 Φημί γε. Εἰ δ' ἔστι τοῦτο οὕτως ἔχον, ἅρ' ἔτι ποθεῖται μὴ ἱκανῶς
 δεδεῖχθαι ψυχὴν ταῦτόν οὖν, καὶ τὴν πρώτην κίνησιν καὶ γένεσιν τῶν
 7 τε ὄντων καὶ γεγονότων καὶ ἐσομένων καὶ πάντων αὖ τῶν ἐναντίων
 τούτοις, ἐπειδὴ γε ἀνεφάνη μεταβολῆς τε καὶ κινήσεως ἀπάσης αἰτία
 ἅπασιν; Οὐκ, ἀλλὰ ἱκανώτατα δέδεικται ψυχὴ τῶν πάντων πρεσβυ-
 τάτη γενομένη τε ἀρχὴ κινήσεως. Ἄρ' οὖν οὐχ ἡ εἰς ἕτερον ἐν ἄλλῃ
 γινομένη κίνησις, αὐτὸ δὲ ἐν αὐτῇ μηδέποτε παύσασθαι κινεῖσθαι
 μηδὲν, δευτέρᾳ τε καὶ ὁπόσων ἀριθμῶν βούλοιο ἂν τις ἀριθμεῖν
 αὐτὴν πολλοστήν, τοσούτων, σώματος οὔσα ὄντως ἀνίσχον μεταβολῆς;
 Ὁρθῶς. Ὁρθῶς ἄρα καὶ κενῶς, ἀληθέστατά τε καὶ τελεσιώτατα
 εἰρηκότες ἂν εἴημεν; ψυχὴν μὲν προτιέραν γεγονέναι σώματος, ἢ μή;
 σῶμα δὲ δευτερόν τε καὶ ὕστερον ψυχῆς ἀρχούσης, ἀρχόμενον κατὰ
 8 γένεσιν; Ἀληθέστατα μὲν οὖν. Μεμνήμεθά γε μὴν ὁμολογήσαντες ἐν
 τοῖς πρόσθεν, ὡς εἰ ψυχὴ σαρκεὶ πρεσβύτερα σώματος οὔσα, καὶ τὰ
 ψυχῆς τῶν τοῦ σώματος ἔσοιτο πρεσβύτερα; Πάνν μὲν οὖν. Τρόποι
 δὲ καὶ ἦθη καὶ βουλήσεις καὶ λογισμοὶ καὶ δόξαι ἀληθεῖς ἐπιμελειαί
 τε καὶ μνήμαι πρότερα μήκους σαρμάτων καὶ πλάτους καὶ βάρους καὶ
 ῥόμης εἴη γεγονότα ἂν, εἴπερ καὶ ψυχὴ σώματος. Ἀνάγκη. Ἄρ'
 οὖν τὸ μετὰ τοῦτο ὁμολογεῖν ἀνάγκαστον, τῶν τε ἀγαθῶν αἰτίαν εἶναι
 ψυχὴν καὶ τῶν κακῶν καὶ καλῶν καὶ αἰσχυρῶν δικαίων τε καὶ ἀδίκων
 9 καὶ πάντων τῶν ἐναντίων, εἴπερ τῶν πάντων γε αὐτὴν θήσομεν αἰτίαν;
 Πῶς γὰρ οὐ; Ὑψὴν δὴ διοικοῦσαν καὶ ἐνοικοῦσαν ἐν ἅπασιν τοῖς
 πάντι κινουμένοις μῶν οὐ καὶ τὸν οὐρανὸν ἀνάγκη διοικεῖν γέναι;
 Τί μὴν; μίαν, ἢ πλείους; Πλείους, ἐγὼ ὑπὲρ σφῶν ἀποκρινοῦμαι.
 Ἀνοῖν μὲν γέ που ἔλαττον μηδὲν τιθεῖται, τίς τε εὐσεβείδος καὶ τῆς
 τάναντία δυναμένης ἐξεργάζεσθαι. Σφόδρα ὀρθῶς εἰρημίζεις. Πάν.
 Ἄγει μὲν δὴ ψυχὴ πάντα τὰ κατ' οὐρανὸν καὶ γῆν καὶ θάλατταν
 ταῖς αὐτῆς κινήσεσιν, αἷς ὁνόματά ἐστι βολέεσθαι, στροπεῖσθαι,
 10 ἐπιμελεῖσθαι, βουλευέσθαι, δοξάζειν ὀρθῶς, ἐφρασκόμενος, γαίροντας,
 λυπονέμεν, θαρσύνοντας, φοβονέμεν, μισοῦντας, στέργοντας, καὶ πάσαις
 ὅσαι τούτων ξηγνεῖς ἢ πρωτογενεῖς κινήσεις τὸς δευτερογενεῖς αὖ
 παραλαμβάνοντας κινήσεις σαρμάτων, ἄρχει πάντα εἰς ἀνέξαι καὶ
 σθλίσαι καὶ διάκριαι καὶ σύγκρισαι καὶ τούτοις ἐποιέτας θερμοτήτας,
 ψύχεις, βαρύτητας, κορυφότητας, σκληρόν καὶ μαλακόν, λευκόν καὶ
 11 μέλαν, αὐστηρόν καὶ γλυκὺ καὶ πικρόν, καὶ πᾶσιν οἷς ψυχὴ κινεῖται.

νοῦν μὲν προσλαμβάνουσα αἰεὶ θεόν, θεὸς οὖσα, ὁρθὰ καὶ εὐδαίμονα παιδαγωγεῖ πάντα, ἀνοίᾳ δὲ ξυγγενομένη, πάντα αὖ τὰναντία τούτοις ἀπεργάζεται. Τιθώμεν ταῦτα οὕτως ἔχει; ἢ ἔτι διστάζομεν, εἰ ἑτέρως πως ἔχει; Οὐδαμῶς. Πότερον οὖν δὴ ψυχῆς τὸ γένος ἐγκρατὲς οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ πάσης τῆς περιόδου γεγονέναι φῶμέν τὸ φρόνιμον καὶ ἀρετῆς πλήρες, ἢ τὸ μῆδέτερον¹⁾ κεντημένον; βούλεσθε ¹² οὖν πρὸς ταῦτα ὥδε ἀποκριθώμεθα; Πῶς; Εἰ μὲν, ὃ θαυμάσιε, φῶμεν, ἡ ξυμπάσα οὐρανοῦ ὁδὸς ἅμα καὶ γορὰ καὶ τῶν ἐν αὐτῷ ὄντων ἀπάντων τοῦ κινήσει καὶ περιφορᾷ καὶ λογισμοῖς ὁμοίαν φύσιν ἔχει καὶ ξυγγεῶς ἔρχεται, δῆλον ὡς τὴν ἀρίστην ψυχὴν σατέον ἐπιμελεῖσθαι τοῦ κόσμου παντός καὶ ἄγειν αὐτὸν τὴν τοιαύτην ὁδὸν ἐκείνην. Ὁρθῶς. Εἰ δὲ μακρῶς τε καὶ ἀτάκτως ἔρχεται, τὴν κακίην. Καὶ ταῦτα ὁρθῶς. Τίνα οὖν δὴ τοῦ κινήσεως φύσιν ἔχει; Τοῦτο ἡδη ¹³ χαλεπὸν, ὦ φίλοι, ἐρώτημα ἀποκρινόμενον εἰπεῖν ἐμφορῶς· διὸ δὴ καὶ ἐμὲ τῆς ἀποκρίσεως ὑμῶν δίκαιον ταῦν προσλαμβάνειν⁸⁾. Εὖ λέγεις. Μὴ τοίνυν ἑξεναντίας, οἷον εἰς ἥλιον ἀποβλέποντες, κύματα ἐν μεσημβρίᾳ ἐπαρόμενοι, ποιησώμεθα τὴν ἀπόκρισιν, ὡς τοῦν ποτε θνητοῖς ὁμμασιν ὁφόμενοι τε καὶ γνωσόμενοι ἱκανῶς· πρὸς δὲ εἰκόνα τοῦ ἐρωτωμένου βλέποντας ἀσφαλέστερον ὀρεῖν. Πῶς λέγεις; Ἦν προσέοικε κινήσει τοῦς τῶν δέκα ἐκείων κινήσεων, τὴν εἰκόνα λάβωμεν, ἣν συναναμνησθεῖς ὑμῶν ἐγὼ κοιῇ τὴν ἀπόκρισιν ποιήσομαι. Καλλίστα ἂν λέγοις. Μεμνήμεθα τοίνυν τό γε τοσοῦτον τῶν τότε ἔτι, ὅτι τῶν ἀπάντων τὰ μὲν κινεῖσθαι, τὰ δὲ μένειν ἔθεμεν. Ναί. Τῶν δ' αὖ κινουμένων τὰ μὲν ἐν ἐνὶ τόπῳ κινεῖσθαι, τὰ δ' ἐν πλειοσύν ¹⁴ φερόμενα. Ἔστι ταῦτα. Ταύταιν δὴ ταῦν κινήσειον τὴν ἐν ἐνὶ φερομένην αἰεὶ περὶ γέ τι μέσον ἀνάγκη κινεῖσθαι, τῶν ἐντόρων οὖσαν μίμημά τι κύκλων, εἶναι τε αὐτὴν τῇ τοῦ τοῦ περιόδου πάντως, ὡς δυνατὸν, οἰκειοτάτην τε καὶ ὁμοίαν. Πῶς λέγεις; Τὸ κατὰ ταῦτά δῆπου καὶ ὡσαύτως καὶ ἐν τῷ αὐτῷ καὶ περὶ τὰ αὐτὰ καὶ πρὸς τὰ αὐτὰ καὶ ἕνα λόγον καὶ τάξιν μίαν ἄμω κινεῖσθαι λέγοντες, ¹⁵ νοῦν τὴν τε ἐν ἐνὶ φερομένην κίνησιν, σφαίρας ἐντόρου ἀπεικασμένα γοραῖς, οὐκ ἂν ποτε φανεῖεν φαῦλοι δημιουργοὶ λόγῳ καλῶν εἰκότων. Ὁρθότατα λέγεις. Οὐκοῦν αὕτη γε ἡ μῆδέποτε ὡσαύτως, μηδὲ κατὰ τὰ αὐτὰ μηδ' ἐν ταύτῳ, μηδὲ περὶ ταῦτα μηδὲ πρὸς τὰ αὐτὰ μηδ' ἐν ἐνὶ φερομένην μηδ' ἐν κόσμῳ, μηδ' ἐν τάξει μηδ' ἐν τιμῇ λόγῳ κινήσεις ἀνοίας ἂν αὐτὰ πάσης εἴῃ ξυγγενῆς. Εἴη γὰρ ἂν ἀληθέστατα.

1) μῆδέτερον pro μῆδ' ἑτέρα recepi ex Plat.

8) προσλαμβάνειν scripsi pro προσλ. ex Platone. Recte Vigerus vertit respondendi curam suscipere.

- Τανῦν δὴ χαλεπὸν οὐδὲν ἔτι διαρρήδην εἰπεῖν, ὡς ἐπειδὴ ψυχὴ μὲν
 16 ἔστιν ἡ περιάγουσα ἡμῶν πάντα, τὴν δὲ οὐρανοῦ περιφορὰν ἐξ ἀνάγκης
 περιάγειν φαιτέον ἐπιμελουμένην καὶ κοσμοῦσαν ἥτοι τὴν ἀρίστην
 ψυχὴν ἢ τὴν ἐναντίαν. Ὡς ξένη, ἀλλ' ἐκ γε τῶν νῦν εἰρημένων οὐδ'
 ὅσιον ἄλλως ἔχειν, ἢ πᾶσαν ἀρετὴν ἔχουσαν ψυχὴν μίαν ἢ πλείους
 περιάγειν αὐτά. Κάλλιστα, ὦ Κλεινία, ὑπήκουσας τοῖς λόγοις, τόδε
 δὲ προσεπάκουσον ἔτι. Τὸ ποῖον; Ἥλιον καὶ σελήνην καὶ τὰ ἄλλα
 17 ἄστροι εἴπερ ψυχὴ περιάγει πάντα, ἄρ' οὐ καὶ ἐν ἑκάστῳ; Τί μὴν;
 Περί ἐνὸς δὴ ποιησώμεθα λόγους, οἳ καὶ ἐπὶ πάντα ἀρμότιοντες ἡμῶν
 τὰ ἄστροι φανοῦνται. Τίνος; Ἥλιον πᾶς ἄνθρωπος σῶμα μὲν ὁρᾷ,
 ψυχὴν δὲ οὐδεὶς· οὐδὲ γὰρ ἄλλου σώματος οὐδενὸς οὔτε ζῶντος οὔτε
 ἀποθανόντος τῶν ζῶων οὐδενός. Ἀλλὰ ἐλπίς πολλή, τοπαράπαν
 τὸ γένος ἡμῶν τοῦτο ἀναίσθητον πᾶσαις ταῖς τοῦ σώματος αἰσθήσεσι
 περιπεφυκέναι, νοητὸν δὲ μόνον. Νῶν δὴ καὶ νοήμασι λάβωμεν αὐτοῦ
 πέρι τὸ τοιόνδε. Ποῖον; Ἥλιον εἰ περιάγει ψυχὴν, τριῶν αὐτὴν ἐν
 λέγοντες ὁρᾷν, σχεδὸν οὐκ ἀποτενξόμεθα. Τίνων; Ὡς ἡ ἐνοῦσα ἐν-
 18 τὸς τῷ περιφέρει τούτῳ φαινομένῳ σώματι πάντῃ διακομίζει τὸ
 τοιοῦτον, καθάπερ ἡμᾶς ἡ παρ' ἡμῶν ψυχὴ πάντῃ περιφέρει· ἢ πο-
 θεν ἔξωθεν σῶμα αὐτῇ πορισαμένη πυρὸς ἢ τινος ἄερος, ὡς λόγος
 ἐστὶ τινων, ὡθεῖ βίε σώματι σῶμα, ἢ τρίτον αὐτῇ ψυχῇ σώματος
 οὔσα, ἔχουσα δὲ δυνάμεις ἄλλας τινὰς ὑπερβαλλούσας θαύματι πο-
 δηγεῖ. Ναί. Τοῦτο μὲν ἀνάγκη, τούτων ἐν γέ τι ὁρῶσαν ψυχὴν
 19 πάντα διάγειν⁹⁾. Ταῦτα μὲν οὖν ἐν τῷ δεκάτῳ τῶν νόμων εἴρηται
 τῷ φιλοσόφῳ. Καὶ ἐν τῷ Φιλήβῳ δὲ ἐπάκουσον, ὅπως κατασκευάζει
 διάνοιαν· „Πάντες γὰρ συμφωνοῦσιν οἱ σοφοί, ὄντως ἑαυτοὺς σεμνύ-
 νοντες, ὡς νοῦς ἐστὶ βασιλεὺς ἡμῶν οὐρανοῦ τε καὶ γῆς. Καὶ ἴσως
 εὖ λέγουσι· διὰ μακροτέρων δ', εἰ βούλει, τὴν σκέψιν αὐτοῦ τοῦ
 γένους ποιησώμεθα. Λέγε ὅπως βούλει, μηδὲν μῆκος ὑπολογιζόμενος
 ἡμῶν, ὦ Σώκρατες, ὡς οὐκ ἀπεχθυσόμενος. Καλῶς εἶπας. Ἀρξώ-
 20 μεθα δὲ πως ὥδε ἐπανερωτῶντες. Πῶς; Πότερον, ὦ Πρώταρχε,
 τὰ ξύμπαντα καὶ τόδε τὸ καλούμενον ὅλον ἐπιτροπεύειν φῶμεν τὴν
 τοῦ ἀλόγου καὶ εἰκῇ δύναμιν καὶ τὸ ὅπῃ ἔτυχε; ἢ τὰναντία, κα-
 θάπερ οἱ πρόσθεν ἡμῶν ἔλεγον, τοῦν καὶ φρονήσιν τινα θαυμαστικὴν

9) διάγειν. Mirum est praeteritam ab Eusebio sequentem periodum, quae conceptis verbis animum illum alium non esse, quam deum, ita concludit: Αὐτοῦ (ἡλίου) δὴ ἄμενον ταύτην τὴν ψυχὴν, εἴτε ἐν ἄρμασιν ἔχουσα ἡμῶν ἥλιον, ἄγει φῶς τοῖς ἄπασιν, εἴτ' ἔξωθεν, εἴθ' ὅπως εἴθ' ὅπῃ, θεὸν ἡγεῖσθαι χρεῖων πάντα ἄνδρα, ἢ πῶς; Ναί, τὸν γε που μὴ ἐπὶ τὸ ἔσχατον ἀφικνόμενον ἀνοίας. Vig.

συντάττουσαν διακυβερχῶν; Οὐδὲν τῶν αὐτῶν, ὡς θαυμάσιε Σώκρα-
τες· ὁ μὲν γὰρ δὴ σὺν λέγεις, νῦν οὐδ' ὅσιον εἶναι μοι φαίνεται. Τὸ
δὲ νοῦν πάντα διακοσμεῖν αὐτὰ φάναι, καὶ τῆς ὄψεως τοῦ κόσμου
καὶ ἡλίου καὶ σελήνης καὶ ἀστρῶν καὶ πάσης τῆς περιφορᾶς ἄξιον, ²¹
καὶ οὐκ ἄλλως ἔγωγ' ἂν ποτε περὶ αὐτῶν εἴποιμι οὐδ' ἂν δόξαιμι.
Βούλει δὲ ταῦτα καὶ ἡμεῖς τοῖς ἐμπροσθεν ὁμολογουμένοις ξυμφήσωμεν,
ὥς ταῦθ' οὕτως ἔχει; καὶ μὴ μόνον οἰώμεθα δεῖν τὰ ἀλλότρια ἄνευ
κινδύνων λέγειν, ἀλλὰ καὶ συγκινδυνεύωμεν καὶ μετέχωμεν τοῦ ψόγου,
ὅταν ἀνὴρ δευρὸς φῇ ταῦτα μὴ οὕτως ἀλλ' ἀτάκτως ἔχειν; Πῶς γὰρ
οὐκ ἂν βουλομένη; Ἰθι δὴ, τὸν ἐπιόντα περὶ τούτων νῦν ἡμῖν λόγον
ἄθρει. Λέγε μόνον. Τὰ περὶ τὴν τῶν σωμάτων φύσιν ἀπάντων
τῶν ζώων, πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ πνεῦμα καθορῶμένον πού καὶ γῆν, καθά-
περ οἱ χειμαζόμενοι φασιν, ἐνόντα ἐν τῇ συστάσει; Καὶ μάλα. Χει-
μαζόμεθα γὰρ ὄντως ὑπὸ ἀπορίας ἐν τοῖς νῦν λόγοις. Φέρε δὴ περὶ
ἐκάστου τῶν παρ' ἡμῖν λάβε τὸ τοιόνδε. Ποῖον; Ὅτι σμικρόν τι ²²
τούτων ἕκαστον παρ' ἡμῖν ἔνεστι, καὶ φανῶν καὶ οὐδαμῇ οὐδαμῶς
εἰλικρινὲς ὄν καὶ τὴν δύναμιν οὐκ ἄξιαν τῆς φύσεως ἔχον. Ἐν ἐνὶ
δὲ λαβῶν, περὶ πάντων νόει ταυτόν· οἷον πῦρ ἐστὶ μὲν πού παρ'
ἡμῖν, ἐστὶ δ' ἐν τῷ παντί. Τί μήν; Οὐκοῦν σμικρόν μὲν τι τὸ παρ'
ἡμῖν καὶ ἀσθενὲς καὶ φανῶν, τὸ δ' ἐν τῷ παντί πληθεῖ τε θαυμα-
στόν καὶ κάλλει καὶ πάσῃ δυνάμει τῇ περὶ τὸ πῦρ οὐσῇ; Καὶ μάλα
ἀληθὲς ὁ λέγεις. Τί δέ; Τρέφεται καὶ γίνεται ἐκ τούτου καὶ ἀρχεται ²³
τὸ τοῦ παντός πῦρ ὑπὸ τοῦ παρ' ἡμῖν πυρὸς, ἢ τούναντίον ὑπ'
ἐκείνου τό τε ἐμὸν καὶ τὸ σὸν καὶ τὸ τῶν ἄλλων ζώων ἅπαντ' ἴσχει
ταῦτα; Τοῦτο μὲν οὐδὲ ἀποκρίσεως ἄξιον ἐρωτᾷς. Ὁρθῶς. Ταῦτα
γὰρ ἐρεῖς, οἶμαι, περὶ τε τῆς ἐν τοῖς ζώοις γῆς τῆς ἐνθάδε καὶ τῆς
ἐν τῷ παντί, καὶ τῶν ἄλλων δὴ ὅσων ἠρώτησα ὀλίγον ἐμπροσθεν,
οὕτως ἀποκρινῇ. Τίς γὰρ ἀποκρινόμενος ἄλλως, ὑγιαίνων ἂν ποτε
φανεῖ; Σχεδὸν οὐδ' ὅστισοῦν· ἀλλὰ τὸ ¹⁰⁾ μετὰ τούτου ἐξῆς ἔπον. ²⁴
Πάντα γὰρ ταῦτα ἡμεῖς ταυτὴν δὴ λεχθέντα, ἄρ' οὐκ εἰς ἐν συγκεί-
μενα ἰδόντες, ἐπωνομάσαμεν σῶμα; Τί μήν; Ταυτόν δὴ λάβε καὶ
περὶ τούδε, ὃν κόσμον λέγομεν· διὰ τὸν αὐτὸν γὰρ τρόπον ἂν εἴη
πού σῶμα, σύνθετον ὃν ἐκ τῶν αὐτῶν. Ὁρθότατα λέγεις. Πότερον
οὖν ἐκ τούτου τοῦ σώματος ὅλον τὸ παρ' ἡμῖν σῶμα, ἢ ἐκ τοῦ παρ'
ἡμῖν τούτου τρέφεται τε, καὶ ὅσα νῦν δὴ περὶ αὐτῶν ἐπέειπομεν, εἴλη-
φέ τε καὶ ἔχει; Καὶ τοῦθ' ἕτερον, ὡς Σώκρατες, οὐκ ἄξιον ἐρωτή- ²⁵
σεως. Τί δὲ τόδε; Ἄρα ἄξιον ἐρωτήσεως; ἢ πῶς ἐρεῖς; Λέγε τὸ

10) τῷ Vig. in marg. Cf. XI, 7, not. 2.

ποῖον; Τὸ παρ' ἡμῶν σῶμα ἄρ' οὐ ψυχὴν φήσομεν ἔχειν; Ἀἴτιον
 οὐ φήσομεν. Πόθεν, ὦ φίλε Πρώταρχε, λαβὼν, εἴπερ μὴ τό γε τοῦ
 παντός σῶμα ἐμψυχον ὃν ἐτύγγανε, ταυτά γε ἔχον τούτῳ καὶ ἔτι
 πάντη καλλίονα; Ἀἴτιον ὡς οὐδαμόθεν ἄλλοθεν, ὦ Σώκρατες. Οὐ
 γάρ που δοκοῦμέν γε, ὦ Πρώταρχε, τὰ τέτταρα ἐκεῖνα, πέρας καὶ
 ἄπειρον καὶ κοινὸν καὶ τὸ τῆς αἰτίας γένος ἐν ἅπασι τέταρτον ἐνὸν,
 τοῦτ' ἐν μὲν τοῖς παρ' ἡμῶν ψυχὴν τε παρέχον καὶ σωμασκήαν ἐμ-
 ποιοῦν καὶ πταίσαντος σώματος ἱατρικὴν καὶ ἐν ἄλλοις ἄλλα συντι-
 θέν καὶ ἀσκούμενον, πᾶσαν καὶ παντοίαν σοφίαν ἐπικαλεῖσθαι· τῶν
 26 δὲ αὐτῶν τούτων ὄντων ἐν ὅλῳ τε οὐρανῷ καὶ κατὰ μεγάλα μέρη
 καὶ προσέτι καλῶν καὶ εἰλικρινῶν, ἐν τούτοις δὲ οὐκ ἄρα μεμηχα-
 νῆσθαι τὴν τῶν καλλίστων καὶ τιμιωτάτων φύσιν. Ἀλλ' οὐδαμῶς
 τοῦτό γ' ἂν λόγον ἔχοι. Οὐκοῦν εἰ μὴ τοῦτο, μετ' ἐκεῖνον τοῦ λόγον
 ἂν ἐπόμενοι βέλτιον λέγοιμεν, ὡς ἔστιν, ἃ πολλὰκις εἰρήκαμεν, ἄπει-
 ρόν τε ἐν τῷ παντὶ πολὺ καὶ πέρας ἱκανὸν καὶ τις ἐπ' αὐτοῖς αἰτία
 27 οὐ φαύλη, κοσμοῦσά τε καὶ συντάττοντα ἐνιαυτούς τε καὶ ὥρας καὶ
 μῆρας, σοφία καὶ νοῦς λεγομένη δικαιοτάτα ἂν. Δικαιοτάτα δῆτα.
 Σοφία μὲν καὶ νοῦς ἄνευ ψυχῆς οὐκ ἂν ποτε γενοίσθην. Οὐγαροῦν.
 Οὐκοῦν ἐν μὲν τῇ τοῦ Διὸς ἐρεῖς φύσει, βασιλικὴν μὲν ψυχὴν, βασι-
 λικὸν δὲ νοῦν ἐγγίγνεσθαι διὰ τὴν τῆς αἰτίας δύναμιν, ἐν δὲ ἄλλοις
 ἄλλα καλὰ, καθότι φιλον ἐκάστοις, λέγεσθαι.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΒΒ.

1) Ὅπως περὶ τοῦ προνοεῖν τοῦ παντός τὸν θεὸν διέξεισιν ἐν τῷ
 δεκάτῳ τῶν νόμων.

„Τὸν δ' ἡγούμενον¹⁾ μὲν θεοὺς εἶναι, μὴ φροντίζειν δὲ αὐτοὺς τῶν
 ἀνθρωπίνων πραγμάτων, παραμυθητέον· Ὡς ἄριστε δὴ, φῶμεν, ὅτι
 μὲν ἡγῇ θεοὺς, συγγενεῖά τις ἴσως σε θεία πρὸς τὸ ξύμφυτον ἄγει
 τιμῇ καὶ νομίζειν εἶναι, κακῶν δὲ ἀνθρώπων καὶ ἀδίκων τύχαι ἰδίαι
 καὶ δημοσίαι, ἀληθεία μὲν οὐκ εὐδαίμονες, δόξαις δὲ εὐδαιμονιζόμεναι,
 2 σφόδρα, ἀλλ' οὐκ ἐμμελῶς ἄγουςί σε πρὸς ἀσέβειαν, ἐν τε μούσαις
 οὐκ ὀρθῶς ὑμνούμεναι ἅμα καὶ ἐν παντοίοις λόγοις· ἢ καὶ πρὸς τέ-
 λος ἴσως ἀνοσίους ἀνθρώπους ὀρῶν ἐλθόντας γηραιούς, παῖδας παί-
 δων καταλιπόντας ἐν τιμαῖς ταῖς μεγίσταις, ταράττη τανῦν²⁾, ὅταν

Cap. LII. 1) Τὸν δ' ἡγούμενον. Plato legg. X, 10. p. 397.

2) ταράττη τανῦν. Haec apud Platonem ita leges: ταράττη τανῦν ἐν ἅπασι
 τοῖς τοῖς· ἰδὼν ἢ δι' α. αἰ. ἢ κ. π. αὐτὸς αὐτόπτης προστυχὼν etc. Ego libenter
 αὐτῶν τινα expunxerim, sequitur enim de pluribus γενομένων τοῖς. At ὅταν
 retineo, praesertim cum sequatur τότε. Credo etiam ἰδὼν abesse posse, nisi

ἐν ἅπασιν τούτοις ἰδὼν ἢ δι' ἀκοῆς αἰσθόμενος ἢ καὶ παντάπασιν αὐτὸς αὐτῶν τινι αὐτόπτης προστυχῶν, πολλῶν ἀσεβημάτων καὶ δεινῶν γενομένων τισί, δι' αὐτὰ ταῦτα ὁρᾷς ἐκ σμικρῶν εἰς τυραννίδας τε καὶ τὰ μέγιστα ἀφικομένους· τότε διὰ πάντα τὰ τοιαῦτα δηλὸς εἶ μέμφεσθαι μὲν θεοὺς ὡς αἰτίους ὄντας τῶν τοιούτων, διὰ ξυγγένειαν οὐκ ἂν ἐθέλων, ἀγόμενος δὲ ὑπὸ τε ἀλογίας ἅμα καὶ οὐ δυνάμενος δυσχεραίνειν θεοὺς, εἰς τοῦτο νῦν τὸ πάθος ἐλήλυθας, ὥστ' ³ εἶναι μὲν δοκεῖν αὐτούς, τῶν δ' ἀνθρωπίνων κατασφρονεῖν καὶ ἀμελεῖν πραγμάτων. Ἰνα οὖν μὴ ἐπὶ μεῖζον ἔλθῃ σοι πάθος πρὸς ἀσέβειαν τὸ νῦν παρὸν δόγμα, ἀλλ' ἐάν πως οἷον ἀποδιοπομπήσασθαι λόγοις αὐτὸ προῖόν ³) γενώμεθα δυνατοί, πειρώμεθα, συνάψαντες τὸν ἐξῆς λόγον, ᾧ πρὸς τὸν παράπαν οὐχ ἡγούμενον θεοὺς ἐξ ἀρχῆς διεπερνάμεθα, τούτῳ ταῦν προσχρήσασθαι. Σὺ δ', ὦ Κλεινία τε καὶ Μέγιλλε, ὑπὲρ τοῦ νέου καθάπερ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, ἀποκρινόμενοι ⁴ διαδέχεσθε, ἐὰν δέ τι δύσκολον ἐγγίγνηται τοῖς λόγοις, ἐγὼ σφῶν, ὥσπερ νῦν δὴ, δεξάμενος ⁴) διαβιβῶ τὸν ποταμόν. Ὅρθως λέγεις, καὶ σὺ οὕτω ταῦτα δοῦν, ποιήσομέν τε ἡμεῖς εἰς τὸ δυνατόν ἃ λέγεις. Ἀλλ' οὐδὲν τάχ' ἂν ἴσως εἴη χαλεπὸν ἐνδείξασθαι τοῦτό γε, ὥς ἐπιμελεῖς σμικρῶν εἰσι θεοὶ οὐχ ἥττον ἢ τῷ μεγέθει διαφερόντων. Ἦκουον γάρ πού καὶ παρῆν τοῖς νῦν δὴ λεγομένοις, ὡς ἀγαθοὶ γε ὄντες πᾶσαν ἀρετὴν τὴν τῶν πάντων ἐπιμέλειαν οἰκαιοτάτην αὐτῶν ⁵ οὔσαν κέκτηνται· καὶ σφόδρα γε ἐπήκουον. Τὸ μετὰ τοῦτο τοῖνυν κοινῇ συνεξετάζωμεν, τίνα λέγοντες ἀρετὴν αὐτῶν, ὁμολογοῦμεν αὐτοὺς ἀγαθοὺς εἶναι. Φέρε, τὸ σφρονεῖν νοῦν τε κεκτῆσθαι φαρμὲν ἀρετῆς, τὰ δὲ ἐναντία κακίας; Φαμέν. Τί δέ; ἀρετῆς μὲν ἀνδρείαν εἶναι, δειλίαν δὲ κακίας; Πάνν μὲν οὖν. Καὶ τὰ μὲν αἰσχρὰ τούτων, τὰ δὲ καλὰ φήσομεν; Ἀνάγκη. Καὶ τῶν μὲν προσήκειν ἡμῖν, εἴπερ ὅποσα φλαῦρα, θεοῖς δὲ οὔτε μέγα οὔτε σμικρὸν τῶν τοιούτων ⁶ μετὸν ἐροῦμεν; Καὶ ταῦθ' οὕτως ὁμολογοὶ πᾶς ἂν. Τί δέ; ἀμειλίαν τε καὶ ἀργίαν καὶ τρυφήν εἰς ἀρετὴν ψυχῆς θήσομεν; ἢ πῶς λέγεις; Καὶ πῶς; Ἀλλ' εἰς τὸνναντίον; Ναί. Τὰναντία ἅρα τούτοις εἰς τὸνναντίον; Τὸνναντίον. Τί οὖν; τρυφῶν καὶ ἀμελὲς ἀργός τε, ὃν ὁ ποιητὴς ⁵) κηφῆσι κοθούροισι μάλιστα εἵκελον ἔφρασκεν εἶναι,

sit eīdōs, scire autem potest, seu quod viderit, seu quod audierit. Vig. Cf. Ast. ad h. l. Vol. II. p. 491.

3) προσίόν. Mallem προῖόν. Vig. Id recepi, ut recepit Astius.

4) δεξάμενος dedi ex Platone pro δοξάμενος.

5) ὁ ποιητής. Hesiodus cuius in Ἔργ. illud est:

γίγνοιτ' ἂν ὁ τοιοῦτος πᾶσιν ἡμῖν; Ὁρθότατά γε εἰπών. Οὐκοῦν
 τὸν γε θεὸν οὐ ῥητέον ἔχειν ἥθος τοιοῦτον, ὃ γέ τι αὐτὸς μισεῖ, τῷ
 δέ τι τοιοῦτον φθέγγεσθαι πειρωμένῳ οὐκ ἐπιτρεπτέον. Οὐ μὲν δὴ
 πῶς γὰρ ἂν; Ὡς δὴ προσήκει μὲν πράττειν καὶ ἐπιμελεῖσθαι δια-
 φερόντως τινός, ὁ δὲ τούτου τοῦ γένους τῶν μὲν μεγάλων ἐπιμελεῖται,
 τῶν σμικρῶν δὲ ἀμελεῖ, κατὰ τίνα οὖν ἐπαινοῦντες τὸν τοιοῦτον λό-
 γον, οὐκ ἂν παντάπασι πλημμελοῦμεν; Σκοπῶμεν δὲ ὧδε. Ἄρ' οὐ
 7 κατὰ δύο εἶδη τὸ τοιοῦτον πράττει ὁ πράττων, εἴτε θεὸς εἴτε ἄν-
 θρωπος; Ποῖω δὴ λέγομεν; Ἡ διαφέρων οὐδὲν οἶόμενος εἶναι τῷ
 ὄλῳ, ἀμελουμένων τῶν σμικρῶν, ἢ ῥαθυμίας καὶ τρυφῇ, εἰ διαφέρει,
 ὁ δὲ ἀμελεῖ· ἢ ἔστιν ἄλλως πως γιγνομένη ἀμέλεια; Οὐ γάρ που,
 ὅτάν γε ἀδύνατον ἢ τῶν πάντων ἐπιμελεῖσθαι, τότε ἀμέλεια ἔσται
 τῶν σμικρῶν ἢ μεγάλων μὴ ἐπιμελουμένων, ὧν ἂν δυνάμει θεὸς ἢ
 φαῦλός τις ὢν ἑλλιπὴς καὶ μὴ δυνατὸς ἐπιμελεῖσθαι γίγνηται. Πῶς
 8 γὰρ ἂν; Νῦν δὴ δύο ὄντες τρισὶν ἡμῖν οὖσιν ἀποκρινάσθωσαν οἱ
 θεοὺς μὲν ἀμφοτέροισι ὁμολογοῦντες εἶναι, παραιτητοὺς δὲ ἕτερος, ὁ
 δὲ ἀμελεῖς τῶν σμικρῶν. Πρῶτον μὲν θεοὺς ἀμφοτέροισι φατε γινώ-
 σκειν καὶ ὁρᾶν καὶ ἀκούειν πάντα, λαθεῖν δὲ αὐτοὺς οὐδὲν δυνατόν
 εἶναι τῶν ὁπόσων εἰσὶν αἱ αἰσθήσεις τε καὶ ἐπιστῆμαι. Ταύτῃ δέ γε
 λέγεται ἔχειν ταῦτα ἢ πῶς; Οὕτως. Τί δέ; δύνασθαι πάντα, ὁπό-
 σων αὖ δυνάμεις ἐστὶ θνητοῖς τε καὶ ἀθανάτοις; Πῶς γὰρ οὐ συγ-
 9 χωρήσονται καὶ ταῦτα οὕτως ἔχειν; Καὶ μὴν ἀγαθοὺς τε καὶ ἀρί-
 στους ὁμολογήκαμεν αὐτοὺς εἶναι, πέντε ὄντες. Σφόδρα γε. Ἄρ'
 οὖν οὐ ῥαθυμίας μὲν καὶ τρυφῇ ἀδύνατον αὐτοὺς ὁμολογεῖν πράττειν
 ὅτιοῦν τοπαράπαν, ὄντας γε οἷους λέγομεν; Δειλίας γὰρ ἔργονος 6)
 ἐν γε ἡμῖν ἀργία, ῥαθυμία δὲ ἀργίας καὶ τρυφῆς. Ἀληθέστατα λέ-
 γεις. Ἀργία μὲν δὴ καὶ ῥαθυμία οὐδεὶς ἀμελεῖ θεῶν· οὐ γὰρ μέτε-
 στιν αὐτῷ που δειλίας. Ὁρθότατα λέγεις. Οὐκοῦν τοιοῦτον, εἴπερ
 ἀμελοῦσι τῶν σμικρῶν καὶ ὀλίγων τῶν περὶ τὸ πᾶν, ἢ γινώσκοντες
 10 ὡς τοπαράπαν οὐδεὶς τῶν τοιούτων ἐπιμελεῖσθαι δεῖ, δρῶν ἂν
 τοῦτο, ἢ τί τὸ λοιπὸν πλὴν τοῦ γινώσκειν τούτωντιον; Οὐδέν. Πό-
 τερον οὖν, ὧς ἀριστερὸς καὶ βελτιστός, θωμέν σε λέγοντα, ὡς ἀγροοῦντάς
 τε καὶ, δέον ἐπιμελεῖσθαι, δι' ἄγροισιν ἀμελοῦντας, ἢ γινώσκοντας
 ὅτι δεῖ, καθάπερ οἱ φαυλότατοι τῶν ἀνθρώπων λέγονται ποιεῖν,

— — ὅς κεν ἀεργός

Ζῶν, κηφήνησι κοθούροις εἰκελὸς ὀρμήν.

Virgil. IV. Georg.

Ignavum fucos pecus a praesepebus arcent. Vig.

6) ὁμολογοῦμεν; δειλίας γὰρ ἔργονος Plato.

εἰδότες ἄλλα εἶναι βέλτιον πράττειν, ὧν δὴ πράττουσι, διὰ τινος ἤτις ἡδονῶν ἢ λυπῶν οὐ ποιεῖν; Πῶς γὰρ ἂν; Οὐκοῦν δὴ τά γε ἀνθρώπινα πράγματα τῆς τε ἐμψύχου μετέχει φύσεως ἅμα καὶ θεοσεβέστατον αὐτό ἐστι πάντων ζώων ἄνθρωπος; Ἔοικε γοῦν. Θεῶν γε μὴν κτήματά φραμεν εἶναι πάντα ὅποσα θνητὰ ζῶα ἢ νοερά ⁷⁾, ὧν περ καὶ τὸν οὐρανὸν ὅλον. Πῶς γὰρ οὐ; Ἦδη τοίνυν ἢ σμικρὰ **11** ἢ μεγάλα τις φάτω ταῦτα εἶναι τοῖς θεοῖς· οὐδετέρως ⁸⁾ γὰρ τοῖς κεκτημένοις ἡμᾶς ἀμελεῖν ἂν εἴη προσήκον, ἐπιμελεστάτοις γε οὖσι καὶ ἀρίστοις. Σκοπῶμεν δὲ δὴ καὶ τόδε ἔτι πρὸς τούτοις. Τὸ ποῖον; Περὶ τε αἰσθήσεως καὶ δυνάμεως· ἄρ' οὐκ ἐναντίας ἀλλήλων πρὸς ῥασιώνην καὶ χαλεπότητά ἐστιν πεφυκότες; Πῶς λέγεis; Ὅρῃ μὲν πον καὶ ἀκούειν τὰ σμικρὰ χαλεπώτερον ἢ τὰ μεγάλα, φέρειν δὲ αὐτὰ καὶ κρατεῖν καὶ ἐπιμελεῖσθαι τῶν σμικρῶν καὶ ὀλίγων παντὶ ῥᾶον **12** ἢ τῶν ἐναντίων. Καὶ πολὺ γε. Ἰατρῷ δὴ προστεταγμένον ὅλον τι θεραπεύειν βουλομένῳ καὶ δυναμένῳ, τῶν μὲν μεγάλων ἐπιμελὲς ἔσται, τῶν μορίων δὲ καὶ σμικρῶν ἀμέλēs· εἴθ' ἔξει ποτὲ καλῶς αὐτὸ τὸ πᾶν; Οὐδαμῶς. Οὐ μὴν οὐδὲ γε κυβερνήταις οὐδὲ στρατηγοῖς οὐδ' οἰκονόμοις οὐδ' αὖ τισι πολιτικοῖς οὐδὲ ἄλλῳ τῶν τοιούτων οὐδενὶ χωρὶς τῶν ὀλίγων ἢ σμικρῶν πολλὰ ἢ μεγάλα· οὐδὲ γὰρ ἄνευ τῶν σμικρῶν τοὺς μεγάλους φασὶν οἱ λιθολόγοι λίθους εὖ κεῖ- **13** σθαι. Πῶς γὰρ ἂν; Μὴ τοίνυν τὸν θεὸν ἀξιώσασθαι ποτε θνητῶν δημιουργῶν φανυλότερον, οἷ τὰ προσήκοντα αὐτοῖς ἔργα, ὅσῳ περ ἂν ἀμείνους ᾧσι, τόσῳ ἀκριβέστερα καὶ τελεώτερα μιᾷ τέχνῃ σμικρὰ καὶ μεγάλα ἀπεργάζονται, τὸν δὲ θεὸν ὄντα τε σοφώτατον βουλομένον τε ἐπιμελεῖσθαι καὶ δυνάμενον, ὧν μὲν ῥᾶον ἐπιμεληθῆναι σμικρῶν ὄντων, μηδαμῇ ἐπιμελεῖσθαι, καθάπερ ἀργὸν ἢ δειλὸν τινα διὰ πόρους ῥαθυμοῦντα, τῶν δὲ μεγάλων. Μηδαμῶς δόξαν τοιαύτην περὶ Θεῶν, ᾧ ξένη, ἀποδεχόμεθα· οὐδαμῇ γὰρ οὔτε ὅσιον οὔτ' ἀληθὲς τὸ δια- **14** τόχημα διανοοίμεθ' ἂν. Δοκοῦμεν δὲ μοι νῦν ἤδη καὶ μεγάλα μετρίως ⁹⁾ διειλέχθαι τῷ φιλαίῳ τῆς ἀμελείας περὶ Θεῶν; Ναί. Τῷ γε βιάζεσθαι τοῖς λόγοις, ὁμολογεῖν αὐτὸν μὴ λέγειν ὀρθῶς. Ἐπωδῶν γε μὴν προσδεῖσθαι μοι δοκεῖ μύθων ἔτι τινῶν. Ποῖον, ᾧ ἀγαθός; Πείσωμεν τὸν νεανίαν τοῖς λόγοις, ὥς τῷ τοῦ παντὸς ἐπιμελουμένῳ πρὸς τὴν σωτηρίαν καὶ ἀρετὴν τοῦ ὅλου πάντ' ἐστὶ συντεταγμένα, ὧν καὶ τὸ μέρος εἰς δυνάμιν ἕκαστον τὸ προσήκον πάσχει καὶ ποιεῖ.

7) ἢ νοερά omittit Plato. Cf. Ast, ad h. I. Vol. II. p. 494.

8) οὐδ' ἐτέρως Viger. male. Idem vero οὐδετέρως scribendum esse ex Platone, in marg. notavit. Mox τὸ περὶ τε αἰσθήσεως Plato rectius.

9) μάλιστα μετρίως Plato.

- Τούτοις δὲ εἰσιν ἄρχοντες προδτεταγμένοι ἐκάστοις ἐπὶ τὸ σμικρότατον αἰὲ πάθης καὶ πράξεως, εἰς μερισμὸν τὸν ἔσχατον τέλος ἀπειρογασμένοι.
- 15 Ὡν ἐν καὶ τὸ σὸν, ὧ σχῆτις, μόριον εἰς τὸ πᾶν ξυντείνει βλέπον αἰε, καίπερ πᾶν σμικρὸν ὄν· σὲ δὲ λέληθε¹⁰⁾ περὶ τοῦτο αὐτό, ὡς γένεσις ἔνεκα ἐκείνου γίνεται πᾶσα, ὅπως ἢ τῷ τοῦ παντὸς βίῳ ὑπάρχουσα εὐδαίμων οὐσία, οὐχ ἔνεκα σοῦ γινομένη, σὺ δ' ἔνεκα ἐκείνου. Πᾶς γὰρ ἰατρὸς καὶ πᾶς ἔντεχνος δημιουργὸς παντὸς μὲν ἔνεκα πάντα ἐργάζεται, πρὸς τὸ κοινῇ ξυντείνων βέλτιστον, μέρος μὲν ἔνεκα ὅλου,
- 16 καὶ οὐχὶ ὅλον μέρους ἔνεκα ἀπεργάζεται· σὺ δὲ ἀγανακτεῖς, ἀγνοῶν ὅπη τὸ περὶ σὲ ἄριστον τῷ παντὶ συμβαίνει καὶ σοι κατὰ δύναμιν τὴν τῆς κοινῆς γενέσεως. Ἐπεὶ δὲ αἰὲ ψυχὴ συντεταγμένη σώματι τοτὲ μὲν ἄλλω, τοτὲ δ' ἄλλω, μεταβάλλει παντοίας μεταβολὰς δι' ἑαυτὴν ἢ δι' ἑτέραν ψυχὴν, οὐδὲν ἄλλο ἔργον τῷ πεπτεντῇ λείπεται, πλὴν μετατιθεῖναι τὸ μὲν ἄμεινον γινόμενον ἥθος εἰς βελτίω τόπον, χεῖρον δὲ εἰς τὸν χεῖρονα κατὰ τὸ πρέπον αὐτῶν ἕκαστον, ἵνα τῆς
- 17 προσηκούσης μοίρας λαγχάνῃ. Πῇ λέγεις; Ἦπερ ἂν ἔχοι λόγον ῥαστώνη ἐπιμελείας θεοῦ τῶν πάντων, ταύτῃ μοι δοκῶ φράζειν. Εἰ μὲν γὰρ πρὸς τὸ ὅλον αἰὲ βλέπων πλάττει τις, μετασχηματίζων τὰ πάντα, οἷον ἐκ πυρὸς ὕδωρ ἔμψυχον¹¹⁾ καὶ ἢ ξύμπολλα ἐξ ἐνὸς ἢ ἐκ πολλῶν ἐν, πρώτης ἢ δευτέρας ἢ καὶ τρίτης γενέσεως μετεληφότα, πλήθεσιν ἄπειρ' ἂν εἴη μετατιθεμένης¹²⁾ τῆς κοσμήσεως· νῦν δ' ἐστὶ θαυμασιτὴ ῥαστώνη τῷ τοῦ παντὸς ἐπιμελουμένῳ. Πῶς αὖ λέ-
- 18 γεις; Ὡδε. Ἐπειδὴ κατείδεν ἡμῶν ὁ βασιλεὺς ἐμψύχους οὐσας τίς πράξεις ἀπάσας, καὶ πολλὴν μὲν ἀρετὴν ἐν αὐταῖς οὖσαν, πολλὴν δὲ κακίαν, ἀνώλεθρον δὲ γεγόμενον, ἀλλ' οὐκ αἰώνιον, ψυχὴν καὶ σῶμα, καθάπερ οἱ κατὰ νόμον ὄντες θεοί· (γένεσις γὰρ οὐκ ἂν ποτε ἦν ζώων, ἀπολομένου τούτοις θατέρου·) καὶ τὸ μὲν ὠφελεῖν αἰεὶ πεφυκός

10) σὲ δὲ λέληθε etc. Augustin. lib. I. cont. Academic. initio: Etenim fortasse, inquit, quae vulgo Fortuna nominatur, occulto quodam ordine regitur, nihilque seu commodi seu incommodi contingit in parte, quod non conveniat et congruat universo. Vig.

11) ἐμψύχων. Legebatur ἐμψυχον, ut apud Platonem: sed annotat Serranus, alibi etiam legi ἐμψύχων, ex quo ἐμψύχων facere malui; vere enim aqua illa, quae frigida prius et immota consistebat, subiecto igne incalescens et ebulliens, μετασχηματίζεται ac propemodum ἐμψύχεται. Vig. Ego ἐμψυχον restituendum censi. Cf. Ast. ad h. l. Vol. II. p. 497. Statim post pro καὶ μὴ ex Plat. scripsi καὶ ἢ.

12) τῆς μετατιθεμένης. Usitatus et clarius diceretur: μετατιθεμένης τῆς κοσμήσεως. Vig. Ita scripsi. Vig. vertit ista rerum ordinisque mutatione. Sed Astius τὰ τῆς μ. n. legit.

ὄν, ἀγαθὸν ψυχῆς διανοήθη, τὸ δὲ κακὸν, βλέπειν¹³⁾· ταῦτα πάντα ξυριδὼν, ἐμνηχάνησατο ποῦ κείμενον ἕκαστον τῶν μερῶν νικῶσαν ἀρετὴν, ἡττωμένην δὲ κακίαν ἐν τῷ παντὶ παρέχει μάλιστ' ἂν καὶ ῥᾶστα καὶ ἄριστα. Μεμνηχάνηται δὴ πρὸς πᾶν τοῦτο, τὸ, ποῖόν τι γιγνόμενον αἰεὶ ποίαν ἔδραν δεῖ μεταλαμβάνον οἰκίζεσθαι, καὶ τίνας ποτὲ τόπους· τῆς δὲ γενέσεως τοῦ ποίου τινὸς ἀφῆκε ταῖς βουλήσεσιν ἑκάστων ἡμῶν τὰς αἰτίας· ὅπη γὰρ ἂν ἐπιθυμῇ, καὶ ὁποῖός τις ὢν¹⁹ τὴν ψυχὴν, ταύτῃ σχεδὸν ἑκάστοτε καὶ τοιοῦτος γίγνεται ἅπας ἡμῶν, ὡς τοπολύ. Τὸ γοῦν εἰκός. Μεταβάλλει μὲν τοίνυν πάνθ' ὅσα μέτοχά ἐστι ψυχῆς, ἐν αὐτοῖς κεκτημένα τὴν τῆς μεταβολῆς αἰτίαν, μεταβάλλοντα δὲ φέρεται κατὰ τὴν τῆς εἰμαρμένης τάξιν καὶ νόμον· σμικρότερα μὲν τῶν ἡθῶν μεταβαλόντα, [ἐλάττω¹⁴⁾] κατὰ τὸ τῆς χώρας ἐπίπεδον μεταπορεύεται, πλείω δὲ καὶ ἀδικιώτερα, μεταπεσόντα εἰς βάθος τὰ τε κάτω λεγόμενα τῶν τόπων, ὅσα ἄδην τε καὶ τὰ τούτων ἐχόμενα τῶν ὀνομάτων ἐπονομάζοντες, σφόδρα φοβοῦνται καὶ²⁰ ὄνειροπολοῦσι ζῶντες, διαλυθέντες τε τῶν σωμάτων. Μείζω δὴ ψυχῇ¹⁵⁾ κακίας ἢ ἀρετῆς ὁπόταν μεταβάλλῃ, διὰ τὴν αὐτῆς βούλησιν τε καὶ ὁμίλιαν γενομένην ἰσχυρὰν, ὁπόταν μὲν ἀρετῇ θείᾳ προσημίξασα γίνηται διαφερόντως τοιαύτη, διαφέροντα¹⁶⁾ καὶ μετέβαλε τόπον ἄγιον ὅλον, μετακομισθεῖσα εἰς ἀμείνω τινὰ τόπον ἕτερον, ὅταν δὲ τᾶναντία, ἐπὶ τᾶναντία μεθιδρύσατο τὸν αὐτῆς βίον. Αὕτη τοι δίκη

13) τὸ δὲ κακὸν, βλέπειν. Mallem τὸ δὲ βλέπειν, κακόν. Vig.

14) ἐλάττω. Forte: ἐλάττω μὲν καὶ δικαιώτερα, ut iis opponantur, quae paulo post πλείω καὶ ἀδικιώτερα. [Videtur potius ἐλάττω esse insititium, quare Astium secutus uncis illud inclusi. Cf. Ast. ad h. l. Vol. II. p. 498 sq. Cum eodem μεταβαλόντα quod XIII, 18. legitur, dedi pro μεταβάλλοντα.]

15) μείζω δὴ ψυχῇ. Corruptus hic locus est. Editio Ficini et Serrani habet: μείζων δὲ δὴ ψ. κ. ἡ. ἀ. δ. μεταλάβῃ. Coniiciebam: μείζων δὴ ψ. κακίαν ἢ ἀρετῇ (vel κακίαν ἢ ἀρετὴν) ὁπόταν μεταβάλλῃ. [Vigerus vertit: „Ita, cuius animi cum suapte voluntate, tum acri et corroborata consuetudine maior aut vitiositas aut virtus exstiterit: is sub illam mutationem, si divinam ad virtutem adhaeserit, eiusque singulariter et eximie similis fuerit, sedem quoque suam alioquin sanctissimam cum alia quadam adhuc meliore commutat. Qui vero contrariam viam institerit, vitam quoque deinceps contrariis in locis, et contraria sorte degit. Sed cf. Ast. l. l. p. 499.]

16) τοιαῦτα διαφέροντα. Plato τοιαύτη διαφέροντα. Serranus aliam lectionem affert: τοιαύτη διαφέρεται. Ergo, si τοιαύτη retineatur, et διαφέροντα vel διαφέρεται reiciatur, obscuritatis nihil admodum fore arbitror. Vig. Ego Astium secutus τοιαύτη, διαφέροντα καὶ scripsi pro τοιαῦτα διαφέροντα καὶ

- ἐστὶ θεῶν, οἳ Ὀλυμπον ἔχουσιν, ὧ παῖ καὶ νεανίσκας, ἀμελεῖσθαι
- 21 δοκῶν ὑπὸ θεῶν· κακίῳ μὲν γινόμενον, πρὸς τὰς κακίους ψυχὰς, ἀμείνω δὲ πρὸς τὰς ἀμείνους πορευόμενον, ἐν τε ζωῇ καὶ ἐν πᾶσι θανάτοις πάσχειν· τε ἃ προσήκον δρᾶν ἐστὶ τοῖς προσφύεσι τοὺς προσφρεῖς, καὶ ποιεῖν. Ταύτης τῆς δίκης οὔτε σὺ μήποτε οὔτ' ἄλλος ἀτυχῆς γενόμενος, ἐπεύξεται περιγενέσθαι θεῶν, ἣν πασῶν δίκην δικῶν διαφερόντως ἔταξάν τε οἱ τάξαντες, χρεῶν τε ἐξευλαβεῖσθαι τοπαράπαν· οὐ γὰρ ἀμεληθήσῃ ποτὲ ὑπ' αὐτῆς, οὐχ οὕτω σμικρὸς ὢν δύσῃ κατὰ τὸ τῆς γῆς βάθος, οὐδ' ὑψηλὸς γενόμενος εἰς τὸν
- 22 οὐρανὸν ἀναπήσῃ, τῶς δὲ σαντῶ τὴν προσήκουσαν τιμωρίαν, εἴτ' ἐνθάδε μένων, εἴτε καὶ ἐν ἄδου διαπορευθεὶς, εἴτε καὶ τούτων εἰς ἀγριώτερον ¹⁷⁾ ἔτι διακομισθεὶς τόπον. Ὁ αὐτὸς δὲ λόγος σοι καὶ περὶ ἐκεῖνων ἂν εἴῃ, τῶν οὓς σὺ κατιδὼν ἐκ σμικρῶν μεγάλους γεγονότας, ἀνοσιουργήσαντας ἢ τι τοιοῦτον πράξαντας, ὥρήθης ἐξ ἀθλίων εὐδαίμονας γεγονέναι καὶ ὡς ἐν κατόπτροις, αὐτῶν ταῖς πράξεσιν ἡγήσω καθεωρακέναι τὴν πάντων ἀμέλειαν θεῶν, οὐκ εἰδὼς αὐτῶν τὴν συντέλειαν, ὅπῃ ποτὲ τῷ παντὶ ξυμβάλλεται· γινώσκων δὲ αὐτὴν, ὧ πάντων ἀνδριότατε, πρὸς οὐδέν ¹⁸⁾ δοκεῖς, ἢν τις μὴ γινώσκων,
- 23 οὐδ' ἂν τύπον ἴδοι ποτὲ, οὐδὲ λόγον ξυμβάλλεσθαι περὶ βίου δυνατὸς ἂν γένοιτο εἰς εὐδαιμονίαν τε καὶ δυσδαίμονα τύχην; Ταῦτα εἰ μὲν σε πείθει Κλεινίας ὅδε καὶ ξύμπασα ἡμῶν ἥδε ἡ γερουσία, περὶ θεῶν ὡς οὐκ οἶσθα ὅ τι λέγεις, καλῶς ἂν σοι θεὸς αὐτὸς ξυλλαμβάνοι, εἰ δ' ἐπιδεῆς ἔτι λόγου ἂν εἴῃς, λεγόντων ἡμῶν πρὸς τὸν τρίτον ἐπάκουε, εἰ νοῦν καὶ ὅπως οὖν ἔχεις. Τούτων ὁ νοῦς, εἰ καὶ μὴ τὰ ῥήματα, ἐν τοῖς Ἑβραίων λογίοις προκαταβέβληται, συντομώτατα καὶ δι' ὀλίγων
- 24 τῆς διανοίας περιεχομένης. Τό τε γάρ· „Οὐχ οὕτω σμικρὸς ὢν δύσῃ κατὰ τὸ τῆς γῆς βάθος, οὐδ' ὑψηλὸς γενόμενος εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναπήσῃ,“ ὅμοιον ἂν εἴῃ τῷ παρὰ τῷ Δαβὶδ, τοῦτον ἔχοντι τὸν τρόπον*). „Ποῦ πορευθῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός σου καὶ ἀπὸ τοῦ προσώπου σου ποῦ φύγω; Ἐὰν ἀναβῶ εἰς τὸν οὐρανὸν, σὺ ἐκεῖ εἰ· ἐὰν καταβῶ εἰς τὸν ἔδην, πάρει. Εἰ ἀναλάβοιμι πτέρυγας καὶ κατα-

17) ἀγριώτερον. Plato ἀγριώτερον, quod magis placet, vel ἀτοπώτερον, ut etiam legi Serranus annotat. Vig. ἀγριώτερον i. e. horridiorem ex Plat. recepi, nec erat, credo, cur ne hoc quidem satis aptum huic loco esse censeret Astius quem cf. p. 501.

18) πῶς οὐ δεῖν Plato. Ficinus vertit: „Non oportet autem hoc, o vir praestantissime, ignorare“ Vigerus: „Illum porro, vir generosissime, qui tandem sciens volensque negligere potes.“

*) Psal. CXXXVIII, 7.

σκηνώσαιμι εἰς τὰ ἔσχατα τῆς θαλάσσης, καὶ γὰρ ἐκεῖ ἡ χεὶρ σου
 ὁδηγήσει με.“ Ἀλλὰ καὶ τό*)· „Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν Θεοῦ,
 καὶ ποιήσιν χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλλει τὸ στερέωμα.“ καὶ πάλιν ἐν τῷ
 Ἡσαΐα τό**). „Αναβλέψατε εἰς ὕψος τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν καὶ 25
 ἴδετε, τίς κατέδειξε ταῦτα πάντα.“ καὶ τό***). „Ἐκ μεγέθους καὶ
 καλλονῆς κτισμάτων ἀναλόγως ὁ γενεσιουργὸς θεωρεῖται.“ καὶ τό†).
 „τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου, τοῖς ποιήμασι νοούμενα
 καθορᾶται, ἣ τε ἀίδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θεϊότης.“ ἀλλὰ καὶ τό††).
 „Ἐξήλωσα ἐπὶ ἀνόμοις, εἰρήνην ἀμαρτωλῶν θεωρῶν.“ μεταπεφράσθαι
 μοι δοκεῖ ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος διὰ τοῦ· „Ο αὐτὸς δὲ λόγος σοι καὶ
 περὶ ἐκείνων ἂν εἴη, τῶν οὕς σὺ κατιδὼν ἐκ μικρῶν μεγάλους γεγο- 26
 νότας, ἀνοσιουργήσαντας ἢ τι τοιοῦτον πράξαντας, ὧν θεὸς ἐξ ἀθλίων
 εὐδαίμονας γεγονέναι.“ Καὶ τὰ ἄλλα δὲ, ὅσα τούτοις ὁμοίως εἴρη-
 ται, προῦλαβε τὴν εἰς πλάτος ἐκτεθεῖσαν τοῦ Πλάτωνος ἐρμηνείαν
 ἐν τοῖς Ἑβραίων λόγοις. Ἐκαστον δ' οὖν αὐτῶν κατὰ μέρος εὖροις
 ἂν ἀκριβοῶς ἐξετάζων τοῖς Ἑβραίων συμφερόμενον γράμμασι. Ἑβραίων
 δὲ εἶναι λόγους, οὐ μόνον τὰ παρὰ Μωσῆ λόγια φημι, ἀλλὰ καὶ τὰ
 τῶν ἄλλων μετὰ Μωσέα θεοφιλῶν ἀνδρῶν, εἴτε προφητῶν εἴτε καὶ
 ἀποστόλων τοῦ σωτῆρος ἡμῶν, ὧν ἡ τῶν δογμάτων συμφωνία μιᾶς
 εἰκότως αὐτοὺς καὶ τῆς προσηγορίας ἀξιώσειεν.

*) Psal. XVIII, 2. **) Jes. XL, 26. ***) Sap. XIII, 5.

†) Rom. I, 20. ††) Psal. LXXII, 3.

ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΗΣ

BIBLION ΤΡΙΣΚΑΙΔΕΚΑΤΟΝ.

Τάδε περιέχει τὸ τρισκαιδέκατον βιβλίον.

- α. Ὅπως ὁ Πλάτων τῆς Ἑλληνικῆς θεολογίας ἀπήλεγχε τὴν ἀτοπίαν.
 Ἐκ τοῦ Τιμαίου.
- β. Ἐτι ἀπὸ τοῦ λόγου Ἐπινομίδος περὶ τοῦ αὐτοῦ.
- γ. Ἐτι ἀπὸ τοῦ δευτέρου τῆς πολιτείας περὶ τοῦ αὐτοῦ καὶ περὶ τοῦ μὴ
 εἶναι τὸν θεὸν τῶν κακῶν αἰτίον.
- δ. Ὅτι πλέον οὐδέν τῶν αἰοχρῶν μύθων αἱ περὶ τῶν Ἑλληνικῶν θεῶν
 διηγήσεις περιέχουσιν, αἷς μὴ πειθόμενον Σωκράτην ἔκτειναν Ἀθηναῖοι.
 Ἀπὸ Εὐθύφρονος.

- ε. Νουμνηνίου ἐκ τῶν παρὰ Πλάτωνι ἀπορρήτων, περὶ τοῦ αὐτοῦ.
 ς. Ὅτι μὴ διὰ ταῖς τῶν πολλῶν προσέχειν δόξαις, μηδὲ τῆς ἰδίας μετα-
 τιθεσθαι προαιρέσεως διὰ θανάτου φόβον. Ἀπὸ τοῦ Κρίτωνος.
 ζ. Ὅτι μὴ δεῖ ἀμύνεσθαι τοὺς ἀδικεῖν ἡμᾶς παρεσκευασμένους. Ἀπὸ τοῦ
 αὐτοῦ.
 η. Ὅτι μὴ δεῖ τὰ ἅπαξ ὀρθῶς κριθέντα ἀθετεῖν, μηδ' εἰ θανάτὸν τις
 ἐπάγοι. Ἀρμόσει δὲ πρὸς τοὺς ἐν καιροῖς διωγμῶν ἐξομνυμένους τὴν
 εὐσέβειαν.
 θ. Ὅποιός ποτε ἔσται τὴν διάθεσιν ὁ διὰ θανάτου φόβον ἐξομνύμενος τὴν
 οἰκίαν πρόθεσιν.
 ι. Ὅτι μὴ δεῖ φεύγειν τὸν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας θάνατον. Ἀπὸ τῆς Σω-
 κράτους ἀπολογίας.
 ια. Ὅπως δεῖ τιμᾶν τὸν θάνατον τῶν εὐκλεῶς μεταλλαξάντων τὸν βίον.
 Ἐκ τοῦ Πλάτωνος.
 ιβ. Ὅπως καὶ ὁ πρὸ ἡμῶν ἐξ Ἑβραίων Ἀριστοβούλος ὁ Περιπατητικὸς ἐκ
 τῆς παρ' Ἑβραίοις φιλοσοφίας ὁμολογεῖ τοὺς Ἕλληνας ὀρμηθῆναι.
 ιγ. Ὡς καὶ Κλήμης ὁμοίως τὰ καλῶς Ἕλλησιν εἰρημένα σύμφωνα τυγχάνειν
 τοῖς Ἑβραίων παρίοτησι δόγμασιν. Ἀπὸ τοῦ ἐ' στρωματέως.
 ιδ. Ὅτι μὴ πάντα ἐπιτυχῶς εἴρηται τῷ Πλάτωνι· διὸ οὐκ ἀλόγως τὴν κατ'
 αὐτὸν παρηγήμεθα φιλοσοφίαν, τὰ δὲ Ἑβραίων ἀποδεχόμεθα λόγια.
 ιε. Ὅτι μὴ καθόλου ὀρθῶς ὁ Πλάτων τὸν περὶ τῶν νοητῶν οὐσιῶν ἐφώ-
 δευσε λόγον, ἀλλ' Ἑβραῖοι.
 ις. Ὅτι μὴ Ἑβραίοις ὁμοίως κατὰ πάντα ὀρθῶς ἐδόξαζε περὶ ψυχῆς ὁ
 Πλάτων.
 ιζ. Ὅτι κατὰ Πλάτωνα μὴ ἐξ ἀπαθουσὶς καὶ παθητῆς οὐσίας ἡ τῆς ψυχῆς
 συνέστηκε φύσις. Ἀπὸ τῶν Σενήρου τοῦ Πλατωνικοῦ περὶ ψυχῆς.
 ιη. Περὶ οὐρανοῦ καὶ τῶν ἐν αὐτῷ φωστῆρων ὅτι μὴ καθόλου ὀρθῶς
 ἐδόξασεν ὁ Πλάτων. Ἀπὸ τῆς Ἐπινομίδος καὶ τοῦ Τιμαίου καὶ τοῦ
 δεκάτου τῶν νόμων. Ἀπερ Μωσῆς σέβειν ἀπαγορεύει, ὥς καὶ ὁ Ἑβραῖος
 Φίλων ἐρμηνεύει.
 ιθ. Ὅποια περὶ γυναικῶν οὐκ ὀρθῶς ὁ Πλάτων διετάξατο.
 κ. Ὅποια περὶ ἔρωτος ἐκθέσμου ὁ αὐτὸς διετάξατο ἐν Φαίδρῳ, οἷς Μωσῆς
 ἀντινομοθετεῖ.
 κα. Περὶ τῶν παρὰ Πλάτωνι φονικῶν νόμων, οὐκ ἀξίων ὄντων τῆς μεγα-
 λonoίας αὐτοῦ, οἷς τοὺς Μωσέως ἀντιπαραβλητέον.

Ἐπειδὴ πέφηνεν ἐν τοῖς πρὸ τούτου συγγράμμασιν ἡ κατὰ Πλάτωνα
 φιλοσοφία κατὰ τὰ πλεῖστα Μωσέως καὶ τῶν παρ' Ἑβραίοις ἱερῶν
 λόγων ἐρμηνείαν ὥσπερ ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα φωνὴν περιέχουσα, ἔρχομαι
 νῦν ὁμοῦ καὶ τὰ λείποντα προσαποδοῦναι τῷ λόγῳ καὶ τὰ τοῖς πρὸ
 2 ἡμῶν εἰς τοὺς τόπους εἰρημένα διελθεῖν, ὁμοῦ καὶ διαβολῆς εὐλόγου
 αἰτίαν ἀπολυσόμενος, εἰ δὴ τις ἡμῖν ἐπικαλῶν φραίῃ, τί δὴ ποτ' οὐν,

Μωσέως καὶ Πλάτωνος τὰ συνωδὰ πεφιλοσοφηκότων, οὐχὶ τὰ Πλάτωνος ἀλλὰ τὰ Μωσέως μέτιμεν, τοῦμπαλιν δέον, ὅτι δὴ πρὸς τοῖς ἴσοις δόγμασι προσήκων ἡμῖν γένοιτ' ἂν Ἑλλήσιν οὖσιν ὁ Ἑλληνικὸς μᾶλλον ἢ ὁ βάρβαρος. Ὅκνῶν δὲ ἀπαντῆσαι πρὸς τοῦτο αἰδοῦ τῇ πρὸς τὸν φιλόσοφον, τοῦτον μὲν εἰς ὕστερον ἀνατίθεμαι τὸν λόγον, τὰ δὲ γε πρῶτά μοι λεχθέντα πρῶτα διασκέψομαι. Λαβὼν οὖν ἀνάγνωθι, ὁποῖαν ἐπῆγετο δόξαν ὁ Πλάτων περὶ τῶν Ἑλληνικῶν 3 θεολόγων τε καὶ ποιητῶν, ὅπως τε πάσας τὰς πατρίους περὶ τῶν θεῶν ὑπολήψεις ἡθέτει καὶ τὴν ἐν αὐτοῖς ἀτοπίαν διήλεγχεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α.

Ὅπως ὁ Πλάτων τῆς Ἑλληνικῆς θεολογίας ἀπήλεγε τὴν ἀτοπίαν. Ἐκ τοῦ Τιμαίου.

„Περὶ δὲ τῶν ἄλλων 1) δαιμόνων εἰπεῖν τε καὶ γινῶναι τὴν γένεσιν, 1 μεῖζον ἢ καθ' ἡμᾶς. Πιστευτέον δὲ τοῖς εἰρηκόσιν ἔμπροσθεν, ἐκγόνοις μὲν θεῶν οὖσιν, ὡς ἔφασαν, σαφῶς δὲ πού τοὺς ἑαυτῶν προγόνους εἰδόσιν. Ἀδύνατον οὖν θεῶν παῖδιν ἀπιστεῖν, καίπερ ἄνευ εἰκότων καὶ ἀναγκαίων ἀποδείξεων λέγουσιν, ἀλλ' ὡς οἰκεῖν φάσκουσιν ἀπαγγέλλειν, ἐπομένους τῷ νόμῳ πιστευτέον. Οὕτως οὖν κατ' ἐκείτους ἡμῖν ἡ γένεσις περὶ τούτων τῶν θεῶν ἐχέτω καὶ λεγέσθω. Γῆς τε καὶ Οὐρανοῦ παῖδες Ὠκεανὸς τε καὶ Τηθύς ἐγενέσθην· τούτων δὲ 2 Φόρκυς, Κρόνος τε καὶ Ῥέα καὶ ὅσοι μετὰ τούτων· ἐκ δὲ Κρόνου καὶ Ῥέας Ζεὺς, Ἥρα τε καὶ πάντες ὅσους ἴσμεν ἀδελφοὺς λεγομένους αὐτῶν, ἔτι τε τοὺς τούτων ἄλλους ἐγγόνους.“ Διὰ τούτων πιστεύειν τοῖς περὶ θεῶν μύθοις, καὶ αὐτοῖς δὲ τοῖς τῶν μύθων ποιηταῖς, ὡς δὴ θεῶν ἐγγόνοις οὖσι παρακλευσάμενος, πρῶτα μὲν διὰ τοῦ θάνατος, ἐγγόνους εἶναι τῶν θεῶν τοὺς ποιητὰς, χλευάζειν μοι δοκεῖ, ὡς καὶ 3 τῶν θεῶν ἀνθρώπων γεγονότων καὶ τοῖς ἐγγόνοις ὁμοίων τὴν φύσιν. Διαβάλλει δ' ἐξῆς ἄντικρυς τοὺς θεολόγους, οὓς ἐγγόνους ἔφησεν εἶναι θεῶν, δι' ὧν ἐπάγει φάσκων· „καίπερ ἄνευ εἰκότων καὶ ἀναγκαίων ἀποδείξεων λέγουσι.“ δι' ὧν τε προστίθῃσι τό· „ὡς ἔφασαν.“ Παίξειν δ' εἰκοι λέγων· „σαφῶς γέ πού τοὺς ἑαυτῶν προγόνους εἰδόσι.“

Cap. I. 1) Περὶ δὲ τῶν ἄλλ. Idem locus citatur infra pag. 692. B. penult. [cap. XIV.] Habetur autem in Timaeo pag. 530. F. [Vol. IX. p. 324. Bip.] Clemens Alexandrin. V. Stromat. pag. 429. edit Graecol. eundem laudat, ex quo id concludit, multo verius Christo sanctisque prophetis res divinas pandentibus fidem haberi. Eusebius contra haec a Platone εἰρωνικῶς et χλευαστικῶς dicta interpretatur, licet eum infra pag. 692. [cap. XIV.] serio reprehendat, quod poetis tantum in Timaeo tribuerit, quibus alibi fidem prope omnem detraheret. Vig. Cf. III, 9. not. 10. II, 7, 1, 2.

καὶ τὸ „ἀδύνατον θεῶν παισὶν ἀπιστέειν.“ Καὶ τὸ παρὰ γνώμην
4 δὲ ταῦτα λέγειν τῶν νόμων ἕνεκα διαρρήδην παρίστησιν ὁμολογήσας,
ὅτι δέοι ἐπομένους τῷ νόμῳ πιστεύειν αὐτοῖς. Ὅτι δὲ ταῦτ' ἐνόει,
ἐπάκουσον ὅπως γυνῆ καὶ ἀκατακαλύπτῳ φωνῇ τοὺς δὴ θεολόγους
ἅπαντας διαβάλλει, κόπτων ἐν Ἐπινομίδι τούτοις τοῖς ῥήμασιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β.

Ἔτι ἀπὸ τοῦ λόγου Ἐπινομίδος περὶ τοῦ αὐτοῦ.

1 „Θεογονίαν τοίνυν*) καὶ ζωογονίαν, ὡς ἔοικεν, ἀναγκαῖον πρῶτόν
μοι, κακῶς ἀπεικασάντων τῶν ἔμπροσθεν, βέλτιον ἀπεικᾶσαι κατὰ
τὸν ὕστερον λόγον, ἀναλαβόντα ὃν πρὸς ἀσεβεῖς ἐπικεχειρηκα λόγον.“
Ὅτι δ' εὐλόγως τὴν τῶν πρῶτων θεολογίαν παραιτεῖται, διδάσκει
ἐν τῷ δευτέρῳ τῆς πολιτείας, ἐνθα τὸν νοῦν ἐπισιτῆσαι ἄξιον, ὅποσα
καὶ οἶα περὶ τῶν αὐτῶν ποιητῶν τε καὶ θεολόγων, τῶν γὰρ ἐκ παλαιοῦ
παραδεδομένων περὶ τῶν Ἑλληνικῶν θεῶν διέξισιν, ὧδε ῥήμασιν
αὐτοῖς φάσκων.

1 ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ.

Ἔτι ἀπὸ τοῦ δευτέρου τῆς πολιτείας περὶ τοῦ αὐτοῦ καὶ περὶ
τῶν μὴ εἶναι τὸν θεὸν τοῦ κακῶν αἰτίου.

„Ἐν τοῖς μελίσσοις¹⁾, ἦν δ' ἐγὼ, μύθοις ὑπόμεθα καὶ τοὺς ἐλάττους·
δεῖ γὰρ δὴ τὸν αὐτὸν τύπον εἶναι καὶ ταῦτόν δύνασθαι τοὺς τε μελ-
ζους καὶ τοὺς ἐλάττους. Ἡ οὐκ οἶει; Ἐγώ γε, ἔφη· ἀλλ' οὐκ ἐννοῶ
2 οὐδὲ τοὺς μελζους τίνας λέγεις. Οὗς Ἡσίοδος τε, εἶπον, καὶ Ὀμηρος
ἡμῖν ἐλεγέτην καὶ οἱ ἄλλοι ποιηταί· οὐτὶ γάρ που μύθους ψευδεῖς
τοῖς ἀνθρώποις συντιθέντες ἔλεγον τε καὶ λέγουσι. Ποίους δὴ, ἦ δ'
ὅς, καὶ τί αὐτῶν μεμφόμενος λέγεις; Ὅπερ, ἦν δ' ἐγὼ, χρὴ πρῶτόν
τε καὶ μάλιστα μέμφεσθαι, ἄλλως τε καὶ ἐάν τις μὴ καλῶς ψεύδεται.
Τί τοῦτο; Ὅταν εἰκάξῃ τις κακῶς οὐσίαν τῷ λόγῳ περὶ θεῶν τε καὶ
3 ἡρώων, οἳ οἶσιν, ὥσπερ γραφεὺς μηδὲν εἰκότα γράφων οἷς ἂν ὅμοια
βουληθῇ γράφαι. Καὶ γὰρ, ἔφη, ὁρθῶς ἔχει τὰ γὰρ τοιαῦτα μέμφε-
σθαι· ἀλλὰ πῶς δὴ λέγομεν καὶ ποῖα; Πρῶτον μὲν δὴ, ἦν δ' ἐγὼ,
τὸ μέγιστον καὶ περὶ τῶν μεγίστων ψεύδος, ὃ εἰπὼν²⁾ οὐ καλῶς
ἐψεύσατο, ὡς οὐρανός τε εἰργάσατο ἅ φησι δρᾶσαι αὐτὸν Ἡσίοδος,
ὃ τε αὖ Κρόνος ὡς ἐτιμωρήσατο αὐτόν. Τὰ δὲ δὴ Κρόνου ἔργα
καὶ πάθη ὑπὸ τοῦ υἱέος οὐδ' ἂν, εἰ ἦν ἀληθῆ, ὥμην δεῖν ῥαδίως

Cap. II. *) Θεογονίαν τοίνυν. Locus est Platonis in Epinom. c. 5. p. 504. ed. Ast.

Cap. III. 1) Ἐν τοῖς μελίσσοις. Vid. Plat. republ. II, 17. p. 151. Stallb.

2) ψεύδος ὃ εἰπὼν Vig. Sed v. II, 7. not. 2.

οὕτω λέγεσθαι πρὸς ἀφρονάς τε καὶ νέους, ἀλλὰ μάλιστα μὲν σιγᾶ-
 σθαι, εἰ δ' ἀνάγκη τις ἦν λέγειν, δι' ἀπορρήτων ἀκούειν ὥς ὀλιγί- 4
 στους, θυσαμένους οὐ χοῖρον, ἀλλὰ τι μέγα καὶ ἄπορον θῦμα, ὅπως
 ὅτι ἐλαχίστους συνέβη ἀκοῦσαι. Καὶ γὰρ, ἡδ' ὅς, οὗτοί γε οἱ λόγοι
 χαλεποί. Καὶ οὐ λεκτέοι γε, ἔφην, ὦ Ἀδελφάντε, ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πόλει.
 Οὐδὲ λεκτέον νέῳ ἀκούοντι, ὥς ἀδικῶν τὰ ἔσχατα, οὐδὲν ἂν θαυμα-
 στὸν ποιοῖ, οὐδ' αὖ ἀδικοῦντα πατέρα κολάζων παντὶ τρόπῳ, ἀλλὰ
 δρώῃ ἂν ὅπερ θεῶν οἱ πρωτοὶ τε καὶ μέγιστοι. Οὐ μὰ τὸν Διᾶ, ἡδ'
 ὅς, οὐδὲ αὐτῷ μοι δοκεῖ ἐπιτήδεια εἶναι λέγειν. Οὐδέ γε, ἦν δ' ἐγὼ,
 τοπαράπαν, ὥς θεοὶ θεοῖς πολεμοῦσί τε καὶ ἐπιβουλεύουσι καὶ μά-
 χονται· οὐδὲ γὰρ ἀληθῆ· εἰ γε δεῖ ἡμῖν τοὺς μέλλοντας τὴν πόλιν 5
 φυλάσσειν· αἴσχιστον νομίζειν τὸ ῥαδίως ἀλλήλοις ἀπεχθάνεσθαι·
 πολλοῦ δεὶ γιγαντομαχίας τε μυθολογητέον αὐτοῖς καὶ ποικιλιτέον,
 καὶ ἄλλας ἔχθρας πολλὰς καὶ παντοδαπὰς θεῶν τε καὶ ἡρώων πρὸς
 συγγενεῖς τε καὶ οἰκείους αὐτῶν, ἀλλ' εἰ πως μέλλοιμεν πείσειν, ὥς
 οὐδεὶς πώποτε πολέτης ἕτερος ἑτέρῳ ἀπήχθετο οὐδ' ἐστὶ τοῦτο ὅσιον,
 τοιαῦτα μᾶλλον λεκτέα πρὸς τὰ παιδία εὐθύς καὶ γέρουσι καὶ γραιοῖ
 καὶ πρεσβυτέροις γιγρομένοις, καὶ τοὺς ποιητὰς ἐγγὺς τούτων ἀναγ- 6
 καστέον λογοποιεῖν. Ἦρας δὲ δεσμούς ἐπὶ νέος καὶ Ἡφαιστόν ῥήφεις
 ἐπὶ πατρός, μέλλοντος τῇ μητρὶ ἀμύνειν τυπτομένη, καὶ θεομαχίας
 ὅσας Ὀμηρος πεποίηκεν, οὐ παραδεκτέον εἰς τὴν πόλιν, οὐτ' ἐν ὑπο-
 νοίαις πεποιημένας οὔτε ἄνευ ὑπονοιῶν. Ὁ γὰρ νέος οὐχ οἷός τε
 κρίνειν, ὃ τί τε ὑπόνοια καὶ ὃ τι μὴ, ὅλλ' ἂ ἂν τηλικούτος ὢν
 λάβῃ ἐν ταῖς δόξαις, δυσέκνιπτά τε καὶ ἀμετάστατα φιλεῖ γίνεσθαι. 7
 Ὡν δὴ ἴσως ἔνεκα περὶ παντὸς ποιητέον, ἃ πρῶτα ἀκούουσιν, ὅτι
 κάλλιστα μεμυθολογημένα πρὸς ἀρετὴν ἀκούειν. Ἐχει γὰρ, ἔφη,
 λόγον· ἀλλ' εἰ τις αὖ καὶ ταῦτα ἐρωτῶ ἡμᾶς, αἰτιά ἐστι, καὶ τίνες
 οἱ μῦθοι, τίνας ἂν φραῖμεν; Καὶ ἐγὼ εἶπον· Ὡ Ἀδελφάντε, οὐκ ἔσμεν
 ποιηταὶ ἐγὼ τε καὶ σὺ ἐν τῷ παρόντι, ἀλλ' οἰκιστὰὶ πόλεως. Οἰκι-
 σταῖς δὲ τοὺς μὲν τύπους προσήκει εἰδέναι, ἐν οἷς δεῖ μυθολογεῖν
 τοὺς ποιητὰς, παρ' οὓς ἂν ποιῶσιν, οὐκ ἐπιτρεπτέον, οὐ μὴν αὐτοῖς 8
 γε ποιητέον μύθους. Ὁρθῶς, ἔφη· ἀλλ' αὐτὸ δὴ τοῦτο, οἱ τύποι
 περὶ θεολογίας τίνες ἂν εἴεν; Τοιοῖδέ πού τινες, ἦν δ' ἐγὼ. Οἷος
 τυγχάνει ὢν ὁ θεὸς, αἰεὶ δὴ πού ἀποδοτέον, ἔαν τέ τις αὐτὸν ἐν ἔπει
 ποιῇ, ἔαν τε ἐν μέλεσι, ἔαν τε ἐν τραγῳδίᾳ. Δεῖ γάρ. Οὐκοῦν
 ἀγαθὸς ὁ θεὸς τῷ ὄντι τε καὶ λεκτέον οὕτω. Τί μήν; Ἀλλὰ μὴν
 οὐδὲν γε τῶν ἀγαθῶν βλαβερόν. Ἦ γάρ; Οὐ μοι δοκεῖ. Ἄρ' οὐκ
 τὸ μὴ βλαβερόν βλάπτει; Οὐδαμῶς. Ὁ δὲ μὴ βλάπτει, κακὸν τι
 ποιεῖ; Οὐδὲ τοῦτο. Ὁ δὲ γε μηδὲν κακὸν ποιεῖ, οὐδ' ἂν τις εἴη

κακοῦ αἴτιον. Πῶς γάρ; Τί δέ; ὠφέλιμον τὸ ἀγαθόν; Ναί.
 9 Αἴτιον ἄρα εὐπραγίας. Ναί. Οὐκ ἄρα πάντων γε αἴτιον τὸ ἀγα-
 θόν, ἀλλὰ τῶν μὲν εὖ ἐχόντων αἴτιον, τῶν δὲ κακῶν ἀναίτιον.
 Παντελῶς γε, ἔφη. Οὐδ' ἄρα, ἦν δ' ἐγὼ, ὁ θεὸς, ἐπεὶ ἀγαθὸς,
 πάντων ἂν εἴη αἴτιος, ὡς οἱ πολλοὶ λέγουσιν, ἀλλ' ὀλέγων μὲν τοῖς
 ἀνθρώποις αἴτιος, πολλῶν δὲ ἀναίτιος. Πολὺν γὰρ ἐλάττω τὰ ἀγαθὰ
 τῶν κακῶν ἡμῖν. Καὶ τῶν μὲν ἀγαθῶν οὐδένα ἄλλον αἰτιατέον,
 τῶν δὲ κακῶν ἄλλα ἅττα δεῖ ζητεῖν τὰ αἴτια, ἀλλ' οὐ τὸν θεόν.
 10 Ἀληθέστατα, ἔφη, δοκεῖς μοι λέγειν. Οὐκ ἄρα, ἦν δ' ἐγὼ, ἀπο-
 δεκτέον οὔτε Ὀμήρου οὔτε ἄλλου ποιητοῦ ταύτην τὴν ἀμαρτίαν περὶ
 τοὺς θεοὺς ἀνοήτως ἀμαρτάνοντος καὶ λέγοντος³⁾, ὡς δοιοὶ πίθοι
 κατακρίνεται ἐν Διὸς οὐδει,

Κηρῶν ἔμπλειοι, ὁ μὲν ἐσθλῶν, ἀντάρ ὁ δειλῶν.

Καὶ ᾧ μὲν ἂν μίξας ὁ Ζεὺς ἀμφοτέρων δῶ,

Ἄλλοτε μὲν γε κακῶν ὃ γε κύρεται, ἄλλοτε δ' ἐσθλῶν.

Ῥι δ' ἂν μὴ, ἀλλ' ἀκρατα τὰ ἔτερα, τὸν δὲ

11 κακὴν βούβρωστις ἐπὶ χθόνα διὰν ἐλαύνει.

Οὐδ', ὡς ταμίης ὁ Ζεὺς ἡμῖν ἀγαθῶν τε κακῶν τε τέτυκται⁴⁾. Τὴν
 δὲ ὀρχῶν καὶ σπονδῶν σύγχυσιν, ἦν ὁ Πάνδαρος συνέχεεν⁵⁾, εἴαν τις
 γῇ δι' Ἀθηνᾶς τε καὶ Διὸς γεγονέναι, οὐκ ἐπαινεσόμεθα· οὐδὲ θεῶν
 ἔριν τε καὶ κρίσιν⁶⁾ διὰ Θέμιδος τε καὶ Διός. Οὐδ' αὖ ὡς Ἀισχύ-
 λος λέγει⁷⁾, ἐατέον ἀκούειν τοὺς νέους, ὅτι

12 θεὸς μὲν αἰτίαν φύει βροτοῖς,

Ὅταν κακῶσαι δῶμα παμπήδην θέλῃ.

Ἄλλ' εἴαν τις ποιῇ, ἐν οἷς ταῦτα τὰ ἱαμβεῖα ἔνεστι, τὰ τῆς Νιόβης
 πάθη ἢ τὰ Πελοπιδῶν, ἢ τὰ Τρωϊκὰ ἢ τι ἄλλο τῶν τοιούτων, ἢ οὐ
 θεοῦ ἔργα ἐατέον αὐτὰ λέγειν, ἢ εἰ θεοῦ, ἐξευρετέον αὐτοῖς σχεδόν,
 ὃν νῦν ἡμεῖς λόγον ζητοῦμεν, καὶ λεκτέον, ὡς ὁ μὲν θεὸς δίκαια τε
 καὶ ἀγαθὰ εἰργάζετο, οἱ δὲ ὠνίαντο κολαζόμενοι. Ὡς δ' ἄθλιοι
 μὲν οἱ δίκην διδόντες, ἦν δὲ ὁ δρῶν ταῦτα θεός, οὐκ ἐατέον λέγειν
 τὸν ποιητήν. Ἄλλ' εἰ μὲν ὅτι ἐδεήθησαν κολάσεως λέγοιεν, ὡς ἄθλιοι
 13 οἱ κακοὶ⁸⁾, διδόντες δὲ δίκην ὠφελοῦντο ὑπὸ τοῦ θεοῦ, ἐατέον.

3) λέγοντος. Versus sunt Homer. II. XXIV, 427 sq. 529. 531.

4) ταμίης — τέτυκται. Cf. II. IV, 84. XIX, 224.

5) συνέχεεν. Vid. II. IV, 55 sq.

6) ἔριν τε καὶ κρίσιν. Vid. II. XX. XXIV.

7) Ἀισχύλος λέγει. Vid. Stallbaum. ad h. l. c. XIX. p. 158.

8) κακοὶ emendavi ex Platone pro καλοὶ probante Vig. Quin etiam infra
 extremo capite κακοὶ recte scribitur.

Κακῶν δὲ αἴτιον φάναι θεόν τινι γίνεσθαι, ἀγαθὸν ὄντα, διάμαχ-
 τέον παντὶ τρόπῳ, μήτε τινα ταῦτα λέγειν ἐν τῇ ἑαυτοῦ πόλει, εἰ
 μέλλει εὐνομήσεσθαι, μήτε τινα ἀκούειν, μήτε νεώτερον μήτε πρεσβύ-
 τερον, μήτε ἐν μέτρῳ μήτ' ἄνευ μέτρου μυθολογοῦντα, ὥς οὔτε ὅσια
 ἂν λεγόμενα, εἰ λέγοιτο, οὔτε ξύμφορα ἡμῖν οὔτε ξύμφωνα αὐτὰ
 αὐτοῖς. Ξύμψηφός σοί εἰμι, ἔφη, τούτου τοῦ νόμον καί μοι ἀρέσκει. 14
 Οὗτος μὲν τοίνυν, ἦν δ' ἐγὼ, εἰς ἂν εἴη τῶν περὶ θεοῦ νόμων τε
 καὶ τύπων, ἐν οἷς δεήσει τοὺς τε λέγοντας λέγειν καὶ τοὺς ποιοῦντας
 ποιεῖν μὴ πάντων αἴτιον τὸν θεόν, ἀλλὰ τῶν ἀγαθῶν. Καὶ μάλιστα,
 ἔφη, ἀπόχρη. Τί δὲ δὴ ὁ δευτέρως ὅδε; Ἄρα γόητα τὸν θεὸν οἶει
 εἶναι, καὶ οἷον ἐξ ἐπιβουλῆς φαντάζεσθαι ἄλλοτε ἐν ἄλλαις ιδέαις,
 τοτὲ μὲν αὐτὸν γιγνόμενον καὶ ἀλλάττοντα τὸ αὐτοῦ εἶδος εἰς πολλὰς
 μορφάς, τοτὲ δὲ ἡμᾶς ἀπατῶντα καὶ ποιοῦντα περὶ αὐτοῦ τοιαῦτα 15
 δοκεῖν; ἢ ἀπλοῦν τε εἶναι καὶ πάντων ἡκιστα τῆς αὐτοῦ ιδέας ἐκβαλ-
 ρειν; Οὐκ ἔχω, ἔφη, νῦν γε οὕτως εἰπεῖν. Τί δὲ τόδε; οὐκ ἀνάγκη,
 εἴπερ τι ἐξίσταται τῆς αὐτοῦ ιδέας, ἢ αὐτὸ ὑφ' αὐτοῦ μεθίστασθαι
 ἢ ὑπ' ἄλλου; Ἀνάγκη. Οὐκοῦν ὑπὸ μὲν ἄλλον τὰ ἄριστα ἔχοντα
 ἡκιστα ἁλλοιοῦνται τε καὶ κινεῖται, οἷον σῶμα ὑπὸ σιτίων τε καὶ πο-
 τῶν καὶ πόνων, καὶ πᾶν φυτόν ὑπὸ εἰλήσεών τε καὶ ἀνέμων καὶ τῶν
 τοιούτων παθημάτων, οὐ τὸ ὑγιέστατόν τε καὶ χαριέστατον ἡκιστα 16
 ἁλλοιοῦται; Πῶς δ' οὐ; Ψυχὴν δὲ αὐτὴν⁹⁾ ἀνδρειοτάτην τε καὶ
 φρονιμοτάτην ἡκιστ' ἂν τι πάθος ἔξωθεν ταράξειε τε καὶ ἁλλοιώσειε;
 Ναί. Καὶ μὴν πού καὶ τὰ γε ξύνθετα πάντα σκεύη τε καὶ οἰκοδο-
 μήματα καὶ ἀμφιέσματα κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον τὰ εὖ εἰργασμένα καὶ
 εὖ ἔχοντα ὑπὸ χρόνου τε καὶ τῶν ἄλλων παθημάτων ἡκιστα ἁλλοι-
 οῦνται. Ἔστι ταῦτα. Πᾶν δὴ τὸ καλῶς ἔχον ἢ φύσει ἢ τέχνῃ ἢ
 ἀμφοτέροις ἐλαχίστην μεταβολὴν ὑπ' ἄλλου ἐνδέχεται. Ἔοικεν. Ἀλλὰ
 μὴν ὁ θεός γε καὶ τὰ τοῦ θεοῦ πάντα ἄριστα ἔχει. Πῶς δ' οὐ;
 Ταύτη μὲν δὴ ἡκιστ' ἂν πολλὰς μορφάς ἴσχοι ὁ θεός. Ἦκιστα
 δῆτα. Ἀλλ' ἄρα αὐτὸς αὐτὸν μεταβάλλοι ἂν καὶ ἁλλοιοῖ; Ἀηλον- 17
 ὅτι, ἔφη, εἴπερ ἁλλοιοῦται. Πότερον οὖν ἐπὶ τὸ βέλτιόν τε καὶ
 κάλλιον μεταβάλλει ἑαυτὸν, ἢ ἐπὶ τὸ χεῖρον καὶ αἰσχίον αὐτοῦ;
 Ἀνάγκη, ἔφη, ἐπὶ τὸ χεῖρον ἑαυτοῦ, εἴπερ ἁλλοιοῦται. Οὐ γάρ που
 ἐνδεᾶ γε φήσομεν τὸν θεὸν κάλλους ἢ ἀρετῆς εἶναι. Ὁρθότατα, ἦν
 δ' ἐγὼ, λέγεις. Καὶ οὕτως ἔχοντος, δοκεῖ ἂν τίς σοι, ὦ Ἀδεῖμαντε,
 ἐκὼν αὐτὸν χεῖρον ποιεῖν ὀπιοῦν ἢ θεῶν ἢ ἀνθρώπων; Ἀδύνατον,
 ἔφη. Ἀδύνατον ἄρα, ἔφη, καὶ θεὸν ἐθέλειν αὐτὸν ἁλλοιοῦν· ἀλλ', 18

9) οὐ τὴν Plat. rectius.

ὡς εἴκοις, κάλλιστος καὶ ἀριστος ὢν εἰς τὸ δυνατὸν ἕκαστος αὐτῶν μένει αἰεὶ ἀπλῶς ἐν τῇ αὐτοῦ μορφῇ. Πᾶσα, ἔφη, ἀνάγκη ἔμοιγς δοκεῖ. Μηδεὶς ἄρα, ἦν δ' ἐγὼ, ὦ ἀριστε, λεγέτω ἡμῖν τῶν ποιητῶν ¹⁰), ὡς

θεοὶ ξείνοισιν εἰκότες ἄλλοδαποῖσιν,

Παντοῖοι τελέθοντες ἐπιστροφῶσι πόληας·

- μηδὲ Πρωτέως τε καὶ Θέτιδος καταπενδέσθω μηδεὶς, μηδ' ἐν τραγῳδίαις μηδ' ἐν τοῖς ἄλλοις ποιήμασιν εἰσαγέτω Ἦραν ἡλλοιωμένην ὡς ἰέριαν ἀγέλουσαν Ἰνάχον Ἀργείου ποταμοῦ παισὶ βιοδώροις. Καὶ ἄλλα τοιαῦτα πολλὰ μὴ ἡμῖν ψευδέσθωσαν. Μηδ' αὖ ὑπὸ τούτων ἀναπειθόμεναι αἱ μητέρες τὰ παιδιά ἐκδειματούντων, λέγουσαι τοὺς μύθους κακῶς, ὡς ἄρα θεοὶ τινες περιέρχονται νύκτωρ πολλοῖς ξένοις καὶ παντοδαποῖς ἰνδαλλόμενοι, ἵνα μὴ ἅμα μὲν εἰς θεοὺς βλασφημῶσιν, ἅμα δὲ τοὺς παῖδας ἀπεργάζωνται δειλοτέρους. **20** Μηδ' ἔφη. Ἄλλ' ἄρα, ἦν δ' ἐγὼ, αὐτοὶ μὲν οἱ θεοὶ εἰσὶν οἵοι μὴ μεταβάλλειν, ἡμᾶς δὲ ποιοῦσι δοκεῖν σφᾶς παντοδαποὺς φαίνεσθαι, ἔξαπατῶντες καὶ γοητεύοντες; Ἴσως, ἔφη. Τί δέ; ἦν δ' ἐγὼ· ψεύδεσθαι ὁ θεὸς ἐθέλοι ἢ ἢ λόγῳ ἢ ἔργῳ φαντάσματα προτείνων; Οὐκ οἶδα, ἦδ' ὅς. Οὐκ οἶσθα, ἦν δ' ἐγὼ, ὅτι τό γε ὡς ἀληθῶς ψεῦδος, εἰ οἶόν τε τοῦτ' εἰπεῖν, πάντες θεοὶ τε καὶ ἄνθρωποι μισοῦσι; Πῶς, ἔφη, λέγεις; Οὕτως, ἦν δ' ἐγὼ, ὅτι τῷ κυριωτάτῳ ἑαυτῶν ψεύδεσθαι καὶ περὶ τὰ κυριώτατα οὐδεὶς ἐκὼν ἐθέλει, ἀλλὰ πάντων μάλιστα φοβεῖται ἐκεῖ αὐτὸ κεκτῆσθαι. Οὐδὲ νῦν πο, ἦδ' ὅς, μανθάνω. Οἶε γάρ τί με, ἔφην, σεμνὸν λέγειν· ἐγὼ δὲ λέγω, ὅτι τῇ **21** ψυχῇ περὶ τὰ ὄντα ψεύδεσθαι τε καὶ ἐψεῦσθαι καὶ ἀμαθῇ εἶναι καὶ ἐνταῦθα ἔχειν τε καὶ κεκτῆσθαι τὸ ψεῦδος, πάντες ἥκιστ' ἂν δέξαιντο καὶ μισοῦσι μάλιστα αὐτὸ ἐν τῷ τοιούτῳ. Πολύ γ', ἔφη. Ἀλλὰ μὴν ὀρθότατά γ' ἂν, ὃ νῦν δὴ ἔλεγον, τοῦτο ὡς ἀληθῶς ψεῦδος καλοῖτο, ἢ ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ἐψευσμένου ἄγνοια· ἐπεὶ τό γε ἐν τοῖς λόγοις μίμημά τι τοῦ ἐν τῇ ψυχῇ ἐστι παθήματος καὶ ὕστερον γεγονὸς εἰδωλον, οὐ πᾶν ἄκρατον ψεῦδος· ἢ οὐχ οὕτω; Πᾶν μὲν οὖν. **22** Τὸ μὲν δὴ τῷ ὄντι ψεῦδος οὐ μόνον ὑπὸ θεῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἀνθρώπων μισεῖται. Δοκεῖ μοι. Τί δὲ τί; τὸ ἐν τοῖς λόγοις ψεῦδος πότε καὶ τί χρήσιμον, ὥστε μὴ ἄξιον εἶναι μίσους; Ἄρ' οὐ πρὸς τε τοὺς πολεμίους καὶ τῶν καλουμένων φίλων τινὰς, ὅταν διὰ μανίαν ἢ τινα ἄνοιαν κακὸν τι ἐπιχειρῶσι πράττειν, τότε ἀποτροπῆς ἔνεκεν ὡς φάρμακον χρήσιμον γίγνεται; καὶ ἐν αἷς νῦν δὴ ἐλέγομεν ταῖς μυ-

10) τῶν ποιητῶν. Vid. Homer. Od. XVII, 485 sq.

θολογίαις, διὰ τὸ μὴ εἰδέναι, ὅπη τάληθές ἔχει περὶ τῶν παλαιῶν, ἀφομοιοῦντες τῷ ἀληθεῖ τὸ ψεῦδος ὅτι μάλιστα, οὕτω χρήσιμον ²³ ποιοῦμεν; Καὶ μάλα, ἥδ' ὅς, οὕτως ἔχει. Κατὰ δὲ τί οὖν δὴ τούτων τῷ θεῷ τὸ ψεῦδος χρήσιμον; πότερον διὰ τὸ μὴ εἰδέναι τὰ παλαιὰ ἀφομοιωὺν ἂν ψεύδοιτο; Γελοῖον μὲν τ' ἂν εἴη, ἔφη. Ποιητὴς μὲν ἄρα ἐν θεῷ ψευδὴς οὐκ ἔνι. Οὐ μοι δοκεῖ. Ἀλλὰ δεδιώς τοὺς ἐχθροὺς ἂν ψεύδοιτο; Πολλοῦ γε δεῖ. Ἀλλὰ δι' οὐκείων ἀνοίαν ἢ μανίαν; Ἀλλ' οὐδεὶς, ἔφη, τῶν ἀνοήτων καὶ μαινομένων θεοφιλῆς. Οὐκ ἄρα ἐστὶν, οὗ ἔνεκα ἂν θεὸς ψεύδοιτο. Οὐκ ἐστι. Πάντῃ ἄρα ²⁴ ἀψευδὲς τὸ δαιμόνιον τε καὶ τὸ θεῖον. Παντάπασιν μὲν οὖν, ἔφη. Κομιδῇ ἄρα ὁ θεὸς ἀπλοῦν καὶ ἀληθὲς ἐν τ' ἔργῳ καὶ λόγῳ, καὶ οὔτε αὐτὸς μεθίσταται οὔτε ἄλλους ἐξαπατᾷ, οὔτε κατὰ φαντασίας οὔτε κατὰ λόγους οὔτε κατὰ σημείων πομπὰς οὐδ' ὕπαρ οὐτ' ὄναρ. Οὕτως, ἔφη, ἔμοιγε καὶ αὐτῷ φαίνεται σου λέγοντος. Συγχωρεῖς ἄρα, ἔφη, τοῦτον δεύτερον τύπον εἶναι, ἐν ᾧ δεῖ περὶ θεῶν καὶ λέγειν καὶ ποιεῖν, ὥς μήτε αὐτοὺς γόητας ὄντας τῷ μεταβάλλειν ἑαυτοὺς, μήθ' ἡμᾶς ψεύδεσι παράγειν ἐν λόγῳ ἢ ἐν ἔργῳ; Συγχωρῶ. Πολλὰ ἄρα Ὀμήρου ἐπαινοῦντες ἄλλα τοῦτο οὐκ ἐπαινεσόμεθα, τὴν τοῦ ἐνυπνίου πομπὴν ὑπὸ Διὸς τῷ Ἀγαμέμνονι· οὐδ' Αἰσχύλου, ὅταν φῇ ἡ Θέτις τὸν Ἀπόλλω ἐν τοῖς αὐτῆς γάμοις ἔδοντα, 25

Ἐνδατεῖσθαι ¹¹⁾ τὰς ἐὰς εὐπαιδίας.

Νόσων τε ἀπείρους καὶ μακράωνος βίον.

Σύμπαντά τ' εἰπὼν, θεοφιλεῖς ἐμὰς τύχας

Παιὼν ἐπευφήμησεν, εὐθυμῶν ἐμέ.

Κἀγὼ τὸ Φοῖβον θεῖον ἀψευδὲς στόμα

Ἥλπιζον εἶναι, μαντικῇ βρῶν τέγγη.

Ὁ δ' αὐτὸς ὕμνων, αὐτὸς ἐν θοῇῃ παρῶν,

Αὐτὸς τὰδ' εἰπὼν, αὐτὸς ἐστὶν ὁ κτανὼν

Τὸν παῖδα τὸν ἐμόν.

26

Ὅταν τις τοιαῦτα λέγῃ περὶ θεῶν, χαλεπανοῦμέν τε καὶ χορὸν οὐ δώσομεν, οὐδὲ τοὺς διδασκάλους ἐάσομεν ἐπὶ παιδείᾳ χρῆσθαι τῶν νέων, εἰ μέλλουσιν ἡμῖν οἱ φύλακες θεοσεβεῖς τε καὶ θεῖοι γίνεσθαι, κἀθοσον ἀνθρώπῳ ἐπὶ πλείστον οἶον τε. Παντάπασιν, ἔφη, ἔγωγε τοὺς τύπους τούτους συγχωρῶ καὶ ὥς νόμοις ἂν αὐτοῖς χρῶμην. Ταῦτα μὲν ὁ Πλάτων. Εὐροις δ' ἂν τὴν Ἑβραίων γραφὴν οὐδαμῶς μὲν μύθους αἰσχροὺς περὶ τοῦ τῶν ὄλων θεοῦ, ἀλλ' οὐδὲ περὶ τῶν ²⁷ ἀμφ' αὐτὸν θείων ἀγγέλων, οὐδέ γε περὶ τῶν θεοφιλῶν ἀνδρῶν

11) ἐνδατεῖσθαι pro ἐνδαιτεῖσθαι reposui ex Platone.

- ὁμοίως ταῖς Ἑλληνικαῖς μυθολογίαις περιέχουσιν, τὸν δὲ ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος ἐκτεθέντα τύπον, ὅτι τε ἀγαθὸς ὢν ὁ θεὸς τυγχάνει, καὶ τὰ πρὸς αὐτοῦ γεγονότα πάντα, τοιαῦτα. Ἐφ' ἐκάστῳ δ' οὖν τῶν δημιουργημάτων ὁ θαυμάσιος Μωσῆς ἐπιλέγει· „Καὶ εἶδεν ὁ θεὸς ὅτι καλόν.“ Ἐπὶ τε πᾶσι τὸν περὶ πάντων συγκεφαλαιούμενος λόγον
- 28 φησί· „Καὶ εἶδεν ὁ θεὸς πάντα ὅσα ἐποίησε, καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν.“ Δόγμα δ' Ἑβραίων ἐστὶ καὶ τὸ μὴ εἶναι τὸν θεὸν κακῶν αἴτιον, εἰ δὴ ὁ θεὸς θάνατον οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ τέρεται ἐπ' ἀπωλείᾳ ζώντων· ἔκτισε γὰρ εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα, καὶ σωτήριοι αἱ γενέσεις τοῦ κόσμου· „φθόνῳ δὲ διαβόλου θάνατος εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον*“). Διὸ καὶ παρὰ τῷ προφήτῃ**) εἰσῆκται λέγων ὁ θεὸς πρὸς τὸν ἐξ οἰκείας προαιρέσεως κακὸν γεγεννημένον· „Ἐγὼ δὲ ἐφύτευσά σε ἄμπελον καρποφόρον, πᾶσαν ἀληθινήν· πῶς ἐστράφης εἰς τὰ ὀπίσω ἢ ἄμπελος ἢ ἀλλοτρία;“ Εἰ δέ που λέγοιτο κακὰ τοῖς φανούσις ἐκ θεοῦ συμβαίνειν, ὁμωνύμως ἀκουστέον, ὥς τῶν τιμωριῶν οὕτω κεκλημένων¹²⁾, ὥς ἀγαθὸς ὢν ὁ θεὸς οὐκ ἐπὶ βλάβῃ τῶν τιμωρουμένων, ἐπ' ὠφελείᾳ δὲ καὶ συμφέροντι λέγεται ἐπάγειν· ὥσπερ ἂν καὶ ἰατρός
- 29 ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν καρινόντων κακὰ νομίζοιτο προσφέρειν, τὰς ἀλγεινὰς καὶ πικρὰς θεραπείας. Διὸ καὶ ἐπὶ τῆς θείας γραφῆς, ἔνθα εἴρηται κακὰ ἀνθρώποις ἐπάγεσθαι ὑπὸ τοῦ θεοῦ, τὰ παρὰ τῷ Πλάτωνι λεκτέον, ὥς ὁ μὲν θεὸς δίκαιά τε καὶ ἀγαθὰ εἰργάζεται, καὶ ὅτι τὰ συνθρωπὰ καὶ ἀνθρώποις κακὰ νενομισμένα τοῖς τοῦτων ἀξίοις ἐπῆγεν· οἱ δὲ ὄνουνται κολαζόμενοι, οὐ μόνον κατὰ τὸν φιλόσοφον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν Ἑβραίων γραφὴν λέγουσαν***). „Ὁν γὰρ ἀγαπᾷ
- 30 κύριος, παιδεύει· μαστιγοῖ δὲ πάντα νιόν, ὃν παραδέχεται.“ Ὡς δ' ἄθλιοι μὲν οἱ δίκην διδόντες, ἣν δ' ὁ δρῶν ταῦτα ὁ θεός, οὐκ ἑατέον λέγειν τὸν ποιητὴν, ἀλλ', εἰ μὲν ὅτι ἐδεήθησαν κολάσεως, λέγοιεν ὥς ἄθλιοι κακοὶ, διδόντες δὲ δίκην, ὠφελούντο ὑπὸ τοῦ θεοῦ, ἑατέον, κακῶν δὲ αἴτιον φάναι θεὸν τινι γίνεσθαι, ἀγαθὸν ὄντα, διαμαχητέον παντὶ τρόπῳ. Ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ μὴ ἀλλοιοῦσθαι τὸν θεὸν ἢ παρ' Ἑβραίοις προφητεία ὧδε πῃ ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ
- 31 διδάσκει λέγουσα· „Διότι ἐγὼ κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν καὶ οὐκ ἡλλοίωμαι.“ Καὶ ἐν ταῖς θεολογίαις δὲ ὁ Δαβὶδ ἀναφωνεῖ λέγων†)· „Πάντες ὥς ἱμάτιον παλαιωθήσονται, καὶ ὥσει περιβόλαιον ἐλίξεις αὐτοὺς, καὶ ἀλλαγῇσονται· σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείουσιν.“

*) Sap. II, 24.

**) Jer. II, 21.

12) ὁμωνύμως — κεκλημένων, id accipiendum ita est, ut mala solius communione vocis poenae illae nominentur, Vig. interp.

***) Hebr. XII, 6.

†) Ps. CI, 27.

Εἰ δέ πη τὸν τοῦ θεοῦ λόγον εἰσάγουσιν ἐν εἶδει καὶ σχήματι ἀνθρώπινῳ παραφαινόμενον, λεκτέον, ὡς οὐ κατὰ τοὺς Ἑλλήνων μύθους ὁμοίως Πρωτεῖ καὶ Θέτιδι καὶ Ἥρᾳ, οὐδ' ὡς οἱ θεοὶ οἱ περιερχόμενοι νύκτωρ, πολλοῖς ζώοις καὶ πανταδαποῖς ἰνδαλλόμενοι, καὶ τὸν τοῦ θεοῦ λόγον ἀνθρώποις πεφηνότα εἰσάγουσιν οἱ Ἑβραίων λό- 32
γοι, ἀλλ' ὡς αὐτὸς ὁ Πλάτων δεῖν ποτέ φησιν, ἐπὶ φίλων εὐεργεσία, ὅταν διὰ μανίαν ἢ τινα ἄνοιαν κακὸν τι ἐπιχειρῶσι πράττειν, τότε ἀποτροπῆς ἕνεκα, ὡς φάρμακον χρήσιμον γενέσθαι τὴν τοῦ θεοῦ εἰς ἀνθρώπους πάροδον. Ἐπεὶ οὖν τῶν ἐπὶ γῆς ζώων οὐδὲν ἦν θεοφιλέστερον γένος ἀνθρώπου, συγγενές τε καὶ οἰκεῖον τῷ θεοῦ λόγῳ, παρ' οὗ καὶ λογικὸς τὴν τῆς ψυχῆς φύσιν ἀπείργαστο, εἰκότως, οἷα φίλου ζόου κηδόμενον τὸν ἐπουράνιον λόγον, ἤκειν ἐπὶ θεραπείᾳ φασὶ παντὸς τοῦ γένους, νόσον καὶ μανίαν ἔκτοπον ὑπομείναντος, ὡς μήτε τὸν πατέρα γινώσκειν θεὸν, μήτε τὴν οἰκείαν τῆς νοεραῆς φύσεως 33 οὐσίαν, μήτ' αὖ θεοῦ πρόνοιαν, σώτειραν τῶν ὅλων, εἰς ἀλόγου δὲ ζώου σχεδὸν ὅσον παρατροπὴν ἤκοντος. Διὸ δὴ τὸν σωτήρα καὶ ἱατρὸν ἐπιστῆναι λέγουσιν, οὐ μὲν δὴ τῆς οἰκειᾶς ἐκστάντα φύσεως, οὐδέ γε ψευσάμενον τοὺς ὁρῶντας, ἄμφω δὲ ἀληθῆ φυλάξαντα, τότε ἀφανὲς καὶ τὸ ὁρώμενον. Πῇ μὲν γὰρ ἀληθῆς ἀνθρώπος ἐωρᾶτο, πῇ δὲ θεοῦ λόγος ἦν ἀληθῆς, οὐ γοητεύων, οὐδὲ τοὺς θεωμένους ἐξαπατῶν· ἐπειδὴ τὸ θεῖον ἀψευδὲς καλῶς ἔχειν ἐδόκει καὶ Πλάτωνι. 34 Κομιδῇ ἄρα ὁ θεὸς λόγος ἀπλοῦς ὢν καὶ ἀληθῆς ἐν τε ἔργῳ καὶ λόγῳ, οὔτε αὐτὸς μεθίστατο οὔτε ἄλλους ἐξηπάτα, οὔτε κατὰ φαντασίας οὔτε κατὰ λόγους οὔτε κατὰ σημείων πομπὰς οὐθ' ὕπαρ οὐδ' ὄναρ. Πάντα γὰρ ὅσα τοιαῦτα, οἷα λογικῶν ψυχῶν ἱατρὸς, σωτηρίας ἕνεκα τοῦ παντὸς ἀνθρώπων γένους, ἀληθῶς, ἀλλ' οὐ δοκῇσει, δι' οὗ ἀνείληφεν ἀνθρώπου ¹³) διεπραγματεύσατο, τὴν πρὸς τὸν αὐτοῦ πατέρα φιλίαν τε καὶ ὑποστροφὴν διὰ τῆς καταγγελεμένης 35 ὑπ' αὐτοῦ θεογονίας καὶ ἀληθοῦς εὐσεβείας πᾶσιν ἡμῖν δωρούμενος. Καὶ τὰ μὲν ἡμέτερα τοιαῦτα. Τοῖς δὲ ἄλλως λέγουσι χαλεπανοῦμέν τε καὶ χορὸν οὐ δώσομεν ¹⁴), οὐδέ γε τοὺς διδασκάλους ἐάσομεν ἐπὶ

13) δι' — ἀνθρώπου. Euseb. de laudd. Constant. c. XIV. p. 479. ὁ πάνσοφος καὶ παναρμόνιος τοῦ θεοῦ λόγος — μουσικὸν ὄργανον χειρὶ λαβὼν αὐτοῦ ποίημα ἀνθρώπων et ibid. πάντα δ' ἐπετέλει δι' οὗ ἀνείληφεν ἀνθρώπου. Vid. Vales. ad h. l. not. 5. Cf. Suicer. thes. T. I. p. 281. I. Bünemann. ad Lactant. institt. IV, 10, 1. homini quem induerat (dei filius), quem gerebat.

14) Χορὸν οὐ δώσομεν, nec legendi docendique chori potestatem iis faciemus, Vig. interp. Cf. §. 26.

παιδεία χρῆσθαι τῶν νέων, εἰ μέλλουσιν ἡμῖν οἱ φύλακες θεοσεβεῖς
36 τε καὶ θεῖοι γίγνεσθαι, ὡς καὶ τῷ φιλοσόφῳ ἄριστα ἔχειν ἐδόκει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ.

Ὅτι πλεον οὐδὲν τῶν αἰσχυρῶν μύθων αἱ περὶ τῶν Ἑλληνικῶν
θεῶν διηγήσεις περιέχουσιν, αἷς μὴ πειθόμενον Σωκράτην
ἐκτειναν Ἀθηναῖοι. Ἀπὸ τοῦ Εὐθύφρονος.

- „Αὐτοὶ δὲ¹⁾ οἱ ἄνθρωποι τυγχάνουσι νομίζοντες τὸν Δία τῶν θεῶν
ἄριστον καὶ δικαιοτάτον, καὶ τοῦτον ὁμολογοῦσι τὸν αὐτοῦ πατέρα
δῆσαι, ὅτι τοὺς υἱεῖς κατέπεινεν οὐκ ἐν δίκῃ, καὶ ἐκείνόν γε αὐτὸν
αὐτοῦ πατέρα ἐκτεμεῖν δι’ ἕτερα τοιαῦτα. Ἐμοὶ δὲ χαλεπαίνουσιν,
1 ὅτι τῷ πατρὶ ἐπεξέρχομαι ἀδικοῦντι, καὶ οὕτως αὐτοὶ ἐναντιῶς τὰ
ἐναντία λέγουσι, περὶ τε τῶν θεῶν καὶ περὶ ἐμοῦ. Ἀρά γε, ὦ Εὐ-
θύφρον, τοῦτ’ ἔστιν οὗ ἕνεκα τὴν γραφὴν φεύγω, ὅτι τὰ τοιαῦτα,
ἐπειδὴν τις περὶ τῶν θεῶν λέγῃ, δυσχερῶς πως ἀποδέχομαι, δι’ ἃ δὴ, ὡς
ἔοικε, φήσῃ τις με ἐξαμαρτάνειν. Νῦν οὖν εἰ καὶ σοὶ ταῦτα συνδοκεῖ
τῷ εὐ εἰδῶτι περὶ τῶν τοιούτων, ἀνάγκη δὴ, ὡς ἔοικε, καὶ ἡμῖν συγχωρεῖν.
2 Τί γὰρ καὶ φήσομεν, οἳ γε καὶ αὐτοὶ ὁμολογοῦμεν περὶ αὐτῶν μηδὲν
εἰδέναι; ἀλλὰ μοι εἰπὲ πρὸς Φιλίον, σὺ ὡς ἀληθῶς ἡγῇ ταῦτα οὕτω
γεγονέναι; Καὶ ἔτι τούτων θαυμασιώτερα, ὦ Σώκρατες, ἃ οἱ πολλοὶ
οὐκ ἴσασι. Καὶ πόλεμον ἄρα ἡγῇ σὺ εἶναι τῷ ὄντι ἐν τοῖς θεοῖς
πρὸς ἀλλήλους, καὶ ἔχθρας γε δεινὰς καὶ μάχας καὶ ἄλλα τοιαῦτα
πολλὰ, οἷα λέγεται τε ὑπὸ τῶν ποιητῶν, καὶ ὑπὸ τῶν ἀγαθῶν γρα-
φέων τὰ τε ἄλλα ἱερὰ ἡμῖν καταπεποίκιλται καὶ δὴ καὶ ἐν τοῖς μεγά-
3 λοις Παναθηναίοις ὁ πέπλος μεστὸς τῶν τοιούτων ποικιλιμάτων ἀνά-
γεται εἰς τὴν ἀκρόπολιν. Ταῦτα ἀληθῆ εἶναι φῶμεν, ὦ Εὐθύφρον;
Μὴ μόνον γε, ὦ Σώκρατες, ἀλλ’, ὅπερ ἄρτι εἶπον, καὶ ἄλλα σοὶ
ἐγὼ πολλὰ, ἐάνπερ βούλῃ, περὶ τῶν θεῶν διηγήσομαι, ἃ σὺ ἀκούων
εὖ οἶδ’ ὅτι ἐκπλαγίσῃ.“ Ταῦτα ὁ Πλάτων ἐν τῷ Εὐθύφρονι. Δια-
σαφεῖ δὲ τὴν διάνοιαν ὁ Νουμῆνιος, ἐν τῷ περὶ τῶν παρὰ Πλάτωνι
4 ἀπορρήτων ὧδέ πη λέγων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε.

Νουμηνίου ἐκ τῶν παρὰ Πλάτωνι ἀπορρήτων*), περὶ τοῦ αὐτοῦ.
„Εἰ μὲν γράφειν ὑποτεινάμενος ὁ Πλάτων περὶ τῆς θεολογίας τῆς
τῶν Ἀθηναίων, εἴτα ἐδυσχέραιεν αὐτῇ καὶ κατηγόρει, ἐχούσῃ στάσεις

Cap. IV. 1) Αὐτοὶ δέ. Vid. Plat. Eutyphr. c. VI. p. 39 sqq. ed. Stallb.

Cap. V. *) Νουμηνίου — ἀπορρήτων. Vid. Jonsius de scriptorr. hist. philos. p. 40. et qui eum laudat, Creuzer. Symbolik I. p. 220.

μὲν πρὸς ἀλλήλους, τέκνων δὲ τῶν μὲν μίξεις, τῶν δὲ ἐδωδᾶς, τῶν δὲ ἀντὶ τούτων πατράσι τιμωρίας, ἀδελφῶν τε ἀδελφοῖς ὑμνούσῃ, καὶ ἄλλα τοιαῦτα· εἶπερ ὁ Πλάτων ταῦτ' λαβὼν εἰς τὸ φανερὸν κατηγόρει, παρασχεῖν ἂν δοκεῖ μοι τοῖς Ἀθηναίοις αἰτίαν, πάλιν κακοῖς γενέσθαι ἀποκτείνασι καὶ αὐτὸν, ὥσπερ τὸν Σωκράτην. Ἐπεὶ δὲ ζῆν μὲν οὐκ ἂν προεῖλετο μᾶλλον ἢ ἀληθεύειν, ἐώρα δὲ ζῆν τε καὶ ἠ ἀληθεύειν ἀσφαλῶς δυνησόμενος, ἔθηκεν ἐν μὲν τῷ σχήματι τῶν Ἀθηναίων τὸν Εὐθύφρονα, ὄντα ἄνδρα ἀλαζόνα καὶ κοάλεμον¹⁾, καὶ εἴ τις ἄλλος θεολογεῖ κακῶς, αὐτὸν δὲ τὸν Σωκράτην ἐπ' αὐτοῦ τε καὶ ἐν τῷ ἰδίῳ σχηματισμῷ, ἐν ᾧ περὶ εἰωθότος ἤλεγχεν ἐκάστῳ προσομιλῶν.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 5.

1

“Οτι μὴ δεῖ ταῖς τῶν πολλῶν προσέχειν δόξαις μηδὲ τῆς ἰδίας μετατίθεσθαι προαιρέσεως διὰ θανάτου φόβον. Ἀπὸ τοῦ Κρίτωνος¹⁾.”

„ὦ φίλε Κρίτων, ἡ προθυμία σου πολλοῦ ἀξία, εἰ μετὰ τινος ὀρθότητος εἴῃ· εἰ δὲ μὴ, ὅσῳ μείζων, τοσοῦτ' ἁλεπωτέρα. Σκοπεῖσθαι οὐκ ἔστιν ἡμῶς, εἴτε ταῦτα πρακτέον, εἴτε μὴ· ὡς ἐγὼ οὐ μόνον νῦν,² ἀλλὰ καὶ ἀεὶ τοιοῦτος, οἷος τῶν ἐμῶν μηδενὶ ἄλλῳ πείθεσθαι ἢ τῷ λόγῳ, ὃς ἂν μοι λογιζομένῳ βέλτιστος φαίνεται. Τοὺς δὴ λόγους, οὓς ἐν τῷ ἔμπροσθεν ἔλεγον, οὐ δύναμαι νῦν ἐκβάλλειν, ἐπειδὴ μοι ἦδε ἡ τύχη γέγονεν, ἀλλὰ σχεδόν τι ὅμοιοι φαίνονται μοι, καὶ τοὺς αὐτοὺς πρὸς βένω καὶ τιμῷ, ὥσπερ καὶ πρότερον· ὦν ἐὰν μὴ βελτίως ἔχωμεν λέγειν ἐν τῷ παρόντι, εὖ ἴσθι, ὅτι οὐ μὴ συγχωρήσω, οὐδ' ³ ἂν πλείω τῶν νῦν παρόντων ἢ τῶν πολλῶν δύναμις ὥσπερ παῖδας ἡμῶς μορμολύττηται, δεσμούς τε καὶ θανάτους ἐπιπέμπουσα καὶ χρημάτων ἀφαιρέσεις. Πῶς οὖν ἂν μετριώτατα σκοποῖμεθα αὐτά; Εἰ πρῶτον μὲν τοῦτον τὸν λόγον ἀναλάβοιμεν, ὃν σὺ λέγεις, τὸν περὶ τῶν δοξῶν, πρότερον καλῶς ἐλέγετο ἐκάστοτε ἢ οὐ, ὅτι ταῖς μὲν δεῖ τῶν δοξῶν προσέχειν τὸν νοῦν, ταῖς δὲ οὐ· ἢ πρὶν με δεῖν ἀποθνήσκειν, καλῶς ἐλέγετο, νῦν δὲ κατάδηλος ἄρα ἐγένετο, ὅτι ἄλλως ἔνεκα λόγον ἐλέγετο, ἣν δὲ παιδιὰ καὶ φλυαρία ὡς ἀληθῶς. Ἐπιθυμῶ δ' ἔγωγε ἐπισκέπασθαι, ὦ Κρίτων, κοινῇ μετὰ σοῦ εἴ τί μοι ἀλλοιότερος φανεῖται, ἐπειδὴ ὧδ' ἔχω, ἢ ὁ αὐτός, καὶ ἐάσομεν χαίρειν ἢ πεισόμεθα αὐτῷ. Ἐλέγετο δὲ πως, ὡς ἐγῶμαι, ἐκάστοτε

1) κοάλεμον. De hoc vocabulo v. Ruhnken. ad Tim. p. 133. a. ed. Koch. De re ipsa v. Stallbaum. prolegg. ad Plat. Euthyphr. p. X seq.

Cap. VI. 1) Ἀπὸ τοῦ Κρίτωνος. Vid. Platon. Crit. c. VI.

- ὥδε ὑπὸ τῶν οἰομένων τι λέγειν, ὥσπερ νῦν δὴ ἐγὼ ἔλεγον, ὅτι τῶν δοξῶν ἅς οἱ ἄνθρωποι δοξάζουσι, θεοὶ τὰς μὲν περὶ πολλοῦ ποιεῖσθαι, τὰς δὲ μὴ. Τοῦτο πρὸς θεῶν, ὦ Κρίτων, οὐ δοκεῖ καλῶς σοι λέγεσθαι; Σὺ γὰρ, ὅσα γε τὰνθρώπεια, ἐκτὸς εἴ τοῦ μέλλειν ἀποθνήσκειν αἰῶριον, καὶ οὐκ ἂν σε παρὰκροοῖ ἢ παροῦσα συμφορά.
- 5 Σκόπει δὴ· οὐχ ἱκανῶς δοκεῖ σοι λέγεσθαι, ὅτι οὐ πάσας χρὴ δόξας τὰς τῶν ἀνθρώπων τιμᾶν, ἀλλὰ τὰς μὲν, τὰς δ' οὐ; οὐδὲ πάντων, ἀλλὰ τῶν μὲν, τῶν δ' οὐ; τί φῆς; ταῦτα οὐχὶ καλῶς λέγεται; Καλῶς. Οὐκοῦν τὰς μὲν χρηστὰς τιμᾶν, τὰς δὲ πονηρὰς μὴ; Ναί. Χρησταὶ δὲ οὐχ αἱ τῶν φρονίμων, πονηραὶ δὲ αἱ τῶν ἀφρόνων; Πῶς δὲ οὐ; Φέρε δὴ, πῶς αὖ τὰ τοιαῦτα ἐλέγετο; Γυμναζόμενος ἀνὴρ
- 6 καὶ τοῦτο πρᾶττων πότερον παντὸς ἀνδρὸς ἐπαίνῳ καὶ ψόγῳ καὶ δόξῃ τὸν νοῦν προσέχει, ἢ ἐνὸς μόνου ἐκείνου, ὃς ἂν τυγχάνῃ ἱατρὸς ἢ παιδοτρίβης ὢν; Ἐνὸς μόνου. Οὐκοῦν φοβεῖσθαι χρὴ τοὺς ψόγους καὶ ἀσπάζεσθαι τοὺς ἐπαίνους τοὺς τοῦ ἐνὸς ἐκείνου, ἀλλὰ μὴ τοὺς τῶν πολλῶν. Ἀηλαδή. Ταύτη ἄρα πρακτέον αὐτῷ καὶ γυμναστέον καὶ ἐδεστέον γε καὶ ποτέον, ἣ ἂν τῷ ἐνὶ δοκῇ τῷ ἐπιστάτῃ καὶ ἐπαίοντι μᾶλλον ἢ ξύμπασι τοῖς ἄλλοις. Ἔστι ταῦτα. Εἰεν. Ἀπειθήσας
- 7 δὲ τῷ ἐνὶ καὶ ἀτιμάσας αὐτοῦ τὴν δύξαν καὶ τοὺς ἐπαίνους, τιμήσας δὲ τοὺς τῶν πολλῶν καὶ μηδὲν ἐπαιόντων, ἄρα οὐδὲν κακὸν πείσεται; Πῶς γὰρ οὐ; Τί δ' ἐστὶ τὸ κακὸν τοῦτο; καὶ ποῦ τείνει, καὶ εἰς τί τῶν τοῦ ἀπειθοῦντος; Ἀηλονότι εἰς τὸ σῶμα, τοῦτο γὰρ διόλλυσι. Καλῶς λέγεις. Οὐκοῦν καὶ τὰ ἄλλα, ὦ Κρίτων, οὕτως, ἵνα μὴ πάντα δῶμεν. Καὶ δὴ καὶ περὶ τῶν δικαίων καὶ ἀδίκων, καὶ αἰσχυρῶν καὶ καλῶν, καὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν, περὶ ὧν νῦν ἡ βουλή ἡμῖν ἐστὶ, πότερον τῇ τῶν πολλῶν δόξῃ δεῖ ἡμᾶς ἔπεσθαι καὶ φοβεῖσθαι αὐτήν ἢ τῇ τοῦ ἐνὸς, εἴ τίς ἐστὶν ἐπαίων, ὃν δεῖ καὶ αἰσχυρῆσθαι καὶ φοβεῖσθαι μᾶλλον ἢ ξύμπαντας τοὺς ἄλλους; Ὡ εἰ μὴ ἀκολουθήσομεν, διαφθεροῦμεν ἐκεῖνο καὶ λωβησόμεθα, ὃ τῷ μὲν δικαίῳ βέλτιον ἐγίνετο, τῷ δὲ ἀδίκῳ ἀπώλλυτο. Ἡ οὐδέν ἐστι τοῦτο;
- 8 Οἶμαι ἔγωγε, ὦ Σώκρατες. Φέρε δὴ, ἐὰν τὸ ὑπὸ τοῦ ὑγιεινοῦ μὲν βέλτιον γινόμενον, ὑπὸ τοῦ νοσώδους δὲ διαφθειρόμενον διολέσωμεν, πειθόμενοι μὴ τῇ τῶν ἐπαϊόντων δόξῃ, ἄρα βιωτὸν ἡμῖν ἐστὶ διεφθαρμένου αὐτοῦ; Ἔστι δέ που τοῦτο σῶμα. Ἡ οὐχί; Ναί. Ἄρ' οὖν βιωτὸν ἡμῖν ἐστὶ μετὰ μοχθηροῦ καὶ διεφθαρμένου σώματος; Οὐδαμῶς. Ἀλλὰ μετ' ἐκεῖνου ἄρ' ἐστὶν ἡμῖν βιωτὸν διεφθαρμένου, ὃ τὸ ἀδικον μὲν λωβᾶται, τὸ δὲ δίκαιον ὀνίνησιν; ἢ φανλότερον
- 9 ἡγούμεθα εἶναι τοῦ σώματος ἐκεῖνο, ὃ τί ποτ' ἐστὶ τῶν ἡμετέρων, περὶ ὃ ἢ τε ἀδικία καὶ ἡ δικαιοσύνη ἐστίν; Οὐδαμῶς. Ἀλλὰ τιμω-

τερον; Πολύ γε. Οὐκ ἄρα, ὃ βέλτιστε, πάνν ἡμῖν οὕτω φροντιστέον, τί ἐροῦσιν οἱ πολλοὶ ἡμᾶς, ἀλλὰ τί ὁ ἐπαίων περὶ τῶν δικαίων καὶ ἀδίκων, ὁ εἷς, καὶ αὐτὴ ἡ ἀλήθεια. Ὡστε πρῶτον μὲν ταύτη οὐκ ὀρθῶς εἰσηγῇ, εἰσηγούμενος τῆς τῶν πολλῶν δόξης δεῖν ἡμᾶς φροντίξειν περὶ τῶν δικαίων καὶ καλῶν καὶ ἀγαθῶν καὶ τῶν ἐναντιῶν.“ Καὶ ὁ σωτήριος δὲ λόγος φησί*)· „Δόξαν τὴν παρὰ ἀνθρώ-
πων ζητεῖτε, καὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ μόνου τοῦ ἐνὸς οὐ ζητεῖτε.“
Διὸ καὶ ἡμεῖς ἐν τοῖς ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγῶσιν ὀρθῶς πράττομεν οὐ σκοποῦντες τί ἡμᾶς οἱ πολλοὶ ἐροῦσιν, ἀλλὰ τί βούλεται εἰς ὁ τοῦ θεοῦ λόγος, ὃν ἅπαξ κρίσει ἐλομένους, προσήκει ὁμοίως καὶ τότε, ὥσπερ αὖ καὶ πρότερον, τιμᾶν καὶ μὴ μετατίθεσθαι, μηδ' ἂν ἡ τῶν πολλῶν δύναμις ὥσπερ παιδᾶς ἡμᾶς μορμολύττηται. Τοιοῦτοι δὲ ἦσαν καὶ οἱ πάλαι παρ' Ἑβραίοις ἐν μαρτυρίᾳ διαλάμπαντες. 11

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ.

Ὅτι μὴ δεῖ ἀμύνεσθαι τοὺς ἀδικεῖν ἡμᾶς παρεσκευασμένους.

Ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ¹⁾.

„Οὐδεὶν τρόπον φαιμέν ἐκόντας ἀδικητέον εἶναι, ἢ τινι μὲν ἀδικητέον τρόπον, τινὶ δ' οὐ; ἢ οὐδαμῶς τό γε ἀδικεῖν οὔτε καλὸν οὔτε ἀγαθὸν, ὡς πολλάκις ἡμῖν καὶ ἐν τῷ ἔμπροσθεν χρόνῳ ὁμολογήθη, ὅπερ καὶ ἄρτι ἐλέγετο; ἢ πᾶσαι ἡμῖν ἐκείναι αἱ πρόσθεν ὁμολογίαι ἐν¹ ταῖςδε ταῖς ὀλίγαις ἡμέραις ἐκκεχυμέναι εἰσὶ, καὶ πάλαι, ὃ Κρίτων, ἄρα τηλικοῖδε γέροντες ἄνδρες πρὸς ἀλλήλους σπουδῇ διαλεγόμενοι ἐλάθομεν ἡμᾶς αὐτοὺς παιδῶν οὐδὲν διαφέροντες; ἢ παντὸς μᾶλλον οὕτως ἔχει, ὥσπερ τότε ἐλέγετο ἡμῖν; εἴτε φασιν οἱ πολλοὶ εἴτε μὴ, καὶ εἴτε δεῖ ἡμᾶς ἔτι τῶνδε χαλεπώτερα πάσχειν εἴτε καὶ προότερα, ὅμως τό γε ἀδικεῖν τῷ ἀδικοῦντι καὶ κακὸν καὶ αἰσχρὸν τυγχάνειν ὃν² παντὶ τρόπον φαιμέν, ἢ οὐ; Φαιμέν. Οὐδαμῶς ἄρα δεῖ ἀδικεῖν. Οὐ δῆτα. Οὐδὲ ἀδικούμενον ἄρα ἀνταδικεῖν, ὡς οἱ πολλοὶ οἴονται, ἐπειδὴ γε οὐδαμῶς δεῖ ἀδικεῖν. Οὐ φαίνεται. Τί δὲ δῆ; κακουργεῖν δεῖ, ὃ Κρίτων, ἢ οὐ; Οὐ δεῖ δῆ πον, ὃ Σώκρατες. Τί δέ; ἀντικακουργεῖν κακῶς πάσχοντα, ὡς οἱ πολλοὶ φασι, δίκαιον, ἢ οὐ δίκαιον; Οὐδαμῶς. Τὸ γὰρ πον κακὸν ποιεῖν ἀνθρώπους τοῦ ἀδικεῖν οὐδὲν διαφέρει. Καλῶς λέγεις. Οὔτε ἄρα ἀνταδικεῖν δεῖ, οὔτε³ κακῶς ποιεῖν οὐδένα ἀνθρώπων, οὐδ' ἂν ὅτιοῦν πάσῃ τις ὑπ' αὐτῶν. Ἄλλ' ὅρα, ὃ Κρίτων, ταῦτα καθομολογῶν, ὅπως μὴ παρὰ δόξαν ὁμολογῇς. Οἶδα γὰρ ὅτι ὀλίγοις τισὶ ταῦτα καὶ δοκεῖ καὶ δόξει.

*) Joan. V, 44.

Cap. VII. 1) Ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ. Vid. Crit. c. X.

Οἷς οὖν οὕτω δέδοκται καὶ οἷς μὴ, τούτοις οὐκ ἔστι κοινὴ βουλὴ, ἀλλ' ἀνάγκη τούτους ἀλλήλων καταφρονεῖν, ὀρῶντας τὰ ἀλλήλων βουλευμάτα. Σκόπει δὴ οὖν καὶ σὺ ἐν μάλα, πότερον κοινωνεῖς καὶ ⁴συνδοκεῖς σοι, καὶ ἀρχώμεθα ἐντεῦθεν βουλευόμενοι, ὡς οὐδέποτε ὀρθῶς ἔχοντος οὔτε τοῦ ἀδικεῖν οὔτε τοῦ ἀνταδικεῖν, οὔτε τοῦ κακῶς πάσχοντα ἀμύνεσθαι ἀντιδρῶντα κακῶς· ἢ ἀφίστασαι καὶ οὐ κοινωνεῖς τῆς ἀρχῆς; Ἐμοὶ μὲν γὰρ καὶ πάλαι οὕτω καὶ νῦν ἔτι δοκεῖ. Καί σοι δὲ εἴ πῃ ἄλλη δέδοκται, λέγε καὶ δίδασκε· εἰ δ' ἐμμένεις τοῖς πρόσθεν, τὸ μετὰ τοῦτο ἄκουε. Ἀλλ' ἐμμένω τε καὶ συνδοκεῖ μοι. Ἀλλὰ λέγε. Λέγω δὴ αὖ τὸ μετὰ τοῦτο, μᾶλλον δὲ ἐρωτῶ, πότερον ⁵ἂ ἢ τις ὁμολογήσῃ τῷ δίκαια ὄντα, ποιητέον ἢ ἐξαπατητέον; Ποιητέον.“ Τούτοις παρὰ ἄθες τό*)· „Μηδενὶ κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδιδόντες,“ καὶ τό**). „Εὐλογεῖτε τοὺς καταραζόμενους ὑμᾶς· προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων καὶ διωκόντων ὑμᾶς, ἵνα γένησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν, τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅστις τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους.“ Καὶ ἔτι τό***). „Λοιδοροῦμενοι εὐλογοῦμεν, διωκόμενοι ἀνεχόμεθα, δυσφημούμενοι παρακαλοῦμεν,“ ἐν τοῖς παρ' ἡμῶν ἱεροῖς φερόμενα γράμμασι. Καὶ ὁ προσφῆτης δὲ παρ' Ἑβραίοις φησὶν†). „Εἰ ἀνταπέδωκα τοῖς ἀνταποδιδούοι μοι κακά.“ Καὶ πάλιν††). „Μετὰ τῶν ⁶μισούντων τὴν εἰρήνην ἡμῖν εἰρηνικός.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η.

“Οτι μὴ δεῖ τὰ ἅπαξ ὀρθῶς κριθέντα ἀθετεῖν, μηδ' εἰ θάνατόν τις ἐπάγοι. Ἀρμόσει δὲ πρὸς τοὺς ἐν καιροῖς διωγμῶν ἐξομνυμένους τὴν εὐσέβειαν.

¹ „Σὺ δὲ¹) τότε μὲν ἐκαλλωπίζου, ὡς οὐκ ἀγανακτῶν, εἰ δέοι τεθνάναι σε, ἀλλὰ ἡροῦ, ὡς ἔφησθα, πρὸ τῆς φυγῆς θάνατον· νῦν δὲ οὔτε ἐκείνους τοὺς λόγους αἰσχύνη οὔτε ἡμῶν τῶν νόμων ἐντρέπη, ἐπιχειρῶν ἡμᾶς διαφθεῖραι, πράττεις τε ὅπερ ἂν δοῦλος ὁ φανυλότητος πράξειεν, ἀποδιδράσκειν ἐπιχειρῶν παρὰ τὰς συνθήκας τε καὶ ὁμολογίας, καθ' ἃς ἡμῶν συνέθου πολιτεύσεσθαι. Πρῶτον οὖν ἡμῖν τοῦτ' αὐτὸ ἀπό- ²κριται, εἰ ἀληθὴ λέγομεν, φάσκοντές σε ὁμολογηκέναι πολιτεύσεσθαι καθ' ἡμᾶς ἔργῳ, ἀλλ' οὐ λόγῳ, ἢ οὐκ ἀληθῆ; Τί φῶμεν πρὸς ταῦτα, ὦ Κρίτων; ἄλλο τι ἢ ὁμολογῶμεν; Ἀνάγκη, ὦ Σώκρατες.

*) Rom. XII, 17.

**) Matth. V, 44.

***) 1 Cor. IV, 12.

†) Psal. VII, 5.

††) Psal. CXIX, 7.

Cap. VIII. 1) Σὺ δέ. Vid. Plat. Crit. c. XIV.

Ἄλλο τι οὖν²⁾, ἂν φαῖεν, ἢ συνθήκας πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ ὁμολογίας παραβαίνεις, οὐχ ὑπὸ ἀνάγκης ὁμολογίσας, οὐδὲ ἀπατηθεὶς, οὐδὲ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ χρόνῳ ἀναγκασθεὶς βουλευσασθαι, ἀλλ' ἐν ἔτεσιν ἐβδομήκοντα, ἐν οἷς ἐξῆν σοι ἀπιέναι, εἰ μὴ ἡρέσκομεν ἡμεῖς μηδὲ δίκαιαι ἐφαίνοντό σοι αἱ ὁμολογίαι εἶναι. Σὺ τε οὔτε Λακεδαιμόνα προηροῦ οὔτε Κρήτην, ἃς δὴ ἐκάστοτε φῆς εὐνομεῖσθαι, οὔτε ἄλλην οὐδεμίαν τῶν Ἑλληνίδων πόλεων οὐδὲ τῶν βαρβαρικῶν· ἀλλὰ ἐλάττω ἐξ αὐτῆς ἀπεδήμησας ἢ οἱ χωλοὶ τε καὶ τυφλοὶ καὶ οἱ ἄλλοι ἀνάπηροι. Οὕτω σοι διαφερόντως τῶν ἄλλων Ἀθηναίων ἤρεσκεν ἡ πόλις τε καὶ ἡμεῖς, οἱ νόμοι δηλονότι. Τίνι γὰρ ἂν πόλις ἀρέσκοι ἄνευ νόμων; νῦν δὲ δὴ οὐκ ἐμμένεις³⁾ τοῖς ὁμολογημένοις; Ἐὰν ἡμῖν γε πεῖθῃ, ὦ Σώκρατες.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ.

Ὅποιος ποτ' ἔσται τὴν διάθεσιν ὁ διὰ θανάτου φόβον
ἐξομνύμενος τὴν οἰκίαν πρόθεσιν.

Ὅστις¹⁾ γὰρ νόμων διαφθορεὺς ἐστί, σφόδρα πονεῖ δόξειεν ἂν νέων¹ τε καὶ ἀνοήτων ἀνθρώπων διαφθορεὺς εἶναι. Πότερον οὖν ἂν φεύξῃ²⁾ τὰς τε εὐνομονμένας πόλεις καὶ τῶν ἀνδρῶν τοὺς κοσμιωτάτους; καὶ τοῦτο ποιοῦντι ἄρα ἄξιόν σοι ζῆν ἔσται; ἢ πλησιάσεις τούτοις καὶ ἀναισχυρήσεις διαλεγόμενός τινας λόγους, ὦ Σώκρατες, οἷονσπερ ἐνθάδε, ὡς ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ δικαιοσύνη πλείστου ἄξιον τοῖς ἀνθρώποις, καὶ τὰ νόμιμα καὶ οἱ νόμοι; καὶ οὐκ οἶει ἄσχημον φανεῖσθαι τὸ² τοῦ Σωκράτους πρᾶγμα; Οἴεσθαι γε χρή. Ἀλλ' ἐκ μὲν τούτων τῶν τόπων ἀπαρεῖς, ἥξεις δὲ εἰς Θετταλίαν παρὰ τοὺς ξένους τοὺς Κρίτωνος· ἐκεῖ γὰρ δὴ πλείστη ἀταξία καὶ ἀκολασία, καὶ ἴσως ἂν ἡδέως σου ἀκούοιεν, ὡς γελοῖως ἐκ τοῦ δεσμοτηρίου ἀπεδιδράσκεις, σκευὴν τέ τινα περιθέμενος, ἢ διαφέραν λαβὼν, ἢ ἄλλα οἷα δὴ εἰώθασιν ἐνσκευάζεσθαι οἱ ἀποδιδράσκοντες, καὶ τὸ σχῆμα τὸ σαυτοῦ μεταλλάξας. Ὅτι δὲ γέρον ἀνὴρ, μικροῦ χρόνου τῷ βίῳ λοιποῦ³

2) Ἄλλο τι οὖν, ἂν φαῖεν, ἢ reposui ex Platone pro Ἀλλὰ τί οὖν ἂν φαῖεν; ἦ. Post συνθήκας recte addit τὰς Plato.

3) οὐκ ἐμμένεις. Locus hic in priori editione misere truncatus fuerat. Legebatur enim: οὐκ ἐμμένεις τοῖς ὁμολογ. ἐὰν ἡμῖν etc. contrario plane sensu. Integrum hic edidimus ex Platone. Vig. Scripsit Vig. οὐκ ἐμμένεις τοῖς ὁμολογημένοις· ἐμμένεις δὲ, ἐὰν ἡμῖν etc. Sed vera est potius prior scriptura, modo post ἐμμένεις pro quo Plato ἐμμενεῖς, ponatur interrogandi signum. Cf. Stallbaum. ad h. l. Quare non dubitavi, restituere priorem scripturam.

Cap. IX. 1) Ὅστις. Vid. Plat. Crit. c. XV. p. 53. C.

2) φεύξει omisso ἂν Plato.

ὄντος, ὡς τὸ εἰκὸς, ἐτόλμησας οὕτω γλίσχρως ἐπιθυμῆν ζῆν, νόμους τοὺς μεγίστους παραβὰς, οὐδεὶς ὅς ἐρεῖ; Ἴσως, ἂν μὴ τινα λυπήσῃς· εἰ δὲ μὴ, ἀκούσῃ, ὃ Σώκρατες, πολλὰ καὶ ἀνάξια σαντοῦ. Ὑπερχόμενος δὴ βιώσῃ πάντας ἀνθρώπους καὶ δουλεύων· τί ποιῶν³⁾ ἢ εὐωχούμενος ἐν Θετταλίᾳ, ὥσπερ ἐπὶ δεῖπνον ἀποδεδημηκῶς εἰς Θετταλίαν; λόγοι δὲ ἐκεῖνοι οἱ περὶ δικαιοσύνης καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς ποῦ ἡμῖν ἔσονται; Ἀλλὰ δὲ τῶν παίδων ἕνεκα βούλει ζῆν, ἵνα αὐτοὺς ἐκθρέψῃς καὶ παιδεύσῃς; Τί δέ; εἰς Θετταλίαν αὐτοὺς ἀγαγὼν θρέψῃς τε καὶ παιδεύσεις, ξένους ποιήσας, ἵνα καὶ τοῦτό σου ἀπο-
 4 λαύσωσιν; ἢ τοῦτο μὲν οὐ, αὐτοῦ δὲ τρεφόμενοι, σοῦ ζῶντος, βέλτιον θρέφονται καὶ παιδεύονται, μὴ συνόντος σου αὐτοῖς; Οἱ γὰρ ἐπιτήδειοι οἱ σοὶ ἐπιμελήσονται αὐτῶν. Πότερον δὲ, ἐὰν μὲν εἰς Θετταλίαν ἀποδημήσῃς, ἐπιμελήσονται, ἐὰν δὲ εἰς ἄδον ἀποδημήσῃς, οὐχὶ ἐπιμελήσονται, εἴπερ γέ τι ὄφελος αὐτῶν ἐστὶ τῶν σοι φασκόντων ἐπιτηδεῶν εἶναι; Οἴεσθαι γε χορή. Ἀλλ', ὃ Σώκρατες, πειθόμενος ἡμῖν τοῖς σοῖς τροφεῦσι, μήτε παῖδας περὶ πλείονος ποιοῦ
 5 μήτε τὸ ζῆν μήτε ἄλλο μηδὲν πρὸ τοῦ δικαίου, ἵνα εἰς ἄδον ἐλθὼν, ἔχῃς ταῦτα πάντα ἀπολογήσασθαι τοῖς ἐκεῖ ἄρχουσιν. Οὔτε γὰρ ἐνθάδε σοι φαίνεται ταῦτα πράττοντι ἄμεινον εἶναι οὐδὲ δικαιοτέρον οὐδὲ ἄλλω τῶν σῶν οὐδενί, οὔτε ἐκεῖσε ἀφικόμενῳ ἄμεινον ἔσται. Ἀλλὰ νῦν μὲν ἡδικομένος ἄπει, ἐὰν ἀπίης, οὐχ ὑφ' ἡμῶν τῶν νόμων ἀλλ' ὑπ' ἀνθρώπων. Ἐὰν δὲ ἐξέλθῃς οὕτως αἰσχρῶς ἀνταδικήσας τε καὶ ἀντικακουρησας, τὰς σαντοῦ ὁμολογίας τε καὶ συνθήκας τὰς πρὸς ἡμᾶς παραβὰς καὶ κακὰ ἐξαζόμενος τούτους οὓς ἡμῖςτα ἔδει, σαντόν τε καὶ τοὺς φίλους καὶ πατρίδα καὶ ἡμᾶς, ἡμεῖς τέ σοι χαλεπανοῦμεν ζῶντι, καὶ ἐκεῖ οἱ ἡμέτεροι ἀδελφοὶ οἱ ἐν ἄδον νόμοι οὐκ εὐμενῶς σε ὑποδέξονται, εἰδότες ὅτι καὶ ἡμᾶς ἐπεχέλησας ἀπολέσαι τὰ σὸν μέρος."

1

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι.

Ὅτι μὴ δέοι φεύγειν τὸν ὑπὲρ ἀληθείας θάνατον. Ἀπὸ τῆς Σωκράτους ἀπολογίας¹⁾.

„Ἴσως δ' ἂν οὖν εἴποι τις· Εἴτ' οὐκ αἰσχρὴν, ὃ Σώκρατες, τοιοῦτον ἐπιτήδευμα ἐπιτηδεύσας, ἔξ οὗ κινδυνεύεις νῦν ἀποθανεῖν; Ἐγὼ δὲ τούτῳ δίκαιον ἂν λόγον ἀντίποιμι, ὅτι Οὐ καλῶς λέγεις, ὃ ἄνθρωπε,

3) τί ποιῶν. Interrogandi signum quod post ποιῶν posuerat Vig., sustuli (cf. Stallbaum. ad h. l.), et in proximis non post Θετταλίᾳ, sed post Θετταλίαν posui.

Cap. X. 1) Ἀπὸ — ἀπολογίας. Vid. Plat. apol. c. XVI. p. 28. B.

εἰ οἶτε δεῖν κίνδυνον ὑπολογίζεσθαι τοῦ ζῆν ἢ τεθνάναι ἄνδρα, ὅτου
 τι καὶ σμικρὸν ὄφελός ἐστιν, ἀλλ' οὐκ ἐκεῖνο μόνον σκοπεῖν, ὅταν
 πράττει, πότερον δίκαια ἢ ἀδίκᾳ πράττει, καὶ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ἔργα
 ἢ κακοῦ. Φαῦλοι γὰρ ἂν τῷ γε σῶ λόγῳ εἰεν τῶν ἡμιθέων ὅσοι ἐν
 Τροίᾳ τετελεντήκασιν, οἳ τε ἄλλοι καὶ ὁ τῆς Θέτιδος υἱός, ὃς τοσοῦ- 2
 τον τοῦ κινδύνου κατεφρόνησε παρὰ τὸ αἰσχρὸν τι ὑπομεῖναι, ὥστε
 ἐπειδὴ εἶπεν ἡ μήτηρ αὐτῷ προθυμουμένῳ Ἑκτορα ἀποκτεῖναι, θεὸς
 οὔσα, οὕτωςίπως, ὡς ἐγῶμαι, ὦ παῖ, εἰ τιμωρήσεις Πατρόκλῳ τῷ
 ἐταίρῳ τὸν φόνον καὶ Ἑκτορα ἀποκτενεῖς, αὐτὸς ἀποθανῇ· αὐτίκα
 γὰρ τοι, φησὶ, μεθ' Ἑκτορα πότμος ἐτοῖμος· ὁ δὲ τοῦτο ἀκούσας,
 τοῦ μὲν θανάτου καὶ τοῦ κινδύνου ὀλιγόρησεν, πολὺ δὲ μᾶλλον 3
 δείσας τὸ ζῆν κακὸς ὢν καὶ τοῖς φίλοις μὴ τιμωρεῖν, Αὐτίκα, φησὶ,
 τεθναίην δίκην ἐπιθείς τῷ ἀδικοῦντι, ἵνα μὴ ἐνθάδε μένω καταγέλα-
 στος παρὰ νηυσὶ κορωνίσιν, ἄχθος ἀρούρης. Μὴ αὐτὸν οἶε φροντί-
 σαι θανάτου καὶ κινδύνου; Οὕτω γὰρ ἔχει, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τῇ
 ἀληθείᾳ· οὐδ' ἂν τις αὐτὸν τάξῃ, ἡγησάμενος βέλτιστον εἶναι ἢ ὑπὸ
 ἄρχοντος ταχθῇ, ἐνταῦθα δεῖ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, μένοντα κινδυνεύειν,
 μηδὲν ὑπολογιζόμενον μήτε θάνατον μήτε ἄλλο μηδὲν πρὸ τοῦ αἰσχροῦ. 4
 Ἐγὼ οὖν δεινὰ ἂν εἶην εἰργασμένος, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, εἰ ὅτε μὲν
 με οἱ ἄρχοντες ἔταττον, οὓς ὑμεῖς εἴλεσθε ἄρχειν μου, καὶ ἐν Πο-
 τιδαίᾳ καὶ ἐν Ἀμφιπόλει καὶ ἐπὶ Δηλίῳ καὶ ἄλλοθί που, οὐ ἐκεῖνοι
 ἔταττον, ἔμενον ὥσπερ καὶ ἄλλος τις καὶ ἐκινδύνεον ἀποθανεῖν, τοῦ
 δὲ θεοῦ τάττοντος, ὡς ἐγὼ ᾤκηθην τε καὶ ὑπέλαβον, φιλοσοφοῦντά 5
 με δεῖν ζῆν καὶ ἐξετάζοντα ἐμαυτὸν καὶ τοὺς ἄλλους, ἐνταῦθα δὲ 5
 φοβηθεῖς ἢ θάνατον ἢ ἄλλο ὅτιοῦν προῤῃμα λήποιμι τὴν τάξιν. Δεινὸν
 μέντ' ἂν εἴη, καὶ ὡς ἀληθῶς τότ' ἂν με δικαίως εἰσάγοι τις εἰς δικα-
 στήριον, ὅτι οὐ νομίζω θεοὺς εἶναι, ἀπειθῶν τῇ μαντείᾳ καὶ δεδιῶς
 θάνατον καὶ οἰόμενος σοφὸς εἶναι, οὐκ ὢν. Τὸ γὰρ τοι θάνατον
 δεδιέναι, ὃ ἄνδρες, οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ δοκεῖν σοφὸν εἶναι, μὴ ὄντα.
 Δοκεῖν γὰρ εἰδέναι ἐστίν, ἃ οὐκ οἶδεν. Οἶδε μὲν γὰρ οὐδεὶς τὸν
 θάνατον οὐδ' εἰ τυγχάνει τῷ ἀνθρώπῳ πάντων μέγιστον ὂν τῶν
 ἀγαθῶν, δεδίασι δὲ ὡς εὔ ειδότες, ὅτι μέγιστον τῶν κακῶν ἐστι.
 Καίτοι πῶς οὐκ ἀμαθία ἐστὶν αὕτη ἢ ἐπονείδιστος, ἢ τοῦ οἶεσθαι
 εἰδέναι ἃ οὐκ οἶδεν; Ἐγὼ δ', ὃ ἄνδρες, τούτῳ καὶ ἐνταῦθα διαφέρω
 τῶν πολλῶν ἴσως ἀνθρώπων, καὶ εἰ δὴ τῷ σοφώτερός του φαίην 6
 εἶναι, τούτῳ ἂν, ὅτι οὐκ εἰδὼς ἱκανῶς περὶ τῶν ἐν ἔδον, οὕτω καὶ
 οἶμαι οὐκ εἰδέναι. Τὸ δὲ ἀδικεῖν καὶ τὸ ἀπειθεῖν τῷ βελτίῳ, καὶ
 θεῷ καὶ ἀνθρώπῳ, ὅτι κακὸν καὶ αἰσχρὸν ἐστίν, οἶδα. Πρὸ οὖν
 τῶν κακῶν, ὧν οἶδα ὅτι κακά ἐστιν, ἃ μὴ οἶδα εἰ καὶ ἀγαθὰ ὄντα

τυγχάνει, οὐδέποτε φοβήσομαι οὐδὲ φεύξομαι. Ὅστε οὐδ' εἴ με νῦν
 ὑμεῖς ἀφίετε, Ἀνύτω ἀπιστήσαντες, ὃς ἔφη ἢ τὴν ἀρχὴν οὐ δεῖν ἐμὲ
 δεῦρο εἰσελθεῖν, ἢ ἐπειδὴ εἰσῆλθον, οὐχ οἷόν τε εἶναι τὸ μὴ οὐκ
 7 ἀποκτεῖναι με, λέγων πρὸς ὑμᾶς, ὡς εἰ διαφενδοίμην, ἥδη ἂν ὑμῶν
 οἱ νύεις ἐπιτηδεύοντες ἃ Σωκράτης διδάσκει, πάντες παντάπασι δια-
 φθαρήσονται· εἴ μοι πρὸς ταῦτα εἶποτε, ὦ Σώκρατες, νῦν Ἀνύτω
 οὐ πεισόμεθα, ἀλλ' ἀφίεμέν σε, ἐπὶ τούτῳ μέντοι, ἐφ' ᾧ τε μηκέτι
 ἐν ταύτῃ τῇ ζητήσῃ διατρίβειν μηδὲ φιλοσοφεῖν· ἐὰν δὲ ἀλῶς ἔτι
 τοῦτο πράττων, ἀποθανῇ· εἰ οὖν με, ὅπερ εἶπον, ἐπὶ τούτοις ἀφίετε,
 8 εἶπομι ἂν ὑμῖν, ὅτι Ἐγὼ ὑμᾶς, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἀσπάζομαι
 μὲν καὶ φιλῶ, πείσομαι δὲ μᾶλλον τῷ θεῷ ἢ ὑμῖν, καὶ ἕωπερ ἂν
 ἐμπνέω καὶ οἷός τε ᾧ, οὐ μὴ παύσομαι φιλοσοφῶν καὶ ὑμῖν παρα-
 κελυόμενός τε καὶ ἐνδεικνύμενός ὅτῳ ἂν αἰεὶ ἐντυγχάνω ὑμῶν, λέγων
 οὐκ ἔγωγε εἶωθα.“ Καὶ μετὰ βραχεία²⁾ ἐπιλέγει· „Ἐννοήσωμεν δὴ καὶ
 τῇδε, ὡς πολλῇ ἐλπίς ἐστὶν ἀγαθὸν αὐτὸ εἶναι. Αὐτοῦν γὰρ θάτερόν
 ἐστὶ τὸ τεθνᾶναι· ἢ γὰρ οἷον μηδὲν τι εἶναι μηδὲ αἰσθῆσιν μηδεμίαν
 9 μηδενὸς ἔχειν τὸν τεθνεῶτα, ἢ κατὰ τὰ λεγόμενα μεταβολή τις τυγ-
 χάνει οὔσα καὶ μετοίκησις τῆς ψυχῆς τοῦ τόπου τοῦ ἐνθένδε εἰς
 ἄλλον τόπον. Καὶ εἴτε δὴ μηδεμία αἰσθήσις ἐστὶν, ἀλλ' οἷον ὕπνος,
 ἐπειδὴ τις καθεύδων μηδὲ ὄναρ μηδὲν ὁρᾷ, θαυμάσιον κέρδος ἂν
 εἴῃ ὁ θάνατος. Ἐγὼ γὰρ ἂν οἶμαι, εἴ τινα ἐκλεξάμενον δεοῖ ταύτην
 τὴν νύκτα, ἐν ᾗ οὔτω κατέδαρθεν, ὥστε μηδὲν ὄναρ ἰδεῖν, καὶ τὰς
 ἄλλας νύκτας τε καὶ ἡμέρας τὰς τοῦ βίου τοῦ ἑαυτοῦ ἀντιπαραθέντα
 ταύτῃ τῇ νυκτὶ, εἰ δεοῖ σκεψάμενον εἰπεῖν, ὁπόσας ἄμεινον καὶ ἥδιον
 ἡμέρας καὶ νύκτας ταύτης τῆς νυκτὸς βεβίωκεν ἐν τῷ ἑαυτοῦ βίῳ,
 οἶμαι ἂν, οὐκ ἰδιώτην τινὰ, ἀλλὰ τὸν μέγαν βασιλέα εὐαριθμήτους
 ἂν εὑρεῖν αὐτὸν ταύτας πρὸς τὰς ἄλλας ἡμέρας τε καὶ νύκτας. Εἰ
 10 οὖν τοιοῦτον ὁ θάνατός ἐστι, κέρδος ἔγωγε λέγω· καὶ γὰρ οὐδὲν
 πλεῖον ὁ πᾶς χρόνος φαίνεται οὔτω δὴ εἶναι, ἢ μιὰ νύξ. Εἰ δ' αὖ
 οἷον ἀποδημῆσαι ἐστὶν ὁ θάνατος ἐνθένδε εἰς ἄλλον τόπον, καὶ ἀληθῆ
 ἐστὶ τὰ λεγόμενα, ὡς ἄρα ἐκεῖ εἰσιν ἅπαντες οἱ τεθνεῶτες, τί μείζον
 ἀγαθὸν τούτου εἴῃ ἂν, ὧ ἄνδρες δικασταί; εἰ γὰρ τις ἀφικόμενος εἰς
 ἄδου, ἀπαλλαγῇς τούτων τῶν φασκόντων δικαστῶν εἶναι, εὐρήσει
 11 τοὺς ὡς ἀληθῶς δικαστάς, οἵπερ καὶ λέγονται ἐκεῖ δικάζειν, Μίνως
 τε καὶ Ῥαδάμανθος καὶ Αἰακὸς καὶ Τριπτόλεμος, καὶ ἄλλοι ὅσοι
 τῶν ἡμιθέων δίκαιοι ἐγένοντο ἐν τῷ ἑαυτῶν βίῳ· ἄρα φαύλη ἂν εἴῃ

2) μετὰ βραχεία. Imo satis multa. Sequentia enim leguntur Apolog. c. XXXII.

ἡ ἀποδημία; ἢ αὖ Ὁρφεὶ ξυγγενέσθαι καὶ Μουσαίῳ καὶ Ἡσιόδῳ καὶ Ὀμήρῳ ἐπὶ πόσῳ ἂν τις δεξαίτ' ἂν ὑμῶν; Ἐγὼ μὲν γὰρ καὶ πολλάκις ἐθέλω τεθνᾶναι, εἴπερ ταῦτά ἐστιν ἀληθῆ, ἐπεὶ ἔμοιγε καὶ αὐτῷ θαυμαστὴ ἂν εἴῃ ἡ διατριβὴ αὐτόθι, ὅποτε ἐντύχοιμι Παλαμήδει καὶ Αἴαντι τῷ Τελαμώνιος καὶ εἴ τις ἄλλος τῶν παλαιῶν διὰ 12 κρίσιν ἄδικον τέθνηκεν· ἀντιπαραβάλλοντι τὰ ἐμῶν τοῦ πάθους πρὸς τὰ ἐκείνων, ὡς ἐγὼμαι, οὐκ ἂν ἀηδὲς εἴῃ. Καὶ δὴ καὶ τὸ μέγιστον, τοὺς ἐκεῖ ἐξετάζοντα καὶ ἐρευνῶντα ὥσπερ τοὺς ἐνταῦθα, διάγειν, τίς αὐτῶν σοφός ἐστι, καὶ τίς οἶται μὲν ἔστι δ' οὐ·“ Καὶ παρ' ἡμῖν*)· „Πειθαρχεῖν δεῖ θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις“ εἴρηται. Καί**). „Μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν οὐ δυναμένων ἀποκτείνειν. Εἰδέναι τε, ὅτι ἐὰν ἡ ἐπίγειος ἡμῶν οἰκία 13 τοῦ σκήνους καταλυθῇ, οἰκοδομὴν ἐκ θεοῦ ἔχομεν, οἰκίαν ἀχειροποιήτον, αἰώνιον ἐν τοῖς οὐρανοῖς· ὅτι τε ἐκδημιούντες ἀπὸ τοῦ σώματος, ἐνδημοῦμεν τῷ κυρίῳ,“ ὅς καὶ πᾶσι τοῖς εἰς αὐτὸν ἠλπικόσιν ἐπήγγελται, εἰς κόλπους Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ ἀναπαύσεσθαι, μετὰ τε τῶν ἄλλων παρ' Ἑβραίοις Θεοφιλῶν προσηγῶν τε καὶ δικαίων ἐν μακαρίᾳ ζωῇ τὸν μακρὸν αἰῶνα διάξιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ.

Ὅπως δέοι τιμᾶν τὸν θάνατον τῶν εὐκλεῶς μεταλλαξάντων τὸν βίον. Ἐκ τοῦ Πλάτωνος 1).

„Τῶν δὲ δὴ ἀποθανόντων ἐπὶ στρατείας ὅς ἂν εὐδοκίμησας τελευ- 1 τήσῃ, ἄρ' οὐ πρῶτον μὲν φήσομεν τοῦ χροσσοῦ γένους εἶναι; Πᾶν γε μάλιστα. Ἀλλ' οὐ πεισόμεθα Ἡσιόδῳ, ἐπειδὴν τινες τοῦ τοιούτου γένους τελευτήσωσιν, ὡς ἄρα

οἱ μὲν, δαίμονες ἀγνοὶ ἐπιχθόνιοι τελέθουσιν,

ἐσθλοὶ, ἀλεξίκακοι, φύλακες μερόπων ἀνθρώπων;

Πεισόμεθα μὲν οὖν. Διαπνυόμενοι ἄρα τοῦ θεοῦ, πῶς χρὴ τοὺς 2 δαιμονίους τε καὶ θείους τιθέναι καὶ τινι διαφύρῳ, οὕτω καὶ ταύτῃ θήσομεν, ἥ ἂν ἐξηγῇται; Τί δ' οὐ μέλλομεν; Καὶ τὸν λοιπὸν δὴ χρόνον, ὡς δαίμονας γεγονότας, οὕτω θεραπεύσομέν τε καὶ προσκυνήσομεν αὐτῶν τὰς θήκας; τὰ αὐτὰ δὲ ταῦτα νομιοῦμεν, ὅταν τίς γῆρα ἢ τινι ἄλλῳ τρόπῳ τελευτήσῃ τῶν ὅσοι ἂν διαφερόντως ἐν τῷ βίῳ ἀγαθοὶ κριθῶσι;“ Καὶ ταῦτα δὲ ἀρμόζει ἐπὶ τῇ τῶν Θεοφιλῶν τελευτῇ, οὗς στρατιώτας τῆς ἀληθοῦς εὐσεβείας οὐκ ἂν ἀμάρτοις 3 εἰπὼν, παραλαμβάνεσθαι. Ὅθεν καὶ ἐπὶ τὰς θήκας αὐτῶν ἔθος

*) Act. V, 29. **) Matth. X, 28. 2 Cor. V, 1.

Cap. XI. 1) Πλάτωνος. Vid. Plat. de republ. V, 15. p. 377. Stallb.

ἡμῶν παρίεναι καὶ τὰς εὐχὰς παρὰ ταύταις ποιῆσθαι τιμῶν τε τὰς μακαρίας αὐτῶν ψυχὰς²⁾, ὡς εὐλόγως καὶ τούτων ὑφ' ἡμῶν γιγνομένων. Ἀλλὰ γὰρ ἡμεῖς μὲν ταῦτα ἐκ τῶν Πλάτωνος ἀνελεξάμεθα. Φιλόκαλος δέ τις ἄλλος καὶ τούτων ἔτι πλείω ἂν εὔροι παρὰ τῷ αὐτῷ σύμφωνα τοῖς ἡμετέροις δόγμασι, τάχα δὲ καὶ παρ' ἑτέροις.

4 Ἐπεὶ δὲ τῆς αὐτῆς ἡμῶν ὑποθέσεως προλαβόντες ἐφήψαντο καὶ ἄλλοι, εὖ μοι δοκεῖ ἐπισκέφασθαι δεῖν καὶ τὰ τούτοις πεπονημένα. Παραθήσω δὲ πρώτου Ἀριστοβούλου, τοῦ ἐξ Ἑβραίων φιλοσόφου, τὰς οὕτως ἐχούσας φωνάς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ.

Ὅπως καὶ πρὸ ἡμῶν Ἀριστοβούλος ὁ Περιπατητικὸς ἐκ τῆς παρ' Ἑβραίοις φιλοσοφίας ὁμολόγει τοὺς Ἕλληνας ὠρμηθῆναι*). Ἐκ τῶν Ἀριστοβούλου βασιλεῖ Πτολεμαίῳ προσπεφωνημένων.

„Φανερόν ὅτι κατηκολούθησεν ὁ Πλάτων τῇ καθ' ἡμᾶς νομοθεσίᾳ, καὶ φανερός ἐστι περιειργασμένος ἕκαστα τῶν ἐν αὐτῇ. Δηρμήνεται γὰρ¹⁾ πρὸ Δημητρίου τοῦ Φαληρέως δι' ἑτέρων πρὸ τῆς Ἀλεξάνδρου καὶ Περσῶν ἐπικρατήσεως τὰ τε κατὰ τὴν ἐξαγωγὴν τὴν ἐξ Αἰγύπτου τῶν Ἑβραίων, ἡμετέρων δὲ πολιτῶν, καὶ ἡ τῶν γεγονότων ἀπάντων αὐτοῖς ἐπιφάνεια καὶ κράτησις τῆς χώρας καὶ τῆς ὅλης νομοθεσίας ἐπεξηγήσις, ὡς εὐδὴλον εἶναι τὸν προειρημένον φιλόσοφον εἰληφέναι πολλὰ. Γέγονε γὰρ πολυμαθὴς, καθὼς καὶ Πυθαγόρας πολλὰ τῶν παρ' ἡμῶν μετενέγκας εἰς τὴν ἑαυτοῦ δογματοποιίαν κατεχώρισεν. Ἡ δ' ὅλη ἐρμηνεῖα τῶν διὰ τοῦ νόμον πάντων ἐπὶ τοῦ προσαγορευθέντος Φιλαδέλφου βασιλέως, σοῦ δὲ προγόνου, προσενεγκαμένου μείζονα φιλοτιμίαν, Δημητρίου τοῦ Φαληρέως πραγματευσάμενου τὰ περὶ τούτων.“

Ἐῖτα μεταξὺ τινα εἰπὼν, ἐπιφέρει λέγων· „Δεῖ γὰρ λαμβάνειν τὴν θείαν φωνὴν οὐ ῥητὸν λόγον, ἀλλ' ἔργων κατασκευάς, καθὼς καὶ διὰ τῆς νομοθεσίας ἡμῶν ὅλην τὴν γένεσιν τοῦ κόσμου θεοῦ λόγους εἴρηκεν ὁ Μωσῆς. Συνεχῶς γὰρ φησιν ἐφ' ἑκάστου·

3 Καὶ εἶπεν ὁ θεὸς, καὶ ἐγένετο. Δοκοῦσι δὲ μοι περιειργασμένοι πάντα, κατηκολουθηκέναι τούτῳ Πυθαγόρας τε καὶ Σωκράτης καὶ Πλάτων, λέγοντες ἀκούειν φωνῆς θεοῦ, τὴν κατασκευὴν τῶν ὅλων συνθεωροῦντες, ἀκριβῶς ὑπὸ θεοῦ γεγονυῖαν καὶ συνεχομένην ἀδια-

2) ὅθεν καὶ — ψυχὰς. Vid. Cramer. Fortsetzung des Bossuet T. IV. p. 288. Cf. nos Excurs. XI. ad Euseb. H. E. T. III. p. 413 sq. et supplementf. notar. ad Eus. H. E. p. 80 sq. (Lips. 1840.).

Cap. XII. *) ἐκ τῆς — Ἑλλήνας ὠρμηθῆναι. Vid. X, 4. not. 13. De Aristobulo v. VIII, 9.

1) Δηρμήνεται γὰρ. Cf. VIII, 3. 5. IX, 6.

λείπτως. Ἔτι δὲ καὶ Ὀρφεὺς, ἐν ποιήμασι τῶν κατὰ τὸν ἱερὸν λόγον αὐτῷ λεγομένων, οὕτως ἐκτίθεται περὶ τοῦ διακρατεῖσθαι θεία δυνά-
μει τὰ πάντα καὶ γενητὰ ὑπάρχειν, καὶ ἐπὶ πάντων εἶναι τὸν θεόν.
Λέγει δ' οὕτως·

Φθίγξομαι²⁾ οἷς θέμις ἐστὶ, θύρας δ' ἐπίθεσθε βέβηλοι,
Φεύγοντες δικαίων θεσμούς, θελοιο τεθέντος
Πᾶσι νόμον. Σὺ δ' ἄκουε, φασεφόρου ἔγγονε μήρης
Μουσαῖ'. Ἐξερέω γὰρ ἀληθέα· μηδὲ σε τὰ πρὶν
Ἐν στήθεσσι φανέντα φίλης αἰῶνος ἀμέρῃ.
Εἰς δὲ λόγον θεῖον βλέψας³⁾, τούτω προσέδρενε,
Ἰθύων κραδῆς νοερὸν κύτος. Εὖ δ' ἐπίβαινε
Ἀτραπιτοῦ, μοῦνον δ' ἐσόρα κόσμοιο τυπωτὴν
Ἀθάνατον. Παλαιὸς δὲ λόγος περὶ τούδε φασκίνει.
Εἰς ἐστ' αὐτοτελής, αὐτοῦ δ' ὑπο πάντα τελεῖται,
Ἐν δ' αὐτοῖς αὐτὸς περιτίσσεται· οὐδὲ τις αὐτὸν
Εἰσοράα ψυχῶν⁴⁾ θνητῶν, νῶ δ' εἰσοραᾶται.
Αὐτὸς δ' ἐξ ἀγαθῶν⁵⁾ θνητοῖς κακὸν οὐκ ἐπιτέλλει

5

2) Φθίγξομαι. Consule Justinum Mart. in Paraenet. p. 12. ubi Orphei loco haec praemittit: Ὀρφέως γ' οὗν ὁ τῆς πολυθεότητος ἡμῶν, ὡς ἂν εἴποι τις, πρῶτος διδάσκαλος γεγωνῶς, οἷα πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Μουσαῖον καὶ τοὺς λοιποὺς γνησίους ἀκροατὰς ὕστερον περὶ ἐνός καὶ μόνου θεοῦ κηρύττει λέγων, ἀναγκάιον ὑπομνήσαι ὑμᾶς. Adi et Clement. Alex. Strom. V. p. 443 [p. 585. p. 597. p. 607. Sylb.] nisi malis apud nostrum legere infra p. 685. [c. 13.] ubi carptim ex eodem Orpheo nonnulla delibat. Aristobulus plenissime. [Add. Orphic. p. 448 sqq. ed. Herm. Ipsi autem versus illi qui sub Orphei nomine circumferuntur, quatenus vel sint Orphici vel non sint, quaesiverunt Eschenbach. in Epigen. p. 148. Moshem. ad Cudworth. syst. intell. T. I. p. 445 sq. Barthelemy Reise des jüngern Anacharsis. Aus dem Französischen übers. v. Biester T. V. p. 449 sq. Gesner. in Herm. Orphic. p. 452. Tzschirner. Fall des Heidenthums p. 242.]

3) Εἰς — βλέψας recte Vigerus vertit: „Sed fixa potius divina oracula mente Excipiens.“ Vid. Moshem. ad Cudworth. syst. intell. T. I. p. 446 sq. not. g.

4) ψυχῶν θνητῶν etc. Justin. [et Clem.] θνητῶν· αὐτὸς δὲ γε πάντας ὁρᾷται. Certe apud Eusebium aut ψυχῶν pro ἀνθρώπων sumitur [cf. Wah I. clav. N. T. Vol. II. p. 667.], aut scribuntur pugnancia. Sequitur enim νῶ δ' εἰσοραᾶται. Nisi haec Orpheo subtilitas placuit, ut animo deum videri negaret, mente concederet.

5) Αὐτὸς δ' ἐξ ἀγαθῶν etc. Clemens infra p. 687. B. 1. [cap. XIII. Strom. V. p. 609. Sylb.]

Αὐτὸς δ' ἐξ ἀγαθοῦ κακὸν θνητοῖσι φυτεύει
Καὶ πόλεμον κρυόντα·

- Ἀνθρώποις· ἀντὶ δὲ χάρις καὶ μῖσος ὀπηδεῖ,
 6 Καὶ πόλεμος καὶ λοιμὸς ἰδ' ἄλγεα δακρυόεντα.
 Οὐδὲ τίς ἐσθ' ἔτερος. Σὺ δέ κεν ῥέα πάντ' ἐσορήσῃς,
 Αἰ' κεν ἰδῇς αὐτὸν πρὶν δὴ ποτε δεῦρ' ἐπὶ γαῖαν.
 Τέκνον ἐμὸν, δείξω σοι, ὀπηρήκα δέγκομαι αὐτοῦ
 Ἴγνια καὶ χεῖρα στιβαρὴν κρατεροῖο θεοῖο.
 7 Αὐτὸν δ' οὐχ ὁρώω· περὶ γὰρ νέφος ἐστήρικται
 Λοιπὸν ἐμοὶ⁶⁾, πᾶσιν δὲ δέκα πτυχαὶ ἀνθρώποισιν.
 Οὐ γὰρ κέν τις ἴδοι θνητῶν μερόπων κραίνοντα,
 Εἰ μὴ μόννογενής⁷⁾ τις ἀπορῥῶξ φύλον ἄνωθεν
 Χαλδαίων. Ἰδρὶς γὰρ ἦν ἄστροιο πορείης,
 Καὶ σφαίρης κίνημ' ἀμφὶ χθόνα ὥς περιτέλλει
 8 Κυκλοτερής, ἐν ἴσῳ τε κατὰ σφέτερον κνώδακα·
 Πνεύματα δ' ἠνιοχεῖ περὶ τ' ἡέρα καὶ περὶ χεῦμα
 Νάματος⁸⁾· ἐκφαίνει δὲ πνρὸς σέλας ἱφιγενήτου.
 Αὐτὸς δὲ μέγαν αὖθις ἐπ' οὐρανὸν ἐστήρικται
 Χρυσέῳ ἐνὶ θρόνῳ, γαίης δ' ἐπὶ ποσσὶ⁹⁾ βέβηκε·
 Χεῖρα δὲ δεξιτερὴν ἐπὶ τέρμασιν Ὠκεανοῖο

Justinus autem:

Οὗτος δ' ἐξ ἀγαθοῦ κακὸν θνητοῖσι δίδωσι,
 Καὶ πόλεμον κρυόντα καὶ ἄλγεα δακρυόεντα.

Quorum versuum alia longe mens videtur. Eusebianorum sensus est, deum ex bonorum suorum thesauris mala proprie dicta non immittere, tametsi bellum et aliae id genus calamitates, quae malorum poenae, non mala sint, ab eodem inferantur. Apud Justinum et Clementem ἐξ ἀγαθοῦ vel est μετὰ τὸ ἀγαθὸν vel ἐξ ἀγαθῆς διαθέσεως, ut ἀπὸ τοῦ βελτίστου seu ἀπὸ τοῦ κρατίστου, optima fide, optimoque consilio. Dionys. Hal. I. I. αἰσθόμενος οὐκ ἀπὸ τοῦ βελτίστου ταῦτα πράττοντα τὸν ἀδελφόν. Et lib. VII. ὁ δὲ ἀγαθὸς ἀπὸ τοῦ κρατίστου πρὸς τὰ κοινὰ προιών. Interdum ἀπὸ παντὸς τοῦ βελτίστου. Idem lib. III. τοῖς δὲ ἀπὸ παντὸς τοῦ βελτίστου κρίνουσι τὸ συμβεβηκός. Vig. Cf. Gesner. in Hermann. Orph. p. 449. n. 11. p. 452. n. 13.

6) λοιπὸν ἐμοὶ etc. Haec et sequentia, usque ad: Αὐτὸς δὲ μέγαν D. 4. Justinus non repraesentat. Hic autem forte legend. λοιπὸν ἐμ' ἰσῳάζων. Vig. Pro ἰσῳάζων cum Hermanno Orphic. p. 452. scripsi πᾶσιν.

7) Εἰ μόννογενής. Clemens infra p. 685. B. [Cf. Scaliger. append. ad emend. tempor. p. 48.]

8) Νάματος etc. Hic versus a Clemente omittitur. Vig. Paulo antea pro περιτέλλει, Κυκλοτερής γ' ἐν ἴσῳ κατὰ δὲ σφέτερον κνώδακα recepi Clementis lectionem cum Hermanno Orphic. p. 453.

9) γαίῃ δ' ὑπὸ π. Justin. γαίης δ' ἐπὶ ποσσὶ. Juxta illud Jesaiae: Terra autem scabellum pedum meorum. [Ita scripsi cum Hermanno Orphic. p. 453.]

Ἐπέτακεν¹⁰⁾, ὁρέων δὲ τρέμει βάσις ἔνδοθι θυμῷ,
 Οὐδὲ φέρειν δύναται κρατερόν μένος. Ἔστι δὲ πάντως
 Αὐτὸς ἐπουράνιος καὶ ἐπὶ χθονὶ πάντα τελευτᾷ,
 Ἀρχὴν αὐτὸς ἔχων καὶ μέσσον ἡδὲ τελευτήν,
 Ὡς λόγος ἀρχαίων, ὥς ὑδογενῆς¹¹⁾ διέταξεν,
 Ἐκ θεόθεν γινώμασι λαβὼν κατὰ δίπλακα θεσμόν.
 Ἄλλως οὐ θεμιτὸν σὲ¹²⁾ λέγειν· τρομέω δέ γε γυῖα,
 Ἐν νόῳ. Ἐξ ὑπάτου κραίνει περὶ πάντ' ἐνὶ τάξει,
 Ὡς τέκνον, σὺ δὲ τοῖσι νόοις πελάζεις, γλώσσην
 Εὖ μάλ' ἐπικρατέων, στέροισι δὲ ἔνθεο φήμην.

Καὶ Ἄρατος δὲ περὶ τῶν αὐτῶν φησιν οὕτως·

Ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα, τὸν οὐδέ ποτ' ἄνδρες ἐῷμεν
 Ἀρῶντον· μεστὰι δὲ θεοῦ πᾶσαι μὲν ἀγνιαι,
 Πᾶσαι δ' ἀνθρώπων ἀγοραὶ, μεστὴ δὲ θάλασσα
 Καὶ λιμένες, πάντῃ δὲ θεοῦ κεκρήμεθα πάντες.
 Τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν· ὁ δ' ἥπιος ἀνθρώποις
 Δεξιὰ σημαίνει, λαοὺς δ' ἐπὶ ἔργον ἀγείρει,
 Μιμνήσκων βίοτοιο. Λέγει δ' ὅτε βῶλος ἀρίστη
 Βουσί τε καὶ μακέλῃσι· λέγει δ' ὅτε δεξιὰ ὥραι,
 Καὶ φρυτὰ ὑγρῶσαι¹³⁾ καὶ σπέρματα πάντα βαλέσθαι.

10) Ἐπέτακεν etc. Justin. Πάντοθεν ἐπέτακεν· περὶ γὰρ (mallem δὲ) τρέμει οἷρεα μακρὰ καὶ ποταμοὶ πολὺς τε βάθος χαροποῖο θαλάσσης. Caetera non habet. Vig.

11) ὡς ὑδογενῆς διέταξεν. „Ita olim correximus in Fragmentis Orphei, quae vir eruditissimus amicus noster Henricus Stephanus edidit anno 1573. Et ita emendate rursum excusum undecim annis post in editione Theognidis et versuum Pythagorae. Antea inepte legebatur ὑλογενῆς. Est igitur ὑδογενῆς Aquigenita, hoc est, Moses ex aquis tanquam natalibus extractus. — — Sed mirum unde horum notitia Orpheo aut Onomacrito. Vetustissimum autem esse hoc mendum non dubito, ut ὑλογενῆς pro ὑδογενῆς legeretur.“ Scaliger. append. ad opus de emendatione tempor. p. 48 sq. Cf. Moshem. ad Cudworth. system. intellect. T. I. 446 sq. not. o. qui non minus falli putat eos qui ὑλογενῆς legunt. Male vero Cudworth. l. I. ὑδογενῆς scripsit. Contra ὑδογενῆς ipse recepi. Cf. Gesner. ad Orphic. p. 453. Herm. Pro καὶ μέσσον versu praecedenti Clem. p. 608. Sylb. καὶ μέσοισι atque id scripsit Hermann. Orphic. p. 453.

12) σε quod Vig in marg. habet, praeunte Hermanno recepi pro δὲ ex Clem. Neque ipse Eusebius non habet σε infra c. XIII. ubi haec repetit.

13) γυρῶσαι Vig. in marg. vertens: nec non quo sidere tutum, Et plantas scrobibus semenque abscondere terrae. Mox idem ibid. pro δὴ legit δεῖ. In superioribus Ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα dedi pro Ἐκ Α. ἀρχώμεσθα. Clem. p. 597. Sylb. habet ἀρχώμεσθα.

Σαφῶς οἶμαι δεδειχθαι, ὅτι διὰ πάντων ἐστὶν ἡ δύναμις τοῦ θεοῦ. Καθὼς δὲ δι' σεσημάγκαμεν περιαιροῦντες τὸν διὰ τῶν ποιημάτων *Αἰα καὶ Ζῆνα*· τὸ γὰρ τῆς διανοίας αὐτῶν ἐπὶ θεὸν ἀναπέμπεται· διόπερ οὕτως ἡμῖν εἴρηται. Οὐκ ἀπεικικότως οὖν τοῖς ἐπιζητουμένοις προενηνέμεθα ταῦτα. Πᾶσι γὰρ τοῖς φιλοσόφοις ὁμολογῆται, ὅτι δεῖ περὶ θεοῦ διαλήψεις ὁσίας ἔχειν, ὃ μάλιστα παρακαλεῖται καλῶς ἢ καθ' ἡμᾶς αἴρεσις. Ἡ δὲ τοῦ νόμου κατασκευὴ πᾶσα τοῦ καθ' 13 ἡμᾶς περὶ εὐσεβείας τέτακται καὶ δικαιοσύνης καὶ ἐγκρατείας καὶ τῶν λοιπῶν ἀγαθῶν τῶν κατὰ ἀλήθειαν. Τούτοις ἐξῆς μεθ' ἕτερα ἐπιλέγει· „Ἐχομένως δ' ἐστὶν, ὡς ὁ θεὸς τὸν ὅλον κόσμον κατεσκεύασκε καὶ δέδωκεν εἰς ἀνάπανσιν ἡμῖν, διὰ τὸ κακόπαθον εἶναι πᾶσι τὴν βιοτήν, ἐβδόμην ἡμέραν, ἣ δὴ καὶ πρώτη φυσικῶς ἂν λέγοιτο ἡ πρώτη γένεσις, ἐν ᾗ τὰ πάντα συνθεωρεῖται. Μεταφέροιο δ' ἂν τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῆς σοφίας. Τὸ γὰρ πᾶν φῶς ἐστὶν ἐξ αὐτῆς. Καὶ 14 τινες εἰρήκασι τῶν ἐκ τῆς αἰρέσεως ὄντες τῆς ἐκ τοῦ περιπάτου, λαμπτήρος αὐτὴν ἔχειν τάξιν. Ἀκολουθοῦντες γὰρ αὐτῇ συνεχῶς, ἀτάραχοι καταστήσονται δι' ὅλον τοῦ βίου. Σαφέστερον δὲ καὶ κάλλιον τῶν ἡμετέρων προγόνων τις εἶπε Σολομῶν, αὐτὴν πρὸ οὐρανοῦ καὶ γῆς ὑπάρχειν. Τὸ δὴ σύμφωνόν ἐστι τῷ προειρημένῳ. Τὸ δὲ διασαφούμενον διὰ τῆς νομοθεσίας, ἀποπεπαινεῖν τὸν θεὸν ἐν 15 αὐτῇ, τοῦτο, οὐχ ὥς τινες ὑπολαμβάνουσι, μηκέτι ποιεῖν τι τὸν θεὸν καθέστηκεν, ἀλλ' ἐπὶ τῷ καταπεπαινεῖν τὴν τάξιν αὐτῶν οὕτως τε εἰς πάντα τὸν χρόνον τεταχέναι. Σημαίνει γὰρ, ὡς ἐν ἐξ ἡμέραις ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, ἵνα τοὺς χρόνους δηλώσῃ καὶ τὴν τάξιν προείπῃ τί τίνος προτερεῖ. Τάξας γὰρ, οὕτως αὐτὰ συνέχει καὶ οὐ μεταποιεῖ. Διασεσάφηκε δ' ἡμῖν ταύτην ἔννομον, ἕνεκεν σημείου τοῦ περὶ ἡμᾶς ἐβδόμου λόγου καθε- 16 στῶτος, ἐν ᾧ γινώσκιν ἔχομεν ἀνθρωπίνων καὶ θείων πραγμάτων. Αἱ ἐβδομάδων δὲ καὶ πᾶς ὁ κόσμος κυκλεῖται τῶν ζωογονουμένων καὶ τῶν φνομένων ἀπάντων. Τῷ δὲ σάββατον αὐτὴν προσαγορεύεσθαι, διεξηγεῖται ἀνάπανσις οὕσα¹⁴). Διασαφεῖ δὲ καὶ Ὅμηρος καὶ Ἡσίοδος, μετεिल्φότες ἐκ τῶν ἡμετέρων βιβλίων, ἱερὰν εἶναι. Ἡσίοδος μὲν οὕτως·

Πρωτον ἔνη τετράς τε καὶ ἐβδόμη ἱερὸν ἡμαρ.

Καὶ πάλιν λέγει·

Ἐβδομάτῃ δ' αὐθις λαμπρὸν φάος ἡέλλοιο.

14) Τῷ δὲ — ἀνάπανσις οὕσα. Cf. Philo de Abrahamo Vol. V. p. 242. ed. Pfeiffer.

Ὁμηρος δὲ οὕτως λέγει·

Ἐβδομάτῃ δ' ἤπειτα κατήλυθεν, ἱερὸν ἡμαρ.

Καὶ πάλιν·

17

Ἐβδομον ἡμαρ ἦν, καὶ τῷ τετέλεστο ἅπαντα.

Καί·

Ἐβδομάτῃ δὴ οἱ λήπομεν ῥόον ἐξ Ἀχέροντος.

Τοῦτο δὲ σημαίνων, ὡς ἀπὸ τῆς κατὰ ψυχὴν λήθης καὶ κακίας ἐν τῷ κατὰ ἀλήθειαν ἐβδόμῳ λόγῳ καταλιμπάνεται τὰ προειρημένα¹⁵⁾, καὶ γινώσκιν ἀληθείας λαμβάνομεν, καθὼς προεῖρηται. Αἶνος δέ 18 φησιν οὕτως·

Ἐβδομάτῃ δὴ οἱ τετελεσμένα πάντα τέτυκται.

Καὶ πάλιν·

Ἐβδόμη εἰν ἀγαθοῖς καὶ ἐβδόμη ἐστὶ γενέθλη.

Ἐβδόμη ἐν πρώτοισι καὶ ἐβδόμη ἐστὶ τελείη.

Καί·

Ἐπὶ δὲ πάντα τέτυκται ἐν οὐρανῷ ἀστερόεντι,

19

Ἐν κύκλοισι φανέντ' ἐπιτελλομένοις ἐνιαυτοῖς·

Τὰ μὲν Ἀριστοβούλου τοιαῦτα. Ὅποια δὲ καὶ Κλήμεντι περὶ τῆς αὐτῆς εἰρηται ὑποθέσεως, γινώσκιν ἂν διὰ τούτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ.

Ὡς καὶ Κλήμης ὁμοίως τὰ καλῶς Ἑλλήσιν εἰρημένα σύμφωνα τυγχάνειν τοῖς Ἑβραίων παρίστησι δόγμασιν. Ἀπὸ τοῦ 1 πέμπτου Στρωματίως Κλήμεντος*).

„Τὰ δ' ἐξῆς προσαποδοτέον, καὶ τὴν ἐκ τῆς βαρβάρου φιλοσοφίας Ἑλληνικὴν κλοπὴν σαφέστερον ἤδη παραστατέον. Φασὶ γὰρ σῶμα εἶναι τὸν θεὸν οἱ Στωικοὶ καὶ πνεῦμα κατ' οὐσίαν, ὥσπερ ἀμέλει καὶ τὴν ψυχὴν. Πάντα ταῦτα ἀντικρυς εὐρήσεις ἐν ταῖς γραφαῖς. Μὴ γάρ μοι τὰς ἀλληγορίας αὐτῶν ἐννοήσεις τανῦν, ὡς ἡ γνωστικὴ παραδίδωσιν ἀλήθεια, εἰ ἄλλο τι δεικνύουσι, καθάπερ οἱ σοφοὶ παλαισταὶ, ἄλλο μηνύουσιν†). Ἀλλ' οἱ μὲν διήκειν διὰ πάσης τῆς οὐσίας τὸν θεὸν φασιν, ἡμεῖς δὲ ποιητὴν μόνον αὐτὸν καλοῦμεν καὶ λόγῳ ποιητὴν. Παρήγαγε δ' αὐτοὺς τὸ ἐν τῇ Σοφίᾳ εἰρημένον**). 2

15) τὰ προηρημένα, quae ante placuerant, Vig. in marg.

Cap. XIII. *) Vid. Clem. Strom. V. p. 591 sqq. Sylburg.

†) εἰ — μηνύουσιν. Bene Vig. vertit: si forte — aliud ostendant, aliud re ipsa exhibeant. Nec minus bene haec annotavit: „Similitudo petitur a palaestritis, qui aliud ipso motu corporis oculorumve coniectu prae se ferunt, aliud re ipsa cogitant. Vulgo dicimus faire des feintes.“

**) Sap. VII, 24.

Αἰνέει δὲ καὶ χωρεῖ διὰ πάντων διὰ τὴν καθαρότητά· ἐπεὶ μὴ συνή-
 καν λέγεσθαι ταῦτα ἐπὶ τῆς Σοφίας τῆς πρωτοκτίστου τῷ Θεῷ. Ναί,
 φασίν. Ἀλλὰ ὕλην ὑποτίθενται οἱ φιλόσοφοι ἐν ταῖς ἀρχαῖς οἳ τε
 Στωικοὶ καὶ Πλάτων καὶ Πυθαγόρειοι, ἀλλὰ καὶ Ἀριστοτέλης ὁ Πε-
 ριπατητικὸς, οὐχὶ δὲ μίαν ἀρχήν. Ἰστώσαν δὲ τὴν καλουμένην ὕλην
 3 ἄποιον καὶ ἀσχημάτιστον λεγομένην πρὸς αὐτῶν, τὸ μὴ τόδε ἢ μὴ
 ὄν¹⁾ πρὸς τοῦ Πλάτωνος εἰρησθαι, καὶ μὴ τι μυστικώτατα. Μίαν
 γὰρ τὴν ὄντως οὖσαν ἀρχὴν εἰδὼς, ἐν τῷ Τιμαίῳ αὐταῖς φησι λῆξεσθαι.
 Νῦν δὴ οὖν τό γε παρ' ἡμῶν ὥδε ἐχέτω· τὴν μὲν περὶ ἀπάντων, εἴτε
 ἀρχὴν εἴτε ἀρχάς, εἴτε ὅπη δοκεῖ τούτων πέρι, ταῦν οὐ ῥήτεον, δι'
 ἄλλο μὲν οὐδέν, διὰ δὲ τὸ χαλεπὸν εἶναι κατὰ τὸν παρόντα τρόπον
 τῆς διεξόδου δηλῶσαι τὰ δοκοῦντα. Ἄλλως τε ἡ λῆξις ἡ προσηγική
 4 ἐκείνη*). Ἡ δὲ γῆ ἦν ἀόρατος καὶ ἀκατασκεύαστος, ἀφορμὰς αὐτοῖς
 ὕλικῆς οὐσίας παρέσχηται. Ναὶ μὴν Ἐπικουρῶ μὲν ἡ τοῦ αὐτομάτου
 παρελθούσης, οὐ παρακολουθήσαντι τῷ ῥήτῳ, γέγονεν ἐντεῦθεν**).
 Μатаιότης ματαιοτήτων, τὰ πάντα ματαιότης. Ἀριστοτέλει δὲ μέχρι
 σελήνης ἐπῆλθε καταγαγεῖν τὴν πρόνοιαν ἐκ τοῦδε τοῦ ψαλμοῦ²⁾.
 Κύριε, ἐν τῷ οὐρανῷ τὸ ἔλεός σου, καὶ ἡ ἀλήθειά σου ἕως τῶν νεφε-
 5 λῶν. Οὐδέπω γὰρ ἀπεκαλύπτετο ἡ τῶν προσηγικῶν δήλωσις μυστη-
 ρίων πρὸ τῆς τοῦ κυρίου παρουσίας. Τὰς τε αὖ μετὰ θάνατον κο-
 λάσεις καὶ τὴν διὰ πυρὸς τιμωρίαν ἀπὸ τῆς βαρβάρου φιλοσόφιας ἥ
 τε ποιητικῆ πῶσα μοῦσα, ἀλλὰ καὶ ἡ Ἑλληνικὴ φιλοσοφία ὑγείλετο.
 Πλάτων γοῦν ἐν τῷ τελευταίῳ τῆς πολιτείας³⁾ αὐταῖς φησι ταῖς
 λῆξεσθαι· Ἐνταῦθα δὴ ἄνδρες ἄγριοι διάπυροι ἰδεῖν, παρεστῶτες
 καὶ καταμανθάνοντες τὸ φιδέγμα, τοὺς μὲν ἰδίᾳ παραλαβόντες
 ἤγον, τὸν δὲ Ἀριδαῖον καὶ τοὺς ἄλλους συμποδίσαντες χειρὰς τε
 καὶ πόδας καὶ κεφαλὴν, καταβαλόντες καὶ ἐκδεύσαντες εἴλκον
 παρὰ τὴν ὁδὸν ἐκτὸς ἐπ' ἀσπαλάθων κάμπτοντες⁴⁾. Οἱ μὲν γάρ

1) τὸ μὴ τόδε etc. Haec apud Clementem ita concepta reperies: καὶ τολ-
 μηρότερον ἤδη μὴ ὄν πρὸς τ. Π. εἰρησθαι. Καὶ μὴ τι μυστικώτατα μίαν τὴν
 ὄντως etc. Quibus similia leguntur in MS. Euseb. Nihil tamen in nostra
 lectione mutandum censeo, praesertim cum ex illis καὶ μὴ τι μυστικ. satis com-
 moda exprimi sententia nequeat. Vig.

*) Genes. I, 2. **) Eccles. I, 2.

2) ἐκ τοῦδε τοῦ ψαλμοῦ. Psalm. XXXV, 6. Scilicet Aristoteles psalmos
 legi. Cf. IX, 6. XV, 5. Athenagor. deprec. XXII, 17, 18.

3) πολιτείας. Vid. Plat. de rep. X, 14, p. 362. Stallb.

4) κάμπτοντες. Justin. γνώμης. Plato κνάμπτοντες, eod. sensu. Cle-
 mens et MS. κνάμπτοντες. Quod postremum si probatur, dicendum est eos non
 utcumque carptos et laceratos esse, verum etiam ad maiorem doloris sensum

ἄνδρες⁵⁾ οἱ διάπυροι ἀγγέλους αὐτῷ βούλονται δηλοῦν, οἱ παραλαβόντες τοὺς ἀδίκους κολάζουσιν. Ὁ ποιῶν*), φησὶ, τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα καὶ τοὺς λειτουργοὺς πῦρ φλέγον. Ἐπεταὶ δὲ τοῦ- 6 τοις, τὴν ψυχὴν εἶναι ἀθάνατον. Τὸ γὰρ κολαζόμενον ἢ παιδευόμενον ἐν αἰσθήσει ὃν ζῇ, καὶ πάσχειν βούληται⁶⁾. Τί δέ; οὐχὶ οἶδεν ὁ Πλάτων καὶ πρὸς ποταμοὺς καὶ τῆς γῆς τὸ βάθος τὴν πρὸς τῶν βαρβάρων γένεσιν καλουμένην ἀτάκταρον ποιητικῶς ὀνομαζών, Κωκυτὸν τε καὶ Ἀχέροντα καὶ Πυριφλεγέθοντα καὶ τὰ τοιαῦτά τίνα εἰς τὴν παιδευσιν σωφρονίζοντα παρεισάγων κολαστήρια; Τῶν σμικρῶν δὲ κατὰ τὴν γραφὴν καὶ ἐλαχίστων τοὺς ἀγγέλους τοὺς ὀρώντας⁷ τὸν Θεόν, πρὸς δὲ καὶ τὴν εἰς ἡμᾶς δι' ἀγγέλων τῶν ἐφεστώτων ἤκουσαν ἐπισκοπὴν ἐμφαίνων, οὐκ ὀκνεῖ γράφειν. Ἐπειδὴ δ' οὖν⁷⁾ πάσας τὰς ψυχὰς τοὺς βίους ἠρῶσθαι, ὥσπερ ἔλαχον, ἐν τάξει προσ- 8 εῖναι εἰς τὴν Λάχσειν· ἐκείνην δὲ ἐκάστω, ὃν εἴλετο δαίμονα, τούτων φύλακα τοῦ βίου συμπέμπειν καὶ ἀποπληρωτὴν τῶν αἰρεθέντων. Τάχα δὲ καὶ τῷ Σωκράτει τὸ δαιμόνιον τοιοῦτόν τι ἠνίσσετο. Ναὶ μὴν γεννητὸν εἶναι τὸν κόσμον ἐκ Μωσέως παραλαβόντες ἐδογματίσθησαν⁸ οἱ φιλόσοφοι. Καὶ ὅγε Πλάτων ἀντικρὺς εἶρηκε· Πότερον ἦν ἀρχὴν ἔχων γενέσεως οὐδεμίαν ἢ γέγονεν ἀπ' ἀρχῆς τιος ἀρξάμενος; Ὁμο- 9 τός τε γὰρ ἀπτός τε καὶ σῶμα ἔχει. Αὐτὸς τε ὁπότεν εἶπη· Τὸν μὲν οἶν ποιητὴν καὶ πατέρα τοῦδε τοῦ παντός εὑρεῖν τε ἔργον, οὐ μόνον γεννητὸν ἔδειξε τὸν κόσμον, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτοῦ γεγενῆσθαι ση- 10 μαίνει, ὡς ἂν ἐκ μόνου γενομένου καὶ ἐκ μὴ ὄντος ὑποστάτως. Γεννητὸν δὲ καὶ οἱ Στωικοὶ τίθενται τὸν κόσμον. Τὸν τε ὑπὸ τῆς⁹ βαρβάρου φιλοσοφίας θρυλούμενον διάβολον, τὸν τῶν δαιμόνων ἄρχοντα, κακοεργὸν εἶναι ψυχὴν ἐν τῷ δεκάτῳ τῶν νόμων ὁ Πλάτων λέγει ταῦδε ταῖς λέξεσι· Ψυχὴν διοικοῦσαν καὶ ἐροικοῦσαν τοῖς 11 πάντι κινουμένοις μὲν οὐ καὶ τὸν οὐρανὸν διοικεῖν ἀνάγκη γίνεαι; Τί μὴν; Μίαν ἢ πλείους; Πλείους ἐγὼ ὑπὲρ σφῶν ἀποκρινοῦμαι.

aspalathis impositos. Ego alterum praetulerim. [Cf. Stallbaum, ad h. l. qui tamen Eusebii locum neglexit.]

5) οἱ μὲν γὰρ ἄνδρες. Justinus inde resurrectionis etiam dogma colligens: Ἐνταῦθα, inquit, μοι δοκεῖ ὁ Πλάτων οὐ μόνον τὸν περὶ κτίσεως παρὰ τῶν προφητῶν μεμαθηκέναι λόγον, ἀλλὰ καὶ τὸν περὶ τῆς ἀπιστομένης παρ' Ἑλλήσιν ἀναστάσεως· τὸ γὰρ μετὰ σώματος κίνησθαι τὴν ψυχὴν φῆσαι οὐδὲν ἰτερον δηλοῖ, ἢ ὅτι τῷ περὶ τῆς ἀναστάσεως ἐπίστευσε λόγῳ. Οὐ γὰρ δὴ πού τὴν ψυχὴν κεφαλὴν καὶ χεῖρας καὶ πόδας καὶ δέρμα ἔχειν φηρουσιν. Vig.

*) Psalm. CIV, 4.

6) λέγεται Vig. in marg. et in transl. ut legitur apud Clementem.

7) Ἐπειδὴ δ' οἶν. Plato I. X. de Repub. [c. 15.] p. 521. D. ista pluribus. Vig.

- Ἀνοῖν μὲν πον ἔλαττον μὴδὲν τιθῶμεν, τῆς τε εὐεργέτιδος καὶ τῆς
 τᾶναντία δυναμένης ἐξεργάζεσθαι. Ὅμοιος δὲ καὶ τῷ Φαίδρῳ τὰδε
 γράφει· "Ἐστὶ μὲν δὴ καὶ ἄλλα κακὰ, ἀλλὰ τις δαίμων ἔμιξε τοῖς
 πλείστοις ἐν τῷ παραντίκῳ ἡδονῇ. Ἀλλὰ καὶ τῷ δεκάτῳ τῶν νό-
 μων ἀντικρὺς τὸ ἀποστολικὸν δεικνυσιν ἐκεῖνο*). Οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ
 πάλῃ πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰ πνευματικὰ τῶν ἐν οὐρα-
 10 νοῖς, ὧδὲ πως γράφων· Ἐπειδὴ γὰρ συνεχωρήσαμεν ἡμῖν αὐτοῖς,
 εἶναι μὲν τὸν οὐρανὸν πολλῶν μεστὸν ἀγαθῶν, εἶναι δὲ καὶ τῶν
 ἐναντίων, πλειόνων δὲ τῶν μὴ, μάχῃ δὴ, φάμεν, ἀθάνατός ἐσθ' ἡ
 τοιαύτη καὶ φυλακῆς θαυμαστῆς δεομένη. Κόσμον τε αὖθις τὸν μὲν
 νοητὸν οἶδεν ἡ βάρβαρος φιλοσοφία, τὸν δὲ αἰσθητὸν· καὶ τὸν μὲν
 ἀρχέτυπον, τὸν δὲ εἰκόνα τοῦ καλοῦ παραδείγματος· καὶ τὸν μὲν
 ἀνατίθῃσι μονάδι, ὡς ἂν νοητὸν, τὸν δὲ αἰσθητὸν ἐξάδι· γάμος γὰρ
 11 παρὰ τοῖς Πυθαγορείοις, ὡς ἂν γόνιμος ἀριθμὸς, ἡ ἐξὰς καλεῖται.
 Καὶ ἐν μὲν τῇ μονάδι συνίστησιν οὐρανὸν ἀόρατον καὶ γῆν ἀρίαν καὶ
 φῶς νοητόν· Ἐν ἀρχῇ γάρ, φησιν, ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ
 τὴν γῆν· ἡ δὲ γῆ ἦν ἀόρατος. Ἐῖτ' ἐπιφέρει⁸⁾· Καὶ εἶπεν ὁ θεός,
 γενέσθω φῶς, καὶ ἐγένετο φῶς. Ἐν δὲ τῇ κοσμογονίᾳ τῇ αἰσθητῇ
 στερεὸν οὐρανὸν ἐδημιούργει· τὸ δὲ στερεὸν αἰσθητὸν· γῆν τε ὁρατὴν
 καὶ φῶς βλεπόμενον. Ἀρ' οὐ δοκεῖ σοι ἐντεῦθεν ὁ Πλάτων ζῶων
 12 ἰδέας ἐν τῷ νοητῷ ἀπολείπειν κόσμῳ καὶ τὰ εἶδη τὰ αἰσθητὰ κατὰ
 τὰ γένη δημιουργεῖν τὰ νοητά; Εἰκότως ἄρα ἐκ γῆς μὲν τὸ σῶμα
 διαπλάττεσθαι λέγει Μωσῆς, ὃ γηγόνον φησιν ὁ Πλάτων σκῆνος·
 ψυχὴν δὲ τὴν λογικὴν ἄνωθεν ἐμπνευσθῆναι ὑπὸ θεοῦ εἰς πρόσωπον.
 Ἐνταῦθα γὰρ τὸ ἡγεμονικὸν ἰδρῦσθαι λέγουσι, τὴν διὰ τῶν αἰσθη-
 τηρίων ἐπεισόδιον τῆς ψυχῆς ἐπὶ τοῦ πρωτοπλάστου εἰσοδὸν ἐρμη-
 νεύοντες. Διὸ καὶ κατ' εἰκόνα καὶ κατ' ὁμοίωσιν θεοῦ τὸν ἀνθρω-
 13 πον γεγονέναι. Εἰκὼν μὲν γὰρ θεοῦ λόγος ὁ θεὸς καὶ βασιλικός,
 ἀνθρωπος ἀπαθής· εἰκὼν δ' εἰκόνας ἀνθρωπίνης νοῦς. Ἐτέρῳ δ' εἰ-
 βούλει παραλαβεῖν ὀνόματι τὴν ἐξομοίωσιν, εὖροις ἂν παρὰ τῷ Μωσῇ
 ἀκολουθίαν ὀνομαζομένην θεῖαν. Φησὶ γάρ· Ὁπίσω κυρίου τοῦ
 θεοῦ ὑμῶν πορεύεσθε καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ φυλάξατε. Ἀκόλουθοι
 δ', οἶμαι, καὶ θεραπευταὶ θεοῦ πάντες οἱ ἐνάρετοι. Ἐντεῦθεν δ' οἱ
 μὲν Στωικοὶ τὸ τέλος τῆς φιλοσοφίας τὸ ἀκολούθως τῇ φύσει ζῆν
 εἰρήκασιν, ὁ Πλάτων δὲ ὁμοίωσιν θεῶ, ὡς ἐν τῷ δευτέρῳ παρεστή-
 σαμεν στρωματεῖ. Ζήνων τε ὁ Στωικὸς παρὰ Πλάτωνος λαβὼν, ὁ

*) Eph. VI, 13.

8) ἐπιφέρει. Cf. Cudworth. syst. intell. T. I. p. 580. et Moshem, ibid. p. 581. p. 584.

δὲ ἀπὸ τῆς βαρβάρου φιλοσοφίας, τοὺς ἀγαθοὺς πάντας ἀλλήλων εἶναι φίλους λέγει. Φησὶ γὰρ ἐν τῷ Φαίδρῳ Σωκράτης· Ὡς οὐχ εἴμαρται κακὸν κακῷ φίλον εἶναι, οὐδ' ἀγαθὸν ἀγαθῷ μὴ φίλον. 14 Ὅπερ κὰν τῷ Αἰσίδι ἀπέδειξεν ἱκανῶς, ὡς ἐν ἀδικίᾳ καὶ πονηρίᾳ οὐκ ἂν ποτε σωθῇ φιλία. Καὶ ὁ Ἀθηναῖος ξένος⁹⁾ ὁμοίως φησὶ, πράξιν εἶναι φίλην καὶ ἀκόλουθον θεῷ καὶ ἓνα λόγον ἔχουσαν ἀρχαῖον, ὅταν τὸ μὲν ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ μετρίῳ ὄντι φίλον ᾖ, τὰ δὲ ἄμετρα οὔτε τοῖς ἀμέτροις οὔτε ἐμμέτροις· ὁ δὲ θεὸς ἡμῖν πάντων χρημάτων μέτρον ἂν εἴη. Εἴτα ὑποβάς ἐπάγει Πλάτων· Πῶς γὰρ δι' ἀγαθὸς ἀγαθῷ ὅμοιος· κατὰ τοῦτο δὲ καὶ θεῷ ἑοικὼς ἀγαθῷ τε παντὶ 15 φίλος ὑπάρχει καὶ θεῷ. Ἐνταῦθα γενόμενος, κάκεινου ἀνεμνήσθη· ἐπὶ τέλει γὰρ τοῦ Τιμαίου λέγει, τῷ κατανοουμένῳ τὸ κατανοοῦν ἐξομοιωῶσαι δεῖν κατὰ τὴν ἀρχαίαν φύσιν· ὁμοιώσαντα δὲ τέλος ἔχειν τοῦ προτεθέντος ἀνθρώποις ὑπὸ θεῶν ἀρίστου βίου, πρὸς τε τὸν παρόντα καὶ τὸν ἔπειτα χρόνον.“ Καὶ μετὰ βραχεία¹⁰⁾ ἐπιλέγει· „Ἀδελφοὺς δ' εἶναι ἡμᾶς ὡς ἂν τοῦ ἐνὸς θεοῦ ὄντος καὶ ἐνὸς διδα- 16 σκάλου, φαίνεται πού καὶ Πλάτων καλῶς ὧδέ πως· Ἔστ' ἐν γὰρ πάντες οἱ ἐν τῇ πόλει ἀδελφοί, ὡς φήσομεν πρὸς αὐτοὺς μυθολογοῦντες. Ἀλλ' ὁ θεὸς πλάττων, ὅσοι μὲν ὑμῶν ἱκανοὶ ἄρχειν, χρυσὸν ἐν τῇ γενέσει συνέμιξεν αὐτοῖς, διὸ τιμιώτατοί εἰσιν· ὅσοι δὲ ἐπίκουροι, ἄργυρον· σίδηρον δὲ καὶ χαλκὸν τοῖς γεωργοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις δημιουργοῖς. Ὅθεν ἀνάγκη φησὶ γεγενῆσθαι, ἀσπάξασθαι τε καὶ φιλεῖν τούτους μὲν ταῦτα ἐφ' οἷς γινώσκεις, ἐκείνους δὲ, ἐφ' οἷς ἡ δόξα. 17 Ἰσως γὰρ τὴν ἐκλεκτὴν ταύτην φύσιν γνώσεως ἐπιτεμένην μαντεύεται εἰ μὴ τι¹¹⁾ τρεῖς τινας ὑποτιθέμενος γνώσεις, τρεῖς πολιτείας, ὡς ἐπέλαβόν τινες, διαγράφει· καὶ Ἰουδαίων μὲν ἀργυρᾶν, Ἑλλήνων δὲ τὴν τρίτην, Χριστιανῶν δὲ¹²⁾ οἷς ὁ χρυσὸς ὁ βασιλικὸς ἐγκαταμικταί, τὸ ἅγιον πνεῦμα. Τὸν τε Χριστιανῶν βίον ἐμφαίνων, κατὰ λέξιν γράφει ἐν τῷ Θεαιτήτῳ· Λέγωμεν¹³⁾ δὴ περὶ τῶν κορυφαίων· τί γὰρ ἂν τις τοὺς γε φαύλως διατρίβοντας ἐν φιλοσοφίᾳ λέγοι; Οὗτοι δὲ πού οὔτε εἰς ἀγορὰν ἴσασιν τὴν ὁδὸν οὔτε ὅπου δικαστήριον ἢ βουλευτήριον ἢ τι κοινὸν ἄλλο τῆς πόλεως συνέδριον· νόμους δὲ καὶ ψηφίσματα λεγόμενα ἢ γεγραμμένα οὔτε ὁρῶσιν οὔτε ἀκούουσι.

9) Ἀθηναῖος ξένος. Cf. Plat. legg. IV, 8. p. 146. Ast.

10) μετὰ βραχεία. Imo sat multa, quae hic praetermittit Euseb. [Vid. Clem. strom. V. p. 595 sqq. Syll.]

11) τι pro τις ex Clem. dedi.

12) τὴν χρυσοῦν addendum esse coniicit Vig. in marg.

13) λέγωμεν. Cf. XII, 29.

- 18 Σπονδαὶ δὲ ἑταιριῶν καὶ σύνοδοι ἐπ' ἀρχὰς καὶ σὺν ἀνλητρίσι κῶμοι, οὐδὲ ὄναρ πράττειν προτίσταιται αὐτοῖς. Εὖ δὲ ἢ κακῶς τί γέγονεν ἐν πόλει ἢ τί τῷ κακόν ἐστι γεγονὸς ἐκ προγόνων, μᾶλλον αὐτοὺς λέληθεν ἢ οἱ τῆς θαλάσσης λεγόμενοι χόες. Καὶ ταῦτα οὐθ' ὅτι οὐκ οἶδεν, οἶδεν, ἀλλὰ τῷ ὄντι τὸ σῶμα μόνον ἐν τῇ πόλει κεῖται αὐτοῦ καὶ ἐπιδημεῖ, αὐτὸς δὲ πέταται κατὰ Πίνδαρον γῆς ὑπένερθεν οὐρανοῦ τε ὑπὲρ ἀστρονομῶν καὶ πᾶσαν πάντῃ φύσιν ἐρευνώμενος.
- 19 Πάλιν αὖ τῷ τοῦ κυρίου ῥήτῳ τῷ· Ἔστω ὑμῶν τὸ ναὶ ναὶ καὶ τὸ οὐ οὐ, ἐκεῖνα ἀπεικαστίον· Ἀλλὰ μοι ψεῦδος συγχωρήσαι καὶ ἀλήθειαν ἀφανίσαι οὐδαμῶς θέμις. Τῇ τε περὶ τοῦ ὁμόσαι ἀπαγορεύσει συνάδει ἥδε ἢ ἐν τῷ δεκάτῳ τῶν νόμων λέξις· Ἐπαινός τε ὅρκος τε¹⁴⁾ περὶ παντὸς ἀπέστω. Καὶ τὸ σύνολον Πυθαγόρας Σωκράτης καὶ Πλάτων λέγοντες ἀκούειν φωνῆς θεοῦ, τὴν κατασκευὴν τῶν ὅλων
- 20 θεωροῦντες ἀκριβῶς ὑπὸ θεοῦ γεγονυῖαν καὶ συνεχομένην ἀδιαλείπτως, ἀκηκόασι τοῦ Μωσέως λέγοντος· Εἶπε καὶ ἐγένετο, τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἔργον εἶναι διαγράφοντος. Ἐπὶ τε τῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ χόος διαπλάσεως ιστάμενοι, γήινων μὲν οἱ φιλόσοφοι παρ' ἕκαστα τὸ σῶμα ἀναγορεύουσιν, Ὅμηρος δὲ οὐκ ὀκνεῖ ἐν κατάρως μέρει τίθεσθαι τὸ·

Ἀλλ' ὑμεῖς μὲν¹⁵⁾ πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε.

- 21 Καθ' ἑπὶ Ἡσαΐας· Καὶ καταπατήσατε αὐτοὺς, λέγων, ὡς πηλόν. Καλλίμαχος δὲ διαρρήδην γράφει·

Ἦν κείνος οὐνιαντὸς, ᾧ ποτε πτηνὸν

Καὶ τοῦν θαλάσση καὶ τὸ τετράπουν οὕτως

Ἐφθέγγεθ', ὡς ὁ πηλὸς ὁ Προμηθεὺς¹⁶⁾.

Πάλιν τε ὁ αὐτός·

— Εἰ σε, ἔφη, Προμηθεὺς

Ἐπλασε καὶ πηλοῦ μὴ¹⁷⁾ ἑτέρου γέγονας.

Ἡσίοδος δὲ ἐπὶ τῆς Πανδώρας λέγει·

Ἦφαιστον δὲ κέλευσε περικλυτὸν ὅτι τάχιστα

Γαῖαν ὕδει φύρειν, ἐν δ' ἀνθρώπου θέμεν αὐδὴν

Καὶ νόον.

- 22 Πῦρ μὲν οὖν τεχνικόν, ὁδῷ βαδίζον εἰς γένεσιν τὴν φύσιν ὀρίζονται

14) Ἐπαινός τε ὅρκος τε. De iuramento pluribus disputat lib. XII. legg. Vig.

15) Ἀλλ' ὑμεῖς μὲν. Vid. Iliad. VII, 99.

16) Προμηθεὺς. Legend. Προμηθεὺς, ut versus constet. Vig. Ex Clem. Προμηθεὺς reposui.

17) μὴ¹⁷⁾ pro μὴ ἔξ scripsi ex Clem.

οἱ Στωικοί· πῦρ δὲ καὶ φῶς ἀλληγορεῖται ὁ θεὸς ἢ ὁ ¹⁸⁾ λόγος αὐτοῦ
πρὸς τῆς γραφῆς. Τί δέ; Οὐχὶ καὶ Ὅμηρος παρὰφράζων τὸν χω-
ρισμὸν τοῦ ὕδατος ἀπὸ τῆς γῆς καὶ τὴν ἀποκάλυψιν τὴν ἐμφανῆ τῆς
ξηραῖς, ἐπὶ τῆς Τηθύος καὶ τοῦ Ὠκεανοῦ λέγει·

Ἦδη γὰρ ¹⁹⁾ θηρὸν χρόνον ἀλλήλων ἀπέχονται
Εὐνῆς καὶ φιλότῃτος;

Πάλιν τὸ δυνατόν ἐν πᾶσι προσάπτουσι καὶ οἱ παρ' Ἑλλησι· λογιώ-
τατοι τῷ θεῷ. Ὁ μὲν Ἐπίχαρμος, Πινθαγόρειος δὲ ἦν, λέγων· 23

Οὐδὲν ἐκφεύγει τὸ θεῖον, τοῦτο γινώσκειν σε δεῖ·

Αὐτός ἐστ' ἀμῶν ἐπόπτης, ἀδυνατεῖ δ' οὐδὲν θεός.

Ὁ μελοποιὸς δέ·

Θεῷ δυνατόν ²⁰⁾, ἐκ μελαίνας
Νυκτὸς ἀμίαντον ὄρσαι φάος,
Κελαινεφεῖ δὲ σκότει
Καλύψαι καθαρὸν ἀμέρας σέλας.

Ὁ μόνος ἡμέρας ἐνεστώσης νύκτα ποιῆσαι δυνάμενος, φησὶ, θεός ²¹⁾
οὗτός ἐστιν. Ἐν τε τοῖς Φαινομένοις ἐπιγραφομένοις ὁ Ἄρατος·

Ἐκ Διὸς ἀρχόμεσθα, εἰπὼν, τὸν οὐδέποτε ἄνδρες ἑώμεν
Ἀρόντων· μεστὰι δὲ Διὸς πᾶσαι μὲν ἀγνυαί,
Πᾶσαι δ' ἀνθρώπων ἀγοραί, μεστὴ δὲ θάλασσα
Καὶ λιμένες. Πάντη δὲ Διὸς κεχρήμεθα πάντες.

Ἐπιφέρει·

25

Τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν,
Οἷον δημιουργία. Ὁ δ' ἡπίος ἀνθρώποισι
Δεξιὰ σημαίνει·
Αὐτὸς γὰρ τάγε σήματ' ἐν οὐρανῷ ἐστήριξεν,
Ἄστροι διακρίνας, ἐστέψατο ²¹⁾ δ' εἰς ἐνιαυτὸν
Ἀστέρας, οἳ κε μάλιστα τετυγμένα σημαίνειν
Ἀνδράσιν ὥράων, ὅφρ' ἔμπεδα πάντα φύηται·
Καὶ μιν ἀεὶ πρῶτόν τε καὶ ὕστατον ἰλάσκονται,
Χαῖρε, πάτερ, μέγα θαῦμα, μέγ' ἀνθρώποισιν ὄνειαρ.

Καὶ πρὸ τούτου δὲ Ὅμηρος ἐπὶ τῆς ἡφαιστοτενέκτου ἀσπίδος κοσμο-
ποιῶν κατὰ Μωσέα·

Ἐν μὲν γαῖαν ἔτενξ', ἐν δ' οὐρανόν, ἐν δὲ θάλασσαν, φησὶν, 26
Ἐν δὲ τὰ τελεα πάντα, τὰ τ' οὐρανὸς ἐστεφάνωται.

18) καὶ Clem. et Vig. in marg.

19) Ἦδη γὰρ θηρὸν. Homer. Iliad. ξ. vers. 206. Vig.

20) Θεῷ δυνατόν. Pindari fragmenta locum hunc repraesentant. Vig.

21) ἐστέψατο pro ἐστέψατο dedi ex Clem. et emendante Vig. in marg.

Ὁ γὰρ διὰ τῶν ποιημάτων καὶ τῶν καταλογάδην συγγραμμάτων ἁδό-
 μενος Ζεὺς τὴν ἔννοιαν ἐπὶ τὸν θεὸν ἀναφέρει. Ἦδη δὲ, ὡς εἶπεν,
 ὑπ' αὐγὰς ὁ Δημόκριτος εἰναί τινας ὀλίγους γράφει τῶν ἀνθρώπων,
 οἳ δὴ ἀνατείναντες τὰς χεῖρας ἐνταῦθα, οὗ νῦν ἡέρα²²⁾ καλέομεν οἱ
 27 Ἕλληνες. Πάντα Ζεὺς μυθεῖται, καὶ πάντα οὗτος οἶδε καὶ διδοῖ
 καὶ ἀφαιρεῖται, καὶ βασιλεὺς οὗτος τῶν πάντων. Μυστικώτερον δὲ
 ὁ μὲν Βοιωτίος Πίνδαρος, ὅτε Πυθαγόρειος ὦν,

Ἐν ἀνδρῶν²³⁾, ἐν θεῶν γένος,

Ἐκ μιᾶς δὲ μητρὸς πνέομεν ἄμφοι,
 τῆς ὕλης, παραδίδωσι· καὶ ἓνα τὸν τούτων δημιουργὸν τὸν ἀρίστο-
 τέχνην πατέρα²⁴⁾ λέγει, τὸν καὶ τὰς προκοπὰς κατ' ἄξιαν εἰς θεϊό-
 28 τητα παρεσχημένον. Σιωπῶ γὰρ Πλάτωνα, ὃ ἀντικρὺς οὗτος ἐν τῇ
 πρὸς Ἑραστὸν καὶ Κορίσκον ἐπιστολῇ φαίνεται πατέρα καὶ υἱὸν οὐκ
 οἶδ' ὅπως ἐκ τῶν Ἑβραϊκῶν φωνῶν ἐκφαίνων, παρακλενόμενος κατὰ
 λέξιν· ἐπομνύντας σπουδῇ τε ἅμα μὴ ἀμούσῳ καὶ τῇ τῆς σπουδῆς
 ἀδελφῇ παιδείᾳ τὸν πάντων θεὸν αἴτιον, καὶ τοῦ ἡγεμόνος καὶ αἰτίου
 πατέρα κύριον ἐπομνύντας, ὃν ἐὰν ὀρθῶς φιλοσοφῇτε, εἴσεσθε. Ἦ
 τε ἐν Τιμαίῳ δημιουργία πατέρα λέγει τὸν δημιουργόν, λέγουσα ὥδέ
 29 πως· Θεοὶ θεῶν, ὧν ἐγὼ πατὴρ δημιουργός τε ἔργων. Ὡστε καὶ
 ἐπ' αὐτῇ, περὶ τὸν πάντων βασιλέα πάντα ἐστὶ, καὶ κεῖνον ἕνεκα τὰ
 πάντα, καὶ κεῖνο αἴτιον τῶν καλῶν· δεύτερον δὲ περὶ τὰ δεύτερα, καὶ
 τρίτον περὶ τὰ τρίτα· οὐκ ἄλλως ἔγωγε ἐξακούω, ἢ τὴν ἀρίαν τριάδα
 μνησέσθαι. Τρίτον μὲν γὰρ εἶναι τὸ ἄγιον πνεῦμα, τὸν δὲ υἱὸν δεύτερον·
 δι' οὗ πάντα ἐγένετο κατὰ βούλησιν τοῦ πατρὸς. Ὁ δὲ αὐτὸς ἐν τῇ δεκά-
 τῃ τῆς πολιτείας Ἡρὸς τοῦ Ἀρμενίου, τὸ γένος Παμφύλου μέμνηται, ὅς
 ἐστὶ Ζωρόαστρις. Αὐτὸς γοῦν ὁ Ζωρόαστρις γράφει· Τάδε συνέγραψε
 Ζωρόαστρις ὁ Ἀρμενίου, τὸ γένος Πάμφυλος, ἐν πολέμῳ τελευτήσας,
 ὅσα ἐν ἤδη γενόμενος ἐδάην παρὰ θεῶν. Τὸν δὲ Ζωρόαστριν τοῦτον ὁ
 30 Πλάτων δωδεκαταῖον ἐπὶ τῇ πυρρᾷ κείμενον ἀναβιβῶναι λέγει. Τάχα μὲν
 οὐ τὴν ἀνάστασιν, ἀλλ' ἐκεῖνα αἰνίσσεται, ὡς διὰ τῶν δώδεκα ζώδων
 ἡ ὁδὸς ταῖς ψυχαῖς γίνεται εἰς τὴν ἀνάληψιν. Αὐτὸς δὲ καὶ εἰς τὴν
 γένεσίν φησι τὴν αὐτὴν γίνεσθαι κάθοδον. Ταῦτα ὑποληπτέον καὶ
 τὰ τοῦ Ἡρακλέους ἄθλα λέγεσθαι ἰβ', μεθ' ἃ τῆς ἀπαλλαγῆς παντός

22) ἡέρα recte Vig. in marg., in textu autem retinuit corruptum ἡ ἑτέρα. Clem. ὃν νῦν ἡέρα.

23) Ἐν ἀνδρῶν. Theodor. Canterus lib. II. variar. lection. cap. 11. hos Pindari versus illustrat. Vig.

24) ἀριστοτέχνην πατέρα. Canterus ibid. Plutarchi loca profert, ubi ex Pindaro id nominis Deo tribuitur. Vig.

τοῦ κόσμου τοῦδε τυγχάνει ἡ ψυχὴ· Οὐ παραπεμπομαι καὶ τὸν Ἐμπεδοκλέα. Ὁ φυσικὸς οὗτος τῆς τῶν πάντων ἀναλήψεως μέμνηται, ὡς ἐσομένης ποτὲ εἰς τὴν τοῦ πυρὸς οὐσίας μεταβολῆς. Σαφέ- 31
στατα δ' Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέσιος ταύτης ἐστὶ τῆς δόξης, τὸν μὲν τινα κόσμον αἰδίων εἶναι δοκιμάσας, τὸν δὲ τινα φθιερόμενον, τὸν κατὰ τὴν διακόσμησιν, εἰδὼς οὐχ ἕτερον ὄντα ἐκείνου πως ἔχοντος. Ἄλλ' ὅτι μὲν αἰδίων τὸν ἐξ ἀπάσης τῆς οὐσίας αἰδῶς ποῖον κόσμον, ἤδη φανερόν ποιεῖ, λέγων οὕτως· Κόσμον τὸν αὐτὸν πάντων οὐτέ τις θεῶν οὔτε ἀνθρώπων ἐποίησεν, ἀλλ' ἦν ἀεὶ καὶ ἐστὶ καὶ ἔσται πῦρ ἀεῖζων, ἀπτόμενον μέτρῳ καὶ ἀποσβεννύμενον μέτρῳ. Ὅτι δὲ καὶ 32
γεννητὸν καὶ φθαρτὸν αὐτὸν εἶναι ἐδογματίζε, μὴνύει τὰ ἐπιφερόμενα πυρὸς τροπαί, πρῶτον θάλασσα, θαλάσσης δὲ τὸ μὲν ἡμῖν γῆ, τὸ δὲ ἡμῖν πρηστήρ. Δυνάμει γὰρ λέγει, ὅτι τὸ πῦρ ὑπὸ τοῦ διοικοῦντος λόγου καὶ θεοῦ τὰ σύμπαντα δι' ἄερος τρέπεται εἰς ὑγρὸν, τὸ ὡς σπέρμα τῆς διακοσμήσεως, ὃ καλεῖ θάλασσαν· ἐκ δὲ τούτου αὐθις γίνεταί οὐρανὸς καὶ γῆ καὶ τὰ ἐμπεριεχόμενα. Ὅπως δὲ πάλιν ἀναλαμβάνεται καὶ ἐκπυρρῶνται, σαφῶς διὰ τούτων δηλοῖ· Θάλασσα 33
διαχέεται καὶ μετρέεται εἰς τὸν αὐτὸν λόγον, ὁκοῖος πρόσθεν ἦν ἡ γενέσθαι γῆ*). Ὁμοίως καὶ περὶ τῶν ἄλλων στοιχείων τὰ αὐτά. Παραπλήσια τούτῳ καὶ οἱ ἐλλογιμώτατοι τῶν Στωικῶν δογματίζουσι, περὶ τε ἐκπυρρώσεως διαλαμβάνοντες καὶ κόσμον διοικήσεως καὶ τοῦ ἰδίως ποιοῦ κόσμου τε καὶ ἀνθρώπου καὶ τῆς τῶν ἡμετέρων ψυχῶν ἐπιδιαμονῆς. Πάλιν τε αὖ ὁ Πλάτων ἐν μὲν τῷ ἐβδόμῳ τῆς πολιτείας τὴν ἐνταῦθα ἡμέραν νυκτερινὴν ἡμέραν κέκληκεν διὰ τοὺς κοσμοκράτορας, οἶμαι, τοῦ σκότους τούτου· ὕπνον δὲ καὶ θάνατον τὴν εἰς σῶμα ὁδὸν τῆς ψυχῆς κατὰ ταυτὰ τῷ Ἡρακλεῖτῳ. Καὶ μὴ τι τοῦτο ἐπὶ τοῦ σωτήρος προεθέσπιζε τὸ πνεῦμα, διὰ τοῦ Λαβίδ λέγον· ἐγὼ**) ἐκοιμήθην, καὶ ὕπνωσα· ἐξηγέρθην, ὅτι κύριος ἀντιλήψεται 34
μὲν· οὐ γὰρ τὴν ἀνάστασιν μόνον τοῦ σωτήρος Χριστοῦ ἐξ ὕπνου ἔγερσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν εἰς σάρκα κάθοδον τοῦ κυρίου ὕπνον ἀλληγορεῖ. Αὐτίκα ὁ αὐτὸς σωτὴρ παρεγγυῇ, γρηγορεῖτε· οἶον, μελετᾶτε ζῆν καὶ χωρῖζεν τὴν ψυχὴν τοῦ σώματος πειρᾶσθε. Τὴν τε κυριακὴν ἡμέραν ἐν τῷ δεκάτῳ τῆς πολιτείας ὁ Πλάτων διὰ τούτων καταμαρτυρεῖται· Ἐπειδὴ δὲ τοῖς ἐν τῷ λειμῶνι ἐκάστοις ἐπτά ἡμέραι γένοιντο, ἀναστάντας ἐντεῦθεν δεῖ τῇ ὁγδόῃ πορεύεσθαι καὶ ἀφικνεῖ- 35
σθαι τεταρταίους. Λειμῶνα μὲν οὖν ἀκουστέον τὴν ἀπλαγῇ σφαῖραν, ὡς ἡμερον χωρίον καὶ προσηνὲς καὶ τῶν ὁσίων χῶρον, ἐπὶ δὲ

*) γῆ addidi ex Clem.

**) Psal. III, 6.

ἡμέρας ἐκάστην κίνησιν τῶν ἐπὶ καὶ πᾶσαν τὴν ἐργαστικὴν τέχνην,
εἰς τέλος ἀναπαύσεως σπεύδουσιν. Ἡ δὲ μετὰ τοὺς πλανωμένους
πορεία ἐπὶ τὸν οὐρανὸν ἄγει, τουτέστι τὴν ὁγδὸν κίνησιν τε καὶ
ἡμέραν. Τεταρταίους δὲ τὰς ψυχὰς ἀπιέται λέγει, δηλῶν τὴν διὰ
36 τῶν τεσσάρων στοιχείων πορείαν. Ἀλλὰ καὶ τὴν ἐβδόμην ἱερὰν οὐ
μόνον οἱ Ἑβραῖοι, ἀλλὰ καὶ οἱ Ἕλληνες ἴσασιν, καθ' ἣν ὁ πᾶς κόσμος
κυκλεῖται τῶν ζωογονουμένων καὶ φρομένων ἀπάντων. Ἡσίοδος μὲν
οὖν οὕτω περὶ αὐτῆς λέγει·

Πρῶτον ἔνη τετράς τε καὶ ἐβδόμη ἱερὸν ἥμαρ.

Καὶ πάλιν·

Ἑβδομάτῃ δ' αὖθις λαμπρὸν φάος ἡελίοιο.

37 Καὶ Ὅμηρος·

Ἑβδομάτῃ δ' ἡπειτα κατήλυθεν ἱερὸν ἥμαρ.

Καὶ·

Ἑβδόμη ἦν ἱερή.

Καὶ πάλιν·

Ἑβδομον ἥμαρ ἔην καὶ τῷ τετέλεστο ἅπαντα.

Καὶ αὖθις·

Ἑβδομάτῃ δ' ἡοῖ λίπομεν ῥόον ἐξ Ἀχέροντος.

Ναὶ μὴν καὶ Καλλίμαχος²⁵⁾ ὁ ποιητὴς γράφει·

Ἑβδομάτῃ δὲ ἔην καὶ οἱ ἐτέτυκτο ἅπαντα.

Καὶ πάλιν·

Ἑβδόμη εἰν ἀγαθοῖς καὶ ἐβδόμη ἐστὶ γενέθλη.

38 Καὶ·

Ἑβδόμη ἐν πρώτοις καὶ ἐβδόμη ἐστὶ τελεία.

Καὶ·

Ἐπὶ δὲ πάντα τέτυκτο ἐν οὐρανῷ ἀστερόεντι,

Ἐν κύκλοις φανέντ' ἐπιτελλομένοις ἐνιαυτοῖς.

Ἀλλὰ καὶ αἱ Σόλωνος ἐλεγείαι²⁶⁾ σφόδρα τὴν ἐβδομάδα ἐκθειάζουσι.

25) Καλλίμαχος. Supra Lino tribuebatur hic versus. Vig. Statim antea pro δὴ οἱ ex Clemente reposui δ' ἡοῖ.

26) Σόλωνος ἐλεγείαι. Adi eundem Clementem lib. VI. pag. 494. ubi septenarii numeri mysteria uberius persequens, de Solone sic loquitur: Τὰς τε τῶν ἡλιακῶν μεταβολὰς κατὰ ἐβδομίδα γίγνεσθαι, Σόλωνος αἱ ἐλεγείαι δηλοῦσιν, ὧδε πως.

Παῖς μὲν ἄνηβος ἑὸν ἔτι νήπιος, ἐρκος ὁδόντων

Φύσας, ἐκβάλλει πρῶτον ἐν ἔπτ' ἔτεσιν·

Τοὺς δ' ἐτέρους, ὅτε δὴ τελέσῃ θεὸς ἔπτ' ἐνιαυτοῦς,

Ἑβδὴς ἐκφαίνει σπέρματα γινομένης· etc. Vig.

Τί δέ; Οὐχὶ παραπλήσια τῇ λεγούσῃ γραφῇ *). Ἀρῶμεν ἅψ' ἡμῶν 39
τὸν δίκαιον, ὅτι δύσχερτος ἡμῖν ἐστίν, ὁ Πλάτων μονοноχὶ προφη-
τεύων τὴν σωτήριον οἰκονομίαν, ἐν τῷ δευτέρῳ τῆς πολιτείας οὕτω
φησὶν. Οὕτω δὲ διακείμενος δίκαιος μαστιγώσεται, δεδιθήσεται, ἐκκο-
πήσεται τῷ ὀφθαλμῷ, τελευτῶν πάντα κακὰ παθὼν, ἀνασκινδυλευ-
θήσεται. Ὁ τε Σωκρατικὸς Ἀντισθένης παραφράζων τὴν προφητικὴν
ἐκείνην γραφὴν. Τίτι μὲ ὁμοιωσάτε; λέγει κύριος, θεὸν οὐδεὶ
ἔοικέναι φησί· διόπερ αὐτὸν οὐδεὶς ἐκμαθεῖν ἐξ εἰκότος δύναται. Τὰ 40
δὲ ὅμοια καὶ Ξενοφῶν ὁ Ἀθηναῖος 27) κατὰ λέξιν λέγει. Ὁ γοῦν
πάντα σεῖων καὶ ἀτρεμίζων, ὡς μὲν μέγας τις καὶ δυνατός, φανερός,
ὁποῖος δ' ἐστὶ μορφὴν, ἀφανής. Οὐδὲ μὴν ὁ παμφαγὴς δοκῶν εἶναι
ἥλιος, οὐδ' οὗτος ἔοικεν ὁρᾶν αὐτὸν ἐπιτρέπειν· ἀλλ' ἢν τις αὐτὸν
ἀναιδῶς θεάσεται, τὴν ὄψιν ἀφαιρεῖται.

Τίς γὰρ σάρεξ δύναται τὸν ἐπουράνιον καὶ ἀληθῆ 41

Ὄφθαλμοῖσιν ἰδεῖν θεὸν ἄμβροτον, ὃς πόλον οἰκεῖ;

Ἀλλ' οὐδ' ἀκτίων κατ' ἐναντίον ἡελίοιο

Ἀνθρώποι στήναι δυνατοὶ, θνητοὶ γεγαωτες·

προεῖπεν ἡ Σίβυλλα. Εὖ γοῦν καὶ Ξενοφάνης ὁ Κολοσώνιος, διδά-
σκων ὅτι εἷς καὶ ἀσώματος ὁ θεὸς, ἐπιφέρει·

Εἷς θεὸς ἐν τε θεοῖσι καὶ ἀνθρώποισι μέγιστος,

Οὔτι δέμας θνητοῖσιν ὁμοῖος, οὐδὲ νόημα·

καὶ πάλιν·

— ἀλλὰ βροτοὶ δοκέουσι θεοὺς γεννᾶσθαι

Τὴν σφετέραν 28) δ' ἐσθῆτα ἔχειν, φωνήν τε δέμας τε. 42

Καὶ πάλιν·

Ἀλλ' εἴ τοι χεῖρας 29) εἶχον βόες ἢ λέοντες,

Ἦ γράφαι χεῖρεςσι καὶ ἔργα τελεῖν ἅπερ ἄνδρες,

Ἴπποι μὲν θ' ἵπποισι, βόες δὲ τε βοῦσιν ὁμοῖας 30)

*) Sap. II, 12. In proxime antecedentibus pro Τὰ δὲ ex Clem. scripsi Τί δέ;

27) Ξενοφῶν. Haec totidem verbis apud Xenophontem non reperio. Est tamen memorabil. IV. [§. 13 sq.] locus huic admodum affinis. Ὁ τὸν ὅλον κόσμον, inquit, συντάττων τε καὶ συνέχων etc. οὗτος τὰ μέγιστα μὲν πράττων ὁράται, τόδε δὲ οἰκονομῶν, ἀόρατος ἡμῖν ἐστίν etc. [Cf. Ernesti ad h. l. not. o.]

28) τὴν σφετέραν. Apud Theodoretum lib. III. de Graec. affect. cur. pag. 49. hic versas ita legitur:

Καὶ ἴσων τ' αἰσθησὼν ἔχειν φωνήν τε δέμας τε. Vig.

29) Ἀλλ' εἴ χεῖρας ἔχον. Theodoretus ibid. Ἀλλ' εἴ τοι χεῖρας εἶχον βόες ἢ ἐλέφαντες. Vig. Ex Clem. quoque scripsi Ἀλλ' εἴ τοι χεῖρας εἶχον.

30) ὅμοιοι. Theodoret. ὁμοῖας, uti conieceram. [ὁμοῖας recepi.] Subdit

- 43 *Καί κε θεῶν ἰδέας ἔγραφον καὶ σώματ' ἐποίουν
Τοιαῦθ', οἷόν περ καὶ τοὶ δέμας εἶχον ὅμοιον.
Ἀκούσωμεν οὖν πάλιν Βακχylλίδου μὲν τοῦ μελοποιοῦ, περὶ τοῦ
θείου λέγοντος·*
*Οἱ μὲν ἀδμῆτες ἀεικελίων νούσων εἰσὶ,
Καὶ ἀναίτιοι, οὐδὲν ἀνθρώποις εἴκελοι.*
*Κλεάνθους δὲ τοῦ Στωικοῦ, ἐν τινι ποιήματι περὶ τοῦ θεοῦ ταῦτα
γεγραφότος ἄκουε.*
- 44 *Τάγαθὸν ἐρωτᾷς³¹) μ' οἷόν ἐστ'; Ἀκουε δῆ.
Τεταγμένον, δίκαιον, ὅσιον, εὐσεβές,
Κρατοῦν ἑαυτοῦ, χρήσιμον, καλὸν, δέον,
Ἀυστηρὸν, ἀνθέκαστον, αἰεὶ σύμφορον,
Ἀφοβὸν, ἄλυπον, λυσιτελές, ἀνώδυνον,
Ῥαφείμιον³²), εὐάρεστον, ἀσφαλές, φίλον,
Ἐντιμον, ὁμολογούμενον, ἐνκλεές,
Ἄτρυφον, ἐπιμελές, πρᾶον, σφοδρὸν,*
- 45 *Χροσιζόμενον, ἄμεμπτον, αἰεὶ διαμένον.*
*Ὁ δὲ αὐτός, κατὰ τὸ σιωπώμενον τὴν τῶν πολλῶν διαβάλλων εἶδω-
λολατρεῖαν, ἐπιφέρει·*
*Ἀνελεύθερος πᾶς, ὅστις εἰς δόξαν βλέπει,
Ὡς δῆ παρ' ἐκείνης τευξόμενός τινος καλοῦ.*
Οὐκ οὖν ἔτι κατὰ τὴν τῶν πολλῶν δόξαν περὶ τοῦ θεοῦ ὑποληπτέον·
— Οὐδὲ γὰρ λάθρα δοκῶ,
Φωτὸς ἡ κακουργοῦ σήματ' ἐκμιμούμενον,
Σοὶ τήνδ' ἐς εὐνήν³³), ὥσπερ ἄνθρωπον, μολεῖν.

idem Graecorum medicus, Xenophanem illum eodem in argumento versantem, populorum quorundam ex more huic suae cogitationi fidem asserere. Τοὺς μὲν γὰρ Αἰθίοπας μέλανας καὶ σιμὸν γράφειν ἔφησε τοὺς οἰκίους θεοὺς, ὅποιοι δὲ καὶ αὐτοὶ πεφύκασιν, τοὺς δὲ γε Θρᾷκας γλαυκοὺς τε καὶ ἐρυθροὺς· καὶ μὲν τοὶ καὶ Μήδους καὶ Πέρσας σφίον αὐτοῖς εἰκότεας, καὶ Αἰγυπτίους ὁσαύτως αὐτοὺς διαμορφοῦν πρὸς τὴν οἰκίαν μορφήν. Vig. Cf. Tholuck. in Neander Denkwürdigkeiten T. I. p. 27 sqq.

31) Τάγαθὸν ἐρωτᾷς. Hunc Cleanthis locum iam laudaverat in Protreptico pag. 35. B. [p. 47. ed. Sylb.] Sunt autem Jambici Senarii, quos ante perturbatos, quantum licuit, digessimus. Caeterum maior est Eusebii cum Clemente similitudo in Protrept. quam in Stromat. Vig. Pro με οἷον dedi μ' οἷον ex Clem.

32) Ῥαφείμιον. Clemens utrobique: Ῥαφείμιον, εὐάρεστον, ὁμολογούμενον. Qui versus omnino constat. [Constitui duos hos versus secundum Clement. protrept. l. l.]

33) Σ' ἐς εὐνήν. Corrige ex Clemente Σοὶ τήνδ' ἐς εὐνήν. [Hoc feci.]

Ἀμφίωσιν λέγει τῇ Ἀντιόπῃ. Ὁ Σοφοκλῆς δὲ εὐθυυρόημότως γράφει· 46

Τὴν τοῦδε γάρτοι Ζεὺς ἔγρημε μητέρα,
Οὐ χρυσόμορφος, οὐδ' ἐπημφιεσμένος
Πτεῖλον κύκνειον, ὡς κόρην Πλευρωνίαν
Τημβρούωσεν, ἀλλ' ὀλοσχερῆς ἀνῆρ.

Εἴτα ὑπελθὼν καὶ δὴ ἐπήγαγε·

Ταχὺς δὲ βαθμοῖς μοιχικοῖς ἐπεστάθη
Ὁ μοιχός.

Ἐφ' οἷς ἔτι φανερώτερον τὴν ἀκρασίαν τοῦ μυθοποιουμένου Διὸς 47
ὥδέ πως ἐκδιηγέεται·

Ὁ δ' οὔτε δαιτὸς οὔτε χέριβος θυγὼν,
Πρὸς λέντρον ἦι καρδίαν ὠδαγμένος,
Ὅλην δ' ἐκείνην εὐφρόνην ἐθόρυντο.

Ταυτὶ μὲν οὖν παρείσθω ταῖς τῶν θεάτρων ἀνοίαις. Ἄντικρυς δὲ ὁ
μὲν Ἡράκλειτος· Τοῦ λόγου τοῦ δέοντος ἀεί, φησιν, ἀξύνετοι γί-
γνονται ἄνθρωποι, καὶ πρόσθεν ἢ ἀκουσαι, καὶ ἀκούσαντες τὸ προῶ-
τον. Ὁ μελοποιὸς δὲ Μελανιππίδης ἄδων φησὶ·

Κλῦθι μοι, ὦ πάτερ, θαῦμα βροτῶν, 48
Τᾷς ἀειζῶον ψυχᾷς μεδέων.

Παρμενίδης τε ὁ μέγας, ὡς φησιν ἐν σοφιστῇ Πλάτων, ὥδέ πως
περὶ τοῦ θείου γράφει·

Πολλὰ μάλ' ὥς ἀγένητον ἐὼν καὶ ἀνώλεθρόν, ἐστι
Μοῦνον, μουνογενὲς τε καὶ ἀτρεμές, ἡδ' ἀγένητον.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἡρόδοτος·

Αὐτὸς γὰρ πάντων, φησὶ, βασιλεὺς καὶ κοίρανος ἐστὶ,
Ἀθανάτων, σέο δ' οὔτις ἐρήρισταί κρátος ἄλλος. 49

Ναὶ μὴν καὶ ἡ τραγωδία ἀπὸ τῶν εἰδώλων ἀποσπῶσα, εἰς τὸν οὐρα-
νὸν ἀναβλέπειν διδάσκει. Ὁ μὲν γὰρ Σοφοκλῆς, ὡς φησιν Ἑκαταῖος
ὁ τὰς ἱστορίας συνταξάμενος, ἐν τῷ κατὰ Ἀβραμὸν καὶ τοὺς Αἰγυ-
πτίους, ἄντικρυς ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἐκβοᾷ·

Εἰς ταῖς³⁴⁾ ἀληθείαισιν, εἰς ἐστὶν θεὸς,
Ὅς οὐρανὸν τέτευχε καὶ γαῖαν μακρὴν,

34) Εἰς ταῖς. Idem locus habetur apud Justin. Martyr. in Paraenetico pag. 13. fine: apud Clementem nostrum in Protrept. pag. 36. edit. Graecol. [p. 48. Syllb.] apud Theodoretum lib. VII. de cur. Graec. affect. pag. 109. [Duos prio- res versus affert Athenagor. quoque deprec. VI, 4. et secundum quidem ita:

Ὅς οὐρανὸν τ' ἔτευξε καὶ γαῖαν μακράν.

Clemens τ' ἔτευξε, sed μακρὴν. Cf. Cudworth. syst. intellect. Cap. IV. §. 19. p. 433. Lindner. ad Athenag. l. l. p. 28 sq.]

Πόντον τε χαροπὸν οἶδμα κἀνέμων βίας.
 Οἱητοὶ δὲ πολλὸν καρδίαν³⁵⁾ πλανώμενοι,
 Ἰδρυσάμεσθα πημάτων παραφυγὴν,
 Θεῶν ἀγάλματ' ἐκ λείων ἢ χαλκίων
 Ἦ χρυσοτεύκτων ἢ ἐλεφαντίνων τύπους.
 Οὐσίας τε τούτοις καὶ καλὰς πανηγύρεις
 50 Στέφοντες, οὕτως εὐσεβεῖν νομίζομεν.

Εὐριπίδης δὲ ἐπὶ τῆς αὐτῆς σκηνῆς τραγωδῶν,
 Ὅρῃς, φησί, τὸν ὑποῦ τόνδ' ἄπειρον αἰθέρα
 Καὶ γῆν πέριξ ἔχονθ' ὕγραῖς ἐν ἀγκάλαις;
 Τοῦτον νόμιζε Ζῆνα, τόνδ' ἡγοῦ θεόν.

Ἐν τε τῷ Πειρίθῳ δρώματι ὁ αὐτὸς καὶ τάδε τραγωδεῖ.
 51 Σὲ τὸν αὐτοφυῆ, σὲ τὸν αἰθεριῶ
 Ῥόμβῳ πάντων φύσιν ἐμπλέξανθ',
 Ὅν περὶ μὲν φῶς, πέρι δ' ὀρφναία
 Νῦξ αἰολόχως ἀκριτὸς τ' ἄστρον
 Ὅχλος ἐνδελεχῶς ἀμφιχορεύει.

Ἐνταῦθα γὰρ τὸν μὲν αὐτοφυῆ τὸν δημιουργὸν νοῦν εἶρηκε, τὰ δ'
 ἐξῆς ἐπὶ τοῦ κόσμου τίσσεται, ἐν ᾧ καὶ αἱ ἐναντιότητες φωτός τε καὶ
 σκοτίους. Ὁ τε Εὐφορίωνος Αἰσχύλος ἐπὶ τοῦ θεοῦ σεμνῶς σφόδρα
 φησί·

52 Ζεὺς ἐστὶν αἰθὴρ, Ζεὺς δὲ γῆ, Ζεὺς δ' οὐρανός,
 Ζεὺς τοι τὰ πάντα, γῶτι*) τῶνδ' ὑπέρτερον.

Οἶδα ἐγὼ καὶ Πλάτωνα προσμυρτυροῦντα Ἱεραιλείῳ γράφοντι. Ἐν
 τὸ σοφὸν, μῦθον λέγεσθαι οὐκ ἐθέλει, καὶ ἐθέλει Ζητὸς ὄνομα.
 Καὶ πάλιν· Νόμος καὶ βουλὴ πείθεσθαι ἐνός. Κἀν τὸ ῥήτὸν ἐνεῖνο
 ἀναγαγεῖν ἐθέλης. Ὁ ἔχων ὥτα ἀκούειν, ἀκονέτω, εὖροις ἂν ὧδε
 53 ἐμφαινόμενον πρὸς τοῦ Ἐφεσίου. Ἀξύνετοι ἀκούσαντες κωφοῖσιν εἰ-
 κασι· γάτις αὐτοῖσι μαρτυρεῖ παρεόντας ἀπεῖναι. Ἀλλ' ἀντικρυς
 μίαν ἀρχὴν καὶ παρ' Ἑλλήνων ἀκοῦσαι ποθεῖς; Τίμαιος ὁ Ἀσκηρὸς
 ἐν τῷ φυσικῷ συγγράμματι κατὰ λέξιν ὧδέ μοι μαρτυρήσει· Μία
 ἀρχή³⁶⁾ πάντων ἐστὶν ἀγέννητος· εἰ γὰρ ἐγένετο, οὐκ ἂν ἦν ἔτι ἀρχή,

35) πολλοὶ καρδίαν. Clemens in Protrept. et Theodoret. πολυκαρδία, quod mendosum est. Lege πολλὸν καρδίαν, ut est apud eundem Clement. hoc V. Stromat. [p. 603. Sylb.] et legend. conieceram. [Ego scripsi, et pro καὶ ἀνέμων in versu praeced. κἀνέμων.]

*) χωρεῖ Vig. sed in marg. χ' ὦ, τι. Clem. χ' ὦ τι. Cf. Matthiae Gr. §. 55.

36) μία ἀρχή. Plato in Phaedro, pag. 344. eod. genio. Ἀρχὴ δέ, inquit, ἀγέννητος. Ἐξ ἀρχῆς γὰρ ἀνάγκη πᾶν τὸ γιγνόμενον γίγνεσθαι, αὐτὴν δὲ μήδ'

ἀλλ' ἐκεῖνα, ἐξ ἧς ἂ ἀρχὰ ἐγένετο. Ἐξόψει γὰρ ἐκείθεν ἡ δόξα ἡ ἀληθινή· Ἀκούε, φησιν, Ἰσραὴλ, κύριος ὁ θεός σου εἷς ἐστι, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις.

Οὗτος ἰδὼν πάντεσσι σαφῆς ἀπλάνητος ὑπάρχει, ὥς φησιν ἡ Σιβύλλα. Ξενοκράτης τε ὁ Καρχηδόνιος τὸν μὲν ὕπατον Δία, τὸν δὲ νέατον καλῶν, ἔμφρασιν πατρὸς ἀπολείπει καὶ υἱοῦ. Καὶ, τὸ παραδοξότατον, γινώσκειν φαίνεται τὸ θεῖον ὁ ἀνθρωποπα- 54 θεὺς εἰσάγων τοὺς θεοὺς· ὃν οὐδ' οὕτως αἰδεῖται Ἐπίκουρος. Φησὶ γάρ·

Τίπτέ με³⁷⁾, Πῆλκος νιῆ, ποσὶν ταχέεσσι διώκεις,
Αὐτὸς θνητὸς ἑὼν, θεὸν ἄμβροτον; Οὐδένύ πώ με
Ἔγνων, ὥς θεός εἰμι.

Οὐχ ἄλωτον γὰρ εἶναι θνητῷ, οὐδὲ καταληπτὸν τὸ θεῖον, οὔτε ποσὶν οὔτε χερσὶν οὔτε ὀφθαλμοῖς οὐθ' ὅλως τῷ σώματι δεδήλωκε. Τίτι 55 ὁμοιώσατε κύριον; ἢ τίτι ὁμοιώματι ὁμοιώσατε αὐτόν; φησὶν ἡ γραφή*). Μὴ εἰκόνα ἐποίησε τέκτων, ἢ χρυσοχόος, χωνεύσας χρυσίον, περιεχύρυσσεν αὐτόν; Καὶ τὰ ἐπὶ τούτοις. Ὁ τε κωμικὸς Ἐπίχαρμος σαφῶς περὶ τοῦ λόγον ἐν τῇ πολιτείᾳ λέγει ὧδέ πως·

Ὁ βίος ἀνθρώποις λογισμοῦ καὶ ἀριθμοῦ δεῖται πάνν,
Ζῶμεν δ' ἐν ἀριθμῷ καὶ λογισμῷ· ταῦτα γὰρ σώζει βροτούς. 56

Εἴτα διαρρήδην ἐπιφέρει·

Ὁ λόγος ἀνθρώπους κυβερνᾷ, κατὰ τρόπον σώζει. Εἴτα³⁸⁾·

Ἔστιν³⁹⁾ ἀνθρώπων λογισμὸς, ἔστι καὶ θεῖος λόγος.

Ὁ λόγος ἀνθρώπων πέφυκε περὶ βίου καταστροφάς.

Ὁ δέ γε τὰς τέχνας ἅπασι συνέπεται θεῖος λόγος, 57

Διδάσκων αὐτὸς αὐτοὺς, ὅ τι ποιεῖν δεῖ συμφέρον.

Οὐ γὰρ ἀνθρώπος τέχραν τιν' εὔρειν, ὁ δὲ θεὸς ταύτην φέρει.

Ὁ δέ γε τοῦ ἀνθρώπου λόγος πέφυκεν ἀπὸ γε θείου λόγον.

ἐξ ἑνός. Εἰ γὰρ ἐκ τοῦ ἀρχῇ γίγνοιτο, οὐκ ἂν ἐξ ἀρχῆς γίγνοιτο. (Forte: οὐκ ἂν ἀρχῇ γίγνοιτο, ut Timaeus hic, οὐκ ἂν ἦν ἐτι ἀρχά. Atque ita Tullius reddidit Tuscul. 2. Nec enim esset id principium, quod gignebatur aliunde. Vulgata tamen lectio defendi potest.) Ἐπειδὴ δὲ ἀγέννητόν ἐστι, καὶ ἀδιάφθορον αὐτὸ ἀνάγκη εἶναι etc. Vig.

37) Τίπτέ με. Iliad. χ. ver. 9. Apollo insequentem Achillem compellat. Vig.

*) Jes. IV, 18.

38) κατὰ πρόσωπον etc. Reponendum ex Clemente: κατὰ τρόπον σώζει. Εἴτα. [Reposui.] Nisi malis καὶ σώζει κατὰ τρόπ. aut, quod sequutus sum, καὶ σώζει τρόπον. Si tamen retineatur κατὰ, vox τρόπον modum potius quam mores significabit. Vig.

39) Ἔστιν ἀνθρώπων. Et hic Clementem sequor: scribit enim: Εἰ ἔστιν ἀνθρώπων λογ. Vig.

Ναί μὴν διὰ τοῦ Ἑσάτου πνεύματος κεκραγότες*)· Τί μοι πλῆθος τῶν θυνσιῶν ὑμῶν; λέγει κύριος· πλήρης εἰμι ὀλοκαυτωμάτων καὶ στέαρ ἀρνῶν καὶ αἷμα ταύρων οὐ βούλομαι. Καί μετ' ὀλίγα ἐπαγαγόντος· Λούσασθε, καθαροὶ γενέσθε, ἀφέλετε τὰς πονηρίας ἀπὸ τῶν ψυχῶν ὑμῶν. Καὶ ἐπὶ τούτοις Μένανδρος⁴⁰⁾ ὁ κομικὸς αὐταῖς γράφει ταῖς λέξεσιν·

Εἴ τις δὲ θυσίαν προσφέρων, ὦ Πάμφιλε,
 58 Ταύρων τι πλῆθος ἢ ἐρίφων ἢ νῆ Δία
 Ἑτέρων τοιούτων, ἢ κατασκευάσματα,
 Χρυσᾶς ποιήσας χλαμύδας, ἥτοι πορφυρεᾶς,
 Ἦ δι' ἐλέφαντος ἢ σμαράγδου ζώδια,
 Εὐνὸν νομίζει τὸν θεὸν καθεστάναι·
 Πεπλάνητ' ἐκεῖνος καὶ φρένας κούφας ἔχει.
 Δεῖ γὰρ τὸν ἄνδρα χρήσιμον πεφυκέναι,
 Μὴ παρθένους φθείροντα καὶ μοιχώμενον,
 59 Κλέπτοντα καὶ σφάττοντα χρημάτων χάριν.
 Μηδὲ βελόνης ἔναμμ' ⁴¹⁾ ἐπιθυμῆς, Πάμφιλε·
 Ὁ γὰρ θεὸς βλέπει σε πλησίον παρῶν.

Θεὸς ἐγγίζων ἐγὼ εἰμι, καὶ οὐχὶ θεὸς πόρρωθεν· Ποιήσει τι ἄνθρωπος ἐν κρηφαίῳ καὶ οὐκ ὄψομαι αὐτόν; διὰ Ἰερεμίου**) γησὶ. Καὶ πάλιν ὁ Μένανδρος, παραφράζων τὴν γραφὴν ἐκείνην***). Θύ-
 60 σατε θυσίαν δικαιοσύνης καὶ ἐλπίσατε ἐπὶ κύριον, ὧδέ πως γράφει·

— μηδὲ βελόνης ⁴²⁾,
 Ὡ φίλτατ', ἐπιθύμησον ἀλλοτριᾶς ποτέ.
 Ὁ γὰρ θεὸς γ' ἔργοις δικαίοις ἤδεται,
 Καὶ οὐκ ἀδίκοις. Πονοῦντα δὲ ἐξ τὸν ἴδιον
 Βίον ὑψῶσαι, τὴν γῆν ἀροῦντα νύκτα καὶ
 Τὴν ἡμέραν. Θεῷ δὲ θύε διὰ τέλους
 61 Δίκαιος ὢν καὶ λαμπρὸς ἅς ταῖς χλαμύσι,
 Τῇ καρδίᾳ. Βροντῆς ἐν ἀκούσῃς, μὴ φύγῃς

*) Jes. I, 11. 16.

40) Μένανδρος ὁ κομικός. Justinus lib. de monarchia sequentes versus Philemoni tribuit, non Menandro. Vig.

41) ἔναμμ' ἐπιθ. Ita ex Clemente malui, quam ut legebatur, ἐν ἄμμᾳ ἐπιθυμῆσης, tametsi ἐν ἄμμ' ἐπιθυμῆς retineri possit. Vig.

**) Jerem. XXII, 23.

***) Psal. IV, 6.

42) μηδὲ βελόνης. Aliter atque aliter apud Clementem hi versus et incipiunt et desinunt. Sed neque hic neque illic sua singulis ratio satis constat, nec facile constitui potest. Vig.

Μηδὲν συνειδῶς αὐτὸς παντὶ δέσποτα.

Ὁ γὰρ θεὸς βλέπει σε πλησίον παρῶν.

Ἔτι σου λαλοῦντος, φησὶν ἡ γραφή, ἐρῶ, ἰδοὺ πάρειμι. Δίφιλος
 πάλιν ὁ κομμικὸς τοιαῦτά τινα περὶ τῆς κρίσεως διαλέγεται.

Οἶε σὺ ⁴³⁾ τοὺς θανόντας, ὦ Νικήρατε ⁴⁴⁾,

Τρονφῆς ἀπάσης μεταλαβόντας ἐν βίῳ,

Πεφευγέναι τὸ θεῖον, ὡς λεληθότας;

Ἔστιν δίκης ὀφθαλμὸς, ὃς τὰ πάνθ' ὁρᾷ.

Καὶ γὰρ καθ' ἅδην δύο τρίβους νομίζομεν,

Μίαν δικαίων ⁴⁵⁾, ἐτέραν δ' ἀσεβῶν ἐν ὅρῳ.

Τῷ πάντ' ἀπελθὼν ⁴⁶⁾, κλέπτ', ἀποστέρει, κύκα.

62

Καὶ εἰ τοὺς δύο καλύψει ἡ γῆ, φασι, χρόνῳ.

Μηδὲν πλανηθῆς, ἔσται κὰν ἅδου κρίσις,

Ἦνπερ ποιήσει ὁ θεὸς ὁ πάντων δεσπότης,

Οὐ τοῦνομα φοβερόν, οὐδ' ἂν ὀνομάσαιμι ἐγώ.

Ὅς τοῖς ἀμαρτάνουσι πρὸς μῆκος βίον

Δίδωσιν. Εἴ τις δὲ θνητῶν οἶεται, τούφημέραν

Κακὸν τι πράσσων, τοὺς θεοὺς λεληθέναι,

63

Δοκεῖ πονηρὰ καὶ δοκῶν ἀλλίσκεται,

Ὅταν σχολὴν ἄρουσα τυγχάνῃ δίκῃ.

Ὅραθ' ὅσοι δοκεῖτε οὐκ εἶναι θεόν.

Ἔστιν γὰρ, ἔστιν. Εἰ δέ τις πράττει κακῶς,

Κακὸς πεφνκὸς, τὸν χρόνον κερδαινέτω.

Χρόνῳ γὰρ οὗτος ὕστερον δώσει δίκην.

43) Οἶε σὺ. Laudat etiam hunc locum Justin. lib. de monarchia et Theodoret. I. VI. de cur. Graec. affect. pag. 88. Vig.

44) ὦ Νικήρατε. Justin. ὦ Νικόστρατε. Vig.

45) Μίαν δικαίων etc. Sequentes versus aliter etiam apud nostrum, apud Clementem aliter ordinantur, sed utrobique saepe claudicant, gravius tamen apud Clementem. Nam apud Justinum locus admodum decurtatus est. Vig.

46) τῷ παντί. Clemens ordinem hunc mutat; nam post ὅρον legit: Καὶ εἰ τοὺς δύο καλύψει ἡ γῆ. Tum sic:

Φύσει τῷ παντὶ χρόνῳ· ἄρπαξ' ἀπελθὼν,

Κλέπτ', ἀποστέρει, κύκα. Μηδὲν πλανηθῆς,

Ἔστι κὰν ἅδου κρίσις.

Qui ordo mihi quidem magis placuit, sed versus pessime depravati sunt. Malim ergo legere post ὅρον hoc modo:

Κ' εἰ τοὺς δύο καλύψει ἡ γῆ, φασὶ, χρόνῳ

Τῷ πάντ'· ἀπελθὼν, κλέπτ', ἀποστέρει, κύκα.

Μηδὲν πλανηθῆς, ἔστι κὰν ἅδου κρίσις.

Vig.

Συνάδει δὲ τούτοις καὶ ἡ τραγωδία διὰ τῶνδε·

Ἔσται γάρ, ἔσται κείνος αἰῶνος χρόνος,

64 Ὅταν πυρὸς γέμοντα θησαυρὸν σχάσῃ
Χρυσωπὸς αἰθὴρ, ἥ δὲ βοσκηθεῖσα φλόξ

Ἄπαντα τὰ ἐπίγεια καὶ μετάρσια

Φλέξει μανεῖσα.

Καὶ μετ' ὀλίγα αὐθις ἐπιφέρει·

— Ἐπὶ δὲ ἐκλίπη τὸ πᾶν,

Φροῦδος μὲν ἔσται κυμάτων ἅπας βυθός,

Γῇ δ' ἐδράνων⁴⁷⁾ ἔρημος· οὐδὲ γάρ τ' ἔτι

Πτερωτὰ φῦλα βλαστήσει πυρουμένη,

65 Κάπειτα σώσει πάνθ', ἃ πρόσθ' ἀπώλεσε.

Τὰ ὅμοια τούτοις καὶ τοῖς Ὀρφικοῖς εὐρήσομεν, ὧδὲ πως γεγραμμένα·

Πάντας γὰρ κρύψας, αὐθις γὰρ ἐξ πολυγηθὲς

Ἐξ ἱερᾶς κραδίας ἀνενέγκατο, μέρομερα ῥέζων.

Ἦν δὲ ὁσίως καὶ δικαίως διαβιώσωμεν, μακάριοι μὲν ἔνταῦθα, μακαριώτεροι δὲ μετὰ τὴν ἐνθὺνδε ἀπαλλαγὴν, οὐ χρόνῳ τινὶ τὴν εὐδαιμονίαν ἔχοντες, ἀλλ' ἐν αἰῶνι ἀναπαύσεσθαι δυνάμενοι,

Ἀθανάτοις ἄλλοισιν ὁμέστιοι, αὐτοτράπεζοι

66 Ἑόντες⁴⁸⁾, ἀνδρείων ἀχέων ἀπόκληροι, ἀτηρεῖς,

ἡ φιλόσοφος Ἐμπεδοκλέους λέγει ποιητικῇ. Οὐχ οὕτω τις μέγας ἔσται καὶ καθ' Ἑλληνας, ὥς ὑπερέχειν τὴν δίκην, οὐδὲ σμικρὸς, ὥς λαθεῖν. Ὁ δ' αὐτὸς Ὀρφεὺς καὶ ταῦτα λέγει·

Εἰς δὲ λόγον θεῖον βλέψας, τούτῳ προσέδρανε,

Ἰθύνων κραδίης νοερὸν κύτος· εὖ δ' ἐπύβαινε

67 Ἀτραπιτοῦ, μῦνον δ' ἐσόρα κόσμοιο ἄνακτα,

Ἀθάνατον.

Αὐθις τε περὶ τοῦ θεοῦ, ὁράτον αὐτὸν λέγων, μόνον γνωσθῆναι ἐνὶ τινὶ φησι τὸ γένος Χαλδαίῳ, εἴτε τὸν Ἀβραάμ λέγων τοῦτον, εἴτε καὶ τὸν υἱὸν τὸν αὐτοῦ, διὰ τούτων·

Εἰ μὴ μονογενὴς τις ἀπορρώξ φύλον ἄνωθεν

Χαλδαίων· ἴδρις γὰρ ἦν ἀστροιο πορείης,

68 Καὶ σφαίρης κίνημ' ἀμφὶ χθόνα ὥς περιτέλλει,

47) γῇ δὲ ἐράνων. Clemens, γῇ δ' ἐδράνων ἐρ. οὐδὲ γάρ τ' ἔτι. Recte. [Ita scripsi.]

48) Ἑόντες. Quid si legas? Ἀνδρείων ὄντες (vel etiam ἑόντες) ἀχέων ἀπόκληροι, ἀτηρεῖς. Vig. ἀχέων certe pro ἀχαιῶν scribendum censui.

Κυκλοτερής, ἐν ἴσῳ τε κατὰ*) σφέτερον κνώδακα·
 Πνεύματα δ' ἡνιοχεῖ περί τ' ἡέρα καὶ περὶ χεῦμα.
 Εἶτα, οἷον παραφράζων τό**), Ὁ οὐρανός μοι θρόνος, ἡ δὲ γῆ ὑπο-
 πόδιον τῶν ποδῶν μου, ἐπιφέρει·

Αὐτὸς δ' αὖ μέγαν αὐθις ἐπ' οὐρανὸν ἐστήρικται, 69
 Χρυσέῳ ἐνὶ θρόνῳ, γαίης δ' ἐπὶ ποσσὶ βέβηκε***).
 Χεῖρα δὲ δεξιτερὴν περὶ τέρμασιν ὤκνεαοῖο
 Ἐκτετακεν, ὁρέων δὲ τρέμει βάσις ἐνδοθι θυμῷ,
 Οὔτε φέρειν δύναται κρατερόν μένος. Ἔστι δὲ πάντη
 Αὐτὸς ἐπουράνιος καὶ ἐπὶ χθονὶ πάντα τελευτᾷ,
 Ἀρχὴν αὐτὸς ἔχων ἅμα καὶ μέσον ἡδὲ τελευτήν.
 Ἄλλως⁴⁹⁾ οὐ θεμιτόν σε λέγειν· τρομέω δὲ γε γυνῆ 70
 Ἐν νόῳ. Ἐξ ὑπάτου κραίνει.

Καὶ τὰ ἐπὶ τούτοις. Διὰ γὰρ τούτων δεδήλωκε πάντα ἐκεῖνα τὰ
 προφητικά· ὅς ἐὰν ἀνολέξῃ τὸν οὐρανὸν, τρόμος λήψεται· καὶ ἀπὸ
 σοῦ ὄρη τακίησεται, ὡς ἀπὸ προσώπου πυρὸς τήκεται κηρός. Καὶ
 τὰ διὰ Ἡσαίου†). Τίς ἐμέτρησε τὸν οὐρανὸν σπιθαμῇ καὶ πᾶσαν 71
 τὴν γῆν δρακί; Πάλιν ὅταν εἴπῃ·

Αἰθέρος ἡδ' αἶθρον, πόντον γαίης τε τύρανε,
 Ὃς βρονταῖς σείεις βριαρὸν δόμον Οὐλύμποιο,
 Δαίμονες ὃν φρίσσουσι, θεῶν δὲ δέδοικεν ὄμιλος,
 Ὅμι μοῖραι πείθονται, ἀμελλικτοὶ περ εἰσοῦσαι· 72
 Ἀφθιτε μητροπάτωρ, οὐ θυμῷ πάντα δονεῖται,
 Ὃς κινεῖς ἀνέμους, νεφέλῃσί τε πάντα καλύπτεις,
 Πρηστῆρσι σχίζων πλατὺν αἰθέρα. Σὴ μὲν ἐν ἄστροις
 Τάξεις, ἀναλλάκτοισιν ἐφημοσύνασι τρέχονσα·
 Σῶ δὲ θρόνῳ πυρόεντι παρεστᾶσιν πολύμοχθοι 73
 Ἄγγελοι, οἷσι μέμηλε, βροτοῖς ὡς πάντα τελεῖται.
 Σὸν μὲν ἔαρ λάμπει νέον ἄνθεσι πορφυρέοισι,
 Σὸς χειμὼν, ψυχραῖσιν ἐπερχόμενος νεφέλαισιν,
 Σᾶς⁵⁰⁾ ποτε βακχευτᾶς Βρόμιος διένειμεν ὀπώρας.

*) Κυκλοτερής — κατὰ. Vid. supra c. XII. not. 8.

**) Jes. LXVI, 1.

***) χρυσεῖον ἐνὶ — δὲ ὑπὸ ποσσὶ βέβηκε Vig. Cf. c. XII. not. 9.

49) Ἄλλως οὐ pro Ἄλλ' οὐ μὴν recepi ex Clem. Accedit quod eodem modo habet Eusebius supra c. XII.

†) Jes. XL, 12.

50) Ἄς ποτε. Libentissime subscribo Frontoni nostro qui Σᾶς ποτε legen-
 dum optime coniicit, ut ante habes, σὸν ἔαρ, σὸς χειμὼν. Simul etiam βακχευ-

Εἴτα ἐπιφέρει, ῥητῶς παντοκράτορα ὀνομάζων τὸν Θεόν·

Ἄφθιτον, ἀθάνατον, ῥητὸν μόνον ἀθανάτοισιν.

Ἐλθὲ, μέγιστε Θεῶν πάντων, κρατερῇ σὺν ἀνάγκῃ,

Φρικτὸς, ἀήττητος, μέγας, ἄφθιτος, ὃν στέφει αἰθήρ.

74 Διὰ μὲν οὖν τοῦ μητροπάτωρ οὐ μόνον τὴν ἐκ μὴ ὄντων γένεσιν ἐμή-
νυσεν, ἐνδεδώκε δὲ ἀφορμὰς τοῖς τὰς προβολὰς εἰσάγουσι τάχα καὶ
σύζυγον νοῆσαι τοῦ Θεοῦ. Παραφράζει δὲ ἐκεῖνας τὰς προφητικὰς
γραφάς, τὴν τε διὰ Ὡσηέ⁵¹). Ἰδοὺ ἐγὼ στερεῶν βροντὴν καὶ κτίζων
πνεῦμα, οὐ αἱ χεῖρες τὴν στρατιὰν τοῦ οὐρανοῦ ἐθεμελίωσαν· καὶ τὴν
διὰ Μωσέως· Ἰδετε, ἴδετε, ὅτι ἐγὼ εἰμι, καὶ οὐκ ἔστι Θεὸς ἕτερος
πλὴν ἐμοῦ. Ἐγὼ ἀποκτενῶ καὶ ζῆν ποιήσω· πατάξω καὶ γὰρ ἰάσομαι.

75 Καὶ οὐκ ἔστιν ὃς ἐξελεῖται ἐκ τῶν χειρῶν μου.

Αὐτὸς δ' ἐξ ἀγαθοῦ κακὸν θνητοῖσι φυτεύει,

Καὶ πόλεμον κρυόνετα,

κατὰ τὸν Ὀρφέα. Τοιαῦτα καὶ Πάριος Ἀρχίλοχος λέγει·

Ὁ Ζεῦ, σὸν μὲν οὐρανοῦ κράτος, σὺ δ' ἔργα

76 Ἐπ' ἀνθρώπους ῥεῖς, λεωργά τε καὶ ἀθέμιστα.

Πάλιν ἡμῖν ἀσάτω ὁ Θράκιος Ὀρφεύς·

Χεῖρα δὲ δεξιτερὴν ἐπὶ τέρματος Ὠκεανοῖο

Πάντοθεν ἐκτέτακεν· γαλὴ δ' ὑπὸ ποσσὶ βέβηκε.

Ταῦτα ἐμφανῶς ἐκεῖθεν εἰληπται· Κύριος σώσει πόλεις κατοικουμέ-
νας καὶ τὴν οἰκουμένην ὅλην καταλήψεται τῇ χειρὶ ὡς νεοσσιάν.

Κύριος ὁ ποιήσας τὴν γῆν ἐν τῇ ἰσχύϊ αὐτοῦ, ὥς φησιν Ἰερεμίας,

77 καὶ ἀνορθώσας τὴν οἰκουμένην ἐν τῇ σοφίᾳ αὐτοῦ. Ἔτι πρὸς τοῦσδε
Φωκυλίδης μὲν τοὺς ἀγγέλους δαίμονας καλῶν, τοὺς μὲν εἶναι ἀγα-
θοὺς αὐτῶν, τοὺς δὲ φαύλους, διὰ τούτων παρίστησιν, ἐπεὶ καὶ ἡμεῖς
ἀποστάτας τινὰς παρειλήφαμεν·

Ἄλλ' ἄρα δαίμονες εἰσιν ἐπ' ἀνδράσιν ἄλλοτε ἄλλοι,

Οἱ μὲν ἐπερχόμενον⁵²) κακὸν ἀνέρος ἐκλύσασθαι.

Καλῶς οὖν καὶ Φιλήμων ὁ κωμικὸς τὴν εἰδωλολατρίαν ἐκκόπτει διὰ
τούτων·

Οὐκ ἔστιν ἡμῖν οὐδεμία τύχη Θεός,

τῆς pro βακχευτὰς legi possit. [Σὰς scripsi. Praeterea cf. Orphic. p. 453 — 455. ed. Herm. Nescio tamen quo iure Gesner. ad Orphic. p. 455. scripserit: „Βακχευτὰς quoque et Βρομίους quae sunt apud Clementem, ex Eusebio mutavi.“]

51) διὰ Ὡσηέ. Μνημονικὸν ἀμάρτημα est. Locus enim habetur Amos IV, 13. [Locus proximus est Deuteronom. XXXII, 29.]

52) ἐπερχόμενον scripsi cum Vig. in marg. pro ἐπερχομένου.

Οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ ταυτόματον ὃ γίγνεται

Ὡς ἔτυχεν ἐκάστω, προσαγορεύεται τύχη.

Σοφοκλῆς δὲ ὁ τραγωδοποιὸς

Οὐδὲ θεοῖς, λέγει, ἀνθαίρετα πάντα πέλονται,

78

Νόσφι Διός· κεῖνος γὰρ ἔχει τέλος ἡδὲ καὶ ἀρχήν.

Ὁ τε Ὀρφεύς·

Ἐν κράτος, εἰς δαίμων γέγονεν, μέγας οὐρανὸς αἶθρων,

Ἐν δὲ τὰ πάντα τέτυκται, ἐν ᾧ τὰδε πάντα κυκλεῖται,

Πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ γαῖα.

Καὶ τὰ ἐπὶ τούτοις. Πίνδαρος δὲ ὁ μελοποιὸς οἷον ἐκβακχεύεται τῷ ἀντικρὺς εἰπών·

Τί θεός; ὃ τι τὸ πᾶν·

Καὶ πάλιν·

Θεὸς ὁ πάντα τεύχων βροτοῖς·

Ἐπὶ δὲ εἴπη·

Τί ἔλπει σοφίαν ὀλίγον τι ἀνὴρ ὑπὲρ ἀνδρὸς ἔχειν;

Τὰ θεῶν βουλευμάτων ἐρευνᾶσαι βροτέα φῦσει δύσκολον.

Θνατᾶς δ' ἀπὸ ματρὸς ἔσθ'.

80

ἐκεῖθεν ἔσπακε τὴν διάνοιαν*). Τίς ἔγνω νοῦν κυρίου; ἢ τίς σύμβουλος αὐτοῦ; Ἀλλὰ καὶ Ἡσίοδος, δι' ὧν γράφει, συνάδει τοῖς προειρημένοις·

Μάντις δ' οὐδεὶς ἔστιν ἐπιχθονίων ἀνθρώπων,

Ὅστις ἂν εἰδείη Ζητὸς νόον αἰγιόχοιο.

Εἰκότως ἄρα Σόλων ὁ Ἀθηναῖος ἐν ταῖς ἐλεγείαις, καὶ αὐτὸς κατακολουθήσας Ἡσιόδῳ·

81

Πᾶντα δ' ἀθανάτων ἀφανὴς νόος ἀνθρώποισι, γράφει. Πάλιν τοῦ Μωσέως εἰς μόχθους καὶ μόχθους⁵³) διὰ τὴν παράβασιν τέξεσθαι τὴν γυναῖκα προσηγνεύσαντος, ποιητὴς τις οὐκ ἄσημος γράφει·

— οὐδέ ποτ' ἦμαρ

Παύσονται καμάτων καὶ διζύος, οὐδέ τι νύκτωρ

Στεινόμενοι· χαλεπὰς δὲ θεοὶ δώσουσι μερίμνας.

Ἐτι Ὀμηρος μὲν εἰπών·

Αὐτὸς δὲ χρόσεια πατὴρ ἐτίτανε τάλαντα·

δίκαιον τὸν θεὸν μηνύει. Μένανδρος δὲ ὁ κωμικός, ἀγρυπνῶν ἐρημνέων τὸν θεόν, φησιν·

*) Jes. XI, 13.

53) πόνοϋς Clem. et Vig. in marg.

- 82 Ἀπαντι δαίμων ἀνδρὶ συμπαρίσταται
 Εὐθὺς γενομένῳ, μυσταγωγὸς τοῦ βίον,
 Ἀγαθός· κακὸν γὰρ δαίμον' οὐ νομιστέον
 εἶναι, βίον βλάπτοντα χρηστόν.
 Εἴτα ἐπιφέρει· Ἀπαντα δ' ἀγαθὸν εἶναι τὸν θεόν· ἥτοι πάντα θεὸν
 ἀγαθὸν λέγων, ἥ, ὅπερ μᾶλλον, ἐν πᾶσι τὸν θεὸν ἀγαθὸν εἶναι.
 Πάλιν αὖ Αἰσχλὸς μὲν ὁ τραγῳδὸς τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ παρατι-
 83 θέμενος, οὐκ ὀκνεῖ καὶ ὑψίστον αὐτὸν προσαγορεύειν διὰ τούτων·
 Χώριζε θνητῶν τὸν θεόν, καὶ μὴ δόκει
 Ὅμοιον αὐτῷ⁵⁴) σάρκινον καθεστάναι.
 Οὐκ οἶσθα γ' αὐτόν. Ποτὲ μὲν ὡς πῦρ φαίνεται,
 Ἀπλатор⁵⁵) ὀρμῇ, ποτὲ δ' ὕδωρ, ποτὲ γνόφος,
 Καὶ θηρσὶν αὐτὸς γίνεται παρεμφερέης,
 84 Ἀνέμῳ, νεφέλῃ τε κάστραπῇ, βροντῇ, βροχῇ.
 Τηρηρεῖ δ' αὐτῷ θάλασσα καὶ πέτραι
 Καὶ πᾶσα πηγὴ καὶ ὕδατος συστήματα.
 Τρέμει δ' ὄρη καὶ γαῖα καὶ πελώριος
 Βυθὸς θαλάσσης καὶ ὀρέων ὕψος μέγα⁵⁶),
 Ἐπὰν ἐπιβλέψῃ γοργὸν ὄμμα δεσπότου⁵⁷)·
 Πάντα δύναται γὰρ δόξα ὑψίστου θεοῦ.
 85 Ἄρ' οὐ δοκεῖ σοι ἐκείνῳ παραφράζειν, τό· Ἀπὸ προσώπου κυρίου
 τρέμει ἡ γῆ; Ἐπὶ τούτοις ὁ μαντικώτατος Ἀπόλλων, μαρτυρῶν τῇ
 δόξῃ τοῦ θεοῦ, λέγειν ἀναγκάζεται περὶ τῆς Ἀθηναῖς, ἥνικα ἐπὶ τὴν
 Ἑλλάδα ἐστράτευσεν οἱ Μῆδοι, ὡς ἐδείτ' τε καὶ ἰκέτευσεν τὸν Δία περὶ
 τῆς Ἀττικῆς· Ἐχει δὲ ὧδε ὁ χρησμός·
 Οὐ δύναται⁵⁸) Παλλὰς Δί' Ὀλύμπιον ἐξιλάσασθαι,
 Δισσομένη πολλοῖσι λόγοις καὶ μήτιδι πνικῇ.

54) σαυτῷ. Lege αὐτῷ, ex Clemente. Vig. [αὐτῷ recepi.]

55) ἄπλатор. Quid si ἄπληστος; Quid si ἀπέλαστος; quasi ἀπρόσιτος. Vig.

56) ἐπί. Rectius ex Clemente versum hunc clausurēt μέγα, quam ἐπί. Tum
 sequens ex Justino in lib. de Monarch. hoc modo restituendus:

Ὅταν ἐπιβλέψῃ γοργὸν ὄμμα δεσπότου. Vig.

57) δεσπότου. Et hunc eod. ex Justino sic corrige:

Πάντα δύναται γὰρ, δόξα δ' ὑψίστου θεοῦ.

Mallet tamen:

Πάντα δύναται γὰρ δόξα ὑψίστου θεοῦ.

[Versus emendavi retento tamen ἐπὰν.]

58) οὐ δύναται. Oraculum hoc plurib. supra leges apud nostrum lib. V.
 pag. 216. D. [Cap. XXIV. Versu quarto scripsi ζετούμενοι pro ζεύμενοι ex
 Clem. et c. XXIV.]

Πολλοὺς δ' ἀθανάτων νηοὺς μαλερῷ πυρὶ δώσει,
Οἳ πον νῦν ἰδρῶτι ῥεούμενοι ἐστήκασι,
Δείματι παλλόμενοι.

Καὶ τὰ ἐπὶ τούτοις. Θεαρίδας δὲ ἐν τῷ περὶ φύσεως γράφει· ^Α86
ἀρχὰ τῶν ὄντων, ἀρχὰ μὲν ὄντως ἀληθινὰ, μία. Κεῖνα γὰρ ἐν ἀρχῇ
τέ ἐστιν ἐν καὶ μόνον.

Οὐδὲ τίς ἐσθ' ἕτερος χωρὶς μεγάλου βασιλῆος,
Ὅρφεὺς λέγει. Ὡς πειθόμενος ὁ κομικὸς Δίφιλος, γενικώτατον ὄντα
πάντων φησὶ πατέρα,

— τοῦτον διὰ τέλους τίμα, μόνον

Ἀγαθῶν τοσοῦτων εὐρετὴν καὶ κτίστορα.

87

Εἰκότως τοίνυν ὁ Πλάτων ⁵⁹⁾ ἐθίζει τὰς βελτίστας φύσεις, ἀφικνεῖ-
σθαι πρὸς τὸ μάθημα, ὃ ἐν τῷ πρόσθεν ἔφαμεν εἶναι μέγιστον, ἰδεῖν
τάγαθόν καὶ ἀναβῆναι ἐκείνην τὴν ἀνάβασιν. Τοῦτο δὲ, ὡς ἔοικεν,
οὐκ ὁστράκου ἂν εἴη περιστροφὴ, ἀλλὰ ψυχῆς περιαγωγὴ, ἐκ τυκτε-
ρινῆς τινος ἡμέρας εἰς ἀληθινὴν τοῦ ὄντος οὕσαν ἐπάνοδον, ἣν δὲ
φιλοσοφίαν ἀληθῆ φήσομεν εἶναι. Καὶ τοὺς ταύτης μετασχόντας
τοῦ χρυσοῦ γένους κρίνει· ἐστὲ μὲν δὲ πάντες ἀδελφοί, λέγων. Οἱ ⁸⁸
δὲ τοῦ χρυσοῦ γένους κρίνουν ἀκριβέστατα καὶ πάντα εἰσιν ἱκανοί.
Τοῦ ⁶⁰⁾ πατρὸς ἄρα καὶ ποιητοῦ ξυμπάντων ἐμγύτως καὶ ἀδιδάκτως
ἀντιλαμβάνεται πάντα πρὸς πάντων, τὰ μὲν ἄψυχα συμπαθοῦντα
τοῖς ζώοις ⁶¹⁾, τῶν δὲ ζώων, τῶν ἐμψύχων τὰ μὲν ἤδη ἀθάνατα,
τὰ δὲ καθ' ἡμέραν ἐξαζόμενα ⁶²⁾. τῶν δὲ τοι θνητῶν τὰ μὲν ἐν φόβῳ

59) ὁ Πλάτων. Vide locum lib. VII. de Repub. pag. 482. D. Ἡμέτερον δὲ
ἔργον (ἣν δ' ἐγὼ) τῶν οἰκιστῶν τὰς τε βελτίστας φύσεις ἀναγκάσαι ἀφικέσθαι
πρὸς τὸ μάθημα, ὃ ἐν τῷ ἐμπροσθεν ἔφαμεν εἶναι μέγιστον ἰδεῖν τε τὸ ἀγαθόν,
καὶ ἀναβῆναι ἐκείνην τὴν ἀνάβασιν· καὶ ἐπειδὴν ἀναβάντες ἱκανῶς ἴδωσι, μὴ
ἐπιτρέπιν αὐτοῖς, ὃ νῦν ἐπιτρέπεται. Vig.

60) χρυσοῦ γένους. Clemens locum hunc ita legit: χρυσοῦ γένους κρίνουν
ἀκριβέστατα, καὶ πάντα. Τοῦ πατρὸς ἄρα καὶ ποιητοῦ etc. Recte. Si tamen
asteriscum nostrum explere velis, non incommodo legeris, καὶ πάντα εἰσὶν
ἱκανοί. Quod etiam Sylburgio in mentem venit. Vig. [κρίνουν ex Clemente et
εἰσὶν ἱκανοὶ ex coniectura scripsi.]

61) συμπαθοῦντα. Recte Clemens συμπαθοῦντα τῷ ζῳῳ vel τοῖς ζώοις.
Tum addit τῶν δ' ἐμψύχων omisso τῶν δὲ ζώων, quod quidem facile abesse pos-
sit. [Post συμπαθοῦντα addidi τοῖς ζώοις.]

62) τὰ δὲ καθ' ἡμέραν ἔργ. Clemens ἀθάνατα; καθ' ἡμέρ. ἔργ. sine τὰ
δὲ: nec incommodo sensu; fortassis enim solem, Iunam, aliaque sidera intel-
ligat. Tum alterum divisionis suae membrum, hoc est, τὰ θνητὰ, quae
ἀθανάτοις opposita, in alia duo genera partiatur. Vig.

καὶ διὰ τῆς μητρὸς αὐτῶν ἔτι μετὰ γαστρος ὀχούμενα, τὰ δὲ αὐτε-
 89 ξουσίῳ λογισμῷ. Καὶ τῶν ἀνθρώπων πάντες Ἕλληνές τε καὶ βάρ-
 βαροι. Γένος δ' οὐδὲν οὐδαμοῦ τῶν γεωργούντων, οὔτε νομάδων,
 ἀλλ' οὐδὲ τῶν πολιτικῶν, δύναται ζῆν μὴ προκατελημένον τῇ τοῦ
 κρείττονος πίστει. Διὸ πᾶν ἔθνος ἑῶον, πᾶν δὲ ἐσπερίων ἀπτόμενον
 ἡόνων, βόρειόν τε καὶ τὰ πρὸς τῷ νότῳ πάντα, μίαν ἔχει καὶ τὴν
 αὐτὴν πρόληψιν περὶ τοῦ καταστησαμένου τὴν ἡγεμονίαν, εἴ γε καὶ
 τὰ καθολικώτατα τῶν εὐεργετημάτων⁶³⁾ αὐτοῦ διαπεφοίτηζεν ἐπίσης
 πάντα. Πολὺν δὲ πλεόν οἱ παρ' Ἕλλησι πολυπράγμονες φιλόσοφοι,
 ἐκ τῆς βαρβάρων ὀρμώμενοι φιλοσοφίας, τῷ ἀοράτῳ καὶ μόνῳ καὶ
 δυνατωτάτῳ καὶ τεχνικωτάτῳ καὶ τῶν ἄλλων καλλίστων αἰτιωτάτῳ
 τὴν προνομίαν ἔδωκαν, τὰ ἀκόλουθα τούτοις, εἰ μὴ κατηχηθεῖεν πρὸς
 90 ἡμῶν, οὐκ ἐπιστάμενοι, ἀλλ' οὐδ' αὐτὸν ὅπως νοεῖσθαι ἐφύκει τὸν
 θεόν, μόνον δὲ ὡς ἡδη πολλάκις εἰρήκαμεν, κατὰ περίφρασιν⁶⁴⁾
 ἀληθῆ. “Τοσαῦτα καὶ ὁ Κλήμης. Ἀλλ' ἐπειδὴ διὰ μακροτέρων
 ἡμῖν ἢ κατὰ Πλάτωνα παρέστη φιλοσοφία, συνωδὸς οὕσα κατὰ
 πλεῖστα τοῖς Ἑβραίων δόγμασιν, ἐφ' οἷς καὶ ἀγάμεθα τὸν ἄνδρα τῆς
 τε συνέσεως καὶ τῆς ἄλλης τοῦ ἀληθοῦς ἐγγνωμοσύνης· ὥρα ἐπι-
 θεωρῆσαι, τίνα ταῦτ' εἶναι φαμεν, ἐφ' ὧν οὐκέθ' ὁμοίως περὶ αὐτὸν
 91 διακέμεθα, τὴν δὲ νενομισμένην βάρβαρον τῆς κατ' αὐτὸν προτιμῶ-
 μεν φιλοσοφίας.

63) εὐεργετημάτων. Clemens et MS. Euseb. *ἐνεργημάτων*, utrumque re-
 ctum: posterius tamen sequutus sum, et magis etiamnum probo. Vig.

64) κατὰ περίφρασιν. Clemens κατὰ περίφρασιν, quasi deus ipsos mediocri
 quadam illustratione circumfundat. Malo tamen περίφρασιν. Ita enim Stro-
 mate I. pag. 231. A. ubi apostolicum illud Actor. 17. Quem ergo ignoran-
 tes colitis etc. ex professo tractans: Ἐξ ὧν, inquit, δῆλον, ὅτι καὶ ποιητι-
 κοῖς χρώμενος παραδείγμασιν ἐκ τῶν Ἀράτου Φαινομένων δοκιμάζει τὰ παρ'
 Ἕλλησι καλῶς εἰρημένα, καὶ διὰ τοῦ ἀγνώστου θεοῦ τιμᾶσθαι μὲν κατὰ περί-
 φρασιν πρὸς τῶν Ἑλλήνων τὸν δημιουργὸν θεὸν ἡρίετο· κατ' ἐπίγνωσιν δὲ
 δεῖν δι' υἱοῦ παραλαβεῖν τε καὶ μαθεῖν. Ubi περίφρασιν τοῦ δημιουργοῦ θεοῦ
 ait esse τὸν ἄγνωστον θεόν, et huic περιφράσει opponit ἐπίγνωσιν, hoc est
 veram ac propriam cognitionem. Et paulo post adhuc illustrius: οὗτοι οὖν οἱ
 ἀνοιγόμενοι τυφλῶν ὀφθαλμοί, (ab apostolis videlicet) ἡ δὲ υἱοῦ ἐπίγνωσις
 ἐστὶ τοῦ πατρὸς, ἡ τῆς περιφράσεως τῆς Ἑλληνικῆς κατάληψις. Illae enim
 Græcorum etiam poetarum et philosophorum circumlocutiones ante Christi
 adventum plane comprehendere non poterant. Vig.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ.

Ὅτι μὴ πάντα ἐπιτυχῶς εἴρηται τῷ Πλάτῳ, διὸ οὐκ ἀλόγως
τὴν κατ' αὐτὸν παρητήμεθα φιλοσοφίαν, τὰ δὲ Ἑβραίων 1
ἀποδεχόμεθα λόγια.

Τὰ Ἑβραίων λόγια, θεοπρόπια καὶ χρησμούς θείας¹⁾ ἢ κατὰ ἄνθρω-
πον δυνάμεις, περιέχοντα, θεὸν τε αὐθέντην ἐπιγραφόμενα καὶ πι-
στούμενά γε τὴν ἐπαγγελίαν διὰ τῆς τῶν μελλόντων προρρήσεως διὰ
τε τῶν συμφώνων τοῖς θεσπίσμασιν ἀποτελεσμάτων, πάσης λέγεται
διεψευσμένης διανοίας ἐκτὸς τυγχάνειν. Τὰ γοῦν θεῖα λόγια ἀγνὰ
καὶ ἀργύριον πεπυρώμενον, δοκίμιον τῇ γῇ, κεκαθαρμένον ἐπταπλα- 2
σίως, ἀνείρηται. Ἀλλ' οὐ καὶ τὰ Πλάτωνος τοιαῦτα, οὐδὲ μὴν
ἐτέρου τοῦ τῶν ἐν ἀνθρώποις σοφῶν, οἱ θνητῆς διανοίας ὁμμασιν
ἐπικήροις τε στοχασμοῖς καὶ εἰκασίαις, ὅναρ ὥσπερ, ἀλλ' οὐχ ὕπαρ,
τῆς τῶν ὄντων φύσεως ἐπὶ φαντασίαν ἐλθόντες, πολὺ τὸ κρᾶμα τοῦ
ψεύδους τῇ τῆς φύσεως ἀληθείᾳ συνεπηρέγκαντο, ὥς μὴ ἀνευρεῖν ἀπά-
σης καθαρὸν ἐν αὐτοῖς μάθημα. Αὐτίκα γοῦν, βραχύ τι τῆς φιλαν-
τίας εἰ ἐθελήσαις ὑφεῖναι καὶ φῶς αὐτὸ δυνάμει λογικῆς οὐσίας ἐπι-
θεωρῆσαι, γροίης ἂν τὸν θαυμάσιον φιλόσοφον αὐτὸν ἐκεῖνον, τὸν δὴ
μόνον πάντων Ἑλλήνων ἀληθείας προθύρων ψάυσαντα, ὕλη φθαρτῇ 3
καὶ ξοάνοις βαναύσων χερσὶν εἰς ἀνδρείκελον σχῆμα κατεσκευασμένοις
τὴν τῶν θεῶν προσηγορίαν καταισχύνοντα καὶ μετὰ τὸ μέγα τῆς 3
μεγαλοφωνίας ὕψος, δι' ἧς τὸν πατέρα καὶ δημιουργὸν εἰδέναι τοῦδε
τοῦ παντὸς διετείνατο, ἄνωθ' ἐξ ὑπερκοσμίων ἰσίδων εἰς τὸν
κατωτάτω βυθὸν τῆς θεομισσοῦς εἰδωλολατρείας τῷ δήμῳ τῶν Ἀθη-
ναίων συνωθούμενον· ὥς μὴ διατρέπεσθαι, τὸν Σωκράτην καταβῆναι
φάντα εἰς Πειραιᾶ προσευξόμενον τῇ θεῷ καὶ τὴν βάρβαρον ἐορτὴν
τοὺς πολίτας τότε πρῶτον ἐπιτελοῦντας θεασόμενον, καὶ τὸν ἀλεκ- 4
τρύονα τῷ Ἀσκληπιῷ θῦσαι ὁμολογοῦντα προστάξαι, τὸν τε πάτριον
Ἑλλήνων ἐξηγητὴν, τὸν ἐγκαθήμενον ἐν Δελφοῖς δαίμονα θειάζοντα.
Διὸ καὶ εἰκότως τῆς ἀφιλοσόφου πληθύος τὴν αἰτίαν τῆς δεισιδαίμο-
νος πλάνης ἐπιγράφαιτο ἄν. Ἀνάλαβε γοῦν σμικρὸν ἄνωθεν τὸν
λόγον καὶ θέα οἷά σοι ὁ πάνσοφος μετὰ τὰς ὑσωμάτων καὶ ἀφθάρ-
τους ἰδέας καὶ μετὰ θεὸν πρῶτον καὶ δεύτερον αἷτιον καὶ μετὰ νοερὰς 5
καὶ ἀθανάτους οὐσίας περὶ τῆς πανδήμου δόξης ἐνομοθέτει, λέγων*)·
„Περὶ δὲ τῶν ἄλλων δαιμόνων εἰπεῖν καὶ γινῶναι τὴν γένεσιν, μείζον
ἢ καθ' ἡμᾶς. Πιστεντέον δὲ τοῖς εἰρηκόσιν ἔμπροσθεν, ἐκγότοις μὲν

Cap. XIV. 1) Θεοπρόπια Vig. in marg. Cf. Winer. Grammatik des N. T. p. 196 sq.

*) λέγων. Cf. II, 7.

θεῶν οὖσιν, ὡς ἔφασαν, σαφῶς δέ που τοὺς ἑαυτῶν προγόνους εἰδόσιν. Ἀδύνατον οὖν θεῶν παισὶν ἀπιστεῖν, καίπερ ἄνευ εἰκότων καὶ ἀναγκαιῶν ἀποδείξεων λέγουσιν· ἀλλ' ὡς οἰκεῖα φάσκουσιν ἀπαγγέλλειν, 6 ἐπομένους τῷ νόμῳ πιστευτέον. Οὕτως οὖν κατ' ἐκείνους ἡμῖν ἡ γένεσις περὶ τούτων τῶν θεῶν ἐχέτω, καὶ λεγέσθω. Γῆς δὲ καὶ Οὐρανοῦ παῖδες, Ὠκεανὸς τε καὶ Τηθύς ἐγενέσθην· τούτων δὲ Φόρκυς, Κρόνος τε καὶ Ῥέα καὶ ὅσοι μετὰ τούτων· ἐκ δὲ Κρόνου καὶ Ῥέας Ζεὺς, Ἥρα τε καὶ πάντες, ὅσους ἴσμεν πάντας ἀδελφούς λεγομένους αὐτῶν, ἔτι τε τοὺς τούτων ἄλλους ἐκγόνους.² Διὰ δὲ ταῦτα ἀπολειπτός ἡμῖν ὁ φιλόσοφος οὐ κατὰ φιλόσοφον οὐδ' αὐτὸς αὐτῷ συμφώνως τὰς μυθικὰς τῶν ποιητῶν γενεαλογίας καθυπόκρινάμενος. Αὐτοῦ μὲν γὰρ ἄκουσαι φάντος ἐν πολιτείᾳ³) τάδε· „Ἐν τοῖς μελίζουσιν, ἦν δ' ἐγὼ, μύθοις ὑψόμεθα καὶ τοὺς ἐλάττους. Δεῖ γὰρ δὴ τὸν αὐτὸν τύπον εἶναι, καὶ ταυτὸν δύνασθαι τοὺς τε μελίζοντας καὶ τοὺς ἐλάττους· ἢ οὐκ οἶε;

7 Ἐγώ γε, ἔφη· ἀλλὰ οὐκ ἐννοῶ οὐδὲ τοὺς μελίζους τίνας λέγεις. Οὗς Ἡσιόδος τε καὶ Ὅμηρος, εἶπον, ἡμῖν ἐλεγέτην καὶ οἱ ἄλλοι ποιηταί. Οὗτοι γὰρ πον μύθους ψευδεῖς τοῖς ἀνθρώποις συντιθέντες, ἔλεγόν τε καὶ λέγουσι· τὰ μικρῷ πρόσθεν τεθειμένα.“ Πάλιν τε αὐτοῦ ἦν καὶ τὰ δι' ὧν ἔφησεν³)· „Ἐξαλείφομεν ἄρα, ἦν δ' ἐγὼ, ἀπὸ τοῦδε τοῦ ἔπονς ἀρξάμενοι πάντα τὰ τοιαῦτα,

8 Βουλοίμην⁴) κ' ἐπάρουρος ἐὼν θητενέμεν ἄλλῳ. Καὶ τὰ ἐξῆς· δι' ὧν τε ἐπιλέγει· „Πάλιν δὲ Ὀμήρου δεησόμεθα καὶ τῶν ἄλλων ποιητῶν, μὴ ποιεῖν Ἀχιλλεῖα θεᾶς παῖδα·

Ἄλλοτ'⁵) ἐπὶ πλευρὰς κατακείμενον, ἄλλοτε δ' αὖτε Ὕπτιον,

καὶ τὰ τούτοις ἐπόμενα. Οἷς ἐπάγει· „Ἡ Δία, καθευδόντων τῶν ἄλλων θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων, ὡς μόνος ἐρηγορῶς ἃ ἐβουλεύσατο, 9 τούτων πάντων ῥαδίως ἐπιλαθόμενον διὰ τὴν τῶν ἀφροδισίων ἐπιθυμίαν, καὶ οὕτως ἐκπλαγέντα ἰδόντα τὴν Ἥραν, ὥστε μὴδ' εἰς τὸ δομᾶτιον ἐθέλειν ἐλθεῖν, ἀλλ' αὐτοῦ βουλούμενον χαμαὶ συγγίνεσθαι κορύδον δίκην, καὶ λέγοντα, ὡς οὕτως ὑπὸ ἐπιθυμίας ἔχεται, ὡς οὐδὲ ὅτε πρῶτον ἐφοίτων πρὸς ἀλλήλους, φίλους λήθοντε τοκῆας; Οὐδὲ Ἀρεῶς τε καὶ Ἀφροδίτης ὑπὸ Ἠφραίστου δεσμὸν δι' ἕτερα τοιαῦτα⁶).“ Ὡν τοῦτον τὸν τρόπον εἰρημένων, τί δῆτα βούλεται

2) ἐν πολιτείᾳ. Vid. Plat. de republ. II, 17. p. 151.

3) ἔφησεν. Vid. Plat. de republ. III, 1. p. 175. 2. p. 178. 4. p. 184.

4) βουλοίμην. Vid. Hom. Od. XI, 488.

5) Ἄλλοτ'. Hom. Il. XXIV, 10.

6) Ἀρεῶς τε etc. Ita hunc locum ex Platone restituimus, cum ante per-

αὐτῷ ἢ μετὰ ταῦτα φωνῇ, τοὺς μὲν ποιητὰς θεῶν παῖδας ὀνομάζουσα, 10
καὶ τό τε 1) ἀπιστεῖν αὐτοῖς ἀδύνατον εἶναι φήσασα, καίπερ ἄνεν
εἰκότων καὶ ἀναγκαίων αὐτοὺς ἀποδείξουν τοὺς περὶ θεῶν μύθους
πάλαι μαρτυραμένη; τί δὲ ἡ ἄλογος ἐθέλει πίσις, δέει τῆς ἀπὸ
τῶν νόμων τιμωρίας προβεβλημένη; πῶς δὲ θεῶν οὐρανὸς καὶ γῆ
πρῶτοι, ἔπειτα τούτων ἔγγονοι, Ὡκεανὸς καὶ Τηθύς, Κρόνος τε καὶ
Ῥέα καὶ Ζεὺς μετὰ τούτους ἅπαντας, Ἡρα τε καὶ πάντες οἱ πρὸς
Ὀμήρου καὶ Ἡσιόδου μυθεύμενοι παῖδες καὶ ἀδελφοὶ, καὶ ἔγγονοι
τούτων, ὅποτε ταῦτα αὐτὰ ἀνήρει λέγων· „Οπερ, ἦν δ' ἐγώ, χρὴ
πρῶτον καὶ μάλιστα μέμφεσθαι, ἄλλως τε καὶ ἐάν τις μὴ καλῶς
ψεύδεται. Τί τοῦτο; Ὅταν εἰκάξῃ τις κακῶς τῷ λόγῳ περὶ θεῶν
τε καὶ ἡρώων, οἳοὶ εἰσιν, ὥσπερ γραφεὺς μηδὲν εἰκότα γράφων οἷς 11
ἂν ὅμοια βουλευθῇ γράφαι.“ Καὶ πάλιν· „Πρῶτον μὲν, ἦν δ' ἐγώ,
τὸ μέγιστον ψεῦδος, ὃ εἰπὼν, οὐ καλῶς ἐψεύσατο, ὡς Οὐρανὸς τε
εἰργάσατο, ἃ φησι δρᾶσαι αὐτὸν Ἡσιόδος, ὃ τε αὖ Κρόνος ὡς ἐτι-
μωρήσατο αὐτόν.“ Καὶ τὰ τούτοις ἐξῆς. Πῶς οἱ νῦν ψευδεῖς καὶ
οὐκ ἀληθεῖς ποιηταὶ πάλιν οἱ αὐτοὶ θεῶν ἔγγονοι λέγουσι ἄν; Ἀλλὰ
γὰρ τούτων δὴ χάριν ἀπολειπτέος μὲν ἡμῖν οὗτος, δέει θανάτου τὸν
Ἀθηναίων δῆμον καθυποκρινάμενος, τιμητέος δὲ Μωσῆς, τὰ τε 12
Ἑβραίων λόγια καθαράς ἐξεχόμενα διόλου τῆς μόνης ἀληθοῦς καὶ
ἀπλανοῦς εὐσεβείας. Θεά δὴ καὶ ἄλλο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ.

Ὅτι μὴ καθόλου ὀρθῶς ὁ Πλάτων τὸν περὶ τῶν νοητῶν οὐσιῶν
ἐφώδευσε λόγον, ἀλλ' Ἑβραῖοι.

Ἑβραῖοι τὴν μέσσην τῶν λογικῶν φύσιν γεννητὴν, ἀλλ' οὐκ ἀγέννητον 1
εἶναί φασι. Ταύτην δὲ εἰς νοερὰς οὐσίας διαιροῦντες τῷ λόγῳ, πνεύ-
ματα καὶ δυνάμεις καὶ θεοῦ λειτουργοὺς, ἀγγέλους τε καὶ ἀρχαγγέλους
ἐπονομάζουσιν. Ἐκ δὲ τῆς τούτων ἀποπτώσεως καὶ παρατροπῆς τὸ
δαιμόνων γένος καὶ πᾶν τὸ τῆς ἐναντίας καὶ μοχθηρᾶς ἐνεργείας εἶδος
εἰσάγουσι. Διόπερ οὐδὲ θεοὺς ἐπιτρέπουσιν ἡγεῖσθαι, τοὺς μὴ τὸ 2
καλὸν καὶ ἀγαθὸν ἀχώριστον φύσεως ἐπαγομένους, ἀλλὰ καὶ τὸ εἶναι
οὐ παρ' ἑαυτῶν, παρὰ δὲ τοῦ πάντων αἰτίου ἐπενεργημένους, τὸ τε
εἶναι καὶ τὴν ἀρετὴν αὐτό τε τὸ ἀθάνατον, οὔτε τῷ ἐπὶ πάντων

peram legeretur: Ἀρεῶς τε καὶ Ἠφαιστου ὑπὸ Ἀφροδίτης δεσμὸν δι' ἑτέρα
τοιαῦτα. [Ego contra restituendam censui priorem scripturam. Cf. Stall-
baum. ad Plat. I. I. p. 184.]

7) τε Vig. in marg. delendum censet. Ego scribi malim γε pro τε. Μοx
pro πάλαι Vig. ibid. ποιῆσαι.

θεῶ ὁμοίως, οὔτε δι' οὐ τὰ πάντα συνέστη, ἐπιφερομένους. Ὁ δέ γε
 Πλάτων ἀσωμάτους μὲν καὶ νοητὰς οὐσίας τὰς λογικὰς φύσεις ὁμοίως
 Ἑβραίοις ὑφίστησι, διαπίπτει δὲ τῆς ἀκολουθίας, πρῶτον μὲν ἀγεν-
 νήτους εἶναι φάσκων αὐτὰς, ὥσπερ καὶ πᾶσαν ψυχὴν, ἔπειτα ἐξ
 ἀπορροίας τῆς τοῦ πρώτου αἰτίου συστήναι λέγων. Οὐδὲ γὰρ ἐκ τοῦ
 μὴ ὄντος αὐτὰς γεγονέναι διδόναι βούλεται. Διὸ καὶ πλειόνων θεῶν
 ὑποτίθεται εἶναι γένος, ἀπορροίας τινὰς καὶ προβολὰς τοῦ πρώτου
 καὶ τοῦ δευτέρου αἰτίου τῷ λόγῳ ὑφιστάμενος· εἶναι τε ἀγαθὰς τὴν
 3 φύσιν, οὐδαμῶς τε οἷας τε τῆς οἰκείας ἐκστήναι ἀρετῆς, ἔνθεν αὐτοὺς
 καὶ θεοὺς εἶναι δοξάζει. Τούτων δὲ ἕτερον εἶναι τὸ δαιμόνων φύλον
 ἡγεῖται, φανλότητος ὃν καὶ μοχθηρίας καὶ τῆς ἐπὶ τὸ χεῖρον τροπῆς
 δεκτικόν· ὧν τοὺς μὲν ἀγαθοὺς, τοὺς δὲ φανύλους εἶναι τε καὶ ὀνο-
 μάζεσθαι. Ταῦτα δὲ παρὰ τὰ Ἑβραίοις δοκοῦντα τοῦτον ὑποθέμε-
 ρος τὸν τρόπον, οὐκ ἀποδίδωσιν, ὁπόθεν ὑποστήναι φάναι εἰκὸς
 4 τοὺς δαίμονας. Ἐκ μὲν γὰρ τῆς τῶν σωμάτων¹⁾ ὕλης οὐδεὶς ἂν
 τοῦν ἔχων εἴποι· ἄλογος γὰρ αὕτη· λογικὰ δ' οὐκ ἂν ποτε ἐξ ἀλόγου
 τεχθεῖη, λογικοὶ δὲ οἱ δαίμονες. Εἰ δ' ἐκ τῆς τῶν κρείττωνων ἀπορ-
 ροίας οὔτοι, καὶ πῶς οὐ θεοὶ καὶ αὐτοὶ τοῖς γεγεννηκόσιν ἐξ ἴσου;
 πῶς δ' ἀγαθῆς οὐσης πηγῆς, οὐχ ὅμοια καὶ τὰ παρ' αὐτῆς; κακίας
 δ' ἐν τοῖς δευτέροις ἢ βλάβστη πόθεν ἐξέσθαι, τῆς ῥίψεως ἄνωθεν ἐξ
 ἀγαθῶν ἰούσης; πῶς δ' ἂν γένοιτο πικρὸν ἀπὸ τοῦ γλυκέος; εἰ δὲ
 5 δὴ σκότους παντὸς καὶ πικρίας πάσης χαλεπώτερον τὸ τῶν μοχθηρῶν
 δαιμόνων γένος, πῶς ἐξ ἀπορροίας λέγοιτ' ἂν τῆς τῶν κρείττωνων
 φύσεως; Εἰ δὲ ἐκ τῆσδε ἦν, οὐδ' ἂν ἐτράπη τῆς οἰκείας ἕξεως. Εἰ
 δ' ἡλλοίωται, οὐδ' ἦν τὴν ἀρχὴν ἀπαθὲς τὴν φύσιν. Εἰ δ' οὐ τοιάδε
 ἦν, καὶ πῶς θεοὶ εἶεν, οἳ δὴ φανύλης οἳοὶ τέ εἰσι μετέχειν μοίρας;
 Ἄλλ' εἰ μήτε τῆς τῶν κρείττωνων ἀπορροίας μηδ' αὖ τῆς τῶν σωμά-
 των ὕλης εἶεν, ὥρα ἢ ἀγεννήτους λέγειν, καὶ πρὸς τῇ ἀγεννήτῳ ὕλῃ
 6 τῶν σωμάτων τρίτον στίφος λογικῶν ἀγεννήτων ἀντιπααρατάττειν τῷ
 θεῷ, οὐκέτι τε τὸν θεὸν πάντων εἶναι ποιητὴν καὶ δημιουργὸν τῶν
 ὅλων ἀποδιδόναι· ἢ τοῦθ' ὁμολογοῦντας, καὶ τὰ μὴ ὄντα ποιεῖν
 αὐτὸν τοῖς Ἑβραίων συμφώνως ὁμολογεῖν λόγοις. Τίνα δὲ οἶδε περὶ
 τῶνδε ἐκιδιάσκουσι; Τὴν μέσσην τῶν λογικῶν φύσιν οὐτ' ἐκ τῆς τῶν
 σωμάτων ὕλης οὐτ' ἐξ ἀπορροίας τῆς ἀγεννήτου καὶ αἰετὰ κατὰ τὰ
 αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἐχούσης οὐσίας ὑποστήναι φασί· μὴ οὖσαν δὲ
 πρότερον, δυνάμει δραστηρίῳ τοῦ πάντων αἰτίου γεγονέναι. Ταύτη
 τε μὴ θεοὺς εἶναι, μηδὲ κυρίως τῆσδε τῆς προσηγορίας ἡξιώσθαι, ὅτι

μηδὲ τὴν φύσιν ἰσοῦνται τῷ πεποιηκότι, μηδ' ἀχώριστον ὁμοίως τῷ θεῷ τὸ ἀγαθὸν ἐφέλκεται, τὸ τε τῷ καλῷ ἐναντίον ἐστὶν ὅτε καὶ 7 δέξοιτ' ἂν, ὀλιγωρία τῆς περὶ τὸ κρεῖττον σχολῆς, ἣν αὐτὸς ἕκαστος αὐτῷ κατείργασται, τῆς οἰκείας ὁρμῆς τε καὶ γνώμης πεφυκῶς κύριος. Ταῦτα καὶ περὶ τάδε. Μετῴμεν δὲ καὶ ἐφ' ἕτερα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΞ.

Ὅτι μὴ κατὰ πάντα ὁρθῶς ἐδόξασε περὶ ψυχῆς¹⁾ ὁ Πλάτων ὁμοίως Ἑβραίοις.

1

Ἑβραίοις ὁμοίως τὴν ψυχὴν ἀθάνατον ὑποθέμενος καὶ τῷ θεῷ ὁμοίαν αὐτὴν εἰπὼν, οὐκέτ' ἀκολούθως αὐτοῖς ποτὲ μὲν αὐτῆς τὴν οὐσίαν σύνθετον εἶναι φησιν, ὡς ἂν μέρος μὲν τι ἐπαγομένης τῆς ἀμερίστου καὶ αἰ κατὰ τὰ αὐτὰ ἐχούσης αἰτίας, μέρος δὲ καὶ τῆς περὶ τὰ σώματα μεριστῆς φύσεως. Λέγει δ' οὖν αὐτοῖς ῥήμασιν ἐν Τιμαίῳ· „Ὁ δὲ καὶ γενέσει²⁾ καὶ ἀρετῇ προτέραν καὶ πρεσβυτέραν ψυχὴν σώματος, ὡς δεσπότιν καὶ ἄρξουσαν ἄρξομένου συνεστήσατο, ἐκ τῶνδε² καὶ τοιῷδε τρόπῳ. Τῆς ἀμερίστου³⁾ καὶ αἰ κατὰ τὰ αὐτὰ ἐχούσης οὐσίας καὶ τῆς αὐτῆς περὶ τὰ σώματα γινομένης μεριστῆς, τρίτον ἐξ ἀμφοῖν ἐν μέσῳ συνεκεράσατο οὐσίας εἶδος, τῆς τε ταυτοῦ φύσεως αὐτῆς καὶ τῆς τοῦ ἑτέρου, καὶ κατὰ τὰ αὐτὰ συνέστησεν ἐν μέσῳ τοῦ τε ἀμεροῦς αὐτῶν καὶ τοῦ κατὰ τὰ σώματα μεριστοῦ. Καὶ τρία λαβὼν αὐτὰ ὄντα, συνεκεράσατο εἰς μίαν πάντα ἰδέαν, τὴν θατέρου φύσιν δύσμικτον οὖσαν εἰς ταὐτὸ ξυναρμόττων βίαν.“ Ἐνθεν εἰκότως αὐτῷ³ καὶ τὸ παθητικὸν μέρος τῷ λόγῳ τῆς οὐσίας αὐτῇ συνῆπται. Ἀλλὰ ποτὲ μὲν ὧδε περὶ ψυχῆς οὐσίας διείληψε, ποτὲ δὲ ἄλλό τι χεῖρον περιτίθησιν αὐτῇ τὸ ἀτόπημα, τὴν θείαν ἐκείνην καὶ οὐράνιον, τὴν ἀσώματον καὶ λογικὴν, τὴν θεῷ ὁμοίαν καὶ δι' ἀρετῆς μέγεθος τὰς οὐρανίους ὑπερπαίονσαν ἀψίδας ἄνωθ' ἐν ποθεν ἐκ τῶν ὑπερκosμίων ἐπὶ ὄρους καὶ λύκους καὶ μύρμηκας καὶ μελίττας κατιέναι φάσκων καὶ τούτῳ πιστεύειν ἡμᾶς παρακαλῶν τῷ λόγῳ ἄνευ τινὸς ἀποδείξεως.

Cap. XVI. 1) περὶ ψυχῆς. In hac de animis disputatione a principibus etiam philosophis graviter erratum esse, cum alii, tum imprimis Chrysostom. ostendit homil. I. in Joannem. Vig.

2) ὁ δὲ καὶ γενέσει. Locum est ex Timaeo pag. 528. D. [Vol. IX. p. 312. Bip.] quem Tullius lib. de universo sect. 19. convertit minus interdum philosophi verbis haerens. Adi et Plutarch. in opusculo integro περὶ τῆς ἐν Τιμαίῳ ψυχογονίας, ubi Platonis sententiam enucleat. Vig.

3) τῆς ἀμερίστου. Plutarchus loco cit. τῆς ἀμεροῦς. Porro philosophus ibi praecipue de mundi anima disputat, quae cum ἀναλογία in caeteras animas refunduntur. Vig.

Λέγει δ' οὖν ἐν μὲν τῷ περὶ ψυχῆς τάδε· „Καὶ μέχρι γε⁴⁾ τούτου
 4 πλανῶνται, ἕως ἂν τῇ τοῦ σωματοειδοῦς τοῦ ξυνεπακολουθοῦντος
 ἐπιθυμίᾳ πάλιν ἐνδεθῶσιν εἰς σῶμα. Ἐνδοῦνται δὲ, ὥσπερ εἰκὸς,
 εἰς τὰ τοιαῦτα ἦθῃ, ὅποια ἄτ' ἂν καὶ μεμελετηκῶσι τύχῳ ἐν τῷ
 βίῳ. Τὰ ποῖα δὲ ταῦτα λέγεις, ὦ Σώκρατες; Οἶον, τοὺς μὲν τὰς
 γαστριμαργίας τε καὶ ὕβρεις καὶ φιλοποσίας μεμελετηκότας καὶ μὴ
 διευλαβημένους εἰς τὰ τῶν ὄνων γένη καὶ τῶν τοιούτων θηρίων εἰκὸς
 ἐνδύεσθαι· ἢ οὐκ οἶεις; Πάνν μὲν οὖν εἰκὸς λέγεις. Τοὺς δὲ γε
 5 ἀδικίας καὶ τυραννίδας καὶ ὑρπαγὰς προτετιμηκότας εἰς τὰ τῶν λύκων
 τε καὶ ἰεράκων καὶ ἰκτίνων γένη· ἢ ποῖ ἂν ἄλλοσε φαῖμεν τὰς τοιαύ-
 τας ἰέναι; Ἀμέλει, ἔφη ὁ Κέβης, εἰς τὰ τοιαῦτα. Οὐκοῦν, ἦδ' ὅς,
 δηλαδὴ καὶ τᾶλλα, ἢ ἂν ἐκάστη ἴδι κατὰ τὰς αὐτῶν ὁμοιότητος τῆς
 μελέτης; Δῆλον δὴ, ἔφη, πῶς δ' οὔ; Οὐκοῦν εὐδαιμονέστατοι, ἔφη,
 καὶ τούτων εἰσὶ καὶ εἰς βέλτιστον τόπον ἰόντες οἱ τὴν δημοτικὴν καὶ
 πολιτικὴν ἀρετὴν ἐπιτετηδευκότες, ἣν δὴ καλοῦσι σωφροσύνην τε καὶ
 6 δικαιοσύνην, ἐξ ἔθους τε καὶ μελέτης γεγонуῖαν ἄνευ φιλοσοφίας τε
 καὶ νοῦ; Πῇ δὴ οὗτοι εὐδαιμονέστατοι; Ὅτι τούτους εἰκὸς ἐστὶν εἰς
 τοιοῦτον πάλιν ἀφικνεῖσθαι πολιτικὸν καὶ ἡμερον γένος, ἢ πον μελι-
 τῶν ἢ σφηκῶν ἢ μυρμήκων ἢ καὶ εἰς ταυτὸν γε πάλιν τὸ ἀνθρώπινον
 γένος.“ Καὶ ἐν τῷ Φαίδρῳ δὲ ἐπάκουσον ὅποια διεξιειπῶν· „Εἰς μὲν
 γὰρ τὸ αὐτὸ ὅθεν ἦκει ψυχὴ ἐκάστη, οὐκ ἀφικνεῖται ἐτῶν μυρίων⁵⁾·
 οὐ γὰρ περσοῦται πρὸ τοσούτου χρόνου, πλην ἢ τοῦ φιλοσοφῆ-
 7 σαντος ἀδόλως ἢ παιδεραστήσαντος μετὰ φιλοσοφίας. Αὗται δὲ
 τρίτῃ περιόδῳ τῇ χιλιετῇ, ἔαν ἕλωνται τρεῖς ἐφεξῆς τὸν βίον τοῦ-
 τον, οὕτω περρωθεῖσαι τρισχιλιοστῶ ἔτει ἀπέρχονται, αἱ δὲ ἄλλαι
 ὅταν τὸν πρῶτον βίον τελευτήσωσι, κρίσεως ἔτυχον. Κρίθῃσαι δὲ,
 αἱ μὲν εἰς τὰ ὑπὸ γῆς δικαιοτήρια ἐλθοῦσαι, δίκην τίνουσιν· αἱ
 δ' εἰς τοῦ οὐρανοῦ τινα τόπον ὑπὸ τῆς δίκης κοντισθεῖσαι, διά-
 γουσιν ἄξίως οὗ ἐν ἀνθρώπου εἶδει ἐβίωσαν βίον. Τῷ δὲ χιλιο-
 στῷ ἀμφοτέραι ἀφικνούμεναι ἐπὶ κλήρωσιν τε καὶ αἵρεσιν τοῦ δευ-
 τέρου βίου, αἰροῦνται ὃν ἂν ἐθέλῃ ἐκάστη. Ἐνθα δὴ καὶ εἰς
 θηρίου βίον ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ ἀφικνεῖται, καὶ ἐκ θηρίου, ὅς ποτε
 ἀνθρώπος ἦν, πάλιν εἰς ἀνθρώπον.“ Καὶ ταῦτα μὲν ἐν Φαίδρῳ.
 Ἐν δὲ τῇ πολιτείᾳ τοιάδε γράφωντος ἄκουε· „Ἰδεῖν⁶⁾ μὲν γὰρ ἔφη
 8 ψυχὴν τὴν ποτε Ὀρφῶος γενομένην κυκνοῦ βίον αἰρουμένην, μίσει τοῦ

4) Καὶ μέχρι γε. Plato in Phaedone c. XXX. XXXI.

5) ἐτῶν μυρίων. Legend. existimo πρὸ ἐτῶν μυρίων, vel εἰ μὴ δι' ἐτ. μυρ. vel aliquid simile: alioqui negaret, quod affirmare videatur. Vig.

6) Ἰδεῖν. Vid. Plat. de rep. X, 16. p. 373.

γυναικείον γένους διὰ τὸν ὑπ' ἐκείνων θάνατον οὐκ ἐθέλουσαν ἐν γυναικὶ γεννηθεῖσαν γενέσθαι, ἰδεῖν δὲ τὴν Θαμύρου ἀηδόνης ἐλομένην· ἰδεῖν δὲ καὶ κύκνον εἰς ἀνθρωπίνου βίον αἷρεσιν μεταβάλλοντα, καὶ ἄλλα ζῶα μουσικὰ ὡσαύτως, ὡς τὸ εἰκός. Τὴν δὲ λαχοῦσαν ψυχὴν ἐλέσθαι λέοντος βίον, εἶναι δὲ τὴν Αἴαντος τοῦ Τελαμωνίου⁷⁾, φερόγουςαν ἀνθρωποῦ γενέσθαι, μεμνημένην τῆς τῶν ὀπλων κρίσεως.⁹ Τὴν δὲ ἐπὶ τούτῳ τοῦ Ἀγαμέμνονος, ἐχθρὰν καὶ ταύτην τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, διὰ τὰ πάθη αἵτου διαλλάξαι βίον. Ἐν μέσοις δὲ λαχοῦσαν τὴν Ἀταλάντης ψυχὴν, κατιδούσαν μεγάλας τιμὰς ἀθλητοῦ ἀνδρὸς, οὐ δύνασθαι παρελθεῖν, ἀλλὰ λαβεῖν. Μετὰ δὲ ταύτην ἰδεῖν τὴν Ἐπειοῦ τοῦ Πανοπέως εἰς τεχνικῆς γυναικὸς ἰοῦσαν φύσιν. Πόρρω δὲ ἐν ὑστάτοις ἰδεῖν τὴν τοῦ γελωτοποιοῦ Θεραΐτου, πίθηκον ἐνδυμένην. Κατὰ τύχην δὲ τὴν Ὀδυσσεὺς λαχοῦσαν πασῶν ὑστάτην,¹⁰ αἰρησομένην ἵνα· μνήμη δὲ τῶν προτέρων πόνων φιλοτιμίας λελωφηνκυῖαν ζητεῖν, περιούσαν χρόνον πολὺν βίον ἀνδρὸς ἰδιώτου καὶ ἀπράγμονος, καὶ μόγις εὑρεῖν κείμενόν που καὶ παρημελημένον ὑπὸ τῶν ἄλλων, καὶ εἰπεῖν ἰδοῦσαν ὅτι ταῦτ' ἂν ἔπραξε καὶ πρώτη λαχοῦσα· καὶ ἀσμένην ἐλέσθαι. Καὶ ἐκ τῶν ἄλλων δὲ θηρίων ὡσαύτως εἰς ἀνθρώπους ἵνα καὶ εἰς ἄλληλα, τὰ μὲν ἄδικα εἰς τὰ ἄγρια, τὰ δὲ δίκαια εἰς τὰ ἥμερα μεταβαλόντα, καὶ πάσας μῖξεις μίγνυσθαι.¹¹ Τόσαῦτα περὶ ψυχῆς ὁ Πλάτων εἰπὼν, δηλὸς ἐστὶν Αἰγυπτιάζων τῷ δόγματι. Οὐ γὰρ Ἑβραίων ὁ λόγος, ὅτι μηδὲ ἀληθεῖα φίλος. Τοῦτο δ' οὐ καιρὸς ἀπελέγχειν, ὅτι μηδ' αὐτὸς δι' ἀποδείξεων ἐνεχείρησε τῷ προβλήματι. Τοσοῦτον δ' εὐλόγως τις ἂν ἐπισημήναιτο, ὡς οὐκ ἦν σύμφωνα, τὸν αὐτὸν λέγειν, ἅμα τῇ τελευτῇ τὰς ψυχὰς τῶν ἀσεβῶν ἐνθένδε ἀπαλλαττομένας, δίκας εἰς ἕδον ὧν ἔδρασαν διδόναι κακεῖσε τιμωρεῖσθαι εἰς ἀπειρόν· καὶ πάλιν φάσκειν, αὐτὰς τοὺς ἐνταῦθα βίους κατὰ γνώμην οἰκείαν αἰρεῖσθαι. Ἐνδύεσθαι γὰρ αὐτὰς εἰς σῶμά φησιν ἐπιθυμία τοῦ σώματοςιδούς· καὶ τὰς μὲν ὕβρει καὶ γαστριμαργίᾳ ἐντραφεῖσας ὄνους γίνεσθαι, θηρίων τε ἄλλων ὑποδύνειν σώματα, κατὰ γνώμην, ἀλλ' οὐ κατὰ δίκην ταῦτα αἰρουμένας, τοὺς¹²

7) Αἴαντος τοῦ Τελαμωνίου. Lege Plutarchum lib. Symposiac. IX. Problema. 5. διὰ τί Πλάτων εἰκοστὴν ἔφη ψυχὴν τοῦ Αἴαντος ἐπὶ τὸν κλῆρον ἐλθεῖν; ubi partim facetas et ridiculas, partim serias quaestionis huius solutiones comminiscitur, sed inanes omnes. Ut tamen in re ficta, non absimilis veri, quam Marcus Grammaticus afferebat, in Homeri νεκυία, si Elpenoris ac Tiresiae animas subduxeris, quorum alter adhuc insepultus esset, alter singulari praerogativa uteretur, Aiaceis animam ordine vicesimam Ulyssis in conspectum venisse. [Cf. Stallbaum. ad Plat.]

- δὲ ἀδίκους καὶ ἄρπαγας λύκους καὶ ἱκτῖνας γήγνεσθαι, ἐθελοντὰς ἐπὶ τοῦτ' ἐλθόντας. Εἶτα Ὁρφέως μὲν ψυχὴν κύκρον εἶναι θελῆσαι, Θάμυρον δὲ, ἀηδόνας, Θερασίτην δὲ πιθήκον βίον ἐλέσθαι. Πρὸς δ' ἂν οὖν εἴη τὰ τῆς μετὰ τὴν ἐνθύνδε ἀπαλλαγὴν κρίσεως, ἣν ἐν μὲν τῷ περὶ ψυχῆς ὑπογράφων φησὶν. „Ὡς ἐπειδὴν ἀφικνῶνται οἱ τετελευτηκότες εἰς τὸν τόπον, οἱ ὁ δαίμων ἕκαστον κομίζει, οἱ μὲν ἂν δόξωσι
- 13 μέσως βεβιωκέναι, πορευθέντες ἐπὶ τὸν Ἀχέροντα, ἀναβάντες ἃ δὴ αὐτοῖς ὀχήματά ἐστιν, ἐπὶ τούτων ἀφικνουῦνται εἰς τὴν λίμνην καὶ ἐκεῖ οἰκοῦσίν τε καὶ καθαιρόμενοι τῶν τε ἀδικημάτων διδόντες δίκας, ἀπολίνονται, εἴ τις τι ἠδίκησε, τῶν τε εὐεργεσιῶν τιμὰς φέρονται κατὰ τὴν ἀξίαν ἕκαστος. Οἱ δ' ἂν δόξωσιν ἀνιάτως ἔχειν διὰ τὰ μεγέθη τῶν ἁμαρτημάτων, ἢ ἱεροσυλίας πολλὰς καὶ μεγάλας ἢ φόνους ἀδίκους καὶ παρανόμους πολλοὺς ἐξειργασμένοι ἢ ἄλλα ὅσα τοι-
- 14 αὐτὰ τυγχάνει ὄντα· τούτους δὲ ἢ προσήκουσα μοῖρα ῥίπτει εἰς τὸν τάρταρον, ὅθεν οὐ ποτε ἐκβαίνουσι.“ Καὶ τὰ μὲν περὶ τῶν ἀσεβῶν ὧδε πῃ διῆλθε. Περὶ δὲ τῶν εὐσεβῶν ἐπάκουσον ὥς φησι. „Τούτων δὲ αὐτῶν οἱ φιλοσοφία ἱκανῶς καθηράμενοι, ἄνευ τε καμάτων ζῶσι τοπαράπαν εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον καὶ εἰς οἰκήσεις ἔτι τούτων καλλίους ἀφικνουῦνται, ἃς οὐτέ ῥᾶδιον δηλῶσαι, οὐτέ ὁ χρόνος ἱκανὸς ἐν τῷ παρόντι.“ Καὶ ἐν τῷ Γοργίᾳ⁸⁾ δὲ πρόσχες τί καὶ φησι. „Τὸν μὲν δικαίως τὸν βίον διελθόντα καὶ ὁσῶς, ἐπειδὴν τέλετησῃ, εἰς μακά-
- 15 ρων νήσους ἀπιόντα οἰκεῖν ἐν πάσῃ εὐδαιμονίᾳ ἐκτὸς κακῶν, τὸν δὲ ἀδίκως καὶ ἀθέως, εἰς τὸ τῆς τίσεώς τε καὶ δίκης δεσμοκτήριον, ὃ δὴ τάρταρον καλοῦσιν, ἵναί. Οἱ δ' ἂν τὰ ἔσχατα ἀδικήσωσι καὶ διὰ τὰ τοιαῦτα ἀδικήματα ἀνίσταται γένωνται, ἐκ τούτων τὰ παραδείγματα γίγνεται. Καὶ οὗτοι αὐτοὶ μὲν οὐκέτι ὀνύανται, ἅτε ἀνίσταται ὄντες, ἄλλοι δὲ ὀνύανται οἱ τούτους ὀρῶντες διὰ τὰς ἁμαρτίας τὰς μεγίστας καὶ ὀδυνηρότατα καὶ φοβερώτατα πάθη πάσχοντας τὸν αἰεὶ χρόνον, ἀτεχνῶς παραδείγματα ἀνηρημένους ἐκεῖ ἐν ἔδῳ ἐν τῷ δεσμοκτηρίῳ, τοῖς αἰεὶ τῶν ἀδίκων ἀφικνουμένοις θεάματα καὶ νοθετήματα.“ Ταῦτα
- 16 πῶς ἂν δύναίτο συνῆδειν τοῖς περὶ ἁμοιβῆς σωμάτων, ἃ τὴν ψυχὴν μετιούσαν αἰρεῖσθαι φάσκουσι, λόγοις; Πῶς γὰρ ἂν ἡ αὐτὴ τιμωρίας καὶ δεσμοκτήρια καὶ τοσαύτην δίκην εἰς τὸν αἰεὶ χρόνον μετὰ τὴν ἐνθύνδε τελευτήν ὑφάξει, καὶ πάλιν οἷα τις ἀνεμμένη καὶ δεσμῶν ἐλευθέρᾳ, βίους ἂν ἔλοιτ' οὗς ἂν ἐθέλῃ; εἰ δὲ τὰ καθ' ἡδονὴν μέλλοι πάλιν αἰρεῖσθαι, καὶ ποῦ τὸ τῆς τίσεώς τε καὶ δίκης δεσμοκτήριον;

8) ἐν Γοργίᾳ. Vid. Plat. Gorg. c. LXXIX. p. 254. c. LXXXI. p. 261. Stallb. Cf. XII, 6.

Μυρία δ' ἂν καὶ ἄλλα τις ἐπὶ σχολῆς ἐπιλάβοιτ' ἂν τοῦ λόγον, ὧν 17
οὐ καίρως τὴν διάνοιαν μηγύνειν. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ὀλίσθημα τῆς
τοῦ Πλάτωνος περὶ τῶνδε δόξης ταύτης πη πέφανται. Τὸ δ' ἕτερον
τῆς τοῦ δόγματος διασκευῆς, δι' οὗ τὸ μὲν τι θεῖον καὶ λογικὸν εἶναι
τῆς ψυχῆς, τὸ δέ τι μέρος αὐτῆς ἄλογον καὶ παθητικὸν τυγχάνειν
ὠρίσατο, καὶ πρὸς τῶν αὐτοῦ γνωρίμων κατέγνωσται, ὡς μεθεῖν
ἔνεστιν ἀπὸ τῶν τοιῶνδε λόγων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ.

Ὅτι κατὰ Πλάτωνα μὴ 1) ἐξ ἀπαθοῦς καὶ παθητῆς οὐσίας ἡ 1
τῆς ψυχῆς συνέστηκε φύσις. Ἀπὸ τῶν Σεβήρου τοῦ Πλατω-
νικοῦ περὶ ψυχῆς.

„Περὶ δὲ τῆς κατὰ Πλάτωνα ψυχῆς, ἣν φησιν ἐξ ἀπαθοῦς καὶ πα-
θητῆς οὐσίας συστήναι ὑπὸ τοῦ θεοῦ, ὡς ἐκ λευκοῦ καὶ μέλανος
τῶν μέσων τι χρωμάτων, ἐκεῖνα ἔχομεν εἰπεῖν· ὅτι ἀνέγκη, χρόνῳ 2
διαστάσεως αὐτῶν γιγνομένης, ἀφανισθῆναι αὐτήν, ὡς τὴν τοῦ μέσου
χρώματος σύστασιν, ἐπὶ τὰ οἰκεία ἐκάστου ἐξ ὧν συνέστη, ἐν χρόνῳ 2
φύσει χωριζομένου. Εἰ δὲ τοῦτο, φθαρετὴν ἀποφανοῦμεν, ἀλλ' οὐκ
ἀθάνατον τὴν ψυχὴν. Εἰ γὰρ τοῦτο ὁμολογεῖται, μηδὲν τῶν ἐν τῇ
φύσει ὄντων ἀνευ τοῦ ἐναντίου εἶναι, τὰ τε ἐν τῷ κόσμῳ ἐκ τῆς τῶν
ἐναντίων φύσεως ὑπὸ θεοῦ κεκοσμηθῆναι, φιλίαν αὐτοῖς καὶ κοινωνίαν
ἐμπούσαντος αὐτοῦ, οἷον τῷ ξηρῷ πρὸς τὸ ὑγρὸν καὶ τῷ θερμῷ
πρὸς τὸ ψυχρὸν, τῷ τε βαρεῖ πρὸς τὸ κοῦφον λευκῷ τε πρὸς τὸ μέ-
λαν, γλυκεῖ τε πρὸς τὸ πικρὸν σκληρῷ τε πρὸς τὸ μαλακόν 2), καὶ
πᾶσι τοῖς τοιούτοις μίαν ἄλλην πάντων κοινωνίαν, τῇ τε ἀπαθεῖ οὐσίᾳ 3
πρὸς τὴν παθητήν, τὰ δὲ κραθέντα καὶ μιχθέντα χωρισμὸν τὸν ἀπ'
ἀλλήλων ἐν χρόνῳ φύσει ἐπιδέχεται, ἡ δὲ ψυχὴ ἐξ ἀπαθοῦς καὶ πα-
θητῆς οὐσίας γεγονέναι ὑποκείμεται, ἀνάγκη ὡς τὸ μέσον χρῶμα,
οὕτω καὶ ταύτην ἐν χρόνῳ φύσει ἀφανισθῆναι, τῶν ἐν τῇ συστάσει

Cap. XVII. 1) μὴ, κατὰ Πλάτωνα Vig. in marg. Legitur tamen κατὰ Πλ.
μὴ non minus in eo cap. XVII. titulo qui lib. XIII. praefixus est.

2) τὸ μαλακόν. Post haec verba duarum sententiarum traiectionem con-
tigisse puto, proindeque sic legendum: τὸ μαλακόν, τῇ τε ἀπαθεῖ οὐσίᾳ πρὸς
τὴν παθητήν, καὶ πᾶσι τοῖς τοιούτοις μίαν ἄλλην πάντων κοινωνίαν· τὰ δὲ κρα-
θέντα etc. Quam coniecturam in versione sequutus sum. [Vertit Vig. ut —
duro et molli, naturae denique patiendi experti et naturae ad
patiendum aptae, eaque id genus omnia una quadam alia re-
rum omnium communione devinxerit: praeterea si quae mutuo
temperata sunt atque inter se permixta, mutuum quoque temporis
progressione divortium pro naturae suae conditione suscipiunt.]

αὐτῆς ἐναντίων ἐπὶ τὴν οἰκείαν φύσιν ἐπειγομένων. Ἡ γὰρ οὐχ ὁρῶ-
 4 μιν καὶ τὸ φύσει βαρὺν, κἂν ὑφ' ἡμῶν ἢ τινος ἕξωθεν φυσικῆς προσ-
 γενομένης αὐτῷ κουφότητος ἄνω φέρεται, ὡς αὐτὸ ὁμοίως ἐπὶ τὴν
 οἰκείαν φύσιν κάτω βιάζεται; ὁμοίως δὲ καὶ τὸ φύσει κοῦφον, κατὰ
 τὰς ὁμοίας ἕξωθεν αἰτίας κάτω φερόμενον, ὡς αὐτὸ ὁμοίως ἐπὶ τὰ
 ἄνω βιάζεται; Τὰ γὰρ ἐκ δύο τινῶν ἀλλήλοις ἐναντίων εἰς ταυτὸν
 συναχθέντα, ἀδύνατον ἐν τῷ αὐτῷ αἰεῖ εἶναι, μὴ τρίτον τινὸς τῆς
 τῶν ὄντων οὐσίας αἰεῖ ἐνότος αὐτοῖς. Ἀλλὰ γὰρ οὐκ ἔστι ψυχὴ τρί-
 5 τον τι πρᾶγμα ἐκ δύο ἐναντίων ἀλλήλοις σύνθετον, ἀπλοῦν δὲ καὶ τῇ
 αὐτοῦ φύσει ἀπαθὲς καὶ ἀσώματον. Ὅθεν Πλάτων καὶ οἱ μετ'
 αὐτοῦ ἀθάνατον αὐτὴν ἔφασαν εἶναι. Ἐπειδὴ δὲ τὸν ἄνθρωπον ἐκ
 ψυχῆς καὶ σώματος κοινός ἐστι πάντων λόγος γεγονέναι, τὰ δ' ἐν
 ἡμῖν ἄνευ σώματος ἐκουσίως καὶ ἀκουσίως γιγνόμενα πάθη τῆς ψυχῆς
 εἶναι λέγεται, οἱ μὲν πολλοὶ τούτῳ τεκμαιρόμενοι τὸ 3) παθητὴν εἶναι
 τὴν οὐσίαν αὐτῆς, θνητὴν αὐτὴν εἶναι λέγουσι καὶ σωματοειδῆ, ἀλλ'
 6 οὐκ ἀσώματον. Ὁ δὲ Πλάτων τῷ φύσει αὐτῆς ἀπαθεῖ προσσηναγ-
 σθη τὴν παθητὴν οὐσίαν προσυφᾶναι. Ὅτι δὲ μὴ ἑτέρως ἔχει, ἕξ
 ὧν ἐκάτεροι εἰρήκασι, Πλάτων τε καὶ οἱ ἄλλοι, πειρασόμεθα τῷ
 λόγῳ, τὰς ἐν ἡμῖν ἐνεργούσας δυνάμεις παραθέντες, προσβιβάσαι.
 Ταῦτά μοι ἀπὸ τῶν Σεβήρου τοῦ Πλατωνικοῦ περὶ ψυχῆς προκείσθω.
 Σκέψαι δὲ πρὸς τοῖς εἰρημένοις καὶ τόδε περὶ τῆς οὐρανοῦ καὶ τῶν
 ἐν αὐτῷ φωστήρων ἀρχῆς.

1

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ.

Περὶ οὐρανοῦ καὶ τῶν ἐν αὐτῷ φωστήρων ὅτι μὴ καθόλου ὁρ-
 θῶς ἐδόξασεν ὁ Πλάτων. Ἀπὸ τῆς Ἐπινομίδος καὶ Τιμαίου
 καὶ τοῦ δεκάτου τῶν νόμων. Ἀπερ Μωσῆς σέβειν ἀπαγορεύει,
 ὡς καὶ ὁ Ἑβραῖος Φίλων ἐρμηνεύει.
 2 Συμφώνως Ἑβραίοις καὶ τὸν περὶ οὐρανοῦ καὶ τῶν ἐν αὐτῷ φαινο-
 μένων¹⁾ ἀποδοὺς λόγον, καθ' ὃν γεννητὰ εἶναι, πρὸς τοῦ τῶν ὅλων
 αἰτίου πεποιημένα, μετέχειν τε τῆς σωματικῆς καὶ φθαρτῆς οὐσίας
 συνέστη· οὐκ ἐθ' ὁμοίως Ἑβραίοις σέβειν αὐτὰ νομοθετεῖ καὶ θεοὺς
 ἡγεῖσθαι, ὥδε φάσκων ἐν Ἐπινομίδι· „Τίνα δὲ²⁾ καὶ σεμνύων ποτὲ
 λέγω θεὸν, ὃ Μέργιλλε καὶ Κλεινία; Σχεδὸν οὐρανὸν, ὃν καὶ δικαι-
 3 ὅτατον, ὡς ξύμπαντες ἄλλοι δαίμονες ἅμα καὶ θεοὶ, τιμᾶν τε καὶ

3) τὸ dedi pro τῷ ex correctione Vig. in marg.

Cap. XVIII. 1) φαινόμενων. Mallem cum altero MS. φωστήρων. Porro non illa tantum a Platone traduntur, sed etiam animata esse astra, qui alius error est. Vig.

2) τίνα δὲ. Epinom. c. 3. p. 500. Ast.

εὐχεσθαι διαφερόντως αὐτῷ. Τὸ δὲ καὶ τῶν ἄλλων αἴτιον ἀγαθῶν πάντων ἡμῖν αὐτὸν γεγονέναι, πάντες ἂν ὁμολογοῖμεν.“ Εἴθ' ὑποβάς ἐν τῷ αὐτῷ προστίθῃσι ταῦτα· „Θεοὺς δὲ δὴ³⁾ τοὺς ὁρατοὺς, μεγίστους καὶ τιμιωτάτους καὶ ὀξύτατον ὀρῶντας πάντη, τοὺς πρῶτους, τὴν τῶν ἄστρον φύσιν λεκτέον, καὶ ὅσα μετὰ τούτων αἰσθάνομεθα γεγονότα· μετὰ δὲ τούτους καὶ ὑπὸ τούτοις ἐξῆς δαίμονας, ἀέριον δὲ γένος, ἔχον ἔδραν τρίτην καὶ μέσην, τῆς ἐρημνείας αἴτιον, εὐχαῖς τιμῶν μάλα χρεῶν χάριν τῆς εὐφρήμον διαπορείας.“ Διὰ τούτων⁴ θεοὺς εἰπὼν εἶναι τοὺς δηλωθέντας, περὶ τῆς πρώτης αὐτῶν συστάσεως φυσιολογῶν ἐν Τιμαίῳ, τοιάδε διεξέρχεται· „Ὁ τι πῦρ⁴⁾ πρὸς τὸν αἶρα, τοῦτο αἶρ πρὸς ὕδωρ, καὶ ὁ τι αἶρ πρὸς ὕδωρ, τοῦτο ὕδωρ πρὸς τὴν γῆν, ξυνέδησε καὶ ξυνεστήσατο οὐρανὸν ὁρατὸν καὶ ἀπτόν. Καὶ διὰ ταῦτα ἕκ τε δὴ τούτων τοιούτων καὶ τὸν ἀριθμὸν τεττάρων τὸ τοῦ κόσμου σῶμα ἐγενήθη δι' ἀναλογίας ὁμολογῆσαν, φιλίαν τε ἔσχεν ἐκ τούτων, ὥστ' εἰς ταὐτὸν αὐτῷ ξυνελθόν, ἄλυστον ὑπὸ τῶν ἄλλων, πλήννυπ ὁ τοῦ ξυνδῆσαντος γενέσθαι.“ Εἴτ' ἐπιλέγει· „Ψυχὴν δ' εἰς τὸ μέσον αὐτοῦ θείς, διὰ παντός τε ἔτεινε καὶ ἔτι⁵ ἔξωθεν τὸ σῶμα αὐτῇ περιεκάλυψε καὶ κύκλῳ δὴ κύκλον στρεφόμενον, οὐρανὸν μόνον ἔνα ἔρημον κατέστησε.“ Καὶ πάλιν ὑποβάς ἐπιφέρει λέγων· „Ἐξ οὖν λόγου καὶ διανοίας θεοῦ τοιαύτης πρὸς χρόνον γένεσιν, ἵνα γενηθῇ χρόνος, ἥλιος καὶ σελήνη καὶ πέντε ἄλλα ἄστροα, ἐπίκλην ἔχοντα πλάνητες, εἰς διορισμὸν καὶ στυλακὴν ἀριθμῶν χρόνου γέγονε· σώματα δὲ αὐτῶν ἐκάστων ποιήσας ὁ θεός, ἔθηκεν εἰς τὰς⁶ περιφοράς, ἃς ἡ θατέρου περιόδος ἦει.“ Καὶ ἐπιλέγει· „Λεσμοῖς τε ἐμψύχοις σώματα δεθέντα ζῶα ἐγενήθη τό τε προσταχθὲν ἔμαθε.“ Καὶ ἐν τῷ δεκάτῳ τῶν νόμων καθόλου περὶ πάσης ψυχῆς ἀποφαίνεται, λέγων ὧδε· „Μεταβάλλει⁵⁾ μέντοιγε πάνθ' ὅσα μέτοχά ἐστι ψυχῆς, ἐν ἑαυτοῖς κεκτημένα τὴν τῆς μεταβολῆς αἰτίαν· μεταβαλόντα δὲ φέρεται κατὰ τὴν τῆς εἰμαρμένης τάξιν καὶ νόμον· μικρότερα μὲν τῶν ἡθῶν μεταβαλόντα, [ἐλάττω] κατὰ τὸ τῆς χώρας ἐπίπεδον μετα-⁷πορεύεται, πλείω δὲ καὶ ἀδικώτερα, μεταπεσόντα εἰς βάθος.“ Εἰ δὴ οὖν μεταβάλλει⁶⁾ πάνθ' ὅσα μέτοχά ἐστι ψυχῆς, ἐν ἑαυτοῖς κεκτη-

3) Θεοὺς δὲ δὴ. Ibid. c. 8. p. 510.

4) Ὁ τι πῦρ. In Timaeo p. 527. F. [p. 308. Bip.] sed pauca ex superioribus ad truncae orationis intelligentiam repetenda. Sic enim ille: Νῦν δὲ etc. οὕτω δὴ πυρός τε καὶ γῆς ὕδωρ αἶρα τε ὁ θεός ἐν μέσῳ θείς, καὶ πρὸς ἄλληλα, καθόσον ἦν δυνατόν, ἀνὰ τὸν αἰτὸν λόγον ἀπεργασάμενος, ὁ τι πῦρ πρὸς αἶρα etc. Vig.

5) Μεταβάλλει. Plat. legg. X, 12. p. 404. Ast. Cf. supra XII, 52. not. 14.

6) Εἰ δὴ οὖν μεταβάλλει. Videntur haec ad simile usque periodi princi-

μένα τὴν τῆς μεταβολῆς αἰτίαν· μεταβαλόντα δὲ φέρεται κατὰ τὴν τῆς εἰμαρμένης τάξιν καὶ νόμον, μικρότερα μὲν τῶν ἡθῶν μεταβαλόντα, ἐλάττω κατὰ τὸ τῆς χώρας ἐπίπεδον μεταπορεύεται, πλείω δὲ καὶ ἀδικώτερα, μεταπεσόντα εἰς βάθος· εἰ δὲ οὖν μεταβάλλει πάνθ' ὅσα μέτοχά ἐστι ψυχῆς, ἐν ἑαυτοῖς κεκτημένα τὴν τῆς μεταβολῆς αἰτίαν, οὐρανὸς δὲ καὶ ἥλιος καὶ σελήνη μέτοχά ἐστι ψυχῆς, κατ' αὐτὸν τὸν Πλάτωνα, καὶ ταῦτα ἄρα μεταβάλλοι ἂν, ἐν ἑαυτοῖς κεκτημένα τὴν τῆς μεταβολῆς αἰτίαν, κατὰ τὸν αὐτοῦ λόγον. Πῶς οὖν πάλιν ἀδίδους αὐτοὺς εἶναι καὶ διὰ τοῦτο θεοὺς φησι, καίπερ ἐν σώματι φθαρτῶ ὄντας καὶ λυθῆναι οἴουστές; Λέγει δ' οὖν πάλιν ἐν Τιμαίῳ· „Ἐπεὶ δ' οὖν πάντες ὅσοι τε περιπολοῦσι φανερώς καὶ ὅσοι φαίνονται, καθόσον ἂν ἐθέλωσι θεοὶ, γένεσιν ἔσχον, λέγει πρὸς αὐτοὺς ὁ τόδε τὸ πᾶν γενήσας τάδε· θεοὶ θεῶν, ὧν ἐγὼ δημιουργός, πατήρ τε ἔργων, ἅλυστα ἐμοῦ μὴ θέλοντος. Τὸ μὲν οὖν δὴ δεθὲν πᾶν, λυτόν. Τό γε μὴν καλῶς ἀρμοσθὲν καὶ ἔχον εὖ, λύνειν ἐθέλειν, κακοῦ. Δι' ἃ καὶ ἐπέπερ γενένησθε, ἀθάνατοι μὲν οὖν οὐκ ἔστε, οὐδ' ἅλυστοι τὸ πάμπαν· οὐτὶ μέντοι λυθήσεσθέ γε, οὐδὲ τεύξεσθε θανάτον μοίρας, τῆς ἐμῆς βουλῆσεως μελζονος ἔτι δεσμοῦ καὶ κυριωτέρου λαχόντες ἐκείνων, οἷς ὅτε ἐρίγνεσθε, ξυνδεῖσθε.“ Ταῦτα ὁ Πλάτων. Εἰκότως δῆτα Μωσῆς καὶ τὰ Ἑβραίων λόγια σέβειν μὲν ἀπαγορεύει ταῦτα καὶ θεοὺς ἡγείσθαι, ἄνω δὲ πρὸς τὸν παμβασιλέα θεὸν ἀνάγοντα, αὐτὸν δὴ τὸν ἡλίον καὶ σελήνης καὶ ἄστρον ὅλου τε οὐρανοῦ καὶ κόσμου δημιουργόν, τὸν δὴ τὰ πάντα θεῶν λόγῳ συνδῆσαντά τε καὶ συναρμολογούμενον, μόνον ἡγείσθαι θεὸν καὶ μόνῳ τὴν σεβάσμιον ἀπονέμειν νομοθετεῖ τιμὴν, λέγων*)· „Μὴ ἰδὼν τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην καὶ πάντας τοὺς ἀστέρας καὶ πάντα τὸν κόσμον τοῦ οὐρανοῦ πλανηθεὶς προσκνήσῃς αὐτοῖς.“ Ἐρμηνεύει δὲ ταῦτα διασαφῶν εἰς πλάτος ὁ τὰ Ἑβραίων πεπαιδευμένος Φίλων, ὧδέ πη λέγων πρὸς λέξιν· „Τινὲς ἥλιον⁷⁾ καὶ σελήνην καὶ τοὺς ἄλλους

pium c. 8. perperam inculcata. Atque haec insulsa repetitio librariorum oscitantiae tribuenda est, qui cum in hac periodo exscribenda ad illas voces pervenissent, μεταβολῆς αἰτίαν, quae iam ex Platone praecesserant, periodum integram denuo ad finem usque pertexuerunt, cum sequi debuisset ex Eusebio, οὐρανὸς δὲ etc. quae habentur c. 10. Vig.

*) Deut. IV, 19.

7) Τινὲς ἥλιον. Locum hunc Philonis extare non credo. Extant alii duo in lib. de mundi opificio, quorum priorem hic dabimus ex Philon. pag. 7. ubi rationem afferens, quamobrem post terrae germina stellas deus effecerit: Προλαβὼν γὰρ περὶ τῶν οὕτω γεγονότων ἀνθρώπων, οἷοι τὰς γνώμας ἔσονται, στοχασταὶ τῶν εἰκότων καὶ πεθανῶν, ἐν οἷς τὸ πολὺ τὸ εὐλογον, ἀλλ' οὐχὶ τῆς

ἀστέρας ὑπέλαβον εἶναι θεοὺς αὐτοκράτορας, οἷς τὰς τῶν γιγνομένων
 ἀπάντων αἰτίας ἀνέθεσαν. Μωσῆ δ' ὁ κόσμος ἔδοξεν εἶναι καὶ γεν- 11
 νητὸς καὶ πόλις ἡ μεγίστη, ἄρχοντας ἔχουσα καὶ ὑπηκόους· ἄρχοντας
 μὲν τοὺς ἐν οὐρανῷ πάντας, οἷον πλάνητας καὶ ἀπλανεῖς ἀστέρας, ὑπη-
 κόους δὲ τὰς μετὰ σελήνην ἐν ἁέρι καὶ περιγίους φύσεις· τοὺς δὲ λεχ-
 θέντας ἄρχοντας οὐκ αὐτεξουσίου, ἀλλ' ἐνὸς τοῦ πάντων πατρὸς ὑπάρ-
 χους· οὗ μιμουμένους τὴν ἐπιστάσιαν, κατορθοῦν πρὸς τὰς ἐκείνου κατὰ
 δίκην καὶ νόμον ἕκαστον τῶν γεγονότων. Τοὺς δὲ μὴ βλέποντας τὸν ἐπι- 12
 βεβηκότα ἡνίοχον, τοῖς ὑπεξευγμένοις, ὡς αὐτουργοῖς, τῶν ἐν τῷ κόσμῳ
 γινομένων ἀνάφαι τὰς αἰτίας. Ὡν τὴν ἄγνοιαν ὁ ἱερώτατος γομοθέτης
 εἰς ἐπιστήμην μετασφύζεται, λέγων ὧδε· Μὴ ἰδὼν τὸν ἥλιον καὶ τὴν
 σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας καὶ πάντα τὸν κόσμον τοῦ οὐρανοῦ πλανη-
 θεῖς προσκυνήσῃς αὐτοῖς. Εὐθυβόλως πάνυ καὶ καλῶς πλάνην εἶπε
 τὴν τῶν εἰρημένων ὡς θεῶν ἀποδοχήν. Οἱ γὰρ ἰδόντες, ἡλίου μὲν
 προσόδοις καὶ ἀναχωρήσεσι τὰς ἑτησίους ὥρας συνισταμένας, ἐν αἷς
 αἱ ζῶων καὶ φυτῶν καὶ καρπῶν γενέσεις ὠρισμέναις χρόνων περιόδοις
 τελεσφοροῦνται, σελήνην δ' ὑπερέτιν καὶ διάδοχον ἡλίου, νύκτωρ τὴν
 ἐπιμέλειαν καὶ προστασίαν ἀνελήφυναι, ὧν μεθ' ἡμέραν ἥλιος, καὶ 13
 τοὺς ἄλλους ἀστέρας κατὰ τὴν πρὸς τὰπίγεια συμπάθειαν μυρία τῶν
 ἐπὶ διαμονῇ τοῦ παντὸς ἐνεργοῦντάς τε καὶ δρῶντας, πλάνην ἐπλα-
 νήθησαν ἀνήνυτον, μόνους εἶναι τούτους θεοὺς ὑποτοπήσαντες. Εἰ
 δ' ἐσπούδασαν διὰ τῆς ἀπλανοῦς βαδίζειν ὁδοῦ, καὶ ἐνθὺς ἔγνωσαν,
 ὅτι καθάπερ αἰσθησις ὑποδιάκονος νοῦ γέγονε, τὸν αὐτὸν τρόπον
 καὶ οἱ αἰσθητοὶ πάντες ὑπηρεταὶ τοῦ νοητοῦ συνέστησαν.“ Καὶ ἐπά-
 γει λέγων· „Ὡςδ' ὑπερβάντες τῷ λογισμῷ πᾶσαν τὴν ὁρατὴν οὐσίαν, 14
 ἐπὶ τὴν τοῦ αἰδοῦς καὶ ἀοράτου καὶ μόνῃ διανοίᾳ καταληπτοῦ τιμὴν
 ἴωμεν, ὃς οὐ μόνον θεὸς ἐστὶ νοητῶν τε καὶ αἰσθητῶν, ἀλλὰ καὶ
 ἀπάντων δημιουργός. Ἐὰν δέ τις τὴν τοῦ αἰδίου καὶ ποιητοῦ θερα-
 πείαν ἄλλῳ προσνέμῃ νεωτέρῳ καὶ γεννητῷ, φρενοβλαβὴς ἀναγεγράφ-
 θω, καὶ ἔνοχος ἀσεβείᾳ τῇ μεγίστῃ.“ Ταῦτα τῆς Ἑβραίων εὐσεβείας

ἀκραιφνοῦς ἀληθείας· καὶ ὅτι πιστεύουσιν τοῖς φαινομένοις μᾶλλον ἢ Θεῷ, σο-
 φιοτείαν πρὸ σοφίας θαυμάσαντες· κατιδόντες τε αὖθις τὰς ἡλίου καὶ σελήνης
 περιόδους, δι' ὧν θέρη, χιμῶνες, ἕκτος, μετοπώρου τροπαί, τῶν ἐκ γῆς ἀνά
 πᾶν ἔτος φνομένων καὶ γινομένων ἅ πάντων αἰτίας ὑπολήφονται, τὰς τῶν κατ'
 οὐρανὸν ἀστέρων περιπολήσεις, ἵνα μηδενὶ γεννητῷ τὰς πρώτας ἀνατιθέναι τινὲς
 τολμῶσιν αἰτίας, ἢ διὰ θράους ἀναίσχυτον ἢ δι' ἀμαθίαν ὑπερβάλλουσαν·
 ἀναδραμέτωσαν, φησί, ταῖς διανοαῖς ἐπὶ τὴν πρώτην τῶν ὅλων γένεσιν, ὅτι πρὸ
 ἡλίου καὶ σελήνης πάντοια μὲν φυτὰ, παντοίους δὲ καρποὺς ἤνεγεν ἡ γῆ etc.
 quae satis cum hoc loco infra D. 10. conveniunt. Vig.

τὰ ὡς ἀληθῶς ἀκήρατά τε καὶ θεῖα μαθήματα πρὸ τῆς τετυφωμένης
 15 φιλοσοφίας τετιμήκαμεν. Τί με δεῖ μνηνεῖν καὶ τᾶλλα τοῦ Πλάτωνος
 εἰς φῶς ἀγαγεῖν, ἐκ τῶνδε παρὸν καὶ τὰ ἐμοὶ νῦν σεσιγημένα
 τεκμαίρεσθαι; Οὐ μὴν διαβολῆς ἔνεκα ταῦτα φάναι προήχθην, ἐπεὶ
 καὶ σφόδρα ἔγωγε ἄγαμαι τὸν ἄνδρα. Ναὶ, πάντων μᾶλλον Ἑλλή-
 των φίλον ἡγοῦμαι καὶ τιμῶ, τὰ ἐμοὶ φίλα καὶ συγγενῇ, εἰ καὶ μὴ
 τὰ ἴσα διόλου, πεφρονηκότα· Μωσέως δ' ἐν παραθέσει καὶ τῶν παρ'
 Ἑβραίοις προφητῶν τὸ ἐλλιπὲς ἐπιδεικνὺς αὐτοῦ τῆς διανοίας. Καί-
 16 τοι παρῇν τῷ καταμίμνεσθαι παρεσκευασμένῳ μυρί' ἅττα κατα-
 τιᾶσθαι, οἷα τὰ σεμνὰ καὶ σοφὰ αὐτῷ περὶ γυναικῶν ἐν πολιτείᾳ
 διατεταγμένα⁸), ἢ οἷα τὰ περὶ ἔρωτος ἐκδέσμον σεμνολογούμενα ἐν
 Φαίδρῳ. Σὺ δ', εἰ καὶ τούτων ἐπακοῦσαι ποθεῖς, ἀνάγνωθι τάσδε
 αὐτοῦ λαβὼν τὰς φωνάς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ.

Ὅποια περὶ γυναικῶν οὐκ ὀρθῶς ὁ Πλάτων διετάξατο ἐν τοῖς
 νόμοις καὶ ἐν πολιτείᾳ, οἷς Ἑβραίων οὐκ ἐπινεύει λόγος.
 1 „Ἰσως δὲ¹), εἶπον, παρὰ τὸ εἰσθὺς γελοῖα ἂν φαίνοιτο πολλὰ περὶ τὰ
 νῦν δὴ λεγόμενα, εἰ πράξεται ἢ λέγεται. Καὶ μᾶλα, ἔφη. Τί δ', ἦν
 δ' ἐγὼ, γελοιότατον αὐτῶν ὀρέξ; ἢ δηλαδὴ ὅτι γυμνὰς τὰς γυναῖκας
 ἐν ταῖς παλαισταῖς γυμναζόμενας μετὰ τῶν ἀνδρῶν οὐ μόνον τὰς
 νέας, ἀλλ' ἡδὴ καὶ πρεσβυτέρας, ὥσπερ τοὺς γέροντας ἐν τοῖς γυμνα-
 σίοις, ὅταν ῥυσοὶ καὶ μὴ ἡδεῖς τὴν ὄψιν, ὅμως φιλογυμναστῶσι²).“
 2 Καὶ ἐπιλέγει ἐξῆς· „Ὁ δὲ γελοῶν ἀνὴρ ἐπὶ γυμναῖς ταῖς γυναιξὶ, τοῦ

8) τὰ σεμνὰ — διατεταγμένα. Justo vehementius et scurrili quadam di-
 cacitate quae παράδοξα et falsa in iis libris quos de republica et de legibus
 Plato scripsit, inveniuntur, exagitasse patres ecclesiasticos (cf. Lactant. institt.
 III, 21. Salvian. de gubernat. dei VII. p. 159. ed. Brem.), vix, credo, poterit
 negari. Vid. Morgenstern. de Platonis republica commentationes tres. Cf.
 Plato de legg. Vol. VIII. p. 243 sq. ed. Bipont. ubi postquam monuit Plato, fa-
 cile quae de perfectae civitatis institutis dicta sint, aegrae mentis somnia videri
 posse, pergit: Ἐν τούτοις τοῖς λόγοις, ὧ φίλοι, μὴδ' αὐτὸν δοκεῖτε με λεληθέναι
 τὸ νῦν λεγόμενον, ὡς ἀληθῆ διεξέρχεται τινὰ τρόπον· ἀλλὰ γὰρ ἐν ἐκάστοις τῶν
 μελλόντων ἔσεσθαι δικαιοτάτον οἶμαι τόδε εἶναι, τὸν τὸ παράδειγμα δεικνύντα
 οἷον δεῖ τὸ ἐπιχειρούμενον γίγνεσθαι, μὴδὲν ἀπολείπειν τῶν καλλίστων τε καὶ
 ἀληθευσιμῶν etc. Ast. Plato's Leben und Schriften p. 343. Stallbaum.
 prolegg. ad Plat. republ. p. XLVII. Becker. Charikles I. p. 316 sqq. p. 320 sq.

Cap. XIX. 1) Ἰσως δὲ. Plato lib. V. de repub. pag. 457. C. [c. 3.] ista pluribus.
 Eadem citantur ac refelluntur a Theodoret. lib. IX. de cur. Graecor. affect.
 pag. 129. et 130. Vig.

2) φιλογυμναστῶσι. Malui φιλογυμναστῶσι cum Platone et MS. Vig.

βελτίστου ἕνεκα γυμναζομέναις, ἅτε δὴ τοῦ γελοίου σοφίας δρέπον καρπὸν, οὐδὲ οἶδεν, ὡς ἔοικεν, ἐφ' ᾧ γελᾷ.“ Φησὶ δὲ ἐν ἐβδόμῳ τῶν νόμων, ὡς ἄρα δεήσει τοὺς παῖδας καὶ τὰς παῖδας ὀρχεῖσθαι δηλαδὴ καὶ γυμνάζεσθαι μανθάνειν, καὶ τοῖς μὲν παισὶν ὀρχησται, ταῖς δὲ ὀρχιστρίδες ἂν εἶεν, πρὸς τὸ διαπονεῖν οὐκ ἀνεπιτηδειότερόν. Τίθῃσι δ' ἐν αὐτῷ καὶ τὰδε· „Ἡ δὲ αὖ που³⁾ παρ' ἡμῖν κόρη καὶ δέσποινα, εὐφρανθεῖσα τῇ τῆς χορείας παιδιᾷ, οὐκ ᾤθη δεῖν κεναῖς χερσὶν ἀθύρειν, πανοπλίᾳ δὲ παντελεῖ κοσμηθεῖσα, οὕτω τὴν ὀρχησιν³ διαπεραίνειν· ἃ δὴ πάντως μιμεῖσθαι πρόπον ἂν εἴη, κόρους τε ἅμα καὶ κόρας.“ Καὶ πολεμεῖν δὲ γυναιξὶν ὧδέ πη νομοθετεῖ· „Ἐν δὲ τούτοις⁴⁾ πᾶσι δεῖ διδασκάλους ἐκάστων πεπεισμένους μισθοῖς, οἰκοῦντας⁵⁾ ξένους διδάσκειν πάντα ὅσα πρὸς τὸν πόλεμόν ἐστι μαθήματα, τοὺς φοιτῶντας, ὅσα τε πρὸς μουσικὴν· οὐχ ὃν μὲν ἂν ὁ πατὴρ βούληται, φοιτῶντα, ὃν δ' ἂν μὴ, ἔσῃτα τῆς παιδείας, ἀλλὰ, τὸ λεγόμενον, πάντα ἄνδρα καὶ παῖδα, κατὰ τὸ δυνατόν, ὡς τῆς πόλεως μᾶλλον ἢ τῶν γεννητόρων ὄντας, παιδευτέον ἐξ ἀνάγκης. Ταυτὰ δὲ⁴ δὴ καὶ περὶ θηλειῶν ὁ μὲν ἐμὸς νόμος ἂν εἴποι πάντα, ὅσα περ καὶ περὶ τῶν ἀρρένων, ἴσα καὶ τὰς θηλείας ἀσκεῖν δεῖν· καὶ οὐδὲν φοβηθεὶς εἵπομ' ἂν τοῦτον τὸν λόγον οὔτε ἰππικῆς οὔτε γυμναστικῆς, ὡς ἀνδράσι μὲν πρόπον ἂν εἴη, γυναιξὶ δὲ οὐκ ἂν πρόπον.“ Καὶ πάλιν ἐξῆς ὑποβάς φησι· „Γυμνάσια τιθῶμεν⁶⁾ καὶ τὰ περὶ τὸν πόλεμον πάντα τοῖς σώμασι διαπονήματα τοξικῆς τε καὶ πάσης ῥήψεως καὶ πελταστικῆς καὶ ἀπάσης ὀπλομαχίας καὶ διεξόδων τακτικῶν καὶ ἀπάσης πορείας στρατοπέδων καὶ στρατοπεδεύσεων καὶ ὅσα εἰς ἰππικὴν μαθήματα ξυντείνει. Πάντων γὰρ τούτων διδασκάλους τε εἶναι δεῖ⁵ κοινούς, ἀρρυνμένους μισθὸν παρὰ τῆς πόλεως, καὶ τούτων μαθητὰς τοὺς ἐν τῇ πόλει παῖδας τε καὶ ἄνδρας καὶ κόρας καὶ γυναικας πάντων τούτων ἐπιστήμονας· κόρας μὲν οὕσας ἔτι πᾶσαν τὴν ἐν ὀπλοῖς ὀρχησιν καὶ μάχην μεμελετηκυίας, γυναικας δὲ διεξόδων καὶ τάξεων

3) Ἡ δ' αὖ που. Plato lib. VII. leg. pag. 630. G. [c. 6. p. 252. Ast.] Minervam autem ut constat intelligit. Vig. Pro παιδείᾳ in proximis ex Plat. scripsi παιδιᾷ.

4) Ἐν δὲ τούτοις. Plat. ibid, c. 11, p. 264.

5) οἰκοῦντας. Coniiciebam οὐκ ὄντας, quam lectionem postea deprehendi a Serrano in MS. repertam fuisse. Et vera est, ut opinor, ne peregrinos ritus, quod tantopere cavendum putabat, suam in rempub. inveharet. Idem etiam Lacedaemone cautum. [Ne οὐκ ὄντας scriberem, impedivit me Ficini auctoritas. Sed paulo post delevi τε post διδάσκειν. Cf. Ast. ad h. l. Vol. II. p. 363.]

6) Γυμνάσια τιθῶμεν. Plato ibid, c. 17, p. 277.

καὶ θέσεως⁷⁾ καὶ ἀναιρέσεως ὅπλων ἡμέτερας.“ Ἀλλ’ οὐδὲ τοῖτοις ὁ Ἑβραίων ἐπινεύσειε λόγος, ἀντιφθέγγεται δὲ τὰναντία, μὴδ’ ἐπ’ ἀνδρῶν ξόμαις, μὴ ὅτι γε γυναικῶν, τὴν ἐν πολέμοις ἀνατιθεὶς κατόρθωσιν, πάντα δὲ εἰς θεὸν ἀνάγων καὶ τὴν παρὰ τοῦδε συμμαχίαν. Λέγει δ’ οὖν*)· „Ἐὰν μὴ κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκον, εἰς μάτην ἐκοπίασαν οἱ οἰκοδομοῦντες αὐτόν.“ Ἐὰν μὴ κύριος φυλάξῃ πόλιν, εἰς μάτην ἡγρόνησεν ὁ φυλάσσων.“ Ὁ δὲ γε θαυμαστὸς φιλόσοφος θεὰ ὡς καὶ εἰς τὸν γυμνικὸν εἰσάγει τὰς γυναῖκας ἀγῶνα, ὧδέ πη λέγων· „Γυναιξὶ δὲ⁸⁾, κόραις μὲν ἀνήβοις γυμναῖς στάδιον καὶ διαυλον καὶ ἔφιππον καὶ δόλιχον ἐν αὐτῷ τῷ δρόμῳ ἀμιλλωμέναις, ταῖς δὲ τριακαίδεκαέτεσι, μέχρι γάμον μενούσης κοινωνίας, μὴ μακρότερον εἴκοσιν ἐτῶν, μὴδ’ ἑλαττον ὀκτωκαίδεκα, προπούσῃ δὲ στολῇ ταύταις ἐσταλμέναις καταβατέον ἐπὶ τὴν ἀμιλλαν τούτων τῶν δρόμων. Καὶ τὰ μὲν περὶ δρόμους ἀνδράσι τε καὶ γυναιξὶ ταῦτ’ ἔστω. Τὰ δὲ κατ’ ἰσχὺν, ἀντὶ μὲν πάλης καὶ τῶν τοιούτων τὰ νῦν ὅσα βαρέα, τὴν ἐν τοῖς ὅπλοις μάχην, ἓνα τε πρὸς ἓνα διαμαχομένους καὶ δύο πρὸς δύο.“ Καὶ ἔξης εἰπὼν· „Ταντὸν δὴ καὶ τοὺς περὶ ὀπλομαχίαν ἀκροὺς παρακαλοῦντας γρη τούτους νομοθετεῖν κελεύειν.“ ἐπιφέρει λέγων· „Τὰ αὐτὰ δὲ καὶ περὶ τῶν θηλειῶν ἔστω νομοθετούμενα τῶν μέχρι γάμων.“ Εἴτα πάλιν τούτοις ἔξης συνάψας τοὺς περὶ πελταστικῆς καὶ παγκρατίου καὶ τόξου λίθων τε ἐκ χειρὸς βολῆς καὶ διὰ σφενδόνης νόμους, ἵππων τε περὶ ἀγῶνος, πάλιν κἀνταῦθα περὶ τῶν θηλειῶν ἐπάγει λέγων⁹⁾· „Θηλείας δὲ περὶ τούτων νόμοις μὲν καὶ ἐπιτάξουσιν οὐκ ἄξια βιάζεσθαι τῆς κοινωνίας· εἰδὲν δὲ ἐξ αὐτῶν τῶν ἔμπροσθεν παιδευμάτων εἰς ἔθος ἰόντων ἢ φύσις ἐνδέχεται καὶ μὴ δυσχεραίνει, παιδας ἢ παρθένους κοινωρεῖν ἔξιν καὶ μὴ ψέγειν.“ Τοσαῦτα τοῦ Πλάτωνος τὰ περὶ γυναικῶν. Τοῦ δ’ αὐτοῦ καὶ ὁ θαυμάσιος ὅδε τυγχάνει

7) θέσεως καὶ ἀναιρέσεως ὅπλων. *θέσις illa propositioque armorum non est, meo quidem iudicio, vere et proprie dicta ἀπόθεσις. Quid enim bellicae exercitationis in ea vel fingi possit? Et tamen hoc in exercitationum genere Platonis mens oratioque versantur. Deinde quis unquam Graece dixerit: θέσεως ὅπλων ἀπτεσθαι, abiciendis armis studere? Erit igitur ista ἀπόθεσις, cum armato militi consistendum est, nec invadendus, sed expectandus hostis, militari tamen ordine studiose diligenterque servato. [Ficinus vertit: „arma sumere atque deponere“ Vigerus: „armisque tum ponendis tum sumendis.“ Cf. Viger, de idiott. L. G. p. 297 sqq. ed. Herm. Poppo ind. ad Xenoph. anab. p. 568 sq.]*

*) Psal. CXXVI, 1.

8) Γυναιξὶ δὲ. Plat. legg. VIII, 4. p. 304. Ast.

9) ἐπάγει λέγων. Plato ibid. c. 4. p. 305.

νόμος· „Ἐάν τις¹⁰⁾ παῖδας θηλείας καταλείπη, δι' ἀδελφῶν τε καὶ ἀδελφιδῶν ἐπανιών¹¹⁾, ἔμπροσθεν μὲν τῶν ἀρρένων, ὕστερον δὲ θηλειῶν ἐνὶ γένει, τὴν δὲ τοῦ τῶν γάμων χρόνου συμμετρίαν τε καὶ ἀμετρίαν δικαστὴς σκοπῶν κρινέτω, γυμνοὺς μὲν τοὺς ἀρρένας, γυμνάς δὲ ὀμφαλοῦ μέχρι θεωόμενος τὰς θηλείας.“ Ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς ἐφορταῖς δεῖν αὐτάς φησι γυμνάς χορεύειν ἐν ἑκτῷ τῶν νόμων, λέγων οὕτως· „Τῆς οὖν τοιαύτης¹²⁾ σπουδῆς ἕνεκα χρὴ καὶ τὰς παιδίας ποιεῖσθαι χορεύοντάς τε καὶ χορευούσας κούρους τε καὶ κόρας, καὶ ἅμα δὴ 10 θεωροῦντάς τε καὶ θεωρουμένους μετὰ λόγον τε καὶ ἡλικίας τινὸς ἐχούσης ἐοικνίας πρόφάσεις γυμνοῦς καὶ γυμνάς μέχρι περ αἰδοῦς σώφρονος ἐκάστων.“ Πρὸς τούτοις ἅπασιν ἐπάκουσον καὶ τῶνδε τῶν ἐν πολιτείᾳ¹³⁾ περὶ τοῦ κοινὰς εἶναι τὰς γυναῖκας νόμον· „Τούτῳ, ἦν δ' ἐγὼ, ἔπειτα νόμος καὶ τοῖς ἔμπροσθεν τοῖς ἄλλοις, ὡς ἐγὼμαι, ὁδε. Τίς; Τὰς γυναῖκας ταύτας τῶν ἀνδρῶν τούτων πάντων πάσας εἶναι κοινὰς, ἰδίᾳ δὲ μηδεὶ μὴδεμίαν συνοικεῖν· καὶ τοὺς παῖδας αὐτῶν 11 κοινούς, καὶ μήτε γονέα ἔκγονον εἰδέναι τὸν αὐτοῦ, μήτε παῖδα γονέα.“ Καὶ ἑξῆς ἐπιλέγει· „Εἰκὸς, ἔφη. Σὺ μὲν τοίνυν, ἦν δ' ἐγὼ, ὁ νομοθέτης αὐτοῖς ὥσπερ τοὺς ἀνδρας¹⁴⁾, οὕτω καὶ τὰς γυναῖκας ἐκλέξας, παραδώσεις καθόσον οἶόν τε ὁμοφυνεῖς· οἱ δὲ ἅτε οἰκίας τε καὶ ξυσσίτια κοινὰ ἔχοντες, ἰδίᾳ δὲ οὐδενὸς οὐδὲν τοιοῦτον κερκτημένον, ὁμοῦ δὲ ἔσονται· ὁμοῦ δὲ ἀναμειγμένων καὶ ἐν γυμνασίοις καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ τροφῇ ὑπ' ἀνάγκης, οἶμαι, τῆς ἐμφύτου ἄξονται πρὸς τὴν ἀλλήλων μίξιν.“ Ἡ οὖν ἀναγκαῖά σοι δοκῶ λέγειν; Οὐ γεωμετρικαῖς γε, ἦ δ' 12 ὅς, ἀλλ' ἐρωτικαῖς ἀνάγκαις, αἱ κίνδυνεύουσιν ἐκείνων δριμύτεραι εἶναι πρὸς τὸ πείθειν τε καὶ ἔλκειν τὸν πολὺν λεῶν.“ Ἀλλὰ τούτων μὲν ἴσως τις ἐτέρως διηγήσεται τὴν τοῦ λόγου διάνοιαν, μὴ τὸ νομιζόμενον φὰς ὑποβάλλειν. Μὴ γὰρ ἀδιαστόλως εἶπεν, πύσας εἶναι κοινὰς τὰς γυναῖκας, ὡς καὶ τοῖς τυχοῦσιν ἀκολασταίνειν ἐξεῖναι, ἀλλ' ἐπὶ τῇ τῶν ἀρχόντων ἐξουσίᾳ κεῖσθαι τὴν πρὸς τοὺς ἀνδρας διανέμησιν

10) Ἐάν τις παῖδας. Plato lib. XI. leg. [c. 7. p. 432. Ast.] p. 680. a. Sed locus in suo fonte satis obscurus, obscurior ab Eusebio factus est paucorum verborum decurtatione. Lege ergo cum Plat. ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ γένος αἰεὶ πορευέσθω κατ' ἀγχιοτείαν, ἐάν τις παῖδας etc. Loquitur autem de viris, quibuscum foeminae illae matrimonio coniungendae sint. Vig.

11) ἐπανιών. Repone ἐπανιών ex Platone; τὸ γένος scilicet. Vig. [ἐπανιών reposui.]

12) τῆς οὖν τοιαύτης. Plat. legg. VI, 15. p. 219.

13) ἐν πολιτείᾳ. Vid. Plat. de republ. V, 7. p. 350 sqq.

14) ἐξελέξας addit Plat., idem vero habere Eusebium, falso ait Stallbaum. ad Plat. p. 352.

αὐτῶν. Οὕτω γὰρ εἶναι κοινὰς, ὥς ἂν καὶ τὰ δημόσια χρήματα φαίη τις εἶναι κοινὰ, οἷς προσήκει διανεμόμενα πρὸς τῶν ἐπιτετραμμένων. Καὶ δὴ ταῦθ' οὕτως ἔχεται. Τί δ' ἂν εἴποις μαθὼν, ὥς καὶ
 13 μὴ ἐκφέρειν εἰς φῶς τὰ κρυπόμενα προστάττει; Λέγων ὧδε¹⁵⁾. „Γυναικὶ μὲν, ἣν δ' ἐγὼ, ἄρξαμένη ἀπὸ εἰκοσαέτιδος μέχρι τεσσαρακονταέτιδος τίκτειν τῇ πόλει· ἀνδρὶ δὲ, ἐπειδὴν τὴν ὀξυτάτην δρόμου¹⁶⁾ ἀκμὴν παρῇ, τὸ ἀπὸ τούτου γεννᾶν τῇ πόλει μέχρι πέντεκαιπεντηκονταετούς.“ οἷς ἐπιλέγει. „Οἷαν δὲ δὴ, οἶμαι, αἶ τς γυναῖκες καὶ οἱ ἄνδρες τοῦ γεννᾶν ἐκβῶσι τὴν ἡλικίαν, ἀφήσομένον ἐλευθέρους αὐτοὺς συγγίνεσθαι ἢ ἂν ἐθέλωσι.“ Καὶ ἐπιλέγει. „Διακελευσάμενοι
 14 προθυμεῖσθαι μάλιστα μὲν μὴ εἰς φῶς ἐκφέρειν κῆρυμα μηδὲν, ἐὰν γένησιν· ἐὰν δὲ τις βιάσῃται, οὕτω ἐκτιθέναι, ὥς οὐκ οὔσης τροφῆς τῷ τοιούτῳ.“ Καὶ τὰ μὲν περὶ γυναικῶν ἀγωγῆς τοιαῦτα. Τὰ δὲ περὶ ἔρωτος ἐκθέσμον ἐπάκουσον οἷα τυγχάνει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ.

Ἐποῖα περὶ ἔρωτος ἐκθέσμου*) αὐτὸς διετάξατο ἐν Φαίδρῳ,
 1 οἷς ὁ Μωσῆς ἀντινομοθετεῖ.
 „Οἷαν δὲ χρονίζῃ τοῦτο δρῶν καὶ πλησιάζῃ μετὰ τοῦ ἅπτεσθαι ἐν τε γυμνασίοις καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ὁμιλίαις, τότε δὴ ἡ τοῦ ῥεύματος ἐκείνου πηγὴ, ὃν ἡμερον Ζεὺς Γανυμήδους ἐρῶν ὠνόμασε, πολλὴ φερομένη πρὸς τὸν ἔραστὴν, ἡ μὲν εἰς αὐτὸν ἔδω, ἡ δ' ἀπομεστούμενον, ἔξω ἀπορρέει· καὶ οἷον πνεῦμα ἢ τις ἡχώ, ἀπὸ λείων τε καὶ στερεῶν ἄλλομένη, πάλιν ὅθεν ὠρμήθη φέρεται, οὕτω τὸ τοῦ κάλλους ῥεῦμα,
 2 πάλιν εἰς τὸν καλὸν διὰ τῶν ὁμμάτων ἰδὼν, ἢ πέφηνκεν ἐπὶ τὴν ψυχὴν ἵνα ἀφικόμενον καὶ ἀναπτεινῶσαν τὰς διόδους τῶν πτερῶν, ἄρδει τε καὶ ὥρμησε πτεροφυεῖν καὶ τὴν τοῦ ἐρωμένου αὐτῆς ψυχὴν ἔρωτος ἐνέπλησεν. Ἐρᾷ μὲν οὖν, ὅτου δὲ, ἀπορεῖ καὶ οὐθ' ὅ τι πέπονθεν, οἷδεν οὐδ' ἔχει γράσαι, ἀλλ' οἷον ἀπ' ἄλλου ὀφθαλμίας ἀπολελυκὼς, πρόφασιν εἰπεῖν οὐκ ἔχει.“ Καὶ ἐπιλέγει ἐξῆς. „Ἐπιθυμεῖ δὲ ἐκείνῳ παραπλησίως μὲν, ἀσθενεστερώς δὲ, ὀρᾶν, ἅπτεσθαι, φιλεῖν, συγκατακεῖσθαι· καὶ δὴ, οἷον εἰκὸς, ποιεῖ τὸ μετὰ τοῦτο ταχὺ ταῦτα. Ἐν οὖν τῇ συγκοιμήσει τοῦ μὲν ἐραστοῦ ὁ ἀκόλαστος ἵππος ἔχει ὅ τι
 3 λέγοι πρὸς τὸν ἡνίοχον, καὶ ἄξιοι ἀντὶ πολλῶν πόνων σμικρὰ ἀπολαῦσαι. Ὁ δὲ τῶν παιδικῶν ἔχει μὲν οὐδὲν εἰπεῖν, σπαργῶν δὲ καὶ ἀπορῶν περιβάλλει τὸν ἔραστὴν καὶ φιλεῖ, ὥς σφόδρα εὖνον ἄσπα-

15) ὧδε. Plat. de rep. V, 8. p. 357.

16) δρόμου pro δρόμον recepi ex Plat.

Cap. XX. *) περὶ ἔρωτος ἐκθέσμου. Vid. Becker. Charicles I. p. 346 sqq.

ζόμενος. Ὅταν τε συγκατακίονται, οἷός ἐστί μὴ ἀπαρηθῆναι, τὸ αὐτοῦ μέρος, χαρίσασθαι τῷ ἔρῳ, εἰ δεηθεῖν τυγχάνειν. Ἐὰν μὲν δὴ οὖν εἰς τεταγμένην δίαταιν καὶ φιλοσοφίαν νικήσῃ τὰ βελτίω τῆς διανοίας, μακάριον καὶ ὁμονοητικὸν τὸν ἐνθάδε βίον διάγουσιν, ἐγκρα-⁴ τεῖς ἑαυτῶν καὶ κόσμιοι ὄντες.“ Εἴτα μεθ’ ἕτερα ἐπιλέγει. „Ἐὰν δὲ διαίτη φορτικωτέρα τε καὶ ἀφιλοσόφω, φιλοτίμω δὲ χρῆσονται, τάχ’ ἂν πον ἐν μέθαις ἢ τινι ἄλλῃ ἀμελείᾳ τῷ ἀκολάστῳ αὐτοῖν ὑποζυγίῳ, λαβόντες τὰς ψυχὰς ἀφροῦρους συναγαρόντες εἰς ταντὸ, τὴν ὑπὸ τῶν πολλῶν μακαριστῆν αἴρεσιν εἰλίσσῃ καὶ διεπραξάσῃ· καὶ διαπραξαμένω, τὸ λοιπὸν ἤδη χροῶνται μὲν αὐτῇ, σπάνια δὲ, ἅτε οὐ πάσῃ δεδογμένα τῇ διανοίᾳ πράττοντες. Φίλω μὲν οὖν καὶ τούτῳ,⁵ ἦττον δὲ ἐκείνων, ἀλλήλοιν διὰ τε τοῦ ἔρωτος καὶ ἔξω γενομένου διάγουσι, πίστεις τὰς μεγίστας ἡγουμένω ἀλλήλοιν δεδοκέναι τε καὶ δεδέχθαι, ὥς οὐ θεμιτὸν εἶναι λύσαντας εἰς ἕλθραν ποτὲ ἐλθεῖν. Ἐν δὲ τῇ τελευτῇ ἅπτεροι μὲν, ὠρμηκότες δὲ περνούσθαι, ἐκβαίνουσι τοῦ σώματος, ὥστε οὐ σμικρὸν ἄθλον τῆς ἐρωτικῆς ματίας φέρονται. Εἰς γὰρ σκότον καὶ τὴν ὑπὸ γῆν πορείαν οὐ νόμος ἐστὶν ἔτι ἐλθεῖν τοῖς κατηργημένοις ἤδη τῆς ὑποουρανίου πορείας, ἀλλὰ φανὸν βίον δια-⁶ γαρόντας, εὐδαιμονεῖν μετ’ ἀλλήλων πορευομένους καὶ ὁμοπτέρους ἔρωτος χάριν. Ταῦτα τόσαῦτα, ὦ παῖ, καὶ οὕτω θεῖά σοι δωρήσεται ἢ παρ’ ἐραστοῦ φιλία.“ Τοιαῦτα μὲν τὰ Πλάτωνος, ἀλλ’ οὐ τὰ Μωσέως, ὃς διαβρόχῃ τούτοις ἐναντία νομοθετεῖ, μεγάλη τῇ φωνῇ τὴν κατὰ παιδευαστῶν προσήκουσαν· προσφερόμενός δίκην. Φησὶ γοῦν*). „Ὅς ἂν κοιμηθῇ μετὰ ἄρσεως κοίτην γυναικὸς, βδελύγμα ἐποίησαν ἀμφότεροι· θανάτῳ θανατούσθωσαν, ἔνοχοι εἰσι.“ Καί· „Ἐπικατάρατος πᾶς ὁ κοιμώμενος μετὰ ἄρσεως κοίτην γυναικός.“ Τί δεῖ τανῦν ἀπελέγχειν, ὥς παρεῖς ὁ σοφώτατος τὸν παιδευαστὴν,⁷ οὐδὲ γὰρ ἐν τοῖς νόμοις ἠξίωσε κατὰ παιδευαστῶν θανάτου δίκην ὀρίσασθαι, προστάττει θανάτῳ ζημιοῦν οἰκετῶν τὸν μὴ καταμηνύσαντα θησανρὸν ὑφ’ ἐτέρου τινὸς εὐρημένον; Ἐπάκουσον δὲ καὶ τῶνδε, ἵνα μὴ με συκοφαντεῖν ὑπολάβῃς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ.

Περὶ τῶν παρὰ Πλάτωνι φορικῶν νόμων, οὐκ ἀξίων ὄντων τῆς¹ μεγαλονοίας αὐτοῦ, οἷς τοὺς Μωσέως ἀντιπαράβλητον.

„Ὅ τι δ’ ἂν¹) ὁ θεὸς, φησὶν, ἀναιρῇ περὶ τε τῶν κτημάτων καὶ τοῦ κινήσαντος, τοῦθ’ ἢ πόλις ὑπηρετοῦσα ταῖς μαρτεταῖς δρᾷτω τοῦ

*) Levit. XX, 13.

Cap. XXI. 1) Ὅ τι δ’ ἂν. Plat. legg. XI, 1. p. 417. Ast.

2 Θεοῦ. Καὶ ἐὰν μὲν ἐλεύθερος ὁ μὴνύσας ἦ, δόξαν ἀρετῆς κεκτήσθω, μὴ μὴνύων δὲ, κακίας· δοῦλος δὲ ἐὰν ἦ, ὁ μὴνύσας μὲν ἐλεύθερος ὑπὸ τῆς πόλεως ὀρθῶς γίγνεται ἂν, ἀποδιδούσης τῷ δεσπότῃ τὴν τιμὴν, μὴ μὴνύων δὲ, θανάτῳ ζημιούσθω. Κἀνταῦθα μὲν ἐξημῖνεται θανάτῳ οὐχ ὁ παρακινήσας τι τῶν ἀπειρημένων, ἀλλ' ὁ ἑτέρου πλημμελήσαντος μὴ καταμηνύσας. Καὶ ἄλλως δὲ καθαρὸν ἀποφαίνει δεσπότην, εἰ τὸν ἴδιον δοῦλον θυμῷ φρονεύσειε. Λέγει δ' οὖν· „Δοῦ-
3 λον²⁾ δὲ κτείνας ἑαυτοῦ μὲν, καθηράσθω, ἐὰν δὲ ἀλλότριον θυμῷ, διπλῇ τὸ βάλλος ἐκτισιάτω τῷ κεκτημένῳ.“ Καὶ τοῦτο δὲ ἐπάκουσον αὐτοῦ τῶν νόμων, οὓς περὶ φονέων διετάξατο· „Ἄν ἄρα τις³⁾ αὐτόχειρ μὲν κτείνῃ ἐλεύθερον, τὸ δὲ πεπραγμένον ἀπροβολεύτως ὀργῇ τινι γένηται πραχθὲν, τὰ μὲν ἄλλα, καθάπερ ἄνευ θυμοῦ κτείναντι προσῆκὲ τῷ πάσχειν, πασχέτω, δύο δ' ἐξ ἀνάγκης ἔτι φευγέτω, κολάζων τὸν αὐτοῦ θυμόν.“ Καὶ τούτῳ προστίθω ἐξῆς ἕτερον τοιόνδε νόμον· „Ὁ δὲ θυμῷ μὲν, μετ' ἐπιβουλῆς δὲ κτείνας, τὰ μὲν ἄλλα κατὰ τὸν ἔμπροσθεν αἶψ, τρία δὲ ἔτι, καθάπερ ἕτερος ἔφευγε τὰ δύο, φευγέτω, μεγέθει θυμοῦ πλείω τιμωρηθεὶς χρόνον.“ Εἴτ' ἐξῆς περὶ τοῦ δευτέρου φρονεύσαντος τοιάδε νόμοθετεῖ· „Ἐὰν δὲ αὐθις ποτε
4 κατελθὼν ὁπότερος αὐτοῦ, ἡττηθεὶς ὀργῇ πράξῃ ταῦτόν τοῦτο, φυγὼν μὴκέτι κατέλθῃ.“ Καὶ πάλιν ἐξῆς φησιν· „Ἐὰν δὲ⁴⁾, ὁ γίγνεται μὲν, ὀλιγάκις δὲ, διὰ θυμόν πατήρ ἢ μήτηρ υἱὸν ἢ θυγατέρα πληγαῖς ἢ τινι τρόπῳ βιάσθω κτείνῃ, καθάρσεις μὲν τὰς αὐτὰς τοῖς ἄλλοις καθαιρέσθαι, καὶ ἐνιαυτοὺς τρεῖς ἀπενιαντεῖν⁵⁾, κατελθόντων δὲ τῶν κτεινάντων, ἀπαλλάττεσθαι γυναῖκά τε ἀπὸ ἀνδρὸς καὶ τὸν ἄνδρα
5 ἀπὸ γυναικὸς, καὶ μήποτ' ἔτι κοινῇ παιδοποιήσασθαι.“ Καὶ τούτοις ἐπιφέρει· „Γυναῖκα δὲ γαμετὴν ἐὰν ἀνὴρ δι' ὀργὴν κτείνῃ τινὰ, ἢ γυνή τις ἑαυτῆς ἄνδρα ταῦτόν τοῦτο ὡσαύτως ἐργάσθαι, καθαιρέσθαι τοὺς αὐτοὺς καθαρμοὺς, τριετείς δὲ ἀπενιαντήσεις διατελεῖν. Κατελθὼν δὲ ὁ τοιοῦτό τι δράσας, τοῖς αὐτοῦ παισὶν ἱερῶν μὴ κοινωνεῖτω, μηδὲ ὁμοτράπεζος γιγνέσθω ποτέ. Καὶ ἐὰν ἀδελφὸς ἀδελφὸν ἢ ἀδελφὴν ἀδελφὴν θυμῷ κτείνῃ, τὰ μὲν τῶν καθαρῶν καὶ ἀπενιαντήσεων,
6 καθάπερ εἴρηται τοῖς γονεῦσι καὶ τοῖς ἐγγόνοις, εἰρήσθω δεῖν γίνεσθαι καὶ τούτοις· ὧν ἀδελφούς τε ἀδελφῶν καὶ γονέας ἐστέρηκε παίδων, τούτοις δὲ συνέστιος αὐτοῖς αὐτὸς μηδέποτε γιγνέσθω, μηδὲ κοινωνὸς ἱερῶν. Ἀδελφός⁶⁾ δὲ ἐὰν ἀδελφὸν κτείνῃ ἐν στάσεσι μάχης

2) Δοῦλον. Ibid. IX, 9. p. 351.

3) Ἄν ἄρα τις. Plato ibid. IX, 9. p. 350.

4) Ἐὰν δέ. Ibid. p. 351.

5) ἀπενιαντεύτω et antea καθαιρέσθω Plato.

6) Ἀδελφός. Ibid. p. 353.

γενομένης ἢ τινι τοιούτῳ τρόπῳ, ἀμυνόμενος ἀρχόντα χειρῶν πρότερον, καθάπερ πολέμιον ἀποκτείνας, ἔστω καθαρὸς, καὶ ἐὰν πολίτης πολίτην, ὡσαύτως, ἢ ξένος ξένον. Ἐὰν δὲ ἀστὸν ξένος ἢ ξένον ἀστὸς ἀμυνόμενος κτείνῃ, κατὰ τὰ αὐτὰ ἔστω τοῦ καθαρὸς εἶναι, καὶ ἐὰν ὁ δούλος δούλον, ὡσαύτως. Ἐὰν δὲ αὖ δούλος ἐλευθέρου ἀμυνόμενος ἀποκτείνῃ, καθάπερ ὁ κτείνας πατέρα, τοῖς αὐτοῖς ἐνόχος ἔστω νόμοις. Ὅς ἂν*) ἐκ προνοίας τε καὶ ἀδίκως ὄντινασὺν τῶν ἐμφυλίων αὐτόχειρ κτείνῃ, πρῶτον μὲν τῶν νομίμων εἰργέσθω, μήτε ἀγορὰν μήτε ἱερὰ μήτε λιμένας μήτε ἄλλον τινὰ σύλλογον μηδένα μιαίνων, ἐὰν τέ τις ἀπαγορεύῃ τῷ δράσαντι ταῦτα ἀνθρώπων καὶ ἐὰν μὴ ὁ γὰρ νόμος ἀπαγορεύει. Ὁ δὲ μὴ ἐπεξιὼν, δέον, ἢ μὴ προαγορεύων, εἰργέσθω¹⁾ τῶν ἐντὸς ἀνεψιότητος, τὸ δὲ δεύτερον ὑπόδικος τῷ θέλοντι τιμωρεῖν ὑπὲρ τοῦ τελευτήσαντος γιγνέσθω. Γυνὴ δὲ ἄνδρα ἑαυτῆς**) ἐξ ἐπιβουλῆς τοῦ ἀποκτεῖναι τρώσασα, ἢ ἀνὴρ τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα, φευγέτω ἀειφυγίαν.“ Τοιοῦτοι μὲν οἱ τοῦ φιλοσόφου νόμοι. Εἰ δὲ χρὴ καὶ τοὺς Μωσέως τούτοις ἀντιπαραλαβεῖν, ἐπάκουσον ὅτι περὶ τῶν φονικῶν διατάσσεται***). „Ἐὰν πατάξῃ τις τινα, καὶ ἀποθάνῃ, θανάτῳ θανατούσθω. Εἰ δὲ οὐκ ἐκὼν, ἀλλ' ὁ θεὸς παρίδωκεν εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ, δώσω σοι τόπον οὗ φεύξεται εἰς αὐτὸν φονεύσας. Ἐὰν δὲ ἐπίθῃται τις τῷ πλησίον αὐτοῦ, ἀποκτεῖται αὐτὸν δόλῳ, καὶ καταφύγῃ, ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου μου λήψῃ αὐτὸν θανατώσει. Ὅς τύπτει πατέρα αὐτοῦ ἢ μητέρα αὐτοῦ, θανάτῳ θανατούσθω. Ἐὰν δὲ λοιδορῶνται δύο ἄνδρες, καὶ πατάξῃ τις τὸν πλησίον αὐτοῦ λίθῳ ἢ 9 πυγμῇ, καὶ μὴ ἀποθάνῃ, κατακλιθῇ δὲ ἐπὶ τὴν κοίτην, ἐὰν ἐξαπαστὰς ὁ ἄνθρωπος περιπατήσῃ ἔξω ἐπὶ ῥάβδῳ αὐτοῦ, ἀθῶος ἔστω ὁ πατάξας· πλὴν τῆς ἀργίας αὐτοῦ ἀποτίσει, καὶ τὰ ἰατρεῖα. Ἐὰν δὲ πατάξῃ τις τὸν παῖδα αὐτοῦ ἢ τὴν παιδίσκην αὐτοῦ ῥάβδῳ, καὶ ἀποθάνῃ ὑπὸ τὰς χεῖρας αὐτοῦ, δίκη ἐκδικηθήσεται. Ἐὰν δὲ πατάξῃ τις τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ οἰκέτου ἢ τὸν ὀφθαλμὸν τῆς θεραπαίνης αὐτοῦ καὶ ἐκτυφλώσῃ αὐτὸν, ἐλευθέρους ἑξαποστελεῖ αὐτούς ἀντὶ 10

*) Ὅς ἂν. Ibid. p. 355.

1) μὴ προαγορεύων, εἰργέσθω. Plato longe aliter: ἢ μὴ προαγορεύων εἰργεσθαι, τῶν ἐντὸς ἀνεψιότητος, πρὸς ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν προσήκων τῷ τελευτήσαντι, πρῶτον μὲν τὸ μίσος εἰς αὐτὸν καὶ τὴν τῶν θεῶν ἔχθραν δέχοιτο, ὡς ἡ τοῦ νόμου ἀρὰ τὴν φήμην προτρέπεται, τὸ δὲ δεύτερον etc. Quae ita decurtavit Eusebius, ut sensum quoque perverteret. Vig. Cf. III, 11, not. 12.

**) Γυνὴ δὲ ἄνδρα ἑαυτῆς. Haec ex c. 14. lib. IX. legg. p. 364. transscript Eusebius. Pro τὴν ἑαυτῆς γυναῖκα paulo post ex Plat. restitui τὴν ἑαυτοῦ γυν.

***) Exod. XXI, 12 sqq.

τοῦ ὀφθαλμοῦ αὐτῶν.“ Τοιαῦτα δὴ καὶ τὰ Μωσέως. *Αὐτὸς δὲ ὁ Πλάτων* τίνα τρόπον καὶ δι' ὅποια πληγαῖς ἀπαραιτήτοις αἰκίζεσθαι τὸν οἰκέτην προστάττει, ἐπάκουσον· „Όταν τὴν γενναίαν⁸⁾ νῦν λεγομένην σταφυλὴν ἢ τὰ γενναῖα σῦκα ἐπονομαζόμενα ὁπωρῶν βούληται, ἐὰν μὲν ἐκ τῶν οἰκείων λαμβάνῃ, ὅπως ἂν ἐθέλῃ καὶ ὁπόταν βούληται, καρποῦσθω, ἐὰν δὲ ἐξ ἄλλων, μὴ πάσας, ἐπομένως τῷ¹¹ λόγῳ⁹⁾, τῷ μὴ κινεῖν ὅ· τι μὴ κατέθετο, ἐκεῖνος αἰεὶ ζημιούσθω. Ἐὰν δὲ δοῦλος μὴ πείσας τὸν δεσπότην τῶν χωρίων, ἀπιηταί του τῶν τοιούτων, κατὰ ῥᾶγα βοτρυῶν καὶ σῦκον συκῆς, ἰσαριθμούς πληγὰς τούτοις μαστιγούσθω.“ Τοιαῦτα μὲν τὰ κατὰ τῶνδε, οὐκ ἄξια τῆς Πλάτωνος μεγαλονοίας. Ὡς δὲ σεμνὰ καὶ φιλόανθρωπα τὰ παρὰ Μωσῆ, μάθοις ἂν ἐπακούσας ὧδέ πη λέγοντος·*). „Ἐὰν δὲ εἰσέλθῃς ἀμπελῶνα τοῦ πλησίον, φραγῇ σταφυλὴν, ὅσον ψυχὴν σου ἐμπλησθῆναι, εἰς τ' ἄγρος οὐκ ἐμβαλεῖς.“ Καὶ πάλιν**). „Ἐὰν εἰσέλθῃς εἰς ἀμητὸν τοῦ πλησίον σου καὶ συλλέξῃς στάχυς ἐν ταῖς χερσὶ σου καὶ δρέπανον οὐ μὴ ἐπιβάλλῃς ἐπὶ τὸν ἀμητὸν τοῦ πλησίον σου.“ Καὶ αὐτὸς· „Ἐὰν ἀμῆσῃς ἀμητὸν σου ἐν τῷ ἄγρῳ σου, καὶ ἐπιλάβῃς δράγμα ἐν τῷ ἄγρῳ σου, οὐκ ἐπαναστραφήσῃ λαβεῖν αὐτό. Τῷ πτωχῷ καὶ τῷ προσηλύτῳ καὶ τῷ ὀρφανῷ καὶ τῇ χήρᾳ ἔσται, ἵνα ἐνλογήσῃ σε κύριος ὁ θεὸς σου ἐν παντὶ ἔργῳ τῶν χειρῶν σου. Ἐὰν¹² δὲ ἐλαιολογήσῃς, οὐκ ἐπαναστρέψεις καλαμῆσασθαι τὰ ὀπίσω σου· προσηλύτῳ καὶ τῷ ὀρφανῷ καὶ τῇ χήρᾳ ἔσται.“ Καὶ ταῦτα μὲν τὰ παρὰ Μωσῆ. *Δηλα δὲ τὰ Πλάτωνος*· ἐν οἷς μυρία εὖροις ἂν ἀνεπίληπτα, ὧν δὴ μάλιστα τῶν παρ' αὐτῷ τὰ σεμνὰ καὶ κράτιστα ἀποδεχόμενοι, τοῖς μὴ τοιούτοις μακρὰ χαίρειν φημέν. Ἀλλὰ γὰρ τούτων ὧδε διεξωδευμένων, ἀποδοθείσης τε αἰτίας, δι' ἣν οὐ κατὰ Πλάτωνα φιλοσοφεῖν ἐγνώκαμεν, ὥρα καὶ τὰ τῆς λοιπῆς ὑποσχέσεως εἰς πέρας ἀγαγεῖν καὶ τάς γε ἄλλας αἰρέσεις τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιθεωρεῖν φιλοσοφίας.

8) Όταν τὴν γενναίαν. Plat. legg. VIII, 10. p. 319. Ast.

9) τῷ λόγῳ. Melius τῷ νόμῳ, ut apud Platonem. Vig.

*) Deut. XXIII, 24. 25. **) Deut. XXIV, 19.

ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΗΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΕΣΣΑΡΕΣΚΑΙΔΕΚΑΤΟΝ.

Τάδε περιέχει τὸ τεσσαρεσκαίδέκατον βιβλίον.

- α. Προοίμιον περὶ τῆς ὑποθέσεως.
- β. Περὶ τῆς τῶν φιλοσόφων πρὸς ἀλλήλους διαφωνίας τε καὶ μάχης.
- γ. Περὶ τῆς τῶν καθ' Ἑβραίους συμφωνίας.
- δ. Ὅπως ὁ Πλάτων τρὶς πρὸ αὐτοῦ διαβέβληκεν. Ἀπὸ τοῦ Θεαιτήτου.
- ε. Περὶ τῆς πρώτης κατὰ Πλάτωνα διαδοχῆς. Ἐκ τοῦ Νουμηνίου τοῦ Πυθαγορικοῦ.
- ς. Περὶ Ἀρκεσίλαου τοῦ τὴν δευτέραν Ἀκαδημίαν ὑποστησαμένου. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ.
- ζ. Περὶ Λακύνδου τοῦ τὸν Ἀρκεσίλαον διαδεξαμένου. Ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ.
- η. Περὶ Καρνεάδου τοῦ τὴν τρίτην Ἀκαδημίαν ὑποστησαμένου. Ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ.
- θ. Περὶ Φίλωνος τοῦ διαδεξαμένου Κλειτόμαχον τὸν διαδεξάμενον Καρνεάδην. Ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ.
- ι. Ὅτι στοχασμοὶ καὶ λογομαχίαι καὶ πολλὴ πλάνη τυγχάνει παρὰ τοῖς Ἑλλήνων φιλοσόφοις. Ἀπὸ τῆς πρὸς Νεκτεναβῶ Πορφυρίου ἐπιστολῆς καὶ λοιπῶν.
- ια. Περὶ γεωμετρίας καὶ ἀστρονομίας καὶ λογισμῶν. Ἀπὸ τῶν Ξενοφῶντος ἀπομνημονευμάτων.
- ιβ. Περὶ τῶν φυσιολογεῖν ἀνχούντων. Ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ.
- ιγ. Περὶ γυμναστικῆς καὶ μουικῆς. Ἐκ τῆς πολιτείας Πλάτωνος.
- ιδ. Δόξαι φιλοσόφων περὶ ἀρχῶν. Ἐκ τοῦ Πλουτάρχου.
- ιε. Περὶ τῆς Ἀναξαγόρου δόξης. Ἐκ τοῦ Πλάτωνος.
- ισ. Δόξαι φιλοσόφων περὶ θεῶν. Ἐκ τοῦ Πλουτάρχου.
- ιζ. Πρὸς τοὺς περὶ Ξενοφάνην καὶ Παρμενίδην τὰς αἰσθήσεις ἀναιροῦντας. Ἐκ τῶν Ἀριστοκλέους.
- ιη. Πρὸς τοὺς κατὰ Πύρρῳνα Σκεπτικούς ἢ καὶ Ἐφετικούς ἐπικληθέντας, μηδὲν καταληπτὸν εἶναι ἀποφνημαμένους. Ἐκ τοῦ Ἀριστοκλέους.
- ιθ. Πρὸς τοὺς κατ' Ἀρίστιππον φιλοσόφους, μόναι λέγοντας τὰ πάθη εἶναι καταληπτά, τὰ δὲ λοιπὰ ἀκατάληπτα. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ.
- κ. Πρὸς τοὺς κατὰ Μητροδώρον καὶ Πρωταγόραν, μόναις δεῖν πιστεῦεν ταῖς αἰσθήσεσι λέγοντας. Ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ.
- κα. Πρὸς τοὺς κατ' Ἐπίκουρον ἡδονὴν τέλος ὀρίζομένους. Ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ.
- κβ. Ἐτι πρὸς τοὺς τὴν ἡδονὴν τὸ ἀγαθὸν εἶναι ὀρίζομένους. Ἀπὸ τοῦ Πλάτωνος.
- κγ. Πρὸς τοὺς κατ' Ἐπίκουρον πρόνοιαν μὲν ἀρνούμενους, ἀτόμοις δὲ σώμασιν ἀναιθύνοντας τὸ πᾶν. Ἀπὸ τῶν Διονυσίου ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας.

κδ. Ἀπὸ τῶν ἐν ἀνθρώποις ὑποδειγμάτων. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ.

κε. Ἀπὸ τῆς τοῦ παντὸς συστάσεως. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ.

κς. Ἀπὸ τῆς ἀνθρώπου φύσεως. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ.

κζ. Ὅτι οὐκ ἐπίπονον τῷ θεῷ τὸ ἐργάζεσθαι. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ.

1

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α.

Προοιμίον περὶ τῆς ὑποθέσεως.

Ὅσα μὲν εἰπεῖν τε καὶ ἀκοῦσαι ἦν ἀμφὶ τῆς κατὰ Πλάτωνα φιλοσοφίας τῆς τε τούτου πρὸς τὰ Ἑβραίων λόγια συμφωνίας, δι' ἣν τὸν
 2 ἄνδρα καταπεπλήγμεθα, καὶ αὖ πάλιν τῆς πρὸς τοὺς αὐτοὺς διαφωνίας, δι' ἣν οὐκ ἂν τις αὐτὸν εὖ φρονῶν ἀποδέξαιτο, διελθὼν ἐν τῷ πρὸ τούτου, μέτειμι νῦν ἐπὶ τὰς λοιπὰς αἰρέσεις τῶν παρ' Ἑλλήσιν ἐπὶ φιλοσοφίᾳ βοηθέντων. Καὶ τούτων αὖ πάλιν τὸν ἐκ τῆς ἀληθείας ὀλισθόν οὐκ αὐτὸς, οὐδὲ παρ' ἑμαυτοῦ, διὰ δὲ τῆς αὐτῶν πάλιν τῶν Ἑλληνικῶν φωνῶν μαρτυρίας σκοπεῖν τοῖς ἐντυγχάνουσι πρὸ ὀφθαλμῶν θήσω, οὐ μὲν δὴ τισι τῶν ἀνδρῶν ἀπερχόμενος, ὧν γε καὶ μέγα
 3 θαῦμ' ἔχουν ὁμολογῶ, ὅταν δὴ τοῖς ἄλλοις, οἵαπερ ἀνθρώποις, παραβάλλω τοὺς ἄνδρας. Ἐπὰν δὲ τοῖς Ἑβραίων θεολόγοις τε καὶ προφῆταις, θεῷ τε τῷ διὰ τούτων καὶ μελλόντων προρρήσεις καὶ θαυμάτων ἐπιδείξεις πεποιημένῳ, ἀτὰρ δὴ καὶ μαθημάτων εὐσεβῶν δογμάτων τε ἀληθῶν διδασκαλίαν καταβεβλημένῳ οὐκέτ' οἶμαι τινα δεῖν εὐλόγως ἐπιμέμψασθαι, εἰ θεὸν πρὸ ἀνθρώπων καὶ ἀλήθειαν αὐτὴν πρὸ θνητῶν λογισμῶν τε καὶ στοχασμῶν τιμώμεθα. Τοῦτο δέ μοι
 4 πᾶν¹⁾ ὁ τῆς παρούσης προπαρασκευῆς δείξειν πεφιλοτίμηται λόγος εἰς ἀπόκρισιν ὁμοῦ καὶ ἀπολογίαν τῶν δὴ πενσομένων, τί δὴ ἄρα καλὸν ἢ σεμνὸν ἰδόντες ἐν τοῖς βαρβάρων γράμμασι, τῆς πατρώας καὶ εὐγενοῦς φιλοσοφίας, τῆς Ἑλλήνων λέγω, προκρίνειν αὐτὰ διανενοήμεθα. Ἀλλὰ γὰρ ἤδη δι' ἔργων ἢ ἀπόδειξις ἡμῖν χωρεῖτω.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β.

Περὶ τῆς τῶν φιλοσόφων πρὸς ἀλλήλους διαφωνίας τε καὶ μάχης.

Ἦγουμαι δὲ δεῖν πρώτιστα πάντων ἄνωθεν ἀπὸ τῆς πρώτης καταβολῆς τῶν παρ' Ἑλλήσι φιλοσόφων ἀπάρξασθαι, καὶ τοὺς πρόσθεν ἢ Πλάτωνα γενέσθαι, φυσικοὺς ἐπικληθέντας φιλοσόφους καταμαθεῖν, τίνες ποτὲ γέγονασι, καὶ ὁποίων ἔτυχεν ἢ κατ' αὐτοὺς φιλοσο-

Cap. I. 1) πᾶς legendum esse coniecit Vig., sed non necessaria, credo, emendatione.

φία προστατῶν τοῦ λόγου· εἴτ' ἐπὶ τὴν τοῦ Πλάτωνος παρελθεῖν
 διαδοχὴν, καὶ τίνες ποτ' ἦσαν καὶ οἶδε, τὰς τε πρὸς ἀλλήλους λογο-
 μαχίας αὐτῶν ἐπισκέψασθαι, ἐπιθεωρῆσαι δὲ καὶ τῶν ἄλλων αἰρέ-
 σεων τὰς διαστάσεις τῶν τε δοξῶν τὰς ἀντικαταστάσεις, ἐν αἷς πν- 2
 κτεύοντας τοὺς γενναίους καὶ φιλοτίμως διαπληκτιζομένους, ὥσπερ
 ἐπὶ σκηνῆς τοῖς θεαταῖς παραδείξω. Αὐτίκα γοῦν μάλα θεασώμεθα,
 ὅπως μὲν ὁ Πλάτων τοὺς πρὸ αὐτοῦ πρώτους ἔσκωπτεν, ὅπως δὲ
 τοὺς Πλάτωνος οἰκείους τε καὶ διαδόχους ἄλλοι· καὶ αὖ πάλιν ὅπως
 οἱ Πλάτωνος ἐταῖροι τὰ σοφὰ τῆς Ἀριστοτέλους πολυνοίας ἀπήλεγχον,
 ὅπως θ' οἱ τὸν Ἀριστοτέλην καὶ τὸν περίπατον ἀνχοῦντες¹⁾ τὰ δο-
 κοῦντα τοῖς τὴν ἐναντίαν πρεσβέουσιν τὸ μῆθ' ὄντα παρίστων. Καὶ 3
 τὰ δεινὰ δὲ καὶ ἀκριβῆ τῆς τῶν Στωικῶν λεπτολογίας ὑφ' ἐτέρων
 αὖ πάλιν ὄψει καταγελῶμενα, πάντας τε πανταχόθεν κατὰ τῶν πέλας
 κονιομένους καὶ μάχην καὶ πόλην ἀνδρικότατα συνισταμένους, ὡς διὰ
 χειρῶν ἤδη καὶ γλώττης ἢ μᾶλλον διὰ καλάμου καὶ μελανὸς τὸν κατὰ
 ἀλλήλων αὐτοὺς πόλεμον ἐπιτειχίζεσθαι, μονορουχὶ βάλλοντας καὶ
 βαλλομένους τοῖς διὰ λόγων δόρασί τε καὶ παντευχίαις. Περιέξει
 δ' ἡμῖν τὸ στάδιον ἐν τῷ γυμνικῷ τῷδε ἀγωνί γυμνοὺς ἀληθείας ἀπά- 4
 σης πρὸς τοῖς δηλωθεῖσι καὶ τοὺς πᾶσιν ὁμοῦ τοῖς δογματικοῖς φιλο-
 σόφοις ἐξεναντίας ἀραμένους τὰ ὅπλα, τοὺς ἀμφὶ Πύρρωνα λέγω,
 μῆδ' εἶναι καταληπτὸν ἐν ἀνθρώποις ἀποφνημαμένους, καὶ τοὺς τε
 κατ' Ἀρίστιππον, μόνον λέγοντας τὰ πάθη εἶναι καταληπτὰ, καὶ αὖ
 πάλιν τοὺς κατὰ Μητρόδορον καὶ Πρωταγόραν, μόναις δεῖν φάσκον-
 τας ταῖς τοῦ σώματος αἰσθήσεσι πιστεύειν. Ἐμπαλιν δὲ τούτοις
 συναποδύσομεν τοὺς ἀμφὶ Ξενοφάνην καὶ Παρμενίδην, τὴν ἐναντίαν
 παραταξαμένους καὶ τὰς αἰσθήσεις ἀνελόντας. Οὐ παρήσομεν δὲ
 οὐδὲ τοὺς τῆς ἡδονῆς προμάχους, ἀλλὰ καὶ τούτων τὸν ἀριστεῖα Ἐπί-
 κουρον σὺν τοῖς εἰρημένοις καταλέξομεν. Πρὸς ἅπαντα δὲ ὁμοῦ τοῖς
 σφετέρους αὐτῶν βέλεσι τὸν κατ' αὐτῶν ἀντιθήσομεν ἔλεγχον. Καὶ
 τῶν ἐπίκλην δὲ φυσικῶν ἀπάντων ὁμοῦ τῶν τε δογμάτων τὰς διαφω- 5
 νίας καὶ τῆς σπουδῆς τὴν ἀχρηστομάθειαν εἰς φανερόν οἶσω, οὐ τί
 που μισέλλην, οὐδὲ μισολόγος τις ὢν, πολλοῦ δέω, διαβολῆς δ' αἰτίαν
 ἀπολυόμενος, ὅτι δὴ τῆς Ἑλληνικῆς ἥκιστα σοφίας μεταποιηθέντες,
 τὰ Ἑβραίων λόγια προτετιμῆκαμεν.

Cap. II. 1) οἱ — ἀνχοῦντες, qui Aristotele principe ac Peripatetici nomine gloriantur, Vig. interp. Eodem modo αἰχεῖν τινα legitur Euseb. H. E. III, 29. T. I. p. 257. Οὗτοι Νικόλαον ἓνα τῶν ἀμφὶ Στέφανον διακόνων — ἡῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ.

1 *Περὶ τῆς τῶν καθ' Ἑβραίους συμφωνίας.*

Οἱ μὲν γε Ἑβραῖοι ἄνωθεν ἐξ αἰῶνος μακροῦ καὶ αὐτῆς, ὥς ἔπος εἶπεν, ἀπὸ πρώτης ἀνθρωπογονίας τὴν ἀληθῆ καὶ εὐσεβῆ φιλοσοφίαν ἀνηρευνηκότες, ἀκήρατον καὶ ἐπὶ τοὺς μετέπειτα ταύτην διατηρήκασι, παῖς παρὰ πατρὸς θησανρὸν λόγων¹⁾ ἀληθείας ὑποδεξάμενοι τε καὶ φυλάξαντες, ὥς μήτ' ἐπιθεῖναι μήτ' ἀφελεῖν τινα τοῖς
 2 ἅπαξ κεκριμένοις τολμῆσαι. Οὐτ' οὖν ὁ πάνσοφος Μωσῆς, πάντων μὲν Ἑλλήνων πρεσβύτατος ἀποφανθεὶς διὰ τῶν ἔμπροσθεν, πάντων δὲ ὕστατος τὴν ἡλικίαν τῶν πρὶν Ἑβραίων γεγωνὺς, κινήσας τι καὶ μεταθεῖναι τῶν τοῖς προπάτορσι δοξάντων τῆς δογματικῆς περὶ θεολογίας διανενοῖται, πλὴν ὅσον τοῖς ὑπ' αὐτὸν ἀνθρώποις ἀγωγῆς βίου κατὰλλήλου τρόπον καὶ τινος μέσης πολιτείας νομοθεσίαν καταβαλέ-
 3 σθαι· οὐδ' οἱ μετὰ τόνδε προφῆται, μύθους ὅσους ὕστερον ἑτῶν περιόδοις ἐκλάμπαντες, διάφωνόν τι ῥῆμα πρὸς τε σφᾶς αὐτοὺς ἢ πρὸς τὰ Μωσῆ καὶ τοῖς πάλαι θεοφιλέσι νομισθέντα προέσθαι τῇ φωνῇ τετολμῆκασιν. Ἄλλ' οὐδὲ τὸ καθ' ἡμᾶς διδασκαλεῖον, ἐκείθεν ποθεν ὁρμώμενον καὶ δι' ἐνθέου δυνάμεως ὁμοῦ πᾶσαν Ἑλλάδα τε καὶ τὴν βάρβαρον ἐμπλήσαν, διάφωνόν τι τοῖς πρόσθεν ἐμπεριείληφεν· εἰ μὴ τις φαίη, ὅτι μὴ μόνον τοῖς δόγμασι τῆς θεολογίας, ἀλλὰ καὶ τῷ τρόπῳ τοῦ βίου τὴν αὐτὴν ἀγωγὴν τοῖς πρὸ Μωσέως θεοφιλέσιν Ἑβραίοις παραδίδωσι. Καὶ τὰ μὲν ἡμέτερα τοιαῦτα, μιᾷ τε φωνῇ ὑπὸ τῶν πρώτων καὶ μέσων καὶ τῶν ὕστων μεμαρτυρημένα, τῆς ἀληθοῦς εὐσεβείας ὁμοῦ καὶ φιλοσοφίας τὸ βέβαιον ἀπάσαις ψήφοις
 4 ἐπισφραγίζεται, πληροῖ τε τὴν σύμπασαν οἰκουμένην, ὁσημέραι νεάζοντα καὶ ἀνθοῦντα, ὥς ἄρτι πρώτην ἀκμὴν καταβεβλημένα· καὶ οὔτε νόμων διατάξεις οὐτ' ἐχθρῶν ἐπιβουλαὶ οὔτε πολεμίων πολλάκις ἀκονηθέντα ξίφει κρείττονα τῆς ὧν μετήλθομεν λόγων ἀρετῆς, τὴν δυνάμιν ἐπιδέδεικται. Τὰ δὲ τῆς Ἑλλήνων φιλοσοφίας ἐπὶ βραχείᾳ σαλεύσαντα, τίνα ποτὲ τὴν ἰσχὺν ἐπεδείξατο, νῦν θεασώμεθα, πρώ-
 5 τους ἀπάντων εἰς τὸν ἀγῶνα καθιέντες τοὺς φυσικοὺς ἐπικληθέντας. Οἱ δὲ πρόσθεν ἢ Πλάτωνα διαλάμψαι, λεγόμενοι, ὅπως πρὸς ἀλλήλους ἐστασίασαν, παρ' αὐτοῦ μαθεῖν ἐστὶ τοῦ Πλάτωνος· ὃς δὲ τῶν ἀμρὶ Προταγόραν Ἡράκλειτόν τε καὶ Ἐμπεδοκλέα τὴν πρὸς Παρμενίδην καὶ τοὺς ἀμφ' αὐτὸν διαμάχην ἐξελέγχει. Ὁ μὲν γὰρ Δημοκρίτου γεγωνὺς ἐταῖρος ὁ Πρωταγόρας ἄθεον ἐκτίησας δόξαν. Λέ-

Cap. III. 1) λόγον Vig. in marg. vertens: „hanc veritatis doctrinam — quendum quasi thesaurum.“

γεται γοῦν τοιαῦδε κεχωρῆσθαι εἰσβολῇ ἐν τῷ περὶ θεῶν συγγράμματι. 6
 „Περὶ μὲν θεῶν οὐκ οἶδα οὐθ' ὥς εἰσιν, οὐθ' ὥς οὐκ εἰσιν, οὐθ' ὅποιοι τινες ἰδέαν.“ Ὁ δὲ Δημόκριτος ἀρχὰς τῶν ὄλων ἔφη εἶναι τὸ κενὸν καὶ τὸ πλήρες, τὸ πλήρες ὃν λέγων καὶ στερεόν, τὸ δὲ κενὸν μὴ ὄν. Διὸ καὶ φησι, μηδὲν μᾶλλον τὸ ὄν τοῦ μὴ ὄντος εἶναι ὅτι τε ἐξ αἰδίου τὰ ὄντα ἐν τῷ κενῷ συνεχῶς καὶ ὁξέως κινεῖται. Ὁ δὲ Ἡράκλειτος ἀρχὴν τῶν πάντων ἔφη εἶναι τὸ πῦρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα γίνεται καὶ εἰς ὃ ἀναλύεται. Ἀμοιβὴν γὰρ εἶναι τὰ πάντα²⁾, χρόνον τε ὁρίσθαι τῆς τῶν πάντων εἰς τὸ πῦρ ἀναλύσεως καὶ τῆς ἐκ τούτου γενέσεως. Οἶδε μὲν οὖν πάντα κινεῖσθαι ἔφασαν. Ὁ δὲ Παρμενίδης, τὸ γένος Ἑλεάτης ὢν, ἐν μὲν εἶναι τὸ πᾶν, ἀγέννητον δὲ καὶ ἀκίνητον καὶ κατὰ σχῆμα σφαιροειδὲς ὑπάρχειν ἔδογματιζε. Παρμενίδου δὲ Μελισσος ἐταῖρος γέγονε, τὰ αὐτὰ τῷ Παρμενίδῃ δοξάζων. Τούτων δὴ οὖν περὶ ὅποια ὁ Πλάτων ἐν τῷ Θεαιτήτῳ διεξιέειπε, ἀκουε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ.

Ὅπως ὁ Πλάτων τοὺς πρὸ αὐτοῦ διαβέβληκεν. Ἀπὸ τοῦ Θεαιτήτου.

„Ἐκ δὲ δὴ φορᾶς τε καὶ κινήσεως καὶ κράσεως πρὸς ἄλληλα γίνεται πάντα, ἃ δὴ φάμεν εἶναι, οὐκ ὀρθῶς προσαγορεύοντες. Ἔστι μὲν 1 γὰρ οὐδέποτε οὐδὲν, ἀεὶ δὲ γίνεται. Καὶ περὶ τούτου πάντες ἐξῆς οἱ σοφοί, πλὴν Παρμενίδου, ξυμφερέσθων Πρωταγόρας τε καὶ Ἡράκλειτος καὶ Ἐμπεδοκλῆς καὶ τῶν ποιητῶν οἱ ἄκροι τῆς ποιήσεως ἑκατέρως· κωμωδίας μὲν Ἐπίχαρμος, τραγωδίας δὲ Ὅμηρος, εἰπών·

Ῥεακόν τε θεῶν γένεσιν καὶ μητέρα Τηθύν.

Πάντα εἶρηκεν ἔργονα ῥοῆς τε καὶ κινήσεως. Ἡ οὐ δοκεῖ τοῦτο λέγειν; Ἔμοιγε. Τίς οὖν ἂν ἔτι πρὸς γε τοσοῦτον στρατοπέδον καὶ στρατηγὸν 2 Ὅμηρον, δύναιτο ἀμφισβητήσας μὴ καταγέλαστος γενέσθαι;“ Εἰδ' ἐξῆς προῖδ' ἐν τῷ λόγῳ, ἐπιφέρει λέγων· „Προσιτέον οὖν ἐγγυτέρῳ, ὥς ὁ ὑπὲρ Πρωταγόρου λόγος ἐπέταττε, καὶ σκεπτέον τὴν φερομένην ταύτην οὐσίαν διακρούοντα, εἴτε ὑγιὲς εἴτε σαθρὸν φθέγγεται. Μάχη δ' οὖν περὶ αὐτῆς οὐ φανύλη, οὐδ' ὀλίγοις γέγονε. Πολλοῦ καὶ δεῖ φανύλη εἶναι, ἀλλὰ περὶ μὲν τὴν Ἰωνίαν καὶ ἐπιδίδωσι πάμπολν. Οἱ γὰρ τοῦ Ἡρακλείτου ἐταῖροι χορηγοῦσι τούτου τοῦ λόγου μάλα ἐρῶν· 3 μένως. Τῷ τοι, ὦ φίλε Θεόδωρε, μᾶλλον σκεπτέον καὶ ἐξ ἀρχῆς,

2) ἀμοιβὴν γὰρ εἶναι τὰ πάντα. Diogen. Laert. IX, 8. de Heraclito πυρός ἀμοιβὴν τὰ πάντα. Plutarch. de placit. philos. I, 3. Cic. N. D. III, 35. Philo lib. III. Allegg. Vol. I. p. 248. ed. Pfeiffer. Ἡρακλειτείου δόξης ἐταῖρος, κόρον καὶ χρησιμοσύνην καὶ ἐν τῷ πᾶν καὶ πάντα ἀμοιβῇ εἰσάγων. Ubi vid. Mangeius.

ὥσπερ αὐτοὶ ὑποτείνονται. Παντάπασι μὲν οὖν. Καὶ γὰρ, ὦ Σώκρατες, περὶ τούτων τῶν Ἑρακλειτέων, ἢ ὥσπερ σὺ λέγεις, Ὀμηρεῶν τε καὶ ἔτι παλαιοτέρων. Αὐτοῖς μὲν τοῖς περὶ τὴν Ἐφεσον, ὅσοι προσποιῶνται ἔμπειροι εἶναι, οὐδὲν μᾶλλον οἷόν τε διαλεχθῆναι, ἢ τοῖς οἰστρωσίν. Ἀτεχνῶς γὰρ κατὰ τὰ συγγράμματα φέρονται. Τὸ δὲ ἐπιμεῖναι ἐπὶ λόγῳ καὶ ἐρωτήματι, καὶ ἡσύχως ἐν μέρει ἀποκρίνασθαι τε καὶ ἐρέσθαι, ἤττον αὐτοῖς ἐνὶ ἢ τὸ μηδὲν, μᾶλλον δὲ ὑπερβάλλει τὸ οὐδ' οὐδὲν πρὸς τὸ μηδὲ σμικρὸν ἐνεῖναι τοῖς ἀνδράσιν ἡσυχίας. Ἄλλ' ἂν τινὰ τι ἔρη, ὥσπερ ἐκ φαρέτρας ῥηματίσκηαι αἰνιγματώδη ἀνασπῶντες, ἀποτοξεύουσι, καὶ ἂν τούτου ζητῆς λόγον λαβεῖν, τί εἶρηκεν, ἐτέρῳ πεπλήξῃ καινῶς μετωνομασμένῳ, περανεῖς δὲ οὐδέποτε οὐδὲν πρὸς οὐδένα αὐτῶν, οὐδέ γε ἐκεῖνοι αὐτοὶ πρὸς ἀλλήλους. Ἄλλ' εὖ πάνν φυλάττουσι τὸ μηδὲν βέβαιον ἔξῃ εἶναι, μήτ' ἐν λόγῳ μήτ' ἐν ταῖς αὐτῶν ψυχαῖς, ἡγούμενοι, ὥς ἐμοὶ δοκεῖ, αὐτὸ στάσιμον εἶναι. Τούτῳ δὲ πάνν πολεμοῦσι, καὶ καθόσον δύ-
 5 ρανται, πανταχόθεν ἐκβάλλουσιν. Ἴσως, ὦ Θεόδωρε, τοὺς ἀνδρας μαχομένους εἰδόμενος, εἰρηνεύουσι δὲ οὐ συγγέγονας· οὐ γάρ σοι ἐταῖροί εἰσιν. Ἄλλ', οἴμαι, τὰ τοιαῦτα τοῖς μαθηταῖς ἐπὶ σχολῇς φράζουσιν, οὓς ἂν βούλωνται ὁμοίους αὐτοῖς ποιῆσαι. Ποίους μαθηταῖς, ὦ δαιμόνιε; Οὐδὲ γίγνεται τῶν τοιούτων ἕτερος ἐτέρου μαθητῆς, ἀλλ' αὐτόματοι ἀναφύονται, ὁπόθεν ἂν τύχοι, ἕκαστος αὐτῶν ἐνθουσιάζας, καὶ τὸν ἕτερον ὁ ἕτερος οὐδὲν ἡγείται εἰδέναι. Παρὰ μὲν οὖν
 6 τούτων, ὅπερ ἤα ἐρῶν, οὐκ ἂν ποτε λάβοις λόγον, οὔτε ἐκόντων οὔτε ἀκόντων, αὐτοὺς δὲ δεῖ παραλαβόντας, ὥσπερ πρόβλημα ἐπισκοπεῖσθαι. Καὶ μετρίως γέ λέγεις. Τὸ δὲ δὴ πρόβλημα ἄλλο τί παρελήφσαμεν, ἢ παρὰ μὲν τῶν ἀρχαίων μετὰ ποιήσεως ἐπικρυπτομένων τοὺς πολλοὺς, ὥς ἡ γένεσις τῶν πάντων, Ὠκεανός τε καὶ Τηθύς, ῥεῦμα τυγχάνει, καὶ οὐδὲν ἔστηκε, παρὰ δὲ τῶν ὑστέρων, ἅτε σοφωτέρων, ἀφανδὸν ἀποδεικνυμένων, ἵνα καὶ οἱ σκντοτόμοι αὐτῶν
 7 τὴν σοφίαν μάθωσιν ἀκούσαντες καὶ παύσωνται ἡλιθίως οἰόμενοι, τὰ μὲν ἐστάναι, τὰ δὲ κινεῖσθαι τῶν ὄντων, μαθόντες δὲ ὅτι πάντα κινεῖται, τιμῶσιν αὐτούς; Ὀλίγον δὲ ἐπελαθόμεν, ὦ Θεόδωρε, ὅτι ἄλλοι αὖ τάναντία τούτοις ἀπεφῆραντο·

ἽΟιον ἀκίνητον τελέθει τῷ πάντ' ὄνομ' εἶναι.

Καὶ ἄλλα ὅσα Μέλισσοί τε καὶ Παρμενίδαι ἐναντιούμενοι πᾶσι τού-
 8 τοις διῶσχυρίζονται, ὥς ἐν τε πάντα ἐστὶ, καὶ ἔστηκεν αὐτὸ ἐν ἑαυτῷ, οὐκ ἔχον χώραν ἐν ἣ κινεῖται. Τούτοις οὖν, ὦ ἐταῖρε, πᾶσι τί χρησόμεθα; Κατὰ σμικρὸν γὰρ προϊόντες, λελήθαμεν ἀμφοτέρων εἰς τὸ μέσον πεπτωκότες. Καὶ ἐὰν μὴ πῃ ἀμυνόμενοι διαφύγωμεν, δίκην

δαύσομεν, ὥσπερ οἱ ἐν ταῖς παλαίστραις δια γραμμῆς παίζοντες, ὅταν ὑπ' ἀμφοτέρων ληφθέντες ἔλκωνται εἰς τάναντία.“ Ταῦτα μὲν ἐν Θεαυτήτῳ. Μεταβάς ἐξῆς ἐπὶ τὸν Σόφιστήν, αὐθις περὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ γενομένων φυσικῶν φιλοσόφων τοιαύδ' φησιν· „Εὐκόλως μοι δοκεῖ Παρμενίδης ἡμῖν διεilέχθαι, καὶ πᾶς ὅστις ἡμῖν πώποτε ἐπὶ κρίσιν ὥρμησέ τοῦ τὰ ὄντα διορίσασθαι, πόσα τε καὶ ποῦά ἐστι. Μῦθόν τινα ἕκαστος φαίνεται μοι διηγέσθαι, παισὶν ὡς οὖσιν ἡμῖν. Ὁ μὲν, ὡς τρία τὰ ὄντα, πολεμεῖ δὲ ἀλλήλοις ἐνίοτε αὐτῶν ἅττά πη, 9 τοτὲ δὲ καὶ φίλα γιγνόμενα, γάμους τε καὶ τόκους καὶ τροφὰς τῶν ἐγγόνων παρέχεται. Δύο δὲ ἕτερος εἰπὼν, ὑγρὸν καὶ ξηρὸν ἢ θερμὸν καὶ ψυχρὸν, συνοικίῃ τε αὐτὰ καὶ ἐκδίδωσι. Τὸ δὲ παρ' ἡμῖν Ἑλεατικὸν ἔθνος ἅπαν, ἀπὸ Ξενοφάνους τε καὶ ἔτι πρόσθεν ἀρξάμενον, ὡς ἐνὸς ὄντος τῶν πάντων καλουμένων, οὕτω διεξέρχεται τοῖς μύθοις. Ἰάδες δὲ καὶ Σικελικαὶ τινες ὕστερον Μοῦσαι¹⁾ ξυνενόησαν, ὅτι συμπλέκειν ἀσφαλέστερον ἀμφοτέρω, καὶ λέγειν ὡς τὸ ὄν πολλὰ 10 τε καὶ ἓν ἐστίν, ἔχθρα δὲ καὶ φίλα συνέχεται. Διαφερόμενον γὰρ αἰεὶ ξυμφέρεται, φασὶν αἱ συντονώτεραι τῶν Μουσῶν· αἱ δὲ μαλακώτεραι τὸ μὲν αἰεὶ ταῦτα οὕτως ἔχειν ἐχάλασαν· ἐν μέρει δὲ, τοτὲ μὲν ἓν εἶναι φασὶ τὸ πᾶν καὶ φίλον ὑπ' Ἀφροδίτης, τοτὲ δὲ πολλὰ καὶ πολέμιον αὐτὸ αὐτῷ διὰ νεῖκος τι. Ταῦτα δὲ πάντα εἰ μὲν ἀληθῶς τις ἢ μὴ τούτων εἴρηκε, χαλεπὸν καὶ πλημμελές, οὕτω μεγάλα κλεινοῖς καὶ παλαιοῖς ἀνδράσιν ἐπιτιμῶν.“ Καὶ μετὰ βραχέα ἐπιλέγει· 11 „Τοὺς μὲν τοίνυν διακριβολογουμένους ὄντος τε πέρι καὶ μὴ πάντας μὲν οὐ διεληλύθαμεν· ὅμως δ' ἱκανῶς ἐχέτω. Τοὺς δὲ ἄλλως λέγοντας αὐθις θεατέον, ἵν' ἐκ πάντων ἴδωμεν, ὅτι τὸ ὄν τοῦ μὴ ὄντος οὐδὲν εὐπορώτερον εἰπεῖν, ὃ τί ποτέ ἐστίν. Οὐκοῦν πορεύεσθαι χρὴ καὶ ἐπὶ τούτοις. Καὶ μὲν ἔοικέ γε ἐν αὐτοῖς οἷον γιγαντομαχία τις εἶναι διὰ τὴν ἀμφισβήτησιν περὶ τῆς οὐσίας πρὸς ἀλλήλους. Πῶς; Οἱ μὲν εἰς γῆν ἐξ οὐρανοῦ καὶ τοῦ ἀοράτου πάντα ἔλκονσι, ταῖς 12 χερσὶν ἀτεχνῶς πέτρας καὶ δρυὲς περιλαμβάνοντες. Τῶν γὰρ τοιούτων ἐφαπτόμενοι πάντων, δι´σχυρίζονται τοῦτο εἶναι μόνον ὃ παρέχει προσβολὴν καὶ ἐπαφὴν τινα, ταυτὸν σῶμα καὶ οὐσίαν ὀρίζόμενοι· τῶν δὲ ἄλλων εἴ τις φήσει μὴ σῶμα ἔχον εἶναι, καταφρονοῦντες τὸ παράπαν, καὶ οὐδὲν ἐθέλοντες ἄλλο ἀκούειν. Ἢ δεινὸς εἴρηκας ἀνδρας. Ἴδιον γὰρ καὶ ἐγὼ τούτων πλέον συγχοῖς προσέτυχον. Τοιγαροῦν οἱ πρὸς αὐτοὺς ἀμφισβητοῦντες μάλα εὐλαβῶς ἄνωθεν ἐξ

Cap. IV. 1) Σικελικαὶ — Μοῦσαι. Empedoclem Agrigentinum intelligit, τὸν ποιητικοφιλόσοφον, qui quatuor elementis φύλιαν τε, ut Diogenes loquitur, ἢ συγκρίνεται, καὶ νεῖκος, ᾧ διακρίνεται, adiungebat. Vig.

ἀοράτου ποθὲν ἀμύνονται, νοητὰ ἅπαντα καὶ ἀσώματα εἶδη βιαζόμενοι
 τὴν ἀληθεινὴν οὐσίαν εἶναι. Τὰ δὲ ἐκείνων σώματα καὶ τὴν λεγο-
 μένην ὑπὸ τούτων ἀλήθειαν κατὰ σμικρὰ διαθραύοντες ἐν τοῖς λόγοις,
 γένεσιν ἀντὶ οὐσίας φερομένην τινὰ προσαγορεύουσιν. Ἐν μέσῳ δὲ
 13 περὶ ταῦτα ἅπλητος ἀμφοτέρων μάχη τις, ὃ Θεαίητε, αἰ ἐκνήστηκεν.
 Ἀληθῆ.“ Διὰ δὲ τούτων τοὺς πρὸ αὐτοῦ φυσικοὺς φιλοσόφους
 διαβέβληκεν ὁ Πλάτων. Ὅποιαν δὲ αὐτὸς περὶ τῶν ἐζητημένων
 ἐπῆγετο δόξαν, ἐν τοῖς πρὸ τούτου διεληφάμεν, ὅτε συμφωνεῖν αὐτὸν
 τοῖς Ἑβραίων δόγμασι καὶ τῇ Μωσέως συντρέχειν περὶ τοῦ ὄντος δι-
 δασκαλίᾳ παριστῶμεν. Καὶ τοὺς αὐτοῦ δὲ τοῦ Πλάτωνος διαδόχους
 14 φέρε τῷ λόγῳ θεωρήσωμεν. Πλάτωνά φασιν ἐν Ἀκαδημίᾳ συστη-
 σάμενον τὴν διατριβήν, πρῶτον Ἀκαδημαϊκὸν κληθῆναι καὶ τὴν ὀνο-
 μασθεῖσαν Ἀκαδημαϊκὴν φιλοσοφίαν συστήσασθαι. Μετὰ δὲ Πλά-
 τωνα Σπένσιππον τὸν ἐξ ἀδελφῆς Πλάτωνος, τῆς Πόττωνος, εἰτα
 Ξενοκράτην, ἔπειτα Πολέμωνα τὴν διατριβὴν ὑποδέξασθαι. Τούτους
 δὲ ἄφ' Ἑστίας ἀρξαμένους²⁾ εὐθύς, τὰ Πλατωνικά φασι παραλύνειν,
 στρεβλοῦντας τὰ τῷ διδασκάλῳ φανέντα ξένων εἰσαγωγαῖς δογμάτων,
 15 ὥστε σοι μὴ εἰς μακρὸν ἐλπίζειν τὴν τῶν θαυμαστῶν ἐκείνων δια-
 λόγων ἰσχὺν ἀποσβῆναι, ἅμα τε τῇ τοῦ ἀνδρὸς τελευτῇ καὶ τὴν τῶν
 δογμάτων διαδοχὴν συναποτελευντῆσαι, μάχης ἐντεῦθεν καὶ στάσεως
 ἀπὸ τῶνδε ἀρξαμένης, οὐ ποτε καὶ εἰς δεῦρο διαλειπούσης τοὺς τὰ
 αὐτῷ φίλα ζηλοῦν ἀσπαζομένους, οὐδένας μὲν ὄντας, πλὴν εἰ μὴ εἷς
 που ἢ δευτέρως ἐν ὅλῳ τῷ βίῳ ἢ καὶ τινες ἄλλοι κομιδῇ βραχεῖς τὸν
 ἀριθμόν· οὐδ' αὐτοὶ πάμπαν ἄλλότριον ἐπιπλάστου σοφιστείας, ἐπεὶ
 16 καὶ οἱ πρόσθεν τὸν Πλάτωνα διαδεξάμενοι τοιοῦδὲ τινες διαβέβληνται.
 Πολέμωνα γὰρ φασὶ διαδέξασθαι Ἀρχεσίλαον, ὃν δὴ κατέχει λόγος
 ἀφόμενον τῶν Πλάτωνος δογμάτων, ξένην τινὰ καὶ, ὥς φασι, δευτέ-
 ραν συστήσασθαι Ἀκαδημίαν. Φάναι γὰρ περὶ ἀπάντων ἐπέχειν
 δεῖν· εἶναι γὰρ πάντα ἀκατάληπτα, καὶ τοὺς εἰς ἐκότερα λόγους
 ἰσοκρατεῖς ἀλλήλοις, καὶ τὰς αἰσθήσεις δὲ ἀπίστους εἶναι, καὶ πάντα
 λόγον. Ἐπῆναι γοῦν Ἡσιόδου τουτὶ τὸ ἀπόφθεγμα·

Κρύψαντες γὰρ ἔχουσι θεοὶ νόον ἀνθρώποισιν.

Ἐπειρᾶτο δὲ καὶ παρὰδοξά τινα ἀνακαινίζειν. Μετὰ δὲ τὸν Ἀρχε-
 σίλαον τοὺς ἀμφὶ Καρνεάδην καὶ Κλειτόμαχον, τῆς τῶν προτέρων
 δόξης ἀποτραπένας, τρίτης Ἀκαδημίας αἰτίους γενέσθαι φασίν.
 Ἐνιοὶ δὲ καὶ τετάρτην προστιθέασιν τὴν τῶν περὶ τὸν Φίλωνα καὶ
 17 Χαρμίδαν. Τινὲς δὲ καὶ πέμπτην καταλέγουσι τὴν τῶν περὶ τὸν Ἀν-

2) ἄφ' Ἑστίας ἀρξαμένους. Vid. I, 9. not. 9.

τοχον. Τοιαύτη μὲν τις ἡ αὐτοῦ Πλάτωνος ὑπῆρξε διαδοχή. Ὅποιοι δὲ γεγόνασιν οἶδε τὸν τρόπον, λαβὼν ἀνάγνωθι τὰς ὥδε ἐχούσας Νουμηνίου τοῦ Πυθαγορείου³⁾ φωνὰς, ἃς τέθεται ἐν τῷ πρώτῳ ὧν ἐπέγραψε περὶ τῆς τῶν Ἀκαδημαϊκῶν πρὸς Πλάτωνα διαστάσεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε.

Περὶ τῆς κατὰ Πλάτωνα πρώτης διαδοχῆς. Ἐκ τῶν Νουμηνίου τοῦ Πυθαγορικοῦ. 1

„Ἐπὶ μὲν τοίνυν Σπενσίππον τὸν Πλάτωνος μὲν ἀδελφιδοῦν, Ξενοκράτην δὲ τὸν διάδοχον τοῦ Σπενσίππου, Πολέμωνα δὲ τὸν ἐκδεξάμενον τὴν σχολὴν παρὰ Ξενοκράτους, αἰεὶ τὸ ἦθος διετείνετο τῶν δογματικῶν σχεδόν τι ταυτὸν, ἕνεκά γε τῆς μήπω ἐποχῆς ταυτησὶ τῆς πολυθρυλλήτου τε καὶ εἰ δὴ τινων τοιούτων ἄλλων. Ἐπεὶ εἷς γε τὰ ἄλλα πολλαχῇ¹⁾ παραλύοντες, τὰ δὲ στρεβλοῦντες, οὐκ ἐνέμειναν τῇ 2 πρώτῃ διαδοχῇ· ἀρξάμενοι δὲ ἀπ' ἐκείνου, καὶ θᾶπτον καὶ βράδιον διύσταντο προαιρέσει, ἢ ἀγνοίᾳ, τὰ δὲ δὴ τινι αἰτίᾳ ἄλλῃ, οὐκ ἂν φιλοτίμῳ ἴσως. Καὶ οὐ μὲν βούλομαι τι φλαῦρον εἰπεῖν διὰ Ξενοκράτη, μᾶλλον μὴν ὑπὲρ Πλάτωνος εἰθελῶ. Καὶ γὰρ με δάνκει, ὅτι μὴ πᾶν ἔπαθόν τε καὶ ἔδρων, σώζοντες τῷ Πλάτῳ κατὰ πάντα πάντῃ πᾶσαν ὁμοδοξίαν. Καὶ τοι ἄξιος ἦν αὐτοῖς ὁ Πλάτων, οὐκ ἀμείνων μὲν Πυθαγόρου τοῦ μεγάλου, οὐ μέντοι ἴσως οὐδὲ φλαυρότερος ἐκεί- 3 νου, ᾧ συνακολουθοῦντες σεφθέντες τε οἱ γνώριμοι, ἐγένοντο πολυτιμητίζεσθαι αἰσιώτατοι τὸν Πυθαγόραν. Τοῦτο δὲ οἱ Ἐπικούρειοι οὐκ ὠφελόν μὲν, μαθόντες δ' οὖν, ἐν οὐδενὶ μὲν ὠφθησαν Ἐπικούρῳ ἐναντία θέμενοι οὐδαμῶς, ὁμολογήσαντες δὲ εἶναι σοφῶ συνδεδογμένοι, καὶ αὐτοὶ διὰ τοῦτο ἀπέλαυσαν τῆς προσορῆσεώς εἰκότως. Ὑπῆρξέ τε ἐκ τούτου ἐπὶ πλεῖστον τοῖς μετέπειτα Ἐπικουρείοις, μὴδ' αὐτοῖς εἰπεῖν πῶ ἐναντίον οὔτε ἀλλήλοις οὔτε Ἐπικούρῳ μὴδὲν εἰς μὴδὲν, ὅτου καὶ μνησθῆναι ἄξιον, ἀλλ' ἔστιν αὐτοῖς παρανόμημα, μᾶλλον δὲ ἀσέβημα, καὶ κατέγνωσται τὸ καινοτομηθῆν. Καὶ διὰ τοῦτο οὐδεὶς οὐδὲ τολμᾷ, κατὰ πολλὴν δὲ εἰρήνην αὐτοῖς ἡρεμεῖ τὰ δόγματα 4

3) Νουμηνίου τοῦ Πυθαγορείου. Vid. Tzschirner. Fall des Heidenthums p. 127 sq. qui tamen ibid. p. 128. not. 2. non debbat neglectis Numenii fragmentis quae Eusebius XI, 10. 18. 22. (cf. IX, 6.) servavit, ea tantum commemorare, quae I. XIV. et XV. continentur. Cf. Reinhold. Lehrbuch der Geschichte der Philosophie p. 254 sq. ed. 2.

Cap. V. 1) τὰ μὲν post πολλαχῇ addendum esse coniecit Vig. in marg. qui vertit: „Iidem tamen, si caetera cogitemus, iis partim infractis, partim depravatis, primam illam successionem minime retinuerunt.“

ὑπὸ τῆς ἐν ἀλλήλοις αἰεὶ ποτε συμφωνίας. "Εοικέ τε ἡ Ἐπικούρου
 διατριβὴ πολιτείας τινὶ ἀληθεῖ, ἀστασιαστοτάτῃ, κοινὸν ἓνα νοῦν, μίαν
 γνώμην ἐχούσῃ, ἀφ' ἧς ἦσαν καὶ εἰσι καὶ ὡς ἔοικεν, ἔσονται φιλακό-
 λουθοι. Τὰ δὲ τῶν Στωικῶν ἐστασίασται, ἀρξάμενα ἀπὸ τῶν ἀρ-
 χόντων καὶ μηδέπω τελευτῶντα καὶ νῦν. Ἐλέγχονσι δὲ ἀγαπώντως²⁾
 5 ὑπὸ δυσμενοῦς ἐλέγχον, οἱ μὲν τινες αὐτῶν ἐμμεμενηκότες ἔτι, οἱ δ' ἤδη
 μεταθέμενοι. Εἵξασιν³⁾ οὖν οἱ πρῶτοι ὀλιγαρχικωτέροις, οἱ δὲ διαστάν-
 τες ὑπῆρξαν εἰς τοὺς μετέπειτα, πολλῆς μὲν τοῖς προτέροις, πολλῆς δὲ
 τῆς ἀλλήλοις ἐπιτιμῆσεως αἴτιοι, εἰσέτι ἐτέρων ἕτεροι Στωικώτεροι· καὶ
 μᾶλλον ὅσοι πλεον ἐπὶ τὸ τεχνικὸν ὥφθησαν μικρολόγοι. Αὐτοὶ γὰρ οὗτοι
 τοὺς ἐτέρους ὑπερβαλλόμενοι τῇ τε πολυπραγμοσύνῃ τοῖς τε σκαρι-
 φημοῖς⁴⁾ ἐπετίμων θάπτον. Πολὺ μέντοι τούτων πρότερον ταυτὰ
 6 ἔπαθον οἱ ἀπὸ Σωκράτους, ἀφελκύσαντες διαφόρους τοὺς λόγους,
 ἰδίᾳ μὲν Ἀρίστιππος, ἰδίᾳ δὲ Ἀντισθένης, καὶ ἀλλαχοῦ ἰδίᾳ οἱ Με-
 γαρικοί τε καὶ Ἑρετρικοί, ἢ εἰ τινες ἄλλοι μετὰ τούτων. Αἴτιον δὲ,
 ὅτι τρεῖς θεοὺς τιθεμένου Σωκράτους καὶ φιλοσοφοῦντος αὐτοῖς ἐν
 τοῖς προσήκουσιν ἐκάστω ἑνθμοῖς, οἱ διακούσαντες τοῦτο μὲν ἡγρόουν,
 ὄντο δὲ λέγειν πάντα αὐτὸν εἰκῇ καὶ ἀπὸ τῆς νικώσης αἰεὶ προστυ-
 χῶς ἄλλοτε ἄλλης τύχης, ὅπως πνέει. Ὁ δὲ Πλάτων Πυθαγορίσας,
 7 (ἥδει δὲ τὸν Σωκράτην μηδαμῶθεν ἢ ἐκεῖθεν [διὰ⁵⁾] τὰ αὐτὰ τοιαῦτα
 εἰπεῖν τε καὶ γρόντα εἰρηκέναι), ὧδε οὖν καὶ αὐτὸς συνεδίστατο τὰ
 πράγματα, οὔτε εἰωθότως οὔτε δὲ εἰς τὸ φανερόν· διαγαγὼν δὲ
 ἕκαστα ὅπῃ ἐνόμιζεν, ἐπικρουσάμενος ἐν μέσῳ τοῦ δήλα εἶναι καὶ μὴ
 δήλα, ἀσφαλῶς μὲν ἐγράφατο, αὐτὸς δὲ αἰτίαν παρέσχε τῆς μετ'

2) ἀγαπώντως. Subobscure dicta haec sunt. Ego mentem hominis potius quam verba sequutus sum. [Vertit Vig. graviter admodum et acerbe.] An forte ἀγαπώντως [quod non habet Passovii lexic.] hoc loco σφοδρῶς καὶ συντόνως, quod quae diligimus, ea fere vehementer defendamus? An ἀλλήλους pro ἀγαπώντως reponendum? Certe Numenius hic parum ubique tersus. Vig.

3) εἵξασιν. Vid. Ruhnken. ad Tim. p. 83. a. ed. Koch.

4) σκαριφήμοις. MS. σκαρφηθμοῖς, adhuc vitiosius. Credo legendum σκαρίφισμοῖς, hoc est λεπτολογίαις et contortulis argutiis, quibus carptim aliquid perstringatur potius et quasi vellicetur, quam diligentius enucleetur. Aristophanes ἐν βατραχ. Act. 4. [v. 1496.]. Σκαριφήματα quoque dicebantur, imo, ut κομικώτερον Aristophani, σκαλαθυρημάτια, in Nubib. [v. 936.] ὅστις σκαλαθυρημάτια ἅττα μικρὰ μανθάνων. Scholiast. explicat: σκαλεῖματα σμικρὰ καὶ λεπτὰ παντάπασιν νοήματα καὶ σκαριφήματα. Subdit autem: ἐν τοῦτον δὲ διαβάλλει Σωκράτην, ὡς εὐτελῆ εἶσιν, ἃ διδάσκει, καὶ οὐδενὸς ἄξια λόγον. Vig.

5) διὰ quod delendum esse Vig. in marg. monuit, uncis inclusi.

αὐτὸν στάσεώς τε ἅμα καὶ διολιγῆς τῶν δογμάτων, οὐ φθόγγ μὲν, οὐδὲ γε δυσνοίᾳ· ἀλλ' οὐ βούλομαι ἐπὶ ἀνδράσι πρεσβυτέροις εἰπεῖν ῥήματα οὐκ ἐναίσιμα. Τοῦτο δὲ χρὴ μαθόντας ἡμᾶς, ἐπενεγκεῖν ἐκεῖσε μᾶλλον τὴν γνώμην, καὶ ὥσπερ ἐξ ἀρχῆς προυθέμεθα, χωρίζειν αὐτὸν Ἀριστοτέλους καὶ Ζήνωνος, οὕτω καὶ νῦν τῆς Ἀκαδημίας, ἐὰν ὁ θεὸς ἀντιλάβηται, χωρίζοντες, ἐάσομεν αὐτὸν ἐφ' ἑαυτοῦ νῦν εἶναι 8 Πυθαγόρειον· ὡς νῦν μαυικώτερον ἢ Πένθει τινὶ προσῆκε, διελκόμενος, πάσχει μὲν κατὰ μέλη, ὅλως δ' ἐξ ὅλου ἑαυτοῦ μετατίθεται τε καὶ ἀντιμετατίθεται οὐδαμῶς. Ὡς οὖν ἀνὴρ μεσεύων Πυθαγόρου καὶ Σωκράτους, τοῦ μὲν τὸ σεμνὸν ὑπαγαγὼν μέχρι τοῦ φιλανθρώπου, τοῦ δὲ τὸ κομψὸν τοῦτο καὶ παιγνίημον ἀναγαγὼν ἀπὸ τῆς εἰρωνείας⁶⁾ εἰς ἄξιωμα καὶ ὄγκον, καὶ αὐτὸ τοῦτο κεράσας Σωκράτει Πυθαγόραν, τοῦ μὲν δημοτικώτερος, τοῦ δὲ σεμνότερος ὤφθη. Ἀλλ' 9 οὐ γάρ τι ταῦτα διαιτήσων ἦλθον, μὴ περὶ τούτων οὔσης νῦν μοι τῆς ζητήσεως. Ἄ δὲ προυδέδοκτο, καὶ εἰμι ἐκεῖσε, ἢ δὴ φροῦδος ἀναδραμεῖν⁷⁾ δοκῶ μοι, μὴ καὶ πού ἀποκρῶσθῶμεν τῆς ὁδοῦ τῆς φερούσης. Πολέμωνος δὲ ἐγένοντο γνώριμοι Ἀρκεσίλαος καὶ Ζήνων· πάλιν γὰρ αὐτῶν μνησθῆσομαι ἐπὶ τέλει. Ζήωνα μὲν οὖν μέμνημαι εἰπὼν Ξενοκράτει, εἶτα δὲ Πολέμωνι φοιτῆσαι, αὐτῷ δὲ παρὰ Κράτητι κυνῆσαι. Νυνὶ δὲ αὐτῷ λελογίσθω, ὅτι καὶ Στίλπωνός τε μετέσχε 10 καὶ τῶν λόγων τῶν Ἡρακλειτείων. Ἐπεὶ γὰρ συμφοιτῶντες παρὰ Πολέμωνι ἐφιλοτιμήθησαν ἀλλήλοις, συμπαρέλαβον εἰς τὴν πρὸς ἀλλήλους μάχην, ὁ μὲν Ἡράκλειτον καὶ Στίλπωνα, ἅμα καὶ Κράτητα, ὧν ὑπὸ μὲν Στίλπωνος ἐγένετο μαχητῆς, ὑπὸ δὲ Ἡρακλείτου ἀνστηρὸς, κυνικός δὲ ὑπὸ Κράτητος· ὁ δ' Ἀρκεσίλαος Θεόφραστον ἴσχει καὶ Κράντορα τὸν Πλατωνικὸν καὶ Διόδωρον, εἶτα Πύρρωνα· ὧν ὑπὸ μὲν Κράντορος πιθανουργικός, ὑπὸ Διοδώρου δὲ σοφιστής, ὑπὸ δὲ Πύρρωνος ἐγένετο παντοδαπὸς καὶ ἴτης καὶ οὐδέν. Ὁ καὶ ἐλέγετο 11 περὶ αὐτοῦ ἀδόμενόν τι ἔπος παράγωγον⁸⁾ καὶ ὑβριστικόν·

Πρόσθε Πλάτων, ὅπιθεν Πύρρων, μέσσοις Διόδωρος.

Τίμων δὲ καὶ ὑπὸ Μενεδίμου τὸ ἐριστικόν φησι λαβόντα ἐξαργυθῆναι, εἴπερ γε δὴ φησι περὶ αὐτοῦ·

6) τῆς εἰρωνείας. Tullius IV. Academic. sect. 15. Cum aliud diceret, atque sentiret (Socrates), libenter uti solitus est ea dissimulatione, quam Graeci εἰρωνείαν vocant. Vig.

7) φροῦδος ἀναδραμεῖν. Hoc est, opinor, λάθρα, tamque celeriter, ut oculos fallere possint: ut solent qui φροῦδοι γίνονται. Vig.

8) παράγωγον. Ex illo versiculo ἐπαρωδήθη:

Πρόσθε λέων, ὅπιθεν δὲ δράκων, μέσση τε χίμαιρα. Vig.

Τῇ μὲν ἔχων Μενεδήμου⁹⁾ ὑπὸ στέροισι μόλυβδον,
Θεύσεται ἢ Πύρρωνα¹⁰⁾ τὸ πάγκρεας ἢ Διοδώρον.

- 12 Ταῖς οὖν Διοδώρου διαλεκτικῷ ὄντος λεπτολογίαις τοὺς λογισμοὺς
τοὺς Πύρρωνος καὶ τὸ σκεπτικὸν καταπλέξας, διεκόσμησε λόγου δει-
νότητι τῇ Πλάτωνος φλήγραφόν τινα κατεστρωμνυμένον· καὶ ἔλεγε καὶ
ἀντέλεγε καὶ μετεκλινδεῖτο κακείθεν κἀντεῦθεν, ἐκατέρωθεν, ὅπόθεν
τύχοι, παλιμάχρετος καὶ δύσκριτος καὶ παλλύβολός τε ἅμα καὶ παρα-
κεκινδυνευμένος, οὐδέν τε εἰδὼς, ὥς αὐτὸς ἔφη, γενναῖός ὢν· εἰτά
13 πως ἐξέβαιναν ὅμοιοι τοῖς εἰδόσιν, ὑπὸ σκιαγραφίας τῶν λόγων παν-
τοδαπὸς πεφантаσμένος.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 5.

Περὶ Ἀρκεσιλάου τοῦ τὴν δευτέραν Ἀκαδημίαν ὑποστησα-
μένου. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ.

- „Τοῦ τε Ὀμηρικοῦ Τυδείδου ὁποτέρους μετεῖη ἀγνοούμενον¹⁾, οὔτε
εἰ Τρωσὶν ὁμίλῳ, οὔτε εἰ καὶ Ἀχαιοῖς, οὐδὲν ἤτιον Ἀρκεσίλαος
1 ἡγροεῖτο. Τὸ γὰρ ἓνα τε λόγον καὶ ταὐτόν ποτ' εἶπεῖν, οὐκ ἐνῆν ἐν
αὐτῷ, οὐδέ γε ἡξίου ἀνδρὸς εἶναι πῶ τὸ τοιοῦτο δεξιῷ οὐδαμῶς.
Ὡνομάζετο οὖν δεινὸς σοφιστὴς, τῶν ἀγνυμνάστων σφαγεύς. Ὅσπερ
γὰρ αἱ Ἐμπονσαι, ἐν τοῖς φάσμασι τοῖς τῶν λόγων ὑπὸ παρασκευῆς
τε καὶ μελέτης ἐφήρμοιτεν, ἐγόητενεν, οὐδὲν εἶχεν εἰδέναι οὔτε αὐτὸς,
οὔτε τοὺς ἄλλους ἔχον, ἐδειμάτου δὲ καὶ κατεθορύβει, καὶ σοφισμάτων
γε καὶ λόγων κλοπῆς φερόμενος τὰ πρῶτα, κατέχαιρε τῷ ὀνειδίει καὶ
2 ἡμβρόνετο θαυμασιῶς, ὅτι μήτε τί ἀσchrὸν ἢ καλὸν, μήτε ἀγαθὸν
μήτε αὔ κακὸν ἐστὶ τί, ἡδεῖ, ἀλλ' ὁπότερον εἰς τὰς ψυχὰς πέσοι,
τοῦτο εἰπὼν, αὐτὶς μεταβαλὼν, ἀνέτρεπεν ἂν πλεοναχῶς, ἢ δι' ὅσων
κατεσκευάκει. Ἦν οὖν ὕδραν τέμνων ἑαυτὸν, καὶ τεμνόμενος ὑφ'
ἑαυτοῦ, ἀμφοτέρω ἀλλήλων²⁾ δυσκρίτως καὶ τοῦ δέοντος ἀσκέπτως.

9) Μενεδήμου. Perperam apud Diogenem lib. IV. de Arcesilao habetur Μενίδημος. Haec enim de Arcesila, non de Menedemo dicuntur. Vig.

10) ἢ Πύρρωνα. Nihil muto. Dixit enim ἔχων Πύρρωνα ἢ Διοδώρον, uti Μενεδήμου μόλυβδον. Mavult tamen Casaubonus εἰς Πύρρωνα, quemadmodum apud Diogenem sequitur: Νήξομαι εἰς Πύρρωνα καὶ εἰς κολιὸν Διοδώρον. Meo iudicio εἰς Πύρρωνα non est πρὸς Πυρρῶ. aut κατὰ Πύρρωνος, sed potius δίκην Πύρρωνος καὶ Διοδώρου, cum utrumque potius aemularetur, quam in alterutrum aut utrumque ferretur. In nostris autem versibus, quorsum, ut δίκην Πύρρωνος aut Διοδώρου curreret, Menedemi plumbum pectore circumferret, non video. Vig.

Cap. VI. 1) ἀγνοούμενον. Cf. Homer. H. V, 85.

2) ἀλλήλων. Ἀλληλίζων, opinor, scripsit. Vig.

Πλὴν τοῖς ἀκούουσιν ἤρκεσεν³⁾, ὁμοῦ τῇ ἀκροάσει εὐπρόσωπον ὄντα θεωμένοις· ἦν οὖν ἀκούμενος καὶ βλεπόμενος ἡδιστος, ἐπεὶ τοὶ προσειδίσθησαν ἀποδέχεσθαι αὐτοῦ τοὺς λόγους ἰόντας ἀπὸ καλοῦ προσώπου τε καὶ στόματος, οὐκ ἄνεν τῆς ἐν τοῖς ὁμμασί φιλοφροσύνης. Αἰεὶ δὲ ταῦτα ἀκοῦσαι μὴ ἀπλῶς, ἀλλ' ἔσχεν ὧδε ἐξ ἀρχῆς. Συμβαλὼν γὰρ ἐν παισὶ Θεοφράστῳ, ἀνδρὶ πρᾶφ καὶ οὐκ ἀφνεὶ τὰ ἐρωτικά, διὰ 3 τὸ καλὸς εἶναι, ἔτι ὦν ὠραῖος, τυχὼν ἐραστοῦ Κράντορος τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ, προσεχώρησε μὲν τούτῳ, οἷα δὲ τὴν γύσιν οὐκ ἀφνῆς, τρεχούσῃ χρησάμενος αὐτῇ, ῥαδίᾳ, θερμουργῶ ὑπὸ φιλονεικίας, μετασχὼν μὲν Διοδώρου εἰς τὰ πεπανουργημένα πιθάνια⁴⁾ ταῦτα τὰ κομπὰ, ὠμιληκῶς δὲ Πυρρόνι· (ὁ δὲ Πυρρόων ἐκ Δημοκρίτου ὠρητο ὁπόθεν γέ ποθεν) οὗτος μὲν δὴ ἔνθεν καταρτυθεὶς, πλὴν τῆς προσ- 4 ρήσεως, ἐνέμεινε Πυρρόωνι, ὡς τῇ πάντων ἀναιρέσει. Μναςίας γοῦν, καὶ Φιλόμηλος καὶ Τίμων οἱ σκεπτικοὶ σκεπτικὸν αὐτὸν προσονομάζουσιν, ὥσπερ καὶ αὐτοὶ ἦσαν, ἀναιροῦντα καὶ αὐτὸν τὸ ἀληθὲς καὶ τὸ ψεῦδος καὶ τὸ πιθανόν. Λεχθεὶς οὖν ἂν αἰτία⁵⁾ τῶν Πυρρόωνιων Πυρρόωνιος, αἰδοῖ τοῦ ἐραστοῦ ὑπέμεινε λέγεσθαι Ἀκαδημαϊκὸς ἔτι. Ἦν μὲν τοίνυν Πυρρόωνιος, πλὴν τοῦ ὀνόματος, Ἀκαδημαϊκὸς δ' οὐκ ἦν, πλὴν τοῦ λέγεσθαι. Οὐ γὰρ πελθῶμαι, τοῦ Κνιδίου Διο- 5 κλέους φάσκοτος ἐν ταῖς ἐπιγραφομέναις διατριβαῖς, Ἀρκεσίλαον φόβῳ τῶν Θεοδωρείων τε καὶ Βίωνος τοῦ σοφιστοῦ, ἐπεισιόντων τοῖς φιλοσοφοῦσι καὶ οὐδὲν ὀκνούντων ἀπὸ παντὸς ἐλέγχειν, αὐτὸν ἐξευλαβηθέντα, ἵνα μὴ πράγματα ἔχη, μηδὲν γε δόγμα ὑπειπεῖν φαινόμενον. Ὡσπερ γὰρ τὸ μέλαν τὰς σηπίας, προβαλέσθαι πρὸ ἑαυτοῦ τὴν ἐποχὴν. Τοῦτ' οὖν ἐγὼ οὐ πελθῶμαι. Οἱ δ' οὖν ἔνθεν ἀφορμηθέντες, ὃ τε Ἀρκεσίλαος καὶ Ζήνων, ὑπὸ τῶν τοιούτων ἀρωγῶν, 6 ἀμφοτέροις συμπολεμούντων λόγων, τῆς μὲν ἀρχῆς ὅθεν ἐκ Πολέμωνος ὠρμήθησαν, ἐπιλανθάνονται, διαστάντες δὲ γε, καὶ σφέας αὐτοὺς ἀρτύναντες,

Σὺν δ' ἔβαλον⁶⁾ ῥήνους, σὺν δ' ἔγχεα καὶ μέν' ἀνδρῶν
Χαλκεοθωρήκων· ἀτὰρ ἀσπίδες ὀμφαλόεσσαι

3) ἤρκεσεν. Quid si ἤρεσκεν; Vig.

4) πιθάνια. Mallem πιθανὰ vel πιθήνια. Vig.

5) ἀναίτια etc. Forte ἂν δικαίως ὑπὸ τῶν Πυρρόων. [Verborum integritatem restituisse facillime mihi videor pro ἀναίτια scribendo ἂν αἰτία, id est: „qui propter Pyrrhonicos, propterea quod studiose sectatus est Pyrrhonicos (vide supra verba ὠμιληκῶς Πυρρόωνι ἐνέμεινε Π.), recte dictus esset Pyrrhonicus.]

6) σὺν δ' ἔβαλον. Iliad. δ. v. 447, et Iliad. γ. 131. ubi non legitur Ἐδνοπάλειεν. Vig.

Ἐπληντ' ἀλλήλησι, πολὺς δ' ὀρυμαγδὸς ὀρώρει,
Ἀσπίς ἄρ' ἀσπίδ' ἔρειδε, κόρυς κόρυν, ἀνέρα δ' ἀνήρ
Ἐδνοπάλιζεν.

7 Ἐνθα δ' αἶμ' οἰμωγή τε καὶ εὐχολή πέλεν ἀνδρῶν,
Ὀλλύντων καὶ ὀλλυμένων.

Τῶν Στωικῶν· οἱ Ἀκαδημαῖκοι γὰρ οὐκ ἐβάλλοντο ὑπ' αὐτῶν⁷⁾, ἀγνοοῦμενοι ἢ ἥσαν ἀλῶναι δυνατώτεροι. Ἠλίσκοντο δὲ, τῆς βάσεως αὐτοῖς σεισθείσης, εἰ μήτε ἀρχὴν ἔχοιεν μήτε μάχεσθαι ἀφορμὴν. Ἡ μὲν δὲ ἀρχὴ ἦν⁸⁾ τὸ μὴ Πλατωνικὰ λέγοντας αὐτοὺς ἐλέγξαι· τὸ δὲ μὴδ' ἔχειν τινὰ ἀφορμὴν ἦν, εἴ ποῦ⁹⁾ μόνον ἔν

7) ὑπ' αὐτῶν, id est, τῶν Στωικῶν.

8) ἡ μὲν δὲ ἀρχὴ ἦν. Non satis, opinor, cum Numenii mente verba consentiunt. Verbis enim tenuis Stoicis ἀρχὴν tribuit vel eam certe quidem ostendit, quam adversus Academicos obicere debuissent, et tamen paulo ante de Academicis cum diceret: εἰ μήτε ἀρχὴν ἔχοιεν, suum quoddam illos principium habuisse declarabat, quod a Stoicis convellendum fuisset. [Videtur Numenius diverso sensu quamvis incommodius usurpasse voc. ἀρχή. Illud enim εἰ μήτε ἀρχὴν ἔχοιεν de Academicis dictum nihil aliud significare potest nisi, ut vertit Vig., si neque principium suum retinerent, hoc contra ἡ μὲν δὲ ἀρχὴ ἦν — ἐλέγξαι de Stoicis pronuntiatum ita fuerit ut sit: „pugnandi quidem contra Academicos initium inde capiendum erat, ut illos (Academicos) minime ea proferre Stoici convincerent quae cum Platonis sententia convenirent.“ Sed quamvis ita sibi non repugnet Numenius, quod Vig. censuisse videtur, tamen propter sequentia τὸ δὲ μὴδ' ἔχειν etc. quae de Academicis potius dicta sunt, satis inepte ille locutus esse non posset non existimari. Quare legendum esse conicio ἡ μὲν δὲ ἀρχὴ (Academicorum) μὴ ἦν τῷ μὴ — ἐλέγξαι.]

9) ἦν εἶπον. Locus, ut patet, corruptus est. Forte legi possit: ἀφορμὴν, ἦν, εἶπου μόνου etc. ut paulo ante legitur ἀρχὴ ἦν. [ἦν, εἶ που scripsi.] Sensus tamen obscurus perplexusque manet, quod minus ἐναργῶς, quae Academicorum erant, a Stoicorum factione et oratione secernat. Et quidem si de Stoicorum decreto membrum hoc sumimus, velle Numenius id videtur, Arcesilam et profectos ab illo Academicos, ea quam avide arripiebant, pugnandi ansa carituros fuisse, si Zeno aliquid de suo illo decreto remittere voluisset, quo tam absolute comprehendendi vim phantasiae tribuebat, de quo infra p. 733. B. [cap. ext.] Sin, quod mihi certe probabilius est, de Academicorum decreto dictum id fuerit, hoc opinor, significat, hominibus nihil omnino percipi et comprehendendi posse καθόλου ὀρεζομένοις, unum duntaxat aliquid auferendum ac detrahendum [a Stoicis] fuisse, quod vel ipsi perceptum satis et comprehensum fateri cogerentur. Quid autem illud? Non declarat Numenius, facile tamen intelligitur, id ipsum videlicet, percipi nihil comprehendique posse. Audi Tullium lib. IV. Academic. sect. 18. Ex hoc, inquit, illud est natum, quod postulabat Hortensius, ut id ipsum saltem perceptum a sapiente diceretis, nihil posse percipi. Et vero, licet

τι μετέστρεψαν ἀπὸ τοῦ ὅρου τοῦ περὶ τῆς καταληπτικῆς φαντασίας ἀφελόντες. Ὅπερ νῦν μὲν οὐκ ἔστι μνηνεῖν μοι ἐν καιρῷ, μνησθῆ-8
σομαι δ' αὐτοῦ αὐτίς, ἐπὶν κατὰ τοῦτο μάλιστα γενέσθαι μέλλω. Διαστάντες δ' οὖν εἰς τὸ φανερόν, ἔβαλλον ἀλλήλους οὐχ οἱ δύο, ἀλλ' ὁ Ἀρκεσίλαος τὸν Ζήνωνα. Ὁ γὰρ Ζήνων εἶχε δὴ τι τῇ μάχῃ σεμνὸν καὶ βαρὺ καὶ Κηφισοδώρου τοῦ ῥήτορος οὐκ ἄμεινον· ὅς δὴ ὁ Κηφισόδωρος, ἐπειδὴ ὑπ' Ἀριστοτέλους βαλλόμενον ἐάντῳ τὸν διδάσκαλον Ἰσοκράτην ἑώρα, αὐτοῦ μὲν Ἀριστοτέλους¹⁰) ἦν ἀμαθὴς καὶ ἄπειρος, ὑπὸ δὲ τοῦ καθορᾶν ἔνδοξα τὰ Πλάτωνος ὑπάρχοντα, 9 οἰθθεῖς κατὰ Πλάτωνα τὸν Ἀριστοτέλην φιλοσοφεῖν, ἐπολέμει μὲν Ἀριστοτέλει, ἔβαλλε δὲ Πλάτωνα καὶ κατηγόρει ἄρξάμενος ἀπὸ τῶν ἰδεῶν, τελευτῶν εἰς τὰ ἄλλα, ἃ οὐδ' αὐτὸς ἤδει, ἀλλὰ τὰ νομιζόμενα ἀμφ' αὐτῶν ἣ λέγεται ὑπονοῶν. Πλὴν οὗτος μὲν ὁ Κηφισόδωρος, ὃς ἐπολέμει μὴ μαχόμενος, ἐμάχετο ὃ μὴ πολεμεῖν ἐβούλετο. Ὁ μὲντοι Ζήνων καὶ αὐτὸς, ἐπειδὴ τοῦ Ἀρκεσιλάου μεθίετο, εἰ μὲν μηδὲ Πλά-
τωνι ἐπολέμει, ἐφιλοσόφει δὴ πον ἐμοὶ κριτῇ πλείστου ἀξίως, ἐνεκά 10
γε τῆς εἰρήνης¹¹) ταύτης. Εἰ δ' οὐκ ἀγνοῶν μὲν ἴσως τὰ Ἀρκεσι-
λάου, τὰ μὲντοι Πλάτωνος ἀγνοῶν, ὡς ἐξ ὧν αὐτῷ ἀνέγραψεν, ἐλέγχε-
ται ὅτι ἐποίησεν¹²) ἐναντία καὐτὸς, μήτε ὃν ἤδει πλήττων, ὃν τε

Carneades ne id quidem exceptum esse pateretur, Antiochus tamen ad istum locum (verba Tullii sunt) pressius videbatur accedere. Quoniam enim id haberent Academici decretum, nihil posse percipi, non debere eos in suo decreto, sicut in caeteris rebus fluctuare, praesertim cum in eo summa consisteret etc. quae Tullius ita concludit: Hoc igitur modo potius erat ab his postulandum, ut hoc unum saltem, *percipi nihil posse*, perceptum esse dicerent. Vig.

10) αὐτοῦ μὲν Ἀριστοτέλους h. l. in Aristotelica doctrina vertendum est cum Vig. Cf. Plutarch. de Is. et Osir. Vol. IX. p. 198. Hutten. εἴτα ὥσπερ ἡμεῖς τὸν ὠνούμενον βιβλία Πλάτωνος, ὠνεῖσθαι φάμεν Πλάτωνα, καὶ Μένανδρον ὑποκρίνεσθαι τὸν τὰ Μενάνδρου ποιήματα ὑποτιθέμενον, οὕτως ἐκεῖνοι τοῖς τῶν θεῶν ὀνόμασι τὰ τῶν θεῶν δῶρα καὶ ποιήματα καλεῖν οὐκ ἐφείδοντο, τιμῶντες ὑπὸ χρείας καὶ σεμνύνοντες. Μοχ ἀγνοῶν τὰ Ἀρκεσιλάου, τὰ Πλάτωνος, ἀγνοίᾳ τῶν ἐκείνου.

11) εἰρημένης. Lege cum MS. εἰρήνης. [Hoc recepi.]

12) ὅτι ἐποίησεν. Pendet sententia. Legendum videtur οὕτως ἐποίησεν. [Malim equidem legi δῆλον ὅτι ἐποίησεν. Sed facilius etiam loco medelam afferri potuisse existimavi deleto post ἐλέγχεται commate et post ἀνέγραψεν collocato, unde vertendum erit: „Quodsi nec ea fortasse quae Arcesilas docebat, ignorans, sed Platonicae doctrinae rudis cum Platone pugnavit, ut secundum ea quae Platoni tribuit, colligi posse videtur, convincitur ipse quoque non recte egisse.“]

- οὐκ ἐχρῆν, ἀτιμώτατα καὶ αἰσχίστα περιωβρικόως, καὶ ταῦτα πολὺ κάκιον ἢ προσήκει κνῆ. Πλὴν διόδειξέ γε μὴν μεγαλοφροσύνη ἀποσχόμενος τοῦ Ἀρκεσίλαου. Ἦτοι γὰρ ἀγνοοῖ τῶν ἐκείνου ἢ δέει τῶν Στωικῶν, πολέμοιο μέγα στόμα πενκεδανοῦ ἀπετρεῖσθαι ἄλλη εἰς Πλάτωνα. Ἀλλὰ καὶ περὶ μὲν τῶν Ζήνωνι εἰς Πλάτωνα κακῶς τε καὶ αἰδημόνως οὐδαμῶς νεωτερισθέντων εἰρήσεται μοι αὐθὺς ποτε,
- 11 ἐὰν φιλοσοφίας σχολὴν ἀγάγω. Μὴ ποτε μέντοι ἀγάγοιμι σχολὴν ποτε τοσαύτην, τούτων γοῦν ἔνεκιν, εἰ μὴ ὑπὸ παιδείᾳ. Τὸν δ' οὖν Ζήωνα ὁ Ἀρκεσίλαος ἀντίτεχρον καὶ ἀξιώτικον ὑπάρχοντα θεωρῶν, τοὺς παρ' ἐκείνου ἀποφερομένους λόγους καθήρει καὶ οὐδὲν ὥκει. Περὶ μὲν οὖν τῶν ἄλλων ἃ ἐμεμάχθητο ἐκείνῳ, οὕτ' ἴσως εἰπεῖν ἔχω, εἴτε καὶ εἶχον, οὐδὲν ἔδει νῦν αὐτῶν μνησθῆναι. Τὸ δὲ δόγμα τοῦτο
- 12 αὐτοῦ πρώτου εὐρομένου καὶ τὸ ὄνομα βλέπων εὐδοκιμοῦν ἐν ταῖς Ἀθήναις, τὴν καταληπτικὴν φαντασίαν, πάσῃ μηχανῇ ἐχρῆτο ἐπ' αὐτήν. Ὁ δ' ἐν τῷ ἀσθενεστέρῳ ὢν¹³), ἡσυχίαν ἄγων, οὐ δυνάμενος ἀδικεῖσθαι, Ἀρκεσίλαου μὲν ἀφίετο, πολλὰ ἂν εἰπεῖν ἔχων, ἀλλ' οὐκ ἤθελε, τάχα δὲ μᾶλλον ἄλλως· πρὸς δὲ τὸν οὐκέτι ἐν ζῶσιν ὄντα Πλάτωνα ἐσκιαμάχει καὶ τὴν ἀπὸ ἀμάξης πομπείαν πᾶσαν κατεθορύβει, λέγων ὡς οὕτ' ἂν τοῦ Πλάτωνος ἀμύνομένου, ὑπερδικεῖν
- 13 τε αὐτοῦ ἄλλῳ οὐδενὶ μέλον· εἴτε μελήσειεν Ἀρκεσίλαῳ, αὐτὸς γε κερδαίνειν ᾗτο ἀποτρεψάμενος ἀφ' ἑαυτοῦ τὸν Ἀρκεσίλαον. Τοῦτο δὲ ἦδε καὶ Ἀγαθοκλέα τὸν Συρακούσιον ποιήσαντα τὸ σόφισμα ἐπὶ τοὺς Καρχηδονίους. Οἱ Στωικοὶ δὲ ὑπήκουον ἐκπεπληγμένοι. Ἡ μῦσα γὰρ αὐτοῖς οὐδὲ τότε ἦν φιλολόγος, οὐδ' ἐργάτις χαρίτων, ὅν ὁ Ἀρκεσίλαος τὰ μὲν περικρούων, τὰ δὲ ὑποτέμνων, ἄλλα δ' ὑπο-
- 14 σκελίζων, κατεγλωττίζετο αὐτοὺς καὶ πιθανὸς ἦν. Τοιγαροῦν πρὸς οὓς μὲν ἀντέλεγεν, ἡττωμένων, ἐν οἷς δὲ λέγων ἦν, καταπεπληγμένων, δεδειγμένον πως τοῖς τότε ἀνθρώποις ὑπῆρχε, μηδὲν εἶναι μῆτ' οὖν ἔπος μήτε πάθος μήτε ἔργον ἐν βραχὺν, μηδὲ ἀχρηστον τούναντίον ὀφθῆναι ποτ' ἂν, εἴ τι μὴ Ἀρκεσίλαῳ δοκεῖ τῷ Πιταναίῳ¹⁴). Τῷ δ' ἄρα οὐδὲν ἐδόκει, οὐδ' ἀπεφαίνετο οὐδὲν μᾶλλον, ἢ ῥηματίστικα ταῦτ' εἶναι καὶ φόβους.

13) ἐν τῷ ἀσθενεστέρῳ. Expungendum arbitror participium ὢν, ut Arce-sillam ἀσθενέστερον vocet. [Viger. vertit: „Alter (Zeno) interea adversus infirmiore, quasi nihil ab eo laedi posset, movebat nihil.“]

14) Πιταναίῳ. Diogenes Laertius lib. IV. Ἀρκεσίλαος, inquit, Ζεύθου ἢ Σπύσθου, Πιταναῖος, τῆς Αἰολίδος. Ibid. Ἦν μὲν οὖν αὐτῷ καὶ ἐν Πιτάνῃ περιουσία, ἀφ' ἧς ἀπίστευεν αὐτῷ Πυλάδης ὁ ἀδελφός. Vig.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ.

1

Ὅποῖος τῶν ἱδηλουμένων ὁ βίος. Περὶ Λακύνδου τοῦ τὸν Ἀρ-
κεσίλαον διαδεξαμένου. Ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ.

„Περὶ δὲ Λακύνδου¹⁾ βούλομαί τι διηγῆσασθαι ἡδύ. Ἦν μὲν δὲ Λα-
κύνδης ὑπογλισχροτέρως καὶ τινα τρόπον ὁ λεγόμενος οἰκονομικὸς²⁾,²
οὗτος ὁ εὐδοκίμων παρὰ τοῖς πολλοῖς· αὐτὸς μὲν ἀνοικνύς τὸ τα-
μεῖον, αὐτὸς δ' ἀποκλείων. Καὶ προηρῆτο δὲ ὧν ἐδεῖτο, καὶ ἄλλα
τοιαῦτα ἐποίει πάντα δι' αὐτοργίας, οὐ τί πον ἀντάρκειαν ἐπαινῶν,
οὐδ' ἄλλως πενία χρώμενος, οὐδ' ἀπορία δούλων, ᾧ γε ὑπῆρχον δοῦλοι
ὁπόσοι γούνη· τὴν δὲ αἰτίαν ἔξεστιν εἰκάζειν. Ἐγὼ δὲ ὁ ὑπεσχόμην
τὸ ἡδύ, διηγῆσομαι. Ταμεύων γὰρ αὐτὸς ἑαυτῷ, τὴν μὲν κλεῖδα
περιφέρειν ἐφ' ἑαυτοῦ οὐκ ᾔετο δεῖν, ἀποκλείσας δὲ, κατετίθει μὲν
ταύτην εἰς τι κοῖλον γραμματεῖον. Σημνῶμενος δὲ δακτύλιῳ, τὸν³
μὲν δακτύλιον³⁾ κατεκύλιε διὰ τοῦ κλείθρου, ἕσω εἰς τὸν οἶκον με-
διεῖς, ὥσθ' ὕστερον ἐπειδὴ πάλιν ἐλθὼν ἀνοίξειε τῇ κλειδί, δυνησό-
μενος, ἀνελὼν τὸν δακτύλιον, αὐτὸς μὲν ἀποκλείειν, εἴτα δὲ σημαί-
νεσθαι, εἴτα δ' ἀναβάλλειν ὀπίσω πάλιν ἕσω τὸν δακτύλιον διὰ τοῦ
κλείθρου. Τοῦτο οὖν τὸ σοφὸν οἱ δοῦλοι κατανοήσαντες, ἐπειδὴ

Cap. VII. 1) Περὶ δὲ Λακύνδου. Eadem commemorat Diogenes lib. IV. sed longe siccus atque frigidus. Subobscura videtur narratio, quae tamen diligentius attendenti satis perspicuam habet explicatamque rationem. [Similem praeterea neque minus lepidam et festivam narrationem de tonsore quodam, secundum Kantium scilicet ἀεροβατοῦντι retulit Jenisch. über Grund und Werth der Entdeckungen Kants p. 203.*]

2) οἰκονομικός. Significare videtur, aliquem eo tempore notissimum fuisse, quem ἀπὸ τῆς ἀκριβεστεράς οἰκονομίας οἰκονομικὸν vulgo nominarent. Laertius de Lacyde nostro: τοῦτόν φασι καὶ περὶ οἰκονομίαν γλυκύτατα εἰρη-
κέναι. Interpres γλυκύτατα felicissime reddidit. Quid si lepidissime?
Vig.

3) δακτύλιον. Ne illum aut clavim amitteret, hanc in occulta quadam ar-
cula deponebat, illum per serae foramen intra cellam ipsam evolvebat. Servi
reperta clavi, sigillum revellebant, tum reserata ianua, iacentem intro anulum
colligebant; inde ubi genio liberaliter indulsissent, clauso ostio simile priori
sigillum imprimebant, et anulo per eandem seram immisso, clavim sua in ar-
cula reponebant. Porro, cui suus toties anulus imposuerat, idem, ut scribit
Plutarch. opusc. de adulator. et amici discrim., Cephisocratem amicum in iu-
dicio periclitantem, subducto iudicium oculis ipsius anulo liberavit. Τοῦ κα-
τηγόρου, inquit, τὸν δακτύλιον αἰτήσαντος, ὁ μὲν (reus) ἤσυχῇ παρακαθῆκεν·
αἰσθόμενος δὲ ὁ Λακύνδης ἐπὶ τῷ ποδὶ καὶ ἐπέκρυψε· ἦν δὲ ὁ ἔλεγχος ἐν
ἐκείνῳ. Μετὰ δὲ τὴν ἀπόφειξιν, τοῦ Κηφισοκράτους δεξιουμένου τοὺς δικαστάς,
εἰς τις, ὡς ἔοικεν, ἐωρακώς τὸ γινόμενον, ἐκείνην Λακύνδῃ χάριν ἔχειν, καὶ το
πρᾶγμα διηγῆσατο, Λακύνδου πρὸς μηδένα φράσαντος. Vig.

προῖτοι Λακύνδης εἰς περίπατον ἢ ὅποι ἄλλοσε, καὶ αὐτοὶ ἀνοίξαντες
 ἂν, κᾶπειτα ὡς σφίσιν ἦν θυμὸς, τὰ μὲν φραγόντες, τὰ δ' ἐμπιόντες,
 4 ἄλλα δὲ ἀρᾶμενοι, ἐκ περιόδου ταῦτα ἐποιοῦν, ἀπέκλειον μὲν, ἐση-
 μαίνοντο δὲ, καὶ τὸν δακτύλιον, πολλὰ γε αὐτοῦ καταγελάσαντες, εἰς
 τὸν οἶκον διὰ τοῦ κλείθρον ἤφισαν. Ὁ Λακύνδης οὖν πλήρη μὲν
 καταλιπὼν, κενὰ δὲ εὐρισκόμενος τὰ σκεύη, ἀπορῶν τῷ γιγνομένῳ,
 ἐπειδὴ ἤκουε φιλοσοφεῖσθαι παρὰ τῷ Ἀρκεσίλαῳ τὴν ἀκαταληψίαν,
 ᾤετο τοῦτο ἐκείνῳ αὐτῷ συμβαίνειν περὶ τὸ ταμεῖον. Ἀρξάμενός τε
 ἐνθεν, ἐφιλοσόφει παρὰ τῷ Ἀρκεσίλαῳ, μηδὲν μῆτε ὀρᾶν μῆτε ἀκούειν
 ἐναργὲς ἢ ὑμέης. Καὶ ποτε ἐπισπασάμενος τῶν προσομιλούντων αὐτῷ
 τινα εἰς τὴν οἰκίαν, ἰσχυρίζετο πρὸς αὐτὸν ὑπερφῶς, ὡς ἐδόκει, τὴν
 ἐποχὴν καὶ ἔφη· Τοῦτο μὲν ἀναμρίλεκτον ἐγὼ σοι ἔχω φράσαι,
 αὐτὸς ἅπ' ἐμαντοῦ μαθὼν, οὐκ ἄλλον πειραθεῖς. Κᾶπειτα ἀρξάμενος
 5 περιηγεῖτο τὴν ὅλην τοῦ ταμεῖου συμβᾶσαν αὐτῷ πάθην. Τί οὖν ἂν,
 εἶπεν, ἔτι Ζήνων λέγει πρὸς οὕτως ὁμολογουμένην διὰ πάντων φανεράν
 μοι ἐν τοῖς τοιοῖσδε ἀκαταληψίαν; ὃς γὰρ ἀπέκλεισα μὲν ταῖς ἐμαντοῦ
 χερσίν, αὐτὸς δὲ ἐσημηνάμην, αὐτὸς δὲ ἀφῆκα μὲν εἶσω τὸν δακτύλιον·
 αὐθις δ' ἐλθὼν ἀνοίξας, τὸν μὲν δακτύλιον ὀρῶ ἔνδον, οὐ μέντοι
 καὶ τὰ ἄλλα, πῶς οὐ δικαίως ἀπιστούντως τοῖς πράγμασιν ἔξω; Οὐ
 6 γὰρ τολμήσω εἰπεῖν ἔγωγε, ἐλθόντα τινα κλέψαι ταῦτα, ὑπάρχοντος
 ἔνδον τοῦ δακτυλίου. Καὶ ὃς⁴⁾ ἀκούων, ἦν γὰρ ὑβριστής, ἐκδεξά-
 μενος τὸ πᾶν ὡς ἔσχεν ἀκοῦσαι, μόλις καὶ πρότερον ἑαυτοῦ κρατῶν,
 ἀπέρρύξε γέλωτα καὶ μάλιστα πλατύν, γελῶν τε ἔτι καὶ καγχάζων
 διήλεγχεν ἅμα αὐτοῦ τὴν κενοδοξίαν, ὥστε ἔκτοτε Λακύνδης ἀρξάμενος,
 οὐκέτι μὲν τὸν δακτύλιον ἔσω ἐνέβαλλεν, οὐκέτι δὲ τοῦ ταμεῖου ἐχρητο
 ἀκαταληψίᾳ⁵⁾, ἀλλὰ κατελάμβανε τὰ ἀφειμένα⁶⁾ καὶ μάτην⁷⁾ ἐπε-
 7 φιλοσοφῇκει. Οὐ μέντοι, ἀλλὰ οἷ γε παῖδες φόρτακες⁸⁾ ἦσαν καὶ οὐ

4) ὁ Vig. in marg. male.

5) τοῦ ταμεῖου ἐχρητο ἀκαταληψία brevius dictum est pro τῷ περὶ τὸ ταμεῖον σύμβατι vel τῇ τοῦ ταμεῖου αὐτῷ συμβάσει πάθῃ (ut supra) ἐχρητο εἰς παρὰστάσιν τῆς ἀκαταληψίας vel εἰς τὸ φανεράν ποιήσασθαι τὴν ἀκαταληψίαν. Viger. verlit: „nec suae penus exemplo percipiendi vim amplius negavit.“

6) κατελάμβανε τὰ ἀφειμένα. Id est, opinor, re ipsa percepit ac certo intellexit, quam multa negligenter habita profigasset. Vig.

7) καὶ μάτην. Quid si, καὶ ὅτι μάτην? Vig.

8) φόρτακες. Hic novo satis exemplo φόρτακες dicti videntur οἱ φορτικοὶ, τουτέστι φορτικῶς χλευαστικοί, quod ex sequentibus facile intelligitur. Φόρτος Atticis risus est, sed immodicus ac molestus. Vig.

θάτερα ληπτοί⁹⁾, οἳ οὗτοι οἱ κωμωδικοί τε καὶ Γέται καὶ Λάκοι¹⁰⁾ καὶ τῆς Λακικῆς λαλεῖν στωμυλήθρας κατεγλωτισμένοι, εἴτε τινος Στωικοῦ τὰ σοφίσματα ἀκούσαντες, εἴτε καὶ ἄλλως ἐκμαθόντες, εὐθὺς τοῦ τολμήματος ἦσαν καὶ παρελύνοντο αὐτοῦ τὴν σφραγίδα· καὶ τοτὲ μὲν ἑτέραν ἀντ' ἐκείνης ὑπετίθεσαν, τοτὲ δὲ οὐδὲ ἄλλην, διὰ τὸ οἶσθαι, καὶ ἐκείνῳ γε ἀκατάληπτα ἔσεσθαι, καὶ οὕτω, καὶ οὐκ¹¹⁾ ἄλλως. Ὁ δὲ εἰσελθὼν ἔσκοπεῖτο· ἀσημαντον δὲ τὸ γραμματεῖον θεωρῶν, ἢ σεσημασμένον μὲν, σφραγίδι δ' ἄλλῃ, ἡγανάκτει· τῶν δὲ σεσημάνθαι λεγόντων, αὐτοῖς γοῦν τὴν σφραγίδα ὁρᾶσθαι τὴν αὐτοῦ, ἡκριβολογεῖτο ἂν¹²⁾ καὶ ἀπεδείκνυε. Τῶν δ' ἡττωμένων τῇ ἀποδείξει καὶ φαμένων εἰ μὴ τι ἔπεστιν ἢ σφραγίς, αὐτὸν ἰσως ἐπιλελῆσθαι καὶ μὴ σημῆνασθαι· καὶ μὴν αὐτὸς τε ἔφη σημηνάμενος μνημονεύειν, καὶ ἀπεδείκνυε καὶ περιῆει τῷ λόγῳ καὶ ἐδεινολογεῖτο πρὸς αὐτοὺς, οἴομενος παίζεσθαι, καὶ προσώμνυνεν. Οἱ δ' ὑπολαβόντες τὰς προσβολὰς ἐκείνου, αὐτοὶ γε ᾤοντο ὑπ' αὐτοῦ παίζεσθαι· ἐπεὶ σοφῶς γε ὄντι δεδοῖχθαι τῷ Λακύνῃ εἶναι ἀδοξάστῳ, ὥστε καὶ ἀμνημονεύτῳ. Μνήμην γὰρ εἶναι δόξαν· ἔναγχος γοῦν τοῦ χρόνου ἔφασαν ἀκοῦσαι ταῦτα αὐτοῦ πρὸς τοὺς φίλους. Τοῦ δ' ἀναστρέ-⁹ φοντος αὐτοῖς τὰς ἐπιχειρήσεις καὶ λέγοντος οὐκ Ἀκαδημαϊκὰ, αὐτοὶ φοιτῶντες εἰς Στωικῶν τινος, τὰ λεκτέα ἑαυτοῖς ἀνεμάνθανον κακεῖθεν ἀρξάμενοι ἀντεσοφίστενον καὶ ἦσαν ἀντίτεχνοι κλέπται Ἀκαδημαϊκοί. Ὁ δὲ Στωικοῖς ἐνεκάλει· οἱ παῖδες δὲ τὰ ἐγκλήματα παρέλκον αὐτῷ, ὑπὸ ἀκαταληψίας, οὐκ ἄνευ τωθασμῶν τινων. Διατριβαὶ οὖν ἦσαν πάντων ἐκεῖ καὶ λόγοι καὶ ἀντιλογίαι· καὶ ἐν οὐδὲν ἐν τῷ μέσῳ κατελείπετο, οὐκ ἄγγετον, οὐ τῶν ἐν ἄγγέλῳ τιθεμένων, οὐχ ὅσα¹⁰ εἰς οἰκίας κατασκευὴν ἄλλ' ἔτι συντελῇ. Καὶ ὁ Λακύνῃς τέως μὲν

9) οὐ θάτερα ληπτοί. Vid. IV, 2. not. 10.

10) Γέται καὶ Λάκοι. Λάκοι saepius quam Λακοὶ reperias. Stephanus de urbibus, in voce Λακία, sic habet: οἱ Λάκοι, οὓς καλοῦμεν Λάους. Γέτας γὰρ τοὺς πρὸς τὸν Πόντον κεκλιμένους καὶ τὴν ἐξω· Λάους δὲ, τοὺς πρὸς τὰναντία, πρὸς Γερμανίαν καὶ τὰς τοῦ Ἰστροῦ πηγὰς. Καὶ παρ' Ἀττικοῖς δὲ τὰ τῶν οἰκετῶν ὀνόματα Λάοι καὶ Γέται. Strabo lib. VII. hoc ipsum plenius. Λάους δὲ, οὓς οἶμαι Λάους καλεῖσθαι τὸ παλαιόν· ἀρ' οὐ καὶ παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς ἐπέπολασε τὰ τῶν οἰκετῶν ὀνόματα Γέται καὶ Λαῦοι. Atque id probabilius iudicat, quam Davos illos a Scythia, οὓς καλοῦσι Λάας, ortos esse. Getarum et Davorum ex Terentii quoque fabulis nota dicacitas atque στωμυλία. Vig.

11) οὐκ delendum esse monet Vig. in marg. eodem modo quo paulo post pro γραμματεῖον scribendum ταμεῖον.

12) ἂν deleri voluit Vig. in marg. Sed male. Vide supra Ταῦτ' — κατανοήσαντες, ἐπεὶ δὲ προῖοι Λακύνῃς εἰς περίπατον — καὶ αὐτοὶ ἀνοίξαντες ἂν, κύπεται κ. τ. λ.

- ἡπόρει, μή τι λυσιτελοῦσαν ἐαυτῷ θεωρῶν τὴν ἐαυτοῦ δόγματος βοήθειαν, εἴτε μὴ ἐξελέγχοι¹³), πάντα ἀνατρέψεσθαι ἐαυτῷ δοκῶν, πεσὼν εἰς τὰμήχανον, τοὺς γείτονας ἐκεκράγει καὶ τοὺς θεοὺς· καὶ, ἰὸν ἰὸν, καὶ, φεῦ φεῦ, καὶ, νῆ τοὺς θεοὺς, καὶ, τῇ τὰς θεὰς, ἄλλαι τε ὅσαι ἐν ἀπιστίαις δεινολογουμένων εἰδὼν ἄτεχνοι πίστεις, ταῦτα πάντα ἐλέγετο βοῇ καὶ ἀξιοπιστία. Τελευτῶν δὲ, ἐπεὶ μάχην εἶχεν ἀντιλεγόμενῃ ἐπὶ τῆς οἰκίας, αὐτὸς μὲν ἂν δῆπουθεν ἐστωικεύετο πρὸς τοὺς παῖδας, τῶν παιδῶν δὲ τὰ Ἀκαδημαϊκὰ ἰσχυριζομένων, ἵνα μηκέτι πράγματα ἔχοι, οἰκουρὸς ἦν φίλος τοῦ ταμείου προκαθήμενος. Οὐδὲν δὲ εἰς οὐδὲν ὠφελῶν, ὑπειδόμενος οἷ τὸ σοφὸν αὐτῷ ἔρχεται, ἀπεκαλύφατο. Ἄλλως, ἔφη, ταῦτα, ὦ παῖδες, ἐν ταῖς διατριβαῖς λέγεται ἡμῖν, ἄλλως δὲ ζῶμεν¹⁴).“ Ταῦτα μὲν καὶ περὶ τοῦ Λακύνδου.
- ¹² Τούτου δὲ γίνονται ἀκουσताί πολλοί, ὧν εἷς ἦν διαφανὴς ὁ Κυρηναῖος Ἀρίστιππος. Ἐκ πάντων δ' αὐτοῦ τῶν γνωρίμων τὴν σχολὴν αὐτοῦ διεδέξατο Εὐάνδρος καὶ οἱ μετὰ τούτου. Μεθ' οὗτος Καρνεάδης ὑποδεξάμενος τὴν διατριβὴν, τρίτην συνεστήσατο Ἀκαδημίαν. Λόγων μὲν οὖν ἀγωγῇ ἐχρήσατο, ἥ καὶ ὁ Ἀρκεσίλαος· καὶ γὰρ αὐτὸς ἐπετήδευε τὴν εἰς ἐκάτερα ἐπιχείρησιν καὶ πάντα ἀνεσκεύαζε τὰ ὑπὸ τῶν ἄλλων λεγόμενα, μόνῳ δ' ἐν τῷ περὶ τῆς ἐποχῆς λόγῳ πρὸς αὐτὸν διέστη, ὥς ἀδύνατον εἶναι ἄνθρωπον ὄντα περὶ ἀπάντων ἐπέχειν· διαφορὰν δὲ εἶναι ἀδήλον καὶ ἀκαταλήπτου¹⁵), καὶ πάντα μὲν εἶναι ἀκατάληπτα, οὐ πάντα δὲ ἀδηλα. Μετεῖχε δὲ οὗτος καὶ τῶν
- ¹³ Στωικῶν λόγων, πρὸς οὓς καὶ ἐριστικῶς ἰστάμενος, ἐπὶ πλέον ἠνέχθη, τοῦ φαινομένου τοῖς πολλοῖς πιθανοῦ, ἀλλ' οὐ τῆς ἀληθείας στοχαζόμενος. Ὅθεν καὶ πολλὴν παρέσχε τοῖς Στωικοῖς ἀηδίαν. Γράφει δ' οὖν καὶ ὁ Νουμῆριος περὶ αὐτοῦ ταῦτα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η.

Περὶ Καρνεάδου τοῦ τὴν τρίτην Ἀκαδημίαν ὑποστήσαντον.
¹ Ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ.

„Καρνεάδης δὲ ἐκδεξάμενος παρήγησιν, οὗ¹) χρεὼν φυλάξαι ὅσα ἀκί-

13) εἴτα μὴ ἐξελέγξαι. MS. εἴτε μὴ ἐξελέγχοι πάντα ἀνατρέψεσθαι etc. Ex quibus vera, opinor, lectio conici possit: εἴτα ἂν μὴ ἐξελέγχοι, (vel εἴτα μὴ ἐξελέγξας) πάντα ἀνατρέψεσθαι ἐαυτῷ δοκῶν. [Scribendum duxi εἴτε μὴ ἐξελέγχοι, π. ἀνατρέψεσθαι].

14) Ἄλλως — ζῶμεν. Similia quae ipsi Fichtio rerum veritas expressit, dicta attulit Krug. Fundamentalphilosophie p. 101.* ed. 3. Cf. Jenisch, über Grund und Werth der Entdeckungen Kants p. 245 sqq.

15) διαφορὰν — ἀκαταλήπτου. Vid. Cicer. Acad. II, 31 sqq. Cf. c. 17. Ne hoc quidem cernunt, omnia se reddere incerta; quod nolunt. Ea dico incerta, quae ἀδηλα Graeci.

Cap. VIII. 1) οὗ χρεὼν. οὗ. Cuius tandem? Platonis, opinor. In hoc

νητα καὶ ὅσα κεινημένα ἦν, τούτου μὲν ἡμέλει, εἰς δ' Ἀρχεσίλαον, αἶτ' οὖν ἀμείνω εἴτε καὶ θανυλότερα ἦν, ἐπανεφεγών, διὰ μακροῦ τὴν μόχλην ἀνενέαζε.¹ Καὶ ἐξῆς ἐπιλέγει· „Ἦγε δ' οὖν καὶ οὗτος καὶ ἀπέφερεν²) ἀντιλογίας τε καὶ στοργὰς λεπτολόγους συνέφερε τῇ μόχλῃ ποικίλλων, ἑξαρητιζὸς τε καὶ καταφαντικὸς τε ἦν κάμνοτέρον³ θεν ἀντιλογιζὸς. Εἴ τέ που ἔδει τι καὶ θαῦμα ἐρόντων λόγων, ἐξηγείρετο λάβρος, ὅσον ποταμὸς ῥοοῖδης, σφοδρῶς ῥέων³), πάντα καταπιμπλῶς τὰ τῆδε καὶ τὰ ἄλλοι, καὶ εἰσέπιπτε καὶ συνέσυρε τοὺς ἀκούοντας διὰ θορόβου. Τοιγαροῦν ἀπύκων τοὺς ἄλλους, αὐτὸς ἔμμενεν ἀεξασπάρτος, ὃ μὴ προσῆν τῷ Ἀρχεσίλῳ. Ἐκείνος γὰρ περιεχόμενος τῇ χρημάξει τὸν συγκορυφαντιῶντας, ἔλαθεν ἑαυτὸν³ πρῶτον ἐξηπατηρὸς μὴ ἡσθῆσθαι, πεπεισθαι δ' ἄληθῆ εἶναι, ὃ λέγει διὰ τῆς ἀπαξασπάρτων ἀναιρέσεως χρημάτων. Κακὸν δὲ ἦν ἂν κακῷ ἐπανακείμενον, ὃ Καρνεάδης τῷ Ἀρχεσίλῳ, μὴ χυλῶσαι τι σμικρὸν, ὑφ' οὗ οὐκ ἄπρακτοι ἐμῆλλον ἔσσεσθαι, κατὰ τὰς ἀπὸ τοῦ πιθανοῦ λεγομένης αὐτῷ θετικῆς τε καὶ ἀρητικῆς φαντασίας, τοῦ εἶναι τὸδε τι ζῶν, ἢ μὴ ζῶν εἶναι. Τοῦτο οὖν ὑπανεῖς, ὅσπερ οἱ ἀναμύζοντες θῆρες βιαιότερον καὶ μᾶλλον ἑαυτοὺς ἰδῶσι εἰς τὰς αἰχμὰς, καὶ τὸς ἐνδόνες, θανατούτερον ἐπῆλθεν. Ἐπεὶ τε ὑποσταλὴ τε καὶ εὖ ἔχοι, τηρικαῦτα ἤδη καὶ οὗ προδίδοντο, ἐκὼν ἡμέλει, καὶ ἐμμένητο⁴). Τὸ γὰρ ἀληθές τε καὶ τὸ ψεῦδος ἐν τοῖς πράγμασιν εἶναι συγχωρῶν,⁴ ὥσπερ ξυνεργαζόμενος τῆς ζητήσεως τρόπῳ, παλαιστοῦ δαιμονίου λαβὴν δοῦς, περιεμήννετο ἔνθεν. Κατὰ γὰρ τὴν τοῦ πιθανοῦ ῥοπὴν ἐκότερον παρυσχόν, οὐδέτερον εἶπε βεβαίως καταληπτὸν εἶναι. Ἦν γοῦν ληστὴς καὶ γόης σφοδρότερος. Παραλαμβάνων γὰρ ἀληθεῖ μὲν ὅμοιον ψεῦδος, καταληπτικῇ δὲ φαντασίᾳ καταληπτὸν ὅμοιον καὶ ἀγαθὸν εἰς τὰς ἰσας, οὐκ εἴσεν οὔτε τὸ ἀληθές εἶναι οὔτε τὸ ψεῦδος, ἢ οὐ⁵ μᾶλλον τὸ ἔτερον τοῦ ἑτέρου, ἢ μᾶλλον ἀπὸ τοῦ πιθανοῦ. Ἦν οὖν

quippe multus ante Numenius fuerat. Vig. Verba ἐνδεξιμένους παρήγγισεν Vig. vertit docendi munere postea partibusque susceptis. V. παρήγγισεν add. lexicis. De Carneade autem, Arcesila et de recentioribus Academicis omnino, de quibus compluribus libri huius XIV. locis agitur, v. Reinhold. Lehrbuch der Geschichte der Philos. p. 227 sqq. p. 231. not. 1. Cf. Henrichsen. ad Cic. de orat. III, 17, 67.

2) ἀπέφερεν. Quid si ἔφερεν? Est enim, ut pueris notum, ἄγειν καὶ φέρειν, sursum deorsumque miscere. Vig.

3) σφοδρῶς ῥέων. Haec glossemati similissima, cum praecedat ῥοοῖδης. Vig.

4) καὶ ἐμμένητο. Legendum καὶ οὐκ ἐμμένειν, vel, quod quidem malim, οὗ προδίδοντο, καὶ ἐμμένητο, ἔκων ἡμέλει. [Ergo quidem satis habui post ἡμέλει colon ponere, quo καὶ ἐμμένητο iungendum esset cum εἰς προδίδοντο appareat].

ὄνειρατα ἀντὶ ὄνειράτων, διὰ τὸ ὁμοίας φαντασίας ἀληθέειν εἶναι τὰς ψευδεῖς, ὥς ἀπὸ ὧσ' κηρίνου πρὸς τὸ ἀληθινὸν ὦν. Συνέβαιεν οὖν τὰ κακὰ καὶ πλείω. Καὶ μέντοι λέγων ὁ Καρνεάδης ἐφυχαγώγει καὶ ἡνδραποδίεζτο. Ἦν δὲ κλέπτων μὲν ἀφανής, φαινόμενος δὲ ληστής, αἰρῶν καὶ δόλω καὶ βίᾳ τοὺς καὶ πᾶν σφόδρα παρεσκευασμένους. Πᾶσα γοῦν Καρνεάδου διάνοια ἐνία, καὶ οὐδεμία ἡτισοῦν ἄλλως· ἐπεὶ καὶ οἷς προσεπολέμει, ἦσαν εἰπεῖν ἄδυνατώτεροι. Ἀντίπατρος γοῦν ὁ κατ' αὐτὸν γενόμενος, ἔμελλε μὲν ἀγωνιᾶν⁵⁾ τι γράφειν· πρὸς δ' οὖν τοὺς ἀπὸ Καρνεάδου καθ' ἡμέραν ἀποφερομένους λόγους οὐ ποτε ἐδημοσίευσεν, οὐκ ἐν ταῖς διατριβαῖς, οὐκ ἐν τοῖς περιπάτοις, οὐδὲ εἶπεν, οὐδὲ ἐφθέγγετο, οὐδ' ἤκουσέ τις αὐτοῦ, φασίν, οὐδὲ γοῦν· ἀντιγραφὰς δὲ ἐπανεστίνετο, καὶ γωνίαν λαβὼν, βιβλία⁷ κατέλιπε γράφας τοῖς ὕστερον, οὔτε νῦν δυνάμενα, καὶ τότε ἄδυνατώτερα πρὸς οὕτως ἄνδρα ὑπέρμεγαν φανέντα καὶ καταδόξαντα εἶναι τοῖς τότε ἀνθρώποις τὸν Καρνεάδην. Ὅμως δὲ, καίτοι καὶ τὸς ὑπὸ Στωικῆς φιλονεικίας εἰς τὸ φανερὸν κινῶν, πρὸς γε τοὺς ἑαυτοῦ ἐταίρους δι' ἀπορρήτων ὁμολόγει τε καὶ ἡλίσθευε καὶ ἀπεφαίνετο, ἃ καὶ ἄλλος τῶν ἐπιτυχόντων.· Εἴτα ἐξῆς φησι· „Καρνεάδου δὲ γίνεται γνώριμος Μέντωρ μὲν ὁ πρῶτος, οὐ μὴν διάδοχος. Ἄλλ' ἐτι ζῶν Καρνεάδης ἐπὶ παλλακῇ μοιχὸν εὐρών, οὐχ ὑπὸ πιθανῆς φαντασίας, οὐδ' ὥς μὴ κατεληφώς, ὥς δὲ μάλιστα πιστεύων τῇ ὄψει καὶ καταλαβὼν, παρητήσατο τῆς διατριβῆς. Ὁ δὲ ἀποστάς ἀντεσοφίστευε καὶ ἀντίτεχνος ἦν, ἐλέγχων αὐτοῦ τὴν ἐν τοῖς λόγοις ἀκαταληψίαν.“ Καὶ⁸ πάλιν ἐπιφέρει λέγων· „Ὁ δὲ Καρνεάδης, οἷον ἀντεστραμμένα φιλοσοφῶν, τοῖς ψεύμασιν ἐκαλωπίζετο καὶ ὑπ' αὐτοῖς τὰ ἀληθῆ ἡφάνιζε. Παραπετάσμασιν οὖν ἐχρήτο τοῖς ψεύμασι καὶ ἡλίσθεν ἐνδον λανθάνων καπηλικώτερον. Ἐπασχεν οὖν πάθημα ὁσπρίων, ὧν τὰ μὲν κενὰ ἐπιπολάζει τε τῷ ὕδατι καὶ ὑπερέχει, τὰ χρηστὰ δὲ αὐτῶν ἐστὶ κάτω καὶ ἐν ἀφανεί.“ Ταῦτα καὶ περὶ Καρνεάδου λέγεται. Διάδοχος δ' αὐτοῦ τῆς διατριβῆς καθίσταται Κλειτόμαχος· μεθ' ὃν Φίλων,⁹ οὐ πέρι ὁ Νουμήμιος μνημονεύει ταῦτα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ.

Περὶ Φίλωνος τοῦ διαδεξαμένου Κλειτόμαχον τὸν διαδεξάμενον Καρνεάδην. Ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ.

„Ὁ δὲ Φίλων ἄρα οὗτος, ἄρτι μὲν ἐκδεξάμενος τὴν διατριβήν, ὑπὸ¹ χαρμονῆς ἐξεπέπληκτο, καὶ χάριν ἀποδιδόνς ἐθεράπευε, καὶ τὰ δεδο-

5) ἀγωνιῶν Vig. in marg. et vertens: „Antipater — scripto duntaxat aliquid meditabatur, atque id admodum timide.“

γμένα τῷ Κλειτομάχῳ ἦυξε καὶ τοῖς Στωικοῖς ἐκορύσσετο νόροπι χαλκῷ. Ὡς δὲ προϊόντος μὲν τοῦ χρόνου, ἐξιτήλου δ' ὑπὸ συνηθείας οὔσης αὐτῶν τῆς ἐποχῆς, οὐδὲν μὲν κατὰ τὰ αὐτὰ ἐαυτῷ ἐνόει, ἡ δὲ τῶν παθημάτων αὐτὸν ἀνέστρεφεν ἐνάργειά τε καὶ ὁμολογία. Πολλὴν δῆτ' ἔχων ἤδη τὴν διαίσθησιν, ὑπερεπεθύμει, εὖ οἶσθ' ὅτι, τῶν ἐλέγχόντων τυχεῖν, ἵνα μὴ ἐδόκει μετὰ νῶτα βαλὼν αὐτὸς ἐκὼν φεύγειν.² Φίλωνος δὲ γίνεται ἀκουστής Ἀντίοχος, ἐτέρας ἄρξας Ἀκαδημίας. Μνησάρχῳ γοῦν τῷ Στωικῷ σχολάσας, ἐναντία Φίλωνι τῷ καθηγητῇ ἐφρόνησε, μυρία τε ξένα προσῆψε τῇ Ἀκαδημίᾳ. “Ταῦτα καὶ παραπλήσια τούτοις μυρία τῆς Πλάτωνος περὶ διαδοχῆς μνημονεύεται. Ὡρα δ' οὖν ἄνωθεν τὸν λόγον ἀναλαβόντας, τῶν φυσικῶν φιλοσόφων τὰς ψευδοδοξίας ὁμοῦ καὶ ἀντιδοξίας ἐπισκέψασθαι· οἱ τὴν πολλὴν γῆν πλανηθέντες καὶ τὴν τοῦ ἀληθοῦς εὔρεσιν περὶ πλείστου πεποιημένοι, ταῖς τε τῶν παλαιῶν ἀπάντων δόξαις καθωμιληκότες, καὶ τὰκριβες τῆς παρὰ πᾶσι Φοίνιξί τε καὶ Αἰγυπτίοις αὐτοῖς τε Ἑλλήσι³ πολὺ πρότερον θεολογίας ἐξηκριβωκότες, τίνα τῶν πόνων τὸν καρπὸν εὔροντο, παρ' αὐτῶν ἄξιον ἀκοῦσαι, ὥς ἂν μάθοιμεν εἴ τι θεοπροπέες εἰς αὐτοὺς παρὰ τῶν πρεσβυτέρων κατήλθεν. Ἐκράτει μὲν γὰρ πρότερον ἐκ παλαιοῦ αἰῶνος παρὰ τοῖς ἔθνεσιν ἡ πολύθεος δεισιδαιμονία, νεώ τε καὶ μυστήρια ἱερὰ τῶν θεῶν κατὰ πόλεις καὶ χώρας συνήθως παρὰ πᾶσιν ἐφυλάττοντο. Οὐ δὲ οὖν οὐδὲ φιλοσοφίας ἀνθρωπίνης ἦν χρεία, εἰ δὲ τὰ τῆς θεοσοφίας προειλήφει, οὐδ' ἦν τις ἀνάγκη⁴ καινοτομεῖν τοὺς σοφοὺς, εἰ δὲ τὰ τῶν προγόνων αὐτοῖς εὖ ἔχοντα ἦν, ἀλλ' οὐδὲ στασιάζειν καὶ διαφέρεισθαι τοὺς γενναίους φιλοσόφους, εἰ δὲ σύμφωνος καὶ ἀληθῆς ἡ πάτριος αὐτοῖς περὶ θεῶν δόξα τυγχάνειν δεδοκίμαστο. Τί δὲ ἔδει πολεμεῖν ἀλλήλοις καὶ μάχεσθαι, ἢ τὴν μακρὰν ὁδὸν ἄνω καὶ κάτω περιτρέχειν, πλανᾶσθαι τε καὶ τὰ βαρβάρων ὑποσυλῆν, οἴκοι δέον μένοντας παρὰ θεῶν ἐκμανθάνειν, εἰ δὲ τινες ἦσαν θεοὶ, ἢ παρὰ τῶν θεολόγων ἀνδρῶν τοὺς ἀληθεῖς καὶ ἀδιαπτόμενους περὶ τῶν ἐπιζητούμενων ἐν φιλοσοφίᾳ λόγους, περὶ⁵ ὧν μυρία ὅσα μοχθήσαντες διηνέχθησαν, μακρῷ τῆς τάλληθοῦς εὐρέσεως ἀφυστερήσαντες; Τί δὲ καὶ περὶ θεῶν νεώτερα χρῆν ἐπιζητεῖν τολμᾶν, ἢ στασιάζειν καὶ διαπυκνεύειν ἀλλήλοις, εἰ δὲ ἀσφαλῆς καὶ βεβαία θεῶν εὔρεσις καὶ γνῶσις εὐσεβείας ἀληθῆς ἐν τελεταῖς καὶ μυστηρίοις τῇ τε ἄλλῃ τῶν παλαιτάτων περιείχετο θεολογία, αὐτὴν ἐκείνην παρὸν ἀκίνητον καὶ ὁμολογουμένην συμφώνως περιέπειν; Ἀλλὰ γὰρ, εἰ φανεῖεν οὗτοι μηδὲν ἀληθεῖς περὶ θεοῦ παρὰ τῶν προτέρων⁶ μεμαθηκότες, οἰκείαις δ' ἐπινοίαις τῇ περὶ φύσεως ἐπιβεβληκότες ἐξετάσει καὶ στοχασμοῖς μᾶλλον ἢ καταλήψει κεκρημένοι· τί χρὴ λοι

πὸν μὴ οὐχὶ συνομολογεῖν, τὴν παλαιὰν τῶν ἐθνῶν θεολογίαν μὴδὲν πλέον τῆς ἀποδοθείσης ἐν τοῖς πρὸ τούτου συγγράμμασιν ἱστορίας ἐπέχειν; Ὅτι μὲν οὖν ἔξ ἀνθρωπίνων στοχασμῶν καὶ πολλῆς λογομαχίας καὶ πλάνης, ἀλλ' οὐκ ἔκ τινος ἀκριβοῦς καταλήψεως ἢ παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν ὑπέστη φιλοσοφία, ἐκ τῆς πρὸς Νεκτεναβὼ τὸν Αἰγύπτιον ἐπιστολῆς τοῦ Πορφυρίου μάθοις ἂν, αὐτὸ δὲ τοῦτο ἀκούσας ὁμολογοῦντος ἐν τοῖτοις.

1

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι.

Ὅτε στοχασμοὶ καὶ λογομαχίαι καὶ πολλὴ πλάνη τυγχάνει παρὰ τοῖς Ἑλλήνων φιλοσόφοις. Ἀπὸ τῆς πρὸς Νεκτεναβὼ τὸν Αἰγύπτιον ἐπιστολῆς Πορφυρίου καὶ ἀφ' ᾧν ἀντέγραψε Βοηθῷ περὶ ψυχῆς καὶ ἀπὸ τῆς περὶ τῆς ἐκ λογίων φιλοσοφίας.

- 2 „Ἀρξομαι δὲ τῆς πρὸς σε φιλίας ἀπὸ θεῶν καὶ δαιμόνων ἀγαθῶν τῶν τε τούτοις συγγενῶν φιλοσοφημάτων, περὶ ὧν εἴρηται μὲν πλεῖστα καὶ παρὰ τοῖς Ἑλλήνων φιλοσόφοις, εἴρηται δὲ ἐκ στοχασμοῦ τὸ πλέον τὰς ἀρχὰς ἔχον τῆς πίστεως.“ Καὶ ὑποβὰς ἐξῆς ἐπιφέρει, λέγων· „Παρὰ μὲν γὰρ ἡμῖν λογομαχία τίς ἐστι πολλή, ἅτε ἔξ ἀνθρωπίνων
- 3 λογισμῶν τοῦ ἀγαθοῦ εἰκαζόμενον. Οἷς δὲ μεμηχάνηται ἢ πρὸς τὸ κρεῖττον συνουσία, εἰ παρεῖται τὸ μέρος τοῦτο εἰς ἐξέτασιν, μάτην αὐτοῖς ἡ σοφία ἐξήσκηται.“ Ἀλλὰ καὶ ἐν οἷς ἀντέγραψε Βοηθῷ περὶ ψυχῆς, ὁ αὐτὸς ὧδε γράφων ὁμολογεῖ πρὸς λέξιν· „Ὡς τὰ μὲν τῶν ἐννοιῶν καὶ τὰ τῆς ἱστορίας ἀναμφιλέκτως συνίστησι τὴν ψυχὴν εἶναι ἀθάνατον· οἱ δὲ εἰς ἀπόδειξιν παρὰ τῶν φιλοσόφων κομισθέντες λόγοι δοκοῦσιν εἶναι ἐναντίωρετοι διὰ τὴν ἐν πᾶσιν εὐρεσιλογίαν τῶν
- 4 ἐριστικῶν. Τίς γὰρ λόγος τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ οὐκ ἀμφισβητήσιμος τοῖς ἐτεροδόξοις, ὅπου καὶ περὶ τῶν δοκούντων ἐναργῶν ἐπέχειν αὐτῶν τισιν ἐδόκει;“ Καὶ ἐν οἷς δὲ ἐπέγραψε περὶ τῆς ἐκ λογίων φιλοσοφίας, διαρρήδην ὁμολογεῖ τοὺς Ἑλλήνας πεπλανῆσθαι, ἐπιμαρτυρόμενος τὸν ἑαυτοῦ θεόν, ὡς τοῦτο καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος διὰ χρησμῶν ἐξειπόντος καὶ βαρβάροις μᾶλλον ἢ Ἑλλήσι τὴν εὐρεσιν τῆς ἀληθείας ἐπιμαρτυρήσαντος καὶ δὴ καὶ Ἑβραίων μνημονεύσαντος ἐν τοῖς μαρτυρηθεῖσι. Μετὰ γοῦν τὴν τοῦ χρησμοῦ παράθεσιν ἐξῆς τούτοις κέχρηται τοῖς ἐπιλόγοις· „Ἀκήκουσ πόσος πόθος, ἦν ὑπὲρ σώματός τις
- 5 τὰ καθάρσια θύσῃ, οὐχ ὅτι τῆς ψυχῆς τὴν σωτηρίαν ἐξεύρη; Χαλκόμετος γὰρ ἢ πρὸς θεοὺς ὁδὸς, αἰπεινὴ τε καὶ τραχεῖα, ἥς πολλὰς ἀτραποὺς βάρβαροι μὲν ἐξεῦρον, Ἑλλήνες δὲ ἐπλανήθησαν· οἱ δὲ κρατοῦντες ἤδη καὶ διεφθειραν. Τὴν δὲ εὐρεσιν Αἰγυπτίοις ὁ θεὸς

ἐμαρτύρησε, Φοίνιξί τε καὶ Χαλδαίοις· Ἀσσύριοι γὰρ οὗτοι· Ἀνδοῖς
 τε καὶ Ἑβραίοις.“ Ταῦτα ὁ φιλόσοφος, μᾶλλον δὲ ὁ αὐτοῦ θεός.
 Ἄρ' οὖν ἄξιον μετὰ ταῦθ' ἡμῖν ἐπιμέμψασθαι, ὅτι δὴ τοὺς πεπλα-
 νημένους Ἑλληνας καταλείψαντες, τὰ Ἑβραίων εἰλόμεθα, τῶν ἐπ' 6
 ἀληθείας καταλήψει μεμαρτυρημένων; τί δὲ χρὴ παρὰ φιλοσόφων μα-
 θήσεσθαι προσδοκᾶν; ἢ ποία ἐλπίς τῆς ἐξ αὐτῶν ὠφελείας, εἰ δὴ τὰ
 λεγόμενα παρ' αὐτοῖς, ἐκ στοχασμῶν καὶ εἰκασμῶν τὸ πλεον τὰς
 ἀρχὰς ἔχοντα τῆς πίστεως τυγχάνει; λογομαχίας δὲ τίς ὁ καρπός, εἰ
 δὴ πάντες οἱ τῶν φιλοσόφων λόγοι εὐανάτρεπτοι καθεστήκασιν διὰ
 τὴν ἐν πᾶσιν εὕρεσιλογίαν; Ταῦτα γὰρ οὐ παρ' ἡμῶν ἀρτίως, ἀλλὰ
 παρ' αὐτῶν εἰρημένα ἡκούετο. Διόπερ εὖ μοι δοκοῦμεν καὶ μετὰ 7
 κρίσεως ἐξητασμένης, οὐχὶ δ' ἀλόγως, ὥς ἂν τοιούτων, καταπεφρονη-
 κέναι, τὰ δὲ παρ' Ἑβραίοις ἡγαπηκέναι, οὐχ ὅτι πρὸς τοῦ δαίμονος
 μεμαρτύρηται, ἀλλ' ὅτι τῆς ἐνθεοῦ ἀρετῆς τε καὶ δυνάμεως μέτοχα
 ὄντα ἀποδείκνυνται. Ἴνα δ' οὖν καὶ αὐτοῖς ἔργοις τὰς τῶν θανμα-
 στῶν φιλοσόφων λογομαχίας μάθοις, τὰς τε περὶ ἀρχῶν καὶ περὶ
 θεῶν καὶ τῆς τοῦ παντός συστάσεως διαφωνίας, μικρὸν μὲν ὕστερον
 ἐκθήσομαι σοι τὰς αὐτῶν φωνάς. Πρῶτον δ' ἐπειδὴ περιφέρουσιν 8
 ἄνω καὶ κάτω θρυλλοῦντες τὰ μαθήματα, δεῖν ἐξ ἅπαντος φάσκοντες
 τοὺς μέλλοντας ἐν πείρᾳ τῆς τοῦ ἀληθοῦς καταλήψεως γίνεσθαι, μετ-
 ελθεῖν ἀστρονομίαν, ἀριθμητικὴν, γεωμετρίαν, μουσικὴν, αὐτὰ δὴ τὰ
 παρὰ βαρβάρων εἰς αὐτοὺς ἤκειν ἀποδειχθέντα· (τούτων γὰρ ἄνευ
 μὴ δύνασθαι λόγιον ἄνδρα καὶ φιλόσοφον ἀποτελεσεθῆναι, ἀλλ' οὐδὲ
 τῆς τῶν ὄντων ἀληθείας ψαῦσαι, μὴ τούτων ἐν ψυχῇ τῆς γνώσεως
 προτυπωθείσης)· εἴτ' ἐπατατενύμενοι τῇ μαθήσει τῶν εἰρημένων,
 ἐπ' αὐτοῦ μονονουχὶ τοῦ αἰθέρος βαίνειν μετέωροι ἀρθέντες οἴονται,
 ὥς δὴ τὸν θεὸν αὐτὸν ἐν τοῖς ἀριθμοῖς περιφέροντες, ἡμᾶς τε, ὅτι
 μὴ τὰ ὅμοια ζηλοῦμεν, βοσκημάτων κατ' οὐδὲν διαφέρειν ἡγοῦνται·
 ταύτῃ δὲ φασὶ μηδὲ θεὸν μηδέ τι τῶν σεμνῶν ἡμᾶς δύνασθαι εἰδέναι·
 φέρε, τοῦτο πρῶτων οὐκ ὀρθῶς ἔχον ἀπευθύνωμεν, τὸν ἀληθῆ λόγον 9
 ἀντὶ φωτός αὐτοῖς παραβάλλοντες. Ὁ δὲ μυρίους μὲν Ἑλληνας, μυρία
 δὲ καὶ βαρβάρων γένη, τοὺς μὲν σὺν τοῖς εἰρημένοις μαθήμασιν οὔτε
 θεὸν οὔτε σώφρονα βίον οὐθ' ὅλως τι τῶν βελτίστων καὶ συμφερόν-
 των ἐπιγρόντας ἀποδείξει, τοὺς δὲ τῶν μαθημάτων ἐκτὸς πάντων εὐ-
 σεβεστάτους καὶ φιλοσοφωτάτους γεγονέναι. Ὁ γοῦν παρὰ πᾶσιν
 αὐτοῖς ἀδόξενος Σωκράτης, ὅπως ποτὲ ἐδόξαζε περὶ τῶνδε, μάθοις
 ἂν Ξενοφῶντι πιστεύσας, ἐν ἀπομνημονεύμασιν ὧδε πῃ ἱστοροῦντι. 10

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ.

Περὶ γεωμετρίας καὶ ἀστρονομίας καὶ λογισμῶν. Ἀπὸ τῶν ἀπομνημονευμάτων Ξενοφώντος.

- 1 „Ἐδίδασκε¹⁾ δὲ καὶ μέχρις οὗτου δέοι ἔμπειρον εἶναι ἐκάστον πράγματος τὸν ὀρθῶς πεπαιδευμένον. Ἀντίκα γεωμετρίαν μέχρι μὲν τούτου ἔφη δεῖν μανθάνειν, ἕως ἱκανὸς τις γένοιτο, εἴποτε δεήσει, γῆν μέτρω ὀρθῶς ἢ παραλαβεῖν ἢ παραδοῦναι ἢ διανεῖμαι ἢ ἔργον ἀποδείξαι. Οὕτω δὲ τοῦτο ῥάδιον μαθεῖν εἶναι, ὥστε τὸν προσέχοντα τὸν νοῦν τῇ μετρήσει, ἅμα τὴν τε γῆν ὀπόση ἐστὶν εἰδέναι, καὶ ὡς μετρεῖται ἐπιστάμενον ἀπιέναι. Τὸ δὲ μέχρι τῶν δυσξυνέτων δια-
- 2 γραμμάτων γεωμετρίαν μανθάνειν ἀπεδοκίμαζεν· ὃ τι μὲν γὰρ ὠφελότη ταῦτα, οὐκ ἔφη ὀρῶν· καίτοι οὐκ ἄπειρός γε αὐτῶν ἦν. Ἐφη δὲ ἱκανὰ αὐτὰ εἶναι ἀνθρώπου βίον κατατρίβειν καὶ ἄλλων πολλῶν τε καὶ ὠφελίμων μαθημάτων ἀποκωλύειν. Ἐκέλευε δὲ καὶ ἀστρονομίας ἐμπείρους γίνεσθαι, καὶ ταύτης μέντοι μέχρι τοῦ νυκτός τε ὥραν καὶ μηνὸς καὶ ἐνιαυτοῦ δύνασθαι γινώσκειν, ἕνεκα τοῦ πορείας²⁾ τε καὶ πλοῦ καὶ φυλακῆς καὶ ὅσα ἄλλα ἢ νυκτός ἢ μηνός ἢ ἐνιαυτοῦ πράττεται, πρὸς ταῦτ' ἔχειν τεκμηρίους χρῆσθαι, τὰς ὥρας τῶν εἰρημένων διαγινώσκοντα³⁾. Καὶ ταῦτα δὲ ῥάδιον μαθεῖν⁴⁾ παρὰ τε νυκτο-
- 3 θηρῶν καὶ κυβερνητῶν καὶ ἄλλων πολλῶν, οἷς ἐπιμελὲς ταῦτα εἰδέναι. Τὸ δὲ μέχρι τούτου ἀστρονομίαν μανθάνειν, μέχρι τοῦ καὶ τὰ μὴ ἐν τῇ αὐτῇ περιφορᾷ ὄντα καὶ τοὺς πλανήτας καὶ ἀσταθμήτους ἀστέρας γινῶναι, καὶ τὰς ἀποστάσεις αὐτῶν ἀπὸ τῆς γῆς καὶ τὰς περιόδους καὶ τὰς αἰτίας αὐτῶν ζητοῦντα⁵⁾ κατατρίβεσθαι, ἰσχυρῶς ἀπέτρεπεν. Ὁφέλειαν μὲν γὰρ οὐδεμίαν οὐδ' ἐν τούτοις ἔφη ὀρῶν, καίτοι οὐδὲ τούτων γε ἀνήκους ἦν. Ἐφη δὲ καὶ ταῦτα ἱκανὰ εἶναι κατατρίβειν
- 4 ἀνθρώπου βίον καὶ πολλῶν καὶ ὠφελίμων ἀποκωλύειν. Ὅλως δὲ τῶν οὐρανίων ἢ ἕκαστοι ὁ θεὸς μηχανᾶται, φροντιστὴν γίνεσθαι ἀπέτρεπεν· οὔτε γὰρ εἰρετὰ ἀνθρώποις αὐτὰ ἐνόμιζεν εἶναι, οὔτε χαρίζεσθαι θεοῖς ἂν ἵκετο τὸν ζητοῦντα, ἃ ἐκεῖνοι σαφηνίσαι οὐκ ἐβονλήθησαν. Κινδυνεῦσαι δ' ἂν ἔφη καὶ παραφρονησαὶ τὸν ταῦτα μεριμνῶντα, οὐδὲν ἦτιον ἢ Ἀναξαγόρας παρεσφρόνησεν, ὁ μέγιστον φρο-

Cap. XI. 1) Ἐδίδασκε δέ. Xenophon, Memorabil. lib. IV. pag. 814. B. [Cap. 7. ed. Ernest.] Quatenus earum doctrinarum studiis eruditos esse oporteat reipub. principes, pluribus a Platone lib. de repub. VII. disputatur.

2) ἕνεκα πορείας τε Xenoph.

3) διαγινώσκοντας Xenoph.

4) εἶναι μαθεῖν et statim τῶν νυκτοθηρῶν Xenoph.

5) ζητοῦντας Xenoph.

νήσας ἐπὶ τῷ τὰς τῶν θεῶν μηχανὰς ἐξηγεῖσθαι. Ἐκεῖνος γὰρ λέγων 5
 μὲν, τὸ αὐτὸ εἶναι πῦρ τε καὶ ἥλιον, ἡγνόμενός ἐστι τὸ μὲν πῦρ οἱ ἄν-
 θρωποι ῥαδίως καθορῶσιν, εἰς δὲ τὸν ἥλιον οὐ δύναται ἀντιβλέπειν.
 Καὶ ὑπὸ μὲν τοῦ ἡλίου καταλαμπόμενοι, τὰ χρώματα μελάντερα
 ἔχουσιν, ὑπὸ δὲ τοῦ πυρὸς οὐ. Ἠγνόμενός ἐστι καὶ ὅτι τῶν ἐκ τῆς γῆς
 φρυομένων ἄνευ μὲν ἡλίου ἀνγῆς οὐδὲν δύναται καλῶς αὖξασθαι, ὑπὸ
 δὲ τοῦ πυρὸς θερμαινόμενα πάντα ἀπόλλυται. Φάσκων δὲ τὸν ἥλιον
 λίθον διάπυρον εἶναι, καὶ τοῦτο ἡγνόμενός ἐστι, ὅτι λίθος μὲν ἐν πυρὶ ὧν, 6
 οὔτε λάμπει οὔτε πολὺν χρόνον ἀντέχει, ὁ δὲ ἥλιος πάντα τὸν χρόνον
 πάντων λαμπρότατος⁶⁾ ὧν, διαμένει. Ἐκέλευε δὲ καὶ λογισμοὺς μα-
 θάνειν· καὶ τούτων δὲ ὁμοίως τοῖς ἄλλοις ἐκέλευε φυλάττεσθαι τὴν
 μάταιον πραγματείαν· μέχρι δὲ τοῦ ὠφελίμου πάντα καὶ αὐτὸς συνε-
 σκόπει καὶ συνδιεξήει τοῖς συνοῦσι.“ Ταῦτα Ξενοφῶν ἐν ἀπομνη-
 μονεύμασιν. Ἐν ἐπιστολῇ δὲ ὁ αὐτὸς τῇ πρὸς Αἰσχίνην περὶ Πλά-
 τῶνος καὶ τῶν ἀρχόντων τὴν τοῦ παντὸς φυσιολογίαν τοιαῦτα γράφει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ.

1

Περὶ τῶν φυσιολογεῖν ἀρχόντων. Ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἐν ἐπι-
 στολῇ πρὸς Αἰσχίνην.

„Ὅτι μὲν γὰρ τὰ θεῖα ὑπὲρ ἡμᾶς, παντὶ δήλον, ἀπόχρη δὲ, τῷ
 κρείττονι τῆς δυνάμεως αὐτοὺς σεβεῖν· οἷοι δὲ εἶσιν, οὔτε εὐρεῖν ῥά-
 διον οὔτε ζητεῖν θεμιτόν. Οὐδὲ γὰρ δεσποτῶν φύσιν ἢ πρᾶξιν δού- 2
 λοῖς εἰδέναι πλέον ὑπηρεσίας προσήκει. Καὶ τὸ μέγιστον, ὅσῃ χρὴ
 ἄγασθαι τὰνθρώπινα διαπονουμένων, τοσῶδε τοῖς δόξης ἐκ πολλῶν
 ἀκαίρων καὶ κενῶν γλιχομένοις ἄχθος φέρει. Πότε γὰρ, ὦ Αἰσχίνη,
 Σωκράτους ἀκήκοός τις οὐρανίων περὶ λέγοντος ἢ γραμμὰς εἰς ἐπανάρ-
 θωσιν παραινοῦντος μαρθάνειν; Μουσικὴν μὲν γὰρ ἴσμεν αὐτὸν
 μέχρι ὧτων συνιέντα. Διετέλει δὲ ἐκάστοτε αὐτοῖς λέγων, τί καλὸν 3
 καὶ τί ἀνδρία δικαιοσύνη τε καὶ ἄλλαι ἀρεταί· ἀνθρώπινα γὰρ αὐτὰ 3
 ἀγαθὰ ἐκάλει· τὰ δ' ἄλλα ἢ ἀδύνατον ἀνθρώποις ἀλῶναι ἔφασκεν,
 ἢ μύθων εἶναι συγγενῇ, μετ' ὁφρύος σοφιστῶν παίγνια διεξιόντων.
 Καὶ οὐκ ἔλεγε μὲν ταῦτα, οὐχὶ δὲ ἔπραττε. Γράφειν δὲ τὰ πραχθέντα
 εἰδότι σοι, καίπερ οὐκ ἀπὸ δὲ ἐσόμενον, χρόνον ἔχει, ἀνέγραψά τε
 ἄλλοθι. Πανσάσθωσαν οὖν ἐλεγχόμενοι, ἢ πρὸς τὸ εἰκὸς ἴτωσαν, 4
 οἷς Σωκράτης οὐκ ἤρρεσεν, ὃ ζῶντι μὲν ὁ θεὸς σοφίαν ἐμαρτύρησεν, 4
 οἱ δὲ κτείναντες τῆς μετανοίας ἀποκάθαρσιν οὐχ εὗρον. Τὸ δὲ καλὸν
 ἄρα, Αἰγύπτου ἠράσθησαν, καὶ τῆς Πυθαγόρα τερατώδους σοφίας,
 ὧν τὸ περιττὸν καὶ μὴ μόνιμον ἐπὶ Σωκράτην ἤλεγξεν ἔως τυραννί-

6) λαμπρότερος Xenoph.

δος καὶ ἀντὶ διαίτης λιτῆς Σικελιωτὶς γαστρὸς ἀμέτρον τράπεζα¹⁾.” Ταῦτα Ξενοφῶν, τὸν Πλάτωνα αἰνιτιζόμενος. Ὁ δὲ γε Πλάτων ἐν πολιτείᾳ, περὶ γυμναστικῆς καὶ μουσικῆς τὰδ' ἱστορεῖ φάναι τὸν Σωκράτην.

1

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ.

Περὶ γυμναστικῆς καὶ μουσικῆς. Ἀπὸ τοῦ Πλάτωνος ἐν πολιτείᾳ.

- „Τὶ ἂν οὖν¹⁾ εἶη, ὃ Γλαῦκων, μάθημα ψυχῆς ὁλκὸν ἀπὸ τοῦ γιγνομένου ἐπὶ τὸ ὄν; Τόδε δ' ἐννοῶ λέγων ἅμα· οὐκ ἀθλητὰς μέντοι πολέμου ἐφαμεν τούτους ἀνάγκαῖον εἶναι νέους ὄντας; Ἐφαμεν γάρ.
- 2 Δεῖ ἄρα καὶ τοῦτο προσέχειν τὸ μάθημα, ὃ ζητοῦμεν πρὸς ἐκείνῳ. Τὸ ποῖον; Μὴ ἄχρηστον πολεμικοῖς ἀνδράσιν εἶναι. Δεῖ μέντοι, ἔφη, εἰπερ οἶόν τε. Γυμναστικῇ πη καὶ μουσικῇ ἔν γε τῷ πρόσθεν ἐπαιδεύοντο ἡμῖν. Ἦν ταῦτα, ἔφη. Καὶ γυμναστικὴ μὲν πον περὶ γιγνόμενον καὶ ἀπολλύμενον τετεύχασκε, σώματος γὰρ αὐξῆς καὶ φθίσεως ἐπιστατεῖ. Φαίνεται. Τοῦτο μὲν δὴ οὐκ ἂν εἶη ὃ ζητοῦμεν μάθημα. Οὐ γάρ. Ἄλλ' ἄρα μουσικὴ, ὅσην τὸ πρότερον διήλθόμεν; Ἄλλ' ἦν
- 3 ἐκείνη γ' ἔφη, ἀντίστροφος τῆς γυμναστικῆς, εἰ μέμνησαι, ἔθεσι παιδεύουσα τοὺς φύλακας, κατὰ τε ἀρμονίαν εὐαρμοσίαν τινὰ, οὐκ ἐπιστήμην παραδιδούσα, καὶ κατὰ ῥυθμὸν εὐρυθμίαν, ἔν τε τοῖς λόγοις ἕτερα τούτων ἀδελφὰ ἔθῃ ἅπτα ἔχουσα, καὶ ὅσοι μυθώδεις τῶν λόγων καὶ ὅσοι ἀληθινώτεροι ἦσαν. Μάθημα δὲ πρὸς τοιοῦτόν τι ἄγον, οἶον σὺ νῦν ζητεῖς, οὐδὲν ἦν ἐν αὐτῇ. Ἀκριβέστατα, ἦν δ' ἐγὼ, ἀναμνήσκεις με. Τῷ γὰρ ὄντι τοιοῦτον οὐδὲν εἶχεν. Ἄλλ', ὦ δαιμόνιε
- 4 Γλαῦκων, τί ἂν εἶη τοιοῦτον; Αἴ' τε γὰρ τέχνηαι βάνανσοί πον ἅπασαι ἔδοξαν εἶναι. Πῶς δ' οὐ; Ἐλθ' ἐξῆς προῦδ' ἐπιλέγει. „Μὴ ποτ' ²⁾ αὐτῶν τι ἀτελὲς ἐπιχειροῶσιν ἡμῖν μαρθάνειν οὓς θρέψομεν, καὶ οὐκ ἐξῆκον ἐκείσδε ἀεὶ, οἳ πάντας ³⁾ δεῖ ἀνήκειν, οἷον ἄρτι περὶ τῆς ἀστρονομίας ἐλέγομεν. Ἡ οὐκ οἶσθ', ὅτι καὶ περὶ ἀρμονίας ἕτερον τοιοῦτον ποιοῦσι; Τὰς γὰρ ἀκουομένας αὖ συμφωνίας καὶ φθόγγους ἀλλήλοις ἀναμετροῦντες, ἀνήνυτα ὥσπερ οἱ ἀστρονόμοι ποιοῦσι. Λή

Cap. XII. 1) Σικελιωτὶς τράπεζα. Plato ipse, qui tacite hic a Xenophonte mordetur, lib. III. de repub. Socratem habet Adimanto sic loquentem: Συρακουσίαν δὲ, ὃ φίλε, τράπεζαν καὶ Σικελικὴν ποικιλίαν ὄψων, ὡς εἰκοις, οὐκ αἰνεῖς, εἰπέρ σοι ταῦτα δοκεῖ ὀρθῶς ἔχειν. Vig.

Cap. XIII. 1) Τὶ ἂν οὖν. Vid. Plat. de republ. VII, 6. p. 115, Stallb.

2) Μὴ ποτ'. Vid. Plat. ibid. VII, 12. p. 137 sqq.

3) πάντα δεῖ ἀφ' ἡκεῖν Plat.

τοὺς θεοὺς, ἔφη, καὶ γελοίως ἔγε πυκνώματα⁴⁾ ἅττα ὀνομάζοντες καὶ παραβάλλοντες τὰ ὦτα, οἷον ἐκ γειτόνων φωνὴν θηρευόμενοι, οἱ μὲν⁵ φασιν ἔτι κατακούειν ἐν μέσῳ τινὰ ἡχὴν καὶ σμικρότατον εἶναι τοῦτο διάστημα, ὃ μετρητέον, οἱ δ' ἀμφισβητοῦντες, ὡς ὁμοιον ἤδη φθεργομένων· ἀμφοτέροι οὗτα τοῦ νοῦ προστησάμενοι. Σὺ μὲν, ἦν δ' ἐγώ, τοὺς χρηστοὺς λέγεις τοὺς ταῖς χορδαῖς πράγματα παρέχοντας καὶ βασανίζοντας ἐπὶ τῶν κολλόπων καὶ στρεβλοῦντας. Ἵνα δὲ μὴ μακροτέρα ἢ εἰκὼν γίγνηται πλήκτρῳ τε πληγῶν γιγνομένων καὶ κατηγορίας⁶ πέρι καὶ ἐξαρηίσεως καὶ ἀλαζονείας χορδῶν, παύομαι τῆς εἰκόνης καὶ οὐ φημι τούτους λέγειν, ἀλλ' ἐκείνους, οὓς ἔφαμεν νῦν δὴ περὶ ἀρμο- νίας εἰρῆσθαι⁷⁾. Ταυτὸν γὰρ ποιοῦσι τοῖς ἐν τῇ ἀστρονομίᾳ. Τοὺς γὰρ ἐν ταύταις ταῖς συμφωνίαις ταῖς ἀκουομέναις ἀριθμοὺς ζητοῦσιν, ἀλλ' οὐκ εἰς προβλήματα ἀνίσιν ἐπισκοπεῖν, τίνες ξύμφωνοι ἀριθμοί, καὶ τίνες οὐ, καὶ διὰ τί ἑκάτεροι.“ Ἀλλὰ γὰρ καὶ ταῦθ' ἡμῖν πρὸ ὁδοῦ κείσθω, ἀπολογουμένοις ὅτι μὴ δίχα διανοίας ὀρθῆς καὶ τῆς⁷ τῶν τοιῶνδε ἀχρηστομαθείας ὀλιγορήσαμεν. Σκεψόμεθα δὴ τα λοιπὸν ἤδη ἄνωθεν ἀρξάμενοι τὰς τῶν εἰρημένων φυσικῶν φιλοσόφων δογματικὰς πρὸς ἀλλήλους ἀντιδοξίας. Γράφει δὴ ἀθρόως ἀπάντων τῶν Πλατωνικῶν ὁμοῦ καὶ Πυθαγορείων τῶν τε ἔτι πρεσβυτέρων φυσικῶν φιλοσόφων ἐπικεκλημένων καὶ αὐτὸ πᾶν τῶν νεωτέρων Περιπατητικῶν τε καὶ Στωικῶν καὶ Ἐπικουρείων τὰς δόξας συναγαγὼν ὁ Πλούταρχος, ἐν οἷς ἐπέγραψε περὶ τῶν ἀρεσκόντων τοῖς φιλοσόφοις⁸ φυσικῶν δογμάτων. Ἐξ ὧν παραθήσομαι ταῦτα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ.

Λόξαι φιλοσόφων περὶ ἀρχῶν. Ἀπὸ τῶν Πλουτάρχου ἐν τῷ περὶ τῶν ἀρεσκόντων τοῖς φιλοσόφοις φυσικῶν δογμάτων.

„Θαλῆς ὁ Μιλήσιος¹⁾, εἰς τῶν ἐπτὰ σοφῶν, ἀρχὴν τῶν ὄντων ἀπεφήνατο εἶναι τὸ ὕδωρ. Δοκεῖ δὲ ὁ ἀνὴρ οὗτος ἀρξαι τῆς φιλοσοφίας καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἢ Ἰωνικὴ αἵρεσις προσηγορεύθῃ. Ἐγένοντο γὰρ πλεῖ-¹ σται διαδοχαί. Φιλοσοφήσας δὲ ἐν Αἰγύπτῳ, πρεσβύτερος ἦλθεν εἰς

4) πυκνώματα. Gellius l. I. C. 11. Quid enim foret ea re ineptius? si, ut Planipedi saltanti, ita Graccho concionanti, numeros et modos et frequentamenta varia tibicen incineret? Numeros ὕθμους, modos μέλη, frequentamenta πυκνώματα dixit. Vig.

5) αἰρήσεσθαι Vig. in marg. et vertens: tantum dicam non iam istos, sed alios illos potius, de quibus paulo ante loquebamur, musicae praeceptores deligendos esse.

Cap. XIV. 1) Θαλῆς Μιλήσιος. Plutarch. in Moralib. de Plac. Philosoph. p. 875. D. Vig.

Μίλητον. Ἐξ ὕδατος δέ φησι πάντα εἶναι καὶ εἰς ὕδωρ πάντα ἀναλύεσθαι. Στοχάζεται δὲ ἐκ τούτου, πρῶτον, ὅτι πάντων ζώων ἡ γονὴ ἀρχὴ ἐστὶ, ὑγρὰ οὖσα· οὕτως εἰκὸς καὶ τὰ πάντα ἐξ ὑγροῦ τὴν ἀρχὴν ἔχειν. Δεύτερον, ὅτι πάντα τὰ φυτὰ ὑγρῷ τρέφεται τε καὶ καρποφορεῖ, ἀμοιρῶντα δὲ ξηραίνεται.² Τρίτον δὲ, ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ πῦρ τὸ τοῦ ἡλίου καὶ τὸ τῶν ἀστρων ταῖς τῶν ὑδάτων ἀναθυμιάσεσι τρέφεται, καὶ αὐτὸς ὁ κόσμος. Διὰ τοῦτο καὶ Ὅμηρος ταύτην τὴν γένεσιν ὑποτίθεται περὶ τοῦ ὕδατος·

᾽Ωκεανὸν²⁾, ὅσπερ γένεσις πάντεσσι τέτυκται.

Ταῦτα μὲν ὁ Θαλῆς. Ἀναξίμανδρος δὲ ὁ Μιλήσιός φησι, τῶν ὄντων τὴν ἀρχὴν εἶναι τὸ ἀπειρον. Ἐκ γὰρ τούτου πάντα γίνεσθαι καὶ εἰς τοῦτο πάντα φθίερεσθαι. Διὸ καὶ γενᾶσθαι ἀπείρους κόσμους καὶ πάλιν φθίερεσθαι εἰς τὸ ἐξ οὗ γίνεται. Λέγει δ' οὖν, διότι τὸ ἀπειρόν ἐστιν, ἵνα μηδὲν ἐλλείπη καὶ ἡ³⁾ γένεσις ἡ ὑφισταμένη. Ἀμαρτάνει δὲ καὶ οὗτος, μὴ λέγων, τί ἐστὶ τὸ ἀπειρον, πότερον ἀήρ ἐστὶν, ἢ ὕδωρ ἢ γῆ ἢ ἄλλα τινὰ σώματα. Ἀμαρτάνει οὖν τὴν μὲν ὕλην ἀποφαινόμενος, τὸ δὲ ποιοῦν αἷτιον ἀναιρῶν. Τὸ γὰρ ἀπειρον οὐδὲν ἄλλο ἢ ὕλη ἐστίν· οὐ δύναται δὲ ἡ ὕλη εἶναι ἐνεργεῖα⁴⁾, ἐὰν μὴ τὸ ποιοῦν ὑπόθῃται⁵⁾. Ἀναξίμενης δὲ ὁ Μιλήσιος ἀρχὴν τῶν ὄντων⁴ τὸν ἀέρα ἀπεφῆνατο· ἐκ γὰρ τούτου τὰ πάντα γίνεσθαι καὶ εἰς αὐτὸν πάλιν ἀναλύεσθαι. Οἷον ἡ ψυχὴ, φησὶν, ἡ ἡμετέρα ἀήρ ἐστὶ· συγκρατεῖ γὰρ ἡμᾶς· καὶ ὅλον δὲ τὸν κόσμον πνεῦμα καὶ ἀήρ ἐμπεριέχει. Λέγεται δὲ συνωνύμως ἀήρ καὶ πνεῦμα. Ἀμαρτάνει δὲ καὶ οὗτος ἐξ ἀπλοῦ καὶ μονοειδοῦς ἀέρος καὶ πνεύματος δοκῶν συνιστάναι τὰ ζῶα. Ἀδύνατον γὰρ ἀρχὴν μίαν τὴν ὕλην τῶν ὄντων ὑποστῆναι, ἀλλὰ καὶ τὸ ποιοῦν αἷτιον χρὴ τιθέναι. Οἷον οὐκ ἄργυρος ἀρκεῖ πρὸς τὸ ἔκπωμα γενέσθαι, ἐὰν μὴ τὸ ποιοῦν ἦ, τοῦτ' ἐστὶν ὁ ἀργυροκόπος· ὁμοίως καὶ ἐπὶ τοῦ χαλκοῦ καὶ ξύλων καὶ τῆς ἄλλης ὕλης. Ἡράκλειτος⁶⁾ καὶ Ἰππασος ὁ Μεταποντῖνος ἀρχὴν τῶν πάντων τὸ πῦρ.

2) ᾽Ωκεανόν. Homer. Iliad. ξ. 246. Vig.

3) καὶ ἡ γένεσις. Plutarch. non habet illud καὶ, sed ista coniungit, ἵνα μηδὲν ἐλλείπη ἡ γένεσις etc. Melius. Καὶ tamen retineri optime potest, modo sequatur ἡ pro ἡ, quod mihi magis probaretur. [Hoc scripsi.]

4) ἐνεργεῖα. Hoc malo, quam ἐνέργεια, ut est apud Plutarchum, ubi Latin. interpres haec verba, οὐ δύναται δὲ ἡ ὕλη εἶναι ἐνέργεια, vertit: materia rem creare nullam potest. Plutarchi mens nunquam ista fuit. Vig.

5) ὑπόθῃται. Plutarch. ὑποκίηται. Utrumque defendi potest: ὑπόθῃται tamen magis placet. Vig.

6) Ἡράκλειτος. Praeterit Eusebius Anaxagoram, Archelaum et Pythagoram: quid sequutus, non video, nisi quod paulo post pag. 750. D. [c. 15.]

Ἐκ τοῦ πυρὸς γὰρ τὰ πάντα γίνεσθαι καὶ εἰς πῦρ πάντα τελευτᾶν λέγουσι· τούτου δὲ κατασβεσνυμένου, κοσμοποιεῖσθαι τὰ πάντα.⁵ Πρῶτον μὲν γὰρ τὸ παχυμερέστατον αὐτοῦ εἰς αὐτὸ συστελλόμενον γῆ γίγνεται⁷)· ἔπειτα ἀναχαλωμένην τὴν γῆν ὑπὸ τοῦ πυρὸς φῦσει, ὕδωρ ἀποτελεῖσθαι, ἀναθυμιάμενον δὲ ἀέρα γίνεσθαι. Πάλιν δὲ τὸν κόσμον καὶ πάντα τὰ σώματα ὑπὸ πυρὸς ἀναλοῦσθαι⁸) ἐν τῇ ἐκ-πυρώσει. Ἀρχὴ οὖν τὸ πῦρ, ὅτι ἐκ τούτου τὰ πάντα, τέλος δὲ, ὅτι εἰς τοῦτο ἀναλύεται τὰ πάντα. Δημόκριτος, ὃ μετὰ πλείστον Ἐπίκουρος ἠκολούθησεν, ἀρχὰς τῶν ὄντων σώματα ἄτομα, λόγῳ δὲ θεω-⁶ρητὰ, ἀμέτοχα κενοῦ, ἀγέννητα, αἰδία, ἀφθαρτα, οὐδὲ θραυσθῆναι δυνάμενα, οὔτε διαπλασμὸν ἐκ τῶν μερῶν λαβεῖν οὔτε ἀλλοιωθῆναι, εἶναι δ' αὐτὰ λόγῳ θεωρητὰ. Ταῦτα μέντοι κινεῖσθαι ἐν τῷ κενῷ καὶ διὰ τοῦ κενοῦ· εἶναι δὲ καὶ αὐτὸ τὸ κενὸν ἄπειρον καὶ τὰ σώματα ἄπειρα. Συμβεβηκέναι δὲ τοῖς σώμασι τρία ταῦτα, σχήματα, μέγεθος, βάρος· ἀλλ' ὁ μὲν Δημόκριτος ἔλεγε δύο, μέγεθος καὶ ⁷σχῆμα, ὁ δὲ Ἐπίκουρος τούτοις καὶ τρίτον βίρος προσέθηκεν. Ἀνάγκη γὰρ φησι, κινεῖσθαι τὰ σώματα τῇ τοῦ βάρους πληγῇ, ἐπεὶ οὐ κινήσεται. Εἶναι δὲ τὰ σχήματα αὐτῶν ἀτόμων περιληπτὰ, οὐκ ἄπειρα· μὴ γὰρ εἶναι μήτε ἀγκιστροειδεῖς μήτε τριαινοειδεῖς μήτε κραιοειδεῖς· ταῦτα γὰρ τὰ σχήματά ἐστιν εὐθραυστα, αἱ δὲ ἄτομοι ἀπαθεῖς, ἀθραυστοι· ἴδια δὲ ἔχειν σχήματα, λόγῳ θεωρητὰ. Καὶ εἴρηται ἄτομος, οὐχ ὅτι ἐστὶν ἐλαχίστη, ἀλλ' ὅτι οὐ δύναται τμηθῆναι, ⁸ἀπαθὴς οὕσα καὶ ἀμέτοχος κενοῦ· ὥστε ἐὰν εἴπῃ ἄτομον, ἄθραυστον λέγει, ἀπαθῆ⁹), ἀμέτοχον κενοῦ. Ὅτι δὲ ἐστὶν ἄτομος, σαφές· καὶ γὰρ ἐστὶ στοιχεῖα καὶ ζῶα κενὰ καὶ ἡ μόνας. Ἐμπεδοκλῆς Μένωνος, Ἀκραγαντῖνος, τέτταρα μὲν στοιχεῖα πῦρ, ἀέρα, ὕδωρ, γῆν, δύο δὲ ἀρχικὰς δυνάμεις, φιλίαν τε καὶ νεῖκος, ὧν ἡ μὲν ἐστὶν ἐνωτικὴ, τὸ δὲ διαιρετικόν. Φησὶ δὲ οὕτως·

Τέσσαρα τῶν πάντων ῥιζώματα πρῶτον ἄκουε·

Anaxagorae sententiam pluribus ex Platone traditurus esset: at de Archelao et Pythagora nihil. Vig.

7) γῆ γίγνεται. Facilis erat coniectura, reponendum γῆν γίνεσθαι, quam lectionem Plutarchus repraesentat. Vig.

8) ἀναλύεσθαι conicit Vig. Sed cf. Schaefer. ad Gregor. C. p. 706. p. 916. De verbis quae paulo inferius sequuntur, ταῦτα μέντοι κινεῖσθαι — τοῦ κενοῦ cf. Reinhold. Lehrbuch der Geschichte der Philosophie p. 42.

9) λέγει ἀπαθῆ. Melius Plutarch. λέγει καὶ ἀπαθῆ. [Interpunctione potius mutata comma sublatum post ἄθραυστον posui post λέγει. Pro ἐὰν εἴπῃ Vig in marg. εἴπῃ τις.]

Ζεὺς αἰθέρ Ἥρη τε φερέσβιος ἡδ' Αἰδωνεὺς

Νῆστις θ' ¹⁰), ἡ δακρύοις τέγγει κροῦνῶμα βρότειον.

- 9) Δία μὲν γὰρ λέγει τὴν ζέσιν καὶ τὸν αἰθέρα ¹¹). Ἥραν δὲ φερέσβιον τὸν αἶρα, τὴν γῆν τὸν Αἰδωνέα, Νῆστιν δὲ καὶ κροῦνῶμα βρότειον, οἶονεὶ τὸ σπέρμα καὶ τὸ ὕδωρ. Τοσαύτη μὲν ἡ τῶν πρώτων φυσικῶν φιλοσόφων διαφωνία, τοιαύτη δὲ αὐτῶν καὶ ἡ περὶ ἀρχῶν δόξα, οὐ θεὸν, οὐ ποιητὴν, οὐ δημιουργόν, οὐδὲ τι ¹²) τῶν ὅλων αἴτιον, οὐδὲ μὴν θεοὺς οὐδ' ἀσώματους δυνάμεις, οὐ νοεράς γύσεις, οὐ λογικάς οὐσίας, οὐδ' ὅλως τι τῶν ἐκτὸς αἰσθήσεων ἐν ταῖς ἀρχαῖς ὑπο-
 10) θεμένον. Μόνος δ' οὖν πρώτος Ἑλλήνων Ἀναξαγόρας μνημονεύεται ἐν τοῖς περὶ ἀρχῶν λόγοις νοῦν τῶν πάντων αἴτιον ἀποφῆρασθαι. Φασὶ γοῦν ὡς ἄρα οὗτος μάλιστα παρὰ τοὺς πρὸ αὐτοῦ ἐθαύμασε φυσιολογίαν· μηλόβοτον ¹³) γέ τοι τὴν ἑαυτοῦ χώραν δι' αὐτὴν εἶασε, τὸν τε περὶ ἀρχῶν λόγον πρώτος Ἑλλήτων διήρθρωσεν. Οὐ γὰρ μόνον περὶ τῆς πάντων οὐσίας ἀπεφῆνατο, ὡς οἱ πρὸ αὐτοῦ, ἀλλὰ
 11) καὶ περὶ τοῦ κινουντος αὐτὴν αἰτίου. Ἦν γὰρ ἐν ἀρχῇ ¹⁴), φησὶν, ὁμοῦ τὰ πράγματα πεφυρμένα· νοῦς δὲ εἰσελθὼν αὐτὰ ἐκ τῆς ἀταξίας εἰς τάξιν ἤγαγε. Θαυμάσαι δ' ἐστίν, ὡς οὗτος πρώτος παρ' Ἑλλήσι τοῦτον θεολογήσας τὸν τρόπον, δόξας Ἀθηναίοις ἄθεος εἶναι, ὅτι μὴ τὸν ἥλιον ἐθεολόγει, τὸν δὲ ἡλίου ποιητὴν, μικροῦ δεῖν καταλευσθεῖς ἔθανε. Λέγεται δὲ μηδὲ οὗτος σῶον φυλάξαι τὸ δόγμα. Ἐπιστῆσαι μὲν γὰρ νοῦν τοῖς πᾶσι, οὐκέτι δὲ κατὰ νοῦν καὶ λογι-
 12) σμὸν τὴν περὶ τῶν ὄντων ἀποδοῦναι φυσιολογίαν. Ἐπάκουσον δ' οὖν, οἷα ὁ Σωκράτης ἐν τῷ Πλάτωνος περὶ ψυχῆς αἰτιᾶται τὸν ἄνδρα ἐν τούτοις.

10) Νῆστις θ' etc. De v. Νῆστις quo de aqua Empedocles usus est, v. Voss. de idolol. II, 77. p. 258. V. κροῦνῶμα βρότειον Vig. vertit mortalibus scatebris. Cf. Lindner. ad Athenagor. deprec. XVIII. p. 136. De ipsa Empedoclis sententia v. Reinhold. Lehrbuch der Geschichte der Philos. p. 37 sqq. Cf. Voss. l. I. et Moshem. ad Cudworth. system. p. 159. Lindner. l. I. p. 138.

11) Δία — αἰθέρα κ. τ. λ. Cf. Creuzer. Symbolik III. p. 404.

12) οὐδέ τι. Mallem οὐδέ τινα. Vig.

13) μηλόβοτον. Plato in Hippia maiore: Τοῦναντίον γὰρ Ἀναξαγόρα φασὶ συμβῆναι, ἡ ὑμῖν· καταλειφθέντων γὰρ αὐτῷ πολλῶν χρημάτων, καταμελῆσαι καὶ ἀπολέσαι πάντα. Diogenes Laertius: Οὗτος εὐγενεῖα καὶ πλούτῳ διαφείρων ἦν, ἀλλὰ καὶ μεγαλοφροσύνη, ὅς γε τὰ πατρῷα παρεχώρησε τοῖς οἰκείοις. Αἰτία θεις γὰρ ὑπ' αὐτῶν, ὡς ἀμελῶν· Τί οὖν, ἔφη, οὐχ ὑμεῖς ἐπιμελεῖσθε; Vig.

14) ἦν γὰρ ἐν ἀρχῇ. Plutarchus supra p. 876. D. haec paulo aliter. Ἀρχεται δὲ οὕτως, inquit, Ὅμοῦ πάντα χρήματα ἦν, νοῦς δὲ αὐτὰ διῆρε καὶ διεκόσμησε· χρήματα λέγων, τὰ πράγματα. Consule Diogenem. Vig.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ.

Περὶ τῆς Ἀναξαγόρου δόξης. Ἀπὸ τῶν Σωκράτους ἐν τῷ
Πλάτωνος περὶ ψυχῆς.

„Ἀλλ’ ἀκούσας¹⁾ μὲν ποτε ἐκ βιβλίου τινός, ὡς ἔφη, Ἀναξαγόρου ἀναγινώσκοντος καὶ λέγοντος ὡς ἄρα νοῦς ἐστὶν ὁ διακοσμῶν τε καὶ πάντων αἷτιος, ταύτῃ δὴ τῇ αἰτίᾳ ἦσθην τε καὶ ἔδοξέ μοι τρόπον τινὰ εὖ ἔχειν τὸ τὸν νοῦν εἶναι πάντων αἷτιον, καὶ ἡγησάμην εἰ τοῦτο οὕτως ἔχει, τὸν γε νοῦν κοσμοῦντα πάντα κοσμεῖν καὶ ἕκαστον τιθέ-¹ ναι ὅπῃ ἂν βέλτιστα ἔχη. Εἰ οὖν τις βούλοιο τὴν αἰτίαν εὐρεῖν περὶ ἑκάστου, ὅπῃ ἢ γίνεται ἢ ἀπόλλυται ἢ ἔστι, τοῦτο δεῖν περὶ αὐτοῦ εὐρεῖν, ὅπῃ βέλτιστόν ἐστιν αὐτὸν ἢ εἶναι ἢ ἄλλο ὁτιοῦν πά- σχειν ἢ ποιεῖν. Ἐκ δὴ τοῦ λόγου τούτου οὐδὲν ἄλλο σκοπεῖν προσή- κειν ἀνθρώπῳ, καὶ περὶ αὐτοῦ καὶ περὶ τῶν ἄλλων, ἀλλ’ ἢ τὸ ἄριστον καὶ τὸ βέλτιστον. Ἀναγκαῖον δὲ εἶναι τὸν αὐτὸν τοῦτον καὶ τὸ χεῖρον εἶδέ- ναι· τὴν αὐτὴν γὰρ εἶναι ἐπιστήμην περὶ αὐτῶν. Ταῦτα δὲ λογιζόμενος, ² ἄσμενος εὐρηκέναι ὥμην διδάσκαλον τῆς αἰτίας περὶ τῶν ὄντων κατὰ νοῦν ἑμαυτῷ, τὸν Ἀναξαγόραν, καὶ μοι φράσειν, πρῶτον μὲν πότερον ἢ γῆ πλατεῖά ἐστιν ἢ στρογγύλη, ἐπειδὴ δὲ φράσειεν, ἐπεκδιηγῆσεσθαι τὴν αἰτίαν καὶ τὴν ἀνάγκην, λέγοντα τὸ ἄμεινον καὶ ὅτι αὐτὴν ἄμεινον ἦν τοιαύτην εἶναι. Καὶ εἰ ἐν μέσῳ φασὶν εἶναι αὐτὴν, ἐπεκδιηγῆσεσθαι ὡς ἄμεινον ἦν αὐτὴν ἐν μέσῳ εἶναι. Καὶ εἰ μοι ταῦτα ἀποφαίνοιο, ³ παρεσκευάσμην ὡς οὐκέτι ὑποθησόμενος αἰτίας ἄλλο εἶδος. Καὶ δὴ καὶ περὶ ἡλίου παρεσκευάσμην ὡσαύτως πεισόμενος, καὶ σελήνης καὶ τῶν ἄλλων ἀστρῶν τάχους τε περὶ πρὸς ἄλληλα καὶ τροπῶν καὶ τῶν ἄλλων παθημάτων, πῇ ποτε ταῦτ’ ἄμεινόν ἐστιν ἕκαστον καὶ ποιεῖν καὶ πάσχειν ἢ πάσχει. Οὐ γὰρ ἂν ποτ’ αὐτὸν ὥμην, φάσκοντά γε ὑπὸ νοῦ αὐτὰ κεκοσμηῆσθαι, ἄλλην τινὰ αὐτοῖς αἰτίαν ἐπενεγκεῖν ἢ ⁴ ὅτι βέλτιστον αὐτὰ οὕτως ἔχειν ἐστὶν, ὡς ἔχει. Ἐκάστῳ οὖν αὐτῶν ἀποδιδόντα τὴν αἰτίαν καὶ κοινῇ πᾶσι τὸ ἕκάστῳ βέλτιστον, ὥμην καὶ τὸ κοινὸν πᾶσιν ἐπιδιηγῆσεσθαι ἀγαθόν. Καὶ οὐδ’ ἂν ἀπεδόμην πολλοῦ τὰς ἐλπίδας, ἀλλὰ πάνν σπουδῇ λαβὼν τὰς βίβλους, ὡς τά- χιστα οἶός τ’ ἦν ἀνεγίνωσκον, ἐν ὧς τάχιστα εἶδεῖν τὸ βέλτιστον καὶ τὸ χεῖρον. Ἀπὸ δὲ θαυμαστικῆς, ὧς ἑταῖρε, ἐλπίδος ὀρχόμην φερόμετος, ἐπειδὴ ²⁾ προῶν καὶ ἀναγινώσκων ὁρῶ ἄνδρα τῷ μὲν νῷ οὐδὲν χρώ-

Cap. XV. 1) Ἀλλ’ ἀκούσας. Vid. Plat. Phaed. c. XLVI.

2) Ἐπεὶ δὲ προῶν. Plato Ἐπειδὴ. Sed praestat ἐπεὶ, quod hic pro ἀλλὰ[!] vel ἔπειτα usurpatur. Quomodo a Plutarcho praecipue sumitur, ut iam Ste- phanus in notis observavit. Sic et apud Herodot. I. II. p. 114. Ἐπεὶ οὖν τοῖς κενῆς ἀποπεμπομένοις, εἶναι τὰ πρῶτα μὲν διὰ τῆς οἰκομένης ubi oratio,

μενον οὐδὲ τινας αἰτίας ἐπαιτιώμενον εἰς τὸ διακοσμεῖν τὰ πράγματα, ἀέρας δὲ καὶ αἰθέρας καὶ ὕδατα αἰτιώμενον καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ ἄτοπα. Καὶ μοι ἔδοξεν ὁμοιότατον πεπονθέναι, ὥσπερ ἂν εἴ τις
 5 λέγων, ὅτι Σωκράτης πάντα ὅσα πράττει, νῶν πράττει, κἀπειτα ἐπιχειρήσας λέγειν τὰς αἰτίας ἐκάστων ὧν πράττω; λέγοι πρῶτον μὲν ὅτι ἐνθάδε διὰ ταῦτα νῦν κάθημαι, ὅτι σύγκειται μου τὸ σῶμα ἐξ ὁσίων καὶ νεύρων, καὶ τὰ μὲν ὅσα ἔστι στερεὰ καὶ διαφνὰς ἔχει χωρὶς ἀπ' ἀλλήλων, τὰ δὲ νεῦρα οἷα ἐπιτείνεσθαι καὶ ἀνίσθαι, περιαμπέχοντα τὰ ὅσα μετὰ τῶν σαρκῶν τε καὶ δέρματος, ὃ συνέχει αὐτά. Αἰωρουμένων οὖν τῶν ὁσίων ἐν ταῖς αὐτῶν ξυμβολαῖς, χαλῶντα καὶ συν-
 6 τείνοντα τὰ νεῦρα, κάμπτεσθαι πον ποιεῖ οἷόν τε εἶναι ἐμὲ τὰ νῦν τὰ μέλη, καὶ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν συγκαμφοθεὶς ἐνθάδε κάθημαι. Καὶ αὖ περὶ τοῦ διαλέγεσθαι ὑμῖν ἐτέρας τοιάσδε αἰτίας λέγοι, φωνάς τε καὶ ἀέρας καὶ ἀκοάς καὶ ἄλλα ἅττα μυρία τοιαῦτα αἰτιώμενος, ἀμελήσας τὰς ὡς ἀληθῶς αἰτίας λέγειν, ὅτι ἐπειδὴ Ἀθηναίους ἔδοξε, βέλτιον εἶναι ἐμοῦ καταψηφίσασθαι, διὰ ταῦτα δὴ καὶ ἐμοὶ βέλτιον αὐτὸ δέδοκται ἐνθάδε καθῆσθαι, καὶ δικαιότερον παραμένοντα ὑπέχειν
 7 τὴν δίκην, ἣν ἂν κελεύσωσιν. Ἐπεὶ νῆ τὸν κύνα, ὡς ἐγῶμαι, πάλαι ἂν ταῦτα τὰ νεῦρα καὶ τὰ ὅσα ἢ περὶ Μέγαρα ἢ περὶ Βοιωτοὺς ἦν, ὑπὸ δόξης φερόμενα τοῦ βελτίστου, εἰ μὴ δικαιότερον ὄμην καὶ κάλλιον εἶναι, πρὸ τοῦ φεύγειν τε καὶ ἀποδιδράσκειν ὑπέχειν τῇ πόλει δίκην ἦντιν' ἂν τάττη. Ἀλλ' αἷτια μὲν τὰ τοιαῦτα καλεῖν λίαν ἄτοπον. Εἰ δέ τις λέγοι, ὅτι ἄνεν τοῦ τὰ τοιαῦτα ἔχειν καὶ ὅσα
 8 καὶ νεῦρα καὶ ὅσα ἄλλα ἔχω, οὐκ ἂν οἴοσθε ἦν ποιεῖν τὰ δόξαντά μοι, ἀληθῆ ἂν λέγοι· ὡς μέντοι διὰ ταῦτα ποιῶ ἢ ποιῶ, καὶ ταύτη³⁾ νῶν πράττω, ἀλλ' οὐ τῇ τοῦ βελτίστου αἰρέσει, πολλὴ ἂν καὶ μακρὰ ῥαθυμία εἴη τοῦ λόγου.“ Εἴτα ἐπιλέγει· „Αἰὸ δὴ καὶ ὁ μὲν τις δίνην περιθεῖς⁴⁾ τῇ γῇ ὑπὸ τοῦ οὐρανοῦ μένειν δὴ ποιεῖ τὴν γῆν, ὃ

quemadmodum et hic, nisi ἐπεὶ eo modo sumeretur, esset prorsus ἀναπόδοτος. [Ne ἐπεὶ δὲ vera scriptura videatur, impediunt verba praecedentia quae non possunt reddi, ut Vig. reddidit: Hac ego spe tam egregia, mi Cebes, incitatus atque ardens ferebar sed potius vertenda sunt: A magna igitur spe depulsus ferebar. Itaque ἐπειδὴ scripsi. Ceterum totum hunc Eusebii locum nollem neglexisset Stallbaum. ad Plat. Phaed.]

3) ταύτῃ restitui ex Plat. pro ταῦθ' ἢ probante Vig. in marg. Cf. Stallbaum. ad h. l.

4) δίνην περιθεῖς etc. Ficinus: vertiginem circumponentes terrae sub coelo. Serranus autem: dum quendam aquarum gurgitem terrae circumponunt sub coelo. Existimavi perpetuam aeris agitationem intelligi, et ὑπὸ τοῦ οὐρανοῦ non cum superiore membro coniun-

δὲ ὥσπερ καρδόω πλατεία βάθρον τὸν ἄερα ὑπερείδει· τὴν δὲ τοῦ ὡς οἶόντε βέλτιστα αὐτὰ τεθῆναι δύναμιν, οὕτω νῦν κείσθαι, ταύτην οὔτε ζητοῦσιν οὔτε τινα οἶονται δαιμονίαν ἰσχὺν ἔχειν, ἀλλὰ ἡγοῦνται τούτου ἂν ποτε Ἀτλαντα ἰσχυρότερον καὶ ἀθανατώτερον καὶ μᾶλλον ἅπαντα συνέχοντα ἐξευρεῖν, καὶ ὡς ἀληθῶς τὸ ἀγαθὸν καὶ δέον ξυνδεῖν καὶ συνεχεῖν οὐδὲν οἶονται.“ Τοσαῦτ' ὁ Σωκράτης περὶ τῆς Ἀναξαγόρου δόξης. Ἦν δὲ Ἀναξαγόρου μὲν διάδοχος τῆς τε διατριβῆς ὁμοῦ καὶ τῆς δόξης Ἀρχέλαος. Ἀρχελάου δὲ ἀκουστὴς γεγενῆαι λέγεται Σωκράτης. Πλὴν ἀλλὰ φυσικοὶ καὶ ἄλλοι, Ξενοφάνης καὶ Πυθαγόρας συνακμάσαντες Ἀναξαγόρα περὶ ἀφθαρσίας θεοῦ καὶ ψυχῆς ἀθανασίας ἐφιλοσόφησαν. Ἐκ τούτων δὲ καὶ μετὰ τούτους αἱ τῆς Ἑλλήνων φιλοσοφίας ὑπέστησαν αἰρέσεις, τῶν μὲν τοῖσδε, τῶν δὲ ἑτέροις ἐξηκολουθηκότων, τινῶν δὲ καὶ ἰδίας δόξας ἐπινενοηκότων. Πάλιν δ' οὖν ὁ Πλούταρχος τὰς περὶ θεῶν ὑπολήψεις τῶν αὐτῶν τοῦτον γράφει τὸν τρόπον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ις.

Δόξαι φιλοσόφων περὶ θεῶν. Ἀπὸ τοῦ Πλουτάρχου.

„Ἐγίοι*) τῶν φιλοσόφων, καθάπερ Διαγόρας ὁ Μιλήσιος καὶ Θεόδωρος ὁ Κυρηναῖος καὶ Εὐήμερος ὁ Τεγεάτης, καθόλου φασὶ μὴ εἶναι θεούς. Τὸν δὲ Εὐήμερον καὶ Καλλίμαχος ὁ Κυρηναῖος αἰνίττεται ἐν τοῖς Ἰάμβοις. Καὶ Εὐριπίδης ὁ τραγωδοποιὸς ἀποκαλύψασθαι μὲν οὐκ ἠθέλησε, δεδοικώς τὸν Ἀρεῖον πάγον, ἐνέφηγε δὲ τοῦτον τὸν τρόπον. Τὸν γὰρ Σίσυφον εἰσήγαγε προστάτην ταύτης τῆς δόξης, καὶ συνηγόρησεν αὐτοῦ τῇ γνώμῃ.“ Ἐπὶ τούτοις πάλιν τὸν Ἀναξαγόραν εἰσάγει, πρῶτον φάσκων αὐτὸν ὀρθῶς φρονῆσαι περὶ θεοῦ. Λέγει δὲ οὕτως· „Ὁ δὲ Ἀναξαγόρας φησὶν, ὡς εἰσθήκει κατ' ἀρχὰς τὰ σώματα, νοῦς δὲ αὐτὰ διεκόσμησε θεοῦ καὶ τὰς γενέσεις τῶν ὄλων ἐποίησεν. Ὁ δὲ Πλάτων οὐκ ἐστηκότα ὑπέθετο τὰ πρῶτα σώματα, ἀτάκτως δὲ κινούμενα· διὸ φησιν, ὁ θεὸς ἐπιστήσας ὡς τάξας ἀταξίας ἐστὶ βελτίων, διεκόσμησεν αὐτά.“ Οἷς ἐπιλέγει· „Κοινῶς οὖν ἁμαρτάνουσιν ἁμφοτέροι, ὅτι τὸν θεὸν ἐποίησαν ἐπιστρεφόμενον τῶν ἀνθρωπίνων καὶ τούτων χάριν τὸν κόσμον κατασκευάζοντα. Τὸ γὰρ μακάριον καὶ ἁφθαρτον ζῶον, συμπεπληρωμένον τε πᾶσι τοῖς ἀγα-

gendum, sed novi membri principium statuendum esse. [Ego potius ὑπὸ τοῦ οὐρανοῦ coniungo cum δίνην et comma post γῇ delevi. Cf. Stallbaum. ad h. l.]

Cap. XVI. *) Ἐγίοι τῶν φιλ. Plutarch. de Placit. Philosophor. cap. 7. p. 880. Ex quo Eusebius κατ' ἐπιτομήν. Vig.

- θοῖς¹⁾ καὶ κακοῦ παντὸς ἄδεκτον, ὅλον ὃν περὶ τὴν συνοχὴν τῆς ἰδίας εὐδαιμονίας τε καὶ ἀφθαρσίας, ἀνεπιστρεφές ἐστι τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων. Κακοδαίμων δ' ἂν εἴη, ἐργάτου δικὴν καὶ τέκτονος ἀχθοφορῶν καὶ μεριμνῶν εἰς τὴν τοῦ κόσμου κατασκευήν. Καὶ πάλιν³ ὁ θεὸς ὃν λέγουσιν, ἦτοι τὸν ἔμπροσθεν αἰῶνα οὐκ ἦν, ὅτε ἦν ἀκλήρητα τὰ σώματα, ἢ ὅτε ἀτάκτως ἐκινεῖτο, ἢ ἐκοιμᾶτο ἢ ἐρηγόρει ἢ οὐδέτερον τούτων. Οὔτε τὸ πρῶτόν ἐστι δεῖξασθαι· ὁ γὰρ θεὸς αἰώνιος· οὔτε τὸ δεύτερον· εἰ γὰρ ἐκοιμᾶτο ἐξ αἰῶνος ὁ θεός, ἐτεθνήκει· αἰώνιος γὰρ ὕπνος θανατός ἐστιν. Ἀλλὰ γε ἄδεκτός ὕπνον ὁ θεός· τὸ γὰρ ἀθάνατον τοῦ θεοῦ καὶ τὸ ἐγγὺς θανάτου πολὺ κεχώριται. Εἰ δὲ ἦν ὁ θεὸς ἐρηγός, ἦτοι ἐνέλειπεν εἰς εὐδαιμονίαν ἢ πεπλήρωτο ἐν μακαριότητι. Καὶ οὔτε κατὰ τὸ πρῶτόν ἐστι μακάριος ὁ θεός· τὸ γὰρ ἐλλείπον εἰς εὐδαιμονίαν οὐ μακάριον. Οὔτε κατὰ τὸ δεύτερον· μηδὲν γὰρ ἐλλείπων, κεναῖς ἐμελλεν ἐπιχειρεῖν πράξεσι. Πῶς δὲ εἶπερ ὁ θεός ἐστι, καὶ τῇ τούτου φροντίδι τὰ κατὰ ἄνθρωπον οἰκονομεῖται, τὸ μὲν κέρδηλον εὐτυχεῖ, τὸ δὲ ἀστεῖον ἐναντίον πάσχει; Ἀγαμέμνων τε γάρ,
- ⁵ Ἀμφοτέρων, βασιλεὺς τ' ἀγαθὸς κρατερός τ' αἰχμητής, ὑπὸ μοιχοῦ καὶ μοιχαλίδος ἡττηθεὶς ἐδολοφονήθη. Καὶ ὁ τούτου δὲ συγγενὴς Ἡρακλῆς, πολλὰ τῶν ἐπιλυμαινομένων τὸν ἀνθρώπινον βίον καθάρως, ὑπὸ Ἀχιλλεΐδος φαρμακευθεὶς ἐδολοφονήθη. Θαλῆς νοῦν τοῦ κόσμου θεόν. Ἀναξίμανδρος τοὺς ἀστέρας οὐρανίους θεούς. Δημόκριτος θεὸν ἐν πυρὶ, σφαιροειδῆ τὴν τοῦ κόσμου ψυχὴν. Πυθαγόρας τῶν ἀρχῶν τὴν μὲν μονάδα θεὸν καὶ τὸ ἀγαθόν, ἥτις ἐστὶν ἡ τοῦ ἐνὸς φύσις, αὐτὸς ὁ νοῦς, τὴν δ' ἀόριστον δυνάδα²⁾ καὶ δαίμονα καὶ τὸ κακὸν περὶ ἣν ἐστὶ τὸ ὑλικὸν πλῆθος, ἐστὶ καὶ ὁρατὸς ὁ κόσμος. Μετὰ δὲ τούτους οἱ νέοι τῷ χρόνῳ πῶς ἐδόξαζον, ἄκουε· Σωκράτης καὶ Πλάτων ἐν τῷ μονοφυῆς καὶ αὐτοφυῆς, τὸ μοναδικόν, τὸ ὄντως ὃν ἀγαθόν. Πάντα δὲ ταῦτα τῶν ὀνομάτων εἰς τὸν νοῦν σπεύδει. Νοῦς οὖν ὁ θεός, χωριστὸν εἶδος, τοῦτ' ἐστὶ τὸ ἀμιγὲς πάσης ὕλης καὶ μηδενὶ παθητῷ συμπεπλεγμένον. Ἀριστοτέλης τὸν μὲν ἀνωτάτω θεὸν εἶδος χωριστὸν, ἐπιβεβηκότα τῇ σφαίρᾳ τοῦ παντός, ἥτις ἐστὶν αἰθέριον σῶμα τὸ πέμπτον ὑπ' αὐτοῦ καλούμενον.
- ⁷ Λιγνυμένον δὲ τούτου κατὰ σφαίρας, τῇ μὲν φύσει συναφεῖς, τῷ λόγῳ

1) συμπεπληρωμένον πᾶσι. Nota pro πάντων ἀγαθῶν, quae et alibi reperias. [Cf. Matthiae Gr. §. 352. Anm. Wahl. clav. N. T. Vol. II. p. 351.]

2) τῶν ἀρχῶν — — διάδα. Cf. Barthelémy Reise des jüngern Anacharsis übersetzt v. Biester T. VII. p. 97 sqq. Reinhold, Lehrbuch der Geschichte der Philosophie p. 63 sq.

δὲ κεχωρισμένας, ἐκάστην οἶται τῶν σφαιρῶν ζῶον εἶναι, σύνθετον ἐκ σώματος καὶ ψυχῆς. Ὡν τὸ μὲν σῶμά ἐστιν αἰθέριον, κινούμενον κυκλοφορικῶς, ἡ ψυχὴ δὲ λόγος ἀκίνητος, αἴτιος τῆς κινήσεως κατ' ἐνέργειαν. Οἱ Στωϊκοὶ κοινότερον θεὸν ἀποφαίνονται πῦρ τεχνικόν, ὁδῶν βαδίζον ἐπὶ γένεσιν κόσμου, περιεληφότος πάντας τοὺς σπερματικούς λόγους, καθ' οὓς ἐκάστα καθ' εἰμαρμένην γίνεται· καὶ 8 πνεῦμα μὲν διῆκον δι' ὅλου τοῦ κόσμου, τὰς δὲ προσηγορίας μεταλαμβάνον διὰ τὰς ὕλης, δι' ἧς κεχώρηκε, παραλλάξεις, θεὸν δὲ καὶ τὸν κόσμον καὶ τοὺς ἀστέρας καὶ τὴν γῆν, τὸν τ' ἀνωτάτω πάντων νοῦν ἐν αἰθέρει. Ἐπίκουρος ἀνθρωποειδεῖς μὲν πάντας τοὺς θεοὺς, λόγῳ δὲ πάντας θεωρητοὺς διὰ τὴν λεπτομέρειαν τῆς τῶν εἰδώλων φύσεως. Ὁ δ' αὐτὸς ἄλλας τέσσαρας φύσεις, κατὰ γένος ἀφθάρτους τάσδε τὰ ἅτομα, τὸ κενόν, τὸ ἄπειρον, τὰς ὁμοιομερείας καὶ τὰ στοι- 9 χεῖα.“ Τοιαῦται μὲν δὴ τῶν φυσικῶν φιλοσόφων καὶ αἱ περὶ θεοῦ διαστάσεις τε καὶ δυσφημίαι, ὧν πρώτους ὁ λόγος συνίστησι τοὺς ἀμφὶ τὸν Πυθαγόραν τε καὶ Ἀναξαγόραν Πλάτωνά τε καὶ Σωκράτη νοῦν καὶ θεὸν ἐπιστῆσαι τῷ κόσμῳ. Οὗτοι δὲ κομιδῇ παῖδες τοῖς χρόνοις ἀποδεικνύνται γενόμενοι, καθ' οὓς χρόνους ταῦτα ἰστόρηται, τῆς Ἑβραίων ἀρχαιολογίας³). Οὐκ ἦν ἄρα παλαιότητα παρὰ πᾶσιν Ἑλλήσι⁴), καὶ τοῖς πρόπαλαι τὴν πολυθεὸν δεισιδαιμονίαν παρὰ τε Φοῖνιξι καὶ Αἰγυπτίοις εἰσηγησαμένοις ἢ τοῦ τῶν ὅλων θεοῦ γνῶσις, 10 ἦν πρῶτος Ἑλλήνων Ἀναξαγόρας καὶ οἱ ἄμφ' αὐτὸν ἐξήνεγκαν. Καὶ μὴν τὰ τῆς πολυθεοῦ δεισιδαιμονίας πάντων ἐθνῶν ἐκράτει. Ἄλλ' ἦν ὡς ἔοικεν, οὐ τὴν ἀληθῆ περιέχοντα θεολογίαν, ἀλλ' ἦν Αἰγύπτιοι καὶ Φοίνικες πρῶτοι πάντων συστήσασθαι ἐμαρτυρήθησαν. Αὕτη δὲ ἦν θεοὺς μὲν οὐδαμῶς, οὐδέ τινας θείας δυνάμεις, ἄνδρας δὲ ἥδη πάλαι ἐν νεκροῖς κειμένους θεολογοῦσα, ὡς ὁ τῆς ἀληθείας πάλαι ἀπέδειξε λόγος. Φέρ' οὖν, πάλιν ἀναλάβωμεν τὸν λόγον. Ἐπειδὴ τῶν φυσικῶν φιλοσόφων οἱ μὲν πάντα κατέβαλον ἐπὶ τὰς αἰσθήσεις, 11 οἱ δ' αὖ πάλιν τούτοις ἀνθεῖλκον, ὡς οἱ περὶ τὸν Ξενοφάνην τὸν Κολοφώνιον καὶ Παρμενίδην τὸν Ἐλεάτην, οἱ δὲ τὰς αἰσθήσεις ἀνίρουν, μηδὲν εἶναι φάσκοντες καταληπτὸν τῶν ἐν αἰσθήσει, διὸ μόνῳ δεῖν πιστεῦειν τῷ λόγῳ· τὰ πρὸς αὐτοὺς ἀντειρημένα διασκεψόμεθα.

3) τῆς Ἑβραι. ἀρχαιολογίας. Supple ἔνεκα vel ὅσα γε πρὸς τὴν Ἑβρ. ἀρχαιολογίαν. Vig.

4) Ἑλλήσι, καὶ etc. Manifesta hic traiectionis est. Lege ergo: Ἑλλήσι παρὰ τε Φοῖνιξι καὶ Αἰγυπτίοις καὶ τοῖς πρόπαλαι τὴν πολυθ. δεισιδαιμ. εἰσηγησαμένοις ἢ τοῦ etc. Imo ante τοῖς πρόπαλαι libenter καὶ expunxerim. Vig.

1

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ.

Πρὸς τοὺς περὶ Ξενοφάνην καὶ Παρμενίδην τὰς αἰσθήσεις
ἀναιρουῦντας. Ἀπὸ τοῦ ὀγδόου τῶν περὶ φιλοσοφίας
Ἀριστοκλέους.

„Ἄλλοι δ' ἐγένοντο τούτοις τὴν ἐναντίαν φωνὴν ἀφιέντες. Οἰόνται
γὰρ δεῖν τὰς μὲν αἰσθήσεις καὶ τὰς φαντασίας καταβάλλειν, αὐτῷ δὲ
2 μόνον τῷ λόγῳ πιστεύειν. Τοιαῦτα γὰρ τινα πρότερον μὲν Ξενοφά-
νης καὶ Παρμενίδης καὶ Ζήνων καὶ Μέλισσος ἔλεγον, ὕστερον δ' οἱ
περὶ Σίλλπωνα καὶ τοὺς Μεγαρικούς. Ὅθεν ἡξίουν οὗτοί γε τὸ ὄν
ἐν εἶναι, καὶ τὸ ἕτερον μὴ εἶναι¹), μὴδὲ γεννᾶσθαι τι μὴδὲ φθείρε-
σθαι μὴδὲ κινεῖσθαι τὸ παράπαν²). Τὸν μὲν οὖν πλείω πρὸς τού-
τους λόγον ἐσόμεθα φιλοσοφούντες· νυνὶ μὲντοι πρὸς τοῦτο λεκτέον.
Εἴπομεν γὰρ ἂν, ὥς ὁ μὲν λόγος ἡμῶν εἴη τὸ θεϊότατον, οὐ μὴν
3 ἀλλὰ δεῖ γε καὶ τῆς αἰσθήσεως, ὥσπερ γε δὴ καὶ σώματος. Ὅτι δὲ
καὶ ἡ αἴσθησις ἀληθεύειν πέφυκε, δῆλον. Οὐ γὰρ οἷόν τε τὸν αἰσθα-
νόμενον μὴ οὐχὶ πάσχειν τι, πάσχων δὲ τὸ πάθος ἂν εἰδέη· γνῶσις
οὖν τίς ἐστι καὶ ἡ αἴσθησις. Ἀλλὰ μὴν εἰ τὸ αἰσθάνεσθαι πάσχειν
τί ἐστιν, ἅπαν δὲ τὸ πάσχον ὑπὸ του πάσχει, πάντως ἂν ἕτερον εἴη
τὰ ποιοῦν καὶ τὸ πάσχον· ὥστε πρῶτον εἴη ἂν τὸ λεγόμενον ἕτερον,
οἷον τὸ χρῶμα καὶ ὁ ὑπόφορ· ἔπειτα δὲ ἐν τῷ ὄν οὐκ ἔσται, καὶ μὴν
οὐδὲ ἀκίνητον· ἡ γὰρ αἴσθησις ἐστὶ κίνησις. Ταύτῃ βούλεται πᾶς
τις κατὰ φύσιν ἔχειν τὰς αἰσθήσεις³), ἅτε δὴ πιστεύων, οἶμαι, ταῖς
ὑγιαίνουσais μᾶλλον ἢ ταῖς νοσούσαις. Εἰκότως ἄρα καὶ δεινὸς τις
ἔρως αὐτῶν ἡμῖν ἐντέτηκεν. Οὐδεὶς γέ τοι μὴ μεμνηὼς ἔλοιτ' ἂν ποτε
μῖαν αἴσθησιν ἀποβαλεῖν, ὅπως αὐτῷ πάντα τὰ ἄλλα ἀγαθὰ γένοιτο.
4 Τὸν δὲ διαβάλλοντα αὐτὰς ἐχρῆν, πεπεισμένους γε ὅτι μάτην ἔχρουν
αὐτὰς, εἰπόντας ἅπερ ὁ Πάνδαρος λέγει παρὰ τῷ Ὀμήρῳ περὶ τῶν
ἑαυτοῦ τόξων,

Ἀντίκ' ἔπειτ' ⁴) ἀπ' ἐμεῖο κάρη τάμοι ἀλλότριος φῶς,
Εἰ μὴ ἐγὼ τάδε τόξα φαιενῶ ἐν πυρὶ θείην,
Χερσὶ διακλάσσας· ἀνεμῳλία γάρ μοι ὀπηδεῖ.

Cap. XVII. 1) καὶ τὸ μὴ ὄν ἕτερον εἶναι. Repone cum alt. MS. καὶ τὸ
ἕτερον μὴ εἶναι. [Hoc feci.]

2) μὴδὲ κινεῖσθαι τὸ παράπαν. Vid. Moshem. ad Cudworth. syst. intell.
T. I. p. 592 sq. Reinhold. Lehrbuch der Geschichte der Philosophie p. 45 sqq.
p. 51. Cf. I, 8.

3) Ταύτῃ — αἰσθήσεις etc. Cf. Cic. Acad. I, 7.

4) Ἀντίκ' ἔπειτ'. Iliad. V. v. 214 sqq.

τὸ μετὰ τοῦτο διαλυμῆναι πάσας τὰς αἰσθήσεις αὐτῶν. Οὕτω 5
 γὰρ ἂν τις ἐπίστευεν αὐτοῖς ἔργῳ διδάσκουσιν, ὥς εἰς οὐδὲν αὐτῶν
 δέοιντο. Νυνὶ δὲ τοῦτο ἀτοπώτατόν ἐστι. Ἀχρήστους γὰρ ἀποφαι-
 νοντες αὐτὰς τῷ λόγῳ, τοῖς ἔργοις τὰ μάλιστα χρώμενοι διατελοῦσιν
 αὐταῖς. Ὁ γέ τοι Μέλισσος ἐθέλων ἐπιδεικνύναι, ὅτι τῶν φαινομένων
 καὶ ἐν ὄψει, τούτων οὐδὲν εἴη τῷ ὄντι, διὰ τῶν φαινομένων ἀποδει-
 κνύει⁵⁾ αὐτῶν. Φησὶ γοῦν· Εἰ γὰρ ἐστὶ γῆ καὶ ὕδωρ καὶ ἀήρ καὶ
 πῦρ καὶ σίδηρος καὶ χρυσός, καὶ τὸ μὲν ζῶν, τὸ δὲ τεθνηκός, 6
 καὶ μέλαν καὶ λευκὸν καὶ τὰ ἄλλα πάντα ὅσα φασὶν εἶναι ἄν-
 θρωποι ἀληθῶς, ἢ καὶ ἡμεῖς ὁρθῶς ὁρῶμεν καὶ ἀκούομεν, εἶναι
 ἐχρῆν καὶ τὸ ὃν τοιοῦτον, οἷον πρῶτον ἔδοξεν ἡμῖν εἶναι, καὶ μὴ μετα-
 πίπτειν μηδὲ γίνεσθαι ἕτερον, ἀλλ' εἶναι ὅμοιον, οἷόν πέρ ἐστιν ἕκα-
 στον. Νῦν δὲ ἔφαμεν ὁρθῶς ὁρᾶν καὶ ἀκούειν καὶ συνιέναι. Δοκεῖ
 δὲ ἡμῖν τὸ θερμὸν καὶ ψυχρὸν γίνεσθαι· καὶ τὸ ψυχρὸν θερμὸν, καὶ
 τὸ σκληρὸν μαλακὸν, καὶ τὸ μαλακὸν σκληρόν. Ταῦτα δὲ καὶ ἄλλα 7
 πολλὰ τοιαῦτα λέγοντος αὐτοῦ, καὶ μάλα εἰκότως ἐπύθετό τις ἂν,
 ἄρ' οὖν ὅτι ὁ νῦν θερμὸν ἐστὶ, κάπειτα τοῦτο γίνεται ψυχρὸν, οὐκ
 αἰσθόμενος ἔγνω; Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων. Ὅπερ γὰρ ἔφην,
 εὗρεθεῖν ἂν οὐδὲν, ἀλλ' ἢ τὰς αἰσθήσεις ἀναιρῶν καὶ ἐλέγχων διὰ
 τὸ μάλιστα πιστεύειν αὐταῖς. Ἀλλὰ γὰρ οἱ μὲν τοιοῦτοι λόγοι σχε-
 δὸν ἱκανὰς ἤδη δεδώκασιν εὐθύνας. Ἐξέτηλοί γε τοι γερόνασιν, ὥς
 εἰ μηδὲ ἐλέχθησαν⁶⁾ τοπαράπαν. Ἦδη μέντοι θαρρόντες λέγωμεν
 ὁρθῶς φιλοσοφεῖν τοὺς καὶ τὰς αἰσθήσεις καὶ τὸν λόγον ἐπὶ τὴν
 γνῶσιν τὴν τῶν πραγμάτων παραλαμβάνοντας. Τοιοῦδε μὲν οὖν οἱ
 ἀμφὶ τὸν Ξενοφάνην, ὃς δὴ λέγεται συνακμάσαι τοῖς ἀμφὶ Πυθαγό-
 ραν καὶ Ἀναξαγόραν. Ξενοφάνους δὲ ἀκουστῆς γέγονε Παρμενίδης· 8
 τούτου Μέλισσος, οὗ Ζήνων, οὗ Αἰνυππίος, οὗ Δημόκριτος, οὗ Πρω-
 ταγόρας καὶ Νεσσᾶς· τοῦ δὲ Νεσσᾶ Μητρόδωρος, οὗ Διογένης, οὗ
 Ἀναξάρχος. Ἀναξάρχου δὲ γνώριμος γέγονε Πύρρων, ἀφ' οὗ ἡ τῶν
 Σκεπτικῶν ἐπικληθέντων διατριβὴ συνέστη· οὓς καὶ αὐτοὺς μηδὲν
 εἶναι τοπαράπαν, μήτέ γ' ἐν αἰσθήσει μήτ' ἐν λόγῳ καταληπτὸν ὀρι-
 ζομένους, ἐπέχοντας δ' ἐν πᾶσιν, ὅπως ἀπῆλεγχον οἱ ἀντιδοξάζοντες, 9
 μαθεῖν πάρεστιν ἀπὸ τοῦ δηλωθέντος συγγραμματος, ὧδε πη πρὸς
 λέξιν ἔχοντος.

5) ἀποδεικνύει ex Vig. in marg. emendatione scripsi pro ἀποδεικνύειν.
 De Melisso v. Reinhold. Lehrbuch p. 56 sqq.

6) ἐλέχθησαν scripsi pro ἠλέχθησαν ex Vig. in marg. emendatione, ver-
 tentis: ac si nunquam penitus usurpatum fuisset.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ.

Πρὸς τοὺς κατὰ Πύρρωνα Σκεπτικοὺς ἤτοι Ἐφεκτικοὺς ἐπικλη-
θέντας, μηδὲν καταληπτὸν εἶναι ἀποφνημαμένους. Ἀπὸ

1 τοῦ αὐτοῦ.

„Αναγκαίως δ' ἔχει πρὸ παντός, διασκέπασθαι περὶ τῆς ἡμῶν αὐτῶν
γνώσεως. Εἰ γὰρ αὖ μηδὲν πεφύκαμεν γνωρίζειν, οὐδὲν ἔτι δεῖ περὶ
τῶν ἄλλων σκοπεῖν. Ἐγένοντο μὲν οὖν καὶ τῶν πάλοι τινὲς οἱ
ἀφέντες τήνδε τὴν φωνήν, οἷς ἀντείρηνκεν ὁ Ἀριστοτέλης. Ἰσχυσε
μέντοι τοιαῦτα λέγων καὶ Πύρρων ὁ Ἠλεῖος· ἀλλ' αὐτὸς μὲν οὐδὲν
2 ἐν γραφῇ καταλέλοιπεν. Ὁ δέ γε μαθητὴς αὐτοῦ Τίμων φησὶ, δεῖν
τὸν μέλλοντα εὐδαιμονήσῃν εἰς τρία ταῦτα βλέπειν· πρῶτον μὲν,
ὅποια πέφυκε τὰ πράγματα· δεύτερον δέ, τίνα χορὴ τρόπον ἡμᾶς πρὸς
αὐτὰ διακεῖσθαι· τελευταῖον δέ, τί περιέσται τοῖς οὕτως ἔχουσι.
Τὰ μὲν οὖν πράγματά φησιν αὐτὸν ἀποφαίνειν ἐπίσης ἀδιάφορα καὶ
ἀστάθμητα καὶ ἀνέγκριτα· διὰ τοῦτο μήτε τὰς αἰσθήσεις ἡμῶν μήτε
τὰς δόξας ἀληθεύειν ἢ ψεύδεσθαι. Διὰ τοῦτο οὖν μηδὲ πιστεῦειν
αὐταῖς δεῖν, ἀλλ' ἀδοξάστους καὶ ἀκλινεῖς καὶ ἀκραδάντους εἶναι, περὶ
ἐνὸς ἐκάστου λέγοντας, ὅτι οὐ μᾶλλον ἔστιν ἢ οὐκ ἔστιν, ἢ καὶ ἔστι
καὶ οὐκ ἔστιν οὐτ' οὐκ ἔστιν. Τοῖς μὲντοι διακειμένοις οὕτω περιέ-
σεσθαι Τίμων φησὶ πρῶτον μὲν ἀφασίαν, ἔπειτα δ' ἀταραξίαν,
3 Αἰνησίδημος δὲ ἡδονήν. Τὰ μὲν οὖν κεφάλαια τῶν λεγομένων
ἔστι ταῦτα. Σκεψόμεθα δ' εἰ ὀρθῶς λέγουσιν¹). Ἐπεὶ τοίνυν ἐπί-
σης ἀδιάφορα πάντα φασὶν εἶναι, καὶ διὰ τοῦτο κελεύουσι μηδενὶ
προστίθεσθαι μηδὲ δοξάζειν, εἰκότως ἂν, οἶμαι, πύθοιτο τις αὐτῶν·
Ἄρα γε διαμαρτάνουσιν οἱ διαφέρειν αὐτὰ νομίζοντες, ἢ οὐ; Πάν-
τως γὰρ, εἰ μὲν ἀμαρτάνουσιν, οὐκ ὀρθῶς ὑπολαμβάνοιεν ἂν, ὥστε
ἀνάγκη λέγειν αὐτοῖς εἶναι τινας, τοὺς τὰ ψευδῇ περὶ τῶν ὄντων δο-
4 ξάζοντας· αὐτοὶ τοίνυν εἶεν ἂν οἱ τάληθ' ἔχοντες· οὕτω δὲ εἴη ἂν
ἀληθές τι καὶ ψεῦδος. Εἰ δ' οὐχ ἀμαρτάνομεν οἱ πολλοὶ, τὰ ὄντα
διαφέρειν οἰόμενοι, τί παθόντες ἐπιπλήττουσιν ἡμῖν; Αὐτοὶ γὰρ ἀμαρ-
τάνοιεν ἂν, ἀξιοῦντες μὴ διαφέρειν αὐτά. Καὶ μὴν εἰ καὶ δόχημεν
αὐτοῖς, ἐπίσης ἀδιάφορα πάντα εἶναι, δῆλον ὡς οὐκ ἂν διαφέροιεν
οὐδ' αὐτοὶ τῶν πολλῶν. Τίς οὖν εἴη ἂν αὐτῶν ἡ σοφία; καὶ διὰ
τί Τίμων τοῖς μὲν ἄλλοις λουδορεῖται πᾶσι, Πύρρωνα δ' ὑμνεῖ μόνον;
5 Ἐτι γε μὴν, εἰ ἐπίσης ἔστιν ἀδιάφορα πάντα καὶ διὰ τοῦτο χορὴ μηδὲν
δοξάζειν, οὐκ ἂν οὐδὲ ταῦτα διαφέρει· λέγω δὲ τὸ διαφέρειν ἢ μὴ

Cap. XVIII. 1) Σκεψόμεθα—λέγουσιν. Cum sequentibus cf. Cic. Acad.
I, 7—9. De Timone v. Reinhold. Lehrbuch der Geschichte der Philosophie
p. 230 sqq.

διαφέρειν, καὶ τὸ δοξάζειν ἢ μὴ δοξάζειν. Τί γὰρ μᾶλλον ταυτὰ
 ἔστιν ἢ οὐκ ἔστιν; ἢ, ὡς φησὶ Τίμων, διὰ τί ναὶ, καὶ διὰ τί οὐ;
 καὶ αὐτὸ τὸ διὰ τί; Φανερόν οὖν ὡς ἀναιρεῖται τὸ ζητεῖν. Ὅστε
 παυσάσθωσαν ἐνοχλοῦντες. Ἐπεὶ νῦν γε μεμήνασι, πόρῳ τέχνης
 ἅμα μὲν ἡμῖν διακελευόμενοι μὴ δοξάζειν, ἅμα δὲ κελεύοντες αὐτὸ
 τοῦτο ποιεῖν, καὶ λέγοντες ὡς περὶ οὐδενὸς ἀποφαίνεσθαι δεῖοι, καὶ
 6 πειτα ἀποφαινόμενοι· καὶ ἀξιούσι μὲν μηδενὶ συγκατατίθεσθαι, πεί-
 θεσθαι δ' αὐτοῖς κελεύουσιν, εἴτα λέγοντες μηδὲν εἰδέναι, πάντα
 ἐλέγχουσιν ὡς εὖ εἰδότες. Ἀνάγκη τε τοὺς φάσκοντας ὡς ἄδελφά
 πάντα εἶη, δυεῖν θάτερον, ἢ σιωπῆν ἢ ἀποφαίνεσθαί τι καὶ λέγειν.
 Εἰ μὲν οὖν ἡσυχίαν ἄγοιεν, δῆλον ὅτι πρὸς γε τοὺς τοιοῦτους οὐδεὶς
 ἂν εἶη λόγος· εἰ δ' ἀποφαίνονται, πάντα τε καὶ πάντως ἢ εἶναι τι
 φαῖεν ἢ μὴ εἶναι, καθάπερ ἀμέλει νυνὶ φασιν ὡς εἶη πάντα ἄγνω-
 στα καὶ νομιστὰ πᾶσι, γνωστὸν δ' οὐδὲν πον. Ὁ τοίνυν ἀξιῶν ἢ τι
 δηλοῦν προῖμα, καὶ ἔνεστιν αὐτὸ συνεῖναι λεγόμενον, ἢ οὐκ ἔνεστιν.
 Ἄλλ' εἰ μὲν οὐ δηλοῦ, καθάπαξ οὐδεὶς οὐδ' οὕτω πρὸς τὸν τοιοῦτον
 ἂν εἶη λόγος. Εἰ δὲ σημαῖνοι, πάντως ἢ ἄπειρα λέγοι ἂν, ἢ πεπε-
 7 ρασμένα. Καὶ εἰ μὲν ἄπειρα, οὐδ' ὅλως ἂν εἶη λόγος πρὸς αὐτόν·
 ἀπείρου γὰρ γνῶσις οὐκ ἔστι· πεπερασμένων δὲ ὄντων τῶν δηλουμέ-
 νων ἢ ἐνὸς ὁτονοῦν, ὁ τοῦτο λέγων ὀρῶζει τι καὶ κρίνει. Πῶς οὖν
 ἄγνωστα καὶ ἀνεπίκριτα πάντα εἶη ἂν; Εἰ δὲ φαίη ταυτὰ καὶ εἶναι
 καὶ μὴ εἶναι, πρῶτον μὲν ἔσται ταυτὸ καὶ ἀληθὲς καὶ ψεῦδος, ἔπειτα
 δὲ ἔρεϊ τι καὶ οὐκ ἔρεϊ, καὶ λόγῳ χρώμενος, ἀναιρήσει λόγον. Ἐτι δὲ
 ὁμολογῶν ψεύδεσθαι, πιστεύειν ἑαυτῷ φησι δεῖν. Ἀξίον δὲ ζητῆσαι,
 8 πόθεν καὶ μαθόντες, ἄδελφά πάντα φασὶν εἶναι. Δεῖ γὰρ εἰδέναι
 πρότερον αὐτοὺς, τί δὴ ποτ' ἔστι τὸ δῆλον· οὕτω γοῦν ἂν ἔχοιεν λέ-
 γειν, ὡς οὐκ εἶη τὰ πράγματα τοιαῦτα. Πρῶτον γὰρ εἰδέναι χρὴ
 τὴν κατάφασιν, εἴτα τὴν ἀπόφασιν. Εἰ δὲ ἄγνωστον ὅποῖόν ἐστι
 τὸ δῆλον, οὐκ ἂν εἰδέεν οὐδὲ τί τὸ ἄδελον. Ὅποταν γε μὴν Αἰνη-
 σίδημος ἐν τῇ ὑποτυπώσει τοὺς ἐννέα διεξίη τρόπους· κατὰ τοσοῦτους
 γὰρ ἀποφαίνειν ἄδελφά τὰ πράγματα πεπειράται· πότερον αὐτὸν φῶμεν
 9 εἰδὸτα λέγειν αὐτοὺς, ἢ ἄγνωστον; Φησὶ γὰρ ὅτι τὰ ζῶα διαφέρει,
 καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ καὶ αἱ πόλεις καὶ οἱ βίοι καὶ τὰ ἔθνη καὶ οἱ νόμοι.
 Καὶ τὰς αἰσθήσεις δὲ φησιν ἡμῶν ἄσθενεῖς εἶναι, καὶ πολλὰ τὰ ἔξω-
 θεν λυμαινόμενα τὴν γνῶσιν ἀποστήματα καὶ μεγέθη καὶ κινήσεις·
 ἔτι δὲ τὸ μὴ ὁμοίως διακεῖσθαι νέους καὶ πρεσβυτέρους καὶ ἐργηγο-
 ρότας καὶ κοιμωμένους καὶ ὑγιαίνοντας καὶ νοσοῦντας, οὐδενὸς τε
 ἡμᾶς ἁπλοῦ καὶ ἁκραφροῦς ἀντιλαμβάνεσθαι· πάντα γὰρ εἶναι συγ-
 10 κεχυμένα καὶ πρὸς τι λεγόμενα· ταῦτα δέ, φημι, καὶ τὰ τοιαῦτα

κομπολογοῦντα αὐτὸν, ἥδέως ἂν τις εἴρετο, πότερον εὖ εἰδὼς λέγοι, διότι τὰ πράγματα τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον, ἢ ἄγνοων. Εἰ μὲν γὰρ οὐκ ἦδει, πῶς ἂν ἡμεῖς αὐτῷ πιστεύοιμεν; Εἰ δ' ἐγίνωσκε²⁾, κομιδῇ τις ἦν ἡλίθιος, ἅμα μὲν ἄδηλα πάντα ἀποφαινόμενος, ἅμα δὲ τοσαῦτα λέγων εἰδέναι. Καὶ μὴν ὅποτε γε τὰ τοιαῦτα διεξίοιεν, οὐδὲν ἄλλ' ἢ ἐπαγωγὴν τινα λέγουσι, δεικνύντες ὅποι' ἅττα εἴη τὰ φαινόμενα καὶ τὰ καθ' ἕκαστα³⁾. Τὸ δὲ τοιοῦτο καὶ ἔστι καὶ λέγεται πίστις. Εἰ μὲν οὖν αὐτῇ συγκατατίθενται, δῆλον ὅτι δοξάζουσιν· εἰ δ' οὐ πιστεύουσιν, οὐδ' ἂν ἡμεῖς προσέχοιμεν αὐτοῖς. Ὁ γε μὴν

11 Τίμων ἐν τῷ Πύθωνι διηγεῖται μακρόν τινα κατατείνας λόγον, ὡς ἐντύχοι τῷ Πύρρῳ βαδίζοντι Πυθοῖδε παρὰ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀμφιαράου, καὶ τίνα διαλεχθεῖεν ἀλλήλοις. Ἄρ' οὐκ εὐλόγως ἂν τις αὐτῷ ταῦτα συγγράφοντι παραστὰς εἴποι, τί, ὦ πονηρὲ, ἐνοχλεῖς σεαυτῷ ταῦτα συγγράφων καὶ ἃ μὴ οἶσθα διηγούμενος; τί γὰρ μᾶλλον ἐνέτυχες αὐτῷ καὶ διηλέχθης ἢ οὐ διηλέχθης; Αὐτὸς τε ἐκεῖνος ὁ Θανμαστός Πύρρων ἄρὰ γε ἦδει τὸ διὰ τί βαδίζει Πύθια θεασόμενος;

12 ἢ καθάπερ οἱ μεμνότες, ἐπλανᾶτο κατὰ τὴν ὁδόν; ἥνίκα δὲ ἤρξατο κατηγορεῖν τῶν ἀνθρώπων καὶ τῆς ἀγνοίας αὐτῶν, ἄρὰ γε φῶμεν αὐτὸν ἀληθῆ λέγειν ἢ μῆ; ἄρὰ γε καὶ τὸν Τίμωνα παθεῖν τι καὶ συγκαταθέσθαι τοῖς λόγοις ἢ μὴ προσέχειν; εἰ μὲν γὰρ οὐκ ἐπίσθη, πῶς ἀντὶ χορευτοῦ φιλόσοφος⁴⁾ ἐγένετο καὶ τὸν Πύρρωνα διετέλεσε

2) εἰ δὲ ἐγίνωσκε. Augustinus lib. de religione, quaerenti veritatem: Saltem, inquit, scis te dubitare an sit aliquid veri, et hoc ipsum est veritas. Vig.

3) ἐπαγωγὴν τινα—καθ' ἕκαστα. Locus hic non negligendus iis qui in quo veteres ἐπαγωγῆς inductionis vim et naturam collocarint, accuratius velint cognoscere. Videtur autem Aristoclis definitio re ipsa haud differre ab Aristotel. Topic. I, 10. ubi inductionem ille appellat τὴν ἀπὸ τῶν καθ' ἕκαστα ἐπὶ τὰ καθόλου ἔροdon. Aenesidemus enim ad genus ipsum quod probare volebat, quoque incerta esse omnia et fallacia pronuntiaretur, argumentando veniebat ex Aristoclis sententia a formis alicui generi subiectis, id est, a variis illis rebus quae tenebras offunderent sensibus et veritatis cognitionem impedirent. Vid. quae subtiliter et eleganter quamvis hoc loco non usurpato de ἐπαγωγῇ disseruit Reinhard. opuscul. T. I. p. 210 sqq. ed. Poelitz. Cf. Krug. Logik p. 543 sqq. ed. 3.

4) ἀντὶ χορευτοῦ φιλόσοφος. Diogenes Laertius lib. IX. ex Simone quodam Apollonide, Timonem hunc significat a saltatione iam abstinere coepisse, antequam in Pyrrhonem incidisset. Σίμων Ἀπολλωνίδης, inquit, φησὶ τὸν Τίμωνα εἶναι πατρὸς μὲν Τιμάρχου, Φλιασίον δὲ τὸ γένος. Νέον δὲ καταλειφθέντα χορεύειν, ἔπειτα καταγνόντα, ἀποδημῆσαι εἰς Μέγαρα πρὸς Στίλπωνα. Εἶτα (i. e. contractis iam nuptiis) πρὸς Πίρρωνα εἰς Ἡλιν ἀποδημῆσαι μετὰ γυναικός etc. Vide infra extr. cap. Vig.

θαυμάζων; Εἰ δὲ συγκατέθετο τοῖς λεγομένοις, ἄτοπος ἂν εἴη τις, αὐτὸς μὲν φιλοσοφῶν, ἡμᾶς δὲ κωλύων. Ἀπλῶς δὲ θαυμάσαι τις ἂν, οἱ Τίμωνος Σίλλοι⁵⁾ καὶ αἱ κατὰ πάντων ἀνθρώπων βλασφημίαι¹³ καὶ αἱ κακὰ στοιχειώσεις Αἰνησιδήμου καὶ πᾶς ὁ τοιοῦτος ὄχλος τῶν λόγων τί δήποτε βούλεται αὐτοῖς. Εἰ μὲν γὰρ οἰόμενοι κρείττους ἡμᾶς ἀπεργάσεσθαι, ταῦτα γεγράφασι καὶ διὰ τοῦτο πάντας οἶονται δεῖν ἐλέγχειν, ὅπως πανσώμεθα φλυαροῦντες, βούλονται δηλονότι τὴν ἀλήθειαν ἡμᾶς εἰδέναι καὶ ὑπολαβεῖν, ὅτι τοιαῦτα εἴη τὰ πράγματα, καθάπερ ἀξιοῖ Πύρρων. Ὡστε εἰ πεισθείμεν αὐτοῖς, ἐκ χειρόνων βελτίους ἂν γενοίμεθα, κτηναντὲς τὰ συμφορώτερα καὶ τοὺς ἄμεινον¹⁴ λέγοντας ἀποδεξάμενοι. Πῶς οὖν ἐπίσης ἀδιάφορα τὰ πράγματα καὶ ἀνεπικρίτα δύναιτ' ἂν εἶναι; καὶ πῶς ἀσυγκατάθετοι καὶ ἀδόξαστοι γενοίμεθ' ἂν; εἰ δ' οὐδὲν ὄφελός ἐστι τῶν λόγων, τί ἡμῖν ἐνοχλοῦσιν; ἢ διὰ τί Τίμων φησὶν·

Οὐκ ἂν δὴ Πύρρωνί γ' ἐρίσειεν βροτὸς ἄλλος;

Οὐ γὰρ μᾶλλον Πύρρωνα θαυμάσαι τις ἂν, ἢ τὸν Κόρυβον ἐκεῖνον ἢ τὸν Μελιτίδην, οἱ δὲ δοκοῦσι μωρὰς διενεγκεῖν. Ἐνθυμεῖσθαι μέντοι χρὴ καὶ ταῦτα. Ὅποιος γὰρ ἂν γένοιτο πολίτης ἢ δικαστῆς ἢ σύμβουλος ἢ φίλος ἢ ἀπλῶς εἰπεῖν ἄνθρωπος, ὅς γε τοιοῦτος; ἢ τί τῶν κακῶν οὐ τολμήσειεν ἂν ὁ μηδὲν ὡς ἀληθῶς οἰόμενος εἶναι κακὸν ἢ αἰσχρὸν ἢ δίκαιον ἢ ἀδικον; Οὐδὲ γὰρ ἐκεῖνο φαίη τις ἂν, ὅτι τοὺς νόμους δεδοίκασι κριτὰς καὶ τὰς τιμωρίας οἱ τοιοῦτοι. Πῶς γὰρ οἷ γε ἀπαθεῖς καὶ ἀτάραχοι, καθάπερ αὐτοὶ φασιν, ὄντες; Ὁ γέ τοι Τίμων ταῦτα καὶ λέγει περὶ τοῦ Πύρρωνος·

Ἄλλ' οἶον⁶⁾ τὸν ἄνθρωπον ἐγὼ ἴδον ἢ ἀδάμαστον

Πᾶσιν ὅσοις δαμνᾶται, ἅμ' ἀρρήτοις τε φασὶς τε,

Λαῶν ἔθνεα κοῦφα, βαρυνόμεν' ἔνθα καὶ ἔνθα,

Ἐκ παθέων δόξης τε καὶ εἰκαλῆς νομοθηκῆς.

Ὅποταν μέντοι φῶσι τὸ σοφὸν δὴ τοῦτο, ὅτι δέοι κατακολουθοῦντα

15

5) Σίλλοι. Vide eund. locum infra. Diogenes lib. IX. auctor est, Simonem etiam illum Apollonidem, qui de Timone loquebatur, Sillorum opus scripsisse, quod Tiberio Caesari dedicavit, in quod Diogenes ipse commentarios edidisset. Tum de Timonis operibus: Τῶν δὲ Σίλλων, inquit, τρία ἐστὶν (βιβλία) ἐν οἷς, ὡς ἂν σκεπτικὸς ὢν, πάντας λοιδορεῖ, καὶ σιλλαινει τοὺς δογματικούς ἐν παρωδίας εἶδει. Ὡν τὸ μὲν πρῶτον αὐτοδιήγητον ἔχει τὴν ἐρμηνείαν, τὸ δὲ δευτέρον καὶ τρίτον ἐν διαλόγον σχήματι. Operis initium hoc fuisse tradit: Ἐοπετε νῦν μοι ὅσοι πολυπράγμονές ἐστε σοφισταί. [Cf. Gellius III, 17. Plutarch. de virtute morali Vol. IX. p. 405. Hutten.]

6) Ἄλλ' οἶον pro Ἀλλοῶν scripsi auctore Vig. in marg., qui etiam pro ἢ scribendum coniecit γ' δ'.

- φύσει καὶ τοῖς ἔθεσι ζῆν, μηδεὶ μέντοι συγκατατίθεσθαι, πάνυ τινές εἰσιν εὐήθεις. Εἰ γὰρ μηδεὶ ἄλλω, τούτῳ γοῦν αὐτῷ δεοί ἂν συγκαταθέσθαι καὶ ὑπολαβεῖν οὕτως ἔχειν αὐτό. Τί δὲ μᾶλλον τῇ φύσει καὶ τοῖς ἔθεσι δεῖ κατακόλουθεῖν ἢ οὐ δεῖ, μὴ εἰδότας γε δὴ
- 16 μηδὲν, μηδὲ ἔχοντάς τι ὅτῳ χρυτοῦμεν; Ἐκεῖνο μὲν γὰρ καὶ παντάπασιν ἐστὶν ἡλίθιον, ἐπειδὴν λέγουσιν, ὅτι καθάπερ τὰ καθαρτικὰ φάρμακα συνεκκρίνει μετὰ τῶν περιτωμάτων καὶ ἑαυτὰ, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ πάντα ἄξιων εἶναι λόγος ἄδηλα μετὰ τῶν ἄλλων ἀναιρεῖ καὶ ἑαυτόν. Εἰ γὰρ αὐτὸς αὐτὸν ἐλέγχοι, ληροῖτεν ἂν οἱ χρώμενοι τούτῳ. Βέλτιον οὖν ἡσυχίαν ἄγειν αὐτούς, καὶ μηδὲ τὸ στόμα διαλρεῖν. Ἀλλὰ μὴν οὐδ' ὅμοιον ἔχει τι τὸ καθαρτικὸν φάρμακον καὶ ὁ τούτων λόγος. Τὸ μὲν γὰρ φάρμακον ἐκκρίνεται, κὰν τοῖς σώμασιν
- 17 οὐχ ὑπομένει, τὸν μέντοι λόγον ἐν ταῖς ψυχαῖς ὑπάρχειν δεῖ τὸν αὐτὸν ὄντα καὶ πιστευόμενον αἰεὶ. Μόνος γὰρ οὗτος εἴη ἂν ὁ ποιῶν ἀσυγκαταθέτους. Ὅτι δ' οὐκ οἴονται τὸν ἄνθρωπον ἀδόξαστον εἶναι, καὶ ὥδὲ καταμάθοι τις ἂν. Ἀδύνατον γὰρ τὸν αἰσθανόμενον μὴ αἰσθάνεσθαι. Τὸ δ' αἰσθάνεσθαι γνωρίζειν τι ἦν. Ὅτι δὲ καὶ πιστεύει τῇ αἰσθήσει, πᾶσι φανερόν. Ἀκριβέστερον γὰρ θέλων ἰδεῖν, ἀπέψησε τὸ ὁφθαλμῶ καὶ προσῆλθεν ἐγγύτερον καὶ ἐπιλλίσσαστο. Καὶ μὴν ἰδόμενοι γε καὶ ποιοῦντες ἴσμεν. Οὐδὲ γὰρ οἶόν τε τὸν καιόμενον ἢ τεμνόμενον ἀγροεῖν. Τὰς δὲ δὴ μνήμας καὶ ἀναμνήσεις τίς οὐκ ἂν φασὶ μεθ' ὑπολήψεως γίνεσθαι; περὶ μὲν γὰρ τῶν κοινῶν
- 18 ἐννοιῶν, ὅτι τὸ τοιοῦτον ἄνθρωπός ἐστιν, ἔτι δὲ περὶ τῶν ἐπιστημῶν καὶ τεχνῶν, τί λέγοι τις ἂν; Οὐδὲν γὰρ ἦν τούτων, εἰ μὴ πεφνέμεν ὑπολαμβάνειν. Ἀλλ' ἔγωγε ἐὼ τᾶλλα. Τοῖς μέντοι λεγομένοις ὑπὸ τούτων ἕαν τε πιστεύωμεν, ἕαν τε ἀπιστώμεν, ἀναγκάως ἔχει δοξάζειν πάντα τε καὶ πάντως. Ὅτι μὲν οὖν ἀμήχανόν ἐστι φιλοσοφεῖν τὸν τρόπον τούτον, φανερόν. Ὅτι δὲ καὶ παρὰ φύσιν καὶ παρὰ τοὺς νόμους, ὥδὲ κατίδοιμεν ἂν. Εἰ μὲν γὰρ τῷ ὄντι τὰ πράγματα τοιαῦτα εἴη, τί λοιπὸν ἄλλ' ἢ καθάπερ ἐν ὕπνῳ, ζῆν ἡμᾶς εἰκῇ καὶ ἐμπλήκτως; Ὡστε φλυαροῖτεν ἂν οἱ νομοθέται καὶ στρατηγοὶ καὶ οἱ παιδεύοντες. Ἀλλ' ἔμοιγε δοκοῦσιν οἱ μὲν ἄλλοι πάντες ἄνθρωποι ζῆν κατὰ φύσιν, μόνοι μέντοι τετυφῶσθαι, μᾶλλον δὲ μεμηνέναι μαρινίαν ἐρῶμένην οἱ ταῦτα ληροῦντες. Οὐχ ἥκιστα μέντοι τοῦτο κατα-
- 19 μάθοι τις ἂν κἀκεῖθεν. Ἀντίγονος γὰρ ὁ Καρύστιος κατὰ τοὺς αὐτοὺς γενόμενος χρόνους καὶ ἀναγράφας αὐτῶν τὸν βίον, φησὶ τὸν Πύρρῳνα διωκόμενον ὑπὸ κυνός, ἀναφρυγεῖν ἐπὶ τι δένδρον, σκωπτόμενον δ' ὑπὸ τῶν παρόντων, εἰπεῖν ὡς χαλεπὸν εἶη τὸν ἄνθρωπον ἐκδύναι. Φιλίστης δὲ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ θυοῦσης, ἔπειτα τῶν φίλων τινὸς ὑπο-

σχομένον τὰ πρὸς τὴν θυσίαν καὶ μὴ παρασχομένον, τοῦ μέντοι Πύρ-
 ρωνος πριαμένου καὶ ἀγανακτοῦντος, ἐπειδήπερ ὁ φίλος ἔλεγεν, ὡς
 οὐ ποιήσαιο σύμφωνα τοῖς λόγοις οὐδ' ἄξια τῆς ἀπαθείας, εἰπεῖν
 αὐτόν, ἐν γοῦν γυναικὶ οὐ δεῖ τὴν ἀπόδειξιν αὐτῆς ποιεῖσθαι. Καίτοι ²⁰
 δικαίως ἂν εἶπεν ὁ φίλος, ὅτι ματαία καὶ ἐν γυναικὶ καὶ κυνὶ καὶ
 πᾶσιν. Εἰ δὴ σοι τῶν λόγων τούτων ἐστὶν ὄφελος, ὁρθῶς γ' ἔχει
 μαθεῖν, καὶ τινες οἱ ζηλώσαντες αὐτόν ἐγένοντο, καὶ τινὰς ἐζήλωσαν
 αὐτός. Ὁ μὲν οὖν Πύρρων Ἀναξάρχου τιπὸς ἐγένετο μαθητῆς, ὃς
 τὸ μὲν πρῶτον ἦν ζωγράφος, οὐδ' οὕτως ἐντυχῆς, ἔπειτα τοῖς Δημο-
 κρίτου βιβλίοις ἐντυχῶν, χρηστὸν μὲν οὐδὲν οὔτε εὗρεν οὔτε ἔγραψε,
 κακῶς δὲ πάντας εἶπε καὶ θεοὺς καὶ ἀνθρώπους. Αὐτὸς δ' ὕστερον ²¹
 τοῦτον τὸν τύπον περιβαλλόμενος καὶ καλῶν ἄτυπον ἑαυτὸν, οὐδὲν ἐν
 γραφῇ κατέλιπεν. Ἐγένετο δὲ μαθητῆς αὐτοῦ Τίμων Φλιάσιος, ὃς
 τὸ μὲν πρῶτον ἐχόρευεν ἐν τοῖς θεάτροις, ἔπειτα δ' ἐντυχῶν αὐτῷ,
 συνέγραψεν ἀργαλέας παρωδίας καὶ βομολόχους, ἐν αἷς βεβλασφήμηκε
 πάντας τοὺς πώποτε φιλοσοφήσαντας. Οὗτος γὰρ ἦν ὁ τοὺς Σίλλους
 γράψας καὶ λέγων·

Σχέλιοι ἄνθρωποι, κάκ' ἐλέγχεα, γαστέρες οἷον⁷⁾,

Τοίων ἔκ τ' ἐρίδων, ἔκ τε στοναχῶν πέπλασθε.

Καὶ Ἄνθρωποι κενεῆς οἰήσιος ἔμπλεοι ἄσκοί.

Μηδενὸς δ' ἐπιστραφέντος αὐτῶν, ὡς εἰ μὴδὲ ἐγένοντο τοπαράπαν⁸⁾,
 ἐχθρὸς καὶ πρῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τῇ κατ' Αἴγυπτον Αἰνησιδὴμός τις ²²
 ἀναζωπυρεῖν ἤρξατο τὸν ὕψλον τοῦτον. Καὶ σχεδὸν οἱ μὲν κράτιστοι
 δοκοῦντες εἶναι τῶν τὴν ὁδὸν βεβαδικότων ταύτην, εἰδὼν οὗτοι. Ὅτι
 μὲν οὖν τὴν τοιαύτην εἴτε αἴρουν, εἴτε ἀγωγὴν λόγων, εἴτε ὅπῃ καὶ
 ὅπως ἐθέλῃ τις καλεῖν αὐτὴν, οὐδεὶς ἂν εὖ φρονῶν ὁρθὴν εἶναι φαίη,
 δῆλον. Ἐγὼ μὲν οὐδὲ φιλοσοφίαν οἶμαι δεῖν ὀνομάζειν αὐτὴν, ἀναι-
 ρουστὴν γε δὴ τὰς τοῦ φιλοσοφεῖν ἀρχάς⁹⁾. Ταῦτα μὲν οὖν πρὸς
 τοὺς κατὰ Πύρρωνα φιλοσοφεῖν νομιζομένους. Συγγενῇ δ' αὐτοῖς εἴη
 ἂν καὶ τὰ ἀντιλεγόμενα πρὸς τοὺς κατὰ Ἀρίστιππον τὸν Κυρηναῖον,
 μόνα λέγοντας εἶναι τὰ πάθη καταληπτὰ. Σωκράτους δ' ἐταῖρος ὁ

7) εἶεν et versu seq. pro στοναχῶν, στόχασμῶν Vig. in marg.

8) ὡς — τοπαράπαν. Cf. supra c. XVII. not. 6.

9) Ἐγὼ μὲν οὐδὲ φιλοσοφίαν — ἀρχάς. Cf. Cic. Acad. I, 9. „Ipsa au-
 tem philosophia quae rationibus progredi debet, quem habe-
 bit exitum? Sapientiae vero quid futurum est? quae neque
 de se ipsa dubitare debet, neque de suis decretis, quae phi-
 losophi vocant δόγματα: quorum nullum sine scelere prodi
 poterit.“

- Ἀρίστιππος ἦν, ὁ τὴν καλουμένην Κυρηναϊκὴν συστησάμενος αἵρεσιν, ἀφ' ἧς τὰς ἀφορμὰς Ἐπίκουρος πρὸς τὴν τοῦ τέλους ἔκθεσιν εἴληφεν.
- 23 Ἦν δ' ὁ Ἀρίστιππος ὑγρὸς πάνυ τὸν βίον καὶ φιλήδονος· ἀλλ' οὐδὲν μὲν οὗτος ἐν τῷ φανερῷ περὶ τέλους διελέξατο, δυνάμει δὲ τῆς εὐδαιμονίας τὴν ὑπόστασιν ἔλεγεν ἐν ἡδοναῖς κεῖσθαι. Αἰὲ γὰρ λόγους περὶ ἡδονῆς ποιούμενος, εἰς ὑποψίαν ἤγε τοὺς προσιόντας αὐτῷ τοῦ λέγειν, τέλος εἶναι τὸ ἡδέως ζῆν. Τούτου γέγονεν ἀκουστής Σύναλλος καὶ ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ Ἀρήτη, ἥτις γεννήσασα παῖδα, ὠνόμασεν Ἀρίστιππον, ὃς ὑπάχθεις ὑπ' αὐτῆς εἰς λόγους φιλοσοφίας, μητροδί-
- 24 δακτος ἐκλήθη· ὃς καὶ σαφῶς ὥρίσατο τέλος εἶναι τὸ ἡδέως ζῆν, ἡδονὴν ἐντάττων τὴν κατὰ κίνησιν. Τρεῖς γὰρ ἔφη καταστάσεις εἶναι περὶ τὴν ἡμετέραν σύγκρασιν· μίαν μὲν, καθ' ἣν ἀλγοῦμεν, εοικνῖαν τῷ κατὰ θάλασσαν χειμῶνι· ἑτέραν δὲ, καθ' ἣν ἡδόμεθα, τῷ λείῳ κύματι ἀφομοιούμενοι· εἶναι γὰρ λείαν κίνησιν τὴν ἡδονήν, οὐρίαν παραβαλλομένην ἀνέμῳ· τὴν δὲ τρίτην μέσσην εἶναι κατάστασιν, καθ' ἣν οὔτε ἀλγοῦμεν οὔτε ἡδόμεθα, γαληνῇ παραπλησίαν οὔσαν. Τού-
- 25 των δὲ καὶ ἔφασκε τῶν παθῶν μόνων ἡμᾶς τὴν αἴσθησιν ἔχειν. Πρὸς οὗς ἀντιλέλεκται ταῦτα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ.

Πρὸς τοὺς κατ' Ἀριστίππον φιλοσόφους, μόνᾳ λέγοντας τὰ πάθη εἶναι καταληπτὰ, τὰ δὲ λοιπὰ ἀκατάληπτα.

Ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ.

- „Ἐξῆς δ' ἂν εἴεν οἱ λέγοντες μόνᾳ τὰ πάθη καταληπτὰ. Τοῦτο δ' εἶπον ἔνιοι τῶν ἐκ τῆς Κυρήνης. Οὗτοι δ' ἠξίουσαν, ὥσπερ ὑπὸ κάρου πιεζόμενοι τινες, οὐδὲν εἶναι τοπαράπαν, εἰ μὴ τις παραστάς αὐτοὺς παῖοι καὶ κεντῶν. Καίόμενοι γὰρ ἔλεγον καὶ τεμνόμενοι γνω-
- 1 ρίζειν, ὅτι πάσχοιεν τι· πότερον δὲ τὸ καῖον εἴη πῦρ ἢ τὸ τέμνον σίδηρος, οὐκ ἔχειν εἰπεῖν. Τοὺς δὲ ταῦτα λέγοντας εὐθὺς ἔροιτό τις ἂν, εἰ δὴ τοῦτο γοῦν ἴσασιν αὐτοὶ, διότι πάσχουσιν τι καὶ αἰσθάνονται. Μὴ εἰδότες μὲν γὰρ, οὐδ' εἰπεῖν δυνηθεῖεν ἂν, ὅτι μόνον ἴσασιν τὸ πάθος. Εἰ δ' αὖ γνωρίζουσιν, οὐκ ἂν εἴη μόνᾳ τὰ πάθη καταληπτὰ. Τὸ γὰρ, ἐγὼ καλομαι, λόγος ἦν, καὶ οὐ πάθος. Ἀλλὰ μὴν ἀνάγκη γε τρία ταῦτα συνυφίστασθαι, τό τε πάθος αὐτὸ καὶ τὸ ποιοῦν καὶ τὸ πάσχον. Ὁ τοίνυν ἀντιλαμβανόμενος τοῦ πάθους πάντως αἰσθάνοιτο ἂν. Οὐ γὰρ δὴ ὅτι μὲν, εἰ τύχοι, θερμαίνεται γνωριεῖ, πότερον δ' αὐτὸς ἢ ὁ γείτων, ἀγνοήσει· καὶ νῦν ἢ πέρσι, καὶ Ἀθήνησιν ἢ ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ ζῶν ἢ τεθνεὺς, ἔτι δὲ ἄνθρωπος ὢν ἢ λίθος. Οὐκοῦν εἴσεται καὶ ὑφ' οὗ πάσχει· καὶ γὰρ ἀλλήλους γνωρίζουσιν καὶ ὁδοὺς καὶ πόλεις καὶ τὴν τροφήν, οἱ δ' αὖ τεχνῆται τὰ ἐργαλεῖα τὰ αὐτῶν

οἶδασι. Καὶ οἱ ἰατροὶ καὶ ναυτικοὶ σημειοῦνται τὰ μέλλοντα. Καὶ τῶν θηρίων οἱ κύνες εὐρίσκουσι τοὺς σίβους. Ἔτι γε μὴν ὁ πάσχων² τι πάντως ἢ ὡς οἰκεῖον τινὸς ἢ ὡς ἀλλοτρίου πάθους ἀντιλαμβάνεται. Πόθεν οὖν ἔξει λέγειν, ὅτι τοῦτο μὲν ἐστὶν ἡδονή, τοῦτο δὲ πόνος; ἢ ὅτι γενόμενος ἢ ὁρῶν ἢ ἀκούων πάσχει τι; καὶ τῇ μὲν γλώσση γενόμενος, τοῖς δ' ὁμμασιν ὁρῶν, τοῖς δ' ὠσὶν ἀκούων; ἢ πῶς ἴσασιν, ὅτι τοδὶ μὲν αἰρεῖσθαι χρῆν, τοδὶ δὲ φεύγειν; Εἰ δὲ μηδὲν τούτων γνοῖεν, οὐχ ἔξουσιν ὁρμῆν, οὐδ' ὀρεξιν· οὕτω δ' οὐδ' ἂν ζῶα εἶεν. Γελοῖοι γάρ εἰσιν, ὁπότε λέγοιεν, ὅτι ταῦτα μὲν αὐτοῖς συμβέβηκεν,³ οὐ μὴ ἴσασί γε πῶς καὶ τινα τρόπον. Οὗτοι γὰρ οὐδ' εἰ ἄνθρωποι πεφύκασιν, οὐδ' εἰ ζῶσιν, ἔχιοιεν ἂν εἰπεῖν· οὐκοῦν οὐδ' εἰ λέγουσιν τι καὶ ἀποφαίνονται. Πρὸς δὴ τοὺς τοιούτους τίς ἂν εἴη λόγος; Θαυμάσαι μὲν τις ἂν, εἰ ἀγνοοῦσι πότερον ἐπὶ τῆς γῆς εἰσιν ἢ ἐν τῇ οὐρανῷ· πολλῷ δὲ θαυμασιώτερον, εἰ οὐκ οἶδασι, καὶ ταῦτα φάσκοντες φιλοσοφεῖν, ἅρα γε τὰ τέτταρα πλείονά ἐστιν ἢ τὰ τρία, καὶ τὸ ἓν καὶ τὰ δύο πόσα ἐστίν. Οὐδὲ γὰρ ὁπόσους ἔχουσιν ἐπὶ τῶν⁴ χειρῶν δακτύλους, οὗτοί γε δύνανται εἰπεῖν, οὐδὲ πότερον ἕκαστος αὐτῶν εἷς ἐστὶν ἢ πλείους. Ὡστε οὐδὲ τοῦνομα τὸ ἴδιον εἰδεῖν ἂν, οὐδὲ τὴν πατρίδα καὶ τὸν Ἀριστιππον. Οὐκοῦν οὐδὲ τίνας φιλοῦσιν ἢ μισοῦσιν, οὐδὲ τίνων ἐπιθυμοῦσιν, οὐδ' εἰ γελάσαιεν ἢ δακρύσαιεν, ἔξουσιν εἰπεῖν, οὐδ' ὅτι τὸ μὲν εἴη γελοῖον, τὸ δὲ λυπηρόν. Δῆλον οὖν ὡς οἱ δὲ τί νυνὶ λέγομεν ἡμεῖς, συνίασιν. Οὐδὲν οὖν οἷ γε τοιοῦτοι διαφέρουσιν ἂν ἐμπίδων ἢ μυιῶν, καίτοι κάκεινα γνωρίζει τὰ κατὰ φύσιν.“ Πρὸς δὴ τοὺς οὕτω διακεμένους, εἰ καὶ μυρία λέγειν⁵ ἔνεστιν, ἀλλ' ἄρκει γε καὶ ταῦτα. Ἐπειτα τούτοις οὖν, συνεξετάσαι καὶ τοὺς τὴν ἐναντίαν βαδίζοντας καὶ πάντα χρῆναι πιστεύειν ταῖς τοῦ σώματος αἰσθήσεσιν ὁρισαμένους, ὧν εἶναι¹) Μητροδόωρον τὸν Χίον καὶ Πρωταγόραν τὸν Ἀβδηρίτην. Τὸν μὲν οὖν Μητροδόωρον Δημοκρίτου ἔφασαν ἀκηκοέναι, ἀρχὰς δὲ ἀποφύνασθαι τὸ πλήρες καὶ τὸ κενόν· ὧν τὸ μὲν ὄν, τὸ δὲ μὴ ὄν εἶναι. Γράφων γέ τοι περὶ φύσεως, εἰσβολῇ ἐχρήσατο τοιαύτη· „Οὐδεὶς ἡμῶν οὐδὲν οἶδεν, οὐδ' αὐτὸ τοῦτο πότερον οἶδαμεν ἢ οὐκ οἶδαμεν.“ Ἦτις εἰσβολὴ κακὰς ἔδωκεν ἀφορμὰς τῷ μετὰ ταῦτα γενομένῳ Πυρόρῳ. Προβάς δὲ φησιν, ὅτι πάντα ἐστίν, ὃ ἂν τις νοήσαι. Τὸν δὲ Πρωταγόραν λόγος⁶ ἔχει κεκλήσθαι ἄθεον. Γράφων γέ τοι καὶ αὐτὸς περὶ θεῶν, εἰσβολῇ τοιαύτῃ ἐχρήσατο· „Περὶ μὲν οὖν θεῶν οὐκ οἶδα, οὐθ' ὡς εἰσὶν οὐθ'

Cap. XIX. 1) εἶναι pendere censendum ex verbo e praecedenti ὁρισαμένους supplendo, i. e. λέγουσι, ut sit: e quibus esse dicunt. Vig. autem veritit, quasi εἰσεὶ legeretur: Horum e numero sunt.

ὁποῖοι τινας ἰδέαν. Πολλὰ γάρ ἐστι τὰ κωλύοντά με ἕκαστον τούτων εἶδέναι.“ Τοῦτον Ἀθηναῖοι φηγὴ ζημιώσαντες, τὰς βίβλους αὐτοῦ δημοσίᾳ ἐν μέσῃ τῇ ἀγορᾷ κατέκασσαν. Ἐπεὶ οὖν οἷδε μόναις δεῖν ἔφρασαν ταῖς αἰσθήσεσι πιστεύειν, τὰς πρὸς αὐτοὺς ἀντιρρήσεις θεασώμεθα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ.

Πρὸς τοὺς περὶ Μητροδόωρον καὶ Πρωταγόραν, μόναις δεῖν πιστεύειν ταῖς αἰσθήσεσι λέγοντας. Ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ.

„Γεγόνاسι δέ τινας οἱ ἀξιοῦντες τῇ αἰσθήσει καὶ ταῖς φαντασίαις μόναις δεῖν πιστεύειν. Ἐνιοὶ δέ φασι καὶ τὸν Ὅμηρον αἰνέτεσθαι τὸ τοιοῦτο, πάντων ἀποφαίνοντα τὸν Ὁκεανὸν ἀρχὴν, ὡς ἐν ῥύσει τῶν πραγμάτων ὄντων. Καὶ μὴν καὶ Μητροδόωρος ὁ Χῖος τὸ αὐτὸ τοῦτο λέγει, οὐ μὴν ἀλλ’ ἀντικρὺς γε Πρωταγόρας ὁ Ἀβδηρίτης. Οὗτος γὰρ ἔφη μέτρον εἶναι πάντων χρημάτων τὸν ἀνθρώπον¹⁾· τῶν μὲν ὄντων, ὡς ἐστὶ, τῶν δ’ οὐκ ὄντων, ὡς οὐκ ἐστίν. Ὅποια γὰρ ἐκάστῳ φαίνεται τὰ πράγματα, τοιαῦτα καὶ εἶναι, περὶ δὲ τῶν ἄλλων μηδὲν ἡμᾶς δύνασθαι διῃσχυρῆσθαι. Πρὸς δὲ τούτους εἴποι τις²⁾ ἄν, ἃ καὶ ὁ Πλάτων³⁾ ἐν Θεαιτήτῳ· πρῶτον μὲν, τί δήποτε τοιούτων γε δὴ τῶν πραγμάτων ὄντων, ἡξίωσαν εἶναι μέτρον τῆς ἀληθείας τὸν ἀνθρώπον, ἀλλ’ οὐ συνῆκαν τὸ κεφάλαιον; ἔπειτα δὲ πῶς ἔλεγον εἶναι σοφοὺς ἑαυτοὺς, εἰ δὴ πᾶς τις³⁾ αὐτὸς ἑαυτῷ μέτρον ἐστὶ τῆς

Cap. XX. 1) μετρὸν — ἀνθρώπον. Sumta haec Protagorae, a Platon. Cratyl. c. 4. Theaet. c. 8. Legg. IV. Sext. Emp. Pyrrh. hypot. I, 32. p. 55. Hermia irris. gentil. p. 84. Oporin. iam commemorata verba ex illius περὶ τοῦ ὄντος opere, cuius praeter alios mentionem fecit Porphyrius apud nostrum X, 3. ubi vid. not. 18. Cf. J. enisch. über Grund und Werth der Entdeckungen Kants p. 88 sq. In contrariam vero partem Philo auctor est σταθμὴν καὶ μέτρον καὶ ἀριθμὸν τῶν ὄλων εἶναι τὸν θεόν, ἀλλ’ οὐ τὸν ἀνθρώπινον νοῦν. Vid. Grossmann. quaest. Philonn. partic. I. p. 36. not. 145. Praeterea vid. Ritter. Geschichte der Philosophie T. I. p. 589. et de verbis simul sequentibus τῶν μὲν ὄντων — ὡς οὐκ ἐστίν Fischer. Platonis Cratyl. annot. crit. et grammatt. illustr. partic. IX. p. XVIII sq. Ast. Platons Leben und Schriften p. 167 sqq. p. 188 sq.

2) ὁ Πλάτων. Locus extat in Theaeteto, p. 118. Fici. D. Ubi postquam a Protagora hominem rerum omnium mensuram constitui docuit, ita prosequitur: Οὐκοῦν οὕτω πως λέγει (Protagoras) ὡς οἷα μὲν ἕκαστα ἐμοὶ φαίνεται, τοιαῦτα μὲν ἐστὶν ἐμοί· οἷα δὲ σοι, τοιαῦτα αὖ σοι. Ἀνθρώπος δὲ σύ τε καὶ γώ. Tum hominem ita refellit: Ἄρ’ οὐκ ἐνίοτε πνέοντος ἀνέμου τοῦ αὐτοῦ, ὁ μὲν ἡμῶν ξυγοί, ὁ δὲ οὐ; καὶ ὁ μὲν ἡρέμα, ὁ δὲ οφόδρα; Καὶ μάλα. Πότερον οὖν τότε αὐτὸ ἐφ’ ἑαυτῷ τὸ πνεῦμα ψυχρὸν ἢ οὐ ψυχρὸν φήσομεν; ἢ πεπωμέθα τῷ Πρωταγόρᾳ, ὅτι τῷ μὲν ξυγοῦντι ψυχρὸν, τῷ δὲ μὴ, οὐ; etc. Vig.

3) εἰ δὴ πᾶς τις etc. Plato ibid. haec pluribus. Vig.

ἀληθείας; ἢ πῶς ἐλέγχονσι τοὺς ἄλλους; εἴπερ ἐκάστω τὸ φαινόμενον ἀληθές ἐστιν; ἀγνοοῦμέν τέ τινα, καίτοι πολλάκις αἰσθανόμενοι, καθάπερ ἐπειδὴν τῶν βαρβάρων ἀκούωμεν; Ὁ γε μὴν θεασάμενος⁴⁾ ὁτιοῦν, εἶτα μεμνημένος, οἶδε μὲν, αἰσθάνεται δ' οὐκ ἐτι. Καὶ εἰ θατέρω⁵⁾ μὲν ὀφθαλμῷ μύσαι, θατέρω δ' ὁρῶν, δηλὸν ὅτι ταυτὸ εἴσεται καὶ οὐκ εἴσεται. Πρὸς δὲ τούτοις, εἰ τὸ φαινόμενον⁶⁾ ἐκάστω³ καὶ ἀληθές ἐστιν, ἡμῖν δὲ οὐ φαίνεται τὰ ὑπ' ἐκείνων λεγόμενα ἀληθῆ, καὶ τὸ μὴ εἶναι πάντων πραγμάτων μέτρον τὸν ἀνθρώπον ἀληθές ἂν εἴη. Καὶ μὴν οἷ γε τεχνῖται τῶν ἀτέχνων διαφέρουσι, καὶ οἱ ἔμπειροι τῶν ἀπειρών, καὶ διὰ τοῦτο μᾶλλον προορᾷ τὸ μέλλον ἔσεσθαι κυβερνήτης καὶ ἰατροῦ καὶ στρατηγός. Ἀπλῶς τε ἀναιροῦσιν οὗτοί γε τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἥττον, καὶ τὸ ἐξ ἀνάγκης καὶ τὸ ἐνδεχόμενον, καὶ τὸ κατὰ φύσιν καὶ τὸ παρὰ φύσιν. Οὕτω δ' ἂν εἴη ταν-⁴ τὸν καὶ ὄν καὶ οὐκ ὄν. Οὐδὲν γὰρ κωλύει, ταυτὸ τοῖς μὲν εἶναι φαίνεσθαι, τοῖς δὲ μὴ εἶναι. Καὶ ταυτὸ ἂν εἴη ἀνθρώπος καὶ ξύλον. Ἔσθ' ὅτε γὰρ φαίνεται ταντὸ τῷδε μὲν ἀνθρώπος, τῷδε δὲ ξύλον. Ἄπας τε λόγος ἀληθὴς ἂν εἴη, διὰ τοῦτο δὲ καὶ ψευδής. Καὶ οἱ βουλευόμενοι καὶ δικάζοντες οὐκ ἂν ἔχοιεν οὐδὲν ποιεῖν. Καὶ τὸ δεινότατον, ἔσονται οἱ αὐτοὶ σπουδαῖοι καὶ μοχθηροὶ, καὶ ταυτὸ κακία καὶ ἀρετή. Πολλὰ δὲ τοιαῦτα καὶ ἄλλα τις ἂν ἔχοι λέγειν. Ἀλλὰ⁵ γὰρ οὐδὲν δεῖ πλειόνων λόγων πρὸς τοὺς μὴ οἰομένους ἔχειν νοῦν καὶ λόγον.“ Εἰθ' ἐξῆς ἐπιλέγει. „Ἐπεὶ δ' ἔτι νῦν εἰσὶ τινες οἱ πᾶσαν αἰσθήσιν καὶ πᾶσαν φάντασίαν ἀληθῆ λέγοντες εἶναι, μικρὰ καὶ περὶ τούτων εἴπωμεν. Ἐοίκασι γὰρ οὗτοί γε δεδοικέναι, μήποτε εἰ ψευδεῖς εἴποιεν αἰσθήσεις εἶναι τινας, οὐκ ἂν σχοίεν τὸ κριτήριον καὶ τὸν κανόνα βέβαιον οὐδ' ἐχέγγυνον. Οὐχ ὁρῶσι δὲ, ὥς οὐκ ἂν φθάνοιεν οὕτω γε καὶ τὰς δόξας ἀπάσας ἀληθεῖς ἀποφαίνοντες· πολλὰ γὰρ δὴ καὶ ταύταις πεφύκαμεν κρίνειν· καὶ οὐδὲν ἥττον ἀξιοῦσιν αὐτῶν τὰς μὲν ἀληθεῖς εἶναι, τὰς δὲ ψευδεῖς. Ἐπειτα δὲ σκοπῶν ἴδοι τις ἂν⁶ οὐδὲ τῶν ἄλλων κριτηρίων αἰεὶ καὶ διὰ παντός ἀψευδές οὐδὲν, οἷον λέγω ζυγὸν ἢ τόρνον ἢ τι τῶν τοιούτων· ἀλλ' ἕκαστον αὐτῶν ὡδὲ μὲν

4) Ὁ γε μὴν θεασάμ. Et hoc argumentum solenni ubertate Plato persequitur. Vig.

5) Καὶ ἐν θατέρω. Plato ibid. fusius. Vig.

6) Εἰ τὸ φαινόμενον. Et hoc Platonium est. Sic enim ibid. ille: Ἐπειτα γε τοῦτο ἔχει κομψότατον. Ἐκεῖνος μὲν περὶ τῆς αὐτοῦ οἰήσεως τὴν τῶν ἀντιδοξάζοντων οἴησιν, ἢ ἐκεῖνον ἡγοῦνται ψεύδεσθαι, συγχωρῇ που ἀληθῆ εἶναι, ὁμολογῶν τὰ ὄντα δοξάζειν ἅπαντας. Οὐκοῦν τὴν αὐτοῦ ἂν ψευδῆ συγχωροῖ, εἰ τὴν τῶν ἡγουμένων αὐτὸν ψεύδεσθαι, ὁμολογεῖ ἀληθῆ εἶναι. Vig.

ἔχον, ὑγιές ἐστιν, ὡδὶ δὲ, μοχθηρὸν, καὶ τουτονὶ μὲν χρωμένων τὸν τρόπον, ἀληθεύει, τουτονὶ δὲ, ψεύδεται. Καὶ μὴν εἴ γε πᾶσα αἴσθησις ἀληθὴς ἦν, οὐκ ἔδει τοσοῦτον διαφέρειν αὐτάς. Ἄλλαι γὰρ εἰσιν ἐγγύθεν καὶ πόρρωθεν, καὶ νοσοῦντων καὶ ἐρῶμένων, καὶ τεχνιτῶν καὶ ἀτέχνων, καὶ φρονίμων καὶ ἀφρόνων. Τὰς δὲ δὴ τῶν μεμνηνότεων παντάπασιν ἂν εἴη ἄτοπον λέγειν ἀληθεὺς εἶναι, καὶ τὰς τῶν παρορώντων καὶ παρακουόντων. Εὐήθες γὰρ ἂν ἦν τὸ λεγόμενον, ὥς ὁ παρορῶν ἦτο ὁρᾷ ἢ οὐχ ὁρᾷ. Φαλὴ γὰρ ἂν τις, ὅτι ὁρᾷ μὲν, ἀλλ' οὐκ ὁρθῶς. Ὅποταν μέντοι φῶσιν, ὥς ἡ μὲν αἴσθησις οὕσα ἄλογος, οὐδὲν προστίθῃσιν, οὐδ' ἀφαιρεῖ, φαίνονται τὰμποδὼν οὐχ ὁρῶντες. Ἐπὶ γὰρ τοῦ ἔρετμοῦ τοῦ ἐν τῷ ὕδατι καπὶ τῶν γραφῶν καὶ μυρίων ἄλλων ἡ αἴσθησις ἐστὶν ἡ ἀπατῶσα⁷⁾. Διὸ καὶ μεμφόμεθα πάντες ἐπὶ τῶν τοιούτων οὐ τὸν νοῦν ἡμῶν, ἀλλὰ τὴν φαντασίαν. Ἐλέγχει γὰρ ὁ λόγος αὐτὸς ἑαυτὸν, ἀξιῶν ἅπασαν ἀληθῆ φαντασίαν εἶναι. Τὴν γὰρ ἡμετέραν, δι' ἣν οὐκ οἴομεθα πᾶσαν εἶναι τοιαύτην, ψευδῇ πάντως ἀποφαίνει. Συμβαίνει τοίνυν αὐτοῖς ἅπασαν φαντασίαν ἀληθῆ καὶ ψευδῇ λέγειν εἶναι. Καθόλου δὲ ἀμαρτάνουσιν ἀξιοῦντες, ὁποῖα ἂν ἡμῖν φαίνεται τὰ πράγματα, τοιαῦτα καὶ εἶναι⁸⁾. Τοῦναντίον γὰρ, ὁποῖα πέφυκε, τοιαῦτα φαίνεται, καὶ οὐχ ἡμεῖς αὐτὰ ποιοῦμεν οὕτως ἔχειν, ἀλλ' ὑπ' ἐκείνων αὐτοὶ διατιθέμεθα πως. Ἐπεὶ καὶ 9 γελοῖον εἶη ἂν, εἰ διανοηθείμεν ἡμεῖς, ὥσπερ οἱ ζωγράφοι καὶ πλάσται σκύλακας ἢ Χιμαίρας, ἀξιῶν εὐθὺς εἶναι ταῦτα καὶ διὰ τοῦτο φαντάζεσθαι, καθάπερ εὐτρεπῇ παρέσται. Διότι μὲν οὖν οὐκ ὁρθῶς λέγουσιν οἱ φάσκοντες εἶναι πᾶσαν αἴσθησιν καὶ πᾶσαν φαντασίαν ἀληθῆ, διῆλον ἐκ τούτων. Ἀλλὰ γὰρ καὶ τούτων οὕτως ἐχόντων, αὐθις οἱ περὶ τὸν Ἐπίκουρον ἐκ τῆς Ἀριστίππου διαδοχῆς ὁρῶμενοι πάντα ἡδονῆς ἐξῆπτον καὶ αἰσθήσεως, μόνα τὰ πάθη καταληπτὰ καὶ τέλος ἀγαθῶν τὴν ἡδονὴν εἶναι ὁρίζομενοι. Λέγεται δὲ ὁ Ἐπικούρος ὑπὸ μὲν τινων, μηδενὸς ἀκροέναι, ἐντυχεῖν δὲ τοῖς τῶν παλαιῶν 10 συγγράμμασιν, ὑπὸ τινων δ' ὅτι ἤκουε Ξενοκράτους, ὕστερον δὲ καὶ

7) Ἐπὶ γὰρ τοῦ ἔρετμοῦ — ἀπατῶσα. Cf. Cic. Acad. I, 7. Nec vero hoc loco exspectandum est, dum de *remo inflexo*, aut de *collo columbae* respondeam. Non enim is sum, qui, quidquid videtur, tale dicam esse, quale videatur. Epicurus hoc viderit, et alia multa.

8) ἀξιοῦντες — τοιαῦτα καὶ εἶναι etc. Cum his conferre haud alienum fuerit Jenisch. über Grund und Werth der Entdeckungen Kants p. 64. Materialien zur Geschichte der kritischen Philosophie I. p. 157 sqq. p. 202 sqq. Herder. Metakritik der reinen Vernunft T. I. p. 126. p. 236 sqq. p. 243. (Tubing. 1830.).

Νανσιζάνους τοῦ Πύρρῳτος γενομένου γνωρίμου. Τίνα δὲ οὖν καὶ τὰ πρὸς αὐτὸν ἀντειρημένα τυγχάνει, θεασώμεθα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ.

Πρὸς τοὺς κατ' Ἐπίκουρον ἡδονὴν τέλους ὀριζομένους.

Ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ.

„Ἐπειδὴ ἐστὶ γνώσις διττή, ἡ μὲν τῶν ἔξω πραγμάτων, ἡ δὲ τῶν ἡμῖν αἰρετῶν καὶ φευκτῶν, ἐνιοὶ φασὶ τῆς αἰρέσεως καὶ φυγῆς ἀρχὴν καὶ κριτήριον ἔχειν ἡμᾶς τὴν ἡδονὴν καὶ τὸν πόνον. Ἔτι γέ τοι καὶ 1 τῶν τοιαῦτα λέγουσιν οἱ περὶ τὸν Ἐπίκουρον. Ἀναγκαιῶς οὖν ἔχει καὶ περὶ τούτου σκέψασθαι. Τοσούτου τοίνυν ἔγωγος δέω λέγειν, ἀρχὴν εἶναι καὶ κανόνα τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν κακῶν τὸ πάθος, ὥστε μοι δοκεῖ τούτῳ γε αὐτὸ κριτηρίῳ δεῖσθαι. Διότι μὲν γάρ ἐστιν, ἑαυτὸ δείκνυσιν· ὅποιον δ' ἐστίν, ἐτέρου δεῖ τοῦ κρίνοντος. Εἰ μὲν γὰρ οὐκ εἶδον ἢ ἀλλότριον, ἢ αἰσθησις λέγει, πότερον δ' αἰρέτῳ ἢ φευκτῳ, ὁ λόγος. Αὐτοὶ γέ τοι φασιν οὐ πᾶσαν ἡδονὴν ἀσπάζεσθαι 2 καὶ πάντα πόνον ἐκτρέπεσθαι. Τοῦτο δὲ συμβέβηκε καὶ μάλα εἰκότως. Τὰ μὲν γὰρ κριτήρια καὶ ἑαυτὰ δείκνυσιν καὶ τὰ κρινόμενα, τὸ μέντοι πάθος ἑαυτὸ μόνον. Ὅτι δ' οὕτως ἔχει, μαρτυροῦσιν αὐτοί. Καίπερ γὰρ ἀξιούντες ἅπασαν ἡδονὴν ἀγαθὸν εἶναι καὶ πᾶσαν ἀλγηδόνα κακόν, ὅμως οὐκ αἰεὶ φασὶ δεῖν τὴν μὲν αἰρεῖσθαι, τὴν δὲ φεῦγειν· μετρεῖσθαι γὰρ αὐτὰ τῷ ποσῷ, εἰ καὶ οὐ τῷ ποιῷ. Ἀἷλον οὖν ὡς τό γε ποσὸν οὐδὲν ἀλλ' ἢ ὁ λόγος κρίνει. Τὸ γάρ, ἄμεινόν ἐστιν 3 ὑπομεῖναι τούτῳδε τινας τοὺς πόνους, ὅπως ἡσθελήμεν ἡδονὰς μελῶν· καὶ τό, συμφέρει τῶνδ' ἐκ τινων ἀπέχεσθαι τῶν ἡδονῶν, ἵνα μὴ ἀλγῶμεν ἀλγηδόνας χαλεπωτέρας, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα, λόγος ὁ κρίνων ἐστίν. Τὸ δ' ὅλον αἰ μὲν αἰσθήσεις καὶ αἰ φαντασίαι, καθάπερ καὶ ἀποπτρα καὶ εἰκότες ἐοίκασι τῶν πραγμάτων εἶναι, τὰ μέντοι πάθη καὶ αἰ ἡδοναὶ καὶ οἱ πόνοι τροπαὶ καὶ ἀλλοιώσεις ἡμῶν αὐτῶν. Ταύτη δὲ αἰσθανόμενοι μὲν καὶ φαντασιούμενοι, πρὸς τὰ ἔξω βλέπομεν, ἡδόμενοι δὲ καὶ ἀλγοῦντες, ἐπιστρέφομεν ἐπὶ μόνους ἑαυτούς. Τὰς μὲν γὰρ αἰσθήσεις ἡμῶν τὰ ἔξω ποιεῖ, καὶ ὅποια ἂν ᾖ ἐκεῖνα, τοιαύτας 4 ἀπεργάζεται καὶ τὰς φαντασίας· τοιαῦτα 1) δὲ πάθη ποῖα ἅττα γίνεται δι' ἡμᾶς καὶ ὡς ἂν ἡμεῖς ἔχωμεν. Διὰ ταῦτα ποτὲ μὲν ἡδέα, ποτὲ δ' ἀηδὴ φαίνεται, καὶ ἔσθ' ὅτε μὲν μᾶλλον, ἔσθ' ὅτε δὲ ἥττον. Ὡν οὕτως ἐχόντων, εὐρήσομεν, εἰ ἐθέλομεν σκοπεῖν, ἀριστα τὰς τῆς γνώσεως ἀρχὰς ὑποτιθεμένους, ὅποσοι καὶ τὰς αἰσθήσεις καὶ τὸν νοῦν παραλαμβάνουσιν. Ἔοικε δ' ἡ μὲν αἰσθησις ταῖς ἀρκυσι καὶ τοῖς

δικτύοις καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς τοιούτοις θηράτορις, ὁ δὲ νοῦς καὶ ὁ λόγος, τοῖς κυσὶ τοῖς στιβεύουσι καὶ μεταθέουσιν. Αὐτῶν μὲν τοιούτων ἄμεινον φιλοσοφεῖν οἶεσθαι χρὴ τοὺς μήτε ταῖς αἰσθήσεσιν ὡς ἔτυχε χρωμένους μήτε τὰ πάθη παραλαμβάνοντας ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν διάγνωσιν. Ἡ δεινὸν γ' ἂν εἴη, πεφυκότας ἀνθρώπους ἡδοναῖς καὶ πόνοις ἀλόγοις ἐπιτρέπειν ἑαυτοὺς, ἀφέντας τὸν θειότατον κριτὴν νοῦν.“ Ταῦτο ἀπὸ τῶν Ἀριστοκλέους.

1 ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ.

Ἐτι πρὸς τοὺς τὴν ἡδονὴν τὸ ἀγαθὸν εἶναι ὀριζομένους.

Ἀπὸ τοῦ Φιλήβου Πλάτωνος.

„Καθ' ἓν ἕκαστον¹⁾ τοῖνυν τῶν τριῶν πρὸς τὴν ἡδονὴν καὶ τὸν νοῦν κρινόμεν. Δεῖ γὰρ ἰδεῖν ποτέρῳ μᾶλλον ξυγγενὲς ἕκαστον αὐτῶν ἀπονομοῦμεν. Κάλλους καὶ ἀληθείας καὶ μετριότητος περὶ λέγεις.
2 Ναί. Πρῶτον δέ γε ἀληθείας λαβοῦν, ὃ Πρώταρχε, καὶ λαβόμενος, βλέψας εἰς τρία, νοῦν καὶ ἀλήθειαν καὶ ἡδονὴν, πολὺν ἐπισχὼν χρόνον, ἀπόκριναι σαυτῷ, πότερον ἡδονὴ ξυγγενέστερον ἢ νοῦς ἀληθείᾳ. Τί δὲ χρόνον δεῖ; Πολὺ γὰρ, οἶμαι, διαφέρειτον· ἡδονὴ μὲν γὰρ ἀπάντων τὸ ἀλαζονέστατον, ὡς δὲ λόγος, καὶ ἐν ταῖς ἡδοναῖς ταῖς περὶ τὰ ἀφροδίσια, αἱ δὴ μέγισται δοκοῦσιν εἶναι, καὶ τὸ ἐπιορκεῖν συγγνώμην εἴληψε παρὰ θεῶν, ὡς καθάπερ παίδων, τῶν ἡδομένων νοῦν οὐδὲ τὸν ὀλιγοστὸν κεκτημένων· νοῦς δὲ ἥτοι ταῦτόν καὶ ἀληθείᾳ γέ ἐστιν ἢ πάντων ὁμοιότατόν τε καὶ ἀληθέστατον. Οὐκοῦν τὸ
3 μετὰ τοῦτο τὴν μετριότητα ὡσαύτως σκέψῃ. Πότερον ἡδονὴ φρόνησεως²⁾, ἢ φρόνησις ἡδονῆς πλείω κέκτηται; Εὐσκεπτόν γε καὶ ταύτην σκέψιν προβέβληκας. Οἶμαι γὰρ ἡδονῆς μὲν καὶ περιχαρείας οὐδὲν τῶν ὄντων πεφυκὸς ἀμετρούτερον εὑρεῖν ἂν τινα, νοῦ δὲ καὶ ἐπιστήμης ἑμμετρούτερον οὐδ' ἂν ἔν ποτε. Καλῶς εἶρηκας. Ὅμως

Cap. XXII. 1) Καθ' ἓν ἕκαστον. Extremo dialogo, p. 94. D. 4. Ficini at Serrani To. 2. p. 65. initio. Primum hoc membrum Ficinus ita vertit: Secundum quodlibet igitur horum trium, de voluptate et sapientia iudicemus. Aliud, opinor, Plato vult, h. e. tria illa, pulcritudinem, veritatem, mediocritatem, cum voluptate ac mente seorsim conferenda esse, ut ex illa contentione intelligi possit, utri ea, mentine similia sint, an voluptati. Vig.

2) πότερον ἡδονὴ φρονήσεως. Dubium non est, quin corrupta haec sint. Quaerebatur enim, utra esset mediocritati similior, mens an voluptas, non autem, utrum plus in voluptate prudentiae, an contra voluptatis in prudentia. Itaque sic reponendum videtur: πότερον ἡδονὴ μετριότητος, ἢ φρόνησις (vel νοῦς) πλείω κέκτηται. Unde sequitur d. 4. τῆς ἡδονῆς οὐδὲν ἀμετρούτερον, νοῦ δὲ οὐδὲν ἑμμετρούτερον. Vig.

δ' ἔτι λέγε τὸ τρίτον. Νοῦς ἡμῶν κάλλους μετέλῃχε πλέον ἢ τὸ τῆς ἡδονῆς γένος, ὥστε εἶναι καλλίω νοῦν ἡδονῆς ἢ τοῦναντίον; Ἄρ' οὖν φρόνησιν μὲν καὶ νοῦν, ὃ Σώκρατες, οὐδεὶς πώποτε οὐθ' ἕπαρ οὐτ' ὄναρ αἰσχροὺς οὔτε εἶδεν οὔτε ἐπενόησεν οὐδαμοῦ οὐδαμῶς, οὔτε γιγνώμενον³⁾ οὔτε ὄντα οὔτε ἐσόμενον; Ὁρθῶς. Ἡδονὰς δέ γε δήπον,⁴ καὶ ταύτας σχεδὸν τὰς μεγίστας, ὅταν ἴδωμεν ἡδόμενον ὄντινόν, ἢ τὸ γελοῖον ἐπ' αὐταῖς ἢ τοπαράπαν αἰσχιστον ἐπόμενον ὀρῶντες, αὐτοὶ τε αἰσχνόμεθα, καὶ ἀφανίζοντες κρύπτομεν ὅτι μάλιστα, νυκτὶ πάντα τὰ τοιαῦτα δόντες, ὡς φῶς οὐδὲν ὀρεῖν αὐτά. Πάντη δὲ φήσεις, ὃ Πρώταρχε, ὑπὸ τε ἀγγέλων πέμπων καὶ παροῦσι φράζων, ἡδονὴ κτῆμα οὐκ ἔστι πρῶτον οὐδ' αὖ δεύτερον, ἀλλὰ πρῶτον μὲν πη περὶ μέτρον καὶ τὸ μέτριον καὶ τὸ καίριον καὶ πάνθ' ὅποσα χρὴ τοιαῦτα νομίζειν τὴν αἰδίων ἡρῆσθαι φύσιν. Φαίνεται γοῦν ἐν τῶν⁵ νῦν λεγομένων. Δεύτερον μὲν περὶ τὸ σύμμετρον καὶ καλὸν καὶ τὸ τέλειον καὶ τὸ ἱκανὸν καὶ πάνθ' ὅποσα τῆς γενέσεως ταύτης αὐτῷ ἔστι. Ἔοικε γοῦν. Τὸ τοίνυν τρίτον, ὡς ἢ ἐμὴ μαρτεία, νοῦν καὶ φρόνησιν τιθεῖς, οὐκ ἂν μέγα τι τῆς ἀληθείας παρεξέλθοις. Ἰσως. Ἄρ' οὖν οὐ τέταρτα, ἃ τῆς ψυχῆς αὐτῆς ἔθεμεν, ἐπιστήμης τε καὶ τέχνης καὶ δόξας ὀρθὰς λεχθεῖσας, ταῦτ' εἶναι τὰ πρὸς τοῖς τρισὶ τέταρτα; Εἴπερ τοῦ ἀγαθοῦ ἔστι μᾶλλον ἢ τῆς ἡδονῆς⁴⁾ ξυγγενῇ. Τάχ' ἂν.⁶ Πέμπτας τοίνυν ἃς ἡδονὰς ἔθεμεν ἄλυτους ὀρισάμενοι, καθαράς ἐπονομάσαντες τῆς ψυχῆς αὐτῆς ἐπιστήμης, ταῖς δὲ αἰσθήσεσιν ἐπομένας. Ἰσως.

Ἐκτῇ δ' ἐν γενεᾷ, φησὶν Ὁρφεὺς, καταπαύσατε κόσμον αἰοιδῆς. Ἀτὰρ κινδυνεύει καὶ ὁ ἡμέτερος λόγος ἐν ἔκτῃ καταπεπαυμένος εἶναι κρίσει. Τὸ δὲ μετὰ ταῦθ' ἡμῶν οὐδὲν λοιπὸν, πλὴν ὥσπερ κεφαλὴν ἀποδοῦναι τοῖς εἰρημένοις. Οὐκοῦν χρὴ. Ἰθὶ δὲ τὸ τρίτον τῷ σωτήρι, τὸν αὐτὸν διαμαρτυράμενοι, λόγον ἐπεξέλθωμεν, Ποῖον δὲ; Φίλητ⁷ βος τὰγαθὸν ἔθετο ἡμῶν ἡδονὴν εἶναι πᾶσαν καὶ παντελῇ. Τὸ τρίτον, ὃ Σώκρατες, ὡς ἔοικας, ἔλεγες ἀρτίως τὸν ἐξ ἀρχῆς ἐπαραλαβεῖν δεῖν λόγον. Ναί. Τὸ δὲ γε μετὰ τοῦτο ἀκούωμεν. Ἐγὼ γὰρ δὴ κατιδὼν ἄπερ νῦν διελέλυθα, καὶ δυσχεράνας τὸν Φιλήβου λόγον οὐ μόνον ἀλλὰ καὶ ἄλλων πολλάκις μυρίων, εἶπον ὡς ἡδονῆς γε νοῦς ἂν εἴη μακροῦ βελτιόν τε καὶ ἄμεινον τῷ τῶν ἀνθρώπων βίῳ. Ἦν ταῦτα.

3) γιγνώμενον. Legendum puto γεγόμενον, sequitur enim οὔτε ὄντα οὔτε ἐσόμενον. Vig.

4) ἢ τῆς ἡδονῆς. Tollenda videtur disiunctiva ἢ. Quaeritur enim, utrum illa cum bono coniunctiora sint, quam voluptas, non autem, sintne cum bono magis, quam cum voluptate coniuncta. Vig.

ὑποπτεύων δέ γε καὶ ἄλλα εἶναι πολλὰ εἶπον, ὥς, εἰ φανεῖν τί πον τοῖν ἄμφοιν βέλτιον, ἐπὶ τῶν δευτερείων στερήσει νῶ πρὸς ἡδονήν
 8 ξυνδιαμαχοίμην, ἡδονὴ δὲ καὶ δευτερείων στερήσοιτο. Εἶπες γὰρ οὖν. Καὶ μετὰ ταῦτά γε πάντων ἱκανώτατα τούτοις οὐδέτερον ἱκανὸν ἀνεφάνη. Ἀληθέστατα. Οὐκοῦν παντάπασιν ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ καὶ νοῦς ἀπήλλακτο καὶ ἡδονή, μηδὲ τὰγαθὸν αὐτὸ μηδέτερον αὐτοῖς εἶναι, στερομένων ἀνταρκείας καὶ τῆς τοῦ ἱκανοῦ καὶ τελείου δυνάμεως. Ὁρθότατα. Φανέντος δέ γε ἄλλου τινὸς κρείττονος τούτοις ἐκατέρου, μυρῖον γ' αὖ νοῦς ἡδονῆς οἰκειότερον καὶ προσφυνέστερον
 9 πέφαται νῦν τῇ τοῦ νικῶντος ἰδέᾳ. Πῶς γὰρ οὐ; Οὐκοῦν πέμπτον κατὰ τὴν κρίσιν, ὥς νῦν ὁ λόγος ἀπεφάνητο, γίγνεται ἂν ἡ τῆς ἡδονῆς δύναμις. Ἔοικεν. Πρῶτον δέ γε οὐ· καὶ οἱ πάντες βόες τε καὶ ἵπποι καὶ τὰ ἄλλα ξύμπαντα θηρία φῶσι, τῷ τὸ χαίρειν διώκειν, οἷς πιστεύοντες ὥσπερ μάντις ὄρνισιν, οἱ πολλοὶ κρῖνουσι τὰς ἡδονὰς εἰς τὸ ζῆν ἡμῖν εὖ κρατίστας εἶναι, καὶ τοὺς θηρίων ἔρωτας οἴονται κυρίους εἶναι μάρτυρας μᾶλλον ἢ τοὺς τῶν ἐν μούσῃ φιλοσόφῳ μεμαν-
 10 τευμένων ἐκάστοτε λόγων. Ἀληθέστατα, ὦ Σώκратες, εἰρησθαί σοι νῦν ἡδὴ φαιμέν ἅπαντες. Ταῦτα ὁ Πλάτων. Ἐγὼ δέ σοι καὶ Διονυσίου, τῆς κατὰ Χριστὸν φιλοσοφίας ἐπισκόπου ἀνδρὸς, ἀπὸ τῶν περὶ φύσεως βραχέα τῶν πρὸς Ἐπίκουρον ἀντειρημένων⁵⁾ παραθήσομαι. Σὺ δὲ λαβὼν ἀνάγνωθι τὰς οὕτως ἐχούσας αὐτοῦ φωνάς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ.

1 Πρὸς τοὺς κατ' Ἐπίκουρον πρόνοιαν μὲν ἀρνούμενους, ἀτόμοις δὲ σώμασιν ἀνατιθέντας τὸ πᾶν. Ἀπὸ τῶν περὶ φύσεως Διονυσίου τοῦ ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας.

„Πότερον ἐν ἐστὶ συναφὲς τὸ πᾶν, ὥς ἡμῖν τε καὶ τοῖς σοφωτάτοις Ἑλλήνων Πλάτῳ καὶ Πυθαγόρᾳ καὶ τοῖς ἀπὸ τῆς Στοᾶς καὶ Ἡρακλείῳ φαίνεται, ἢ δύο, ὥς ἴσως τις ἐπέλαβεν, ἢ καὶ πολλὰ καὶ ἄπειρα, ὥς τισιν ἄλλοις ἔδοξεν, οἱ πολλαῖς τῆς διανοίας παραφοραῖς καὶ ποικίλαις προφοραῖς ὀνομάζων τὴν τῶν ὅλων ἐπεχείρησαν κατακερματίζειν οὐσίαν, ἄπειρόν τε καὶ ἀγένητον καὶ ἀπρονόητον ὑποτίθενται;
 2 Οἱ μὲν γὰρ, ἀτόμους προσειπόντες ἀφθαρτὰ τινα καὶ μικρότατα σώματα, πλῆθος ἀνάριθμον, καὶ τι χωρίον κενόν, μέγεθος ἀπεριόριστον προβαλόμενοι, ταύτας δὴ φασὶ τὰς ἀτόμους, ὥς ἔτυχεν ἐν τῷ

5) Διονυσίου — πρὸς Ἐπίκουρον ἀντειρημένων. De hoc insigni Dionysii opere Euseb. H. E. VII, 26. T. II. p. 383. scribit: Καὶ πλείους δὲ παρὰ ταύτας εἰὼν αὐτοῦ παρ' ἡμῖν αὐτοῦ ἐπιστολαί, καὶ δὴ καὶ πολυεπεῖς λόγοι ἐν ἐπιστολῇς χαρακτηρηγرافέντες· ὥς οἱ περὶ φύσεως Τιμοθέῳ τῷ παιδὶ προσπεφωνημένοι. Ubi cf. quae annotavi.

κενῶ φερομένας, αὐτομάτως τε συμπιπτούσας ἀλλήλαις διὰ ῥύμην ἄτακτον καὶ συμπλεκομένας διὰ τὸ πολύσχημον, ἀλλήλων ἐπιλαμβάνεσθαι καὶ οὕτω τὸν τε κόσμον καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, μᾶλλον δὲ κόσμους ἀπείρους ἀποτελεῖν. Ταύτης δὲ τῆς δόξης Ἐπίκουρος γεγονάσι καὶ 3 Δημόκριτος. Τοσοῦτον δὲ διεφώνησαν, ὅσον ὁ μὲν ἐλαχίστας πάσας καὶ διὰ τοῦτο ἀνεπαισθήτους, ὁ δὲ Δημόκριτος καὶ μεγίστας εἶναι τινὰς ἀτόμους ὑπέλαβεν. Ἀτόμους δὲ εἶναι φασιν ἀμφοτέροι καὶ λέγεσθαι διὰ τὴν ἄλυστον στερότητα. Οἱ δὲ, τὰς ἀτόμους μὲν ὀνομάσαντες, ἀμερῇ φασιν εἶναι σώματα, τοῦ παντὸς μέρη, ἐξ ὧν ἀδιαίρετων ὄντων συντίθεται τὰ πάντα καὶ εἰς ἃ διαλύεται. Καὶ τούτων φασὶ τῶν ἀμερῶν ὀνοματοποιῶν Διόδωρον γεγονέναι¹⁾, ὄνομα δὲ, φασὶν, αὐτοῖς ἄλλο Ἡρακλείδης. Θέμενος, ἐκάλεσεν ὄγκους, παρ' οὗ καὶ Ἀσκληπιάδης ὁ ἰατρὸς ἐκληρονόμησε τὸ ὄνομα.“ Ταῦτ' εἰπὼν, ἐξῆς ἀνασκευάζει τὸ δόγμα διὰ πολλῶν, ἀτὰρ καὶ διὰ τούτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΔ.

Ἀπὸ τῶν ἐν ἀνθρώποις ὑποδειγμάτων*). Ἐκ τοῦ αὐτοῦ. 1
„Πῶς αὐτῶν ἀνασχόμεθα, τυχρὰ λεγόντων εἶναι συμπτώματα τὰ σοφὰ καὶ διὰ τοῦτο τὰ καλὰ δημιουργήματα; Ὡν ἕκαστόν τε καθ' ἑαυτὸ γενόμενον, ὥφθη τῷ προστάξαντι γενέσθαι καλὸν καὶ συλλήβδην ὁμοίως ἅπαντα. „Εἶδε γάρ,“ φησιν**), „ὁ θεὸς, τὰ πάντα ὅσα ἐποίησε, καὶ ἰδοὺ καλὰ λίαν.“ Ἄλλ' οὐδὲ ἀπὸ τῶν μικρῶν¹⁾ τῶν συνήθων καὶ παρὰ πόδας νουθετούντων παραδειγμάτων, ἐξ ὧν δύνανται μανθάνειν, ὅτι χρειῶδες μὲν καὶ πρὸς ὠφέλειαν ἔργον οὐδὲν ἀνεπιτηδεύτως οὐδὲ συμβατικῶς ἀπεργάζεται, ἀλλὰ χειρουργούμενον κτίζεται, ὅταν δὲ εἰς ἄχρηστον μεταπίπτῃ καὶ ὡς ἂν τύχη διασκέ- 2
δναται, ἅτε μηκέτι μεταχειριζομένης μηδὲ διατατιούσης αὐτὸ τῆς σοφίας, ἣ τοῦ συνεστάναι τοῦτο ἔμελλεν. Ἰμάτιόν τε γὰρ οὐ χωρὶς

Cap. XXIII. 1) ὀνοματοποιῶν Διόδωρον γεγονέναι. Inde ipse Diodorus ἀμερῆς vocatus. Vid. Tiedemann. Geist der speculativen Philosophie T. II. p. 410 sq.

Cap. XXIV. *) Ἀπὸ — ὑποδειγμάτων. Obscuriora haec, nisi ex cap. XXIII. titulo huc suppleas Πρὸς τοὺς — τὸ πᾶν, unde Viger. vertit: „Rerum inter homines vulgarium exemplis Epicureorum dogma refellitur.“ Cf. titulus capp. XXV. et XXVI.

**) Gen. I, 31.

1) Ἄλλ' οὐδὲ ἀπὸ τῶν μικρῶν. Deesse aliquid videtur: pendent enim ista, nec verbo ullo fulciuntur. Quid si ἐξ ὧν, quod sequitur d. 10. tolleretur? Quid si post παραδειγμάτων adderetur φιλοσοφοῦσιν, aut al. simile? Quid si, quod magis placet, νουθετούντων mutaretur in νουθετοῦνται? Vig.

ιστουργοῦ, συνισταμένων τῶν στημόνων, οὐδὲ τῆς κρόκης αὐτομάτως παρεμπλεκομένης ἀννφάινεται. Εἰ δὲ κατατριβείη, τὰ λαμισθέντα διαρρίπτεται ῥάκη. Οἶκία τε ἀνοικοδομεῖται καὶ πόλις οὐ τοὺς μὲν τινὰς δεχομένη θεμελίοις αὐτομολοῦντας λιθοὺς, τοὺς δὲ ἀναπηδῶντας
 3 εἰς τὰς ἐπιβολὰς, ἀλλὰ κατὰ χώραν ὁ τοιχοδόμος τοὺς εὐθέτους ἐπιφέρει. Καταρρύψθεις δὲ, ὡς ἂν παρείκη, κατενεχθεὶς ἕκαστος ἀπεσφάλῃ. Καὶ κατασκευαζομένης νεὼς, οὐχ ἡ μὲν τις ὑπέβαλλεν ἑαυτὴν ἱεροῖς, ὁ δὲ κατὰ μέσσην ἑαυτὸν ἱστὸς ὥρθωσε, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον ξύλων ἦν ἔτυχεν, ἐξ ἑαυτοῦ θέσιν κατέλαβεν. Οὐδὲ τὰ λεγόμενα ἑκατὸν τῆς ἀμάξης ξύλα καθ' ὃν εὗρε κενὸν τόπον ἕκαστον συνεπάγη, ἀλλ' ὁ τέκτων ἑκατέρας συνεκόμισε καίριον²⁾). Εἰ δὲ δια-
 4 λυθείη ἡ ναὺς ἐνθαλασσεύουσα ἢ φερομένη κατὰ γῆν ἄμαξα, ὅπη τύχῃ τὰ ξύλα, τὰ μὲν ὑπὸ τῶν κυμάτων, τὰ δὲ ὑπὸ τῆς συντόνου ῥύμης διασπείρεται. Οὕτως ἂν ἀρμόζοι λέγειν αὐτοῖς, καὶ τὰς ἀτόμους ἀργὰς μενούσας καὶ ἀχειροποιήτους καὶ ἀχρήστους εἰκὴ φέρεσθαι. Οὐράτωσαν³⁾ γὰρ τὰς ἀθεάτους ἐκεῖνοι, καὶ τὰς ἀνόητους νοείτωσαν, οὐχ ὁμοίως ἐκεῖνω, ὃς φανερωθὲν ἑαυτῷ τοῦτο ὑπὸ τοῦ θεοῦ πρὸς αὐτὸν ὁμολογεῖ*). „Τὸ ἀκατέργαστόν⁴⁾ σου ἴδωσαν οἱ ὀφθαλμοί

2) ἑκατέρας συνεκόμισε καίριον. Haec mutila sunt. Legi queat: εἰς τὸν ἑκατέρας etc. ἑκατέρας autem, νεὼς scilicet et ἀμάξης. Vig.

3) οὐράτωσαν γὰρ etc. Neque haec satis casta. Quae enim illae sunt ἀθεάτοι, quas videre, quae porro ἀνόητοι, quas cogitare iubet? An forte subintelligit φύσεις; Esto. Qui deinde sententiarum istarum nexus est futurus? Alter quidem ex MMSS. pro ἀθεάτους, ἀθέτους habet, unde sensus hic elici possit, ut eos iubeat incompositas illas et ἀνόητους, h. e. stolidas atomos diligentius expendere, non segnius et obiter intueri, quod abs sese factum David olim fatebatur, in sui ipsius adhuc imperfecti cogitatione informanda: quo facilius intelligant, ex tanta illarum perturbatione ordinatum politumque nihil existere potuisse. [Equidem nihil video cur lectione vulgata offendi recte possimus, neque ad τὰς ἀθεάτους καὶ τὰς ἀνόητους praecedens ἀτόμους supplere. Apparet enim, credo, non sine acerbiori ironia Dionysium dicere: „Spectent scilicet Epicuræi, si placet, atomos quae omnium adspectum fugiant, cogitent sibi et informant quae cogitari et informari plane nequeunt.“]

*) Ps. CXXXVIII, 16.

4) τὸ ἀκατέργαστον. Locus mihi quidem perobscurus. Primum tamen pro ἴδωσαν legend. ἴδον vel εἶδον, ut apud Chrysost. et alios atque in omnib. graecor. Biblior. editionibus. Deinde relictam illam ab caeteris omnibus lectionem sequutus est, ἀκατέργαστόν σου, et ὀφθαλμοί μου. Illa enim φανερωθὲν ἑαυτῷ significant, non dei, sed Davidis oculos id vidisse: hoc, opinor, sensu τὸ ἀκατέργαστόν σου. Quod ex tuis ὀperationibus imperfectum adhuc et im-politum videbatur, oculi tandem mei perviderunt, ubi videlicet maiori abs te luce perfusi, caligare desierunt. Haec ad aperiendam utcunque

μου.“ Ὅταν δὲ καὶ ἃ φασιν ἐξ ἀτόμων ὑφάσματα γίνεσθαι τὰς⁵
εὐήτρια, ταῦθ' ὑπ' αὐτῶν ἀσώφως καὶ ἀναισθήτως αὐτουργεῖσθαι
λέγωσι, τίς ἀνέξεται τὰς ἀτόμους ἀκούων ἀρρήθιμους, ὧν καὶ ὁ ἀράχνης
ἐστὶ σοφώτερος, χειροτεχνῶν ἐξ ἑαυτοῦ;“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ.

Ἀπὸ τῆς τοῦ παντὸς συστάσεως. Ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ.

„**Ἡ** τὸν¹) μέγαν τοῦτον οἶκον τὸν ἐξ οὐρανοῦ καὶ γῆς συνεσιῶτα καὶ
διὰ τὸ μέγεθος καὶ πλήθος τῆς ἐπιφερομένης αὐτῷ σοφίας καλούμενον
κόσμον ὑπὸ τῶν σὺν οὐδενὶ κόσμῳ φερομένων ἀτόμων κεκοσμηθῆναι¹
καὶ γεγονέναι κόσμον ἀκοσμίαν; πῶς δὲ κινήσεις καὶ ὁδοὺς εὐτάκτους
ἐξ ἀτάκτου προσάγεσθαι φορεῖς; πῶς δὲ τὴν παναρμόνιον τῶν οὐρα-
νίων χορείαν ἐξ ἀμούσων καὶ ἀναρμόστων συνάδειν ὀργάνων; τίνα δὲ
τρόπον, μιᾶς οὔσης καὶ τῆς αὐτῆς ἀπασῶν οὐσίας καὶ τῆς αὐτῆς ἀφθάρ-
του φύσεως, πλὴν τῶν μεγέθων, ὥς φασι, καὶ τῶν σχημάτων, τὰ μὲν ἐστι
θεῖα καὶ ἀκήρατα καὶ αἰώνια, ὡς αὐτοὶ γήσκειν ἄν, σώματα, ἢ μακρο-
συνά γε κατὰ τὸν οὕτω; ὀνομάσαντα, φαινόμενά τε καὶ ἀφανῆ· φαινόμενα²
μὲν, ἥλιος καὶ σελήνη καὶ ἀστέρεις γῆ τε καὶ ὕδωρ, ἀφανῆ δὲ, θεοὶ τε
καὶ δαίμονες καὶ ψυχαί; Ταῦτα γὰρ οὐδὲ θέλοντες, ὑπάρχειν ἀκινήσα-
σθαι δύνανται. Τὰ δὲ μακροβιώτατα ζῶα τε καὶ φυτά· ζῶα μὲν
ἐν τε ὄρνισιν, ὥς φασιν, ἀετοὶ, κόρακες τε καὶ φοῖνικες, ἐν τε χερ-
σαίοις ἔλαφοι τε καὶ ἑλέφαντες καὶ δράκοντες· ἐν δὲ τοῖς ἐνύδροις τὰ
κήτη· δένδρα δὲ, φοῖνικες καὶ δρῦες καὶ περσεαί· καὶ τῶν γε δένδρων³
τὰ μὲν ἐστὶν ἀειθαλῆ, ἃ καὶ καταριθμήσας τις εἶπεν εἶναι τεσσαρα-

Dionysii sententiam. [Atque in his ipse acquiesci posse puto. Patet enim, Dio-
nysium hoc maxime voluisse dicere, longe aliam fuisse Davidis et Epicuraeo-
rum cognitionem. Nam illi cum nondum planius perspiceret rerum divina-
rum rationes, sed cognoscendi esset cupidus et quidem eas quas cognosci par
erat, deum ipsum revelasse. Sed pro ἔδωσαν scribendum duxi ἔδωσαν. Vid.
Maittaire de Graec. L. diall. p. 298 sq. Winer. Grammatik des N. T. p. 70 sq.
et Euseb. H. E. T. III. p. 315. p. XV.] Caeterum communis eademque certior
lectio est: τὸ ἀκατέργαστόν μου εἶδον (vel ἔδον) οἱ ὀφθαλμοί σου. ut Hebr.
יָרַוּ עֵינַי בְּרִמְיָא me cum adhuc materno in utero ἀμύρρωτος et
inchoatus embryo clausus tenerer, oculi tui clarissimi per-
viderunt. Id enim est רִמְיָא. Quae Chrysostomus, Symmachi explicationem
sequutus, cum sequentib. ita pertexit: Ἀμύρρωτόν με, τουτίστι, μηδὲνα λα-
βόντα τύπον, ἐτι πλαττόμενον, ἐτι ὑφαινόμενον· καὶ οὕτω με ἔδον σαφῶς, ὡς
ἐκείνον τὸν πεπληρωμένον, καὶ οὐδεμιᾶς ἡμέρας ἐτι δεόμενον, πρὸς τὴν ἀπάρ-
τισιν. Et paulo post ὁμοίως ἐκείνοις με εἶδες, τοῖς πλασσομένοις, ἐν ταῖς ἡμέραις
αὐτῶν, ἡμέραις, αἷς οὐκ ἐνέδει οὐδεμία ἡμέρα. Vig.

Cap. XXV. 1) ἢ τὸν μέγαν. Haec cum superioribus contexi debent. Vig.

καίδεκα, τὰ δὲ πρὸς καιρὸν ἀνθεῖ καὶ φυλλοόροεϊ, τὰ δὲ πλεῖστα τῶν τε φρυομένων καὶ γεννωμένων ἐστὶν ὠκύμορα καὶ βραχυτελῆ, ὧν ἐστὶ καὶ ὁ ἄνθρωπος, ὡς εἶπε τις ἀγία περὶ αὐτοῦ γραφή· Βροτὸς δὲ γεννητὸς γυναικὸς, ὀλιγόβιος. Ἀλλὰ τοὺς συνδέσμονες φήσουςι τῶν ἀτόμων διαλλάττοντας, αἰτλους γίνεσθαι τῆς περὶ τὴν διαμονὴν διαφορᾶς²). Τὰ μὲν γὰρ ὑπ' αὐτῶν πεπυκνωσθαι καὶ κατεσφίγγχθαι λέγεται, ὡς ταῦτα παντελῶς δυσπαλάλλακτα γεγονέναι πιλήματα, τὰ δὲ μανωτέραν καὶ χαλῶσαν τὴν συνάφειαν τῶν ἀτόμων ἐπ' ἑλαττον ἢ πλεόν ἐσχηκέναι, ὡς ἢ θάπτων ἢ μετὰ πολὺ τῆς κοσμήσεως αὐτῶν ἀφίστασθαι· καὶ τὰ μὲν ἐκ τοιῶνδε καὶ ὧδέ πως ἐσχηματισμένων, τὰ δὲ ἐξ ἐτέρων ἐτεροίως διακειμένων συμμεμῆχθαι. Τίς οὖν ὁ φιλοκρινῶν³), συναγέλρων τε καὶ ἀναχέων, καὶ τάσδε μὲν οὕτω συντάττων εἰς ἥλιον, τὰς δὲ ὥδι, ἵνα ἡ σελήνη γένηται, καὶ ἕκαστα συμφέρων κατὰ τὴν οἰκειότητα πρὸς ἐκάστου φύσιν ἀστέρος; Οὔτε γὰρ αἱ ἡλιακαὶ καὶ τοσαῖδε καὶ τοιαῖδε καὶ ὧδέ πως ἐνωθεῖσαι πρὸς ἐργασίαν σελήνης ἂν καταβεβήκεσαν, οὐτ' ἂν αἱ τῶν σεληνιακῶν ἀτόμων πλεκτά-
5 ναι γεγόνεσάν ποτε ἥλιος· ἀλλ' οὐδὲ ἀρκτοῦρος, εἰ καὶ λαμπρὸς ἐστὶ, τὰς ἑωσφόρου μεγαλοφρονήσαιτό ποτε ἂν ἀτόμους ἔχειν, οὐδὲ τὰς Ὠρίωνος αἱ Πλειάδες. Καλῶς γὰρ ὁ Παῦλος διέστειλεν, εἰπὼν*)· „Ἀλλη δόξα ἡλίου καὶ ἄλλη δόξα σελήνης καὶ ἄλλη δόξα ἀστέρων. Ἀστὴρ γὰρ ἀστέρος διαφέρει ἐν δόξῃ.“ Καὶ εἰ μὲν ἀνεπαίσθητος αὐτῶν ὡς ἀψύχων ἢ σύμπηξις ἐγένετο, ἐπιστήμονος αὐταῖς ἔδει δημιουργοῦ· εἰ δὲ ἀπροαίρετος καὶ κατ' ἀνάγκην, ὡς ἀλόγων, ἢ σύνεργις,
6 σοφὸς τις αὐτὰς ἀγέλαρχης συνελάνων ἐπεστήτησεν· εἰ δὲ ἐκουσίως ἐθελουργῆσαι συγκέκλεινται, θαυμάσιός τις αὐτῶν ἀρχιτέκτων ἐργοδοτῶν προηγήσατο, ἢ καθάπερ εὐτακτος στρατηγὸς οὐ συγκεχωρημένην⁴) εἴασε τὴν στρατιὰν καὶ πάντα ἀναμίξ, ἀλλ' ἐν μέρει μὲν τὴν ἵππον, ἰδίᾳ δὲ τοὺς ὀπλίτας, τοὺς τε ἀκοντιστάς καθ' ἑαυτούς, καὶ χωρὶς τοὺς τοξότας καὶ τοὺς σφενδονίτας, ἔνθα ἐχορὴν διετάξατο, ἵνα
7 ἀλλήλοις οἱ ὁμόσκενοι συμμαχοῦεν. Εἰ δὲ τοῦτο χλενὴν οἴονται τὸ παράδειγμα διὰ τὸ μεγάλων σωμάτων μὲν πρὸς τὰ ἐλάχιστα ποιεῖσθαι

2) διαφορᾶς pro διαφθορᾶς recepi ex certa coniectura Vig. in marg., ver-
tentis tantae huius in persistendo differentiae. Vide praecedentia
et seqq.

3) φιλοκρινῶν perperam Vig. Malim vero etiam quod ipse Vig. in marg.,
φυλοκρινῶν. Vid. quae de his vocc. annotavi ad Euseb. H. E. X, 4. T. III. p. 244.

*) 1 Cor. XV, 4.

4) συγκεχυμένην probabili emendatione Vig. in marg. Coniici quoque
possit legendum esse συντρεχομένην. Vide paulo post ubi συντρέχουσιν δὲ καὶ
συναγέλλονται ὀρροῖται praecedentibus ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἄγοντο.

σύγκρισιν, ἐπὶ τὰ σμικρότατα μεταβησόμεθα.“ Εἴτα τούτοις ἐξῆς ἐπιλέγει· „Εἰ δὲ μήτε λέξεις μήτε ἐκλογὴ μήτε τάξεις αὐταῖς ἄρχοντος ἐπικέιτο, αὐταὶ δὲ ἐφ’ ἑαυτῶν αὐτὰς ἐκ τῆς πολλῆς κατὰ ῥύσιν τύρβης διευθύνουσαι καὶ τὸν πολὺν τῶν συμπτώσεων διεκπερᾶσαι κυδομὸν, αἱ ὅμοιαι πρὸς τὰς ὁμοίας οὐχ ὑπὸ τοῦ θεοῦ, κατὰ τὸν ποιητὴν, ἄρουντο, συντρέχοιεν δὲ καὶ συναγελάζοντο γνωρίζουσαι τὰς⁸ συγγενεῖς· θαυμαστή γε τῶν ἀτόμων ἡ δημοκρατία, δεξιουμένων τε ἀλλήλας τῶν φίλων καὶ περιπλεκομένων, εἰς μίαν τε κατασκηνοῦν συνοικίαν ἐπειγομένων, καὶ τῶν μὲν ἀποτετορνευμένων αὐτομάτως εἰς ἥλιον φωστήρα μέγαν, ἵνα ποιήσωσι τὴν ἡμέραν, τῶν δὲ εἰς πολλὰς ἴσως πυραμίδας ἀστέρων ἀναπεφλεγμένων, ἵνα καὶ ὅλον στεφανώσωσι τὸν οὐρανόν· τῶν δὲ περιπεταγμένων ἵνα αὐτὸν εἰκῇ στερεώσωσι καὶ καμαρώσωσι τὸν αἰθέρα εἰς τὴν τῶν φωστήρων ἐπίβαθραν, ἐπιλέξονται τε ἑαυταῖς αἱ συνομολογίαι τῶν χυδαίων ἀτόμων μονὰς καὶ διακληρώσωνται τὸν οὐρανὸν εἰς οἴκους ἑαυταῖς καὶ σταθμούς.“ Εἴτα μεθ’ ἑτερά φησιν· „Ἀλλ’ οὐδὲ τὰ φανερά ὀρῶσιν αὐτοὶ οἱ ἀπρονόητοι,⁹ πολλοῦ γε δέουσι συνορᾶν καὶ τὰ ἀφανῆ. Ἐοίκασι γάρ μὴδὲ ἀνατολὰς ὑποπτεῦν τεταγμένας καὶ δύσεις, μήτε τῶν ἄλλων μήτε τὰς ἐκπρεπεστάτας ἡλίου, μὴδὲ χρῆσθαι ταῖς δι’ αὐτῶν δεδορμέναις ἀνθρώποις ἐπικουρίαις, ἀναπτομένη μὲν εἰς ἐργασίαν ἡμέρα, ἐπηλυγαζοσὴ δὲ νυκτὶ πρὸς ἀνάπαυαν. Ἐξελεῖσεται γὰρ ἄνθρωπος, φησὶν*), ἐπὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ ἕως ἐσπέρας. Ἀλλ’ οὐδὲ τὴν ἐτέραν ἐπισκοποῦσιν ἀνακύνκῃσιν αὐτοῦ, καθ’ ἣν ὥρισμένας¹⁰ ὥρας καὶ καιροὺς εὐκαιροὺς καὶ τροπὰς ἀπαραιρέτους ἀποτελεῖ, ὑπὸ τῶν ἐξ ὧν ἐστὶν ἀτόμων ὁδηγούμενος. Ἀλλὰ κἂν μὴ θέλωσιν οἱ δελταῖοι, ὡς δ’ οὖν πιστεύουσιν, οἱ δίκαιοί, μέγας κύριος ὁ ποιήσας αὐτὸν, καὶ ἐν λόγοις αὐτοῦ κατέσπενσε πορείαν. Ἄτομοι γὰρ ὑμῖν χειμῶνα φέρουσιν, ὧ τυφλοὶ, καὶ ὑετοὺς, ἵνα ἡ γῆ τροφὰς ὑμῖν τε καὶ πᾶσι τοῖς ἐπ’ αὐτοῖς ζώοις ἀνῇ, θέρους τε ἐπάγουσιν, ἵνα καὶ τοὺς ἀπὸ δένδρων εἰς τρυφὴν καρποὺς λάβητε; καὶ διὰ τί μὴ ταῖς¹¹ ἀτόμοις προσκυνεῖτε καὶ θύετε ταῖς ἐπικάρποις; Ἀχάριστοι γε, μὴδὲ ἀπαρχὰς αὐταῖς ὀλίγας τῶν πολλῶν δωρεῶν, αἷ παρ’ αὐτῶν ἔχετε, ἀφιερῶντες.“ Καὶ μετὰ βραχεία φησὶν· „Ὁ δὲ πολυεθνὴς καὶ πολυμυγὴς δῆμος τῶν ἀστέρων, οὗς αἱ πολυπλανεῖς καὶ ἀεὶ διαζήπτομεναι συνέστησαν ἄτομοι, χώρας ἑαυτοῖς κατὰ συνθήκας ἀπεδίασαντο, ὥσπερ ἀποικίαν ἢ συνοικίαν ἀνελόμενοι, μηδενὸς οἰκιστοῦ μηδὲ οἰκοδεσπότου προεστηκότος, καὶ τὰς πρὸς τοὺς πλησιοχώρους γειτνιασεις ἐνωμώ-¹²

*) Ps. CIII, 23.

τως καὶ μετ' εἰρήνης φυλάττουσιν, οὐχ ὑπερβαίνοντες οὓς καὶ εἰλή-
 φασιν ἐξ ἀρχῆς ὅρους, ὥσπερ ὑπὸ τῶν βασιλίδων ἀτόμων νομοθετού-
 μενοι. Ἀλλ' οὐκ ἄρχουσιν ἐκεῖναι· πῶς γὰρ αἱ μὴδ' οὔσαι; Ἀλλὰ
 θεῶν λόγιον ἐπακούσατε*). Ἐν κρείσει κυρίου τὰ ἔργα αὐτοῦ. Ἀπ'
 ἀρχῆς καὶ ἀπὸ ποιήσεως αὐτῶν διέστειλε μερίδας αὐτῶν, ἐκόσμησεν
 εἰς αἰῶνα τὰ ἔργα αὐτοῦ καὶ τὰς ἀρχὰς αὐτῶν εἰς γενεὰς αὐτῶν.
 Καὶ μετὰ βραχέα φησὶν· „Ἡ τίς οὕτως ἐντάκτως πεδιάδα γῆν διώ-
 δευσε φάλαγξ, οὐ προθέοντος οὐδενός, οὐκ ἐκτρεπομένου, οὐκ ἐμπο-
 διαστατοῦντος⁵⁾), οὐκ ἀπολειπομένου τῶν συμπαρατεταγμένων, ὡς
 ἰσόστοιχοι καὶ συνασπιδουῦντες ἀεὶ προΐασιν, ὁ συνεχής τε καὶ ἀδιά-
 στατος, ἀόχλητός τε καὶ ἀνεμπόδιστος τῶν ἄστρον στρατός; Ἀλλ'
 13 ἐγκλίσει καὶ ταῖς εἰς πλῆγιον νεύσει γίνονται τινες αὐτῶν ἀδελοι
 τροπαί. Καὶ μὴν ἀεὶ καιροφυλακοῦσι καὶ προορῶνται τὰς χώρας,
 ὅθεν ἕκαστος ἀνήσῃ, οἱ τούτοις προσεσχηκότες. Εἰπάτωσαν οὖν
 ἡμῖν οἱ τῶν ἀτόμων τομεῖς καὶ τῶν ἀμερῶν μερισταὶ καὶ τῶν ἀσυν-
 θέτων συναγωγεῖς καὶ τὰ ἄπειρα περινοῦντες, πόθεν ἡ κυκλοφορικὴ
 τῶν οὐρανίων συνοδία καὶ περιοδία, οὐχ ἑνὸς παραλόγως ἀτόμων
 14 πῆγματος οὕτω σφενδονισθέντος, ἀλλὰ τοσούτου κυκλικοῦ χοροῦ κατὰ
 ῥυθμὸν ἴσα βαίνοντος καὶ συμπεριδινομένου, πόθεν ἀδιάτακτοι καὶ
 ἀπροαίρετοι καὶ ἀγνώτες ἀλλήλων συνέμποροι παμπληθεῖς συνανε-
 στράφησαν· καλῶς τε ὁ προφήτης ἐν τοῖς ἀδυνάτοις καὶ ἀνευδείτοις
 ἔταξε, ξένους καὶ δύο συνδραμεῖν· Εἰσπορεύσονται, φησὶ, δύο ἐπὶ τὸ
 αὐτὸ κατάλυμα, ἐὰν μὴ γνωρίσωσιν ἑαυτούς;“ Ταῦτ' εἰπὼν, μυρία
 τε ἄλλα τούτοις ἐπαγαγὼν, ἐξῆς κατασκευάζει διὰ πλειόνων τὸ πρό-
 15 βλημα ἀπὸ τε τῶν κατὰ μέρος στοιχείων τοῦ παντός, ἀπὸ τε⁶⁾ τῶν
 ἐν τούτοις παντοδαπῶν ζώων, καὶ δι' καὶ ἀπὸ τῆς ἀνθρώπου φύσεως.
 Ἐξ ὧν ἔτι βραχέα τοῖς εἰρημένοις προσθεῖς, καταπαύσω τὸν παρόντα
 λόγον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κς.

Ἀπὸ τῆς ἀνθρώπου φύσεως. Ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ.

1 „Καὶ οὔτε ἑαυτούς οὔτε τὰ περὶ ἑαυτούς ὁρῶσιν. Εἰ γάρ τις τῶν
 ἀρχηγῶν τοῦ τῆς ἀσεβείας ταύτης δόγματος ἑαυτὸν ὅστις ἐστὶ καὶ
 ὅθεν, ἀνελογίζετο, ἐφρόνησεν ἂν ὥσπερ συνησθημένος ἑαυτοῦ, καὶ
 εἶπεν οὐ πρὸς τὰς ἀτόμους, ἀλλὰ πρὸς τὸν πατέρα καὶ ποιητὴν ἑαυτοῦ**).

*) Eccl. XVI, 26.

5) ἐμποδιαστατοῦντος mutandum videtur in ἐμποδοστατοῦντος. Nihili enim est quod Vig. in marg. adscripsit ἐμποδες.

6) ἀπὸ τε — ἀπὸ τε. Cf. Winer. Gr. N. T. p. 354. 7.

Cap. XXVI. **) Ps. CXVIII, 73.

Αἱ χεῖρές σου ἔπλασάν με καὶ ἐποίησάν με. Καὶ προσεπεξεργάσατο
 ἂν ἐκεῖνος τὸν θαυμάσιον τῆς ποιήσεως ἑαυτοῦ τρόπον*). Ἡ οὐχ
 ὥσπερ γάλα με ἤμελξας, ἐτύρωσας δέ με ἴσα τυρῶ; Δέσμα καὶ κρέας
 με ἐνέδυσας, ὁστέοις δὲ καὶ νεύροις μὲ ἐνείρας. Ζωὴν δὲ καὶ ἔλεος
 ἔθου παρ' ἐμοῖ, ἡ δὲ ἐπισκοπὴ σου ἐφύλαξέ μου τὸ πνεῦμα. Πόσας
 γὰρ ἀτόμους ὁ Ἐπικούρου πατήρ καὶ ποταπὰς ἐξ ἑαυτοῦ προέχεεν,
 ὅτ' ἀπεσπέρμαινεν Ἐπίκουρον; καὶ πῶς εἰς τὴν μητρῴαν αὐτοῦ κα- 2
 τακλεισθεῖσαι γαστέρα συνεπάγησαν, ἐσχηματίσθησαν, ἐμορφώθησαν,
 ἐκινήθησαν, ἠϋξύνθησαν; καὶ πολλὰς ἡ βραχεῖα ὥαντι τὰς Ἐπικούρου
 ἀτόμους προσκαλεσαμένη, τὰς μὲν ἐπημφίεσεν αὐτῶν δέρμα καὶ σάρκα
 γενομένας, ταῖς δὲ ὁστωθείσαις ἠνώρθωται, ταῖς δὲ συνεδέθη νευροῦ-
 ραφονμένη; τὰ τε ἄλλα πολλὰ μέλη καὶ σπλάγχνα καὶ ἔγκατα καὶ
 αἰσθητήρια, τὰ μὲν ἐνδοθεν, τὰ δὲ θύρωθεν ἐφίημοσε, δι' ὧν ἕξω- 3
 γονήθη τὸ σῶμα; Ὡν οὐδὲν ἄργον, οὐδὲ ἀχρεῖον προσετέθη· ἐπεὶ
 μὴδὲ τὰ φανυλότευτα, μήτε τρίχες μήτε ὄνυχες· πάντα δὲ, τὰ μὲν πρὸς
 τὸ τῆς συστάσεως ὄφελος, τὰ δὲ πρὸς τὸ καλλὸς τῆς ὀψεως συντελεῖ.
 Οὐ γὰρ τῆς χρεῖας μόνης, ἀλλὰ καὶ τῆς ὥρας ἐπιμελὴς ἡ πρόνοια.
 Ἐρῦμα μὲν γὰρ καὶ σκέπασμα πάσης τῆς κεφαλῆς ἡ κόμη, εὐπρέπεια
 δὲ ὁ πῶγων τῷ φιλοσόφῳ. Τὴν τε τοῦ ὅλου σώματος τοῦ ἀνθρω-
 πείου φῖσιν ἐκ τῶν μερῶν ἀναγκαίων πάντων ἤρμοσε καὶ τοῖς μέλεσι 4
 πᾶσι τὴν τε πρὸς ἄλληλα κοινωνίαν περιέβαλε καὶ τὴν παρὰ τοῦ ὅλου
 χορηγίαν ἐπεμέτρησεν. Ὡν τὰ μὲν ὁλοσχερῇ καὶ τοῖς ἰδιώταις ἐκ τῆς
 πείρας, ἣν ἔχει δύναμιν, πρόδηλα· κεφαλῆς ἡγεμονία, καὶ περὶ τὸν
 ἐγκέφαλον, ὥσπερ ἄρχοντα ἐν ἀκροπόλει τῶν αἰσθήσεων ἡ δορυφορία·
 προιοῦσαι¹⁾ μὲν ὀφεις, ἀναγγέλλουσαι δὲ ἀκοαί, ἐδωδὴ ὥσπερ φορο-
 λογοῦσα, ὁσφρησις καθάπερ ἀνιχνεύουσα καὶ διερευνωμένη, καὶ ἀφῆ 5
 πᾶν διατάττουσα τὸ ὑπῆκοον· (κεφαλαιωδῶς γὰρ νῦν ὀλίγα τῶν τῆς
 πανσόφου προνοίας ἔργων ἐπιδραμούμεθα, μετ' ὀλίγον ἀκριβέστερον
 τοῦ θεοῦ διδόντος ἐπεξεργασόμενοι, ὅταν πρὸς τὸν δοκοῦντα λογιώ-
 τερον ἀποτεινώμεθα) χειρῶν διακονία, δι' ὧν ἐργασίαι τε παντοῖαι
 καὶ πολυμήχανοι τελοῦνται τέχναι, ταῖς κατὰ μέρος δυνάμεσιν εἰς μίαν
 συνεργίαν διηρθρωμένων, ὥμων τε ἀχθοφορία καὶ κατοχαὶ δακτύλων,
 ἀγκώνων τε καμπαὶ πρὸς τε τὸ σῶμα εἶσω στρεφόμεναι καὶ πρὸς τὸ
 ἐκτὸς ἀπονεύουσαι, ἵνα ἐφέλκεσθαι τε καὶ ἀπωθεῖσθαι δύνωνται·
 ποδῶν ὑπηρεσία, δι' ὧν πᾶσα ἡμῶν ὑποπέπτωκεν ἡ περιγίεος κτίσις,
 βάσιμος ἡ γῆ, πλωτὴ ἡ θάλασσα, πράσιμοι οἱ ποταμοὶ, καὶ πάντων 6

*) Job. X, 10.

1) προιοῦσαι pro προιοῦσαι scripsi auctore Vig. in marg. Ceterum cf. Cic. N. D. II, 37, 56 sqq.

πρὸς πάντα ἐπιμιξία. Γαστήρ ταμεῖον τροφῶν, πᾶσι τοῖς συντεταγμένοις μέλεσιν ἕξ ἐαντῆς ἐν μέτρῳ τὸ σιτηρέσιον διανέμouσα καὶ τὸ περιττεῖον ἐκτιθεμένη. Καὶ τὰ ἄλλα δι' ὅσων ἐμφανῶς ἡ διοίκησις τῆς ἀνθρωπείου μεμηγάνηται διανομῆς²⁾. Ὡν ὁμοίως τοῖς ἄφροσιν ἔχοντες οἱ σοφοὶ τὴν χρῆσιν, οὐκ ἴσχουσι τὴν γνῶσιν. Οἱ μὲν γὰρ εἰς
 7 ἦν ἂν οἰηθῶσιν θεότητα, τὴν ἐπιστημονικωτάτην περὶ πάντων καὶ τὴν εἰς ἐαυτοὺς εὐεργετικωτάτην ἀναφέρονσιν οἰκονομίαν, κρείττονος καὶ θείας ὄντως φρονήσεώς τε καὶ δυνάμεως ἔργον αὐτὴν εἶναι πιστεύουσι· οἱ δὲ συντυχεῖς καὶ συμπτώσει τῶν ἀτόμων ἀσκόπως τὴν θαυμασιωτάτην καλλιεργίαν ἀνατιθέασιν. Τὴν δὲ ἐνεργεστέραν ἔτι τούτων ἐπίσκεψιν καὶ τὴν τῶν ἐνδοσθίων διάθεσιν ἰατροὶ μὲν ἀκριβῶς διερευνησάμενοι καὶ καταπλαγύντες, ἔξεθείασαν τὴν φύσιν, ἡμεῖς δὲ ὕστερον ὥς ἂν
 8 οἰοί τε γενώμεθα, καὶ ἐπιπολῆς³⁾, ἀναθεωρήσομεν. Καθόλου δὲ καὶ συλλήβδην, ὅλον τοῦτο τὸ σκῆνος τίς τοιοῦτον ἐσκηροποίησεν, ὑψηλόν, ὀρθιον, εὐρυθμον, εὐαίσθητον, εὐκίνητον, εὐεργόν, παντουργόν; Ἡ τῶν ἀτόμων ἄλογος, φασί, πληθύς. Ἀλλ' οὐδ' ἂν εἰκόνα πηλίνην ἐκεῖναι συνελθοῦσαι πλάσαιεν, οὐδ' ἀνδριάντα λίθινον ξέσαιεν, οὐδ' ἂν εἰδῶλον ἀργυροῦν ἢ χρυσοῦν χανεύσασαι προσαγάγοιεν, ἀλλὰ τέχνη καὶ χειρογυία τούτων ὑπ' ἀνθρώπων ἑύρηνται
 9 σωματουργῶν⁴⁾. Ὡν δὲ ἀπεικασίαι καὶ σκιαγραφίαι δίχα σοφίας οὐκ ἂν γένοιτο, πῶς τὰ ἀληθῆ καὶ πρωτότυπα τούτων αὐτομάτως συμβέβηκε; Ψυχὴ δὲ καὶ νοῦς καὶ λόγος πόθεν ἐγγέγονε τῷ φιλοσόφῳ; ἢ παρὰ τῶν ἀψύχων καὶ ἀνοήτων καὶ ἀλογίστων ἀτόμων ταυτ' ἤρανίστατο, καὶ ἐκείνων αὐτῷ τι ἐκάστη νόημα καὶ δόγμα ἐνέπνευσεν; καὶ ὥσπερ ὁ Ἡσιόδου μῦθος τὴν Πανδώραν φησὶν ὑπὸ τῶν θεῶν, οὕτως ἡ σοφία τάνδρὸς ὑπὸ τῶν ἀτόμων συνετελέσθη; καὶ ποιήσιν δὲ πᾶσαν καὶ πᾶσαν μουσικὴν, ἀστρονομίαν τε καὶ γεωμετρίαν καὶ τὰς ἄλλας ἐπιστήμας οὐκ ἐτι θεῶν εὐρήματα καὶ παιδεύματα φήσουσιν Ἕλληνες εἶναι, μόναι δὲ γεγόνασιν ἐμπειρικαὶ καὶ σοφαὶ πάντων αἰ
 10 ἄτομοι μοῦσαι. Ἡ γὰρ ἐκ τῶν ἀτόμων Ἐπικούρου θεωρεῖται τῶν

2) διαμονῆς Vig. in marg. quocum ibid. statim post pro κρίουσιν dedi χρῆσιν, pro ἀθεότητα, θεότητα.

3) ἐπιπολῆς. Eum mihi sensum expressisse videor, qui ex verbis illis exprimi poterat, sed tamen illa duo, ὥς ἂν οἰοί τε γενώμεθα, et ἐπιπολῆς, minus coniuncta esse posse arbitror. Mallet igitur ἐπὶ πολλοῖς, supp. ἑήμασι, seu λόγοις. Particula καὶ vel abesse potest, vel si retinetur, emphasin habet cum asseveratione coniunctam, ut saepe alias. [Vertit Vig. ieiune fortassis et exiliter, at pro facultate nostra.]

4) σωματουργοὶ Vig. in marg.

μὲν ἀπειρῶν κόσμων ἕξορός ἐστιν, εἰς δὲ τὴν ἀπειρον ἀκοσμίαν περ-
γάζονται.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ.

“Ὅτι οὐκ ἐπίπονον τῷ θεῷ τὸ ἐργάζεσθαι. Ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ.

„Εργάζεσθαι δέ γε καὶ διοικεῖν, καὶ ἐνεργετεῖν τε καὶ προκηδέσθαι καὶ 1
τὰ τοιαῦτα τοῖς μὲν ἀργοῖς καὶ ἀφροσι καὶ ἀσθενέσι καὶ κακούργοις
ἴσως ἐπαχθῇ, οἷς ἐγκατέλεξεν ἑαυτὸν Ἐπίκουρος, τοιαῦτα φρονήσας
περὶ τῶν θεῶν, τοῖς δὲ σπουδαίοις καὶ δυνατοῖς καὶ συνετοῖς καὶ
σώφροσιν, οἷους εἶναι χρὴ τοὺς φιλοσόφους· πόσω γε μᾶλλον τοὺς
θεοὺς; οὐχ ὅπως ἀηδὴ ταῦτα καὶ προσάντη, ἀλλὰ καὶ τερπνότατα
καὶ πάντων μᾶλλον ἀσπαστότατα, οἷς τὸ ἀμελὲς καὶ τὸ μέλλειν τι
πράττειν τῶν χρηστῶν ὄνειδος, ὡς ἐκείνους τε ποιητὴς νουθετεῖ συμ- 2
βουλεύων·

Μηδ’ ἀναβάλλεσθαι¹⁾ εἰς αὔριον·
καὶ προσεπάπειλῶν·

Αἰεὶ δ’ ἀμβολιεργὸς ἀνὴρ ἄττησι παλαίει·

Ἡμᾶς τε σεμνότερον παιδεύει προφίτης, θεοπρεπῇ μὲν ὄντως ἔργα
τὰ κατ’ ἀρετὴν ὑπάρχειν λέγων, τὸν δὲ ὀλιγοροῦντα τούτων ἐξάγιστον.
Ἐπικατάρατος γὰρ ὁ ποιῶν τὰ ἔργα κυρίου ἀμελῶς. Εἴτα καὶ τοῖς
μὲν ἀμαθέσιν ἥστινοσσοῦν τέχνης καὶ ἀτελεστέροις διὰ τὸ τῆς πείρας 3
ἄηθες²⁾ καὶ τὸ τῶν ἔργων ἀκριβὲς κάματος ἐγγίνεται ταῖς ἐπιχειρή-
σεσιν, οἱ δὲ προκόπτοντες καὶ μᾶλλον ἔτι οἱ τέλειοι ῥαδίως ἂν μετῴσι
κατορθοῦντες γάννυνται καὶ μᾶλλον ἂν ἔλοιτο τὰ εἰωθότα πράττον-
τες ἀνύειν καὶ τελεσιουργεῖν, ἢ πάντα σφίσιν ὑπάρξαι τὰ ἐν ἀνθρώ-
ποις ἀγαθά. Δημόκριτος γοῦν αὐτὸς, ὡς φασιν, ἔλεγε βούλεσθαι
μᾶλλον μίαν εὐρεῖν αἰτιολογίαν, ἢ τὴν Περσῶν οἱ βασιλείαν γενέσθαι,
καὶ ταῦτα μάτην καὶ ἀναίτιως αἰτιολογῶν, ὡς ἂν ἀπὸ κενῆς ἀρχῆς
καὶ ὑποθέσεως πλανωμένης ὁρμώμενος καὶ τὴν ῥίζαν καὶ τὴν κοινὴν
ἀνάγκην τῆς τῶν ὄντων φύσεως οὐχ ὀρῶν, σοφίαν δὲ μεγίστην ἡγού-
μενος, τὴν τῶν ἀσώφως καὶ ἡλιθίως συμβαινόντων κατανόησιν καὶ
τὴν τύχην τῶν μὲν καθόλου καὶ τῶν θεῶν δέσποιναν ἐφιστάς καὶ 4
βασιλίδα καὶ πάντα γενέσθαι κατ’ αὐτὴν ἀποφαινόμενος, τοῦ δὲ
τῶν ἀνθρώπων αὐτὴν ἀποκηρύττων βίου καὶ τοὺς πρεσβεύοντας αὐτὴν
ἐλέγχων ἀγνώμονας. Τῶν γοῦν ὑποθηκῶν ἀρχόμενος λέγει· Ἄνθρω-

Cap. XXVII. 1) μηδ’ ἀναβάλλεσθαι. Hesiodi verba sunt, in ἔργ. v. 408.

Μηδ’ ἀναβάλλεσθαι εἰς αὔριον, εἷς τ’ ἔννημφιν.

Qui sequitur Αἰεὶ δ’ ἀμβολιεργὸς etc. ibid. 411. Vig.

2) ἄηθες scripsi pro ἄληθές ex coniectura Vig. in marg.

ποι τύχης εἶδωλον ἐπλάσαντο, πρόφασιν ἰδίης ἀνοίης· φύσει γὰρ γνώμη³⁾ τύχη μάχεται· καὶ τὴν ἐχθίστην τῇ φρονήσει ταύτην αὐτὴν
 5 ἔφασαν κρατεῖν, μᾶλλον δὲ καὶ ταύτην ἄρδην ἀναιροῦντες καὶ ἀφανίζοντες, ἐκείνην ἀντικαθιστάσιν αὐτῆς. Οὐ γὰρ εὐτυχὴ τὴν φρόνησιν, ἀλλ' ἐμφορεστάτην ὑμνοῦσι τὴν τύχην⁴⁾. Οἱ μὲν οὖν τῶν βιωφελῶν ἔργων ἐπιστάται ταῖς πρὸς τὸ ὁμόφυλον ἐπικουρίαις ἀγάλλονται, ἐπαίρου τε ὀρέγονται καὶ κλέουσ ἐφ' οἷς αὐτῶν προκείμενον, οἱ μὲν τρέφοντες, οἱ δὲ κυβερνῶντες, οἱ δ' ἰώμενοι, οἱ δὲ πολιτευόμενοι. Οἱ δὲ γε
 6 φιλόσοφοι καὶ σφόδρα παιδεύειν ἐπιχειροῦντες ἀνθρώπους φρονύττονται. Ἡ τολμήσουσιν Ἐπίκουρος ἢ Δημόκριτος εἰπεῖν, ὥς ἀσχάλλουσι φιλοσοφοῦντες; Ἀλλ' οὐδὲ θυμηδίαν ταύτης ἂν ἑτέραν προθεῖντο. Καὶ γὰρ εἰ τὸ ἀγαθὸν ἡδονὴν εἶναι φρονοῦσιν, ἀλλ' αἰδεδήσανται γε μὴ λέγειν ἥδιον⁵⁾ αὐτοῖς εἶναι τὸ φιλοσοφεῖν. Τοὺς δὲ θεοὺς περὶ ὧν οἱ μὲν ποιηταὶ παρ' αὐτοῖς ἔδουσι, δωτῆρας ἑάων⁶⁾· οὗτοι δὲ οἱ φιλόσοφοι μετὰ τωθείας εὐφημοῦσι, θεοὶ πάντων ἀγαθῶν ἀδώρητοι⁷⁾ καὶ ἀμέτοχοι· καὶ τίνι τρόπῳ τεκμηριοῦνται θεοὺς εἶναι, μήτε παρόντας καὶ πράττοντας τι
 7 ὁρῶντες, ὥς οἱ τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας θαυμάσαντες, διὰ τὸ θέειν ἔφασαν κεκλήσθαι θεοὺς, μήτε τινα δημιουργίαν αὐτοῖς ἢ κατασκευὴν προσνέμοντες, ἢ ἐκ τοῦ θεῖναι, τοῦτ' ἔστι ποιῆσαι, θεοποιήσωσιν αὐτούς· (τούτου γὰρ ἕνεκα πρὸς ἀλήθειαν ὁ τῶν ἀπάντων ποιητὴς καὶ δημιουργὸς μόνος ἐστὶ θεός·) μήτε διοίκησιν ἢ κρίσιν ἢ χάριν αὐτῶν τινα πρὸς ἀνθρώπους ἐκτιθέμενοι, ἵνα φόβον ἢ τιμὴν ὀφλήσαντες προσκυνήσωμεν αὐτοῖς; ἢ τοῦ κόσμου προκύψας Ἐπίκουρος καὶ τὸν οὐράνιον ὑπερβὰς περίβολον ἢ διὰ τινων κρυφίων αἷς μόνος εἶδεν, ἐξελλθὼν πυλῶν, τοὺς⁸⁾ ἐν τῇ κενῷ κατεῖδε θεοὺς,

3) φύσει γὰρ γνώμη. Praeclare Tullius pro Marcello, sect. 7. Nunquam temeritas cum sapientia commiscetur, nec ad consilium casus admittitur. Vig. De verbis praecedentibus τύχης εἶδωλον etc. v. Clerici art. crit. Vol. I. II, 1, 9. p. 226 sqq. ed. 5.

4) τὴν τύχην. Haecenus verba Democriti: quae sequuntur, Dionysii sunt. Vig.

5) ἥδιον recepi pro ἡδὺ ὃν auctore Vig. in marg.

6) δωτῆρας ἑάων. Homerus Odysse. θ. v. 325.

Ἔστιαν δ' ἐν προθύροις, θεοὶ δωτῆρες ἑάων.

Et v. 335.

Ἐρμεία, Διὸς υἱέ, διάκτορες, δῶτορες ἑάων.

Et alibi. Vig.

7) ἀδώρητοι. Id est, nullorum auctores donorum, hoc quidem loco, ubi δωτῆρες et ἀδώρητοι opponuntur. Vig. De v. τωθεία et τωθασμός supra c. VI. v. Ruhnken. ad Tim. lex. p. 218. ed. Koch.

8) τοὺς Vig. in marg. οὗς in text.

καὶ τὴν πολλὴν αὐτῶν ἐμακάρισα τρυφήν· καὶ κείθεν ἐπιθυμητὴς γενό- 8
 μενος τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς ἐν τῷ κενῷ ζηλωτῆς διαίτης, οὕτω πάντας
 ἐπὶ τοῦ μακαρισμοῦ τούτου μετουσίαν, ἐξομοιωθησομένους ἐκείνοις
 τοῖς θεοῖς, παρακαλεῖ, συμπόσιον αὐτοῖς μακάριον, οὐχ ὅπερ οἱ ποι-
 ῆται, τὸν οὐρανὸν ἢ τὸν Ὀλυμπον, ἀλλὰ τὸ κενὸν συγκροτῶν ἐκ τε
 τῶν ἀτόμων τὴν ἀμβροσίαν αὐτοῖς παρατιθεῖς καὶ προπίνων αὐτοῖς
 ἐξ ἐκείνων τὸ νέκταρ· Καὶ δὴ κατ' ἐκείνων τῶν μηδὲν πρὸς ἡμᾶς ὄρ- 9
 κους τε καὶ ὀρκισμοὺς μυρίους τοῖς ἑαυτοῦ βιβλίοις ἐγγράφει, ὁμνῶν
 τε συνεχῶς μὰ Δία καὶ νῆ Δία, ἐξορκῶν τε τοὺς ἐντυγχάνοντας καὶ
 πρὸς οὓς διαλέγοιτο, πρὸς τῶν θεῶν, οὐ τί πον δεδιῶς αὐτὸς ἢ δε-
 διττόμενος ἐκεῖνος τὴν ἐπιουρίαν, κενὸν δὲ τοῦτο καὶ ψευδὲς καὶ ἀργὸν
 καὶ ἄσημον ἐπιφθεγγόμενος τοῖς λόγοις αὐτοῦ παράρτημα, οἷον εἰ
 καὶ χρέμπτοιτο καὶ πτύοι, τό τε πρόσωπον στρέφοι καὶ τὴν χεῖρα 10
 κινοίη. Τοιαύτη γὰρ ἀδιανόητος ἦν ἡ παρ' αὐτῷ καὶ ματαιία ὑπό-
 κρισις ἢ τῶν θεῶν ὀνομασία. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν πρόδηλον, ὅτι μετὰ
 τὸν Σωκράτους θάνατον κατεπιτηχῶς Ἀθηναίους, ὡς μὴ δοκοῖη τοῦθ'
 ὅπερ ἦν, ἄθεος εἶναι, κενὰς αὐτοῖς ἀνυποστάτων θεῶν τερατευσάμε-
 νος ἐξωγράφησε σκιάς. Οὔτε γὰρ εἰς οὐρανὸν ἀνέβλεψε νοεροῖς ὀφθαλ-
 μοῖς, ἵνα τῆς ἐναργοῦς ἀνωθεν φωνῆς ἀκούσῃ, ἧς ὁ προσεκτικὸς θεα-
 τῆς κατακούσας ἐμαρτύρησεν*), ὅτι οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν θεοῦ, 11
 ποιήσιν δὲ χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλλει τὸ στερέωμα, οὔτε τῇ διανοίᾳ
 κατεῖδεν εἰς τοῦδαφος. Ἐμαθε γὰρ ἄν**), ὅτι τοῦ ἐλέους κυρίου πλή-
 ρης ἡ γῆ, καὶ ὅτι τοῦ κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς. Καί·
 μετὰ ταῦτα γάρ, φησι***), κύριος εἰς τὴν γῆν ἐπέβλεψε καὶ ἐνέπλη-
 σεν αὐτὴν τῶν ἀγαθῶν αὐτοῦ. Ψυχὴν⁹⁾ παντὸς ζώον ἐκάλυψε τὸ
 πρόσωπον αὐτῆς. Εἰ δὲ μὴ σφόδρα τυφλώττουςιν, ἐπισκεψάσθωσαν
 τὴν παμπούκιλον τῶν ζώων πολυπλήθειαν, τὰ χερσαῖα, τὰ πτηνὰ, τὰ
 ἔνδρα, καὶ κατανοησάτωσαν ὡς ἀληθῆς ἐπὶ τῇ πάντων κτίσει¹⁰⁾ γέ-
 γοιεν ἡ μαρτυρία τοῦ δεσπότου· Καὶ πάντα κατὰ τὴν αὐτοῦ πρόσ-
 ταξιν πέφηκε καλά. Ταῦτά μοι ἀπὸ πλείστων ἐξήνθισται τῶν πρὸς 12
 Ἐπίκουρον Διονυσίῳ τῷ καθ' ἡμᾶς ἐπισκόπῳ πεποιημένων. Μετελ-
 θεῖν δὲ καιρὸς καὶ πρὸς τοὺς περὶ τὸν Ἀριστοτέλην καὶ τὴν τῶν
 Στωικῶν φιλοσόφων αἵρεσιν τὰ τε λοιπὰ τῆς τῶν θαυμαστῶν φυσιο-
 λόγων¹¹⁾ ἐπιθεωρεῖσαι, ὡς ἂν τῆς τούτων ἀναχωρήσεως τὸν ἐξ ἡμῶν
 ἀπολογισμὸν παράσχωμεν τοῖς φιλεγκλήμοσιν.

*) Psal. XVIII, 8. **) Psal. XXXII, 5. ***) Eccl. XVI, 30.

9) ψυχῇ Vig. in marg.

10) κτίσει emendavi pro κτίσει cum Vig. in marg.

11) τῆς τῶν θανμ. Subaudi αἰρέσεως, ἀπὸ κοινοῦ. Vig.

ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΗΣ

BIBΛION ΠΕΝΤΕΚΑΙΔΕΚΑΤΟΝ.

Τάδε περιέχει τὸ πεντεκαιδέκατον βιβλίον.

- α. Προοίμιον περὶ ἀπάσης τῆς ὑποθέσεως.
- β. Περὶ Ἀριστοτέλους καὶ τῶν περὶ αὐτοῦ ἱστορουμένων. Ἀπὸ τῶν Ἀριστοκλέους τοῦ Περιπατητικοῦ.
- γ. Περὶ τῶν κατὰ Ἀριστοτέλην δογμάτων, τὸν διενεχθέντα Ἑβραίοις καὶ Πλάτῳ περὶ τέλους ἀγαθοῦ.
- δ. Ἀττικοῦ Πλατωνικοῦ πρὸς Ἀριστοτέλην, διενεχθέντα Μωσεῖ καὶ Πλάτῳ ἐν τῷ περὶ τοῦ τέλους λόγῳ.
- ε. Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτὸν διενεχθέντα Μωσεῖ καὶ Πλάτῳ ἐν τῷ περὶ προνοίας λόγῳ.
- ς. Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτὸν διενεχθέντα Μωσεῖ καὶ Πλάτῳ ἐν τῷ μὴ συγχωρεῖν γεννητὸν εἶναι τὸν κόσμον.
- ζ. Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτὸν, πέμπτην σωμάτων ὑποτιθέμενον οὐσίαν, ἣν οὔτε Μωσῆς οὔτε Πλάτων γινώσκει.
- η. Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτὸν καὶ ἐν τοῖς κατ' οὐρανὸν θεωρήμασι διενεχθέντα τῷ Πλάτῳ· ἅτινα Μωσῆς οὐ πολυπραγμονεῖ.
- θ. Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτὸν καὶ ἐν τοῖς περὶ ἀθανασίας ψυχῆς διενεχθέντα τῷ Πλάτῳ καὶ τοῖς Ἑβραίων λόγοις.
- 1 ι. Πλωτίνου ἐκ τοῦ περὶ ἀθανασίας ψυχῆς δευτέρου πρὸς Ἀριστοτέλην ἐντελέχεια τὴν ψυχὴν εἶναι φήσαντα.
- ια. Πορφυρίου περὶ τοῦ αὐτοῦ. Ἀπὸ τῶν πρὸς Βόηθον περὶ ψυχῆς.
- ιβ. Πρὸς τὸν αὐτὸν διενεχθέντα τῷ Πλάτῳ καὶ ἐν τῷ περὶ τῆς καθόλου ψυχῆς λόγῳ.
- 2 ιγ. Πρὸς τὸν αὐτὸν διαπαίξαντα τὰς παρὰ τῷ Πλάτῳ ιδέας, αἷς οὐκ ἄγνοεῖν καὶ οἱ Ἑβραῖοι ἤδη πρότερον συνεστήσαντο. λόγοι.
- ιδ. Περὶ τῆς τῶν Στωικῶν φιλοσοφίας, ὅπως τε ὁ Ζήνων τὸν περὶ ἀρχῶν ἀπεδίδου λόγον.
- ιε. Ὅποιαν δόξαν ἐπάγονται οἱ Στωικοὶ περὶ Θεοῦ καὶ περὶ συστάσεως τοῦ παντός. Ἀπὸ τῆς ἐπιτομῆς Ἀρείου Δίδυμου.
- 3 ις. Πορφυρίου πρὸς τὴν τῶν Στωικῶν περὶ Θεοῦ δόξαν, ἀπὸ τῶν πρὸς Βόηθον περὶ ψυχῆς.
- ιζ. Ὅτι οὐκ ἂν εἴη οἶμα τὸ ὄν κατὰ τοὺς Στωικοὺς. Ἀπὸ τοῦ πρώτου περὶ ἀγαθοῦ Νουμηνίου.
- ιη. Ὅπως οἱ Στωικοὶ περὶ τῆς τοῦ παντός ἐκπυρώσεως δοξάζουσιν.
- ιθ. Ὅπως δοξάζουσιν οἱ Στωικοὶ περὶ τῆς παλιγγενεσίας τῶν ὄλων.
- κ. Ὅπως οἱ αὐτοὶ περὶ ψυχῆς δοξάζουσιν.
- 4 κα. Αἰγγίνου πρὸς τὴν τῶν Στωικῶν περὶ ψυχῆς δόξαν ἀντίρροησις.

- κβ. Πρὸς τοὺς Στωικοὺς, ὅτι οὐ δύναται σωματικὴ εἶναι ἡ ψυχὴ. Ἀπὸ τοῦ περὶ ψυχῆς Πλωτίνου.
- κγ. Δόξαι τῶν φυσικῶν φιλοσόφων περὶ ἡλίου, ἀπὸ τῶν Πλουτάρχου.
- κδ. Περὶ μεγέθους ἡλίου.
- κε. Περὶ σχήματος ἡλίου.
- κς. Περὶ σελήνης.
- κζ. Περὶ μεγέθους σελήνης.
- κη. Περὶ σχήματος σελήνης.
- κθ. Περὶ φωτισμοῦ σελήνης.
- λ. Τίς ἡ οὐσία τῶν ἄστρων, πλανητῶν καὶ ἀπλανων.
- λα. Περὶ σχημάτων ἄσטרων.
- λβ. Πῶς συνέστη ὁ κόσμος.
- λγ. Εἰ ἐν τὸ πᾶν.
- λδ. Εἰ ἔμψυχος ὁ κόσμος καὶ προνοία διοικούμενος.
- λε. Εἰ ἄφθαρτος ὁ κόσμος.
- λς. Πόθεν τρέφεται ὁ κόσμος.
- λζ. Ἀπὸ ποίου πρώτου ἤρξατο ὁ θεὸς κοσμοποιεῖν.
- λη. Περὶ τάξεως τοῦ κόσμου.
- λθ. Τίς αἰτία τοῦ τὸν κόσμον ἐγκλιθεῖναι.
- μ. Περὶ τοῦ ἐκτὸς τοῦ κόσμου, εἰ ἔστι κενόν.
- μα. Τίνα δεξιὰ τοῦ κόσμου καὶ τίνα ἀριστερά.
- μβ. Περὶ οὐρανοῦ, τίς ἡ τούτου οὐσία.
- μγ. Περὶ δαιμόνων καὶ ἡρώων.
- μδ. Περὶ ὕλης.
- με. Περὶ ιδέας.
- μς. Περὶ τάξεως ἄσטרων.
- μζ. Περὶ τῆς τῶν ἄστρων φορᾶς καὶ κινήσεως.
- μη. Πόθεν φωτίζονται οἱ ἄστρες.
- μθ. Περὶ τῶν καλουμένων Διοσκοούρων.
- ν. Περὶ ἐκλείψεως ἡλίου.
- να. Περὶ ἐκλείψεως σελήνης.
- νβ. Περὶ ἐμφάσεως αὐτῆς, καὶ διὰ τί γεώδης φαίνεται.
- νγ. Περὶ τῶν ἀποστημάτων αὐτῆς.
- νδ. Περὶ ἐνιαυτῶν.
- νε. Περὶ γῆς.
- νς. Περὶ σχήματος γῆς.
- νζ. Περὶ θέσεως τῆς γῆς.
- νη. Περὶ κινήσεως τῆς γῆς.
- νθ. Περὶ θαλάσσης, πῶς συνέστη καὶ πῶς ἔστι πικρὰ.
- ξ. Περὶ μερῶν τῆς ψυχῆς.
- ξα. Περὶ τοῦ ἡγεμονικοῦ.
- ξβ. Ὅτι καὶ τῶν Ἑλλήνων ὁ σοφώτατος Σωκράτης τοὺς ἐπὶ τῇ τῶν προειρημέ-
των φυσιολογίᾳ μεγάλα φουῶντας μωραίνοντας ἀπεδείκνυνεν, ὡς περὶ
ἄχρηστα τῷ βίῳ καὶ ἀκατάληπτα τριβομένους.

1 ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α.

Προοιμιὸν περὶ ἀπάσης τῆς ὑποθέσεως.

Τὴν πολύθεον τῶν ἐθνῶν ἀπάντων πλάνην ἐν ἀρχαῖς τῆς εὐαγγελικῆς προπαρασκευῆς ἀπελέγξαι πρὸ πολλοῦ θέμενος, ἐπὶ συστάσει καὶ
 2 ἀπολογίᾳ τῆς ἐξ αὐτῶν ἀναχωρήσεως, ἣν μετ' εὐλόγου κρίσεως πεποι-
 ήμεθα, οὐ μόνον τοὺς μύθους, οὓς δὴ περὶ τῶν οἰκείων θεῶν παῖδες
 τῶν παρ' αὐτοῖς θεολόγων τε καὶ ποιητῶν κεκομψήκασιν, ἀλλὰ καὶ
 τούτων τὰς σεμνοπρεπεῖς δὴ καὶ ἀπορρήτους φυσιολογίας, ἅτω που
 εἰς οὐρανὸν καὶ τὰ κόσμους μέρη πρὸς τῆς γενναίας φιλοσοφίας μετε-
 νηγεμένας, πρῶτιστα πάντων ἐν τρισὶ τοῖς πρώτοις συγγράμμασι διη-
 3 ρευνήσάμην, καίτοι μηδὲν τοπαράπαν ἐν τούτοις χρῆναι σεμνολογεῖν
 τῶν θεολόγων αὐτῶν ἀποφνημαμένων. Τηρητέον γοῦν, ὥς ὅτι μάλιστα
 οἱ πρεσβύτατοι τῶν παρ' αὐτοῖς θεολόγων οὐδὲν τι πλεόν τῆς ἱστο-
 ρίας εἰδότες, μόνοις δὲ τοῖς μύθοις προσανέχοντες ἐμαρτυρήθησαν.
 Ὅθεν εἰκότως ἐν πάσαις πόλεσι τε καὶ κόμαις κατὰ τὰς τῶν παλαιῶν
 διηγήσεις θεῶν τελεταὶ καὶ μυστήρια σύμφωνα τοῖς τῶν προτέρων
 μυθικοῖς διηγήμασι παραδέδοται· ὥς εἰσέτι καὶ νῦν τῶν θεῶν γά-
 4 μους καὶ παιδοποιΐαι, θρήνους τε καὶ μέθας, καὶ τῶν μὲν πλάνας,
 τῶν δ' ἔρωτας, τῶν δὲ ὀργάς, τῶν δὲ ἐτέρας παντοίας συμφοράς τε
 καὶ περιστάσεις ἀκολουθῶς τοῖς ὑπὸ τῶν παλαιωτάτων μνημονευο-
 μένοις κατὰ τε τὰς τελετὰς ἢ τε τοῖς ὕμνοις καὶ ταῖς εἰς τοὺς θεοὺς
 αὐτοὺς πεποιημέναις ᾠδαῖς παραλαμβάνειν. Πλὴν ὅμως ἐκ περιου-
 σίας καὶ τούτων αὐτῶν τὰς τετραγυφθεμένας ἐν φυσικαῖς ἀποδόσεσι
 κομπίας τὰς τε τῶν σοφιστῶν καὶ φιλοσόφων εἰρεσιλογίας εἰς φανερόν
 ἤγαγον. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸν περὶ τῶν βοωμένων χρηστηρίων λόγον
 τὴν τε παρὰ τοῖς πολλοῖς διατεθρυλλημένην περὶ εἰμαρμένης ψευδῆ
 δόξαν ἐν ἐτέροις τρισὶ τοῖς ἐξῆς μετὰ τὰ πρῶτα συγγράμμασι λευκοῖς
 5 τοῖς ἑλέγχοις¹⁾ ἀπεγύμνωσα, οὐ μόνοις τοῖς οἰκοθεν ἐπιχειρήμασιν,
 ἀλλὰ καὶ ταῖς αὐτῶν μάλιστα τῶν παρ' Ἑλλήσι φιλοσόφων φωναῖς
 εἰς τὸν κατ' αὐτῶν ἑλεγχον συγκεχρημένος. Μεταβάς δὲ ἐκείθεν ἐπὶ
 τὰ Ἑβραίων λόγια, τίσι ποτὲ λογισμοῖς τὴν ἐν τούτοις περιεχομένην
 δογματικὴν θεολογίαν, τὴν τε κατὰ τούσδε ἱστορίαν ἅπασαν καὶ πρὸς
 αὐτῶν Ἑλλήνων μεμαρτυρημένην²⁾, ἐν ἰσαρίθμοις αὖ πάλιν λόγων
 συντάξαι παρεστησάμην. Εἶθ' ἐξῆς τὸν Ἑλληνικὸν ἀπελέγξας τρόπον,
 6 ὅπως τε πάντα παρὰ βαρβάρων ὠφέληντο καὶ ὥς οὐδὲν οἰκοθεν
 σεμνὸν ἐπάγονται μάθημα, καὶ τὴν γε τῶν χρόνων ἀντιπαράθεσιν,

Cap. I. 1) λευκοῖς τοῖς ἑλέγχοις, perspicuis argumentis.

2) ἡσπασάμεθα vel simile verbum excidisse, recte annotavit Vig. ad h. l.

καθ' οὗς Ἑλλήνων τε οἱ βοώμενοι Ἑβραίων τε οἱ προφηῆται γεγόνασιν, εἰς φῶς ἀγαγόν, αὐθις διὰ τῶν μετὰ ταῦτα τριῶν τὴν τῶν παρ' Ἑλλήσιν εὐδοκίμων φιλοσόφων πρὸς τὰς Ἑβραίων δόξας συνδρομὴν ἐπέδειξα, αὐτὰς πάλιν τὰς οἰκείας τῶν ἀνδρῶν φωνὰς μάρτυρας ποιησάμενος. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοὺς ἑτεροδοξοῦντας ἡμῖν τῶν παρ' Ἑλλήσιν φιλοσόφων, οὐ πρὸς ἡμᾶς μόνους ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς σφῶν οἰκείους⁷ διεστῶτας, ὑπὸ τε τῶν γνωρίμων ἀνατετραμμένους ἐν τῷ πρὸ τούτου συγγράμματι κατεφώρασα, διὰ τούτων ἀπάντων τῆς ἡμετέρας γνώμης τὸ κριτήριον ἀδέκαστον ἐπιδεικνὺς τοῖς ἐντυγχάνουσιν, ἔργοις τε, ὡς ἔπος εἰπεῖν, καὶ αὐτοῖς πράγμασι τὰς ἀποδείξεις, τοῦ μὴ ἀσκόπως ἡμᾶς, κεκριμένῳ δὲ καὶ σώφρονι λογισμῷ πρὸ τῆς Ἑλλήνων τὴν Ἑβραίων ὁμοῦ παλαιὰν καὶ ἀληθῆ φιλοσοφίαν τε καὶ εὐσέβειαν ἐπακηρῆσθαι, παρασχόμενος. Ὁ καὶ συνέστη διὰ τῆς τῶν Ἑλληνικῶν φωνῶν παραθέσεως. Ἦς εἰσέτι δεῦρο τὸν ὕστατον ἐπέχοντες λόγον,⁸ πεντεκαίδεκατον ὄντα τῆς ἐν χειρὶ πραγματείας, τὸ λείπον τοῖς διεξωδευμένοις ἀποδώσομεν, τὰ σεμνὰ τῆς γενναίας τῶν Ἑλλήνων φιλοσοφίας ἔτι καὶ νῦν εἰς φῶς ἔλκοντες, πρὸ ὀφθαλμῶν τε τοῖς πᾶσι τὴν ἐν αὐτοῖς ἀχρηστομάθειαν ἀπογυμνοῦντες, καὶ πάντων γε πρότερον παριστῶντες, ὅτι μὴ ἀγνοίᾳ τῶν παρ' αὐτοῖς θαυμαζομένων, ὀλιγορίας δὲ τῆς ἐν αὐτοῖς ἀνωφελοῦς σχολῆς ἥκιστα αὐτῶν πεφροντίκαμεν, τῇ τῶν κριτιτῶν ἀσκήσει τὰς ἑαυτῶν ἀναθίντες ψυχάς. Τούτου δὴ οὖν σὺν θεῷ διὰ τῆς ἀληθείας ἡμῖν ἐπισφραγισθέντος, τὰ μὲν τῆς προπαρασκευῆς ἐνταῦθά μοι περιγραφήσεται. Μεταβὰς δὲ ἐπὶ τὴν ἐντελεστέραν ὑπόθεσιν τῆς εὐαγγελικῆς ἀποδείξεως, ἀπὸ τοῦ λείποντος τῆς καθ' ἡμῶν κατηγορίας σκέμματος τὴν καταρχὴν τῆς δευτέρας⁹ ἐπισυνάψω πραγματείας. Ἦν δὲ τοῦτο ἐπιμεμφόμενον ἡμῖν, ὅτι δὴ τὰ Ἑβραίων λόγια τῶν πατρῶν προτιμήσαντες, οὐ τὸν ὅμοιον τῷ Ἰουδαίων βίον ζηλοῦντες προσθέμεθα. Πρὸς ὃ μετὰ τὴν τοῦ παρόντος λόγου συμπλήρωσιν, θεοῦ συνεργοῦντος, ἀπαντῆσαι πειράσομαι. Ταύτῃ γὰρ ἡγοῦμαι τοῖς πρῶτοις τὰ δεύτερα, ὥσπερ ὕφ' ἐνὶ δεσμῷ συμπλεκέντα, μίαν τὴν καθόλου διάνοιαν τοῦ παντός ἀποτελέσειν¹⁰ λόγον. Τό γε μὴν παρὸν, ἐπειδὴ πένηεν ἐν τοῖς πρὸ τούτου συγγράμμασιν ἢ κατὰ Πλάτωνα φιλοσοφία τοτὲ μὲν τοῖς Ἑβραίων συμφωνοῦσα λόγοις, τοτὲ δὲ πρὸς αὐτοὺς διεστῶσα, ἐν οἷς ἐλέγχεται καὶ πρὸς τὰ αὐτῇ ἀρέσκοντα διαφωνοῦσα· τὰ δὲ κατὰ τοὺς ἄλλους τοὺς δὴ φυσικὸς ἐπικληθέντας φιλοσόφους, τὰ τε τῆς Πλάτωνος διαδοχῆς καὶ τὰ κατὰ Ξενοφάνην τε καὶ Παρμενίδην καὶ ἔτι Πύρ¹¹ ῶνα καὶ τοὺς τὴν ἐποχὴν εἰσηγησάμενους τοὺς τε ἄλλους ἑξῆς ἀπαντας, ὧν τὰς δόξας ὁ προλαβὼν ἀπήλεξε λόγος, τοῖς Ἑβραίων ὁμοῦ

- καὶ τοῖς Πλάτωνος δόγμασιν αὐτῇ τε ἀληθείᾳ ἐξ ἐναντίας ἰστάμενα, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸν ἔλεγχον τοῖς σφῶν αὐτῶν βέλεσιν ἀπενηνεγμένα· ὥρα καὶ τὸν ἄλλον τῷφον τῶν ἀπ' Ἀριστοτέλους τῶν τε Στωικῶν φιλοσόφων ἄνωθεν ὡς ἀπὸ σκηρῆς κατοπιτεῦσαι, καὶ τὴν λοιπὴν δὲ
- 12 πᾶσαν φυσιολογίαν τῶν τὰς ὁφρῦς ἀνατεινομένων συνιδεῖν, ὡς ἂν μάθοιμεν καὶ τὰ παρὰ τοῖσδε σεμνολογούμενα τὰ τε πρὸς αὐτοὺς αὐτὴν πάλιν ὑπὸ τῶν οἰκείων ἀντιλελεγμένα. Οὕτω γὰρ καὶ τῆς τούτων ἀναχωρήσεως τὸ παρ' ἡμῖν κεκριμένον εὐλόγον πάσης ἀπολύοιτ' ἂν κατηγορίας, ὅτι δὴ μὴ ἀγνοίᾳ τῶν παρ' αὐτοῖς σεμνῶν, ἐξητασμένη δὲ καὶ βεβασανισμένη κρίσει τὴν παρὰ τοῖς νενομισμένοις βαρβάρους ἀλήθειάν τε καὶ εὐσέβειαν τῶν Ἑλληνικῶν ἀπάντων προτετιμήκαμεν. Ἄρξομαι δὲ ἀπὸ τῶν Ἀριστοτέλους. Ἄλλοι μὲν οὖν καὶ τὸν βίον τάνδρὸς διαβεβλήκασι, φιλόσοφοι δὲ καὶ ἄλλως οὐκ ἀφανεῖς τινες ἦσαν καὶ οὗτοι. Ἐμοὶ δ' οὐ φίλον ἄνδρα οὐδ' αὐταῖς ἀκοαῖς ἀνέχασθαι κακῶς πρὸς τῶν οἰκείων ἀγορευόμενον. Διόπερ τὰς ὑπὲρ αὐτοῦ μᾶλλον ἐκθήσομαι ἀπολογίας ἀπὸ τῶν Ἀριστοκλέους τοῦ Πε-
- 13 ριπατητικοῦ, ὅς ἐν τῷ ἐβδόμῳ περὶ φιλοσοφίας τὰδε περὶ αὐτοῦ γράφει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β.

Ἀπὸ τῶν Ἀριστοκλέους τοῦ Περιπατητικοῦ περὶ Ἀριστοτέλους καὶ τῶν περὶ αὐτοῦ ἱστορουμένων. Ἀπὸ τοῦ περὶ φιλοσοφίας ἐβδόμου.

- 1 „Πῶς γὰρ οἶόντε, καθάπερ γησὶν Ἐπίκουρος ἐν τῇ περὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων ἐπιστολῇ, νέον μὲν ὄντα κατασφαιεῖν αὐτὸν τὴν πατρίαν οὐσίαν, ἔπειτα δὲ ἐπὶ τὸ στρατεύεσθαι συνεῶσθαι, κακῶς δὲ πράττοντα ἐν τούτοις, ἐπὶ τὸ φαρμακοπωλεῖν ἔλθειν, ἔπειτα ἀναπεπταμένου τοῦ Πλάτωνος περιπάτου πᾶσι, παραλαβεῖν αὐτόν; ἢ πῶς ἂν τις ἀποδέξαιτο Τιμαίου τοῦ Ταυρομενίτου, λέγοντος ἐν ταῖς ἱστορίαις, ἀδόξον θύρας αὐτὸν ἰατρείου καὶ τὰς τυχούσας ὀψὲ τῆς ἡλικίας κλεῖ-
- 2 σαι; τίς δ' ἂν πεισθεῖη τοῖς ὑπ' Ἀριστοξένου τοῦ μουσικοῦ λεγομένοις ἐν τῷ βίῳ τοῦ Πλάτωνος; Ἐν γὰρ τῇ πλάνῃ καὶ τῇ ἀποδημίᾳ γησὶν ἐπανίστασθαι καὶ ἀντοικοδομεῖν αὐτῷ τινος περίπατον ξένους ὄντας. Οἶονται οὖν ἔνιοι ταῦτα περὶ Ἀριστοτέλους λέγειν αὐτόν, Ἀριστοξένου διὰ πάντος εὐφημοῦντος Ἀριστοτέλην. Καταγέλαστα δ' εἰκότως εἶναι φαίη τις ἂν καὶ τὰ ἀπομνημονεύματα τὰ Ἀλεξίνου τοῦ Ἐριστικοῦ¹). Ποιεῖ γὰρ Ἀλέξανδρον παῖδα διαλεγόμενον τῷ

Cap. II. 1) Ἀλεξίνου τοῦ Ἐριστικοῦ. Notus hic ex Diogene lib. II. in Euclide, Eristicorum principe. Τῆς Εὐβουλίδου διαδοχῆς, inquit, Ἀλεξίνος ἐγένετο, Ἡλείος ἀνὴρ, φιλονεικώτατος, διὸ καὶ Ἀλεξίνος ἐπεκλήθη. Lege cum Hesychio Milesio: Ἐλεγχίνος ἐπεκλήθη. Vig.

πατρὶ Φιλίππῳ καὶ διαπτύοντα μὲν τοὺς τοῦ Ἀριστοτέλους λόγους, ³ ἀποδεχόμενον δὲ Νικαγόραν, τὸν Ἑρμῆν ἐπικληθέντα. Καὶ Εὐβουλίδης ²) δὲ προδήλως ἐν τῷ κατ' αὐτοῦ βιβλίῳ ψεύδεται, πρῶτον μὲν ποιήματα ψυχρὰ προσφερόμενος, ὡς γεγραφότων ἄλλων περὶ τοῦ γάμου καὶ τῆς πρὸς Ἑρμεῖαν οἰκειότητος αὐτῷ γεγεννίας· ἔπειτα Φιλίππῳ φάσκων αὐτὸν προσκίψαι καὶ τελευτῶντι Πλάτῳ μὴ παραγενέσθαι, τὰ τε βιβλία αὐτοῦ διαφθεῖραι. Τὴν μὲν γὰρ Δημοχάρους ³) κατηγορίαν κατὰ τῶν φιλοσόφων τί χρὴ λέγειν; Οὐ γὰρ Ἀριστοτέλην μόνον ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους κακῶς εἰρηκέν. Ἔτι γε μὴν αὐτὰς τὰς διαβολὰς σκοπῶν ἂν τις ληρεῖν αὐτὸν φαίη. Λέγει γὰρ ἐπιστολὰς ⁴ Ἀριστοτέλους ἀλῶναι κατὰ τῆς πόλεως τῆς Ἀθηναίων, καὶ Στάγειραν τὴν πατρίδα προδοῦναι Μακεδόσιν αὐτὸν, ἔτι δὲ κάτασκαφεῖσθαι Ὀλύνθου, μὴνύειν ἐπὶ τοῦ λαφυροπωλείου Φιλίππῳ τοὺς πλουσιωτάτους τῶν Ὀλυνθίων. Ἡλίθια δὲ διαβέβληκεν αὐτὸν καὶ Κηφισόδωρος ⁴), ὁ Ἰσοκράτους μαθητὴς, τρυφερόν καὶ τενδὴν καὶ ἄλλα τοιαῦτα λέγων αὐτὸν εἶναι. Πάντα δ' ὑπερπαλαίει μωρία τὰ ὑπὸ Ἀνκωνός ⁵) εἰρη-

2) Εὐβουλίδης. Diogenes ibid. Euclidis successorem, Alexini magistrum fuisse tradit. De quo, praeter illa, quae supra pag. 735. c. 2. obiter annotavimus, haec etiam habet, cum Aristocle cohaerentia: ὁ δ' Εὐβουλίδης, inquit, καὶ πρὸς Ἀριστοτέλην διεφέρετο καὶ πολλὰ αὐτὸν διαβέβληκε. Vig.

3) Δημοχάρους. An ille Demochares, Demosthenis ex sorore nepos, de quo Plutarchus in decem oratoribus: Ἀνὴρ, inquit, καὶ κατὰ πόλεμον ἀγαθὸς καὶ κατὰ τοὺς πολιτικοὺς λόγους οὐδενὸς χείρων? At ibi nihil de contumeliosis hominis operibus, de odio in Aristotelem nihil. Nec Suidas quicquam ea de re suggerit. Tullius in Bruto historicum eum fuisse scribit: Demochares, inquit, Demosthenis nepos, historiam earum rerum, quae erant gestae sua aetate Athenis, non tam historico, quam oratoris genere perscripsit. Idem παρρησιαστὴς ob φορτικωτάτην linguam παρρησίαν cognomento dictus. Seneca lib. III. de ira cap. 23. ubi de Philippi Macedonum regis patientia: Demochares, inquit, ad illam, Parrhesiastes, ob nimiam et procacem linguam appellatus, inter alios Atheniensium legatos venerat. Audita benigne legatione Philippus: Dicite, inquit, mihi: facere quid possum, quod sit Atheniensibus gratum? Excepit Demochares: Te, inquit, suspendere. Potuit Aristoteli haec lingua non parcere. Vig. Cf. Plutarch. Demosth. c. XXX. vid. Ruhnken. ad Rutil. L. p. 87 sqq. ed. Frotsch.

4) Κηφισόδωρος. Athenaeus Κηφισόδοτον nominat. lib. II. pag. 60. D. Κηφισόδοτος, inquit, ὁ Ἰσοκράτους μαθητὴς, ἐν τοῖς κατ' Ἀριστέλους, (τίσασα δ' ἐστὶ ταῦτα βιβλία,) ἐπιτιμᾷ τῷ φιλοσόφῳ, ὡς οὐ ποίησαντι λόγου ἄξιον, τὸ παροιμίας ἀθροῖσαι. Alterius Cephisodori, plani hominis atque ridiculi, meminit idem Athenaeus I. XIV. pag. 615. Vig.

5) Ἀνκωνός. Diogenes I. V. in Lycone Peripatetico: Γεγόνασι δὲ καὶ ἄλλοι Ἀνκωνες· πρῶτος Πυθαγορικός, δεύτερος αὐτὸς οὗτος· (quorsum igitur

5 μένα, τοῦ λέγοντος εἶναι Πυθαγορικὸν ἑαυτόν. Φησὶ γὰρ θύειν Ἀριστοτέλην θυσίαν τετελευτηκυῖα τῇ γυναικὶ τοιαύτην ὅποιαν Ἀθηναῖοι τῇ Δήμητρι, καὶ ἐν ἐλαίῳ θερμῷ λουόμενον, τοῦτο δὴ πιπράσκειν. Ἡνῖκα δὲ εἰς Χαλκίδα ἀπῆει, τοὺς τελώνας εὔρεῖν ἐν τῷ πλοίῳ λοπάδια χαλκᾶ πέντε καὶ ἑβδομήκοντα. Καὶ σχεδὸν οἱ μὲν πρῶτοι διαβαλόντες Ἀριστοτέλην τοσοῦτοι γεγόνασιν. Ὡν οἱ μὲν κατὰ τοὺς αὐτοὺς ἦσαν χρόνους, οἱ δὲ μικρὸν ὕστερον ἐγένοντο. Πάντες δὲ σοφισταὶ καὶ ἐριστικοὶ καὶ ῥήτορες, ὧν καὶ τὰ ὀνόματα καὶ τὰ βιβλία τέθηγχε τῶν σωμάτων μᾶλλον. Τοὺς μὲν γὰρ μετὰ ταῦτα γεγονότας ἢ τὰ ὑπ' ἐκείνων εἰρημένα λέγοντας παντάπασιν ἔῃν δεῖ χαίρειν, καὶ μάλιστα τοὺς μὴδ' ἐντετυχηκότας τοῖς βιβλίῳ αὐτῶν, ἀλλ' αὐτοσχεδιάζοντας· ὅποιοι εἰσι καὶ οἱ λέγοντες τριακοσίας ἔχειν λοπάδας αὐτόν. Οὐδεὶς γὰρ ἂν εὔρεθείη περὶ αὐτοῦ τοιοῦτον οὐθὲν εἰρηκῶς τῶν τότε ὄντων, ὅτι μὴ Ἀνών· οὗτος μέντοι, καθάπερ ἔφηρ, εἴρηκεν εὐρησθαι 7 λοπάδια πέντε καὶ ἑβδομήκοντα. Οὐ μόνον δὲ καὶ ἐκ τῶν χρόνων καὶ ἐκ τῶν διαβεβληκότων τεκμήριαιτό τις ἂν, ὅτι ψευδῇ πάντα τὰ εἰρημένα ἔστιν, ἀλλὰ καὶ τοῦ μὴ πάντας τὰ αὐτὰ διαβάλλειν, ἀλλ' ἕκαστον ἰδιά τινα λέγειν· ὥνπερ εἰ ἦν ἐν ὅτιοῦν ἀληθὲς, ἐχρῆν δήπου μυριάκις, ἀλλ' οὐχ ἅπας αὐτόν ὑπὸ τῶν τότε ἀπολωλέναι. Φανερόν οὖν ὅτι καθάπερ πολλοῖς καὶ ἄλλοις, οὕτω καὶ Ἀριστοτέλει συνέβη, διὰ τε τὰς πρὸς τοὺς βασιλεῖς φιλίας καὶ διὰ τὴν ἐν τοῖς λόγοις ὑπεροχὴν ὑπὸ τῶν τότε σοφιστῶν φθονεῖσθαι. Δεῖ δὲ τοὺς εὖ φρονοῦντας μὴ εἰς τοὺς διαβάλλοντας ἀποβλέπειν μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἐπαινοῦντας καὶ ζηλοῦντας αὐτόν. Οὐ μικρῷ γὰρ πλείους καὶ βελτίους εὔρεθεῖεν ἂν οὗτοί γε. Τὰ μὲν οὖν ἄλλα προδήλως πέπλασται. Δύο 8 δὲ ταῦτα δοκεῖ πιστεύεσθαι, δι' αὐτὰ ψέγουσί τινες αὐτόν· ἐν μὲν, ὅτι τὴν Ἑρμείου γῆμειε φύσει μὲν ἀδελφὴν, θετὴν δὲ θυγατέρα Πυθιάδα, κολακεύων αὐτόν. Θεόκριτος γοῦν ὁ Χῖος ἐποίησεν ἐπίγραμμα τοιοῦτον·

Ἑρμείον εὐνούχου τε καὶ Εὐβούλου τόδε δούλου⁶),

praemisit: καὶ ἄλλοι? dixisset potius τέσσαρες.) τρίτος ἐπὶ ποιητής. Τέταρτος ἐπιγραμμάτων ποιητής. De hoc Pythagorico nihil alibi reperio. De Peripatetico eiusque profuso luxu multi multa, in quibus Athenaeus lib. XII. p. 547. Porro, quod hic ἀσεβείας crimen Aristotelι a Lycone obiectum dicitur, Diogenes Aristippo tribuit, cuius cum ab Eurymedonte quodam reus agendus esset, eum voluntario aconiti haustu obiisse tradit. Vig.

6) Εὐβούλου δούλον. Eubulus iste Hermiae dominus fuerat, ut ex Diogene didici lib. V. in Aristotele: ὡς φησι Αἰμητήριος ὁ Μάγνης, inquit, ὃς καὶ δούλον Εὐβούλου φησὶ γενέσθαι τὸν Ἑρμείαν, γένει Βιθυνὸν ὄντα καὶ τὸν δεσπότην ἀνελόντα. Porro levi mutatione versum hunc idem Diogenes ita legit. Ἑρμείον εὐνούχου ἢδ' Εὐβούλου ἅμα δούλου. Vig.

Μνημία κενὸν κενόφρων θῆκεν Ἀριστοτέλης·

Ὃς διὰ τὴν ἀκρατῇ γαστρὸς φύσιν εἴλετο ναίειν⁷⁾

Ἀντ' Ἀκαδημίας Βορβόρου ἐν προχοαῖς.

9

Ἐτερον δὲ, ὅτι ἡχαρίστησε Πλάτωνι. Περὶ μὲν οὖν Ἑρμεῖον καὶ τῆς Ἀριστοτέλους πρὸς αὐτὸν φιλίας ἄλλοι τε πολλοὶ συγγεγράφασι καὶ δὴ καὶ Ἀπελλίκων⁸⁾, οὗ τοῖς βιβλίοις ὁ ἐντυχὼν πεπαύσεται βλασφημῶν αὐτούς. Περὶ δὲ τοῦ γάμου τοῦ Πυθιάδος ἀποχρώντως αὐτὸς ἐν ταῖς πρὸς Ἀντίπατρον ἐπιστολαῖς ἀπολελόγηται. Τεθνεῶτος γάρ. Ἑρμεῖον, διὰ τὴν πρὸς ἐκείνον εὐνοίαν ἔγχευεν αὐτὴν, ἄλλως μὲν σώφρονα καὶ ἀγαθὴν οὖσαν, ἀτυχοῦσαν μέντοι διὰ τὰς καταλαβούσας¹⁰ συμφορὰς τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς. “Εἰθ’ ἐξῆς φησι: „Μετὰ δὲ τὴν Πυθιάδος τῆς Ἑρμεῖου τελευτὴν Ἀριστοτέλης ἔγχευεν Ἐπυλλίδα Σταγειρίτῃν, ἐξ ἧς υἱὸς αὐτῷ Νικόμαχος ἐγένετο. Τοῦτον δὲ φασιν ὀρφανὸν τραφέντα παρὰ Θεοφράστῳ καὶ δὴ μεираκίσκον ὄντα ἀποθανεῖν ἐν πολέμῳ.“ Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐκ τῆς δηλωθείσης Ἀριστοκλέους ἐγκεισθῶ γραφῆς. Ἡδὴ δὲ καὶ τὴν δογματικὴν Ἀριστοτέλους φιλοσοφίαν θεωρῆσαι καιρὸς.

11

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ.

Περὶ τῶν κατὰ Ἀριστοτέλην δογμάτων, διενεχθέντα Ἑβραίοις καὶ Πλάτωνι περὶ τέλους ἀγάθοῦ.

Μωσέως καὶ τῶν παρ’ Ἑβραίοις προφητῶν τέλος εἶναι τοῦ μακαρίως ζῆν τὴν τοῦ τῶν ὅλων Θεοῦ γνῶσιν τε καὶ φιλίαν, δι’ εὐσεβείας συντελουμένην, ὑποθεμένων, εὐσεβείαν τε εἶναι ἀληθῆ διδασκάντων τὴν διὰ πάσης ἀρετῆς τῷ Θεῷ εὐαρέστησιν· ταύτην γὰρ εἶναι τῶν ἀγαθῶν αἰτίαν· ἐπὶ μόνῳ γὰρ τῷ Θεῷ τὰ πάντα κεῖσθαι, καὶ παρ’¹ αὐτοῦ τὰ πάντα τοῖς Θεοφιλέσι χορηγεῖσθαι· τοῦ τε Πλάτωνος τὰ συννοῦντα τούτοις ὀριζομένου καὶ τέλος εὐδαιμονίας τὴν ἀρετὴν ἀποφαινομένου, τὴν ἐτέραν ὀδεύσας ὁ Ἀριστοτέλης, οὐκ ἄλλως εὐδαιμονία τινὰ φησιν ἔσεσθαι, ἢ καὶ διὰ τῆς τοῦ σώματος εὐπαθείας καὶ τῆς τῶν ἐκτὸς περιουσίας, ὧν ἄνευ μηδὲ τὴν ἀρετὴν ὠφελεῖν. Πρὸς ὃν

7) εἴλετο ναίειν etc. Plutarchus opusculo de exilio pag. 603. Ἀριστοτέλην, inquit, ληοιδόρηκε Θεόκριτος ὁ Χῖος, ὅτι τὴν παρὰ Φιλίππῳ καὶ Ἀλεξάνδρῳ δίαίταν ἀγαπήσας — — Εἴλετο ναίειν

Ἀντ' Ἀκαδημίας Βορβόρου ἐν προχοαῖς.

Ἔστι γὰρ ποταμὸς περὶ Πίλλην, ὃν Μακεδόνες Βόρβορον καλοῦσι. Vig.

8) Ἀπελλίκων. Notissimus Apellicon ille Teius, qui Aristotelis libros abs Nelei posteris coemit, in quibus multa longo situ carieque corrosa dum supplere gestiret, plane corruptit. Adi Strabonem lib. 13. Plutarchum in Sylla, Athenaeum var. in locis. Vig.

- 2 ὅπως ἐνέστησαν, διεψευσμένην αὐτοῦ τὴν ὑπόληψιν ἀπελέγχοντες οἱ Πλάτωνος γνώριμοι, πάρεστι μαθεῖν διὰ τούτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ.

Ἀττικοῦ Πλατωνικοῦ*) πρὸς Ἀριστοτέλην, διενεχθέντα Μωσῇ
καὶ Πλάτωνα ἐν τῷ περὶ τοῦ τέλους λόγῳ.

- 1 „Τῆς γὰρ συμπάσης φιλοσοφίας κοινῇ γνώμῃ τῶν φιλοσοφούντων τὴν ἀνθρωπίνην εὐδαιμονίαν ὑπισχνουμένης, τριχῇ δὲ διαιρουμένης κατὰ τὴν τῶν ὅλων ποιητικὴν διανέμησιν, τοσοῦτον ἀποδέων ἐν τούτοις τοῦ διδάσκειν τι τῶν Πλάτωνος ὁ Περιπατητικὸς ὀφθῆσεται, ὥστε πλείονων ὄντων οἱ διαφέρονται Πλάτωνα, μάλιστα ἐναντιούμενος αὐτὸς φανεῖται. Καὶ πρῶτόν γε ἀπὸ τοῦ κοῖνου καὶ μεγίστου καὶ κυριωτάτου τὴν πρὸς Πλάτωνα παραλλαγὴν ἐποίησατο, μὴ τηρήσας τὸ μέτρον τῆς εὐδαιμονίας, μηδὲ τὴν ἀρετὴν αὐτάρχη πρὸς τοῦτο
2 συγχωρήσας, ἀλλ’ ἀπολισθὼν τῆς δυνάμεως τῆς κατὰ τὴν ἀρετὴν καὶ ἡγησάμενος αὐτῇ προσδεῖν τῶν ἐκ τῆς τύχης, ἵνα μετὰ τούτων ἔλῃ τὴν εὐδαιμονίαν· εἰ δ’ ἐφ’ ἐαυτῆς ληφθεῖη, ὥς ἀδύνατον καὶ οὐκ ἐφικτὸν τῆς εὐδαιμονίας, μεμψάμενος. Τὸ μὲν οὖν ἀγεννὲς καὶ διημαρτημένον τῆς γνώμης ἐν τούτῳ τε κἀν τοῖς ἄλλοις οὐ τοῦ παρόντος δεικνύναι καιροῦ, ἐκεῖνο δὲ οἶμαι πρόδηλον, ὅτι τοῦ σκοποῦ καὶ εὐδαιμονίας οὐκ ἴσων ὄντων, οὐδὲ τῶν αὐτῶν κατὰ Πλάτωνα καὶ κατὰ Ἀριστοτέλην, ἀλλὰ τοῦ μὲν βοῶντος ἐκάστοτε καὶ κηρύττοντος ὅτι εὐδαιμονόστατος ὁ δικαιοτάτος, τοῦ δὲ μὴ ἐκτρέποντος ἔπεσθαι τῇ ἀρετῇ τὴν εὐδαιμονίαν, ἂν μὴ καὶ γένος εὐτυχίῃ καὶ κάλλος καὶ
3 ἄλλα (καὶ γὰρ χρυσὸν ἔχων πόλεμόνδ’ ἔεν, ἥντε κούρη,) ἀνάγκη κατὰ τὴν διάφορὰν τοῦ τέλους καὶ τὴν ἐπὶ τοῦτο ἄγουσαν φιλοσοφίαν διάφορον εἶναι. Μιᾶ γὰρ ὁδῷ βαδίζοντα, ἥτις ἀγειν πέφυκεν ἐπὶ τῇ τῶν μικρῶν καὶ ταπεινῶν, οὐκ ἔστιν ἐλθεῖν ἐπὶ τὰ μέγιστα καὶ ἐν ὕψει κείμενα.

Ὅρῳν ἴν’ ἔστ’ ἐκεῖνος ὑψηλὸς πάγος,

Τραχὺς τε καὶ παλίσκοτος, ἐν ᾧ κἀθεται

Ὁ ἐνελαφρίζων ἑαυτὸν ὄρνις;

- 4 Ἐπὶ τοῦτον τὸν ὑψηλὸν πάγον τὸ δριμύ καὶ πανοῦργον ἐκεῖνο θηρίον ἀνελθεῖν ἀδύνατον· ἵνα δὲ εἰς ταυτὸν ἔλθῃ τοῖς ἀετοῦ γεννήμασιν ἀλώπηξ, ἢ τύχῃ τινὶ δεῖ χρησαμένους ἐκεῖνους πονηρὰ καταπεσεῖν εἰς γῆν, τῶν οἰκείων αὐτοῖς φθοαρέων, ἢ τὴν γύσασαν αὐτήν, ἃ μὴ πέφυκε γύνειν, λαυηρὰ κυκλῶσαι περὶ αὐτῇ¹⁾ καὶ οὕτως ἀρθεῖσαν

Cap. IV. *) Ἀττικοῦ Πλατωνικοῦ. Vid. Tzschirner. Fall des Heidenthums p. 128. p. 131 sq.

1) αὐτῇ Vig. in marg. et supra pro ἐπὶ τῇ τῶν μικρῶν ibidem ἐπὶ τι τ. μ. Sed hoc quidem sine iusta, credo, causa. Potest enim ad ἐπὶ τῇ suppleri ὁδῷ.

ἐκ γῆς ἀνίπτασθαι πρὸς τὸν ὑψηλὸν πάγον. Ἔως δ' ἐκάτερον ἐπὶ τῆς οἰκείας μένῃ τάξεως, οὐκ ἔνι κοινωνία τοῖς γῆς πρὸς τὰ οὐρανοῦ 5 θρόεματα. Καὶ μεθ' ἕτερα ἐπιλέγει. „Τούτων τοίνυν οὕτως ἐχόντων, καὶ πειρωμένου τοῦ Πλάτωνος ἔλκειν τὰς τῶν νέων ψυχὰς ἄνω πρὸς τὸ θεῖον, καὶ τοῦτον τὸν τρόπον προσοικειοῦντος μὲν τῇ ἀρετῇ καὶ τῷ καλῷ, τῶν δὲ ἄλλων ἀπάντων ἀναπεύθοντος ὑπερβρῶναι, φράσον ἡμῖν, ὦ Περιπατητικὲ, πῶς ἐκδιδάξεις ταῦτα; πῶς ὁδηγήσεις ἐπ' αὐτὰ τοὺς φιλοπλάτωνα; ποῦ σοι τῆς αἰρέσεως τοσοῦτον ὕψος λόγων, ὥστε τὸ τῶν Ἀλωάδων φρόνημα κτήσασθαι καὶ τὴν εἰς οὐρανὸν ὁδὸν ζητεῖν; ἢν ἐκεῖνοι μὲν ὦντο ὁρῶν ἀναθέσει δύνασθαι 6 γίνεσθαι· τὸ δ' ἄρ' ἦν ἀφαιρέσει τῶν ἀνθρωπίνων σπουδασμάτων γινόμενον ὥς φησι Πλάτων. Τίς οὖν ἡ παρά σοι πρὸς ταῦτα τοῖς νέοις βοήθεια; καὶ πόθεν τις ὁ τῆς ἀρετῆς συναγωνιστῆς λόγος; ἐκ δὲ ποίων γραμμάτων Ἀριστοτέλους; τίνας τῶν ἀπ' αὐτοῦ; ἐκ ποίων γραφῶν; Αἰδομαι γάρ σοι, κἄν ψεύδεσθαι θέλῃς, μόνον τι νεανικόν. Ἀλλὰ γὰρ οὐτ' ἔχεις εἰπεῖν, οὐτ' ἂν ἐπιτρέψαι σοι τῶν ἡγεμόνων τῆς αἰρέσεως οὐδεὶς. Αἱ γοῦν Ἀριστοτέλους περὶ ταῦτα πραγματεῖαι, Εὐδήμειοί τε καὶ Νικομάχειοι καὶ μεγάλων ἡθικῶν ἐπιγραφόμεναι, μικρόν τι καὶ ταπεινὸν καὶ δημῶδες περὶ τῆς ἀρετῆς φρονούσι, καὶ τοσοῦτον, ὅσον ἂν τις καὶ ιδιώτης καὶ ἀπαίδευτος καὶ μειράκιον καὶ γυνή. Τὸ μὲν γὰρ διάδημα, ὡς εἰπεῖν, καὶ τὸ σκήπτρον τὸ βασιλικόν, 7 ὃ παρὰ τοῦ Διὸς ἔχει λαβοῦσα ἀναφαίρετον ἡ ἀρετή· ἐπεὶ

— οὐ παλινάγρετον, ὅτι κεν οὗτος

Τῇ κεφαλῇ ἐπινεύσῃ·

τοῦτο αὐτὴν ἀφαιρεῖσθαι τολμῶσιν. Οὐ γὰρ ἐπιτρέπουσιν αὐτὴν ποιεῖν εὐδαίμονα; ὅμοιαν δὲ αὐτὴν καθιστᾷσι πλούτῳ καὶ δόξῃ καὶ γένει καὶ ὑγείᾳ καὶ κίλλει καὶ ὅσα ἄλλα κοινὰ τῆς κακίας. Ὡς γὰρ τούτων ὅτιον παρὸν χωρὶς ἀρετῆς οὐκ αὐταρκες εὐδαίμονα τὸν κεκτημένον ἀποφῆναι, 8 καὶ ἡ ἀρετὴ κατὰ ταυτὰ χωρὶς τούτων οὐχ ἱκανὴ ποιῆσαι τὸν ἔχοντ' αὐτὴν εὐδαίμονα. Πῶς οὖν οὐ καθήρηται καὶ καταβέβληται τὸ τῆς ἀρετῆς ἀξίωμα; Ναί· ἀλλὰ πολὺ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν ὑπερέχειν τὴν ἀρετὴν λέγουσι. Τί δὴ τοῦτο; Καὶ γὰρ τὴν ὑγείαν τοῦ πλούτου· ἀλλὰ τό γε χωρὶς ἀλλήλων μὴ ἀρκεῖν πρὸς εὐδαιμονίαν, πᾶσι κοινόν. Ὅποτε οὖν τις ἐκ τούτων τῶν δογμάτων καὶ ταύτης τῆς αἰρέσεως διδάξεις τὸν ἐν αὐτῇ τῇ ψυχῇ τὸ πᾶν ἀνθρώπινον ἀγαθὸν ζητοῦντα, εὐδαίμονά, φασιν, 9 ἐπὶ τροχὸν οὐκ ἀναβαλεῖν· οὐδὲ ὁ ταῖς Πριαμικαῖς τύχαις 2) συνεχό-

2) Πριαμικαῖς τύχαις. Alludit ad illud Aristotelis, lib. I. de moribus, cap. 11. Εἰ δ' οὕτως, αἰθλίος μὲν οὐδέποτε γένοιτ' ἂν ὁ εὐδαίμων· οὐ μὴν μακάριός γε, εἰ Πριαμικαῖς τύχαις περιπέσῃ. Vig.

μενος δύναιτ' ἂν εὐδαιμονῶν καὶ μακάριος εἶναι. Τὸν δὲ τὴν ἀρετὴν ἔχοντα τοιοῦτοῖς τισὶ περιπεσεῖν οὐκ ἀπεικός. Τούτοις δὲ ἔπεται, τὸ μῆτε ἀκολουθεῖν ἐκ παντὸς τὴν εὐδαιμονίαν τοῖς τὴν ἀρετὴν ἔχουσι, μῆτ' εἰ γένοιτο, παραμένειν αἰεὶ.

Φύλλα τὰ μὲν τ' ἄνεμος χαμάδις χέει, ἄλλα δὲ θ' ὕλη
Τηλεθόωσα φύει·

10 Ὡς ἀνδρῶν γενεή, ἣ μὲν φύει, ἣ δ' ἀπολήγει.

Ἔτι σοι τὸ παραδείγμα μικρὸν καὶ ἀτολμον, ὧ ποιητά·

Ἐαρος δ' ἐπιγίνεται ὥρη.

Πολὺς ὁ μεταξὺ χρόνος, καὶ ὧ μὴ³⁾ γίνεται. Εἰ θέλεις ἀκριβῶς τὸ ἐπὶ κηρον καὶ σαθρὸν τῆς ἀνθρωπίνης γενεᾶς ἀπεικάζειν, παράβαλλε τὴν Ἀριστοτέλους εὐδαιμονίαν. Ῥῆον τῶν φύλλων αὕτη καὶ φύεται καὶ ἀπολείπει, οὐκ ἀναμένουσα περιτελλόμενον τὸν ἐνιαυτὸν, οὐδ' αὐτοτελεῖ, οὐδ' αὐτομηνί, ἀλλ' αὐτῆς ἡμέρας, αὐτῆς ὥρας καὶ γίνεται καὶ ἀπόλλυται. Πολλὰ τὰ ἀπολλύντα, καὶ πάντα ἐκ τῆς τύχης. Καὶ

11 γὰρ αἱ τοῦ σώματος κῆρες, μυρίαι δὲ αὐταί, καὶ πενία καὶ ἀτιμία καὶ ὅσα τοιαῦτα· καὶ πρὸς οὐδὲν αὐταρκεῖ τὰ τῆς φίλης ἀρετῆς, πρὸς βοήθειαν οὐχ ἱκανά· τὴν μὲν γὰρ κακοδαιμονίαν εἰργεῖν, τὴν δὲ εὐδαιμονίαν διασώζειν ἀσθενής. Τούτοις οὖν τις ἐντραφεὶς καὶ τούτοις ἀρεσκόμενος τοῖς λόγοις, τίνα τρόπον ἢ αὐτὸς συνήσεται τοῖς Πλάτωνος, ἢ ἄλλους πρὸς αὐτὰ ἐπιρρώσει ποτέ; Οὐ γάρ ἐστιν ὅπως

12 ἂν τις ἐκ τούτων ὀρμώμενος παραδῆξαιτο τὰ Ἡράκλεια καὶ θεῖα ἐκεῖνα δόγματα· ὡς ἰσχυρόν τι καὶ πάγκαλον χοῖσμα ἀρετῆς, καὶ οὐποτε ἐνδέουσα πρὸς εὐδαιμονίαν οὔτε ποτὲ αὐτὴν ἀφαιρουμένη, ἀλλὰ καὶ πενία, καὶ νόσος, καὶ ἀδοξία, καὶ πλῖττα καὶ σταυρός, καὶ τὰ ἐκ τῆς τραγωδίας ἅμα πάντα ἐπιρῶν, ἔτι ὁ δίκαιος εὐδαίμων καὶ μακάριος. Ἐπικηρυκεύει γοῦν αὐτῷ τῷ μεγαλοφωροτάτῳ κήρυκι⁴⁾, καθάπερ ἀθλητὴν τινα νικηφόρον τὸν δικαιοτάτον, ὅτι οὗτός ἐστιν εὐδαιμονέ-

13 στατος, ὁ ἐξ αὐτῆς τῆς δικαιοσύνης τὸν καρπὸν τῆς εὐδαιμονίας δρεπόμενος. Διαίρει τοῖνυν, εἰ βούλει, καὶ ποίκιλλε τριγῇ καὶ τετραγῇ καὶ πολλαγῇ τὰ ἀγαθὰ διαστελλόμενος. Οὐδὲν γὰρ ταῦτα πρὸς τὸ προκείμενον. Οὐ δὴ ποθ' ἡμᾶς δι' αὐτῶν προσάξεις τῷ Πλάτωνι. Τί γὰρ εἰ τῶν ἀγαθῶν, ὡς γῆς, τὰ μὲν τίμα, καθάπερ οἱ θεοὶ, τὰ δὲ ἐπαινετὰ, ὡς αἱ ἀρεταί, τὰ δὲ δυνάμεις, ὡς πλοῦτος καὶ ἰσχυρὸς, τα
14 δὲ ὠφέλιμα, ὡς αἱ θεραπαῖαι; τί δ' εἰ ταῦτα ἐλάττωσι διαιρέσει διαστελλόμενος λέγοις, τῶν ἀγαθῶν τὰ μὲν εἶναι τέλη, τὰ δὲ οὐ τέλη,

3) ἐν ὧ μὴ δὲν Vig. in marg.

4) κηρύγματι et statim ante αὐτῷ Vig. in marg.

τέλη μὲν ὀνομάζων, ὧν χάριν τὰ ἄλλα, οὐ τέλος δὲ τὰ τῶν ἄλλων ἕνεκα λαμβανόμενα; Τί δ', εἰ μάθοι τις, ὅτι τὰ μὲν ἀπλῶς ἀγαθὰ, τὰ δὲ οὐ πᾶσιν; ἢ ὅτι τὰ μὲν ψυχῆς ἀγαθὰ, τὰ δὲ σώματος, τὰ δ' ἐκτός; ἢ πάλιν, ὅτι τὰ μὲν τῶν ἀγαθῶν δυνάμεις, τὰ δὲ διαθέσεις καὶ ἔξεις, ἄλλα δὲ ἐνέργειαι, τὰ δὲ τέλη, τὰ δὲ ὕλαι, τὰ δὲ ὄργανα; καὶ κατὰ τὰς δέκα κατηγορίας μάθη τις δεκαχῇ διανέμειν τὰ ἀγαθόν, τί ταῦτα πρὸς τὴν Πλάτωνος γνώμην τὰ διδάγματα; Ἔως γὰρ ἂν οὐ σὺ μὲν εἴτε ὁμωνύμως εἴτε ὅπως βούλει, καλῶν ἀγαθὰ τὰ τῆς ἀρετῆς, ἄλλ' ἅπτα πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν ὡς ἀναγκαῖα παραλαμβάνης, τὸ ἱκανὸν τῆς ἀρετῆς ἀφαιρούμενος, Πλάτων δ' ἐκ περιουσίας περὶ τῶν 15 ἄλλων ζητῇ, τὸ ἔκπλεον εἰς εὐδαιμονίαν ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀρετῆς ἔχων· οὐδὲν ἂν ὑμῖν εἴη κατὰ τοῦτο κοινόν· ἀλλὰ σοι δεῖ λόγων ἄλλων τῶν τοῦ Πλάτωνος.

Ὡς γὰρ οὐκ ἔστι⁵⁾ λέουσι καὶ ἀνδράσιν ὄρκια πιστὰ,

Οὐδὲ λύκοι τε καὶ ἄρνες ὁμόφρονα θυμὸν ἔχουσιν·

οὕτως οὐκ ἔστι Πλάτωνι καὶ Ἀριστοτέλει φίλια περὶ τοῦ κορυφαίου καὶ κυριωτάτου τῆς εὐδαιμονίας δόγματος. Διαμπερὲς γὰρ εἰ 16 μὴ κακὰ φρονέουσιν ἀλλήλοις, τά γε ὑπεραντία περὶ τῶν εἰς τοῦτο διαφερόντων φαίνονται λέγοντες·

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε.

Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτόν, διενεχθέντα Μωσῇ καὶ Πλάτωνι ἐν τῷ περὶ προνοίας λόγῳ.

Πάλιν Μωσέως καὶ τῶν παρ' Ἑβραίοις προφητῶν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ 1 Πλάτωνος τούτοις συμφώνως, τὸν περὶ τῆς τῶν ὅλων προνοίας λόγον ἐνκρινῶς διατεθειμένων, ὁ Ἀριστοτέλης μέχρι σελήνης στήσας τὸ θεῖον, τὰ λοιπὰ τοῦ κόσμου μέρη περιγράφει¹⁾ τῆς τοῦ Θεοῦ διοικήσεως. Ἐφ' οἷς καὶ ἀπελέγχεται πρὸς τοῦ δηλωθέντος, ὡδὲ πη διεξιόντος· „Ὅντος δ' ἔτι μεγίστου καὶ κυριωτάτου τῶν εἰς εὐδαιμονίαν συντελούντων τοῦ περὶ τῆς προνοίας πείσματος, ὃ δὴ καὶ μάλιστα τὸν ἀνθρώπινον βίον ὀρθοῖ, εἴγε μὴ μέλλοιμεν ἄγνοεῖν, πότερον δὴ κατ'

5) ὡς γὰρ οὐκ ἔστι. Homerus Iliad. X. ver. 262. quibus verbis Hectorem Achilles gravius sane duriusque mordebat. Vig.

Cap. V. 1) ὁ Ἀριστοτέλης — περιγράφει τῆς τοῦ Θεοῦ διοικήσεως. Vid. Meiners. histor. doctrinae de vero deo p. 430. Tiedemann. Geist der spekulativen Philosophie T. II. p. 297. Vigerus vertit: Aristoteles in lunari orbe metam numini terminumque constituens, partes mundi reliquas eius curae gubernationique subduxit. Cf. XIII, 43. Cudworth. system. intellect. Tom. I. p. 87 sqq. et Moshem. ibid. et p. 642 sqq.

2 ἕρκος ὑπτιον²⁾ ἢ σχολιαῖς ἀπάταις ἀναβαίνει ἐπιχθονίων γένος ἀνδρῶν, ὁ δὲ Πλάτων εἰς θεὸν καὶ ἐκ θεοῦ πάντα ἀνάπτει. Φησὶ γὰρ αὐτὸν ἀρχὴν τε καὶ μέσα³⁾ καὶ τελευτὴν τῶν ὄντων ἀπάντων ἔχοντα, εὐθείᾳ περαινέειν περιπορευόμενον. Καὶ αὖ πάλιν φησὶν αὐτὸν ἀγαθὸν εἶναι, ἀγαθῷ δὲ μὴδὲνα φθόρον ἐγγίγνεσθαι περὶ μηδενός. Τούτου δὲ ἐκτὸς ὄντα⁴⁾, πάντα ὅτι μάλιστα ἀγαθὰ ποιεῖν, εἰς τάξιν ἄγοντα ἐκ τῆς ἀταξίας, πάντων δὲ ἐπιμελούμενον καὶ πάντα κατὰ δύναμιν κοσμοῦντα πεφρονηκέναι καὶ τῶν ἀνθρώπων.“ Καὶ μετὰ
3 βραχέα· „Καὶ ὁ μὲν Πλάτων οὕτως· Ὁ δὲ, τὴν δαιμονίαν ταύτην φύσιν ἐκποδῶν ποιούμενος καὶ τὴν γε εἰσαυθις ἐλπίδα τῆς ψυχῆς ἀποτέμνων, τὴν τε ἐν τῷ παρόντι πρὸς τῶν κρείττονων⁵⁾ εὐλάβειαν ἀφαιρούμενος, τίνα πρὸς Πλάτωνα ἔχει κοινωνίαν; ἢ πῶς ἂν ἐφ’ αὐτῷ βούλεται Πλάτων, παρακαλέσαι καὶ πιστώσασθαι τὰ εἰρημμένα; Πᾶν γὰρ τοῦναντίον συνεργὸς ἂν οὗτός⁶⁾ γε καὶ συναγωνιστὴς τῶν ἐθελόντων ἀδικεῖν φανεῖν. Πᾶς γὰρ τις ἄνθρωπος ὢν καὶ ταῖς ἀνθρω-
4 πύταις ὀρέξεσι κατεσχημένος, ἂν καταφρονήσῃ τῶν θεῶν καὶ μὴδὲν νομίσῃ⁷⁾ πρὸς αὐτὸν, πόρῳ μὲν αὐτῶν ἀπερισκέπτως ἐν τῷ ζῆν, ἀποθανὼν δὲ οὐδὲ ἔτι ὢν, ἔτοιμος ἂν ἔλθοι πρὸς τὸ χαρίζεσθαι ταῖς ἐπιθυμίαις. Πίστιν γὰρ λαβεῖν περὶ τοῦ λαθεῖν ἀδικούντα οὐκ ἀδύνατον, ἂν γε ἀνθρώπους δέῃ λανθάνειν· οὐ μὴν ἀναγκαῖον ἐκ παντὸς λαθεῖν ζητεῖν, ὅπου γέ τις τῶν πεφρονακότων κρατεῖν δυνατός⁸⁾
5 ἔστιν. Ὡστε ἔτοιμόν τι χρῆμα πρὸς ἀδικίαν ἢ τῆς προνοίας ἀπόγνωσις. Ἐκεῖνος μὲν γὰρ καὶ πάνν χρηστός ἔστιν⁹⁾, ὅστις τὴν ἡδονὴν ἡμῖν

2) ὑπτιον etc. Recte hic emendasse mihi videor ὑπτιον, cuius pronuntiatio saepe nonnullorum in ore degenerat in ὑψιον, Latino more. Est hic ὑπτίος planus, rectus, facilis, expeditus, qua significatione opponi τῷ σχολιῷ possit. Itaque paulo post pro ἀναβαίνει sensus omnino postulat ἀνβαίνει. [ὑπτιον scripsi, sed ἀναβαίνει cur sollicitaverit Vigerus, non video. Post γένος ἀνδρῶν vero comma pro puncto posui.]

3) ἀρχὴν τε καὶ μέσα. Platonis locum habes sup. pag. 531. A. 2. [XI, 13.]

4) τούτου δὲ ἐκτὸς ὄντα. Mallem τοῦτον δὲ τὰ ἐκτὸς ὄντα, τὰ δὲ αὐτοῦ ἐκτὸς ὄντα. Vig. 5) πρὸς τοὺς κρείττονας Vig. in marg.

6) οὗτος. Malim οὕτως, cum alt. MS. Vig.*

7) νομίσῃ scil. αὐτοῦς. Temere enim Vig. in marg. pro καὶ scribi voluit κακείνους.

8) οὐκ addendum censet Vig. in marg. Fortasse scribendum ἀδύνατος pro δυνατός. Paulo antea inter οὐ μὴν et ἀναγκαῖον Vig. οὐδ’ adiciendum esse coniecit.

9) ἐκεῖνος — χρηστός ἔστιν i. e. ille enim admodum stultus sit necesse est. V. Ruhnken. ad Tim. p. 112. a. ed. Koch. Temere Vig. Forte, inquit, χρηστός h. l. χαρμῆς, vulgo plaisant, gracieux.

προτείνας ὡς ἀγαθὸν καὶ τὴν ἐκ Θεῶν ἄδειαν παρασχόμενος, ἔτι μηχανὴν πρὸς τὸ μὴ ἀδικεῖν πορίζειν οἴεται, ὁμοίον τι ποιῶν ἱατρῷ, τὴν μὲν ἔτι ζῶντος τοῦ κάμνοντος βοήθειαν παρέντι, μετὰ θάνατον δὲ πλέκειν τινὰς μὲν μηχανὰς πειρωμένῳ πρὸς σωτηρίαν τοῦ τεθνεῶτος. Παραπλησίως δὲ τούτῳ καὶ ὁ Περιπατητικός. Οὐ γὰρ οὕτως ἡ περὶ 6 τὴν ἡδονὴν σπουδὴ, ὡς ἡ περὶ τὸ θεῖον, ὅτι κήδοιτο, ἀπιστία τὴν ἀδικίαν ἐπιρρώωννυσι. Τί οὖν, φῆσαι τις ἂν, ἐν ταυτῷ θήσεις Ἀριστοτέλην καὶ Ἐπίκουρον; Πάνν μὲν οὖν, ὥς γε πρὸς τὸ προκείμενον. Τί γὰρ διαφέρει πρὸς ἡμᾶς, ἢ τοῦ κόσμου τὸ θεῖον ἐξοικίσασθαι καὶ μηδεμίαν ἡμῖν πρὸς αὐτὸ κοινωνίαν ἀπολιπεῖν, ἢ ἐν κόσμῳ τοὺς Θεοὺς καθιέρξαντα, τῶν ἐπὶ γῆς πραγμάτων ἀποστήσαι; Κατ' ἴσον γὰρ ἀμφοτέροις τὸ ἐκ Θεῶν ἀμελὲς εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἴση τοῖς ἀδικοῦσιν ἀπὸ τῶν Θεῶν ἄδεια. Τὸ δὲ κινουμένων τῶν¹⁰⁾ κατ' οὐρανὸν καὶ ἡμᾶς τι χρηστὸν ἀπολαύειν, μάλιστα μὲν κοινὸν καὶ ἀλόγων καὶ ἀνύχων· ἡδὴ δὲ ταύτῃ γε καὶ κατ' Ἐπίκουρον ὄρησις τοῖς ἀνθρώποις ἀπὸ Θεῶν γίνεται. Τὰς γοῦν βελτίονας ἀπορροίας 7 αὐτῶν φασὶ τοῖς μετασχοῦσι μεγάλων ἀγαθῶν παραιτίας γενέσθαι. Ἀλλ' οὔτε τοῦτον οὔτε ἐκεῖνον¹¹⁾ δίκαιον ἐν προνοίας ἀριθμεῖσθαι λόγῳ. Εἴπερ γὰρ καὶ κατ' Ἐπίκουρον τὸ τῆς προνοίας οἴχεται, καίτοι τῶν Θεῶν κατ' αὐτὸν πᾶσαν κηδεμονίαν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν οἰκείων ἀγαθῶν εἰσφερομένων, οὕτως ἂν οἴχοιτο καὶ κατ' Ἀριστοτέλην τὸ τῆς προνοίας, εἰ καὶ τὰ κατ' οὐρανὸν ἐν τάξει τινὶ καὶ κόσμῳ διοικεῖται. Πρόνοιαν γὰρ ζητοῦμεν ἡμῖν διαφέρουσαν, ἥς οὐ μέτεστι 8 τῷ μῆτε δαίμονας μῆτε ἥρωας μῆτε ὅλως ἐπιδιαμένειν δύνασθαι τὰς ψυχὰς συγκεχωρηκότι. Ἐκεῖνο δέ μοι κριτῇ καὶ αἰσχυνηλότερον ὁ Ἐπίκουρος δοκεῖ πεποιηκέναι. Ὡς περ γὰρ ἀπογνούς δύνασθαι τοὺς Θεοὺς ἀποσχέσθαι τῆς ἀνθρώπων κηδεμονίας, εἰς ταυτὸν ἐλθόντας αὐτοῖς, καθάπερ εἰς ἄλλοδαπὴν ἀπώκισε καὶ ἔξω πον τοῦ κόσμου καθίδρυσε, τὸ ἀπάνθρωπον αὐτῶν τῇ ἀποστάσει καὶ τῇ πρὸς ἅπαν 9 ἀκοινωνησίᾳ παραιτούμενος. Ὁ δὲ περιττὸς ἡμῖν οὗτος τῆς φύσεως εὐρετῆς καὶ τῶν Θεῶν πραγμάτων ἐπιγνώμων ἀκριβὴς ὑπ' αὐτὴν τὴν ὄψιν τῶν Θεῶν τὰ ἀνθρώπινα πράγματα ὑποθεῖς, εἶδεν ἀτημέλητα καὶ ἀφρόντιστα, φύσει τινὶ καὶ οὐ θεῷ λογισμῷ διοικούμενα. Ὅθεν

10) τὸ δὲ κινουμένων τῶν etc. Si κινουμένων placet, lege, αὐτῶν pro τῶν. Sed praestat, opinor, cum altero MS. Reg. et Montac. legere: τὸ δ' ἐκείνων μενόντων κατ' οὐρανὸν etc. Vig.

11) οὔτε τοῦτον οὔτε ἐκεῖνον. Legend. videtur οὔτε τοῦτο οὔτε ἐκεῖνο, tametsi vulgata lectio ferri possit. Vig.

εικότως ἂν καὶ αὐτὸς οὐδ' ἐκείνο τὸ ἔγκλημα ἐκφύγοι, ὃ κατ' Ἐπίκουρόν¹²⁾ τινες μαντεύονται· ὥς ἄρα μὴ κατὰ γνώμην, ἀλλὰ διὰ τὸ
 10 πρὸς ἀνθρώπων δέος τοῖς θεοῖς κατένευεν ἐν τῷ παντὶ χώρῳ, ὥσπερ ἐν θεάτρῳ θέαν. Τεκμήριον δὲ ποιοῦνται τῆς γνώμης τοῦ ἀνδρός, ὅτι αὐτῶν ἀφεῖλε τὴν πρὸς ἡμᾶς ἐνέργειαν, ἐξ ἧς μόνης τὸ εἶναι τοὺς θεοὺς ἔμελλε τὴν δικαίαν πίστιν εἶξιν. Τὸ γὰρ αὐτὸ τοῦτο καὶ Ἀριστοτέλης ποιεῖ. Ἀποστήσας γὰρ¹³⁾, καὶ παραδούς ὅψει μόνη τὴν πίστιν, πράγματι κρῖνειν ἀσθενεῖ τὰ ἐκ τοσούτου διαστήματος, τάχ' ἂν αἰδοῖ δοκοῖν λέγειν ἐνταῦθα εἶναι θεοὺς. Οὐ γὰρ ἀπολιπὼν ἔξω τι τοῦ κόσμου, ἀλλ' οὐδὲ τοῖς ἐπὶ γῆς προσαγαγὼν τοὺς θεοὺς, ἀνάγκην ἔσχεν ἥτοι παντάπασιν ἄθεος εἶναι ὁμολογεῖν, ἢ τοῦ¹⁴⁾ δοκεῖν ἀπολιπεῖν θεοὺς δόξαν ἀνασώζειν, ἐνταῦθά που τοὺς θεοὺς ἀποικίσας. Ὁ δὲ τὴν τῶν κρειττόνων ἀκρίβειαν παραιτησάμενος τῇ ἀμυξίᾳ¹⁵⁾ ἔοικεν εὐσχημόνως ἀπιστεῖν τοῖς θεοῖς. Ταῦτα ὁ Ἀτι-
 11 κὸς πρὸς Ἀριστοτέλην, χρεοκοποῦντα τὸν περὶ προνοίας λόγον¹⁶⁾. Ὁ δ' αὐτὸς ἔτι καὶ ταῦτα τοῖς εἰρημένοις προστίθῃσι, πρὸς τὸν αὐτὸν ἀποτεινόμενος, μὴ βουλόμενον γεννητὸν εἶναι τὸν κόσμον.

12) κατ' Ἐπίκουρον. Libenter reponerem κατ' Ἐπικούρου. Caeterum hic nonnullorum de Epicuro sensus a Tullio agnoscitur lib. I. de natura deor. sect. 86. Quanquam, inquit, video, nonnullis videri, Epicurum, ne in offensionem Atheniensium caderet, verbis reliquisse deos, re sustulisse. Itaque in illis selectis eius brevibus sententiis, quas appellatis κυρίας δόξας, haec, ut opinor, prior sententia est. Quod beatum et immortale est, id nec habet, nec exhibet cuiquam negotium. In hac ita exposita sententia, sunt qui existiment, quod inscitia plane loquendi fecerit, fecisse consulto. De homine minime vafro male existimant. Dubium est enim, utrum aliquid dicat iste beatum et immortale, an, si quod sit beatum, id esse immortale. Vig.

13) ἀποστήσας γὰρ. Quid tandem? Deos, opinor. Itaque addendum videtur τοὺς θεοὺς, ut paulo post θεοὺς ἀποικίσας. Vig.

14) τοῦ delendum putat Vig. in marg. Sed structura haec est: ἢ δόξαν τοῦ δοκεῖν ἀπολιπεῖν θεοὺς ἀνασώζειν, aut agnitorum abs se deorum opinionem — retineret, ut ipse Vig. vertit.

15) Ὁ δὲ — τῇ ἀμυξίᾳ. At vero alter ille qui superos ob suum illud a rebus nostris dissidium tam diligenti cura liberavit, Vig. interp.

16) χρεοκοποῦντα — λόγον, divinae providentiae vim succidentem, Vig. interp. Cf. Passov. Lex. sub v. et de verbi scriptura Lobeck. ad Phryn. p. 390.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 5.

Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτὸν, διενεχθέντα Μωσεῖ καὶ Πλάτῳ
καὶ ἐν τῷ μὴ συγχωρεῖν γεννητὸν εἶναι τὸν κόσμον. 1

Πάλιν Μωσέως γεννητὸν εἶναι τὸν κόσμον ὀρισμένον, ποιητὴν τε
καὶ δημιουργὸν τοῖς ὅλοις τὸν θεὸν ἐπιστήσαντος, τοῦ τε Πλάτωνος
τὰ ἴσα Μωσεῖ φιλοσοφοῦντος, τὴν ἐναντίαν καὶ τούτοις ὁ Ἀριστοτέ-
λης ὁδεύσας ἀπελέγχεται πρὸς τοῦ δηλωθέντος συγγραφῆως, ὡς πρὸς
ῥῆμα γράφοντος. „Πρῶτον δὴ 1) περὶ γενέσεως κόσμου σκοπῶν καὶ
τὸ τῆς προνοίας τὸ μέγα τοῦτο καὶ πολυωφελὲς δόγμα πάντα ζητεῖν 2
ἀναγκαῖον ἡγούμενος, καὶ λογισάμενος, ὅτι τῷ μὴ γενομένῳ οὔτε
τινος ποιητοῦ οὔτε τινος κηδεμόνος πρὸς τὸ γενέσθαι καλῶς χρεῖα,
ἵνα μὴ ἀποστερήσῃ τὸν κόσμον τῆς προνοίας, ἀφείλε τὸ ἀγέννητον
αὐτοῦ. Παραιτούμεθα δὲ νῦν, μὴ ἐμποδὼν ἡμῖν τοὺς ἀπὸ τῆς αὐτῆς
ἐστίας εἶναι, οἷς ἀρέσκει καὶ κατὰ Πλάτωνα τὸν κόσμον ἀγέννητον
εἶναι. Δίκαιοι γάρ εἰσιν ἡμῖν συγγνώμην νέμειν, εἰ περὶ τῶν δοκούν-
των Πλάτῳ πιστεύομεν οἷς αὐτὸς Ἕλληνας ὧν πρὸς Ἕλληνας ἡμᾶς 3
σαθεῖ τε καὶ τρανῶ τῷ στόματι διείλεκται. Παραλαβὼν γὰρ, φησὶν,
ὁ θεὸς πᾶν ὅσον ἦν ὁρατὸν, οὐχ ἡσυχίαν ἄγον, πλημμελῶς δὲ καὶ
ἀτάκτως κινούμενον, εἰς τάξιν ἤγαγεν ἐκ τῆς ἀταξίας, ἡγησάμενος
τοῦτο ἐκείνου πάντως ἄμεινον. Ἐτι δὲ καὶ μᾶλλον ὅτι μὴ δι' αἰνι-
γματιῶν, μηδ' ἐπὶ τοῦ σαφοῦς χρεῖα τὴν γένεσιν παρεδέξατο, δηλοῖ
δι' ὧν ὁ πατὴρ αὐτῶ τῶν πάντων διείλεκται περὶ τούτου μετὰ τὴν
τῶν ὅλων δημιουργίαν. Ἐπειδὴ γὰρ, φησὶ, γεγέννησθε (λέγει δὲ πρὸς
τοὺς θεοὺς), ἀθάνατοι μὲν οὐκ ἐστε, οὐδ' ἄλντοι τὸ πάμπαν· οὐτί
γε μὴν λυθήσεσθε, τῆς ἐμῆς βουλήσεως τυχόντες. Ἀλλ' ὅπερ ἔφην, 4
πρὸς μὲν τοὺς ἔνδον ἡμῖν φθεγγομένους, ἅτε φίλους ὄντας, φίλως τε
καὶ μεθ' ἡσυχίας πράξιεν ἐλέγχους διακριθείμεν ἂν. Ἔοικε γὰρ καὶ
τούτους Ἀριστοτέλης μεταθεῖναι, τῇ μὲν κατηγορίᾳ τοῦ δόγματος
ἀντισχεῖν ἀδυνατήσαντας, τὸ δὲ ἀλῶναι δόξαν ὡς ψεῦδος οὐ βουλη-
θέντας ἀναθεῖναι Πλάτῳ. Κατὰ δὲ τὴν ἡμετέραν ἀκοὴν ἀξιούντος
Πλάτωνος τὸν κόσμον γεγονέναι κάλλιστον ἔργον ὑπὸ τοῦ καλλίστου
τῶν δημιουργῶν, καὶ περιθέντος τῷ τοῦ παντός ποιητῇ δυνάμει, δι' 5
ἧς οὐκ ὄντα πρότερον ἐποίησε τὸν κόσμον, καὶ ποιήσας, εἰσαεῖ βου-
λόμενός γε σῶον διαφυλάξαι καὶ ταύτη δὴ γεννητοῦ καὶ ἀφθάρτου
κατ' αὐτὸν ὑποκειμένου τοῦ κόσμου, τίς ἡμῖν τῶν Περιπατητικῶν
ταῦτα βεβαιοῖ; Δεῖ δὲ παραμυθῆσασθαι τὸν συναγωνιστὴν τούτων,

Cap. VI. 1) Πρῶτον δὴ etc. Vid. supra lib. XI. c. 29. et sequent. Vig.
Cf. Mosheim. ad Cudworth. syst. T. I. p. 272 sq.

ὅτι οὐ πάντως, εἴ τι γέγονεν, ἀνάγκη τοῦτο φθαρῆναι, πάλιν δ' οὐ
 6 δ' εἴ τι μὴ φθαρήσεται, τοῦτο ἀναγκαῖον ἀγέννητον εἶναι. Οὔτε γὰρ
 μίαν αἰτίαν τῷ ἀφθάρτῳ τὴν ἐκ τοῦ ἀγεννήτου συγχωρητέον οὔτε τῷ
 γενομένῳ τὴν εἰς ὄλεθρον μεταβολὴν ἀβοήθητον καταλειπτέον. Πόθεν
 οὖν ἐκ τῶν Ἀριστοτέλους λάβοιμεν ἂν βοήθειαν εἰς ταῦτα, ἀνδρὸς οὐ
 τηράλλως οὐδὲ καθ' αὐτοῦ περαινόντος τὸν περὶ τούτων λόγον, ἀλλ'
 7 ἐξ ὀρθοῦ πρὸς Πλάτωνα ἐναντιούμενον, καὶ τό τε γενόμενον εἰς
 ἀνάγκην τοῦ ἀπολείσθαι περιεστάντος, τό τε μὴ ἀπολλύμενον²⁾ ἐκ
 τῆς φύσεως τοῦ μὴ γενέσθαι λέγοντος κρατύνεσθαι τὸ ἀφθαρτον, οὐ μὴν
 ὡς δύναμιν ἀπολείποντος αὐτοῦ περὶ τὸν θεόν, ἢ χρώμενος ἀγαθὸν
 ἂν τι ποιῆσαι; Ὁ γὰρ οὐπω πρότερον γέγονε, τοῦτο, φησὶν, οὐδ'
 ἂν γένοιτο. Τοσοῦτόν τε ἀποδεῖ τοῦ διὰ τούτων βοηθεῖν τῷ Πλά-
 τῶνος λόγῳ, ὥστε ἤδη τινας καὶ τῶν περὶ Πλάτωνα ἐσπουδακότων
 φροβήσας, οἷς εἶπεν, ἀπέστησε τοῦ δόγματος, οὐ δυνηθέντας συνι-
 δεῖν, ὅτι κατὰ μὲν τὴν αὐτῶν φύσιν τῶν πραγμάτων, ἣν ἂν τις
 ἄνευ θεοῦ βουλήσεως καὶ δυνάμεως ἐπινοήσῃ, οὔτε τὸ γενόμενον
 ἀφθαρτον, οὔτε τὸ μὴ φθαρησόμενον γεννητόν, ὅταν δὲ τὴν ἀρί-
 8 στην τις αἰτίαν ἐπιστήσῃ τὴν ἐκ θεοῦ, δεῖ ταύτην ἡγεμόνα τῶν πάν-
 των λαβόντα, μηδὲν αὐτὴν τῶν ἄλλων αἰτίαν³⁾ ἀποφαίνειν χεῖρονα.
 Γελοῖον γὰρ, διότι μὲν γέγονε τι, διὰ τοῦτο φθαρῆναι, εἰ δὲ ὁ θεὸς
 βούλεται, μὴ φθαρῆναι· καὶ διότι μὲν τι ἀγέννητόν ἐστιν, ἔχειν ἰσχὺν
 τοῦ μὴ φθαρῆναι, τὴν δὲ παρὰ θεοῦ βούλησιν ἐνδεῖν πρὸς τὸ ἀφθαρ-
 9 τῶν τηρῆσαι τι τῶν γενομένων. Καὶ ὁ μὲν οἰκοδόμος ἱκανὸς οὐκ
 οὔσαν οἰκίαν κατασκευάσασθαι, ἱκανὸς δὲ τις καὶ ἀνδριάντι μὴ ὄντα
 πρότερον, ὄντα ποιῆσαι· καὶ νῦν ἄλλος ἐξ ὕλης ἀργοῦ τεκτινόμενος
 πικρέσχε τοῖς δεομένοις, καὶ τῶν ἄλλων τεχνιτῶν ἕκαστος, ὅσοι γε τίς
 10 ποιητικὰς μετρίασι τέχνας, δύναμιν ταύτην ἔχουσιν, ὥς τι τῶν οὐκ
 ὄντων ἄγειν εἰς οὐσίαν. Ὁ δὲ παμβασιλεὺς καὶ ἀριστοτέχνης οὐδ'
 ὅσον ἀνθρωπίνου τεχνίτου δυνάμεως μετέξει, ἅμοιρός δ' ἡμῖν πάσης
 ἔσται γενέσεως; Οὐκ, εἰάν γε κατὰ βραχὺ⁴⁾ θείας αἰτίας ἐπιλογισμὸν
 οἶοι τε ὤμεν λαβεῖν. Ἀλλὰ ποιῆσαι μὲν ἱκανὸς καὶ βουληθῆναι τὰ
 καλὰ· ἀγαθὸς γὰρ, ἀγαθῷ δὲ οὐδεὶς φθόνος περὶ οὐδενός· τηρῆσαι
 10 δὲ καὶ διαφυλάττειν τὰ γενόμενα οὐ δυνατός; Καὶ μὴν καὶ οἱ λοιποὶ

2) τό τε μὴ ἀπολλύμενον. Reponendum videtur τοῦ τε μὴ ἀπολλυμένου, vel τῷ τε μὴ ἀπολλυμένῳ, vel si ἀπολλύμενον retinebitur, paulo post neutrum τὸ ante ἀφθαρτον rectius expungetur. Vig.

3) αἰτιῶν Vig. in marg.

4) κατὰ βραχὺ. Ferri potest. Mallem tamen καὶ βραχύν τινα θείας etc. Vig.

τεχνίται πρὸς ἄμφοι ἱκανοί. Ὁ γοῦν οἰκοδόμος καὶ ὁ ναυπηγὸς οὐ μόνον καινὰς κατασκευάζονται ναῦς καὶ οἰκίας, ἀλλὰ καὶ ταῖς ὑπὸ χρόνου διαφθειρομέναις ἱκανοὶ βοηθεῖν, ἕτερα τῶν πεπονημένων ἀντικαθιστάντες αὐταῖς. Ὡστε καὶ τῷ θεῷ πάντος τό γε τοσοῦτον συγχωρητέον. Ὁ γάρ τις ὅλον ποιῆσαι δυνατός, τοῦτο πῶς ἂν ἐκ μέρους ἀδύνατος εἴη ποιεῖν; Καὶ γενέσθαι τοίνυν τι δεῖ καινόν, εἴγε μέλλοι τις ὅλως⁵⁾ ποιητής, καὶ τὸ καλὸν ἔργον πρὸς ἅπαν διασώζεσθαι. 11 Τὸ γὰρ εὖ γεγόμενον ἐθέλειν λύνειν, κακοῦ. Μελῶν δὲ ἄλλος εἰς σωτηρίαν τῶν γεγομένων δεσμός οὐκ ἔστι τῆς τοῦ θεοῦ βουλήσεως. ἼΓ ἀνθρωπίνης μὲν σπουδῆς καὶ βουλήσεως μεταλαβόντα πολλὰ καὶ ἔθνη καὶ πόλεις καὶ ἔργα μένει χρόνον ἀμήχανον ὅσον γεγόμενα, μηκέτ' ὄντος τοῦ θελήσαντος, τὰ δὲ τῆς τοῦ θεοῦ μετασχόντα γνώμης καὶ δι' αὐτὸν καὶ ὑπ' αὐτοῦ γεγόμενα, ταῦτα δὴ ἄρα παρόντος τοῦ ποιήσαντος οἰχίσεται καὶ οὐ παραμενεῖ; τίνας αἰτίας βιασάμενης τὴν τοῦ θεοῦ γνώμην; πότερον τῆς ἐξ αὐτῶν τῶν γεγομένων ἀνάγκης; Ἀλλ' αὐτὴ γε τῷ προσέσθαι τὸ κοσμηθῆναι τὴν ἐκ τοῦ θεοῦ προσωπολόγησεν ἦτταν. Ἀλλ' ἔξωθέν τινας αἰτίας ἀνταγωνιζομένης τῷ θεῷ; Ἀλλ' οὐτ' ἐστὶν οὔτε ἐν οἷς ἔφθη κρατήσας καὶ κοσμήσας ὁ θεός, 12 ἔτι ἄξιον ἐν τούτοις αὐτὸν ἐλαττοῦν τίνος, εἴ γε μὴ παντάπασι λανθάνομεν ἡμᾶς αὐτοὺς περὶ τῆς μεγίστης καὶ θειοτάτης δυνάμεως διαλεγόμενοι. Ἀλλὰ γὰρ εἰς τὸν περὶ τῆς ἀληθείας λόγον εἰκόταμεν ὑπὸ προθυμίας ἐκφέρεσθαι. Δῆλον μὲν καὶ ὁ προϋθέμεθα, ὡς οὐκ ἂν εἶεν διδάσκαλοι περὶ κόσμον γενέσεως οἱ μηδὲ τὴν ἀρχὴν γένεσιν ἀπολιπόντες αὐτῷ. Καὶ μὴν καὶ περὶ τῆς τῶν σωμάτων πέμπτης οὐσίας, 13 ἣν εἰσηγήσατο Ἀριστοτέλης, ταῦτα παραθετέον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ.

Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτὸν, πέμπτῃν σωμάτων ὑποτιθέμενον οὐσίαν, ἣν οὔτε Μωσῆς οὔτε Πλάτων γινώσκει.

„Περὶ γοῦν τῶν καλουμένων στοιχείων, ἐξ ὧν πρώτων σώματα συνέστηκε, Πλάτων μὲν ἐπόμενος τῇ περὶ αὐτὰ ἐναργείᾳ, καθάπερ καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ, τέσσαρά τε ἔφησεν εἶναι ταῦτα ὁμολογούμενα, πῦρ καὶ γῆν καὶ ἀέρα καὶ ὕδωρ, καὶ ἐκ τούτων συγχρηνομένων καὶ τρεπομένων τὰ λοιπὰ πάντα γεννᾶσθαι. Ἀριστοτέλης δὲ, ὡς εἰσικεν, ἐλπίσας περιττότερος φανεῖσθαι τῷ φρονεῖν, εἴ τι σῶμα ἐκ περιττοῦ προσθεῖη, προσκατηρίθμησε τοῖς γινωμένοις τέτταρσι σώμασι τὴν πέμπτῃν οὐσίαν, πᾶν μὲν λαμπρῶς καὶ γιλοδῶρως τῇ φύσει χρυσάμενος, μὴ συνιδῶν δὲ ὅτι οὐ νομοθετεῖν δεῖ φυσιολογοῦντα, τὰ δὲ τῆς φύσεως 2

5) ὅλως εἶναι Vig. in marg.

αὐτῆς ἐξιστορεῖν. Εἰς τοίνυν τὴν ἀπόδειξιν τοῦ τέτταρας εἶναι τὰς
 πρώτας τῶν σωμάτων φύσεις, ἥς δὴ χρεῖα τοῖς Πλατωνικοῖς, οὐ μόνον
 οὐκ ἂν συντελοῖη τι ὁ Περιπατητικὸς, ἀλλὰ σχεδὸν καὶ μόνος ἐναν-
 τιωτ' ἂν. Λεγόντων γοῦν ἡμῶν, ὅτι πᾶν σῶμα ἢ θερμὸν ἢ ψυχρὸν,
 ἢ ὑγρὸν ἢ ξηρὸν, ἢ μαλακὸν ἢ σκληρὸν, ἢ κοῦφον ἢ βαρὺ, ἢ ἀραιὸν
 ἢ πυκνόν, καὶ εὐρισκόντων ὅτι οὐκ ἂν ἕτερον εἴη τι τὸ μεθέξον τού-
 των τινὸς παρὰ τὰ τέσσαρα· (εἰ μὲν γὰρ θερμὸν, ἢ πῦρ ἢ ἀήρ, εἰ
 δὲ ψυχρὸν, ὕδωρ ἢ γῆ· καὶ εἰ μὲν ξηρὸν, πῦρ ἢ γῆ· εἰ δὲ ὑγρὸν, ὕδωρ
 ἢ ἀήρ· καὶ εἰ μὲν μαλακόν, ἀήρ ἢ πῦρ, εἰ δὲ σκληρὸν, ὕδωρ ἢ γῆ·
 3 καὶ κοῦφον μὲν καὶ ἀραιὸν, οἷον πῦρ καὶ ἀήρ· βαρὺ δὲ καὶ πυκνόν,
 ὕδωρ καὶ γῆ·) καὶ ἐκ τῶν ἄλλων δὲ ἀπασῶν τῶν ἀπλῶν δυνάμεων
 κατανοούντων, ὡς οὐκ ἂν εἴη τι παρὰ ταῦτα σῶμα ἕτερον· οὗτος
 ἀντίθισται μόνος, φάσκων δύνασθαι σῶμα εἶναι τούτων ἁμοιον·
 σῶμα δὲ μήτε βαρὺ μήτε κοῦφον, μήτε μαλακόν μήτε σκληρὸν, μήτε
 ὑγρὸν, ἀλλὰ μήτε ξηρὸν, μονορουχὶ λέγων σῶμα οὐ σῶμα. Τὸ μὲν
 γὰρ ὄνομα καταλέλοιπεν αὐτῷ, τὰς δὲ δυνάμεις, δι' ὧν σῶμα πέφυκε
 4 γίνεσθαι, πάσας ἀφήρηκεν. Ἡ τοίνυν ἡμῶς ἅπερ αὐτὸς λέγει περὶ τῶν,
 ἀφαιρήσεται τῆς Πλάτωνος γνώμης, ἢ τὰ Πλάτωνος βεβαιούμενος,
 τῶν αὐτῷ δοκούντων ἀποστήσεται. Ὡστε οὐδαμῇ χρήσιμος πρὸς τὰ
 τοῦ Πλάτωνος. Ἐτι ὁ μὲν Πλάτων πάντα τὰ σώματα, ἅτε ἐπὶ μιᾷς
 ὁμοίας ὕλης θεωρούμενα, βούλεται τρέπεσθαι καὶ μεταβάλλειν εἰς
 ἄλληλα, ὁ δὲ ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων οὐσίαν ἀπαθῆ τε καὶ ἀφθαρτον καὶ
 5 ἄτρεπτον πάντως ἄξιότ', ἵνα δὴ μὴ εὐκατασφρονήτου τινὸς πράγματος
 γεννητὴς εἶναι δοκῇ· περιττὸν μὲν καὶ ἴδιον παντάπασιν λέγων οὐδὲν,
 τὰ δὲ ὑπὸ Πλάτωνος ἐπ' ἄλλων ἐωραμένα καλῶς μεταφέρων ἐπὶ τὰ
 μὴ προσήκοντα, καθάπερ τινὲς τῶν ὕστερον γενομένων ἀνδριανο-
 ποιῶν. Ἐκεῖνοι γὰρ ἀπομιμησάμενοι τοῦδε τοῦ ἀνδρὸς κεφαλὴν,
 ἄλλου δὲ τὸ στέρον, ἑτέρου δὲ τὴν ζώνην, εἰς ταυτὸν συνθέντες ἐνόησαν
 μὴ προσήκοντα πράγματα ἀλλήλοις, ἔπεισαν αὐτοὺς ὥς τι πεποιη-
 6 κότες ἴδιον· καὶ ὄντως τὸ μὲν ὅλον, ὃ δὴ τις ἂν ἀσυμμέτρως ἔχειν
 αἰτιάσαιτο, ἐστὶν αὐτῶν, τὰ δ' ἐν αὐτῷ συνηρασιμένα καὶ τι καλὸν
 ἔχοντα οὐκ αὐτῶν. Ὡσαύτως δὲ καὶ Ἀριστοτέλης ἀκούων Πλάτωνος,
 ὅτι ἐστὶ τις οὐσία νοητὴ καθ' αὐτήν, ἀσώματός τε καὶ ἀχρώματος
 καὶ ἀναφῆς, οὔτε γινομένη οὔτε φθιρομένη, οὔτε τροπομένη οὔτε
 μεταβαλλομένη, αἰεὶ δὲ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχουσα· πάλιν
 δ' αὖ περὶ τῶν κατ' οὐρανὸν ἀκούων, ὡς ὄντα θεῖα καὶ ἀφθαρτα
 καὶ ἀπαθῆ ἐστὶ σώματα, συνέθηκε καὶ συνεκόλλησεν ἐξ ἁμφοῖν πρά-
 γματα μὴ συνάδοντα. Παρ' ὧν μὲν γὰρ τὸ εἶναι σῶμα, παρ' ὧν δὲ
 τὸ ἀπαθὲς εἶναι λαβὼν, σῶμα ἀπαθὲς ἐτεκτίνετο. Ἐπὶ μὲν οὖν

τῶν ἀνδριάντων, εἰ καὶ μὴ καλὸν τὸ ἐκ τῶν διαφερόντων, οὕτι γὰρ ἀδύνατον γενέσθαι. Διδάσκει οὖν τὰ τοιαῦτα καὶ Ὁμηρος·

Ἵρματα γάρ, φησι, καὶ κεφαλὴν ἱκελὸς Διὶ τερπικεραύνῳ, 7

Ἄρει δὲ ζώην, στέρνον δὲ Ποσειδάωνι.

Τὸ δὲ σῶμα ἀπαθὲς οὐκ ἂν ποτε γένοιτο. Παθητῇ γὰρ καὶ τρεπιτῇ συνδεδεμένον φύσει ἀνάγκη ἔχει συμπαθεῖν, ὃ συνέξενεται. Εἰ δέ τι ἀπαθὲς εἴη, τοῦτο ἀφειμένον καὶ ἐλεύθερον ἀπὸ τοῦ πάσχοντος εἶναι δεῖ· ὥστε χωρὶς ἂν εἴη τῆς ὕλης, ἧς κεχωρισμένον, ἀσώματον ἀναγκαίως ὁμολογοῖτ' ἂν.“ Ἔτι καὶ τούτοις πρόσχωμεν τὸν νοῦν, ἐν 8 ὅσοις ἄλλοις διαφέρεσθαι τῷ Πλάτῳ τὸν Ἀριστοτέλην παρίστησιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η.

Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτὸν, καὶ ἐν τοῖς κατ' οὐρανὸν θεωρήμασι διενεχθέντα τῷ Πλάτῳ, ἅτινα Μωσῆς οὐ πολυπραγμονεῖ.

Ἔπειτα τούτοις ἐπόμενα πολλὰ, ἐν οἷς διαφέρονται. Ὁ μὲν γάρ 1 φησι, τὰ κατ' οὐρανὸν τὴν πλείστην ἰδέαν ἐκ πυρὸς ἔχειν¹⁾, ὃ δὲ μηδαμῇ²⁾ μετεῖναι τοῖς οὐρανόις πυρὸς. Καὶ ὁ μὲν φησιν, ἀνάψαι τὸν θεὸν φῶς ἐν τῇ δευτέρᾳ³⁾ πρὸς γῆν περιόδῳ, ἥν' ὅτι μάλιστα εἰς ἅπαντα φαίνοιτο τὸν οὐρανὸν, περὶ ἡλίου τὸ τοιοῦτον ἀποφαινόμενος· ὃ δὲ ἄτε οὐκ ἐθέλων πῦρ εἶναι τὸν ἥλιον, τὸ δὲ φῶς εἰδὼς πῦρ καθαρὸν ἢ τι πυρὸς ὄν, οὐκ ἐπιτρέπει φῶς περὶ αὐτὸν ἀνῆφθαι. Ἔτι 2

Cap. VIII. 1) ἐκ πυρὸς ἔχειν. Plato in Timaeo pag. 530. C. quatuor animantium ideas constituit: primam οὐράνιον θεῶν γένος, secundam πτηνὸν καὶ ἔροπόρον, tertiam ἐνυδρον εἶδος, quartam πεζὸν καὶ χερσαῖον. Tum de prima τοῦ μὲν οὖν θείου τὴν πλείστην ἰδίαν ἐκ πυρὸς ἀπειργάζετο, ὅπως ὅτι λαμπρότατον, ἰδεῖν τε κάλλιστον εἴη. Addunt Proclus et Alcinous, Platonem sentire, ex elementorum flore ac veluti deliciis excellentissimum illud corpus esse conflatum, sic tamen ut hac in temperatione principem ignis locum obtineret. Vide infra p. 838. D. et 839. A. B. [capp. XXIX. XXX.] Plerique Patrum, non Graecorum modo, sed etiam Latinorum in eadem opinione versati sunt, inprimis Basilius Homil. III. in Hexaemer. Theodoret. quaest. 11. in Genesin, Ambrosius I. II. in Hexaemer. c. 3. Augustin. passim, ut lib. II. de Genesi ad Liter. cap. 3. ubi ex communi quadam sententia, quam in dubium nullo modo vocat, sic loquitur: Itaque super aerem purus ignis esse dicitur coelum, unde etiam sidera atque luminaria facta coniectant, illius videlicet igneae lucis in eas formas, quas in coelo cernimus, conglobata dispositaque natura. Vig.

2) ὃ δὲ μηδαμῇ. Non tantum in lib. de coelo, ubi pluribus coelum ostendit, longe alia quam τὰ ἐπὶ σελήνην, natura constare, nominatimque lib. I. cap. 2. sub. fin. et lib. II. c. 7. sed etiam lib. III. Meteorol. c. 3. Vig.

3) ἐν τῇ δευτέρᾳ. Plato in eod. Timaeo pag. 529. f. et 530. A. Vig.

ὁ μὲν κατ' εἶδος ἀφθαρσίαν ἀπονέμων τοῖς κατ' οὐρανὸν ἅπασιν, ἀποχωρήσεις ⁴⁾ τινὰς αὐτῶν καὶ προσχωρήσεις συμμέτρους φησὶ γίνεσθαι. Ἀναγκάζουσι δὲ αὐτὸν λέγειν ταῦτα, τὰς μὲν ἀποκρίσεις ⁵⁾, αἷ τε ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου καὶ θερμότητες κατὰ ἀπόρρυσιν αὐτοῦ γινόμεναι, τὰς δὲ προσκρίσεις ἢ ἴση τοῦ μεγέθους αὐτοῦ φάσις. Οὐ γὰρ ἂν ἡθέλειν ἴσα φαίνεσθαι, μηδὲν ἂν θ' ὧν ἀφίησι λαμβάνοντα. Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης πάντη μένειν ἐπὶ τῆς αὐτῆς οὐσίας αὐτὰ βούλεται, μήτε τινος αὐτοῖς ἀποχωροῦντος μήτε προσιόντος. Ἐπὶ ὁ μὲν πρὸς τῇ κοινῇ κινήσει τῶν ἀστρον, καδ' ἦν ἐν ταῖς σφαίραις ἐνδεδεμένοι κινοῦνται πάντες οἱ ἀστέρες, οἷ τε ἀπλανεῖς καὶ οἱ πλανώμενοι, καὶ ³ ἐτέραν αὐτοῖς κίνησιν ⁶⁾ ἀποδίδωσιν, ἦν δὴ καὶ ἄλλως καλλίστην εἶναι συμβέβηκε καὶ προσήκουσαν αὐτῶν τῇ φύσει τοῦ σώματος. Σφαιρικοὶ γὰρ ὄντες, εἰκότως σφαιρικὴν ἂν τινα κίνησιν ἕκαστος κινοῖτο περιδυνούμενος. Ὁ δὲ καὶ ταύτης ⁷⁾ ἀφαιρεῖται τῆς κινήσεως αὐτοῦς, ἦν ὡς ἔμψυχοι κινοῦνται, μόνην δὲ ἀπολείπει τὴν ὑπ' ἄλλων τῶν περιεχόντων, ὥσπερ ἀψύχοι συμβαίνουσιν. Καὶ δὴ καὶ φησι τὴν γινο-

4) ἀποχωρήσεις etc. Plato ibid. 530. E. χορείας δὲ τούτων αὐτῶν καὶ παρβολὰς ἀλλήλων καὶ περὶ τὰς τῶν κύκλων πρὸς ἑαυτοὺς ἐπανυλήσεις καὶ προσχωρήσεις etc. ubi forte praepositio περὶ expungenda est. Tullius haec ita reddidit: Flexiones autem deorum, et inter ipsos deos concursiones, quaeque in orbibus eorum conversiones antecessionesque eveniant etc. Ergo nec τὸ περὶ agnoscit, et προσχωρήσεις legit, non προσχωρήσεις. Vig.

5) ἀποκρίσεις etc. Voces ἀποκρίσεις et προσκρίσεις aut in superiores illas ἀποχωρήσεις et προσχωρήσεις mutandae sunt, aut idem plane significant. Aliam enim hic Plato nullam vel ἀπέκρισιν novit quam ἀποχώρησιν vel πρόσκρισιν, quam προσχώρησιν. Et Atticus ipse paulo post, Aristotelicam sententiam asserens, Platonicae contrariam, μήτε τινος αὐτοῖς ἀποχωροῦντος, αἶτ, μήτε προσιόντος, cum dicere potuisset ἀποκρινόμενοι, et προσκρινόμενοι. Vig.

6) ἐτέραν κίνησιν. Plotinus Ennead. lib. II. c. 1. extremo. Καὶ Πλάτων δὲ, inquit, τοῖς ἀστροῖς οὐ μόνον τὴν μετὰ τοῦ ὅλου σφαιρικὴν κίνησιν, ἀλλὰ καὶ ἐκάστῳ δίδωσι τὴν περὶ τὸ κέντρον αὐτῶν· ἕκαστον γὰρ, οὐ ἔστι περιμειληφὸς τὸν θεόν, ἀγάλλεται, οὐ λογισμῷ, ἀλλὰ φυσικαῖς ἀνάγκαις. Vig.

7) ὁ δὲ καὶ ταύτης. Aristoteles lib. II. de coelo cap. 1. extremo. Ἀλλὰ μὴν οὔτε ὑπὸ ψυχῆς εὐλογον, ἀναγκαζούσης μένειν αἰθιον· οὐδὲ γὰρ τῆς ψυχῆς ὁδόντ' εἶναι τοιαύτην ζωὴν ἄλλοπον καὶ μακαρίαν. Ἀνάγκη γὰρ καὶ τὴν κίνησιν, μετὰ βίας οὔσαν, (εἴπερ κινεῖ, φέρεσθαι πεφυκός τοῦ πρώτου οὐράτου ἅλλως, καὶ κινεῖ συνεχῶς) ἀρχολον εἶναι, καὶ πάσης ἀπηλλαγμένην ἑαυτῶν ἔμφορος· εἴ γε μὴδ' ὥσπερ τῇ ψυχῇ τῇ τῶν θνητῶν ζώων, ἐστὶν ἀνάπαινος ἢ περὶ τὸν ὕπνον γινομένη τοῦ σώματος ἀνεῖς ἄλλ' ἀναγκαῖον Ἰξίονός τινος μοῦραν κατέχειν αὐτήν, αἰθιον καὶ αἰθιον. [Cf. Reinhold. Lehrbuch der Geschichte der Philosophie p. 108. p. 154 sqq. ed. 2.]

μένην φαντασίαν ἡμῖν ἀπὸ τῶν ἀστέρων ὡς κινουμένων, πάθος εἶναι τῆς ἡμετέρας ὄψεως⁸⁾ ἀδυνατούσης καὶ ὥσπερ ἐν σειομένης, ἀλήθειαν⁴⁾ δὲ οὐκ εἶναι· ὥσπερ Πλάτωνος ἀπὸ ταύτης τῆς φαντασίας τὴν ὑπὲρ τῆς κινήσεως πίστιν λαμβάνοντος, ἀλλ' οὐκ ἀπὸ τοῦ λόγου τοῦ διδύσκοντος, ὅτι ἀνάγκη τούτων ἕκαστον, ζῶον ὄντα καὶ ψυχὴν ἔχοντα καὶ σῶμα, κινεῖσθαι τὴν ἰδίαν κίνησιν· (πᾶν γὰρ σῶμα, ὃ μὲν ἔξωθεν τὸ κινεῖσθαι, ἄψυχον, ὃ δὲ ἐνδοθεν καὶ ἐξ ἑαυτοῦ, ἔμψυχον·) κινούμενον δὲ, ἅτε θεῖον ὄντα, τὴν καλλίστην κινεῖσθαι κίνησιν· καλλίστης δ' οὔσης τῆς ἐν κύκλῳ κινήσεως, ταύτη αὐτὸν κινεῖσθαι. ἼΙ δὲ αἰσθησις τὰ μὲν ἐκ τοῦ λόγου μαρτυροῖτο ἂν ὡς ἀληθεύουσα, οὐ μὴν αὕτη παρέσχεν τὴν πίστιν τῆς κινήσεως. Περὶ δὲ τῆς τοῦ παντὸς κινήσεως, ὡς μὲν οὐκ ἐν κύκλῳ τινὶ γίνεται, νικώμενος ὑπὸ τῆς ἐναργείας, οὐκ ἔσχεν ἀντειπεῖν Πλάτωνι, παρέιχε δὲ κἀνταῦθα διαφορὰν αὐτῷ τὸ καλὸν τοῦτο εὑρημα τοῦ σώματος. Ὁ μὲν γὰρ Πλάτων⁹⁾, ἅτε ὄντων τεσσάρων σωμάτων καὶ πάντων φύσει κινουμένων ἀπλῆν καὶ εὐθείαν κίνησιν, πρὸς⁶⁾ μὲν ἐπὶ τὸ ἐκτὸς, γῆς δ' ἐπὶ τὸ μέσον, τῶν δὲ ἄλλων ἐπὶ τὰ μεταξὺ, τὴν ἐν κύκλῳ κίνησιν ἀπέδωκε τῇ ψυχῇ, ὁ δ' ¹⁰⁾, ἥπερ ἄλλῳ σώματι ἄλλην, οὕτω δὲ καὶ τὴν ἐν κύκλῳ, καθάπερ σωματικὴν τινα, τῷ πέμπτῳ προσένειμε σώματι, πάντ' ἐνκόλως αὐτὸν ἐξαπατήσας. Τοῖς μὲν γὰρ ἐπ' εὐθείας κινουμένοις αἱ βαρύντητες καὶ κουφότητες τὴν ἀρχὴν τῆς κινήσεως παρείχοντο, τὸ δὲ πέμπτῳ σῶμα, μήτε βάρους μετέχον μήτε κουφότητος, ἀκινήσιας μᾶλλον, ἀλλὰ οὐ τῆς ἐν κύκλῳ κινήσεως αἰτίαν ἔχει. Εἰ γὰρ τοῖς ἐπ' εὐθείας¹¹⁾ κινουμένοις οὐ τὸ

8) πάθος εἶναι τῆς ἡμετ. ὄψεως. Aristoteles lib. II. de coelo, cap. 8. ἡ γὰρ ὄψις ἀποτεينوμένη μακράν, ἐλίσσεται διὰ τὴν ἀσθενείαν· ὅπερ αἴτιον ἴσως καὶ τοῦ στίλβειν φαίνεσθαι τοὺς ἀστέρας τοὺς ἐνδεδεμένους, τοὺς δὲ πλάνητας μὴ στίλβειν. Οἱ μὲν γὰρ πλάνητες ἐγγύς εἰσιν· ὥστ' ἐγκρατὴς οὐσα πρὸς αὐτοὺς ἀφικνεῖται ἡ ὄψις. Πρὸς δὲ τοὺς μένοντας, κραδαίνεται διὰ τὸ μῆκος, ἀποτεينوμένη πόρρω λίαν· ὁ δὲ τρόμος αὐτῆς ποιεῖ τοῦ ἀστροῦ δοκεῖν εἶναι τὴν κίνησιν· οὐδὲν γὰρ διαφέρει, κινεῖν τὴν ὄψιν ἢ τὸ ὁρῶμενον. Vig.

9) ὁ μὲν γὰρ Πλάτων. Cicero Tuscul. 1. sect. 4. ex parte locum hunc eleganter illustrat. Vig.

10) ὁ δὲ, ἥπερ ἄλλῳ. Aristoteles lib. I. de coelo, cap. 2. toto, ubi ex propria circularis motus ratione quinti corporis, cui naturalis motus ille sit, necessitatem ostendit. Vig.

11) Εἰ γὰρ τοῖς ἐπ' εὐθ. etc. Locus hic magnam patitur lectionum varietatem. Alter e MMSS. regis post αἰτίαν ἔχει expungit εἰ γὰρ, tum ita prosequitur: τῆς ἐπ' εὐθείας κινουμένης τὸ σχῆμα (sine οὐ) τ. α. ε. τ. κ. α. η. ρ. σῶμα οὐ μόνον ἐν μέσῳ etc. cuius lectionis vitium per sese patet. Alter post ἐν κύκλῳ κινήσεως ita pergit: τῆς ἐπ' εὐθείας κινουμένης τὸ σχῆμα τὴν αἰτίαν ἔχον τ. κ.

σχῆμα τὴν αἰτίαν ἔχει τῆς κινήσεως, ἀλλ' ἡ ῥοπή, σῶμα ὅμοιον ἐν μέσῳ τεθὲν ὁμόλου τινὸς οὐχ ἔξει τῆς ἐπὶ τι κλίσεως αἰτίαν, εἴτ' ἐπὶ 7 δεξιὰ ἴωσι, πρὸς ἣν τ' ἡλείων τε, εἴτε ἐπ' ἀριστερὰ, εἴτε πρὸς ὡς εἴτ' ὀπίσω. "Εἰ τοῖς μὲν ἄλλοις σώμασιν ἔξωσθεῖσι τῶν οἰκείων τόπων παρέχει τὸ κινεῖσθαι πάλιν ἀφ' αὐτῶν ἢ πρὸς τούτους ἀναφορὰ, τῷ πέμπτῳ δὲ ἐκείνῳ, μηδέποτε ἐκβαίνοντι τῶν αὐτοῦ τόπων, μένειν ἂν προσήκοι. Καὶ περὶ τῶν ἄλλων δὲ σωμάτων, ὑπεξαίρουμένου τοῦ πέμπτου, φαίνεται φιλονεικῶν Ἀριστοτέλης, μὴ τὰ αὐτὰ λέγειν Πλάτωνι. Ζητήσαντος γὰρ Πλάτωνος¹²), εἰ ἔστι φύσει βαρὺ σῶμα ἢ 8 κοῦφον, καὶ ἐπειδὴ ταῦτα κατὰ τὴν πρὸς τὸ ἄνω καὶ κάτω σχέσιν ἐφαίνεται λέγεσθαι, σκεψαμένου εἴτε ἐστὶ τι κάτω φύσει καὶ ἄνω, εἴτε μὴ, καὶ ἀποδείξαντος ἀκριβῶς, ὅτι κατὰ μὲν τὰς τῶν σωμάτων πρὸς τοὺς τόπους οἰκειότητος¹³) τὸ κάτω λέγοιτο ἐκάστοις ἐφ' ὃ φέροντο, ἄνω δὲ ἐκάστοις τὸ ἀλλότριον, ἀφ' οὗ ἀναχωροῖεν, καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν σχέσιν καὶ τὸ βαρὺ καὶ τὸ κοῦφον διακρίματος, καὶ 9 πρὸς τούτῳ ἀποδείξαντος, ὅτι μήτε τὸ μέσον¹⁴) μήτε τὸ πῆριξ αὐτῶν εὐλόγον ἄνω ἢ κάτω λέγεσθαι· ὅδε ἀντιτίθῃσι¹⁵), πανταχόθεν κατα-

α. η. ρ. σῶμα οὐ μόνον ἐν μέσῳ τ. ο. τ. ο. ε. πῇ κλιθῇ, ἀλλ' ἐν κύκλῳ περιτεθὲν, ὁποῖαν εἴτ' ἐπὶ δεξιὰ etc. ubi vix quicquam ὑγιές. Montacut. denique hoc modo legit: κινήσεως τοῖς ἐπ' εὐθείας κινουμένοις τὸ σχῆμα etc. tum pro ὅμοιον habet etiam οὐ μόνον· et post ἔξει, πῇ κλιθῇ, ἀλλ' ἐν κύκλῳ περιτεθὲν ὁποῖα τινί, οὐχ ἔξει τῆς ἐπὶ τι κλιθ. Ego vulgatam lectionem omnibus antepono: tantum moneo illud, ὅμοιον ἐν μέσῳ τεθὲν ὁμοίου τινὸς dictum videri de globoso sideris corpore, quod globoso item coelo includitur, nisi malis pro ὁμοίου τινὸς reponere ὁποῖα τινί. Quod sequitur, εἴτ' ἐπὶ δεξιὰ ἴωσι, castius videretur, si abesset ἴωσι, nisi ad sidus et coelum referri placet. Porro facile Attico respondeas, in motu circulari τὴν κλίσιν proprie locum non habere. Vig.

12) ζητήσαντος γὰρ Πλάτωνος. In Timaeo, pag. 540. A. Fici. Vig.

13) κατὰ τὰς τῶν σωμάτων οἰκειότητας. Prorsus ita Plato philosophatur; ait enim p. 540. D. ult. Τόδε γε μὴν ἐν δὴ διανοητέον περὶ πάντων αὐτῶν. Ὡς ἢ μὲν πρὸς τὸ ξυγγενὲς ὁδὸς ἐκάστοις οἶσα, βαρὺ μὲν τὸ φερόμενον ποιεῖ, τὸν δὲ τόπον, εἰς ὃν τὸ τοιοῦτον φέρεται, κάτω. Τὸ δὲ τούτοις ἔχοντα ὡς ἐτέρως, θάτερα. Ita ex mente Platonis, cum ignis in proprium sibi locum evolat, deorsum fertur, idem cum terram versus per vim excutitur ac delicitur, sursum abripi dicendus est. Vig.

14) μήτε τὸ μέσον etc. Plato ibid. B. ὁ μὲν γὰρ μέσος ἐν αὐτῷ (κόσμῳ) τόπος οὔτε κάτω πεφικνῶς οὔτε ἄνω λέγεσθαι δίκαιος, ἀλλ' αὐτὸ, ἐν μέσῳ· ὁ δὲ πῆριξ, οὔτε δὴ μέσος οὔτ' ἔχων διάφορον αὐτοῦ μέρος ἕτερον, θατέρου μάλλον πρὸς τὸ μέσον, ἢ τι τῶν καταντικρῶ. suppl. ἀπὸ κοινοῦ, λέγεσθαι δίκαιος. Vig.

15) ὁ δὲ ἀντιτίθῃσιν. Aristoteles lib. IV. de coelo haec ad finem usque persequitur, ac praesertim cap. 1. tex. 4. Platonis de gravi levique doctrinam reprehendens, Τὰ μὲν γὰρ, inquit, αἰεὶ πέφικεν ἀπὸ τοῦ μέσου φέρεσθαι, τὰ δὲ

βιάλλειν δεῖν ἡγούμενος τὰ ἐκείνου· καὶ τὸ μὲν ἐπὶ τὸ μέσον φερόμενον βαρὺ λέγειν βιάζεται, τὸ δὲ ἐπὶ τὸ περίξ, κοῦφον, καὶ τὸν μὲν τόπον τὸν ἐν μέσῳ κάτω φησὶ, τὸν δὲ περίξ ἄνω.“ Ἀλλὰ περὶ μὲν κόσμου καὶ ἐξ ὧν οὗτος καὶ τῶν κατ' οὐρανὸν τοσοῦτον ἀλλήλων ἀφιστήκατον. Ταῦτα μὲν οὖν οἶδε. Μωσῆς δὲ καὶ τὰ Ἑβραίων λόγια τούτων οὐδὲν πολυπραγμονεῖ· καὶ εἰκότως· ὅτι μηδὲ πρὸς βίον κα- 10 θόρθωσιν τοῖς περὶ ταῦτα ἀσχολουμένοις λυσitteλεῖν ἐνομίσθη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ.

Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτὸν, καὶ ἐν τοῖς περὶ ἀθανασίας ψυχῆς διενεχθέντα τῷ Πλάτῳ καὶ τοῖς Ἑβραίων λόγοις.

„Υπὲρ δὲ τῆς ψυχῆς τί καὶ λέγομεν ἄν; Ἀλλὰ γὰρ ταῦτα οὐ μόνον τοῖς φιλοσοφοῦσιν, ἀλλὰ δὴ σχεδὸν καὶ τοῖς ἰδιώταις ἄπασιν, ὅτι Πλάτων μὲν ἀθάνατον τὴν ψυχὴν ἀπολείπει, καὶ πολλοὺς ὑπὲρ τούτου λόγους ποιεῖται, ποικίλως καὶ παντοίως ἀποδεικνύς, ὅτι ἐστὶν 1 ἀθάνατος ἡ ψυχὴ. Πολλὴ δὲ καὶ τοῖς ἐσπουδακόσι περὶ τὰ Πλάτωνος ἡ φιλοτιμία γέγονε, συναγωνιζομένοις τῷ τε δόγματι καὶ τῷ Πλάτῳ. Σχεδὸν γὰρ τὸ συνέχον τὴν πᾶσαν αἴρεσιν τὰνδρὸς τοῦτ' ἐστίν. Ἢ τε γὰρ τῶν ἡθικῶν δογμάτων ὑπόθεσις ἐπηκολούθησε τῇ τῆς ψυχῆς ἀθανασίᾳ, τὸ μέγα καὶ λαμπρὸν καὶ νεανικὸν τῆς ἀρετῆς διὰ τὸ τῆς ψυχῆς θεῖον σῶσαι δυνηθείσης, τὰ τε τῆς φύσεως πράγματα 2 πάντα κατὰ τὴν τῆς ψυχῆς διοίκησιν ἔσχε τὸ καλῶς διοικεῖσθαι δύνασθαι. Ψυχὴ γὰρ πᾶσα, φησὶ, παντὸς ἐπιμελεῖται τοῦ ἀψύχου,

αἰὲ πρὸς τὸ μέσον· τούτων δὲ τὸ μὲν ἀπὸ τοῦ μέσου φερόμενον ἄνω λέγω φέρεσθαι, κάτω δὲ τὸ πρὸς μέσον. Ἀποπον γὰρ (Platonem insimulat) τὸ μὴ νομίζειν εἶναι τι ἐν τῷ οὐρανῷ τὸ μὲν ἄνω, τὸ δὲ κάτω, καθάπερ τινὲς ἀξιοῦσιν. Οὐ γὰρ εἶναι τὸ μὲν ἄνω, τὸ δὲ κάτω φασὶν, εἴπερ πάντῃ ὁμοίός ἐστιν καὶ πανταχόθεν ἀντίπους ἔσται πορεύομενος ἕκαστος αὐτὸς αὐτῷ. Ἡμεῖς δὲ τὸ τοῦ παντὸς ἔσχατον ἄνω λέγομεν, ὃ καὶ κατὰ τὴν θεῖον ἐστὶν ἄνω, καὶ τῇ φύσει πρῶτον. Ἐπεὶ δὲ ἐστὶ τι τοῦ οὐρανοῦ ἔσχατον καὶ μέσον, δῆλον ὅτι ἔσται καὶ ἄνω καὶ κάτω. Haec ille. Ubi obiter observandum, quod ait, ἐν τῷ οὐρανῷ esse τὸ μὲν ἄνω, τὸ δὲ κάτω, id non ita de coelo ipso accipiendum videri, quasi partes in eo superiores inferioresque distinguat, sed potius, quod ἄνω dicitur, id ex coelesti regione petendum esse, quod autem κάτω, ad eam pertinere, quae infra coelum ad medium subsideat. Itemque quod addit, εἶναι τι οὐρανοῦ ἔσχατον καὶ μέσον, non partem in coelo extremam aliam, aliam vero mediam indicare, sed ita explicandum esse, ut habita ratione coeli, aliquid in universo extremum statuatur, hoc est coelum ipsum, aut concava eius superficies, quod paulo ante τὸ τοῦ παντὸς ἔσχατον clarius dixerat: aliquid item medium, hoc est, terra, circa quam idem coelum perpetua conversione volvatur. Sic enim ipse concludit: Ἀπλῶς μὲν οὖν κοῦφον λέγομεν, τὸ ἄνω φερόμενον καὶ πρὸς τὸ ἔσχατον βαρὺ δὲ τὸ ἀπλῶς κάτω καὶ πρὸς τὸ μέσον. Quae sunt verissima. Vig.

πάντα δὲ οὐρανὸν περιπολεῖ ἄλλοτ' ἐν ἄλλοις εἶδεσι γινόμενη· ἀλλὰ μὴν καὶ τὰ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς σοφίας καὶ εἰς τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς ἀνῆπται τῷ Πλάτῳ. Πᾶσαι γὰρ αἱ μαθήσεις ἀναμνήσεις· καὶ οὐκ ἄλλως οἴεται δύνασθαι σώζεσθαι καὶ ζήτησιν καὶ μάθησιν, ἐξ ὧν ἐπιστήμη γίνεται. Εἰ δὲ μὴ ἐστὶν ἡ ψυχὴ ἀθάνατος, οὐδὲ ἀνάμνησις· εἰ δὲ μὴ τοῦτο, οὐδὲ μάθησις. Πάντων οὖν τοῦ Πλάτωνος δογμάτων ἀτεχνῶς ἐξηρητημένων καὶ ἐγκρεμαμένων τῆς κατὰ τὴν ψυχὴν θειότητός τε καὶ ἀθανασίας, ὃ μὴ συγχωρῶν τοῦτο, τὴν πᾶσαν ἀνατρέπει φιλοσοφίαν Πλάτωνος. Τίς οὖν ἐστὶν ὁ πρῶτος ἐγκεινῆσας ἀντιτάξασθαι ὑποδείξει καὶ τὴν ψυχὴν ἀφελέσθαι τῆς ἀθανασίας καὶ τῆς ἄλλης πάσης δυνάμεως; τίς δ' ἕτερος ἢ ὁ Ἀριστοτέλης; Τῶν μὲν γὰρ ἄλλων οἱ μὲν ἐπιδιδάσκουσιν συνεχώρησαν, οἱ δ' εἰ μὴ καὶ τοῦτο, δυνάμιν γε ἐν τῷ σώματι καὶ κινήσιν τινα καὶ ἔργα καὶ πράξεις ἀπένειμαν τῇ ψυχῇ. Ὁ δὲ, ὅσῳ περ Πλάτων ἀπεσέμνυνε τὸ τῆς ψυχῆς πρᾶγμα, ἀρχὴν γενέσεως καὶ θεοῦ παιδευμα καὶ τῶν ἀπάντων προστάτην ἀποφηνάμενος, τόσῳ δὲ¹⁾ ἐμίλονείκησε καθελεῖν καὶ ἀτιμάσαι καὶ μικροῦ δεῖν μηδὲν ἀποσῆναι τὴν ψυχὴν. Οὐτε γὰρ πνεῦμα²⁾ οὐτε πῦρ οὐτε ὅλως σῶμα ἀλλ' οὐδὲ ἀσώματον, οἷον εἶναι τε ἐφ' ἑαυτοῦ καὶ κινεῖσθαι, ἀλλ' οὐδ' ὅσον ἐπὶ τοῦ σώματος, ἀκίνητον καὶ ὡς εἰπεῖν ἄψυχον. Οἷον γὰρ τόδε ἐτόλμησεν ἢ καὶ ἀπηναγκάσθη, ὡς καὶ τὰς πρωτογενεῖς³⁾ ἀφελέσθαι τῆς ψυχῆς, τὸ βου-

Cap. IX. 1) τὸ σῶμα δέ. Haec si retines, sententiam funditus omnem evertis, ut mediocriter attendenti patet. At τοσοῦτο vel τόσῳ δὲ et sensum implet, et superiori ὅσῳ περ optime respondet. [τόσῳ δὲ scripsi.]

2) οὔτε γὰρ πνεῦμα etc. Lege Aristotelem lib. I. de anima cap. 2. et seq. ad libri calcem. [Vid. Tiedemann. Geist der spekulativen Philosophie T. II. p. 325 sq. cf. p. 316 sq. Moshem. ad Cudworth. system. intell. Tom. I. p. 88 sqq.]

3) πρωτογενεῖς κινήσεις. Plato lib. X. de legib. Ἄγει μὲν δὲ ψυχὴ πάντα τὰ κατ' οὐρανὸν καὶ γῆν καὶ θάλατταν ταῖς αὐτῆς κινήσειν, αἷς ὀνόματά ἐστι, βούλευσθαι, σκοπεῖσθαι, ἐπιμελεῖσθαι, βουλευέσθαι, δοξάζειν, ὀρθῶς, ἐφελμένως, χαίρουσαν, λυπουμενὴν, θαρρόσαν, φοβουμενὴν, μισοῦσαν, στέργουσαν· καὶ πάσαις, ὅσαι τούτων ξυγγενεῖς, ἢ πρωτογενεῖς κινήσεις, τὰς δευτερογενεῖς αὐτὰ παραλαμβάνουσιν κινήσεις σωματων, ἄγνοοι πάντα εἰς αἵξιν καὶ φθίον, καὶ διάκριον καὶ σύγκριον etc. Aristoteles autem lib. I. de anima, cap. 5. vel 4. ut in al. editionibus functiones istas toti potius homini quam animo uni tribuendas existimat. Τὸ δὲ λέγειν, inquit, ὀργίζεσθαι τὴν ψυχὴν, ὅμοιον κἄν εἴ τις λέγοι, τὴν ψυχὴν ἐφαίνειν, ἢ οἰκοδομεῖν. Βέλτιον γὰρ ἴσως, μὴ λέγειν τὴν ψυχὴν ἐλεεῖν, ἢ μανθάνειν, ἢ διανοεῖσθαι, ἀλλὰ τὸν ἀνθρώπον τῇ ψυχῇ. Quae doctrina vera est, nec, opinor, a Platone ipso negata: quemadmodum alias idem Aristoteles vere animum seu mentem intelligere pronuntiat.

λεύσασθαι, τὸ διανοηθῆναι, τὸ προσδοκῆσαι, τὸ μνημονεύσαι, τὸ λογίσασθαι; Οὐ γὰρ ψυχῆς ταῦτά ἐστι τὰ κινήματα, ὁ τῆς φύσεώς 5
 γησι γραμματεὺς. Πάνν γοῦν οὗτός ἐστι πιστός, ὡς συνῆκε τι περὶ
 τῶν ἐκτός, ὁ τῆς αὐτοῦ ψυχῆς τοσοῦτον διημαρτηκώς, ὡς μηδ' ὅτι
 διανοεῖται παρακολουθεῖν. Οὐ γὰρ ἡ ψυχὴ, γησὶν, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος
 ἐστὶν ὁ τούτων ἕκαστον ἐνεργῶν, ἡ ψυχὴ δὲ ἀκίνητος. Τούτῳ τοιγα-
 οῦν ἐπόμενος Δικαίολογος, καὶ κατ' ἀκόλουθον ἱκανὸς ὢν θεωρεῖν,
 ἀνήρηκε τὴν ὅλην ὑπόστασιν τῆς ψυχῆς. Ὅτι μὲν γὰρ ἀόρατόν τι καὶ
 ἀφανές ἐστὶν ἡ ψυχὴ, δῆλον· ὥστε οὐκ ἂν διὰ γε τὴν ἀπὸ τῶν αἰσθη- 6
 σεων ἐνέργειαν δοίμεν εἶναι ψυχὴν. Αἱ δὲ κινήσεις αὐτῆς ἀφανοῦς
 οὐσης ἀναγκάζειν ἡμᾶς δοκοῦσιν εἶναι τι τὴν ψυχὴν ὁμολογεῖν. Ταῦτα
 γὰρ ἅπας τις συνιέναι δοκεῖ τῆς ψυχῆς ὄντα, τὸ βουλευέσθαι καὶ
 σκοπεῖσθαι καὶ καθ' ὃν δῆποτε τρόπον διανοεῖσθαι. Ὅταν γὰρ
 ἴδωμεν τὸ σῶμα καὶ τὰς τούτου δυνάμεις, καὶ ἐνθυμηθῶμεν δὲ
 τὰς τοιαύτας ἐνεργείας, ὡς οὐ σώματος οὐσας, δίδομεν εἶναι τι
 ἐν ἡμῖν ἕτερον τὸ βουλευόμενον· τοῦτο δὲ εἶναι τὴν ψυχὴν. Ἐπεὶ 7
 πόθεν ἄλλαχόθεν ἐπιστενύσαμεν ὑπὲρ ψυχῆς; Ἄν οὖν τις ἐξ ὧν
 μάλιστα ψυχὴ φαίνεται, ταῦτα ἀφελόμενος ἐτέρῳ τινὶ προσάψῃ πρά-
 γματι, οὔτε ὅθεν οὐσα ἐμφαίνεται, καταλείπειν, οὔτε ὃ τι χρήσιμος
 ἂν εἶναι δοκοίη. Τίς οὖν ἡ βοήθεια τῷ τὴν ψυχὴν ἀθάνατον εἶναι
 θέλοντι παρὰ τοῦ τὴν ψυχὴν ἀποκτενοῦντος; τίς δὲ ἡ διδασκαλία
 τοῦ τρόπου τῆς κινήσεως, καθ' ὃν αὐτοκίνητον αὐτὴν γαμεν, παρὰ 8
 τῶν μηδὲ τὸ παράπαν αὐτῇ κινήσιν νεμόντων; Ναί. Ἀλλὰ κατὰ γε
 τὴν ἀθανασίαν τοῦ νοῦ φῆσαι τις ἂν αὐτὸν κοινοῦεῖν Πλάτῳ. Καὶ
 γὰρ εἰ μὴ πᾶσαν βούλεται τὴν ψυχὴν ἀθάνατον εἶναι, τὸν γε νοῦν
 ὁμολογεῖ θεῖόν τε καὶ ἀφθαρτον εἶναι. Τίς μὲν οὖν τὴν οὐσίαν καὶ
 τὴν φύσιν ὁ νοῦς, ὅθεν ὢν, καὶ πόθεν ἐπισκρινόμενος τοῖς ἀνθρώ-
 ποις, καὶ ποῦ πάλιν ἀπαλλαττόμενος, αὐτὸς ἂν εἰδείῃ· εἰ γέ τι συνί-
 ησιν ὢν λέγει περὶ τοῦ νοῦ, καὶ μὴ τὸ ἄπορον τοῦ πράγματος τῷ
 ἀσαφεὶ τοῦ λόγου περιστέλλων, ἐξίσταται τὸν ἔλεγχον, ὥσπερ αἱ ση-
 πταί, τὸ δυσθῆρεντον ἐκ τοῦ σκοτεινοῦ ποριζόμενος. Πάντως δὲ καὶ
 ἐν τούτοις διαφέρεται Πλάτῳ. Ὁ μὲν γὰρ γησι νοῦν ἄνευ ψυχῆς
 ἀδύνατον εἶναι συνίστασθαι, ὁ δὲ χωρίζει τῆς ψυχῆς τὸν νοῦν. Καὶ
 τὸ τῆς ἀθανασίας ὁ μὲν μετὰ τῆς ψυχῆς αὐτῷ δίδωσιν, ὡς ἄλλως 9
 οὐκ ἐνδεχόμενον, ὁ δὲ γησιν, αὐτῷ μόνῳ χωριζομένῳ τῆς ψυχῆς τοῦτο
 περιγίνεσθαι. Καὶ τὴν μὲν ψυχὴν τοῦ σώματος οὐκ ἠξίωσεν ἐμβαί-
 νειν, ὅτι Πλάτῳ τοῦτο ἤρεσε, τὸν δὲ νοῦν ἀπορρήγνυσθαι τῆς
 de anima cap. 5. ὁ ἄρα καλούμενος τῆς ψυχῆς νοῦς· λέγω δὲ νοῦν, ὃ διανοεῖται
 καὶ ὑπολαμβάνει ἡ ψυχὴ. Vig.

ψυχῆς ἠνάγκασεν, ὅτι ἀδύνατον ἔγνω Πλάτων τὸ τοιοῦτο. Ταῦτα μὲν ὁ Ἀττικὸς. Συνάψω δὲ αὐτοῖς καὶ τὰ Πλωτίνου τόνδ' ἔχοντα τὸν τρόπον.

1 ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι.

Πλωτίνου ἐκ τοῦ περὶ ἀθανασίας ψυχῆς δευτέρου πρὸς Ἀριστοτέλην ἐντελέχειαν τὴν ψυχὴν φήσαντα εἶναι.

- „Τὸ δὲ τῆς ἐντελεχείας¹⁾ ὧδ' ἂν τις ἐπισκέψαιτο, πῶς περὶ ψυχῆς λέγεται. Τὴν ψυχὴν φασιν, ἐν τῷ συνθέτῳ εἶδους τάξιν ὡς πρὸς
 2 ὕλην τὸ σῶμα ἔμψυχον ἔχειν, σώματος δὲ οὐ παντὸς εἶδος, οὐδὲ ἡ σῶμα, ἀλλὰ ἄνθρωπου, ὀργανικοῦ, δυνάμει ζωὴν ἔχοντος. Εἰ μὲν οὖν ἡ παραβέβληται, ὁμοίωται, ὡς μορφή ἀνδριάντος πρὸς χαλκόν· καὶ διαιρουμένου τοῦ σώματος συμμερίζεσθαι τὴν ψυχὴν, καὶ ἀποκοπτομένου τινὸς μέρους, μετὰ τοῦ ἀποκοπέντος ψυχῆς μόριον εἶναι, τὴν τε ἐν τοῖς ὕπνοις ἀναχώρησιν μὴ γίνεσθαι, εἴπερ δεῖ προσφυῆ τὴν ἐντελέχειαν, οὐ ἔστιν, εἶναι· τὸ δ' ἀληθές, μηδὲ ὕπνον γίνεσθαι.
 3 Καὶ μὴν ἐντελεχείας οὐσης, οὐδὲ ἐναντίωσιν λόγου πρὸς ἐπιθυμία, ἐν δὲ καὶ ταυτὸν δι' ὅλου πεπορθέναι τὸ πᾶν, οὐ διαφωνοῦν ἑαυτῷ. Αἰσθήσεις δὲ μόνον δυνατὸν ἴσως γίνεσθαι, τὰς δὲ νοήσεις ἀδύνατον. Διὸ καὶ αὐτοὶ ἄλλην ψυχὴν τὸν νοῦν εἰσάγουσιν, ὃν ἀθάνατον τίθενται. Τὴν οὖν λογιζομένην ψυχὴν ἄλλως ἐντελέχειαν ἢ τοῦτον τὸν τρόπον, ἀνάγκη εἶναι, εἰ δεῖ τῷ ὀνόματι τούτῳ χρῆσθαι. Οἷδ' ἡ αἰσθητικὴ, εἴπερ καὶ αὕτη τῶν αἰσθητῶν ἀπόντων τοὺς τύπους ἔχει, αὐτοὺς οὐ μετὰ τοῦ σώματος ἄρα ἔξει· εἰ δὲ μὴ, οὕτως ἐνέσονται ὡς μορφαὶ καὶ εἰκόνες, ἀλλ' ἀδύνατον ἄλλως δέχεσθαι, εἰ οὕτως ἐνεῖεν. Οὐκ
 4 ἄρα οὗτ' ἀχώριστος ἐντελέχεια. Καὶ μὴν οὐδὲ τὸ ἐπιθυμοῦν, μὴ σιτίων, μηδὲ ποτῶν, ἀλλ' ἄλλων παρὰ τὰ τοῦ σώματος, οὐδὲ αὐτὸ ἀχώριστος ἐντελέχεια. Λοιπὸν δὲ τὸ φυσικὸν ἂν εἴη, ὃ ἀμφισβήτησιν ἂν δόξειεν ἔχειν, μήποτε τοῦτον τὸν τρόπον ἐντελέχεια ἀχώριστος ἦ. Ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο φαίνεται οὕτως ἔχον. Εἰ γὰρ ἡ ἀρχὴ παντὸς φυσικοῦ περὶ τὴν ῥίζαν καὶ ἀνξανομένου τοῦ ἄλλου σώματος περὶ τὴν ῥίζαν καὶ τὰ κάτω²⁾ ἐν πολλοῖς τῶν φυσῶν, ἡ ψυχὴ δηλονότι ἀπολιποῦσα

Cap. X. 1) Τὸ δὲ τῆς ἐντελεχείας. Locum hunc Plotini extare non puto. Mihi quidem libri tantum secundi Ennead. IV. principium occurrit, ubi verbo uno entelechiam perstringit. Nam de animae immortalitate non duos, sed unum duntaxat librum ab eo scriptum esse reperio, qui septimus est eiusd. Ennead. 4. In quo tamen de entelechia μηδὲ γού. Porro vitrea sunt haec Plotini argumenta, quibus Aristotelicam entelechiam oppugnat. Vig. In seqq. post συμμερίζεσθαι excidisse videtur δεῖ.

2) καὶ κάτω. All. MS. legit καὶ τὰ κάτω quod mihi magis probatur, velim

τὰ ἄλλα μέρη εἰς ἓν τι συνεστάλη· οὐκ ἄρα ἦν ἐν τῷ ὅλῳ ὡς ἀχώ- 5
ριστος ἐντελέχεια. Καὶ γὰρ αὐτὸς ἐστι πρὶν ἀνέξηθῆναι τὸ φυτόν, ἐν τῷ
ὀλίγῳ ὄγκῳ. Εἰ οὖν καὶ εἰς ὀλίγον ἔρχεται ἐκ μείζονος φυτοῦ, καὶ ἐξ
ὀλίγου ἐπὶ πᾶν, τί κωλύει καὶ ὅλως χωρῆζεσθαι; Πῶς δ' ἂν καὶ
ἀμερῆς οὖσα, μεριστοῦ τοῦ σώματος ἐντελέχεια γένοιτο μεριστή; Ἡ τε
αὐτὴ ψυχὴ ἐξ ἄλλου ζώου ἄλλο γίνεται· πῶς οὖν ἡ τοῦ προτέρου
τοῦ ἐφεξῆς ἂν γένοιτο, εἰ ἦν ἐντελέχεια ἐνός; Φαίνεται δὲ τοῦτο ἐκ
τῶν μεταβαλλόντων ζώων εἰς ἄλλα ζῶα. Οὐκ ἄρα τῷ εἶδος εἰναί 6
τινος, τὸ εἶναι ἔχει, ἀλλ' ἔστιν οὐσία οὐ παρὰ τὸ ἐν σώματι ἰδρύνθαι
τὸ εἶναι λαμβάνουσα, ἀλλ' οὖσα πρὶν καὶ τοῦδε γενέσθαι, οἷον ζῶον,
οὗ³⁾ τὸ σῶμα τὴν ψυχὴν γεννήσει. Τίς οὖν οὐσία αὐτῆς; εἰ δὲ⁴⁾
μήτε σῶμα μήτε πάθος σώματος, προᾶξίς δὲ καὶ ποιήσις καὶ πολλὰ
καὶ ἐν αὐτῇ καὶ ἐξ αὐτῆς· οὐσία παρὰ τὰ σώματα οὖσα, ποία τίς
ἐστίν; ἢ δῆλον ὅτι ἦν⁵⁾ φάμεν ὄντως οὐσίαν εἶναι; Τὸ μὲν γὰρ γέ-
νεσις, ἀλλ' οὐκ οὐσία, πᾶν τὸ σωματικὸν εἶναι λέγοιτ' ἂν, γινόμενον 7
καὶ ἀπολλύμενον, ὄντως δὲ οὐδέποτε ὄν, μεταλήψει δὲ τοῦ ὄντος
σωζόμενον, καθόσον ἂν αὐτοῦ μεταλαμβάνοι. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὰ
Πλωτίνου διήλθομεν, συνιδεῖν οὐκ ἄτοπον καὶ τὰ Πορφυρίῳ ἐν τοῖς
πρὸς Βόηθον περὶ ψυχῆς εἰρημένα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ.

Πορφυρίου περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν πρὸς Βόηθον περὶ ψυχῆς.
„Πρὸς δὲ τὸν ἐντελέχειαν¹⁾ τὴν ψυχὴν εἰπόντα, καὶ ἀκίνητον παν-
τελῶς οὖσαν κινεῖν ὑπειληφτότα, ῥητέον πόθεν οἱ ἐνθουσιασμοὶ τοῦ 1
ζώου, μηδὲν μὲν ξυνέντος ὧν ὅρα τε καὶ λέγει, τῆς δὲ ψυχῆς καὶ τὸ
μέλλον καὶ μὴ ἐρεστός βλεπούσης καὶ κατὰ ταυτὸ κινουμένης, πόθεν
δὲ καὶ ἐπὶ τῆς τοῦ ζώου συστάσεως αἱ τῆς ὥς ζώου²⁾ ψυχῆς βουλαί

tamen post κάτω virgulam adhiberi, et particulam ὡς ante ἐν πολλοῖς inseri,
hoc modo, τὰ κάτω, ὡς ἐν πολλοῖς, [τὰ recepi.]

3) γενέσθαι οἷον ζῶον etc. Totum hunc locum sic distinguendum ac le-
gendum existimo: γενέσθαι, οἷον ζῶον, οὗ τὸ σῶμα τὴν ψυχὴν ἂν γεννήσῃ· eo
sensu quem expressi. [Ita scripsi, retento tamen γεννήσει.]

4) εἰ δέ. Vel δὲ pro γὰρ usurpatum vel in γὰρ mutandum videtur. [?]

5) ὅτι ἦν. Reponendum arbitror, ὅτι ἦν. Apud philosophos enim τὸ τί ἦν,
εἶναι, frequentissimum est, ἀντὶ τῆς οὐσίας καὶ τῆς φύσεως. Vig. qui vertit:
Num vero satis per sese liquet, quid vere ac proprie substan-
tiam esse dicamus?

Cap. XI. 1) πρὸς δὲ τὴν Ἐντελ. Porphyriana haec Plotinianis robustiora
non sunt. Vig.

2) ὡς ζώου. Utramque vocem expungo. Vig.

τε καὶ σκέψεις καὶ θελήσεις, ῥοπαὶ οὐσαι τῆς ψυχῆς, καὶ οὐ τοῦ σώματος.“ Εἴθ’ ἐξῆς ἐπιλέγει· „Τὸ δὲ βαρύντητι ἀπεικάζειν τὴν ψυχὴν, ἢ ποιότησι μονοειδέσι καὶ ἀκινήτοις σωματικαῖς, καθ’ ἃς ἡ
 2 κινεῖται ἢ ποιὸν ἐστὶ τὸ ὑποκείμενον, ἐκπεπτωκότος ἢν τέλεον ἢ ἐκόντος ἢ ἀκόντος τῆς ψυχικῆς ἀξίας, καὶ οὐδαμῶς καθεωρακότος, ὡς παρουσίᾳ μὲν τῆς ψυχῆς ζωτικὸν γέγονε τὸ τοῦ ζῶον σῶμα, ὡς πρὸς παρουσίᾳ θερμὸν τὸ παρακείμενον ὕδωρ, ψυχρὸν ὃν μεθ’ ἑαυτοῦ καὶ ἡλίου ἀνατολῇ περσώτισται γε ὁ ἀήρ, σκοτεινὸς ὢν ἀνεν τῆς τούτου ἐκλάμψεως. Ἀλλ’ οὔτε ἡ θερμότης τοῦ ὕδατος ἡ θερμότης ἢν τοῦ πρὸς, οὔτε τὸ πῦρ, οὔτε τὸ ἀέριον φῶς τὸ σύμφυτον τῷ
 3 ἡλίῳ φῶς. Ὡσαύτως οὐδὲ ἡ τοῦ σώματος ἐμφυχία, ἣτις ἔοικε τῇ βαρύντητι καὶ τῇ περὶ σῶμα ποιότητι, ἢ ψυχὴ ἢ ἐν τῷ σώματι κατατιθεῖσα, δι’ ἣν καὶ προῆς τιος ζωτικῆς μετέσχε τὸ σῶμα.“ Εἴθ’ ἐξῆς μεθ’ ἕτερα ἐπιλέγει· „Τὰ μὲν οὖν ἄλλα ὅσα περὶ αὐτῆς εἰρήκασιν ἄλλοι, αἰσχύνῃ ἡμῶν φέρει. Πῶς γὰρ οὐκ αἰσχροὺς ὁ ἐντελέχειαν τιθεὶς τὴν ψυχὴν λόγος σώματος φυσικοῦ ὁργανικοῦ; πῶς δὲ οὐκ αἰσχύνῃς γέμων ὁ πνεῦμά πως ἔχειν αὐτὴν ἀποδιδούς, ἢ πῦρ νοερὸν,
 4 τῇ περιβύξει καὶ οἷον βαφῇ τοῦ ἀέρος ἀναφθὲν ἢ στομωθὲν; ὅ τε ἀτόμων ἀθροισμαθεῖς, ἢ ὅπως ἀπὸ σώματος αὐτὴν γεννᾶσθαι ἀποφαινόμενες;“ Ὅν δὴ λόγον ἐν τόμοις ἀσεβῶν ἀσεβῇ εἶναι ἀπεφάνητο. Αἰσχύνῃς οὖν πάντες οὗτοι πλήρεις λόγοι. Ἐπὶ δὲ τῷ λέγοντι αὐτοκίνητον οὐσίαν, οὐκ ἄν τις, φησὶν, αἰσχυρθεῖη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ.

Πρὸς τὸν αὐτὸν διενεχθέντα τῷ Πλάτῳ καὶ ἐν τῷ περὶ τῆς καθόλου ψυχῆς λόγῳ. Ἀπὸ τῶν αὐτῶν 1).

1. „Ἐτι τοῦ Πλάτωνος λέγοντος, τὴν ψυχὴν διακοσμεῖν τὰ πάντα, διήκουνσαι διὰ πάντων καὶ ταύτην, ἐφ’ ἧς καὶ οἱ λοιποὶ διοικεῖσθαι συγχωροῖεν ἂν ἕκαστα, καὶ μηδὲν ἄλλο εἶναι τὴν φύσιν ἢ ψυχὴν, καὶ δηλοῖται ψυχὴν οὐκ ἄλογον, καὶ ἐκ τούτων συνάγοντος, ὅτι πάντα κατὰ πρόνοιαν γίνεται, εἴ γε καὶ κατὰ φύσιν· πρὸς οὐδὲν τούτων ἡμῶν Ἀριστοτέλης ὁμολογεῖ. Οὐ γὰρ εἶναι τὴν φύσιν ψυχὴν, καὶ τὰ περὶ γῆν ὑπὸ μῦς φύσεως διοικεῖσθαι. Εἶναι γὰρ ἐφ’ ἑκάστω τῶν
 2 πραγμάτων ἄλλας καὶ 2) τὰς αἰτίας. Τῶν μὲν γὰρ οὐρανίων ἀεὶ

Cap. XII. 1) Ἀπὸ τῶν αὐτῶν. Legendum ἀπὸ τῶν Ἀττικῶν. Sequentes enim disputationes Attici sunt, ut ex stylo et tota disserendi ratione manifeste constat. [Ἀττικῶν legendum esse minus mihi certum videtur quam visum est Vigerō. Cf. Tzschirner, Fall des Heidenthums p. 128. not. 2.]

2) καὶ ἄλλας τὰς Vig in marg. Certe καὶ ἄλλας scribendum videtur.

κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἐχόντων αἰτίαν τὴν εἰμαρμένην ὑποτί-
θησι, τῶν δὲ ὑπὸ σελήνην τὴν γύσει, τῶν δὲ ἀνθρωπίνων γρόνησιν
καὶ πρόνοιαν καὶ ψυχὴν, τὸ μὲν γλαφυρὸν ἐν ταῖς τοιαύταις διαιρέσεσι
παρεχόμενος, τὸ δὲ ἀναγκαῖον οὐ συννοῶν. Εἰ γὰρ μὴ μὴ εἴη δύνα-
μις ἔμψυχος, διήκουσα διὰ τοῦ παντός καὶ πάντα συνδοῦσα καὶ συνέ-
χουσα, οὐτ' ἂν εὐλόγως τὸ πᾶν οὔτε καλῶς διοικούμενον εἶναι δύναίτο. 3
Τῆς δ' αὐτῆς ἦν ἀρ' ἀβλεψίας, καὶ πόλιν ἐλπίσαι ποτὲ καλῶς χωρὶς
ἐνώσεως διαγενέσθαι, καὶ τὸ πᾶν τόδε ἡγήσασθαι πάγκαλον τῷ λόγῳ
διαφυλάξειν· οἷον περ φαίνεται, μὴ συνδήσαντα καὶ συναρμόσαντα
ἐνός τινος ὁμοίου κοινωνίᾳ. Καὶ τοιοῦτον μὲν τι πρᾶγμα τὸ διοικούν
ἐκαστα εἶναι φησιν, οἷον ἀρχὴν εἶναι κινήσεως· τοῦτο δὲ εἶναι ψυχὴν
ὁμολογεῖν οὐ βούλεται, καίτοι καὶ τοῦ Πλάτωνος αὐτοῦ δεικνύντος,
ὅτι τοῖς κινουμένοις ἅπασιν ἀρχὴ καὶ πηγὴ τῆς κινήσεως ἡ ψυχὴ. 4
Καὶ ὁ μὲν ἂν ἔργον εἴη ψυχῆς λογικῆς καὶ γροῦμον, τὸ μηδὲν μάρτην
ποιεῖν, τοῦτο ἀνατίθῃσι τῇ γύσει, τοῦ δὲ ὀνόματος αὐτῇ τῆς ψυχῆς
οὐ μεταδίδωσιν· ὥσπερ ἐκ τῶν ὀνομάτων, ἀλλ' οὐκ ἐκ τῶν δυνά-
μεων τῶν πραγμάτων λαμβανομένων.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ.

Πρὸς τὸν αὐτὸν διαπαίξαντα καὶ τὰς παρὰ τῷ Πλάτῳνι ιδέας,
ἃς οὐκ ἄγνοεῖν καὶ οἱ Ἑβραῖων ἤδη πρότερον συνεστήσαντο
λόγοι. Ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ*).

„Τὸ δὲ κεφάλαιον¹⁾ καὶ τὸ κῦρος τῆς Πλάτωνος αἰρέσεως, ἡ περὶ 1
τῶν νοητῶν διάταξις, ἡτίμασται καὶ προπεπηλάνισται καὶ παντοῖως,
τό γε ἔξῃον²⁾ ἐπ' Ἀριστοτέλει, περιέβριστα. Οὐ γὰρ δυνάμενος ἐρ-
νοῖσθαι, ὅτι τὰ μεγάλα καὶ θεῖα καὶ περιττὰ τῶν πραγμάτων παρα-

Cap. XIII. *) Ἀπὸ τοῦ Ἀττικοῦ hoc quidem loco legendum esse certius
esse duco quam supra in cap. XII. titulo. Nam sequentia esse Attici Eusebius
ipse infra profitetur. Neque igitur recte Tzschirner. I. I. scripsit: „Was
von Atticus übrig ist, hat Eusebius in Praep. Evang. L. XV. c.
4—9. p. 794—811. — aufbehalten.“ Neque minus Tzschirner. I. I.
neglexit praepar. ev. XI, 2. Cf. XIV, 4, not. 3. Reinhold. Lehrbuch der Ge-
schichte der Philosophie p. 251. not. 1.

1) Τὸ δὲ κεφάλαιον etc. Ita Socrates ipse apud Lucianum Dial. qui βίων
πρᾶσις inscribitur Quaecebat ex eo mercator: τῆς δὲ σοφίας τί σοι τὸ κεφά-
λαιον; Respondet Socrates: Αἱ ιδέαι καὶ τὰ τῶν ὄντων παραδείγματα. Ὅποσα
γὰρ δὴ ὁράς, τὴν γῆν, τὰ πᾶσι γῆς, τὸν οὐρανόν, τὴν θάλατταν, ἀπάντων τούτων
εἰκόνες ἀφανεῖς ἐστῶσιν ἔξω τῶν ὄλων. Cui mercat. ποῦ δὲ ἐστῶσιν; Ille autem:
οὐδαμῶς (corr. οὐδαμοῦ) εἰ γὰρ που εἶεν, οὐκ ἂν εἶεν etc. in quibus et ridiculus
est more suo Lucianus et ridiculum Socratem facit. Vig.

2) ὅν coniicit Vig. in marg.

πλησίον τινὸς δυνάμεως εἰς ἐπίγνωσιν δεῖται, τῇ δ' αὐτοῦ λεπτιῇ καὶ ταπεινῇ δριμύτητι πιστεύων, ἥτις διαδύναμι μὲν τῶν ἐπὶ γῆς πραγμάτων καὶ τὴν ἐν τούτοις ἀλήθειαν ἰδεῖν ἐδύνατο, τῆς δ' ὄντως ἀληθείας ἐποπτεῦσαι τὸ παρεῦδιον οὐχ οἶατε ἦν αὐτῷ· κανόνι θ' αὐτῷ καὶ κριτῇ τῶν ὑπὲρ αὐτὸν χρησάμενος, ἀπέγνω τινὰς εἶναι ἰδίας φύσεις³⁾, οἷας Πλάτων ἔγνω, λήρους τε καὶ τερετίσματα⁴⁾ καὶ φλυαρίας ἐτόλμησεν εἰπεῖν τὰ τῶν ὄντων ἀνώτατα. Τὸ μὲν οὖν ἄκρον τε καὶ ἔσχατον τῶν Πλάτωνος φιλοσοφημάτων ἐστὶ τὸ περὶ τὴν νοητὴν ταύτην καὶ αἰδίου οὐσίαν τὴν τῶν ἰδεῶν. Ἐνθα δὲ πόνος τε καὶ ἀγὼν³ ἔσχατος τῇ ψυχῇ πρόκειται. Ὁ μὲν γὰρ μετασχὼν καὶ ἐφικόμενος αὐτῆς, πάντως εὐδαίμων, ὁ δὲ ἀπολειφθεὶς καὶ ἀδυνατήσας θεωρὸς γενέσθαι, πάντως ἄμοιρος εὐδαιμονίας καταλείπεται. Καὶ διὰ τοῦτο Πλάτων τε πανταχῇ διαγωνίζεται, δεικνὺς τὴν ἰσχὺν τούτων τῶν φύσεων. Οὔτε γὰρ αἰτίαν ὥντινωνοῦν ἀποδοῦναι φησιν οἷον τε εἶναι καλῶς, ἂν μὴ τούτων μεθέξει, οὔτε γνωσὶν τινος ἀληθοῦς, ἂν μὴ τῇ πρὸς ταῦτα ἀναφορᾷ· ἀλλ' οὐδὲ λόγου μετεσεσθαί τισιν, εἰ μὴ τὴν⁴ τούτων οὐσίαν ὁμολογήσειαν. Οἷ τ' αὖ τὰ τοῦ Πλάτωνος συνιστάται ἐγνωκότες τὸν πλεῖστον ἀγῶνα τῶν λόγων ἐν τούτῳ τίθενται πάνν ἀναγκαίως. Οὐδὲν γὰρ ἔτι τὸ Πλατωνικὸν ἀπολείπεται, εἰ μὴ τὰς πρώτας καὶ ἀρχικωτάτας φύσεις ταύτας συγχωρήσεται τις αὐτοῖς ὑπὲρ Πλάτωνος. Ταῦτα γὰρ ἐστίν, οἷς μάλιστα τῶν ἄλλων ὑπερέχει. Νοήσας γὰρ θεὸν αὐτὸς, ὡς τῶν ἀπάντων πατέρα καὶ δημιουργὸν καὶ δεσπότην καὶ κηδεμόνα, καὶ γνωρίζων ἐκ τῶν ἔργων, τὸν τεχνίτην πρότερον νοῆσαι τοῦτο ὃ μέλλει δημιουργήσῃ, εἰθ' οὕτω τῷ νοηθέντι κατόπιν⁵⁾ ἐπὶ τῶν πραγμάτων προσάγειν τὴν ὁμοιότητα· ταυτὸν δὲ τὰ τοῦ θεοῦ νοήματα πρεσβύτερα τῶν πραγμάτων, τὰ τῶν γενομένων παραδείγματα, ἀσώματα καὶ νοητὰ, κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχοντα αἰεὶ καὶ μάλιστα μὲν πρώτως αὐτὰ ὄντα, παρὰ τὰ δὲ καὶ τοῖς⁵ ἄλλοις τοῦ εἶναι τοιαῦτα ἕκαστα οἷά πέρ ἐστι, κατὰ τὴν πρὸς αὐτὰ ὁμοιότητα, συνιδὼν ὁ Πλάτων ὄντα οὐ ῥῆστα ὀφθῆναι, οὐ μὴν οὐδὲ λόγῳ σαφῶς δηλωθῆναι δυνάμενα, αὐτὸς ὡς οἷον τε ἦν ὑπὲρ αὐτῶν

3) ἰδίας φύσεις. Quid si αἰδίου φύσεις? Vig.

4) τερετίσματα. Alludit ad locum illum Aristotelis ex Analyticor. Posterior. lib. I. cap. 22. τὰ γὰρ εἶδη χωρίζω· τερετίσματα γὰρ ἐστὶ. Καὶ εἰ ἐστίν, οὐδὲν πρὸς τὸν λόγον ἐστίν· οὐ γὰρ ἀποδείξεις περὶ τῶν τοιούτων εἰσὶν. Errant, qui τερετίσματα tertriculamenta vertunt, quasi essent τερατεύματα. Notum est τερετίσματα esse fractos solutosque cantus et metaphorice μωρολογίας τε καὶ λήρους. Vig.

5) νοηθέντι κατόπιν. Novo more dictum videtur pro τοῦ νοηθέντος ἀντικρυς. Vig.

εἰπεῖν καὶ φρονῆσαι καὶ παρασκευάσαι τοὺς μέλλοντας ἐπακολουθή-
 σειν, πραγματευσάμενος ταῦτα καὶ τὴν σύμπασαν αὐτοῦ φιλοσοφίαν
 εἰς τοῦτο συνταξάμενος, περὶ ταῦτά φησι καὶ τὴν τούτων νόησιν τὴν
 σοφίαν εἶναι καὶ τὴν ἐπιστήμην, δι' ἧς τὸ ἀνθρώπινον τέλος καὶ ἡ 6
 μακαριστὴ βιοτὴ παραγίνεται.“ Τοσαῦτα ὁ Ἀττικός. Παρῆν δὲ καὶ
 τούτων ἔτι πλείω ἐκ τῆς δηλωθείσης παραθέσθαι τοῦ ἀνδρὸς γραφῆς.
 Πλὴν ἀλλὰ τοῖς ἐκτεθείσιν ἀρκεσθέντες, μεταβησώμεθα καὶ ἐπὶ τὴν
 τῶν Στωικῶν αἵρεσιν. Σωκράτους τοίνυν ἀκουστὴς ἐγένετο Ἀντισθέ-
 νης, Ἡρακλεωτικός τις ἀνὴρ τὸ φρόνημα, ὃς ἔφη τοῦ ἡδεσθαι τὸ
 μαίνεσθαι κρεῖττον εἶναι. Διὸ καὶ παρῆναι τοῖς γνωρίμοις, μηδέποτε
 χάριν ἡδονῆς δάκτυλον ἐκτείνειν. Τούτου δὲ ἀκουστὴς γέγονε Διο- 7
 γένης ὁ κύων, ὃς καὶ αὐτὸς θηριωδέεστατα φρονεῖν δόξας, πολλοὺς
 ἐπηγάγετο. Τοῦτον Κράτης διεδέξατο, Κρατήτος δὲ ἐγένετο Ζήνων
 ὁ Κιτιεὺς, ὁ τῆς Στωικῶν φιλοσόφων αἰρέσεως καταστάς ἀρχηγός.
 Ζήνωνα δὲ Κλεάνθης διεδέξατο, Κλεάνθην δὲ Χρύσιππος· τοῦτον
 δὲ Ζήνων ἕτερος καὶ οἱ καθεξῆς. Λέγονται δ' οὗτοι πάντες διαφε-
 ρόντως καὶ βίου στέρησιν καὶ διαλεκτικῇ ἐπιμεληθῆναι. Τὰ γέ τοι
 τῆς κατ' αὐτοὺς φιλοσοφίας δόγματα ὧδε πως ἔχει. 8

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ.

Περὶ τῆς τῶν Στωικῶν φιλοσοφίας, ὅπως τε ὁ Ζήνων τὸν περὶ
 ἀρχῶν ἀπεδίδου λόγον. Ἀπὸ τοῦ ἐβδόμου περὶ φιλοσοφίας
 Ἀριστοκλέους.

„Στοιχεῖον εἶναι φασὶ τῶν ὄντων τὸ πῦρ, καθάπερ Ἡράκλειτος, τού-
 του δ' ἀρχὰς ὕλην καὶ θεὸν, ὡς Πλάτων. Ἄλλ' οὗτοι ἅμφορ σώματά
 φασιν εἶναι, καὶ τὸ ποιοῦν καὶ τὸ πάσχον, ἐκείνου πρῶτον ποιοῦν
 αἷτιον ἀσώματον εἶναι λέγοντος. Ἐπειτα δὲ καὶ κατὰ τινας εἰμαρ-
 μένους καὶ ὠρισμένους χρόνους ἐκπυροῦσθαι τὸν σύμπαντα κόσμον, 1
 εἴτ' αὖθις πάλιν διακοσμεῖσθαι· τὸ μέντοι πρῶτον πῦρ εἶναι καθα-
 περεῖ τι σπέρμα, τῶν ἀπάντων ἔχον τοὺς λόγους καὶ τὰς αἰτίας τῶν
 γεγονότων καὶ τῶν γινομένων καὶ τῶν ἐσομένων· τὴν δὲ τούτων ἐπι-
 πλοκὴν καὶ ἀκολουθίαν καὶ εἰμαρμένην καὶ ἐπιστήμην καὶ ἀλήθειαν
 καὶ νόμον εἶναι τῶν ὄντων ἀδιάδραστόν τινα καὶ ἀφικτον. Τυτῆ
 δὲ πάντως διοικεῖσθαι τὰ κατὰ τὸν κόσμον ὑπερεν, καθάπερ ἐν τῇ
 εὐνομοτατίῃ τινὶ πολιτείᾳ.“ 2

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ.

Ὅποιαν δόξαν ἐπάγονται οἱ Στωικοὶ περὶ Θεοῦ καὶ περὶ συ-
 στάσεως τοῦ παντός. Ἀπὸ τῆς ἐπιτομῆς Ἀρείου Διδύμου 1).
 „Ὅλον δὲ τὸν κόσμον σὺν τοῖς ἑαυτοῦ μέρεσι προσαγορεύουσι Θεόν.

Τούτων δὲ ἓνα μόνον εἶναι φασὶ καὶ πεπερασμένον καὶ ζῶον καὶ αἰδίου
¹ καὶ θεόν. Ἐν γὰρ τούτῳ πάντα περιέχεσθαι τὰ σώματα, κενὸν δὲ
 μηδὲν ὑπάρχειν ἐν αὐτῷ. Τὸ γὰρ ἐκ πάσης τῆς οὐσίας ποιὸν προσ-
 αγορεύεσθαι, τὸ κατὰ τὴν διακόσμησιν τὴν τοιαύτην καὶ διάταξιν
 ἔχον. Διὸ κατὰ μὲν τὴν προτέραν ἀπόδοσιν αἰδίου τὸν κόσμον εἶναι
 φασὶ, κατὰ δὲ τὴν διακόσμησιν γεννητὸν καὶ μεταβλητὸν κατὰ περι-
 όδους ἀπείρους γεγονέναι τε καὶ ἐσόμεναι. Καὶ τὸ μὲν ἐκ τῆς πάσης
 οὐσίας ποιὸν κόσμον αἰδίου εἶναι καὶ θεόν· λέγεσθαι δὲ κόσμον²⁾
² σύστημα ἕξ οὐρανοῦ καὶ ἀέρος καὶ γῆς καὶ θαλάττης καὶ τῶν ἐν
 αὐτοῖς φύσεων· λέγεσθαι δὲ κόσμον καὶ τὸ οἰκητήριον θεῶν καὶ ἀν-
 θρώπων καὶ τῶν ἕνεκα τούτων γενομένων. Ὅν γὰρ τρόπον πόλις
 λέγεται διχῶς, τὸ τε οἰκητήριον καὶ τὸ ἐκ τῶν ἐνοικούντων σὺν τοῖς
 πολίταις σύστημα, οὕτω καὶ ὁ κόσμος οἶονεὶ πόλις εἶναι ἐκ θεῶν
 καὶ ἀνθρώπων συνεστῶσα, τῶν μὲν θεῶν τὴν ἡγεμονίαν ἔχόντων,
 τῶν δὲ ἀνθρώπων ὑποτεταγμένων. Κοινωνίαν δ' ὑπάρχειν πρὸς ἀλλή-
 λους διὰ τὸ λόγον μετέχειν, ὅς ἐστι φύσει νόμος· τὰ δ' ἄλλα πάντα
 γεγονέναι τούτων ἕνεκα. Οἷς ἀκολούθως νομιστέον προνοεῖν τῶν ἀν-
 θρώπων τὸν τὰ ὅλα διοικούντα θεόν, εὐεργετικὸν ὄντα, καὶ χρηστὸν
³ καὶ φιλόανθρωπον, δίκαιόν τε καὶ πάσας ἔχοντα τὰς ἀρετάς. Διὸ δὴ
 καὶ Ζεὺς λέγεται ὁ κόσμος, ἐπειδὴ τοῦ ζῆν αἴτιος ἡμῖν ἐστι. Καθό-
 σον δὲ εἰρομένην λόγῳ πάντα διοικεῖ ἀπαράβατος ἕξ αἰδίου, προσο-
 νομάζεσθαι εἰμαρμένην· Ἀδράστειαν δὲ, ὅτι οὐδὲν ἐστὶν αὐτὸν ἀπο-
 διδράσκειν· πρόνοιαν δ', ὅτι πρὸς τὸ χρήσιμον οἰκονομεῖ ἕκαστα.
 Ἡγεμονικὸν δὲ τοῦ κόσμου Κλεάνθει μὲν ἤρεσε τὸν ἥλιον εἶναι, διὰ
 τὸ μέγιστον τῶν ἀστροῶν ὑπάρχειν καὶ πλεῖστα συμβάλλεσθαι πρὸς
⁴ τὴν τῶν ὅλων διοίκησιν, ἡμέραν καὶ ἐνιαυτὸν ποιῶντα, καὶ τὰς ἄλλας
 ὥρας. Τισὶ δὲ τῶν ἀπὸ τῆς αἰρέσεως ἔδοξε, γῆν τὸ ἡγεμονικὸν εἶναι
 τοῦ κόσμου. Χρυσίππῳ δὲ τὸν αἰθέρα τὸν καθαρώτατον καὶ εἰλι-
 κρινέστατον, ἅτε πάντων ἐκινήτοτατον ὄντα καὶ τὴν ὅλην περιάγοντα
 τοῦ κόσμου φορᾶν. Ταῦτα μὲν ἡμῖν ἀπὸ τῆς ἐπιτομῆς Ἀρείου Λι-
 δύμου προκεῖσθαι. Πρὸς δὲ τὴν περὶ θεοῦ τῶν Στωικῶν δόξαν

ceretur, mihi quidem ignotus est, et tamen constanter apud Eusebium sic vo-
 catur. Suspicio, non Ἀρείου, sed Ἀτῆιον vel Ἀττίον legendum esse. Suidas
 Αἰδυμος, inquit, Ἀτῆϊος ἢ Ἀττίος χρηματίσας, φιλόσοφος Ἀκαδημαϊκός, πιθα-
 νῶν καὶ σοφισμάτων λύσεις ἐν βιβλίοις β. καὶ ἄλλα πολλά. Vig.

2) λέγεσθαι δὲ κόσμον. De mundi ex Stoicorum sententia vi et natura
 vid. Tiedemann. Geist der speculativen Philosophie T. II. p. 456 sqq. Cf.
 Diogen. Laert. VII, 137. De reliquis Stoicorum decretis vid. Tiedemann. l. l.
 p. 543. p. 562 sq. p. 466 sqq. p. 491. Reinhold. Lehrbuch der Geschichte der
 Philos. p. 183 sqq. p. 190 sqq.

ἀπαρκεῖ παραθέσθαι τὰς Πορφυρίου λέξεις, ἐν τοῖς πρὸς Βόηθον ἀντιγραφείοις αὐτῷ περὶ ψυχῆς τοιοῦτον ἐχούσας τὸν τρόπον. 5

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΣ.

Πορφυρίου πρὸς τὴν τῶν Στωικῶν περὶ Θεοῦ δόξαν. Ἀπὸ τῶν πρὸς Βόηθον περὶ ψυχῆς.

„Τὸν δὲ Θεὸν οὐκ ὀκνοῦσι πῦρ νοερόν εἰπόντες, αἰδίων καταλιπεῖν,¹ καὶ φθείρειν μὲν πάντα λέγειν καὶ ἐπινέμεσθαι, ὡς τοιοῦτον ὃν πῦρ, οἷον τὸ ἡμῖν συνεγνωσμένον, ἀντιλέγειν τε τῷ Ἀριστοτέλει, παραιτουμένῳ τὸν αἰθέρα ἐκ πυρὸς λέγειν τοιούτου. Ἀπαιτούμενοι δὲ, πῶς τὸ τοιοῦτον ἐπιδιαμένει πῦρ, ἄλλοιον μὲν πῦρ οὐ λέγουσιν εἶναι, τοιοῦτον δ' εἰπόντες, πιστεύειν αὐτοῖς ἁξιώσαντες εἰποῦσι, τῇ ἀλόγῳ πίστει ταύτῃ ἐπισυνάπτουσιν, ὅτι καὶ αἰδιὸν ἐστὶ πῦρ, ἐκ μέρους καὶ τὸ αἰθέριον σβέννυσθαι καὶ ἀνάπτεσθαι τιθέντες. Ἀλλὰ τὴν τούτων πρὸς μὲν ταῦτα ἀβλεψίαν, πρὸς δὲ τὰ τῶν παλαιῶν ῥαθυμίαν τε καὶ καταφρόνησιν τί ἂν τις ἐπιὼν ἐπὶ πλέον μνηνῇ;“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΖ.

Ὅτι οὐκ ἂν εἴη σῶμα τὸ ὃν κατὰ τοὺς Στωικούς. Ἀπὸ τοῦ πρώτου περὶ τὰγαθοῦ Νουμηνίου.

„Ἀλλὰ τί δὴ ἐστὶ τὸ ὄν; ἄρα ταντὶ τὰ στοιχεῖα τὰ τέτταρα, ἢ γῆ καὶ τὸ πῦρ καὶ αἱ ἄλλαι δύο μεταξὺ φύσεις; ἄρα οὖν δὴ τὰ ὄντα ταῦτά ἐστιν, ἥτοι ξυλλήβδην ἢ καθ' ἓν γέ τι αὐτῶν; καὶ πῶς, ἃ γέ² ἐστὶ καὶ γεννητὰ καὶ παλινάγρετα¹), εἴ γέ ἐστιν ὁρᾶν αὐτὰ ἐξ ἀλλήλων γινόμενα καὶ ἀπαλλασσόμενα καὶ μήτε στοιχεῖα ὑπάρχοντα μήτε συλλαβάς; Σῶμα μὲν ταντὶ οὕτως οὐκ ἂν εἴη τὸ ὄν. Ἄλλ' ἄρα ταντὶ μὲν οὐ, ἢ δ' ὕλη δύναται εἶναι ὄν· ἀλλὰ καὶ ταύτην παντὸς μᾶλλον ἀδύνατον, ἀρρώστια τοῦ μένειν. Ποταμὸς γὰρ ἢ ὕλη ῥοώδης καὶ ὀξύρροπος, βάθος καὶ πλάτος καὶ μῆκος ἀόριστος καὶ ἀνήνυτος.“³ Καὶ μετὰ βραχεία ἐπιλέγει· „Ὅστε καλῶς ὁ λόγος εἴρηκε, φᾶς, εἴ ἐστιν ἀπειρος ἢ ὕλη, ἀόριστον εἶναι αὐτήν· εἰ δὲ ἀόριστος, ἄλογον· εἰ δὲ ἄλογος, ἀγνωστον. Ἀγνωστον δέ γε οὕσαν αὐτήν ἀναγκαῖον εἶναι ἄτακτον· ὡς τεταγμένα γνωσθῆναι πάντῃ δῆπουθεν ἂν εἴη ῥᾶδιον· τὸ δὲ ἄτακτον οὐχ ἔστηκεν· ὅ τι δὲ μὴ ἔστηκε, οὐκ ἂν εἴη ὄν. Τοῦτο δὲ ἦν ὅπερ ἡμῖν αὐτοῖς ὡμολογησάμεθα ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, ταντὶ πάντα συνενεχθῆναι τῷ ὄντι ἀθέμιστον εἶναι. Δοξάτω μάλιστα⁴ μὲν πᾶσιν, εἰ δὲ μὴ, ἀλλ' ἐμοί. Οὐκοῦν φημι τὴν ὕλην οὔτε αὐτὴν οὔτε τὰ σώματα εἶναι ὄν. Τί οὖν δὴ; εἰ ἔχομεν παρὰ ταῦτα ἄλλο

τι ἐν τῇ φύσει τῇ τῶν ὄλων; Ναί· τοῦτο οὐδὲν εἰπεῖν ποικίλον, εἰ
 τόδε πρῶτον μὲν ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ἅμα πειραθείμεν διαλεγόμενοι.
 Ἐπεὶ δὲ τὰ σώματά ἐστι φύσει τεθνηκότα καὶ νεκρὰ καὶ πεφορημένα
 καὶ οὐδ' ἐν ταυτῷ μένοντα, ἄρ' οὐχὶ τοῦ καθέξοντος αὐτοῖς δεῖ; Παν-
 τὸς μᾶλλον. Εἰ μὴ τύχοι δὲ τούτου, ἄρα μένειεν ἄν; Παντὸς ἤττον.
 Τί οὖν ἐστι τὸ κατασχεῖν; Εἰ μὲν δὴ καὶ τοῦτο εἴη σῶμα, Διὸς
 5 σωτῆρος δοκεῖ ἂν ἐμοὶ δεηθῆναι αὐτὸ παραλνόμενον καὶ σκιδνάμενον.
 Εἰ μέντοι χρὴ αὐτὸ ἀπηλλάχθαι τῆς τῶν σωμάτων πάθης, ἵνα κακέ-
 τοις κεκυημένοις τὴν φθορὰν ἀμύνειν δύνηται καὶ κατέχη, ἐμοὶ μὲν
 οὐ δοκεῖ ἄλλο τι εἶναι, ἢ μόνον γε τὸ ἀσώματον· αὕτη γὰρ δὴ φύ-
 σεων πασῶν μόνη ἔστηκε καὶ ἔστιν ἀραρυῖα καὶ οὐδὲν σωματική.
 Οὔτε γοῦν γίνεται οὔτε αὔξεται οὔτε κίνησιν κινεῖται ἄλλην οὐδεμίαν,
 6 καὶ διὰ ταῦτα καλῶς δίκαιον ἐφάνη πρесеβῆσαι τὸ ἀσώματον."

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΗ.

"Ὅπως οἱ Στωικοὶ περὶ τῆς τοῦ παντὸς ἐκπυρώσεως δοξάζουσιν.
 „Ἀρέσκει δὲ τοῖς πρεσβυτάτοις τῶν ἀπὸ τῆς αἰρέσεως ταύτης, ἐξαε-
 ροῦσθαι πάντα κατὰ περιόδους τινὰς τὰς μεγίστας, εἰς πῦρ αἰθερωδές
 ἀναλνομένων πάντων.“ Καὶ ἐξῆς ἐπάγει· „Ἐκ τούτων δὲ δῆλον, ὅτι
 1 Χρῦσιππος ἐπὶ τῆς οὐσίας οὐ ταύτην παρεῖληφε τὴν σύγγχυσιν· ἀδύ-
 νατον γάρ· ἀλλὰ τὴν ἀντὶ τῆς μεταβολῆς λεγομένην. Οὐ γὰρ ἐπὶ τῆς
 τοῦ κόσμου κατὰ περιόδους τὰς μεγίστας γινομένης φθορᾶς κυρίως
 παραλαμβάνουσι τὴν φθορὰν οἱ τὴν εἰς πῦρ ἀνάλυσιν τῶν ὄλων δο-
 γματίζοντες, ἣν δὴ καλοῦσιν ἐκπύρωσιν, ἀλλ' ἀντὶ τῆς κατὰ φύσιν
 μεταβολῆς χρωῶνται τῇ προσηγορίᾳ τῆς φθορᾶς. Ἀρέσκει γὰρ τοῖς
 Στωικοῖς φιλοσόφοις, τὴν ὅλην οὐσίαν εἰς πῦρ μεταβάλλειν, οἷον εἰς
 2 σπέρμα, καὶ πάλιν ἐκ τούτου αὐτὴν ἀποτελεῖσθαι τὴν διακόσμησιν,
 οἷα τὸ πρότερον ἦν. Καὶ τοῦτο τὸ δόγμα τῶν ἀπὸ τῆς αἰρέσεως οἱ
 πρῶτοι καὶ πρεσβύτατοι προσήκαντο, Ζήνων τε καὶ Κλεάνθης καὶ
 Χρῦσιππος. Τὸν μὲν γὰρ τούτου μαθητὴν καὶ διάδοχον τῆς σχολῆς
 Ζήνωνά γασιν ἐπισχεῖν περὶ τῆς ἐκπυρώσεως τῶν ὄλων."

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΘ.

"Ὅπως δοξάζουσιν οἱ Στωικοὶ περὶ τῆς παλιγγενεσίας
 τῶν ὄλων.
 „Ἐπὶ τοσοῦτο δὲ προελθὼν ὁ κοινὸς λόγος, καὶ κοινὴ φύσις μελῶν
 καὶ πλείων γενομένη, τέλος ἀναζηράνασα πάντα καὶ εἰς ἑαυτὴν ἀνα-
 1 λαβοῦσα, ἐν τῇ πάσῃ οὐσίᾳ γίνεται, ἐπανελθοῦσα εἰς τὸν πρῶτον
 ῥηθέντα λόγον καὶ εἰς τὴν ἀνάστασιν ἐκεῖνην τὴν ποιοῦσαν ἐνιαυτὸν
 τὸν μέγιστον, καθ' ὃν ἀπ' αὐτῆς μόνης εἰς αὐτὴν πάλιν γίνεται ἡ

ἀποκατάστασις. Ἐπανελθοῦσα δὲ, διὰ τάξιν, ἀφ' οὗς διακοσμεῖν ὡσαύτως ἤρξατο, κατὰ λόγον πάλιν τὴν αὐτὴν διέξαγωγὴν ποιεῖται, τῶν τοιούτων περιόδων ἐξ αἰδίου γινομένων ἀκαταπαύστως. Οὕτως γὰρ τῆς ἀρχῆς αἰτίαν καὶ πᾶσιν ὁδὸν γε γίνεσθαι, οὕτως τοῦ διοικοῦντος αὐτὰ. Οὐσίαν τε γὰρ τοῖς γινομένοις ὑφ' ἑστέαναι δεῖ, πεφυκῆναι² ἀναδέχεσθαι τὰς μεταβολὰς πάσας, καὶ τὸ δημιουργῆσον ἐξ αὐτῆς. Οἷα γὰρ ἐφ' ἡμῶν τίς ἐστὶ φύσις δημιουργοῦσα, τοιούτου τινὸς κατ' ἀνάγκην ὄντος καὶ ἐν τῷ κόσμῳ ἀγεννήτου. Γενέσεως γὰρ ἀρχὴν οὐχ οἷον τε εἶναι ἐπὶ τῆς φύσεως ταύτης. Ὅν τρόπον δ' ἀγεννητός ἐστι, καὶ ἀναιρεθῆναι ἀδύνατόν ἐστιν αὐτὴν, οὕτως αὐτῆς ἐξ αὐτῆς, οὕτως ἐξωθεν τίνος ἀναιρήσοιτος αὐτήν.³

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ.

Ὅπως δοξάζουσιν οἱ Στωικοὶ περὶ ψυχῆς.

„Τὸ δὲ σπέρμα φησὶν ὁ Ζήνων¹) εἶναι, ὃ μεθίησιν ἄνθρωπος πνεῦμα μεθ' ὑγροῦ, ψυχῆς μέρος καὶ ἀπόσπασμα καὶ τοῦ σπέρματος τοῦ τῶν προγόνων κέρασμα καὶ μίγμα τῶν τῆς ψυχῆς μερῶν συνεληλυθός· ἔχον γὰρ τοὺς λόγους τῷ ὅλῳ τοὺς αὐτοὺς τοῦτο, ὅταν ἀφ' ἑαυτοῦ εἰς τὴν¹ μήτραν, συλληφθὲν ὑπ' ἄλλου πνεύματος, μέρος ψυχῆς τῆς τοῦ θήλεος καὶ συμφνὲς γενόμενον, κρηγὲν τε φύει κινούμενον καὶ ἀναρρόπιζόμενον ὑπ' ἐκείνον, προσλαμβάνον αἰὲν εἰς τὸ ὑγρὸν καὶ ἀνέξινον ἐξ ἑαυτοῦ.“ Καὶ μετὰ βραχέα ἐπιλέγει· „Περὶ δὲ ψυχῆς Κλεάνθης μὲν τὰ Ζήνωνος δόγματα παρατιθέμενος πρὸς σύγκρισιν τὴν πρὸς τοὺς ἄλλους φυσικοὺς, φησὶν ὅτι Ζήνων ψυχὴν λέγει αἴσθησιν ἢ ἀναθυμιάσιν, καθάπερ Ἡράκλειτος. Βουλόμενος γὰρ ἐμφανίσει, ὅτι αἱ ψυχαὶ ἀναθυμιάμεναι νοεραὶ αἰεὶ γίνονται, εἵλασεν αὐτὰς τοῖς ποταμοῖς, λέγων οὕτως· ποταμοῖσι τοῖσιν αὐτοῖσιν ἐμβαλίνουσιν ἕτερα καὶ ἕτερα ὕδατα ἐπιρρέει· καὶ ψυχαὶ ἀπὸ τῶν ὑγρῶν ἀναθυμιοῦνται. Ἀναθυμιάσιν μὲν οὖν ὁμοίως τῷ Ἡρακλείτῳ τὴν ψυχὴν ἀποφαίνει Ζήνων. Αἰσθητικὴν δὲ αὐτὴν εἶναι διὰ τοῦτο λέγει, ὅτι τυποῦσθαι γε δύναται² τὸ μέγεθος, τὸ μέρος τὸ ἡγούμενον αὐτῆς ἀπὸ τῶν ὄντων καὶ ὑπερχόντων²) διὰ τῶν αἰσθητηρίων, καὶ παραδέχεσθαι τὰς τυπώσεις. Ταῦτα γὰρ ἴδια ψυχῆς ἐστὶ.“ Καὶ μεθ' ἕτερα· „Εἶναι δὲ ψυχὴν ἐν τῷ ὅλῳ φασίν, ὃ κελοῦσιν αἰθέρα καὶ ἕρα κύκλῳ περὶ τὴν γῆν καὶ θάλασσαν καὶ ἐκ τούτων ἀναθυμιάσεις· τὰς δὲ λοιπὰς ψυχὰς προσ-

Cap. XX. 1) Τὸ δὲ σπέρμα φησὶν ὁ Ζήνων etc. Cf. interpp. ad Diogen. Laert. VII, 158.

2) ὑπερχομένων Vig. in marg. Paulo antea idem τὸ μέγεθος delendum censet.

πεφυκέναι ταύτῃ, ὅσαι τε ἐν ζώοις εἰσὶ, καὶ ὅσαι ἐν τῷ περιέχοντι
 3 διαμένειν γὰρ τὰς τῶν ἀποθανόντων ψυχὰς. Ἐνιοὶ δὲ τὴν μὲν τοῦ
 ὅλου αἰδίδιον, τὰς δὲ λοιπὰς συμμίσγυσθαι ἐπὶ τελευτῇ εἰς ἐκείνην.
 Ἐχειν δὲ πᾶσαν ψυχὴν ἡγεμονικόν τι ἐν αὐτῇ, ὃ δὴ ζωὴ καὶ αἴσθησις
 ἐστὶ καὶ ὁρμή.“ Καὶ ἔτι μετ’ ὀλίγα· „Τὴν δὲ ψυχὴν γεννητὴν τε καὶ
 φθαρτὴν λέγουσιν, οὐκ εὐθύς δὲ τοῦ σώματος ἀπαλλαγεῖσαν φθείρε-
 σθαι, ἀλλ’ ἐπιμένειν τινὰς χρόνους καθ’ ἑαυτήν· τὴν μὲν τῶν σπου-
 4 δαίων μέχρι τῆς εἰς πῦρ ἀναλύσεως τῶν πάντων, τὴν δὲ τῶν ἀφρόνων
 πρὸς ποσοὺς τινας χρόνους. Τὸ δὲ διαμένειν τὰς ψυχὰς οὕτω λέγου-
 σιν, ὅτι διαμένομεν ἡμεῖς ψυχαὶ γενόμενοι, τοῦ σώματος χωρισθέντος
 καὶ εἰς ἐλάττω μεταβαλόντος οὐσίαν τὴν τῆς ψυχῆς. Τὰς δὲ τῶν
 ἀφρόνων καὶ ἀλόγων ζώων ψυχὰς συναπόλλυσθαι τοῖς σώμασι.“
 Τοιαῦτα καὶ τὰ τῆς Στωικῆς φιλοσοφίας δόγματα ἀπὸ τῶν ἐπιτομῇν
 Ἀρείου Διδύμου³⁾ συνειλεγμένα. Πρὸς δὲ τὴν περὶ ψυχῆς ἄτοπον
 5 τῶν ἀνδρῶν δόξαν ἀπαρκεῖ τὰ παρὰ Λογγίνῳ τῷ καθ’ ἡμᾶς συντόμως
 ἀντειρημένα διὰ τούτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑ.

Λογγίνου πρὸς τὴν τῶν Στωικῶν περὶ ψυχῆς δόξαν
 ἀντιρρήσις.

„Συνελόντι δ’ εἰπεῖν, πόρῳ μοι δοκοῦσιν ἀφρονηκεῖναι τοῦ τὰ δέοντα
 λογίεσθαι πάντες ἐφεξῆς, ὁπόσοι τὴν ψυχὴν σῶμα ἀπεφήσαντο.
 Πῶς γὰρ ὅλως ἐγχωρεῖ παραπλήσιον εἶναι τι τῶν στοιχείων τὸ κατ’
 αὐτὴν θεῖναι; ποῦ δὲ ἐπὶ τὰς κράσεις καὶ μίξεις ἐνεργεῖν; Αἶ κατὰ
 1 πολλοὺς γιγνόμεναι τρόπους, ἄλλων μὲν ἀμυνθῆτων ἰδέας σωμάτων
 ἀπογεννῶν πεφύκασιν, ἐν οἷς εἰ καὶ μὴ συνεχῶς, ἀλλ’ οὖν πόρῳθεν
 ἰδεῖν ἐνὶ τὴν τῶν στοιχείων αἰτίαν καὶ τὴν πρὸς τὰ δευτέρα καὶ τρίτα
 τῶν πρώτων ἀφορμὴν. Τῶν δὲ περὶ ψυχὴν ἴχνος οὐδὲν, οὐδὲ τεκμή-
 ριον ἐν τοῖς σώμασιν εὐρίσκεται· κἂν εἰ φιλοτιμοῖτό τις, ὥς Ἐπίκου-
 ρος καὶ Χρύσιππος, ἅπαντα λίθον κινεῖν, καὶ πᾶσαν ἐρευνᾶν δύναμιν
 σώματος εἰς γένεσιν τῶν περὶ ψυχῆς πράξεων. Τί γὰρ ἢ τοῦ πνεύ-
 2 ματος ἡμῶν λεπτότης πρὸ ἔργου γένοιτ’ ἂν εἰς φαντασίας καὶ λογι-
 σμούς; τί δὲ τῶν ἀτόμων σχήματα τοσαύτην παρὰ τὰ ἄλλα ἔχει
 δύναμιν καὶ τροπὴν, ὥστε φρόνησιν γεννᾶν, ὅταν εἰς ἑτέρου πλάσιν
 ἐγκαταμιχθῇ σῶματος; Οἴμαι μὲν ὥς οὐδ’ εἰ τῶν Ἡφαίστου τις ἂν
 τύχοι τριπόδων καὶ θεραπαινῶν, (ὧν φησιν Ὅμηρος⁴⁾) τοὺς μὲν

3) ἀπὸ τῶν ἐπιτομῇν Ἀρείου Διδύμου. Ita, quae deerant, Montac. codex implet. Melius tamen legeretur: ἀπὸ τῶν Ἀρείου (vel potius Ἀττίου, sive Ἀττίου) Διδύμου κατ’ ἐπιτομὴν συνειλ. Vig. Quid si ἐπιτομῆς?

Cap. XXI. 1) Ὅμηρος. Vid. Il. XVIII, 373. 417.

αὐτομάτους εἰς τὸν ἀγῶνα χωρεῖν, τὰς δὲ συνεργάζεσθαι τῷ δεσπότῃ, καὶ μηδενὸς οἶον οἱ ζῶντες ἔχουσι πλεονεκτημάτων ἀπολείπεσθαι, μή τί γε δὴ τῶν ἐκ ταντομάτου ψηγμάτων·) καὶ αὖ τοῖς ἐπὶ τῶν αἰγιαλῶν³ προσέειπε λίθοις εἰς τὸ δύνασθαι τι περιττότερον ποιεῖν πρὸς αἰσθησιν. Ζήνωνι μὲν γὰρ καὶ Κλεάνθει νεμεσήσεις τις ἂν δικαίως, οὕτω σφόδρα ὑβριστικῶς περὶ αὐτῆς διαλεχθεῖσι καὶ ταντὸν ἄμφω²⁾ τοῦ στερεοῦ σώματος εἶναι τὴν ψυχὴν ἀναθυμιάσιν φήσασι. Τί γὰρ, ὦ πρὸς θεῶν, κοινὸν ὅλως ἀναθυμιάσει καὶ ψυχῇ; ποῦ δὲ ἐγγωρεῖ, νομίσαντας τούτῳ προσεικέναι τὴν θ' ἡμετέραν καὶ τὴν τῶν ἄλλων ζώων οὐσίαν, τοῦτο μὲν φαντασίας καὶ μνήμας οἴουστε εἶναι σώζειν³⁾ 4) διαρκεῖς, τοῦτο δὲ ὁρμάς καὶ βουλήσεις τῶν λυσιτελούντων εἰς σύνεσιν πραγμάτων; ἢ τ' ἄρα καὶ τοὺς θεοὺς καὶ τὸν διὰ πάντων παρήκοντα ὁμοίως ἐπιγείων τε καὶ οὐρανίων εἰς ἀναθυμιάσιν καὶ καπνὸν καὶ τοιαύτην φλυαρίαν καταθήσομεν, καὶ οὐδὲ τοὺς ποιητὰς αἰσχρονοῦμεθα, οἱ καίπερ ἀκριβῆ σύνεσιν τῶν θεῶν οὐκ ἔχοντες, ὅμως τὰ μὲν ἐκ τῆς κοινῆς ἐπινοίας τῶν ἀνθρώπων, τὰ δὲ ἔξ ἐπινοίας τῶν Μουσῶν, ἢ κινεῖν αὐτοὺς ἐπὶ ταῦτα πέφυκε, σεμνότερα εἰρήκασι περὶ αὐτῶν, καὶ οὐκ ἀναθυμιάσεις, οὐδ' ἀέρας οὐδὲ πνεύματα καὶ λήρους; Ταῦτά σοι καὶ ὁ Δογγῖνος. Ἐπάκουσον δὲ καὶ Πλωτίνου τὰ τοιάδε πρὸς τοὺς αὐτοὺς ἀποτεινομένον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΒ.

Πρὸς τοὺς Στωικοὺς, ὅτι οὐ δύναται σωματικὴ εἶναι ἡ ψυχὴ.
Ἀπὸ τοῦ περὶ ψυχῆς Πλωτίνου.

„Εἰ δέ ἐστιν¹⁾ ἀθάνατος ἕκαστος ἡμῶν, ἢ φθίρεται πᾶς, ἢ τὰ μὲν αὐτοῦ ἄπεισιν εἰς σκέδασιν καὶ φθοράν, τὰ δὲ μένει εἰσαεὶ, ἄπερ

2) ἄμφω τοῦ στερεοῦ. Suppleta haec [et in proximis φήσασι. Τί γὰρ ὃ et καὶ ψυχῇ; ποῦ δέ] sunt ex Mont. cod, malim tamen ἄμφοιν, quam ἄμφω. Vig.

3) σώζειν. Hoc est tueri, defendere; quod barbari, salvare dicunt. Gallice sauver eodem sensu accipitur. Plutarchus ἀνασώζειν dixit Alexandro, p. 686. A. Εἰκότως οὖν, inquit, ἐνιοὶ τὸν μῦθον ἀνασώζοντες πρὸς τὴν ἀλήθειαν· fabulam ad veritatem revocantes, vel, fabulam veritate ipsa defendentes. Alias ἀνασώζεσθαι εἰς ἑαυτὸν, pristinam formam recuperare. Lucianus in Asino ἐλπιδας ἔχειν πάντως ποτὲ ἐμπεσεῖσθαι εἰς τὰ ῥόδα καὶ τούτων εἰς ἑμαυτὸν ἀνασωθῆσεσθαι. Vig. Cf. II, 6. not. 16. VI, 8, 24.

Cap. XXII. 1) Εἰ δέ ἐστιν. Plotini longissima haec disputatio habetur Ennead. IV. lib. 7. initio. Locus erat apud Eusebium nostrum indignissime deformatus, ac mille scatens erroribus, quorum partem, ut speramus, maximam Plotini opera sustulimus, tametsi non desint, in quibus ex nostro vicissim Plotinum emendare liceat. Porro multa Plotini argumenta vel concludunt omnino nihil vel ipsarum quoque brutarum animas spirituales esse concludunt. Vig.

ἐστὶν αὐτὸς, ὥδ' ἂν τις μάθοι, κατὰ φύσιν ἐπισκοπούμενος. Ἀπλοῦν
 2 μὲν δὴ τι οὐκ ἂν εἴη ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐστὶν ἐν αὐτῷ ψυχὴ, ἔχει δὲ καὶ
 σῶμα· εἴτ' οὖν ὡς ὄργανον ἡμῶν, εἴτε ἕτερον τρόπον προσηρητημένον,
 ἀλλ' οὖν διηρησθαι γε ταύτην ἑκατέρου τὴν φύσιν τε καὶ οὐσίαν κατα-
 θετέον. Τὸ μὲν δὴ σῶμα, καὶ αὐτὸ συγκείμενον, οὔτε παρὰ τοῦ
 λόγου δύναται μένειν, ἢ τε αἰσθησις²⁾ ὁρᾷ λυόμενόν τε καὶ τηκόμενον
 καὶ παντοίους ὁλέθρους δεχόμενον· ἐκάστον γε τῶν ἐνόντων πρὸς τὸ
 αὐτοῦ φερομένον, φθιέροντός τε ἄλλον ἕτερον καὶ μεταβάλλοντος εἰς
 3 ἄλλο καὶ ἀπολλύντος³⁾, καὶ μάλιστα ὅταν ψυχὴ ἢ φίλα ποιούσα, μὴ
 παρῇ τοῖς ὄγκοις. Κἂν μονωθῇ δὲ ἕκαστον γινόμενον, ἐν οὐκ ἔστι,
 λύσειν δεχόμενα εἰς τε μόρφην καὶ ὕλην, ἐξ ὧν ἀνάγκη καὶ τὰ ἀπλᾶ
 τῶν σωμάτων τὰς συστάσεις ἔχειν· καὶ μὴν καὶ μέγεθος ἔχοντα, ἅτε
 σώματα ὄντα, τεμνόμενά τε καὶ εἰς μικρὰ θραυόμενα, καὶ ταύτην
 φθορὰν ἂν ὑπομένοι. Ὅστε εἰ μὲν μέρος ἡμῶν τοῦτο, οὐ τὸ πᾶν
 ἀθάνατοι· εἰ δ' ὄργανον, ἔδει γε αὐτὸ εἰς χρόνον τινὰ δοθὲν, τοιοῦ-
 4 τον τὴν φύσιν εἶναι. Τὸ δὲ κυριώτατον καὶ αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος εἴη
 ἂν ἢ κατὰ τὸ εἶδος⁴⁾, ὡς πρὸς ὕλην τὸ σῶμα, ἢ κατὰ τὸ χρώμενον,
 ὡς πρὸς ὄργανον· ἑκατέρως δὲ ἡ ψυχὴ αὐτός.

Τοῦτο οὖν τίνα φύσιν ἔχει; Ἡ σῶμα μὲν ὄν, πάντως ἀναλυ-
 τέον· σύνθετον γὰρ πᾶν γε σῶμα. Εἰ δὲ μὴ σῶμα εἴη, ἀλλὰ φύσεως
 ἄλλης, κἀκείνην ἢ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἢ κατὰ ἄλλον σκεπτέον.
 Πρῶτον δὲ σκεπτέον, εἰς ὃ τι δεῖ τοῦτο τὸ σῶμα, ὃ λέγουσι ψυχὴν,
 ἀναλύειν. Ἐπεὶ γὰρ ζωὴ ψυχῇ πάρεστιν ἐξ ἀνάγκης, ἀνάγκη τοῦτο
 τὸ σῶμα τὴν ψυχὴν, εἰ μὲν ἐκ δύο σωμάτων ἢ πλειόντων εἴη, ἥτοι
 ἑκάτερον αὐτῶν ἢ ἕκαστον ζωὴν σύμφυτον ἔχειν, ἢ τὸ μὲν ἔχειν, τὸ
 5 δὲ μὴ, ἢ μηδέτερον ἔχειν. Εἰ μὲν δὴ ἐνὶ αὐτῶν προσεῖη τὸ ζῆν, αὐτὸ
 τοῦτο ἂν εἴη ψυχὴ. Τί ἂν οὖν εἴη σῶμα, ζωὴν παρ' αὐτοῦ ἔχον;
 Ἦν γὰρ καὶ ἀήρ καὶ ὕδωρ καὶ γῆ ἀψυχα παρ' αὐτῶν καὶ ὅτω πάρε-
 στι τούτων ψυχὴ, τοῦτο ἐπακτῶ κέρεται τῇ ζωῇ. Ἄλλα δὲ παρὰ
 ταῦτα σώματα οὐκ ἔστι, καὶ οἷς δὲ δοκεῖ εἶναι στοιχεῖα τούτων
 ἕτερα⁵⁾, σώματα, οὐ ψυχὰς ἐλέχθησαν εἶναι οὐδὲ ζωὴν ἔχοντα. Εἰ
 δὲ μηδενὸς αὐτῶν ζωὴν ἔχοντος, ἢ σύνοδος πεποίηκε ζωὴν, ἄτοπον.

2) ἢ τε αἰσθησις. Ex Plotino et duplici MS. pro οὔτε. Vig.

3) καὶ ἀπολλύντος et paulo post μὴ παρῇ τοῖς ὄγκοις ex Plotino suppl-
 vit Vig.

4) εἴη ἂν κατὰ τὸ εἶδος, si cum adiuncto corpore conferatur, aut formae quasi erga materiam, aut quasi erga instrumen-
 tum utentis artificis rationem obtinebit, Vig. interp.

5) στοιχεῖα, τούτων ἕτερα σώματα. Apud Plotinum ita haec distincta re-
 peries: στοιχεῖα τούτων, ἕτερα σώματα, quod Ficinus sequutus est. Mihi neutra

Εἰ δὲ ἕκαστον ζῶν ἔχει, καὶ ἐν ἀρκεῖ μᾶλλον δὲ ἀδύνατον συμφό-
 ρησιν σωμάτων ζῶν ἐργάζεσθαι, καὶ τοῦν γεννᾶν τὰ ἀνόητα. Καὶ
 δὴ καὶ οὐχ ὅπως οὖν συγκραθέντα ταῦτα φήσουσι γενέσθαι. Δεῖ ἄρα
 εἶναι τὸ τάξιν καὶ τὸ τῆς κράσεως αἴτιον· ὥστε τοῦτο τάξιν ἂν ἔχοι
 ψυχῆς. Οὐ γὰρ ὅτι σύνθετον, ἀλλ' οὐδὲ ἀπλοῦν ἂν εἴη σῶμα ἐν
 τοῖς οὖσιν ἄνευ ψυχῆς οὔσης ἐν τῷ παντί· εἴπερ λόγος προσελθὼν
 τῇ ὕλῃ σῶμα ποιεῖ, οὐδαμῶθεν δ' ἂν προσέλθοι λόγος ἢ παρὰ ψυχῆς.⁷

Εἰ δέ τις μὴ οὕτως, ἀλλὰ ἀτόμους ἢ ἁμερῇ συνελθόντα ψυχὴν
 ποιεῖν λέγοι, τῇ ἐνώσει καὶ ὁμοιοπαθείᾳ ἐλέγχουτ' ἂν καὶ τῇ παρα-
 θέσει, μὴ δι' ὅλου οὐ γινομένου ἐνός, οὐδὲ συμπαθοῦς ἐξ ἀπαθῶν
 καὶ μὴ ἐνοῦσθαι δυναμένων σωμάτων· ψυχὴ δὲ ἐαυτῇ συμπαθῆς· ἐκ
 δὲ ἁμερῶν σῶμα⁶) οὐδὲ μέγεθος ἂν γένοιτο. Καὶ μὴν εἰ ἀπλοῦ
 ὄντος τοῦ σώματος, τὸ μὲν ὅσον ὑλικόν, παρ' αὐτοῦ ζῶν ἔχειν οὐ⁸
 φήσουσιν· (ὕλη γὰρ ἄποιον·) τὸ δὲ κατὰ τὸ εἶδος τεταγμένον ἐπιφέ-
 ρειν τὴν ζῶν· εἰ μὲν οὐσίαν φήσουσι τὸ εἶδος τοῦτο εἶναι, οὐ τὸ
 συναμφοτέρον, θάτερον δὲ τούτων ἔσται ἡ ψυχὴ, καὶ οὐκ ἔστ' αὐ
 σῶμα· οὐ γὰρ ἐξ ὕλης καὶ αὐτὸ, ἢ πάλιν τὸν αὐτὸν τρόπον ἀναλύ-
 σομεν. Εἰ δὲ πάθημα τῆς ὕλης, ἀλλ' οὐκ οὐσίαν φήσουσιν εἶναι,
 ἀφ' οὗ τὸ πάθημα καὶ ἡ ζῶν εἰς τὴν ὕλην ἐλήλυθε, λεκτέον αὐτοῖς.
 Οὐ γὰρ δὴ ἡ ὕλη ἐαυτὴν μορφοῖ, οὐδὲ ἐαυτῇ ψυχὴν ἐντίθησι. Δεῖ
 δὴ ἄρα τι εἶναι τὸ χορηγὸν ζωῆς, εἴτε τῇ ὕλῃ ἢ χορηγία, εἴθ' ὁπωσὺν
 τῶν σωμάτων, ἔξω ὃν καὶ ἐπέκεινα σωματικῆς φύσεως. Ἐπεὶ οὐδ' ⁹
 ἂν εἴη σῶμα οὐδὲν, ψυχικῆς δυνάμεως οὐκ οὔσης. Πρὶν γὰρ, καὶ ἐν
 φορᾷ αὐτοῦ ἡ φύσις, καὶ ἀπόλοιτ' ἂν ὡς τάχιστα, εἰ πάντα σώματα
 εἴη, καὶ εἰ ὄνομα ἐνὶ αὐτῶν ψυχὴν τις τιθοῖτο. Τὰ αὐτὰ γὰρ ἂν
 πάθοι τοῖς ἄλλοις σώμασιν, ὕλης μιᾶς οὔσης αὐτοῖς. Μᾶλλον δὲ
 οὐδ' ἂν γένοιτο, ἀλλὰ στήσεται ἐν ὕλῃ τὰ πάντα, μὴ ὄντος τοῦ μορ-
 φοῦντος αὐτήν. Τάχα δ' ἂν οὐδ' ἂν ἡ ὕλη τὸ παράπαν εἴη, λυθή-
 σεται δὲ καὶ τότε τὸ σύμπαν, εἴ τις αὐτῇ πιστεύσειε σώματος συνέρξει, ¹⁰
 διδοὺς αὐτῇ ψυχῆς τάξιν μέχρι τῶν ὀνομάτων, ἀέρι καὶ πνεύματι,
 σκεδαστοτάτω καὶ τῷ ἐνὶ εἶναι ἔχοντι οὐ παρ' αὐτοῦ. Πῶς γὰρ
 τεμνομένων τῶν πάντων σωμάτων, ὅτινι οὖν τις ἀνατιθεὶς τότε τὸ
 πᾶν, οὐκ ἀνόητόν τε καὶ φερόμενον εἰκῇ ποιήσει; Τίς γὰρ τάξιν ἐν

distinctio placere potest. Malim ergo sic: στοιχεῖα, τούτων ἕτερα, σώματα, οὐ
 ψυχά. Verte igitur: Et si quibus, praeter haec, alia quaedam
 elementa esse placet, ea tamen nec animos ipsi vocant, sed
 corpora, nec vitam ex sese habere volunt. [Sublato commate post
 στοιχεῖα posui post ἕτερα.]

6) οὐδὲ ante σῶμα addit Vig. in marg.

- πνεύματι δεομένων παρὰ ψυχῆς τάξεως, ἢ λόγος ἢ νοῦς; Ἀλλὰ ψυχῆς
 11 μὲν οὔσης, ὑποურᾷ ταῦτα πάντα αὐτῇ εἰς σύστασιν κόσμου καὶ ζῶον
 ἐκάστου, ἄλλης παρ' ἄλλου δυνάμεως εἰς τὸ ὅλον συντελούσας· ταύ-
 της δὲ μὴ παρουσίας ἐν τοῖς ὅλοις, οὐδὲν ἂν εἴη ταῦτα, οὐχ ὅτι ἐν
 τάξει.
- 12 Μαρτυροῦσι δὲ καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τῆς ἀληθείας ἀγόμενοι, ὡς δεῖ τι
 πρὸ τῶν σωμάτων εἶναι κρείττον αὐτῶν ψυχῆς εἶδος, ἔνουν τὸ πνεῦμα
 καὶ πῦρ νοερὸν τιθέμενοι, ὥσπερ ἄνευ πυρὸς ἢ πνεύματος οὐ δυνα-
 μένης τῆς κρείττονος μοίρας ἐν τοῖς οὖσιν εἶναι, τόπον δὲ ζητούσης
 εἰς τὸ ἰδρυθῆναι· δέον ζητεῖν ὅπου τὰ σώματα ἰδρῦσούσιν, ὡς ἄρα
 δεῖ ταῦτα ἐν ψυχῆς δυνάμεσιν ἰδρῦσθαι. Εἰ δὲ μηδὲν παρὰ τὸ πνεῦμα
 καὶ τὴν ζωὴν καὶ τὴν ψυχὴν τίθενται, τί τὸ πολυθρύλλητον αὐτοῖς,
 πως ἔχον, εἰς ὃ καταφεύγουσιν, ἀναγκαζόμενοι τίθεσθαι ἄλλο παρὰ
 τὰ σώματα φύσει δραστήριον; Εἰ οὖν οὐ πᾶν μὲν πνεῦμα ψυχὴ, ὅτι
 13 μυρία πνεύματα ἄψυχα, τὸ δὲ πως ἔχον πνεῦμα φήσουσι· τὸ πως
 ἔχον τοῦτο καὶ ταύτην τὴν σχέσιν ἢ τῶν ὄντων τι φήσουσιν, ἢ μηδέν.
 Ἀλλ' εἰ μὲν μηδέν, πνεῦμα ἂν εἴη μόνον, τὸ δὲ πως ἔχον ὄνομα·
 καὶ οὕτω συμβήσεται αὐτοῖς οὐδὲ ἄλλο οὐδὲν εἶναι λέγειν, ἢ τὴν ὕλην,
 καὶ ψυχὴν καὶ θεὸν καὶ ὄνομα τὰ πάντα⁷⁾, ἐκεῖνο δὲ μόνον. Εἰ δὲ
 τῶν ὄντων ἢ σχέσις, καὶ ἄλλο παρὰ τὸ ὑποκείμενον καὶ τὴν ὕλην,
 ἐν ὕλῃ μὲν, ἄῦλον δὲ αὐτὸ, τῷ⁸⁾ μὴ πάλιν συγκεῖσθαι ἐξ ὕλης, λό-
 14 γος ἂν εἴη τις, καὶ οὐ σῶμα, καὶ φύσις ἑτέρα. Ἔτι δὲ καὶ ἐκ τῶνδε
 οὐχ ἥττον φαίνεται ἀδύνατον ὄν, τὴν ψυχὴν εἶναι σῶμα ὅτιοῦν. Ἡ
 γὰρ θερμὸν ἐστὶν ἢ ψυχρὸν, ἢ σκληρὸν ἢ μαλακὸν, ὑγρὸν τε ἢ πεπη-
 γός, μέλαν τε ἢ λευκὸν, καὶ πάντα ὅσα ποιότητες σωμάτων ἄλλαι ἐν
 ἄλλοις. Καὶ εἰ μὲν θερμὸν, μόνον θερμανεῖ, ψυχρὸν δὲ μόνον ψύξει,
 καὶ κοῦφα ποιήσει τὸ κοῦφον προσγεγόμενον καὶ παρὸν, καὶ βαρυνεῖ
 τὸ βαρὺ, καὶ μελανεῖ τὸ μέλαν, καὶ τὸ λευκὸν λευκὸν ποιήσει. Οὐ
 15 γὰρ πυρὸς τὸ ψύχειν, οὐδὲ τοῦ ψυχροῦ θερμὰ ποιεῖν. Ἀλλ' ἢ γὰρ
 ψυχὴ καὶ ἐν ἄλλοις ζῴσις ἄλλα τε καὶ ἄλλα ποιεῖ, καὶ ἐν τῷ αὐτῷ δὲ
 τὰ ἐναντία, τὰ μὲν πηγνῦσα, τὰ δὲ χέουσα, καὶ τὰ μὲν πυκνὰ, τὰ δὲ
 ἀραιὰ, μέλανα, λευκὰ, κοῦφα, βαρέα ποιοῦσα. Καίτοι ἐν ἔδει

7) καὶ ὄνομα τὰ πάντα. Recte, non ὀνόματα πάντα, ut apud Plotinum. Vig. Vertit autem Vig.: Ex quo proinde sequitur, uti praeter materiam aliud nihil esse dicant, atque ita et animum et deum et cetera prorsus omnia nomine tenus, spiritum proprie solum existere. Fortasse scribendum καὶ τὰ πάντα ὄνομα.

8) δὲ αὐτὸ, τῷ. Id ex Plotino supplevimus, οὗν quod sequebatur, ex eodem expunximus, et sequenti linea καὶ οὐ ex eodem addidimus. Vig.

ποιεῖν κατὰ τὴν τοῦ σώματος ποιότητά τε τὴν ἄλλην καὶ χρόαν· νῦν δὲ πολλά.

Τὰς δὲ δὴ κινήσεις πῶς διαφόρους, ἀλλ' οὐ μίαν, μιᾶς οὔσης ¹⁶ παντὸς σώματος κινήσεως; Εἰ δὲ τῶν μὲν προαιρέσεις, τῶν δὲ λόγους αἰτιάσονται, ὀρθῶς μὲν τοῦτο· ἀλλ' οὐ σώματος ἢ προαιρέσεις οὐδὲ οἱ λόγοι διάφοροί γε ὄντες ἑνὸς ὄντος καὶ ἀπλοῦ τοῦ σώματος, καὶ οὐ μετὸν αὐτῷ τοιούτου γε λόγου, ἢ ὅσος δέδοται αὐτῷ παρὰ τοῦ ποιήσαντος θερμοὺν αὐτὸ ἢ ψυχρὸν εἶναι. Τὸ δὲ καὶ ἐν χρόνῳ αὔξειν, καὶ μέχρι τοσούτου μέτρον, πόθεν ἂν τῷ σώματι αὐτῷ γένοιτο; Ὡς προσήκει μὲν αὔξεσθαι, αὐτῷ δὲ ἀμοίρῳ τοῦ αὔξειν εἶναι, ἢ ὅσον παραληφθεῖη ἂν ἐν ὕλης ὄγκῳ, ὑπηρετοῦν τῷ δι' αὐτοῦ τὴν αὔξην ἐργαζομένῳ. Καὶ γὰρ εἰ ἡ ψυχὴ σῶμα οὔσα αὔξει, ἀνάγκη καὶ αὐτὴν αὔξεσθαι, προσθήκη δηλονότι ὁμοίου σώματος, εἰ μέλλει εἰς ἴσον ¹⁷ ἵεναι τῷ αὔξομένῳ ὑπ' αὐτῆς. Καὶ ἡ ψυχὴ ἔσται τὸ προστιθέμενον ἢ ἄψυχον σῶμα. Καὶ εἰ μὲν ψυχὴ, πόθεν καὶ πῶς εἰσιούσης καὶ πῶς προστιθεμένης; εἰ δὲ ἄψυχον τὸ προστιθέμενον, πῶς τοῦτο ψυχώσεται καὶ τῷ πρόσθεν ὁμογνωμονήσει καὶ ἐν ἔσται καὶ τῶν αὐτῶν δοξῶν τῇ πρώτῃ μεταλήψεται; ἀλλ' οὐχ ὥσπερ ξένη, ψυχὴ αὕτη ἐν ἀγνοίᾳ ἔσται ὧν ἡ ἑτέρα οἶδε, καὶ ὥσπερ ὁ ἄλλος ὄγκος ἡμῶν, τὸ ¹⁸ μὲν τι ἀπορρέεσθαι αὐτοῦ, τὸ δὲ τι προσελεύσεται, οὐδὲν δὲ ἔσται τὸ αὐτό; πῶς οὖν ἡμῖν αἰ μνημαι; πῶς δὲ ἡ γνώσις οἰκείων, οὐδέποτε τῇ αὐτῇ ψυχῇ χρωμένων; Καὶ μὴν εἰ σῶμά ἐστι, φύσις δὲ σώματος μεριζομένου εἰς πλείω, ἕκαστον μὴ τὸ αὐτὸ εἶναι τῶν μερῶν τῷ ὅλῳ· εἰ τοσόνδε μέγεθος ψυχῇ, ὃ ἂν ἔλαττον ἦ, ψυχὴ οὐκ ἔσται, ὥσπερ πᾶν ποσὸν, ἀφαιρέσει τοῦ εἶναι τὸ πρόσθεν ἡλλάξατο ⁹). Εἰ δὲ τι τῶν μέγεθος ἐχόντων, τὸν ὄγκον ἐλαττωθὲν, τῇ ποιότητι ταυ- ¹⁹ τὸν μένει· ἢ μὲν σῶμα, ἕτερόν ἐστι, καὶ ἡ ποσὸν, τῇ δὲ ποιότητι ἑτέρᾳ τῆς ποσότητος οὔσῃ τὸ ταυτὸν ἀποσώζειν δύναται. Τί τοίνυν φήσουσιν οἱ τὴν ψυχὴν σῶμα εἶναι λέγοντες; πρῶτον μὲν ὑπὲρ ἑκάστου μέρους τῆς ψυχῆς τῆς ἐν τῷ αὐτῷ σώματι, πότερον ἕκαστον ψυχῇ, οἷα ἐστὶ καὶ ἡ ὄλη; καὶ πάλιν, τοῦ μέρους τὸ μέρος; Οὐδὲν ἄρα τὸ μέγεθος συνεβάλλετο τῇ οὐσίᾳ αὐτῆς· καίτοι ἔδει γε, ποσοῦ τινος ὄντος· καὶ ὅλον πολλαχῇ ¹⁰), ὅπερ σώματι παρεῖναι ἀδύνατον, ἐν ²⁰ πλείοσι τὸ αὐτὸ ὅλον εἶναι, καὶ τὸ μέρος ὅπερ τὸ ὅλον ὑπάρχειν.

9) ὥσπερ πᾶν — ἡλλάξατο, *ubique quod omni certae quantitatis rei solet accidere, priorem existendi modum quantalibet de- tractione mutabit*, Vig. interp.

10) καὶ ὅλον πολλαχῇ, *eaque tota multis esset in locis*, Vig. interp.

Εἰ δὲ ἕκαστον τῶν μερῶν οὐ ψυχὴν φήσουσιν, ἐξ ἀψύχων ψυχὴ αὐτοῖς ὑπάρξει. Καὶ προσέτι, εἰ ψυχῆς ἑκάστης τὸ μέγεθος ὁρισμένον ἔσται ἐφ' ἑκάτερα, ἢ ἐπὶ τὸ ἔλαττόν γε ἢ ἐπὶ τὸ μεῖζον, ψυχὴ οὐκ ἔσται. Ὅταν τοίνυν ἐκ συνόδου μιᾶς καὶ ἐνὸς σπέρματος διδύμα γένηται γεννήματα, ἢ καὶ ὥσπερ ἐν τοῖς ἄλλοις ζώοις, πλείστα, τοῦ σπέρματος εἰς πολλοὺς τόπους μεριζομένον, οὐ δὴ ὅλον ἕκαστόν ἐστι· πῶς οὐ διδάσκει τοῦτο τοὺς βουλομένους μανθάνειν, ὡς ὅπου τὸ μέρος ταυτόν ἐστι τῷ ὅλῳ, τοῦτο
 21 ἐν τῇ αὐτοῦ οὐσίᾳ τὸ ποσὸν εἶναι ὑπερβέβηκεν, ἀποσον δὲ αὐτὸ εἶναι ἐξ ἀνάγκης; Οὕτω γὰρ ἂν μένοι τὸ αὐτὸ, τοῦ ποσοῦ κλεπτομένον, ἅτε μὴ μέλον αὐτῷ ποσότητος καὶ ὄγκου, ὡς ἂν τῆς οὐσίας ἕτερόν τι οὐσης. Ἀποσον ἄρα ἡ ψυχὴ καὶ οἱ λόγοι.

Ὅτι δὲ εἰ σῶμα εἴη ἡ ψυχὴ, οὔτε τὸ αἰσθάνεσθαι οὔτε τὸ νοεῖν οὔτε τὸ ἐπίστασθαι οὔτε ἀρεταὶ οὔτε τι τῶν καλῶν ἔσται, ἐκ τῶνδε
 22 δῆλον. Εἴ τι μέλλει αἰσθάνεσθαι τινος, ἐν αὐτὸ δεῖ εἶναι καὶ τῷ αὐτῷ παντὸς ἀντιλαμβάνεσθαι· καὶ εἰ διὰ πολλῶν αἰσθητηρίων πλείω τὰ εἰσιόντα εἴη, ἢ πολλὰ περὶ ἐν ποιότητες, καὶ δι' ἐνὸς ποικίλον, οἷον πρόσωπον. Οὐ γὰρ ἄλλο μὲν ὤψος, ἄλλο δὲ ὀφθαλμοῦ, ἀλλὰ ταυτὸν ὁμοῦ πάντων. Καὶ εἰ τὸ μὲν δι' ὁμμάτων, τὸ δὲ δι' ἀκοῆς, ἐν τι δεῖ εἶναι εἰς ὃ ἄμφω· ἢ πῶς ἂν εἴποι, ὅτι ἕτερα ταῦτα, μὴ εἰς τὸ αὐτὸ ὁμοῦ τῶν αἰσθημάτων ἐλθόντων; Δεῖ τοίνυν τοῦτο ὥσπερ
 23 κέντρον εἶναι, γραμμᾶς δὲ συμβαλλούσας ἐκ περιφερείας κύκλου, τὰς πανταχόθεν αἰσθήσεις, πρὸς τοῦτο περᾶναι, καὶ τοιοῦτον τὸ ἀντιλαμβανόμενον εἶναι ἐν ὄντως. Εἰ δὲ διεστὸς τοῦτο γένοιτο, καὶ οἷον ἐπὶ γραμμῆς ἄμφω τὰ πέρατα αἰ αἰσθήσεις προσλαμβάνοιεν, ἢ συνδραμεῖται εἰς ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πάλιν, οἷον τὸ μέσον, ἢ ἄλλο ἑκάτερον ἑκατέρου αἰσθησιν ἔξει, ὥσπερ ἂν εἰ ἐγὼ μὲν ἄλλων, σὺ δὲ ἄλλων
 24 αἰσθοιο. Καὶ εἰ ἐν εἴη τὸ αἰσθημα, οἷον πρόσωπον, εἰς ἐν συναιρεθήσεται, ὅπερ καὶ φαίνεται· συναιρεῖται γὰρ καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς κόραις· (ἢ πῶς ἂν τὰ μέγιστα διὰ ταύταιν ὁρῶτο;) ὥστε ἔτι μᾶλλον εἰς τὸ ἡγεμονοῦν ἰόντα, οἷον ἀμερῇ νοήματα γήγεσθαι. Καὶ ἔσται ἀμερὲς τοῦτο· ἢ μεγέθει ὅντι τοῦτω συμερίζοιτο ἂν, ὥστε ἄλλον ἄλλον μέρους, καὶ μηδὲνα ἡμῶν ὅλον τοῦ αἰσθητοῦ τὴν ἀντίληψιν ἴσχειν. Ἀλλὰ γὰρ ἐν ἐστὶ τὸ πᾶν· πῶς γὰρ ἂν καὶ διαιροῖτο; οὐ γὰρ δὴ τὸ ἴσον τῷ ἴσῳ ἐφαρμόσει, ὅτι οὐκ ἴσον τὸ ἡγεμονοῦν παντὶ αἰσθητῷ. Κατὰ πηλίκα οὖν ἡ διαίρεσις; ἢ εἰς τοσαῦτα διαιρεθήσεται, καθόσον ἂν ἀριθμοῦ ἔχη εἰς ποικιλίαν τὸ εἰσιὸν αἰσθημα; Καὶ
 25 ἕκαστον δὴ ἐκείνων τῶν μερῶν τῆς ψυχῆς ἄρα, καὶ τοῖς μορίοις αὐτοῦ αἰσθηθήσεται. Ἡ ἀναίσθητα τὰ μέρη τῶν μορίων ἔσται; Ἀλλὰ ἀδύνατον. Εἰ δὲ ὅτιον παντὸς αἰσθηθήσεται, εἰς ἀπειρα διαιρεῖσθαι τοῦ

μεγέθους πεφυκότος, ἀπείρους καὶ αἰσθήσεις καθ' ἕκαστον αἰσθητὸν συμβήσεται γίνεσθαι ἐκάστω, ὅσον τοῦ αὐτοῦ ἀπείρους ἐν τῷ ἡγεμονῶντι ἡμῶν εἰκόνας. Καὶ μὴν σώματος ὅντος τοῦ αἰσθανομένου, οὐκ ἂν ἄλλω τρόπῳ γένοιτο τὸ αἰσθάνεσθαι, ἢ ὅσον ἐν κηρῷ ἐνσημανθεῖσαι ἀπὸ δακτυλίων σφραγίδες, εἴτ' οὖν εἰς αἷμα εἴτ' οὖν εἰς 26 ἄερα τῶν αἰσθημάτων ἐνσημαινομένων. Εἰ μὲν οὖν ὥς ἐν σώμασιν ὕγρασις, ὅπερ καὶ εὐλογον, ὥσπερ εἰς ὕδωρ, συγχυθήσεται, καὶ οὐκ ἔσται μνήμη. Εἰ δ' ἐμμενοῦσιν οἱ τύποι, ἢ οὐκ ἔστι ἄλλους ἐνσημαίνεσθαι ἐκείνων κατεχόντων, ὥστε ἄλλαι αἰσθήσεις οὐκ ἔσονται, ἢ γιγνομένων ἄλλων, ἐκείνοι οἱ πρότερον ἀπολοῦνται, ὥστε οὐδὲν ἔσται τὸ μνημονεύειν. Εἰ δέ ἐστι τὸ μνημονεύειν, καὶ ἄλλων αἰσθάνεσθαι ἐπ' ἄλλοις, οὐκ ἐμποδιζόντων τῶν πρόσθεν, ἀδύνατον τὴν ψυχὴν σῶμα εἶναι.

Ἴδοι δ' ἂν τις καὶ ἐκ τῆς τοῦ ἀλγεῖν αἰσθήσεως τὸ αὐτὸ τοῦτο. 27 Ὅταν δάκτυλον λέγῃται ἀλγεῖν ἄνθρωπος, ἢ μὲν ὁδύνῃ περὶ τὸν δάκτυλον δῆπουθεν, ἢ δὲ αἰσθησις τοῦ ἀλγεῖν δῆλον ὅτι ὁμολογήσουσιν ὡς περὶ τὸ ἡγεμονοῦν γίγνεται. Ἄλλου δὲ ὄντος τοῦ ποιοῦντος μέρους, τοῦ πνεύματος τὸ ἡγεμονοῦν αἰσθάνεται, καὶ ὅλη ψυχὴ τὸ αὐτὸ πάσχει. Πῶς οὖν τοῦτο συμβαίνει; Διαδόσει φήσουσι, παθόντος μὲν πρώτως τοῦ περὶ τὸν δάκτυλον ψυχικοῦ πνεύματος, μεταδόντος δὲ τῷ ἐφεξῆς, καὶ τούτου ἄλλω, ἕως οὗ πρὸς τὸ ἡγεμονοῦν ἀφίκοιτο. 28 Ἀνάγκη τοίνυν εἰ τὸ πρῶτον πόνον ἦσθετο, ἄλλην τὴν αἰσθησιν τοῦ δευτέρου εἶναι, εἰ κατὰ διάδοσιν ἢ αἰσθησις, καὶ τοῦ τρίτου γε ἄλλην, καὶ πολλὰς αἰσθήσεις καὶ ἀπείρους περὶ ἐνὸς ἀλγήματος γίνεσθαι, καὶ τούτων ἀπασῶν τὸ ὕστερον τὸ ἡγεμονοῦν αἰσθάνεσθαι, καὶ τῆς ἑαυτοῦ παρὰ ταύτας. Τὸ δὲ ἀληθές, ἐκάστην ἐκείνων μὴ τοῦ ἐν τῷ δακτύλῳ ἀλγήματος, ἀλλὰ τὴν μὲν ἐφεξῆς τῷ δακτύλῳ, ὅτι ὁ ταρασὸς ἀλγεῖ, τὴν δὲ τρίτην, ὅτι ἄλλο τὸ πρὸς τὸ ἄνωθεν, καὶ πολλὰς εἶναι ἀλγηδόνας, τό τε ἡγεμονοῦν μὴ τοῦ πρὸς τῷ δακτύλῳ ἀλγήματος αἰσθάνεσθαι, ἀλλὰ τοῦ πρὸς αὐτῷ, καὶ τοῦτο γινώσκειν μόνον, τὰ δ' ἄλλα χαίρειν ἔαν, μὴ ἐπιστάμενον ὅτι ἀλγεῖ ὁ δάκτυλος. Εἰ 29 τοίνυν κατὰ διάδοσιν, τὴν αἰσθησιν οὐχ οἷόν τε τοῦ τοιούτου γίνεσθαι, μηδὲ σώματος ὅγκου ὄντος, ἄλλου παθόντος, ἄλλου γινῶσιν εἶναι. Παντὸς γὰρ μεγέθους εἰ τὸ μὲν ἄλλο, τὸ δὲ ἄλλο ἐστὶ, δεῖ τοιούτον τίθεσθαι τὸ αἰσθανόμενον¹¹⁾, ὅσον πανταχοῦ αὐτὸ ἑαυτῷ τὸ αὐτὸ εἶναι· τοῦτο δὲ ἄλλω τινὲ τῶν ὄντων ἢ σώματι ποιεῖν προσήκει.

11) τὸ αἰσθανόμενον. Non placet active sumi τὸ αἰσθανόμενον, hoc est, quod sentiat; praesertim cum sequatur, τοῦτο δὲ ποιεῖν etc. Minus enim apte dicatur animus efficere, ut idem ipsemet ubique sit, aptissime contra, ut

- 30 "Οτι δὲ οὐδὲ νοεῖν οἷόν τε, εἰ σῶμα ἢ ψυχὴ ὅτιοῦν εἴη, δεικτέον ἐκ τῶνδε. Εἰ γὰρ τὸ αἰσθάνεσθαι ἐστὶ τὸ σώματι προσχωμένην τὴν ψυχὴν ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν αἰσθητῶν, οὐκ ἂν εἴη καὶ τὸ νοεῖν τὸ διὰ σώματος καταλαμβάνειν ἢ ταντὸν ἔσται τῷ αἰσθάνεσθαι. Εἰ οὖν τὸ νοεῖν ἐστὶ τὸ ἄνευ σώματος ἀντιλαμβάνεσθαι, πολὺ πρότερον δεῖ μὴ σῶμα αὐτὸ νοῆσον εἶναι, ἐπεὶ αἰσθητῶν μὲν ἢ αἰσθησις, νοητῶν δὲ ἢ νόησις. Εἰ δὲ μὴ βούλονται, ἀλλ' οὖν ἔσονται γε καὶ νοητῶν
- 31 νόησεις καὶ ἀμεγέθων ἀντιλήψεις. Πῶς οὖν μέγεθος ὃν τὸ μὴ μέγεθος νοήσει, καὶ τὸ μεριστὸν¹²⁾ τὸ μὴ μεριστὸν νοήσει; ἢ μέρει τινὶ ἀμερεῖ αὐτοῦ; Εἰ δὲ τοῦτο, οὐ σῶμα ἔσται τὸ νοῆσον. Οὐ γὰρ δὴ τοῦ ὅλου χρεῖα πρὸς τὸ θίγειν· ἀρκεῖ γὰρ καὶ ἓν τι. Εἰ μὲν οὖν συγχωρήσονται τὰς πρώτας νόησεις, ὅπερ ἀληθές ἐστι, εἶναι τῶν πάντη σώματος καθαρωτάτων αὐτὸ ἕκαστον, ἀνάγκη καὶ τὸ νοεῖν σώματος καθαρὸν ὃν ἢ γιγνόμενον, γινώσκειν. Εἰ δὲ τῶν ἐν ὕλῃ εἰδῶν
- 32 τὰς νόησεις φήσουσιν εἶναι, ἀλλὰ χωριζόμενων γε τῶν σωμάτων γίγνονται, τοῦ νοῦ χωρίζοντος. Οὐ γὰρ δὴ μετὰ σαρκῶν ἢ ὅλως ὕλης ὁ χωρισμὸς κύκλου καὶ τριγωνοῦ καὶ γραμμῆς καὶ σημείου. Δεῖ ἄρα καὶ τὴν ψυχὴν σώματος αὐτὴν ἐν τῷ τοιοῦτω χωρίσαι. Δεῖ ἄρα μηδὲ αὐτὴν σῶμα εἶναι. Ἀμέγεθες δὲ οἶμαι καὶ τὸ καλὸν καὶ τὸ δίκαιον, καὶ ἡ τούτων ἄρα νόησις. Ὡστε καὶ προσιόντα τῷ ἀμερεῖ αὐτῆς ὑποδέξεται, καὶ ἐν αὐτῇ ἀμερεῖ κείσεται.

Πῶς δ' ἂν καὶ σώματος ὄντος τῆς ψυχῆς, ἀρεταὶ αὐτῆς σωφροσύνη, δικαιοσύνη¹³⁾, ἀνδρεία τε καὶ ἄλλαι; Πνεῦμά τι γὰρ, ἢ αἷμά

33 τι τὸ σωφρονεῖν εἴη, ἢ δικαιοσύνη, ἢ ἀνδρεία· εἰ μὴ ἄρα ἢ ἀνδρεία τὸ δυσπαθές τοῦ πνεύματος εἴη, καὶ ἢ σωφροσύνη ἢ εὐκρασία, τὸ δὲ κάλλος εὐμορφία τις ἐν τύποις, καθ' ἣν λέγομεν ἰδόντες ὥρατους καὶ καλοὺς τὰ σώματα. Ἰσχυρὸν μὲν οὖν καὶ καλὸν ἐν τύποις πνεῦμά τι¹⁴⁾ εἶναι προσήκοι ἂν· σωφρονεῖν δὲ τί δεῖ πνεύματι; Ἀλλ' οὖν τούναν-

dolor ille, qui sentitur, per quascunque partes subeat atque propagetur, sibi tamen ubique similis permaneat. Atque is est, ni fallor, germanus Plotini sensus. Vig.

12) τὸ μεριστὸν coniecit Vig. in marg. τῷ μεριστῷ idem in text.

13) δικαιοσύνη. Ab hac voce quae sequuntur hic apud Eusebium, ad capitis usque finem, apud Plotinum eo loco non reperies, nec Hopperus illa nec Ficinus repraesentat. Sunt tamen Plotini ex genio, cum superioribus aptissime connectuntur, eaque Regii MMSS. et Montac. agnoscunt. Sane quae apud Plotinum post δικαιοσύνη sequuntur, nullo sensu vel dicuntur, vel desinunt. Ita hoc tam insigne fragmentum Eusebius cum iis quae hactenus ex Plotino mutuatus erat, non sine foenore compensabit. Vig.

14) πνεῦμά τι. Mallet πνεύματι. Vig.

τίον ἐν περιπτύξεσι καὶ ἀφαῖς εὖ παθεῖν, ὅπου ἡ θερμανθήσεται, ἡ
 συμμέτρως ψύχους¹⁵⁾ ἡμερεῖ, ἡ μαλακοῖς τίσι καὶ ἀπαλοῖς¹⁶⁾ καὶ 34
 λείοις πελάσει. Τὸ δὲ κατ' ἀξίαν νεῖμαι τί ἂν αὐτῷ μέλοι; Πότερον
 δὲ αἰδίων ὄντων τῶν τῆς ἀρετῆς θεωρημάτων καὶ τῶν ἄλλων τῶν
 νοητῶν ἡ ψυχὴ ἐφάπτεται, ἡ γίνεται ἡ ἀρετὴ καὶ ὀφείλει πάλιν φθει-
 ρεσθαι; ἀλλὰ τίς ὁ ποιοῦν, καὶ πόθεν; Οὕτω γὰρ ἂν ἐκείνο πάλιν
 μένοι. Δεῖ ἄρα αἰδίων εἶναι, καὶ μενόντων, οἷα καὶ τὰ ἐν γεωμετρίας.
 Εἰ δὲ αἰδίων καὶ μενόντων, οὐ σώμάτων. Καὶ δεῖ ἄρα καὶ ἐν ᾧ
 ἔσται, τοιοῦτον εἶναι· δεῖ ἄρα μὴ σῶμα εἶναι. Οὐ γὰρ μένει, ἀλλὰ 35
 ῥεῖ ἢ σώματος φύσις πᾶσα.

Εἰ δὲ τὰς τῶν σωμάτων ποιήσεις ὁρῶντες θερμαινούσας καὶ ψυ-
 χούσας καὶ ὠθούσας καὶ βαρυνούσας, ἐνταῦθα τάττουσι τὴν ψυχὴν,
 οἷον ἐν δραστηρίῳ τόπῳ ἰδρύνοντες αὐτήν· πρῶτον μὲν ἀγνοοῦσιν ὡς
 καὶ¹⁷⁾ ταῦτα τὰ σώματα δυνάμει ταῖς ἐν αὐτοῖς ἀσωμάτοις ταῦτα¹⁸⁾
 ἐργάζεται· ἔπειτα ὅτι οὐ τὰς δυνάμεις περὶ ψυχὴν¹⁹⁾ εἶναι
 ἀξιόϋμεν, ἀλλὰ τὸ νοεῖν, αἰσθάνεσθαι, λογίζεσθαι, ἐπιθυμεῖν, ἐπι- 36
 μελεῖσθαι ἐμφρόνως καὶ καλῶς ἅπαντα, ἄλλην οὐσίαν ζητεῖ. Τὴς οὖν
 δυνάμεις τῶν ἀσωμάτων μεταβιβάσαντες εἰς τὰ σώματα, οὐδεμίαν
 ἐκείνοις καταλείπουσιν. Ὅτι δὲ καὶ τὰ σώματα ἀσωμάτοις δυνάμει
 δύναται ἢ δύναται, ἐκ τῶνδε δῆλον. Ὁμολογήσουσι γὰρ ἕτερον ποιό-
 τητα καὶ ποσότητα εἶναι, καὶ πᾶν σῶμα ποσὸν εἶναι καὶ εἶτι οὐ πᾶν
 σῶμα ποιὸν²⁰⁾ εἶναι, ὥσπερ τὴν ὕλην. Ταῦτα δὲ ὁμολογοῦντες,
 τὴν ποιότητα ὁμολογήσουσιν ἕτερον οὖσαν ποσοῦ, ἕτερον σώματος
 εἶναι. Πῶς γὰρ μὴ ποσὸν οὔσα, σῶμα ἔσται, εἴπερ πᾶν σῶμα ποσόν;
 Καὶ μὴν καὶ ὅπερ ἄνω πον ἐλέγετο, εἰ πᾶν σῶμα μεριζόμενον καὶ
 ὄγκος πᾶς ἀφαιρεῖται ὅπερ ἦν, κερματιζόμενον δὲ τοῦ σώματος, ἐφ' 37
 ἐκάστῳ μέρει ἡ αὐτὴ ὅλη ποιότης μένει· οἷον γλυκύτης ἢ τοῦ μέλιτος
 οὐδὲν ἔλαττον γλυκύτης ἔστιν ἐφ' ἐκάστῳ· οὐκ ἂν εἴη σῶμα γλυκύτης.
 Ὁμοίως καὶ αἱ ἄλλαι. Ἐπειτα εἰ σώματα ἦσαν αἱ δυνάμεις, ἀναγ-

15) ψύχους. Ita Regii duo et Montac. non ψύχους. Homericum illud spectare visus est, Odys. κ. v. 555. ψύχους ἡμεῖρων κατελέξατο, οἶνοβαρεῖων. Vig.

16) ἀπλοῖς. Imo certe ἀπαλοῖς. Alioqui duplicia ut plurimum simplicibus molliora. [ἀπαλοῖς correxi.]

17) ἀγνοοῦσιν, ὡς καί. Paucula haec, sed necessaria, ex Montac. codice supplevimus. Ταῦτα, quod sequitur melius abesset. Vig.

18) ἀσωμάτοις ταῦτα. Et hanc utramque vocem eod. ex Montac. addidimus. Vig.

19) περὶ ψυχὴν. Ex eod. additum. Vig.

20) ποιὸν pro ποσὸν scripsi ex Vigeri in marg. emendatione qui etiam pro καὶ πᾶν scribi vult καὶ γὰρ πᾶν. Paulo ante ἢ δύναται ex Mont. addidit Vig.

- καῖον ἦν τὰς μὲν ἰσχυρὰς τῶν δυνάμεων μεγάλους ὄγκους, τὰς δὲ ὀλίγον δρᾶν δυναμένας ὄγκους μικροὺς εἶναι. Εἰ δὲ μεγάλων μὲν τῶν ὄγκων μικραὶ, ὀλίγοι δὲ μικρότατοι ὄγκων μεγίστας ἔχουσι τὰς δυνά-
- 38 μεις, ἄλλω τινὶ ἢ μεγέθει τὸ ποιεῖν ἀναθετεόν· ἀμεγέθει ἄρα. Τὸ δὲ ὅλην μὲν τὴν αὐτὴν εἶναι σῶμα, ὥς φασιν οὕσαν²¹⁾, διάφορα δὲ ποιεῖν ποιότητος προσλαβοῦσαν, πῶς οὐ δήλον ποιεῖ, τὰ προσγενόμενα λόγους αὐτοὺς καὶ ἀσώματους εἶναι; Μηδ', ὅτι πνεύματος ἢ αἵματος ἀποστάντων, ἀποθνήσκει τὰ ζῶα, λεγόντων. Οὐ γάρ ἐστιν ἄνευ τούτων εἶναι, οὐδ' ἄνευ πολλῶν ἄλλων, οὐδὲ ἂν ἡ ψυχὴ εἴη. Καὶ μὴν οὔτε πνεῦμα διὰ πάντων οὔτε αἷμα.
- 39 Ἔτι δὲ²²⁾, εἰ σῶμα οὐσα ἡ ψυχὴ διήλθε διὰ παντός, καὶν κραθεῖσα εἴη, ὃν τρόπον τοῖς ἄλλοις σώμασιν ἢ κρᾶσις. Εἰ δὲ ἡ τῶν σωμάτων κρᾶσις, οὐδὲν ἐνεργεῖα εἰσεῖναι²³⁾ τῶν κραθέντων· οὐδ' ἂν ἡ ψυχὴ ἔτι ἐνεργεῖα ἐνείη τοῖς σώμασιν, ἀλλὰ δυνάμει μόνον, ἀπολέσασα τὸ εἶναι ψυχὴ. Ὡσπερ εἰ γλυκὺ καὶ πικρὸν κραθεῖη, τὸ γλυκὺ οὐκ ἔστιν. Οὐκ ἄρα ἔχομεν ψυχὴν. Τὸ δὲ δὴ σῶμα ὄν, σῶματι κεκρᾶσθαι ὅλον δι' ὅλου, ὥς ὅπου ἂν ἡ θάτερον, εἶναι
- 40 ἴσον ὄγκον ἀμφοτέρων καὶ τὸ πᾶν κατεχόντων, καὶ μηδεμίαν αὐξήσιν γεγονέναι ἐπεμβληθέντος τοῦ ἑτέρου, οὐδὲν ἀπολείπει ὁ μὴ τέμῃ. Οὐ γὰρ κατὰ μεγάλα μέρη παραλλάξ ἡ κρᾶσις· (οὕτω γὰρ φασι παράθεισιν ἔσεσθαι) διεληλυθὸς δὲ διὰ παντός, τὸ ἐπεμβληθὲν ἐπὶ σμικρότερον· (ὅπερ ἀδύνατον, τὸ ἔλαττον ἴσον γενέσθαι τῷ μεῖζονι) ἀλλ' οὖν διεληλυθὸς, πᾶν τέμνει κατὰ πᾶν· ἀνάγκη τοίνυν εἰ καθ' ὅτι οὖν σημείον, καὶ μὴ μεταξὺ σῶμα ἔσται ὃ μὴ τέτμηται, εἰς σημεία τὴν διαίρεσιν τοῦ σώματος γεγονέναι, ὅπερ ἀδύνατον. Εἰς δὲ ἄπειρον τῆς τομῆς οὔσης· (ὃ γὰρ ἂν λάβῃς σῶμα, διαίρετόν ἐστι) οὐ δυνάμει μόνον, ἐνεργεῖα δὲ τὰ ἄπειρα ἔσται. Οὐ τοίνυν ὅλον δι' ὅλου χωρεῖν δυνατὸν τὸ σῶμα· ἡ δὲ ψυχὴ δι' ὅλων· ἀσώματος ἄρα.
- 41 Τὸ δὲ καὶ φύσιν²⁴⁾ μὲν προτέραν τὸ αὐτὸ πνεῦμα λέγειν, ἐν δὲ

21) οὕσαν. Legendum εἶναι. Vig.

22) Ἔτι δὲ etc. Ante legebatur ψυχὴ δὲ εἰ σῶμα οὕσα. Montac. ψυχὴ δὲ ἔτι εἰ σῶμα οὐ. Mihi τὸ ἔτι δὲ probatum est: ψυχὴ abundare visum, sequitur enim ex cod. Mont. ἡ ψυχὴ διήλθε, quae verba deerant in priori editione. Vig.

23) οὐδὲν ἐνεργεῖα εἰσεῖναι. In priori edit. deerant haec ἐνεργεῖα εἰσεῖναι. Montac. legebat οὐδὲ ἐνέργεια εἰσεῖναι. Correxī οὐδὲν ἐνεργεῖα dandi casu. Verbum εἰσεῖναι retineri potest, mallet tamen ἐνεῖναι, ut paulo post ἐνείη τοῖς σωμα. non εἰσεῖη. Vig.

24) φύσει μὲν. Legendum videtur φύσιν μὲν, ut paulo post linea 7. Vig. In praecedentibus verba εἰ καθ' ὅτι οὖν σημείον Vig. vertit: si hoc ipsum quovis in puncto fiet. φύσιν μὲν scripsi.

ψυχρῷ γενομένην καὶ στομωθεῖσαν, ψυχὴν γίνεσθαι, λεπτοτέραν ἐν ψυχρῷ γενομένην, ὡδὶ²⁵⁾ καὶ αὐτὸ ἀτοπον· πολλὰ γὰρ ζῶα ἐν θερμῷ γίνεσθαι, καὶ ψυχὴν ἔχει οὐ ψυχθεῖσαν. Ἀλλ' οὖν φασὶ γε προτέραν φύσιν ψυχῆς εἶναι κατὰ συντυχίας τὰς ἑξῶ γιγνομένην. Συμβαίνει οὖν αὐτοῖς τὸ χειρόν πρῶτον ποιεῖν, καὶ πρὸ τούτου ἄλλο ἔλαττον, ἣν λέγουσιν ἕξιν. Ὁ δὲ νοῦς ὕστατος, ἀπὸ τῆς ψυχῆς δηλονότι⁴² γενόμενος, ἢ εἰ πρὸ πάντων νοῦς, ἐφεξῆς ἔδει ψυχὴν ποιεῖν, εἴτα φύσιν· καὶ αἰεὶ τὸ ὕστερον χειρόν, εἴπερ πέφυκεν. Εἰ οὖν καὶ ὁ θεὸς αὐτοῖς κατὰ τὸν νοῦν ὕστερος καὶ γεννητός καὶ ἐπακτὸν τὸν νοῦν ἔχων, ἐνδέχοιτο ἂν μηδὲ ψυχὴν μηδὲ νοῦν μηδὲ θεὸν εἶναι· εἰ τὸ²⁶⁾ δυνάμει, μὴ ὄντος πρότερον τοῦ ἐνεργείας καὶ νοῦ, γένοιτο, οὐδὲ ἤξει εἰς ἐνέργειαν· τί γὰρ ἔσται τὸ ἄγον, μὴ ὄντος ἐτέρου παρ' αὐτὸ πρότερον; Εἰ δ' ἑαυτὸ ἄξει εἰς ἐνέργειαν, ὅπερ ἀτοπον, ἀλλὰ βλέπον γε πρὸς τι⁴³ ἄξει, ὃ οὐ δυνάμει, ἐνεργείας δὲ ἔσται. Καίτοι τὸ αἰεὶ μένειν τὸ αὐτὸ, εἴπερ τὸ δυνάμει ἔξει, καθ' ἑαυτὸ εἰς ἐνέργειαν ἤξει, καὶ τοῦτο κρεῖττον ἔσται τοῦ δυναμένου, οἷον ὀρεκτὸν ὃν ἐκείνου. Πρότερον ἄρα τὸ κρεῖττον καὶ ἐτέραν φύσιν ἔχον σώματος καὶ ἐνεργείας ὃν αἰεὶ πρότερον ἄρα καὶ νοῦς καὶ ψυχὴ φύσεως. Οὐκ ἄρα οὕτως ψυχὴ ὡς πνεῦμα, οὐδ' ὡς σῶμα. Ἀλλ' ὅτι μὲν οὐ σῶμα, λέγοιτ' ἂν καὶ εἴρηται καὶ⁴⁴ ἄλλοις ἕτερα, ἰκανὰ δὲ καὶ ταῦτα.

Ἐπὶ²⁷⁾ δὲ καὶ ἄλλης φύσεως δεῖ ζητεῖν τίς αὕτη. Ἄρ' οὖν ἕτερον μὲν σώματος, σώματος δὲ τι, οἷον ἀρμονία; Τοῦτο γὰρ ἀρμονίαν τῷ ἄμφι Πυθαγόραν λεγόντων ἕτερον τρόπον, ὥλθισαν αὐτὸ τοιοῦτόν τι εἶναι, οἷον καὶ ἡ περὶ χορδᾶς ἀρμονία. Ὡς γὰρ ἐνταῦθα ἐντεταμένων τῶν χορδῶν, ἐπιγίνεται τι οἷον πιάθημα ἐπ' αὐταῖς, ὃ λέγεται ἀρμονία, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τοῦ ἡμετέρου σώματος, ἐν⁴⁵ κράσει ἀνομοίων γινομένων, τὴν ποίαν κράσιν ζωὴν τε ἐργάζεσθαι καὶ ψυχὴν, οὕσαν τὸ ἐπὶ τῇ κράσει πάθημα. Ὅτι δὲ ἀδύνατον²⁸⁾, πολλὰ ἤδη πρὸς ταύτην τὴν δόξαν εἴρηται. Καὶ γὰρ ὅτι μὲν πρότε-

25) ὡδί. MMSS. ὃ δῆ. Sed τὸ δῆ longe praestat. Vig.

26) εἰ τὸ δυνάμει etc. Legendum existimo, εἰ γὰρ τὸ δυνάμει, si γένοιτο, quod sequitur, retineri placet. Sin, quod ego mallet, γένοιτο delebitur, particula γὰρ nihil opus erit, nec quicquam deerit ad loci huius integritatem. Vig.

27) Ἐπεὶ δέ. Ambo MMSS. Regii Ἐπὶ δὲ ἄλλης φύσεως recte. Quodsi ἐπεὶ retinebitur, sumetur pro ἔπειτα, ut supra in Platone et Plutarcho me observare memini, tuncque legendum erit Ἐπεὶ δὲ ἄλλης φύσεως περὶ, δεῖ etc. Nisi tamen in illo gignendi casu vel χάριν vel ἕνεκα subandiri placet. [Scripsi ἐπὶ δέ.]

28) ὅτι δὲ ἀδύνατον. Eandem harmoniam refellunt Plato in Phaedone, 388. 390. 391. Aristoteles lib. I. de anima cap. 4. Plotini rationes, si postremam excipias, eadem fere cum Platoniciis, sed brevius pressiusque collectae. Vig.

ρον ἢ ψυχὴν, ἢ δ' ἁρμονία ὕστερον, καὶ ὡς τὸ μὲν ἄρχει καὶ ἐπιστα-
τεῖ τῷ σώματι καὶ μάχεται πολλαχῇ, ἁρμονία δὲ οὐκ ἂν οὕσα ταῦτα
ποιοῖ, καὶ ὡς τὸ μὲν οὐσία, ἢ δὲ ἁρμονία οὐκ οὐσία, καὶ ὅτι ἢ
46 κρᾶσις τῶν σωμάτων, ἐξ ὧν συνέσταμεν, ἐν λόγῳ οὕσα, ὑγεία ἂν
εἴη²⁹), καὶ ὅτι καθ' ἕκαστον μέρος ἄλλως κραθὲν, εἴη ἂν ψυχὴ ἐτέ-
ρα, ὥστε πολλὰς εἶναι, καὶ, τὸ δὴ³⁰) μέγιστον, ὡς ἀνάγκη πρὸ τῆς
ψυχῆς ταύτης ἄλλην ψυχὴν εἶναι, τὴν ποιοῦσαν τὴν ἁρμονίαν ταύτην,
οἷον ἐπὶ τῶν ὀργάνων τὸν μουσικόν, τὸν ἐντιθέντα ταῖς χορδαῖς τὴν
ἁρμονίαν, λόγον ἔχοντα παρ' αὐτῷ, καθ' ὃν ἁρμόσει. Οὐτε γὰρ ἐκεῖ
47 αἱ χορδαὶ παρ' αὐτῶν, οὐτ' ἐνταῦθα τὰ σώματα ἑαυτὰ εἰς ἁρμονίαν
ἄγειν δυνήσεται. Ὅλος δὲ καὶ οὗτοι ἐξ ἀψύχων ἔμφυχα ποιοῦσι, καὶ
ἐξ ἀτάκτων κατὰ συντυχίαν τὰ τεταγμένα τὴν τάξιν καὶ τὴν ὑπόστα-
σιν εἰληφέναι. Τοῦτο δὲ οὐτε ἐν τοῖς κατὰ μέρος οὐτε ἐν τοῖς ἁλ-
λοις³¹) δυνατόν γενέσθαι. Οὐκ ἄρα ἡ ψυχὴ ἁρμονία.“

Ταῦτα μὲν ἀπὸ τῶν Πλωτίνου πρὸς τὴν τῶν Στωικῶν περὶ
48 ψυχῆς δόξαν, σωματικὴν αὐτὴν φασκόντων εἶναι. Ἀλλ' ἐπεὶ ἀντάρ-
κως τὰ τε πρὸς Ἀριστοτέλην καὶ τὸν Περίπατον, τὰ τε πρὸς τὴν τῶν
Στωικῶν αἵρεσιν ὡς ἐν ἐπιτομῇ παρατέθειμαι, ὧρα πάλιν ἐπανελ-
θόντας, τῶν γενναίων φιλοσόφων ὁμοῦ πάντων τὰς θανμαστὰς ἐπι-
σκεψασθαι φιλολογίας³²)· ὅτι μάλιστα κοινῶς πάντες Ἕλληνες θεοὺς
ὁρατοὺς, ἥλιον καὶ σελήνην καὶ τοὺς λοιποὺς ἀστέρας τὰ τε ἄλλα
μέρη τοῦ κόσμου ἡγήσαντό τε καὶ ἐσέφθησαν, καὶ τὰς γε μυθικὰς
καὶ ληρώδεις αὐτῶν περὶ τῆς πολυθέου πλάνης διηγήσεις σεμνοτέραις
δὴ καὶ φυσικαῖς ἀποδόσεσιν ἐπὶ τὰ στοιχεῖα καὶ τὰ τοῦ παντός κόσμου
μόρια μετεννήροισι. Διό μοι ἀναγκαῖον εἶναι δοκεῖ, καὶ τὰς περὶ
τῶνδε δόξας ὁμοῦ συναγαγεῖν, τὰς τε διαστάσεις αὐτῶν καὶ τοῦ τύ-
49 φου τὸ μάταιον ἐπιθεωρεῖσθαι. Θήσω δὲ καὶ ταῦτα ἀπὸ τῆς Πλου-
τάρχου γραφῆς, ἐν ᾗ τὰς περὶ τούτων ὁμοῦ τῶν τε πρεσβυτέρων καὶ
νέων δόξας συναγαγὼν, τοῦτον γράφει τὸν τρόπον.

29) ὑγεία ἂν εἴη. Aristoteles loco citato, Ἄρμόξει δὲ μᾶλλον καθ' ὑγιείας λέγειν ἁρμονίαν, καὶ ὅλος τῶν σωματικῶν ἀρετῶν ἢ κατὰ ψυχῆς. Vig.

30) τὸ δὴ et posito ante τὸ commate scripsi pro τότε ex Vig. in marg. correctione ac paulo post τὸν μουσικόν pro τὸ μουσικόν.

31) ὅλοις Vig. in marg.

32) τὰς — φιλολογίας recte Vig. commentationes vertit. Latius enim patente notione vv. φιλόλογος, φιλολογία, φιλολογεῖν posterioris imprimis aetatis scriptores usurpare solent. Cf. V, 17, 6. 18, 1. XIV, 6, 13. Baehr. ad Plutarch. Pyrrh. c. VIII. p. 161 sq. Lehrs de vocc. φιλόλογος, γραμματικὸς, κριτικὸς in program. Gymnas. Regiomont. 1838.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΓ.

Δόξαί τῶν φυσικῶν φιλοσόφων περὶ ἡλίου.

„Ἀναξίμανδρος¹⁾ κύκλον εἶναι ὀκτωκαιεικοσαπλάσιονα τῆς γῆς, ἄρμα-
 1
 τείῳ τροχῷ παραπλήσιον τὴν ἀψίδα ἔχοντα, κοίλην, πλήρη πυρὸς,
 ἧς κατὰ τι μέρος ἐκφαίνειν διὰ στομίον τὸ πῦρ, ὥσπερ διὰ πρηστῆρος
 αὐλοῦ, καὶ τοῦτ' εἶναι τὸν ἥλιον. Ξενοφάνης ἐκ πυριδίων τῶν φαι-
 νομένων, συναθροίζομένων μὲν ἐκ τῆς ὑγρᾶς ἀναθυμιάσεως, συνα-
 θροίζόντων δὲ τὸν ἥλιον ἐκ νεφῶν πεπυρωμένων. Οἱ Στωικοὶ ἀναμμα-
 νοερὸν ἐκ θαλάσσης. Πλάτων ἐκ πλείστον πυρός. Ἀναξαγόρας, Δη-
 2
 μόκριτος, Μητροδωρος, μύδρον ἢ πέτρον διάπυρον²⁾). Ἀριστοτέλης
 σφαῖραν ἐκ τοῦ πέμπτου σώματος. Φιλόλαος ὁ Πυθαγόρειος δίσκον
 ὑαλοειδῆ, δεχόμενον μὲν τοῦ ἐν τῷ κόσμῳ πυρὸς τὴν ἀνταύγειαν,
 διηθούντα δὲ πρὸς ἡμᾶς τὸ φῶς· ὥστε προσεοικέναι ἡλίου³⁾ τὸ ἐν
 οὐρανῷ πυρῶδες τῇ ἀπὸ τοῦ ἐνόπτρου κατὰ ἀνάκλασιν διασπειρομένη,
 πρὸς ἡμᾶς αὐγῇ. Καὶ γὰρ ταύτην προσαγορεύομεν ἥλιον, οἷονεὶ
 εἰδῶλον εἰδῶλου. Ἐμπεδοκλῆς δύο ἡλίους, τὸν μὲν ἀρχέτυπον, πῦρ³
 ἐν τῷ ἐτέρῳ ἡμισφαίριῳ τοῦ κόσμου, πεπληρωκὸς τὸ ἡμισφαῖριον
 αἰὲ καταντικρὺ τῆς ἀντανγείας αὐτοῦ⁴⁾, τὸν δὲ φαινόμενον ἀνταύ-
 γειαν εἶναι ἐν τῷ ἐτέρῳ ἡμισφαίριῳ, τῷ τοῦ αἰέρος⁵⁾ τοῦ θερμομι-
 γοῦς πεπληρωμένῳ, ἀπὸ κυκλοτεροῦς τῆς γῆς κατ' ἀνάκλασιν ἐγγιγνο-
 μένην εἰς τὸν ἥλιον τὸν κρυσταλλοειδῆ, συμπεριελκομένην δὲ τῇ κινή-
 σει τοῦ πυρῶν. Ὡς δὲ βραχέως εἰρησθαι συντεμόντα, ἀνταύγειαν
 εἶναι τοῦ περὶ τὴν γῆν πυρὸς τὸν ἥλιον. Ἐπίκουρος γήινον πύκνωμα,
 κισσηροειδὲς καὶ σπογγοειδὲς ταῖς κατατρήσεσιν⁶⁾, ὑπὸ τοῦ πυρὸς
 ἀνημμένον.“

Cap. XXIII. 1) Ἀναξίμανδρος. Plutarchum deinceps ad extremum fere librum loquentem audiemus in libris de Placit. Philosophor. Primus hic locus extat lib. II. cap. 20. Vig.

2) μύδρον — διάπυρον. Cf. Barthelemy Reise des jüngern Anacharsis übersetzt v. Biester T. VII. p. 95.

3) ἥλιον. Ita MMSS. duo, et recte. Prius legebatur ἡλίῳ, quam vocem excusus retinet, ipsique interpretes exprimere conati sunt. Vig.

4) τῆς ἀντανγείας αὐτοῦ. Excus. τῇ ἀντανγείᾳ αὐτοῦ τεταγμένον. Ego ἀντανγείας retineo, τὸ τεταγμένον vel adesse vel abesse potest. Gallicam interpretationem, ut verum fatear, non satis intelligo. Vig.

5) τῷ τοῦ αἰέρος etc. Ita emendavimus ex Plutarcho; perperam enim legebatur τοῦ αἰέρος τοῦ θερμοειδοῦς πεπληρωμένον. Vig.

6) κατατρήσεσιν. Ita excus. et recte, non καταπρήσεσιν. Vig.

1

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΔ.

Περὶ μεγέθους ἡλίου.

„Ἀναξίμανδρος¹⁾ τὸν μὲν ἡλίον ἴσον εἶναι τῇ γῇ, τὸν δὲ κύκλον ἀφ' οὗ τὴν ἐκπνοὴν ἔχει καὶ ὑφ' οὗ φέρεται, ἑπτακαίκοσαπλασίονα²⁾ τῆς γῆς. Ἀναξαγόρας πολλαπλάσιονα Πελοποννήσου. Ἡράκλειτος εὖρος ποδὸς ἀνθρώπου. Ἐπίκουρος πάλιν φησὶν ἐνδέχασθαι τὰ προειρημένα πάντα· ἢ τηλικούτον, ἡλικὸς φαίνεται, ἢ μικρῷ μείζων, ἢ ἐλάττω.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΕ.

Περὶ σχήματος ἡλίου.

„Ἀναξίμενης¹⁾ πλατὺν, ὡς πέταλον, τὸν ἡλίον. Ἡράκλειτος σκαφοειδῆ, ὑπόκυρτον. Οἱ Στωικοὶ σφαιροειδῆ, ὡς τὸν κόσμον καὶ τὰ ἄστροα. Ἐπίκουρος ἐνδέχασθαι τὰ προειρημένα πάντα. Τοιοῦτος μὲν αὐτοῖς ὁ μέγας τῶν κατ' οὐρανὸν φαινομένων θεὸς ἥλιος. Μωσῆς δὲ, καὶ τὰ Ἑβραίων λόγια οὐδὲν τούτων περιεργάζονται.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κς.

Περὶ σελήνης.

1 „Ἀναξίμανδρος¹⁾ κύκλον εἶναι ἐννεακαίδεκαπλασίονα τῆς γῆς, ὥσπερ τὸν ἡλίον, πλήρη πυρὸς, ἐκλείπειν δὲ κατὰ τὰς ἐπιστροφὰς τοῦ τροχοῦ. Ὅμοιον δὲ εἶναι ἀρματεῖω τροχῷ, κοίλῃν ἔχοντι τὴν ἀρτίδα καὶ πυρὸς πλήρη καὶ μίαν ἐκπνοήν. Ξενοφάνης νέφος εἶναι πεπιλημένον. Οἱ Στωικοὶ δὲ μικτὸν ἐκ πυρὸς καὶ ἀέρος. Πλάτων ἐκ πλείονος τοῦ γεώδους²⁾. Ἀναξαγόρας, Δημόκριτος, στερέωμα διάπυρον, ἔχον ἐν ἑαυτῷ πεδία καὶ ὄρη καὶ φάραγγας. Ἡράκλειτος γῆν ὁμίχλην περιεχομένην. Πυθαγόρας κατὰ τὸ πυροειδὲς σῶμα σελήνης.“

Cap. XXIV. 1) Ἀναξίμανδρος. Plutarch. eod. lib. cap. 21. Vig.

2) ἑπτακαίκοσαπλασίονα. Ita reposui ex Plutarcho, ita legit Amiotus, non ὀκτωκαίκοσαπλασίονα, ut in priori editione; quod tamen Xylander sequutus est. Omnino legend. ἑπτακ. superiori enim capite statuit Anaximander, solis integrum circulum esse tantum ὀκτωκαίκοσαπλασίονα τῆς γῆς. Nunc solis corpus ab extremo circulo distinguit, ac terrae prorsus aequale facit. Vig.

Cap. XXV. 1) Ἀναξίμενης. Plutarch. ibid. cap. 22. Vig.

Cap. XXVI. 1) Ἀναξίμανδρος. Ibidem cap. 25. Vig.

2) τοῦ γεώδους. Excus. τοῦ πυρώδους· quod Amiotus sequitur. Xylander nostro haeret. Rectius tamen videtur πυρώδους, cum supra pag. 806. C.3. [cap. 8.] Platonem viderimus, coelestem illam regionem ex igni partem maximam constituere, imo etiam in Timaeo audierimus, astris omnibus πλείοτην ἐκ πυρὸς ἰδεῖν tribuere. Quod ipsum infra pag. 839. A. ult. [c. 30.] confirmatur. Vig.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΖ.

1

Περὶ μεγέθους σελήνης.

„Οἱ Στωικοὶ μεῖζονα τῆς γῆς ἀποφαίνονται, ὡς καὶ τὸν ἥλιον. Παρμενίδης ἴσῃν τῷ ἡλίῳ, καὶ ἀπ' αὐτοῦ φωτίζεσθαι.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΗ.

1

Περὶ σχήματος σελήνης.

„Οἱ Στωικοὶ σφαιροειδῆ εἶναι, ὡς τὸν ἥλιον. Ἡράκλειτος σκαφοειδῆ, Ἐμπεδοκλῆς δισκοειδῆ, ἄλλοι κυλινδροειδῆ.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΘ.

Περὶ φωτισμοῦ σελήνης.

„Ἀναξίμανδρος ἰδιον αὐτὴν ἔχειν φῶς, ἀραιότερον δὲ πῶς. Ἀντιφῶν ἰδίῳ φέγγει λάμπειν τὴν σελήνην· τὸ δ' ἀποκρυπτόμενον περὶ αὐτὴν ἀπὸ τῆς προσβολῆς τοῦ ἡλίου ἀμαυροῦσθαι, πεφνκότης τοῦ ἰσχυροτέρου πρὸς τὸ ἀσθενέστερον ἀμαυροῦν· ὃ δὲ συμβαίνει καὶ περὶ τὰ ἄλλα ἄστρα. Θαλῆς καὶ οἱ ἀπ' αὐτοῦ, ὑπὸ τοῦ ἡλίου φωτίζεσθαι τὴν σελήνην. Ἡράκλειτος τὸ αὐτὸ πεπονθέναι τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην· σκαφοειδεῖς γὰρ ὄντας τοῖς σχήμασι τοὺς ἀστέρας, δεχομένους τε τὰ ἀπὸ τῆς ὑγρᾶς ἀναθυμιάσεως, φωτίζεσθαι πρὸς τὴν φαν-
2
τασίαν· λαμπρότερον μὲν τὸν ἥλιον, ἐν καθαρωτέρῳ γὰρ ἀέρι φέρεσθαι, τὴν δὲ σελήνην ἐν θολερωτέρῳ, διὰ τοῦτο καὶ ἀμαυρότεραν φαίνεσθαι.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Λ.

Τίς ἡ οὐσία τῶν πλανητῶν ἄστρον καὶ ἀπλανῶν.

„Θαλῆς¹⁾ γεώδη μὲν, ἔμπυρα δὲ τὰ ἄστρα. Ἐμπεδοκλῆς πύρινα, ἐκ τοῦ πυρώδους, ὅπερ αἰθήρ ἐν ἐαυτῷ περιέχων ἔξανέθλιψε κατὰ τὴν πρώτην διάκρισιν. Ἀναξαγόρας τὸν περικείμενον αἰθέρα πύρινον μὲν εἶναι κατὰ τὴν οὐσίαν, τῇ δ' εὐτονίᾳ τῆς περιδιήσεως ἀνασπᾶ-
1
σαντα πέτρας ἀπὸ τῆς γῆς καὶ καταφλέξαντα, ταύτας ἡσπερικίνα. Διογένης κισσηρώδη τὰ ἄστρα, διαπνοᾶς δὲ αὐτὰ νομίζει τοῦ κόσμου. Πάλιν δὲ ὁ αὐτὸς ἀφανεῖς μὲν λίθους, πίπτοντας δὲ πολλάκις ἐπὶ τὴν γῆν σβέννυσθαι, καθάπερ τὸν ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς πυροειδῶς κατερχθέντα ἀστέρα πέτρων. Ἐμπεδοκλῆς τοὺς μὲν ἀπλανεῖς ἀστέρας συνδεδέσθαι τῷ κρυστάλλῳ, τοὺς δὲ πλανήτας ἀνεῖσθαι. Πλάτων ἐκ μὲν τοῦ πλείστου μέρους πυρίνους, μετέχοντας δὲ καὶ τῶν ἄλλων
2
κόλλης δίκην. Ξενοφάνης ἐκ νεφῶν μὲν πεπυρωμένων, σβεννυμένων·

δὲ καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ἀναζωπυρεῖσθαι νύκτωρ, καθάπερ τοὺς ἀν-
 θρακας· τὰς γὰρ ἀνατολάς καὶ τὰς δύσεις ἐξάψεις εἶναι καὶ σβέσεις.
 Ἡρακλείδης δὲ καὶ οἱ Πυθαγόρειοι ἕκαστον τῶν ἀστέρων κόσμον
 ὑπάρχειν, γῆν περιέχοντα, αέρα τε καὶ αἰθέρα ἐν τῷ ἀπείρῳ. Ταῦτα
 3 τὰ δόγματα ἐν τοῖς Ὀρφικοῖς ἐμφέρεται· κοσμοποιοῦσι γὰρ ἕκαστον
 τῶν ἀστέρων. Ἐπίκουρος οὐδὲν ἀπογινώσκει τούτων, ἐχόμενος τοῦ
 ἐνδεχομένου.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΑΑ.

Περὶ σχημάτων ἀστέρων.

„Οἱ Στωικοὶ σφαιρικοὺς τοὺς ἀστέρας, καθάπερ τὸν κόσμον καὶ
 1 ἥλιον καὶ σελήνην. Κλεάνθης κωροειδεῖς. Ἀναξιμένης ἥλων δίκην
 καταπεπηγμένους τῷ κρυσταλλοειδεῖ. Ἐριοὶ δὲ πέτυλα πύρινα εἶναι,
 ὥσπερ ζωγραφήματα.“ Τοιαῦτα τῆς θαυμαστῆς φιλοσοφίας τὰ περὶ
 ὧν φασὶ φαινομένων θεῶν ἐξευρήματα. Οἷα δὲ καὶ περὶ τοῦ παντός
 διειλήφασιν, ἐκ τῆς αὐτῆς μάνθανε τοῦ Πλουτάρχου φωνῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΑΒ.

Πῶς συνέστη ὁ κόσμος.

„Ὁ τοίνυν κόσμος¹⁾ περιεκλασμένῳ²⁾ σχήματι ἐσχημάτισται τὸν τρό-
 πον τοῦτον. Τῶν ἀτόμων σωμάτων ἀπρονόητον καὶ τυχαίαν ἐχόντων
 1 τὴν κίνησιν, συνεχῶς τε καὶ τάχιστα κινουμένων, εἰς ταυτὸ πολλὰ
 σώματα συναθροίσθη, καὶ διὰ τοῦτο ποικιλίαν ἔχοντα σχημάτων καὶ
 μεγεθῶν· ἀθροισμένων δὲ ἐν ταυτῷ τούτῳ, τὰ μὲν ὅσα μείζονα
 ἦν καὶ βαρύτερα πάντων, ὑπεκάθισεν, ὅσα δὲ μικρὰ καὶ περιφερῆ
 καὶ λεῖα καὶ εὐόλισθα, ταῦτα ἐξεθλ/βετο κατὰ τὴν σύνοδον τῶν σω-
 μάτων, εἰς τε τὸ μετώρον ἀνεφέρετο. Ὡς δ' οὖν ἐξέλιπε μὲν ἡ
 πληκτικὴ δύναμις μετεωρ/ζουσα, οὐκέτι δὲ ἦγεν ἡ πληγὴ πρὸς τὸ με-
 2 τώρον, ἐκώλυετο δὲ ταῦτα φέρεσθαι κάτω, ἐπιέζετο πρὸς τοὺς τό-
 πους τοὺς δυναμένους δεῖξασθαι. Οὗτοι δὲ ἦσαν οἱ περίξ. Καὶ πρὸς
 τούτους³⁾ τὸ πλῆθος τῶν σωμάτων περιεκλάτο. Περιπλεκόμενα δὲ
 ἀλλήλοις, κατὰ τὴν περίκλασιν τὸν οὐρανὸν ἐγέννησε. Τῆς δ' αὐτῆς

Cap. XXXII. 1) Ὁ τοίνυν κόσμος. Plutarch. eiusd. operis lib. I. cap. 4. ubi Democriti, Epicuri, ac caeterorum ἀτομίζοντων opinionem exponit. Vig.

2) περιεκλασμένῳ. Amiotus figure ronde. Xylander confracta forma. Malui circumflexa. Vig.

3) Καὶ πρὸς τούτους. Haec et quae sequuntur omnia usque ad Εἰς χορὴ τὸ πᾶν etc. quae habentur infra D. 6., in priori editione defuerunt, quae partim ex Plutarcho, partim ex Montac. codice, qui nusquam fuit, quam hoc loco, liberalior, supplevimus. Vig.

ἐχόμεναι φύσεως αἱ ἄτομοι, ποικίλαι οὖσαι, καθὼς εἴρηται, πρὸς τὸ μετέωρον ἐξωθούμεναι, τὴν τῶν ἄστρων φύσιν ἀπετέλουν. Τὸ δὲ πλῆθος τῶν ἀναθυμωμένων σωμάτων ἐπέπληττε τὸν ἀέρα καὶ τοῦτον ἐξέθλιβε· πνευματούμενος δὲ οὗτος κατὰ τὴν κίνησιν καὶ περιλαμβά-³ των τὰ ἄστρα, συμπεριῆγεν αὐτὰ καὶ τὴν νῦν περιφορὰν αὐτῶν μετέωρον ἐφύλαττε. Κἀπειτα ἐκ μὲν τῶν ὑποκαθιζόντων ἐγενήθη ἡ γῆ, ἐκ δὲ τῶν μετεωριζομένων ὁ οὐρανός, πῦρ, ἀήρ. Πολλῆς δὲ ὕλης ἔτι περιειλημμένης ἐν τῇ γῇ, πνικνουμένης δὲ ταύτης κατὰ τὰς ἀπὸ τῶν πνευμάτων πληγὰς καὶ τὰς ἀπὸ τῶν ἀστέρων αὔρας, προσεθλίβετο πᾶς ὁ μικρομερὴς σχηματισμός ταύτης καὶ τὴν ὑγρὰν φύσιν ἐγέννα. ῥευστικῶς δ' αὕτη διακειμένη, κατεφέρετο πρὸς τοὺς κολλοὺς τόπους καὶ δυναμένους χωρῆσαι τε καὶ στεῖλαι· ἢ καθ' ἑαυτὸ τὸ ὕδωρ ὑπο-⁴ στάν, ἐκοίλαιε τοὺς ὑποκειμένους τόπους.“

Τοιαύτη καὶ ἡ θαυμάσιος αὐτῶν κοσμογονία. Συνῆπται δὲ τούτοις ἄλλη τις πλείστη λογομαχία, τῶν παντοίων περὶ προτάσεων ἀπορησάντων. Εἰ χρὴ τὸ πᾶν ἐν ἡ πολλὰ ἡγεῖσθαι, καὶ εἰ ἓνα τὸν κόσμον ἢ πλείους, καὶ εἴτε ἔμψυχος οὗτος καὶ προνοεῖ τυγχάνει θεοῦ διοικούμενος, εἴτε καὶ ἀναντία, καὶ εἰ ἄφθαρτος ἢ φθαρτός, καὶ πόθεν τρέφεται, καὶ ἀπὸ ποίου ἡρξάτο ὁ θεὸς κοσμοποιεῖν, περὶ τῆς τάξεως τοῦ κόσμου, καὶ τίς ἡ αἰτία τοῦ αὐτὸν ἐγκλιθῆναι. Περὶ, τε τῆς ἐκτὸς τοῦ κόσμου περιφερείας, καὶ τίνα τὰ δεξιὰ καὶ τὰ ἀρι-⁵ στερά τοῦ κόσμου· περὶ τε οὐρανοῦ, καὶ πρὸς ἅπασιν τούτοις περὶ τε δαιμόνων καὶ ἡρώων· περὶ τε ὕλης καὶ περὶ ἰδεῶν· περὶ τῆς τοῦ παντὸς τάξεως· ἔτι μὴν περὶ τῆς τῶν ἄστρων φορᾶς τε καὶ κινήσεως· καὶ πόθεν φωτίζονται οἱ ἀστέρες· καὶ περὶ τῶν καλουμένων Διοσκοῦρων· περὶ ἐκλείψεως ἡλίου καὶ σελήνης, καὶ περὶ ἐμφάσεως αὐτῆς, καὶ διατὶ γεώδης φαίνεται· περὶ ἀποστημάτων αὐτῆς· ἔτι περὶ ἐνιαυτῶν. Ταῦτα δὲ πάντα διὰ μυρίων τοῖς περὶ ὧν ὁ λόγος κατεσκεν-⁶ ασμένα, ἐπειδὴ συνελὼν ὁ Πλούταρχος, ἐν ὀλίγοις συνῆξε τὰς ἀπάντων ἀποφάσεις καὶ τὰς διαφωνίας, ἡγοῦμαι οὐκ ἄχρηστον αὐτὰς παραθεῖναι εἰς τὴν εὐλογον αὐτῶν παρατίησιν. Εἰ γὰρ αὐτοὶ πρὸς σφᾶς αὐτοὺς ἐναντίοι κατὰ διάμετρον ἔστησαν, μάχας τε καὶ πολέμους, πλέον δ' οὐδὲν καθ' ἑαυτῶν ἐξῆψαν, τὰ τῶν πέλας ἕκαστοι φιλοτιμίᾳ λόγων ἀπελέγξαντες, πῶς οὐκ ἂν εἰκότως ἡμῖν ἀσφαλῆ τὴν περὶ τούτων ἐποχὴν γεγονέναι πᾶς ὅστισοῦν ὁμολογήσειε; Προσθήσω δὲ ἐξῆς ⁷ τοῖς εἰρημένοις, ὅσα καὶ περὶ τῶν προσγειοτέρων ἐπηπόρησαν, περὶ γῆς σχήματος, καὶ περὶ θέσεως καὶ ἐγκλίσεως αὐτῆς, καὶ ἔτι περὶ θαλάσσης· ὡς ἂν εἰδείης, ὅτι μὴ περὶ μόνων τῶν μετεώρων καὶ μεταρσιῶν οἱ γενναῖοι διέστησαν, ἀλλ' ὅτι καὶ ἐν τοῖς περιγείοις διαπερω-

νήκασιν. Ἴνα δὲ τῶν σοφῶν ἔτι μᾶλλον τὴν σοφίαν ἀποθανυμάσῃς, προσθήσω καὶ ὅσα περὶ ψυχῆς καὶ τοῦ ἐν αὐτῇ ἡγεμονικοῦ διεμαχῆσαντο, οὐδὲ σφᾶς αὐτοὺς ἐπιγνόντες οἷας εἰσὶ φύσεως. Ἀλλὰ γὰρ ἀνίσταμεν ἐπὶ τὰ πρῶτα τῶν εἰρημένων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΓ.

Εἰ ἐν τὸ πᾶν.

„Οἱ μὲν οὖν ἀπὸ τῆς Στοᾶς¹⁾ ἓνα κόσμον ἀπεφήναντο, ὃν δὴ καὶ τὸ πᾶν ἔφρασαν εἶναι καὶ τὰ σωματικά. Ἐμπεδοκλῆς δὲ κόσμον ἓνα, οὐ μέντοι τὸ πᾶν εἶναι τὸν κόσμον, ἀλλ' ὀλίγον τι τοῦ παντὸς μέρος, τὸ δὲ λοιπὸν ἀρχὴν εἶναι τὴν ὕλην. Πλάτων δὲ τεκμαίρεται τὸ δοκοῦν, ὅτι εἰς ὁ κόσμος, καὶ ἐν τὸ πᾶν, ἐκ τριῶν· ἐκ τοῦ μὴ ἔσεσθαι τέλειον, ἐὰν μὴ πάντα περιέχῃ, ἐκ τοῦ μὴ ἔσεσθαι ὅμοιον τῷ παραδείγματι, ἐὰν μὴ μονογενὴς ᾖ, ἐκ τοῦ μὴ ἔσεσθαι αὐτὸν ἀφθαρτον, ἐὰν τι ἐξωτέρῳ αὐτοῦ ᾖ. Πρὸς δὲ τὸν Πλάτωνα λεκτέον, ὅτι οὐ τέλειος ὁ κόσμος²⁾, οὐδὲ γὰρ πάντα περιέχει· καὶ γὰρ ὁ ἄνθρωπος ἐστὶ τέλειος, ἀλλ' οὐ πάντα περιέχει· καὶ πολλὰ παραδείγματα ἐστίν, ὥσπερ ἐπ' ἀνδριάντων καὶ οἰκιῶν καὶ ζωγραφιῶν· πῶς δὲ τέλειος, εἴπερ ἔξωθέν τι αὐτοῦ περιδινεῖσθαι δύναται; Ἀφθαρτος δὲ οὐκ ἐστὶ, οὐδὲ δύναται εἶναι, γεννητὸς ὢν. Μητροδώρος δὲ φησιν ἄτοπον εἶναι, ἐν μεγάλῳ πεδίῳ ἓνα στάχυν γεννηθῆναι, καὶ ἓνα κόσμον ἐν τῷ ἀπείρῳ. Ὅτι δὲ ἀπείρος κατὰ τὸ πλῆθος, δηλὸν ἐκ τοῦ ἀπειρα τὰ αἷτια εἶναι. Εἰ μὲν γὰρ ὁ κόσμος πεπερασμένος, τὰ δὲ αἷτια πάντα ἀπειρα, ἐξ ὧν ὁδε ὁ κόσμος γέγονεν, ἀνάγκη ἀπείρους εἶναι. Ὅπου γὰρ τὰ πάντα γέγονεν αἷτια, ἐκεῖ καὶ ἀποτελέσματα. Αἷτια δὲ ἦτοι αἱ ἄτομοι ἢ τὰ στοιχεῖα.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΛΔ.

Εἰ ἔμψυχος ὁ κόσμος καὶ προνοία διοικούμενος.

1 „Οἱ μὲν ἄλλοι¹⁾ πάντες ἔμψυχον καὶ προνοία διοικούμενον, Δημόκριτος δὲ καὶ Ἐπίκουρος καὶ ὅσοι τὰ ἄτομα εἰσηγοῦνται καὶ τὸ κενόν, οὗτ' ἔμψυχον οὔτε προνοία διοικεῖσθαι, φύσει δὲ τινι ἀλόγῳ. Ἀρι-

Cap. XXXIII. 1) Οἱ μὲν ἀπὸ τῆς Στοᾶς. Plutarch. eiusd. oper. lib. I. cap. 5. Vig. Paulo post τὸ σωματικόν Vig. in marg.

2) οὐ τέλειος ὁ κόσμος etc. Manifestum loci huius vitium est; alioqui pugnantia loqueretur. Legi ergo possit: ὅτι τέλειος ὁ κόσμος, εἰ καὶ μὴ πάντα περιέχει, quam lectionem interpretes probaverunt, vel οὐ τέλειος ὁ κόσμος, ἐπεὶ (vel εἰ καὶ) πάντα περιέχει. Utrumlibet legatur, idem κατ' ἀντιμέταθεσιν sensus existet. Vig.

Cap. XXXIV. 1) Οἱ μὲν ἄλλοι. Plutarch. lib. II. de Placit. cap. 3. Vig.

στοιτέλης οὐτ' ἔμψυχον ὅλον δι' ὅλων οὔτε μὴν αἰσθητικόν, οὔτε λογικόν οὔτε νοερὸν οὔτε προνοία διοικούμενον. Τὰ μὲν γὰρ οὐράνια τούτων πάντων κοινωνεῖν, σφαίρας γὰρ περιέχειν ἔμψυχους καὶ ζωτικὰς· τὰ δὲ περιέργεια μηδενὸς αὐτῶν· τῆς εὐταξίας κατὰ συμβεβηκός, οὐ προηγουμένως μετέχειν.“ 2

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΑΕ.

Εἰ ἄφθαρτος ὁ κόσμος.

„Πυθαγόρας τε καὶ Πλάτων καὶ οἱ Στωικοὶ γεννητὸν ὑπὸ θεοῦ τὸν κόσμον· καὶ φθαρτὸν μὲν, ὅσον ἐπὶ τῇ φύσει· αἰσθητὸν γὰρ εἶναι, διότι σωματικόν· οὐ μὴν φθαρησόμενόν γε, προνοία καὶ συνοχή θεοῦ. Ἐπίκουρος φθαρτὸν, ὅτι γεννητὸν, ὡς ζῶον, ὡς φυτόν. Ξενοφάνης ἀγέννητον καὶ αἰδίδιον καὶ ἄφθαρτον κόσμον. Ἀριστοτέλης τὸ ὑπὸ τὴν σελήνην τοῦ κόσμου μέρος παθητὸν, ἐν ᾧ καὶ τὰ περιέργεια κηραίνεται.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ας.

1

Πόθεν τρέφεται ὁ κόσμος.

„Ἀριστοτέλης· εἰ τρέφεται ὁ κόσμος, καὶ φθαρήσεται· ἀλλὰ μὴν οὐδεμιᾶς ἐπιδέεται τροφῆς. Διὰ τοῦτο καὶ αἰδίδιος. Πλάτων αὐτὸν αὐτῷ τὸν κόσμον ἐκ τοῦ φθίνοντος κατὰ μεταβολὴν τὸ τρέφον παρέχεται. Φιλόλαος διττὴν εἶναι τὴν φθορὰν, τοτὲ μὲν ἐξ οὐρανοῦ 2 πρὸς ῥέντος, τοτὲ δὲ ἐξ ὕδατος σεληνιακοῦ περιστροφῇ τοῦ ἀέρος ἀποχυνθέντος· καὶ τούτων εἶναι τὰς ἀναθυμιάσεις τροφὰς τοῦ κόσμου.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΑΖ.

Ἀπὸ ποίου πρώτου ἤρξατο ὁ θεὸς κοσμοποιεῖν.

„Οἱ φυσικοὶ ἀπὸ γῆς ἄρξασθαι φασὶ τὴν γένεσιν τοῦ κόσμου, καθάπερ ἀπὸ κέντρου· ἀρχὴ δὲ σφαίρας τὸ κέντρον. Πυθαγόρας ἀπὸ 1 πρὸς καὶ τοῦ πέμπτου στοιχείου. Ἐμπεδοκλῆς τὸν μὲν αἰθέρα πρῶτον διακριθῆναι, δεύτερον δὲ τὸ πῦρ, ἐφ' ᾧ τὴν γῆν, ἐξ ἧς ἄγαν περισφιγγομένης τῇ ῥύμῃ τῆς σφαίρας ἀναβλῦσαι τὸ ὕδωρ. Ἐξ οὗ θυμιαθῆναι τὸν ἀέρα· καὶ γενέσθαι τὸν μὲν οὐρανὸν ἐκ τοῦ αἰθέρος, τὸν δὲ ἥλιον ἐκ τοῦ πρὸς· πιληθῆναι δὲ ἐκ τῶν ἄλλων τὰ περιέργεια. Πλάτων ὁρατὸν τὸν κόσμον γεγονέναι πρὸς παράδειγμα τοῦ νοητοῦ κόσμου· τοῦ δὲ ὁρατοῦ προτέραν μὲν τὴν ψυχὴν, μετὰ δὲ ταύτην τὸ 2 σωματοειδές, τὸ ἐκ πρὸς μὲν καὶ γῆς πρῶτον, ὕδατος δὲ καὶ ἀέρος δεύτερον. Πυθαγόρας, πέντε σχημάτων ὄντων στερεῶν, ἅπερ καλεῖται καὶ μαθηματικά, ἐκ μὲν τοῦ κύβου φησὶ γεγονέναι τὴν γῆν, ἐκ δὲ τῆς πυραμίδος τὸ πῦρ, ἐκ δὲ τοῦ ὀκταέδρου τὸν ἀέρα, ἐκ δὲ τοῦ

εἰκοσαέδρον τὸ ὕδωρ, ἐκ δὲ τοῦ δωδεκαέδρου¹⁾ τὴν τοῦ παντός σφαίραν. Πλάτων δὲ²⁾ καὶ ἐν τούτοις πνυθαγορεύει·

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΑΗ.

Περὶ τάξεως κόσμου.

„Παρμενίδης στεφάνας εἶναι περιπεπλεγμένας ἐπ' ἀλλήλαις· τὴν μὲν¹ ἐκ τοῦ ἀραιοῦ, τὴν δὲ ἐκ τοῦ πυκνοῦ· μικτὰς δὲ ἄλλας ἐκ φωτός καὶ σκότους, μεταξὺ τούτων· καὶ τὸ περιέχον δὲ πάσας τοίχου δίκην στερεὸν ὑπάρχον. Δεύκιππος καὶ Δημόκριτος χιτῶνα κύκλῳ καὶ ὑμένα περιτείνουσι τῷ κόσμῳ. Ἐπίκουρος ἐνίων μὲν κόσμων¹⁾ ἀραιὸν τὸ πέρας, ἐνίων δὲ πυκνόν· καὶ τούτων τὰ μὲν τινα κινούμενα, τὰ δὲ ἀκίνητα. Πλάτων πῦρ πρῶτον, εἶτα αἰθέρα, μεθ' ὃν ἀέρα, ἐφ' ᾧ ὕδωρ, τελευταίαν δὲ γῆν. Ἐνίοτε δὲ τὸν αἰθέρα συνάπτει τῷ πυρὶ.²⁾ Ἀριστοτέλης πρῶτον μὲν αἰθέρα ἀπαθῆ, πέμπτον γέ τι σῶμα· μεθ' ὃ παθητὰ, πῦρ, ἀέρα, ὕδωρ, τελευταίαν δὲ γῆν. Τούτων δὲ τοῖς μὲν οὐρανίοις ἀποδεδόσθαι τὴν κυκλικὴν κίνησιν, τῶν δ' ὑπ' ἐκεῖνα τεταγμένων τοῖς μὲν κούφοις τὴν ἄνω, τοῖς δὲ βαρέσι τὴν κάτω. Ἐμπεδοκλῆς μὴ διὰ παντός ἐστῶτας εἶναι, μηδὲ ὠρισμένους τοὺς τόπους τῶν στοιχείων, ἀλλὰ πάντα πως ἀλλήλων μεταλαμβάνειν.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΑΘ.

¹ Τίς ἡ αἰτία τοῦ τὸν κόσμον ἐγκλιθῆναι.
„Διογένης, Ἀναξαγόρας, μετὰ τὸ συστήναι τὸν κόσμον καὶ τὰ ζῶα ἐκ τῆς γῆς ἐξαγαγεῖν, ἐγκλιθῆναι πῶς τὸν κόσμον ἐκ τοῦ αὐτομάτου εἰς τὸ μεσημβριὸν αὐτοῦ μέρος· ἴσως ὑπὸ προνοίας, ἵνα τὰ μὲν αἰσθητὰ γένηται, τὰ δὲ οἰκητὰ μέρη τοῦ κόσμου, κατὰ φύσιν καὶ ἐκπύρῳσιν καὶ εὐκρασίαν. Ἐμπεδοκλῆς, τοῦ ἀέρος εἵξαντος τῇ τοῦ² ἡλίου ὀρμῇ, ἐγκλιθῆναι τὰς ἀρκτους, καὶ τὰ βόρεια ὑψωθῆναι, τὰ δὲ νότια ταπεινωθῆναι, καθὸ καὶ τὸν ὅλον κόσμον.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Μ.

Περὶ τοῦ ἐκτὸς τοῦ κόσμου, εἰ ἔστι κενόν.

„Οἱ μὲν ἀπὸ τοῦ Πνυθαγόρου ἐκτὸς εἶναι τοῦ κόσμου κενόν, εἰς ὃ ἀναπνεῖ ὁ κόσμος, καὶ ἐξ οὗ. Οἱ δὲ Στωικοὶ, εἰς ὃ καὶ τῇ ἐκπυρώσει

Cap. XXXVII. 1) τὸ ὕδωρ· ἐκ δὲ τοῦ δωδεκαέδρου. Haec in priori editione deerant, quae supplevimus ex Plutarcho. Vig.

2) Πλάτων δέ. In Timaeo, ubi haec more suo pluribus: quorum physiologiam aliquam ex Plutarcho petere licet in Quaestionibus Platoniciis Quaest. 4. Vig.

Cap. XXXVIII. 1) Ἐπίκουρος ἐνίων μὲν κόσμων. Et haec ex Plutarcho addita. Vig.

ἀναλύεται, ἄπειρον. Ποσειδώνιος οὐκ ἄπειρον, ἀλλ' ὅσον αὐταρκές εἰς τὴν διάλυσιν, ἐν τῷ πρώτῳ περὶ κενοῦ¹⁾. Ἀριστοτέλης μὴδὲν εἶναι κενόν. Πλάτων μήτ' ἐκτός τοῦ κόσμου μὴδὲν εἶναι κενόν²⁾ μήτ' ἐντός.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΑ.

1

Τίνα δεξιὰ τοῦ κόσμου καὶ τίνα ἀριστερά.

„Πυθαγόρας, Πλάτων, Ἀριστοτέλης δεξιὰ τοῦ κόσμου¹⁾ τὰ ἀνατολικά μέρη, ἀφ' ὧν ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως· ἀριστερά δὲ τὰ δυτικά.

Cap. XL. 1) ἐν τῷ πρώτῳ περὶ κενοῦ. Ad Posidonium ista pertinent, non ad Aristotelem, ut Amiotus putavit. Vig.

2) Ἀριστοτέλης μὴδὲν εἶναι κενόν. Plutarchus contra ἔλεγεν εἶναι κενόν. Ita legit, ita vertit Amiotus; Xylander nostrum sequitur. Et merito quidem, si Aristotelis de inani seu vacuo sententiam attendamus. Lege quartum Physicor. a cap. 8. ad cap. 14. quam ipse ab inani abhorruerit, intelliges. Sed cur Platonem continuo negat, hoc inane vel intra vel extra mundum posuisse? Credo, quod Aristotelem putaret, illud ex mundo solum tollere, extra mundum admittere: atque ita legendum esset: Ἀριστοτέλης ἐντός μὴδὲν εἶναι κενόν. Neque hoc divinare est: idem enim Plutarchus eiusd. oper. lib. I. cap. 18. de eod. inani Philosophorum opiniones exponens, ita de Aristotele nominatim: Ἀριστοτέλης τοσοῦτον εἶναι τὸ κενόν ἐκτός τοῦ κόσμου, ὥστε ἀναπνεῖν τὸν οὐρανόν. Verum, ut fatear, parum hoc in genere ἀκριβές, imo et sibi constans fuisse Plutarchus videtur. Primum enim hic Pythagoreis tribuit, quod illo l. I. cap. 18. affingit Aristoteli. Deinde ubi tandem Aristoteles aut coelum respirare docuit, aut, quod ibid. sequitur, πύρινον, igneum esse tradidit? Imo quoties in libris de coelo igneum pernegavit? At ne extra mundum quidem inane collocavit, imo negavit ullum esse. Libro enim I. de coelo cap. 9. nullum extra coelum corpus esse posse defendit, inane autem Aristotelicum, idemque proprie dictum corpus est seu locus corporeus corpore vacuus, eiusmodi tamen, qui corpore impleri suapte natura possit. Quin et paulo post diserte: ἅμα δὲ δῆλον, inquit, ὅτι οὐδὲ τόπος, οὐδὲ κενόν, οὐδὲ χρόνος ἐστὶν ἔξω τοῦ οὐρανοῦ. quod subinde totidem pene verbis repetit. Mirum sane est, haec a Plutarcho vel lecta non esse vel esse neglecta. Quanquam illa Plutarchi opuscula non auctoris, sed librorum scatent erroribus, parumque omnino sibi consuluit, qui propterea vel illos Aristotelis libros in νοθείας, vel philosophum ipsum in ἀντιλογίας suspicionem vocavit. Platonem vero quod attinet, is in Timaeo pag. 538. non obscure vacuum omne repudians, ἡ τοῦ παντός περιόδος, inquit, ἐπειδὴ συμπεριέλαβε τὰ γένη, κυκλοτερές οὖσα, καὶ πρὸς αὐτὴν πεφυκυῖα βουλῆσθαι ξυνιέναι, σφίγγει πάντα, καὶ κενὴν χώραν οὐδεμίαν ἐξ λείπεσθαι. Haec ille, Locrum praeceptorem sequutus, qui opusc. de natura: Ἀπαντα δ' ὧν, inquit, πλήρη ἐντὶ, οὐδὲν κενόν ἀπολείποντα. [Cf. Reinhold. Lehrbuch der Geschichte der Philosophie p. 151 sq.]

Cap. XLI. 1) δεξιὰ τοῦ κόσμου. Aristoteles lib. II. de coelo cap. 2. δεξιόν γάρ, inquit, ἐκάστου λέγομεν, ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς κατὰ τόπον κινήσεως· τοῦ δ' οὐρανοῦ ἀρχὴν τῆς περιφορᾶς, ὅθεν αἱ ἀνατολαὶ τῶν ἀστρων· ὥστε τοῦτ' ἂν

Ἐμπεδοκλῆς δεξιὰ μὲν τὰ κατὰ τὸν θερινὸν τροπικόν, ἀριστερὰ δὲ τὰ κατὰ τὸν χειμερινόν.“

1

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΒ.

Περὶ οὐρανοῦ, τίς ἡ τούτου οὐσία.

„Ἀναξιμένης τὴν περιφορὰν¹⁾ τὴν ἔξωθεν γῆνιν εἶναι. Ἐμπεδοκλῆς στερέμνιον εἶναι τὸν οὐρανόν, ἕξ ἀέρος συμπαγέнтος ὑπὸ τοῦ πυρὸς κρυσταλλοειδῶς, τὸ πυρῶδες καὶ ἀερῶδες ἐν ἑκατέρῳ τῶν ἡμισφαιρίων περιέχοντα. Ἀριστοτέλης ἐκ πέμπτου σώματος, ἢ ἐκ θερμοῦ καὶ ψυχροῦ²⁾ μίγματος.“

1

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΓ.

Περὶ δαιμόνων καὶ ἡρώων.

„Παρακειμένως¹⁾ δὲ τῷ περὶ θεῶν λόγῳ τὸν περὶ δαιμόνων καὶ ἡρώων ιστορητέον. Θαλῆς, Πυθαγόρας, Πλάτων, οἱ Στωικοί, δαίμονας ὑπάρχειν οὐσίας ψυχικάς· εἶναι δὲ καὶ ἥρωας τὰς κεχωρισμένας ψυχὰς τῶν σωμάτων, καὶ ἀγαθοὺς μὲν τὰς ἀγαθὰς, κακοὺς δὲ τὰς 2 φαύλας. Ἐπίκουρος δὲ οὐδὲν τούτων ἐγκρίνει.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΔ.

Περὶ ὕλης.

„Ὑλὴ ἐστὶ τὸ ὑποκείμενον γενέσει καὶ φθορᾷ καὶ ταῖς ἄλλαις μεταβολαῖς. Οἱ ἀπὸ Θάλεω καὶ Πυθαγόρα καὶ οἱ Στωικοὶ τρεπτήν καὶ ἀλλοιωτήν καὶ ῥευστήν, ὅλην δι' ὅλων τὴν ὕλην. Οἱ ἀπὸ Δημοκρίτου ἀπαθῆ τὰ πρῶτα, τὴν ἄτομον καὶ τὸ κενὸν καὶ τὸ ἀσώματον. Ἀρι-

εῖη δεξιόν· οὗ δὲ αἱ δύοσις, ἀριστερόν. Itaque concludit, si principis orbium coelestium motus ratio habeatur, nos qui sub arctico polo versamur, inferiorem ac sinistram mundi partem occupare, superiorem ac dextram, qui sub Antartico. Sin alter ac secundus ille motus spectabitur, qui astrorum proprius est, contrarium omnino statuendum. Sed aliter atque aliter astrologi, geographi, poetae, augures, in coelo dextrum et sinistrum assignarunt, quod nemo nescit. Vig.

Cap. XLII. 1) περιφορὰν. Hoc loco περιφορὰ est περιφέρεια, sive μέρος τὸ ἔξω καὶ περιφερόμενον. Sic Aristoteles loquitur, ut lib. I. de coelo, cap. 9. Ἔνα μὲν οὖν τρόπον οὐρανὸν λέγομεν, τὴν οὐσίαν τὴν τῆς ἐσχάτης τοῦ παντός περιφορᾶς. Ubi sane περιφορὰ ambitus est, non conversio, nisi καταχρηστικῶς, quia hic ambitus perpetuo convertitur. Vig.

2) ἐκ θερμοῦ καὶ ψυχροῦ. Non occurrit, ubi Aristoteles de coelo ita statuat, ubi contrarium doceat, locos habes in libr. de coelo et meteorolog. complures, quorum etiam nonnullos supra indicavimus. Vig.

Cap. XLIII. 1) παρακειμένως. Plutarchus ibid. lib. I. cap. 8. Vig.

στοιχείης καὶ Πλάτων τὴν ὕλην σωματοειδῆ, ἄμορφον, ἀνείδεον, ἀσχημάτιστον, ἅποιον μὲν ὅσον ἐπὶ τῇ ἰδίᾳ φύσει, δεξαμένην δὲ τῶν εἰδῶν οἷον τιθνην καὶ ἐκμαγεῖον¹⁾ καὶ μητέρα γενέσθαι. Οἱ δὲ ὕδαρ

Cap. XLIV. 1) ἐκμαγεῖον. Vide supra notam ad p. 528. [XI, 11. not. 11.] Xylander hic vertit subiectum, in quo rerum imagines impressae referantur. Amiotus le moule: quod mihi aptius visum est. [Vig. vertit typus quidam.] Nec enim hic pro expresso simulacro sumi potest, quod ἐκσφράγισμα, vel ἐκτύπωμα vulgo dicunt, ut facile quivis intelligit. Nec materia subiectum est, in quo formae imprimantur, ut constat. Nec rursus conceptaculum aut receptaculum absolute verti debuit, non modo, quod iam praecesserit δεξαμένη, quae vox id proprie significat, sed etiam, quod ἐκμαγεῖον, cum de materia dicitur, aliquid omnino significet, unde imagines exprimantur. Est ergo typus materia, non quod impressos ullos habeat formarum quasi characteres, ut typi proprie dicti, sed quod δυνάμει formas omnes suo quasi gremio clausas tectasque contineat, quatenus illae non in materia tantum recipiuntur, sed etiam ex illius, ut loquuntur, potentia educuntur, ut ex uno eodemque typo simulacra plurima exprimuntur. Itaque in elementorum mutationibus id ἐνεργεῖα fieri materia dicitur, quod δυνάμει ante iam erat. Aristotel. IV. Physicor. ἡ αὕτη ὕλη, ὃ ἦν δυνάμει, ἐνεργεῖα ἐγένετο, et alibi passim. Ἐκμαγεῖον tamen, quod quidem meminerim, non appellat: vocem hanc amasse Pythagoras videtur, a quo Timaeus, Socrates, Ocellus, Plato, et si qui alii, acceperint. Timaeus quidem ita loquitur: τὰν δ' ὕλαν, ἐκμαγεῖον, καὶ ματέρα, τιθάναν τε καὶ γεννατικάν. Cur autem? audi. δεξαμένην γὰρ τὰ ομοιώματα εἰς ἑαυτὰν, καὶ οἷον ἀναμαξαμένην, ἀποτελεῖν πάντα τὰ γεννάματα. Ocellus in libello de natura: πρῶτον μὲν, τὸ πρὸς ἀφῆν ὑφιστάμενον σῶμα, πᾶσι τοῖς εἰς γένειαν ἐρχομένοις· τοῦτο δ' ἂν εἴη πανδεχὲς καὶ ἐκμαγεῖον αὐτῆς τῆς γενέσεως. Itaque τὸ ἐκμαγεῖον tria significat. Primum est expressum quoddam simulacrum, quae vulgaris est atque omnibus ex lexicis nota significatio. Vide supra pag. 528. D. 2. Secundum est conceptaculum, non quodlibet, sed in quo formae quaedam, seu characteres imprimantur; quo pacto cera τῶν ἐντυπωμάτων ἐκμαγεῖον vocari potest. Hoc modo sumit Themistius orat. I. pag. 5. καὶ μοι σκληρίας ὑπόπλεων ξυνεπάγη τὸ ἐκμαγεῖον, ὥστε καὶ πάνν βουλομένοις αὐτοῖς (leg. vid. βουλομένους αὐτοὺς) ἐγγράφειν μὴ δύνασθαι τὰ παιδεύματα. Quo loco vide Petavium nostrum. Tertium ac postremum est conceptaculum, ex quo formae quaedam et imagines exprimantur, cuiusmodi typus est. Hac tertia notione potius quam secunda, materiam veteres ἐκμαγεῖον dixere, quod ex ea formae omnes non secus exprimantur, quam si omnibus ac singulis reapse consignata esset. [Cf. Plutarch. de Is. et Osir. Vol. IX. p. 183 sq. Hutten. Ὅταν οὖν ὕλην λέγωμεν, οὐ δεῖ πρὸς ἐνίων φιλοσόφων δόξας ἀποφερομένους ἄνυχόν τι σῶμα καὶ ἅποιον ἄργόν τε καὶ ἄπρακτον ἐξ ἑαυτοῦ διανοεῖσθαι. καὶ γὰρ ἔλαιον ὕλην μύρον καλοῦμεν, καὶ χρυσὸν ἀγάλματος, οὐκ ὄντα πάσης ἐξημα ποιότητος· αὐτὴν τε τὴν ψυχὴν καὶ τὴν διάνοιαν τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ὕλην ἐπιότημης καὶ ἀρετῆς. τῷ λόγῳ κοσμεῖν καὶ ζυθμιζέιν παρέχόμεν. τὸν τε νοῦν ἐνιοὶ τόπον εἰδῶν ἀπεφῆραντο, καὶ τῶν νοητῶν οἷον ἐκμαγεῖον.]

1 λέγοντες, πῦρ ἢ ἀέρα ἢ γῆν τὴν ὕλην, οὐκέτι ἄμορφον αὐτὴν λέγουσιν ἀλλὰ σῶμα· οἱ δὲ τὰ ἀμερῇ καὶ τὰς ἀτόμους, ἄμορφον²⁾.”

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΕ.

Περὶ ιδέας.

„Ιδέα δέ ἐστιν οὐσία ἀσώματος, αὐτὴ μὲν ὑφεστῶσα¹⁾ καὶ καθ' ἑαυτὴν, εἰκονίζουσα δὲ τὰς ἀμόρφους ὕλας καὶ αἰτία γιγνομένη τῆς τούτων δείξεως. Σωκράτης καὶ Πλάτων χωριστὰς τῆς ὕλης οὐσίας τὰς ιδέας ὑπολαμβάνουσιν, ἐν τοῖς νοήμασι καὶ ἐν ταῖς φαντασίαις τοῦ θεοῦ, τουτέστι τοῦ νοῦ, ὑφεστῶσας. Ἀριστοτέλης εἶδη μὲν ἀπέλιπε καὶ ιδέας, οὐ μὴν κεχωρισμένας τῆς ὕλης, ἔξω γεγονώς²⁾ τοῦ ὑπὸ τοῦ θεοῦ. Οἱ ἀπὸ Ζήνωνος Στωικοὶ ἐννοήματα ἡμέτερα τὰς ιδέας.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΖ.

Περὶ τάξεως ἀστέρων.

1 „Ξενοκράτης¹⁾ κατὰ μίαν ἐπιφάνειαν οἶται κινεῖσθαι τοὺς ἀστέρας. Οἱ ἄλλοι Στωικοὶ πρὸ τῶν ἐτέρων τοὺς ἐτέρους, ἐν ὕψει καὶ βάθει. Δημόκριτος τὰ μὲν ἀπλανῆ πρῶτον, μετὰ δὲ ταῦτα τοὺς πλάνητας, ἐφ' οἷς ἥλιον, φωσφόρον, σελήνην. Πλάτων μετὰ τὴν τῶν ἀπλανῶν θέσιν πρῶτον φαίνοντα λεγόμενον, τὸν τοῦ Κρόνου· δεύτερον Φαέθοντα, τὸν τοῦ Διός· τρίτον Πυρόεντα, τὸν τοῦ Ἄρεος· τέταρτον Ἑωσφόρον, τὸν τῆς Ἀφροδίτης· πέμπτον Σίλβοντα, τὸν τοῦ Ἑρμοῦ· ἕκτον ἥλιον· ἑβδομὸν σελήνην. Τῶν μαθηματικῶν τινες μὲν, ὡς Πλάτων, τινὲς δὲ, μέσον πάντων τὸν ἥλιον. Ἀναξίμανδρος καὶ Μητρόδωρος ὁ Χῖος καὶ Κράτης ἀνωτάτω μὲν πάντων τὸν ἥλιον τετά-

2) ἄμορφον pro εὐμορφον dedi ex Vig. in marg. correctione.

Cap. XLV. 1) ὑφεστῶσα. Plutarch. μὴ ὑφεστῶσα. Ita legit Amiotus. Alii ut in nostro. Utrum scripserit Plutarch. is tantum statuere possit, qui eius de ideis sententiam noverit. Aliis enim sunt καθ' αὐτὰς ὑφεστῶσαι, aliis minime. Vig.

2) ἔξω γεγονώς. Plutarch. ὁ ἐξ ὧν γεγονὸς τὸ ὑπὸ τοῦ θεοῦ. Eusebianam lectionem sequutus videtur Xylander: vertit enim: Idem enim alienus fuit ab ea opinione, quae deo creationem adscribit. Itaque subintelligit in Graecis, ὑποστῆναι τὸν κόσμον, vel al. simile. Amiotus Plutarcho nobiscum haesit. Legendum tamen videtur, ὡς ἐξ ὧν γεγονὸς τὸ ὑπὸ τοῦ θεοῦ, vel si ὁ et ὡς sustuleris, ἐξ ὧν γεγονέναι τὸ ὑπὸ τοῦ θεοῦ. Etiam si enim Platonicas, hoc est quae Platoni vulgo tribuuntur, ideas Aristoteles exploderet, in effectrice tamen causa informatam efficiendae rei notionem et ideam agnoscebat. Quid quod ne creationem quidem ipsam ab eo ignoratam esse plerique defendunt? Vig.

χθαι, μετ' αὐτὸν τὴν σελήνην, ὑπὸ δὲ αὐτοὺς τὰ ἀπλανῆ τῶν ἄστρον καὶ τοὺς πλάνητας.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΖ.

Περὶ τῆς τῶν ἄστρον φορᾶς καὶ κινήσεως.

„Αναξαγόρας, Δημόκριτος, Κλεάνδης, ἀπ' ἀνατολῶν ἐπὶ δυσμὰς ἠ φέρεσθαι πάντας τοὺς ἀστέρας. Ἀλκμαίων καὶ οἱ μαθηματικοὶ τοὺς πλάνητας τοῖς ἀπλανέσιν ἐναντίους, ἀπὸ γὰρ δυσμῶν ἐπ' ἀνατολὰς ἀντιφέρεσθαι. Ἀναξίμανδρος ὑπὸ τῶν κύκλων καὶ τῶν σφαιρῶν, ἐφ' ὧν ἕκαστος βέβηκε, φέρεσθαι τοὺς ἀστέρας. Πλάτων καὶ οἱ μαθηματικοὶ ἰσοδρόμους εἶναι τὸν ἥλιον, τὸν φωσφόρον, τὸν στίλβοντα.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΗ.

1

Πόθεν φωτίζονται οἱ ἀστέρες.

„Μητροδόωρος ἅπαντας τοὺς ἀπλανεῖς ἀστέρας ὑπὸ τοῦ ἡλίου καταλάμπεσθαι. Ἡράκλειτος καὶ οἱ Στωικοὶ τρέφεσθαι τοὺς ἀστέρας ἐκ τῆς ἐπιγείου ἀναθυμιάσεως. Ἀριστοτέλης μὴ δεῖσθαι τὰ οὐράνια τροφῆς· οὐ γὰρ φθαγτὰ, ἀλλ' αἶδια. Πλάτων κοινῶς τὸν κόσμον ὅλον καὶ τὰ ἄστροα ἐξ αὐτοῦ τρέφεσθαι.“

2

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΘ.

Περὶ τῶν καλουμένων Διοσκοούρων.

„Ξενοφάνης τοὺς ἐπὶ τῶν πλοίων φαινόμενους οἷον ἀστέρας, νεφέλια εἶναι κατὰ τὴν ποιὰν κίνησιν παραλάμποντα. Μητροδόωρος τῶν ὁρώντων ὀφθαλμῶν μετὰ δέους καὶ καταπλήξεως εἶναι στυλβηδόνας.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ν.

1

Περὶ ἐκλείψεως Ἡλίου.

„Θαλῆς¹⁾ πρῶτος ἔφη, ἐκλείπειν τὸν ἥλιον, τῆς σελήνης αὐτὸν ὑπερχομένης κατὰ κάθετον, οὔσης φύσει γεώδους. Βλέπεσθαι δὲ τοῦτο κατοπτρικῶς ὑποτιθεμένῳ τῷ δίσκῳ. Ἀναξίμανδρος τοῦ στομίον τοῦ πυρὸς διεκπνοῆς²⁾ ἀποκλειομένον. Ἡράκλειτος κατὰ τὴν τοῦ σκαφοειδοῦς στροφὴν, ὥστε τὸ μὲν κοῖλον ἄνω γίνεσθαι, τὸ δὲ κυρτὸν κάτω, πρὸς τὴν ἡμετέραν ὄψιν. Ξενοφάνης κατὰ σβέσιν· ἕτερον δὲ πάλιν³⁾ πρὸς ταῖς ἀνατολαῖς γίγνεσθαι. Παριστόρηκε δὲ καὶ ἐκλει-

Cap. XLVI. 1) Ξενοφάνης. Plutarchus ibid. lib. II. cap. 15.

Cap. L. 1) Θαλῆς. Ibid. lib. II. cap. 24.

2) διεκπνοῆς pro δι' ἐκπνοῆς auctore Vig. in marg. recepi. Vig. vertit: Anaximander osculo illo per quod expiret ignis, occluso.

3) ἕτερον δὲ πάλιν. Amiotus de uno eodemque sole, qui semel extinctus

ψιν ἥλιον ἐφ' ὅλον τὸν μῆνα, καὶ πάλιν ἔκλειψιν ἐντελῇ, ὥστε τὴν ἡμέραν νύκτα φανῆναι. Ἐγίοι πύκνωμα τῶν ἀοράτων ἐπερχομένων τῷ δίσκῳ νεφῶν. Ἀρίσταρχος τὸν ἥλιον ἴστησι μετὰ τῶν ἀπλανῶν, τὴν δὲ σελήνην⁴⁾ κινεῖ περὶ τὸν ἡλιακὸν κύκλον, καὶ κατὰ ταύτας τὰς ἐγκλίσεις σκιάζεσθαι τὸν δίσκον. Ξενοφάνης πολλοὺς ἡλίους εἶναι, καὶ σελήνας κατὰ κλίματα γῆς καὶ ἀποτομὰς καὶ ζώνας, κατὰ τινα³ δὲ καιρὸν ἐμπίπτειν τὸν δίσκον εἰς τινα ἀποτομὴν τῆς γῆς, οὐκ οἰκουμένην ὑφ' ἡμῶν, καὶ οὕτως ὥσπερ κενεμβατοῦντα ἔκλειψιν ὑπομένειν. Ὁ δ' αὐτὸς τὸν ἥλιον μὲν εἰς ἄπειρον προῖέναι, δοκεῖν δὲ κυκλεῖσθαι διὰ τὴν ἀπόστασιν.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΑ.

Περὶ ἐκλείψεως σελήνης.

- 1 „Ἀναξίμανδρος¹⁾ τοῦ στομίου τοῦ περὶ τὸν τροχὸν ἐπιφραττομένου. Βηρωσσὸς κατὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς ἐπιστροφὴν τοῦ ἀπνρώτου μέρους. Ἡράκλειτος κατὰ τὴν τοῦ σκαφοειδοῦς στροφὴν. Τῶν Πυθαγορείων τινὲς ἀνταύγειαν καὶ ἐπίφραξιν τῆς γῆς ἢ τῆς ἀντίχthonος. Οἱ δὲ νεώτεροι κατ' ἐπινέμησιν φλογὸς κατὰ μικρὸν ἐξαπτομένης τεταγμένως,² ἕως ἂν τὴν τελείαν πανσέληνον ἀποδῶ, καὶ πάλιν ἀναλόγως μειουμένης μέχρι τῆς συνόδου, καθ' ἣν τελέως σβέννυται. Πλάτων, Ἀριστοτέλης, οἱ Στωικοὶ, συμφωνοῦσι τὰς μὲν μηνιαίους ἀποκρύψεις συνοδεύουσιν αὐτὴν ἥλιον καὶ συμπεριλαμβομένην ποιεῖσθαι, τὰς δὲ ἐκλείψεις, εἰς τὸ σκίασμα τῆς γῆς ἐμπίπτουσιν, μεταξὺ ἀμφοτέρων τῶν ἀστέρων γινομένης, μᾶλλον δὲ, τῆς σελήνης ἀντιφραττομένης.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΒ.

Περὶ ἐμφάσεως αὐτῆς καὶ διὰ τί γεώδης φαίνεται.

- „Οἱ Πυθαγόρειοι γεώδη φαίνεσθαι τὴν σελήνην διὰ τὸ περιρικεῖσθαι αὐτὴν, καθάπερ τὴν παρ' ἡμῖν γῆν, μείζονσι ζώοις καὶ φυτοῖς καλλίσωιν. Εἶναι γὰρ πεντεκαίδεκαπλοσίονα τὰ ἐπ' αὐτῆς ζῶα, μηδὲν σωματικὸν ἀποκρίνοντα· καὶ τὴν ἡμέραν τοσαύτην τῷ μίκει. Ἀναξαγόρας διὰ ἀνωμαλότητα¹⁾ τοῦ συγκρίματος, διὰ τὸ ψυχροειδὲς ἅμα

denuo renascatur. At paulo post diserte Plutarchus habet, plures Xenophanem, tum soles, tum lunas posuisse. Vig.

4) σελήνην. Plutarch. τὴν γῆν, quod sequitur Amiotus. Xylander σελήνην legit, ut apud nostrum. Vig.

Cap. LI. 1) Ἀναξίμανδρος. Plutarch. ib. I. II. cap. 29. Ἀναξιμένης. Sed retinendus Ἀναξίμανδρος, quem ante iam vidimus, hoc in sole et luna στόμιον πρὸς τὴν ἀναπνοὴν statuere. Vig.

Cap. LII. 1) διὰ ἀνωμαλότητα. Plutarch. tollit praeposit. διὰ, quomodo

καὶ γεῶδες· μεμίχθαι γὰρ τῷ πυροειδεῖ τὸ ζοφῶδες· ὅθεν ψευδοφανῇ λέγεσθαι τὸν ἀστέρα. Οἱ Στωικοὶ διὰ τὸ ἀερομιγές²⁾ τῆς οὐσίας μὴ εἶναι αὐτῆς ἀκήρατον τὸ σύγκριμα.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΓ.

1

Περὶ τῶν ἀποστημάτων αὐτῆς.

„Ἐμπεδοκλῆς διπλάσιον ἀπέχειν τὴν σελήνην ἀπὸ τοῦ ἡλίου ἢ περ ἀπὸ τῆς γῆς. Οἱ ἀπὸ τῶν μαθηματικῶν ὀκτωκαιδεκαπλάσιον. Ἐρατοσθένης τὸν ἡλίον ἀπέχειν ἀπὸ τῆς γῆς σταδίων μυριάδας τετρακοσίας καὶ ὀκτακισμυρίας¹⁾· τὴν δὲ σελήνην²⁾ ἀπέχειν τῆς γῆς μυριάδας οἷ σταδίων.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΔ.

1

Περὶ ἐνιαυτῶν.

„Ἐνιαυτὸς ἐστὶ Κρόνον μὲν ἐνιαυτῶν περίοδος λ. Ἰδιὸς δὲ δώδεκα, Ἀρεως δὲ δυεῖν, ἡλίου δὲ ιβ' μῆνες· οἱ δ' αὐτοὶ Ἑρμοῦ καὶ Ἀφροδίτης· ἰσόδρομοι γάρ. Σελήνης δὲ ἡμέραι λ. Οὗτος γὰρ ὁ τέλειος μῆν ἀπὸ φάσεως εἰς σύνοδον. Τὸν δὲ μέγαν ἐνιαυτὸν¹⁾ οἱ μὲν ἐν τῇ ὀκταετηρίδι τίθενται, οἱ δὲ ἐν τῇ ἐννεακαιδεκαετηρίδι, οἱ δὲ ἐν τοῖς ξ' ² ἐνὸς δέουσι. Ἡράκλειτος ἐκ μυρίων ὀκτακισχιλίων ἡλιακῶν. Διογένης ἐκ πέντε καὶ ἐξήκοντα καὶ τριακοσίων ἐνιαυτῶν τοσούτων, ὅσων κατὰ Ἡράκλειτον ὁ ἐνιαυτός.“ Καὶ περὶ μὲν τῶν οὐρανίων καὶ μεταρσίων τοσαῦτα τοῖς δεδηλωμένοις πρὸς ἀλλήλους διεστασίασται. Θέα δὲ καὶ τὰ περὶ γῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΕ.

Περὶ γῆς.

„Θαλῆς¹⁾ καὶ οἱ ἀπ' αὐτοῦ μίαν εἶναι τὴν γῆν. Ἰκαίτης ὁ Πυθαγόρειος δύο, ταύτην καὶ τὴν ἀντίχθονα. Οἱ Στωικοὶ τὴν γῆν μίαν

legerunt interpretes. Eusebio tamen haerendum videtur: nec enim hic de causa τῆς ἀνωμαλότητος disputatur, sed causa tantum redditur, quamobrem luna terrestris appareat. Vig.

2) ἀερομιγές. Plutarch. ἐτεροειδές, quo modo legunt interpretes; nec male. Vig.

Cap. LIII. 1) τετρακοσίας καὶ ὀκτακισμυρίας. Plutarch. ἑβδομήκοντα ὀκτώ, quae summa longe minor. Vig.

2) τὴν δὲ σελήνην. Hanc de luna clausulam nec Plutarchus habet, nec legit Amiotus: Xylander tamen repraesentat. Et certe necessaria est. Vig.

Cap. LIV. 1) μέγαν ἐνιαυτὸν. Adi Censorinum in opusculo de Natali die, cap. 18. et Petavium nostrum lib. I. et II. de doctrina temporum. Vig.

Cap. LV. 1) Θαλῆς. Plutarch. ib. lib. III. cap. 9.

καὶ πεπερασμένην. Ξενοφάνης ἐκ τοῦ κατωτέρου μέρους εἰς ἄπειρον ἐρρίζωσθαι, ἕξ ἄερος δὲ καὶ πυρὸς συμπαγῆναι. Μητροδόδωρός τὴν
 1 μὲν γῆν ὑπόστασιν εἶναι καὶ τρύγα τοῦ ὕδατος, τὸν δὲ ἥλιον ἄερος.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Νς.

Περὶ σχήματος γῆς.

„Θαλῆς καὶ οἱ Στωικοὶ σφαιροειδῆ τὴν γῆν. Ἀναξίμανδρος λίθω
 κίονι προσφερῇ τῶν ἐπιπέδων. Ἀναξίμενης τραπεζοειδῆ. Δεύκιππος
 1 τυμπανοειδῆ. Δημόκριτος δισκοειδῆ τῷ πλάτει, κολλήν δὲ τῷ μέσῳ.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΖ.

Περὶ θέσεως τῆς γῆς.

„Οἱ ἀπὸ Θάλεω τὴν γῆν μέσσην. Ξενοφάνης πρώτην, εἰς ἄπειρον
 γὰρ ἐρρίζωσθαι. Φιλόλαος ὁ Πυθαγόρειος τὸ μὲν πῦρ μέσον· τοῦτο
 γὰρ εἶναι τοῦ παντὸς ἐστὶαν. Δευτέραν δὲ τὴν ἀντίχθονα, τρίτην δὲ
 ἦν οἰκοῦμεν γῆν, ἕξ ἐναντίας κειμένην τε καὶ περιφερομένην τῇ ἀντί-
 1 χθονι¹⁾· παρ' ὃ καὶ μὴ ὀρᾶσθαι ὑπὸ τῶν ἐν τῇδε τοῦς ἐν ἐκείνῃ.
 Παρμενίδης πρῶτος ἀφώρισε τῆς γῆς τοῦς οἰκουμένους τόπους, ὑπὸ
 ταῖς δυοὶ ζώναις ταῖς τροπικαῖς.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΗ.

Περὶ κινήσεως γῆς.

„Οἱ μὲν ἄλλοι μένειν τὴν γῆν. Φιλόλαος δὲ ὁ Πυθαγόρειος κύκλῳ
 1 περιφέρεσθαι περὶ τὸ πῦρ κατὰ κύκλον λοξοῦ, ὁμοιοτρόπως ἡλίῳ καὶ
 σελήνῃ. Ἡρακλείδης ὁ Πορτικὸς καὶ Ἐκφάντος ὁ Πυθαγόρειος κι-
 νοῦσι μὲν τὴν γῆν, οὐ μὴν γε μεταβατικῶς, ἀλλὰ τροπικῶς, τροχοῦ
 δίκην ἐν ἄξονι στρεφομένην¹⁾, ἀπὸ δυσμῶν ἐπ' ἀνατολὰς, περὶ τὸ
 ἴδιον αὐτῆς κέντρον. Δημόκριτος κατ' ἀρχὰς μὲν πλάξασθαι τὴν γῆν
 διὰ τε μικρότητα καὶ κουφότητα, πυκνωθεῖσαν δὲ τῷ χρόνῳ καὶ βα-
 ρυνθεῖσαν κατασιῆναι.“ Τούτων καὶ περὶ γῆς διαπεφωνημένων τοῖς
 γεγραμένοις, ἄκουε καὶ τῶν περὶ θαλάσσης.

Cap. LVII. 1) περιφερομένην τῇ ἀντίχθονι. Amiotus, qui tourne l'entour de la contre-terre. Hoc si verum esset, nostri orbis incolae Antipodas illos facilius videre possent: tantum abest, ut ista conversio aspectum illum impedire posset. [Vig. vertit: quae situm et conversionem habeat alteri illi contrariam.]

Cap. LVIII. 1) ἐν ἄξονι στρεφομένην. Plutarch. ἐνζωνισμένην, quae nihili vox est. Certe Xylander Eusebium sequitur; licet Amiotus vertit: estant environnée comme une roue, de bandes. Hic profecto de terrae non rotis, sed motu agebatur. Vig.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΝΘ.

Περὶ θαλάσσης, πῶς συνέσθη καὶ πῶς ἐστὶ πικρά.

„**Ἀναξίμανδρος**¹⁾ τὴν θαλάσσαν φησιν εἶναι τῆς πρώτης ὑγρασίας λείψανον, ἧς τὸ μὲν πλεον μέρος ἀνεξήρανε τὸ πῦρ, τὸ δὲ ὑπολειφθὲν διὰ τὴν ἔκκασιν, μετέβαλεν. **Ἀναξαγόρας** τοῦ κατ' ἀρχὰς λιμένα-² ζοντος ὑγροῦ περικαέντος ὑπὸ τῆς ἡλιακῆς περιφορᾶς, καὶ τοῦ λιπα-² ροῦ ἐξατμισθέντος, εἰς ἄλνκίδα καὶ πικρίαν τὸ λοιπὸν ὑποστήναι. **Ἐμπεδοκλῆς** ἰδρῶτα τῆς γῆς ἐκκαίμενης ὑπὸ τοῦ ἡλίου διὰ τὴν ἐπὶ τὸ πλεον πύλῃσιν²⁾. **Ἀντιφῶν** ἰδρῶτα τοῦ θερμοῦ, ἐξ οὗ τὸ περιληφθὲν ὑγρὸν ἀπεκρίθη, τῷ καθεψηθῆναι παραλυνκίσασα, ὅπερ ἐπὶ παντὸς ἰδρῶτος συμβαίνει. **Μητροδόωρος**, διὰ τὸ διηθηθεῖσαν διὰ τῆς γῆς μετεληφῆναι τοῦ περὶ αὐτὴν πάχους, καθάπερ τὰ διὰ τῆς τέφρας ὑλίζόμενα. Οἱ ἀπὸ **Πλάτωνος** τοῦ στοιχειώδους ὕδατος τὸ μὲν ἐξ³ ἀέρος κατὰ περίφωξιν συνιστάμενον, γλυκὺ γίνεσθαι, τὸ δὲ ἀπὸ γῆς κατὰ περίκασιν καὶ ἐκπύρωσιν ἀναθυμιώμενον, ἄλμυρόν.“ Ταῦτα μὲν οὖν καὶ περὶ θαλάσσης. Ὅπως δὲ οἱ περὶ τοῦ παντὸς κόσμου, οὐρανίων τε περὶ καὶ αἰθερίων καὶ τῆς τῶν ὄλων καταλήψεως φυσιο-
λογεῖν ἐπαγγειλόμενοι, οὐδὲ τὰ καθ' ἑαυτοὺς ἤδεσαν, μάθοις ἂν ἐξ⁴ ὧν καὶ περὶ τούτων ὥδέ πως διαπεφωνήκασιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ξ.

Περὶ μερῶν τῆς ψυχῆς.

„**Πυθαγόρας**¹⁾, **Πλάτων**, κατὰ μὲν τὸν ἀνωτάτω λόγον, διμερῇ τὴν ψυχὴν· τὸ μὲν γὰρ ἔχειν λογικόν, τὰ δὲ ἄλογον. Κατὰ δὲ τὸ προσ-
εχὲς καὶ ἀκριβές, τριμερῇ· τὸ γὰρ ἄλογον διαιροῦσιν εἰς τε τὸ θυμι-
κὸν καὶ τὸ ἐπιθυμητικόν. Οἱ **Στωικοὶ** ἐξ ὁκτώ μερῶν συνεστῆναι, πέντε τῶν αἰσθητικῶν, ὁρατικοῦ, ὁσφραντικοῦ, ἀκουστικοῦ, γευστικοῦ, ἀπτικοῦ· ἕκτον δὲ φωνητικοῦ, ἐβδόμου δὲ σπερματικοῦ, ὀγδόου δὲ αὐτοῦ τοῦ ἡγεμονικοῦ, ἀφ' οὗ ταῦτα πάντα τέτακται διὰ τῶν οἰκείων¹ ὁργάνων, προσφερῶς ταῖς τοῦ πολύποδος πλεκτάναις. **Δημόκριτος**, **Ἐπίκουρος**, διμερῇ τὴν ψυχὴν, τὸ μὲν λογικὸν ἔχουσαν ἐν τῷ θώρακι·

Cap. LIX. 1) **Ἀναξίμανδρος**. Plutarch. ib. III. 16. Vig.

2) ἐπὶ τὸ πλεον πύλῃσιν. Plutarch. ἐπιπόλαιον πλύνειν. quod magis placet: sed clarius verteretur: propter aquarum vim (seu eluvionem) ei superfusam, quasi dicat, hanc fuisse causam, quae in eiusmodi opinionem Empedoclem impulerit. Vig. qui vertit: terrae sudorem esse, quam superioribus etiam in partibus humore perfusam solis ardor exurat. Pro παραλυνκίσασα Vig. in marg. παραλυνκίσαν.

Cap. LX. 1) **Πυθαγόρας**. Ibid. lib. IV. cap. 4. Vig.

καθιδρυμένον, τὸ δὲ ἄλογον καθ' ὅλην τὴν σύγκρισιν τοῦ σώματος διεσπαρμένον. Ὁ δὲ Δημόκριτος πάντα μετέχει φύσει ψυχῆς ποιᾶς, καὶ τὰ νεκρὰ τῶν σωμάτων· διότι ἀφανῶς²⁾ τινος θερμοῦ καὶ αἰσθη-
²τικοῦ μετέχει, τοῦ πλείονος διαπνεομένου.“

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΑ.

Περὶ τοῦ ἡγέμονικοῦ.

„Πλάτων, Δημόκριτος ἐν ὅλῃ τῇ κεφαλῇ. Στράτων ἐν μεσοφρύῳ. Ἐρασίστρατος περὶ τὴν μήνιγγα τοῦ ἐγκεφάλου, ἣν ἐπικρανίδα λέγει. Ἡκόφιλος ἐν τῇ τοῦ ἐγκεφάλου κοιλίᾳ, ἣτις ἐστὶ καὶ βάσις. Παρ-
¹μενίδης ἐν ὅλῳ τῷ θώρακι. Ἐπίκουρος, οἱ Στωικοὶ πάντες, ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ, Διογένης ἐν τῇ ἀρτηριακῇ κοιλίᾳ τῆς καρδίας, ἣτις ἐστὶ πνευματικὴ. Ἐμπεδοκλῆς δὲ ἐν τῇ τοῦ αἵματος συστάσει. Οἱ δ' ἐν τῷ περικαρδίῳ ὑμένι. Οἱ δ' ἐν τῷ διαφράγματι. Τῶν νεωτέρων τινὲς δῆκειν ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι τοῦ διαφράγματος. Πυθαγόρας τὸ μὲν ζωτικὸν περὶ τὴν καρδίαν, τὸ δὲ λογικὸν καὶ νοερὸν περὶ τὴν κεφαλὴν.“ Τοσαῦτα μὲν δὴ καὶ τὰ περὶ τῶνδε. Ἄρ' οὖν οὐκ ἐν δίκῃ σοι
²δοκοῦμεν κρίσει καὶ λογισμῷ τῆς τούτων ἀπάντων ἀνωφελοῦς καὶ πολυπλανοῦς ματαιοπονίας ἀνακεχωρηκέναι, καὶ τῶν μὲν εἰρημένων μηδὲν πολυπραγμονεῖν· μηδὲ γὰρ ὁρᾶν ἐξ αὐτῶν τὸ λυσιτελὲς καὶ αὐτόθεν συντεῖνον πρὸς ὠφέλειαν καὶ ἀγαθοῦ κτῆσιν ἀνθρώποις· μόνης δὲ τῆς ἀμφὶ τὸν πάντων δημιουργὸν θεὸν εὐσεβείας ἔχεσθαι καὶ διὰ σώφρονος βίου τῆς τε ἄλλης κατ' ἀρετὴν θεοφιλοῦς πολιτείας ἀρεσκόντως ζῆν σπουδάζειν τῷ ἐπὶ πάντων θεῷ; Ἄλλ' εἰ καὶ σὺ βασκανία καὶ φθόνῳ τὴν ἀληθῆ μαρτυρίαν ἡμῖν προσέσθαι δι' ὅκνου φέρεις, φθάσει γέ σε πάλιν ὁ πάντων Ἑλλήνων σοφώτατος Σωκράτης, τὴν ὑπὲρ ἡμῶν ψήφους φιλαλήθως ἐξηγητημένος. Τοὺς γοῦν μετεωρολόσχας ἐκείνους μωραίνοντας ἀπεδείκνυνεν καὶ μηθὲν*)
³μαινομένων διαφέρειν ἔλεγεν, ἀπελέγχων αὐτοὺς διαρρήδην, οὐ μόνον ὡς ἀνεφίκτων ὀρεγομένους, ἀλλὰ καὶ περὶ ἄχρηστα καὶ ἀνωφελῆ τῷ βίῳ κατατριβομένους. Ταῦτα δέ σοι καὶ ὁ πρόσθεν μαρτυρήσει Ξενοφῶν, Σωκράτους ἐταίρων γνωριμώτατος, ὧδέ πη γράφων ἐν Ἀπομνημονεύμασιν.

2)-διαφανῶς Vig. in marg.

Cap. LXI. *) μηθέν. Ita aliquoties scribitur hoc vocabulum et οὐδεὶς in his libris. Cf. IV, 17. ομικρά, μᾶλλον δὲ τὸ μηθέν. VI, 3. VIII, 9. 18. 22. XV, 2. Neque vero hanc formam efficiendam esse ex recentioris Graecitatis scriptoribus, docet Lobeck, ad Phryn. p. 181 sq. Buttmann. Gr. max. Vol. I. §. 70. not. 7. Matthiae Gr. §. 137. Cf. Baehr. ad Plutarch, Flamin. c. VIII, p. 99. Kraner. praefat. ad Plutarch, Phoc. p. XXIII.*).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒ.

Ὅτι καὶ τῶν Ἑλλήνων ὁ σοφώτατος Σωκράτης τοὺς ἐπὶ τῇ τῶν ¹
 προειρημένων φυσιολογίᾳ μεγάλα φησὼντας μωραίνοντας ἀπε-
 δείκνυεν, ὡς περὶ ἄχρηστα τῷ βίῳ καὶ ἀκατάληπτα
 κατατριβομένους.

„Οὐδεὶς ¹⁾ δὲ πώποτε Σωκράτους οὐδὲν ἀσεβὲς οὔτε ἀνόσιον οὔτε ²
 πρᾶντος εἶδεν οὔτε λέγοντος ἤκουσεν. Οὐδὲ γὰρ περὶ τῆς τῶν
 ἀπάντων φύσεως, ἥπερ τῶν ἄλλων οἱ πλείστοι, διελέγετο, σκοπῶν
 ὅπως ὁ καλούμενος ὑπὸ τῶν σοφιστῶν κόσμος ἔχει, καὶ τίσιν ἀναγκαῖς
 ἕκαστα γίνεται τῶν οὐρανίων, ἀλλὰ καὶ τοὺς φροντίζοντας τὰ τοιαῦτα
 μωραίνοντας ἀπεδείκνυε. Καὶ πρῶτον μὲν περὶ αὐτῶν ἐσκόπει, πό-
 τερά ποτε νομίσαντες ἱκανῶς ἤδη τὰ ἀνθρώπινα εἶδέναι, ἔρχονται ἐπὶ ³
 τὸ περὶ τῶν τοιούτων φροντίζειν, ἢ τὰ μὲν ἀνθρώπινα παρέντες, τὰ
 δαιμόνια δὲ σκοποῦντες ἡγοῦνται τὰ προσήκοντα πρᾶττειν. Ἐθαύ-
 μαζε δὲ, εἰ μὴ φανερόν αὐτοῖς ἐστὶ, ὅτι ταῦτα οὐ δυνατόν ἀνθρώποις
 εὑρεῖν, ἐπεὶ καὶ τοὺς μέγιστα φρονοῦντας ἐπὶ τῷ περὶ τούτων λέγειν
 οὐ ταυτὰ δοξάζειν ἀλλήλοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς μαινομένοις ὁμοίως δια-
 κεῖσθαι πρὸς ἀλλήλους. Τῶν τε γὰρ μαινομένων τοὺς μὲν οὐδὲ τὰ
 δεινὰ δεδιέναι, τοὺς δὲ καὶ τὰ μὴ φοβερά φοβεῖσθαι. Καὶ τοῖς μὲν
 οὐδ' ἐν ὄχλῳ δοκεῖν αἰσχρὸν εἶναι λέγειν ἢ ποιεῖν ὅτιον, τοῖς δὲ οὐδ'
 ἐξιτητέον εἰς ἀνθρώπους εἶναι δοκεῖν. Καὶ τοὺς μὲν οὐθ' ἱερὸν οὔτε
 βωμὸν οὔτ' ἄλλο τῶν θείων οὐδὲν τιμᾶν, τοὺς δὲ καὶ ξύλα καὶ λί- ⁴
 θους τοὺς τυχόντας καὶ θηρία σέβασθαι. Τῶν τε περὶ τῆς τῶν πάν-
 των φύσεως μεριμνῶντων τοῖς μὲν δοκεῖν ἐν μόνον τὸ ὂν εἶναι, τοῖς
 δὲ ἄπειρα τὸ πλήθος, καὶ τοῖς μὲν αἰεὶ πάντα κινεῖσθαι, τοῖς δὲ οὐδὲν
 ἄν ²⁾ ποτε κινηθῆναι· καὶ τοῖς μὲν ἅπαντα γίνεσθαι τε καὶ ἀπόλ-
 λυσθαι, τοῖς δὲ οὔτ' ἂν γενέσθαι ποτὲ οὐδὲν οὔτε ἀπολέσθαι. Ἐσκό-
 πει δὲ περὶ αὐτῶν καὶ τάδε, ἄρ' ὥσπερ οἱ τὰνθρώπινα μανθάνοντες
 ἡγοῦνται τοῦθ' ὅ τι ἂν μάθωσιν, ἑαυτοῖς τε καὶ τῶν ἄλλων ὅτῳ ἂν ⁵
 βούλωνται, ποιήσῃ, οὕτω καὶ οἱ τὰ θεῖα ζητοῦντες νομίζουσιν,
 ἐπειδὴν γνῶσιν αἷς ἀνάγκαις ἕκαστα γίνεσθαι, ποιήσῃ ὅταν βούλωνται,
 καὶ ἀνέμους καὶ ὕδατα καὶ ὥρας καὶ ὅτον ἂν ἄλλον δέωνται τῶν
 τοιούτων, ἢ τοιοῦτο μὲν οὐδὲν οὐδ' ἐλπίζουσιν, ἀρκεῖ δ' αὐτοῖς γνῶναι
 μόνον ἢ τῶν τοιούτων ἕκαστα γίνεσθαι. Περὶ μὲν οὖν τῶν ταῦτα
 πραγματευομένων τοιαῦτα ἔλεγεν, αὐτὸς δὲ περὶ τῶν ἀνθρωπείων αἰεὶ ⁶
 διελέγετο, σκοπῶν τί εὐσεβὲς, τί ἀσεβὲς, τί καλὸν, τί αἰσχρὸν, τί
 δίκαιον, τί ἀδίκον, τί σωφροσύνη, τί μανία.“

Cap. LXII. 1) Οὐδεὶς. Vid. Xenoph. mem. I, 1, 11 sqq. Cf. supra I, 8.

2) οὐδὲν ἄν. Cf. I, 8. not. 11.

Ταῦτα μὲν οὖν Σωκράτης. Μετὰ δὲ αὐτὸν οἱ περὶ Ἀριστιπποῦ, τὸν Κυρηναῖον, ἔπειθ' ὕστερον οἱ περὶ Ἀρίστωνα τὸν Χίον ἐπεχείρησαν λέγειν, ὥς δέοι μόνα τὰ ἠθικὰ φιλοσοφεῖν. Εἶναι γὰρ δὴ ταῦτα μὲν δυνατὰ καὶ ὠφέλημα, τοὺς μὲντοι περὶ τῆς φύσεως λόγους πᾶν 7 τούναντίον μήτε καταληπτοὺς εἶναι, μήτ' εἰ καὶ ὀφθεῖν, ὄφελος ἔχειν τι. Μηδὲν γὰρ ἡμῖν ἔσεσθαι πλέον, ἀλλ' οὐδ' εἰ μετεωρότεροι τοῦ Περσέως ἀρθέντες,

Ἵπέρ τε πόντον χεῦμ' ὑπέρ τε Πλειάδα,
αὐτοῖς τοῖς ὅμμασι κατίδοιμεν τὸν πάντα κόσμον καὶ τὴν τῶν ὄντων φύσιν, ἥτις δὴ ποτὲ ἐστίν. Οὐ γὰρ δὴ διὰ γε τοῦτο φρονημωτέρους ἢ δικαιωτέρους ἢ ἀνδρειωτέρους ἢ σωφρονεστέρους ἡμᾶς ἔσεσθαι· καὶ μὴν οὐδὲ ἰσχυροὺς ἢ καλοὺς ἢ πλουσίους, ὧν χωρὶς οὐχ οἷόν τε εὐδαιμονεῖν. Ὅθεν ὀρθῶς εἶπε Σωκράτης, ὅτι τῶν ὄντων τὰ μὲν ὑπὲρ ἡμᾶς εἴη, τὰ δὲ οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. Εἶναι γὰρ τὰ φυσικὰ μὲν ὑπὲρ ἡμᾶς, τὰ δὲ μετὰ θάνατον οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς, μόνα δὲ πρὸς ἡμᾶς τὰ 8 ἀνθρώπινα. Ταύτῃ δὲ καὶ χαίρειν αὐτὸν εἰπόντα τῇ Ἀναξαγόρου καὶ Ἀρχελάου φυσιολογίᾳ, ζητεῖν,

Ὅτι οἱ ἐν μεγάρουσι κακὸν τ' ἀγαθὸν τε τέτυκται.

Καὶ ἄλλως δὲ εἶναι τοὺς φυσικοὺς λόγους οὐ χαλεποὺς, οὐδὲ ἀδυνάτους μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀσεβεῖς καὶ τοῖς νόμοις ὑπεραντίους. Τοὺς γὰρ ἀξιοῦν μηδ' εἶναι θεοὺς τὸ παράπαν, τοὺς δὲ ἄπειρον, ἢ τὸ ὄν ἢ τὸ 9 ἔν, καὶ πάντα μᾶλλον ἢ τοὺς νομιζομένους. Τὴν τ' αὖ διαφωνίαν παμπόλλην οὔσαν³⁾. Τοὺς μὲν γὰρ ἄπειρον ἀποφαίνειν τῷ πᾶν, τοὺς δὲ πεπερασμένον· καὶ τοὺς μὲν ἀξιοῦν ἅπαντα κινεῖσθαι, τοὺς δὲ καθάπαξ μηδέν. Καὶ μὴν εἴ τι καὶ ἄλλο, πάντων ἀριστά μοι δοκεῖ περὶ τούτων αὐτῶν ἐν τοῖς Σύλλοις καὶ ὁ Φλιάσιος Τίμων εἰρηκέναι τάδε·

Τίς γὰρ τούσδ' ὅλοῃ Ἐριδι ξυνέηκε μάχεσθαι;

10 Ἥχους σύνδρομος ὄχλος. Ὁ γὰρ σιωπῶσι χολωθεῖς,
Νοῦσον ἐπ' ἀνέρας ὥρσε λάλην, ὀλέκοντο δὲ πολλοί.

Ὅρᾳς ὥς ἤδη καὶ ἀλλήλους σκώπτουσιν οἱ γενναῖοι; Τὴν γοῦν πρὸς ἀλλήλους φιλονεικίαν αὐτῶν, τὰς τε μάχας καὶ τὰς διαστάσεις ἐτι πρὸς τοῖς εἰρημένοις ὁ δηλωθεὶς ἀνὴρ τοῦτον ὑπογράφει τὸν τρόπον·

Φοιτᾷ δὲ βροτολογὸς Ἐρις, κενεὸν⁴⁾ λελακνῖα,

11 Νείκης ἀνδροφόνου κασιγνήτη, καὶ ἔριδος,

3) εἶναι Vig. in marg.

4) κενεὸν dedi pro κενὸν quod repugnat metro. Statim antea vero Ἐρις pro ἔρις et superius Ἐριδι pro ἐριδι scripsi, cum ex sequentibus luculenter appareat, ipsam eam discordiae Timonem significare voluisse. Cf. Brunck.

Ἡ τ' ἀλαῇ περὶ πάντα κυλινδεται· αὐτὰρ ἔπειτα

Ἐς βοίθος ἐστήριξε κάρη· καὶ ἐς ἐλπίδα βάλλει.

Ἀλλὰ γὰρ καὶ τῆς σφῆς αὐτοὺς ἀποδεδεγμένης στάσεως καὶ μάχης, τῆς τε μηδὲν ἡμῖν προσηκούσης, περιττῆς δὲ ἄλλως καὶ οὐ γνωστῆς παιδείας τε καὶ μαθήσεως τῶν λοιπῶν ἀπάντων, ἐν οἷς εἰσέτι νῦν ἀποσεμνύνονται φιλοσόφων παῖδες, ἀπεληλεγμένων οὐχ ἡμετέραις, ταῖς δ' οἰκείαις αὐτῶν ἀποδείξεσιν· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῆς αἰτίας εἰς φανερόν τεθείσης, δι' ἣν τὰ τῶνδε ἀποστραφέντες, τὰ Ἑβραίων λόγια προτετιμήκαμεν, τὰ μὲν τῆς εὐαγγελικῆς προπαρασκευῆς ἐν τούτοις ¹² ἡμῖν περιγεγράφθω. Τὰ δὲ τῆς ἐντελεστεύρας πραγματείας τῆς κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν ἀπόδειξιν ἤδη λοιπὸν ἐπισκεπτέον ἀφ' ἑτέρας λόγων ἀρχῆς τῆς δὴ λειπούσης τῷ προβλήματι τὴν διδασκαλίαν ποιησόμενοι. Αἰεὶ πεῖ δ' ἄρα πρὸς τοὺς ἐκ περιτομῆς ἐπιμεμψαμένους ἀποκρίνασθαι, τί δὴ ποτε ἀλλόφυλοι ὄντες καὶ ἀλλογενεῖς ταῖς αὐτῶν βίβλοις ἀποχρώμεθα μηδὲν ἡμῖν, ὡς ἂν αὐτοὶ φαῖεν, προσηκούσας, ἢ τί δὴ τὰ παρ' αὐτοῖς ἀσπαζόμενοι λόγια, οὐχὶ καὶ τὸν βίον ἀκόλουθον τῷ παρ' αὐτοῖς παρέχοντι νόμῳ.

Anall. II. p. 67. et Köppen. ad Homer. Iliad. I, 8. IV, 440 sqq. Ἐρεῖς ἄμοτον μεμαυῖα, Ἄρεος ἀνδροφόνιοιο κασιγνήτη, ἑτάρῃ τε, Ἡ τ' ὀλίγη μὲν πρῶτα κορύσσεται, αὐτὰρ ἔπειτα Οὐρανῷ ἐστήριξε κάρη καὶ ἐπὶ χθονὶ βαίνει.

INDEX I.

SCRIPTORUM

QUORUM LOCIS IN PRAEPARATIONE EVANGELICA USUS EST EUSEBIUS.

- Abydenus** II. p. 15. 58.
Africanus II. p. 89 sqq.
Alexander Aphrodisiensis I. p. 282. **Polyhistor** II. p. 19. 21. 24. 31—33.
Amelius II. p. 143.
Amos II. p. 278.
Aratus II. p. 257.
Aristaeus I. p. 363. 386. II. p. 55.
Aristobulus I. p. 341. 393. II. p. 254 sqq.
Aristocles II. p. 110 sq. 342 sqq. 350 sqq. 374 sqq. 401.
Arius Didymus II. p. 401 sq. 405.
Artapanus II. p. 33.
Atticus II. p. 110. 378 sqq. 399.
Bardesanes I. p. 286.
Berosus II. p. 56.
Choerilus II. p. 12.
Clearchus II. p. 19.
Clemens Alexandrinus I. p. 69 sqq. 81. 166. II. p. 10 sq. 62. 77. 98 sqq. 259 sqq.
Daniel I. p. 300. 302. 343. II. p. 59. 169.
Demetrius Phalereus I. p. 365.
Deuteronomion I. p. 115. II. p. 130. 132. 154. 191. 205. 209. 278. 294. 304.
Diodorus Siculus I. p. 21 sqq. 29 sqq. 53 sqq. 61 sqq. 65 sqq. 98 sqq. 170. II. p. 82 sqq.
Diogenianus I. p. 146. 247.
Dionysius Alexandrinus I. p. 349. II. p. 358 sqq.
Dionysius Halicarnassensis I. p. 38 sqq. 168.
Ecclesiastes II. p. 122 sq. 260. 364. 369.
Eupolemus II. p. 49 sqq. 55.
Exodus I. p. 307. 394. II. p. 123. 182. 192. 210. 303.
Ezechiel propheta II. p. 211. 212. 213.
Ezechielus poeta II. p. 39 sqq. 42 sqq. 47 sq.
Genesis I. p. 195. 324. 327 sq. 331. 333 —335. 338. 347. II. p. 117. 119. 132. 149. 154. 185 sq. 260. 359.
Hoseas II. p. 205.
Jeremias I. p. 11. 115. 310. 334 sq. II. p. 242. 274.
Jesaias I. p. 4. 12. 115 sq. 179. 301. 309. 313. 334 sq. 345. II. p. 131. 149. 162. 167. 171. 174. 212. 233. 273. 277. 279.
Jobus I. p. 336. II. p. 132. 154. 365.
Johannes I. p. 338. II. p. 140. 142. 171. 212. 247.
Josephus I. p. 376. II. p. 14 sq. 17 sq. 23. 56 sqq. 59. 79. 102 sqq.
Leviticus II. p. 198. 205. 301.
Longinus II. p. 406.
Lucas in evangel. I. p. 303. II. p. 175. in actis apost. I. p. 115. 253.
Malachias II. p. 127. 149.

- Matthaeus I. p. 10. 15. II. p. 144. 166.
175. 181. 190. 205. 248. 253.
- Maximus I. p. 353.
- Numenius II. p. 11. 138. 142. 146. 244.
313 sqq. 316 sqq. 403.
- Numeri II. p. 198.
- Oenomaus I. p. 218 sq. 221. 224 sq. 229
sqq. 233. 235 sqq. 241. 245. 266.
- Origenes I. p. 297. 350.
- Orpheus I. p. 111—113. II. p. 255 sqq.
274 sqq.
- Paulus ad Roman. I. p. 128. 133. 259.
317. II. p. 123. 180. 200. 233. 248. —
ad Corinth. I. p. 4. 9. 171. 180. 260.
342. II. p. 149. 162. 171. 180 sq. 184.
205. 248. 253. 362. — ad Galat. II.
p. 166. — ad Ephes. II. p. 154. 205.
— ad Coloss. II. p. 143. — ad Ti-
moth. II. p. 198. — ad Hebr. I. p.
344. II. p. 183. 192. 242.
- Philo Byblius I. p. 34 sq. 48 sq. 165.
- Philo Judaeus I. p. 339. 347. 351. 370.
372. 396. 398. 401. II. p. 133 sq. 150.
294 sq.
- Philo poeta II. p. 23. 32. 58.
- Plato in Crit. II. p. 247 sqq. — Apolog.
II. p. 250 sqq. — Cratyl. I. p. 32. 98.
II. p. 116. — Euthyphr. II. p. 244
sqq. — Republ. I. p. 86 sq. II. p. 145.
165. 176. 182 sq. 192. 206. 208. 211.
215. 236 sqq. 253. 260 sq. 284 sq. 300.
332 sq. — Legg. I. p. 110. II. p. 131.
153. 174. 176 sq. 181. 187 sqq. 193
sqq. 206. 208 sq. 214. 218 sqq. 226 sqq.
263. 293. 297 sqq. 301 sqq. — Epi-
nom. II. p. 73. 135. 236. 292. —
- Gorg. II. p. 177. 290. — Tim. I. p.
86. II. p. 130. 145. 160 sqq. 235. 283.
287. 293. — Theaetet. II. p. 201 sqq.
309 sqq. — Phaedr. II. p. 296. 300.
— Phaedon. II. p. 288 sq. 337 sqq.
— Phileb. II. p. 356 sqq. — Sym-
pos. II. p. 184 sq.
- Plotinus II. p. 136. 396. 407 sqq.
- Plutarchus I. p. 24 sqq. 93 sqq. 100 sqq.
109 sqq. 195. 198. 213 sq. II. p. 127.
166. 333 sqq. 339. 419 sqq.
- Porphyrius I. p. 31 sq. 34. 47. 102 sqq.
104. 108. 110 sq. 118 sq. 122. 128.
133. 152 sqq. 157. 162 sq. 176. 178.
180. 183—185. 188. 199. 200 sqq.
206. 208 sqq. 247. 251. II. p. 3 sq. 12.
64. 87. 157. 328. 397. 403.
- Proverbia I. p. 337. II. p. 133. 192. 198.
208.
- Psalmi I. p. 4. 116. 171. 258. 305. 335.
337 sq. 343. 346. II. p. 117. 127. 130.
132 sq. 139. 144. 149. 154. 174. 192.
195. 205. 232. 233. 242. 248. 260.
262. 274. 298. 360. 363. 364. 369.
- Ptolemaeus I. p. 366.
- Regg. lib. I. p. 301. II. p. 121.
- Samuel II. p. 64.
- Sanchuniathon I. p. 37 sqq.
- Sapientia I. p. 4. 33. 337. II. p. 114. 121.
133. 233. 242. 259. 269.
- Severus II. p. 291 sqq.
- Syriae mensor II. p. 54.
- Tatianus II. p. 92 sqq.
- Theodotus II. p. 29.
- Threni II. p. 201.
- Xenophon I. p. 28. II. p. 269. 330 sq.

I N D E X II.

RERUM MEMORABILIORUM.

A.

- Aaron** IX, 27, 8. 12. 29, 3.
- Abel** XI, 6, 16.
- Abense templum** VIII, 14, 28.
- Abgarus, rex Osroenorum** VI, 10. not. 26.
- Abibalus, rex Berytiorum** I, 9, 16. X, 9. not. 4.
- Abrahamus laudatur** VII, 8, 15 sqq. cf. XIII, 13. not. 7. a Beroso, Hecataeo, Nicolao Damasceno, Alexandro Polyhistore, Eupolemo commemoratur IX, 16. 17. Aegyptios et Phoenicēs in arithmetica et astrologia instituisse dicitur ibid. patris amicus IX, 19. not. 1. ante Mosen vixit IX, 9, 7. unde dictus IX, 19. not. 1. X, 6. n. 7.
- Abydenus diluvii, turris Babelis, Nabuchodonosoris et conditae ab eo, capiendae a Cyro Babylonis meminit** IX, 12. 14. 41.
- Academia prima, secunda, tertia, quarta, quinta** XIV, 4, 14 sqq. XIV, 6. not. 9.
- Achelous quid significet** III, 11. not. 13.
- Aeracanus fluvius** IX, 41, 5.
- Aeusilaus** IX, 13 in.
- Adam et Enos** VII, 8, 7. XI, 6, 6 sqq.
- Adodus, rex deorum Phoenicibus** I, 10, 21. p. 45.
- Adonis** Porphyrio ἀλληγορούμενος III, 11, 8. 9. 12.
- Aeacus ab aestu Graeciam liberavit** X, 2, 7.
- Aegyptiī qui qualesque theologi** I, 6. II, 1. animalia bruta, accipitrem, scarabaeum etc. consecraverunt II, 1. not. 14. III, 4. 5. III, 12. not. 4. ad sidera et Nilum fabulas omnes retulerunt III, 4, 2. ignem et aquam coluerunt ibid. §. 8. hominem ad pagum Anabin §. 9. 10. III, 12. allegorica et physica eorum theologia III, 2, 8. 9. III, 3. 4. 6. 7. 9. 11, 28 sqq. 12 extr. 13, 8 sqq. Eorum pietas IX, 10. not. 1. sorores in matrimonium ducunt II, 1, 16. νομοὶ Leontopolites, Busirites, Cynopolites III, 4. not. 6. Chumi posterī IX, 17 extr. astrologi etc. X, 6, 1.
- Aenesidemus, Scēpticae philosophiae instaurator** XIV, 18, 3. 8 sqq. 22.
- Aeon Phoenicum** I, 10. not. 12.
- Aes v. Noropes.**
- Aeschylus de dei potentia** XIII, 13, 51. 52.
- Aesculapius Phoenicum** I, 10. p. 44. p. 46. II, 10. p. 65. Apollinis filius II, 2, 18. Porphyrio ἀλληγορούμενος III, 11, 19. Num sol esse possit III, 13, 12. 15. Jovis fulmine conflagravit et Asclepiadas posteros habuit ibid. Triccae natum se esse confirmat III, 14, 3.
- Aethiopes genuum patellam suis ab-**

- scindentes VI, 11, 50. Chum! posteri IX, 17 extr. circumcisi IX, 27, 5.
- África unde dicta IX, 20.
- Africani chronologia X, 10.
- Agamemnon Platoni unde dictus XI, 6, 12.
- Agraulos, Cecropis filia, cui homo im-
molabatur IV, 16, 2.
- Ἀγρεύς et Ἀλαιὺς Phoenicum I, 10, 8.
- Ἀγρός, Ἀγρούηρος, Ἀγρότης Phoeni-
cum I, 10. not. 28.
- Alanaei cruda carne vescentes VI, 10.
not. 5.
- Alania, Albania VI, 10, 16.
- Alcaeus X, 3, 16.
- Alcibiades mysteria vulgavit II, 3, 3.
- Alcimus mortuus resurrexit XI, 35.
not. 2.
- Aleus, Arcadiae rex II, 2. not. 6.
- Alexander Aphrodisiensis eiusque de
principiis sententia VI, 8. extr.
- Alexander Polyhistor, Judaeorum,
Abrahami, Jacobi etc. meminit IX,
17. 18. 20. 21.
- Alexinus Eristicus XV, 2. not. 1.
- Ἀλήται et Τυτᾶνες I, 10. p. 41. Vid.
Addenda ad h. l.
- Allegoriae inventae a Thabionis filio I,
10. not. 66. a Graecis auctae et in sa-
cris a Taauto adhibitae I, 10, 26.
28. earum vis et dignitas II, 10. not.
13. a diis probatae et improbatae III,
14. 15. in doctrina Mosis VII, 8.
VIII, 8. 9.
- Amazones sine viris VI, 10, 15. alteram
mammas sibi resecantes VI, 11, 50.
- Amelius philosophus XI, 19. not. 1.
- Ammoniorum commentarii I, 9. not. 23.
- Amosis in Aegypto ἀνθροπόφυσίαν
sustulit IV, 16, 3. Mosis aequalis X,
10, 11. 11, 10. 12, 1.
- Amphilocho oraculum II, 3, 2.
- Amphion X, 11, 17. 18.
- Amphitrite quid significet III, 11, 15.
- Amycus X, 6, 4.
- Ἀμυνός Phoenicum I, 10. p. 41. Vid.
Addenda ad h. l.
- Anabis s. Anamis, Aegypti pagus III,
4, 9. III, 12. not. 7.
- Anaxagoras rerum principium τοῦν πο-
suit X, 14, 7. 8. Socrati non satisfac-
iens XIV, 11, 4 sqq. 14, 10. 15, 1
sqq. 16, 29.
- Anaxarchus XIV, 17, 8. 20.
- Anaximander de mundi ortu etc. I, 8.
XIV, 14, 2. 16, 5. stylium solarium
auctor X, 14, 7.
- Anaximenis sententiae I, 8. VII, 12, 1.
X, 14, 7. XIV, 14, 3.
- Andro X, 3, 4.
- Androgeus V, 18, 1. 19, 1.
- Androgyni secundum Platonem XII, 12.
- Angeli VII, 15. 16. XIII, 13. 15.
- Animalia naturae instinctum sequentia
VI, 10 init. Animalia et plantae ad-
modum diuturnae et brevis vitae XIV,
25, 2. 3.
- Animi immortalitas, religionis Christi-
anae dogma I, 4, 14. secundum Pla-
tonem XI, 27. 28. Aristotelis de ea
sententia XV, 9. Animi natura, vis
et dignitas VII, 17. 18. XIII, 17.
vis maior in sicco solo, minor in
fecundo VIII, 14. 53. Stoicorum et
Plotini de animi natura sententia
XV, 19—22. quas partes animus
habeat, quam principem facultatem
XV, 60. 61.
- Annus septimus v. Hebraei. — Annus
Saturni, Jovis, Martis etc. XV, 54.
- Anobret Nympha I, 10. not. 76.
- Antaeus, Libyae ab Osiride praefectus
II, 1, 5.
- Antellus mortuus resurrexit XI, 36, 1.
- Anticlidus IV, 16, 11.
- Antigonus Carystius XIV, 18, 19.
- Antimachus X, 3. not. 13.
- Antinoi cultus II, 6, 5. 6. not. 11.
- Antiochus, Herculis filius II, 2, 16.
- Antiochus, Academiae quintae dux
XIV, 9, 2.
- Antipater, Carneadis aemulus XIV, 8, 6.
- Antiphanes X, 3, 8. 6, 6.
- Antisthenes XIII, 13, 30. XV, 13, 6.

- Anubis, Osiridis filius II, 1, 6. canino capite ibid. not. 15.
- Apellico XV, 2. not. 7.
- Apion grammaticus X, 10, 10. 11, 10. 12, 1.
- Apis taurus eiusque cultus II, 1. not. 12. III, 13, 2. IX, 27, 6. X, 12, 12.
- Apollo Phoenicum I, 10. p. 44. frater Osiridis II, 1, 3. Admeto serviens II, 2. p. 65. unde dictus III, 1. not. 8. 11, 17. Clarius II, 3 init. cur laurum sacram habuerit ibid. post caedem Pythonis exul V, 5. not. 11. Pythius Samiis a Teracle et Theodoro factus X, 8. not. 11. Ceterum v. Oracula.
- Arabes *ἀνθρωποθύται* IV, 16 extr. pro Abrahamidis IX, 27. not. 9.
- Arati locus de deo XII, 13.
- Arcades *ἀνθρωποθύται* IV, 16, 6.
- Arca Noachitica v. Noachus.
- Arcesilas, secundae Academiae dux XIV, 4, 16. Eius praeceptores XIV, 5, 10. qualis fuerit deque eius doctrina ib. 5, 11 sqq. 6.
- Archelaus, rex Lacedaemoniorum V, 32. Anaxagorae discipulus, Socratis praeceptor X, 14, 8. 9. XIV, 15, 9.
- Archemorus II, 6. not. 13.
- Archias v. Archilochus.
- Archilochus, Telesiclis filius, a Pythia laudatus, ab Oenomaio irrisus V, 33. not. 6. ab Archia interfectus ibid. not. 8. Pariorum coloniam in Thasum deduxit VI, 7, 6. Cf. XIII, 13, 75.
- Aretades X, 3, 16.
- Argarizim IX, 17. not. 4.
- Argei qui IV, 16, 23.
- Argivorum reges X, 11, 11.
- Aridaeus post mortem punitus XIII, 13, 5.
- Aristippus Cyrenaeus, Lacydis discipulus I, 8. p. 26. XIV, 7. Eius doctrina XIV, 18, 22 sqq. 19, 1 sqq. XV, 62, 6.
- Aristo XV, 62, 6.
- Aristobules *ἔδος* IV, 16 init.
- Aristobulus qua aetate vixerit VIII, 8. not. 59. de *λόγῳ* quid senserit VII, 14. quid de rebus corporeis deo attributis VIII, 10. quid de Graecorum philosophia XIII, 12.
- Aristocles Peripateticus de Aristotele eiusque moribus et uxore Pythia XV, 2. Ceterum v. Index I.
- Aristomenes trecentum Lacedaemonios Jovi immolavit IV, 16, 9.
- Aristophanes Judaeorum meminit IX, 42, 1.
- Aristoteles omnium quae fiunt, quatuor statuens principia VI, 9, 1 sqq. XIII, 13, 2. 3. de boni fine quid sentiat XV, 3. 4. de virtute quomodo loquatur XV, 4, 6. de providentia quid senserit XIII, 13, 4. XV, 5. Eius de mundo opinio XV, 6. de corpore non patibili XV, 7, 6. de quinto corpore XIV, 16, 6. XV, 7. de animorum immortalitate XV, 9. Aristoteles refutatus ab Attico XV, 4—9. a Plotino, Porphyrio, Attico in doctrina de animorum immortalitate, *entelechia*, causis rerum, ideis XV, 10—13. quomodo dissideat a Platone XV, 3—9. 12. 13. scripsit dialogum IX, 5. de rerum inventoriibus X, 6, 7. Varia variorum de Aristotele iudicia XV, 2. Eius de inani sententia XV, 40. not. 2.
- Arius Heracleopolites I, 10. p. 49.
- Arius Didymus adversus Stoicos disputans XV, 15. not. 1. 20, 4.
- Armatales fluvius IX, 41, 5.
- Armeni quales in homicidas VI, 10, 12.
- Arsalus, Arytus, Tosibis a Solymis culti V, 5, 8.
- Arsepenodaptae X, 4. not. 14.
- Artapanus de Abraamo IX, 18. de Josepho IX, 23. de Mose IX, 27.
- Artemis luna et *λοχία* III, 11, 21.
- Asbolus Graecis, Chumus Phoenicibus IX, 17, 5.
- Ascalonitae columbis abstinentes VIII, 14, 50.
- Asclepiades XIV, 23, 4.
- Asitus philosophorum vitam scripsit X, 11. not. 9.

Astarte I, 10. p. 43 sqq. p. 45. Elus
filiae I, 10. not. 49.

Asteria vates V, 28, 3.

Astibares, Medorum rex IX, 39.

Astra olim sola pro diis culta III, 2, 6.

7. quo sensu a deo signa rerum con-
stituta dicantur, ex Origene VI, 11
init. §. 21 sqq. a deo condita, nec dii
sunt nec causae rerum, ex Philone
XIII, 18. cuius naturae, situs, magni-
tudinis etc. XV, 8. 30. 31. 46. 47.
unde lucem accipiant XV, 48.

Astrologia v. sub Abrahamus et Ae-
gyptii.

Astromantiam Cares docuere X, 6, 1.

Astronomi terrae planetas praeesse
dicentes VI, 10, 20.

Athene Phoenicum, Croni filia I, 10, 14.

22. pro aere apud Aegyptios III, 3, 6.
ad Lunam revocata III, 11, 22. ἀν-
θρώποθυοιᾶ culta IV, 16, 33.

Athenienses ἀνθρώποθύται IV, 16, 6.

liberos Minoi mactandos mittebant
V, 18, 19. ligneo muro salutem quae-
rere iussi V, 24, 2. sero historiae
operam dederunt X, 7 ext. Draconis
legum studiosissimi ibid.

Atlantii quales theologi II, 2. p. 65 sqq.

Atlas I, 10. p. 42. II, 2. p. 66. IX, 17, 5.

Atomi ab Oenomao derisae VI, 7, 12. a
Dionysio Alexandrino vehementer
oppugnatae XIV, 23.

Atossa, Persarum regina X, 6, 6.

Atreus Platoni unde dictus XI, 6, 12.

Atri populi, furto infensi VI, 10, 13.

Attidis et Cybeles fabula II, 2. p. 66.

Attis Porphyrio ἀλληγορούμενος III,
11, 8. 11. 12. 13, 10.

Atticus philosophus adversus Aristote-
lem disputans v. Index I.

Auguriorum vanitas, a Mosomamo Ju-
daeo probata IX, 4 extr. a Phrygibus,
Isauris, Arabibus orta X, 6, 1.

Aurum et argentum terrae vitio ex ve-
terum opinione sata III, 8, 3. Cete-
rum v. Cadmus.

Avaris X, 13. not. 7.

B.

Baalitis, dea Bybliensium I, 10. p. 45.

Baan Phoenicum I, 10. p. 38.

Babylonii reges ex Josepho, Beroso,
Megasthene IX, 40. 41.

Bacchae ἀλληγορούμεναι III, 11. not. 12.

Bacchus, ab Aegyptiis ad Graecos per
Orpheum traductus, Osiridi geminus
II, 1, 12. 15. nascitur, vinum accerevi-
siam reperit, duplex, Sabazius se-
nior, Semele natus iunior, Sileno
paedagogo usus, bimater, cur ferulam
invenerit II, 2. p. 61 sq. trietericis
sacris cultus ibid. Maenoles II, 3, 4.
a Titanibus discerptus ibid. §. 13. 14.
Porphyrio ἀλληγορούμενος III, 11.
p. 119 sq. muliebri specie et cornutus
ibid. ad solem refertur I, 9, 3. III, 11,
20. 13, 8. Omadius, cui homo immo-
latus IV, 16, 3. a Lesbii et Tenediis
ἀνθρώποθυοιᾶ cultus ibid. §. 11.
Phalleno capite cultus a Methym-
naeis V, 36.

Bactrii, senes adhuc vivos canibus ob-
licere soliti I, 4, 8. quibus usi uxori-
bus VI, 10. not. 14.

Baetylia I, 10. not. 48. p. 43.

Bardesanes adversus fatum disputans
VI, 10. not. 1.

Baris, Aegyptia navis V, 10. not. 5.
mons Armeniae IX, 11.

Basilea, Coeli filia, Rheae soror II, 2.
p. 65.

Bassara, Esavi coniux, Jobi mater IX,
25, 1.

Baubo II, 3. not. 23.

Beatitas improborum nullà VIII, 14, 5
sqq. §. 24 sqq. vera in quo sita secun-
dum Hebraeos XI, 4, 1. secundum
Aristotelem XV, 3, 4.

Beelsamin I, 10. not. 14. et Addenda
ad h. l.

Bellum Phocense sacrum VIII, 14, 25.

Belus Phoenicum I, 10. not. 52. cf. IX,
17, 4.

Berosus Chaldaeus diluvii et arcae me-

- minit IX, 11. Idem de captivitate Judaeorum et de Babylonis regibus IX, 40. not. 1.
- Beruth I, 10. p. 42.
- Berytus urbs, Neptuno Cabirisque sacra I, 10, 22.
- Betylus I, 10. p. 42.
- Boeotia quondam oraculis inclyta V, 16 extr.
- Borsippum oppidum, a Cyro obsessum IX, 40 extr.
- Brachmanae VI, 10, 8. Brachmani X, 4, 10.
- Braty mons I, 10. not. 17.
- Britanni viri plures cum uxore una VI, 10, 14.
- Britannicae insulae heroum V, 17, 7.
- Busiris, Phoeniciae ab Osiride praefectus II, 1. not. 8.
- Busirites, Aegypti praefectura III, 4, 8.
- Byblus a Crono condita I, 10, 15.

C.

- Cabiri, Dioscuri et Corybantes iidem I, 10. p. 41. p. 45 sq. II, 3, 15. 16. IV, 16, 17.
- Cadmus quando vixerit II, 1, 30. litteras in Graeciam intulit, lapidicinam invenit aurique metalla I, 6, 4. X, 4, 3. 5, 1. 6, 2.
- Cain XI, 6, 13.
- Calani, Judaeae populi IX, 5, 2.
- Callimachus Colophonius scriptor X, 11, 2. poeta XIII, 13. not. 16. XIV, 16, 1.
- Callithyia, Junonis sacerdos III, 8, 2.
- Camarina, Babyloniae urbs IX, 17. not. 2.
- Cares v. Astromantia.
- Caristus VI, 7. not. 6.
- Carneades, tertiae Academiae auctor XIV, 4, 16. 7, 12. 8.
- Carthaginienses ἀνθρωποθύται IV, 16, 5. 21. quadriremem invenerunt X, 6, 3.
- Caspia, senes mortuos feris obicere soliti I, 4, 7.
- Casius et Cassius mons I, 10. not. 16. 45.
- Castalius fons V, 16. not. 3.
- Castores XV, 49.
- Casus quid sit VI, 9, 8. 13.
- Causae rerum VI, 9.
- Cecilius Menandri furtum deprehendit X, 3, 8.
- Cecrops quando vixerit X, 9. p. 88.
- Celmis v. Damnameneus.
- Cephisidorus Platonem acerrime insectans XIV, 6, 8 sqq. XV, 2. not. 3.
- Cerberus ad solem relatus III, 11, 21. ad frugum productionem III, 11, 8. malorum daemonum symbolum IV, 23, 5. ab Aegyptiis ad Graecos traductus X, 8. not. 2.
- Ceres v. Demeter.
- Cessa urbs Aegypti falso dicta IX, 27. not. 1.
- Cestus inventi ab Amyco X, 6, 4.
- Chabaessoarachus, Babyloniae rex IX, 40, 4.
- Chaeremon, scriba Aegyptius V, 10, 3.
- Chaldaepolis IX, 17. not. 2.
- Chamaeleon X, 11. not. 2.
- Chanethothes IX, 27, 7.
- Charilaus, rex Lacedaemoniorum V, 32.
- Charito et Melanippus amicissimi V, 35. not. 3.
- Chenephra IX, 27, 1.
- Chii hominem Baccho immolantes IV, 16, 3. 33.
- Chiron ἀνθρωποθυσία cultus IV, 16, 10.
- Chna I, 10. not. 69.
- Choerilus poeta Judaeorum meminit IX, 9.
- Christianis quid obiecerint gentiles I, 2.
- Christiani iureiurando abstinentes I, 4. not. 8. λόγον τοῦ θεοῦ in se habitantem habent IV, 21, 6. contemnunt daemones ibid. religionem suam non debent fato VI, 6, 45.
- Christus vera multa praedixit eiusque ecclesia inconcussa I, 3, 7. 4, 1.
- Christi in homines collata beneficia I,

- 4, 2 sqq. IV, 17, 4. 21, 6. V, 17, 8.
post mortem vivere se probat V, 17, 9.
- Chronologia Eusebii** X, 9. **Africani** X, 10. **Tatiani** X, 11. **Porphyrii** X, 9, 8 sq. **Clementis Alexandrini** X, 12. **Josephi** X, 13.
- Chrysippus** XV, 13, 7. 15, 4. 18, 1. v. sub **Libertas**.
- Chrysor Phoenicum** I, 10. p. 40. not. 24.
- Chusarthis** I, 10. p. 47.
- Cinyras, Veneris amasius** II, 3. p. 71. II, 6. not. 9.
- Cippi et virgae olim pro simulacris** I, 9. not. 25. 26. I, 10, 7. **Cippus aureus** in templo **Jovis Triphylaei** II, 2, 31.
- Circumcisio Ismaelitarum** VI, 11, 49. in **Abrahamo** coepta quo consilio VII, 8, 16. 17. recipitur a **Sicimitis** et **Aethiopibus** IX, 27.
- Cirrhaeus tripus** II, 3 init.
- Clarus et Claria** V, 16. not. 4.
- Cleanthes** XIII, 13, 43. XV, 13, 7. 15, 3. 18, 2. 20, 1. 21, 1. 2.
- Clearchus Judaeorum meminit** IX, 5. not. 1.
- Cleodemus vates de Judaeis scripsit** IX, 20 extr.
- Cleolaus, Herculis filius** II, 2, 13.
- Cleomachus** II, 6. not. 5.
- Cleomedes pugil** V, 34. not. 2.
- Clitomachus, tertiae Academiae dux** XIV, 4, 16. 8, 9.
- Cneph Aegyptiorum** I, 10. not. 83. III, 11, 28. Ex eius ore prodiens ovum III, 11, 29.
- Cnidii oraculo delusi** V, 26.
- Coeli natura et res coelestes** XV, 8. 42.
- Coelus** v. **Uranus**.
- Colpias ventus** I, 10. p. 38.
- Columbae** v. **Ascalonitae**.
- Commagene, Syriae oppidum** IX, 30, 2.
- Comon Judaeorum meminit** IX, 42.
- Constantia in virtute et veritate retinenda qualis esse debeat, ex Platone** XIII, 6. 8—10.
- Cordyaeorum mons** IX, 11, 2.
- Coronea** IV, 16. not. 1.
- Corpus homini quomodo tractandum** VII, 18, 5. quo sensu deo tribuatur VIII, 10.
- Corybantes** v. **Cabiri**.
- Crantor** XIV, 5, 10. 6, 3.
- Crates** XV, 13, 7.
- Cretenses Jovis tumulum ostendentes** III, 10. not. 4. **Cretenses leges a Platone laudatae** XII, 16, 2.
- Crocodilus in Aegypto qualis** VIII, 14, 51.
- Croesus, illus ab Apolline, testudinem coxit** V, 20. 21.
- Cronus qui et Ilus et Israel dicitur, ex Sanchoniathone** I, 10. p. 42 sqq. p. 47. not. 74. cf. II, 2. p. 66. IV, 16, 7. ἀνθρωποθυσία cultus Rhodi, in Creta, in Phoenicia, Carthagine, in Italia IV, 16, 1. 4. ibid. §§. 6. 21. a Solymis cultus, deinde ob fugam neglectus V, 5, 8. in insula Britanica sopitus et a Briareo custoditus V, 17, 8. Sisistro regi diluvium praedixit IX, 12 init.
- Ctesias plagiarium** X, 3, 16.
- Ctesippus, Herculis filius** II, 2, 16.
- Currus** v. **Persae**.
- Curetes occasionum symbola** III, 11, 24. pueros **Crono** immolabant IV, 16, 4.
- Cybele** v. **Attis**.
- Cyclici poetae** I, 10. not. 71.
- Cyclopus terra** VIII, 14, 52.
- Cydippus Mantinensis de rerum inventoribus** X, 6, 6.
- Cynopolites, Aegypti praefectura** III, 4. not. 6.
- Cypselus, Corinthiorum tyrannus** V, 29. not. 1. 2. 3. V, 35.
- Cyrus mulus dictus** V, 21. not. 8. IX, 41. not. 3. Babylonem capit IX, 40 ext. 41.

D.

- Daci** XIV, 7. not. 10.
- Daedala festum** III, 2, 1. 2.
- Daedalus** X, 8, 4.
- Daemones quinam, unde dicti etc.** IV, 5. 15. V, 5. 6. 7. XV, 43. mali quales IV,

22. 23. V, 17. quomodo a sacerdotibus abigerentur IV, 23, 3. sanguine et sordibus delectantur ibid. et V, 2, 2. quibus artibus divinitatis opinionem expresserint ibid. oraculorum auctores V, 4. 5, 5. a magis sollicitati V, 10. ad magiam impellunt V, 14. morti obnoxii V, 17. Hebraeis et Platoni noti VII, 16. XII, 26. XIII, 15. malorum daemonum princeps lapsus et damnatus ibid. daemones aliquot relictii ad probandam hominum virtutem ibid.
- Dagon, *Ζεὺς ἁρόργιος* I, 10. p. 42 sqq.
- Daimachus scriptor X, 3, 2.
- Damasus scriptor X, 3, 10.
- Damnamenteus et Celmis, ferri repertores X, 6. not. 3.
- Darii annus 2. in primum Olympiadis 65. incurrit X, 9, 2.
- Davides, Salomoni filio materiam ad templum comparans IX, 30, 4.
- Decani in orbe signifero VI, 10. not. 23.
- Delphicum oraculum ter incensum IV, 2, 8.
- Delas temperandi ferri rationem invenit X, 6. not. 3.
- Demaratus scriptor IV, 16, 11.
- Demarus, Urani ex concubina filius I, 10. p. 43 sqq.
- Demetrius Phalereus, Ptolemaei bibliothecarius, scribit ad Ptolemaeum de quaerendis scripturae sacrae interpretibus VIII, 2. XIII, 12. not. 1.
- Demetrius apud Polyhistorem Abrahami, Jacobi, Isaaci etc. meminit IX, 21. 29.
- Demochares XV, 2. not. 3.
- Democriti doctrina I, 8. p. 26. V, 17. not. 2. VI, 7, 3. 11. VII, 12, 1. X, 14, 10. XIII, 13, 26. XIV, 3, 6. 14, 6 sqq. 16, 5. 17, 8. 23, 2. Democritus de suis peregrinationibus X, 4, 14. 15.
- Demodocus X, 11, 19.
- Demosthenes X, 3, 9.
- Derbices, senes immolare et devorare soliti I, 4, 7.
- Deus non est mens mundi, sed a mundo diversus, nec potest divinae mentis imago confici III, 10. not. 2. peccati auctor non est VI, 6, 35 sqq. praescientia sua nullam affert necessitatem VI, 11, 12 sqq. §. 22 sqq. mundi creator et rector v. Hebraei, Materia, Mundus, Providentia. Deus longa cum eo consuetudine ex parte cognoscitur XI, 12. cur Hebraeis Elohim XI, 6, 12. Nomen tetragrammaton, ex septem vocalibus compositum habuit ibid. §§. 21. 22. solus est XI, 9. 10. 11. 13. unus etiam Platoni, Orpheo, Arato etc. XI, 12. XIII, 12, 4 sqq. Deus primus, secundus, tertius XI, 18. 22, 4. trinus Platoni adumbratus XI, 20. bonus etiam Platoni et Numenio XI, 21. 22. bonorum auctor, non malorum XI, 31. XIII, 3, 13. 27 sqq. multiplices formas non induit ibid. §. 14 sqq. §. 30 sqq. nulla certa forma est XIII, 13, 83. videt, novit, potest, regit omnia ibid. §§. 56. 57. 71. 72. timetur ab omnibus ib. §. 73. qualis Stoicis, Platoni, Aristoteli etc. XIII, 13, 1 sqq. XIV, 16.
- Deuterotae Hebraeorum XI, 5, 2.
- Diagoras XIV, 16, 1.
- Diana Taurica *ἀνδροποθυσία* culta IV, 16, 10. 11.
- Dicaearchus XV, 9, 5.
- Dichordum Assyrii reppererunt X, 6, 3.
- Didymeus Apollo II, 3 init.
- Dii, *θεοὶ* unde dicti I, 9. not. 14. cf. I, 9, 12. XI, 6, 12. XIV, 27, 7. ex bestiis facti II, 1, p. 57 sq. ad solem relati III, 13. not. 7. ex rebus creatis orti III, 13, 16—18. poetarum fabulas approbantes III, 14. et contrarias philosophorum explicationes III, 15. quadruplici genere comprehensi IV, 5. 15. 17. ex humanis cupiditatibus ficti V, 3, 4. quibus rebus quique delectentur V, 6. cantionibus magicis coguntur V, 8, 10 extr. ut solvantur a magis, precantur V, 9. in suis ima-

ginibus ligantur et quomodo ibid.
nube inclusi ad magos venire soliti
ibid. not. 4. quomodo solvantur ibid.
§§. 3. 4. pro diverso populorum inge-
nio diversi XIII, 13, 41. variae pug-
nantesque philosophorum de diis
sententiae XIV, 16.
Diiphilus, Cypri rex, ἀνθρωποθυσίαν
sustulit IV, 16. not. 2.
Diluvium Noachiticum a quibus comme-
moretur IX, 11. a Crono praedictum
die 15 mensis Desii ibid. Ogygium
sub Ogyge X, 10, 4. Diluvium Pla-
toni quatenus notum XII, 15.
Dinarchus plagiarius X, 3, 11.
Diodorus philosophus XIV, 5, 10. XIV,
23. not. 1.
Diogenis Apolloniatae de mundi ortu
sententia I, 8. p. 27. XIV, 17, 8.
Diomedis homo sacrificatus Salamine
IV, 16, 2.
Dione, Urani filia I, 10. p. 43 sq. p. 45.
Dionysii Alexandrini de natura liber
XIV, 22. not. 5.
Dionysius tyrannus quid de tyrannide
senserit VIII, 14, 24 sqq.
Dioscuri v. Cabiri.
Diphilus comicus de deo futuroque iu-
dicio XIII, 13, 61 sqq. 86.
Divinatio, divinatores v. Oracula.
Dium, urbs Cretae V, 32, 2.
Dodonaem aes II, 3 init. Dodonaeus
Apollo IV, 2. not. 5. X, 4. not. 7.
Dorotheus scriptor IV, 16. not. 11.
Dosidas scriptor IV, 16. not. 15.
Draco X, 7, 9.
Dumatii IV, 16. not. 11.
Dysaules II, 3. p. 75.

E.

Echinades insulae IV, 17, 4.
Eetio V, 29. not. 1.
Εἰμαμένη v. Fatum.
Eleatica philosophia X, 4, 11.
Eleazarus, summus Judaeorum ponti-
fex, ad Ptolemaeum regem scribit et
II.

septuaginta interpretes mittit VIII, 5.
quos de scripturae allegoriis monet
VIII, 9.
Electryo, Persei et Andromedae filius,
Alcmenae pater II, 2, 9.
Elephantinopolitanum simulacrum III,
12.
Eleusiniorum ministri qua forma III,
12, 3.
Eliae prophetia, ab Eupolemo singulari
libro celebrata IX, 30, 1.
Elium I, 10. p. 42.
Eloim, socii Croni s. Ili Phoenicibus I,
10, 16.
Emmor Sicimita circumcisis et occisis
IX, 22 extr.
Empedoclis versus et doctrina I, 8. p. 26
sq. VII, 12, 1. XIII, 13, 30. 66. XIV,
14, 8.
Enoch VII, 8, 9 sqq. primus inventor
astrologiae IX, 17.
Enos laudatur VII, 8, 4. verus homo
ibid. §. 5. XI, 6. quomodo differat ab
Adamo VII, 8, 7.
Entelechia v. Aristoteles.
Epeis, Aegyptius hierophanta I, 10. p. 49.
Ephesius XIII, 13, 53.
Ephorus scriptor, plagii reus X, 3. 7, 7.
Epicuri dogmata I, 8. p. 26. XIV, 14, 6
sqq. 16, 8. Epicurus discipulos ha-
buit doctrinae suae tenacissimos XIV,
5, 3. 4. Epicurus et Epicuræi ab Ari-
stocle confutantur XIV, 21 sqq. Epi-
curus quos habuerit praeceptores
XIV, 20 extr.
Epicharmus, Pythagoreus, poeta de deo
et ratione XIII, 13, 23. 55.
Ἐπίγειος vel **Ἀντοχθών** qui postea Ura-
nus I, 10, 12.
Epimenides Cretensis, purgationum au-
ctor V, 31, 4.
Equi Thracii laudatissimi V, 29. not. 6.
Erechtheus Proserpinae filiam immola-
vit IV, 16. not. 16.
Erginus V, 30. not. 2.
Esau Jobi pater IX, 25, 1.
Essaei VIII, 11, 12. IX, 3.

Etrusci auctores necromantiae II, 3, 2.
inventores tubae etc. X, 6. not. 2.

Eubuleus II, 3. p. 75.

Eubulides XV, 2. not. 2.

Eudoxus X, 8. not. 10.

Euelpis IV, 15. not. 5.

Euemerus, historicus et theologus II, 2. p.
67. not. 14. Judaeorum meminit IX, 42.

Eugrammo, Cyrenaeus, plagiarus X,
2. not. 4.

Eumolpidae II, 3. not. 28.

Eupolemus scripsit de Judaeis et Abra-
hamo IX, 17. de Eliae prophetia, de
Mose, Josua, Samuele etc. IX, 30. de
Salomonis templo IX, 34. de Hiero-
solyms et templi suppellectile ibid.
de Jeremia IX, 39. 42.

Euripides quis V, 32. 33. in arce men-
sam habuit V, 33, 6. regibus placuit
ib. not. 10. Macedonibus carus ib. §.
6. Menalippen scripsit I, 7, 8. Me-
lanippen X, 3, 12. Anaxagorae dis-
cipulus I, 7, 8. X, 14, 8. Eius de deo
sententia XIII, 13, 50. XIV, 16, 1.

Eusebius quo consilio scripserit hos li-
bros I, 1. 3. 6. quem in his ordinem
tenuerit XV, 1. verba scriptorum de-
torquet III, 11. not. 12. XIII, 21. not.
7. Origenem insigni laude ornat VI,
10, 29. in libris sacris multa obscure
dicta esse patat ibid. Eius de λόγῳ
sententia VII, 12, 14. 15. not. 1. XII,
14. XIII, 3, 31 sqq. de spiritu s. VII,
15, 3 sqq. XII, 20. peculiaris chro-
nologiae ratio X, 9. de nominibus
φύσει, non θέσει impositis XI, 6. not.
Eusebius delectatur verborum lusi-
bus XI, 23. not. 4.

Euthycles Locrus, pugil V, 34. not. 9.

Eva in Bacchi orgiis inclamata II, 3.
not. 11. cum aspiratione serpentem
significat ibid.

Evander, Laeydis discipulus et succes-
sor XIV, 7, 12.

Evangelium I, 1. p. 2.

Evilmaluruchus, Babyloniae rex IX, 40,
3. 41, 3.

Ezechielus poeta de Pharaone et Ju-
daeis etc. IX, 28. 29.

F.

Fatum, *Εἰμαρμένη*, Urani filia I, 10, 17.
diis ipsis potentius VI, 2. 3. ab Eu-
sebio confutatur VI, 6. item ab Oeno-
mao VI, 7. a Diogeniano VI, 8. ab
Alexandro Aphrodisiensi VI, 9. a
Bardesane VI, 10. ab Origine VI, 11.
Ferrum v. Damnameneus, Delas, No-
ropes.

Fides simplex et nullis causis subnixa
commendatur I, 5. not. 2. Platoni quo-
que probata XII, 1. a quo fides virtu-
tum maxima habita sit XII, 2. 3.

Fontes fatidici, Castalius, Colophonius
II, 3 init.

Fortuna XIV, 27, 4.

Furtum invisum Seribus VI, 10, 6. Ar-
tis ibid. §. 13. Bactris ib. Quibus non
invisum ib.

G.

Galli *ἀνθρωποθύται* IV, 16, 21. ado-
lescentes pro puellis matrimonio
iungentes VI, 10, 14.

Geli populi VI, 10. not. 13. Gelissae ibid.

Geloi, Siciliae populi V, 35.

Genethliacorum dicta confutantur VI,
11, 52 sqq.

Γένος, Γενεά, Phoenicia numina I, 10.
not. 13. liberos habuerunt *Φῶς*,
Ἠῆρ, *Φλόξ* ibid.

Gentilium religio a daemonibus repetita
IV, 16. p. 171. not.

Germani strangulatione crebro pereun-
tes VI, 10. not. 19.

Getae XIV, 7. not. 10.

Γῆ Phoenicibus soror Urani I, 10, 12.

Γήιονος Ἀυτοχθών I, 10. not. 26. et
Addenda ad h. l.

Gigantes et Titanes V, 4, 11. 12. 5, 3. 7.
IX, 17, 1. 2.

Graeci ab Aegyptiis Bacchum, Hercu-
lem aliosque heroas mutuati II, 1.
theologi quales I, 7. II, 2. 6. XIII, 1.

2. 3. XIV, 10. Eorum theologia *φυσική* III, 1. 2. 9. 13, 8. *ἀνθρωποθυσία* IV, 16, 17. alienorum scriptorum fures fuisse et a barbaris acceperisse dicuntur quam plurima X, 1 sqq. X, 3, 18. 19. X, 4. not. 13. nullum Homerica poesi antiquius scriptum habuere X, 7, 4. Historici eorum primi Cadmus Milesius et Acusilaus Argivus X, 7, 5. Scriptores eorum quam se mutuo vellicent ibid. cur in historia tantopere dissideant X, 7, 8 sqq. quam multi Aegyptum petierint X, 8, 1.

III.

Hadriano imperante *ἀνθρωποθυσία* sublata IV, 16. not. 9. IV, 17, 4.

Hebraei pro Graecorum doctoribus habiti X, 4. not. 13. quam inter se consentiant VIII, 8, 9. XIV, 3. cur magis probati Christianis quam gentiles VII, 3. X, 4. XIV, 10, 5 sqq. ante Mosen et Judaeos a Judaeis diversi VII, 6. 8, 14. unde dicti VII, 8. not. 10. Eorum doctrina de deo et providentia divina VII, 9. 10. 11. VIII, 8, 15 sqq. VIII, 9, 17. de *λόγῳ Θεοῦ* VII, 12. not. 1. de angelis VII, 15. 16. de natura hominis VII, 17. 18. quibus legibus a Mose instituti fuerint quaeque reipublicae Mosaicae forma VIII, 7. 8. quam legum suarum periti VIII, 7, 11. 8, 7. earundem quam tenaces VIII, 8, 14. 29. annum septimum observarunt VIII, 7 extr. quam ab aliis gentibus separati VIII, 9, 6. quo delectu avium aliis vescerentur, aliis abstinerent ib. cur animalibus usi quibus fissa ungula ibid. §. 11. cur ruminantibus ib. §. 12. mures et mustelas immundas ducebant ib. §. 18. in sacrificiis mansueta animalia adhibentes ib. §§. 21. 22. quales in moralī philosophia XI, 4. in dialectica XI, 5. in versibus ibid. §. 5. in rerum nominibus XI, 6. quales in physicis

XI, 7. Litteras 22. habuere quibus nominibus quo significatu X, 5. not. 1. XI, 6. 19 sqq. item deuterotas XI, 5, 2. XII, 1, 5. 4, 1. Eorum indices et reges numerantur X, 14. Hebraei laudati ab Orpheo XIII, 12, 7.

Hecate ad Lunam relata III, 11, 22. alba veste, aureis sandaliis, falcibus, calathō insignis ibid. Hecate et Serapis daemonum principes IV, 16. IV, 23, 1. 5. Ceterum v. Oracula.

Hecataeus Abderita VIII, 3. not. 4. IX, 4. not. 1. Milesius X, 3. not. 11.

Hector Platoni unde dictus XI, 6, 12.

Hegesarchus pugil VI, 8. not. 12.

Heliopolis Aegypti III, 13. IV, 16. Sipparorum IX, 11.

Hellanicus plagiarius X, 3, 10. 7, 7.

Heraclidae Peloponnesum repetentes V, 20.

Heracliti de ingenio dictum VIII, 14. p. 416. de igne rerum principio sententia etc. VII, 12, 1. XIII, 13, 31 sqq. 47. XIV, 3. not. 2. XIV, 5, 10. 14, 4. 23, 1. XV, 20, 1.

Hercules Aegyptius II, 1, 14. Graecus II, 2, 9 sqq. *ἀνθρωποθυσίαν* in Italia sustulit IV, 16, 21. hortum habuit calidosque fontes in Trachinia V, 22.

Hermanubis III, 11, 27.

Hermaphroditus Baccho similis II, 2, 8.

Hermes Trismegistus, *γραμματεὺς* Urani I, 10, 14. Hermes *γαλιῶνων* III, 3 extr.

Hermiuth de Judaeis dictum IX, 18. not. 1.

Hermogenes IX, 42, 1.

Hermopan III, 11, 27.

Hermopolites, praefectura Aegypti IX, 27, 4.

Herodotus plagiarius Hecataei dicitur X, 3, 10.

Heroes IV, 5. insulas Britannicas incendentes V, 17, 7. ex Platone XIII, 11. ex aliis XV, 43.

Hesiodus deos, daemones, heroas, homines distinguens V, 4. cf. XIII, 13, 80.

Hestiaeus scriptor IX, 13. not. 4.
 Hieromachus, Jevi sacerdos I, 9. p. 34.
 Hieronymus Aegyptius IX, 11. not. 2.
 Hierosolyma ex Hecataeo IX, 4. Vox
 Aristoteli difficilis IX, 5. De Hiero-
 solymis Timochares IX, 35. Philo
 poeta et Aristaeus IX, 37. 38.
 Hippasus Metapontinus ignem rerum
 principium posuit XIV, 14, 4.
 Hippopotamus pro Typhone cuius rei
 symbolum III, 12. not. 3.
 Historia apud Graecos sero in usu X,
 7, 8. Graeca cur tam incerta ibid.
 Ceterum v. Graeci.
 Iomerus deos ac daemones promiscue
 appellavit V, 4, 3. felix et infelix V,
 33, 2. irrisus ab Oenomaio ibid. Eius
 de fato sententia VI, 8. not. 3. cf. XIII,
 13, 81. De eius poesi et aetate qui
 quaesiverint X, 11, 2. a Platone rei-
 publicae finibus eiectus V, 32, 2.
 Homines quomodo paulatim expoliti I,
 7, 8 sqq. aurei, argentei, aerei ex
 Platone XII, 43. XIII, 13, 16. Homo
 verus Enos v. Enos. Quomodo homo
 deo parere ad eumque ferri debeat
 VII, 10, 4, 18, 6. paradiso ut excide-
 rit ibid. Imago dei, a deo creatus VII,
 10, 17. animo excellenti praeditus
 VII, 18. quomodo corpore uti debeat
 ibid. Idem dei filius VIII, 14, 3. cum
 cupiditatibus beatus esse non potest
 ibid. §. 6. iustus malis vexatur §. 17
 sqq. initio mas et femina XII, 12.
 qualem vitam primum egerit XII, 13.
 animal formae multiplicis Platoni
 XII, 46.
 Hora, Urani filia I, 10.
 Horae coelestes et terrestres ad solem
 relatae III, 11, 25.
 Horti pensiles IX, 41, 5.
 Horus, Isidis filius II, 1. p. 55. II, 1, 16.
 not. 13. III, 12.
 Hostiae quae quibus diis quo ritu im-
 molandae IV, 9.
 Hycsos X, 13. not. 5.
 Hyperides plagiarium X, 3, 9.

Hyperion II, 2. p. 65.
 Hyperochides, Aristotelis aequalis IX, 5.
 Hypsicrates, scriptor Phoenicius X,
 11, 8.
 Hypsistus I, 10. not. 37.
 Hypsuranius I, 10. p. 40.
 Hyrcani, senes adhuc vivos feris obice-
 re soliti I, 4. not. 6.

I. J.

Jacobus laudatur VII, 8. 17 sqq. Eius
 historia pertexitur a Demetrio IX, 21.
 Israel dictus VII, 8, 19. IX, 21, 6.
 celebratur a Theodoto poeta IX, 22.
 ad Emmorem venit ibid. circumcisio-
 nem praescribit Sicimitis ibid. unde
 nomen habuerit XI, 6, 18.
 Jannes et Jambres magi IX, 8.
 Iccus V, 34. not. 3.
 Ichneumon crocodilis infestus II, 1, 19.
 Ideae Platonicae adversus Aristotelem
 ab Attico defenduntur XV, 13. a Pla-
 tone, Didymo, Philone, Clemente
 Alex. explicantur XI, 23. 24. 25.
 Mosi et prophetis adumbratae XI, 23.
 4 sqq. cf. XII, 19.
 Idea quid sit XV, 45.
 Jeud, Croni filius ex Anobrete I, 10. p.
 48. not. 77.
 Jevus Phoenicum I, 9. not. 19.
 Ignis, iam olim in templis servari soli-
 tus I, 9, 7. divino honore affectus I,
 10. not. 21. III, 4, 8. Ignis et viri
 apud Hebraeos coniunctio XI, 6, 11.
 Ceterum v. *Ἰῆρ*.
 Ilius I, 10. p. 42 sqq.
 Inachi aetas X, 9, 12. 13.
 Indi VI, 10. not. 10. §. 17.
 Inferorum fabula, ab Aegyptiis ad Grae-
 cos traducta X, 8, 3. fluvii quales ex
 Platone XI, 38, 2 sqq.
 Iniurias non esse reponendas, ex Pla-
 tone XIII, 7.
 Inventores rerum varii X, 6.
 Jobus laudatur VII, 8, 21. ab Aristaea
 IX, 25. Esau et Bassarae filius, Idu-
 maeus ibid.

Ionica philosophia X, 4, 11.
Josephus laudatur VII, 8, 22 sqq. **Elus** historia pertexitur a **Demetrio** IX, 21, 8 sqq. ab **Artapano** IX, 23.
Iphicrates ἀνθρωποθυσίαν Carthagine sustulit IV, 16. not. 10.
Isaacus laudatur VII, 8, 17 sqq. risus **Hebraeis** cur XI, 6 extr.
Isaeus plagiarius X, 3, 11.
Isiris Phoenicius I, 10. not. 68.
Isis pro **Luna** I, 9, 3. **Osiridis** soror et coniux, **Ceres**, **Io**, **Juno** Graecis, medicinae parens, terra **Aegyptiis** II, 1. p. 53 sqq. **Ceres** et **Proserpina**, **Nili** mater, uxor et soror ibid. III, 11, 31. 32. **Isis** **Pharia** V, 7. not. 6.
Ismaelitae circumcisi anno 13. VI, 11, 49.
Ismarus II, 6, 3.
Ister de **Cretensium** sacrificiis IV, 16. not. 7.
Italica philosophia X, 4, 11.
Itanus **Saumites**, scuti inventor X, 6, 2.
Judaei servitute ob **Christi** doctrinam repudiatam oppressi I, 3 extr. infantes masculos circumcidentes VI, 10, 23. 24. a variis scriptoribus memorati et celebrati IX, 2. 4. 5—7. 9. 10. 17. 20. 42. **Judaeorum** duo genera VIII, 10. not. 7. **Judaei** captivi X, 11, 7. Ceterum v. **Hebraei**.
Judicium post mortem ex **Hebraeorum** et **Platonis** sententia XI, 38.
Juno commercium cum **Baccho** nullum habet, fel odit, **Latona** et **Terra** dicta, perfecta et coniugalis III, 1. **Jovi** reconciliata III, 2. simulacro ligneo **Argis** expressa III, 8. a **Porphyrio** ἀλληγορουμένη III, 11, 2. ἀνθρωποθυσία culta IV, 16 extr.
Juppiter **Aratrius** I, 10, 18. duplex II, 2, 25. **Triphylaeus** II, 2. not. 16. spiritus III, 3, 3. unus omnia esse **Orpheo** dicitur III, 9. mens num esse possit III, 10, 13 sqq. III, 13. not. 5. a **Phoenicibus**, **Aegyptiis**, **Cretensibus**, **Atlantiis** mortalis habitus III,

10, 13 sqq. **Juppiter** **Latialis** et **Itio-**
mita ἀνθρωποθυσία cultus IV, 16,
 6. 9. item in **Creta** ibid. §. 11. **Jup-**
piter **Enyalius** IX, 15.

Jusiurandum **Platoni** exosum XIII, 13,
 19. Ceterum v. **Christiani**.

L.

Labassoarascus, **Babyloniae** rex, **Neriglisarae** filius IX, 41, 3.

Labda, **Eetionis** uxor V, 29. not. 2.

Labdo, **Hebraeorum** iudex X, 9, 5.

Lacedaemonii hominem immolabant **Marti** IV, 16, 3. cum **Persis** congressi V, 25. mulieribus usi laudatissimis V, 29, 2.

Lacydes, successor **Arcesilae** XIV, 7

Laodicenses ἀνθρωποθύται IV, 16, 5. 33.

Latinus **Menandri** furta detegens X, 3, 8.

Latona **Juno** dicta, μυχία vel νυχία cognominata III, 1. not. 5. nox ibid. a **Porphyrio** ἀλληγορουμένη III, 11, 13. 13, 9. 10.

Laurus **Apollini** sacra III, 11, 17. in sacris magicis etiam **Hecates** V, 12, 3.

Lebadia oraculis inclyta V, 16, 4.

Leo, **Aegyptius** historicus X, 12, 11.

Leontopolites, **Aegypti** praefectura III, 4, 8.

Lesbii ἀνθρωποθύται IV, 16.

Leucippus X, 14, 10. XIV, 17, 8.

Leucophryne II, 6. not. 5.

Libertas humana demonstratur VI, 6, 13 sqq. VI, 10, 3 sqq. cupiditatibus moderatur VI, 6, 23. 24. rebus externis perturbatur ib. §. 26 sqq. sideribus potentior ib. §. 36 sqq. a **Democrito** et **Chrysippo** violatur VI, 7, 3. 11. a **Diogeniano** defensa VI, 8. **Homero** nota ib. cum divina scientia consistit VI, 11, 25 sqq.

Linguae variae cur I, 7, 9. 10.

Linus X, 4, 3. 7. 11, 17. 18.

Litterae a **Taauto** inventae I, 9, 19. 10, 11. 23. tres ab **Isiri** repertae I, 10. not. 68. a **Mercurio** inventae II, 1, 5.

- Graecae a Phoenicibus X, 5. not. 3.
 Hebraicae v. Hebraei. Apud Graecos
 vix usitatae sub Troiana tempora X,
 7, 3.
 Locri violata Euthyclis statua puniti V,
 34, 10. item ob eversam Trachinem
 VI, 7, 21.
Λόγος θεοῦ VII, 12. not. 1. Ceterum v.
 Eusebius.
 Longinus X, 3. not. 1. XV, 21.
 Luna Isis I, 9. variis nominibus ac
 symbolis adumbrata III, 11. 21. 22.
 Artemis, Minerva, Hecate, Parca
 triplex ibid. laurum et papaver sibi
 vindicat ibid. a sole illuminata quo
 simulacro expressa III, 12. not. 2.
 Vulturis specie III, 12, 3. De luna,
 corpore coelesti XV, 26—29. 51—53.
 Lupercalia IV, 16.
 Lyco XV, 2. not. 4.
 Lycophron X, 3, 14.
 Lyctii Cretenses *ἀνθρωποθύται* IV,
 16, 11.
 Lydi, olim Maeones II, 2, 13.
 Lycurgus, a Pythia laudatus V, 27 extr.
 ab eadem leges accipiens V, 28.
 Lysimachus de furtis Ephori X, 3, 16.
- M.**
- Macedo, filius Osiridis II, 1, 6. 7.
 Macris, nutrix Junonis III, 1.
 Madiam IX, 29, 1. 3.
 Maeon II, 2. p. 66.
 Maeones v. Lydi.
 Magi deos evocant, ligant, solvunt V, 8.
 linteum, vinculum diis adhibentes V,
 9. not. 3. terrent V, 10, 2. nominibus
 barbaris et *ἀσήμεος* usi ibid. §. 5.
 Magistratus quales Platoni probentur
 XII, 8, 21, 5.
 Magus I, 10. p. 41.
 Magusaei Persae VI, 10. not. 12. filias
 uxores ducentes ib. §. 21.
 Malchan v. Cleodemus.
 Malum v. Materia.
 Manethos, Aegyptius historicus II. pro-
 oem. p. 52. IV, 16, 3. X, 13, 1.
 Marius Aurruncius filiam immolans IV,
 16, 11.
 Mars, *Ἄρης*, unde dictus III, 1, 7. *ἀν-
 θρωποθύται* cultus IV, 16 extr. Mar-
 tis vis ignea III, 11, 25.
 Marsyas II, p. 66. X, 6, 1.
 Mare quomodo coaluerit et cur amarum
 sit XV, 59.
 Martyrum cultus XIII, 11. not. 2.
 Massagetae, senes immolare et devorare
 soliti I, 4, 7.
 Mater deum a Romanis quatenus culta
 II, 8, 5—7. Eius mysteria II, 3. not.
 14.
 Materiae creationem tuetur Dionysius
 Alexandrinus VII, 19. Origenes VII,
 20. Maximus VII, 22. Eius naturam
 alii aliter explicarunt XV, 44. Malo-
 rum causa non est VII, 22.
 Maximus VII, 21. not. 8. Ceterum v.
 Materia.
 Medea X, 6, 3.
 Medi canibus mortuos oblicientes VI,
 10. not. 19.
 Medicamenta ex rebus naturalibus IV,
 1, 12.
 Medicina ab Api Aegyptio inventa, ab
 Aesculapio aucta X, 6 in.
 Medicus quomodo etiam in principes
 viros se gerat VIII, 14, 12 sqq. Cete-
 rum v. Philosophi.
 Megacrides X, 11. not. 2.
 Megasthenes IX, 41. not. 1.
 Melanippe et Menalippe v. Euripides.
 Melanippides XIII, 13, 47.
 Melanippus Charitoni amicissimus V,
 35. not. 2.
 Melcarthus I, 10. p. 44.
 Melchisedecus VII, 8, 13. 11, 8.
 Melissi doctrina X, 14, 10. XIV, 3, 7.
 17, 2. not. 5.
 Melo adversus Judaeos scripsit IX, 19.
 Mempasthenoth, Abrahami filius IX,
 27 init.
 Memrumus I, 10. p. 40. Vid. Addenda
 ad h. l.
 Menander X, 3, 8. XIII, 13, 57. 81.

- Mendacium VI, 6, 2. 3. XII, 31. XIII, 3, 22 sqq.
- Menedemus XIV, 5, 11.
- Mens, νοῦς, ex Platone, Plotino, Numenio XI, 17. 18. 51, 19 sqq. Aristotele XV, 9 ext. Ceterum v. Anaxagoras et Cneph.
- Mensor Syriae v. Timochares.
- Mentor philosophus XIV, 8, 7.
- Mercurius v. Hermes.
- Meroe IX, 27, 8.
- Merrhis IX, 27, 1. 8.
- Mestrimus, Asboli frater IX, 17 extr.
- Metempsychosis XIII, 16.
- Methymnaei Bacchi caput φαλλήνιον coluere V, 36, 2.
- Metrodori de mundi ortu et sensibus sententia I, 8. p. 27. XIV, 17, 8. 19, 5. 20.
- Minerva v. Athene.
- Minos V, 8, 13. 19. not. 2.
- Misphragutosis X, 13, 4.
- Mysor I, 10. p. 41.
- Mnaseas Judaeorum meminit IX, 42.
- Muaseas philosophus scepticus XIV, 6, 4.
- Mnesarchides, pater Euripidis V, 33. not. 2.
- Mnesarchus Pythagoreus X, 14, 9.
- Mnesarchus Stoicus XIV, 9, 2.
- Mneuis, taurus sacer Aegyptiis II, 1. not. 12. ibid. §. 25. III, 13, 1.
- Mochus, scriptor Phoenicius X, 11, 8.
- Molus scriptor IX, 13. not. 3.
- Monimus de rebus admirabilibus scripsit IV, 16. not. 14.
- Morbi v. Daemones.
- Moses laudatur VII, 8, 27. alia nude, alia allegorice scripsisse dicitur ibid. §. 28. VIII, 9. 10. Eius doctrina VII, 9. Hominis partes οἰμα, ψυχὴν, πνεῦμα et λόγον dei imaginem statuit VII, 10. not. 5. Eius leges et respublica VIII, 7. 8. Judaeos quomodo eduxerit ex Aegypto VIII, 6, 1 sqq. Eum legisse dicitur Numa IX, 6 init.
- Moses commemoratur a Numenio IX, 7. 8. ab Eupolemo et Artapano pluribus, item a Demetrio IX, 26. 27. 29.
- Mosis et Pharaonis historia ab Ezechielo poeta copiose descripta IX, 28. 29. Mosis aetas X, 11, 17. 13, 8.
- Mosomamus Judaeus IX, 4, 4.
- Mulieres optimae, pessimae X, 3, 11.
12. in philosophiae, reipublicae, gymnasticae communionem vocandae et bello idoneae XII, 32. quomodo a Platone institutae XIII, 18. not. 8. XIII, 19.
- Mundus cuiusmodi ortum habuerit ex Diodoro I, 7, 3. ex Thalete, Anaximandro, Anaximene, Xenophane, Parmenide, Democrito, Epicuro, Empedocle, Metrodoro, Diogene Apolloniata I, 8. ex Phoenicibus I, 10. ex Stoicis XV, 15. qua forma expressus ab Aegyptiis III, 11, 29. 30. deum esse ostendit VII, 3. partibus licet multiplex unius tamen dei vi, non materiae, creatus et gubernatus III, 13. not. 3. VII, 9. 10. 11. VIII, 14. Platonis et Aristotelis de mundi ortu sententiae XI, 29 sqq. 34. XV, 6. Stoici quid de mundi conflagratione senserint XV, 18. 19. quid de mundi constitutione XV, 32. num mundus sit unus XV, 33. num animatus ib. 34. num interitu careat ib. 35. unde alimentum hauriat ib. 36. quo ordine conditus ib. 37. 38. quare inclinatur ib. 39. num supra se vacuum habeat ibid. 40. quas partes dextras et sinistras habeat ib. 41. Ceterum v. Deus.
- Mures et mustelae v. Hebraei.
- Musae ab Aegyptiis II, 1, 7. quid significant III, 11. not. 15. Bacchi comites II, 2, 5. quorum filiae ibid. §§. 8. 9.
- Musaeus X, 4, 3. 7.
- Musica instrumenta a variis excogitata X, 6. 3. Musicae odae quales Platoni probentur XII, 20. 21. in conviviis XII, 24. Musica quatenus discenda XIV, 13.
- Muth I, 10. not. 3.

Mycaleius fons Ἐνθαός V, 16. not. 2.
 Myrrha in sacris magicis V, 12, 2.
 Myrsilus Lesbios IV, 16, 17.
 Mysteria unde dicta II, 3. in Graeciam
 ex Aegypto traducta ib. §. 7. qualia
 fuerint ib. §. 8 sqq. quam verborum
 formulam habuerint ib. §. 21. quae
 in cistis occurrant ib. §. 22. mini-
 stros qua forma habuerint III, 12, 3.
 Mythos in saniolem sensum traducendi
 studium quale II, 8. not. 13. III, 13,
 8 sqq. III, 14. 15. Mythi infantibus
 puerisque tradendi XII, 4. quales
 esse debeant XII, 5. de diis reiciendi
 plerique XIII, 3. 4.

N.

Nabonnidus, Babyloniae rex IX, 40,
 4 sqq.
 Nabannidochus IX, 41, 3.
 Nabopallasarus IX, 40. 41.
 Nabuchodonosori oblata diversorum
 imperiorum species VI, 11, 17. Eius
 adversus Judaeos expeditio, ex Eu-
 polemo IX, 38. adversus Aegyptum
 et Tyrum ibid. 40. not. 2. Babylon ab
 eo condita IX, 41, 4 sqq.
 Nacherotes IX, 27, 6.
 Natura a ratione quomodo differat VI,
 9, 8. a fato non diversa ib. §. 10. et
 diversa VI, 6, 19.
 Necromantia v. Etrusci.
 Nepenthes X, 8, 6.
 Neptunus quid significet III, 11, 15.
 Nereides et Nymphae III, 11, 16.
 Nereus Phoenicum I, 10. p. 44.
 Neriglisaras IX, 40, 4. 41, 3.
 Nessas philosophus XIV, 17, 8.
 Nessus centaurus II, 2, 15.
 Nicagoras X, 3, 6. XV, 2, 3.
 Nicolaus Damascenus diluvii et arcae
 meminit IX, 11.
 Nilus v. Osiris.
 Noachus laudatur VII, 8, 11 sqq.
 Nomina rerum XI, 6.
 Noropes primi aes conflavit ferrumque
 purgarunt X, 6, 3.

Numa Pythagoraeus fuisse et Mosis
 libros legisse dicitur IX, 6 in. dei si-
 mulacra nulla esse voluit ibid.
 Numenii philosophi de Mose dicta IX,
 6, 3. IX, 8. Ceterum v. Index I.
 Nuptiae cum sororibus apud Aegyptios
 II, 1, 16. apud Persas cum matribus
 I, 4, 6. VI, 10, 8. adolescentum quasi
 puellarum VI, 10, 14. plurium viro-
 rum cum una muliere ibid. plurium
 mulierum cum uno viro ib. patrum
 cum filiabus ib. §. 21. Hebraeorum
 quales VIII, 8. not. 32. Essaeis non
 usitatae VIII, 11, 8.

O.

Oedipi factum ab Oenomaos expenditur
 VI, 7, 13 sqq.
 Oeneus, Hercules hospes II, 2, 14.
 Oenomaos philosophus v. Fatum et Ora-
 cula.
 Oenopides X, 8. not. 9.
 Ogyges X, 10, 1. p. 90. 12, 4.
 Olympias IX, 9, 4. 10, 1. 13.
 Olympus X, 6, 4.
 Omphale II, 2, 13.
 Onomarchus sacrilegus VIII, 14, 28.
 Ophion et Ophionidae I, 10. not. 87.
 Opis Cererisque discrimen III, 11, 4.
 Oracula et vaticinia Graecorum qualia
 II, 3. IV, 1—4. V, 4. VI, 5. defece-
 runt quomodo IV, 4, 5. V, 16. X, 4, 5.
 ab Oenomaos traducta V, 19. Hecates
 et aliorum de vi et necessitate cantio-
 num magicarum V, 8. Apollinis de
 ortu et natura sua III, 14. 15. de mul-
 tiplici hostiarum discrimine IV, 9.
 daemonibus sacrificandum respondet
 IV, 20. Apollo Branchides de Pane,
 de deorum curis officiisque respon-
 det V, 6. Apollinis oraculum de in-
 vocandis suo quibusque die numini-
 bus V, 14, 2. de Atheniensibus pueris
 apud Minoem mactandis V, 19. Se-
 rapidis de se V, 13. Hecates de suo
 simulacro V, 12. 13. Oracula ambi-
 guitate fallentia exitiumque afferentia

Heracldis V, 20. Croeso ib. §. 6 sqq.
 Oenomao V, 22. Atheniensibus V,
 23, 3. 24. XIII, 13, 85. V, 30. Sala-
 miniis ib. Lacedaemoniis V, 25. 27.
 Cnidiiis V, 26. Messeniis V, 27. Ly-
 curgo V, 28. 29. Ergino V, 30. An-
 tiocho V, 31. Cretensibus ibid. Cha-
 rilao et Archelao V, 32. Telesicli V,
 33. Mnesarchidae ibid. Homero ib.
 Cypselo V, 35, 1. Methymnaeis V,
 36, 1. Oraculum de templi Apollinis
 conflagratione VI, 3.
 Orestes Platoni unde dictus XI, 6, 12.
 Orgia II, 3.
 Orpheus, Oeagri filius I, 6. not. 3. Bac-
 chum eiusque mysteria in Graeciam
 traduxit II, 1, 12 sq. cf. X, 4, 3. 7. 11,
 18. Ceterum v. Index I. et sub Deus.
 Osiris I, 9. II, 1. III, 11, 31. 32. V, 5. p.
 195 sq.
 Osroëni se abscindere soliti VI, 10, 25.
 Ostanes I, 10, 35. V, 14, 2. 3.
 Ovum v. Cnephs.

P.

Paederastia VI, 10, 13. VIII, 8, 19.
 XIII, 20.
 Pallas de Mithrae mysteriis scripsit IV,
 16, 5.
 Palmanothes, Aegypti rex IX, 27 init.
 Palodes, locus in Ionio mari V, 17, 4.
 Pan ab Aegyptiis cultus II, 1, 6. se
 ipsum describit III, 11, 27. agricolis
 mortem affert V, 6. Bacchi servus V,
 5 extr. 6. moritur V, 17. not. 8.
 Panchaea et Panchaei II, 2. p. 68.
 Pandora, Coeli filia II, 2. p. 65.
 Parcae quomodo ad lunam relatae III,
 11, 23. cur dictae *Μοῖραι* VI, 8, 8.
 quod earum munus ibid.
 Parmenides I, 8. X, 14, 10. XIII, 13, 48.
 XIV, 3, 7. XIV, 4. 17.
 Parthi quales in homicidas VI, 10. not.
 15. plures eorum mulieres uni viro
 iunctae VI, 10, 14.
 Patris appellatio deo maxime convenit
 VIII, 14. not. 1.

Paxae insulae V, 17, 4.
 Pelasgi IV, 16, 16 sqq. V, 29, 2.
 Pella IV, 16, 10.
 Pelops Platoni unde dictus XI, 6, 12.
 Peiras III, 8 in.
 Pentephra IX, 21. not. 15.
 Pericles X, 14, 8.
 Persae v. Nuptiae.
 Persei parentes et liberi II, 2, 9.
 Phaestum V, 31, 2.
 Phalaris V, 35, 3.
 Phanes I, 9. not. 6.
 Pharaonis historia ab Ezechielo de-
 scripta IX, 28.
 Pharnabazi cum Agesilao congressus
 X, 3, 6.
 Phayllus sacrilegus VIII, 14, 28.
 Phemius X, 11, 19.
 Phercydes Syrus I, 10. not. X, 7, 5.
 Philemon XIII, 13, 73. 86. X, 4. not. 9.
 Philo Judaeus *ὑποθετικὰ* scripsit VIII,
 5. not. 7. Eius apologia Judaeorum
 VIII, 10. not. 9. liber de providentia
 VIII, 13. not. 8. Eius de *λόγῳ*, crea-
 tione, providentia sententia VII, 13.
 VIII, 14. XI, 15. VII, 21. not. 1. et
 Addenda.
 Philonis Byblii libri *παραδόξου ἱστο-
 ρίας* I, 9, 23. Ethothia I, 10. not. 81.
 de Phoenicum historia IV, 16, 4.
 Philo poeta IX, 20. not. 1. IX, 42.
 Philo philosophus XIV, 9.
 Philochorus X, 11, 4.
 Philomelus sacrilegus VIII, 14, 28.
 Philomelus, philosophus scepticus XIV,
 6, 4.
 Philosophi animorum medici quales
 esse debeant et non debeant VIII, 14,
 14 sqq. Physici, Ionici, Eleatici, Ita-
 lici X, 4, 11 sqq. X, 14, 7 sqq. XIV,
 3, 4. 4, 9. 13, 7 sqq. perfecti, ex Pla-
 tone XII, 29. Sceptici XIV, 17, 8. 18,
 1 sqq. variae et discrepantes vario-
 rum philosophorum de compluribus
 rebus sententiae XIV, 2. 4. 14. 16.
 XV, 23 sqq.
 Philosophia Platonica XI, 1. 2. 3. phi-

- Iosophia a deo exordiri debet secundum Platonem auctore quodam Indo XI, 3, 3 sqq. cf. XII, 16. Ceterum v. Hebraei et Philosophi.
- Philostephanus de rerum inventoriis X, 6, 6.
- Philostratus Alexandrinus de Sophoclis furtis X, 3, 8.
- Phlegontis historia X, 10, 3.
- Phocaeenses ἀνθρωποθῦται IV, 16, 12.
- Phoenices quales theologi I, 6. 9. 10. ἀνθρωποθῦται IV, 16, 4. Chananis posterius IX, 17 extr.
- Phryges musicae ex parte inventores X, 6, 4.
- Phtha III, 11. not. 30.
- Pietas vera quae I, 1, 3. 4.
- Plagiarii scriptores plurimi X, 3.
- Plato ex Judaeorum et Aegyptiorum doctrina et institutis multa hausisse dicitur IX, 6. X, 2. 4. 8. 8. all. Eius in Academia successores XIV, 4, 14. obscuritas ibid. 5, 7. media Pythagoram inter et Socratem ratio §. 6. a Socrate discidium XIV, 12 ext. Platonis doctrina et decreta quatenus cum Judaeorum et Christianorum sentiis consentiant XI, 1—3. 9. 12—14. 16. 23. 26. 27. 29—38. et toto libr. XII. XIII, 1—11. quatenus non consentiant XIII, 12 sqq. Ceterum v. passim hoc ind. et ind. I.
- Plutarchi de tempore sententia XI, 11. not. 14. Ceterum v. Providentia, Resurrectio et ind. I.
- Pluto Phoenicibus Muth I, 10. not. 3. sol Porphyrio III, 11, 6. 7. 20. Eius tria symbola ibid. idem qui Serapis IV, 23 injt.
- Poetae quam dictionis elegantia nocuerint IV, 22, 5. 8. Hebraeorum quales XI, 5 extr. quam inutiles in republica secundum Platonem XII, 49. poetae quatenus fidem mereantur XIII, 1. not. 1.
- Ἡόθως et Ἐρως, Croni et Astartes filius I, 10, 18.
- Polemon XIV, 4, 14. 5, 1. 9. 10.
- Polio de Ctesiae, Herodoti, Theopompi furtis X, 3, 16.
- Polygamia qualis VI, 10. not. 27.
- Polycrates VIII, 14. not. 20. §. 21 sqq.
- Pontus Phoenicum I, 10, 19. 22.
- Porphyrius v. Ind. I.
- Porus Platonicus XII, 11.
- Poseidon Phoenicum I, 10. not. 55.
- Praecones, Atheniensis familia, mysteriis adhibita II, 3. not. 48.
- Prometheus X, 10, 14.
- Prophetarum scholae XI, 5. not. 1.
- Proserpina Phoenicum I, 10, 14. ἀλλήγορουμένη Porphyrio III, 11. p. 119. cornuta ibid. ad lunam relata ibid.
- Protagorae sententia X, 3. not. 18. 14, 10. XIV, 3, 5 sqq. 19, 5 sqq. 20.
- Protonotus I, 10. p. 38. Vid. Addenda ad h. I.
- Providentia divina probatur VI, 6, 31. 44. VIII, 14. a Platone XII, 52. a Dionysio Alexandrino et Attico defenditur XIV, 23 sqq. XV, 5. qualis Aristoteli XV, 5. Plutarcho XIV, 16, 2 sqq.
- Ptolemaeus libros sacros verti curat VIII, 1. 2. scribit ad Eleazarum de septuaginta interpretibus ad se mittendis VIII, 4. Aegyptiorum historicus X, 11, 10. 12, 1.
- Pueri quomodo educandi XII, 17. quibus hymnis et carminibus assuefaciendi ex Plat. XII, 20. 21. Cf. sub Mythi.
- Pugiles olim clarissimi V, 34.
- Pyrrho, Scepticorum auctor XIV, 5, 10. 6, 3 sq. 17, 8. 18, 1 sq. 11 sqq.
- Pythagoras unde dictus fuerit X, 3. not. 3. Italicae philosophiae auctor, numeros rerum principium posuit etc. VII, 12, 1. X, 4, 9 sqq. 8, 8. 14, 10. XIV, 16, 5.
- Pythocles scriptor IV, 16. not. 15.

R.

- Raguelus IX, 27, 9. 10. 28, 8. 29, 2.
- Religio antiquissima I, 9.
- Respublica Hebraeorum v. Hebraei.

Respublica triplex, aurea Christianorum, argentea Judaeorum, aerea Graecorum ex Clemente XIII, 13, 16.

Resurrectio mortuorum quatenus Platonem nota et probata XI, 33, 35. Plutarcho nota XI, 36.

Rhea, Urani filia I, 10. p. 43 sqq. II, 1. deum mater V, 7, 5. *Τιτηνίς* dicta ibid. not. 4.

Rhodii *ἀνθρωποθύται* IV, 16, 1.

Romanorum theologia qualis II, 8. Romani *ἀνθρωποθύται* IV, 16, 6. a Numa instituti IX, 6.

Romulus qua aetate vixerit X, 14, 5.

Ruta in sacris magicis V, 12, 2.

S.

Sabaeus in comedia perstrictus V, 33, 7. Sabbathum Hebraeorum VIII, 7, 8. XIII, 12, 14 sqq. 13, 36 sqq.

Sacra phallica II, 1. not. 17. V, 36.

Sacrificia olim qualia I, 9. not. 11. unde *θυσίαι* dicta ib. §. 8. IV, 14, 3. liberorum in publicis calamitatibus I, 10, 29. pro numinum diversitate diversa IV, 9. vero deo quae placeant, animalium cur displiceant IV, 10—14. VIII, 4, 3. hominum IV, 15. 16. sublata IV, 16. not. 9. §. 21. Hebraeorum qualia VIII, 8, 17.

Sadidus, Croni filius I, 10. p. 43.

Salaminii *ἀνθρωποθύται* IV, 16, 1.

Salomonis historia etc. IX, 30. ad Vaphren et Suronem reges litterae ib. 31. 33. 34. proverbium XI, 4. not. 3.

Sanchuniathonis commendatio et aetas I, 9. p. 33 sqq. IV, 16, 4. X, 9. p. 87.

Sapientes septem sub Cyro X, 4, 7.

Saraceni VI, 10, 16.

Sarmatia VI, 10, 16.

Saturnus v. Cronus.

Saunia VI, 10, 17.

Scammon de rerum inventoribus X, 6. not. 5.

Scarabaeus soli sacer quomodo generet III, 4 extr. 13, 2.

Sciri dii V, 5. not. 13.

Scriptura sacra versa a septuaginta interpretibus v. Ptolemaeus.

Scythae amicos ad amicorum rogos iugulare soliti I, 4, 9. *ἀνθρωποθύται* IV, 16, 9.

Seleucus theologus IV, 16. not. 3.

Semele II, 1, 12. 13.

Semiramis, byssinae vestis inventrix X, 6 extr.

Sepphora IX, 28, 8. 9. 29, 1 sqq.

Septuaginta interpp. v. Ptolemaeus.

Serapis et Hecate, daemonum principes IV, 22. not. 14. idem qui Pluto IV, 23, 2. se ipsum describens III, 11. not. 22. idem qui Apis, Argivorum rex X, 12, 11.

Seres VI, 10. not. 9.

Serpentes divinitate donati I, 10. p. 48 sq. not. 83. p. 50. sanitatis symbola ibid. et III, 11, 19.

Severus, philosophus Platonicus, de animi natura contra Platonem disputans XIII, 17.

Sibylla turris Babel meminit IX, 15 in.

Sicima urbs IX, 22.

Sicularum rerum scriptores X, 7, 7.

Sidera v. Astra.

Sido, Ponti filia I, 10. p. 44.

Silenus, Bacchi paedagogus II, 2, 5. quid significet III, 11. not. 10.

Silli XIV, 18. not. 5. 18, 21.

Simonides X, 3, 12.

Simulacra antiquitus vel nulla vel omnia lignea I, 6, 2. 3. I, 9. III, 8. Seribus et Brachmanis nulla VI, 10, 6. 7. Romae nulla sub Numa IX, 6, 1. 2.

Sippareni IX, 41, 5.

Sippari populi IX, 12, 1.

Sirius ad solem revocatus I, 9. not. 5.

Sisythrus, rex Assyriorum IX, 12. not. 2.

Socrates a physicis alienus, mathematicorum scientiam quatenus probavit etc. I, 8. p. 28. XIV, 11. 12. 13. XV, 62. Eius de nuptiis etc. responsa V, 29, 3. quid mortem ei distulerit V, 18, 3. a Zopyro qualis iudicatus VI, 9, 12. quid de morte statuerit XIII,

- 10 extr. Eius daemonium XIII, 13, 7.
tres deos posuisse et Pythagorae fuisse dicitur XIV, 5, 6. 7. cf. XIV, 16, 6. Eius ironia XIV, 5. not. 6.
- Sol, Osiris, Bacchus, Sirius I, 9, 2. primus Aegypti rex III, 3, 9. Apollo dictus III, 1, 8. 11, 17 sqq. Hercules, Aesculapius, Horus, Pluto, Serapis ibid. ad Cerberum revocatus ibid. cf. III, 13, 11 sqq. 30. De sole, corpore coelesti XV, 23. 24. 25. 50. Cf. XV, 8.
- Solon X, 4, 12. Eius elegiae XIII, 13. not. 26. 13, 80.
- Solyi quos coluerint V, 5, 8.
- Sophocles plagiarus X, 3, 8. Eius de deo et idolis sententia XIII, 13, 49. 78.
- Sparta ἐργύχορος V, 25. not. 1.
- Speusippus XIV, 4, 14. 5, 1.
- Stesimbrotus Tasius scriptor X, 11, 2.
- Stilpon XIV, 5, 10. 17, 2.
- Stoici secum pugnant VI, 8, 7 sqq. 9. p. 285. alios alii reprehendunt XIV, 5, 4. 5. Eorum de comprehensione, materia, deo, mundi ortu et conflagratione, de animo sententiae XIII, 13, 1 sqq. 8. 13. 33. XIV, 6 extr. 16, 7. XV, 14 — 22.
- Strato Peripateticus de rerum inventoriis X, 6, 6.
- Stuprum morte punitum VI, 10, 13.
- Surmubellus I, 10. p. 47.
- Suronis Tyrri regis ad Salomonem litterae IX, 34.
- Susannae historia Θεόπνευστος habita VI, 11. not. 8.
- Sydyc I, 10, 10. 18.
- Sympathia et dyspathia rerum naturalium VI, 9, 15.
- Syri se abscindere soliti VI, 10, 25.
- Syriae mensor IX, 36.
- T.**
- Taautus, Thoth I, 9. p. 35. I, 10. p. 38. p. 41. p. 45 sqq.
- Taini VI, 10. not. 18.
- Tantalus Platoni unde dictus XI, 6, 12.
- Tarrha urbs V, 31, 2.
- Tatiani chronologia X, 11.
- Telauges X, 14, 9.
- Telmissenses divinationem ex somniis invenere X, 6, 1.
- Templa initio nulla I, 9, 13. a Phoenicibus diis consecrata ibid. §§. 23. 24. portatilia I, 10. not. 29. ab Osiride condita II, 1, 4. sepulcra mortuorum II, 6. a Christianis erecta IV, 2, 8. 9. eversa IV, 2, 8. 9. Eusebii tempore quam plurima V, 1. not. 4. Templum Salomonis ex Hecataeo et Eupolemo IX, 4. 34.
- Tenedii v. Bacchus.
- Teracles et Theodorus v. Apollo.
- Teredon urbs IX, 41, 5.
- Terra quot symbolis adumbrata III, 11, 10. antiquitus mater dicta III, 3. not. 3. terra coelestis etiam Platoni nota XI, 36. 37. De terrae figura, situ, motu XV, 55 — 58.
- Τερχίτης I, 10, 9.
- Thabionis filius v. Allegoriae.
- Thales, Ionicae philosophiae dux I, 8. VII, 21, 1. X, 4, 11 sq. 14, 6. 7. XIV, 14, 1. 16, 5.
- Thalli et Castoris historiae X, 10, 3. 5.
- Thamnus nauarchus V, 17. not. 4.
- Thamyris X, 11, 19.
- Thasii puniti V, 34, 7. 8. Parios exceperunt VI, 7, 6. 7.
- Thasus VI, 7. not. 7.
- Theagenes Tasius, pugil V, 34. not. 8. alter Rheginus, scriptor X, 11, 2.
- Theano X, 14, 9.
- Thearidas XIII, 13, 86.
- Thebae ἐκατόμυλοι, ab Osiride conditae II, 1, 4.
- Themidis symbola II, 3 ext. significatio III, 11, 10.
- Theodaetes VIII, 5, 7. X, 3, 12.
- Theodorus XIV, 16, 1.
- Theodotus episcopus I, 1. not. 2.
- Theodotus poeta Iudaeorum meminit IX, 22. 42. scriptor Phoenicius X, 11, 8.

Theologia gentilis *μυθική* s. *ἱστορική*,
φυσική s. *ἀλληγορική* et *πολιτική* IV.
 prooem. not. 1. V, 3, 3. II, 6, 13.

Theophilus Judaeorum meminit IX, 42.

Theophrastus Eresinus de rerum inven-
 toribus X, 6. not. 6.

Theophrastus philosophus XIV, 5, 10.
 6, 3.

Theopompus VIII, 5, 6. X, 3, 4.

Thespiadae II, 2, 17.

Thesproteus lebes II, 3, 1.

Thetis III, 11, 15.

Thmutosis X, 13, 5.

Thracēs *ἀνθρωποθύται* IV, 16, 6. har-
 pen invenere et peltas in equis primi
 gestavere X, 6, 2.

Thucydides X, 7, 8.

Thuro quae et Chusarthis I, 10. p. 47.

Thus in sacris magicis V, 12.

Tibareni, senes praecipitare soliti I, 4, 7.

Tiberius imperator de Panis obitu cer-
 tior factus V, 17, 6. Eius anno 15.
 Christus docendi munere fungi coepit
 X, 9, 2.

Timaues de rebus Siculis X, 7, 7. rex
 Aegyptius X, 13, 2.

Timo Pyrrhonianus XIV, 18. not. 1. 18,
 11 sqq. Timo Phliasius, Sillorum au-
 ctor XV, 62 extr.

Timochares de Hierosolymis IX, 35.

Titaea, Rheae Titanumque mater II, 2.
 p. 65.

Titanes Phoenicum I, 10. p. 41. Titaeae
 filii II, 2. p. 65. Bacchum discerpentes.

Titanides septem I, 10, 18.

Tlepolemus, Herculis filius X, 11, 18.

Tosibis v. Arsalus.

Trachin et Trachinia V, 22 extr. a Lo-
 cris eversa VI, 7 extr.

Trinitatis species Platoni adumbrata
 dicitur XI, 20. XIII, 13, 27 sqq.

Triptolemus II, 1. not. 9. II, 3. p. 75.

Troia capta quo tempore X, 9, 4. 11, 10.
 14, 3.

Turris Babelis qui meminerint IX, 14, 15.

Typho I, 10. p. 44. II, 1, 3. III, 12. not.
 3. V, 5. p. 195 sq.

Tyrus ab Hypsuranio frequentata I, 10.
 7. sancta insula ib. §. 21.

U. V.

Uranus Phoenicum I, 10. p. 42 sq.

Urie, Babyloniae urbs IX, 17. not. 2.

Urphe insula IX, 30. not. 2.

Usous I, 10. p. 40.

Vaphres Aegyptiorum rex IX, 30. not. 1.

Eius ad Salomonem litterae ib. 32.

Veneris aureae campus apud Aegyptios
 X, 8, 7. stella III, 11, 25.

Venti divino honore affecti I, 10. not. 21.

Vesta, Porphyrio *ἀλληγορουμένη* III,
 11, 4.

Vini usus Platoni qualis probetur XII,
 25.

Vita priscorum longior IX, 13, 1.

Vulcanus III, 11, 16.

Vulgo non omnia explicanda XII, 7.

Vultures omnes feminae, ex vento con-
 cipientes III, 12. not. 6.

X.

Xenocrates XIII, 13, 53. XIV, 4, 14, 5,
 1. 2. 9.

Xenophanes X, 4, 11. 14, 10. XI, 3, 1.
 XIII, 13, 41. not. 30. XIV, 17, 2. 7.

Z.

Zaradas VI, 10. not. 11.

Zeno Myndius Grammaticus II, 6. not. 6.

Zeno Eleates X, 14, 10. XI, 2, 3. XIV,
 17.

Zeno Stoeae auctor quos praeceptores
 habuerit etc. XIV, 5, 9. XIV, 6, 7 sqq.
 XV, 13, 7. 18, 2. 20, 1.

Zeus Belus Phoenicum I, 10. not. 52.

Zophasemin I, 10. not. 4.

Zopyrio Judaeorum meminit IX, 42.

Zopyrus VI, 9, 12.

Zoroastres I, 10, 34.

I N D E X I I I .

VERBORUM ET FORMULARUM LOQUENDI.

[Signo * distinxi eas voces et loquendi formulas quae vel formae vel significationis insolentia sunt notabiliores, signum † apposui iis vocabulis quibus carent lexica.]

A.

ἄβρα IX, 28. not. 10. Add. Stephan. thesaur. Vol. I. Fasc. I. p. 78. edit. Paris. 1831.

* Ἀβραάμης IX, 16.

† ἀγαθοῦσθαι XI, 22, 5. Cf. Stephan. thes. Vol. I. Fasc. I. p. 143.

* ἀγαθώτατος I, 10, 34. Cf. Fischer. ad Weller. Gr. I. p. 95 sq. Lobeck. ad Phryn. p. 92 sq.

† ἀγαπώντως XIV, 5. not. 2.

* ἄγειν εἰς οὐσίαν τι XV, 6, 9. Cf. Suicer. thes. I. p. 72.

ἀγέλαιος I, 3. τὸ τῶν ἀγελαίων πλῆθος.

† ἀγεννησία VII, 19, 1. Cf. Suicer. thes. I. p. 48 sq. Stephan. thes. Vol. I. Fasc. I. p. 279.

ἀγριώτερος et ἀγρώτερος XII, 52. not. 17.

ἀγύρτης V, 29, 2. Cf. Ruhnken. ad Tim. p. 9 sq. ed. Koch.

* ἀγχοιμαῖος μόρος VI, 10, 17.

* ἀγωνιστικῶς et δογματικῶς disputare. I, 3. not. 5.

ἀδάμας V, 24. not. 5.

ἀδιάστατος πόλεμος VIII, 14, 9.

ἀδύνατος et ἀθάνατος VIII, 8. not. 54.

ἀδώρητος XIV, 27. not. 7.

ἀθηθές et ἀληθές XIV, 27. not. 2.

† ἀθεμιτοφαγεῖν VI, 10, 8. ἀθεμιτογαμεῖν et ἀθεμιτουργεῖν attulit Suicer. thes. T. I. p. 109. ἀθεμιτοφάγος Hase in Steph. thesaur. Vol. I. Fasc. III. p. 817.

* ἀθλητής VI, 6. not. 34.

ἄθυρον στόμα ἀποφράσσειν I, 3. not. 8. αἰγονέως VI, 10, 10.

Αἰγυπτιᾶζειν XIII, 16, 11. δηλός ἐστιν αἰγυπτιᾶζον τῷ δόγματι. Vid. Stephan. thes. Vol. I. Fasc. III. p. 911.

αἰθῆρ III, 10, 6. 11, 1.

αἰόλος V, 14. not. 5.

† αἰπύθεν IX, 22, 3. ὑπὸ δ' ἔδραμεν αἰπύθεν ἔρκος, infra supraque urbem munimine cingunt, Vig. interp.

αἰρετιστής IX, 3, 3. Cf. Schweighaeuser. Lexic. Polyb. T. VIII. P. II. p. 16.

αἰστώ VI, 1. not. 7.

αἰτησις et ἄνεισις VIII, 5. not. 4.

αἰτία VI, 11. not. 25. ἂν αἰτία et ἀναίτια XIV, 6. not. 5.

† ἀκατανάγκαστος, nulla necessitate constrictus V, 9, 6. 10, 6. VI, 8. 23.

* ἀκολουθεῖν sq. accusat. VII, 14, 1.

ἀκονῆν τὴν φύσιν ἐπὶ τι IV, 15, 6.

* ἀκροβολισμός XI, 18. not. 6.

† ἀκύλαιος IV, 20. not. 2.

- ἀλγυνόεις et ἀλγυνόεις VI, 1. not. 5.
 ἀλείπτης, magister VIII, 12. 5.
 †ἀλευρομαντεῖν V, 25, 3.
 †ἀλιθεύειν = ἀληθεύειν XIV, 8, 7. 8.
 ἀλίσκεσθαι VI, 6. not. 17.
 ἄλλας et ἄτας VI, 7. not. 22.
 *ἄλλην ἄλλως X, 4. not. 1.
 ἀλλοῖος et ἄλλ' οἶος XIV, 18. not. 6.
 †ἀλλοτέρων, alienus IX, 28, 8.
 *ἀλογεῖν cum accusativo VIII, 14, 44.
 *ἄλωσις τοῦ λόγου XI, 18. not. 5.
 †ἀμβρύνεσθαι, se iactare, circumspicere XIV, 6, 2.
 Ἀμμόνιοι I, 9. not. 23.
 *ἀμφί, οἱ, τὸν τρίβωνα IV, 2. not. 9.
 ἄν et ὄν IV, 16. not. 43. — ἄν XIV, 7. not. 12.
 *ἀνάγειν ἄνω πρὸς τὸν θεόν, animos sursum tollere ad deum XIII, 18, 9.
 †ἀναγκοθέτης VI, 7. not. 24.
 Anacoluthia II, 7. not. 9. IV, 10. not. 3. IV, 22. not. 13. VI, 10. not. 6. VII, 2. not. 3. VIII, 7. not. 2.
 ἀναδεδεγμένος et ἀναδεδείγμένος VI, 6. not. 29.
 †ἀναιτιολόγητος, cuius causa reddi et explicari non potest VI, 9, 15.
 ἀνακτοτελέσται II, 3. not. 24.
 ἀναλοῦσθαι et ἀναλύεσθαι XIV, 14. not. 8.
 ἀναμάττεσθαι ποινὴν V, 20, 2. 3. Cf. Artemidor. II, 26. T. I. p. 185. Reiff. ἀναμάξαι κακά.
 †ἀναμηρούκισις = μερμηκισμός VIII, 9, 13.
 ἀναπερπάξασθαι VII, 8. not. 17.
 *ἀναπέμπεσθαι ἐπὶ τινα, spectare ad aliquem XIII, 12, 12.
 †ἀναπεπταμένως XI, 16, 7.
 ἀνάπηρος IV, 2. not. 4.
 *ἀνασπᾶν τὴν ἄλλην ὄφρυν IV, 2. not. 9.
 *ἀναστολὴ ἀδικίας VI, 6, 12.
 ἀνάστασις et ἀνάτασις III, 2. not. 4. IV, 1. not. 9. Add. Lexic. Polyb. p. 39. Schweigh.
 ἀνατείνεσθαι IV, 8. not. 2. — ἀνατείνεσθαι τὰς ὀφρὺς XV, 1, 12.
 *ἀνατιθεῖναι τι εἰς πρόσωπόν τινος XI, 7, 4. Cf. Wahl. clav. N. T. Vol. II. p. 412. β.
 †ἀνεγκλησία VI, 10, 6.
 †ἀνέγκριτος, dubius XIV, 18, 2. . .
 *ἀνεξαρνητὸς sensu passivo X, 11, 23.
 *ἀνεξέταστος sensu activo VIII, 14, 25.
 ἀνειμένος εὐσεβείας τρόπος VII, 6. not. 2.
 †ἀνένδεικτος XIV, 25 extr.
 ἀνερμάστιος ψυχὴ VIII, 14, 7.
 ἄνετος et ἄφετος VI, 6. not. 33.
 *ἀνέχειν VIII, 7. not. 7. Add. ibid. §§. 13. 14. VIII, 12, 5.
 *ἀνθρώπειος, ὃν III, 10, 14. πράξεις ἀνθρωπείους. Cf. Lexic. Polyb. p. 48. Schweigh.
 †ἀνθρωπογονεῖν VIII, 14, 52.
 *ἀνθρωπος, ὁ, ἐλεύθερος et φαινόμενος δοῦλος ἡμῶν VI, 10. not. 29. ὁ κατὰ ψυχὴν νενοημένος VII, 4. not. 1. ὁ ἔνδον ἀνθρωπος ibid. ὁ ἀληθὴς ἀ. VII, 10. not. 5. — ἀνθρωποι θεοῦ, βροτῶν, ποτῶν, σκέπης VIII, 9. not. 8. — ἀνθρωπος unde dictus XI, 6. 9. Cf. Suicer. thes. T. I. p. 350.
 ἀνίδρουσθαι VIII, 14. not. 38.
 *ἀνιερωστί II, 3. not. 32.
 †ἀνισοταχὺς, inaequali celeritate VIII, 14, 15.
 †ἀνταγανακτεῖν VI, 7, 11.
 †ἀντανίσωσις τινός, communio alicuius rei XI, 28, 10.
 ἄντια et αἷτια VII, 21. not. 6.
 ἀντιβλέπειν τῇ ἡδονῇ = ἀντιτείνειν πρὸς τὴν ἡδονὴν, εὐτόνως ἰσताσθαι πρὸς τ. ἡ., ἀθλεῖν κατὰ τῆς ἡδονῆς VII, 11, 33. 35. Cf. Suicer. thes. T. I. p. 371 sq.
 †ἀντιδοξία XIV, 13, 7.
 ἀντιμεσουράνημα VI, 11, 41.
 †ἀντισοφιστεύειν = ἀντισοφίζεσθαι XIV, 7, 9. 8, 7.
 †ἀντισπονδία, voluntatum studiorumque pugna V, 24, 5.
 ἀνυποστάτως VIII, 10. not. 6.
 ἀνώτατα ἀγαθὰ I, 1. p. 2. ἢ ἀνώτατα φιλοσοφία III, 13, 22.

† ἀξιοζήτητος VI, 7, 1.

* ἀξιόθεος V, 34, 3.

ἀπαιρωεῖσθαι II, 6. not. 15.

ἀπαλλαγὴ τοῦ σώματος VI, 6, 25.

* ἀπαμπύσχειν VIII, 14. not. 26.

ἀπαναστάσεις et ἐπαναστάσεις IV, 16. not. 29.

ἀπαντᾶν IV, 2. not. 11. V, 26. not. 1.

* ἀπαστρέπτειν τὸ νοερὸν καὶ ἐνθρον φῶς τῆς εὐσεβείας I, 3. p. 10.

* ἀπειρημένος, infandus, nefarius V, 9, 9. Cf. Polyb. I, 81, 9. VI, 56, 3.

ἀπειρητος V, 8. not. 5.

ἀπειρολεχῆς et ἀπειροτεχνῆς IV, 23. not. 5.

† ἀπελαστικός, efficiendi vim habens IV, 1, 12.

* ἀπελαύνειν, reicere II, 6, 18. Ibid. paulo post ἐξωθεῖν.

† ἀπελεγτικός IV, 21, 7.

† ἀπεριμάχητος VIII, 13. not. 6.

ἀπερῶμιμένοι καὶ ἀφανεῖς IV, 2, 12.

ἀπενναοθεῖσα et ὑπεννηθεῖσα III, 14. not. 3. An forte legendum ὑπεννηθεῖσα? Cf. Passov. Lex. sub ὑπεννόομαι.

† ἀπιστούντως ἔχειν τοῖς πράγμασι XIV, 7, 5.

ἀπὸ IX, 32. not. 2. — ἀπὸ τοῦ βελτίστου, κρατίστου XIII, 12. not. 5. — ἀπό τε — ἀπότε XIV, 25. not. 6.

* ἀπογιγνώσκειν ἑαυτὸν τινος VII, 7. not. 2.

ἀπόδειξις I, 3. not. 2.

ἀποδιδόναι XI, 22. not. 3.

* ἀπόδοσις III, 10. in cap. inscriptione, ubi Vig. accommodationis vertit. III, 13, 8. XV, 1, 4. ἐν φυσικαῖς ἀποδόσεσι. XV, 22, 48.

* ἀποκόπτεσθαι, abscindere sibi genitalia VI, 10, 25.

* ἀπόκρισις XV, 8. not. 5.

* ἀποπέμπεσθαι, reicere I, 9. p. 35. Cf. ἀπελαύνειν.

† ἀποπτωτικός VI, 11, 58.

ἀπορεῖν I, 2. not. 3. I, 3. not. 1. VII, 20, 1.

ἄπορος et ἀπόρρητος II, 7. not. 4.

ἀπορῶγγνύει γέλωτα XIV, 7, 6.

* ἀπόστρεπτος IV, 3, 8. διὰ τὸ ἀποστρεπτὸν αὐτῶν φύσει, quod ab illis naturae sensus abhorreat, Vig. interp.

ἀπόταξις et ἀπότηξις VI, 11. not. 33.

ἀποτείνεσθαι πρὸς τινα XV, 5, 11.

ἀποτροπιασμός et ὑποτροπιασμός VI, 4. not. 1.

† ἀποχέτεναι, aquae ductus IX, 37, 3.

ἀποχή et ἀποδοχή V, 9. not. 10.

* ἀποχραίνεσθαι XI, 22, 5.

* ἀποχρόντως II, 2. not. 18.

ἄρα VIII, 7. not. 9.

* ἀραὸς = ἀραιὸς IX, 22, 2.

ἀργεννὰ τροχάσματα IV, 23, 7.

ἀργυρέαννος III, 9. p. 111. Cf. Gesner. in Orphic. p. 460. ed. Herm.

ἀρετὴ VIII, 14. not. 2.

ἀριζήλητος IX, 10, 5.

ἀροῦν VI, 1. not. 4.

† ἀρῶητολογία V, 32, 1.

ἄρῶητος et ἄρῶηκτος VII, 13. not. 8. Add. Dorville ad Charit. p. 490.

* Ἀρῶητοφῶρια II, 3. not. 20.

* ἀρσενικός = ἀρῶενικός IX, 28, 2. 29, 18.

† ἀρσενικοίτης VI, 10, 13. Cf. 1 Cor. VI, 9. 1 Tim. I, 10.

ἀρτάβη IX, 33, 1.

Articulus I, 3. not. 5. VIII, 12. not. 11. ante pronem. relativ. V, 15, 4. τοῦς περὶ ὧν ἄρτι λέγομεν. V, 34 extr. VI, 6, 15. 11, 10. 11. 22. 41. VII, 22, 4. Vid. ad Euseb. H. E. T. I. p. 95. Cf. Winer. Gr. N. T. p. 123. *)

† ἀρχισωματοφύλαξ VIII, 4 extr.

* ἀρχόμενοι, οἱ, I, 5. not. 3.

† ἀρχοντικός VII, 3, 3.

ἀρώματα I, 9, 8.

ἄσημος, ἐπίσημος χρυσὸς VIII, 14. not. 13.

* ἀσκητικὰ προτροπαὶ VI, 6, 24.

ἀστεῖος iunctum v. ἀγαθός I, 9, 18. IV, 1, 10. IV, 5.

† ἀστεροπληθής V, 8, 3.

† ἀστεροσκοπική, ἡ VI, 11, 51.
 † ἀστραπηδὸν VIII, 10, 9.
 † ἀσυγκατάθετος, nihil assensu comprobans XIV, 18, 14, 17.
 † ἀσύμπλόκος III, 6, 5.
 Attractio VII, 6. not. 4. XI, 21. not. 4.
 † αὐγοειδής XI, 24, 4.
 † αὐθεκούσιος VI, 6, 14, 22, 45, 51.
 VII, 16, 4, 24.

* αὐλῶπις ἀτραπιτὸς, raro discri-
 mine callis, Vig. interp. IX, 22, 2.
 † αὐτοάγαθος XI, 22. Cf. Suicer.
 thes. T. I. p. 580.
 † αὐτογένεθλος IX, 10. not. 2. V, 12, 3.
 αὐτοζωή VI, 6, 42.
 αὐτόθεν I, 3. not. 2. I, 4. not. 11. I, 5.
 not. 4.
 αὐτὸ μόνον II, 6. not. 17.
 † αὐτόνους VII, 15, 10.
 αὐτοῦ et ἀπτοῦ XI, 28. not. 1.
 αὐτοτελῶς, plane VI, 6, 11.
 † αὐτοτοιοῦτος VII, 20, 4.
 αὐτῷ et αὐτῷ IV, 6. not. 2. Add.
 Schweighauser. ad Polyb. I, 18,
 3. T. V. p. 195 sq.

* αὐχεῖν τινα XIV, 2. not. 1.
 ἀφιέναι φωνήν I, 3. not. 8.
 † ἀφιλοχρήματος VIII, 12, 7. Cf. Suicer.
 thes. T. I. p. 599.
 ἀφορμή VII, 22. not. 12. VIII, 10. not. 3.
 * ἀφυστερεῖν τινα, ab aliquo seiunctum,
 remotum esse IV, 5, 4.
 † ἀχρηστομάθεια XIV, 2, 5, 13, 7. XV,
 1, 8.

B.

βαθὺ φρόνημα I, 4. not. 10.
 βαίνειν ἐπὶ τινι I, 3. not. 7.
 βάρις V, 10. not. 5.
 * βαρύμηνος = βαρύμηνις, βαρυνήμιος
 VIII, 12, 11.

Βεελζεβούλ IV, 22. not. 15.
 * βίβλος, ἡ, de scriptura sacra VIII, 5, 7.
 τὰ βιβλία ita dici ostendit Suicer.
 thes. T. I. p. 687.

βλέπων πλοῦτος I, 1. not. 3.
 βοστρύχους et ὕστριχας VIII, 14. not. 37.

II.

* βουκολεῖν III, 11, 24. οἱ Κούρητες,
 τὸν Κρόνον βουκολοῦντες, nutrites.
 Brachylogia I, 8. not. 5. II, 6. not. 14.
 III, 5. not. 1. VI, 1. not. 8. VI, 7. not.
 23. VI, 11. not. 39. VIII, 7. not. 16.
 XIV, 6. not. 10. XIV, 7. not. 5.
 † βραχυτελής XIV, 25, 3. ὠκύμορα καὶ
 βραχυτελῆ.

Γ.

γεγονὸς et γένος IX, 27. not. 11.
 * γεγραπμένος VIII, 14. not. 15.
 † γενεθλιαλογική, ἡ VI, 11, 51.
 † γενεσιουργία VII, 12, 10.
 γενναῖος X, 3. not. 10.
 γραμματεῖον XIV, 7, 3.
 γυμνῇ καὶ ἀκαταλύπτῳ κεφαλῇ VII, 2.
 not. 1. φωνῇ XIII, 1, 4.
 γυρῶσαι et ἐγρῶσαι XIII, 12. not. 13.

Δ.

δαιμόνιον IV, 16. p. 171. not.
 Dativus simplex, ubi ἐν sq. dat. exspe-
 ctetur I, 4. not. 9. Cf. Wüstemann.
 ad Theocr. id. III, 16.
 † δαφνηρεφής VI, 3. not. 1.
 δεικνύναι ἄλλο, ἄλλο μὲν νύειν XIII, 13. †)
 † δεκανὸς VI, 10, 21.
 * δέον = δέον ἐστὶ, δεῖ VIII, 3, 2.
 δευτέρως XII, 4.
 δευτερωταί XI, 5, 2. XII, 1, 5.
 δητὸν ἄλγετον IV, 9. not. 5.
 διὰ X, 3. not. 8.
 † διαίσθησις XIV, 9, 1.
 † διαιωνίζειν V, 1, 9. Cf. Suicer. thes.
 T. I. p. 859 sq.

* διαλέγεσθαι, in disserendi arte ver-
 sari IX, 2, 4.

* διαλελυμένος χρησμός, lenius, mollius
 responsum V, 35, 3.

διαμονή et διανομή XIV, 26. not. 2.

* διασκευάζειν τινὰ de poeta qui ali-
 cuius facinora praeclare canit V,
 33, 8. ἐπὶ τῷ διασκευάσαι αὐτοὺς,
 egregia facinorum enarratione,
 Vig. interp.

† διαστρατεία X, 7, 5.

διαφορὰ et διαφθορὰ XIV, 25. not. 2.

* διδασκάλιον VI, 6. not. 35.

διδόναι VI, 11, 28. * διδόμεν. Vid.

Maittaire de diall. p. 169 sq. cf. p.

465. Sturz. et Winer. Gr. N. T. p.

71 sq.

* διεκδικεῖσθαι IV, 1. not. 2.

† διεξεργήσῃς VI, 3. not. 1.

διήλαττον et διέλαθον IV, 17. not. 6.

Δίος et Δίος V, 5. not. 15.

δικάζειν VIII, 14. not. 25.

διολκούμενος et διελκόμενος II, 3. not. 18.

διότι VIII, 13. not. 3. Add. VIII, 5, 6, 7.

XIV, 19, 1. 21, 1. Lexic. Polyb. p. 164. Schweigh.

† διισσοκέρας, † διισσόπους V, 13, 3.

διώκειν τὸν οὐρανὸν V, 33. not. 12.

δόγματα τῶν ὄντων ἐπιγνώσεως, praecepta ad rerum naturam cognoscendam spectantia XI, 5, 6.

* δοξαστής VI, 10. not. 26.

δοξοκοπία IV, 19. not. 6.

* δράκων, θῆρ, λέων, ὄφις de diabolo VII, 16, 4. Cf. ad Euseb. H. E. V, 1. not. 69. V. C. II, 46. not. 2. Suicer. thes. I. p. 850. p. 961. II. p. 232. p. 535.

δρᾶμα VI, 7, 20.

δριμύτης λεπτή καὶ ταπεινή XV, 13, 1.

* δυνάμεις IV, 1. not. 3. cf. VI, 11, 21. 23.

* δυνατὸς εὔξασθαι θεῷ IX, 8, 1. γενομένην θεῷ εὔξασθαι δυνατωτάτῳ, cuius apud deum potentissimae preces erant, Vig. interp.

† δυσθῆρευτος XV, 9, 8.

δυστροπία et δυσσωπία VII, 13. not. 6.

Δωδωναῖος et Διδυμεὺς IV, 2. not. 5.

E.

εἶαδε et ἄδαῃ V, 8. not. 3.

εἶν pro ἄν VI, 7. not. 21. — XII, 3. not.

3. Add. Foss. commentat. crit. qua probatur declamationes duas Leptineas a Jac. Morellio et ab A. Maio

reptas non esse ab Aristide scriptas p. 20 sq. Altenburg. 1841.

ἐάσαντες et ἄξαντες VIII, 14. not. 14.

ἐγαστριμυθος V, 25, 3.

† ἐγγραμμος VII, 13. not. 10.

ἐγκρίνειν XII, 2. not. 4.

* ἐθωθία I, 10. not. 81.

εἰ cum Coniunctivo II, 4. not. 2. Add. V,

24, 5. 25, 5. VI, 10, 1. εἰ sq. particip.

VI, 11. not. 36. — εἰ et ἡ V, 25. not.

4. V, 26. not. 1. VI, 7. not. 24. — εἰ

et καὶ VI, 8. not. 17. — εἰ τῷ ἱκανὸς πιστώσασθαι ὁ Πλάτων III, 9. not. 11.

† εἰδωλικὸς, idolorum cultor II, 3, 11. ex Clem. IV, 16, 26. Cf. Lobeck. ad Phryn. p. 228. Ex Theodoret. H. E. IV, 22. vocabulum hoc iam attulit Nothnagel. in specim. supplement. in Suicer. thes. p. 1. Add. ind. ad Euseb. V. C. p. 573.

Εἰλείθυια IV, 23, 7.

εἶναι XI, 21. not. 4.

εἰλικρινής, εἰλικρινής XII, 51, 22. 26. XV, 15, 4.

εἶο et ἡὼ VI, 2. not. 1.

* εἰσαγόμενοι, οἱ, εἰσαγωγή I, 5. not. 3. Add. XII, 1. in cap. inscript.

* εἰσέχεσθαι εἰς εἰδησὶν τινας VI, 7, 19.

* εἶτε — εἰ III, 9, 14. εἶτε — ἡ V, 4, 2.

* ἐκβάλλειν τὰς αἰσθήσεις ἐκ τῆς ἀληθείας I, 8. not. 3.

ἐκδέχεσθαι sq. infinit., sustinere XIV, 7, 6.

ἐκθορεῖν τῆς μητρὸς V, 33, 10.

† ἐκθρεψίς III, 11, 26.

ἐκλυόμενος et ἐκδύμενος XI, 11. not. 17.

ἐκμαγεῖον XI, 11. not. 11. XV, 44. not. 1.

† ἐκμάθησις XII, 20. in cap. inscript.

* ἐκμαίνεσθαι ἐπὶ τι, furioso quodam impetu ad aliquid ferri I, 4, 4. Cf. Wüstemann. ad Theocrit. id. 2, 48.

* ἐκπονεῖσθαι τι, in aliqua re elaborare V, 2, 2. τὸ ἀνθρώπων γένος — θυοίαις τε καὶ κνίσσαις — διὰ πάσης σπουδῆς ἐκπονούμενον.

† ἐκσκοπεῖν V, 25, 3.

- ἑκασίς III, 11. not. 12.
† ἐκτεκμαίρεσθαι V, 23, 1.
ἐκτομή I, 10. not. 72.
ἐκτός, τὰ et similes formulae VI, 6. not. 24.
ἐκτραχηλίζειν εἰς τι IV, 22. not. 12.
ἐκτρέπεσθαι ἐκ τινος V, 11, 1.
ἐκτυφος μοῦσα V, 21. not. 9.
ἐκφωνεῖν IV, 2. not. 8.
* ἐλεγχος VI. prooem. not. 4.
* ἐλεῖν τὸν λόγον XI, 18. not. 5.
ἐλκόμενος et ἐλκούμενος VI, 11. not. 41.
* ἐμποδιστατεῖν XIV, 25. not. 5.
* ἐμπορία ἐν θεοῖς IV, 2. not. 3.
ἔμπουςαι XIV, 6, 1.
* ἔμψασιν διδόναι sq. ὅτι, manifesto declarare I, 10, 32. Cf. Schweighaeuser. Lexic. Polybian. p. 209 sq.
† ἐναντιοφορεῖν, viam contrariam tenere VI, 11, 21.
ἐνάργεια et ἐνέργεια IV, 3. not. 2.
ἐνδέχεται VI, 11. not. 23.
* ἐνδεχομένως VIII, 4. not. 6. VI, 9, 16.
† ἐνελαφρίζειν XV, 4, 5.
ἐνερεΐδειν τὸν θῆμὸν τινι, iram effundere in alqm V, 34, 3.
† ἐνευφημεῖν, celebrare VII, 12, 2.
* ἐντευξίς XI, 5, 4.
* ἐντυποῦν τινι τοῖς ἡθεσὶ ἑαυτοῦ IX, 3, 1.
εἰς ἀρχῆς et ἐξετασθῆναι X, 7. not. 6.
* ἐξαγκωνίζεσθαι VI, 6, 24. εἰ ἐξηγκωνισμένοι περιπατοῦν, quod Vig. non male quamquam paulo liberius vertit: si nimium sibi placuerint. Proprie: mit eingestaemmten Ellenbogen einhergehen.
ἐξανθίζειν, libare XIV, 27 extr.
* ἐξέρχεσθαι τινος, oriri ab aliquo, proficisci XII, 16, 1.
εἰς ἐτι σπαργάνων IV, 2, 14. Cf. Lobeck. ad Phryn. p. 48.**)
εἰς ἐχέσθαι τινος, aliqua re antecellere XIII, 14, 12.
ἐξηγητῆς V, 34. not. 3.
ἐξορχεῖσθαι II, 3. not. 7.
ἐοικε XI. prooem. not. 3.
ἐπ' ἀνάγκαις VIII, 7. not. 5.
ἐπαγωγή XIV, 18. not. 3.
ἐπακτὸν πῦρ V, 24. not. 9.
ἐπαναβαίνειν ἐκ τινος IV, 22. not. 7.
ἐπαοιδῇ VI, 9, 15.
ἐπεὶ IV, 16. not. 6. X, 3. not. 17.
ἐπεισκυκεῖσθαι V, 24. not. 13.
ἐπερωτῆν τινι λόγον περὶ τινος I, 3, 6.
τὸν λόγον τινὸς I, 5, 2.
* ἐπεσθαι sq. accus. XII, 51. not. 10. Cf. ἀκολουθεῖν, κατακολουθεῖν et Ad-denda ad p. 225.
ἐπέχεν τόπον τινὸς I, 1, 10.
ἐπὶ V, 4. not. 8. — ἐπὶ et ἐτι IV, 17. not. 2.
ἐπιβάλλειν ἀγχόνῃ τινὰ I, 4, 6.
ἐπιειμένος τὴν βασιλείον ἀξίαν IV, 10, 5.
† ἐπίθους I, 10, 4.
ἐπιλλίξεσθαι XIV, 18, 17.
ἐπιλογῇ et ἐπιπολῇ VI, 11. not. 1.
* ἐπίμαχος = σύμμαχος III, 11, 11. ubi Vig. vertit: Bacchus autem cum germinare incipit, idque pro qualitatibus iis, quibus illa vis afficitur, quae tenerior adhuc, tametsi ad fructus excellentis productionem idonea, sub terra delitescit: tum vero suam ei virtuti commodat operam, quae, ut floribus excludendis praest, Attis symbolo — adumbratur. Cf. Passov. sub h. v.
* ἐπιμέμφεσθαι τινὶ τινος pro τινὶ τι III, 13, 11.
† ἐπίμνησις VIII, 3, 3.
* ἐπινεύειν, probare XIII, 19, 5.
† ἐπινυμίζεσθαι IV, 21, 8.
ἐπιπολῆς XIV, 26. not. 3.
* ἐπισημαίνεσθαι sq. accusat. X, 4. not. 12.
ἐπίσκηψις III, 17. not. 1.
ἐπίστρεπτος IX, 22, 7.
ἐπιστημονικὴ εὐσέβεια, scientiae conciliatrix pietas I, 1, 3.
* ἐπιτεχνίζεσθαι πόλεμον, instruere bellum XIV, 2, 3.
ἐπιτεχισμός VIII, 14. not. 27.
ἐπιτηδεύα, τὰ X, 11, 1.

*ἐπιτρεπτικοὶ λόγοι, cohortationes VI, 11, 32.

†ἐπιτριβῇ III, 17, 2. ubi recte, credo, Vig. fastu vertit, quamquam sententia verborum ἐπὶ τῇ καὶ τούτων ἐπιτριβῇ καὶ φυσιώσει non est, ut Vig. interpretatur: ut fastu et arrogantia inflatis *exitium afferrent*, sed potius: ut etiam horum fastum et iactationem confirmarent et augerent. Fastus autem significatione positum innovavit Eusebius vocab. ἐπιτριβῇ, cum medium verbi ἐπιτρίβειν dicatur de iis qui fuco faciem illinunt. Contra perniciem significat ἐπιτριβῇ VI, 11, 22. Violentiae notionem subiecit voci Euseb. V. C. IV, 54. p. 308. edit. meae.

ἐπιτυγχάνειν III, 6. not. 2. VIII, 8. not. 1.

†ἐπιφάσκειν VIII, 14, 12.

ἐπιφημίζειν et ἐπιφημεῖν II, 4. not. 4.

ἐπιφωνεῖν I, 1. not. 1.

ἐπλήσθη et ἐπλήχθη X, 3. not. 9.

ἐποπιέσθαι V, 28, 2.

ἐπῳδαὶ I, 10. p. 40. Vid. Addenda ad h. l.

ἐρεῖ λόγος, ratio suadeat, Vig. interp. III, 15, 2. An forte legendum αἰρεῖ λόγος? Cf. Dorville ad Charit. p. 595.

ἔρμα VI, 7. not. 1.

*ἐξήλωμένην μανίαν μεμνημέναι XIV, 18, 18. opp. τετυφῶσθαι.

Ἔστις, ἀφ' I, 9. not. 9. — οἱ ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἐστίας XV, 6, 2.

*ἐστὼς, ὁ de deo XI, 18. not. 13.

ἔτι et ἔστι III, 11. not. 26.

εὐαγγελίζεσθαι τινὰ τι I, 3. not. 3. sq. infinitivo I, 10. not. 92.

εὐαρεστόησις τῷ θεῷ XV, 3, 1. Cf. sub εὐχῇ.

εὐγνώμων II, 6. not. 21.

εὐεργετεῖν VIII, 5, 2. εὐεργέτηκας. Cf. Matthiae Gr. §. 169. §. 167. b.

εὐήτριος XIV, 24 extr.

εὐθείαν et εὐθεία XI, 13. not. 3.

εὐθύ τινος ἵεναι XIV, 7, 7. εὐθύ τοῦ τολμήματος ᾗσαν, recta facinus aggressi sunt.

εὐθύβολος προσηγορία IV, 5, 5.

εὐλογχα εὐδωλα V, 17. not. 2.

*εὐπέλης V, 23 init.

εὐρεσιλογεῖν III, 13, 7. V, 3, 3.

εὐρεσιλογία II, 6, 13. σεμνοτέρας εὐρεσιλογίας τοῖς μύθοις προσεπινώσαντες, honestiorem aliquam novorum commentorum speciem fabulis attexere, Vig. interp. III. prooem. p. 93. III, 15, 2. 16, 3. cf. XIV, 10, 3. 6.

*εὐσεβεῖν θεόν, venerari deum III, 6, 4. IV, 21, 4. V, 20, 6. Cf. Passov. sub h. v.

εὐχῇ cum dativo V, 20, 2. Cf. Winer. Gr. N. T. p. 180.

*ἐφοδεύειν τι, pertractare aliquid VI, 10, 30. = διαλαμβάνειν, ibid.

*ἔχει οὕτως ἐπὶ τῶν ἄλλων VI, 8, 18. ἔρχεσθαι et ἔχεσθαι VII, 22. not. 5.

ἐχομένως ἔστι, consentaneum est XIII, 12, 13.

Z.

ζαφλεγῆς III, 15, 4. ζαφλεγέων ἄστρον.

ζήτησις omissum VII, 1. not. 2.

ζωπλαστεῖν σχήματα ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, in virorum et mulierum speciem simulacra configurare, Vig. interp. III, 3, 13. Cf. Passov. sub h. v.

ζώπυρον σπέρμα VII, 8. not. 9. Add. Ruhnken. ad Tim. p. 109 sq. ed. Koch.

H.

ἧ et ἡ IV, 15. not. 3. IV, 16. not. 40.

ἡδίων et ἡδὺ ὄν XIV, 27. not. 5.

ἡῖα IV, 14. not. 14.

*ἡλῖος II, 5. not. 1. VII, 15. not. 1.

*ἡμέρα νοερά καὶ φωτεινοτάτη τῆς ἀληθοῦς εὐσεβείας I, 5, 1.

ἡμέριος V, 28, 4. Cf. Lobeck. ad Phryn. p. 53.

*ἡμιδούλεια VI, 7, 10.

ἦν VIII, 8, not. 49. ἦν sq. optativo in orat. obliq. XV, 6, 17.

ἦπου et ἦπου V, 24, not. 3.

† ἡώιον, sub prima exordia lucis, Vig. interp. V, 8, 6.

Θ.

Θαλαμιεύεσθαι VIII, 14, 44.

Θάμνων et τάμνων V, 9, not. 1.

Θειόδαμος V, 8, not. 4.

*Θείων αἰθήρ V, 8, 4.

Θέμελλον VI, 1, 4.

Θεμνωδής V, 16, 1. Cf. Passow über Zweck, Anlage u. Ergaenzung griech. Wb. p. 122.

*Θεοκλητεῖν IX, 2, 2.

*Θεολογεῖν I, 6, not. 1. I, 9, not. 21. II, 4, not. 2. Add. II, 6, 11. 13. III, 9, not. 10. Et ibid. §. 12, τὸν θεολογούμενον Δία, Jovem illum, quem theologi loquuntur, Vig. interp.

*Θεολογίαι III, 19, 1. ἐν ταῖς θεολογίαις, in theologiae suae libris, Vig. interp. — *Θεολογία, dei appellatio XI, 14, 1.

Θεός XI, 6, 8. *Θεέ. Cf. Winer. Gr. N. T. p. 59. — Θεοὶ, οἱ VIII, 7, not. 3.

† Θεοφήτης V, 7, 1.

Θέοις ὄπλων XIII, 19, not. 7.

Θεωρία I, 10, 36. II, 1, 28. V, 3, 3. XI, 6, not. 1.

Θύειν, θυμιατήριον, θυσιάζειν I, 9, 8.

Θυμέλη, scena V, 32, 1. Cf. Lobeck. ad Phryn. p. 164.

I.

ἰάσθαι τινα, spem alicui afferre, sublevare aliquem V, 34, 9.

*ἱατρὸς VII, 12, not. 3.

*ἰδοσαν XIV, 24, not. 4.

ἰδρυνεῖς IX, 7, not. 1.

ἱερὰ κεφαλὴ I, 1, not. 1.

† ἱερακοπρόσωπος III, 12, 2.

ἱερουργίαι φιλόθεοι I, 1, not. 2.

ἱκνεύμενος χρόνος IX, 41, 4. Cf. Passow. sub v. ἱκνέομαι.

*ἱλυσπᾶσθαι περὶ τι, aliqua re occupatum esse V, 2, 2.

*ἵνα in orat. obliq. sq. infinitivo. IV, 1, 16. post εὔχεσθαι pro infinit. VIII, 5, 2. — ἵνα X, 3, not. 2. — ἵνα sq. imperfecto V, 34, 6.

Infinitivus V, 28, not. 8. Add. IV, 5, 5.

ἰσόρροπος φωνή V, 21, not. 6.

ἰστοβοῆι γέροντι νέαν ποτίβαλλε κορώνην proverbialis dicendi formula V, 30, 2. Vid. Passow. sub h. v.

ἴτης XIV, 5, 11.

K.

καθεῖς X, 1, not. 2.

καθικτενεῖν V, 4, 10. ἐκαθικτενον.

Cf. Matthiae Gr. §. 170.

καθίζειν V, 28, 3. *κεκαθικέναι.

*καθ' ὃ δὴ ὅτι VI, 11, not. 34.

καὶ et μὴ VII, 10, not. 3.

† κακοτέχνημα V, 24, 8.

*καλλίγονος, ἡ, ον III, 11, 11. Cf. sub v. ἐπίμαχος.

καλὸς X, 3, not. 10.

κατὰ et καὶ III, 11, not. 4.

καταβάλλειν VI, 6, not. 3. καταβάλλεσθαι et καταλαμβάνεσθαι III, 10, not. 1.

καταγλωττίζεσθαι τινα, einen niederreden XIV, 6, 14.

καταδοκεῖν = δοκεῖν, videri XIV, 8, 7.

*καταιονεῖν VIII, 14, not. 31.

*κατακολοῦθαι sq. accusat. XI, 7, not. 2.

† καταναγκαστός VI, 11, 39.

† καταναιετάειν IV, 17, 6.

*καταπορνεῖν ἐαντὸν de eo qui suam ipse pudicitiam prodat VIII, 7, 1.

καταριθμεῖν τινά τινα IV, 17, 6.

καταφρονεῖν IX, 14, not. 2.

κατεκάλυψε et κατεκάλυψε III, 2, not. 1.

*κατόπιν XV, 13, not. 5.

κατορύσσειν II, 5, 2. δυσσεβείας καὶ ἀγνωσίας θεοῦ μέθῃ τὰς ψυχὰς κατορυγμένοι.

καταφερῆς et ἀταφερῆς II, 1, not. 17. Add. Lobeck. ad Phryn. p. 439 sq.

Κεῖος et Χεῖος XII, 49. not. 4. Cf. Hess. specim. nov. edit. Basil. M. de leg. scriptt. Gr. c. X. p. 17.
 κενός et κοινός II, 3. not. 32. Cf. Dorville ad Charit. p. 289. p. 625 sq.
 *κηδεύειν XI, 18. not. 6.
 κινεῖν τὰ χρησθήρια VI. prooem. not. 3.
 — λίθον ἅπαντα κινεῖν XV, 21, 1.
 Κλαρίη κραναή V, 16. not. 4.
 *κλεισίας VIII, 14, 44.
 κλήσεις V, 14. not. 2.
 κνηφίας V, 21. not. 10.
 κοάλεμος XIII, 5. not. 1.
 κοιλὴ Λακεδαιμόνων V, 28. not. 2.
 κοιλὸν νόμισμα XI, 18. not. 10.
 *κοινωνεῖν τινι de feminis rem habentibus cum viris VI, 10, 9. 11. 15. ταῖς Μούσαις, Musarum consuetudine uti ibid. §. 19.
 κοινῶς sq. dativo III, 10, 13.
 *κόλπος ἡμερῶν πλήρης IX, 28, 6.
 κομᾶν τινι V, 34, 9. ἐκόμων Δήμητρι, agrorum ubertate gliscere ac luxuriare coeperunt, Vig. interp.
 κομίζειν τὴν ἀπόδειξιν τινι IV, 3, 1.
 †κομπία XV, 1, 4.
 Confusio duarum locutionum VI, 8. not. 4. VI, 11. not. 4.
 κονίεσθαι VIII, 14. not. 10. Add. XIV, 2, 3.
 κοπάζειν IX, 12. not. 3.
 κόπτειν τινά, invehi in aliquem XIII, 1, 4.
 κόρος σίτου, οἴνου IX, 33, 1.
 κοσμικὰ παθήματα, res quae huius universi naturam consequuntur, Vig. interp. I, 9, 20.
 κοσμογένεια XI, 25. not. 1.
 κραταίριος V, 21. not. 2.
 κρατοῦντες, οἱ, domini VIII, 4, 2.
 κρεανομία φόρων et φόνων II, 3. not. 10.
 †κρεοβορεῖν, crudis carnibus vesci VI, 10, 4.
 κρημνός V, 2, 4. 3, 6. κατὰ κρημνῶν φέρειν.
 κρηπίς VI, 7. not. 1.
 κρῖνον ὁμοῖον ἐλύμῳ IX, 27, 19.

κρούνωμα XIV, 14. not. 10.
 κρυμός et κρυμνός VI, 3. not. 1.
 πτεῖς γυναικίδος II, 3. not. 34.
 *κυκλικὸς λόγος XI, 22. not. 5.
 κυνόμναι IX, 29, 13. Cf. Lobeck. ad Phryn. p. 689.
 κυνὼν et κυνῆν III, 11. not. 6.

Λ.

λακτικὴ, ἡ V, 34, 1. opp. ἡ πυκτικὴ.
 λαρός IV, 9, 6.
 λέξις II. prooem. not. 2.
 λευκός XI, 9. not. 2. XV, 1. not. 1.
 λεχθείσας et ἐλεχθείσας IV, 14. not. 1.
 †λεθοθεσία IX, 27, 2. μηχανὰς πρὸς τὰς λεθοθεσίας, quibus adducti sursum lapides inter sese postea coagmententur, Vig. interp.
 λιπαρεῖν πρὸς τινι, totum esse in aliqua re XI, 22, 2.
 λογικὴ λέξεων σύνεσις, disserendi vis et solertia in oratione conspicua XI, 5, 5.
 λόγος et νόμος VII, 13. not. 7.
 λυγίεσθαι et λογιέσθαι IX, 3. not. 11.
 *λυπεῖ, οὐ, iuvat V, 1, 2.

Μ.

μάλιστα IV, 3. not. 3.
 μαχόμενον VI, 11. not. 26.
 μέγα et μίγα V, 9. not. 5. Cf. Dorville ad Charit. p. 564.
 μεγαλεῖον VIII, 10, 3. 5.
 †μεγιστοῦχος IX, 37. not. 1.
 μείς = μὴν IX, 29, 15.
 μεμέληκεν et μεμελέτηκεν IV, 19. not. 3.
 *μεταδιώκειν in bonam partem, appetere, consecrari I, 10, 36. IV, 2, 14.
 *μεταδιώξις I, 5. p. 19.
 †μετακρμία XI, 22, 1.
 μεταποίησις VII, 1. not. 3.
 μετεωρολόσχης III, 13, 20.
 μηθεῖς, οὐθεῖς XV, 61. *)
 μνηραγυτεῖν et μητραγυτεῖν II, 8. not. 10.
 †μυλτόχως IX, 29, 29. Σκέλη δὲ μυλτόχρωτα, miniata rutilant crura.

μυέλλην III, 11, 27. Cf. Passov. sub h. v.

μοῖρα ἀγαθῇ VIII, 14. nott. 8. 12.

μορίον II, 3. not. 36.

μουσική et μουσα VII, 13. not. 10.

μυθήρια II, 3. not. 12.

Μυκαλήιον ὕδωρ V, 16. not. 2.

IV.

*ναέται ὄλβου, μανίας, τύφου V, 31, 3.

*νεανιεύεσθαι πρὸς τὰ μαθήματα, *studiose tractare mathematicas disciplinas* XI, 22, 2.

νεανικὸς IX, 8. not. 1.

*νεηγενῆς = νεηγενῆς IX, 22, 5.

*νεοπηγέα γυνῆ ἀρνῶν, *juvenilia corpora*, Vig. interp. IV, 9, 8.

*νεοττία = νεοττία VIII, 7, 1.

νευροσπαστεῖσθαι VI, 6. not. 9.

νεφέλη V, 9. not. 4.

Νηλαίην et νηλείην ὁθόνην V, 9. not. 3.

νηστis XIV, 14. not. 10.

νηκᾶν ψεύδος VII, 22, 14.

νομίζεν VIII, 9. nott. 2. 33. *νομιστόν, *in sola opinione positum* XIV, 18, 6.

νόμος et νομός IX, 27. not. 3.

*νοσηλεύεσθαι passiv. *laborare morbo* VII, 8, 28. Cf. Passov. sub h. v.

νωτον γῆς V, 16, 1.

νωχελῆς III, 11, 24.

II.

ξόανον III, 8. not. 1.

O.

οἶαξ VI, 7. not. 1.

*οἶδα IV, 5, 3. τὰ — θεῖα λόγια οὐδ' ὅλως ἀγαθὸν οἶδεν ὀνομάζειν δαίμονα, *ut nos: die Schrift weiss zu nennen. cf. §. 5. ubi εἶωθεν ὄν. legitur.* VI, 6, 29. οἶδε γὰρ συνουσία φανυλὴ κακύνειν.

οἶδημα V, 21. not. 3.

οἰκεία et οἰκουῖα XI, 18. not. 4. — *οἰκεία, ἡ XIV, 7, 4. ἐπισπασάμενος τῶν προσομιλούντων τινα εἰς τὴν οἰκείαν, *cum e suis unum privatim*

ac familiariter seduxisset, Vig. interp.

*οἰκονομία μυστική I, 1. not. 12.

οἰκονομικός XIV, 7. not. 2.

οἶνφ et ψιλῶ II, 1. not. 7.

οἷστροισιν et οἰστροισιν V, 7. not. 6.

ὄλοοιτροχος, ὄλοοιτροχος V, 29. not. 3.

†ὄλκιμος VIII, 14, 49. Cf. Lobeck. ad Phryn. p. 228.

ὁμοιος II, 8. not. 1.

ὁμοιώσις τιнос πρὸς τινα III, 13, 21.

ὀξυδερχία et ὀξυδορχία III, 11. not. 19.

Cf. Lobeck. ad Phryn. p. 576.

†ὀξυνκησία III, 12, 2. Cf. Lobeck. ad Phryn. p. 513 sqq.

*ὄρᾶν sq. duplici accusativo, *etwas in etwas sehen, erblicken* III, 7, 1. λίθους μὲν ὄρῳσι τὰς στήλας etc. — *ὄρακε XII, 29, 29. *ὄρα-θειή VI, 9, 2.

ὀρθότης, ὀρθωσις τῶν ὀνομάτων XI, 6. not.

ὀρίανον et ὠρίανον II, 3. not. 34.

†ὀρνεθομαντεῖον V, 25, 3.

*ὄς in interrogatione directa VI, 7. not. 14.

ὄσα VI, 6. not. 25.

†ὄσιριακός V, 5, 3.

ὅτι cum infinitivo IV, 17, 5.

οὐ ἀλλὰ καὶ VI, 11. not. 46.

οὐδὲν δὲ οἶον IV, 16. not. 22.

οὐθ' ἕτερα et οὐ θάτερα IV, 2. not. 10.

οὐκ ἄν φθάνοι VII, 21. not. 6.

οὐσία et αἰτία VII, 22. not. 11.

†οὐσίωσις VII, 10, 1. XI, 19, 3.

οὔτε — οὐχ VI, 10, 9. 11. not. 28.

Οὔτις, ὅ, VI, 7, 10.

II.

παίγνια καμπεισίγνια II, 3. not. 22.

παῖδας ἀποδείξει τοὺς ἐπὶ φιλοσοφίᾳ διαβοητούς I, 4, 15.

παιδία et παιδεῖα XII, 50. not. 4.

παλινάγρετος XV, 17. not. 1.

πάλοις III, 11, 17.

πανομφής V, 8. not. 6.

παρ' ἡμᾶς, τὸ, etc. VI, 8. not. 15.

- παραβάλλειν, appell. landen, III, 3,
 7. Cf. Schweighaeuser. Lexic.
 Polyb. p. 424. Passov. sub h. v.
 παραβουκολεῖν V, 20, 5.
 παραθέντος et παρελθόντος VIII, 7.
 not. 14.
 *παράθεσις, Anföhrung, Citat IV,
 p. 137. IV, 6.
 παρακαλεῖν et παραλαβεῖν XI, 5. not. 3.
 παρακούσμα II, 1, 29.
 † παραλνκίζειν, salsum evadere XV,
 59, 2.
 παραμυθεῖσθαι τινα, commonere ali-
 quem XV, 6, 5.
 παραξεῖν XI, 9, 2.
 παρατροπή XIII, 3, 33.
 † παρεγγύημα V, 28, 5.
 παρεγγύησις = διδασκαλία V, 28, 2.
 † παρεισερπύζειν VIII, 14, 21.
 *παρεκδοχή I, 10. not. 15.
 † παρקיθεσθαι, praetermittere, bei
 Seite setzen V, 3, 6.
 παρεμβολή IX, 29, 6.
 † παρεφθαρμένος IX, 34, 8.
 *παρέχειν εαυτὸν ἐλπίδι I, 5. p. 17.
 τὰς ἀκοάς τινη I, 4, 12. Cf. Lexic.
 Polyb. p. 41. Schweigh.
 † παρήγησις XIV, 8. not. 1.
 *παρόντος IV, 17. not. 4.
 Participium VII, 1. not. 1. VIII, 9. not.
 29. Cf. IV, 4, 3.
 πάσας et βασάνους VI, 6. not. 38.
 πατέρης et πατρίης IV, 20. not. 1.
 πειθανάγκη V, 8; 3.
 πείσμα XI, 4. not. 1.
 † πελέκινος, securis instar IX, 34, 3.
 *πελιὰ κακὰ VI, 1, 3.
 πέμπειν VII, 12. not. 2. *πεπεμμένος.
 *πεπορνευκία γλῶσσα VIII, 14. not. 17.
 περατικοὶ XI, 6, 24.
 Perfectum passivi sensu activo VII, 1.
 not. 1. VIII, 7. not. 18. Perfectum
 ἀορίστως positum VI, 6, 28. v. Ad-
 denda ad h. l.
 *περιαιρεῖν XI, 28. not. 2.
 *περιβολή VII, 16, 7. ubi περιβολῆς
 Vig. domicilium vertit.
 *περιγράφειν τινός, arcere ab aliqua re
 II, 7 extr. XV, 5. not. 1.
 *περιέχεσθαι τινα; secum circumferre
 Vig. interp. XIV, 8, 2.
 περιέχων, ὁ VI, 5. not. 1.
 περιηχεῖσθαι I, 10. not. 71.
 περιεκλασμένον σχῆμα XV, 32. not. 2.
 περικρούειν XIV, 6, 13.
 *περιοπᾶσθαι sq. μὴ, animo vehemen-
 ter angere VI, 11, 2.
 † περιτοαλῆς δράκων, ambiens draco
 V, 14. p. 211.
 *περιφέρειν X, 14, 9. πλοῦτον καὶ γένει-
 τῶν καθ' εαυτὸν περιήνεγκεν. An
 forte legendum διήνεγκεν?
 *περίφρασις XIII, 13. not. 64.
 περιφρονεῖν synon. v. ἀπροσῶν IV, 16,
 30.
 περὶα XIV, 25, 2.
 πιθάνια XIV, 6. not. 4.
 πιθανουργικός XIV, 5, 10.
 πίπτειν XIV, 6, 2. *ὁπότερον εἰς τὰς
 ψυχὰς πέσοι.
 *πίστις, *πιστοὶ I, 1. not. 11. I, 5. not.
 2. Cf. VI, 11, 2.
 *πλατεῖ λόγῳ VI, 11. not. 45. πλατὺ
 καταγελᾶν II, 4, 4.
 *πλεονάζειν, dominari VI, 10, 21.
 *πλεονεκτεῖν, excellere IX, 27, 4.
 *πλημύρις IX, 24, 1. 27, 19.
 πληροῦν et συμπληροῦν sq. dativo III,
 13, 18. XIV, 16. not. 1.
 Πλωτίνεια et Πλατύνεια X, 3. not. 1.
 πνεῦμα, πνευματικὸν IV, 22. not. 10.
 — πνευματικὰ πονηραῖα V, 2, 4.
 3, 1.
 ποιεῖν τι ἐπὶ τινα XIV, 6, 13. Cf. Mat-
 thiae Gr. §. 415. Anm. 2.
 ποιητὰ et ποιητικά VI, 9. not. 1.
 ποιητικὸν, τὸ = ἡ ποιητικὴ, ἡ ποίησις
 IV, 22, 5.
 ποῖός et ποσός XV, 22. not. 20.
 πολὺς τὸ φρόνημα XII, 1, 5.
 πολιτικὴ φιλοσοφία XI, 3. not. 2.
 *πολιτικῶς φέρειν IX, 22, 10.
 *πολυγνώμων δεισιδαιμονία V, 3. in
 cap. inscript.

† πολυθέσκελος III, 9. not. 7. Cf. Ad-denda ad h. l.

† πολύκρεως VIII, 14, 27.

† πολυμοίρης V, 15, 1.

* πολυπραγμονεῖν τινα IV, 1. not. 7.

* πολυπράγμων bono sensu I, 9, 19.

* πολὺς, ὁ IV, 1. not. 5. Cf. VII, 8, 7.

* πολυτελής I, 3, 11. τῆς βασιλείας τὴν πολυτελῆ καθαίρεισιν.

πολυφάματος IV, 23, 6. Vid. Schaeffer. ad Dion. comp. verb. p. 203.

πομπείαν, τὴν, ἀπὸ ἀμάξης πᾶσαν καταθορυβεῖν XIV, 6, 12.

ποτανός = ποτηνός IV, 9, 4. Cf. Boeckh. ad Pindar. Nem. III, 77.

* πραγματεία de libro, scripto I, 1, 1. 9. I, 3, 2. 9. p. 35. II. prooem. p. 52. II, 1, 30. et saepius. Neque infrequens hic vocabuli usus Polybio. Vid. Schweighaeus. Lexic. Polyb. p. 496. Cf. ind. ad Euseb. V. C. p. 582. IV, 1, 9. τῆς εὐαγγελικῆς πραγματείας, evangelici instituti, Vig. int. — πραγματεία λογικῇ, disserendi ars XI, 5, 4.

* πραγματικός IX, 40 extr. λίαν αὐτῷ πραγματικὴν καὶ δυσάλωτον φανῆναι τὴν πόλιν = πράγματα παρέχουσαν.

Praepositio, ubi simplex casus expectetur I, 1. not. 7. VI. prooem. not. 1. semel posita II, 4. not. 3.

* πρεσβεύειν τινὲ I, 3. not. 5. Add. I, 5. p. 18.

† πρεσβηνής V, 28, 2.

Πριαμικαὶ τύχαι XV, 4. not. 2.

* πρὶν sq. genitivo VI, 11, 13.

† προαναοτέφειν VII, 8, 22.

† προασμενίζειν XI. prooem. not. 4.

προηγούμενον, τὸ VII, 10. not. 4.

* προθύρων ἀληθείας ψάυεσθαι XIII, 14, 2.

προιοῦσαι et προσιοῦσαι XIV, 26. not. 1.

προκαθίζεσθαι IX, 27, 4. προκαθεδουμένους τῆς χώρας, qui locum ob-siderent.

† προκαθηγεμῶν V, 28.

* προκείσθαι I, 10, 35. ὥσπερ πρόκει-ται, quemadmodum ante dictum est.

προκοπῆς et κλοπῆς IV, 19. not. 4.

προκόσμημα I, 10. not. 70.

† προμαστοῦ et πρὸ μαστοῦ III, 11. not. 3.

πρόβηθαι et πρόσρησις III, 5. not. 2.

πρὸς I, 1. not. 7.

* προσαναπαύεσθαι τινι, acquiescere in aliqua re XI, 28, 10.

* προσαναφέρειν, referre, berichten VIII, 3, 2. Cf. Polyb. 17, 9, 10. προσαναφέρειν τῇ συγκλήτῳ περὶ τῶν προσπιπτόντων.

πρόσγειος XV, 32, 6.

προσδιαλεγόμενος, ὁ = ὁ ἀκροατῆς VII, 22, 23.

* προσεπισημαίνεσθαι, insuper ostendere II, 6, 17. Cf. Passov. sub h. v.

† προσζητεῖν VII, 22, 23.

† προσθετικός εἰς τὸ τίκειν, pariendi finem afferens III, 11, 21.

* προσκόπτει intransit. sq. infinit. VII, 20. τινι προσκόπτει — μὴ δύνασθαι παραδέξασθαι, in eo errore versabitur, ut — dandum esse neget, Vig. int.

* πρόσκρισις XV, 8. not. 5.

* προσκυνεῖν de re quam quis maxime veneratur VIII, 5. not. 6.

* προσποιεῖσθαι X, 14, 10. οὐ προσποιηθέντα τὰς τοῦ τυράννου τιμωρίας, tyranni suppliciis tanquam minus ad sese pertinentibus omnino contemtis, Vig. interp. Cf. Lexic. Polyb. p. 536. Schweigh.

προστάττειν sq. ὅπως IX, 30, 4.

προστρέπεσθαι et προτρέπεσθαι II, 3. not. 33.

† προστυχῶς XIV, 5, 6.

* προσφέρειν τῷ λόγῳ τι VII, 7. not. 14.

προτιμηθεῖς et προστιμηθεῖς V, 34. not. 4.

προτομή et περιτομή X, 8. not. 2.

προτροπάδην φεύγειν VII, 16, 9.

* πτίλοις ἄλλοτρίοις ἑαυτὸν φαιδρύνειν X, 4, 17.

πτοιῖσθαι ἀμφὶ τι II, 5. not. 2.

πύκνωμα XIV, 13. not. 4.

πῦρ ἐπὶ πυρὶ γίγνεσθαι XI, 3. p. 111.

πυρρίον XI, 28, 9.

πυρρεΐαι μεθήμεριναι VIII, 14. not. 33.

Add. Polyb. X, 43, 1 sqq. 44, 9. 45, 8.

Σ.

σέβεσθαι IX, 27, 2. *σεφθήσεσθαι.

Cf. Passov. sub v. σέβομαι.

σελαγιῖζεσθαι V, 7, 2.

†σεμνοφανής, dignitatis ad speciem
compositus II, 8, 10. III. prooem.

σίκερα VI, 10. not. 7. σίκερος ibid. §. 8.

Add. XII, 25, 3, 4.

σινδών IX, 27. not. 10.

*σκαλαβώτης V, 12, 2, 3.

σκαριφηθμός, σκαριφισμός XIV, 5. not. 4.

σκενωρεῖσθαι IV, 1. not. 5. V, 21. not.

12. X, 4. not. 13.

Σκιροί, Σκίροι, Σκιρδοί Θεοί V, 5. not.
13.

σκοπῶν et σκόπτων VIII, 8. not. 55.

σπερματοῦχος δύναμις III, 11, 6.

σπεύσατο et ψεύσατο VI, 1. not. 6.

*σπλάγχχνα IV, 21. not. 1. Cf. IV, 19, 3.

σπονδαῖος sq. infinit. IV, 16. not. 26.

σπονδαῖοι λίθοι, eximii lapides III,
12, 3.

†σταχυῖτρόφος V, 7, 6.

*στεῖρὸς βίος, vita gravis, constans
XV, 13, 7.

*στεφανοῦν IV, 14. not. 10. Add. Ja-
cobs. ad Philostrat. imagg. p. 294.

στοιχείωσις καὶ εἰσαγωγή I, 1. not. 10.

στόμα μέγα πολέμοιο πενκεδανοῦ XIV,
6, 10. Cf. Homer. II. X, 8.

στοχάζεσθαι IX, 27, 10. στοχαζόμενον
τῶν ὁμοφύλων, quod iusto liberius
Vig. reddidit: quod gentilibus
suis metueret. Est potius: aus
Rücksicht auf seine Lands-
leute.

στρατιώτης τῆς εὐσεβείας XIII, 11, 3.

στρεβλοῦν XIV, 4; 14, 5, 1.

*στροφαὶ λόγων XI, 5. not. 2.

*στύλος IX, 29, 28. Cf. Passov. sub
v. στυλος.

†στωικεύεσθαι XIV, 7, 11.

†στωμυλήθρα XIV, 7, 7. ubi mire
dictum est καὶ τῆς Δακικῆς λέγειν
στωμυλήθρας κατεγλώτισμέ-
νοι, lingua ut erant ad Dacicam il-
lam iocandi ridendique procacitatem
erudita ac procusa, Vig. interp.

σύγκρασις VI, 11, 56.

σύγκρισις I, 7. not. 3.

συγκροτεῖν καὶ νευροῦν VIII, 14, 44.

συγχρονεῖν X, 10, 2.

†συμπαρὰχωρεῖν τινὶ τιнос VIII, 7, 13.

συμπεριφέρεισθαι I, 10. not. 72. et Ad-
denda ad h. l.

*συναγοχῶς I, 6, 7. Cf. Lobeck. ad
Phryn. p. 121. Maittaire de diall.
p. 66 sq. C. Sturz.

†συναλιγοεσθαι VIII, 9. not. 9.

†συναποτελεутᾶν XIV, 4, 15.

†συναρκεῖν IV, 17, 9. ubi vitiose Vig.
pro συνήρουν habet συνήρουν.

συνέχον, τὸ, summa, caput rei VII, 22, 3.

*συνθῶκος, consessus V, 28, 4. Cf. Lo-
beck. ad Phryn. p. 172 sq.

συνίεις et συνίης VI, 7. not. 19.

*συνιστάναι sq. ὅτι, probare V, 1, 1.
Ita συνιστάνειν sq. ὅτι dixit Polyb.
III, 108, 4.

†συννέμησις XI, 11, 7. κατὰ τὴν πρὸς
τὸν χρόνον συννέμησιν, prout tem-
pori tribuitur.

συνοικεῖν πενία καὶ ἀπορία τινός X, 4,
11. Cf. Jacobs. ad Achill. Tat. p. 433.

συνορᾶν VII, 3, 1. *συνῶπται.

*συντελείαι, αἱ, res a deo creatae VIII,
10, 5.

συντελεῖσθαι τινι VI, 6. not. 15.

*συντέμνειν ἀνοδίαν I, 2. not. 3.

Superlativus circumlocutione expressus
V, 6. not. 1.

Συριγενής et Συριγενής V, 24. not. 2.

*συνκευῇ κατὰ τιнос de libro adversus
aliquem conscripto I, 9, 16. V, 1,
7. etc.

σφέα IX, 41. not. 5.

σχηματισμός de stellis VI, 11, 2. 21.
39. 43.
†σχοινομέτρης IX, 36.
σώζειν XV, 21. not. 3.
σωφρονιστής VIII, 14. not. 41.

T.

*τεκνοῦσθαι φωνήν ἐξ αὐλοῦ V, 8, 9.
†τελεσιγονεῖν et τελεσιγονεῖν III, 11.
not. 8. III, 13, 10. Cf. Lobeck. ad
Phryn. p. 446.
τελίσκεσθαι IV, 1, 13.
τερετίσμα XV, 13. not. 4.
τεντάζειν IV, 1. not. 8.
τέχνη, αἱ μέσαι I, 5, 6.
τί postpositum XIV, 6, 2.
*τιθέναι τι κατὰ τι VIII, 9. not. 6.
τίκτειν III, 14, 3. *τετέχθαι.
τιμή et τομή III, 4. not. 3.
†τοῖχοδόμος XIV, 24, 2.
†τόπαιος V, 20, 2. V. Addenda ad h. l.
τοποὶ, res de quibus agitur, quaestio-
nes XIII. prooem. p. 234.
τόσφ δὴ et τὸ σῶμα δέ XV, 9. not. 1.
τραγοσκελὴς V, 13, 3.
τραχηλίζειν V, 29, 2.
Τραχῶν et Τριχῶν VI, 7. not. 22.
*τρεχοῦσθαι χρησθαι φύσει XIV, 6, 3.
Τριτογενὴς V, 24. not. 6.
Τριφύλιος Ζεὺς et Τριφύλαιος II, 2.
not. 16.
τροπολογία II. prooem. p. 52. ἀναφέ-
ρειν τὰ περὶ θεῶν εἰς φυσικὰς τρο-
πολογίας. Cf. Graefenhan in
Jahn's Jahrbh. für Philologie Supple-
mentbd. H. 3. p. 418. J. 1841.
τροφή et τρυφή III, 8. not. 4.
τροχοκούρας IX, 9.
τυμπάνων et τυπάνων V, 7. not. 4.
τυφοπλαστεῖν VIII, 14. not. 6.
*Τυφωνιακὸς V, 5, 3. Τυφωνικός ib. §. 7.
*τυχικῶς IV, 3, 2.
τωθασμός, τωθεία XIV, 27. not. 7.

Y.

ὑβρίζεισθαι VI, 10. not. 17.
*ὑγειῶς=ὑγιῶς VI, 11, 9. cf. XV, 5, 9.

ὑγρὸς τὸν βίον καὶ φιλήδονος XIV, 18, 23.
ὑδογενὴς et ὑλογενὴς XIII, 12. not. 11.
ὑδραν τέμνειν ἑαντὸν XIV, 6, 2. Cf.
Plat. rep. IV, 5. p. 281. Stallb.
ὑδροχόος, ὁ VI, 10, 10.
ὑθλος XIV, 18, 22. Cf. Stallbaum.
ad Plat. rep. I, 10. p. 36.
ὑπειπεῖν, statuere XIV, 6, 5.
*ὑπερτίθεσθαι τινὰ τι, in altiore gradu
aliquem constituere quam aliquid,
einen über etwas hinaus-
setzen VI, 3, 6.
*ὑπερφρονεῖν τινὰ τινος I, 1. not. 6.
*ὑπηρετεῖσθαι ἡδυνπαθείαις ἐρωτικαῖς,
servire libidinibus V, 6, 5. ταῖς ἀν-
θρωπίναις βουλαῖς V, 8, 1. Eodem
modo ἐξυπηρετεῖσθαι dicitur V, 7, 1.
Cf. Wunder. ad Sophocl. Electr. v.
1287. p. 141., ubi, quamquam igno-
rare se fatetur medium verbi ὑπηρε-
τεῖν alibi usurpatum, recte tamen
tuetur medium V. D. Cf. Passov.
sub v. ὑπηρετέω.
*ὑπισχνεῖσθαι XI, 1. not. 1.
*ὑπογλωχρὸς de homine sordidiore,
etwas zach XIV, 7, 2.
ὑπογραφὰ τῆς ὀψεως VIII, 14. not. 24.
ὑπογράφειν ἐλπίδας IV, 2. not. 4. Add.
Lexic. Polybian. p. 634. Schweigh.
*ὑποδάκονος νοῦ αἰσθησις XIII, 18, 13.
ὑπόθεσις I, 1. p. 2. I, 1, 9. 3, 9. 5, 2.
*ὑποικουρεῖν sq. dativo II, 5, 5. οἷς καὶ
πρῶτος ὑποικουρεῖ ἀθεότητος τρό-
πος, quorum in animos — al-
tius subire solet, Vig. interp. Cf.
Passov. sub h. v. — III, 9, 8.
ὑποκορῖζεσθαι II, 6. not. 22.
ὑπομνήματα ἐξηγητικά I, 3. not. 4.
ὑπόνοια περὶ τινος I, 5. p. 19.
*ὑποπίπτεισθαι VI. prooem. not. 3.
ὑποσκελίζειν XIV, 6, 13.
ὑποτείνεσθαι sq. infinitivo XIII, 5, 1.
ὑποτέμνειν XIV, 6, 13.
ὑποτίμησις VIII, 7. not. 1.
ὑπτιος et ὑψιος XV, 5. not. 2.
ὑπὲρρωτος ταραδὸς V, 9, 2.
ὑψιφάνενος IX, 37. not. 2.

Φ.

- † φαλαγγικός IX, 29, 21.
 † φάνσεις III, 4, 2.
 φάσμα et φάντασμα VI. prooem. not. 2.
 φάτην V, 22. not. 6.
 * φέρε III, 13. not. 6.
 φθοῖς et φθοῖς II, 3. not. 34. Cf. Lo-
 beck. ad Phryn. p. 88.
 φιλοκρινεῖν, φιλοκρινεῖν XIV, 25. not. 3.
 φιλόλογος, φιλολογία, φιλολογεῖν XV,
 22. not. 32.
 φιλοπλάτων XV, 4, 5.
 φιλοτιμία XI. prooem. not. 1.
 φλήναφος κατεστρωμνλμένος XIV, 5, 12.
 φόβος et ἔφορος VIII, 13. not. 7.
 Φοιβῇ IV, 23, 7.
 φοιτᾶν εἰς τὸ αὐτὸ III, 1. not. 12.
 † φοιτητήριον V, 31, 1.
 φορὰ, φωρὰ, φθορὰ V, 18. not. 2. VI,
 5. not. 1.
 • φόρταξ XIV, 7. not. 8.
 φροῦδος ἀναδραμεῖν XIV, 5. not. 7.
 φυνσιῶς VIII, 10. not. 2.
 * φύσις VI, 6. not. 12.
 * φυσίωσις III, 17, 2. Cf. sub v. ἐπιτριβῇ
 et interpp. ad 2 Corinth. XII, 20.
 φωνήεντα et φονέα V, 33. not. 7.

Χ.

- * χαλεπαίνειν ὑπὲρ τινος V, 34, 6.
 * χαρακτηρίζειν IV, 21. not. 2.
 χάριν et χρείας IV, 14. not. 10.
 χειροθήτης ἀνομία VIII, 12. not. 2.
 † χειροκμητεῖν VII, 19, 3.
 χερνῆτις VI, 7, 18.
 * χθὲς VI, 10. not. 24.
 χθόνιοι et ὑποχθόνιοι θεοὶ IV, 9. not. 8.

- * χορεύειν Χριστοῦ θιάσοις VI, 10, 29.
 † χορτοφαγεῖν VI, 10, 1.
 χροσκοπεῖν XV, 5. not. 16.
 χρῆμα I, 1. not. 1.
 χρηματίζεσθαι VIII, 2. not. 1.
 † χρηματοφύλαξ VIII, 3, 4.
 χρῆσις et κρίσις XIV, 26. not. 2.
 † χρησμός III, 14, 4. p. 134.
 * χρηστικός = χρηστήριος IV, 7, 2. ubi
 τῆς χρηστοτηκῆς πραγματείας Vig.
 divinandi artis vertit.
 χρηστός XV, 5. not. 9.
 † χρυσικός IX, 30, 4.
 † χρυσοσάνδαλος, † χαλκοσάνδαλος III,
 11, 22. 23. τῆς μὲν νουμηνίας — —
 — ἡ χαλκοσάνδαλος σύμβολον, ut
 novilunium quidem alba veste au-
 reis sandaliis — repraesentet
 — — aereus denique sandalio-
 rum color plenilunii symbolum ha-
 beatur, Vig. interp.

Ψ.

- ψάμμον ἄξιος V, 21 init.
 ψεύδεσθαι et σπεύδεσθαι X, 7. not. 6.
 * ψεῦμα = ψεῦσμα XIV, 8, 8. Falso
 igitur Passovius in lex. sub h. v.:
 „ψεῦμα = ψεῦσμα wahrsch.
 ohne Beysp.“
 ψῆφος VII, 8, 12.
 ψυχὴ XIII, 12. not. 4.

Ω.

- * ὠδίνειν τὴν ἀληθειάν IV, 7, 3.
 ὠροσκοπεῖον XI, 28, 9.
 ὥς cum Coniunctivo addita partic. ἄν
 = ἐπειδὴν VIII, 3, 5.

ADDENDA ET CORRIGENDA.

T O M. I.

- Pag. 19. not. 1. add.: De universa autem Aegyptiorum theologia et religione vid. potissimum Wilkinson a second series of the Manners and Customs of the Ancient Egyptians etc. Lond. 1841. p. 171 sqq. Cf. Baehr in Jahn's Jahrbücher für Philologie Bd. 34. H. 2. p. 121 sqq.
- P. 25. not. 2. add.: Uhlemann in Illgen Zeitschrift für die histor. Theol. Bd. III. H. 1. p. 111 sqq.
- P. 35. v. 19. ἐμάστετε sine auctoritate Orell.
- P. 36. v. 9. δὲ pro τε sine auctoritate Orell.
- P. 37. not. 3 extr. add.: Cf. Uhlemann l. l. p. 121. not. 7.
- P. 38. v. 3. leg. διαυγάσαντος. — Ibid. v. 8. προγεγραμμένον Orell. perperam.
- P. 39. not. 14 extr. add.: Ceterum Orellio Sanchoniathon in iis quae de coeli domino sive sole (Beelsamen i. e. בעל שמין dominus coelorum) a primis hominibus culto referat, corrupisse suo more videtur narrationem Mosaicam de Setho, Adami filio, verba Genes. c. IV. ult. וְהָיָה לְקָרָא יְהוָה בְּשֵׁם יְהוָה quae Moses de Jehovahe unius et veri dei adoratione intelligat, accipiens tantum de solis adoratione vel de progressu a cultu arborum et plantarum de quo in praecedentibus dixisset, ad solis astrorumque cultum.
- P. 40. v. 9. ἀποκλαδεύοντα Orell. sine auctoritate. — Ibid. not. 18 extr. add.: qui eundem esse putant Μηροῦμον et Ψουράνιον, et ille quidem, legens: ἐγεννήθη Σαμηροῦμος ὁ καὶ Ψουράνιος, voce Σαμηροῦμος composita ex שָׁמַיִם et רֵוַי coeli altitudo, hic, Μηροῦμος repetens a מִמְּרָם ἀνάκλιν. Neque vero erat cur Bochartus coniecturae suae tuendae causa pro ἐγεννήθησαν legendum esse censeret ἐγεννήθη et ὁ καὶ pro καὶ ὁ, cui sententiae obstant etiam sequentia, ἐχρημάτιζον quod ipsum mutandum foret in ἐχρημάτιζε, et μητέρον τῶν τότε γυναικῶν. Poterat enim, credo, minus accurate et formam magis verborum quam sententiam spectans Philo numero plurali uti, etiamsi non diversus sit Μηροῦμος ab Ὑψίστῳ, id quod nec Orelli ad h. l. not. 23. p. 17. reputavit. — Ibid. v. penult. ad ἐπωδάς add.: Ἐπωδαὶ h. l. non significare videntur incantationes magicas, cum infra §. 11. p. 42. Cabirorum soboli illae tribuantur, sed potius latius patente notione ἐπωδαὶ aut de sermonibus blandis (einnehmende, bezaubernde Reden) quos λόγους μαγείας §. 14. p. 43. Philo appellat,

aut de incantatione universa dictae esse. Itaque non opus sit coniectura Cumberlandi ῥδὰς pro ἐπωδὰς. Cf. Orell. ad h. l. not. 32. p. 19.

P. 41. not. 26. extr. add.: rectius censentis non hominem e terra genitum Adamum, quem supra in prima generatione posuerit Sanchoniathon vocans *Πρωτόγονον*, sed potius hominem significari firmo domicilio, quod sibi ex luto lateribusque sole coctis extruxerit, patrio solo quasi affixum, ut opponatur vel Nomadibus vel etiam iis qui, ut Tyri conditores supra memorati, levia tantum tuguria e calamis iunco papyroque contexta inhabitaverint. Ceterum distinguendus est *Ἐπίγειος ἢ Αὐτοχθὼν* quem postea vocabant *Ὀυρανὸν*, cuius infra §. 12. p. 42. fit mentio. — Ibid. not. 32 extr. add.: qui in *Ἀμύνῳ* ordinem agricolarum et militum (Naehr- und Wehrstand), in *Μάγῳ* ordinem sacerdotum (Lehrstand, Priesterkaste), quemadmodum in *Συδύκῳ* legum iudiciorumque rationem et res civiles (Gerechtigkeitspflege, bürgerliche Ordnung) latere conicit. De verbis autem *Ἀλλήται καὶ Τιτᾶνες* Orell. haec adscriptit: „Sic interpretatus est Philo Byblius nomina Phoenicia quae interciderunt. *Ἀλλήται* errone bene de venatoribus montes saltusque peragrantibus. — *Τιτάνες* Etymologicum Magnum derivat a *ταῖνο*, *τιταίνω* arcum scil. quod venatorum est.“ Cf. Passov. Lex. sub v. *Τιτάν*.

P. 42. not. 37 extr. add.: In sequentibus autem Phoenicum mythos cum Graecorum mythis mire confusos esse recte annotavit Orelli ad h. l. — Ibid. v. 6. a fin. ad *ὅτε καὶ ἐβούλετο* add.: i. e. so oft er nur wollte, ut bene reddit Orell. Vid. Addend. ad Euseb. V. C. p. 588.

P. 43. v. 4. *τῆς κατ' Ὀυρανὸν* Orell. haud scio an recte. Idem vero paulo post v. 7. *εἰς γάμον* temere.

P. 44. v. pen. leg. *Τοσαῦτα*.

P. 45. v. 18. ad *Πόντον λείψανα* etc. add.: In his primum reliquiarum consecratarum vestigium agnoscunt Cumberland. et Historici Halenses. — Ibid. v. 3. ad *Ἄδωδος β. θ.* add.: Vid. Selden. de diis Syr. p. 103. Cf. Macrobi. Saturn. I, 23. et Orelli ad h. l. p. 35.

P. 46. not. 70. vers. penult. delendum est comma post *προκοσμήμασι*.

P. 47. not. 72. post veritatem ipsam oppresserunt add.: Quam si sequamur interpretationem, *συμπεριφερόμενοι* pro medio habendum et οἷς ad *ἐξενίκησαν* referendum, denique *Ἠοίοδος οἱ τε κυκλικοὶ* subiecta v. *ἐξενίκησαν* esse statuendum erit. Et contextae orationi profecto optime convenit illa interpretatio, contra durior est altera qua *συμπεριφερόμενοι* significet assentientes, assensum commodantes, ut subiectum sit longius remotum οἱ Ἕλληνες, quemadmodum accipi etiam hoc loco voluit *συμπεριφέρεισθαι* Casaubonus animadvv. ad Athen. IV, 26. p. 400. ed. Lips., non accurate laudans verba sic: *τοῖς κυκλικοῖς συμπεριφερόμενοι οἱ Ἕλληνες ἐξενίκησαν τὴν ἀλήθειαν*.

P. 57. not. 14. v. ult. add.: Wilkinson of the Manners and Customs of the ancient Egyptians p. 103 sqq. Cf. Baehr in Jahn's Jahrbüchern für Philologie Bd. 34. H. 2. p. 132 sqq.

P. 62. v. 10. leg. *Ἀθηναῖον* pro *Ἀθηναῖον*.

P. 75. not. 30. post *ῥίπτασκε* add.: Praeterea v. Orphic. p. 475 sqq. ed. Herm.

P. 76. v. 1. leg. *οὔτι* pro *οὔτε*.

- P. 84. not. 16. add.: Cf. Graefenhan in Jahn's Jahrb. f. Philol. Supplmt. VII. H. 3. p. 419.
- P. 108. v. 5 a fin. leg. ἐφ' ἡβους.
- P. 111. not. 4. add.: Scribi etiam possit, ut scriptum legitur in Orphic. p. 457. Herm. — οὐδέ τις ἐστὶν
αὐδὴ οὐτ' ἐνοπή, οὐτ' αὖ κτύπος, οὐδὲ μὲν ὄσα.
Cf. Gesner. ibid. p. 462. — Ibid. not. 5. add.: Legendum potius οὐ̄ας. Vid. Gesner. ad Orphic. p. 462. — Ibid. v. 26. ποτᾶθ' pro ποτᾶται et v. 27. παμμήτωρ pro παμμήτειρα dedi. Vid. Gesner. ad Orph. p. 463.
- P. 112. not. 7. post dio molimine add.: In Orphic p. 458. scribitur πάλι, θέσκελα. Cf. Gesner. ibid. p. 463. Quanta vero sit in Graecorum sermone nominum ex πολὺς compositorum et a recentioribus innovatorum copia, docent Schaefer. ad Dion. comp. v. p. 200. et Passow über Zweck, Anlage u. Ergaenzung griech. Wb. p. 96. p. 102.
- P. 122. not. 13. add.: Artemidor. II, 38 extr. Ἀχελῷος δὲ τὰ αὐτὰ τοῖς ποταμοῖς καὶ παντὶ ποτίμῳ ὕδατι σημαίνει. Ubi v. Reiff. T. II. p. 389. De structura autem verborum perinsigni ἢ τῶν ποτίμων πεποιημένη v. VII, 1. not. 1. Cf. VIII, 7. not. 18.
- P. 159. not. 1. pro I, 29. scrib. I, 9; 9.
- P. 206. v. 8. ἀποχῆς delendum videtur, ut Vig. in marg. annotavit, qui vertit: rebus animatis abstinere iubent.
- P. 219. v. 18. ad verba ναυάτου καὶ τοπαίου haec addenda. Pro τοπαίου Steph. et Vig. τυπαίου quod cum plane insulsum sensuque cassum sit, in τοπαίου certe mutandum censui. Quamquam enim ne hoc quidem habent lexica, videtur tamen vocabulo ναυάτης ita opponere potuisse Oenomaus, ut μίσσην ναυάτου καὶ τοπαίου significet nautam inter et terrestrem medius, ut vertit Viger. qui praecedentia Ἐπειδὴν χάλεπὸν ἦν etc. sic reddidit: Quoniam molestum erat, per mare nominatim dicere, idque si diceres, futurum videbas uti maritimum ille iter susciperet, hanc ei mentem iniecasti, ut terrestri itinere sibi proficiscendum putaret. Ceterum totam Oenomai de Temeno narrationem fateor me parum perspicere. Quomodo enim, quaeso, idem Temenus qui simili qua Aristomachus pater morte periisse dicitur, iterum paulo postea de infesto casu questus, responsum ab Apolline accepisse dici potest, eas abs se ob interemptum nuntium divinum poenas expetitas fuisse?
- P. 237. v. 5. ad ἢ Ἀντιόχῳ etc. add.: Vig. vertit: „Quid enim Pario Antiocho, ubi civiles in nugas facultates effudisset, te vehementi cum aegritudine adeunti respondes? Et eodem modo statim post Ἡ τοῖς ἡκουσι Κρητῶν: Quid porro Cretensium legatis? Videtur autem, si lectio est integra, ad ἢ—λέγειν ex praecedentibus repetendum esse: ἄξιον ἦν, ut proprie sit: An par erat te respondere etc.
- P. 259. v. 7. post κινήσει add. comma. — Ibid. v. 4 a fin. ad παρ' ἐσχηκε add.: Perfectum h. l. ἀορίστως positum. Cf. Matthiae Gr. §. 502. 2. Bornemann. ad Xenoph. Cyrop. VIII, 6, 14. Foss. commentat. critic. qua probatur, declamationes duas Leptineas a Jac. Morellio et ab A. Maio repertas non esse ab Aristide scriptas p. 14 sq. (Altenburg. 1841.).

- P. 275. not. v. ult. add. Naegelsbach die homerische Theologie p. 128. Hallische Litteraturzeitung Ergaenzungsblaetter Mai 1842. Nr. 43. p. 337 sqq.
- P. 315. v. 10. not. 1. l. positum.
- P. 333. v. 22. l. ἡμῶν pro ὁμῶν.
- P. 351. not. 1. v. 5. ante Utrum vero etc. add.: Cf. VIII, 13. Uhlemann in Illgen Zeitschrift für d. hist. Theol. Bd. III. St. 1, p. 108. not. 3.
- P. 356. v. 21. l. δοῶ pro δοῶ.

T O M. II.

- P. 3. not. 1. v. 3. l. ζωοθυτοῦντες.
- P. 8. not. 1. v. 8. l. quo pro: pro.
- P. 71. v. 15. l. πτωχεύουσα pro πτωχεονύσα.
- P. 73. v. 5. l. φιλοσοφία pro φιλοσοφία.
- P. 96. v. 21. delendum colon post πράξεις.
- P. 140. not. 10. v. 10. post ἐνέντος add.: Vig.
- P. 186. v. 1. leg. ἀνήρωτα pro ἀνήρωτα.
- P. 201. v. 2. leg. θήσομεν pro θήσομεν.
- P. 217. v. 15. δύναι quin corruptum sit, non magis dubito quam Platonis interpretes, neque tamen δύναι cum Astio et Stallbaumio scribendum puto, sed δυνάμει cum Matthiae Gr. I. p. 477. et Buttmanno Gr. T. I. P. II. p. 199.
- P. 220. not. 8. pro: post πῶς leg. post ὅθως.
- P. 225. not. 10. add.: VII, 14. not. 1. Qui quidem loci Eusebium verba κατακολουθεῖν, ἀκολουθεῖν, ἐπεσθαι accusativo interdum iunxisse haud scio an satis probent. Cf. Schweighaeuser. ad Polyb. I, 12, 7. T. V. p. 177.
- P. 240. v. 5 a fin. leg. δὴ pro τῇ.
- P. 320. v. 11 a fin. ad ἥδε add.: Pro ἥδε, no rat, quod nusquam me legere memini, aut ἥδη aut ἥδε scribendum videtur.
- P. 368. v. 14. et not. 6. v. 1. leg. δοτῆρας pro δωτῆρας.

BR
65
E7
1842
v.2

Eusebii pamphili Prae-
parationis evangelicae
/ Eusebius Pamphili

419761

GRADUATE THEOLOGICAL UNION LIBRARY

BERKELEY, CA 94709

GTU Library

3 2400 00260 6691

